

ΘΕΟΔΩΡΟΥ
ΤΟΥ
ΣΤΟΥΔΙΤΟΥ
ΑΠΑΝΤΑ ΤΑ ΕΡΓΑ

ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ
ΒΙΒΛΙΟ Β' (ΝΣ. - ΣΚΑ.)

ΚΕΙΜΕΝΟ - ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ - ΣΧΟΛΙΑ
ΑΠΟ ΤΟΝ
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΠΑΠΑΕΥΑΓΓΕΛΟΥ
ΔΙΔΑΚΤΟΡΑ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ

**ΦΙΛΟΚΑΛΙΑ
ΤΩΝ
ΝΗΠΤΙΚΩΝ ΚΑΙ
ΑΣΚΗΤΙΚΩΝ**

18Γ.

**ΕΠΟΠΤΗΣ . ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΣ . ΕΚΔΟΣΕΩΣ
ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ ΜΕΡΕΤΑΚΗΣ, Π. ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ**

ΕΠΕ

**ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ ΜΕΡΕΤΑΚΗ
«ΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟΝ»
ΠΑΤΕΡΙΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΠΛΑΜΑΣ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ «1999»**

Copyright :

ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ ΜΕΡΕΤΑΚΗΣ

Γ. Μπακατσέλου 3, Θεσσαλονίκη

Τ. Θ. 400 90. 560 10 Θεσσαλονίκη

Τηλ. 031/283 880. Οικίας 031/696 653.

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Στὸν παρόντα τόμο συνεχίζεται ἡ ἔκδοση τῶν ἐπιστολῶν τοῦ ὁσίου Θεοδώρου Στουδίτου μὲ τὴν ἔκδοση τῶν ἐπιστολῶν 56-221, καὶ τὸ ὅλο ἔργο αὐτοῦ θὰ ὀλοκληρωθεῖ μὲ τὸν ἐπόμενο τόμο 18Δ, ποῦ θὰ πειλαμβάνει τὴν ἔκδοση 95 ἀκόμη Κατηγήσεων ποῦ δὲν περιλαμβάνονται στὶς Κατηγήσεις ποῦ ἐκδόθηκαν στοὺς τόμους 18 καὶ 18Α.

Ὅπως λέχθηκε καὶ στὴν εἰσαγωγή τοῦ προηγουμένου τόμου οἱ ἀποδέκτες τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Θεοδώρου ἀνήκαν σὲ ὅλα τὰ στρώματα τῆς τότε κοινωνίας. Βασιλεῖς καὶ ἄρχοντες, ὑπατοὶ καὶ πρωτονοτάριοι, μαγίστροι καὶ πατρίκιοι, πρωτοσπαθᾶριοι καὶ στρατηγοί, χαρτουλάριοι καὶ σακελλάριοι, ἡγούμενοι καὶ ἡγουμένισσες, μοναχοὶ καὶ μαθητὲς του, καὶ ἓνα ἄλλο πλῆθος διαφορετικῶν τάξεων συμπληρῶνουν τὸν κατάλογο τῶν ἀποδεκτῶν αὐτῶν, μερικὰ μάλιστα πρόσωπα φέρονται ὡς ἀποδέκτες περισσοτέρων τῶν δύο ἐπιστολῶν, ὅπως ἡ ἡγουμένη Εὐφροσύνη (8), ὁ Ναυκράτιος, τὸ πνευματικὸ τέκνο του (7) καὶ ἄλλοι.

Τὸ κείμενο λαμβάνεται ἀπὸ τὴν Ἔκδοση Ὁρθοδόξου Κυψέλης, Ὁσίου Θεοδώρου Στουδίτου, ἔργα, τόμ. 3ος, Θεσσαλονίκη 1987, στὸ ὁποῖο ἔχουμε κάνει ἀντιπαραβολὴ τὸ κείμενο τῆς ἐκδόσεως τοῦ PG, τόμος 99, 903-1670, καθὼς καὶ σημαντικὲς διορθώσεις κυρίως στὴ στίξη.

E. M

ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΚΑΙ ΟΜΟΛΟΓΗΤΟΥ
ΘΕΟΔΩΡΟΥ
ΗΓΟΥΜΕΝΟΥ ΤΩΝ ΣΤΟΥΔΙΟΥ

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

ΒΙΒΛΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

*Ἐκ τῶν διαφόρων αὐτοῦ ἐπιστολῶν ἐκλογή
τῆς πρώτης καὶ δευτέρας ἐξορίας.*

Νς (56) – Λέοντι Πατρικίῳ καὶ Σακελλαρίῳ.

*Εἰ αὐτὸς φιλεῖς μανθάνειν τὰ τῆς ταπεινῆς ζωῆς ἡμῶν, ὡς τῇ ἀγα-
θῇ καὶ φιλαλλήλῳ διαθέσει χρώμενος εἶρηκας, πόσον ἐγὼ ὁ ταπεινὸς
προθυμηθεῖν ἐπιστέλλειν τῇ ἀνυπερβλήτῳ σου ὑπεροχῇ, αὐτὸ τοῦτο
5 μανθάνων τῆς εὐκταίας ὑγείας σου, καὶ δοκῶν ὄρῶν σου τὸ φιλούμε-
νον πρόσωπον καὶ ἀκούειν σου τῆς ἡδυτάτης φωνῆς τῇ πρὸς τὸν
γραμματηφόρον συγκαταβατικῇ ὁμιλίᾳ καὶ θεωρίᾳ σου! Δέχη γὰρ
διὰ Θεὸν εὐμενέστατα, καὶ ὁμιλεῖς εὐπρόσιτα καὶ τῷ τυχόντι, ὅς καὶ
ἀπήγγειλέ μοι ὅπως ἐπιστυγνάζεις τοῖς ἤδη κατὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν
10 τετολμημένοις, στένων καὶ ἀλγῶν τὴν καρδίαν ἐφ' ἐκάστῳ τῶν γιγνο-
μένων. Καὶ εἰκότως. Ὁ ἄνθρωπος γὰρ εἶ Θεοῦ, νοῦν ἔχων ἱερόν, ψυχὴν
Χριστοφιλή, γνῶσιν θεοτελή, διάνοιαν ἐμμελή, δόξαν εἰλικρινή, ἐν οἷς
σφαδάζεις, μὴ δυνάμενος βοηθῆσαι τοῖς πράγμασι, κατὰ τὸ εἰωθός,
ἀλλ' ὄρῶν οὕτω κινδυνεύουσαν τὴν Ἐκκλησίαν, «ἦν περιεποιήσατο
15 Κύριος διὰ τοῦ οἰκείου αἵματος». Ὁ δέσποτα, εἰς οἷα δεινὰ ἐφθάσα-
μεν καὶ ἡλίκα κακὰ τεθεάμεθα! Ἀμοιβαί ταῦτα προλαβόντων ἁμαρ-
τημάτων. Ἐπειδὴ γὰρ οὐκ «ἐδοκμάσαμεν τὸν Θεὸν ἔχειν ἐπιγνώ-
σει», διὰ φυλακῆς τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ, ἀλλ' ἐλύσαμεν οὐ μίαν, ἀλλὰ*

ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΚΑΙ ΟΜΟΛΟΓΗΤΗ
ΘΕΟΔΩΡΟΥ
ΗΓΟΥΜΕΝΟΥ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ ΤΟΥ ΣΤΟΥΔΙΟΥ
ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ

ΒΙΒΛΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Ἐκλογή ἀπὸ τῆς διάφορας ἐπιστολῆς του, πού ἔστειλε
κατὰ τὴν πρώτη καὶ δεύτερη ἔξορία του.

56. Στὸν πατρίκιο καὶ σακελλάριο Λέοντα.

Ἄν ἐσὺ ἐπιθυμεῖς νὰ μάθεις γιὰ τὴν ταπεινὴ μας ζωὴ, ὅπως εἶπες, κάνοντας χρῆση τῆς ἀγαθῆς καὶ ἀλλοτροῦιστικῆς σου διάθεσης, πόσο περισσότερο πρόθυμος εἶμαι ἐγὼ ὁ ταπεινὸς νὰ γράψω στὴν ἀνυπέροβλητη ὑπεροχὴ σου, μαθαίνοντας ἔτσι τὴν ἐπιθυμητὴ ὑγεία σου καὶ νομίζοντας ὅτι βλέπω τὸ ἀγαπητὸ πρόσωπό σου καὶ ἀκούω τὴ γλυκύτατη φωνή σου μὲ τὴ συγκαταβατικὴ ὁμιλία καὶ θεὰ σου ἀπὸ τὸν γραμματοκομιστὴ! Γιατὶ δέχεσαι γιὰ χάρη τοῦ Θεοῦ μὲ μεγάλη εὐμένεια καὶ συνομιλεῖς μὲ πολλὴ εὐκολία μὲ ὅποιον τύχει. Αὐτὸς λοιπὸν μοῦ ἀνέφερε ὅτι ὑποφέρεις μὲ αὐτὰ πού ἀποτολμοῦνται ἔξαιτίας τῶν ἁμαρτιῶν μας, ἀναστενάζοντας καὶ πονώντας στὴν καρδιά γιὰ κάθετι πού γίνεται. Καὶ δικαιολογημένα. Γιατὶ εἶσαι ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ, καὶ ἔχεις ἱερὸ νοῦ, ψυχὴ ἀγαπητὴ στὸν Χριστό, γνώση Θεοῦ, διάνοια κόσμου, γνώμη εὐλικρινῆ, μὴ μπορώντας νὰ βοηθήσεις ἔμπρακτα γι' αὐτὰ πού σπαρταροῦν, ὅπως συνήθως, ἀλλὰ «βλέποντας νὰ κινδυνεύει τόσο πολὺ ἡ Ἐκκλησία, «τὴν ὁποία ἀπέκτησε ὁ Κύριος μὲ τὸ δικό του αἷμα»¹. Ὡς δέσποτα, σὲ τί δεινὰ φτάσαμε καὶ τί κακὰ ἔχουμε! Εἶναι ἀμοιβῆς αὐτὰ γιὰ τῆς προηγούμενες ἁμαρτίες μας. Ἐπειδὴ δηλαδή δὲν «προσπαθήσαμε νὰ ἀποκτήσουμε σωστὴ γνώση τοῦ Θεοῦ»^{1α}, μὲ τὴν τήρηση τῶν ἐντολῶν του, καὶ παραβήκαμε ὄχι μόνο μία, ἀλλὰ πολλές, σχίζοντας τὸ Εὐαγ-

καὶ πολλάς, καὶ ἰδία καὶ δημοσία σχίσαντες τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ (οἶσθα, ὃ σοφός, ἃ λέγω), παρέδωκεν ἡμᾶς ὁ Θεὸς ἐν οἷς πάσχομεν, «ἵνα μὴ σὺν τῷ κόσμῳ κατακριθῶμεν», καὶ γε οἱ δοκοῦντες εἶναί τι. Ὡστε «μὴ ὑψούσθωσαν ἐν ἑαυτοῖς» οἱ ἀσεβοῦντες, ὡς ἄρα εὐσεβῶντες, ἀλλὰ καὶ λίαν γινωσκέτωσαν Χριστὸν ἀρνεῖσθαι τῇ ἀθετήσει τῆς σεπτῆς αὐτοῦ εἰκόνας, ὃς ἔτι ἀναβάλλεται ἐπαφεῖναι τὴν ἐκδίκησιν, φειδοῖ καὶ ἐλέμ φιλανθρωπίας καὶ μετανοίας οἶδε δὲ ἐν τέλει ἀμύνασθαι τοὺς ἀνεπιστρόφους.

Αὐτὸς οὖν προσεύχου, ὡς θεοφιλῆς, τὴν τῶν δυσχερῶν λύσιν, 10 ἀλλὰ μὴ ἡμῖν ἐπίτρεπε, οἱ οὐκ ἀρκοῦμεν κἄν περὶ τῶν οἰκείων ἁμαρτιῶν ἐξιλεοῦσθαι τὸν ἅγιον Θεόν. Ὅμως ὅτι καὶ ἡμεῖς αἰτούμεθα.

NZ' (57) -. Ἀναστασίῳ πρωτοσπαθαρίῳ

Ὡς καλὴ ἡ φιλία, τὰ τε ἄλλα, καὶ ὅτι ἀποῦσα ὡς παροῦσα τοὺς φιλουμένους εὐεργετεῖν εἴωθε. Τοιαύτη δὴ ἡ περιφανὴς σου καὶ 15 ἀγάπη καὶ εὐσέβεια πρὸς με τὸν δύστηνον ἔκπαλαι καὶ μέχρι τοῦ δεῦρο, καὶ παροῦσα κατ' ὄφθαλμούς, καὶ ἐν τοσοῦτῳ ἀπειροπληθεῖ μήκει διεστῶσα, ἀπὸ Σικελίας με εὐεργετοῦσα ἐν τῷ Βυζαντίῳ ὄντα, καὶ ἀπὸ τοῦ Βυζαντίου ὧδε κἀκεῖσε περιορισμένον, ὥσπερ καὶ τανῦν. Καὶ τί τοῦτο, ὅτι εἰς ἄνθρωπον ἁμαρτωλὸν καὶ ἀνάξιον τῆς εὐγενείας 20 σου οὕτω πράττεις, πλὴν ὅτι ἀγαπῶντὰ σε λίαν διὰ τὴν ἐν ἅπασιν ἀρετὴν καὶ φιλοθείαν σου, ἣν ἄδει σὺ μόνον Σικελία, καὶ ἡ τίσδε χώρα καὶ τίς, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ βασιλεύουσα πόλις; Διὰ τοῦτο καὶ βασιλεῦσι σὺ φιλητός, καὶ τοῖς ἐν τέλει, καὶ αἱ ἀξίαι σοι ἀπ' ἀρετῆς. Οὕτω φιλῶν τὸν Θεόν, πεφίλησαι καὶ ὑπ' αὐτοῦ καὶ παρὰ τῶν αὐτοῦ. Ἐγὼ δὲ ὁμοῦ 25 μὲν ἀπόθητος, ὁμοῦ δὲ καὶ ὄρφανός. Ὁ πατήρ μου ἐγκατέλειπέ με, χωρίσας πρὸς Κύριον, καθὰ πάντως διέγνωσ καὶ αὐτός. Ὡσαύτως καὶ ὁ καλόγηρος. Ὁ ἀδελφός καὶ ἀρχιεπίσκοπος μόνος μοι ἐγκαταλέλειπται. Ἀλλὰ καὶ οὗτος, διὰ τὰ νῦν κατειληφτότα ἡμᾶς δεινά, διεσπασμένος λίαν πόρρω. Στενά μοι ἐκατέρωθεν ὅμως ὅτι διὰ Χριστὸν καὶ λίαν 30 γλυκέα καὶ εὐρύτατα. Ἀλλὰ τί πρὸς τὸν κλύδωνα τῆς ἀπιστίας, ἐφ' ᾧ τὸ παγκόσμιον ὅσον τὸ κατὰ τὴν καθ' ἡμᾶς ἐξουσίαν ναυάγιον; Ἴδε,

2. Α' Κορ. 11, 32.

3. Ψαλμ. 65, 7.

γέλιο τοῦ Χριστοῦ καὶ κατ' ἴδιαν καὶ δημοσίως (γνωρίζεις σὺ ὁ σοφὸς τί ἐννοῶ), μᾶς παρέδωσε ὁ Θεὸς ὅ αὐτὰ πού ὑποφέρουμε, «γιά νὰ μὴ κατακριθοῦμε μαζί μὲ τὸν κόσμον»², ἐμεῖς πού νομίζουμε ὅτι εἴμαστε κάτι. Ὡστε «νὰ μὴ ὑψηλοφρονοῦν»³ αὐτοὶ πού ἀσεβοῦν, νομίζοντας τάχα πὼς εἶναι εὐσεβεῖς, ἀλλὰ καὶ νὰ μάθουν καλά, ὅτι ἀρνοῦνται τὸν Χριστὸ μὲ τὴν ἀρνηση τῆς σεπτῆς εἰκόνας του, ὁ ὁποῖος ἀκόμα ἀναβάλλει νὰ ἐκδηλώσει τὴν ἐκδίκησή του, ἀπὸ εὐσπλαγχνία καὶ οἶκτο φιλανθρωπίας καὶ μετάνοιας. Ὅμως γνωρίζει στὸ τέλος νὰ τιμωρεῖ τοὺς ἀμετανόητους.

Σὺ λοιπὸν νὰ προσεύχεσαι, ὡς ἀγαπητὸς στὸν Θεό, γιά τὴν κατάπαυση τῶν δυσκολιῶν, καὶ μὴ τὴν ἀφήνεις σὲ μένα, ὁ ὁποῖος δὲν ἐπαρκῶ οὔτε γιά τίς δικές μου ἁμαρτίες νὰ ἐξευμενίσω τὸν ἅγιο Θεό. Ὅμως καὶ ἐγὼ παρακαλῶ τὸν Θεό.

57. Στὸν πρωτοσπαθάριο Ἀναστάσιο.

Πόσο καλὴ εἶναι ἡ φιλία, καὶ ὡς πρὸς τὰ ἄλλα, καὶ ἐπειδὴ, καὶ ὅταν εἶναι ἀποῦσα, συνηθίζει νὰ εὐεργετῆ αὐτοὺς πού ἀγαπᾶ, σὰν νὰ εἶναι παροῦσα. Τέτοια λοιπὸν εἶναι ἡ ὀλοφάνερη ἀγάπη σου καὶ ἐκδήλωση σεβασμοῦ σὲ μένα τὸν δυστυχῆ ἀπὸ παλιὰ καὶ μέχρι τώρα, καὶ ὅταν εἶναι παροῦσα καὶ μπροστὰ στὰ μάτια μου, καὶ ὅταν βρισκεται τόσο πολὺ μακριά, εὐεργετώντας με ἀπὸ τὴ Σικελία, ἐνῶ βρισκόμουν στὸ Βυζάντιο, καὶ ἀπὸ τὸ Βυζάντιο ἐνῶ εἶμαι ἐδῶ κι' ἐκεῖ περιορισμένος, ὅπως καὶ τώρα. Καὶ γιατί νὰ τὸ κάνεις αὐτὸ σὲ ἄνθρωπο ἁμαρτωλὸ καὶ ἀνάξιο τῆς εὐγένειάς σου, ἐὰν ὄχι γιά τὸ ὅτι σὲ ἀγαπᾶ πολὺ ἐξαιτίας τῆς σὲ ὅλα ἀρετῆς καὶ ἀγάπης σου πρὸς τὸν Θεό, τὴν ὁποία ἐξυμνεῖ ὄχι μόνο ἡ Σικελία, καὶ ἡ μιὰ καὶ ἡ ἄλλη χώρα, ἀλλὰ ἀκόμα καὶ ἡ ἴδια ἡ βασιλεύουσα πόλη; Γι' αὐτὸ εἶσαι ἀγαπητὸς καὶ στοὺς βασιλεῖς καὶ στοὺς ἄρχοντες, καὶ τὰ ἀξιώματά σου ὀφείλονται στὴν ἀρετὴ σου. Ἔτσι, ἀγαπώντας τὸν Θεό, ἀγαπιέσαι καὶ ἀπὸ αὐτὸν καὶ ἀπὸ τοὺς δικούς του. Ἐγὼ ὅμως καὶ ἀγαπητὸς δὲν εἶμαι, ἀλλὰ καὶ ὄρφανὸς εἶμαι. Ὁ πατέρας μου μὲ ἐγκατέλειψε, πηγαίνοντας στὸν Κύριο, ὅπως καὶ ὁ ἴδιος ὅπωςδὴποτε γνωρίζεις. Τὸ ἴδιο καὶ ὁ καλόγειρος. Ὁ μόνος πού μοῦ ἀπέμεινε εἶναι ὁ ἀδελφὸς καὶ ἀρχιεπίσκοπος, ἀλλὰ καὶ αὐτός, ἐξαιτίας τῶν δεινῶν πού μᾶς βρῆκαν, εἶναι ἀπεσπασμένος πολὺ μακριά. Ὅλα γιά μένα εἶναι στενὰ καὶ ἀπὸ τίς δύο πλευρές. Ὅμως, ἐπειδὴ συμβαίνουν γιά τὸν Χριστὸ εἶναι καὶ πολὺ γλυκὰ καὶ εὐρύχωρα. Ἀλλὰ τί γίνεται μὲ τὸν κλύδωνα τῆς ἀπιστίας, στὸν ὁποῖο ὀφείλεται τὸ παγκόσμιο, ὅσον ἀφορᾶ τὴ δική μας

δέσποτα, εἰς οἷα πονηρὰ ἐταμιεύθημεν, οὐδὲ ἢ μικρόν τι ἀποδέοντα Ἰουδαισμοῦ, ἠνίκα ἢ εἰκὼν Χριστοῦ, τῆς τε ἁγίας Θεοτόκου καὶ παντὸς ἁγίου, ἠθέτηται, ἐξουδένωται, ἐνυβρίζεται. Αὐτὸς γὰρ Χριστὸς σὺν μητρὶ καὶ θεράπουσίν ἐστιν ὁ ταῦτα ὑφιστάμενος, καὶ οὐ
5 δοκῆ τοῖς ἀρνούμενοις. Ἀλλὰ σὲ Κύριος φυλάξειεν ἐν τῷ ὀρθῷ φρονήματι ἀκαταβάπτιστον, εἰ καὶ τοῖς αἵρετικοῖς κύμασι καταρραντιζόμενον ἔξωθεν· ἐπεὶ οὐχ οἷόν τε διαφυγεῖν σε παντάπασι ἐν μέσῳ στρεφόμενον, καὶ τὸν ὑπὲρ τῆς ἐμῆς ταπεινώσεως μισθὸν σοι παράσχοι πολυπλασίονα, ὧδέ τε καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι.

10 **ΝΗ' (58) – Τοῖς εἰς τὰ Στουδίου ἀδελφοῖς.**

Χαίρετε ἐν Κυρίῳ, ἀδελφοὶ καὶ πατέρες· χαίρετε, στρατιῶται τοῦ Χριστοῦ, χαίρετε, τριάς ἀδελφική, τῆς ἁγίας Τριάδος τὴν χάριν καταπλουτήσαντες, ὄντως ἄξιοι τοιούτων χαιρετισμῶν, ὅτι διὰ Χριστὸν φέρετε γενναίως τὴν δεινοτάτην φυλακὴν, ὑπὸ Λεοντίου τοῦ ἀλάστο-
15 ρος κολαζόμενοι. Ὡ τῆς ἀποστασίας τοῦ Ἰουδαιόφρονος! Εἰ θῆρ ἦν ἄγριος, τοσούτοις χρόνοις ἐκκενῶν τῇ κακώσει καὶ πίνων τὸ αἷμα ὑμῶν, ἐκορέσθη ἄν, ὁ δὲ μένει ἀκόρεστος αἱματοπότης ἀγριούμενος ὁ δαμιονῶν, οὐ λαμβάνων αἴσθησιν ἐλέους, οὐκ οἰκτιρομὸν φιλανθρωπίας εἰς ὑμᾶς τὰ ἄρνια τοῦ Χριστοῦ, ἀλλ' ἐκθλίβων καὶ παντὶ τρόπῳ
20 μηχανουργῶν σὺν τῷ Σαταῖν καταπιεῖν ὑμᾶς, ἵνα ἐγκαυχήσῃται ὁ δράκων, ἵνα πτοήσῃ δι' ὑμῶν καὶ ἡμᾶς πάντα· ἀλλ' οὐδαμῶς. «Πιστὸς γὰρ ὁ Θεός, ὃς οὐκ ἐάσει ὑμᾶς πειρασθῆναι ὑπὲρ ὃ δύνασθε, ἀλλὰ ποιήσει σὺν τῷ πειρασμῷ καὶ τὴν ἐκβασιν τοῦ δύνασθαι ὑπενεγκεῖν». Ἀναμνήσθητε τῶν ἀπ' αἰῶνος ἁγίων, ὅτι οὐδεὶς ἄνευ πειρατηρίων
25 καὶ πολλῶν θλίψεων εὐηρέστησε τῷ Θεῷ. Ὁ μὲν ἐπρίσθη, ὁ δὲ ἐλιθάσθη· ἄλλος πυρίκαυστος γέγονεν, ἕτερος ἀπετυμπανίσθη. Καὶ ποῦ καιρὸς ἐξαριθμεῖν τὸ περικείμενον ἡμῖν νέφος τῶν μαρτύρων, ὧν ὄντες καὶ ὑμεῖς κοινωνοὶ καὶ σύναθλοι, χαίρετε, ἀδελφοί μου, χαρᾷ ἀνεκλαλήτῳ, βασιλεύοντες κατὰ τῆς αἰρέσεως, κατὰ τῶν παθῶν, σὺ ὁ
30 φερωνύμως καρτερόψυχός μου Καρτέριος, σὺ ὁ ἐν ὑπομονῇ δεδαψιλευμένος ἀφθονάτατος Ἀφθόνιος, σὺ ὁ εὐσθενημένος τῇ θείᾳ ἀγάπῃ

ἐξουσία, ναυάγιο; Πρόσεξε, δέσποτα, σὲ τί εἶδους κακὰ περιήλαμε, πού δὲν ἀπέχουν σχεδὸν ἀπὸ τὸν Ἰουδαϊσμό, ἀφοῦ ἡ εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ, τῆς ἁγίας Θεοτόκου καὶ κάθε ἁγίου ἔχει ἀπορριφθεῖ, ἔχει περιφρονηθεῖ, καὶ ἐξυβρίζεται. Γιατὶ εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Χριστός, μαζί μὲ τὴ Μητέρα του καὶ τοὺς ὑπηρέτες του, πού τὰ ὑφίσταται αὐτὰ, ἂν καὶ δὲν τὸ πιστεύουν οἱ ἄρνητές. Ἄλλὰ ἐσένα εἶθε νὰ σὲ διαφυλάξει ὁ Κύριος στὴν ὀρθὴ πίστη χωρὶς νὰ καταποντισθεῖς, ἂν καὶ καταβρέχεσαι ἀπ' ἔξω μὲ τὰ αἵρετικά κύματα, γιατί δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ τὰ ξεφύγεις ἐντελῶς, ἀφοῦ περιφέρεσαι ἀνάμεσά τους, καὶ νὰ σοῦ χορηγήσει τὸν μισθὸ τῆς δικῆς μου ταπεινότητος παλλαπλάσιον, καὶ ἐδῶ, καὶ στὸν μέλλοντα αἰῶνα.

58. Στοὺς ἀδελφούς τῆς μονῆς τῶν Στουδίου.

Χαίρετε στὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου, ἀδελφοὶ καὶ πατέρες, χαίρετε, στρατιῶτες τοῦ Χριστοῦ, χαίρετε, ἀδελφικὴ τριάδα, σεῖς πού ἀποκτήσατε τὸν πλοῦτο τῆς χάριτος τῆς Τριάδος, ὄντας πραγματικὰ ἄξιοι τέτοιων χαιρετισμῶν, γιατί ὑποφέρετε γενναῖα γιὰ χάρη τοῦ Χριστοῦ τὴν πρὸ φοβερὴ φυλακὴ, βασανιζόμενοι ἀπὸ τὸν ἐκδικητικὸ Λεόντιο. Πόσο φοβερὴ ἀλήθεια ἡ ἀποστασία τοῦ Ἰουδαιόφρονα! Ἄν ἦταν ἄγριο θηρίο, χύνοντας τόσο πολλὰ χρόνια τὴν κάκωση καὶ πίνοντας τὸ αἷμα σας, θὰ εἶχε χορτάσει, αὐτὸς ὅμως μένει ἀχόρταγος αἰμοδιψής, ἐξαγριωμένος ὁ δαιμονόπληκτος, χωρὶς νὰ αἰσθάνεται ἔλεος, οὔτε εὐσπλαχνία φιλανθρωπίας πρὸς ἐσᾶς τὰ ἄρνια τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ καταθλίβοντάς σας μὲ κάθε τρόπο, καὶ μεθοδεύοντας μαζί μὲ τὸν Σατανᾶ νὰ σᾶς καταπιεῖ, γιὰ νὰ καυχηθεῖ ὁ δράκος, γιὰ νὰ φοβερῖσει μὲ σᾶς καὶ ὅλους ἐμᾶς· ἀλλὰ δὲν θὰ τὸ πετύχει αὐτὸ μὲ κανένα τρόπο. «Γιατὶ εἶναι ἀξιόπιστος ὁ Θεὸς καὶ δὲν θὰ σᾶς ἀφήσει νὰ δοκιμαστεῖτε περισσότερο ἀπὸ ὅσο μπορεῖτε νὰ ἀντέξετε, ἀλλὰ μαζί μὲ τὴ δοκιμασία θὰ δώσει καὶ τὴ διέξοδο, γιὰ νὰ μπορέσετε νὰ ἀντέξετε»⁴. Θυμηθεῖτε τοὺς ἁγίους ὅλων τῶν αἰώνων, ὅτι κανένας δὲν ἔγινε εὐάρεστος στὸν Θεὸ χωρὶς δοκιμασίες καὶ πολλὰς θλίψεις. Ἄλλος πριονίστηκε, ἄλλος λιθοβολήθηκε, ἄλλος πυρπολήθηκε, καὶ ἄλλος θανατώθηκε μὲ ρόπαλο, ἢ σταύρωση πάνω σὲ σανίδα⁵. Καὶ πού καιρὸς γιὰ νὰ ἀπαριθμήσω τὸ σύννεφο τῶν μαρτύρων πού μᾶς περιβάλλει, τῶν ὁποίων ὄντας καὶ σεῖς κοινωνοὶ καὶ συναθλητές, νὰ χαίρεστε, ἀδελφοί μου, μὲ χαρὰ ἀπερίγραπτη, ἀφοῦ εἴστε ἐξουσιαστές τῆς αἵρεσης καὶ τῶν παθῶν, σὺ ὁ συνώνυμος τῆς καρτερίας, Καρτέριε μου, σὺ ὁ πλουτισμένος μὲ ὑπομονὴ ἀφθονώτατη, Ἀφθόνιε, καὶ σὺ ὁ Ἀγάπιος

ἀληθέστατα Ἀγάπιος. Τὸ σοφῶδες τῆς φρουρᾶς πρόξενον ὑμῖν τοῦ αἰωνίου καὶ ἀπροσίτου φωτός, ἢ λιμοκτόνησις τῆς τρυφῆς τοῦ παραδείσου, ἢ γυμνήτευσις τοῦ τῆς ἀθανασίας περιβολαίου, ἢ μόνωσις τῆς μετὰ Θεοῦ διαγωγῆς, ἢ τῆς κόμης ἄκαρσις τῆς εὐπρεποῦς θεομορφίας, εἰς τὸ ἀνακεκαλυμμένῳ προσώπῳ τὴν δόξαν Κυρίου κατοπιρίζεσθαι. Οὐκ ἔνι χαρὰ ταῦτα, οὐκ ἔνι ἀγαλλίασις πάσης ἀγαλλιάσεως ὑπεραίρουσα; Τάχα ὀφείλομεν καὶ ἀνιᾶσθαι, ὅτι μὴ καὶ ξύλον ὀποῦς, καὶ ἄλυσις περικεμένη. Ὅσον γὰρ πλεονάζει τὰ παθήματα, τοσοῦτον καὶ ἡ παράκλησις τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ.

10 Ταῦτα ἐν ὀλίγοις, εἰδὼς ὅτι οἴκοθεν ἔχετε τὴν ὑπομονήν, παρεκάλεσα ὑμᾶς, φίλτατοι. Ὑμεῖς δὲ ἀντιδοίητέ μοι, σὺν τῷ συνόντι Νικολαίῳ τῷ ἀδελφῷ ἡμῶν, ὃς ὑμᾶς καὶ προσαγορεύει τὰς ἱεράς προσευχὰς εἰς τὸ σῶζεσθαι ἡμᾶς.

ΝΘ' (50) – Μοναζούσαις.

15 Χρέος, εἴτερο ἄλλο τι, ἐμοὶ τῷ ταπεινῷ ὑμᾶς τὰς τοῦ Κυρίου ἀδελφὰς καὶ μητέρας κατὰ τὸ ἀληθές, ὡς αὐτὸς ἔφησεν ἢ ἀλήθεια, λόγῳ παρακαλεῖν καὶ παραινέσει ἀλείφειν, ὑπομενούσας διὰ Χριστὸν καὶ στέρησιν μητρὸς πνευματικῆς, καὶ διάζευξιν ἀλλήλων, καὶ μονῆς εὐαγοῦς ἀφαίρεσιν, καί γε φυλακῆς τήρησιν, ἥδη προμαστιχθείσας
20 ὁμολογία ἀληθείας. Ἀλλὰ τί τοσοῦτον εἶπω ἐπαίρων ὑμῶν τὸ ἀξιοχρεῶν ἐγκώμιον; Μιᾶς μονῆς ὅλη ἀδελφότης τριακοντάριθμος ἐν τῷ παρόντι χρόνῳ, ὅτε ἐξετράπησαν ὁμοῦ μὲν ἄρχοντες καὶ ἀρχόμενοι, δέει θανάτου παρακρουσάμενοι τὸν τοῦ Κυρίου λόγον, ὁμοῦ δὲ μονάζοντες καὶ μονάζουσαι, εἰ καὶ τινες ὀλιγοστοὶ ὑπελείφθησαν, ὁμοψυ-
25 χῆσαι οὕτως, καὶ τὸν ὑπὲρ Χριστοῦ ἄεθλον ἀναδήσασθαι, τοῦτο τοῖς πάλαι χρόνοις παραβλητέον. Τῶν ἁγίων τεσσαράκοντα ἢ ὁμοίωσις, ἢ τισιν ἄλλοις τῶν μακαρίων ἀθλοφόρων ἐξεικονιζόμενον. Ὡς μακάριαι ὑμεῖς, μία τῆς μιᾶς τῷ διαπύρῳ ζήλῳ ὑπερβάλλουσαι, καὶ πᾶσαι ὁμοῦ ἀλλήλας παραθήξασαι εἰς τὸ τῆς ὁμολογίας στάδιον, ἄξιον θεά-
30 μα ἀγγελικῆς χορείας, μαρτυρικῆς ὁμηγύρεως ἐπέραστον Θεῷ, ὑπὲρ οὗ καὶ τὰ παθήματα. Δευῆρο δὴ σὺν, θυγατέρες τῆς ἁνω Ἱερουσαλήμ,

πὸ εἶσαι ἀληθέστατα ὑπερβολικὰ δυνατὸς στὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ. Τὸ σκοτᾶδι τῆς φρούρησης εἶναι γιὰ σᾶς αἴτιο τοῦ αἰώνιου καὶ ἀπλησί-
στου φωτός, ἢ παρατεμένη στέρηση τῶν ἀναγκαίων γιὰ τὴ ζωὴ γίνεται
πρόξενος τῆς ἀπόλαυσης τοῦ παραδείσου, ἢ γυμνότητα αἰτία τοῦ ἐνδύ-
ματος τῆς ἀθανασίας, ἢ ἀπομόνωση τῆς διαβίωσης μαζὶ μὲ τὸν Θεό, ἢ
ἀκούρευτη κόμη σας τῆς θεϊκῆς ὠραιότητος, ἐπειδὴ στὸ ἀκάλυπτο πρό-
σωπό σας καθρεφτίζεται ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ. Δὲν εἶναι χαρὰ αὐτὰ, δὲν
εἶναι ἀγαλλίαση, πὸν ξεπερνᾶ κάθε ἄλλη ἀγαλλίαση; Πρέπει δηλαδὴ νὰ
αἰσθανόμαστε στενοχώρια, ἐπειδὴ τὸ πόδι μας δὲν εἶναι ἀλυσοδεμένο σὲ
ξύλο. Γιατὶ ὅσο αὐξάνονται τὰ παθήματα, τόσο αὐξάνεται καὶ ἡ παρη-
γοριὰ πὸν πηγάζει ἀπὸ τὴν ἐπιθυμία τῆς δόξας τοῦ Θεοῦ.

Αὐτὰ μὲ λίγο λόγια, γνωρίζοντας ὅτι ἀπὸ μόνοι σας ἔχετε τὴν ὑπο-
μονή, σᾶς ἔγραψα ὡς παρηγοριὰ, πολυαγάπητοι. Εἴθε νὰ ἀνταποδώσε-
τε τὸ ἴδιο σὲ μένα, μαζὶ μὲ τὸν ἀδελφό μας Νικόλαο, ὁ ὁποῖος εἶναι μαζὶ
μου καὶ ζητᾶ τις ἱερὲς προσευχὲς σας, γιὰ νὰ σωθοῦμε.

59. Στὶς μοναχές.

Χρέος, περισσότερο ἀπὸ ὅ,τιδήποτε ἄλλο, σὲ μένα τὸν ταπεινό, εἶναι
ἑσᾶς τις ἀδελφές τοῦ Κυρίου καὶ μητέρες στὴν πραγματικότητα, ὅπως
εἶπε ἡ ἴδια ἡ ἀλήθεια, νὰ σᾶς παρηγορῶ μὲ λόγια καὶ νὰ σᾶς ἐνισχύω
στὶς δοκιμασίες πὸν ὑπομένετε γιὰ τὸν Χριστό, καὶ τὴ στέρηση τῆς
πνευματικῆς μητέρας σας, καὶ τὸν χωρισμὸ μεταξὺ σας, καὶ τὴν στέρηση
τῆς φημισμένης μονῆς, καὶ τὴ φυλάκισή σας, ἀφοῦ προηγουμένως
μαστιγωθήκατε ὁμολογώντας τὴν ἀλήθεια. Ἄλλὰ τί νὰ πῶ τόσο μεγάλο
πλέκοντας τὸ δικαιολογημένο ἐγκώμιό σας; Ὁλόκληρη ἡ ἀδελφότητα
μᾶς μονῆς ἀπὸ τριάντα μέλη, στὸν καιρὸ αὐτόν, πὸν παρεξέκλιναν ὅλοι
μαζὶ, ἄρχοντες καὶ ἀρχόμενοι, καὶ ἀπέρριψαν τὸν λόγο τοῦ Κυρίου ἀπὸ
τὸν φόβο τοῦ θανάτου, ὅλοι μαζὶ, μοναχοὶ καὶ μοναχές, ἂν καὶ ἀπέμει-
ναν τόσοι λιγοστοί, νὰ συμφωνήσουν τόσο πολὺ καὶ νὰ ἀναλάβουν τὸν
ἄθλο ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ, αὐτὸ πρέπει νὰ συγκριθεῖ μὲ τὰ παλιὰ χρόνια.
Μοιάζει μὲ τοὺς ἀγίους τεσσαράκοντα μάρτυρες, ἢ παριστάνει τὴν εἰκό-
να κάποιων ἄλλων μακάριων ἀθλοφόρων. Πόσο μακάριες εἴσαστε σεῖς,
πὸν μὲ τὸν διακαῆ ζῆλο σας ξεπερνᾶτε ἢ μία τὴν ἄλλη, καὶ ὅλες μαζὶ ἐν-
ισχύετε ἀναμεταξὺ σας στὸ στάδιο τῆς ὁμολογίας, ἄξιο θέαμα ὁμάδας
ἀγγελικῆς, ὁμιλος μαρτύρων ἀξιαγάπητος στὸν Θεό, γιὰ τὸν ὁποῖο ὑφί-
σταται καὶ τὰ παθήματα. Ἐμπρὸς λοιπόν, θυγατέρες τῆς οὐράνιας Ἰε-

κλήματα τῆς ἀληθινῆς ἀμπέλου, μαθήτριαι ἀψευδῶς τοῦ Λόγου, ἀγαλλιασώμεθα θεοπρεπῶς, ἀνθομολογησώμεθα τῷ δυναμώσαντι ὑμᾶς Χριστῷ ὑποῖσαι τὰ φθάσαντα, εἶτα καὶ πρὸς τὰ μέλλοντα παρασκευασώμεθα. Τί τοῦτο; Κἂν αὐθις μάστιγες, κἂν δεσμά, κἂν πῦρ, κἂν ξίφος, 5 μηδαμῶς ἀναδυῆναι, ἀλλὰ πάντα προθυμηθῆναι ἐνεγκεῖν σὺν Χριστῷ. Ἰσχύσομεν γάρ· ἐπέιπερ εἶρηκε· «Τῷ πιστεύοντι πάντα δυνατά». Ὅρατε οἷα τὰ ἐγκώμια; Τί λοιπὸν τὰ μέλλοντα ἀνταποδόματα; Βασιλεία οὐρανῶν, χαρὰ ἀνεκκλάλητος, Μὴ τις οὖν ὑποπίπτουσα τῷ Σατανᾷ, μὴ τις φιλόζωος, ὡς εἰς τῶν τεσσαράκοντα, ἐκ τῶν τριάκοντα. Ἐ- 10 κείνοι τῆς ἐγκρατείας τὸ ἀπεικόνισμα, ὑμεῖς τῆς ἀγίας Τριάδος τὸ ὑποτύπωμα, τριαδικῶς δεκατούμενον. Τοιαύτη ἡ οὐδομινὴ ἡμῶν παρὰ κλησις. Ὑμεῖς δὲ ἀντιδοιήτέ μοι τὰς προσευχάς, ὧς μητέρες τρισόλ- βιοι, εἰς σωτηρίας ἐφόδιον.

Ε (60)–. Κανονικαῖς.

15 Καὶ ἀπὸ τῶν προλαβόντων ἱκανὴν ἀπόδειξιν τῆς εὐσεβοῦς ὑμῶν πρὸς τὴν ταπείνωσιν ἡμῶν διαθέσεως εἰλήφαμεν, νῦν δὲ καὶ μάλα, ὡς ἔκοτῆναι ἡμᾶς τῷ ὄντι, διαβλέποντας τὰς δωρεὰς ὑμῶν, ὅποσαι καὶ ἡλίκα· ἔπειτα καὶ ἐκδιδαχθέντες παρὰ τοῦ γραμματηφόρου αὐτοψεῖ ὑπειληφότος, ὄση ἢ φειδῶ καὶ ἢ φροντίς περίεστιν ὑμῖν, ἐλεεῖν, οἰκτεί- 20 ρειν, τρέφειν, ποτίζειν, ἐνδιδύσκειν, εἴ τι ἄλλο ἐπιτήδειον ζωῆς εἰς τὴν εὐτέλειαν ἡμῶν ἐπειγομέναις ποιεῖν, καὶ ἐκζητούσαις μαθεῖν εἰς τὸ τελεῖν. Ἐρα οὖν οὐκ εἰκότως εὐχαριστεῖν με ἔστιν ἐν τούτοις τῷ Θεῷ, μητέρας εὐρηκότα καὶ ἀδελφὰς πνευματικάς· ἄρα οὐκ ὀφειλομένως πρέπον μοι ὕμνους ὑμῖν ἀναθεῖναι, ἐκζητούσαις Θεὸν ὀλοκαρδίως; 25 Χαίρετε, μητέρες καὶ θυγατέρες προσταγμάτων. Χαίρετε, κρίνα τοῦ ἀγροῦ τοῦ νοητοῦ, ἐν μέσῳ ἀκανθῶν ἐνεμέναι κατὰ τόπον, κατὰ δὲ τρόπον, τῆς αἰρετικῆς ἀκανθώσεως πορρωτέρω θέουσαι. Χαίρετε, ἢ καλὴ ξυνωρίς ἐν ἀλλήλαις ἐχόμεναι καὶ δι' ἀλλήλων πρὸς Θεὸν συνδε- σιμούμεναι. Ἠλίκη ὑμῶν ἢ κατὰ Θεὸν ὁμόνοια, ἢ ἀγαπητικὴ σύνδεσις, 30 ἢ μοναδικὴ βίωσις!

Χαῖρε, ἢ κυρία τῆς κυρίας, ἢ μήτηρ τῆς μητρός, ἢ καθηγουμένη

ρουσαλήμ, κλήματα τοῦ ἀληθινοῦ ἀμπελώνα, ἀδιάψευστες μαθήτριες τοῦ Λόγου, ἃς δοκιμάσουμε ἀγαλλίαση τέτοια πού πρέπει σὸν Θεό. " Ἄς εὐχαριστήσουμε τὸν Χριστὸν πού σᾶς ἐνίσχυσε, ὥστε νὰ ὑπομείνετε αὐτὰ πού σᾶς βρῆκαν. " Ἐπειτα ἃς προετοιμαστοῦμε καὶ γιὰ τὰ μελλοντικά. Τί ἐννοῶ μὲ αὐτὸ; " Ἐστω καὶ ἂν μᾶς βροῦν πάλι μαστιγώσεις ἢ δεσμὰ ἢ φωτιά ἢ ξίφος, νὰ μὴ ὑπαναχωρήσουμε μὲ κανένα τρόπο, ἀλλὰ νὰ τὰ ὑπομείνουμε ὅλα μαζὶ μὲ τὸν Χριστὸ. Καὶ θὰ μπορέσουμε, γιὰτὶ εἶπε: «Σ' αὐτὸν πού πιστεύει ὅλα εἶναι δυνατά»⁶. Βλέπετε ποιά εἶναι τὰ ἐγκώμια; Ποιές λοιπὸν εἶναι οἱ μελλοντικὲς ἀμοιβές; Βασιλεία τῶν οὐρανῶν, χαρὰ ἀπερίγραπτη. Καμμιά λοιπὸν νὰ μὴ ὑποκύψει σὸ Σατανᾶ, καμμιά νὰ μὴ ἀγαπήσει τὴ ζωὴ, ὅπως ὁ ἕνας ἀπὸ τοὺς σαράντα μάρτυρες, ἀπὸ σᾶς τὶς τριάντα. Ἐκεῖνοι εἶναι ἡ ἀπεικόνιση τῆς ἐγκράτειας, σεῖς τὸ ἀποτύπωμα τῆς ἀγίας Τριάδος, διαιρούμενες σὲ τρεῖς δεκάδες. Αὕτὴ εἶναι ἡ μηδαμινὴ παράκλησή μου. Σεῖς πάλι εἶθε νὰ μοῦ ἀνταποδώσετε τὶς προσευχές σας, τρισευτυχισμένες μητέρες, ὡς ἐφόδιο γιὰ τὴ σωτηρία μου.

60. Στὶς κανονικὲς.

Καὶ ἀπὸ αὐτὰ πού προηγήθηκαν ἔλαβα ἱκανοποιητικὴ ἀπόδειξη τῆς εὐσεβοῦς διαθέσεώς σας πρὸς τὴν ταπεινότητά μου, καὶ τώρα ἀκόμα περισσότερο, μὲ ἀποτέλεσμα πραγματικὰ νὰ ἐκπλαγῶ, βλέποντας πόσες καὶ πόσο μεγάλες εἶναι οἱ δωρεές σας. " Ἐπειτα πληροφορήθηκα καὶ ἀπὸ τὸν γραμματοκομιστή, ὁ ὁποῖος εἶδε μὲ τὰ ἴδια του τὰ μάτια πόσο εἶναι τὸ ἐνδιαφέρον καὶ ἡ φροντίδα πού καταβάλλετε σὸ νὰ ἐλεεῖτε, νὰ δείχνετε τὴ συμπόνια σας, νὰ τρέφετε, νὰ ποτίζετε, νὰ ντύνετε καὶ νὰ σπεύδετε νὰ κάνετε στὴν μηδαμινότητά μου ὅ,τιδῆποτε ἄλλο ἀπαραίτητο γιὰ τὴ ζωὴ, καὶ νὰ ζητᾶτε νὰ μάθετε γιὰ νὰ τὸ πραγματοποιήσετε. Ἐπομένως δὲν εἶναι εὐλόγο νὰ εὐχαριστῶ γι' αὐτὰ τὸν Θεό, ἐπειδὴ βρῆκα μητέρες καὶ ἀδελφές πνευματικὲς; " Ἀραγε δὲν ὀφείλω νὰ ἀφιερῶσω ὕμνους σὲ σᾶς πού ἀναζητᾶτε μὲ ὅλη σας τὴν καρδιά τὸν Θεό; Χαίρετε, μητέρες καὶ θυγατέρες τῶν ἐντολῶν. Χαίρετε, κρίνα τοῦ νοητοῦ χωραφιοῦ, φυτεμένες ἀνάμεσα σὲ ἀγκάθια σὲ κάθε τόπο, πού ὅμως ὡς πρὸς τὸν τρόπο τρέχετε ὅσο πιὸ μακριὰ γίνεται ἀπὸ τὰ αἰρετικὰ ἀγκάθια. Χαίρετε, ἡ καλὴ δυάδα τῶν ἀδελφῶν, πού εἶστε δεμένες μεταξύ σας, καὶ μαζὶ δεμένες μὲ τὸν Θεό. Πόσο μεγάλη εἶναι ἡ σύμφωνη μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ὁμόνοιά σας, ὁ δεσμὸς τῆς ἀγάπης σας, ἡ μοναχικὴ ζωὴ!

Χαῖρε, ἡ κυρία τῆς κυρίας, ἡ μητέρα τῆς μητέρας, ἡ ἡγουμένη τῆς

τῆς καθηγουμένης, ὁμοῦ μὲν ἄρχουσα, ὁμοῦ δὲ καὶ ἀρχομένη. Ὡς καλή σου ἡ ἐργασία καὶ τὸ ἐπιτήδευμα, ἵνα καὶ τὸν ἐξ ὑποταγῆς μισθὸν ἐρανίζῃ, καὶ τῇ προεστώσῃ ἀσφαλείᾳ ὑπάρχη. Χαῖρε, ἡ καθηγουμένη καὶ ὑποτασσομένη, τὸ μὲν τῶν πολλῶν, τὸ δὲ τῇ μιᾷ Μα-
 5 καρία σου ἡ σύνεσις, κυβερνῶσα καὶ κυβερνωμένη, καὶ εἰς λιμένα σωτηρίας ἀπευθυνομένη. Βραχέα τὰ ἐγκώμια, ἀλλ' ἐξ ὀλίγων τὰ πολλὰ συνεξακούεται. Ἀνταποδῶν ὑμῖν Κύριος τὸν ὑπὲρ ἡμῶν μισθόν, τὸν ὑπὲρ τοῦ οἰκονόμου, τὸν ὑπὲρ οὔτινοσοῦν ἄλλου εὖ πανθάνοντος. Φυλάξοιτε ἔτι ἑαυτάς, παρακαλῶ, τῆς ψυχοφθόρου αἰρέσεως, ἧς ἡ
 10 κοινωνία ἀλλοτριώσις Χριστοῦ. Τὴν πολιτείαν ὁμοῦ φαιδρότεραν ἀπεργάζοισθε, τὴν χρυσοῦν σειρᾶν καὶ τοῖς πολλοῖς ἄπλοκον, ἵνα, ἐξ ἀμφοτέρων κοσμούμεναι, λαμπραῖς ταῖς λαμπάσιν εἰς τὸν νυμφῶνα Κυρίου καταστήσητε, τῶν αἰωνία· ἀγαθῶν ἀπολαύουσαι.

ΞΑ' (61)–. Ναυκρατίῳ τέκνῳ.

15 Τοιούτου πιστοῦ γραμματηφόρου ἐπιτετύχηκας, δι' οὗ οἰκονομίαν ἠγησάμην εἶναι τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ ἡμῶν καὶ γὰρ ὁ ταπεινὸς ἐπιστεῖλαί σοι, ἱερὸν τέκνον. Αὐτὸ μὲν οὖν τὸ μαθεῖν ἡμᾶς, ὅτι ὑγιαίνεις σὺν πᾶσι τοῖς ὁμολογηταῖς καὶ ἀδελφοῖς σου, πῶς οὐκ ἂν εἶεν ἡμῖν τοῖς ἁμαρτωλοῖς χαρὰ, σοῦ μάλιστα τοῦ κορυφαιοτάτου εὐσταθοῦν-
 20 τος, καὶ συμπεριφερομένου τῷ λόγῳ ἀγάπης καὶ φροντίδος πρὸς ἅπαντας θεοπρεπῶς. Ἐπειτα ὅτι καὶ ὁ ἀδελφὸς Ἀδριανὸς ἀποσέσωσται μέχρι τῶν αὐτόθι, ἀνεΐθημεν τῆς μερίμνης, εὐχαριστήσαντες τῷ Κυρίῳ· εἰ καὶ ὅτι εἰσαεὶ διὰ τὸν ἀδελφὸν Ἐπιφάνιον, καθὰ προεδήλωσας ἐμμέριμοί ἐσμεν καὶ ἐμπαράσκευοι πρὸς πειρασμόν, ὑπονοοῦμε-
 25 νοι τὰ ὑφορμῶντα, κατὰ τὸ εἶκός. Ὅση δὲ τῷ Θεῷ φίλον, ἐχέτω ταῦτα καὶ ἀγέσθω· «Τοῖς ἀγαπῶσι Θεὸν πάντα συνεργεῖ εἰς τὸ ἀγαθόν», ὡς φησιν ὁ ἱερὸς λόγος. Τοιούτους ἡμᾶς, ἀδελφέ, προσεύχου γενέσθαι, καὶ μακρὰν ἐσμεν ἀπὸ Θεοῦ ταῖς ἁμαρτίαις, καὶ οὐ φοβηθησόμεθα τί ποιήσειεν ἡμῖν ἄνθρωπος. Οὐδὲν οὖν τοιοῦτον, οἷον ἦσας ἡμῖν κατα-
 30 στέφων τοῖς ἐπαίνοις, ὑπέστημεν. Εἰ δὲ καὶ τι δεξιόν, ἀλλὰ καὶ τοῦτο δι' ὑμᾶς καὶ ὑφ' ὑμῶν, ταῖς εὐχαῖς δυναμωθέντες καὶ ἀξιωθέντες. Εἴη καὶ πρὸς τὸ ἐξῆς τὸ ἔλεος τοῦ Κυρίου ἐφ' ἡμᾶς τοὺς ἀναξίους. Ἦσθην

ἡγουμένης, πού εἶσαι συγχρόνως ἄρχουσα καὶ ἄρχομένη. Πόσο καλὴ εἶναι ἡ ἐργασία σου καὶ ἡ ἰδιότητά σου, ὥστε καὶ τὸν μισθὸ ἀπὸ τὴν ὑποταγὴ νὰ εἰσπράττεις, καὶ νὰ βρίσκεσαι κάτω ἀπὸ τὴν ἀσφάλεια τῆς προϊσταμένης. Χαῖρε, ἡ ἡγουμένη καὶ ὑποτακτικὴ. Ἡγουμένη βέβαια τῶν πολλῶν, ἐνῶ ὑποτακτικὴ στή μία. Μακάρια ἡ φρονημάδα σου. Κυβερνᾷς καὶ κυβερνᾷσαι, καὶ κατευθύνεσαι στὸ λιμάνι τῆς σωτηρίας. Οἱ ἔπαινοι εἶναι λίγοι, ἀλλὰ ἀπὸ τὰ λίγα ἐξυπακούονται τὰ πολλά. Εἶθε νὰ σᾶς ἀνταποδώσει ὁ Κύριος τὸν μισθὸ πού σᾶς ἀξίζει. Τὸν μισθὸ τοῦ οἰκονόμου, καὶ τὸν μισθὸ γιὰ ὅποιονδήποτε ἄλλον πού εὐεργετεῖται. Παρακαλῶ προφυλάξτετε ἀκόμα τὸν ἑαυτό σας ἀπὸ τὴν ψυχοφθόρο αἵρεση, ἡ συμμετοχὴ στὴν ὁποία εἶναι ἀποξένωση ἀπὸ τὸν Χριστό. Εἶθε νὰ κάνετε τὴ ζωὴ σας ὅλες μαζὶ πὺ λαμπρότερη, τὴ χρυσῆ ἄλυσίδα πού γιὰ τοὺς πολλοὺς εἶναι ἀπλεκτή, ὥστε, στολισμένες καὶ ἀπὸ τὰ δύο, νὰ εἰσέλθετε μὲ λαμπρὲς τὶς λαμπάδες στὸν νυμφῶνα τοῦ Κυρίου, ἀπολαμβάνοντας τὰ αἰῶνια ἀγαθὰ.

61. Στὸ τέκνο του τὸν Ναυκράτιο.

Πέτυχες τέτοιον ἐμπιστο γραμματοκομιστή, μὲ τὸν ὁποῖο θεώρησα πὺς ἦταν ἐνέργεια τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ μας γιὰ νὰ σοῦ γράψω καὶ ἐγώ, ἱερό μου τέκνο. Τὸ γεγονός ὅτι ἐγὼ ἔμαθα πὺς ὑγιαίνεις, μαζὶ μὲ ὅλους τοὺς ὁμολογητὲς καὶ ἀδελφούς σου, πὺς νὰ μὴ εἶναι γιὰ μένα τὸν ἁμαρτωλὸ χαρὰ, καὶ μάλιστα ὅτι σὺ ὁ κορυφαῖος εἶσαι σταθερὸς καὶ συμπεριφέρεσαι μὲ τὸν λόγο τῆς ἀγάπης καὶ τῆς φροντίδας πρὸς ὅλους ὅπως θέλει ὁ Θεός, Ἔπειτα καὶ τὸ γεγονός ὅτι ὁ ἀδελφὸς Ἀδριανὸς ἔφτασε σῶος μέχρι ἐκεῖ, μὲ ἀπάλλαξε ἀπὸ τὴν ἀνησυχία, καὶ εὐχαρίστησα τὸν Κύριο γι' αὐτό, ἂν καὶ γιὰ τὸν ἀδελφὸ Ἐπιφάνιο, ὅπως ἀνέφερες, εἶμαι γεμᾶτος ἀνησυχία, καὶ προετοιμασμένος γιὰ δοκιμασία, ὑποψιαζόμενος αὐτὰ πού ἔρχονται, ὅπως συνήθως. Ἀλλὰ αὐτὰ ἄς εἶναι καὶ ἄς ἔρθουν ὅπως θέλει ὁ Θεός «Σ' αὐτοὺς πού ἀγαποῦν τὸν Θεό, ὅλα συνεργοῦν γιὰ τὸ καλό»⁷, ὅπως λέγει ἡ ἅγια Γραφή. Τέτοιος νὰ προσεύχεσαι νὰ γίνω, ἀδελφέ, ἔστω καὶ ἂν βρίσκομαι μακριὰ ἀπὸ τὸν Θεὸ μὲ τὶς ἁμαρτίες μου, καὶ δὲν θὰ φοβόμαστε «γιὰ ὅ,τιδήποτε μπορεῖ νὰ μᾶς κάνει ἄνθρωπος»⁸. Τίποτε λοιπὸν τέτοιον πού ὑμνησες γιὰ μένα, στεφανώνοντάς με μὲ ἐπαίνους, δὲν ἔχω ὑποστειῖ. Καὶ ἂν ἔγινε κάτι καλό, καὶ αὐτὸ ἔγινε γιὰ σᾶς καὶ ἀπὸ σᾶς, ἔχοντας ἐνισχυθεῖ καὶ ἀξιωθεῖ μὲ τὶς προσευχὲς σας. Εἶθε καὶ στὸ ἐξῆς νὰ παρέχεται τὸ ἔλεος τοῦ Κυρίου σὲ μᾶς τοὺς ἀνάξιους.

ὅτι συμπερινηνέχθης τῇ πατρικίᾳ ἐν Κυρίῳ καὶ τοῦτο δι' ἡμᾶς. Καὶ γὰρ
 κάκεινῃ αὐτὸ τοῦτό μοι δεδήλωκε, καὶ προσετέθη μᾶλλον ἀγαθοποι-
 εῖν. Δι' ἡμᾶς ζῆς, ἀδελφέ, ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς δι' ὑμᾶς. Μὴ θαύμαζε ὅτι κο-
 ρυβαντιῶσιν οἱ Χριστοδιῶκται, μηδ' ὅτι ἀνέχεται Χριστός. Δεῖ πάντα
 5 τελεσθῆναι, ἵνα καὶ οἱ δόκιμοι φανερώτεροι ἐκλάμπωσι, καὶ οἱ ἀνο-
 μοῦντες τέλεον ἀποτίσωσιν ὧν εἰργάσαντο τὴν ἀντιμισθίαν. Ἀπέσταλ-
 κά σοι διβλιδάκιον καὶ τετράδας δεκατέσσαρας, ἐφ' οἷς εἰσι λόγοι καὶ
 βίοι τῶν ἀδελφῶν ἐμμέτροις στίχοις, ἅπερ, ἀναγνούς αὐτός τε καὶ τινες
 τῶν πιστῶν ἀδελφῶν, ἀσφαλῶς κατάκρυψον. Οὐδὲν σὺν ποιῶ, ἀδελ-
 10 φέ, ἄξιον λόγου, ἀλλ' ἐπειδὴ εὐκαιρῶ καὶ ἐπειδὴ νύσσομαι ὡς ὑπὸ τοῦ
 ἁγίου μου πατρός, ἀκούων τε πάλιν τοῦ θείου Παύλου λέγοντος τῷ
 ἁγίῳ Τιμοθέῳ, «Μὴ ἀμέλει τοῦ ἐν σοὶ χαρίσματος», ὡς ἀνάξιος μετὰ
 φόβου καὶ τρόμου ποιῶ ἢ ποιῶ. Τὸν ἀδελφὸν Ἀθανάσιον σὺν τῷ
 παροικονόμῳ ἄσπασαι. Εἰ καὶ ἔγραψα, ὡς ὅτι εἰσῆλθεν ὁ ἀδελφός Ἀ-
 15 δριανός, ἀγνοῶν εἶπον, ὕστερον μαθῶν ὅτι οὐπω ἔφθασεν ἡνίκα ἐπέ-
 στειλας. Ὁ ἀδελφός Νικόλαος πλεῖστά σε προσαγορεύει, αἰδούμενος
 τοὺς λόγους σου. Ὁ Κύριος μετὰ τοῦ πνεύματός σου, ἀδελφόπατερ.

ΕΒ' (62)–. Κατήχησις.

Πρώην ὑμῖν ἐξ Ἀνατολικῶν ἀναγινωσκόμενος, νῦν ἀπὸ Θρακη-
 20 σίων ἐπιφαίνομαι. Ἐν γὰρ τῇ Σμύρῃ μεθωρίσαντο ἡμᾶς οἱ ἄρχοντες
 τοῦ αἰῶνος τούτου, καὶ μᾶλλον τῆς προτέρας φυλακῆς ἀσφαλέστερόν
 τε καὶ πειραστικώτερον· «ἀλλ' ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ οὐ δέδεται», οὐδ' ὁ
 πόθος ἠρεμεῖ, οὐδὲ ἡ ἐντολὴ παρασιωπᾶ. Διὰ τοῦτο ὁ ταπεινὸς πάλιν
 φθέγγομαι. Χαίρετε ἐν Κυρίῳ, πατέρες καὶ ἀδελφοί, χαίρετε οἱ δε-
 25 διωγμένοι ἕνεκεν δικαιοσύνης, χαίρετε οἱ ἐν ὄρεσι καὶ σπηλαίοις ἐνδι-
 αιτώμενοι, ἀλλὰ μὴν καὶ οἱ ἐν πόλεσι καὶ ἐρημικωτέροις τόποις κρυ-
 πταζόμενοι. Εἰ γὰρ πάντοτε δεῖν ἡμᾶς χαίρειν ἐπιτέτραπται παρὰ τῷ
 Ἀποστόλῳ, πόσω γε μᾶλλον ἄρτι, ὅποτε ὑπὲρ Χριστοῦ τὰ παθήματα
 τοῦ ἐγγραφομένου τῷ πίνακι, τοῦ ἐμφαινομένου ἐν τῇ οἰκείᾳ εἰκόνι,
 30 τοῦ τιμωμένου δι' αὐτῆς; Μὴ γὰρ ἐμὰ τὰ ρήματα τοῦ οἰκτροῦ; Διονυ-
 σίου τοῦ πανσόφου καὶ Βασιλείου τοῦ μεγάλου. Καὶ οὐπω καιρὸς τῶν

9. Α' Κορ. 11, 19.

12. Ματθ. 5, 10.

10. Α' Τιμ. 4, 14.

13. Ἐβρ. 11, 38.

11. Β' Τιμ. 2, 9.

14. Α'. Θεσσ. 5, 17. Φιλ. 4, 4.

Ἔμαθα ὅτι κρατήθηκες μαζί με τὴν πατρικία γιὰ χάρις τοῦ Κυρίου, καὶ αὐτὸ ἔξαιτίας μας. Μοῦ τὸ ἀνέφερε βέβαια καὶ ἐκείνη καὶ προσφέρθηκε νὰ κάνει περισσότερες ἀγαθοεργίες. Γιὰ μᾶς ζεῖς, ἀδελφέ, ἀλλὰ καὶ ἐμεῖς γιὰ σᾶς. Μὴν ἀπορεῖς πὺ μαίνονται ἀπὸ ἐνθουσιασμὸ οἱ διώκτες τοῦ Χριστοῦ, οὔτε γιὰ τὸ ὅτι τοὺς ἀνέχεται ὁ Χριστός. Πρέπει νὰ γίνουν ὅλα, ὥστε καὶ οἱ δόκιμοι νὰ λάμψουν περισσότερο φανερά⁹, καὶ αὐτοὶ πὺ παρανομοῦν νὰ πληρώσουν τελείως γι' αὐτὰ πὺ ἔκαναν. Σοῦ ἔχω στείλει ἓνα βιβλιαράκι καὶ δεκατέσσερα τετράδια, στὰ ὅποια περιλαμβάνονται λόγοι καὶ βίοι τῶν ἀδελφῶν σὲ ἔμμετρος στίχους, τὰ ὅποια, ἀφοῦ τὰ διαβάσεις σὺ καὶ κάποιοι ἀπὸ τοὺς πιστοὺς ἀδελφούς, νὰ τὰ κρύψεις καλὰ σὲ μέρος ἀσφαλές. Τίποτε λοιπὸν, ἀδελφέ, τὸ ἀξιόλογο δὲν κάνω, ἀλλὰ ἐπειδὴ εὐκαιρῶ καὶ ἐπειδὴ κατὰ κάποιον τρόπο κεντρίζομαι ἀπὸ τὸν ἅγιο πατέρα μου, καὶ ἀκούοντας τὸν θεῖο Παῦλο πὺ λέγει στὸν ἅγιο Τιμόθεο, «Νὰ μὴ παραμελεῖς τὸ χάρισμα πὺ ὑπάρχει μέσα σου»¹⁰, κάνω με φόβο Θεοῦ αὐτὰ πὺ κάνω. Ἀσπάσου τὸν ἀδελφὸ Ἀθανάσιο μαζί με τὸν παραοικονόμο. Ἄν καὶ ἔγραψα ὅτι ἦρθε ὁ ἀδελφὸς Ἀδριανός, ὅμως τὸ εἶπα χωρὶς νὰ τὸ γνωρίζω. Ὑστερα ἔμαθα ὅτι ὅταν μοῦ ἔστειλες τὸ γράμμα δὲν εἶχε ἀκόμα φτάσει. Ὁ ἀδελφὸς Νικόλαος σοῦ στέλνει πολλοὺς χαιρετισμούς, ἐκτιμώντας τοὺς λόγους σου. Ὁ Κύριος μαζί σου, ἀδελφοπατέρα μου.

62. Κατήχηση.

Ἐνῶ προηγουμένως διαβάζατε τὶς γραφόμενες ἀπὸ τὰ ἀνατολικά μέρη ἐπιστολές μου, τώρα ἐμφανίζομαι νὰ σᾶς γράφω ἀπὸ τοὺς Θρακιῶτες, γιατί οἱ ἄρχοντες τοῦ κόσμου αὐτοῦ μᾶς ἐξόρισαν στὴ Σμύρνη, ὅπου μᾶς φροροῦν με περισσότερη ἀσφάλεια ἀπὸ πρὶν καὶ πρὸ βασανιστικά. «Ὅμως ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ δὲν δεσμεύεται»¹¹, οὔτε ὁ πόθος ἡρεμεῖ, οὔτε ἡ ἐντολὴ ἀποσιωπᾶται. Γι' αὐτὸ καὶ πάλι ὁ ταπεινὸς μιλῶ. Χαίρετε στὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου, πατέρες καὶ ἀδελφοί, χαίρετε ὅσοι εἴστε διωγμένοι ἔξαιτίας τῆς δικαιοσύνης¹², χαίρετε ὅσοι ζεῖτε στὰ ὄρη καὶ στὰ σπήλαια¹³, ἀλλὰ καὶ ὅσοι κρύβεστε σὶς πόλεις καὶ σὲ πρὸ ἔρημους τόπους. Γιατί, ἐὰν προτρεπόμαστε ἀπὸ τὸν Ἀπόστολο νὰ χαιρόμαστε πάντοτε¹⁴, πόσο μᾶλλον τώρα πὺ οἱ δοκιμασίες εἶναι γιὰ τὸν Χριστὸ πὺ παριστάνεται σὲ πίνακα, πὺ φαίνεται στὴν εἰκόνα του, πὺ τιμᾶται μέσα ἀπὸ αὐτήν; Μήπως δηλαδὴ τὰ λόγια εἶναι δικά μου, ἐμοῦ τοῦ ἔλεεινοῦ; Εἶναι τοῦ πάνσοφου Διονυσίου καὶ τοῦ μεγάλου Βασιλείου. Καὶ δὲν εἶναι

ἄλλων θεοφόρων τὰς χρήσεις εἰσάγειν ἐν τῷδε τῷ γράμματι· «Ἄκουε, οὐρανέ, καὶ ἐνωτίζου, γῆ». Μωὰβ ἠθέτησεν, ἡ Βυζαντίς δηλονότι, τὸν εὐαγγελικὸν ζυγὸν ἀπετείσατο, ὡς δάμαλις παροιστρῶσα ἠφηνίασεν. Ὅδούς σου εἰδένα σὺ βούλομαι, πραγματικῶς τε καὶ λογικῶς ἀπε-
5 φθέγξατο. Κορυβαντιᾶ, μαίνεται, αἰμοποτεῖ ὡς λέαινα, ὡς ἀσπίς μύει τὰς ἀκοάς, ἐλεγχομένη ἀποτινάσσεται.

Ἦκεν αὐτῇ φωνὴ ὑπομνηστικὴ ὡς ἀπ' οὐρανοῦ, ἐκ τοῦ κορυφαιοτάτου, ἐκ τοῦ Ρωμαϊκοῦ θρόνου, Τί πέπραχας; βοῶσα Χριστὸν ἤρησαι, Χριστοῦ τὴν εἰκόνα ἀθετοῦσα, τῆς Θεοτόκου, τῶν πάντων
10 ἀγίων. Ἄνοιξον εὐήκοον οὖς, ἐνώτισαι λόγους εὐαγγελικούς, ἀποστολικούς, προφητικούς, πατρικούς. Καὶ οὐ προσήκατο, οὐκ ἐδέξατο, ἀλλὰ διαρρήξασα ἑαυτὴν τοῦ πεντακορῦφου σαματος τῆς Ἐκκλησίας, ἐπειδὴ ἔτι ζῆ καὶ Νικηφόρος ὁ ἱερός, τραχηλιᾶ κατὰ Θεοῦ παντοκράτορος, ἐνυδρίζουσα Χριστόν, πατοῦσα τὰ ἅγια. Τοιαῦτα
15 τὰ παρ' αὐτῆς, ὧ τριπόθητοι. Καὶ μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός. Ἀνατολή, Δύσις, Βορρά, θάλασσα. Ἐν τούτοις ἡ χαρὰ· εἰ δὲ θρηῆνος, διὰ τοὺς ἀπολλυμένους.

Δεῦρο δὴ στήτέ μοι γενναῖοι, εὐχάριστοι, ἀρπάζοντες τὰ ὑπὲρ Χριστοῦ παθήματα ὡς θησαυρίσματα. Οἷος ὁ καιρὸς ἀγαθὸς πρὸς
20 τοὺς ἀγωνιζομένους, ἠδύπνους, μυρίζων τὰ ἀθλοφορήματα ὑπὲρ πάντα τὰ ἀρώματα! Αἶμα ρεῖ μαρτυρικὸν ἐπὶ τὴν Ἐκκλησίαν, ἄρδον αὐτὴν ὑπὲρ Ἐδέμ ἐκ τετραποτάμου κρήνης ποτιουμένην. Προστίθενται οἱ χοροὶ τῶν ἀπ' αἰῶνος μαρτύρων, τῶν ὁμολογητῶν τὰ πάλαι μακαριζόμενα, ἐν ὀφθαλμοῖς νῦν ὄραται. Ἄρ' οὖν οὐκ ἐπέιγη πρὸς
25 τὴν ἄθλησιν ὁ ἀκούων, δυσχεραίνων τὴν ὄρεινὴν ἢ τὴν ἐρημίαν ἢ τὴν ὀπωσοῦν κρυπταδίαν; Ἄλλ' ὁμως μένε ἐν οἷς εἶ· ἔχεις καὶ σὺ τὸν μακαρισμὸν ἠλίκον. Προσεύχου καὶ ἐπαίνει τοὺς πλεομακαρίστους· βάλλε μοι τὸν ἀόρατον δράκοντα, τρέπε μοι τὸν ἐμφύλιον τῆς σαρκὸς πόλεμον, νικάτω τὸ πνεῦμα, δουλούτω τὸ σῶμα, ὡς ἂν ἡ ψυχὴ ἐλευθεριά-

15. Ἦσ. 1, 2.

16. Γεν. 2, 10, 14.

ἀκόμα ὁ καιρὸς νὰ παραθέσω σ' αὐτὸ τὸ γράμμα τὰ ἀποσπάσματα τῶν ἄλλων θεοφόρων πατέρων. « Ἄκουε, οὐρανέ, καὶ ἀκροάσου μὲ προσοχή, γῆ»¹⁵. Ὁ Μωάβ, δηλαδή ἡ πόλη τοῦ Βυζαντίου, ἀρνήθηκε, ἀπέρριψε τὸν εὐαγγελικὸ ζυγὸ, ἀφηνίασε σὰν δαμάλα πού τσιμπήθηκε ἀπὸ ἀλογόμυγα. Δὲν θέλω, εἶπε, νὰ γνωρίζω τοὺς δρόμους σου, πραγματικὰ καὶ λογικὰ. Βρίσκεται σὲ ἔξαλλη κατάσταση, ἔχει κυριευθεῖ ἀπὸ μανία, πίνει αἷμα σὰν θηλυκὸ λοντάρι, σὰν κόμπρα κλείνει τὰ αὐτιά της, καὶ ὅταν ἐλέγχεται τινάζεται.

Ἐφτασε σ' αὐτὴν φωνὴ ὑπομνηματικὴ, σὰν ἀπὸ τὸν οὐρανὸ, ἀπὸ τὸν πιὸ κορυφαῖο, ἀπὸ τὸν Ρωμαϊκὸ θρόνο, ἡ ὁποία φωνάζει· Τί ἔχεις κάνει; Ἀρνεῖσαι τὸν Χριστό, ἀπορρίπτοντας τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ, τῆς Θεοτόκου, καὶ ὄλων τῶν ἁγίων; Ἀνοιξε καλὰ τὸ αὐτί σου, ἀκουσε τὰ λόγια τοῦ Εὐαγγελίου, τῶν ἀποστόλων, τῶν προφητῶν, τῶν πατέρων. Καὶ δὲν τὰ πρόσεξε, οὔτε τὰ δέχθηκε, ἀλλὰ ἀποσχίστηκε θίαια ἀπὸ τὸ πεντακόρυφο σῶμα τῆς Ἐκκλησίας, ἐπειδὴ ἀκόμα ζεῖ καὶ ὁ ἱερὸς Νικηφόρος, φέρεται μὲ ἔπαρση πρὸς τὸν παντοκράτορα Θεό, βρίζοντας τὸν Χριστὸ καὶ πατώντας τὰ ἅγια. Τέτοιες εἶναι οἱ πράξεις της, πολυπόθητοι. Καὶ ὁ Θεὸς εἶναι μαζί μας. Ἀνατολή, Δύση, Βορρᾶς, Νότος. Σ' αὐτοὺς ὑπάρχει ἡ χαρὰ, καὶ ἐὰν ἀκούεται θρῆνος, εἶναι γι' αὐτοὺς πού χάνονται.

Ἐλάτε λοιπὸν καὶ σταθεῖτε ὄρθιοι, γενναῖοι, χαρούμενοι, ἀρπάζοντας τὰ παθήματα γιὰ τὸν Χριστὸ σὰν νὰ εἶναι ἀποταμιευμένος θησαυρός. Πόσο καλὸς εἶναι ὁ καιρὸς γι' αὐτοὺς πού ἀγωνίζονται, εὐωδιαστός, κάνοντας τὰ ἀθλήματα νὰ εὐωδιάζουν περισσότερο ἀπὸ τὰ ἀρώματα. Τρέχει αἷμα μαρτύρων στὴν Ἐκκλησία ποτίζοντας τὴν περισσότερὴ ἀπὸ τὴν Ἐδέμ, πού ποτίζεται ἀπὸ τέσσερις ποταμούς¹⁶. Προστίθενται οἱ χοροὶ τῶν μαρτύρων ὄλων τῶν αἰώνων, καὶ τὰ κατορθώματα τῶν ὁμολογητῶν, πού ἀπὸ παλιὰ μακαρίζονται, αὐτὰ τώρα προβάλλουν μπροστὰ στὰ μάτια μας. Ἄρα λοιπὸν δὲν διάζεσαι νὰ ριχθεῖς στὴν ἀθληση, σὺ πού τὰ ἀκοῦς, ἐπειδὴ δὲν μπορεῖς νὰ ὑποφέρεις τὰ βουνὰ, ἢ τὴν ἔρημο, ἢ τὴν κατὰ κάποιον τρόπο ζωὴν στὰ κρυφά; Μεῖνε ἐκεῖ πού εἶσαι. Ἐχεις καὶ σὺ τὸν τόσο μεγάλον μακαρισμό. Νὰ προσεύχεσαι καὶ νὰ ἐπαινεῖς ἐκείνους πού εἶναι περισσότερο μακαριστοί. Χτύπα, σὲ παρακαλῶ, τὸν ἀόρατον δράκο, ἀπότρεπε, σὲ παρακαλῶ, τὸν ἐμφύλιον πόλεμον τῆς σάρκας. Ἄς νικᾷ τὸ πνεῦμα, ὑποδουλώνοντας τὸ σῶμα, γιὰ νὰ εἶναι ἐλεύθερη ἡ ψυχὴ, ἡ κυρία καὶ δέσποινα, ὥστε νὰ ἔχει εἰρήνη μὲ τὸν Θεόν.

ξει, ἡ κυρία καὶ δέσποινα, εἰρήνην ἔχουσα πρὸς τὸν Θεόν. Ἐὰν οὕτω, μαρτύριον καθεκάστην, στέφανοι θεόπλοκοι.

Περὶ ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν μὴ ἀνιάσθε· κἂν ἀκηκόατε ὅτι καὶ αὐθις ἐμαστιγώθημεν, ἠνέγκαμεν εὐχαῖς ὑμῶν εὐχαρίστως, περιχα-
5 ρῶς, κἂν πρὸς ὀλίγον ἢ δριμύξισ. Μόνον μὴ ἀνῆτε τὰς ὀσίας ὑμῶν χει-
ρας ἐκτείνοντες. Πιστεύομεν γάρ, εἰ καὶ ἄσθενεῖς λίαν, ἐν τούτῳ τὸν Ἄμαλήκ τροπώσασθαι. Ἀσπάζεται πολλὰ Νικόλαος ὁ ἀδελφὸς ὑμῶν.
«Ἀσπάσασθε ἀλλήλοις ἐν φιλήματι ἀγίῳ», αἱ συνοδίαί τὰς συνοδίας,
οἱ μικροὶ τοὺς μεγάλους, καὶ μέντοι τοὺς πλησιάζοντας πατέρας. Καὶ
10 ὅταν ἀναγνωσθῇ παρ' ὑμῖν ἡ ἐπιστολή, μὴ παραιτήσησθε καὶ παρ' ἐκείνοις ἀναγνωσθῆναι, ἐὰν ἦ ἀξία μόνον, ἐπειδὴ πάντες ὁμόψυχοι καὶ ἐν σῶμα, κἂν διάφορα μέλη. Ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς μεθ' ὑμῶν καὶ μεθ' ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν Ἀμήν.

ΕΓ' (63)–. Ναυκρατίῳ τέκνῳ.

15 Οὐ πλησθήσεται τὸ οὖς μου ἀπὸ φωνῶν σου ἀκροάσεως. Φωνεῖς γὰρ ἀναγκαῖα καὶ κατεπεύγοντα, ἃ καὶ νῦν ἐνωτισθεῖς, ὧ παῖ καὶ καλέ, ἦσα ὁ ταπεινὸς χαριστήρια, ὡς οὐ καταλέλοιπε τέλεον Κύριος τὴν Ἐκκλησίαν αὐτοῦ, ἀλλ' ἔδειξεν ἔτι ἔχειν τὴν ἰσχὺν αὐτῆς κινήσας τοὺς ἀπὸ Δύσεως ἀδελφούς ἡμῶν, ἔλεγχον τῆς παροινίας τῆς τῆδε καὶ
20 φωτισμὸν τῶν νυκτομαχούντων τῇ αἵρέσει, κἂν ἀπεσεύσαντο οἱ ἀτερᾶ-
μονες, κἂν ὀφθαλμοὺς καρδίας οὐκ ἤνοιξαν. Μαρτυρῶ ἄρτι κατενώ-
πιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων· ἑαυτοὺς ἀπέρρηξαν τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, τοῦ κορυφιακοῦ θρόνου, ἐν ᾧ Χριστὸς ἔθετο τὰς κλεῖς τῆς πίστεως, ἧς οὐ κατίσχυσαν ἀπ' αἰῶνος, οὐδ' ἂν κατισχύσωσι μέχρι
25 συντελείας πύλαι ἄδου, τὰ τῶν αἵρετικῶν δηλαδὴ στόματα, ὡς ἡ τοῦ ἀψευδοῦς ὑπόσχεσις. Χαιρέτω οὖν ὁ μακαριώτατος καὶ ἀποστολικὸς καὶ φερώνυμος Πασχάλιος, ὅτι τὸ ἔργον Πέτρου ἐξεπλήρωσε. Σκιρ-
τάτῳ πᾶς ὀρθοδόξων θίασος, ὅτι κατ' ὀφθαλμοὺς εἶδε τὴν ἐπισκοπὴν Χριστοῦ, κατὰ τοὺς πάλαι ἀγίους πατέρες ἡμῶν. Τὰ γὰρ ἄλλα ὅπη τῷ

17. Υἱὸς τοῦ Ἐλιφάξ καὶ ἐγγονὸς τοῦ Ἡσαῦ (Γεν. 14, 7 καὶ 36, 12).

18. Β' Κορ. 13, 12.

19. Ματθ. 16, 18.

Ἐὰν ὑφίστασαι τέτοιο μαρτύριο κάθε μέρα, θὰ σὲ περιμένουν στεφάνια πλεγμένα ἀπὸ τὸν Θεό.

Γιὰ μᾶς τοὺς ἁμαρτωλοὺς μὴ στενοχωρεῖστε. Ἄκόμα καὶ ἂν ἀκούσατε, ὅτι καὶ πάλι μαστιγωθήκαμε, τὸ ὑπομείναμε, χάρη σὺν προσευχῆς σας, μὲ εὐχαρίστηση καὶ χαρὰ, ἂν καὶ ἡ δοκιμασία γιὰ λίγο ἦταν σκληρή. Μόνο νὰ μὴ σταματήσετε νὰ ἀπλώνετε τὰ ὄσια χέρια σας. Γιατὶ πιστεύουμε, ἂν καὶ εἴμαστε πολὺ ἀδύναμοι, πὼς μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν θὰ κατατροπώσουμε τὸν Ἄμαλήκ¹⁷. Σᾶς ἀσπάζεται μὲ πολλὰ χαιρετίσματα ὁ ἀδελφός μας Νικόλαος. «Ἄσπασθεῖτε ὁ ἓνας τὸν ἄλλον μὲ φίλημα ἅγιο»¹⁸. Οἱ συνοδοιπόροι τοὺς συνοδοιπόρους, οἱ μικροὶ τοὺς μεγάλους, καὶ βέβαια τοὺς πατέρες πού εἶναι κοντὰ σας. Κι' ὅταν διαβαστεῖ ἀπὸ σᾶς ἡ ἐπιστολή, νὰ μὴ παραλείψετε νὰ τῆ δώσετε νὰ διαβαστεῖ καὶ ἀπὸ ἐκείνους, ἂν φυσικὰ εἶναι ἄξια, γιατί ὅλοι εἴμαστε μιά ψυχὴ καὶ ἓνα σῶμα, ἔστω καὶ ἂν εἴμαστε διάφορα μέλη. Ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστὸς νὰ εἶναι μαζί σας, καὶ μαζί μὲ μᾶς τοὺς ἁμαρτωλοὺς. Ἀμήν.

63. Στὸ τέκνο του τὸν Ναυκράτιο.

Δὲν χορταίνει τὸ αὐτί μου ἀπὸ τὸ νὰ ἀκούει τῆ φωνή σου. Γιατὶ λὲς πράγματα ἀπαραίτητα καὶ πολὺ ἐπείγοντα, τὰ ὅποια ἀκούοντάς τα καὶ τώρα, παιδί μου καὶ καλέ μου, ἔψαλα ὁ ταπεινὸς εὐχαριστήριους ὕμνους, ἐπειδὴ ὁ Κύριος δὲν ἐγκατέλειψε τελείως τὴν Ἐκκλησία του, ἀλλὰ ἔδειξε ὅτι κρατᾶ ἄκόμα τὴ δύναμή της, παρακινώντας τοῦ ἀδελφούς μας τῆς Δύσεως νὰ ἐλέγξουν τὴν ἀσχημοσύνη πού συμβαίνει ἐδῶ καὶ νὰ φωτίσουν αὐτοὺς πού ἀγωνίζονται μέσα στὴ νύχτα πρὸς τὴν αἴρεση, ἔστω καὶ ἂν οἱ ἀνελέητοι τὴν ἀπέρριψαν, ἔστω καὶ ἂν δὲν ἄνοιξαν τὰ μάτια τῆς καρδιάς τους. Διαβεβαιώνω τώρα μπροστὰ στὸν Θεὸ καὶ στοὺς ἀνθρώπους, ὅτι ἀπέκοψαν τοὺς ἑαυτοὺς τους ἀπὸ τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ, ἀπὸ τὸν κορυφαῖο θρόνο, στὸν ὅποιο ὁ Χριστὸς ἔδωσε τὰ κλειδιά τῆς πίστεως, τὴν ὅποια δὲν νίκησαν στοὺς αἰῶνες, οὔτε καὶ θὰ νικήσουν μέχρι τὴ συντέλεια τοῦ κόσμου οἱ πύλες τοῦ ἅδη, δηλαδή τὰ στόματα τῶν αἵρετικῶν, σύμφωνα μὲ τὴν ὑπόσχεση ἐκείνου πού δὲν ψεύδεται¹⁹. Ἄς χαίρεται λοιπὸν ὁ μακαριώτατος καὶ ἀποστολικὸς καὶ πού φέρει τὸ ὄνομα Πασχάλιος, γιατί ἐκπλήρωσε τὸ ἔργο τοῦ ἀποστόλου Πέτρου. Ἄς σκιρτᾶ ἀπὸ χαρὰ ὅλο τὸ πλῆθος τῶν ὀρθοδόξων, γιατί εἶδε μὲ τὰ μάτια του τὴν ἐπίσκεψη τοῦ Χριστοῦ, σύμφωνα μὲ τοὺς ἅγιους πατέρες μας. Ὅσο γιὰ τὰ ἄλλα ἃς ὀδηγηθοῦν ὅπου ἀγαπᾶ ὁ Θεός. Ἄς ποτίζει τὸ

Θεῶ φίλα ἀγέσθω. Ἄρδενέτω τὸ μαρτυρικὸν αἷμα τὴν Ἐκκλησίαν, αὐξανέσθω ὁ χορὸς τῶν ὁμολογητῶν τοῦτο χαρὰ καὶ ἀγαλλίασις, κἄν διὰ τοὺς ἀπολλυμένους ἐλεεινότατον.

Τί φήσοιεν οἱ ἐναντίοι; Ἀνατολὴν οὐκ ἔχουσι, Δύσεως ἐστέρη-
5 ται, τοῦ πεντακορύφου ἐκκλησιαστικοῦ σώματος (ζῆ γὰρ ἔτι καὶ Νι-
κηφόρος ὁ ἱερός) διεσπίασθησαν. Οὐκοῦν ἠλλοτριῶνται Χριστῶ· ἄρα ἐνεκρώθησαν, ἄρα ἐν σκότει διαπορεύονται. Εἰ δὲ ὅτι ἄρχουσιν ἐπ' ἐρήμου αἰρέσεως, τοῦτο καὶ λησταί· ἐπεὶ καὶ κτείνουσι, ὥσπερ καὶ οὗτοι, αἵματα κενοῦντες, ὡς ἔπος εἶπεῖν, καθεκάστην. Ἐχέτω ταῦτα
10 ὧδε.

Ἠλίκον δὲ ἄσομαι ἐπὶ τῇ μεταβολῇ Λεοντίου; ὦ τῶν μεγίστων τοῦ Θεοῦ τεραστῶν! Σὺ μὲν, ὦ τῶν, εἰς τοῦτο κάκεινο μετεσχημάτισας τὸν ἡσυχριστον, ἐγὼ δὲ Κυπριανίζεις αὐτὸν ἐν τῷ πράγματι ᾤθη; ἀποκρουσθέντα παρὰ τοῦ βασιλέως προδραμεῖν τοῖς ἀθλοφοροῦσι
15 καὶ ἐναγωνιζομένοις κατ' Ἰουστίναν τὴν αἰοίδιμον. Δῶη Κύριος τέλεον ἐπὶ ἀμφοῖν τὰ ἀμφότερα ἀποφανθῆναι.

Ἡ φυλακὴ σου ὅτι ἐνδότερον ἐγένετο, λυπηρόν μοι διὰ τὸ ἀσθενές σου. Πλὴν ἴσχυε καὶ κραταιοῦ, ὁμολογητὰ Χριστοῦ, ὡς προεσημάνα-
20 μεν. Ἴνα δὲ γνοίης ἔτι λευκότερον, προστίθημι καὶ ταῦτα, ὡς ἔτι ἀσφα-
λίξεται ἡμᾶς ὁ φρούραρχος Διὰ τί, καὶ πῶς; Ἐπεὶ γὰρ δεῖ οἰκονομία κεχρηῆσθαι ἐν τοῖς ἀναγκαίοις, ὀτηνίκα συνωψίσθημεν τῷ Χωνῶν αἰρεσιάρχη (ἐκεῖ γὰρ πρῶτον ἀπήχθημεν ὑπὸ τῶν ἀπὸ Ἀνατολικῶν ἀράντων ἡμᾶς), καὶ γόνυ ἐκλίναμεν, συγγονυκλιτήσαντος κάκεινου, καὶ ἠσπασάμεθα αὐτόν. Καὶ ἐπειδὴ εἶασεν εἰς ταυτὸν ἐλθεῖν ἐμέ τε καὶ
25 τὸν κύριον Ἀθανάσιον, καὶ συνεπίομεν αὐτῷ ἅπαξ καὶ δῖς, οὐ μέντοι συνεφάγομεν, ἐκλιπαροῦντος τοῦ ὄφεως καὶ ψιθυρίζοντος ἀπατηλά. Τούτῳ τῷ μέτρῳ ἐχρησάμεθα, ἀπαχθέντες ἔνθεν, καὶ πρὸς τὸν ἐν ᾧ ἔομεν δράκοντα. Ὅς, προμαθῶν τὸν εἰσμόν, οὐδὲν πλεόν ἠνάγκασεν, ὡς μὴ ἰσχύων πειῖσαι, συνεκίνησε δι' οὖν ὁμῶς λόγους ἐν τῷ ἰδεῖν ἡμᾶς
30 περὶ τῆς ὑποθέσεως Ὡς οὐδὲν ἐστι, φησί, καὶ σμικρὸν τὸ ἀμφισβητού-
μενον.

Πρὸς ἃ ἀπεκρινάμην, ὅτι καὶ τῶν μεγίστων λίαν, καί, εἰ κελεύεις,

20. Πεντακόρυφο ἐκκλησιαστικὸ σῶμα ὀνομάζει ὁ ἅγιος πατέρας τοὺς προκαθη-
μένους τῶν πέντε μεγάλων διαμερισμάτων τῆς Χριστιανωσύνης, ἦτοι τὸν Ρώμης,
Κωνσταντινουπόλεως, Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας καὶ Ἱεροσολύμων.

αἷμα τῶν μαρτύρων τὴν Ἐκκλησία, ἃς αὐξάνεται ὁ ἀριθμὸς τῶν ὁμολογητῶν. Αὐτὸ εἶναι χαρὰ καὶ ἀγαλλίαση, ἔστω καὶ ἂν γι' αὐτοὺς ποὺ χάνονταν εἶναι τὸ πῶς ἐλεεινὸ.

Τί μποροῦν νὰ ποῦν οἱ ἀντίθετοι; Τὴν Ἀνατολή δὲν τὴν ἔχουν, τὴ Δύση τὴ στερήθηκαν, ἀπὸ τὸ πεντακόρουφο ἐκκλησιαστικὸ σῶμα²⁰ (γιατὶ ἀκόμα ζεῖ καὶ ὁ ἱερός Νικηφόρος) ἀποσπᾶστηκαν. Ἐπομένως ἀποξενώθηκαν ἀπὸ τὸν Χριστό, καὶ ἄρα νεκρώθηκαν, ἄρα βαδίζουν στὸ σκοτάδι. "Ὅσο γιὰ τὸ ὅτι ἐξουσιάζουν σὲ ἔρημη αἵρεση, αὐτὸ κάνουν καὶ οἱ ληστές. Γιατὶ σκοτώνουν, ὅπως καὶ αὐτοί, χύνοντας αἷματα, ὅπως μποροῦμε νὰ ποῦμε, κάθε μέρα." Ἄς σταματήσουν αὐτὰ ἐδῶ.

Πόσους πολλοὺς ὅμως ὕμνους εὐχαριστίας νὰ ἀναπέμψω γιὰ τὴ μεταστροφή τοῦ Λεοντίου; Πόσο μεγάλα εἶναι ἀλήθεια τὰ τεράστια ἔργα τοῦ Θεοῦ! Σὺ βέβαια, φίλε μου, μετέβαλες τὸν δύσκολο γιὰ τὸν Χριστὸ σέ τοῦτο ἢ σ' ἐκεῖνο, ἐγὼ ὅμως νόμισα ὅτι αὐτὸς στὴν πραγματικότητα εἶναι ὁπαδὸς τοῦ Κυπριανοῦ, ὁ ὁποῖος, ὅταν ἀπομακρύνθηκε ἀπὸ τὸν βασιλιά, ἔτρεξε στοὺς ἀθλοφόρους καὶ ἀγωνιζόμενους, σύμφωνα μὲ τὴν αἰμίμηστη Ἰουστίνα. Εἶθε νὰ δώσει ὁ Κύριος νὰ ἀποδειχθεῖ τέλειος καὶ στὰ δύο.

Τὸ ὅτι ἡ φυλάκισή σου ἔγινε πῶς βαθειά, μὲ λύπησε λόγω τῆς ἀσθενείας σου. Ὡστόσο κρατήσου καὶ δυναμώσου, ὁμολογητὴ τοῦ Χριστοῦ, ὅπως εἶπαμε προηγουμένως. Γιὰ νὰ γνωρίσεις ὅμως ἀκόμα πῶς καθαρὰ τὸ πρᾶγμα, προσθέτω καὶ τὰ ἑξῆς: ὅτι ἀκόμα μᾶς κρατᾶ φυλακισμένους ὁ φρούραρχος. Γιατί, καὶ πῶς; Ἐπειδὴ πρέπει νὰ χρησιμοποιοῦμε οἰκονομία στὰ ἀναγκαῖα, ὅταν ἐκθέσαμε τὰ γεγονότα περιληπτικὰ στὸν αἰρεσιάρχη τῶν Χωνῶν (γιατὶ ἐκεῖ ὁδηγηθήκαμε ἀρχικά, ὅταν μᾶς πῆραν ἀπὸ τοὺς Ἀνατολικούς), καὶ γονατίσαμε, μαζὶ μας γονάτισε κι' ἐκεῖνος, καὶ τὸν ἀσπαστήκαμε. Καὶ ἐπειδὴ μᾶς ἄφησε νὰ εἴμαστε μαζὶ ἐγὼ καὶ ὁ κύριος Ἀθανάσιος, καὶ ἤπιαμε μαζὶ μὲ αὐτὸν μᾶς καὶ δυὸ φορές, ὅμως δὲν φάγαμε μαζὶ του, ἂν καὶ τὸ φίδι μᾶς καταπαρακαλοῦσε καὶ ψιθύριζε ἀπατηλά. Αὐτὸ τὸ μέτρο χρησιμοποιήσαμε, ὅταν ἀπαχθήκαμε ἀπὸ ἐκεῖ, καὶ ὁδηγηθήκαμε στὸν δράκο ποὺ τώρα βρισκόμαστε. Αὐτός, ἔχοντας μάθει ἀπὸ πρὶν τὴν τᾶξη, δὲν μᾶς ἀνάγκασε καθόλου περισσότερο, ἐπειδὴ δὲν μποροῦσε νὰ μᾶς πείσει. Ὅμως προκάλεσε συζήτηση, ὅταν μᾶς εἶδε, γιὰ τὴν ὑπόθεση, λέγοντας ὅτι δὲν εἶναι τίποτε, καὶ αὐτὸ ποὺ ἀμφισβητεῖται εἶναι πολὺ μικρό.

Σ' αὐτὰ ἀπάντησα, ὅτι εἶναι ἀπὸ τὰ πάρα πολὺ μεγάλα, καί, ἂν

λέγε καὶ ἀντάκουε. Ἄλλ' ἐάσωμεν τὸν νῦν, ὃ καὶ γέγονε. Τάλλα μὲν πολλοῦ τὸ λέγειν, ἐπὶ δὲ τὸ τελεώτερον ὁ λόγος, δι' ὃ καὶ ἀπηρξάμην. Ὡς το ὁ δεινὸς κατὰ μικρὸν ἡμᾶς ἔλκειν, οὐκ ἐκ τοῦ συναίρειν λόγον περὶ εἰκόνων, ἀλλ' ἐκ τοῦ ἀγαθοποιεῖν τυχόν, τοῦ τε φιλικὰ ὁμιλεῖν καὶ 5 ἀνατίθεσθαι τοὺς τῆς ἐξαρχίας λόγους (ἐπὶ γὰρ τῶν πέντε Θεμάτων τέθειται) καὶ μὴν καὶ τὰ τοῦ κρατοῦντος ἐκθειάζειν. Ἦκεν, ἐκίνησε τὰς τοιαύτας ὁμιλίας, ἔτι, ὃ οὐδ' ἄπαξ ἐποίησεν ἐν τῇ φυλακῇ, ἐπέδωκε πιεῖν. Ἐλαβον δαχθεῖς, ἔπιον κατασφραγίσας τρεῖς, ἐφοβήθη τὸ δροῦμα. Οὐά! Κατὰ βραχὺ, ἀνεπαισθήτως κατασπᾶ. Συνῆρα λόγον 10 περὶ ἀληθείας. Ὡτρύνθη κάκεινος. Ἀντετοξεύσαμεν χρήσεσιν ἀλλήλους, αὐτοῦ μὲν ἀποστοματίζοντος χλευαστικῶς, κάμοῦ ὑφεμένως ἐρχομένῳ ἐν τισι, διὰ τὸ ἀποτεινάσθαι τοὺς λόγους πρὸς τὸν βασιλέα καὶ τὸ μὴ ταραχῇ καταδιασπῆναι ἀλλήλων, ἐπειδὴ καὶ πρότασίν μου προτεινάντος, ἠπόρησε. Καὶ εἶπον· Βλασφημία τις αὕτη; Ὁ Πατήρ 15 καὶ τὸ Πνεῦμα κεκοινώνηκεν ἐν οἷς ἔδρασεν ἀνθρωπίνως ὁ Χριστός, ναὶ ἦ οὐ; Ὁ δὲ κατένευσε, καὶ δισχυρίζετο οὕτως ἔχειν. Διὰ τοι ταῦτα ἡ ὑφεις καὶ ἡ ὡς ἐν μάχῃ διάστασις. Ὁ δὲ ἐξελθὼν, φησὶν· Ἐδόκουν ὅτι ἦδει τι οὐδ' ὄλω, ἀλλὰ καὶ ἀπεστομάτισα αὐτόν. Ἐγὼ δὲ ἔγνω μὲν αὐτόν ἄλογον ὅτι μάλιστα σὺν ἀσεβείᾳ. Ἐν δὲ ἐξήτησα, τὴν ὑπό- 20 κρισιν ἀποθέσθαι με, καὶ ἄλλο πρόσωπον ἐπιδειξαι, ὡς δεῖ πρὸς ἀσεβάρην· ἐπεὶ οὐ θεμιτὸν εἰς ὑας βάλλειν τοὺς μαργαρίτας. Ἐντεῦθεν ἡ πολλὴ ἀσφάλεια, κἂν ἄλλως οἰκονομῇ Θεός. Ταῦτα, εἰ καὶ παρεκβατικώτερον, ὅμως ἀναγκαίως εἴρηται, πρὸς τὸ θερμῶς αἰτεῖσθαι σε ρουσθῆναι ἡμᾶς ἀπὸ τῆς ἐνέδρας τοῦ ἀσεβοῦς. Ὁ ἀδελφός σου προσα- 25 γορεύει σε.

ΕΔ' (64)–. Θεόδωρος, ὁ ἁμαρτωλὸς μοναχός, τοῖς πνευματικοῖς μου πατράσι καὶ ἀδελφοῖς, ὁμολογήσασι καὶ ἐναθλοῦσιν ἐν εἰρκταῖς, ὧν τὰ ὀνόματα ἐν δίβλῳ ζωῆς.

30 Ἀκηκοῶς, ὃ τριπόθητοι, τὸ μαρτύριον τῆς καλῆς ὑμῶν ὁμολογίας ὑπὲρ Χριστοῦ, ὑμνησα, ἐδόξασα τὸν Θεὸν τὸν καλέσαντα ὑμᾶς ἐκ

ἐπιθυμεῖς, λέγε καὶ ἄκουε ἀντίστοιχα. Ἐν ἅσιν ἀφήσουμε αὐτὸν ἐδῶ, αὐτὸ ποῦ ἔχει γίνει. Τὰ ἄλλα βέβαια εἶναι πολλὰ νὰ τὰ πῶ, γι' αὐτὸ θὰ κάνω λόγο γιὰ τὸ τελευταῖο, γιὰ τὸ ὁποῖο καὶ ἄρχισα. Ὁ φοβερός νόμιζε πὼς σιγά-σιγά θὰ μᾶς προσελκύσει, ὅχι μὲ τὸ νὰ κάνει λόγο γιὰ τὶς εἰκό- νες, ἀλλὰ ἴσως μὲ τὶς ἀγαθοεργίες του, καὶ μὲ τὸ νὰ μιᾶ φιλικὰ καὶ νὰ ἐκθέτει τοὺς λόγους τῆς ἐξουσίας (γιατὶ ἔχει ὀρισθεῖ γιὰ τὰ πέντε Θέματα), ἀλλὰ καὶ μὲ τὸ νὰ ἐκθειάζει τὰ τοῦ βασιλέως. Ἦρθε, πραγμα- τοποίησε αὐτὲς τὶς ὁμιλίες, καὶ κάτι ποῦ δὲν εἶχε κάνει οὔτε μὰ φορὰ στὴ φυλακὴ, μοῦ ἔδωσε νὰ πῶ. Τὸ πῆρα, ἐπειδὴ ἐρεθίστηκα, ἤπια ἀφοῦ πρῶτα τὸ σφράγισα τρεῖς φορές, φοβήθηκα τὴν πράξη. Ἐλλοίμονο! Σιγά-σιγά, χωρὶς νὰ τὸ καταλάβει κανεὶς, τὸν παρασύρει πρὸς τὸ μέρος του. Ἐκανα λόγο γιὰ τὴν ἀλήθεια. Παρακινήθηκε καὶ ἐκεῖνος. Ἐκτο- ξεύσαμε μαρτυρίες ὁ ἓνας ἐναντίον τοῦ ἄλλου, καθὼς αὐτὸς βέβαια μὲ ἀποστόμωνε χλευαστικά, καὶ ἐγὼ ἀπαντοῦσα ὑποχωρώντας σὲ μερικὰ σημεῖα, ἐπειδὴ ἀπευθύνονταν τὰ λόγια μου πρὸς τὸν βασιλιά, καὶ γιὰ νὰ μὴ ἀποχωριστοῦμε συγχυσμένοι μεταξύ μας, ἐπειδὴ, ὅταν ἔκανα κάποια πρόταση, ἔδειξε ἀμφιβολία. Καὶ εἶπα· Εἶναι αὐτὸ βλασφημία; Ὁ Πατέρας καὶ τὸ Πνεῦμα συμμετεῖχαν σ' αὐτὰ ποῦ ἔκανε ὁ Χριστὸς ὡς ἄνθρωπος, ναι ἢ ὄχι; Καὶ ἐκεῖνος συμφώνησε καὶ ἰσχυρίσθηκε ὅτι ἔτσι εἶναι. Μὲ αὐτὰ ἐπῆλθε μείωση τῆς ἔντασης, καὶ ἡ σὰν σὲ μάχη διάσταση. Αὐτὸς τότε θγαίνοντας εἶπε· Νόμιζα, ὅτι δὲν εἶχε καμμιὰ γνώση, ἀλλὰ τὸν ἀποστόμωσα. Ἐγὼ βέβαια γνώριζα, ὅτι αὐτὸς εἶναι ἀπερίσκεπτος, καὶ μάλιστα καὶ ἀσεβής. Ἐνα μόνον ἐπιδίωξα, νὰ ἀποβάλω τὴν ὑποκρι- σία μου, καὶ νὰ δείξω ἄλλο πρόσωπο, ὅπως ταιριάζει σὲ ἀρχηγὸ τῆς ἀσε- βειας, γιὰτὶ δὲν εἶναι σωστὸ νὰ ρίχνουμε τὰ μαργαριτάρια στοὺς χοί- ρους²¹. Ἀπὸ ἐδῶ προέρχεται ἡ μεγάλη ἀσφάλεια, ἔστω καὶ ἂν ὁ Θεὸς τὰ οἰκονομεῖ ἄλλιῶς. Αὐτὰ, ἂν καὶ κατὰ παρέκβαση, ὅμως εἰπώθηκαν ἀνα- γκαστικά, γιὰ νὰ ζητήσεις μὲ θέρμη ἀπὸ τὸν Θεὸ νὰ γλυτώσουμε ἀπὸ τὴν ἐνέδρα τοῦ ἀσεβοῦς. Ὁ ἀδελφός σου σὲ χαιρετᾷ.

64. Θεόδωρος, ὁ ἁμαρτωλὸς μοναχός, πρὸς τοὺς πνευμα- τικοὺς μου πατέρες καὶ ἀδελφοὺς, ποῦ ἀναδείχθηκαν ὁμολογητὲς καὶ ἀθλητὲς στὶς φυλακὲς, τῶν ὁποίων τὰ ὄνόματα εἶναι γραμμένα στὸ βιβλίον τῆς ζωῆς.

Ἀκούοντας, πολυπόθητοι, τὸ μαρτύριον τῆς καλῆς σας ὁμολογίας, γιὰ τὸν Χριστό, ὕμνησα καὶ δόξασα τὸν Θεὸ ποῦ σᾶς κάλεσε ἀπὸ τὴν

τῆς ἀλλοδαπῆς ἐν τῇ βασιλίδι τῶν πόλεων, οἶονεὶ ἄρνας λογικούς,
 αἶμα κενῶσαι εἰς ὄσμην εὐωδίας αὐτῶ, φῶς τῶν ἐν σκότει τῆς αἰ-
 ρετικῆς νυκτομαχίας. Εἶτα ἐπιθυμία ἐπεθύμησα ὁ ταπεινὸς ἰδεῖν ὑμᾶς
 τοὺς ἀθλητὰς καὶ περιπτύξασθαι ἓνα καθ' ἓνα, πόθω διαπτύρω ἐλκόμε-
 5 νος. Ἄλλ' ἐπειδὴ τοῦτο σωματικῶς ἀδύνατον, διὰ τοῦ γράμματος ἀρ-
 παγείς καὶ μέσος ἐστός, καὶ ἀσπάζομαι τὰ ἅγια ὑμῶν ἴχνη, καὶ φιλῶ
 φιλήματι ἀγίῳ τὰ ἱερά ὑμῶν πρόσωπα. Ὡ καλοὶ στρατιῶται Χριστοῦ,
 ὡς ἀπ' οὐρανίου στρατολογίας κεκλημένοι ὡ ἀστέρες φαεινοὶ ἐν νυ-
 κτὶ ἀσεβείας διανγάζοντες ὀρθοδοξίαν! ὑπὲρ χρυσίον τιμαλφέστεροι,
 10 ὑπὲρ σμάραγδον καὶ μάργαρον ἐκλαμπρότεροι! Πολλοῖς ὑμᾶς ὀνόμα-
 σι καταστέφειν ἀξιολόγως ἐφιέμενος, οὐ παραχωροῦμαι τῷ μέτρῳ τῆς
 ἐπιστολῆς στενοχωρούμενος. Ἐνὶ δὲ λόγῳ ἰστοτάσιον τοῖς ἄνω μαρτυ-
 ρίοις, ἐπίπερ τηλανγῶς Χριστὸν ὁμολογεῖ ὁ εἶναι εἰκόνα Χριστοῦ ὁμο-
 λογῶν δέχεσθαι, ὡς καὶ τὸ τῆς ἀρνήσεως ἔχει. Ἡ γὰρ τῆς εἰκόνας τιμὴ
 15 ἐπὶ τὸ πρωτότυπον ἀναβαίνει, ὡς ὁ μέγας Βασίλειος ἔφη, καὶ τὸ ἀρχέ-
 τυπον ἐν τῇ εἰκόνι ἐκφαίνεται, ὡς αὐθις Διονύσιος ὁ πάνσοφος εἶπε.
 Καὶ ἐπεὶ Χριστὸς ἄνθρωπος τέλειος, μηδὲν ἐκλελοιπῶς τῶν ἐν ἀνθρώ-
 ποις θεωρουμένων, ἔχει τὸ ἐξεικονίζεσθαι ὡς πᾶς ἄνθρωπος, ὥσπερ
 ἔχει τὸ μὴ περιγράφεσθαι, καθὸ καὶ Θεὸς ὁ αὐτὸς τέλειος. Εἰ δ' οὐκ
 20 ἐγγράφοιτο σωματικῶ χαρακτῆρι, οὐτίπου ἄνθρωπος. Σημεῖον γὰρ
 πρῶτον καὶ ἀληθὲς ὅτι ἄνθρωπος, εἰ ἐξεικόνισται. Καὶ οὕτω περὶ τῆς
 δεσποίνης τοῦ παντὸς Θεοτόκου καὶ ὄλων συλλήβδην τῶν ἀγίων, ὧν
 ἀθέτησις ἢ τῶν σεπτῶν αὐτῶν εἰκόνων ἀναίρεσις. Ἄλλ' ὁ συνιῶν
 συνιεῖ, καὶ ὁ ἀθετῶν ἀθετεῖ ὀλεθρίως, τοῖς λογίοις ἀντιφθεγγόμενος.
 25 Καὶ ἡ ἐξουσία δοῦναι αἰεὶ ἐξουσιαστικῶς, καὶ οἱ τοῦ Θεοῦ ὀλίγοι, εἰ καὶ
 πάντες πλάσματα, καὶ τέλος τῇ θεοκλήτῳ πέτρῳ ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς
 πύλαι ἄδου προσρήγνυνται, ἀλλ' οὐδαμῶς κατίσχυσαν, οὐδ' ἂν κατι-
 σχύσωσιν αὐτῆς, ὡς ἡ τοῦ ἀψευδοῦς ὑπόσχεσις. Διό, πατέρες μου καὶ
 ἀδελφοί, «στήκετε ἐν τῇ πίστει, ἀνδρίζεσθε, κραταιοῦσθε» ἐν Κυρίῳ.
 30 Οἱ χοροὶ τῶν μαρτύρων πρὸς ἑαυτοὺς ὑμᾶς ἐγκαλοῦνται, τῶν ὁμολο-

22. Φιλ. 4, 18.

23. Ματθ. 16, 18. «Σὺ εἶ Πέτρος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρῳ οἰκοδομήσω μου τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ πύλαι ἄδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς.

24. Α' Κορ. 16, 13.

ἄλλοδαπῆ στή βασιλίδα τῶν πόλεων, σάν λογικά ἄρνια, γιά νά χύσετε τὸ αἷμα σας γι' αὐτὸν «ὡς ὄσμῃ εὐωδίας»²², ὡς φῶς αὐτῶν ποὺ βρίσκονται στὸ σκοτάδι τῆς νυχτερινῆς αἰρετικῆς μάχης. Ἐπειτα ἐπιθύμησα πολὺ ὁ ταπεινὸς νά δῶ ἑσᾶς τοὺς ἀθλητῆς, καὶ νά σᾶς ἀγκαλιάσω ἕναν ἕναν, ἐλκόμενος ἀπὸ ὀλόθερμο πόθο. Ἀλλὰ ἐπειδὴ αὐτὸ εἶναι σωματικὰ ἀδύνατο, ἀφοῦ ἀρπάχθηκα μὲ τὸ γράμμα καὶ βρέθηκα ἀνάμεσά σας, ἀσπάζομαι τὰ ἅγια ἴχνη σας, καὶ φιλῶ μὲ ἅγιο φίλημα τὰ ἱερά σας πρόσωπα. Ὡ καλοὶ στρατιῶτες τοῦ Χριστοῦ, καλεσμένοι σάν ἀπὸ οὐράνια στρατολογία. Ὡ ἀστέρια φωτεινά, ποὺ φωτίζετε τὴν ὀρθοδοξία μέσα στή νύχτα τῆς ἀσέβειας, καὶ εἶστε πιὸ πολύτιμοι ἀπὸ τὸ χρυσάφι, καὶ πιὸ λαμπροὶ ἀπὸ σμαράγδι καὶ μαργαριτάρη! Ἄν καὶ ἐπιθυμῶ πολὺ νά σᾶς στεφανώσω μὲ πολλὰ ὀνόματα ὅπως σᾶς ἀξίζει, δὲν μοῦ δίνεται ἡ δυνατότητα ἐπειδὴ πιέζομαι ἀπὸ τὸν περιορισμένο χῶρο τῆς ἐπιστολῆς. Μὲ ἕνα λοιπὸν λόγο ἰσότιμο μὲ τὰ πιὸ πάνω μαρτύρια: ὅπως αὐτὸς ποὺ ὁμολογεῖ ὅτι δέχεται τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ, ὁμολογεῖ ὀλοφάνερα τὸν Χριστὸ, ἔτσι ἀντίθετα καὶ σχετικὰ μὲ τὴν ἄρνησή της. Γιατὶ ἡ τιμὴ τῆς εἰκόνας μεταβιβάζεται στὸ πρωτότυπο, ὅπως εἶπε ὁ μέγας Βασιλείος, καὶ τὸ πρωτότυπο παρουσιάζεται στὴν εἰκόνα, ὅπως ἐπίσης εἶπε ὁ πάνσοφος Διονύσιος. Καὶ ἀφοῦ ὁ Χριστὸς ἦταν τέλειος ἄνθρωπος, χωρὶς νά ὑπολείπεται σὲ τίποτε ἀπὸ αὐτὰ ποὺ βλέπονται στοὺς ἀνθρώπους, μπορεῖ καὶ νά εἰκονίζεται ὅπως κάθε ἄνθρωπος, ὅπως ἐπίσης εἶναι καὶ ἀπεριγραπτός, ἀφοῦ εἶναι καὶ Θεὸς τέλειος. Ἐὰν ὅμως δὲν μπορεῖ νά ζωγραφιστεῖ μὲ τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ σώματος, δὲν εἶναι καὶ ἄνθρωπος. Γιατὶ σημάδι πρῶτο καὶ ἀληθινὸ ὅτι εἶναι καὶ ἄνθρωπος, ἀποτελεῖ τὸ ὅτι ζωγραφίζεται. Τὸ ἴδιο ἰσχύει καὶ γιά τὴν Δέσποινα τοῦ παντὸς Θεοτόκο, καὶ γιά ὅλους γενικὰ τοὺς ἁγίους, γιά τοὺς ὁποίους ἡ κατάργηση τῶν ἁγίων εἰκόνων τοὺς σημαίνει ἄρνηση τῶν ἰδίων. Ἀλλὰ αὐτὸς ποὺ μπορεῖ νά τὸ καταλάβει, καταλαβαίνει, καὶ αὐτὸς ποὺ ἀρνεῖται, ἀρνεῖται καταστρεπτικά, ἀντιμιμῶντας στοὺς λόγιους. Καὶ ἡ ἐξουσία ἐνεργεῖ πάντοτε ἐξουσιαστικά, καὶ αὐτοὶ ποὺ ἀνήκουν στὸν Θεὸ εἶναι λίγοι, ἂν καὶ ὅλοι εἶναι πλάσματὰ του, καὶ τελικὰ οἱ πύλες τοῦ ἅδη ἀπὸ παλιὰ καὶ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ προσκρούουν πάνω στὴν θεοῖδρυτη πέτρα²³, ἀλλὰ μὲ κανένα τρόπο δὲν ὑπερίσχυσαν, οὔτε θὰ μπορέσουν νά τὴν ὑπερνηκίσουν, σύμφωνα μὲ τὴν ὑπόσχεση ἐκείνου ποὺ δὲν ψεύδεται. Γι' αὐτὸ, πατέρες μου καὶ ἀδελφοί, «Σταθεῖτε σταθεροὶ στὴν πίστη, δεῖξτε ἀνδρεία καὶ δύναμη»²⁴, μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Κυρίου. Οἱ χοροὶ τῶν μαρτύρων σᾶς προσ-

γητῶν ὡσαύτως. Ταῦτα ὡς ἐν ὀλίγοις. Συνάπτοντες ὑμῖν ἑαυτοὺς οἱ ἐλάχιστοι, καὶ ἀπόντες, τῷ πνεύματι, ὡς ἂν γνοίητε ὅτι ἔχετε μέλος ἔσχατον ὠδὲ που περιορισμένον ἐπὶ τῇ αὐτῇ ὁμολογίᾳ, καὶ αἰτοῦν ὑμᾶς συλλαμβάνειν ἐν ταῖς ἀγίαις προσευχαῖς, κατόπιν ἵεναι τῶν
5 τμίων ὑμῶν ἰχνῶν.

ΞΕ' (65) – Ναυκρατίῳ τέκνῳ.

Ἐπειδὴ ἔμαθον παρὰ τοῦ γραμματηφόρου, ᾧ καλὲ ἀδελφέ, ὅτι ἔριδες ἐν ὑμῖν ἀνεφύησαν (λέγω δὲ τοῦτο, ὅτι ὁ μὲν λέγει, Ἐγὼ τὴν εἰκόνα Χριστοῦ ὡς αὐτὸν τὸν Χριστὸν προσκυνῶ, ὁ δὲ ἀπαναίνεται),
10 οὔτε ἀλύπως ἐδεξάμην, εἰδὼς ὅτι αἱ ἐρεσχηλαίαι αὐταί, παρὰ τοῦ διαβόλου ὑποσπειρόμεναι, τέμνειν εἰώθασι καὶ αὐτὸ τὸ ὑγιαῖνον μέρος τῆς ὀρθοδοξίας, ὅπερ ἐστὶ χαροποιὸν τοῖς ἐναίσις, ἐκ τῶν ἡμετέρων ἀρρωστημάτων τὸ οἰκεῖον ἀσέβημα βεβαιουμένοις εὖ ἔχειν. Οὔτε μὴν σιωπῇ τὸ ἀκουσθὲν κατασχεῖν καλὸν ἐνόμισα, ἀλλὰ τι καὶ παρ' ἑμαυ-
15 τοῦ φάρμακον ἐξευρεῖν θεραπείας, Θεοῦ εὐδοκοῦντος. Ἔστι οὖν τὸ λῆμμα τοιοῦτον. Τὸ "ὡς", πῆ μὲν ἐπὶ ὁμοιώσεως εἴληπται παρὰ τῇ θεοπνεύστῳ Γραφῇ, πῆ δὲ ἐπὶ βεβαιώσεως. Τὸ πρῶτον «Ἐγενόμην ὡς στρουθίον μονάζον ἐπὶ δώματος», καί, «Ἐγὼ ὡς ἐλαία κατάκαρπος». Τὸ δεύτερον, «Ὡς ἀγαθὸς ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραήλ», καί, «Ὡς ἀγαπητὰ τὰ
20 σκηνώματά σου, Κύριε τῶν δυνάμεων». Οὐ γὰρ καθ' ὁμοίωσιν, ἀλλὰ βεβαίωσιν ἐνταῦθα ὁ λόγος. Εἰ οὖν οὕτω λέγοι τις προσκυνεῖν τὴν εἰκόνα Χριστοῦ, ὡς αὐτὸν Χριστὸν, ἔρρωται τῷ φρονήματι, εἰ δὲ βεβαιωτικῶς, οὐδαμῶς. Οὐ γὰρ ταυτὸν εἰκὼν καὶ ἀρχέτυπον τῇ φύσει, ἀλλὰ ταυτὸν τῇ ὁμοιώσει. Ταυτιζόμενα γὰρ ἄμφω, τῇ οὐσίᾳ δια-
25 φορεῖται παντάπασιν ἐπὶ τῶν τεχνητῶν εἰκόνων δὴ λέγω. Πῶς οὖν τὴν εἰκόνα ὡς αὐτὸν Χριστὸν προσκυνήσει βεβαιωτικῶς, οὐκ ἐν αὐτῇ ὄντος τοῦ Χριστοῦ φυσικῶς, ἀλλὰ σχετικῶς, ἥγονν ὁμοιωματικῶς; Διέψευσται τῆς ἀληθείας καὶ ἄλλως τὸ λεγόμενον Ἐν εἰκόνι ἐκφαίνεται τὸ ἀρχέτυπον, καὶ ἐν εἰκόνι προσκυνεῖται Χριστός. Τὸ οὖν εἰπεῖν,
30 ἐν εἰκόνι, ἐν ἑτέρῳ ἑτερον δεδήλωται, καὶ δι' ἄλλου ἄλλο προσκυνεῖται. Εἶδεν ὁ Χρυσόστομος ἄγγελον ἐν εἰκόνι, ὁ δὲ Κορνήλιος αὐτὸν

25. Ψαλμ. 101, 8.

27. Ψαλμ. 72, 1.

26. Ψαλμ. 51, 10.

28. Ψαλμ. 83, 2.

καλοῦν κοντὰ τους, τὸ ἴδιο καὶ οἱ χοροὶ τῶν ὁμολογητῶν. Αὐτὰ τὰ λίγα. Ἐνώνω, ἐγὼ ὁ ἐλάχιστος, μαζί σας πνευματικὰ τὸν ἑαυτό μου, ἂν καὶ εἶμαι ἁπλῶν, γιὰ νὰ ξέρετε, ὅτι ἔχετε ἓνα μέλος περιορισμένο κάπου ἐδῶ γιὰ τὴν ἴδια ὁμολογία, καὶ τὸ ὅποιο σᾶς ζητᾶ νὰ τὸ περιλαμβάνετε σὶς ἅγιες προσευχές σας, ὥστε ν' ἀκολουθῶ πίσω ἀπὸ τὰ τίμα ἴχνη σας.

65. Στὸν τέκνο του τὸν Ναυκράτιο.

Ἐπειδὴ ἔμαθα ἀπὸ τὸν γραμματοκομιστή, καλέ μου ἀδελφέ, ὅτι ξεφύτρωσαν μεταξὺ σας ἔριδες (καὶ ἐννοῶ τοῦτο· ὅτι ὁ ἓνας λέγει· Ἐγὼ τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ τὴν προσκυνῶ, σὰν νὰ προσκυνῶ τὸν ἴδιο τὸν Χριστό, ἐνῶ ὁ ἄλλος τὸ ἀρνεῖται), δὲν τὸ δέχθηκα χωρὶς λύπη, γιὰτὶ γνωρίζω, ὅτι αὐτὲς οἱ μωρολογίες πού σπέρνονται κρυφὰ ἀπὸ τὸν διάβολο, τεμαχίζουν συνήθως καὶ αὐτὸ τὸ ὑγιὲς μέρος τῆς ὀρθοδοξίας, πρᾶγμα πού προκαλεῖ χαρὰ στοὺς ἀντίθετους, οἱ ὅποιοι ἀπὸ τὶς δικές μας ἀρρώστιες βεβαιώνονται ὅτι ἡ ἀσέβειά τους εἶναι ὑγιής. Οὔτε ὅμως θεώρησα καλὸ καὶ ἀποσιωπήσω αὐτὸ πού ἀκουσα, ἀλλὰ θέλησα ἀπὸ μόνος μου, μὲ τὴν εὐδοκία τοῦ Θεοῦ, νὰ βρῶ κάποιον φάρμακο θεραπείας. Τὸ θέμα λοιπὸν ἔχει ὡς ἑξῆς· Στὴν ἁγία Γραφή τὸ «ὡς», ἄλλοτε σημαίνει ὁμοιότητα, καὶ ἄλλοτε ἐπιβεβαίωση. Τὸ πρῶτο· «Ἐγὶνα σὰν σπουργίτι πού βρίσκεται μόνο του πάνω στὴ στέγη»²⁵, καί, «Σὰν ἐλὶὰ γεμάτη καρπὸ»²⁶. Τὸ δεύτερο· «Πόσο ἀγαθὸς εἶναι ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραήλ!»²⁷ καί, «Πόσο ἀγαπητὰ εἶναι τὰ σκηνώματά σου, Κύριε τῶν δυνάμεων»²⁸. Ἐδῶ ἡ λέξη δὲν σημαίνει ὁμοιότητα, ἀλλὰ βεβαίωση. Ἐὰν λοιπὸν κάποιος λέγει, ὅτι ἔτσι προσκυνεῖ τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ, σὰν νὰ εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Χριστός, εἶναι ὑγιής στὴν πίστη. Ἐὰν ὅμως τὴν λέγει βεβαιωτικά, δὲν εἶναι ὑγιής ἢ πίστη του. Γιατὶ δὲν εἶναι τὸ ἴδιο, ὡς πρὸς τὴ φύση τους, ἢ εἰκόνα καὶ τὸ πρωτότυπο, ἀλλὰ ὡς πρὸς τὴν ὁμοιότητα. Γιατί, ἐνῶ ταυτίζονται καὶ τὰ δύο, ὡς πρὸς τὴν οὐσία διαφοροποιοῦνται τελείως, καὶ φυσικὰ ἐννοῶ ὅταν αὐτὸ ἀναφέρεται σὶς τεχνικὲς εἰκόνες. Πῶς λοιπὸν θὰ προσκυνήσει τὴν εἰκόνα σὰν νὰ εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Χριστός, βεβαιωτικά, ἀφοῦ ὁ Χριστὸς δὲν βρίσκεται σ' αὐτὴν κατὰ τρόπο φυσικό, ἀλλὰ σχετικό, δηλαδή μὲ τρόπο πού δείχνει ὁμοιότητα; Διαψεύδεται ὡς πρὸς τὴν ἀλήθεια καὶ μὲ ἄλλο τρόπο αὐτὸ πού λέγεται· Στὴν εἰκόνα παριστάνεται τὸ πρωτότυπο, καὶ στὴν εἰκόνα προσκυνεῖται ὁ Χριστός. Λέγοντας λοιπὸν «στὴν εἰκόνα», στὸν καθένα δηλώνεται ἄλλο πρᾶγμα, καὶ μέσῳ ἄλλου προσκυνεῖται ἄλλο. Ὁ Χρυσόστομος εἶδε ἄγγελο σὲ εἰκόνα, ἐνῶ ὁ Κορνήλιος

τὸν ἄγγελον. Βλέπομεν Χριστὸν ἐν εἰκόνι, οἱ δὲ ἀπόστολοι αὐτὸν τὸν Χριστόν. «Ἐωράκαμεν», γάρ φησι, «τὸν Κύριον». Προσκυνοῦμεν αὐτὸν ἐν τῇ οἰκειᾷ εἰκόνι, οἱ δὲ αὐτὸν ἐκείνιον. «Καὶ ἰδόντες αὐτόν», φησί, «προσεκύνησαν». Ὁμοιωματικῶς οὖν προσκυνεῖται ἐν εἰκόνι, εἴτ' οὖν 5 σχετικῶς, εἴτ' οὖν ὁμωνύμως, ὁ Χριστός· εἰς ταυτὸν γὰρ ἀμφοτέρω συντρέχει, οὐκ αὐτοπτικῶς. Καὶ δίχα οὖν εἰκόνοσ ἐστὶ προσκυνούμενος νοερῶς οὐ γὰρ πάντως πάντοτε αἰσθητῇ εἰκόνι βλέποιο.

Εἰ δέ τις φαίη· Οὐκοῦν, ἐπειδὴ ἔστι μοι νοερῶς προσκυνεῖν, παρέλκον ἐν εἰκόνι, ἴστω ὁ τοιοῦτος ἠρνηθῆσθαι καὶ τὸ νοερῶς προσκυνεῖν 10 Χριστόν. Εἰ μὴ γὰρ ὁ νοῦς ἐνοπτρισθεῖη ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπου αὐτὸν ἐν δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς κεκαθῆσθαι, οὐκ εἰσοίσει τὴν προσκύνησιν, εἰ μὴ τι ἄρα ἀποσκευάζει σάρκα γενέσθαι τὸν Λόγον. Τοῦ δὲ ὁμοιωσῆσθαι αὐτὸν ἀνθρώπῳ, μάρτυς ἢ εἰκὼν αὐτοῦ πιστή, καὶ τῇ αὐτῆς παραδοχῇ καὶ προσκυνήσῃ παραδέδεκται καὶ προσκυνεῖται 15 Χριστός· ὡς ἔμπαιβιν ἐπὶ τῆς ἀθετήσεως. Προσεκύνησεν Αὔγαρος, δεξάμενος πίστιν, νοερῶς Χριστόν, προσεκύνησε δὲ μᾶλλον αὐτὸν ἐμφανέστερον ἐν τῇ πρὸς αὐτοῦ Χριστοῦ πεμφθείσῃ αὐτῷ ἀχειροποιήτῳ εἰκόνι. Ὡστε ἐν αὐτῇ ὁμοιωματικῶς ὁμοῦ τε καὶ νοερῶς προσεκύνηται Χριστός, νῦν μὲν οὕτως, ἐν δὲ τῷ μέλλοντι αἰῶνι αὐτο- 20 πτικῶς τῆς μὲν ὄρατῆς αὐτοῦ θεοφανείας, ὡς φησιν ὁ πολύσοφος Διονύσιος, ἐν πανάγνοις θεωρίαις ἀποπληρούμενοι, φανοτάταις ἡμᾶς μαρμαρυγαῖς περιαστραπτούσης, ὡς τοὺς μαθητὰς ἐν ἐκείνῃ τῇ θειοτάτῃ μεταμορφώσει, τῆς δὲ νοητῆς αὐτοῦ φωτοδοσίας ἐν ἀπαθει καὶ αὐτῶν τῶ νῶ μετέχοντες.

25 Ταῦτα, εἴτε ἔλλιπῶς εἴτε ἀρκούντως, πρὸς ἡμῶν. Ὑμᾶς δὲ παρακαλῶ ἐν τοῖς περὶ Θεοῦ λόγοις εὐλαβῶς τε ἅμα καὶ προσεκτικῶς τὰς ἐπιζητήσεις ποιεῖσθαι, καὶ ἢ παρ' ἑαυτῶν, ἢ παρ' ἑτέρων τὸ ἀληθὲς ἐξευρίσκειν, πόρρω ἀφέντας τὸ ἐρεσχελεῖν· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ εἴ τι ἐσφαλμένον ἐν τοῖς εἰρημένοις, διορθώσεως τυχεῖν, ἐπειτέρ ὀλιγόνους 30 καὶ ἁμαρτωλὸς ἐγώ.

ΞϚ' (66)–. Κατήχησις.

Τὸ παρὸν κοινῶς πᾶσι καὶ οὐκ ἰδίᾳ ἐκάστῳ ἐπιστεῖλαί με, οὐκ ἐκ

29. Πράξ. 10, 30 ἔ.

31. Ματθ. 28, 17.

30. Ἰω. 20, 25.

32. Ματθ. 17, 2. Μάρκ. 9, 2. Β' Κορ. 3, 18.

εἶδε τὸν ἴδιο τὸν ἄγγελο²⁹. Ἐμεῖς βλέπουμε τὸν Χριστὸ σὲ εἰκόνα, ἐνῶ οἱ ἀπόστολοι ἔβλεπαν τὸν ἴδιο τὸν Χριστό. Γιατί λέγει· «Εἶδαμε τὸν Κύριο»³⁰. Ἐμεῖς τὸν προσκυνοῦμε στὴν εἰκόνα του, ἐνῶ ἐκεῖνοι προσκυνοῦσαν τὸν ἴδιο. «Καὶ ὅταν τὸν εἶδαν», λέγει, «τὸν προσκύνησαν»³¹. Ἐπομένως στὴν εἰκόνα προσκυνεῖται ὁ Χριστὸς ὁμοιωματικά, δηλαδή σχετικά, ἥτοι μὲ τὸ ἴδιο ὄνομα, γιατί καὶ τὰ δύο συμπίπτουν στὸ ἴδιο, ὄχι μὲ αὐτοψία. Καὶ χωρὶς εἰκόνα λοιπὸν προσκυνεῖται νοερά, ὅπως οἱ ἄλλοι ποτε ὅμως δὲν μπορεῖ νὰ βλέπεται πάντοτε μὲ εἰκόνα πού εἶναι ἀντιληπτὴ μὲ τὶς αἰσθήσεις.

Ἐὰν ὅμως κάποιος πει· Λοιπὸν, ἀφοῦ μπορῶ νὰ τὸν προσκυνῶ νοερά, εἶναι περιττὸ νὰ τὸν προσκυνῶ σὲ εἰκόνα, νὰ γνωρίζει αὐτός, ὅτι ἀρνεῖται καὶ τὸ νὰ προσκυνεῖ τὸν Χριστὸ νοερά. Γιατί, ἂν ὁ νοῦς δὲν τὸν δεῖ σὰν σὲ καθρέφτη νὰ κάθεται μὲ τὴ μορφή ἀνθρώπου στὰ δεξιὰ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα, δὲν θὰ φέρει μέσα του τὴν προσκύνηση, ἐὰν κάτι δὲν παρουσιάζει τὸν Λόγο νὰ γίνεται σὰρκα. Τὸ ὅτι ὅμως αὐτὸς ἐγένε ὁμοῖος μὲ ἄνθρωπο, μάρτυρας εἶναι ἡ πιστὴ εἰκόνα του, καὶ μὲ τὴν παραδοχὴ καὶ προσκύνηση αὐτῆς γίνεται ἀποδεκτὸς καὶ προσκυνεῖται ὁ Χριστὸς, ὅπως μὲ τὴν ἄρνηση συμβαίνει τὸ ἀντίθετο. Ὅταν ὁ Αὐγαρος ἀσπάστηκε τὴν πίστη, προσκύνησε τὸν Χριστὸ νοερά. Τὸν προσκύνησε ὅμως πιὸ φανερά μὲ τὴν ἀχειροποίητη εἰκόνα πού τοῦ στάλθηκε ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Χριστό. Ὡστε μὲ τὴν εἰκόνα ὁ Χριστὸς προσκυνήθηκε μὲ τὸ ὁμοίωμά του καὶ νοερά. Τώρα βέβαια μὲ τὸν τρόπο αὐτόν, ἐνῶ στὸν μελλοντικὸ αἰῶνα θὰ τὸν προσκυνήσει βλέποντάς τον μὲ τὰ ἴδια του τὰ μάτια, γιατί τότε μὲ πάναγνες ὁράσεις, ὅπως λέγει ὁ πολὺσοφος Διονύσιος, θὰ γεμίσουμε ἀπὸ τὴν ὁρατὴ θεοφάνειά του, ἢ ὁποῖα θὰ μᾶς ἀστράφει ὀλόγυρα μὲ τὶς φωτεινότετες ἀκτινοβολίες της, ὅπως ἀστράψε καὶ τοὺς μαθητὲς του σ' ἐκείνη τὴ θεϊκώτατη μεταμόρφωσή του³², ἐνῶ θὰ συμμετέχουμε μὲ τὸν ἀπαθῆ καὶ αὐλο νοῦ μας στὴ νοητὴ φωτοχυσία του.

Αὐτὰ ἀπὸ μένα εἶτε ἐλλιπῶς, εἶτε μὲ ἐπάρκεια. Ἐσᾶς ὅμως σᾶς παρακαλῶ στίς συζητήσεις γιὰ τὸν Θεό, τίς ἀναζητήσεις νὰ τίς κάνετε μὲ εὐλάβεια καὶ προσεκτικὰ, καὶ νὰ βρίσκετε τὴν ἀλήθεια εἶτε ἀπὸ μόνοι σας, εἶτε ἀπὸ ἄλλους, ἀφήνοντας κατὰ μέρος τίς φλυαρίες. Καὶ ὄχι μόνο αὐτὸ, ἀλλὰ καὶ ἂν ὑπάρχει κάτι ἐσφαλμένο σὲ αὐτὰ πού εἰπώθησαν, νὰ τὸ διορθώσετε, γιατί ἐγὼ εἶμαι ὀλιγόμυαλος καὶ ἁμαρτωλός.

66. Κατήχηση.

Τὸ γράμμα μου αὐτὸ θὰ τὸ στείλω κοινὸ σὲ ὅλους, καὶ ὄχι χωριστὰ

καταφρονήσεως, οὐδὲ ἐξ ὀλιγωρίας, ἄπαγε· πῶς γὰρ ἂν καταφρονή-
 σαιμι τῶν ἐμῶν σπλάγχχνων καὶ ὁμολογητῶν Χριστοῦ, μὴ οὐχὶ μᾶλλον
 καὶ τὸ αἷμά μου κενοῦν ἀντὶ μέλανος, καὶ τὰς σάρκας παρέχειν ἀντὶ
 χάρτου, εἰς τὸ καθεκάστην, εἰ οἷόν τε ἦν, γράφειν καὶ προσφωνεῖν
 5 ὑμᾶς; Καὶ οὐχ ὅτι οὐκ ἐστὲ ἀφ' ἐαυτῶν ἐστηριγμένοι (οἶδα γὰρ καὶ
 πέπεισμαι ὅση ὑμῖν ἢ παρὰ Θεοῦ δύναμις), ἀλλὰ τὸν ἐμαυτοῦ πόθον
 θεραπεύων, καὶ τὸ τῆς ἐντολῆς ἀποπληρῶν χρέος Αἴτιον δὲ τὸ τῆς
 φυλακῆς, μᾶλλον ἀσφαλέστερον, μεθορισθέντων ἡμῶν ἄρτι, καθὼς
 καὶ προηκούσατε, ἐξ Ἀνατολικῶν εἰς Θρακησίους ἐν Σμύρῃ, τῷ τε
 10 μὴ δέξασθαι ἀντίγραφα ἀπὸ χρόνου, καὶ ἄλλως ὅτι τοῖς ἴσοις ἀγω-
 νισταῖς ἢ αὐτῇ ἐπιστολῇ ἀρκέσειεν ἄρα.

Δεῦρο δὴ οὖν, ἀδελφοί μου, ἄσωμεν καὶ νῦν χαριστήρια, ὅτι ἠξιώ-
 θημεν δουλεύειν Θεῷ ζῶντι καὶ ἀληθινῷ, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὸ ὑπὲρ
 αὐτοῦ πάσχειν, ὅπερ ἐστὶ δόξης ἀπάσης ἐνδοξότερον καὶ χαρᾶς ἀπά-
 15 σης χαριέστερον· Ἐν τίνι γὰρ τὸ πάθος ὑμῖν, ἀλλ' οὐχ ὑπὲρ Χριστοῦ;
 Χριστὸν ὁμολογοῦσιν ἄνθρωπον γεγονότα, ἀληθινῶς σαρκὶ περιγρά-
 φεσθαι, εἴτ' οὖν ἐξεικονίζεσθαι, καὶ τὴν τῆς εἰκόνης παραδοχὴν τῆς
 ἐνανθρωπήσεως αὐτοῦ εἶναι πίστωσιν, ἧς ἀναιρουμένης καὶ ἀθετου-
 μένης, δηλονότι συναήρηται καὶ συνηθέτηται καὶ ἡ ἐνανθρωπήσις.
 20 Ἀλλ' ἐπειδὴ «ὁ Θεὸς τοῦ αἰῶνος τούτου ἐτύφλωσεν τὰ νοήματα» τῶν
 Εἰκονομάχων, πρὸς τὸ μὴ ἀνγᾶσαι αὐτοῖς τὸν φωτισμὸν τῆς εἰκόνης
 αὐτοῦ, διὰ τοῦτο ἐν σκότει διαπορευόμενοι ἀρνοῦνται Χριστόν, αὐτοῦ
 τὴν εἰκόνα, καὶ φιλονεικοῦσι πάντας συνεκτυφλωθῆναι αὐτοῖς, διώ-
 κοντες, αἰκίζοντες, φυλακίζοντες, καί, ὡς εἶπεῖν, ἀεὶ ἀποκτένοντες.
 25 Ἀλλ' οὐχ ἔλξουσι τοὺς βεβαιωθέντας καὶ ἐστηριγμένους τῇ ἀμετα-
 πτότῃ ἀληθείᾳ. Οὐδ' οὐ μὴν διέφυγον μὴ οὐχὶ καὶ ὑπὸ τοῦ κορυφαί-
 ου θρόνου τῆς Ἐκκλησίας διελεγχθῆναι, καθὼς καὶ ἐγένετο καὶ οἶδα-
 τε. Καὶ ἦν μὲν ἡμῖν τὸ ἀσφαλὲς καὶ εἰλικρινὲς καὶ πρὸ τῆς τῶν Δυτι-
 κῶν ἐλεύσεως, προσεγένετο δὲ πλέον ὅτι μάλιστα κἀντεῦθεν, ὡς ἂν
 30 γνῶμεν ὅτι ἀκόλουθα ταῖς ἄνω γενεαῖς, καὶ τὴν καθ' ἡμᾶς ὁ Θεὸς ἐπι-
 σκοπῶν ἐπισκοπεῖ, καὶ ὑπ' ὄψιν ἤγαγε τὸ μαρτύριον, ὅτι ἡλλοτριών-
 ται αὐτοῦ οἱ τῆς εἰκόνης ἀρνηταί. Εἰ γὰρ τοῦ κορυφαίου εἰσὶ διερρη-

33. Β' Κορ. 4, 4.

34. Τοῦ πάπα δηλαδὴ τῆς Ρώμης.

στον καθένα, ὄχι ἀπὸ περιφρόνηση, οὔτε ἀπὸ ἀδιαφορία, μακριὰ μιὰ τέτοια σκέψη. Πῶς δηλαδή θὰ μποροῦσα νὰ περιφρονήσω τὰ δικά μου σπλάχνα καὶ τοὺς ὁμολογητὲς τοῦ Χριστοῦ, καὶ νὰ μὴ χύσω ἀκόμα καὶ τὸ αἷμά μου, ἀντὶ γιὰ μελάνη, καὶ νὰ δώσω τὶς σάρκες μου, ἀντὶ γιὰ χαρτί, γιὰ νὰ σᾶς γράφω, εἰ δυνατόν, κάθε μέρα; Καὶ ὄχι ἐπειδὴ δὲν εἶστε ἀπὸ μόνοι σας στηριγμένοι (γιατὶ γνωρίζω καὶ εἶμαι πεπεισμένος γιὰ τὸ πόση εἶναι ἡ δύναμη ποὺ ἔχετε ἀπὸ τὸν Θεό), ἀλλὰ τὸ κάνω γιὰ νὰ θεραπεύσω τὸν δικό μου πόθο, καὶ νὰ ἐκπληρώσω τὸ χρέος τῆς ἐντολῆς. Καὶ αἰτία εἶναι ἡ πιὸ αὐστηρὴ φυλάκισή μας. Γιατὶ ἐξοριστήκαμε τελευταῖα, ὅπως ἔχετε ἀκούσει, ἀπὸ τὶς ἀνατολικὲς περιοχές, στοὺς Θρακησίους στὴ Σμύρνη, καὶ ἐπειδὴ δὲν δεχθήκαμε ἀπαντήσεις γιὰ πολὺν χρόνον, ἀλλὰ καὶ γιατί στοὺς ἴσους ἀγωνιστὲς θὰ ἦταν ἀρκετὴ ἡ ἴδια ἐπιστολή.

Ἐλάτε λοιπόν, ἀδελφοί μου, νὰ ψάλουμε καὶ τώρα εὐχαριστήριους ὕμνους, γιὰ τὸ ὅτι ἀξιωθήκαμε νὰ ὑπηρετοῦμε σὲ Θεὸ ζωντανὸ καὶ ἀληθινό, καὶ ὄχι μόνο, ἀλλὰ καὶ νὰ ὑποφέρουμε γι' αὐτόν, κάτι ποὺ εἶναι πιὸ ἔνδοξο ἀπὸ κάθε ἄλλη δόξα, καὶ πιὸ χαρωπὸ ἀπὸ κάθε ἄλλη χαρὰ. Γιατὶ γιὰ ποιὸν ὑφίστασθε τὸ πάθος ἐσεῖς; Ὅχι γιὰ τὸν Χριστό, ἀφοῦ ὁμολογεῖτε ὅτι ὁ Χριστὸς, ποὺ ἔγινε ἄνθρωπος, ἀληθινὰ περιγράφεται κατὰ σάρκα, δηλαδή ἀπεικονίζεται, καὶ ὅτι ἡ ἀποδοχὴ τῆς εἰκόνας του εἶναι βεβαίωση τῆς ἐνανθρώπισής του, καὶ ὅταν αὐτὴ καταργηθεῖ καὶ ἀπορριφθεῖ, εἶναι φανερὸ ὅτι καταργεῖται καὶ ἀπορρίπτεται καὶ ἡ ἐνανθρώπηση. Ἄλλ' ἐπειδὴ «Ὁ Θεὸς τοῦ κόσμου αὐτοῦ τύφλωσε τὸν νοῦ»³³ τῶν Εἰκονομάχων, γιὰ νὰ μὴ λάμψει σ' αὐτοὺς ὁ φωτισμὸς τῆς εἰκόνας του, γι' αὐτό, βαδίζοντας στὸ σκοτάδι, ἀρνοῦνται τὸν Χριστό, δηλαδή τὴν εἰκόνα του, καὶ ἐπιδιώκουν νὰ τυφλωθοῦν μαζί μὲ αὐτοὺς ὅλοι, διώκοντάς τους, βασανίζοντάς τους, φυλακίζοντάς τους καί, μὲ μιὰ λέξη, θανατώνοντάς του διαρκῶς. Ἀλλὰ δὲν θὰ μπορέσουν νὰ προσελκύσουν αὐτοὺς ποὺ σταθεροποιήθηκαν καὶ εἶναι στηριγμένοι πάνω στὴν ἀμετάπτωτη ἀλήθεια. Δὲν ἀπέφυγαν ἐπίσης οὔτε τὸν ἔλεγχο τοῦ κορυφαίου θρόνου³⁴ τῆς Ἐκκλησίας, ποὺ ἔγινε καὶ τὸ γνωρίζετε. Καὶ σὲ μᾶς βέβαια ὑπῆρχε ἡ ἀκριβὴς καὶ ἡ καθαρὴ πίστη καὶ πρὶν ἀπὸ τὸν ἐρχομὸ τῆς ἀπόφασης τῶν Δυτικῶν, προστέθηκε ὁμως ἐπὶ πλέον καὶ ἀπὸ ἐκεῖ, γιὰ νὰ γνωρίσουμε ὅτι ὁ Θεὸς ἐπιβλέπει μὲ πολλὴ φροντίδα καὶ τὴ δική μας Ἐκκλησία, ὅπως καὶ στίς ἀρχαῖες γενεές, καὶ ἔφερε στὸ προσκήνιο τὸ μαρτύριο, γιατί οἱ ἀρνητὲς τῆς εἰκόνας του ἔχουν ἀποξενωθεῖ ἀπὸ αὐτόν. Ἐφόσον δηλαδή εἶναι ἀποσχισμένοι καὶ ἀπὸ τὸν κορυφαῖο καὶ ἀπὸ

γμένοι, τῶν τε ἐτέρων τριῶν πατριαρχῶν, δηλαδή καὶ τοῦ Χριστοῦ, ὃς κεφαλὴ τῶν προειρημένων, καὶ πενθεῖν ἔστι καὶ σκυθρωπάζειν ἐπ' αὐτοῖς, ἡμῖν δὲ χαίρειν μέγα καὶ ὑπερφυές.

Ἐνέγκωμεν οὖν λοιπόν, ἀγαπητοί, τὰ θληπτικά τῆς φυλακῆς, τὰ
5 προσδοκώμενα ἔτι πειρατήρια, αὐτὸ τοῦτο, ἀποθνήσκειν καθημέραν, μαρτυρεῖν, ἀθλεῖν ἕως ἂν ἐπιστῇ ὁ καιρὸς τῆς εἰρήνης, ὃν ὁ Κύριος δεδοκίμασεν ἀρκούντως ἔχειν εἰς δοκίμιον τῶν ὁμολογούντων καὶ ἀνταπόδομα τῶν ἀπειθούντων. Ἡ ἡμέρα τὴν ἡμέραν διαβιθαζέτω δι' ὑπομονῆς καὶ προθυμίας, ἡ χεὶρ ἐργαζέσθω οἰονδηποτοῦν ἔργον, τὸ
10 στόμα ψαλλέτω, τὸ σῶμα δουλαγωγείσθω, ὁ νοῦς προσεχέτω ἑαυτῷ μὴ ἀνοίγειν θύραν τοῖς πάθεσιν, ὡς ἂν ἡ φυλακὴ εὐρύχωρος εἶεν, εὐχάριστος, γλυκεῖα, παλάτιον Χριστοῦ. Τὸ γὰρ ἐναντίον πρόδηλον. Πίστις παρὰ τῶν ἔξωθεν καὶ ὡς ὑμᾶς, ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν, μοναζουσῶν τε καὶ μιγᾶδων. Καὶ εἰκότως ἐπεὶ φῶς ἔστε χάριτι Χριστοῦ
15 τῆς Βυζαντίδος, ἵνα μὴ εἶπω, ὅλου τοῦ κόσμου. Ἀλλὰ βλέπουμεν τὸν ἐπισπεύροντα τῷ σίτῳ ζιζάνια διάβολον, καὶ τῷ διανοητικῷ κοσκίνῳ τὴν μὲν πίστιν προσιέμεθα, τὰς δὲ σχέσεις ἀποσεισώμεθα, ἵνα μὴ ἡ ψυχικὴ χώρα λυμῆνεται. Εἶχε καὶ Παῦλος ὁ μέγας ἀγαπητάς, τὴν Ἀπφίαν, τὴν Περσίδα καὶ Εὐοδίαν παρακαλεῖ, καὶ Συντύχην παρα-
20 καλεῖ τὸ αὐτὸ φρονεῖν ἐν Κυρίῳ, ὡς συγκοπιώσας καὶ συναθλούσας καὶ διακονούσας. Καὶ ἀναγκαῖον πάντως ἔχειν, ἀλλ' ἔχειν, ὡς εἶχεν ἐκεῖνος Ἐπεὶ φησι περὶ Πρισκίλλης καὶ Ἀκύλα «Οἵτινες ὑπὲρ τῆς ψυχῆς μου τὸν ἑαυτῶν τράχηλον ὑπέθηκαν».

Ὅρας τὸ θερμὸν τῆς ἀγάπης καὶ τὴν ἀποστολικὴν ἀποδοχὴν;
25 Οὕτως, ἀδελφοί μου, καὶ ἡμεῖς καὶ ὑμεῖς, καὶ ἔχωμεν καὶ ἀσπαζώμεθα τὰς ἐν τάξει τῶν τοιούτων ἡμῖν καθισταμένας, ὡς ἂν δοξαῖται ὁ Θεός, καὶ φωτίζωμεν, ἀλλὰ μὴ θολώμεθα καὶ συγχεώμεθα. Ἦκουσται μοι περὶ ὑμῶν τῶν τριῶν, ὅτι ἠνώθητε ὑπὸ μεταμελείας τοῦ ταπεινοῦ Λεοντίου, καὶ τὸν Θεὸν ἐδόξασα ὁ ἁμαρτωλός, ἐπὶ τε τῇ μετοκλάσει
30 ἐκείνου, εἴπερ καὶ διαμένοι, καὶ τῇ ὑμετέρα ἐναθλήσει, ὅτι ὡς ἀπὸ καμίνου πυρὸς οἱ ἅγιοι τρεῖς παῖδες, καὶ οἱ τῶν δεινῶν φυλακῶν ἀσινεῖς ἐξεληλύθατε, καταπλήξαντες τὸν τύραννον. Ἀλλ' ἔτι, γενναῖοι

35. Φιλήμ. 1.

37. Φίλιππ. 4, 2.

36. Ρωμ. 16, 12.

38. Ρωμ. 16, 4.

τούς ἄλλους τρεῖς πατριάρχες, εἶναι φανερό πῶς εἶναι ἀποκομμένοι καὶ ἀπὸ τὸν Χριστό, ὁ ὁποῖος εἶναι κεφαλὴ τῶν προαναφερθέντων, καὶ πρέπει νὰ πενθοῦμε καὶ νὰ εἴμαστε σκυθρωποὶ γι' αὐτούς, ἐνῶ γιὰ μᾶς νὰ χαιρόμαστε πολὺ καὶ ἀληθινά.

Ἄς ὑπομείνουμε λοιπόν, ἀγαπητοὶ τὶς θλίψεις τῆς φυλακῆς, τὶς δοκιμασίαις πού ἀκόμα περιμένουμε, αὐτὸ τὸ ἴδιο τὸ νὰ πεθαίνουμε κάθε μέρα, νὰ μαρτυροῦμε, νὰ ἀγωνιζόμαστε, μέχρι πού νὰ ἔρθει ὁ καιρὸς τῆς εἰρήνης, τὸν ὁποῖο ὁ Κύριος ἔκρινε ὅτι εἶναι ἀρκετὸς γιὰ νὰ δοκιμαστοῦν αὐτοὶ πού ὁμολογοῦν, καὶ γιὰ τὴν ἀνταπόδοση ἐκείνων πού δὲν ὑπακούουν. Ἡ μὴ ἡμέρα νὰ διαδέχεται τὴν ἄλλη μὲ ὑπομονὴ καὶ προθυμία, τὸ χέρι νὰ κάνει κάθε ἔργο, τὸ στόμα νὰ ψάλλει, τὸ σῶμα νὰ ὑποτάσσεται, ὁ νοῦς νὰ προσέχει τὸν ἑαυτὸ του, νὰ μὴ ἀνοίγει πόρτα στὰ πάθη, ὥστε ἡ φυλακὴ νὰ γίνεται εὐρύχωρη, εὐχάριστη, γλυκειά, παλάτι τοῦ Χριστοῦ. Γιατὶ τὸ ἀντίθετο εἶναι φανερό. Ἐμπιστοσύνη τῶν ἀπέξω σὲ σᾶς, ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, μοναχῶν καὶ μικτῶν. Καὶ δικαιολογημένα, γιατί μὲ τὴ χάρη τοῦ Χριστοῦ εἴστε φῶς τοῦ Βυζαντίου, γιὰ νὰ μὴ πῶ ὅλου τοῦ κόσμου. Ἄλλὰ νὰ προσέχουμε τὸν διάβολο πού σπέρνει πάνω στὸ σιτάρι ζιζάνια, καὶ μὲ τὸ διανοητικὸ κόσκινο νὰ ἐπιδοκιμάζουμε τὴν πίστη καὶ νὰ ἀποφεύγουμε τὶς σχέσεις μὲ τὸ ἄλλο φύλλο, γιὰ νὰ μὴ μολυνθεῖ ἡ χώρα τῆς ψυχῆς μας. Εἶχε καὶ ὁ μέγας Παῦλος ἀγαπητές, τὴν Ἄλφια³⁵, τὴν Περσίδα³⁶, καὶ παρακαλεῖ τὴν Εὐοδία, καὶ προτρέπει τὴν Συντύχη νὰ φρονοῦν τὸ ἴδιο μὲ τὴ χάρη τοῦ Κυρίου³⁷, ἐπειδὴ κοπίαζαν καὶ ἀγωνίζονταν μαζί του καὶ ὑπηρετοῦσαν τὸ ἔργο τοῦ Εὐαγγελίου. Καὶ εἶναι ὅπωςδήποτε ἀναγκαῖο νὰ ἔχετε, ἀλλὰ νὰ ἔχετε ὅπως εἶχε ἐκεῖνος. Γιατὶ λέγει γιὰ τὴν Πρίσκιλλα καὶ τὸν Ἀκύλα: «Αὐτοὶ γιὰ τὴ δική μου ζωὴ πρόσφεραν τὸν τράχηλό τους»³⁸.

Βλέπεις τὴ θερμότητα τῆς ἀγάπης καὶ τὴν ἀποδοχὴ τοῦ Ἀποστόλου; Ἔτσι, ἀδελφοί μου, καὶ ἐμεῖς καὶ σεῖς, ἅς ἔχουμε καὶ ἅς ἀσπαζόμαστε αὐτὲς πού συμπεριλαμβάνονται στὴν κατηγορία αὐτῶν, γιὰ νὰ δοξάζεται ὁ Θεός, καὶ νὰ φωτίζουμε, καὶ ὄχι νὰ συσκοτιζόμαστε καὶ νὰ συγχυζόμαστε. Ἄκουσα γιὰ σᾶς τοὺς τρεῖς, ὅτι ἐνωθήκατε μὲ τὴν μετάνοια τοῦ ταπεινοῦ Λεοντίου, καὶ δόξασα, ὁ ἁμαρτωλός, τὸν Θεό, καὶ γιὰ τὴν μεταστροφή ἐκείνου, ἐὰν βέβαια παραμείνει, καὶ γιὰ τὴ δική σας ἀσκησι, γιατί, ὅπως οἱ ἅγιοι τρεῖς παῖδες βγήκαν ἀπὸ τὸ ἀναμμένο καμίνι, ἔτσι καὶ σεῖς βγήκατε ἀβλαβεῖς ἀπὸ τὶς φοβερὲς φυλακές, καταπλήσσοντας τὸν τύραννο. Ἄλλὰ νὰ ἐξακολουθήσετε νὰ ἀγωνίζεστε ἀκόμα, γεν-

μου, ἐναθλοῖτε, καὶ τὸ πειρασθῆναι ἐτοιμάζεσθε μέχρις αἵματος. Τοιοῦτος γὰρ ὁ νόμος τῆς μαρτυρίας. Εὐλογηθεῖσαν οἱ ἀλεῖπται ὑμῶν, οἱ ἔνδοθεν καὶ ἔξωθεν. Ἡμεῖς οἱ ταλαίπωροι καὶ αὐθις ἐμαστιγώθημεν, ἀλλ' εὐχαρίστως ἐδέξάμεθα, καὶ εὐδοκοῦμεν μᾶλλον καὶ ἔτι.
 5 Ὡστε ὑμεῖς μὴ ἀνιάσθε ἐν τῇ ταπεινώσει ἡμῶν, ἀλλὰ μᾶλλον χαίρετε καὶ προσεύχεσθε ἰσχύειν ἡμᾶς ἔτι ἐν πᾶσιν, οἷσιν τε καὶ τὰ παρὰ τῶν ἐξουσιαζόντων ἐπαγόμενα, φέρειν τε καὶ τὰ παρὰ τοῦ ἀοράτου πολεμίου συμβαλλόμενα, σὺν τῷ ἀδελφῷ Νικολάῳ, ὃς καὶ προσαγορεύει ὑμᾶς θερμότατα. Μνημονεύετέ μου τῶν στεναγμῶν. Ἡ χάρις μεθ'
 10 ὑμῶν. Ἀμήν.

ΕΖ' (67)–. Ναυκρατίῳ τέκνῳ.

Παρ' ἐλπίδα μὲν, ἐπ' ἐλπίδα δὲ ὁμῶς, ἐδεξάμην σου τὴν ἐπιστολήν, τίμιον τέκνον· τὸ πρῶτον, διὰ τὴν ἐπίοφιγξιν τῆς φυλακῆς ἐξ ἐπιτροπῆς τοῦ βασιλέως, τὸ δεύτερον, διὰ τὴν ὑπεράπειρον ἀγαθότητα
 15 τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ, δι' ὑμᾶς τοὺς ἁγίους καὶ τὰ ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν εὖ διατιθεμένου, κἂν οἱ ἄνθρωποι δυσδιεξόδευτα πειρῶνται φέρειν. Καὶ τί εἶπω ἢ τί διανοηθῶ ὁ τάλας, ἢ ὅτι «Πάντα τὰ ὄστα μου ἐροῦσι· Κύριε, τίς ὁμοίός σοι; Ρυόμενος πτωχὸν ἐκ χειρὸς στερεωτέρων αὐτοῦ»; Αὕτη μου ἡ πρώτη φωνὴ τοῦ οἴκτροῦ, κἂν ἐκ Δαυιτικῆς
 20 ᾠδῆς. Δεύτερον, ὅτι καὶ ἀδολεσχίας ἀνείθην ἀναγνοὺς τὸ γράμμα, ἐπεὶ εὗρον τὴν μέθειρξίν σου οὕτως ἔχουσαν ὡς ἐδίδαξας. Ἦμην γὰρ προμαθὼν ὅτι μόνον μετεφρουρήθης. Εὐψήχει, ἀδελφέ, καὶ εὐφραίνου, ὅτι καθὼς πλεονάζει τὰ παθήματα τοῦ Χριστοῦ εἰς σὲ καὶ εἰς τοὺς ὁμόφρονάς σου καὶ ὁμοτρόπους σοι, οὕτω καὶ ἡ παράκλησις καὶ ὁ
 25 μισθὸς καὶ τὸ κλέος. Καὶ πῶς ἂν εἶχεν εἰς τοῦμφανὲς ἐλθεῖν τὰ σκεύη τῆς ἐκλογῆς, εἰ μὴ παρῆν τὰ σκάνδαλα, παραχωροῦντος Θεοῦ, τοὺς μὲν ποιοῦντας αὐτὰ δεικνύντος οἷοι εἶεν, ὡς ζιζάνια τηρούμενα εἰς καῦσιν πυρὸς αἰωνίου, τοὺς δὲ ὑπομονητικoὺς τῶν πειρασμῶν δοκιμάζοντος, ἡλιοειδῶς ἐκλάμποντος ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν;
 30 Ὡστε μὴ σε ξενιζέτω τὰ γιγνόμενα καθεκάστην, εἰ ὁ μὲν ἤρθη, ὁ

39. Ψαλμ. 34, 10.

40. Πράξ. 9, 15.

ναῖοι μου, καὶ νὰ εἴσαστε ἔτοιμοι νὰ δοκιμαστεῖτε μέχρι θανάτου. Γιατὶ τέτοιος εἶναι ὁ νόμος τῆς μαρτυρίας. Εἴθε νὰ εὐλογηθοῦν αὐτοὶ ποὺ σᾶς προετοιμάζουν, ἔσωτερικὰ καὶ ἔξωτερικὰ. Καὶ ἐγὼ ὁ ταλαίπωρος μαστιγώθηκα καὶ πάλι, ἀλλὰ τὸ δέχθηκα μὲ εὐχαρίστηση, καὶ εἶμαι ἔτοιμος νὰ μαστιγωθῶ καὶ πάλι ἀκόμα περισσότερο. Ἐπομένως ἐσεῖς νὰ μὴ καταλαμβάνετε ἀπὸ ἀθυμία γιὰ τὴν ταπεινότητά μου, ἀλλὰ μᾶλλον νὰ χαίρεστε καὶ νὰ προσεύχεστε νὰ εἶμαι δυνατὸς ἀκόμα σὲ ὅλα, καὶ νὰ ὑπομείνω αὐτὰ ποὺ μοῦ ἐπιβάλλονται ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ ἐξουσιάζουν, μαζί μὲ τὸν ἀδελφὸ Νικόλαο, ὁ ὁποῖος καὶ σᾶς στέλνει τοὺς χαιρετισμούς του μὲ πολλὴ θέρμη. Νὰ μνημονεύετε τοὺς στεναγμούς μου. Ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ νὰ εἶναι μαζί σας. Ἀμήν.

67. Στὸ τέκνο του τὸν Ναυκράτιο.

Παρ' ἐλπίδα βέβαια, ἀλλ' ὅπωςδήποτε ἐλπίζοντας, ἔλαβα τὴν ἐπιστολή σου, τίμιο τέκνο μου, πρῶτον ἐπειδὴ ἔσφιξε περισσότερο ἢ φυλάκισή σου μὲ διαταγὴ τοῦ βασιλιᾶ, καὶ δεύτερον ἐξαιτίας τῆς ἀπειρη ἀγαθότητα τοῦ φιλόανθρωπου Θεοῦ, ὁ ὁποῖος γιὰ σᾶς τοὺς ἁγίους, διευθετεῖ καλὰ καὶ τὰ δικὰ μου ποὺ εἶμαι ἁμαρτωλός, ἔστω καὶ ἂν οἱ ἄνθρωποι προσπαθοῦν νὰ μοῦ προκαλέσουν καταστάσεις ποὺ δύσκολα ὑποφέρονται. Καὶ τί νὰ πῶ ἢ τί νὰ σκεφτῶ ὁ ταλαίπωρος, παρὰ ὅτι, «Ὅλα τὰ κόκκαλά μου θὰ ποῦν· Κύριε, ποιὸς ἄλλος εἶναι ὅμοιος μὲ σένα, ποὺ νὰ σώζει τὸν φτωχὸ ἀπὸ τὰ χέρια τῶν ἰσχυροτέρων του;»³⁹. Αὕτῃ εἶναι ἡ πρώτη κραυγὴ ἐμοῦ τοῦ ἔλεεινοῦ, ἔστω καὶ ἂν εἶναι παρμένη ἀπὸ ψαλμὸ τοῦ Δαβίδ. Δεύτερον· ὅτι καὶ φλυαρώντας ἀνακουφίστηκα διαβάζοντας τὸ γράμμα σου, γιὰτὶ βρῆκα ὅτι ἡ ἀλλαγὴ τῆς φυλάκισής σου ἔγινε σύμφωνη μὲ αὐτὰ ποὺ μᾶς δίδαξες. Γιατὶ προηγουμένως εἶχα πληροφορηθεῖ μόνον ὅτι ἄλλαξε ἡ φρούρησή σου. Νὰ ἔχεις θάρρος, ἀδελφέ, καὶ νὰ χαίρεσαι, γιὰτὶ, ὅπως αὐξάνονται τὰ παθήματα τοῦ Χριστοῦ σὲ σένα καὶ στοὺς ὁμόφρονές σου καὶ στοὺς ὁμοιοπαθεῖς σου, ἔτσι αὐξάνονται καὶ ἡ παρηγοριὰ καὶ ὁ μισθὸς καὶ ἡ δόξα. Πῶς ἄλλωστε θὰ μπορούσαν νὰ φανερωθοῦν τὰ ὄργανα τῆς ἐκλογῆς του⁴⁰, ἂν δὲν παραχωροῦνταν τὰ σκάνδαλα ἀπὸ τὸν Θεό, ὁ ὁποῖος δείχνει τί λογῆς εἶναι αὐτοὶ ποὺ τὰ κάνουν καὶ ποὺ διατηροῦνται σὰν τὰ ζιζάνια γιὰ τὴν αἰώνια φωτιᾶ, ἐνῶ αὐτοὶ ποὺ ὑπομένουν τοὺς πειρασμούς, δοκιμάζονται μὲ αὐτοὺς ἀπὸ αὐτὸν γιὰ νὰ λάμψουν, σὰν τὸν ἥλιο, στὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν,

Ὡστε νὰ μὴ σὲ ξενίζουν αὐτὰ ποὺ γίνονται κάθε μέρα, ὅτι δηλαδή ὁ

δὲ δέδεταί, καὶ ἄλλη τέτυπται, ἑτέρα δὲ ὑπερώρισταί, καὶ ὅσα ἄλλα οὕτως ἢ ἑτέρως. Ἦξει μικρὸν ὕστερον ὁ τῆς ἀνταποδόσεως καιρός. Ἀνέγνων ὁ πέπομφας (καὶ ἐπιγνοὺς καὶ εὐχαριστήσας τῷ Κυρίῳ, αὐθις ἀντέπεμψα) περὶ τοῦ ἀδβᾶ Ἰγνατίου· οἴμοι! ὅτι ἐάλω· ἐπεὶ φίλος 5 ὁ ἀνὴρ διαφερόντως. Ἀλλ' εὗγε πεποίηκας, δούς μετανοοῦντι τὴν ἰατροίαν. Ἰκανόν, τέκνον, τὸ παρὰ σοῦ δοθέν· κἀγὼ ὁ τάλας εὐχομαι αὐτῷ τὴν ἀναπάλαισιν, οὗ καὶ δέδεγμαί τὰς προσφοράς. Εἰς τὸν ἀδελφὸν Ἀνατόλιον σπλαγχνίζομαι ὁ ταπεινός· ἐπεὶ φιλαδελφεῖς καὶ αὐτός. Διὰ τοῦτο τολμῶ καὶ λέγω· Κουφισθήτω αὐτῷ καὶ ἕτερος χρόνος, 10 ὥστε, πληρουμένης τῆς διαιτίας, μετεχέτω τῶν ἁγιασμάτων. Οἱ κοιμηθέντες τῶν ἀδελφῶν, φωτὸς υἱοὶ ὑπὲρ φωτὸς τῷ διαγμῷ τελειωθέντες, προσεύξοιντο περὶ ἡμῶν. Οἱ ἄλλως τεθνηκότες, ἔλεινοὶ τῆς ἐκδημίας, κατὰ τὰς ἐμὰς ἁμαρτίας, ὡς λέλεχας. Τοιοῦτος καὶ ὑπερ ὁ Σενηριανός. Πλὴν καὶ ἐκ τῶν ἐνδιαστρόφων εὐστροφία τοῖς ἐμμελέσι· καὶ ὁ λόγος 15 βαλλέσθω εἰς ζήτησιν ὁσάκις προσίοι, κἂν ἐκ τῶν ἐναντίων, ὡς ἐν τῇ βασάνῳ, καθάπερ ἐν παρατρίψει λίθων, τὸ πῦρ ἐξάλοιτο τῆς ἀληθείας. Καὶ δὴ καὶ νῦν τοιαύτη ἡ πρότασίς σου. Ἐν τισιν ἱστορίαις εὕρηται εἰκόνες ἐπιγράφουσαι, Θεϊότης, Κυριότης, Βασιλεία. Δηλονότι ἐπὶ τῆς Χριστοῦ εἰκόνοσ τοῦτο λέγοις. Καὶ πῶς τοῦτο; Αἶ τοιαῦται φωναὶ 20 κοινῶς ἐπὶ τῆς Τριάδος, οὐκ ἐφ' ἑνὸς προσώπου διακεκοιμένως νενοῦνται. Εἰ γὰρ καὶ Θεὸς καὶ Κύριος ἕκαστον πρόσωπον λέγοιτο, ἀλλ' οὐχ ἀπλῶς καὶ Θεότης καὶ Κυριότης. Οἶον, «Ἐγὼ ὁ Θεὸς τοῦ πατρός σου», φησὶν οὐχ ἡ θεότης. «Ἐγὼ εἰμι ὁ ὢν», οὐχὶ ὄντοτης καὶ Κύριος ἔδρεξε «... πῦρ παρὰ Κυρίου»· οὐχὶ «Κυριότης παρὰ Κυριότητος». Εἰ 25 οὖν ἐπὶ τῆς θεολογίας οὕτως, πολλῶ οὖν μᾶλλον ἐπὶ τῆς οἰκονομίας οὐκ ἔχει λόγον τὴν εἰκόνα Χριστοῦ Θεϊότης ἐπιγράφειν ἢ Κυριότης. Θεὸς μὲν γὰρ λέγοιτο, καὶ Κύριος, ἢ τι τῶν ὁμοδυνάμων τούτοις, ἀλλὰ καὶ τοῦτο ὁμωνύμως οὐ μὴν Θεότης ἢ Κυριότης. Ὡς, φέρε εἰπεῖν, καὶ ἐπὶ τοῦ γεγραμμένου ἀνθρώπου, ἄνθρωπος μὲν λέγοιτο, οὐ μὴν ἀν- 30 θρωπότης καὶ βασιλεὺς τῶν ἐπὶ γῆς, οὐ μὴν βασιλεία. Ἐσφαλμένως

ἓνας ἀπομακρύνθηκε, ὁ ἄλλος εἶναι δεμένος, ἡ ἄλλη χτυπήθηκε καὶ ἄλλη ἐξορίστηκε, καὶ ὅλα ὅσα τέτοια ἢ διαφορετικά. Θὰ ἔρθει ὕστερα ἀπὸ λίγο ὁ καιρὸς τῆς ἀνταπόδοσης. Διάβασα αὐτὸ πού μου ἔστειλες γιὰ τὸν ἀββᾶ Ἰγνάτιο (καὶ ἀφοῦ τὸ διάβασα προσεκτικὰ καὶ εὐχαρίστησα τὸν Κύριο, τὸ ἔστειλα πάλι πίσω). Κριμα, πού νικήθηκε, γιατί ἦταν ξεχωριστὸς φίλος. Ἀλλὰ ἔκανες πολὺ καλὰ πού ἔδωσες σ' αὐτὸν πού μετανόησε θεραπευτικὴ ἀγωγή. Εἶναι ἀρκετό, τέκνο μου, αὐτὸ πού τοῦ δόθηκε ἀπὸ σένα. Καὶ ἐγὼ ὁ ταλαίπωρος τοῦ εὐχομαι νὰ συνεχίσει τὸν ἀγώνα, καὶ δέχθηκα τὶς προσφορὲς του. Γιὰ τὸν ἀδελφὸ Ἀνατόλιο αἰσθάνομαι, ὁ ταπεινός, συμπόνοια, γιατί καὶ σὺ ἀγαπᾶς τοὺς ἀδελφούς. Γι' αὐτὸ τολμῶ καὶ νὰ σοῦ τὸ πῶ. Ἄς κάνει ὑπομονὴ καὶ τὸν ὑπόλοιπο χρόνο, ὥστε, ὅταν συμπληρωθεῖ ἡ διέτια, νὰ μετέχει στὰ μυστήρια. Οἱ ἀδελφοὶ πού κοιμήθηκαν, υἱοὶ τοῦ φωτὸς, πού μαρτύρησαν μὲ τὸν διωγμὸ γιὰ τὸ φῶς, εἴθε νὰ προσευχηθοῦν γιὰ μᾶς. Αὐτοὶ πού πέθαναν μὲ ἄλλον τρόπο, εἶχαν ἐλεεινὸ τέλος, ἕξαιτίας τῶν δικῶν μας ἁμαρτιῶν, ὅπως εἶπες. Τέτοιος, καὶ μάλιστα ἀνώτερος, ἦταν ὁ Σευηριανός. Ὅμως καὶ ἀπὸ τοὺς διαστρεβλωμένους προκαλεῖται στὰ μέλη εὐστροφία, καὶ ὁ λόγος συμβάλλει στὴ συζήτηση, ὅταν εἶναι πρόσφορος, ἔστω καὶ ἂν προέρχεται ἀπὸ τοὺς ἀντίθετους, ὅπως συμβαίνει καὶ κατὰ τὴ δοκιμασία, μὲ τὸ τρίψιμο τῶν λίθων πετάγεται ἡ φωτιὰ τῆς ἀλήθειας. Καὶ τώρα λοιπὸν ἡ πρότασή σου εἶναι ἡ ἐξῆς· Σὲ μερικὲς τοιχογραφίες ὑπάρχουν εἰκόνες μὲ τὴν ἐπιγραφή· Θεότητα, Κυριότητα, Βασιλεία. Εἶναι φανερὸ ὅτι αὐτὸ τὸ λές γιὰ τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ. Πῶς ὅμως γίνεται αὐτό; Οἱ χαρακτηρισμοὶ αὐτοὶ ἀναφέρονται στὴν ἁγία Τριάδα, καὶ ὄχι στὸ κάθε πρόσωπο χωριστά. Γιατί, ἂν καὶ μπορεῖ νὰ λέγεται Θεὸς καὶ Κύριος καὶ τὸ κάθε πρόσωπο χωριστά, ἀλλὰ ὄχι καὶ Θεότητα καὶ Κυριότητα. Ὅπως, «Ἐγὼ εἶμαι ὁ Θεὸς τοῦ πατέρα σου»⁴¹, λέγει, ὄχι ἡ θεότητα. «Ἐγὼ εἶμαι ὁ ὢν»⁴², ὄχι ὄντοτητα. Καὶ· Ὁ Κύριος ἔβρεξε «φωτιὰ ἀπὸ τὸν Κύριο»⁴³, καὶ ὄχι «ἡ Κυριότητα ἀπὸ τὴν Κυριότητα». Ἐφόσον λοιπὸν αὐτὸ συμβαίνει στὴ θεολογία, πολὺ περισσότερο στὴν οἰκονομία δὲν ὑπάρχει λόγος τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ νὰ τὴν ἐπιγράψουμε, Θεότης, ἢ Κυριότης. Γιατί μπορεῖ βέβαια νὰ λέγεται Θεὸς καὶ Κύριος, καὶ ὅ,τι ἄλλο ἰσοδύναμο πρὸς αὐτά, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ κατὰ συνωνυμία, ὄχι ὅμως Θεότητα καὶ Κυριότητα. Ὅπως, γιὰ παράδειγμα, καὶ ὁ ζωγραφισμένος ἄνθρωπος, λέγεται βέβαια ἄνθρωπος, ἀλλὰ ὄχι ἀνθρωπότητα, καὶ βασιλιάς τῶν ἐπιγείων, ἀλλὰ ὄχι βασιλεία. Εἶναι λοιπὸν λάθος, ὅπως ἐγὼ πιστεύω, ἡ ἐπιγραφή,

οὖν ἔχει, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ ἢ ἐπιγραφή· συμπεριγράφει γὰρ καὶ τὸν Πατέρα καὶ τὸ Πνεῦμα, ὅπερ ἄτοπον. Τοσαῦτα μὲν ὡς κατ' ἐπιτομήν.

Αὐτὸς δὲ προσεύχου περὶ τῆς ταπεινώσεώς μου θερμότερον, ἀλλὰ γὰρ καὶ ὑπὲρ τοῦ ἀδελφοῦ, ὃς καὶ προσαγορεύει, γνησιότερον. Τὸ 5 ἰμάτιον ἐδεξάμην· καὶ ἕως πότε οὐ παύσῃ ἐνδιδύσκων ἡμᾶς, ἀγαπητέ; Ἀντιθάλπειέ σε Κύριος ἐν Πνεύματι. Τὰ ἐλλείποντα ὁ γραμματηφόρος ἀπαγγελεῖ. Ἔρρωσο ἐν πᾶσιν.

ΞΗ' (68)–. Εἰρήνη πατρικία.

Πρότερον, ἠνίκα ἢ ὑπόπτωσις, λυπηρόν μοι τὸ γράμμα πρὸς τὴν 10 τιμιότητά σου, νῦν δὲ καὶ λίαν περιχαρὲς διὰ τὴν ἐξανάστασιν καὶ τὰς ἐπὶ τῶν τιμίων σου σαρκῶν ὑπὲρ ὁμολογίας Χριστοῦ μάστιγας. Καὶ εὗγε, εὗγε, ἀνδρειοτάτη ἐν γυναιξίν, ὅτι τῆς ἥττης περιφανεστέραν τὴν ἀναπάλαισιν ἀπειργάσω, εὐφράνασα Θεόν τε καὶ ἀγγέλους καὶ τῶν ἀνθρώπων τοὺς εὐσεβεστάτους. Καὶ σὺ ὄντως ἀληθῶς εὐγενής, 15 τῶν ἀφ' ἡλίου ἀνατολῶν ὀρμωμένη, σὺ φιλόθεος καὶ φιλάρετος, σὺ παθοκτόνος καὶ ἐχθρόκοσμος. Ὡς αἰνετόν σου τὸ ὄνομα καὶ διαλαλητή σου ἢ μαρτυρία! Τί ταῦτα; Ἔλαβες τὴν εὐαγγελικὴν μάχαιραν, ὡς στρατιῶτις Χριστοῦ, διέκοψας ἐν ἐκστάσει τὰς σχέσεις τοῦ σώματος, ἀπετιμήθης κεφαλῆς ὑποκυπτούσης θυγατρὸς μονοκλαδούσης, ἐρ- 20 ρῶσθαι φράσασα πόλει βασιλευούσῃ, γένει περιβλέπτῳ, φίλοις ὑπερέχουσιν, οἰκία ὑπερλάμπρα, ἀξία ὑπερφνεστάτη, τῶν κατὰ χθόνα οἰκετῶν πλήθει, ὑπάρξει παντοδαπῇ, τοῖς ἄλλοις, οἷς οὐκ εὐμαρὲς μοι λέγειν, καὶ ἀραμένη τὸν σταυροφόρον βίον, ἀπεωρίσθης που μακρὰν, ὡς μεμάθηκα, ἐν νήσῳ. Εὐλογημένη σύ, καὶ εὐλογημένος ὁ καρπὸς 25 τῆς μαρτυρίας σου. Καὶ πόθεν σοι τοῦτο ὄλον τὸν ἀγαθόν, τὸ μέγα κλέος, ἢ μεγίστη εὐφημία, ἀλλ' ἢ ἐκ τῶν προὔπηργμένων σοι κατορθωμάτων, ἐκ τῆς πολλῆς σου ἐντεύξεως καὶ προσευχῆς, ἐκ τῆς ὑπερβα- λούσης σου φιλευποιίας καὶ φιλομονάχου καρδίας; Οὐκ ἄλλοντο οἱ καρποί, κὰν ἐπὶ μικρὸν διεσειόθησαν· οὐ κατέαξέ σου τὸν ἀρετῆς πύρ- 30 γον ὁ ἀντικείμενος ὄφις, εἰ καὶ δέδακεν. Ἀποκέκρουσται φθόνος τῶν ἐπιτωθασάντων, πέπτωκεν ὄνειδιζόντων ὕθλος, νενίκηκε Χριστὸς ἐν

γιατί περιγράφει συγχρόνως και τὸν Πατέρα καὶ τὸ Πνεῦμα, πρῶγμα πού εἶναι ἄτοπο. Τόσα λοιπὸν περιληπτικά.

Σὺ ὅμως νὰ προσεύχεσαι γιὰ τὴν ταπεινότητά μου μὲ περισσότερη θέρμη, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὸν ἀδελφό, ὁ ὁποῖος σὲ χαιρετᾷ, εἰλικρινέστερα. Τὸ ροῦχο πού μοῦ ἔστειλες τὸ ἔλαβα. "Ὁμως ὡς πότε δὲν θὰ παύσεις νὰ μᾶς ντύνεις, ἀγαπητέ; Εἶθε νὰ σὲ θερμαίνει ἀντίστοιχα ὁ Κύριος μὲ τὸ Πνεῦμα. Αὐτὰ πού παραλείπω θὰ σοῦ τὰ ἀναφέρει ὁ γραμματοκομιστής. Νὰ εἶσαι ὑγιῆς σὲ ὅλα.

68. Στὴν πατρικία Εἰρήνη.

Προηγουμένως, ὅταν εἶχες ὑποκῦψει, τὸ γράμμα μου πρὸς τὴν τιμότητά σου ἦταν λυπητερό. Τώρα ὅμως εἶναι πολὺ χαρούμενο, γιὰ τὴν ἀντίσταση καὶ τὶς μαστιγώσεις τοῦ τιμίου σώματός σου γιὰ τὴν ὁμολογία τοῦ Χριστοῦ. Εὗγε σου λοιπόν, εὗγε ἢ πιὸ ἀνδρεία ἀνάμεσα στὶς γυναῖκες, γιατί τὴν ἀνανέωση τῆς πάλης τὴν ἔκανες πιὸ περίφημη ἀπὸ τὴν ἦττα σου, δίνοντας χαρὰ στὸν Θεὸ καὶ στοὺς ἀγγέλους, καὶ στοὺς εὐσεβέστερους ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους. Καὶ σὺ ἀποδείχθηκες πραγματικὰ εὐγενής, καταγόμενη ἀπὸ τὴν ἀνατολή τοῦ ἡλίου, σὺ θεοσεβής καὶ φίλη τῆς ἀρετῆς, σὺ φόνισσα τῶν παθῶν καὶ ἐχθρὸς τῶν ἐγκοσμίων. Πόσο ἐπαινετὸ εἶναι τὸ ὄνομά σου καὶ διαδεδομένη ἡ μαρτυρία σου! Γιατί ὅλα αὐτά; Πῆρες τὸ εὐαγγελικὸ μαχαίρι, σὰν στρατιωτίνα τοῦ Χριστοῦ, καὶ εὕρισκόμενη σὲ ἕκσταση διέκοψες τὶς σχέσεις τοῦ σώματος, ἀπέκοψες τὴν κεφαλή σου ὅταν ἡ μονάκριβη θυγατέρα σου ὑπέκυπτε, ἀποχαιρέτησες τὴ βασιλεύουσα πόλη, τοὺς ἐπιφανεῖς συγγενεῖς σου, τοὺς ὑψηλὰ ἰσταμένους φίλους σου, τὸ πολυτελέστατο σπίτι σου, τὸ μεγάλο σου ἀξίωμα, τὸ πλῆθος τῶν ἐπίγειων ὑπηρετῶν, τὴν κάθε εἶδους περιουσία σου, ὅλα τὰ ἄλλα πού δὲν μοῦ εἶναι εὐκόλο νὰ τὰ ἀναφέρω, καὶ ἀναλαμβάνοντας τὸν σταυροφόρο βίο, ἔφυγες κάπου μακριά, ὅπως ἔμαθα, σὲ νησί. Εἶσαι εὐλογημένη σύ, καὶ εὐλογημένος ὁ καρπὸς τῆς μαρτυρίας σου. Καὶ ἀπὸ ποῦ σοῦ προέκυψε ὅλο αὐτὸ τὸ ἀγαθὸ, ἡ μεγάλη δόξα, ὁ πιὸ μεγάλος ἐπαινος, ἂν ὄχι ἀπὸ τὶς προϋπάρχουσες ἀρετές σου, ἀπὸ τὴν πολλὴ μελέτη καὶ προσευχή σου, ἀπὸ τὴν ὑπερβολικὴ ἀγαθοεργία σου καὶ ἀπὸ τὴν ἀγάπη τῆς καρδιᾶς σου πρὸς τὸν μοναχισμό; Δὲν πῆγαν χαμένοι οἱ καρποί, ἔστω καὶ ἂν γιὰ πολὺ χρονικὸ διάστημα κλονίστηκαν. Δὲν γκρέμισε τὸν πύργο τῆς ἀρετῆς σου τὸ ἐχθρικό φίδι, ἂν καὶ σὲ δάγκωσε. Ἀποκρούστηκε ὁ φθόνος ἐκείνων πού σὲ περιγελοῦσαν. Κα-

σοί, καὶ διὰ σοῦ, ᾧ καλλίγυναι, ᾧ φιλόμαρτυς, καί, τὸ τρίτον, ᾧ μητέρα
 ἐμή· καλῶ γὰρ τοῦτο ἐν πνεύματι, ὡς σὺναθλον καὶ τῶν ἀπὸ σαρκὸς
 γνωριζομένων σπλάγχχνων ἐγγύτερον. Οὕτω γὰρ οἶδε τὸ πνεῦμα συνά-
 πτειν τοὺς ἀπ' αὐτοῦ κνοφορούμενους. Οἶδά σου τοὺς πόνους, οἶδα
 5 τὰς ἰνοκοπίας τῆς ψυχῆς, πάντα ὅσα ραγεῖσα κόσμον ὑποίσω. Ἀλλὰ
 θάρσει· πολὺ σου ὁ μισθὸς ἐν οὐρανοῖς· νύμφη Χριστοῦ χρηματίζεις,
 καὶ ἀπὸ ἀνδρός· συμπολιτίς τῶν δικαίων καὶ ἁγίων, εἴτερ ἐμμενουῦμεν
 ταῖς θείαις ὁμολογίαις ἕως τέλους. Νῦν δὲ λιπαρῶ καὶ παραινῶ, ὑπο-
 μονητικῶς σε ἐνεγκεῖν τὴν ἐξορίαν καὶ ἐρημίαν πάντων, ἀναθεωροῦ-
 10 σαν τὰ οὐράνια, εἰδυῖαν τὸ ἐπὶ τῆς γῆς παίγνιον καὶ ὠκύμορον. Μετὰ
 σοῦ ὁ φύλαξ σου τῆς ζωῆς ἄγγελος· Χριστὸς αὐτός, ὁ εἰπὼν· Ἐγὼ καὶ
 ὁ Πατὴρ «ἐλευσόμεθα, καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιήσομεν». Ἐν ἧ' ὑπο-
 μιμηθήσκω· σεαυτὴν περιποιοῦ, δίαιταν παρακλητικωτέραν ἀσπασομέ-
 νη. Οὐ γὰρ καιρὸς ἐγκρατείας ἄρτι τοσοῦτον, ὅσον τὸ πρότερον. Καὶ
 15 τέλος, προσεύχου περὶ ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ὡς ἂν τοῖς λόγοις τὸν
 θίον συναρμόσοιμι.

ΞΘ' (69)–. Εὐφημία ἐγκλείστη.

Εἰ καὶ ἐλλείπομεν συχνότερον τῇ τιμότητί σου ἐπιστέλλειν, ἀλλ'
 οὖν τοῦ μεμνηῆσθαι αὐτῆς ἐν Κυρίῳ οὐκ ἐπιλελήσαμεθα, διὰ τὸ κοινω-
 20 νικὸν τῆς προθέσεως καὶ τὸ ἐπιδοτικὸν τῆς προαιρέσεως. Ὁ ἱκανῶς
 ἔχει, ὡς μανθάνω, ἀπὸ πρώτης ἡλικίας ἡρετίσω τὸν σταυροφόρον θίον
 καὶ ἔτι τὴν φρουρητικὴν διαβίωσιν. Καὶ ἡλίκον σου τὸ ἐγκῶμιον,
 νύμφη Χριστοῦ. Ἀλλ' ὑπομιμηθήσκω περιέπων σε πνευματικῶς, ὡς
 ἀδελφὴν. Ἐπείχθητι, κυρία, ἐπείχθητι θεραπεῦσαί σου τὸν Νυμφίον.
 25 Ἡ νυμφευθεῖσα, πάσης σχέσεως ἐαυτὴν ἀποδιύισατο, ὅλην τὴν καρ-
 δίαν καὶ ψυχὴν, καὶ ὅλην τὴν διάνοιαν ἐρωτικῶς πρὸς τὸν ἐαυτῆς
 Νυμφίον ἔχουσα. Εἰ τοῦτο ἐπὶ τοῦ φθαροῦ καὶ ρέοντος ἔχει, πόσῳ
 οὖν μᾶλλον ἐπὶ τοῦ ἀφθάρτου καὶ ἀθανάτου; Οὕτως ὀφείλομεν (κοι-
 νὸς λόγος) καὶ ἡμεῖς διακειῆσθαι πρὸς τὸν Κύριον καὶ Δεσπότην, καὶ
 30 μὴ λαμβάνειν κόρον τοῦ πόθου αὐτοῦ, καὶ ἐν τούτῳ ἐξίστασθαι πάσης

τέρρευσε ἡ μωρολογία ἐκείνων ποὺ σέ κατηγοροῦσαν. Νίκησε ὁ Χριστὸς σέ σένα καὶ μὲ σένα, ὧ καλὴ γυναίκα, ὧ φίλη τῶν μαρτύρων, καί, τὸ τρίτο, ὧ μητέρα μου. Σὲ ὀνομάζω ἔτσι πνευματικὰ, σὰν συναθλήτρια καὶ πιὸ κοντινὴ ἀπὸ τοὺς κατὰ σὰρκα συγγενεῖς. Γιατὶ ἔτσι γνωρίζει τὸ Πνεῦμα νὰ ἐνώνει ἐκείνους ποὺ κυοφοροῦνται ἀπὸ αὐτό. Γνωρίζω τοὺς πόνους σου, γνωρίζω τὸ κλόνισμα τῶν ἰνῶν τῆς ψυχῆς σου, γνωρίζω ὅλα ὅσα ὑπέφερες ὅταν ἀποχωρίστηκες ἀπὸ τὸν κόσμο. Ἄλλὰ ἔχε θάρρος· ὁ μοθὸς σου θὰ εἶναι πολὺς στοὺς οὐρανοὺς. Εἶσαι νύφη τοῦ Χριστοῦ, ἔστω καὶ ἂν προέρχεσαι ἀπὸ ἄνδρα. Εἶσαι συμπολίτιδα τῶν δικαίων καὶ τῶν ἁγίων, ἐὰν φυσικὰ μείνουμε πιστοὶ στὶς ὁμολογίες πρὸς τὸν Θεὸ μέχρι τὸ τέλος. Τώρα ὅμως σὲ ἐκλιπαρῶ καὶ σὲ προτρέπω, νὰ ὑποφέρεις μὲ ὑπομονὴ τὴν ἔξορία καὶ τὴ στέρηση ὅλων, ἀτενίζοντας πρὸς τὰ οὐράνια, καὶ γνωρίζοντας τὸ παιχνίδι πάνω στὴ γῆ καὶ τὸν γρήγορο θάνατο. Μαξί σου εἶναι ὁ φύλακάς σου, ὁ ἄγγελος τῆς ζωῆς σου. Ὁ Χριστὸς εἶναι ἐκεῖνος ποὺ εἶπε· «Ἐγὼ καὶ ὁ Πατέρας μου θὰ ἔρθουμε καὶ θὰ κατοικήσουμε μέσα σ' αὐτόν»⁴⁴. Καὶ σοῦ ὑπενθυμίζω ἓνα μόνο. Νὰ φροντίζεις τὸν ἑαυτό σου, δεχόμενι πιὸ ἐνισχυτικὴ διατροφή. Γιατὶ δὲν εἶναι τώρα καιρὸς τόσο μεγάλης ἐγκράτειας, ὅσο προηγουμένως. Καὶ τέλος, νὰ προσεύχεσαι γιὰ μένα τὸν ἁμαρτωλό, ὥστε νὰ μπορέσω νὰ ἐναρμονίσω τὴ ζωὴ μὲ τὰ λόγια.

69. Στὴν ἐγκλειστη Εὐφημία.

Ἄν καὶ παραλείπω νὰ γράφω συχνότερα στὴν τιμιότητά σου, ἀλλ' ὅμως δὲν ἔχω λησμονήσει νὰ τὴ μνημονεύω στὸν Κύριο, ἕξαιτίας τῆς κοινωνικῆς τῆς πρόθεσης καὶ τῆς διάθεσής τῆς γιὰ προσφορά, πράγμα ποὺ εἶναι ἱκανοποιητικὸ, ὅπως μαθαίνω, ἀφοῦ ἀπὸ τὴ νεαρὴ ἡλικία προτίμησες τὴ ζωὴ τῆς σταυροφόρου, ἀκόμα καὶ τὴ φυλακισμένη διαβίωση, καὶ εἶναι πολὺ μεγάλο τὸ ἐγκώμιό σου, νύμφη τοῦ Χριστοῦ! Ὡστόσο σοῦ ὑπενθυμίζω φροντίζοντας σε πνευματικὰ ὡς ἀδελφή. Βιάσου κυρία, βιάσου νὰ ὑπηρετήσεις τὸν Νυμφίο σου. Σὺ ἀφοῦ ἔγινες νύμφη αὐτοῦ ἀπομάκρυνες ἀπὸ τὸν ἑαυτό σου κάθε σχέση, ἔχοντας ὅλη τὴν καρδιά καὶ τὴν ψυχὴ καὶ ὅλη τὴ σκέψη σου στραμμένη ἐρωτικὰ στὸν Νυμφίο. Ἐὰν αὐτὸ συμβαίνει στὸν φθαρτὸ καὶ ποὺ φεύγει καὶ χάνεται, πόσο μᾶλλον στὸν ἀφθαρτὸ καὶ αἰώνιο; Ἔτσι ὀφείλουμε (εἶναι κοινὸς ὁ λόγος) καὶ ἐμεῖς νὰ φερόμαστε πρὸς τὸν Κύριο καὶ Δεσπότη, καὶ νὰ μὴ νοιώθουμε χορτασμὸ γιὰ τὸν πόθο του, καὶ μὲ αὐτὸ νὰ ἀποφεύγουμε

ἡδονῆς φθοροποιοῡ. Ὅτι καὶ αὐτὸς ἐρωτικῶς πρὸς ἡμᾶς ἔχεται καὶ οἶονεὶ ἐξίσταται τῇ ὑπεραλείῳ ἀγαπήσει. Μὴ γὰρ οὐ διὰ σέ, Θεὸς ὦν, δούλου μορφὴν ἀνέλαβεν, ἣν νῦν ἀτιμάζουσιν οἱ Εἰκονομάχοι; μὴ οὐκ ἐπτώχευσε πλούσιος ὦν; μὴ οὐχ ὑπέμεινε τὰ θλιβερὰ ἅπαντα, 5 ὕβρεις, ἐμπτύσματα, ραπίσματα, μάστιγας, σταυρὸν καὶ θάνατον; Οὕτως ὀφείλει ἐκάστη ψυχὴ διατίθεσθαι, ὡς ὑπὲρ αὐτῆς μόνης, καὶ ὑπὲρ πάσης, τὰ παθήματα, καὶ στέργειν καὶ ἀγαπᾶν, καὶ ἐφίεσθαι ἐξίσου ἀντιπεπονθέναι. Καὶν τυχὸν οὐ παραχωρήσαι ὑποῖσαι ταῦτα, καὶ ἡ πρόθεσις ἀποδέδεκται εἰς ἔργον οὕτω τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ φιλοτιμου- 10 μένου. Ταῦτα οὐχ ὡς οὐκ ἐχούσης σου ἔναυλα, ἀλλ' ὡς συμψυχῶν σοι ἐν Κυρίῳ.

Ο' (70)–. Θεοφίλω τῆς Ἐφέσου.

Δανείσας τὸ γράμμα, ἀπεκαραδόκουν λήψεσθαι τὸ χρέος τῆς ἀγάπης, ἀλλ' ἐπεὶ οὐκ εἴληφα, φιλῶ καὶ αὐθις δανείσαι. Ἦδὺν γὰρ 15 μοι τὸ δάνειον λίαν, ἥγουν τῇ σῆ ἱερᾷ κορυφῇ διαλέγεσθαι, διὰ Χριστὸν πασχούση, μᾶλλον δὲ ὁμολογητικῶς στεφανουμένη τε καὶ καλλιωπιζομένη. Οὐ γὰρ οἷς ὀφθαλμοῖς βλέπει κόσμος, τούτοις ἀθρεῖ καὶ νοῦς ὁρῶν Θεὸν καὶ θεῖα. Ὅτι ὁ μὲν τὰ φθειρόμενα καὶ ἀπολλύμενα οἶεται τῶν ἀγαθῶν μοῖραν τυγχάνειν, κακῶς εἰδῶς καὶ πεπλανημέ- 20 νως, ὁ δὲ ἐκεῖνο καὶ μόνον κρίνων μακάριον, ὃ οὐκ ἐνταῦθα τὴν εὐπάθειαν ὀρίζοι, ἀλλ' εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα ἐναποθησαυριζόμενον, εἰς χαρὰν ἀπέραντον θυμηδείας. Οὕτω τὰ κατὰ τὴν ἀγιωσύνην σου ἐγὼ ὁ τάλας ὁρῶν, χαίρω καὶ συγχαίρω, τριπόθητε. Περιεφρόνησας δόξης ἐπιγείου, εἴλου σὺν Χριστῷ τὰ ταπεινὰ καὶ ἐξουθενημένα, 25 μᾶλλον δὲ θλιῖψιν καὶ στενοχωρίαν, πληγὰς καὶ ἐξορίας. Ὡς μακάριά σου τὰ πρακτέα! ὡς αἰνετά σου τὰ παθήματα! Ἀνατολῇ καὶ Δύσει διαδοόμενα, ἐν οὐρανοῖς ἀπογραφόμενα, ἀγγέλους εὐφραίνοντα, ὁμολογητὰς καὶ μάρτυρας ἠδύνοντα, δαίμονας καὶ τοὺς τούτοις ὁμόφρονάς τε καὶ ὁμοτρόπους Εἰκονομάχους στίζοντα! Εἰκό- 30 τως οὖν σοι συναγάλλομαι, πρωτοπάτορ. Ἄλλ' αἰτῷ δέεσθαί σε καὶ

κάθε ἡδονὴ φθοροποιό. Γιατί καὶ αὐτὸς εἶναι δεμένος μαζί μας ἐρωτικά, καὶ κατὰ κάποιον τρόπο μεταβάλλεται ἀπὸ τὴν ἀπειρὴ ἀγάπη του. Μήπως δηλαδή δὲν ἔλαβε γιὰ χάρη σου, ἐνῶ εἶναι Θεός, μορφὴ δούλου, τὴν ὁποία τώρα ἀτιμάζουν οἱ Εἰκονομάχοι; Μήπως δὲν ἔγινε φτωχός, ἐνῶ ἦταν πλούσιος; Μήπως δὲν ὑπέμεινε ὅλες τὶς θλίψεις, βρισιές, φτυσίματα, ραπίσματα, μαστιγώματα, σταυρὸ καὶ θάνατο; Ἔτσι ἔχει χρέος νὰ φέρεται καὶ κάθε ψυχῇ, σὰν νὰ ἔγιναν γι' αὐτὴν μόνο, ἂν καὶ ἔγιναν γιὰ κάθε ψυχῇ, τὰ παθήματα τοῦ Χριστοῦ, καὶ νὰ τὰ ὑπομένει καὶ νὰ τὰ ἀγαπᾷ καὶ νὰ ἐπιθυμῇ νὰ πάθει ἕξις. Καὶ ἂν τυχὸν δὲν ἐπιτρέψει νὰ τὰ ὑποστῇ αὐτὰ, καὶ ἡ πρόθεση γίνεται δεκτὴ ὡς ἔργο. Τόσο γενναιόδωρος εἶναι ὁ ἀγαθὸς Θεός. Αὐτὰ σοῦ τὰ γράφω ὄχι ἐπειδὴ δὲν τὰ ἔχεις ζωηρὰ τυπωμένα στὴ μνήμη σου, ἀλλὰ ἐπειδὴ στὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου εἶμαι μιὰ ψυχῇ μὲ σένα.

70. Στὸν ἐπίσκοπο τῆς Ἐφέσου Θεόφιλο.

Δανείζοντάς σου τὸ γράμμα, περίμενα μὲ λαχτάρια νὰ λάβω τὸ χρέος τῆς ἀγάπης. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν τὸ ἔλαβα, αἰσθάνομαι τὴν ἀνάγκη νὰ σοῦ τὸ δανείσω καὶ πάλι. Γιατὶ μοῦ εἶναι πολὺ εὐχάριστο τὸ δάνεισμα, δηλαδή τὸ νὰ συνομιλῶ μὲ τὴ δική σου ἱερὴ κορυφή, ἡ ὁποία ὑποφέρει γιὰ τὸν Χριστό, ἢ μᾶλλον στεφανώνεται καὶ καλλωπίζεται μὲ τὴν ὁμολογία τῆς πρὸς αὐτόν. Γιατὶ ὁ νοῦς ποὺ βλέπει τὸν Θεὸ καὶ τὰ θεῖα, δὲν τὰ βλέπει μὲ τὰ μάτια ποὺ βλέπει ὁ κόσμος. Καθόσον ὁ κόσμος νομίζει ὅτι αὐτὰ ποὺ φθείρονται καὶ χάνονται εἶναι ἡ μοῖρα τῶν ἀγαθῶν, ἔχοντας κακὴ καὶ πλανημένη γνώση, ἐνῶ ὁ ἄλλος ποὺ ἔχει τὸ βλέμμα του στὸν Θεὸ κρίνει εὐτυχὲς μόνο ἐκεῖνο ποὺ δὲν θέτει σὰν ὄρο τὴν ἐδῶ καλοπέραση, ἀλλὰ ἀποταμιεύεται στὸν μελλοντικὸ αἰῶνα πρὸς ἀτελείωτη ψυχικὴ χαρὰ. Βλέποντας ἔτσι ἐγὼ ὁ ταλαίπωρος αὐτὰ ποὺ ἀφοροῦν τὴν ἀγιωσύνη σου, χαίρομαι καὶ σὲ συγχαίρω πολυπόθητέ μου. Περιφρόνησες τὴν ἐπίγεια δόξα, προτίμησες μαζί μὲ τὸν Χριστὸ τὰ ταπεινὰ καὶ περιφρονημένα, ἢ μᾶλλον τὴ θλίψη, τὴ στενοχώρια, τὶς πληγὲς καὶ τὶς ἕξοριες. Πόσο μακάρια εἶναι αὐτὰ ποὺ κάνεις! Πόσο ἐπαινετὰ τὰ παθήματά σου! Διακηρύσσονται σὲ Ἀνατολὴ καὶ Δύση, γράφονται στοὺς οὐρανοὺς, εὐφραίνουν τοὺς ἀγγέλους, εὐχαριστοῦν τοὺς ὁμολογητὲς καὶ τοὺς μάρτυρες, ντροπιάζουν τοὺς δαίμονες καὶ τοὺς ὁμόφρονες καὶ ὅμοιους στοὺς τρόπους Εἰκονομάχους! Δικαιολογημένα ἐπομένως δοκιμάζω ἀγαλλίαση μαζί σου, πρῶτε πατέρα μου. Ἀλλὰ ζητῶ νὰ προσεύχῃσαι καὶ γιὰ

περὶ ἐμοῦ τοῦ κατὰ πάντα οὐκτροῦ, ὡς ἂν μὴ ἀποπεσεῖν με τῆς κατ' ἴχνος ὑμῶν παραστάσεως.

ΟΑ' (71)–. Ναυκρατίῳ τέκνῳ.

᾽Ωψίσθημεν ἐπιστεῖλαί σοι, τέκνον ἠγαπημένον, ἀλλ' ὅτι καὶ
5 ἐνταῦθα διωγμὸς ζέων, πληγαί, δεσμά, φυλακαί, οὕτω τοῦ κατέχοντος
ἡμᾶς πνέοντος θυμοῦ καὶ ἀπειλῆς, καὶ τοὺς ᾧδε κάκεισε εὐρισκομέ-
νους εὐσεβεῖς συλλαμβάνοντός τε καὶ κολάζοντος, ὅς γε καὶ ἀπαίρων
ἐν ἄστει, αὐτόθι γὰρ νῦν διατρίβει, οὐκ ᾗκνησεν εἰπεῖν, ὅτιπερ ἐξαιτή-
σομαι τὸν βασιλέα, βασιλικὸν συνεπαῖραι, εἰς τὸ πάντως ἀποκεφα-
10 λῖσαι, ἢ καὶ γλωσσοκοπήσαι. Οὐκ οἶδα μὲν εἰ ὁ λόγος εἰς πέρας ἔλθοι.
Ἐφ' ᾧ ἡμεῖς μὲν τὰ συντακτήρια ἤδη ἐποισάμεθα, καὶ ἄλλως στοχα-
ζόμενοι ἔκ τε τῆς κακοηθείας τοῦ ἀνδρός καὶ τῆς συνδρομῆς τῶν
αὐτόθι ἐπισκόπων, ἐπεῖτερ, ὡς φασι, πάρεισιν, ὅτι τοιοῦτόν τι ἀπώτε-
λεσθείη. Ὁ δὲ ὑπηρέτης ἔμφοδος καὶ ἔντρομος γενόμενος, ἐπεῖτερ ἦν
15 καὶ προαπειλούμενος σφόδρα πρὸς αὐτοῦ τοῦ ἀσεδάρχου, εἰ εὐρεθείη
κἂν τι μικρὸν ὑπαίτιος, μηκέτι ζῆν, ἔδεισε παντάπασιν ἐπιδουῖναι ἡμῖν
χάρτην καὶ μέλαν. Ἐντεῦθεν ἢ βραδύτης. Ἐπειτα προσεγένετο εἰς
ἐμπόδιον καὶ ἀκοή τοιαύτη· ὅτι τοι αὐτὸς ἐπήρθης τῆς φυλακῆς, ἀλλ'
ὅτι καὶ δι' ἀνοσιουργίαν τινὰ ὁ Σάρδης, ποιῶς, οὐχ ὠρισμένως, ἐκαρα-
20 τομήθη. Ἐξ ἀμφοτέρων οὖν ἢ ὑποκράτησις. Ὅμως ὅτι ἠξιώθημεν οἱ
ταπεινοὶ καὶ αὐθις ρῆξαι φωνὴν εἰς τὰ ᾧτά σου, γνωρίζοντές σοι ὅτι
ἐρρώμεθα σώματι, εἶη δὲ εἰπεῖν καὶ πνεύματι, εὐχαῖς ὑμῶν ἀγίαις, σὺν
τοῦ μακαρίου μου πατρός.

Πρὸς ᾧ δὲ αὐτὸς ἐσήμανας, τί εἶπω καὶ τί λαλήσω, ἢ ὅτι κατὰ τὸ
25 χαλεπὸν τῆς αἰρέσεως ἀκόλουθος καὶ ὁ πικρὸς διωγμὸς; Τί γὰρ βού-
λει ὄρα, ἐπὶ ᾧ Χριστὸς ἠρνηται δι' ὑβρεως τῆς ἀγίας αὐτοῦ εἰκό-
νος; Οὐχὶ αἵματα κενούμενα καὶ σάρκας τεμνομένας; οὐ θλίψεις καὶ
στενοχωρίας; οὐ δεσμά καὶ φυλακάς, καὶ ἄλλην παντοίαν κάκωσιν;
οὐχὶ «σκευὴ ὀργῆς κατηρτισμένα εἰς ἀπώλειαν», ὧν εἷς ὃν εἶπας; Καὶ
30 ἔτι ὄψει, ἀδελφέ, δεινότερα, ἐπὶ μακροχρονῇ ἢ αἵρεσις. «Ἀλλὰ μα-
κάριοι οἱ ὑπομένοντες, ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν». Ἦ-
δη οἱ χοροὶ τῶν ὁμολογητῶν, τῶν μαρτύρων, ἀγάλλονται, εὐφραίνον-
ται, οὓς μὲν διὰ θανάτου αἰσίου ὑποδεχόμενοι, οὓς δὲ ἐπαλείφοντες

μένα τὸν ἔλεινὸ ὡς πρὸς ὅλα, γιὰ νὰ μὴ ἐκπέσω ἀπὸ τὴν πορεία μου πίσω ἀπὸ τὰ ἴχνη σου.

71. Στὸ τέκνο του τὸν Ναυκράτιο.

Ἄργησα νὰ σοῦ γράψω, ἀγαπητό μου τέκνο, γιατί καὶ ἐδῶ ὑπάρχει διωγμὸς ποὺ κοχλάζει, πληγές, δεσμὰ, φυλακές, ἀφοῦ αὐτὸς ποὺ μᾶς κρατᾶ πνέει θυμὸ καὶ ἀπειλή, καὶ τοὺς εὐσεβεῖς ποὺ βρίσκονται ἐδῶ κι' ἐκεῖ τοὺς συλλαμβάνει καὶ τοὺς βασανίζει, καὶ μάλιστα μεταβαίνοντας στὴν πόλη, γιατί τώρα διαμένει ἐκεῖ, δὲν δίστασε νὰ πεῖ, Θὰ ζητήσω ἀπὸ τὸν βασιλιὰ νὰ πᾶρω μαζί μου κάποιον αὐλικό, φυσικὰ γιὰ νὰ τὸν ἀποκεφαλίσαι ἢ νὰ τοῦ κόψει τὴ γλῶσσα. Δὲν γνωρίζω βέβαια ἂν ὁ λόγος του θὰ πραγματοποιηθεῖ. Γι' αὐτὸ ἐμεῖς βέβαια κάναμε ἤδη τὰ ἀποχαιρετιστήρια, σκεπτόμενοι καὶ ἄλλιῶς καὶ ἀπὸ τὴν κακοθεία τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἀπὸ τὴ συνδρομῆ ἢ τῶν ἐκεῖ ἐπισκόπων, εἰς φυσικὰ, ὅπως λένε, παραβρίσκονται, ὅτι μπορεῖ νὰ γίνῃ κάτι τέτοιο. Ὁ ὑπηρέτης ὅμως φοβισμένος καὶ τρομαγμένος, ἐπειδὴ εἶχε ἀπειληθεῖ πολὺ καὶ ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν ἀρχηγό τῆς ἀσέβειας, ὅτι ἂν βρεθεῖ φταίχτης σὲ κάτι, ἔστω καὶ μικρό, δὲν θὰ ζήσει πιά, φοβήθηκε τελείως νὰ μᾶς δώσει χαρτὶ καὶ μελάνι. Σ' αὐτὸ ὀφείλεται ἡ βραδύτητα. Ἐπειτα ἐγένε ἐμπόδιο καὶ μιὰ τέτοια διάδοση, ὅτι τάχα σὺ πάρθηκες ἀπὸ τὴ φυλακὴ, καί, ἀκόμα, ὅτι γιὰ κάποια ἀνόσια πράξη ὁ Σάρδης, ποιὸς ἀκριβῶς δὲν εἶναι γνωστό, ἀποκεφαλίστηκε. Σ' αὐτὰ τὰ δύο ὀφείλεται ἡ καθυστέρηση. Ὅμως ἀξιῶθηκα ὁ ταπεινὸς καὶ πάλι νὰ βάλω φωνὴ στὰ αὐτιά σου, γνωρίζοντά σου ὅτι εἶμαι ὑγιῆς σωματικὰ, θὰ μποροῦσα νὰ πῶ καὶ πνευματικὰ, μὲ τίς ἅγιες προσευχῆς τίς δικές σας, καὶ τοῦ μακάριου πατέρα μου.

Σ' αὐτὰ ὅμως ποὺ ἀνέφερες ἐσύ, τί νὰ πῶ καὶ τί νὰ λαλήσω, παρὰ ὅτι ὁ σκληρὸς διωγμὸς εἶναι συνέπεια τῆς φοβερῆς αἵρεσης; Τί δηλαδὴ θέλεις νὰ βλέπεις, ὅταν ἀπορρίπτεται ὁ Χριστὸς μὲ τὴν ἀτίμωση τῆς ἁγίας εἰκόνας του; Ὁχι αἵματα ποὺ χύνονται καὶ σάρκες κομματιασμένες; Ὁχι θλίψεις καὶ στενοχώριες; Ὁχι ἄλυσίδες καὶ φυλακές, καὶ κάθε ἄλλου εἶδους κακοποίηση; Ὁχι «σκευὴ ὀργῆς παρασκευασμένα γιὰ καταστροφή»⁴⁵, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἓνας εἶναι καὶ αὐτὸς ποὺ ἀνέφερες, Θὰ δεῖς, ἀδελφέ, ἀκόμα χειρότερα, εἰς ἡ αἵρεση διαρκέσει πολὺν χρόνον. «Ἄλλ' εἶναι μακάριοι αὐτοὶ ποὺ δείχνουν ὑπομονή, γιατί σ' αὐτοὺς ἀνήκει ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν»⁴⁶. Ἦδη οἱ χοροὶ τῶν ὁμολογητῶν καὶ τῶν μαρτύρων ἀγάλλονται καὶ χαίρονται, ὑποδεχόμενοι ἄλλους μέσω τοῦ

ἀοράτως ταῖς ἐπισκέψεσι. Καὶ τί λέγω μάρτυρας; αὐτὸς Χριστὸς ὁ μαρτυρούμενος, χαίρων τε καὶ συναθλῶν ἐστὶν ἐνὶ ἐκάστῳ τῶν ὁμολογούντων. Εἰ μὴ γὰρ οὕτως, οὐκ ἂν ἔφερον οἱ φέροντες τὰ παρόντα γενναίως, οὐκ ἂν καὶ γυναῖκες ἠνδρίζοντο κατὰ τὰς πάλαι ἀγίας, οὐκ ἂν καὶ λαϊκοὶ καὶ συγκλητικοὶ ἀπεδύοντο πρὸς τοὺς ἀγῶνας, οὐκ ἂν καὶ κόραι κατεφρόνουν ὄψεως ἀρρένων ἀσεβούντων, οὐκ ἂν ἐδείκνυντο πανταχοῦ δημόσιοι φυλακαί, καὶ ἐπληροῦντο ἔρημοι, ὄρη τε καὶ νάπαι καὶ σπήλαια, τῶν διὰ Κύριον πεφυγαδευμένων, οὐκ ἂν ἐκωδωνεῖτο ἢ ὑπ' οὐρανόν, τέλος εἰπεῖν. Ὡστε πιστεύονται ἐναργῶς 10 ὅτι Χριστὸς δεδῶκεται, ὥστε ἐλπιδέον ὁμοῦ καὶ προθυμητέον, ὅτι οἷσσιε πᾶς τις ἐν ἀληθείᾳ πιστεύων πᾶν ὀτιοῦν κολαστικὸν μετὰ Χριστοῦ καὶ σὺν Χριστῷ.

Τοιαῦτα τὰ ἡμέτερα διηγήματα. «Ἀκουσάτωσαν πραεῖς καὶ εὐφρανθήτωσαν». Ἀκουέτω Ἀνατολή καὶ Δύσις τὰ ἐν Βυζαντίῳ, καὶ 15 αἰνεῖτω. «Οὐ δὲ ἐπλεόνασεν ἡ ἁμαρτία, ὑπερεπερίσσευσεν ἡ χάρις». Ὡδε ἔνστασις ἀθλητικῆ, ὧδε αἷμα ρεῖ ἄρδον τὴν Ἐκκλησίαν Χριστοῦ ὑπὲρ τὸν ποτισμὸν τοῦ ἐν Ἐδέμ παραδείσου. Ζῶ ἐγὼ, λέγει ὁ Κύριος, «ἀλλὰ ἢ τοὺς δοξάζοντάς με δοξάσω», καὶ ὁ ἐξουθενῶν με ἀτμασθήσεται. Ἀπόγραφε καὶ σὺ ὅστις ἂν εἴης ζηλῶν τῷ Κυρίῳ τὰ νεουργά, 20 μᾶλλον δὲ θεουργά μαρτύρια, ὡς ἂν εἰδεῖεν οἱ μεταγενέστεροι, ὅτι ὁ Θεὸς ὄντως ἐν ἡμῖν ἐστι, καὶ ζῆ τὸ σπέρμα τῶν δικαίων, καὶ Χριστοφορεῖ τὸ χρυσοῦν γένος τῶν μαρτύρων, «οὐ πύλαι ἄδου οὐ κατίσχυσαν, οὔτε κατισχύσειαν», ὡς ἢ ὑπόσχεσις τοῦ ἀψευδοῦς. «Σκληρόν σοι», φησί, «πρὸς κέντρα λακτίζειν», καὶ ἀλλοίως οὐκ ἔστιν.

25 Ἐγὼ μὲν ὁ τάλας ταῦτα προσφωνῶ, σὺ δέ, ὦ παῖ ἱερέ, ἀντιδίδου μοι τὰς εὐχάς Ἐσπασαι τοὺς συνομολογητάς σου κατ' ὄνομα καὶ συμμαθητάς, καὶ οὐ μόνον τούσδε, ἀλλ' εἰ φθάξεις καὶ τοὺς ἄλλους ἅπαντας τοὺς ἐλεκτοὺς τοῦ Θεοῦ, τοὺς ἐκλελογισμένους ἀπὸ μυριάδων, τοὺς ἐν κόσμῳ φωστῆρας, τὰ σκευῆ τοῦ ἐλέους, τοὺς χρησίμους

47. Ψαλμ. 33, 3.

48. Ρωμ. 5, 20.

49. Α' Βασ. 2, 30.

50. Ματθ. 16, 18.

51. Πράξ. 26, 14.

αἷσιου θανάτου, καὶ ἄλλους προετοιμάζοντάς τους μὲ τις ἀόρατες ἐπισκέψεις τους. Καὶ γιατί ἀναφέρω τοὺς μάρτυρες; Ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς ποὺ ὁμολογεῖται χαίρεται καὶ ἀγωνίζεται μαζί μὲ τὸν καθένα ἀπὸ τοὺς ὁμολογητῆς. Γιατί, ἂν δὲν γινόταν αὐτό, δὲν θὰ μπορούσαν νὰ ὑποφέρουν γενναῖα αὐτοὶ ποὺ ὑφίστανται τὰ παρόντα δεινὰ, δὲν θὰ μπορούσαν οἱ γυναῖκες ν' ἀγωνίζονται μὲ ἀνδρεία, ὅπως οἱ παλιῆς ἄγιες, οὔτε οἱ λαϊκοὶ καὶ συγκλητικοὶ θὰ ἀναλάμβαναν τοὺς ἀγῶνες, οὔτε καὶ τὰ κορίτσια θὰ περιφρονοῦσαν τὰ πρόσωπα τῶν ἀνδρῶν ποὺ ἀσεβοῦν, οὔτε θὰ πρόβαλλαν παντοῦ δημόσιες φυλακῆς, οὔτε θὰ γέμιζαν οἱ ἐρημιῆς καὶ τὰ βουνὰ καὶ τὰ φαράγγια καὶ τὰ σπήλαια ἀπὸ τοὺς διωγμένους γιὰ τὸν Κύριο, καὶ τέλος, οὔτε θ' ἀντηχοῦσε ἀπὸ τίς κωδωνοκρουσίες ἢ ὑφήλιος. Ὡστε πρέπει νὰ πιστεύουμε μὲ βεβαιότητα, ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι αὐτὸς ποὺ διώκεται, ὥστε πρέπει νὰ ἐλπίζουμε καὶ συγχρόνως νὰ εἴμαστε πρόθυμοι, γιατί καθένας ποὺ πιστεύει ἀληθινὰ, θὰ μπορέσει νὰ ὑποφέρει κάθε τι τὸ βασανιστικὸ μαζί μὲ τὸν Χριστὸ καὶ μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Χριστοῦ.

Αὐτῆς εἶναι οἱ δικές μας διηγήσεις. «Ἐὰς τὰ ἀκούσουν οἱ πρῶτοι καὶ ὡς εὐφρανθοῦν»⁴⁷. Ἐὰς ἀκούσει ἡ Ἀνατολὴ καὶ ἡ Δύση αὐτὰ ποὺ συμβαίνουν στὸ Βυζάντιο καὶ ὡς ψάλλει στὸν Θεό· «Ὅπου περίσσεψε ἡ ἁμαρτία, ἐκεῖ ὑπερπλέονασε ἡ χάρις»⁴⁸. Ἐδῶ ἀντίσταση ρωμαλέα, ἐδῶ τρέχει αἷμα ποὺ ποτίζει τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ περισσότερο ἀπὸ τὸ πότισμα τοῦ παραδείσου τῆς Ἐδέμ. Ἐγὼ εἶμαι ζωντανός, λέγει ὁ Κύριος, «Ἐὰς θὰ δοξάσω ἐκείνους ποὺ μὲ δοξάζουν»⁴⁹, καὶ αὐτὸς ποὺ μὲ περιφρονεῖ, θὰ ντροπιαστεῖ. Κατάγραφε καὶ σύ, ὅποιος καὶ ἂν εἶσαι καὶ ποθεῖς μὲ ζῆλο τὸν Κύριο, τὰ καινούργια, ἢ μᾶλλον τὰ θεουργὰ μαρτύρια, γιὰ νὰ μάθουν οἱ μεταγενέστεροι, ὅτι ὁ Θεὸς βρίσκεται πραγματικὰ μέσα μας, καὶ ὅτι ζεῖ ὁ σπόρος τῶν δικαίων, καὶ ὅτι φορεῖ τὸν Κύριο τὸ χρυσὸ γένος τῶν μαρτύρων, «τὸ ὁποῖο δὲν νίκησαν οἱ πύλες τοῦ ἄδη, οὔτε θὰ μπορέσουν νὰ τὸ νικήσουν»⁵⁰, σύμφωνα μὲ τὴν ὑπόσχεση Ἐκείνου ποὺ δὲν ψεύδεται. Γιατί λέγει· «Εἶναι σκληρὸ γιὰ σένα νὰ κλωτσᾷς στὰ καρφιά»⁵¹, καὶ ἄλλιῶς δὲν γίνεται.

Ἐγὼ ὁ ταλαίπωρος αὐτὰ ἔχω νὰ σοῦ πῶ. Σὺ ὅμως, ἱερό μου παιδί, πρόσφερε μου ὡς ἀνταπόδοση τίς προσευχές σου. Ἀσπάσου τοὺς συνομολογητῆς καὶ συμμαθητῆς σου ὀνομαστικά, καὶ ὄχι μόνο αὐτούς, ἀλλ' ἂν μπορεῖς καὶ ὅλους τοὺς ἄλλους τοὺς ἐκλεκτοὺς τοῦ Θεοῦ, αὐτούς ποὺ ἔχουν ἐπιλεγεῖ ἀπὸ μυριάδες, τοὺς φωστῆρες μέσα στὸν κόσμον, τὰ σκεύη τῆς εὐσπλαγχνίας, τοὺς χρήσιμους στὸν Θεό, τοὺς ἐπιθυμητοὺς στὴν

Θεῶ, τοὺς ἐφετοὺς τῇ Τριάδι, ὧν εὐχαῖς σωθείημεν καὶ ἡμεῖς οἱ ἀνάξι-
οι. Σὲ σὺν πᾶσι καὶ ὁ σὺν ἐμοὶ ἀσπάζεταιται.

OB' (72)–. Νικολάω τέκνω.

Ἐπειδὴ φιλοπευστεῖς μαθεῖν, ἀδελφὲ Νικόλαε, ἀπὸ ποίων τεσσά-
5 ρων ὑποθέσεων ἢ περὶ τὴν σεπτὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ ἀλήθεια κρα-
τύνεται, ἰστέον, ἀπὸ φυσικοῦ δόγματος, ἀπὸ ἀρχαίας ἱστορίας, ἀπὸ
φωνῶν ἁγίων, ἀπὸ συνοδικῆς ἐκφωνήσεως

Πῶς ἀπὸ φυσικοῦ δόγματος; Ὅτι αὕτη φύσις σώματος ἀφῆ καὶ
χροιά ὑποπίπτει, τὸ δ' ἀφῆ καὶ χροιά ὑποπίπτει, περιγραφτόν, ἤγουν
10 ἐξεικονιζόμενον. Τοιοῦτον δὲ τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ, καθάπερ καὶ τὸ
ἡμέτερον, ἀπτὸν καὶ ὑπόχροιον. Καὶ γοῦν γέγραπται: «Καὶ ὅσοι ἂν
ἤπτοντο αὐτοῦ, ἴψοντο». Καὶ ἑτέρωθι: «Καὶ ἐγένετο τὸ εἶδος τοῦ
προσώπου αὐτοῦ ἕτερον». Οὐκοῦν ἐγγράφεται κατὰ τὸν τοῦ σώματος
15 χαρακτήρα, μηδὲν πεπονθῶς εἰς τὸ ἀπερίγραπτον αὐτοῦ τῆς θεότη-
τος, ὅτι μηδὲ ἐγὼ σῶματι περιγραφόμενος, ἐξ ἀνάγκης καὶ κατὰ τὴν
ἀθέατον ψυχὴν συμπεριγέγραμμαι· οὐδέ, ἐπειδὴ τὸ μὲν σῶμά μου
περιγραφτόν, ἡ δὲ ψυχὴ ἀπερίγραπτος, ὁ εἷς εἰς δύο τέμνηται. Οὕτω
πολλῶ μᾶλλον οὐδὲ Χριστὸς τομὴν ἢ διαίρεσιν ὑφίσταται διὰ τὸ ἐξει-
κονίζεσθαι αὐτὸν σωματικῶ χαρακτήρι.

20 Πῶς ἀπὸ ἀρχαίας ἱστορίας; Ὅτι ἢ ὑπ' οὐρανὸν ἀπ' αὐτῆς ἀναλή-
ψεως Χριστοῦ, τὴν σεπτὴν αὐτοῦ εἰκόνα ἐν τοῖς ἱεροῖς ναοῖς ἐγγε-
γραμμένην ὑποδείκνυσιν. Οὐ τί ἂν γένοιτο εἰς ἀπόδειξιν ἀληθείας
ἐναργέστερον, εἴπερ ἔργον λόγου βεβαιότερον, καὶ ὀφθαλμὸς μάρτυς
ἀκοῆς ἀξιοπιστότερος;

25 Πῶς ἀπὸ φωνῶν ἁγίων; Ὅτι ποῦ μὲν ὁ κορυφαῖος τῶν ἀποστό-
λων Πέτρος λέγει, «Ἐξένεγκον τὴν εἰκόνα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ
Χριστοῦ, καὶ ἐντύπωσον αὐτὴν ἐν τῷ πυργκίσκῳ, ἵνα ἴδωσιν οἱ λαοὶ
οἷαν μορφήν ἀνέλαβεν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ», ποῦ δὲ ὁ μέγας Βασιλείος
φάσκει: «Ἐγγραφέσθω τῷ πίνακι καὶ ὁ τῶν παλαισμάτων ἀγνοθέ-
30 τῆς Χριστός», οἷς συνομορφοῦσι δηλαδὴ πάντες οἱ ἅγιοι.

Πῶς ἀπὸ συνοδικῆς ἐκφωνήσεως; Ὅτι ἢ μετὰ τὴν ἕκτην οἰκουμε-

52. Ματθ. 14, 36.

53. Λουκᾶ 9, 29.

54. Βλ. Βίος τοῦ ἁγίου Παγκρατίου, 3 Ἀπριλίου.

55. Βλέπε Μαρτύριο τοῦ ἁγίου Βαθύλα.

Τριάδα, με τις προσευχές τῶν ὁποίων εἶθε νά σωθοῦμε καί ἐγώ ὁ ἀνάξι-
ος. Σέ ἀσπάζεται μαζί με ὄλους ἐκεῖ καί ὁ ἀδελφός πού εἶναι μαζί μου.

72. Στό τέκνο του τόν Νικόλαο.

Ἐπειδή θέλεις ρωτώντας νά μάθεις, ἀδελφέ Νικόλαε, ποιὰ εἶναι τὰ τέσσερα ἐπιχειρήματα με τὰ ὁποῖα ἐνισχύεται ἡ ἀλήθεια γιά τή σεπτῆ εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ, πρέπει νά ξέρεις, ὅτι ἡ ἀλήθεια αὕτη στηρίζεται στή φυσική διδασκαλία, στήν ἀρχαία ἱστορία, στίς μαρτυρίες τῶν ἁγίων, καί σέ ἀπόφαση τῆς συνόδου.

Πῶς διδάσκεται ἀπό τή φύση; Ἀπό τὸ γεγονός ὅτι ἡ ἴδια ἡ φύση τοῦ σώματος γίνεται αἰσθητὴ με τὴν ἐπαφή καί τὸ χρῶμα. Καί αὐτὸ πού γίνεται αἰσθητὸ με τὴν ἐπαφή καί με τὸ χρῶμα, μπορεῖ νά περιγραφεῖ, δηλαδή νά ἀπεικονιστεῖ. Τέτοιο εἶναι τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ, ὅπως καί τὸ δικό μας, ὑποκείμενο σέ ἀφή καί με χρῶμα. Καί πράγματι ἔχει γραφεῖ: «Καί ὅσοι τὸν ἀγγιζαν, θεραπεύονταν»⁵². Καί ἄλλου· «Καί ἄλλαξε ἡ ὄψη τοῦ προσώπου του»⁵³. Ἄρα λοιπὸν περιγράφεται ὡς πρὸς τὸ σχῆμα τοῦ σώματός του, χωρὶς νά ἔχει πάθει τίποτε ὡς πρὸς τὸ ἀπερίγραπτο τῆς θεότητάς του. Γιατὶ οὔτε καί ἐγώ, πού περιγράφομαι σωματικά, περιγράφομαι ἀναγκαστικά καί ὡς πρὸς τὴν ἀθέατη ψυχὴ μου. Οὔτε βέβαια, ἐπειδὴ τὸ σῶμα μου περιγράφεται, ἐνῶ ἡ ψυχὴ μου δὲν περιγράφεται, κόβομαι ἐγώ ὁ ἓνας σὲ δύο. Ἐτσι, πολὺ περισσότερο, οὔτε ὁ Χριστὸς δέχεται τομὴ ἢ διαίρεση, ἐπειδὴ εἰκονίζεται τὸ σχῆμα τοῦ σώματός του.

Πῶς διδάσκεται ἀπό τὴν ἀρχαία ἱστορία; Ἀπό τὸ γεγονός ὅτι ἡ ὑφήλιος ἀπὸ τὴν ἀνάληψη τοῦ Χριστοῦ καί ἐξῆς προβάλλει τὴ σεπτὴ εἰκόνα του ζωγραφισμένη στοὺς ἱεροὺς ναοὺς, πρῶγμα ἀπὸ τὸ ὁποῖο τί θὰ μπορούσε νά ὑπάρξει πιὸ ὀλοκάθαρη ἀπόδειξη τῆς ἀλήθειας, τὴ στιγμή πού ἡ πράξη εἶναι πιὸ ἀξιόπιστη ἀπὸ τὸν λόγο, καί τὸ μάτι πιὸ ἀξιόπιστος μάρτυρας ἀπὸ τὴν ἀκοή;

Πῶς διδάσκεται ἀπὸ τίς μαρτυρίες τῶν ἁγίων; Ἀπὸ αὐτὸ πού λέγει ὁ κορυφαῖος τῶν ἀποστόλων Πέτρος κάπου· «Βγάλε τὴν εἰκόνα τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, καί ἀποτύπωσέ την στὸν πυργίσκο, γιὰ νά δοῦν οἱ λαοὶ ποιὰ μορφή προσέλαβε ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ»⁵⁴, καί ἀπὸ αὐτὸ πού λέγει ὁ μέγας Βασίλειος· «Νά ζωγραφίζεται σὲ εἰκόνα καί ὁ ἀγωνοθέτης τῶν μαρτυριῶν Χριστός»⁵⁵, με τοὺς ὁποίους βέβαια συμφωνοῦν καί ὄλοι οἱ ἅγιοι.

Πῶς διδάσκεται ἀπὸ ἀπόφαση συνόδου; Ἀπὸ τὸ ὅτι ἡ σύνοδος πού

νικῆν σύνοδον συναθροισθεῖσα τάδε φησίν· «Ὁρίζομεν τοίνυν ἀπὸ τοῦ νῦν, ἀντὶ τοῦ παλαιοῦ ἀμνοῦ, ἀναστηλοῦσθαι τὴν εἰκόνα τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ».

Εἰ δὲ λέγοιεν καὶ οἱ Εἰκονομάχοι ταῖς αὐταῖς τέσσαρασι ὑποθέσει τὸ ἑαυτῶν κρατύνειν δόγμα, δειξάτωσαν οἷον ἐπὶ τοῦ πρώτου κεφαλαίου, ὅπως τοῦτο. Πότερον σῶμα τοιοῦτον λέγουσιν, οἷον ὑπέδειξεν ἡ ἀλήθεια, ἢ οὐ; Εἰ μὲν τοιοῦτον, καὶ μὴ βουλόμενοι συνομολογήσουσιν ἐξεικονίζεσθαι Χριστόν. Εἰ δὲ οὐ τοιοῦτον, λειπόμενόν ἐστι πάντως λέγειν αὐτοὺς ἀναφές τε καὶ ἄχρσιον· τούτων γὰρ μέσον οὐδέν, ὡς οὐδὲ ἐνύλου καὶ αὐλοῦ, ὄρωμένου τε καὶ ἀορίστου. Τὸ δὲ τοιοῦτον ἀνειληφέναι τὸν Χριστόν σῶμα λέγειν, Μανιχαίων δοκῆσει καὶ φαντασία τὴν σωτήριον Χριστοῦ οἰκονομίαν φληναφούντων γεγενῆσθαι. Ἐπὶ τοῦ δευτέρου, κἂν αὐτοὶ σιωπῶσι τὴν ἀλήθειαν, οἱ λίθοι κεκρίβδονται, τὴν ὑφ' ἡλίῳ τῇ εἰκόνι Χριστοῦ περιαστράπτεσθαι. Ἐπὶ τοῦ τρίτου· οἱ τῷ κορυφαίῳ Πέτρῳ καὶ τῷ μεγάλῳ Βασιλείῳ ἀντιδιατιθέμενοι, τῆς αὐλῆς Χριστοῦ παντάπασιν ἀλλότριοι. Ἐπὶ τοῦ τετάρτου· ἢ ἐν Βλαχέρναις παρ' αὐτοῖς λεγομένη σύνοδος κατὰ τῆς εἰκόνας Χριστοῦ, πολὺ μεταγενέστερα τῆς μετὰ τὴν ἕκτην συναθροισθείσης ὑπὲρ τῆς εἰκόνας Χριστοῦ. Καὶ ἢ μὲν ἀποδεδεγμένη παρὰ τοῖς πέντε πατριαρχαῖς, ἢ δὲ ἀναθεματιζομένη παρὰ τοῖς τέσσαρασι ὡς Χριστομάχος. Ἐπειτα καὶ ἢ ἐν Νικαίᾳ τὸ δεύτερον, ὡς ὁμόφρων τῇ μετὰ τὴν ἕκτην συνόδῳ, εὐπρόσιτος παρὰ τοῖς πέντε, ἢ δὲ νῦν ἀθροισθεῖσα ἐπὶ βεβαιώσει τῆς ἐν Βλαχέρναις κατὰ τῆς εἰκόνας Χριστοῦ, ἀπόπτυστος ὡς κἀκεῖνη.

Αὕτη τοιγαροῦν σύντομος ἀπόδοσις τῆς ἀληθείας, καὶ ἔλεγχος τῶν ἐναντίων.

ΟΓ' (73)–. Ναυκρατίῳ τέκνῳ.

Τὸ μὲν ἱερὸν γράμμα φησί, «Φωνὴ ἐν Ραμᾶ ἠκούσθη, θροῆνος καὶ κλαυθμὸς καὶ ὄδυρμὸς πολὺς· Ραχήλ κλαίουσα τὰ τέκνα αὐτῆς, καὶ οὐκ ἤθελε παρακληθῆναι». Ἐγὼ δὲ ὁ τάλας, μεθαρμόσας τὴν φωνήν, ἐκεῖνο ἂν εἰκότως φράσαιμι· Χαράς εὐαγγέλια ἠκούσθη ἡμῖν παρὰ τῆς τιμιότητός σου, ἐφ' ᾧ σκορτᾶν ἔστιν, οὐ τὴν πόλιν τήνδε, ἢ τήνδε,

56. 82ος Κανὼν τῆς ἐν Τρούλλῳ Πενθέκτης Συνόδου.

57. Ματθ. 2, 18. Ἱερ. 38, 15.

συνῆλθε μετὰ τὴν Ἑκτη οἰκουμενική, λέγει τὰ ἑξῆς: «Ορίζουμε λοιπὸν ἀπὸ τώρα, ἀντὶ τοῦ παλαιοῦ ἀμνοῦ, νὰ ὑψώνεται ἡ εἰκόνα τοῦ Κυρίου καὶ Σωτήρα μας Ἰησοῦ Χριστοῦ»⁵⁶.

Ἐὰν ὁμως λένε, ὅτι καὶ οἱ Εἰκονομάχοι μὲ αὐτὰ τὰ ἴδια τέσσερα ἐπιχειρήματα ἐνισχύουν τὴ δική τους διδασκαλία, ἃς ἀποδείξουν γιὰ παράδειγμα ὡς πρὸς τὸ πρῶτο ἐπιχείρημα, αὐτὸ: Ποιὸ ἀπὸ τὰ δύο λέγοντας σῶμα ἐννοοῦν τέτοιο ποῦ ἀπέδειξε ἡ ἀλήθεια, ἢ ὄχι; Ἄν λένε τέτοιο, καὶ χωρὶς νὰ τὸ θέλουν ὁμολογοῦν μαζί μας ὅτι ὁ Χριστὸς εἰκονίζεται. Ἄν πάλι λένε ὅτι δὲν εἶναι τέτοιο, τότε δέχονται ὅπωςδήποτε ὅτι ὑπολείπεται καὶ εἶναι ἀψηλάφητο καὶ ἄχρωμο, γιὰτὶ σ' αὐτὰ δὲν ὑπάρχει τίποτε ἐνδιάμεσο, ὅπως δὲν ὑπάρχει ἀνάμεσα στὸ ὑλικὸ καὶ στὸ αὔλο, καὶ ἀνάμεσα στὸ ὄρατὸ καὶ στὸ ἀόρατο. Τὸ νὰ λένε ὁμως ὅτι ὁ Χριστὸς προσέλαβε τέτοιο σῶμα, εἶναι τῶν Μανιχαίων, οἱ ὅποιοι φλυαροῦν ὅτι ἡ σωτήρια οἰκονομία τοῦ Χριστοῦ ἔγινε φαινομενικὰ καὶ μὲ τὴ μορφή φαντάσματος. Ὡς πρὸς τὸ δεύτερο· Καὶ ἂν αὐτοὶ ἀποσιωποῦν τὴν ἀλήθεια, θὰ φωνάξουν οἱ πέτρες, ὅτι ἡ ὑφήλιος περιαστράπτεται μὲ τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ. Ὡς πρὸς τὸ τρίτο· Αὐτοὶ ποῦ διαφωνοῦν μὲ τὸν Πέτρο καὶ τὸν μεγάλο Βασίλειο εἶναι τελείως ξένοι ἀπὸ τὴν αὐλή τοῦ Χριστοῦ. Ὡς πρὸς τὸ τέταρτο· Ἡ σύνοδος ποῦ λέγεται ἀπὸ αὐτοὺς ὅτι συνῆλθε στὶς Βλαχέρνες ἐναντίον τῆς εἰκόνας τοῦ Χριστοῦ, εἶναι πολὺ μεταγενέστερη τῆς μετὰ τὴν ἕκτη συνόδου, ἢ ὁποία συνῆλθε ὑπὲρ τῆς εἰκόνας τοῦ Χριστοῦ. Καὶ ἡ μετὰ τὴν ἕκτη σύνοδος ἔγινε ἀποδεκτὴ ἀπὸ τοὺς πέντε πατριάρχες, ἐνῶ ἡ ἄλλη ἀναθεματίστηκε ὡς Χριστομάχος ἀπὸ τοὺς τέσσερες. Ἐπειτα καὶ ἡ δεύτερη σύνοδος τῆς Νικαίας, ποῦ ἦταν ὁμόφρονη μὲ τὴν μετὰ τὴν ἕκτη, ἔγινε ἀποδεκτὴ ἀπὸ τοὺς πέντε. Ἐνῶ αὐτὴ ποῦ συνῆλθε τώρα γιὰ νὰ ἐπικυρώσει τὴ σύνοδο τῶν Βλαχερνῶν ἐναντίον τῆς εἰκόνας τοῦ Χριστοῦ, εἶναι κατάπτυστη ὅπως καὶ ἐκείνη.

Αὐτὴ λοιπὸν εἶναι σύντομη ἀπόδοσις τῆς ἀλήθειας καὶ ἔλεγχος τῶν ἀντιθέτων.

73. Στὸ τέκνο του τὸν Ναυκράτιο.

Ἡ ἅγια Γραφή λέγει: «Φωνὴ ἀκούστηκε στὴ Ραμά, θρῆνος καὶ κλάμα καὶ μεγάλος ὀδυρμός. Ἦταν ἡ Ραχήλ ποῦ ἔκλαιε τὰ παιδιά της καὶ δὲν ἤθελε νὰ παραγορηθεῖ»⁵⁷. Ἐγὼ ὁ ταλαίπωρος ὁμως, ἀλλάζοντας τὰ λόγια, θὰ μποροῦσα νὰ πῶ δικαιολογημένα τὸ ἑξῆς: Ἀγγελίες χαρᾶς ἀκούστηκαν σὲ μᾶς ἀπὸ τὴν τιμότητά σου, γι' αὐτὸ πρέπει νὰ σκιρτᾷ,

ἀλλὰ σχεδὸν εἶπεῖν ἅπασαν τὴν ὑπ' οὐρανόν, ὅτι καθεῖλε Κύριος, οὐ
τὸν Σηῶν βασιλέα τῶν Ἀμορραίων, οὐδὲ τὸν Ὠγ βασιλέα τῆς Βασάν,
βασιλεῖς μικροῦς, καὶ μικρὸν μέρος τῆς οἰκουμένης ἐκθλίβοντας, ἀλλὰ
τὸν νεοφανῆ καὶ μέγαν δράκοντα, καὶ πολλὴν οἰκουμένην ληΐζοντα,
5 τὸν σκολιὸν ὄφιν καὶ συρίζοντα βλάσφημα, τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσε-
ως, τὸ σκεῦος τῆς ὀργῆς, τὸν υἱὸν τοῦ Ταβεήλ, ἵνα μὴ λέγω Καβαλ-
λίνου, τὸν ἀπόγονον τοῦ Ἀχαάβ, τὸ ἐξεμπλάριον Ἰουλιανοῦ, τὸ πλή-
ρωμα τοῦ πονηροῦ, τὸν ὑβριστὴν Χριστοῦ, τὸν ἐχθρὸν τῆς Θεοτόκου,
τὸν ἀντίπαλον τῶν ἀπάντων ἀγίων· ὧν γὰρ τοὺς σεπτοὺς χαρακτηῖρας
10 ἐδίωξέ τε καὶ ἠφάνισε, δηλονότι τούτων ὀλοτελῶς ἐχθρὸς καὶ διώκτης
ἐχρημάτισεν. «Εὐφραινέσθωσαν οἱ οὐρανοί, καὶ ἀγαλλιᾶσθω ἡ γῆ»·
«ρανάτωσαν τὰ ὄρη γλυκασμόν, καὶ οἱ βουνοὶ δικαιοσύνην». Πέπτω-
κεν ὁ ἐχθρὸς, συνετριβή ὁ κόπτων ἡμᾶς, «Ἐνεφράγη στόμα λαλοῦν
ἄδικα», ἐπεσχέθη χεὶρ Ἀβεσσαλώμ, σὶ·χεται ὁ σκληροκάρδιος Φαραώ·
15 καὶ οὕτω μοι καιρὸς καὶ τόπος ἐκφράσαι τὰ ἀκοῆς ἄξια τοῦ παγκακί-
στου δράκοντος.

Ἐκεῖνο δὲ προσθείην τοῖς εἰρημένοις· ὅτι ἐχρῆν τὸν ἀποστάτην
τοιούτῳ τρόπῳ, καθὰ γέγραφας, ἀπορρηῆσαι τὴν ζωὴν. Ἔδει ἐν νυκτὶ
τὸν τοῦ σκοτόυς υἱὸν ἐπικαταλαβεῖν θάνατον· ἔδει τὸν τοὺς θεοὺς
20 ναοὺς ἐρημώσαντα, ἐν ναῶ Κυρίου ἰδεῖν τὰ κατ' αὐτοῦ ξίφη γυμνού-
μενα· ἔδει προσφυγόντα τῷ θεῷ θυσιαστηρίῳ, μὴ σωθῆναι τὸν τοῦτο
ἀφανίσαντα· κατὰ τῆς εἰς τὰ ἅγια ἐκπαθείσης χειρὸς τομῆν ἐπαχθῆ-
ναι, κατὰ τοῦ λάρυγγος τοῦ ἐξευξαμένου ἄθεα μάχαιραν διελάσαι,
κατὰ τοῦ ὤμου τοῦ παλλομένου ἐφ' ὕβρει Χριστοῦ καιρίαν πληγὴν
25 ὑποδῆναι, ὑπὲρ ἐκχύσεως αἱμάτων δικαίων αἷμα ἄδικον χεθῆναι, ἀντὶ
κοπῆς καὶ ξεσμῶν μελῶν καὶ νῶτων μέλη κοπῆναι θεοστρυγῆ, ἀντὶ
θανάτου ὀσίου, ἀνόσιον θάνατον ἀποδειχθῆναι, καὶ ἀντὶ πορφυρίδος,
ράκος ἐνδύσασθαι τὸ ἄτιμον σπέρμα. Καὶ οὐκ ἐπιχαιρόμενος τῷ πτώ-
ματι τοῦ ἀσεβοῦς, ἐπεὶ καὶ στένων καὶ κλαίων, κωμωδῶ τὸν τρόπον
30 θανάτου, ἀλλ' ὅτι κακὸς κακῶς ἀπολεῖται, ὡς ἡ τοῦ ἀψευδοῦς ἀπό-
φασις, καὶ πᾶς νεανιευόμενος κατὰ Θεοῦ ἐφάμιλλα ὧν ἔδρασεν ἀπο-
λήψεται κἀνταῦθα. Οὕτω γὰρ λέγω τὸ μέλλον καὶ τελευταῖον πῦρ, ᾧ
δοκιμασθήσεται πᾶς ἀσεβῆς καὶ παράνομος.

Τί οὖν πρὸς ταῦτα; Νέον Ἰωσίου χρειά· εἰ δὲ βούλει, Ἰοβιανοῦ

58. Ψαλμ. 5, 11.

60. Ψαλμ. 62, 12.

59. Ἰωήλ 4, 18. Ψαλμ. 71, 3.

61. Ματθ. 21, 41.

62. Ματθ. 22, 42.

ὄχι ἢ πῶλη αὐτὴ ἢ ἐκείνη, ἀλλὰ σχεδὸν ἢ οἰκουμένη, γιατί ὁ Κύριος ἐκθρόνισε ὄχι τὸν βασιλιὰ τῶν Ἀμορραίων Σηῶν, οὔτε τὸν βασιλιὰ τῆς Βασάν Ὡγ, βασιλεῖς μικροῦς, οἱ ὅποιοι καταπίεζαν μικρὸ μέρος τῆς οἰκουμένης, ἀλλὰ τὸν νεοφανῆ καὶ μεγάλο δράκοντα, πού ληστεύει μεγάλο μέρος τῆς οἰκουμένης, τὸ διεστραμμένο φίδι πού σφυρίζει βλάσφημα, τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρήμωσης, τὸ δοχεῖο τῆς ὀργῆς, τὸ υἱὸ τοῦ Ταβεήλ, γιὰ νὰ μὴ πῶ τοῦ Καβαλλίνου, τὸν ἀπόγονο τοῦ Ἀχαάβ, τὸ ἀντίτυπο τοῦ Ἰουλιανοῦ, τὸ πλήρωμα τοῦ πονηροῦ, τὸν ὑβριστὴ τοῦ Χριστοῦ, τὸν ἐχθρὸ τῆς Θεοτόκου, τὸν ἀντίπαλο ὅλων τῶν ἁγίων. Γιατί, ἐκείνων πού διώξε καὶ ἐξαφάνισε τὶς σεπτῆς εἰκόνες, αὐτῶν εἶναι ὀλοτελα ἐχθρὸς καὶ διώκτης. «Ἄς εὐφραίνονται οἱ οὐρανοί, καὶ ἄς ἀγάλλεται ἡ γῆ»⁵⁸. «Ἄς τρέχουν τὰ βουνὰ γλυκὸ μέλι, καὶ οἱ λόφοι δικαιοσύνη»⁵⁹. Ἔπεσε ὁ ἐχθρὸς, συντρίφθηκε αὐτὸς πού μᾶς θανατώνει, «Σφραγίστηκε τὸ στόμα ἐκείνων πού μιλοῦν ἄδικα»⁶⁰, συγκρατήθηκε τὸ χέρι τοῦ Ἀβεσσυλωμ, ἔφυγε ὁ σκληρόκαρδος Φαραώ. Ἀλλὰ δὲν ἔχω καιρὸ καὶ τόπο νὰ ἐκφράσω τὰ ἔργα τοῦ παγκάκιστου δράκοντα πού ἀξίζει νὰ ἀκουστοῦν.

Θὰ μπορούσα ὅμως σ' αὐτὰ πού εἰπώθηκαν νὰ προσθέσω καὶ τοῦτο ὅτι ἔπρεπε ὁ ἀποστάτης, ὅπως ἔγραψες, μὲ τέτοιο τρόπο νὰ ἀποχωριεῖ τῆ ζωῆ. Ἔπρεπε κατὰ τὴ διάρκεια τῆς νύχτας νὰ βρεῖ ὁ θάνατος τὸν υἱὸ τῆς νύχτας. Ἔπρεπε αὐτὸν πού ἐρήμωσε τοὺς ἅγιους ναοὺς, νὰ δεῖ μέσα στὸν ναὸ τὰ ἐναντίον του ξίφη γυμνά. Ἔπρεπε ὅταν κατέφυγε στὸ θεῖο θυσιαστήριο νὰ μὴ σωθεῖ αὐτὸς πού τὸ ἐξαφάνισε, νὰ κοπεῖ τὸ χέρι πού ἀπλώθηκε στὰ ἅγια, νὰ περάσει μαχαίρι ἀπὸ τὸν λάρυγγα πού ἐκστόμισε ἄθεα λόγια, νὰ δοθεῖ θανατηφόρο χτύπημα ἐναντίον τοῦ ὤμου πού ἀνασηκωνόταν γιὰ νὰ βρῖσει τὸν Χριστό, νὰ χυθεῖ αἷμα ἄδικο γιὰ τὰ αἵματα τῶν δικαίων πού χύθηκαν, νὰ κοποῦν τὰ θεομίσητα μέλη γιὰ τὰ μέλη καὶ τὰ νῶτα πού κόπηκαν καὶ πληγώθηκαν, καὶ ἀντὶ γιὰ τὸν θάνατο κάποιου ὁσίου, νὰ γίνῃ θάνατος ἀνόσιος, καὶ ἀντὶ τῆς πορφύρας, νὰ φορέσει κουρέλι τὸ ἄπιμο σπέρμα. Καὶ δὲν χαιρεκακῶ γιὰ τὴν πώση τοῦ ἀσεβοῦς, γιατί καὶ ἀναστενάζω καὶ κλαίω, ἀλλὰ διακωμωδῶ τὸν τρόπο τοῦ θανάτου, καὶ τὸ κάνω γιὰ νὰ τονίσω, ὅτι ὁ κακὸς θὰ ἐξολοθρευθεῖ μὲ τὸν χειρότερο τρόπο⁶¹, ὅπως ὀρίζει ἡ ἀπόφαση ἐκείνου πού δὲν ψεύδεται, καὶ ὅτι καθένας πού αὐθαδιάζει ἐναντίον τοῦ Θεοῦ, θ' ἀπολαύσει καὶ ἐδῶ στὴ γῆ ἰσάξια μὲ ἐκεῖνα πού ἔπραξε⁶². Δὲν ἐννοῶ βέβαια τὴ μελλοντικὴ καὶ τελευταία φωτιά, μὲ τὴν ὁποία θὰ δοκιμαστῇ κάθε ἀσεβῆς καὶ παράνομος.

Τί χρειάζεται λοιπὸν τώρα; ἔχουμε ἀνάγκη ἀπὸ νέον Ἰωσία, ἢ, ἂν

τινος, ἢ ἄλλου τῶν τοιούτων, ὅς, ζηλῶν τῷ Κυρίῳ, σπεύσειεν ἀνορθῶσαι τὰ κατερραγμένα, συνάψαι τὰ διεστῶτα, ἀποδοῦναι Θεῷ τὰ τοῦ Θεοῦ, τὸ δὴ λεγόμενον, ἀναστήσαι τὴν εἰκόνα Χριστοῦ, τῆς τε Θεοτόκου, καὶ ἐκάστου τῶν ἁγίων οὐχ ὅτι πέπτωκέ ποτε ἢ Χριστοῦ
 5 εἰκῶν, ἅπαγε, ἀλλ' ἵνα, οἱ πεσόντες ἡμεῖς τῇ ἀσεβείᾳ, ἀνασταθῆμεν. Τοιοῦτον ἐπευχόμεθα οἱ ἁμαρτωλοὶ καὶ φανῆναι καὶ ἔσεσθαι τὸν εὐσεδέστατον βασιλέα καὶ θεοπρόβλητον. Καὶ εἰ μὲν οὕτως, ἄριστον καὶ εἰς αἰῶνας ὑμνούμενον. Εἰ δέ, κατὰ τὰς ἁμαρτίας μου, οὐχ οὕτως, ἀλλά γε ἡμεῖς οὕτως ἐν τῇ ὁμολογίᾳ Χριστοῦ, μὴ ὀλιγωροῦντες τῆς
 10 ἁγίας αὐτοῦ φυλακῆς, μηδέ τι ὑποπτῆσσοντες, μηδέ φοβούμενοι ἄλλο τι πρὸ Θεοῦ, ὡς αὐτὸς Θεὸς ἐγγυᾶται. Ταῦτα ὑπόδειξον τοῖς συνομολογηταῖς σου, οὓς καὶ παρ' ἡμῶν προσαγόρευσον. Ἐπεὶ καὶ φίλους καὶ εὐσεβεῖς οὓς δοκιμάζεις. Ἀξιωθῆμεν καὶ ἐπὶ τῆς κατ' ὀφθαλμοὺς ὁμιλίας ἐλθεῖν. Εἰ δὲ σὺ θελητὸν Θεῷ, χρῶ, ἀδελφέ μου, τῷ γράμματι,
 15 θεωρῶν ἐντεῦθεν καὶ θεωρούμενος. Ὁ ἀδελφός σου Νικόλαος θερμῶς προσαγορεύει.

ΟΔ' (74)–. Μιχαήλ, αὐτοκράτορι βασιλεῖ.

Δίκαιόν ἐστιν ὅτι μάλιστα ἐν τῷ παρόντι καιρῷ ἐκ στόματος ἀπάντων τῶν δεδιωγμένων καταρτίζεσθαι αἶνον, προηγουμένως μὲν Χρι-
 20 στῷ τῷ παμδασιλεῖ, ἔπειτα τῷ ὑμετέρῳ θεοπροβλήτῳ κράτει, δι' οὗ ἐσχῆκαμεν τὴν ἀπολύτρωσιν οἱ πεπεδημένοι, τὴν ἄφεσιν οἱ πεφυλακισμένοι, τὴν παράκλησιν οἱ τετρονωμένοι, τὴν ὑγίειαν οἱ τετραυματισμένοι, τὴν παρησῖαν οἱ κατακεκορμένοι, τὴν ὑπογραφὴν οἱ πεφυγαδευμένοι. Καί γε νομίζω καλῶς ὑπολαμβάνειν, ὡς ὑποτύπωσιν Χρι-
 25 στοῦ τὸ τῆς ὑμετέρας βασιλείας πάθος προὑπάρξαι, ὡς ἂν τῷ ὁμοίῳ τὸ ὅμοιον δράσασα, εἶποι νῦν καὶ αὐτὴ σὺν Χριστῷ καὶ μετὰ Χριστοῦ, «τοῖς ἐν δεσμοῖς, Ἐξέλθετε, καὶ τοῖς ἐν τῷ σκότει, Ἀνακαλύπτεσθε». Καί, «Εὐλογητὸς Κύριος ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ... ὅτι ἤγειρε κέρας σωτηρίας ἡμῖν», τὸν νέον Δαυῖδ, τὸν δεύτερον Ἰωσίαν, τὸν τῆς εἰρηναρχίας
 30 βασιλέα, ὃς ποιῶν ποιήσει τὰ ἀρεστὰ Θεῷ, ὃς τὰ πεπτωκότα ἀναστή-

63. Ἦσ. 49, 9.

64. Λουκᾶ 1, 68-69.

θέλεις, κάποιον Ἰοβιανό, ἢ κάποιον ἄλλο τέτοιον, ὁ ὁποῖος μὲ ζῆλο τοῦ Κυρίου θὰ σπεύσει νὰ ἐπανορθώσει τὰ κατεστραμμένα, νὰ ἐνώσει τὰ διηρημένα, νὰ ἀποδώσει στὸν Θεὸ αὐτὰ πού ἀνήκουν σ' αὐτόν, δηλαδή νὰ ἀναστηλώσει τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ, τῆς Θεοτόκου καὶ τοῦ κάθε ἀγίου. Ὅχι βέβαια ὅτι ἔπεσε ποτὲ ἡ εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ, μακριὰ μὰ τέτοια σκέψη, ἀλλὰ γιὰ νὰ μπορέσουμε νὰ ἀναστηθοῦμε ἐμεῖς πού πέσαμε στὴν ἀπιστία. Τέτοιος εὐχομαι ἐγὼ ὁ ἁμαρτωλὸς νὰ ἐμφανιστεῖ καὶ νὰ εἶναι ὁ εὐσεβέστατος καὶ θεοπρόβλητος βασιλιάς. Καὶ ἐὰν βέβαια θὰ εἶναι τέτοιος, θὰ εἶναι ἄριστος καὶ θὰ ἐγκωμιάζεται στοὺς αἰῶνες. Ἐὰν ὅμως, σύμφωνα μὲ τὶς ἁμαρτίες μου, δὲν εἶναι τέτοιος, τότε καὶ ἐμεῖς κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο θὰ δείξουμε ἀδιαφορία γιὰ τὴν ἅγια περιφρόνηση του, οὔτε θὰ δειλιάσουμε, οὔτε θὰ φοβηθοῦμε τίποτε ἄλλο μπροστὰ στὸν Θεό, ὅπως μᾶς ἐγγυᾶται ὁ ἴδιος ὁ Θεός.

Αὐτὰ συμβούλεψε στοὺς συνομολογητὲς σου, τοὺς ὁποῖους χαιρέτισε καὶ ἐκ μέρους μας, γιὰτὶ αὐτοὶ τοὺς ὁποῖους ἐπιδοκιμάζεις ἐσὺ εἶναι φίλοι καὶ εὐσεβεῖς. Εἶθε νὰ ἀξιωθῶ νὰ μιλῆσω καὶ προσωπικὰ μαζί σου. Ἐὰν ὅμως δὲν μοῦ ἐπιτρέψει ὁ Θεός, ἀδελφεῖ μου, χρησιμοποίησε τὸ γράμμα αὐτό, βλέποντάς με καὶ βλέπόμενος μέσα ἀπὸ αὐτό. Ὁ ἀδελφός σου Νικόλαος σὲ χαιρετᾷ θερμᾷ.

74. Στὸν αὐτοκράτορα βασιλιὰ Μιχαήλ.

Εἶναι δίκαιο τὸ ὅτι ἰδιαίτερα σ' αὐτόν τὸν καιρὸ ἀπὸ τὸ στόμα ὄλων τῶν διωγμένων ἀναπέμπεται ὕμνος, πρῶτα πρὸς τὸν βασιλιὰ τῶν ὄλων Χριστό, καὶ ἔπειτα πρὸς τὴ δική σου θεοπρόβλητη ἐξουσία, μὲ τὴν ὁποία ἐμεῖς οἱ δέσμοι ἔχουμε ἀποκτήσει τὴ λύτρωση, οἱ φυλακισμένοι τὴν ἀπελευθέρωση, οἱ βασανισμένοι τὴν παρηγοριά, οἱ τραυματισμένοι τὴν ὑγεία, οἱ καταδικασμένοι τὴν ἐλευθερία τῆς ἔκφρασης, οἱ διωγμένοι τὴν ἀποδοχή. Καὶ νομίζω ὅτι καλῶς θεωροῦμε ὅτι τὸ πάθος τῆς βασιλείας σας ἦταν προτύπωση τοῦ Χριστοῦ, ὥστε, κάνοντας τὸ ἴδιο μὲ τὸν ὅμοιο, νὰ μπορεῖ τώρα νὰ πεῖ καὶ αὐτὴ μαζί μὲ τὸν Χριστό, «Στοὺς φυλακισμένους, Βγεῖτε ἐλεύθεροι, καὶ σ' αὐτοὺς πού βρίσκονται στὸ σκοτάδι, Φανερωθεῖτε»⁶³. Καί· «Ἄς εἶναι ὑλογημένος ὁ Κύριος, ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραήλ, γιὰτὶ ὑψωσε τὸ ἔμβλημα τῆς σωτηρίας μας»⁶⁴, τὸν νέο Δαβίδ, τὸν δεύτερο Ἰωσία, τὸν βασιλιὰ πού ἔφερε τὴν εἰρήνη, ὁ ὁποῖος θὰ κάνει ὅπωςδήποτε αὐτὰ πού ἀρέσουν στὸν Θεό, θὰ σηκώσει αὐτὰ πού εἶναι πεσμένα, θὰ ἐνώσει αὐτὰ πού εἶναι κομματιασμένα, θὰ τὰ ἐπιδέσει

σειε, τὰ διατηρηθέντα συνάψιε, μοτώσει καὶ ὑγιάσει, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, προφητικῶς εἰπεῖν, ἀναστήσειεν.

Ἐπειδὴ δέ, βασιλεῦ Χριστομίμητε, οἱ φθάσαντες ἐν τῇ αἰρέσει τελευτήσαι ἐν μερίδι ἀπωλείας ᾤχοντο, Χριστὸν ἠρνημένοι ὀνομάζονται. Τὸ γάρ τοι πιστεύειν εἰς Χριστόν, οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν, ἢ ὅτι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, ἄνθρωπος γεγωνῶς τέλειος, ἐξεικονίζεται καθ' ὁμοίωσιν ἡμῶν, ἵνα μὴ ἄλλο τι εἶη παρ' ἡμᾶς, μένων ὁ αὐτὸς ἀπερίγραπτος σὺν Πατρὶ τε καὶ Πνεύματι, καθὸ ἐστι Θεὸς ἀληθινός. Οὕτως οὖν νοοῖτο μεσίτης Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ὡς ἀμφοτέρων ἀμφοτέρα ἔχων, καὶ ἐν ἑκατέρῳ οὐδ' ὀτιοῦν λειπόμενος, καθὼς ἅπας ὁ τῶν θεοφόρων χορὸς βοᾷ. Καὶ ὡσπερ ἐπὶ τοῦ ὑμετέρου κράτους ἡ παραδοχὴ τῆς τυπουμένης εἰκόνης, ὁμολογία ἐστὶ τοῦ βασιλεύειν ὑμᾶς, καθάπερ καὶ τὸ ἔμπαλιν, οὕτω καὶ ἐπὶ Χριστοῦ τῷ βασιλέως πάσης τῆς γῆς, τὸ αὐτὸ ἔστι λαβεῖν, καὶ πολλῶ μᾶλλον, ὅτι «τῆς βασιλείας αὐτοῦ οὐκ ἔσται τέλος». Εἰ οὖν ἐν τῇ ἀρνήσει τῆς εἰκόνης Χριστοῦ αὐτὸν ἠρνησθαι Χριστὸν ἀποδέδεικται πάσῃ ἀληθείᾳ, δηλονότι καὶ ἐν τῇ ἀθετήσει τῆς προσκυνήσεως αὐτῆς αὐτὸς Χριστὸς ἠθέτηται προσκυνεῖσθαι. Καὶ διὰ τοῦτο ἡ ὑπ' οὐρανὸν ἀπ' αὐτοῦ τοῦ ἀποστολικοῦ κηρύγματος, ὡς μαρτυρεῖ καὶ ἡ ὄψις δι' ἱστορίας, καὶ ἡ ἀκοή διὰ λογογραφίας, τὴν ἀγίαν εἰκόνα Χριστοῦ, τῆς Θεοτόκου, τῶν ἀγγέλων, ἐπειδὴ σωματογραφοῦνται καὶ οὗτοι θεοκελεύστως, καίπερ ὄντες ἀσώματοι, τῶν κατὰ καιρὸν ἁγίων, ἐν τε τοῖς θείοις ναοῖς καὶ ἱεροῖς σκεύεσι φέρουσά ἐστι καὶ προσκυνουσα, καὶ ἄρτι ἢ καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησία διαρραγεῖσα τῶν τεσσάρων πατριαρχῶν, ἠνόμησε διακενῆς. Ἀλλὰ «νῦν καιρὸς εὐπρόσδεκτος», δέσποτα φιλοχριστότατε, «νῦν ἡμέρα σωτηρίας», καταλλαγῆναι ἡμᾶς Χριστῷ, τῇ μεσιτείᾳ καὶ εὐδοκίᾳ τῆς εἰρηνάρχου σου βασιλείας, ἐνωθῆναι ἡμᾶς τῇ κορυφῇ τῶν Ἐκκλησιῶν τοῦ Θεοῦ Ρώμῃ, καὶ δι' αὐτῆς τοῖς τρισὶ πατριάρχαις, ἵνα ὁμοθυμαδὸν ἐν ἐνὶ στόματι δοξάζωμεν τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, σὺν τῷ Υἱῷ καὶ Πνεύματι ἁγίῳ, μεγαλύνοντες καὶ τὴν ὑμετέραν εὐσεβεστάτην καὶ πολύευκτον βασιλείαν.

καὶ θὰ τὰ καταστήσει ὑγιῆ, καὶ τὴν τρίτη μέρα, γιὰ νὰ μλήσω προφητικὰ, θὰ τὰ ἀναστήσει.

Ἐπειδὴ ὅμως, βασιλιὰ Χριστομίμητε, αὐτοὶ ποὺ ἔφτασαν νὰ πεθάνουν μέσα στὴν αἵρεση, πῆγαν στὴ μερίδα τῆς ἀπώλειας, ὀνομάζονται ἀρνητὲς τοῦ Χριστοῦ. Καθόσον τὸ νὰ πιστεύουν στὸν Χριστὸ, ἀρνούμενοι τὴν εἰκόνα του, ἀρνοῦνται τὸν ἴδιο, ἔστω καὶ ἂν ὀνομάζονται Χριστιανοί. Γιατὶ “πιστεύω στὸν Χριστὸ” δὲν σημαίνει τίποτε ἄλλο, παρὰ ὅτι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα, ἀφοῦ ἔγινε ἄνθρωπος τέλειος, ἀπεικονίζεται ὅμοια μὲ μᾶς, ὥστε νὰ μὴ εἶναι κάτι ἄλλο διαφορετικὸ ἀπὸ μᾶς, μένοντας ὁ ἴδιος ἀπερίγραπτος μαζί μὲ τὸν Πατέρα καὶ τὸ Πνεῦμα, ἀφοῦ εἶναι Θεὸς ἀληθινός. Ἔτσι λοιπὸν μπορεῖ νὰ νοεῖται μεσίτης μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ἐπειδὴ ἔχει καὶ τῶν δύο καὶ τὰ δύο, καὶ δὲν ὑστερεῖ καθόλου ὡς πρὸς τὸ καθένα, ὅπως βροντοφωνάζει ὅλη ἡ χορεία τῶν θεοφύλων ἀγίων. Καὶ ὅπως στὴ δική σας ἐξουσία ἢ ἀποδοχὴ τῆς ἀποτυπωμένης εἰκόνας σας ἀποτελεῖ ὁμολογία ὅτι βασιλεύετε, ὅπως καὶ τὸ ἀντίθετο, ἔτσι καὶ στὸν Χριστὸ, τὸν βασιλιὰ ὅλης τῆς γῆς, πρέπει νὰ δεχθοῦμε τὸ ἴδιο, καὶ πολὺ περισσότερο, γιατί «ἡ βασιλεία του δὲν θὰ ἔχει τέλος»⁶⁵. Ἐὰν λοιπὸν μὲ τὴν ἀρνηση τῆς εἰκόνας τοῦ Χριστοῦ, ἔχει ἀποδειχθεῖ ὅτι ἀρνούμαστε τὸν ἴδιο τὸν Χριστὸ μὲ κάθε ἀλήθεια, τότε εἶναι φανερὸ ὅτι καὶ μὲ τὴν ἀρνηση τῆς προσκύνησης τῆς εἰκόνας του ἀρνούμαστε τὴν προσκύνηση τοῦ ἴδιου τοῦ Χριστοῦ. Καὶ γι’ αὐτὸ ὅλος ὁ κόσμος, ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τοῦ ἀποστολικοῦ κηρύγματος, ὅπως μαρτυρεῖ καὶ ἡ θεὰ μὲ τὴν ἀνιστόρηση, καὶ ἡ ἀκοὴ μὲ τὴν περιγραφή τῶν λόγων, τὴν ἅγια εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ, τῆς Θεοτόκου, τῶν ἀγγέλων, ἐπειδὴ μὲ θεϊκὴ ἐντολὴ εἰκονίζονται καὶ αὐτοὶ σωματικά, ἂν καὶ εἶναι ἀσώματοι, καὶ τῶν κατὰ καιροὺς ἀγίων, καὶ στοὺς ἱεροὺς ναοὺς καὶ στὰ ἱερὰ σκεύη ἐμφανίζεται νὰ τὴν παριστάνει καὶ νὰ τὴν προσκυνεῖ, ἔστω καὶ ἂν τελευταῖα ἡ δική μας Ἐκκλησία ἀποσχίσθηκε ἀπὸ τοὺς τέσσερες πατριάρχες καὶ παρανομεῖ ἄσκοπα. Ὅμως «τώρα εἶναι καιρὸς εὐνοϊκός», δεσπότη μου φιλόχριστε, «τώρα εἶναι ἡμέρα σωτηρίας»⁶⁶, γιὰ νὰ συμφιλιωθοῦμε μὲ τὸν Χριστό, μὲ τὴ μεσολάβηση καὶ τὴν συγκατάνευση τῆς εἰρηνικῆς βασιλείας σου, καὶ νὰ ἐνωθοῦμε μὲ τὴν κορυφαία Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ, τῆ Ρώμης, καὶ μέσω αὐτῆς καὶ μὲ τοὺς ἄλλους τρεῖς πατριάρχες, ὥστε ὅλοι μαζί μὲ ἓνα στόμα νὰ δοξάζουμε τὸν Θεὸ καὶ Πατέρα τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, μαζί μὲ τὸν Υἱὸ καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιο, δοξάζοντας καὶ τὴ δική σας εὐσεβέστατη καὶ πολυπόθητη βασιλεία.

ΟΕ' (75)–. Στεφάνω Ἀσηκηῆτις.

Σὺ μὲν, ὦ φιλότης, προσηγόρευσας ἡμᾶς πάλαι διὰ φωνῆς τοῦ
 φρουροῦντος ἡμᾶς, οὗ ρυσθείημεν ἀμφοτέρω τῆς μανίας. Ἐπεὶπερ
 ἐστὶν ὑπερβαλλόντως πνέων ἀπειλήσ και θυμοῦ εἰς τοὺς εὐσεβεῖς,
 5 δεσμῶν τε και φρουρῶν, αἰκίζων τε και πορθῶν τὰς ἐκκλησίας τοῦ
 Θεοῦ σὺν πάσῃ βλασφημίᾳ και παροινίᾳ, ὡς οὐκ οἶδ' εἴ τις ἄλλος τῶν
 ἐν ἀσεβείᾳ κατεγνωσμένων Ἐγὼ δέ σου ἐπαινῶ τὸ φιλόσοφον, και
 μάλα εἰκότως. Φιλόσοφον γὰρ τὸ ρῆξαί σε φωνὴν ἐπὶ τοῦ κράτους, ἣν
 οἶδας, τὰ τε λοιπὰ σου λαλήματά τε και σπουδάσματα ὑπὲρ ἀνακλήσε-
 10 ως τῆς πεπτωκυίας καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησίας. Και ὄντως ἐδει τὸν σοφὸν
 ἄνδρα και διεγνωσμένον ἐν εὐσεβείᾳ τοῦτο δράν, πρὸς τε τὸ οἰκεῖον
 συμφέρον, και τοῦ ὄλου σώματος Χριστοῦ, ὃ διέτεμεν ὃ δράκων ὃ
 μέγας, ὃ ἀποστάτης, ὃ σκολιὸς ὄφεις, τὸ προεισόδιον τοῦ Ἀντιχρίστου,
 ἣ μαρὰ και βλάβος γλῶσσα, ὃ ὑπεραινόμενος ἐπὶ πάντα ναὸν
 15 Θεοῦ, ὃ νοῦς ὃ Ἀσσύριος, τὸ βαρβαρικὸν ἔκτρομα, ἣ Ραψακοειδῆς
 χεῖρ, ἣ θεοκατάρατος καρδία, ὃ ὀλόσωμος τοῦ Σατανᾶ ὑπηρέτης, και
 οὐκ οἶδ' ὅ,τι φράσω ἐπάξιον τοῦ ἀλιτηρίου κωμῶδημα, διὰ τὴν πο-
 λυάνυμον τοῦ ἐξαγίστου ἀσέβειαν. Πλὴν ἄλλου χρόνου τὸ ταῦτα δια-
 στείχειν. Νῦν δὲ τοῦτο λέξον, ὦ τριπόθητε πῶς, τοῦ χειμῶνος παρελ-
 20 θόντος, οὐ τέλος ἔαρ, ἀλλ' ἣ μόνον καλλιωρία τις και ἀπανγασμὸς
 εὐπλοήσεως; Τὸ πῦρ ἔσβεσται, τί ἔτει καπνῶδες ὑπολέλειπται; Κι-
 νήθητι ἔτι, πόθημα ἐμόν· διαγώνισαι μᾶλλον, μέλος Χριστοῦ. Οὐχ
 ὁρᾶτε τὸ ἀσεβοκαύστην, οἷον πέπτωκεν, ἐξαισίον και λαλούμενον και
 ἀκουόμενον; Ἐὰν ὃ τοῦδε ὄλεθρος οὐ σωφρονίση ἡμᾶς, φησὶν ὃ Χρυ-
 25 σορρήμων, τίς λοιπὸν ἐλεήσει ἡμᾶς; Οὐκ ἀνανήψομεν; οὐκ ἐννοήσο-
 μεν ὅτι, εἰ μὴ Χριστὸς ἦρητο, ἀθετουμένης αὐτοῦ τῆς ἀγίας εἰκόνας,
 οὐκ ἂν τὸν ταύτης ὑδριστὴν οὕτως ὠλεθρίωσεν; «Ακούσατε ταῦτα,
 πάντα τὰ ἔθνη, ἐνωτίσασθε, πάντες οἱ κατοικοῦντες τὴν οἰκουμένην»,
 τί γέγονεν ἐν Γραικοῖς Πρὸ τοῦ Ἀντιχρίστου Ἀντίχριστος ἦρθη ἀφ'
 30 ἡμῶν τὸ σημεῖον τῆς βασιλείας τοῦ Χριστοῦ

67. Ἀνώτερη τάξη ὑπαλλήλων τῆς αὐτοκρατορικῆς γραμματείας (βλ. I. E. Καραγιαννοπούλου, Ἱστορία Βυζ. Κράτους, τόμ. Α', Θεσσαλονίκη 1990, σ. 618).

68. Β' Θεοσ. 2, 4.

69. Δόλιος νοῦς τοῦ βασιλεῖ τῶν Ἀσσυρίων Σενναχηρίμ (βλ. Δ' Βασ. 18, 17).

70. Ὅπ. π.

71. Ψαλμ. 48, 2.

75. Στὸν ἀσηκρήτι⁶⁷ Στέφανο.

Σὺ βέβαια, ἀγαπητέ, μᾶς ἔστειλες χαιρετίσματα παλιὰ μὲ τὸ στόμα ἐκείνου ποὺ μᾶς φροροῦσε, ἀπὸ τῆς μανίας τοῦ ὁποίου εἶθε νὰ γλυτώσουμε καὶ οἱ δύο. Γιατὶ εἶναι ὑπερβολικὰ γεμᾶτος ἀπὸ ἀπειλή καὶ θυμὸς πρὸς τοὺς εὐσεβεῖς, τοὺς ὁποίους φυλακίζει, τοὺς φρουρεῖ καὶ τοὺς βασανίζει, καὶ λεηλατεῖ τὶς ἐκκλησίες τοῦ Θεοῦ μὲ κάθε βλασφημία καὶ συμπεριφορὰ μεθυσμένου, μὲ τρόπο ποὺ δὲν γνωρίζω ἂν τὸ κάνει κανένας ἄλλος μεταξὺ ἐκείνων ποὺ κατηγοροῦνται γιὰ ἀσέβεια. Ἐγὼ ὅμως ἐπαινῶ τὴν φιλοσοφικότητά σου καὶ πολὺ δικαιολογημένα. Γιατὶ εἶναι γνώρισμα φιλοσόφου τὸ ὅτι ὑψώσες δυνατὴ φωνὴ πρὸς τὴν ἐξουσία, ὅπως γνωρίζεις, καθὼς καὶ τὶς ἄλλες ὁμιλίες καὶ προσπάθειες γιὰ τὴν ἀνόρθωση τῆς πεσμένης Ἐκκλησίας μας. Καὶ πράγματι ἔπρεπε ὁ φιλόσοφος ἄνδρας καὶ ἀναγνωρισμένος γιὰ τὴν εὐσέβειά του, νὰ τὸ κάνει αὐτό, καὶ γιὰ τὸ δικό του συμφέρον, ἀλλὰ καὶ ὀλόκληρου τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, τὸ ὁποῖο διήρεσε ὁ μέγας δράκος, ὁ ἀποστάτης, τὸ διεστραμμένο φίδι, ὁ πρόδρομος τοῦ Ἀντιχρίστου, ἡ σιχαμερὴ καὶ βλάσφημη γλῶσσα, αὐτὸς ποὺ ξεσηκώνεται ἐναντίον κάθε ναοῦ τοῦ Θεοῦ⁶⁸, ὁ Ἀσσύριος νοῦς⁶⁹, τὸ βαρβαρικὸ ἔκτρομα, τὸ ἀπληστο χέρι τοῦ Ραψάκη⁷⁰, ἡ καταραμένη ἀπὸ τὸν Θεὸ καρδιά, ὁ ὀλόσωμος ὑπηρέτης τοῦ Σατανᾶ, καὶ δὲν ξέρω ποῖα ἄλλο διακωμῶδημα ταιριαστὸ στὸν ἀλιτήριον νὰ πῶ, γιὰ νὰ χαρακτηρίσω τὴν μὲ τὰ τόσα πολλὰ ὀνόματα ἀσέβεια τοῦ καταραμένου, τὰ ὁποῖα βέβαια χρειάζονται ἄλλο χρόνο γιὰ νὰ τὰ περιγράψω λεπτομερῶς. Τώρα ὅμως πές μου τὸ ἐξῆς, πολυποθητέ μου· γιατί, ἀφοῦ ὁ χειμῶνας πέρασε, δὲν ἦρθε τέλεια ἀνοιξη, παρὰ μόνο κάποια καλοκαιρία καὶ ἡλιαχτίδα γιὰ καλὸ ταξίδι; Ἡ φωτιὰ ἔσθησε, γιατί ἔξακολουθεῖ νὰ παραμένει καπνός; Κινήσου καὶ ἄλλο, ποθητέ μου, ἀγωνίσου περισσότερο, μέλος τοῦ Χριστοῦ. Δὲν βλέπετε ἐκεῖνον ποὺ ἔκαιε ἀπὸ ἀσέβεια, πόσο ξέπεσε, αὐτὸς ὁ ἐξαιρετός καὶ διαλαλούμενος καὶ παντοῦ ἀκουστός; Ἐὰν ἡ καταστροφή αὐτοῦ δὲν μᾶς σωφρονίσει, λέγει ὁ Χρυσόστομος, ποῖος τότε θὰ μᾶς ἐλεήσει; Δὲν θὰ ἀνανήψουμε; Δὲν θὰ καταλάβουμε, ὅτι, ἂν δὲν συνέβαινε ἡ ἄρνηση τοῦ Χριστοῦ μὲ τὴν ἄρνηση τῆς ἁγίας εἰκόνας του, δὲν θὰ κατέστρεφε τόσο πολὺ ἐκεῖνον ποὺ τὴν ἀτίμασε; «Ἀκούστε τὰ αὐτὰ ὅλα τὰ ἔθνη. Βάλτε τὰ στόμα αὐτιά σας, ὅλοι ὅσοι κατοικεῖτε στὴν οἰκουμένη»⁷¹, τί ἔγινε στοὺς Ἕλληνες. Πρὶν ἀπὸ τὸν Ἀντίχριστον ἦρθε Ἀντίχριστος. Ἐξέλειπε ἀπὸ μᾶς τὸ σημεῖο τῆς βασιλείας τοῦ Χριστοῦ.

Εἰ γὰρ μὴ τοῦτο, ὅπερ ἐστὶ τὸ ἴνδαλμα τοῦ σωματικοῦ αὐτοῦ
 χαρακτηῆρος, ἐμφανίζοιτο ἐν ἡμῖν καρηφοροῦν τὸν τύπον τοῦ σταυ-
 ροῦ, ἀλλὰ τὸ μὲν ἐκρύπτοιο, τὸ δὲ προσεῖληπται, μεμέρισται Χριστός,
 ἢ μᾶλλον ὁ βασιλεὺς ἀπέπτυσται ὁ κτείνας τὸν διάβολον, τὸ δόρυ δὲ
 5 δι' οὗ τὸν ἐχθρὸν ἔσφαξε, τὸ τούτου κράτος ἀνεδήσατο διάδημα, ἐπ'
 ἴση νίκη τοῦ σφαγέντος ὑποτάξαν, ὡς ἐχθρὸν, τὸν κατασφάξαντα.
 «Ἄκουε, οὐρανέ, καὶ ἐνωτίζου, γῆ». Τίς ἢ ἔκστασις αὕτη ἦν ἐξέστη ὁ
 λαὸς τοῦ Θεοῦ; Ἄκουε, Ἀνατολή καὶ Δύσις, ὅπως ἐξετυφλώθη ἡ
 Βυζαντίς, ὅπως κεκώφωται φωνῆς ὑμῶν ἐλεγκτικῆς οὐκ ἀκούσασα,
 10 ὑποδεικτικῆς ὑμῶν μαρτυρίας οὐκ ἐμβλέπουσα, ἀλλ' Ἰαννοῦ καὶ
 Ἰαμβροῦ τῶν ἀντιστατῶν Χριστοῦ, τῆς ὀλεθρίου δυνάδος, ἣν εὖ οἶδ' ὅτι
 ἡ Τριάς ἐν τάχει καταλύσειεν, ὡς ἂν σὺν τοῖς προολεσθεῖσι δυσὶν ἀσε-
 βέσιν ἀπαχθεῖεν καὶ αὕτη ἡ δυνάς, τὸ τετρακέφαλον τοῦ διαδόλου
 ἄρμα. Δεῦρο δὴ, δεῦρο, ἀδελφέ· καταβαλοῦ ἔτι ἀγῶνας Κύριος κελεύ-
 15 ει. Λάλησον ἀγαθὰ εἰς τὰς τιμίας ἀκοὰς τοῦ εὐσεβοῦς βασιλέως ἡμῶν.
 Μμησάσθω Ἰωσίαν τὸν αἰοῖδιμον. Γίνιο νεὸς Δαυῖδ, εἴτε ὡς Σαοὺλ,
 εἴτε ὡς Ἀμών, τὰ τοῦ ἐξαγίστου Λέοντος καταπτύων, κἀντεῦθεν Θεὸν
 ἐξενυμενιζόμενος, καὶ τῷ τῆς εἰρηναρχίας στέφει τὸ τῆς βασιλείας
 αὐτοῦ κράτος ἀνίκητον περιποιούμενος.

20 **Ος' (76) – Στεφάνω μαγίστρῳ.**

Οἶδα, δέσποτα, ταῖς ὑπεροχαῖς ὑποστέλλεσθαι, καὶ μάλιστα τῇ σῆ
 ἀνυπερβλήτῳ, ἀλλ' ὅμως τὸ εὐπρόσιτόν σου καὶ μέτριον τοῦ φρονήμα-
 τος ἔδωκεν ἡμῖν παρησίαν, καὶ πάλαι ποτὲ ἐπιστεῖλαι, καὶ ἄρτι τὸ
 αὐτὸ ποιῆσαι, καλοῦντος τοῦ χρόνου καὶ ἐφεμένων ἡμῶν τῶν ἀμαρ-
 25 τωλῶν τῆς διὰ Κύριον φυλακῆς, κατὰ τὴν τοῦ διώκοντος παῦλαν, ἣτις
 ἀκουσθεῖσα ἤχησε παντὸς ἀνθρώπου ἀμφοτέρω τὰ ὦτα, οὐχ ὅτι
 ἀπλῶς ἤρθη, ἀλλ' ὅτι τοιοντοτρόπως. Αὕτη μὲν οὖν ἡ πρόφασις τῆς
 ἐπιστολῆς. Ἐγὼ δὲ πρὸ τῆς ὀρηθείσης μοι ὑποθέσεως εἰς τὸ γράψαι,
 ἐκεῖνο ὑποδηλῶ· ὅτι οὐκ ἀστενάκτως καὶ ἀπαθῶς ἤνεγκα τὴν ἀκοήν
 30 τοῦ θανάτου τῆς ἀγαθῆς καὶ ἀειμνήστου ὁμοζύγου σου, ἐνθυμούμε-
 νος ἠλίγκην πληγὴν ἔλαβεν ἡ τιμία σου ψυχὴ τῇ διαζεύξει, ἐπεὶ ἦν

72. Ἦσ. 1, 2.

73. Δύο ἀπὸ τούτων καλύτερους μάγους τῆς Αἰγύπτου, πού ἀντέδρασαν στὸν Μωυσῆ καὶ τὸν Ἀαρών, προσπαθώντας μάταια νὰ κάνουν τὰ ἴδια θαύματα μὲ ἐκείνους. Ἐξ. 7, 11 ἔ. καὶ Β' Τιμ. 3, 8.

Ἐάν δηλαδή αὐτό, πού εἶναι τὸ ὁμοίωμα τῆς σωματικῆς μορφῆς του, δὲν ἐμφανιζόταν σὲ μᾶς φέροντας στὸ κεφάλι του τὸ σημεῖο τοῦ σταυροῦ, ἀλλὰ τὸ ἕνα κρυβόταν, καὶ τὸ ἄλλο προσλαμβάνόταν, θὰ εἶχε μοιρασθεῖ στὰ δύο ὁ Χριστός, ἢ μᾶλλον ὁ βασιλιάς, θὰ γινόταν κατάπτυστος ἐκεῖνος πού σκότωσε τὸν διάβολο, καὶ τὸ δόρυ μὲ τὸ ὁποῖο ἔσφαξε τὸν ἐχθρό, φορώντας το σὰν στέμμα τῆς ἐξουσίας του, θὰ ὑπέτασσε σὲ ἰσόπαλη νίκη ἐκεῖνον πού σφάχθηκε ὡς ἐχθρός, μὲ ἐκεῖνον πού τὸν ἔσφαξε. «Ἐκουσε, οὐρανέ, καὶ στήσε τὰ αὐτιά σου γῆ»⁷², Ἐνατολή καὶ Δύση, πῶς τυφλώθηκε ἡ πόλη τοῦ Βυζαντίου, πῶς κουφάθηκε μὴ ἀκούοντας τὴν ἐλεγκτικὴ φωνή μας, μὴ βλέποντας τίς μαρτυρίες πού τῆς ὑποδεικνύατε σεῖς, ἀλλὰ τοῦ Ἰανῆ καὶ τοῦ Ἰαμβρῆ⁷³, τῶν ἀντιστασιαστῶν τοῦ Χριστοῦ, τῆς καταστρεπτικῆς διαδάς, τὴν ὁποία, γνωρίζω καλά, ὅτι πολὺ γρήγορα θὰ καταργήσει ἡ ἁγία Τριάδα, ὥστε μαζὶ μὲ τοὺς δύο ἀσεβεῖς πού καταστράφηκαν παλιὰ, ~~να~~ ἀπαχθεῖ καὶ αὐτὴ ἡ δυάδα, τὸ τετρακέφαλο ἄρμα τοῦ διαδόλου. Ἐμπρὸς λοιπόν, ἀδελφέ, ἀγωνίσου ἀκόμα. Τὸ προστάζει ὁ Κύριος. Μίλησε μὲ καλὰ λόγια στὰ τίμα αὐτιά τοῦ εὐσεβοῦς βασιλιᾶ μας, ὥστε νὰ μιμηθεῖ τὸν ἀείμνηστο Ἰωσία, νὰ γίνεῖ νέος Δαβίδ, εἴτε ὅπως ὁ Σαούλ, εἴτε ὅπως ὁ Ἀμών, φτύνοντας τὰ διδάγματα τοῦ καταραμένου Λέοντος, καὶ ἐξευμενίζοντας ἔτσι τὸν Θεό, καὶ μὲ τὸ στέμμα τῆς εἰρήνης καθιστώντας τὸ κράτος τῆς βασιλείας του ἀκατανίκητο.

76. Στὸν μάγιστρο Στέφανο.

Συνηθίζω, δεσπότη μου, νὰ νοιώθω συστολὴ πρὸς αὐτοὺς πού ὑπερέχουν, καὶ μάλιστα πρὸς τὴ δική σου ἀνυπέρβλητη ὑπεροχή. Ὅμως τὸ εὐπλησίαστό σου καὶ ἡ μετριοφροσύνη σου μοῦ ἔδωσαν τὸ θάρρος καὶ κάποτε παλιὰ νὰ σοῦ γράψω, καὶ τώρα νὰ κάνω τὸ ἴδιο, ἐπειδὴ τὸ ἀπαιτεῖ ὁ καιρὸς καὶ ἐπειδὴ ἐμεῖς οἱ ἁμαρτωλοὶ ἀφεθήκαμε ἐλεύθεροι ἀπὸ τὴ φυλάκιση γιὰ τὸν Κύριο, μὲ τὴν κατάπαυση τοῦ διωγμοῦ, ἡ ὁποία ὅταν ἀκούστηκε ἀντήχησε καὶ στὰ δύο αὐτιά τοῦ ἀνθρώπου, ὄχι ἐπειδὴ ἀπλῶς σταμάτησε, ἀλλὰ ἐπειδὴ σταμάτησε μὲ τὸν τρόπο αὐτόν. Αὐτὴ βέβαια εἶναι ἡ δικαιολογία τῆς ἐπιστολῆς. Ἐγὼ ὅμως, πρὶν ἀπὸ τὴν ἀφορμὴ πού μὲ παρακίνησε στὸ νὰ σοῦ γράψω, σοῦ ἀποκαλύπτω, ὅτι δὲν δέχθηκα χωρὶς στεναγμὸ καὶ μὲ ἀπάθεια τὴν εἶδηση τοῦ θανάτου τῆς καλῆς καὶ ἀείμνηστης συζύγου σου, γιὰ τὴ θυμᾶμαι πόσο πολὺ πληγώθηκε ἡ τίμα ψυχῆ σου μὲ τὸν χωρισμό, γιὰ τὴ ἡ μακαρίτισσα ἦταν μὰ

μακαρία τῶν ὄντως ἐπαινετῶν γυναικῶν, ὅσον ἀπὸ τῆς ἕξω ἀκοῆς, ἧς πείραν κἀγὼ μικρὰν ὁ ταπεινός, πλέον δὲ μᾶλλον ὁ μακάριός μου πατήρ εἴληφε, τὰ δὲ πάντα κατὰ πάντα αὐτός εἰ, κύριέ μου, εἰδώς. Ἐκείνης μὲν εἶη τὸ μνημόσυνον μετὰ δικαίων. Τεκμαίρομαι γὰρ ὅτι καὶ 5 ὀρθόφρων ἦν λίαν μετὰ τῆς ἄλλης ἀρετῆς.

Οὗ δὲ χάριν τὸ γράμμα, πρόδηλον τῇ μεγαλοφυεῖ σου ἐξουσία. Ἐπιζητεῖ σε ὁ χορὸς τῶν δεδωγμένων, ἐπικαλεῖταί σε ὁ λόγος τῆς ἀληθείας, ὁ δὲ ἐραστήν αὐτῆς εὐπαρησίαστον. Οὐχ ὅτι οὐκ ἐκινήθης ἕως τοῦ νῦν προμαχῶν ἀμφοτέρων· ἐπεῖπερ ἠκούσαμεν οἶα θεοκινή- 10 τως καὶ πέπραχας καὶ λέλεχας, ἀλλ' ὅπως καὶ πρὸς τὸ ἕξις. Ὁρᾶς, δέσποτά μου, οἶον τὸ κακὸν τῆς αἰρέσεως; Οὐδὲ γάρ, εἰ μὴ τηλικούτον, τοσοῦτοι οἱ πάσχοντες, καὶ τοσαῦτα τὰ αἰκίσματα καὶ θλιπτήρια, ἃ μέχρῃς ἐσχάτων τῆς οἰκουμένης διέδραμε. Βλέπεις καὶ τὸν τοῦ διώξαντος θάνατον. Παρακλήθητι, ὁ εὐπαράκλητος, συγκινήθητι, ὁ θεο- 15 κίνητος. Ὁρεξον χεῖρα χαμαὶ κεμένη τῇ καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησίᾳ ὅσον ἐνδέχεται· ἐφ' ὅσον ἰσχὺς λάλησον εἰς τὰ ὄντα τοῦ εὐσεβοῦς ἡμῶν βασιλέως ἔτι ἀγαθὰ. Ὑπὲρ Χριστοῦ σοι τὸ ἀγώνισμα, ὑπὲρ τῆς Θεοτόκου, ὑπὲρ πάντων τῶν ἁγίων. Οὐδὲ γὰρ εἴ τις τῆς τοῦ βασιλέως εἰκόνοσ ἀντεχόμενος λέγει τι ἢ πράσσει ἄλλω τινί, ἢ τῷ βασιλεῖ χαρίζεται τὸν λό- 20 γον. Καὶ περὶ ἑνὸς ἁγίου εἰ ἦν τὸ λεγόμενον, μέγιστόν σοι τὸ ἄθλον. Ὅπου δὲ Χριστὸν καὶ ὑπὲρ Χριστοῦ ἢ διάπραξις, ἄρα οὐχὶ χαρὰ σοι, δόξα τε καὶ ἀγαλλίασις, σὺν πολλῇ προθυμίᾳ ὄλον σεαυτὸν ἐπιδοῦναι; Ναί, κύριέ μου ἀειπόθητε, ἐκδυσωπῶ κἀγὼ ὁ τάλας. Καὶ ἄλλως ὅτι ἡμῖν αὐτοῖς εὐεργετοῦμεν τοῦ κοινου φροντίζοντες· ἐπεῖπερ συννο- 25 σοῦμεν, κἂν οὐ φρονήματι στρεβλῶ, ὅμως δ' οὖν χραινόμενοι τῇ αἰρετικῇ κοινωνίᾳ.

Αὕτη ἐστὶν ἡ ταπεινὴ ἡμῶν ἐξαίτησις, τοῦτο τὸ ὑπόμνημα· καὶ ὅτι καὶ ὑπὲρ λόγου ἀπλῶς ἀγαθοῦ οὐκ εὐκαταφρόνητοι μισθοί σοι ἀπόκεινται, μὴ ὅτι γε τοσοῦτω μόχθῳ ἑαυτὸν ἐπιδώσαντι, καθὰ ἠκούσα- 30 μεν. Σώζει σε ἡ κραταιὰ χεὶρ τοῦ Θεοῦ, τὸν ὡς ἀληθῶς ἀξιάγαστον καὶ τῆς συγκλήτου πρωτόβαθρον.

ἀπὸ τὶς πραγματικὰ ἀξιέπαινες γυναῖκες, τόσο ἀπὸ αὐτὰ ποῦ ἀκούονταν ἔξω, τῶν ὁποίων καὶ ἐγὼ ὁ ταπεινὸς ἔχω μικρὴ πείρα, περισσότερη ὅμως εἶχε ὁ μακάριος ὁ πατέρας μου, ὅλα ὅμως ὡς πρὸς ὅλα γενικὰ τὰ γνωρίζεις σὺ ὁ ἴδιος, κύριε μου. Εἶθε λοιπὸν τὸ μνημόσυνό της νὰ γίνεται μαζὶ μὲ τοὺς δικαίους, γιατί εἶμαι βέβαιος ὅτι, μαζὶ μὲ τὶς ἄλλες ἀρετές της, εἶχε καὶ ὀρθὴ πίστη.

Ὁ λόγος ὅμως γιὰ τὸν ὁποῖο σοῦ γράφω εἶναι φανερὸς στὴ μεγαλοφυῆ ἔξουσία σου. Σὲ ἀναζητᾷ ὁ ὄμιλος τῶν διωγμένων, σὲ προσκαλεῖ ὁ λόγος τῆς ἀλήθειας, καὶ ἐγὼ ὡς ἐραστή της θαρραλέον. "Ὅχι ἐπειδὴ μέχρι τώρα δὲν κινήθηκαν ὑπερασπιζόμενος καὶ τοὺς δύο, ἀφοῦ ἀκούσαμε τί ἔκανες καὶ εἶπες κινούμενος ἀπὸ τὸν Θεό, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὸ ἔξης. Βλέπεις, δεσπότη μου, τὸ πόσο μεγάλο εἶναι τὸ κακὸ τῆς αἵρεσης; Γιατί, ἂν δὲν ἦταν μεγάλο, οὔτε αὐτοὶ ποῦ πάσχουν θὰ ἦταν τόσοι πολλοί, οὔτε καὶ οἱ κακώσεις καὶ τὰ βασανιστήρια τόσα, ποῦ ἔφτασαν μέχρι τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης. Βλέπεις καὶ τὸν θάνατο τοῦ διώκτη." Ἐλα σὲ βοήθεια, σὺ ποῦ εὐκόλα κάμπτεσαι στὶς παρακλήσεις. Συγκινήσου, σὺ ποῦ κινεῖσαι ἀπὸ τὸν Θεό. "Ἀπλώσε τὸ χέρι σου στὴν Ἐκκλησία μας, ποῦ κείτεται στὴ γῆ, ὅσο εἶναι δυνατόν. Μίλησε στὰ αὐτιά τοῦ εὐσεβοῦς βασιλιᾶ μας καὶ πὲς καὶ ἄλλα καλὰ λόγια μὲ ὄση δύναμη ἔχεις. Ὁ ἀγώνας σου εἶναι γιὰ τὸν Χριστό, γιὰ τὴ Θεοτόκο, γιὰ ὅλους τοὺς ἁγίους. Γιατί καὶ κανένας, ποῦ εἶναι ἀφοσιωμένος στὴν εἰκόνα τοῦ βασιλιᾶ, δὲν λέγει οὔτε κάνει κάτι σὲ κάποιον ἄλλον, ἀλλὰ δίνει τὸν λόγο στὸν βασιλιᾶ. Καὶ γιὰ ἓνα ἅγιον ἂν ἦταν ὁ λόγος, θὰ ἦταν πολὺ μεγάλο τὸ κατόρθωμά σου, ὅταν ὅμως ἡ ἐνέργεια ἀφορᾷ τὸν Χριστό καὶ γίνεται γιὰ τὸν Χριστό, δὲν θὰ σοῦ δώσει χαρὰ καὶ δόξα καὶ ἀγαλλίαση τὸ νὰ διαθέσεις ὅλον τὸν ἑαυτό σου μὲ μεγάλη προθυμία; Ναι, κύριε μου παντοτινὰ ποθητέ, σὲ ἱκετεύω καὶ ἐγὼ ὁ ταλαίπωρος. Ἐξάλλου εὐεργετοῦμε καὶ τοὺς ἑαυτοὺς μας, ὅταν φροντίζουμε γιὰ τὸ κοινὸ καλὸ, γιατί ὑποφέρουμε καὶ ἐμεῖς, ἂν καὶ ὄχι μὲ τὴ διαστρεβλωμένη πίστη, ὅμως ἐπειδὴ μολυνόμεσθε ἀπὸ τὴν κοινωνία μας μὲ τοὺς αἵρετικούς.

Αὕτὴ εἶναι ἡ ταπεινὴ μουσ παράκληση, αὕτὴ ἡ ὑπόμνησή μου, γιατί καὶ ἀπλῶς γιὰ ἓναν καλὸ σου λόγο, θὰ σὲ περιμένουν ὄχι εὐκαταφρόνητες ἀμοιβές, πόσο μᾶλλον γιὰ τὸν τόσο κόπο ποῦ, ὅπως ἀκούσαμε, κατέβαλες. Εἶθε νὰ σὲ σώζει τὸ πανίσχυρο χέρι τοῦ Θεοῦ, ἐσένα τὸν πραγματικὰ ἀξιαγάπητο καὶ πρῶτον ὡς πρὸς τὰ ἀξιώματα τῆς συγκλήτου.

**ΟΖ' (77) – Τοῖς ἁγίοις ὁμολογηταῖς πατράσι
καὶ ἀδελφοῖς.**

Νῦν καιρὸς ἐκβοῆσαι μετὰ τοῦ Δαυῖδ καὶ εἶπεῖν· « Ἀγαλλιᾶσθε, δίκαιοι, ἐν Κυρίῳ· τοῖς εὐθέσι πρέπει αἴνεσις. Ἄσατε αὐτῷ, καὶ ψάλα-
5 τε αὐτῷ», ὅτι ἐπακλήκοε Κύριος, σὺν ἅπασι τοῖς ἰσοκλεέσιν, ὑμῶν τῆς
ἐκτενοῦς ἱκετηρίας. Καὶ τί γέγονεν; ᾤλετο ὁ ἀσεδής, συνετριβή ὁ
κόπτων ἡμᾶς. Νενικήκατε τὸν τῆς πονηρίας υἱόν, κατεβάλετε τὸ θη-
ρίον τῆς ὀργῆς, τὸν σχολιόγνωμον νοῦν. ᾤ, ὧ τριπόθητοι, οἶα τὰ
αἵματα ὑμῶν δυνατά! Τάδε ἔρραξαν τὸν ἀλάστορα κολαστήν, ταῦτα
10 ἐκένωσαν τὸ ἐναγὲς αἷμα τοῦ φονευτοῦ, εἶπερ ὑπακούειν ὁ ἀψευδῆς
ἐπηγγείλατο τῶν βουόντων πρὸς αὐτὸν νυκτὸς καὶ ἡμέρας, καθά φησι
τὰ Λογία. Μάθε, Χριστυδρι, ὅσον ἰσχυσεν ἡ βοή ὧ κατέξανας τὰς
σάρκας. Ἴσθι, μυσάρχα, ἠλίκον σοι τὸ κατὰ Χριστοῦ ἀποτέλεσμα·
ἐπειδὴ πρὸς κέντρα λακτιζῶν ἦς, ἐλάκησας προηνῆς ἐξεχύθη σου, εἰ
15 καὶ οὐ τὰ σπλάγχνα, ἀλλὰ τὸ ἐναγὲς αἷμα, ἐντομαῖς τρισίν, ὡς τῇ Τριάδι
προσκρούσαντος, διὰ τῆς ὕδρευς τῆς ἁγίας εἰκόνοσ Χριστοῦ. Ἄπιθι
μετὰ τοῦ Ἰούδα, Ἰουδαίοφρον. Σύντυχε τῷ πατρί σου Οὐραλειφίῳ
Καβαλλωνύμῳ. Πίε τοῦτο πρῶτον, ὡς φησιν ὁ προφήτης, καὶ τὸ δρι-
μύτερον ἐπ' ἐσχάτων.

20 ᾤ τῆς ἐκείνου Χριστομανίας καὶ τῆς ὑμετέρας ὁμολογίας! Ὑμεῖς
ἄνδρες Χριστοφόροι, θρέμματα εὐσεβείας, μυρίσματα ἀθανασίας,
στηλιτεύματα τοῦ ἐχθροῦ. Ὑμεῖς νεῦρα τῆς Ἐκκλησίας, ἐδραῖωμα
πίστεως, κλέος τῆ ὑφ' ἠλίῳ. Ὑμῶν τὸ μνημόσυνον αἴσιον, ὃ καὶ ὁ μέλ-
λων ὑποδέξοιτο χρόνος. Ὑμῶν τὸ στεφάνωμα οὐράνιον, τοῖς ἀσμα-
25 τικοῖς ἄνθεσιν ἀξιοχρέως συμπλεκόμενον. Τί τὸ λοιπόν; Αἰνετέον
Θεόν, εὐχαριστέον τῷ εὐσεβεῖ βασιλεῖ, ὅτι τῶν φυλακῶν καὶ ὀδυνῶν
εἶασε τέως, καὶ ἐλπιστέον ὅτι, ὁ δοὺς Θεὸς τὴν ἀπαρχὴν δεξιάν, συνα-
ποιήσει τῇ ἀρχῇ καὶ τὸ τέλος, τῆς εἰρηνοχύτου ὀρθοδοξίας ἐξανατεῖλαι
τὸ κέρασ. Μόνον παρακαλῶ μνημονεύειν μου ἐν προσευχαῖς θερμότε-

74. Ψαλμ. 38, 1-3.

76. Πράξ. 1, 18.

78. Ἦσ. 9, 1.

75. Πράξ. 26, 14.

77. Ταπεινωτικὸ προσωνύμο τοῦ Κωνσταντίνου Ε'.

77. Στους ἅγιους ὁμολογητές, πατέρες καὶ ἀδελφούς.

Τώρα εἶναι εὐκαιρία νὰ φωνάξουμε μαζί με τὸν Δαβίδ καὶ νὰ ποῦμε: «Γεμίστε, δίκαιοι, ἀπὸ ἀγαλλίαση γιὰ τὸν Κύριο. Στους ἀφοσιωμένους σ' αὐτὸν ἀρμόζει ἡ ἐξύμνησή του. Ὑμνεῖστε τον καὶ ψάλατέ τον»⁷⁴, γιὰτὶ ὁ Κύριος ἄκουσε, μαζί με ὄλους τοὺς ἐξίσου δοξασιμένους τὴν ἀκατάπαυστη δέησή σας. Καὶ τί ἔγινε; Ἀφανίστηκε ὁ ἀσεβής, συντριφθηκε ἐκεῖνος πὺ μᾶς θανάτωνε, νικήσατε τὸν υἱὸ τῆς πονηρίας, καταρρίψατε τὸ ὀργισμένο θηρίο, τὸν διεστραμμένο νοῦ. Ὡ τριπλόθητοι πραγματικά: πόσο δυνατὰ εἶναι τὰ αἵματά σας! Αὐτὰ προξένησαν τὴ θραύση στὸν μισασμένο βασανιστή. Αὐτὰ ἔχυσαν τὸ μολυσμένο αἷμα τοῦ φονευτῆ, ἀφοῦ αὐτὸς πὺ δὲν ψεύδεται ὑποσχέθηκε ὅτι ἀκούει με προσοχὴ ἐκείνους πὺ φωνάζουν πρὸς αὐτὸν νύχτα καὶ μέρα, ὅπως λέγει ἡ Γραφή. Μάθε, ὑβριστὴ τοῦ Χριστοῦ, πόσο δυνατὴ ἦταν ἡ κραυγὴ ἐκείνου τοῦ ὁποίου κομμάτιασε τὶς σάρκες. Γνώρισε, ἀρχηγὲ τοῦ βδελύγματος, πόσο μεγάλο ἦταν γιὰ σένα τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ πολέμου ἐναντίον τοῦ Χριστοῦ. Ἐπειδὴ κλωτσοῦσες σὲ καρφιά⁷⁵, ἀνοιξε ἡ κοιλιὰ σου καὶ δὲν χύθηκαν βέβαια τὰ σπλάγχνα σου⁷⁶, ἀλλὰ τὸ μολυσμένο αἷμα σου, με τρεῖς βαθειῆς τομές, ἐπειδὴ ἐπιτέθηκες ἐναντίον τῆς ἁγίας Τριάδας, με τὸν ἐξευτελισμὸ τῆς ἁγίας εἰκόνας τοῦ Χριστοῦ. Πήγαινε μαζί με τὸν Ἰούδα, ὁμόπιστε τῶν Ἰουδαίων. Συνάντησε τὸν πατέρα σου τὸν περιλουσμένο με οὖρα Κοπρώνυμο⁷⁷. Πιὲς πρῶτα αὐτό, ὅπως λέγει ὁ προφήτης⁷⁸, καὶ τὸ πιὸ δυνατὸ σὶς ἔσχατες ἡμέρες.

Πόσο μεγάλη ἡ μανία ἐκείνου ἐναντίον τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἡ δικὴ σας ὁμολογία! Σεῖς εἶστε ἄνδρες πὺ φέρετε μέσα σας τὸν Χριστό, πλάσματα τῆς εὐσέβειας, μύρα τῆς ἀθανασίας, σπηλιτεύματα τοῦ ἐχθροῦ. Σεῖς εἶστε τὰ νεῦρα τῆς Ἐκκλησίας, τὸ στήριγμα τῆς πίστεως, ἡ δόξα τῆς οἰκουμένης. Τὸ μνημόσυνό σας εἶναι δίκαιο, τὸ ὁποῖο εἶθε νὰ τὸ κάνει ἀποδεκτὸ καὶ ὁ μελλοντικὸς χρόνος. Τὸ στεφάνωμά σας εἶναι οὐράνιο, πὺ πλέκεται ὅπως σᾶς ἀξίζει με ἀσματικά ἄνθη. Τί ὑπολείπεται λοιπόν; Πρέπει νὰ δοξάζουμε τὸν Θεό, νὰ εὐχαριστοῦμε τὸν εὐσεβῆ βασιλιά, γιὰτὶ μᾶς ἔλευθέρωσε πρόσφατα ἀπὸ τὶς φυλακὲς καὶ τοὺς πόνους, καὶ νὰ ἐλπίζουμε ὅτι ὁ Θεός, πὺ τὰ ἔφερε στὴν ἀρχὴ δεξιὰ, θὰ φέρει μαζί με τὴν ἀρχὴ ὅμοιο καὶ τὸ τέλος, γιὰ νὰ ξαναανατείλει καὶ πάλι ἡ παράταξη τῆς ὀρθοδοξίας πὺ διασκοπῆται εἰρήνη. Μόνο παρακαλῶ νὰ με μνημονεύετε σὶς

ρον, καὶ προσέχειν ἑαυτοῖς πάντοτε. Ὅτι, ἕως ἂν ἐμπνέωμεν, ὁ πειράζων πάρεστιν. Ὁ ἀδελφὸς ὑμῶν Νικόλαος ἀσπάζεταιται κατὰ τὸ σύνθηθεσ.

ΟΗ' (78) – Νικήτα ἡγουμένω.

5 Ἐπέστειλεν, ὡς ἔμαθον, ἡ ἀγιωσύνη σου πρὸς τὴν ταπείνωσίν μου, ἀλλ' οὐκ ἐδεξάμην διὰ τινὰ περιπέτειαν. Ἐγὼ δὲ ὡς δεξάμενος, χαράσσω σοι τόδε τὸ εὐτελές μου γραμματίον, προσηγορίαν κομίζον καὶ τὸ "Χαῖρε" φθεγγόμενον. Διὰ τί; Ὅτι συνετρίβη, μᾶλλον δὲ κατεκόπη ὁ κόπτων ἡμᾶς, ὅτι δέδειχε Κύριος ἐν ὀφθαλμοῖς ἀπάντων, ἀρ-
10 νητὴν αὐτοῦ εἶναι τὸν τῆς ἀγίας αὐτοῦ εἰκόνας ἀθετητὴν. Ὡς γὰρ οὐ χωρίζεται ἀκτὶς ἀπὸ ἡλίου, οὕτως οὐδὲ εἰκὼν τοῦ πρωτοτύπου, ἢ μόνον κατὰ τὸ τῆς οὐσίας διάφορον. Ἐπὶ τῶν εὐχρητῶν δὴ λέγω. Ἄλλ' ὅμως καὶ οὕτως ἀστραψάσης τῆς ἀληθείας, οὐκ ἔστιν ἄθρησις, οὐδαμοῦ ἀνάνηψις. Καὶ τίς οὐ στενάξει, καὶ τίς οὐκ ἀποκλαύσειτο, οὐ
15 τοὺς ἀθλοφοροῦντας (μήτιγέ τις τοῦτο ὑπολάβοι· πῶς γὰρ οἱ θεομακάριστοι ἐπικλαύσιμοι;), ἀλλὰ τοὺς ἀβλεποῦντας καὶ τῷ αὐτῷ ζόφῳ τῆς ἀσεβείας ἐπερειδομένους; Ἐγὼ μὲν οὖν ὁ τάλας οὕτω καὶ διανοοῦμαι, οὕτω καὶ ἀποκλαίωμαι. Σὺ δέ, ὦ ἱερὰ κεφαλὴ, καὶ τῆς ἐμῆς οὐθενότητος φίλη, μὴ ἀπολήξειας προσευχομένη καταλλαγὴν φθάσαι
20 ἄνωθεν τῷ λαῷ τοῦ Θεοῦ. Ἐπειτα τοῦ καὶ ἡμᾶς διασώζεσθαι τοὺς ἀναξίους, κατόπιν ὑμῶν τῶν ἀγίων ἰόντας. Ὁ σὺν ἐμοὶ ἀδελφὸς προσαγορεύει. Τοὺς μετὰ τῆς ἀγιωσύνης σου ἀδελφούς μου ἀσπάζομαι, καὶ γε μάλιστα τὸν ἱερὸν Ἀρσένιον.

ΟΘ' (79) – Νικηφόρῳ τῷ ἀγιωτάτῳ πατριάρχῃ.

25 Ἐπέστειλα πάλαι ὁ τάλας, οὐ πρὸς ἀντίδοσιν γραμματίων ἀποσκοπῶν, ὅτι μηδὲ δούλοις παρὰ δεσποτῶν ὀφειλή, ἀλλὰ τὴν ἑμαντοῦ διάθεσιν γλιχόμενος ὑπεκφάναι, οὕτω τοῦ πόθου καὶ τοῦ καιροῦ διαζομένων, οὐκ ἀπεικίτως. Αὐτὸς δέ, ὦ θεία καὶ κορυφαία τῶν ἱερῶν κεφαλῶν ἀκρότης, οὐ μόνον ἀντεπιστεῖλαι ἠξίωσας τῷ ἀναξίῳ, θεομι-
30 μήτως δηλονότι φερόμενος, ἀλλὰ γὰρ καὶ ἀπ' τῆς προγραφῆς τοσοῦτον ἡμῖν τὸ τῆς ταπεινοφροσύνης σου θεῖον ὕψος ὑπέδειξας, ὡς καταπλαγῆναι ἡμῶν τὴν οἰκτρὰν διάνοιαν. Ὡ τοῦ θαύματος! Εἰ ὁ το-

προσευχές σας πιὸ θερμὰ καὶ νὰ προσέχετε πάντοτε τὸν ἑαυτὸ σας, γιατί ὅσο θὰ ἀναπνέουμε ἀκόμα, αὐτὸς ποῦ μᾶς πειράζει θὰ εἶναι παρών. Ὁ ἀδελφός σας Νικόλαος σᾶς ἀσπάζεται ὡς συνήθως.

78. Στὸν ἡγούμενο Νικήτα.

“Ὅπως ἔμαθα ἡ ἀγιωσύνη σου ἔγραψε στὴν ταπεινότητά μου, ἀλλὰ δὲν ἔλαβα τὸ γράμμα της, ἕξαιτίας κάποιας περιπέτειας. Ἐγὼ ὅμως, σὰν νὰ τὸ ἔλαβα, σοῦ γράφω αὐτὸ τὸ εὐτελὲς γραμματάκι μου, τὸ ὁποῖο σοῦ μεταφέρει τὶς προσρήσεις μου καὶ τὸν χαιρετισμό μου. Γιὰ ποιὸν λόγο; Ἐπειδὴ ἔδειξε ὁ Κύριος στὰ μάτια ὄλων, ὅτι ὁ ἀρνητὴς τῆς ἁγίας εἰκόνας του εἶναι ἀρνητὴς αὐτοῦ. Γιατί, ὅπως δὲν χωρίζεται ἡ ἀκτίνα ἀπὸ τὸν ἥλιο, ἔτσι οὔτε καὶ ἡ εἰκόνα χωρίζεται ἀπὸ τὸ πρωτότυπο, παρὰ μόνο ὡς πρὸς τὴ διαφορὰ τῆς οὐσίας. Φυσικὰ μιλῶ γιὰ τὶς τεχνητές. Ἄλλ’ ὅμως, ἀφοῦ καὶ μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν ἔλαμψε ἡ ἀλήθεια, δὲν ὑπάρχει λόγος γιὰ ἐξέταση, οὔτε γιὰ ἀνάνηψη. Καὶ ποιὸς δὲν θὰ στενάξει, ποιὸς δὲν θὰ θρηνήσει, ὄχι τοὺς ἀθλοφόρους (αὐτὸ οὔτε νὰ τὸ σκεφθεῖ κανεὶς. Πῶς δηλαδή οἱ μακαριζόμενοι ἀπὸ τὸν Θεὸ εἶναι δυνατὸν νὰ γίνουν ἀξιοὶ θρήνων;), ἀλλὰ αὐτοὺς ποὺ εἶναι ἀδιάφοροι καὶ στηρίζονται στὸ ἴδιο τὸ σκοτάδι τῆς ἀσέβειας; Ἐγὼ βέβαια ὁ ταλαίπωρος ἔτσι σκέφτομαι καὶ ἔτσι θρηνῶ. Σὺ ὅμως, ἱερὴ κεφαλὴ, καὶ φίλη τῆς δικῆς μου μηδαμινότητος, νὰ μὴ παύσεις νὰ προσεύχεσαι νὰ ἔρθει ἀπὸ πάνω συμφιλίωση στὸν λαὸ τοῦ Θεοῦ. Ἐπειτα νὰ σωθοῦμε καὶ ἡμεῖς οἱ ἀνάξιοι, βαδίζοντας στὰ ἴχνη τὰ δικά σας ποὺ εἶστε ἅγιοι. Ὁ ἀδελφός ποὺ εἶναι μαζί μου σὲ χαιρετᾷ. Τοὺς ἀδελφούς μου ποὺ εἶναι μαζί μὲ τὴν ἀγιωσύνη σου τοὺς ἀσπάζομαι, καὶ ἰδιαίτερα τὸν ἱερὸ Ἀρσένιο.

79. Στὸν ἀγιώτατο πατριάρχη Νικηφόρο.

Σοῦ ἔγραψα παλιὰ ὁ ταλαίπωρος, χωρὶς νὰ ἀποβλεπῶ στὸ νὰ πάρω ἀπάντησή σου, γιατί δὲν ὑπάρχει ὑποχρέωση ἀπὸ τοὺς δεσπότες πρὸς τοὺς δούλους, ἀλλὰ, ἐπιθυμώντας ὑπερβολικὰ νὰ ἐκφράσω τὴ διάθεσή μου, τὸ ἔκανα ἔπειδὴ μὲ πίεζαν, ὄχι χωρὶς λόγο, ὁ μεγάλος πόθος καὶ ὁ καιρός. Σὺ ὅμως, θεία καὶ κορυφαία ἀκρότητα τῶν ἱερῶν κεφαλῶν, ὄχι μόνο μὲ ἀξίωσες τὸν ἀνάξιο μὲ ἀπάντησή σου, φερόμενος ὡς μιμητὴς τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ αὐτὴν τὴν προσφώνηση ἀκόμα μοῦ ἔδειξες τόσο πολὺ τὸ θεϊκὸ ὕψος τῆς ταπεινοφροσύνης σου, ὥστε νὰ ἐκπλαγεῖ ὁ ἔλεεινός μου νοῦς. Τί θαῦμα ἀλήθεια! Ἐὰν σὺ ὁ τόσο μεγάλος στὸ ἀξίω-

σοῦτος καὶ τηλικούτος τὴν ἀξίαν, καὶ τῆδε συνισουμένην ἔχων τὴν ἀρετὴν ἀναστράπτουσαν, ὡς αὐτὰ μαρτυρεῖ τὰ πράγματα, υἱὸν ἑαυτὸν τοῦ ἀσθενοῦς ἀπεκάλεσεν, ὁ οὐθενὴς καὶ ἀφανὴς λαμπτήρ ἁμαρτωλὸν ἑαυτὸν ὑπογράφοιεν, ὁ ἁμαρτωλὸς καὶ ἠπορημένος τί δ' ἂν καὶ 5 ἀποκριθῆσεται; Ἄρα εἰ καὶ μηδὲν ἕτερον ἐγγράπτο τῇ ἐπιστολῇ, ἦρκει τοῦτο μόνον τοῦ τε δεχομένου τὸν νοῦν ἐκθαμβῆσαι, καὶ τοῦ πεπομφότος τὸ ἀνυπέροβλητον ἐν ἀρετῇ θριαμβεῦσαι. Ἐπεὶ δὲ καὶ τὸ ὄλον ὕψος τοῦ ἱεροῦ βιβλίου διεγνωμεν οἱ ταπεινοί, τότε καὶ μᾶλλον ἦσθημεν, τῇ κεφαλίδι τὸ ὄλον σῶμα τῆς διαλέξεως καταλλήλως εὐρη- 10 κότες ἀπηρτισμένοι. Οἶδας, ὁ ἅγιος τοῦ Θεοῦ, οἷα ἐφθέγξω πνευματοκινήτως, ὡς ἐπέρωσας ἡμῶν τὴν ἀσθενῆ διάνοιαν ἐπαίνων φαρμακεύμασιν, ὡς συνερρίζωσας ἡμᾶς ὑπομονητικῶς, μὴ ἐκκακεῖν ἐν ταῖς θλίψεσι, καὶ οὐκ ἄλλα ὑπεσημῆνατο θεοσοφία καλλυνόμενα. Ἄλλ' εὐλογητὸς ὁ Θεός, ὃς ἐν τοιούτῳ σεισμῷ ἀσεβείας, τηλικούτον ὑπερ- 15 μαχον ὁμοῦ καὶ κυβερνήτην τῇ ἑαυτοῦ Ἐκκλησίᾳ ἐδωρίσατο, ἄσειστον, ἀκράδαντον, λόγον ζωῆς ἐπέχοντα, φῶς ὁμολογίας τῇ ὑψηλίῳ πυρσεύοντα. Εἰ δὲ ὅτι ὁ χειμῶν οὐτίπου παρήλθεν, εἰ καὶ τις μικρὰ αἰθρία ὑπήστραψεν, οὐκ ἀθυμητέον, ὡς τρισμακάριστε. Δυνατὸς γὰρ ὁ δούς τὸ βραχὺ τῆς εἰρήνης ἐμπύρευμα Κύριος, ταῖς θεοκλινέσι σου 20 καμπτόμενος προσευχαῖς, καὶ τὸ ὄλον τῆς ὀρθοδοξίας ἀναπετάσαι ἔαρ· καὶ τότε δηλονότι, ὅποτε καὶ τὸ τῆς ὀργῆς νέφος ἀμειφθεῖν τέλεον, καὶ ὁ πόθος τῶν θεοφιλῶν δοκιμασθεῖν λαμπρότερον. Ταῦτά μοι νῦν τετόλμηται ὥσπερ τι κννίδιον γρούξαι τῷ χρηστῷ μου ὡς ἀληθῶς ἀρχιποίμενι, εἰληφότι καὶ τὸ προσκνητὸν ἐγχειρίδιον μεθ' ὑπερβαλ- 25 λούσης ἀγαλλιάσεως

Π' (80) -. Ἰωάννη Λογοθέτη.

Ἦνοιξεν ὁ καιρὸς θύραν παρησίας, φθέγξασθαι ἡμᾶς ἀγαθοῖς ἀνδράσιν, ὁμοῦ τε καὶ φίλοις. Τῶν δὲ τοιούτων τίς ἂν εἶη μείζων τῆς σῆς εὐσεβείας, ὅς γε δι' αὐτὸ τοῦτο τὸ εὐσεβεῖν σε οὐκ ὀλίγας ἀνέτλης 30 θλίψεις τε καὶ κακώσεις παρὰ τοῦ καὶ Θεῶ προσκρούσαντος, καὶ κόσμον ὀλέσαντος ἐν ἀσεβείᾳ, καὶ ἰσόρροπον τῆς ἀποστασίας τὴν ζωὴν ἀπορρήξαντος, (οὐκ) οὐ ναὸς Θεοῦ ἅγιος ὁ ὑφ' αἰρετικῶν δεδη-

μα, ὁ ὁποῖος ἔχεις καὶ ἰσάξια πρὸς αὐτὸ ἀρετὴ πού ἀστράφτει, ὅπως μαρτυροῦν τὰ ἴδια τὰ πράγματα, ἀποκάλεσες τὸν ἑαυτὸ σου υἱὸ τοῦ ἀδυνατοῦ, τί θὰ μπορούσε νὰ ἀπαντήσῃ ὁ τιποτένιος καὶ ἀφανὴς λαμπτήρας, ὁ ὁποῖος χαρακτηρίζει τὸν ἑαυτὸ του ἁμαρτωλό, ὁ ἁμαρτωλὸς καὶ τελείως πτωχὸς πνευματικά; Ἐπομένως, ἀκόμα καὶ ἂν στήν ἐπιστολὴ δὲν γραφόταν τίποτε ἄλλο, αὐτὸ καὶ μόνο ἦταν ἀρκετὸ καὶ τοῦ παραλήπτη τὸν νοῦ νὰ καταπλήξῃ, καὶ τοῦ ἀποστολέα τὴν ἀνυπέροβλητη ἀρετὴ νὰ διακηρύξῃ. Ὅταν ὅμως ἐγὼ ὁ ταπεινὸς γνώρισα καὶ τὸ ὅλο ὕφος τοῦ ἱεροῦ βιβλίου, τότε χάρηκα περισσότερο, γιατί στήν ἐπικεφαλίδα βρῆκα νὰ εἶναι κατάλληλα συμπυκνωμένο ὁλόκληρο τὸ σῶμα τῆς συζήτησης. Γνωρίζεις, ἅγιε τοῦ Θεοῦ, πόσο σπουδαῖα πράγματα εἶπες κινούμενος ἀπὸ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, πόσο ἐνίσχυσες τὴν ἀδύναμη διάνοιά μας μὲ τὰ φάρμακα τῶν ἐπαίνων, πόσο ἐδραίωσες τὴν ὑπομονή μας νὰ μὴ λιποψυχοῦμε σὺς θλίψεις καὶ ὅσα ἄλλα μᾶς ὑπέδειξες ἐξωραϊζόντάς τα μὲ θεϊκὴ σοφία. Ἀλλὰ ἅς εἶναι εὐλογητὸς ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος μέσα σὲ τέτοιο σεισμὸ ἀσέβειας δώρισε στήν Ἐκκλησίαν του τόσο μεγάλο ὑπερασπιστὴ καὶ κυβερνήτη, ἀμετακίνητον, ἀκλόνητον, ὁ ὁποῖος κατευθύνει σταθερὰ τὸν λόγο τῆς ζωῆς, καὶ φωτίζει τὴν ὑφήλιο μὲ τὸ φῶς τῆς ὁμολογίας. Καὶ ἐπειδὴ ὁ χειμῶνας δὲν πέρασε ἀκόμα, ἂν καὶ ἀστράψε κάποια καλοκαιρία, δὲν πρέπει νὰ κυριευόμαστε ἀπὸ λιποψυχία, τρισμακάριστε. Γιατὶ ὁ Κύριος, πού μᾶς ἔδωσε τὸ σύντομο προσάναμμα τῆς εἰρήνης, μπορεῖ, καμπτόμενος μὲ τὶς δικές σου γονατιστὲς πρὸς αὐτὸν προσευχές σου, νὰ φέρει ὅλη τὴν ἀνοιξὴ τῆς ὀρθοδοξίας, καὶ τότε, ὅταν τὸ σύννεφο τῆς ὀργῆς θὰ ἐκλείψῃ τελείως, τότε καὶ ὁ πόθος αὐτῶν πού ἀγαποῦν τὸν Θεὸ θὰ λάμπῃ καθαρώτερα. Αὐτὰ τώρα πῆρα τὸ θάρρος σὰν κάποιο σκυλάκι νὰ πῶ στὸν ἀληθινὰ καλοκάγαθο ἀρχιποίμενα, ὁ ὁποῖος ἔλαβε καὶ τὸ ταπεινὸ μου βιβλίον μὲ ὑπερβολικὴ χαρὰ.

80. Στὸν λογοθέτη⁷⁸ Ἰωάννη.

Ὁ καιρὸς ἀνοιξε σὲ μένα τὴν πόρτα τοῦ θάρρους, νὰ μιλήσω μὲ ἀγαθοὺς ἄνδρες καὶ συγχρόνως φίλους. Καὶ ποῖος ἀπὸ αὐτοὺς θὰ μπορούσε νὰ εἶναι ἀνώτερος ἀπὸ τὴ δική σου εὐσέβεια, ὁ ὁποῖος ἀκριβῶς γι' αὐτὴν τὴν εὐσέβειάν σου ὑπέφερες ὅχι λίγες θλίψεις καὶ κακώσεις ἀπὸ ἐκεῖνον πού καὶ συγκρούστηκε μὲ τὸν Θεό, καὶ κόσμον κατέστρεψε μὲ τὴν ἀσέβεια, καὶ ἔφυγε ἀπὸ τὴ ζωὴ μὲ τρόπο ἀνάλογο πρὸς τὴν ἀπιστίαν του; Γιατὶ ὅχι μόνο δὲν εἶναι ἅγιος ναὸς τοῦ Θεοῦ αὐτὸς πού βεβηλώνεται

λούμενος, ἀλλ' οἶκος κοινός, ὡς φησιν ὁ μέγας Βασίλειος, τοῦ ἐφε-
 στῶτος ἀγγέλου ἐν αὐτῷ, ὡς ἐφ' ἐκάστης Ἐκκλησίας, ὑπεκστάντος διὰ
 τὴν ἀσέβειαν; Διόπερ οὐδ' ἡ τελουμένη ἐν αὐτῷ θυσία Θεῷ εὐπρόσε-
 κτος. Καὶ ἄκουσον αὐτοῦ λέγοντος «Ὁ ἀσεβῆς ὁ θύων μοι μόσχον, ὡς
 5 ὁ ἀποκτείνων κίνα». Εἰ δὲ καὶ ὡς ἐπὶ ναοῦ λάβοις τεθνᾶναι τὸν ἀσε-
 βῆ, ἀρμόσειε καὶ οὗτος ὁ τρόπος. Ἔδει γάρ, ἔδει τὸν κατὰ τῶν ναῶν
 τοῦ Θεοῦ γενόμενον, ἐν ναῷ ἰδεῖν θυσιαστήριον ἀφανίσαντα, ἐν θυ-
 σιαστηρίῳ ἐξαφανισθῆναι, κατὰ τῆς ἐκταθείσης ἐφ' ὕβρει Χριστοῦ
 χειρὸς τομὴν ἐπαχθῆναι, κατὰ τῆς κινηθείσης κεφαλῆς ὀλεθρίως
 10 ξίφος διελάσαι, κατὰ τοῦ ὤμου τοῦ ἐπ' αἰκισμῷ τῶν εὐσεβῶν ἐπαρθέν-
 τος καιρίαν ἐλθεῖν πληγὴν, ἄτιμον ἀποπεμφθῆναι τῶν βασιλικῶν αὐ-
 λῶν τὸν ἀτιμάσαντα τὴν ἁγίαν Χριστοῦ εἰκόνα, τῆς Θεοτόκου, καὶ
 οὐ νοσοῦν τῶν ἁγίων. Τί δήποτε οὕτω σοι, κύριέ μου, ἐξετραγώδησε
 τοῦ ἐξαγίστου τὸν θάνατον; Ὅτι ἀναγκαῖόν ἐστιν ἐντεῦθεν οὐ μόνον
 15 τὸν εὐσεβῆ βασιλέα ἐπιγνῶναι τὸ κατάλληλον τῇ ἀσεβείᾳ τοῦ ἀσεβοῦς
 ἀποτέλεσμα, ἀλλὰ καὶ πάντα ἄνθρωπον. Καὶ ἄγαμαι λίαν πῶς ὁ
 ἀγαθὸς ἡμῶν Δεσπότης, γνούς τοῦτο, οὐ θριαμβεύει τὴν τοῦ παλα-
 μναίου δυσσέβειαν, καὶ χαρίζεται ἑαυτῷ τε καὶ τῷ ὑπηκόῳ τὸ τῆς
 ὀρθοδοξίας ἐξίλασμα, ὡς βασιλεὺς εἰρηναρχίας Χριστομιμῆτως; Διὰ
 20 τοῦτο αἰτῷ, ἀντιβολῷ ὁ ταπεινός, ἐπειχθῆναί σε τὸν εὐσεβέστατον,
 καθάπερ καὶ ἤκουσαι μοι ὅτι ἐκινήθης, δοῦναι ἑαυτὸν ὀλικῶς εἰς
 ἀνόρθωσιν τῆς πίστεως, ἐν ᾗ ἐστι τὸ σωτήριον τοῦ τε κράτους καὶ τοῦ
 ὑπηκόου παντός.

ΠΑ' (81) – Παντολέοντι Λογοθέτῃ.

25 Ἄλλων μὲν ἡ ἀρετὴ ἐξ ἀκοῆς ἡμῖν διέγνωσται, σοῦ δὲ τοῦ ὑπερτί-
 μου δεσπότη μου, πρότερον δι' ὄψεως, νῦν δὲ ἐξ ἀκοῆς μέχρι τῆς
 ἐσχατιᾶς ἐν ᾗ ἐσμεν φθασάσης. Τίς δὲ ὁ λόγος; Ὅτι ἐπαρρησιάσατό
 σου τὸ πνευματοκίνητον στόμα λαλῆσαι σοφίαν Θεοῦ, λόγους ἀληθεί-
 ας, ἐπ' ὠφελείᾳ καὶ σωτηρίᾳ τῆς τε οἰκείας ψυχῆς καὶ πάσης τῆς καθ'
 30 ἡμᾶς Ἐκκλησίας. Καὶ μακάριος εἶ καὶ εὐλογημένον τὸ στόμα σου, καὶ
 σὲ αἰνέσαιαν πάντες οἱ ἀκούσαντες εὐσεβεῖς. Καὶ στέφανος χαρίτων

79. Βλ. Ἄποκ. 2, 1, 8, 12 καὶ 3, 1.7. 14.

80. Ἦσ. 66, 3.

ἀπὸ τοὺς αἰρετικούς, ἀλλὰ εἶναι βέβηλος οἶκος, ὅπως λέγει ὁ μέγας Βασιλείος, ἀφοῦ ὁ ἄγγελος ποῦ ὑπῆρχε σ' αὐτόν, ὅπως ὑπάρχει σὲ κάθε Ἐκκλησία⁷⁹, ἔφυγε ἀπὸ αὐτόν ἕξαιτίας τῆς ἀπιστίας του. Γι' αὐτὸ οὔτε καὶ ἡ θυσία ποῦ τελεῖται μέσα σ' αὐτόν εἶναι εὐπρόσδεκτη στὸν Θεό. Καὶ ἄκουσέ τον ποῦ λέγει· «Ὁ ἀσεβῆς ποῦ μοῦ προσφέρει μοσχάρι, γιὰ μένα εἶναι σὰν ἐκεῖνον ποῦ σκοτώνει σκυλί»⁸⁰. Ἐὰν λοιπὸν σκεφθεῖς, ὅτι ὁ ἀσεβῆς πέθανε μέσα στὸν ναό, τοῦ ταίριαζε καὶ αὐτὸς ὁ τρόπος. Γιατὶ ἔπρεπε, αὐτὸς ποῦ στράφηκε ἐναντίον τῶν ναῶν τοῦ Θεοῦ, ἀφοῦ κατέστρεψε θυσιαστήριο, νὰ θανατωθεῖ μέσα στὸ θυσιαστήριο, τὸ χέρι ποῦ ἀπλώθηκε ἀτιμωτικὰ στὸν Χριστό, νὰ ἐξολοθρευθεῖ μὲ κοπή, τὸ κεφάλι ποῦ κινήθηκε καταστροφικὰ, νὰ τὸ διαπεράσει ξίφος, στὸν ὦμο ποῦ ἀλαζονεύτηκε γιὰ τὸν βασανισμὸ τῶν εὐσεβῶν, νὰ δοθεῖ καιρίο πλήγμα, καὶ αὐτὸς ποῦ ἀτίμασε τὴν ἅγια εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ, τῆς Θεοτόκου καὶ ὁποιουδήποτε ἀπὸ τοὺς ἁγίους νὰ ἀποπεμφθῇ ἀτιμασμένος ἀπὸ τὶς βασιλικὲς αὐλές. Γιατὶ ὅμως, κύριέ μου, σοῦ περιέγραψα ἔτσι τὸν θάνατο αὐτοῦ τοῦ καταραμένου; Ἐπειδὴ εἶναι ἀπαραίτητο ἀπὸ αὐτό, ὄχι μόνο ὁ εὐσεβῆς βασιλιάς νὰ κατανοήσῃ τὸ κατάλληλο γιὰ τὴν ἀσέβειά του τέλος τοῦ ἀσεβοῦς, ἀλλὰ καὶ κάθε ἄνθρωπος. Καὶ ἀπορῶ πολὺ, πῶς ὁ ἀγαθὸς δεσπότης μας, ποῦ τὸ γνωρίζει αὐτό, δὲν στηλιτεύει τὴν ἀσέβεια τοῦ δολοφόνου, καὶ δὲν προσφέρει καὶ στὸν ἑαυτό του καὶ στοὺς ὑπηκόους του ἐξιλαστήρια προσφορὰ, σὰν βασιλιάς τῆς εἰρήνης, μιμούμενος τὸν Χριστό; Γι' αὐτὸ ζητῶ καὶ ἐκλιπαρῶ ὁ ταπεινός, νὰ σπεύσεις σὺ ὁ εὐλαδέστατος, ὅπως καὶ ἔμαθα πῶς κινήθηκες, νὰ παραδώσεις τὸν ἑαυτό σου ἐξολοκλήρου στὴν ἀνόρθωση τῆς πίστεως, ἀπὸ τὴν ὁποία ἐξαρτᾶται ἡ σωτηρία καὶ τοῦ κράτους καὶ ὅλων τῶν ὑπηκόων.

81. Στὸν λογοθέτη Παντολέοντα.

Ἡ ἀρετὴ ἄλλων γίνεται βέβαια γνωστὴ σὲ μᾶς ἀπὸ τὴ φήμη, ἡ δικὴ σου ὅμως, τοῦ πάνω ἀπὸ κάθε τιμὴ δεσπότη μου, προηγουμένως βέβαια προσωπικά, τώρα ὅμως ἔφτασε νὰ ἀκούεται μέχρι τὴν ἄκρη τοῦ κόσμου ὅπου βρισκόμαστε. Καὶ τί εἶναι αὐτὸ ποῦ λέγεται; Ὅτι πῆρε τὸ θάρρος τὸ στόμα σου, ποῦ κινεῖται ἀπὸ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, νὰ κηρύξει τὴ σοφία τοῦ Θεοῦ, τὰ λόγια τῆς ἀλήθειας, γιὰ τὴν ὠφέλεια καὶ σωτηρία καὶ τῆς δικῆς σου ψυχῆς, καὶ ὁλόκληρης τῆς Ἐκκλησίας μας. Καὶ εἶσαι μακάριος, καὶ εὐλογημένο τὸ στόμα σου, καὶ σὲ ἐξυμνοῦν ὅλοι οἱ εὐσεβεῖς ποῦ σὲ ἄκουσαν. Καὶ στεφάνι ἀπὸ χαρίσματα στολίζει τὸ τίμιο κεφάλι σου,

ἐπὶ τὴν τιμίαν σου κάραν, καὶ κλοιὸς χρύσεως ἐπὶ τὸν ἱερόν σου τρά-
 χηλον, υἱὲ ὑπακοῆς, τέκνον φωτός, θρέμμα εὐσεβείας. Τάδε λέγει Κύ-
 ριος «Ἄνοιξον τὸ στόμα σου, καὶ πληρώσω αὐτό», ἀνθ' ὧν ὑπήκου-
 σας φωνῆς μου. Ἐντολὴ γὰρ Κυρίου μὴ σιωπᾶν ἐν καιρῷ κινδυνευού-
 5 σης πίστεως. Λάλει γάρ, φησί, καὶ μὴ σιώπα. Καί, «Ἐὰν ὑποστέλλη-
 ται, οὐκ εὐδοκεῖ ἡ ψυχὴ μου ἐν αὐτῷ». Καί, «Ἐὰν οὗτοι σιωπήσωσιν,
 οἱ λίθοι κεκράξονται». Ὡστε, ὅτε περὶ πίστεως ὁ λόγος, οὐκ ἔστιν
 εἰπεῖν, Ἐγὼ τίς εἰμι; Ἱερεὺς; Ἄλλ' οὐδαμοῦ. Ἄρχων; Καὶ οὐδ' οὕτως.
 Στρατιώτης; Καὶ ποῦ; Γεωργός; Καὶ οὐδ' αὐτὸ τοῦτο. Πένης, μόνον
 10 τὴν ἐφήμερον τροφήν ποριζόμενος. Οὐδεῖς μοι λόγος καὶ φροντίς περὶ
 τοῦ προκειμένου. Οὐδ' αὖ, οἱ λίθοι κράξουσι, καὶ σὺ σιωπηλὸς καὶ ἄφρον-
 τισ; ἢ ἀναίσθητος φύσις Θεοῦ ἐπακήκοε, καὶ αὐτὸς λαίλαπιότης; ὃ μὴ
 ἐψύχεται, μηδὲ ἐν κριτηρίῳ λελογοθῆναι, δεδοικὸς οἴονεὶ τὸ πρό-
 σταγμα φωνοβολεῖ, καὶ σὺ ὁ μέλλων εὐθύνεσθαι ὑπὸ Θεοῦ ἐν καιρῷ
 15 ἐτάσεως, καὶ περὶ ἀργοῦ ῥήματος, κἂν ἐπαίτης εἶ, διδόναι λόγον,
 λέγεις ἀλογῶν. Τίς μοι ἐν τούτῳ φροντίς; Ταῦτα, ὧ δέσποτα, φησὶν ὁ
 Παῦλος, «μετεσχημάτισα εἰς ἑμαυτὸν καὶ Ἀπολλῶ δι' ὑμᾶς, ἵνα ἐν
 ἡμῖν μάθητε τὸ μὴ ὑπὲρ ὃ γέγραπται φρονεῖν». Ὡστε καὶ αὐτὸς ὁ
 πένης πάσης ἀπολογίας ἐστέρηται ἐν ἡμέρα κρίσεως, μὴ τανῦν λαλῶν
 20 ὡς κριθησόμενος καὶ διὰ τοῦτο μόνον μὴ ὅτι γέ τις τῶν ἐφεξῆς καθ'
 ὑπεροχὴν, μέχρις αὐτοῦ τοῦ τὸ διάδημα περικειμένου, ᾧ καὶ ἀνυπέ-
 βλητον τὸ κριμα. «Δυνατοὶ γὰρ δυνατῶς ἐτασθήσονται», φησί, καί,
 «Κρίσις ἀπότομος ἐν τοῖς ὑπερέχουσι». Λάλει οὖν, κύριέ μου, λάλει.
 Διὰ τοῦτο καὶ γὰρ ὁ τάλας δεδοικῶς τὸ κριτήριον λαλῶ. Φθέγγξαι ἕως
 25 τῶν θεσηχῶν ὧτων τοῦ εὐσεβοῦς ἡμῶν βασιλέως, ἐπεὶπερ εἶ τῶν ὑπε-
 ρεχόντων.

Οὐδεμία αἵρεσις τῶν ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἀναβρασάντων, τῆς
 Εἰκονομαχίας ταύτης αἰρέσεως δεινότερα. Χριστὸν ἤρηται, εἰς πρό-
 σωπον δέρει, πραγματικῶς καὶ λογικῶς λυττώσα. Τὸ μὲν φληναφεῖ,
 30 Χριστὸν μὴ περιγράφεσθαι κατὰ τὸν τοῦ σώματος χαρακτῆρα, ὅπερ
 ἐστὶν ἀναιρετικὸν τοῦ σάρκα γενέσθαι τὸν Λόγον. Εἰ γὰρ σὰρξ, πάν-
 τως καὶ περιγράφοιτο· ἐπεὶ φᾶντασμα τὸ εὐαγγελιζόμενον Μανιχαϊκῶ
 φρονήματι. Τὸ δὲ ὅτι ξέει, κλαῖ, κατασκάπτει, πυρρικανστεῖ πάντα θεῖον

81. Ψαλμ. 80, 11.

82. Ἐβρ. 10, 38.

83. Λουκᾶ 19, 40.

84. Ματθ. 12, 36.

85. Α' Κορ. 4, 6.

86. Σοφ. Σολ. 6, 6.

87. Ὅπ. π. 6, 5.

καὶ περιδέραιο χρυσὸ στὸν ἱερὸ λαιμό σου, υἱὲ τῆς ὑπακοῆς, παιδί τοῦ φωτός, γέννημα τῆς εὐσέβειας. Ὁ Κύριος λέγει τὰ ἑξῆς· «Ἐάνθρωπος ἀνοιξε τὸ στόμα σου καὶ θὰ τὸ γεμίσω»⁸¹, ὡς ἀνταμοιβὴ ἔπειδὴ ἄκουσες τὰ λόγια μου. Καθόσον εἶναι ἐντολὴ τοῦ Κυρίου νὰ μὴ σιωπᾶμε ὅταν κινδυνεύει ἡ πίστη. Γιατί λέγει· νὰ μιᾶς καὶ νὰ μὴ σιωπᾶναις· καί· «Ἐάν ὑποχωρεῖ, δὲν εὐαρεστεῖται ἡ ψυχὴ μου σ' αὐτόν»⁸²· καί· «Ἐάν αὐτοὶ σιωπήσουν, θὰ φωνάξουν δυνατὰ οἱ πέτρες»⁸³. Ὡστε, ὅταν πρόκειται γιὰ τὴν πίστη, δὲν μπορούμε νὰ ποῦμε· Ἐγὼ ποιὸς εἶμαι; Εἶμαι ἱερέας; Ὁχι. Ἄρχοντας; Οὔτε. Στρατιώτης; Ἄπὸ ποῦ; Γεωργός; Οὔτε καὶ αὐτό. Εἶμαι φτωχός, ἐξασφαλίζοντας μόνο τὴν καθημερινή μου τροφή. Δὲν ἔχω λόγο, οὔτε ἐνδιαφέρον γιὰ τὸ θέμα αὐτό. Ἀλλοίμονο! Οἱ πέτρες θὰ κράξουν, καὶ σὺ μένεις σιωπηλὸς καὶ ἀδιάφορος; Ἡ ἀναίσθητη φύση ὑπάκουσε στὸν Θεό, καὶ σὺ μένεις ἀδιάφορος; Αὐτὸ ποῦ δὲν ἔχει ψυχὴ οὔτε λογοδοτεῖ στὸ δικαστήριον, φοβούμενο κατὰ κάποιον τρόπο τὴν ἐντολή, βροντοφωνάζει, καὶ σὺ ποῦ πρόκειται νὰ λογοδοτήσεις στὸν Θεὸ τὸν καιρὸ τῆς κρίσεως ἀκόμα καὶ γιὰ μιὰ λέξη ἀνωφελῆ⁸⁴, ἔστω καὶ ἂν εἶσαι ζητιάνος, λὲς ἀπερίσκεπτα, Τί μὲ νοιάζει γι' αὐτό; «Αὐτά», δεσπότη μου, λέγει ὁ Παῦλος, «τὰ ἐφάρμοσα στὸν ἑαυτό μου καὶ στὸν Ἀπολλῶ γιὰ χάρη σας, γιὰ νὰ διδαχθεῖτε μὲ τὸ παράδειγμα μας, νὰ μὴ φρονεῖτε περισσότερο ἀπὸ ὅ,τι εἶναι γραμμένον»⁸⁵. Ὡστε ἀκόμα καὶ ὁ φτωχὸς τὴν ἡμέρα τῆς κρίσεως δὲν θὰ ἔχει καμμιά δικαιολογία, ἂν τώρα δὲν μιᾶ, γιατί θὰ κριθεῖ καὶ μόνο γι' αὐτό. Καὶ φυσικὰ δὲν θὰ ἐξαιρεθεῖ κανένας ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ βρίσκονται ψηλά, οὔτε καὶ αὐτὸς ποῦ φορᾶ τὸ στέμμα. Καὶ ἡ καταδίκη τους θὰ εἶναι ἡ ἀνώτερη ποῦ ὑπάρχει. Γιατί λέγει, «Οἱ δυνατοὶ θὰ δικαστοῦν αὐστηρότερα»⁸⁶, καί, «Καταδίκη φρικτὴ θὰ ἐπιβληθεῖ στοὺς ἄρχοντες»⁸⁷. Νὰ μιᾶς λοιπόν, κύριέ μου, νὰ μιᾶς. Γι' αὐτὸ καὶ ἐγὼ ὁ ταλαίπωρος, ἔπειδὴ φοβᾶμαι τὸ δικαστήριον, μιᾶ. Νὰ μιᾶς μέχρι τὰ θεοήχητα αὐτιά τοῦ εὐσεβοῦς βασιλιᾶ, γιατί εἶσαι ἕνας ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ ὑπερέχουν.

Καμμιά αἵρεση ἀπὸ αὐτὲς ποὺ ξεφύτρωσαν στὴν Ἐκκλησία δὲν εἶναι πιὸ φοβερὴ ἀπὸ αὐτὴ τὴν αἵρεση τῆς Εἰκονομαχίας. Ἄρνεϊται τὸν Χριστό, τὸν χτυπᾶ μὲ λύσσα στὸ πρόσωπο, πραγματικὰ καὶ λογικά. Ἄπὸ τὴ μία φλυαρεῖ, ὅτι ὁ Χριστὸς δὲν περιγράφεται ὡς πρὸς τὴ μορφή τοῦ σώματός του, πρᾶγμα ποῦ σημαίνει ὅτι ἄρνεϊται ὅτι ὁ Λόγος σαρκώθηκε. Γιατί, ἂν σαρκώθηκε, ὅπωςδήποτε καὶ περιγράφεται, ἐνῶ αὐτὸ ποῦ διδάσκεται μὲ τρόπο μανιχαϊκὸ εἶναι φάντασμα. Ἄπὸ τὴν ἄλλη πάλι

ναόν, πᾶν ἱερὸν ἀνάθημα, ἐφ' ᾧ ὁ Χριστοῦ χαρακτήρ, τῆς Θεοτόκου, εἰτινοσοῦν τῶν ἁγίων. Χριστιανοὶ ἀπολλύμεθα. «Προφθάσωμεν τὸ πρόσωπον Χριστοῦ ἐν ἐξομολογήσει», ἀσπασώμεθα Χριστόν, ὃν δι' ἀθετήσεως τῆς αὐτοῦ ἁγίας εἰκόνας ἀρνούμεθα.

5 ΠΒ' (82) – Δημόχαρι Λογοθέτη γενικῶ.

Ἡ τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν ἔντευξις παρρησίαν δίδωσι καὶ τοὺς ἀγνώτας πρὸς αὐτοὺς ἴεσθαι, μὴ ὅτι τοὺς γνωρίμους καὶ τῆς αὐτῶν εὐθυμοσύνης πείραν εἰληφότας. Διὰ τοῦτο τεθαρρηκότες οἱ ταπεινοί, ἐπιστέλλομεν τῇ ὑπερφυεῖ καὶ εὐσεβεστάτῃ σου μεγαλωσύνῃ, εὐφη-
10 μούντες αὐτὴν κατὰ τὸ εἶκός, ὅτι ρίζης εὐφυοῦς ἀγαθὸν βλάστημα, ὅτι φρονήσεως δεξιᾶς ἱερὸν ἀποτέλεσμα, ὅτι παιδεύσεως ποικίλης ἀγλαΐ-
σμα περισπούδαστον, ἔνθεν καὶ βασιλευσιν ἀσπασί, καὶ πᾶσι διαλα-
λητή, καὶ τούτου ἀρχαῖς ἐξ ἀρχῶν ἀμείδουσα, εἰς τὴν κορυφαιοτάτην
τῶν ἐν τέλει ἀνέδραμεν. Εὐγε, καὶ πάννυ εἰκότως. Εἰ δὲ καὶ ὅτι ἡμῖν
15 τοῖς εὐτελέσι δι' αὐτὴν τὴν ἀρετὴν ποθητή, οὐ πάννυ τι τῶν ἀγαστῶν,
διὰ τὸ σὺδαμινόν· πλὴν ὅτι ὑποβάλλοι ὁ καιρὸς καὶ ἐξ εὐτελῶν παρὰ-
κλησίῃ σοι προσάγεσθαι, ἣ δὲ ἐστὶν ὀρέξει σε χεῖρα τῇ καταπεσοῦση
καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησίᾳ πτώματι ἀσεβείας. Τοῦτο δὴ καὶ ἤκουσται ἡμῖν
ἐνεργήσαντα, καὶ εὐξάμεθά σοι ὡς ἁμαρτωλοί, καὶ εὐλογησάμεν σε
20 ἀπὸ καρδίας πεπονημένης, ὅτι καὶ ἐλεγμῶ δικαίῳ ἤλεγξας τὸν ἀσε-
βάρχην Ἰωάννην, τοσαῦτα εἰπών, ὅσα ἦν ἄξιον ἀκοῦσαι τὸν μυσαρὸν,
ἅττα καὶ ἡμῖν, οἶμαι, καὶ πολλοῖς ἄλλοις προδεδήλωται. Ἐπεὶ οὐκ
«ἔστι κρυπτὸν ὃ οὐ γνωσθήσεται», καθά φησι τὰ Λόγια. Καὶ ἄλλως
ὅτι οἱ ἀσεβείας ἑξαρχοὶ τοιούτων πράξεων ἔνοχοι δικαιοτάτως πεφα-
25 νέρονται.

Μὴ τοίνυν, ὦ δέσποτά μου, ἀπολήξειας τοῦ καλοῦ σου ἀγῶνος, ἀλλὰ συνεισένεγκον τῇ μεγίστῃ σου ὑπεροχῇ ἰσόρροπον τὴν βοήθει-
αν, ὡς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς ταύτην προσκληθεῖς ἐξ ἀναγκαίου τοῦ χρό-
νου. Οὕτω γὰρ μᾶλλον εὐκλεθηθήσῃ παρὰ τε Θεῷ τῷ εὐδοκήσαντι,
30 καὶ βασιλεῖ τῷ ἀπαρξαμένῳ εὐσεβεῖν, καὶ ἅπασιν τοῖς τὸν ὀρθὸν λόγον
τῆς ἀληθείας πρεσβεύουσιν. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ σεαυτῷ τῆς κατὰ τὴν

88. Ψαλ. 94, 2.

89. Ματθ. 10, 26.

ἀπογυμνώνει, κομματιάζει, κατασκάπτει, πυρπολεῖ κάθε ναὸ τοῦ Θεοῦ, κάθε ἱερὸ ἀφιέρωμα στὸ ὁποῖο ὑπάρχει ἡ μορφή τοῦ Χριστοῦ, τῆς Θεοτόκου καὶ ὁποιουδήποτε ἀπὸ τοὺς ἁγίους. Χριστιανοί, χανόμεσθε. «Ἄς διαστοῦμε νὰ ἐμφανιστοῦμε μπροστά του μὲ δοξολογία»⁸⁸, ὡς ἀσπασθοῦμε τὸν Χριστό, τὸν ὁποῖο ἀρνούμαστε, ἀρνούμενοι τὴν ἁγία εἰκόνα του.

82. Στὸν γενικὸ λογοθέτη Δημόχαρι.

Ἡ συναναστροφή μὲ ἀγαθοὺς ἀνθρώπους ἐνθαρρύνει καὶ ἐκείνους ποὺ δὲν τοὺς γνωρίζουν νὰ πηγαίνουν σ' αὐτούς, πολὺ περισσότερο τοὺς γνωστούς τους καὶ ποὺ ἔχουν γνωρίσει τὴν καλοκαρδία τους. Γι' αὐτὸ ἐγὼ ὁ ταπεινός, παίρνοντας τὸ θάρρος, γράφω στὴν ἐξαιρετικὴ καὶ εὐλαβέστατη μεγαλωσύνη σου, ἐπευφημώντας τὴν ὅπως τῆς ταιριάζει, γιατί εἶσαι ἀγαθὸ βλαστάρι καλοβλαστημένης ρίζας, καρπὸς ἱερὸς ὀρθῆς πίστεως, περιζήτητο κόσμημα πλούσιας μόρφωσης, γι' αὐτὸ καὶ ἀποδεκτὴ ἀπὸ τοὺς βασιλεῖς καὶ φημισμένη σὲ ὅλους, καὶ γι' αὐτό, μεταβαίνοντας ἀπὸ τὸ ἓνα ἀξίωμα στὸ ἄλλο, ἀνέβηκε στὴν πιὸ ψηλὴ κορυφὴ τῶν ἀρχόντων. Εὔχε σου, καὶ πολὺ δικαιολογημένα. Καὶ ἂν ἐξαιτίας τῆς ἀρετῆς της εἶναι καὶ σὲ μένα τὸν τιποτένιο ἀγαπητή, δὲν εἶναι κάτι ἀπὸ τὰ πολὺ ἀξιοθαύμαστα, ἐξαιτίας τῆς μηδαμινότητάς μου. Ἄλλ' ὅμως ἡ συγκυρία ἐπιβάλλει νὰ σοῦ ὑποβάλλεται παράκληση καὶ ἀπὸ ταπεινούς. Καὶ ἡ παράκληση αὐτὴ εἶναι νὰ ἀπλώσεις χέρι βοήθειας στὴν Ἐκκλησία μας ποὺ βρίσκεται πεσμένη στὴν ἀσέβεια. Αὐτὸ βέβαια ἀκούστηκε καὶ σὲ μᾶς ὅτι τὸ κάνατε, καὶ προσευχηθήκαμε γιὰ σένα ὡς ἁμαρτωλοὶ καὶ σὲ ἐγκωμιάσαμε μὲ τὴν ταλαιπωρημένη καρδιά μας, γιατί ἤλεγξες μὲ δίκαιο ἔλεγχο τὸν ἀρχηγὸ τῆς ἀσέβειας Ἰωάννη, λέγοντας τόσα, ὅσα ἦταν ἄξιος νὰ ἀκούσει ὁ βδελυρός, τὰ ὁποῖα εἶναι γνωστὸ ὅτι ἔγιναν καὶ σὲ μᾶς, ἀλλά, νομίζω, καὶ σὲ πολλοὺς ἄλλους. Γιατί «δὲν ὑπάρχει κρυφὸ, ποὺ νὰ μὴ γίνεται γνωστὸ»⁸⁹, ὅπως λέγει ἡ Γραφή, καὶ ἐπίσης, ὅτι πολὺ δίκαια φανερώνονται οἱ ἀρχηγοὶ τῆς ἀσέβειας, ποὺ εἶναι ἔνοχοι τέτοιων πράξεων.

Μὴ λοιπόν, δέσποτά μου, σταματήσεις τὸν καλὸ σου ἀγώνα, ἀλλὰ πρόσφερε ἀνάλογη πρὸς τὴν μέγιστη ἐξουσία σου βοήθεια, ἐπειδὴ ἀπὸ τὸν Θεὸ προσκλήθηκες στὸ ἀξίωμα αὐτὸ ἀπὸ τὴν ἀνάγκη τοῦ καιροῦ. Γιατί ἔτσι θὰ δοξαθεῖς περισσότερο καὶ ἀπὸ τὸν Θεὸ ποὺ σοῦ ἔδειξε τὴν εὐνοιά του, καὶ ἀπὸ τὸν βασιλιά, ὁ ὁποῖος ἀρχισε νὰ γίνεται εὐσεβής, καὶ ἀπὸ ὅλους ἐκείνους ποὺ πιστεύουν στὸν ὀρθὸ λόγον τῆς ἀλήθειας.

αίρετικὴν κοινωνίαν χράνσεως, ἐντεῦθεν χαρίση ἀλεξιτήριον φάρμακον.

ΠΓ' (83) – Τοῖς ἁγίοις μου πατράσι καὶ ὁμολογηταῖς Χριστοῦ, Ἰωάννη, Μιχαήλ καὶ Βασιλείῳ.

5 Καὶ νῦν ἐπιστεῖλαι εὖ ἔχειν ἐδοκίμασα τοῖς ἐμοῖς πατράσι, καὶ ἐπιστεῖλαι ὁμοῦ ὡς τῆς αὐτῆς ἀρετῆς καὶ ὁμονοίας, μᾶλλον δὲ μαρτυρίας Χριστοῦ ἠξιωμένοις. Ἐπεὶ γὰρ εὐδόκησεν ὁ ἀγαθὸς Θεὸς ἡμῶν ἀφεθῆναι καὶ ἡμᾶς τοὺς ἁμαρτωλοὺς τῆς φυλακῆς, τῇ μεσιτείᾳ τοῦ ἀγαθοῦ βασιλέως, ὥσπερ τι ἔδνον προσφέρω ὑμῖν τὸ γράμμα, χαίρων
10 καὶ συγχαίρων ὑμῶν τῇ πατρῴῃ, καὶ τῇ, οἷον εἰπεῖν, κατὰ Χριστὸν νίκη. Καὶ γὰρ νενικήκατε τὸν πονηρὸν, ὃ θαυμάσιοι, καὶ ἔνδον διὰ τῆς πάλης τῶν λογισμῶν, καὶ ἐκτὸς διὰ τῆς ἐνθέου ὑπομονῆς, μὴ κάμψαντες γόνυ τῷ ὑπηρετοῦντι δράκοντι. Ἐκείνου γὰρ ἀριδῆλως ὑπουργὸς Λέων, ὁ παγκάκιστος ἐκείνου θεραπευτής, ὁ τῆς εἰκόνης
15 Χριστοῦ ὑβριστής, καὶ τῶν ἁγίων φονευτής, ἐκάτερος ἐκάτέρῳ συμφωνήσας, καὶ συνθήκην ἄμφω ποιησάμενοι περιελεῖν τὸ ὄνομα Χριστοῦ δι' ἀφαιρέσεως τοῦ θείου καὶ προσκνητοῦ αὐτοῦ χαρακτήρος. Ἐπεὶ μὴ πέφθακεν ὁ καιρὸς τῆς δευτέρας θείας ἐπιφανείας, ἵνα ὀλοφανεῶς Χριστὸς ἀρνηθεῖ. Ἄλλ' εὐλογητὸς ὁ Θεός, ὃς καὶ τὸν διώκτην
20 ὄλεσε θανάτῳ περιβοήτῳ καὶ ἀξιολόγῳ τῆς ἀποστασίας ἔδει γὰρ τὸν τεμόντα τὸ Κυριακὸν σῶμα, ξίφει κατατμηθέντα ἀπορρηξαι τὴν ζωὴν, καὶ ὑμᾶς στεφανίτας ἀναδείξας, κλέος τῇ ἐαυτοῦ Ἐκκλησίᾳ περιεποιήσατο, ἀρετῆς ἀλείπτας, ἐρείσματα πίστεως, ἐδραιώματα ἀληθείας, ὑποδείγματα καρτερίας, τῷ ὄντι καθηγητάς, ὡς ἀληθῶς
25 μοναστάς, ἀπεικονίσματα τῶν μακαρίων ἐκείνων καὶ πάλαι ἁγίων, οἳ ἐν τοῖς ὁμοίοις ἀνδρικοῖ γεγονότες, τῷ ἁμαράντῳ τῆς δικαιοσύνης στεφάνῳ κατεκοσμήθησαν, χορεύοντες αἰώνια. Τοιοῦτοι ὑμεῖς, καὶ ὑμῶν ὁ ἔπαινος ὑπέρτερος τῆς ἐμῆς οὐδαμινης γλώττης τοσοῦτον δὲ μόνον ἀδούσης, ὅσον τὸν καιρὸν ἀφοσιώσασθαι, καὶ τὸν πόθον θε-
30 ραπεῦσαι, καὶ τὸ πνεῦμα ἀναζωπυρῆσαι εἰς ἄληκτον δέησιν, τοῦ ἐπικληθῆναι Θεὸν τέλεον ἡμῖν τὸ τῆς εἰρήνης ἀγαθὸν ἐξανατεῖλαι. Ὁρᾶ-

Καὶ ὄχι μόνο, ἀλλὰ καὶ στὸν ἑαυτό σου ἔτσι θὰ χαρίσεις φάρμακο ποῦ θὰ ἀπομακρύνει τὴν μόλυνση ἀπὸ τὴν ἐπικοινωνία μὲ τοὺς αἰρετικούς.

83. Στοὺς ἁγίους μου πατέρες καὶ ὁμολογητὲς τοῦ Χριστοῦ Ἰωάννη, Μιχαήλ καὶ Βασίλειο.

Καὶ τώρα θεώρησα καλὸ νὰ γράψω στοὺς πατέρες μου ὅτι εἶμαι καλά, καὶ νὰ τοὺς γράψω συγχρόνως, ὅτι εἶναι καταξιωμένοι τῆς ἴδιας ἀρετῆς καὶ ὁμολογίας, ἢ μᾶλλον τῆς μαρτυρίας τοῦ Χριστοῦ. Ἐπειδὴ δηλαδὴ εὐδόκησε ὁ ἀγαθὸς Θεὸς μας καὶ ἐλευθερωθήκαμε καὶ ἐμεῖς οἱ ἁμαρτωλοὶ ἀπὸ τὴ φυλακὴ, μὲ τὴ μεσολάβηση τοῦ καλοῦ βασιλιᾶ, σᾶς προσφέρω αὐτὸ τὸ γράμμα σὰν κάποιο δῶρο, χαίροντας καὶ συγχαίροντας μαζί σας γιὰ τὴν πατερικὴ στάση σας καί, θὰ ἔλεγα, γιὰ τὴν κατὰ Χριστὸν νίκη σας. Πραγματικά, θαυμάσιοι, νικήσατε τὸν πονηρὸ καὶ μέσα σας μὲ τὴν πάλη τῶν λογισμῶν, καὶ ἐξωτερικὰ μὲ τὴν ἐνισχυμένη ἀπὸ τὸ Θεὸ ὑπομονή σας, χωρὶς νὰ κάμψετε τὸ γόνατο σὲ ἐκεῖνον ποῦ ὑπηρετοῦσε τὸν δράκοντα. Γιατὶ ἐκείνου ὑπηρετῆς ὀλοφάνερα ἦταν ὁ Λέων, ὁ πιὸ κακὸς λάτρης ἐκείνου, ὁ ἀτιμαστὴς τῆς εἰκόνας τοῦ Χριστοῦ καὶ φονιάς τῶν ἁγίων, οἱ ὅποιοι συμφώνησε ὁ ἕνας μὲ τὸν ἄλλο καὶ συνῆψαν συνθήκη καὶ οἱ δύο νὰ ἀφανίσουν τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ μὲ τὴν ἀφαίρεση τῆς θείας καὶ προσκυνητῆς εἰκόνας του. Γιατὶ δὲν ἔχει ἀκόμα φτάσει ὁ καιρὸς τῆς δευτέρας θείας παρουσίας του, γιὰ νὰ γίνῃ ὀλοφάνερη ἄρνηση τοῦ Χριστοῦ. Ἀλλὰ ἄς εἶναι δοξασμένος ὁ Θεός, ὁ ὅποιος καὶ τὸν διώκτη τὸν ἐξολόθρευσε μὲ διαβόητο καὶ ἀντάξιο πρὸς τὴν ἀποστασία του θάνατο. Γιατὶ ἔπρεπε, αὐτὸς ποῦ ἔκοψε τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου, νὰ ἀποχωριστεῖ τὴ ζωὴ κατατεμαχισμένος μὲ ξίφος, καὶ σᾶς ἀναδεικνύοντάς σας νικητὲς στεφανωμένους, σᾶς κατέστησε δόξα τῆς Ἐκκλησίας του, προπονητὲς τῆς ἀρετῆς, στηρίγματα πίστεως, ἐδραιώματα τῆς ἀλήθειας, ὑποδείγματα ὑπομονῆς, πραγματικούς καθηγητὲς, ἀληθινούς μοναχοὺς, ἀπεικονίσεις ἐκείνων τῶν μακάρων καὶ παλαιῶν ἁγίων, οἱ ὅποιοι, ἐπειδὴ σὲ ὅμοιες περιστάσεις ἀποδείχθηκαν ἀνδρεῖοι, στεφανώθηκαν μὲ τὸ ἀμάραντο στεφάνι τῆς δικαιοσύνης καὶ ψάλλουν αἰῶνια. Τέτοιοι ἀναδειχθήκατε καὶ σεῖς, καὶ ὁ ἔπαινός σας εἶναι ἀνώτερος ἀπὸ τὴ δική μου μηδαμνὴ γλῶσσα, ἢ ὅποια τόσο μόνο σᾶς ἐξυμνεῖ, ὅσο χρειάζεται γιὰ νὰ ἐξαγνίσει τὸν καιρὸ, νὰ ὑπηρετήσῃ τὸν πόθο, καὶ νὰ ἀναθερμάνῃ τὸ πνεῦμα^{89α} σὲ ἀσταμάτητη δέηση, γιὰ νὰ παρακληθεῖ ὁ Θεὸς νὰ ἀνατείλει σὲ μᾶς τέλειο τὸ ἀγαθὸ τῆς εἰρήνης. Γιατὶ βλέπετε,

τε γάρ, ὡς σεβάσμιοι, ὅπως ἔτι κραδαίνει τὰ πράγματα Δυνατὸς δέ ἐστι τῆ ἀρχῆ καὶ τὸ τέλος δεξιὸν συναναφάναι. Εὐχέσθαι παρακλήθητε περὶ τῆς ταπεινώσεώς μου, ἀεισέβαστοι.

ΠΔ' (84) – Θεοδώρω μονάζοντι.

5 Ἐγὼ σου τὴν θεοσέβειαν παρεκάλεσα, τῶν κατ' ἐμοῦ ἐγκωμίων ἀφέμενον, μᾶλλον προσεύχεσθαι, μὴ πάντῃ με Θεοῦ ἀπομακρύνεσθαι, καὶ τὸς οὐκ οἶδ' ὅθεν φερόμενος, εἰς μείζους ἐξήφθης λόγους αἰνέσεως. Μὴ οὕτω, πάτερ, μηδαμῶς. Ἡ οὐκ οἶσθα, ὅτι ἀνθρώπων ἀπάντων ἐγὼ ὁ τάλας ἁμαρτωλότερος, καὶ οὐκ οἶδ' ὅπως ἔλεει Θεοῦ εἰς φυλα-
10 κὴν αὐτοῦ ἠξιῶμαι διατελεῖν; Διὸ καὶ δέδια, μήπως, ἐπισκεψάμενος ἐν τῷ τελουμένῳ ὁμολογητικῷ γάμῳ, ἴδοι με οὐκ ἐνδεδυμένον ἔνδυμα γάμου, εἴτ' οὖν καθαρότητος, καὶ εἴποι τοῖς ὑπηρέταις ἑ. γέλοις «Δήσαντες αὐτοῦ χεῖρας καὶ πόδας, ἐκβάλετε αὐτόν, καὶ ἐμβάλετε εἰς τὸ σκοτὸς τὸ ἐξώτερον», ὡς παρενεύραντα ἑαυτὸν ἀναξίως τοῖς ὁμολογη-
15 ταῖς μου. Ὡστε, τοῦτο εἰδῶς, κλαῖέ με μᾶλλον, πάτερ, καὶ προσεύχου, μὴ τοῦτό μοι συμβῆναι. Καὶ ὦδε μὲν ταῦτα.

Περὶ δὲ τοῦ “διὰ” καὶ “ἀνά” ὑπὸ τοῦ μεγάλου Βασιλείου εἰρημέ-
νων, δηλονότι ἐν τῇ χρήσει κειμένων τῶν προθέσεων τῆς εἰκόνας, οὐχ ὑπὸ τοῦ ἁγίου δοκεῖ μοι ἐκφωνηθῆναι καὶ οὕτω καὶ οὕτως, ἀλλ' ἐκ με-
20 ταγραφῆς τὸ σφάλμα· πλὴν εἰς ταυτὸν φέρει τὸν νοῦν ἀμφοτέρα. Οἶον «Ἡ τῆς εἰκόνας τιμὴ ἐπὶ τὸ πρωτότυπον ἀναβαίνει»· καὶ ἀληθές τοῦτο καὶ ἐπὶ φυσικῆς εἰκόνας, τοῦτο καὶ ἐπὶ τεχνητῆς, τῆς ἀναβάσεως οὐδὲν ἄλλο δηλούσης, ἢ ὅτι ἡ αὐτὴ ἐστὶ τιμὴ παρὰ τὸ τῆς οὐσίας διάφορον ἐπὶ τῶν τεχνητῶν ἐπὶ δὲ τῶν φυσικῶν, καὶ κατὰ τὸ τῆς οὐσίας
25 ταυτὸν ἀμφοῖν. Καὶ γοῦν αὐτὴ ἡ ἀλήθεια εἶρηκεν «Ὁ ἀθετῶν ὑμᾶς, ἐμὲ ἀθετεῖ, καὶ ὁ ἐμὲ ἀθετῶν, ἀθετεῖ τὸν πέμψαντά με». Φυσικὴ οὖν τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς εἰκὼν ὁ Υἱός, τεχνητὴ δὲ τοῦ Υἱοῦ, ὥσπερ καὶ τοῦ Πατρὸς, ἡμεῖς, ἡγοῦν ποιητικὴ· καὶ ποιητῆς γὰρ καὶ τεχνίτης τῶν ἀπάντων λέγοιτο Θεός

30 Εἰληπται δὲ τῷ ἁγίῳ Βασιλείῳ τὸ τεχνητόν, ἐπὶ τῶν ἐν πίναξιν εἰκόνων, καὶ ταυτὸν ἡμᾶς λαβεῖν τοὺς κατ' εἰκόνα Θεοῦ γεγονότας, καὶ τὴν ἐν πίνακι ὑφ' ἡμῶν τεχνουργημένην εἰκόνα ἐπὶ τοῦ τεχνητοῦ.

σεβαστοί μου, ὅτι ἀκόμα τὰ πράγματα κινοῦνται ἀπειλητικᾶ. Εἶναι ὅμως δυνατὸς νὰ κάνει καὶ τὸ τέλος εὐνοϊκὸ ὅπως καὶ τὴν ἀρχή. Σᾶς παρακαλῶ, παντοτινὰ σεβαστοί μου, νὰ προσεύχεστε γιὰ τὴν ταπεινότητά μου.

84. Στὸν μοναχὸ Θεόδωρο.

Ἐγὼ παρακάλεσα τὴ θεοσέβειά σου, ἀφήνοντας τὰ ἐναντίον μου ἐγκώμια, νὰ προσεύχεται περισσότερο νὰ μὴν ἀπομακρυνθῶ τελείως ἀπὸ τὸν Θεό, καὶ σύ, δὲν ξέρω ἀπὸ ποῦ παρακινούμενος, ἐπιδόθηκες σὲ μεγαλύτερους λόγους ἐγκωμίων. Μὴ ἔτσι, πατέρα μου, μὲ κανένα τρόπο. Ἡ μήπως δὲν γνωρίζεις, ὅτι ἐγὼ εἶμαι ὁ πιὸ ἁμαρτωλὸς ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, καὶ δὲν γνωρίζω πῶς, μὲ τὴν εὐσπλαγχνία τοῦ Θεοῦ, ἀξιώθηκα νὰ βρισκομαι κάτω ἀπὸ τὴ φρούρησή του; Γι' αὐτὸ καὶ φοβᾶμαι, μήπως, ἐπισκεπτόμενος τὸν ὁμολογητικὸ γάμο ποὺ τελεῖται, μὲ δεῖ νὰ μὴ φορῶ ἔνδυμα γάμου, δηλαδή ἔνδυμα καθαρότητας, καὶ πεῖ στοὺς ὑπηρετές ἀγγέλους «Δέσετε τὰ χέρια καὶ τὰ πόδια του, βγάλτε τον ἔξω, καὶ ρίξτε τον στὸ πιὸ βαθὺ σκοτάδι»⁹⁰, ἐπειδὴ εἰσχώρησε ἀνάμεσα στοὺς ὁμολογητὲς μου χωρὶς νὰ ἀξίζει. Ὡστε, γνωρίζοντάς το αὐτό, νὰ μὲ κλαῖς μᾶλλον, πάτερ, καὶ νὰ προσεύχεσαι, γιὰ νὰ μὴ μοῦ συμβεῖ αὐτό. Καὶ ὡς πρὸς αὐτὸ βέβαια αὐτὰ.

Ὅσο γιὰ τὶς προθέσεις “διὰ” καὶ “ἀνὰ” ποὺ ἔχουν λεχθεῖ ἀπὸ τὸν μέγα Βασιλεῖο, δηλαδή στὴ χρήση τῶν προθέσεων στὰ κείμενα τῶν εἰκόνων, ἔχω τὴ γνώμη ὅτι δὲν εἰπώθηκαν ἀπὸ τὸν ἅγιο καὶ ἔτσι καὶ ἀλλιῶς, ἀλλὰ τὸ σφάλμα ὀφείλεται στὴν ἀντιγραφή. Ὡστόσο καὶ οἱ δύο προθέσεις ἔχουν τὴν ἴδια σημασία. Γιὰ παράδειγμα: «Ἡ τιμὴ τῆς εἰκόνας μεταβαίνει στὸ πρωτότυπο». Αὐτὸ εἶναι ἀληθινὸ, καὶ ἰσχύει τόσο στὴν φυσικὴ εἰκόνα, ὅσο καὶ στὴν τεχνητή, ἀφοῦ ἡ ἀνάδραση δὲν σημαίνει τίποτε ἄλλο, παρὰ ὅτι ἡ τιμὴ εἶναι ἴδια ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴ διαφορὰ τῆς οὐσίας στὶς τεχνητὲς εἰκόνες. Στὶς φυσικὲς πάλι καὶ ὡς πρὸς τὴν οὐσία εἶναι ἴδιες καὶ οἱ δύο προθέσεις. Ἄλλωστε ἡ ἴδια ἡ Ἀλήθεια εἶπε: «Αὐτὸς ποὺ ἀρνεῖται ἐσᾶς, ἀρνεῖται ἐμένα, καὶ αὐτὸς ποὺ ἀρνεῖται ἐμένα, ἀρνεῖται Ἐκεῖνον ποὺ μὲ ἔστειλε»⁹¹. Φυσικὴ λοιπὸν εἰκόνα τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα εἶναι ὁ Υἱός, καὶ τεχνητὴ εἰκόνα τοῦ Υἱοῦ, ὅπως καὶ τοῦ Πατέρα, εἶμαστε ἐμεῖς, δηλαδή ποιητικὴ, καὶ ποιητῆς καὶ τεχνίτης ὅλων λέγεται ὁ Θεός.

Στὴν περίπτωσι τῶν εἰκόνων σὲ πίνακα χρησιμοποιήθηκε ἀπὸ τὸν μέγα Βασιλεῖο ἡ τεχνητὴ σημασία τῆς λέξεως, καὶ πρέπει νὰ ἐννοοῦμε ἐμεῖς ὡς ἴδιο πρᾶγμα ἐκείνους ποὺ δημιουργήθηκαν κατ' εἰκόνα Θεοῦ,

Καὶ μᾶλλον ἔγγυος ταυτισμὸς ἐπὶ τοῦ καθ' ὁμοίωσιν ὁ ἡμέτερος χαρα-
κτηρὸς πρὸς ἡμᾶς, ὥσπερ καὶ ὁ Χριστὸς πρὸς αὐτόν, ἢ ὁ ἡμέτερος πρὸς
Θεόν· ἐπειδὴ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων τὸ μέσον ἄπειρον· ὅτι ὁ μὲν ἄκτι-
στος, ἀπερίληπτος, ἀπερίγραπτος, καὶ ὅσα τῆς αὐτῆς συστοιχίας,
5 ἀνθρώποι δὲ κτίσμα, σῶμα, περιγραμμὸς, καὶ ὅσα ὁμόστοιχα τούτων.
Ἄνθρωπος δὲ καὶ εἰκὼν ἀνθρώπου ἐκάτερα κτίσμα, καὶ διαφορῆς
κτίσεως κατὰ θάτερον ἐπ' οὐσία. Καὶ εὗγε τὸ πρόβλημα σου· ὅτι ὑπέ-
δειξεν ἡμῖν ἐξ αὐτῆς τῆς θεολέκτου φωνῆς, ἐν τῇ ἀθετήσει τῆς εἰκόνας
αὐτὸν ἀθετεῖσθαι, καὶ ἐν τῇ αὐτοῦ Χριστοῦ ἀθετήσει ἀθετεῖσθαι τὸν
10 Πατέρα τὸν πέμπσαντα αὐτόν· καὶ εὗρισκονται οἱ Εἰκονομάχοι οὐκ
ἀρνησίχριστοι μόνον, ἀλλὰ γὰρ καὶ τρισάρητοι.

Τὸ δὲ “Διαβαίνει”, εἰ εἰς ταυτὸν φέρει ἢ διάβασις τῆ ἀναβάσει.
Εἶπεν ὁ Κύριος, «Ἀναβαίνω πρὸς τὸν Πατέρα μου», καὶ ὁ Μωϋσῆς
«Διαβάς ὄψομαι». Ἀμφοῖν ὁμοιοφανῆς ἡ κίνησις, καὶ οὔτε κυκλοφο-
15 ρικὴ θατέρα θατέρας, οὔτε ἔλικοειδής, ἀλλ' εἰ καὶ διάφορος, κατὰ
θέσιν, οὐ κατὰ σχέσιν. Ἐπιτὰ γὰρ φησὶν εἶναι τὰς κινήσεις ἢ οὖν ἀνά-
βασις, ἵνα καὶ σχηματίσω, τοῦτο. Καὶ ἡ διάβασις, τοῦτο... Ἀμφοῖν οὖν,
ὡς εἴρηται, ἰσοφανῆ. Γραμμὴ γὰρ φιλοσοφικῶς τὸ δεῖγμα. Ἦν οὖν
ἔχει σχέσιν τὸ ἄνω πρὸς τὸ κάτω, τὴν αὐτὴν καὶ τὸ δεξιὸν πρὸς τὸ ἀρι-
20 στερόν. Ὡστε τὸ ἀναβαίνειν καὶ τὸ διαβαίνειν εἰς ταυτὸν φέρει. Καὶ εἰ
μὲν ἐπιτετευγμένος ὁ λόγος, τῷ Θεῷ καὶ Λόγῳ χάρις, εἰ δ' οὐ, δίδαξον,
λῶστε, τὸν ἀμαθῆ ἐμέ.

ΠΕ' (85) – Ἀθανασίῳ τέκνῳ.

Πῶς φῆς οὐ λατρεύεται ἡ εἰκὼν Χριστοῦ, ἀλλ' ὁ ἐν αὐτῇ προσκυ-
25 νούμενος Χριστός, μιᾶς οὔσης ἐπ' ἀμφοῖν προσκύνησις. Προσκυνῶν
γὰρ αὐτόν, συμπροσκυνῶ τὸν Πατέρα καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα ὁμοῦ,
ὅπερ ἐστὶν ἡ τριαδικὴ ἡμῶν προσκύνησις καὶ λατρεία. Ἐπὶ δὲ τῆς
εἰκόνας, ἢ αὐτὴ μὲν (πῶς γὰρ οὐ; ὧν γὰρ ἐν τὸ κράτος, καὶ ἡ δόξα μία,
τούτων δηλαδὴ ἐν τὸ σέβας, καὶ μία ἡ προσκύνησις), σχετικὴ δὲ ὁμῶς,

92. Ἰω. 20, 17.

93. Δευτ. 3, 25.

ἀλλὰ καὶ τὴν τεχνικὴ εἰκόνα πάνω σὲ σανίδι ποὺ ἔγινε ἀπὸ μᾶς. Καὶ εἶναι περισσότερο ἐγγυημένη ἢ ταύτιση, στὴν περίπτωση τοῦ καθ' ὁμοίωση, τῆς δικῆς μας μορφῆς μὲ μᾶς, ὅπως καὶ τοῦ Χριστοῦ μὲ τὸν Θεό, παρὰ τῆς δικῆς μας μορφῆς μὲ τοῦ Θεοῦ. Γιατὶ ἡ ἀπόσταση μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων εἶναι ἄπειρη, ἀφοῦ ἐκεῖνος εἶναι ἄκτιστος, ἀχώρητος, ἀπερίγραπτος καὶ ὅλα ὅσα ἀναφέρονται στὴν ἴδια σχέση, ἐνῶ οἱ ἄνθρωποι εἶναι κτίσμα, σῶμα, περίγραμμα, καὶ ὅλα τὰ ἀντίστοιχα μὲ αὐτὰ. "Ἄνθρωπος καὶ εἰκόνα ἀνθρώπου, καὶ τὰ δύο εἶναι κτίσμα, μολονότι ὑπάρχει διαφορὰ τῆς κτίσεως στὸ καθένα ὡς πρὸς τὴν οὐσία. Καὶ εὔγε σου γιὰ τὸν προβληματισμό σου, γιατί μᾶς ἔδειξε μὲ τὰ ἴδια αὐτὰ λόγια ποὺ χρησιμοποίησε ὁ Θεός, ὅτι μὲ τὴν ἄρνηση τῆς εἰκόνας ἀρνούμαστε τὸν ἴδιο, καὶ μὲ τὴν ἄρνηση τοῦ Χριστοῦ, ἀρνούμαστε τὸν Πατέρα ποὺ τὸν ἔστειλε, καὶ ἔτσι οἱ Εἰκονομάχοι παρουσιάζονται νὰ εἶναι ὄχι μόνον ἀενητές τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ καὶ ἀρνητές τῆς ἁγίας Τριάδος.

Ὡς πρὸς τὸ ρῆμα "διαβαίνει", γνωρίζουμε ὅτι ἡ διάβαση ἔχει τὴν ἴδια σημασία μὲ τὴν ἀνάβαση. Ὁ Κύριος εἶπε: «Ἀνεβαίνω στὸν Πατέρα μου»⁹², καὶ ὁ Μωυσῆς: «Ἄς διαβῶ γιὰ νὰ δῶ»⁹³. Ἡ κίνηση καὶ τῶν δύο εἶναι ὅμοια, καὶ δὲν εἶναι οὔτε κυκλικὴ ἢ μία ἀπὸ τὴν ἄλλη, οὔτε ἐλικοειδῆς, ἀλλὰ, ἂν καὶ διαφορετικὴ, ὡς πρὸς τὴ θέση, δὲν εἶναι διαφορετικὴ ὡς πρὸς τὴ σχέση. Γιατὶ οἱ κινήσεις εἶναι, λέγει, ἑπτά. Ἡ ἀνάβαση λοιπόν, γιὰ νὰ μιλήσω σχηματικά, εἶναι αὐτό. Καὶ ἡ διάβαση εἶναι αὐτό... Καὶ τὰ δύο λοιπόν, ὅπως λέχθηκε εἶναι ἴσα. Γιατὶ τὸ παράδειγμα φιλοσοφικὰ σημαίνει γραμμὴ. Ὅποια λοιπόν σχέση ἔχει τὸ ἐπάνω πρὸς τὸ κάτω, τὴν ἴδια σχέση ἔχει καὶ τὸ δεξιὸ πρὸς τὸ ἀριστερό. Ὡστε τὸ ἀνεβαίνω καὶ τὸ διαβαίνω ὁδηγοῦν στὸ ἴδιο. Ἐὰν λοιπόν τὰ λόγια εἶναι ἐπιτυχημένα, ἡ χάρις ἀνήκει στὸν Θεὸ καὶ στὸν Λόγο. Ἐὰν ὅμως ὄχι, δίδαξέ με, ἄριστε, καὶ μένα τὸν ἀμαθῆ.

85. Στὸ τέκνο του τὸν Ἀθανάσιο.

Πῶς λές, ὅτι δὲν λατρεύεται ἡ εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ ὁ Χριστὸς ποὺ εἶναι μέσα στὴν εἰκόνα καὶ προσκυνεῖται, ἀφοῦ ἡ προσκύνηση καὶ στίς δύο περιπτώσεις εἶναι μία; Γιατὶ προσκυνώντας αὐτόν, προσκυνῶ μαζὶ καὶ τὸν Πατέρα καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, ποὺ εἶναι ἡ τριαδικὴ προσκύνηση καὶ λατρεία μας, ἐνῶ στὴν εἰκόνα εἶναι ἡ ἴδια προσκύνηση (πῶς δηλαδή ὄχι, ἀφοῦ αὐτοὶ τῶν ὁποίων ἡ δύναμη εἶναι μία, εἶναι καὶ ἡ δόξα μία, δηλαδή ὁ σεβασμὸς αὐτῶν, καὶ μία ἡ προσκύνηση), ἀλλὰ σχε-

ἤγουν ὁμωνυμική. Προσκυνῶν γὰρ αὐτήν, οὐ συμπροσεκύνησα, ἀλλὰ προσεκύνησα Χριστόν, οὐ διαιρούμενον καθ' ὑπόστασιν, ἀλλὰ διαφορούμενον κατὰ τὸν τῆς οὐσίας λόγον, ὅπερ ἐστὶ σχετική, ἀλλ' οὐ λατρευτική· καὶ ἡ αὐτή, ἐκεῖ μὲν οὕτως νοουμένη καὶ λεγομένη, καθότι 5 τριαδική, ἤγουν φυσική, ἐντεῦθα δὲ τὸ ἔμπαλιν, καθότι σχετική, ἤγουν ὑποστατική. Εἰ γὰρ εἴποις, λατρευτική, ἐσήμανας σεσαρκῶσθαι, ὡς τὸν Υἱόν, τὸν τε Πατέρα καὶ τὸ Πνεῦμα, ὅπερ ἐστὶν ἔκτοπον. Τοιγαροῦν προσκυνῶν τὴν εἰκόνα Χριστοῦ, οὐ τὴν θεότητα προσκυνῶ, ὡς τινὲς φασὶ τοῦτο γὰρ τῆς Τριάδος σημαντικόν· καὶ οὐ 10 σεσάρκωται ἡ Τριάς· ἄπαγε. Ἄλλὰ τί; Αὐτὸν Χριστόν σχετικῶς. Μόνος γὰρ αὐτὸς ὁ σαρκωθείς Θεὸς Λόγος. Προσκυνῶν δὲ αὐτὸν Χριστόν, δηλονότι συμπροσεκύνησα τὸν Πατέρα ὁμοῦ καὶ τὸ Πνεῦμα. Ὡστε ἐπὶ τῆς εἰκόνας σχετικῆς προσκύνησις ἂν νοοῖτο καὶ λέγοιτο, ἐπ' αὐτοῦ δὲ Χριστοῦ λατρευτική, ὡς συνεπινοουμένου τε καὶ συμπρο- 15 σκυνουμένου τοῦ τε Πατρὸς καὶ τοῦ Πνεύματος.

Πς' (86) – Ἐπιστολὴ ἐκ προσώπου πάντων τῶν ἡγουμένων, πρὸς Μιχαὴλ Βασιλέα.

Ἡμεῖς οἱ ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνελθυθότες κατὰ κέλευσιν θεοστέπτου ὑμῶν βασιλείας, ἐλάχιστοι ἐπίσκοποί τε καὶ ἡγούμενοι, πρώτην φω- 20 νὴν ταύτην φθεγγόμεθα ἐπὶ τοῦ θεοπροβλήτου ὑμῶν κράτους, εὐχαριστήριόν τε καὶ αἰνετήριον· ὅτι ἀνεκλήθημεν οἱ ἀπωσμένοι, ὅτι ἠλεήθημεν οἱ τεταλαιπωρημένοι, ὅτι ἀνεψύξαμεν οἱ ἐκλελοιπότες, ἀπὸ χειμῶνος εἰς ἔαρος, ἀπὸ ζάλης εἰς γαλήνην, ἀπὸ ἀθυμίας εἰς εὐθυμίαν, ξένα τινὰ καὶ παράδοξα ἑωρακότες. Τοιαύτη γὰρ ἡ δικαία ὑμῶν βασιλεία· 25 χαρμόσυνος, εὐφρόσυνος, πολύευκτος, εἰρήναρχος, φιλοδίκαιος, πολλαῖς ἑτέραις προσηγορίαις ἀξιόνημος, μιμήσει Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ ἡμῶν, τὰ διεστῶτα συνάπτουσα, τὰ νενοσηκότα ὑγιάζουσα, τὰ λυπηρὰ χαροποιούσα, ἐξαίρετός τις οὕσα βασιλεία, καὶ τῶν πάλαι μακαριζομένων ἰσόρροπος, ἣν ἀποσεμνύνειν τοῖς ἐγκωμίοις οὐκ ἂν 30 εὐμαρῶς γλῶσσα ἀνθρώπου ἐξαρκέσειεν. Ἄλλ' ἐπειδὴ ταῦτα οὕτως παρακαλοῦμεν καὶ ἀντιβολοῦμεν οἱ ἀνάξιοι, καὶ αὐτῆς τῆς ἱερᾶς ὑμῶν θεᾶς ἀξιοθῆναι καὶ φωνῆς ἠδίστης ἀκοῦσαι τοῦ παντίμου καὶ θεοσό-

τική, δηλαδή συνωνυμική. Γιατί, προσκυνώντας αὐτήν, δὲν συμπροσκύνησα, ἀλλὰ προσκύνησα τὸν Χριστό, ποὺ δὲν διαιρεῖται ὡς πρὸς τὴν ὑπόστασι, ἀλλὰ διαφέρει ὡς πρὸς τὸν λόγο τῆς οὐσίας. Εἶναι δηλαδή προσκύνηση σχετική καὶ ὄχι λατρευτική· ἔστω καὶ ἂν εἶναι ἴδια, στὴν πρώτη περίπτωση νοεῖται καὶ λέγεται ἔτσι ἐπειδὴ εἶναι τριαδική, δηλαδή φυσική, ἐνῶ ἐδῶ τὸ ἀντίθετο, ἐπειδὴ εἶναι σχετική, δηλαδή ὑποστατική. Ἄν πεῖς δηλαδή λατρευτική, ἐννοεῖς ὅτι, ὅπως σαρκώθηκε ὁ Υἱός, ἔτσι σαρκώθηκε καὶ ὁ Πατέρας καὶ τὸ Πνεῦμα, πράγμα ποὺ εἶναι ἄτοπο. Ἐπομένως, προσκυνώντας τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ, δὲν προσκυνῶ τὴ θεότητα, ὅπως ἰσχυρίζονται μερικοί, γιατί αὐτὸ σημαίνει τὴν ἁγία Τριάδα, καὶ ἡ Τριάδα δὲν σαρκώθηκε, μακριὰ μὰ τέτοια σκέψη. Ἄλλὰ τί; Προσκυνῶ τὸν ἴδιο τὸν Χριστὸ σχετικᾶ. Γιατί μόνο αὐτὸς εἶναι ὁ Θεὸς Λόγος ποὺ σαρκώθηκε. Προσκυνώντας ὅμως τὸν Χριστό, εἶναι φανερὸ ὅτι προσκύνησα μαζί καὶ τὸν Πατέρα καὶ τὸ Πνεῦμα. Ὡστε, ὅσον ἀφορᾷ τὴν προσκύνηση τῆς εἰκόνας, νοεῖται καὶ λέγεται προσκύνηση σχετική, ἐνῶ ἡ προσκύνηση τοῦ ἴδιου τοῦ Χριστοῦ εἶναι λατρευτική, ἐπειδὴ συνυπονοεῖται καὶ ὁ Πατὴρ καὶ τὸ Πνεῦμα.

86. Ἐπιστολὴ ἐξ ὀνόματος ὅλων τῶν ἡγουμένων πρὸς τὸν βασιλιὰ Μιχαήλ.

Ἐμεῖς ποὺ συγκεντρωθήκαμε μαζί ὕστερα ἀπὸ διαταγὴ τῆς θεόστεπτης βασιλείας σας, ταπεινοὶ ἐπίσκοποι καὶ ἡγούμενοι, ὑποβάλλουμε αὐτὴν πρώτη ἀναφορὰ στὴ θεοπρόβλητη ἐξουσία σας, εὐχαριστήρια καὶ ἐπαινετική, γιατί ἀνακληθήκαμε οἱ διωγμένοι, οἱ ταλαιπωρημένοι ἐλεηθήκαμε, καὶ οἱ ἐξαντλημένοι ἀναζωογονηθήκαμε, ἀπὸ χειμῶνα σὲ ἀνοιξη, ἀπὸ τρικυμία σὲ γαλήνη, ἀπὸ λιποψυχία σὲ εὐθυμία, ἔχοντας δεῖ παράξενα καὶ παράδοξα πράγματα. Γιατί ἡ δίκαιη βασιλεία σας εἶναι τέτοια· χαρούμενη, εὐφροσύνη, πολυπόθητη, εἰρηνική, φιλοδίκαιη, ἄξια γιὰ πολλοὺς ἄλλους χαρακτηρισμοῦς, ἡ ὁποία, μιμούμενη τὸν Χριστό, τὸν ἀληθινὸ Θεὸ μας, ἐνώνει αὐτὰ ποὺ ἦταν διηρημένα, θεραπεύει τὰ ἀρρωστημένα, κάνει χαρούμενα τὰ λυπητερά, ὄντας μὰ βασιλεία ἐξαιρετική καὶ ἰσότιμη μὲ τίς παλιές ποὺ μακαρίζονται, τὴν ὁποία δὲν θὰ μπορούσε γλῶσσα ἀνθρώπου νὰ ἐπαινέσει μὲ ἐγκώμα. Ἄλλὰ ἐπειδὴ αὐτὰ ἔχουν ἔτσι, παρακαλοῦμε καὶ ἰκετεύουμε οἱ ἀνάξιοι νὰ ἀξιωθοῦμε τῆς ἱερῆς θέας σας καὶ νὰ ἀκούσουμε τὴ γλυκύτατη φωνὴ τοῦ πάρα πολὺ τιμητικοῦ καὶ θεόσοφου στόματός σας, ὥστε, αὐτὰ ποὺ ἀκούμε μὲ τὰ

φου στόματος ὑμῶν, ὡς ἂν, ἅπερ ὡσὶν ἀκούομεν, ταῦτα κατ' ὀφθαλμοὺς θεασάμενοι, σκιρτήσομεν τῷ πνεύματι, ὥσπερ τι ἔνδυμα πενθικὸν τὴν κατήφειαν μετενδιδυσκόμενοι εὐφροσύνης ἀγαλλιάματι.

Ἐπειδὴ δὲ ὁ δεύτερος λόγος περὶ τῆς εἰλικρινοῦς τε καὶ ἀμωμῆ-
 5 του ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν ἐστὶ πίστεως, ἐκεῖνο μετὰ αἰδοῦς τολμῶμεν
 ἀνενέγκαι, ὡς εἰ μὲν ἀνθρώπινόν τι ἦν τὸ λεγόμενον, καὶ ἢ πρὸς τοῦ
 ἁγιωτάτου ἡμῶν ἀρχιερέως ἢ παρ' ἡμῶν τῶν ἀναξίων ἐξουσιαζό-
 μενον, οὐτί πού τι μικρόν, ἀλλὰ τὸ γὰρ καὶ τὸ πᾶν παραχωρεῖν ἔδει
 οὕτω τῆς ἐντολῆς κελευούσης. Ἐπεὶ δὲ περὶ Θεοῦ καὶ εἰς Θεὸν ὁ
 10 Λόγος, οὐ δούλα τὰ σύμπαντα, οὐχ ὁ τίσδε ἢ τίσδε, ἀλλ' οὐδ' εἰ Πέτρος
 καὶ Παῦλος, οὐδ' ἂν τις τῶν ἀγγέλων εἶη, τολμήσιεν ἂν κἂν τὸ βραχύ-
 τατον παρακινήσαι, ὡς διὰ τούτου τοῦ παντός Εὐαγγελίου ἀνατρεπο-
 μένου. Πρὸς τε τὸ συναῖραι λόγον ἀντιρρητικὸν μετὰ τῶν ἑτεροδόξων
 ἐναντιούμενον, τῇ ἀποστολικῇ παραγγελίᾳ οὐ καθήκον, εἰ μὴ τι πρὸς
 15 νουθεσίαν μόνον. Καὶ διὰ τοῦτο οἱ ἀνάξιοι δούλοι τοῦ εὐσεβοῦς ὑμῶν
 κράτους, καὶ γρούξαι μόνον οὐ κατατολμῶμεν. Εἰ δέ τι ἀμφιβαλλόμε-
 νον ἢ ἀπιστούμενον τῇ θεῖα ὑμῶν μεγαλονοίᾳ διαλύσθαι ὑπὸ τοῦ
 ἀρχιερέως εὐσεβῶς ἢ μεγάλης καὶ θεοστήρικτος αὐτῆς χεῖρ, ὡς ζη-
 λοτυποῦσα τὰ θεῖα ἐπ' ὠφελείᾳ τοῦ παντός, κελευσάτω παρὰ τῆς προ-
 20 σβυτέρας Ρώμης δέξασθαι τὴν διασάφησιν, ὡς ἄνωθέν τε καὶ ἐξ
 ἀρχῆς πατροπαραδότως ἐξεδόθη. Αὕτη γάρ, χριστομίμητε βασιλεῦ, ἢ
 κορυφαιοτάτη τῶν Ἐκκλησιῶν τοῦ Θεοῦ, ἧς Πέτρος πρωτόθρονος,
 πρὸς ὃν ὁ Κύριός φησι «Σὺ εἶ Πέτρος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδο-
 μήσω μου τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ πύλαι ᾄδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς».
 25 Τοῦτο ἡμῶν τὸ αἶτημα τῶν ἀναξίων δούλων σου, αὕτη σὺν Θεῷ ἢ
 παράκλησις τῶν τεταπεινωμένων. Ἡ κραταιὰ σὺν χεῖρ τοῦ Θεοῦ σώ-
 ζοι σε, τὸν κοσμοπόθητον καὶ θεοφιλῆ, τὸν βασιλέα τῶν Χριστιανῶν,
 ἐν πολλοῖς χρόνοις διατεινόμενον, καὶ εἰς παῖδας παίδων τὸ κράτος
 ἀμείδοντα ἐν εὐημερίαις τε καὶ νίκαις ἐχθρῶν τε καὶ πολεμίων. Γέ-
 30 νοιτο, γένοιτο!

ΠΖ' (87) – Ἐπισκόποις, διὰ Κύριον πεφυγαδευμένοις.

Ἄρτι ἀκουτισθεὶς ὁ ταπεινὸς τὰ περὶ τῆς μακαριότητος ὑμῶν, ὧ

94. Τίτ. 3, 9.

95. Ματθ. 16, 18.

αὐτιά μας, βλέποντάς τα καὶ μὲ τὰ μάτια μας, νὰ σκιρτήσουμε πνευματικὰ ἀπὸ χαρὰ, ἀλλάζοντας τὴν σὰν κάποιο πένθιμο ἔνδυμα κατήφεια, καὶ φορώντας τὴν ἀγαλλίαση τῆς εὐφροσύνης.

Ἐπειδὴ ὅμως ὁ δεύτερος λόγος εἶναι γιὰ τὴν εἰλικρινῆ καὶ ἀνεπίληπτη πίστη τῶν Χριστιανῶν, παίρνουμε τὸ θάρρος μὲ σεβασμὸ νὰ ἀναφέρουμε, ὅτι ἐὰν βέβαια αὐτὸ γιὰ τὸ ὁποῖο κάνουμε λόγο ἦταν κάτι ἀνθρώπινο, καὶ ὑπαγόταν στὴν ἐξουσία τοῦ ἁγιωτάτου ἀρχιερέως, ἢ στὴ δική μας ἐξουσία, ἡμῶν τῶν ἀναξίων, ὄχι μόνο λίγο, ἀλλὰ ἔπρεπε νὰ παραχωρήσουμε τὸ πᾶν, ὅπως μᾶς διατάσσει ἡ ἐντολή. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ λόγος ἀναφέρεται στὸν Θεὸ καὶ ἀφορᾷ τὸν Θεὸ, στὸν ὁποῖο ὑπηρετοῦν τὰ πάντα, ὄχι μόνο ὁ τάδε ἢ ὁ τάδε, ἀλλὰ οὔτε ἂν ἦταν ὁ Πέτρος καὶ ὁ Παῦλος, οὔτε ἀκόμα κἂν ἂν ἦταν κάποιοι ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους, θὰ τολμοῦσε νὰ μετακινήσει τὸ παραμικρὸ, γιὰτι θὰ ἀνατρεπόταν μὲ αὐτὸ ὀλόκληρο τὸ Εὐαγγέλιο. Καὶ τὸ νὰ κάνουμε συζήτηση ἀντιρρητική μὲ ἑτεροδόξους, πού εἶναι ἀντίθετη μὲ τὴν ἀποστολικὴ ἐντολή⁹⁴, δὲν ἐπιτρέπεται, ἐκτὸς ἐὰν πρόκειται γιὰ νουθεσία μόνο. Γι' αὐτὸ λοιπὸν οἱ ἀνάξιοι δούλοι τῆς εὐσεβοῦς σας ἐξουσίας, δὲν τολμοῦμε οὔτε λαλιὰ νὰ βγάλουμε. Ἐὰν ὅμως ὑπάρχει κάτι πού ἀμφιβάλλεται ἢ πού δὲν γίνεται πιστευτὸ στὴ θεία σας μεγαλοφροσύνη, νὰ διαλύεται μὲ εὐσέβεια ἀπὸ τὸν ἀρχιερέα. Τὸ μεγάλο καὶ θεοστήρικτο χέρι της, ἐπειδὴ ἀνησυχεῖ γιὰ τὰ θεῖα, ἀποβλέποντας στὴν ὠφέλεια τοῦ συνόλου, ὡς δώσει ἐντολή νὰ δεχθεῖ διασάφηση ἀπὸ τὴν πρεσβύτερη Ρώμη, ὅπως ὀρίστηκε ἀπὸ πάνω καὶ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ πατροπαράδοτα. Γιὰτι αὐτὴ, χριστομίμητε βασιλιά, εἶναι ἡ πιὸ κορυφαία ἀπὸ τις Ἐκκλησίες τοῦ Θεοῦ, τῆς ὁποίας τὸν θρόνο εἶχε ὁ Πέτρος, στὸν ὁποῖο ὁ Κύριος λέγει· «Σὺ εἶσαι Πέτρος, καὶ πάνω σ' αὐτὴ τὴν πέτρα θὰ οἰκοδομήσω τὴν Ἐκκλησία, καὶ οἱ πύλες τοῦ ᾧδου δὲν θὰ τὴν καταβάλουν»⁹⁵.

Αὐτὸ εἶναι τὸ αἶτημα ἡμῶν τῶν ἀναξίων δούλων σου, αὐτὴ μὲ τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ εἶναι ἡ παράκληση τῶν ταπεινῶν. Τὸ δυνατὸ χέρι τοῦ Θεοῦ εἶθε νὰ σὲ σώζει, ἐσένα τὸν κοσμοπόθητο καὶ ἀγαπητὸ στὸν Θεὸ βασιλιά τῶν Χριστιανῶν, διατηρούμενον ἐπὶ πολλὰ χρόνια, καὶ νὰ μεταδιβαστεῖ ἡ ἐξουσία σου στὰ παιδιά τῶν παιδιῶν σου μὲ εὐημερίες καὶ νίκες ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν καὶ πολεμίων. Εἶθε νὰ γίνει αὐτό, εἶθε νὰ γίνει!

87. Στους ἐπισκόπους πού διώχθηκαν γιὰ τὸν Κύριο.

Ἀκούοντας πρόσφατα τὰ σχετικὰ μὲ τὴ μακαριότητά σας, πολυπό-

τριπόθητοι πατέρες, λίαν ἤσθην, καὶ ἐδόξασα τὸν ἀγαθὸν ἡμῶν Θεόν, ὅτι οὐδὲ ἠξιώθην ἰδεῖν ὑμᾶς καὶ ἀπολαῦσαι τῶν ἐν ὑμῖν χαρισμάτων, καὶ πάνυ ἠνιάθην. Ἐμελλον γὰρ ὄραϊν ἀνθρώπους Θεοῦ, ἱεράρχας Κυρίου, μακαρίους ἀνδρας, φωστῆρας κόσμου, ἐρείσματα πίστεως εἶ
5 τι ἄλλο τῶν καλῶν καὶ ὄντας καὶ ὀνομαζομένους. Ὡ τῆς ζημίας! ὦ τῆς συμφορᾶς! Πλὴν αἱ πολλαὶ ἡμῶν ἁμαρτίαι αἴτιον τοῦ συμβεβηκότος. Καὶ οὐ θαυμάζομεν τὴν ἀτυχίαν, ἀλλὰ προβάλλομεν τὴν ἰκετηρίαν. Τί τοῦτο; Ἴνα γράμμασι παραμυθήσῃσθε τὴν ἀπόλειψιν, νουθετοῦντες, φωτιοῦντες, στηρίζοντες, ὑποφαίνοντες ὅσα ἐστὶν ἀληθῆ, ὅσα σεμνά,
10 ὅσα δίκαια, ὅσα ἐνστατικά, ὅσα ἔναθλα. Εἴ τις ἀρετῆ, καὶ εἴ τις ἔπαινος ὁμολογίας, ταῦτα γράφοιτε καὶ πῶς προσκυνητέον Χριστὸν ἐγγεγραμμένον, ὁμωνύμως ἢ συνωνύμως, ἐπειδὴ τὸ μὲν ὀρθοδοξίας, τὸ δὲ ἀντιδοξίας καὶ πῶς τῆς προσκυνήσεως νοουμένης εἰς Χριστὸν ἢ τε καὶ τὴν αὐτοῦ εἰκόνα, μιᾶς ἢ δυεῖν; ἐπειδὴ τὸ μὲν ἡμέτερον, τὸ δὲ τῶν
15 Εἰκονομάχων ὧν γὰρ μία ἢ ὑποστατικὴ ὁμοίωσις, τούτων μία καὶ ἡ αὐτὴ προσκύνησις, παρὰ τὸ τὴν οὐσίαν τῆς εἰκόνης μήτιπου προσκυνεῖσθαι.

Οὗτος ὁ μικρὸς ἡμῶν λόγος ὑπομνηματικὸς, ἀλλ' οὐ διδακτικὸς ὑμῶν δὲ τὰ τελεώτερα πάντως τοσοῦτον, ὅσον καὶ τὸ καθυπερέχον τοῦ
20 χρίσματος, ἐφ' ᾧ τελοίητε τὸν προκείμενον δρόμον, ὀσιώτατοι, ἀνδρειότατα, ὡς ἀποληψόμενοι τὸν τῆς δικαιοσύνης στέφανον.

ΠΗ' (88) -. Ἄμμοῦν τέκνω.

Οἶμοι! ἐξ αὐτῆς βαλβίδος τῆς ἐπιστολῆς καὶ στεναγμὸν ἀναπέμπω ἐκ βάθους καρδίας, καὶ δάκρυον ἀναμίγνυμι τῷ μέλανι ἐφ' οἷς ἠκουτί-
25 σθην περὶ σοῦ, ἀδελφέ. Φασὶ γὰρ ἀπορρίψασθαί σε τὸ ἅγιον ἔνδυμα τοῦ μοναχοῦ, καὶ τελεῖν ἐν λαϊκοῖς καὶ γυναικα περιάγειν. Ὡ τοῦ ἔλεεινοῦ ἀκούσματος! ὦ τῆς ἐμῆς συμφορᾶς! Ἐμὴ γὰρ ἡ σὴ, τέκνον, ἁμαρτία, κατὰ τὸ τῆς πατρικῆς συμπαθείας τρόπον. Ποῦ τὸ φῶς τῆς διανοίας; ποῦ τῆς ἐλπίδος τὸ πτερόν; ποῦ ὁ ἔρως ὁ πρὸς τὸν Θεόν; ποῦ
30 τῆς πίστεως ὁ θυρεός; ποῦ τοῦ λογιστικοῦ τὸ κριτικόν; ποῦ ὁ ἐντεῦθεν κόσμου δρασμός; ποῦ ἡ ἐγκατάλειψις ἀπάντων τῶν ἐπὶ τῆς γῆς; ποῦ ἡ ἐπιστασία τῆς μονῆς; ποῦ ἡ εὐκατάνυκτος παραδοχὴ τῆς εἰσδοχῆς;

96. Φίλιπ. 4, 8.

97. Ἐφ. 6, 16.

θητοι πατέρες, χάρηκα πολὺ καὶ δόξασα τὸν ἀγαθὸ Θεό μας. Στενοχωρήθηκα πολὺ πὺν δὲν μπόρεσα οὔτε νὰ σᾶς δῶ καὶ νὰ ἀπολαύσω τὰ χαρίσματα σας. Γιατὶ θὰ ἔβλεπα ἀνθρώπους τοῦ Θεοῦ, ἱεράρχες τοῦ Κυρίου, ἄνδρες μακάριους, φωστῆρες τοῦ κόσμου, στηρίγματα τῆς πίστεως, καὶ ὅ,τι ἄλλο καλὸ εἴσαστε καὶ ὀνομάζεστε. Τί μεγάλη ζημιὰ! Τί μεγάλη συμφορὰ! Ἀλλὰ οἱ πολλὲς ἁμαρτίες μου ἦταν αἰτία αὐτοῦ πὺν συνέβη. Καὶ δὲν ἀπορῶ γιὰ τὴν ἀτυχία, ἀλλὰ προβάλλω τὴν παρὰκλήση. Ποιὰ εἶναι αὐτή; Νὰ μετριάσετε τὴ ἔλλειψη αὐτὴ μὲ γράμματα, συμβουλευόντάς με, φωτίζοντας, στηρίζοντας καὶ φανερώνοντάς μου ὅσα εἶναι ἀληθινὰ, ὅσα εἶναι σεμνά, ὅσα εἶναι δίκαια, ὅσα εἶναι ἐνισχυτικά, ὅσα εἶναι ἐπίπονα, ὁποιαδήποτε ἀρετὴ καὶ ὁποιονδήποτε ἔπαινο ὁμολογίας, αὐτὰ νὰ μοῦ γράφετε⁹⁶. Ἐπίσης καὶ πῶς πρέπει νὰ προσκυνοῦμε τὸν Χριστὸ ζωγραφισμένον, ὁμώνυμα ἢ συνώνυμα, γιὰτὶ τὸ ἓνα εἶναι τῆς ὀρθοδοξίας, ἐνῶ τὸ ἄλλο τῶν ἀντιφρονοῦντων, καὶ πῶς νοεῖται ἡ προσκύνηση τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς εἰκόνας του. Εἶναι μία ἢ δύο; Γιατὶ τὸ ἓνα εἶναι δικό μας, ἐνῶ τὸ ἄλλο τῶν Εἰκονομάχων. Ἐκείνων δηλαδὴ πὺν ἡ ὑποστατικὴ ὁμοιότητα εἶναι μία, αὐτῶν καὶ ἡ προσκύνησή τους εἶναι μία καὶ ἡ αὐτή, παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ οὐσία τῆς εἰκόνας δὲν προσκυνεῖται καθόλου.

Τὰ λίγα αὐτὰ λόγια μου εἶναι ὑπομνηματικά καὶ ὄχι διδακτικά. Ἐνῶ τὰ δικά σας εἶναι ὀπωσδήποτε τελειότερα τόσο, ὅση εἶναι καὶ ἡ ὑπεροχὴ τοῦ χρίσματος, μὲ τὸ ὁποῖο εἴθε νὰ φέρετε εἰς πέρας τὸν δρόμο πὺν ἔχετε μπροστὰ σας μὲ ἀνδρεία, ὀσιώτατοι, ὥστε νὰ δεχθεῖτε καὶ τὸ στεφάνι τῆς δικαιοσύνης.

88. Στὸ τέκνο του τὸν Ἀμμοῦν.

Ἀλλοίμονο, ἀκόμα ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς ἐπιστολῆς ἀναστενάζω μέσα ἀπὸ τὰ βάθη τῆς καρδιᾶς μου, καὶ ἀναμιγνύω τὰ δάκρυά μου μὲ τὴ μελάνη, γιὰ αὐτὰ πὺν ἄκουσα γιὰ σένα, ἀδελφέ. Γιατὶ λένε πῶς πέταξες τὸ ἱερὸ ἔνδυμα τοῦ μοναχοῦ, ζεῖς σὰν τοὺς λαϊκοὺς, καὶ περιφέρεις γυναίκα. Τί ἔλεεινὸ ἄκουσμα! Πόσο μεγάλη ἡ συμφορὰ μου! Γιατὶ εἶναι δική μου, τέκνο μου, ἡ ἁμαρτία, σύμφωνα μὲ τὸν νόμο τῆς πατρικῆς συμπάθειας. Ποῦ εἶναι τὸ φῶς τῆς διάνοιάς σου; Ποῦ τὰ φτερὰ τῆς ἐλπίδας; Ποῦ ὁ ἔρωτας πρὸς τὸν Θεό; Ποῦ τὸ ἔμβλημα τῆς πίστεως⁹⁷; Ποῦ τὸ κριτήριο τοῦ λογισμοῦ; Ποῦ ἡ ἀπόδραση ἀπὸ τὸν κόσμο; Ποῦ ἡ ἐγκατάλειψη ὄλων τῶν γηϊνῶν. Ποῦ ἡ ἐπιστασία τῆς μονῆς; Ποῦ ἡ γεμάτη κατάνυξη ὑποδοχὴ τῆς εἰσόδου σου; Ποῦ ἡ διδασκαλία τῆς κοινοβιακῆς

ποῦ ἢ στοιχείωσις τῆς κοινοβιακῆς ζωῆς; ποῦ ἢ φωτιστικὴ ἐξαγόρευ-
 σις; ποῦ σου τὰ καλὰ δάκρυα; ποῦ ἢ εὐλαβοειδῆς ἔξις; ποῦ ἢ ἐκ τοῦ
 πληρώματος τῆς ἀδελφότητος μαρτυρία; ποῦ ἢ ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ δῆματος
 ὁμολογία; ποῦ μάρτυρι Θεῶ τε καὶ ἀγγέλοις ὑποσχέσεις; ποῦ ἢ ὑπο-
 5 φαεινὴ φαιδρότης τοῦ σχήματος; ποῦ ὁ πνευματικῶς νοούμενος γά-
 μος; ποῦ ὁ ὑπὲρ σοῦ τυθεὶς ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ; ποῦ τὸ εὐαγγελικὸν τε καὶ
 ἀδελφικὸν ἀγαλλίαμα; ποῦ ὁ παρὰ πάντων ἱερώτατος ἀσπασμός; ποῦ
 ἢ ἐν τῷ θείῳ θυσιαστηρίῳ παραστάσις; ποῦ ἢ τοῦ σώματός τε καὶ
 αἵματος τοῦ Χριστοῦ θεία μετάληψις; ποῦ ἢ ὅλη φαιδρὰ καὶ ἀγγελο-
 10 χαρισμός σου τελετή; ποῦ ἢ φανὴ λαμπράς; ποῦ ἢ ἄμπελος ἢ ἀληθινή;
 ποῦ ἢ καρποφόρος φυτεία τοῦ Πνεύματος; ποῦ ἐμοῦ γε τοῦ ἀθλίου ὁ
 υἱός, ὁ προαχθεὶς ἔτι καὶ ἔτι ἐν καλῷ, καὶ χρήσιμος ὀφθεὶς τῇ ἀδελφό-
 τητι, τὸ τέκνον τοῦ Θεοῦ, ὁ τοῦ φωτὸς χορευτής, ὁ τῆς βασιλείας τῶν
 οὐρανῶν πολίτης, τὸ σκεῦος τοῦ ἐκλεκτοῦ; Πῶς ἐστράφη εἰς τὰ ὀπίσω;
 15 πῶς ἀπελάκτισεν ὁ ἠγαπημένος; πῶς ἐσκοτίσθη ὁ πεφωτισμένος; πῶς
 ἀπεσεύσατο τὰ τῆς ἀγνεΐας ὄπλα; πῶς ἐγένετο θήραμα διαδόλου, ἐξω-
 γρημένος ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὸ ἐκείνου θέλημα, καὶ ἀφείς τὸν καλὸν Νυμ-
 φιον, τὸν Κύριον τῆς δόξης, τὸν ἐξουσιαστὴν τῶν ἀπάντων; Ὡ τίς οὐ
 στενάξει ἐκ βάθους; τίς οὐκ ἐλεήσει τὸν ἐξηπατημένον; Οὐρανέ, ἐκ-
 20 στηθι ἐπὶ τούτῳ γῆ, βόησον τὸ πάθος.

Τί γέγονεν, ἀδελφέ; οὐκ ἠδέσθης κἂν τοὺς ὁρῶντας; οὐκ ἠρουθρί-
 ασας ἀπ' αὐτοῦ τοῦ ἀέρος; οὐκ ἐδυσχέρανας τὴν δυσαδίαν τῆς παγ-
 καταράτου ἁμαρτίας; Ἔχεις νοῦν; ζῆς ἄρα; ἀθρεῖς ἥλιον; βλέπεις σε-
 λήνην; ὄρας ἀστέρας; Οὐκ ἔστιν, οὐκ ἔστιν εἰπεῖν ὅσον τὸ ἁμάρτημα,
 25 ὅσος ὁ σκότος, ὅση ἢ ἀλογία. Καὶ εἶθε μέχρι τούτων ὁ λόγος εἶχε γὰρ
 ἂν ἢ ἀθλιότης συμμετρίαν. Ἄλλ' ὅτι κριμα, ἀδελφέ, ἀπαραίτητον, πῦρ
 αἰώνιον, σκότος ἐξώτερον καὶ ἀλαμπές, βρυγμὸς ὀδόντων, ἅπαντα τὰ
 ἄλλα κολαστήρια, ἐν οἷς ἢ εὐθύνη, καὶ αὕτη ἀπέραντος εἰς αἰῶνας.
 Καὶ οὐπω λέγω τῶν ἀγαθῶν τὴν ἀπόπτωσιν, ἣν σεαυτῷ προξένησας.
 30 Τίς αὕτη; Μετὰ Θεοῦ γενέσθαι, χαρὰ ἀνεκκλάλητος, ζωὴ ἀκήρατος,
 εὐφροσύνη αἰώνιος, τρυφή παραδείσου, τῆς ἁγίας Τριάδος ἔλλαμψις,
 πᾶσα ἄλλη καὶ λεγομένη καὶ νοουμένη μακαριότης. Δεῦρο δὴ οὖν,
 δεῦρο, τέκνον, ἀνάνησον, ἀνακλήθητι, ἀνακαινίσθητι, ρίψον τὰ συμ-
 πλακέντα σοι ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ σχοινία τῆς ἁμαρτίας διατηρήθητι τῆς
 35 Εὐας πρόσσελθε πῶ ἀμνησικακῶ καὶ φιλανθρωποτάτῳ Ἰησοῦ. Ἄντι-

ζωῆς; Ποῦ ἡ φωτιστικὴ ἔξομολόγησις; Ποῦ τὰ καλά σου δάκρυα; Ποῦ ἡ εὐλαβικὴ συνήθεια; Ποῦ ἡ μαρτυρία ἀπὸ τὸ σύνολο τῆς ἀδελφότητος; Ποῦ ἡ ὁμολογία στὸ ἱερὸ βῆμα; Ποῦ ἡ ὑπόσχεσις πού ἔδωσες μὲ μάρτυρα τὸν Θεὸ καὶ τοὺς ἀγγέλους; Ποῦ ἡ ὑποκρυπτόμενη φωτεινότητα τοῦ σχήματος; Ποῦ ὁ πνευματικὰ νοοῦμενος γάμος; Ποῦ ὁ ἄμνός τοῦ Θεοῦ ποῦ θυσιασθήκε γιὰ σένα; Ποῦ ἡ εὐαγγελικὴ καὶ ἀδελφικὴ ἀγαλλίασις; Ποῦ ὁ ἱερώτατος ἀσπασμός ἀπὸ ὄλους; Ποῦ ἡ παρουσία σου στὸ ἱερὸ θυσιαστήριον; Ποῦ ὅλη ἐκείνη ἡ λαμπρὴ καὶ ἀγγελολοχαρμόσυνη τελετή; Ποῦ ἡ φωτεινὴ λαμπάδα; Ποῦ ἡ ἄμπελος ἡ ἀληθινή⁸; Ποῦ ἡ καρποφόρα φυτεία τοῦ Πνεύματος; Ποῦ ὁ υἱὸς ἐμοῦ τοῦ ἀθλίου, πού βελτιώθηκε σιγὰ-σιγὰ στὸ καλὸ, καὶ ἔγινε χρήσιμος στὴν ἀδελφότητα, τὸ τέκνο τοῦ Θεοῦ, ὁ χορευτὴς τοῦ φωτός, ὁ πολίτης τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, τὸ σκεῦος τὸ ἐκλεκτό⁹; Πῶς γύρισε πίσω; Πῶς κλώπησε ὁ ἀγαπημένος^{9α}; Πῶς ἔγινε σκοτεινὸς ὁ φωτισμένος; Πῶς πέταξε τὰ ὄπλα τῆς ἀγνότητος; Πῶς ἔγινε θήραμα τοῦ διαδόλου, αἰχμαλωτισμένος ἀπὸ αὐτὸν στὸ θέλημα ἐκείνου, καὶ ἄφησε τὸν καλὸ Νυμφίον, τὸν Κύριον τῆς δόξας, τὸν ἐξουσιαστὴ τῶν πάντων; "Ω, ποιὸς δὲν θὰ στενάξει ἀπὸ τὰ βάθη τῆς καρδιάς του; Ποιὸς δὲν θὰ λυπηθεῖ αὐτὸν πού ἔξαπατήθηκε; Οὐρανέ, νοιῶσε ἔκπληξιν γι' αὐτό. Γῆ, διακήρυξε παντοῦ τὸ πάθος.

Τί συνέβη, ἀδελφέ; Δὲν σεβάστηκες οὔτε αὐτοὺς πού σέ βλέπουν; Δὲν κοκκινίζεις οὔτε ἀπὸ τὸν ἀέρα; Δὲν δυσανασχέτισες ἀπὸ τὴ δυσωδία τῆς τρισκατάρατης ἀμαρτίας; Ἔχεις μυαλό; Ἄραγε ζεῖς; βλέπεις τὸν ἥλιον; βλέπεις τὸ φεγγάρι; βλέπεις τὰ ἄστρα; Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ πῶ πόσο μεγάλο εἶναι τὸ ἀμάρτημα, πόσο μεγάλο τὸ σκοτάδι, πόσο μεγάλος ὁ παραλογισμός. Καὶ μακάρι νὰ σταματοῦσε μέχρι ἐδῶ ὁ λόγος· γιατί θὰ μποροῦσε ἡ ἀθλιότητα νὰ ἔχει σύγκρισιν. "Ὅμως, ἀδελφέ, σὲ περιμένει καταδίκη σίγουρη, φωτιὰ αἰῶνια, σκοτάδι βαθύτατον καὶ χωρὶς λάμψιν, τρίξιμον τῶν δοντιῶν, ὅλα τὰ ἄλλα βασανιστήρια τῆς τιμωρίας, καὶ αὕτη θὰ εἶναι ἀτελείωτη στοὺς αἰῶνες. Καὶ δὲν ἀναφέρω τὴν πτώσιν ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ πού προκάλεσες στὸν ἑαυτὸ σου. Ποιὰ εἶναι αὕτη; Νὰ εἶσαι μὲ τὸν Θεόν, χαρὰ ἀπερίγραπτη, ζωὴ ἀπαλλαγμένη ἀπὸ βλάβην, εὐφροσύνη αἰῶνια, ἀπόλαυσις τοῦ παραδείσου, λάμψιν τῆς ἁγίας Τριάδας, κάθε ἄλλη μακαριότητα πού λέγεται καὶ νοεῖται. Ἐλα λοιπόν, ἔλα παιδί μου, ἀνάνηψε, γύρισε πίσω, ἀναγεννήσου, σπάσε τὰ σχοινιά τῆς ἀμαρτίας μὲ τὰ ὅποια σὲ τύλιξε ὁ ἐχθρός. Ἀποκόψου ἀπὸ τὴν Εὐα. Πλησίασε τὸν ἀμνησίκαν καὶ φιλανθρωπότατον Ἰησοῦ, ὁ ὅποιος ἀπροκάλυπτα φωνάζει

κρυσ βοᾷ· «Δεῦτε πρὸς με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι ταῖς ἁμαρτίαις». Ὑπαντᾷ, περιπλέκεται, εἰσοικίζεται, οὐκ ἐγκαλεῖ περὶ τῶν προτέρων ἄγει καὶ πάλιν ἐορτήν, σώζει τὸν ἄσωτευθέντα. Ναί, δέομαί σου, τέκνον, ἄκουσον, ἐξάφθητι, τρώσον τὸν τρώσαντά σε. Ἦκε 5 οὖν, ἦκε τάχει πρὸς ἡμᾶς τοὺς ἁμαρτωλοὺς. Ἐγὼ τὴν ψυχὴν μου τίθημι ὑπὲρ σου· ἐγὼ ἐγγυητὴς τῆς σωτηρίας σου· ἐγὼ σε ἰατρεύσω ἀπαλοῖς φαρμάκοις ἐγὼ σὺν Θεῷ ὁ τάλας ἀσπάσομαί σε ὑπὲρ τὸ πρότερον Μόνον πρόσδραμε, μόνον μὴ σῆς ἔτι, ἀλλὰ τὴν μὲν Εὐάν ἄφες εἰς ἑαυτὴν παίζειν. Εἰ δ' οὖν ἀκούει θείως, ἔμβαλον εἰς σεμνεῖον, σαυτὸν 10 δὲ παρέξεις τῷ Θεῷ καὶ ἡμῖν. Διαμαρτύρομαι οὖν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἐκλεκτῶν ἀγγέλων, ἵνα, τούτων ἀκούων, ἀλλάξῃς ἑαυτόν, κατεπειγὼν πρὸς ἡμᾶς πρὶν ἢ φθάσει τὸ τέλος, πρὶν ἢ ἀποκλείσει κατὰ σου ἢ ἀπαραίτητος ἀπόφασις

ΠΘ' (89) – Θεοφίλω ἠγουμένω.

15 Οὐκ ὀλίγα τὰ ἀκουσθέντα μοι περὶ τῆς τιμιότητάς σου, ἃ καὶ ἐλύπει με οὐ μετρίως, ὅμως ὅτι ἀπεσκευάσθησαν διὰ τοῦ τιμίου σου γράμματος. Καί γε δέδεκταί σου, τολμῶ λέγειν, ὁ Κύριος τὴν μετάνοιαν καὶ τὴν ἀπολογίαὶν τῆς ἐν τῷ μοναστηρίῳ ἀνθυποστροφῆς· εἰ καὶ οὐκ ἀστεία τηνικαῦτα ἦν, ὅτε Χριστὸς ἐδιώκετο. Ἄρτι δὲ ἐπὶ ἐλώφησεν 20 ὁ διαγμός, τίς λόγος ὑποστροφῆς, καὶ οὐχὶ μᾶλλον ἀθλήσεως; «Ἄπ' ἐμοῦ», φησὶν, «ὄψεσθε, καὶ οὕτω ποιήσατε». Τοῦτό σε ἔδει φθέγγασθαι τοῖς φοιτηταῖς ἐγκαλουμένοις οἴκει ἐπαναδρομεῖν, οὐχ ὑπακούσαι καὶ γενέσθαι ὑποτύπωσιν ἥττης καὶ ταῦτα μετὰ τὴν πῶσιν. Ἦ οὐκ οἶσθα ὅτι ἐπ' ἀρνήσει Χριστοῦ ἦν ἡ κοινωνία σοί τε καὶ τοῖς συν- 25 ἀπαχθεῖσιν ἀθέως; Εἶτα, ἐπειδὴ εἴλου μετάνοιαν διὰ τῆς ὑποχωρήσεως (τοῦτο γὰρ τὸ κεφάλαιον τῆς μετανοίας, καὶ ἧς ἄνευ ἀμεταμέλητος ἢ πῶσις), τί πάλιν ἐπὶ τὸ πλημμελὲς ἀνέκαμψας; Σύγγνωθι, πάτερ· ἀναγκάζομαι, ἐπιδόντος σου σεαυτὸν τῇ ταπεινώσει μου, λέγειν σοι ὡς ἀπὸ στόματος Κυρίου τὰ προσήκοντα. Τί οὐ πάντας ἢ ὁμοτρό- 30 πως συνδιώκεσθαί σοι νενουθέτηκας ἢ μὴ βουλομένους εἶσας ὡς μισοχρίστους, ὡς φιλοσάρκους, ὡς ἀπειθεῖς, ἀλλ' οὐχ υἱούς; Κἂν τού-

1. Ματθ. 11, 28.

2. Λουκᾶ 15, 11 ἐ.

3. Πρβλ. Ματθ. 25, 10.

«Ἐλάτε σὲ μένα ὅλοι σεῖς ποὺ εἶστε κουρασμένοι καὶ φορτωμένοι μὲ τὶς ἁμαρτίες»¹. Ὑποδέχεται, ἀγκαλλιᾶζει, εἰσάγει μέσα στὸν οἶκο του, δὲν κατηγορεῖ γιὰ τὰ προηγούμενα, ὀδηγεῖ καὶ πάλι στὴ γιορτὴ, σώζει τὸν ἄσωτο². Ναί, σὲ παρακαλῶ, παιδί μου, ἄκουσε, διεγέρσου, τραυμάτισε ἐκεῖνον ποὺ σὲ τραυμάτισε. Ἔλα λοιπόν, ἔλα γρήγορα σὲ μᾶς τοὺς ἁμαρτωλούς. Ἐγὼ θυσιάζω τὴ ζωὴ μου γιὰ σένα. Ἐγὼ γίνομαι ἐγγυητὴς τῆς σωτηρίας σου. Ἐγὼ θὰ σὲ θεραπεύσω μὲ ἀπαλὰ φάρμακα. Ἐγὼ ὁ ταλαίπωρος μὲ τὴ χάρι τοῦ Θεοῦ θὰ σὲ φιλήσω περισσότερο ἀπὸ πρῖν. Μόνο ἔλα, μόνο μὴ περιμένεις ἀκόμα· ἄφησε τὴν Εὐα νὰ παίξει μὲ τὸν ἑαυτὸ της· ἂν ἀκούει θεϊκὰ βάλει τὴν σὲ μοναστήρι, καὶ προῖσφερε τὸν ἑαυτὸ σου στὸν Θεὸ καὶ σὲ μᾶς. Σὲ διαβεβαιώνω λοιπὸν μπροστὰ στὸν Θεὸ καὶ τοὺς ἐκλεκτοὺς ἀγγέλους, ὥστε, ἀκούοντας αὐτούς, νὰ ἀλλάξεις τὸν ἑαυτὸ σου, ἐρχόμενος σὲ μᾶς γρήγορα, πρῖν νὰ φτάσει τὸ τέλος, προτοῦ παρθεῖ ἐναντίον σου ἢ ἀναγκαστικὴ ἀπόφαση καὶ ἀποκλεισθεῖς ἔξω³.

89. Στὸν ἡγούμενο Θεόφιλο.

Δὲν εἶναι λίγα αὐτὰ ποὺ ἄκουσα γιὰ τὴν τιμότητά σου, τὰ ὁποῖα καὶ μὲ ἔκαναν νὰ λυπᾶμαι πολὺ· ἀλλ' ὅμως ἀποκαταστάθηκαν μὲ τὸ τίμο γράμμα σου. Καὶ τολμῶ νὰ πῶ, ὅτι ὁ Κύριος δέχθηκε τὴ μετάνοιά σου, καὶ τὴν ἀπολογία τῆς ἐπιστροφῆς σου στὸ μοναστήρι, ἂν καὶ αὐτὰ δὲν ἦταν ἀστεῖα τότε ποὺ ἐδιῶκετο ὁ Χριστὸς. Πρόσφατα ὅμως, ὅταν κατέπαυσε ὁ διωγμὸς, ποιὸς ἦταν ὁ λόγος τῆς ἐπιστροφῆς σου μᾶλλον, καὶ ὄχι τῆς ἀθλήσης; «Κοιτᾶξτε ἐμένα, λέγει, καὶ κάνετε τὸ ἴδιο». Αὐτὸ ἔπρεπε νὰ πεῖς στοὺς μαθητὲς σου ποὺ σὲ καλοῦσαν νὰ γυρίσεις πίσω, καὶ ὄχι νὰ τοὺς ἀκούσεις καὶ νὰ γίνεις παράδειγμα ἥττας, καὶ μάλιστα μετὰ τὴν πτώση. Ἡ μήπως δὲν ἤξερες, ὅτι ἡ κοινωνία σου μὲ ἐκείνους ποὺ ἐξορίστηκαν μαζί σου κατὰ τρόπον ἄθεο, ἦταν γιὰ τὴν ἄρνηση τοῦ Χριστοῦ; Ἐπειτα, ἀφοῦ προτίμησες τὴ μετάνοια μὲ τὴν ὑποχώρηση (γιατὶ αὐτὸ εἶναι τὸ σπουδαιότερο τῆς μετάνοιας, καὶ χωρὶς αὐτὴν ἡ πτώση μένει ἀμετανόητη), γιατί ξαναγύρισες πάλι στὸ λανθασμένο; Συγχώρεσέ με, πάτερ· ἀναγκάζομαι, ἐπειδὴ ἐμπιστεύτηκες τὸν ἑαυτὸ σου στὴν ταπεινότητά μου, νὰ σοῦ πῶ, σὰν μὲ τὸ στόμα τοῦ Κυρίου, αὐτὰ ποὺ πρέπει. Γιατὶ δὲν τοὺς συμβούλεψες ὅλους, ἢ νὰ διωχθοῦν μαζί σου μὲ τὸν ἴδιο τρόπο, ἢ, ἀφοῦ δὲν ἠθελαν, γιατί δὲν τοὺς ἀφησες ὡς ἐχθροὺς τοῦ Χριστοῦ καὶ φίλους τῆς σάρκας, ὡς ἀπείθαρχους καὶ ὄχι υἱούς; Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ καὶ τὴν ἥττα θὰ τὴν ἀναιροῦσες καλῶς, καὶ στοὺς ὑπο-

τω καὶ τὴν ἦταν ἀνεκαλέσω καλῶς, καὶ τοῖς ὑπὸ χεῖρα ἐγένου ὑπογραμμὸς χρηστός, καὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ Χριστοῦ ὠφθῆς οἰκοδομῆ, ἀντι καταλύσεως προτέρας.

Οὕτως εἰργάσατο ὁ θεοφιλέστατος ἀδελφὸς ἡμῶν καὶ ἡγούμενος
 5 τοῦ Μηδικίου, οὕτως ὁ ἀγιώτατος πατὴρ ἡμῶν τῆς Λαοδικείας, ἐπεὶ
 καὶ ἕτεροι Δυοῖν θάτερον εἰ οὗτοι ἐννόμως, αὐτὸς ἀνόμως καὶ εἴ τίς
 σοι ὁμοίως δέδρακεν. Ἄλλ' εἰσὶ τινες, ὡς μανθάνω, τῆς συμπτω-
 ματικῆς συστοιχίας, ὧν τὰ ὀνόματα ἐκὼν ὑπερβήσομαι, οἱ λέγουσιν
 ὑπὲρ αὐτῆς μηδ' ὀτιοῦν μετανοεῖν, μηδ' αὖ ἐν συγχωρητικὸν καὶ
 10 μόνον ἐξαιτεῖν, καὶ καλῶς πεποιηκέναι· ἐξ οὗ καὶ οἱ ἀδελφοί, φασί,
 σέσωνται, καὶ οἱ ναοὶ ἀσίναντοι. ὦ τῆς πωρώσεως! ὦ τῆς θεομαχίας!
 Χριστὸς ἤρνητο, ἀθετουμένης τῆς ἀγίας αὐτοῦ εἰ· ἵνος ἢ Θεοτόκος,
 ὅστισοῦν τῶν ἀγίων, δι' ὧν καὶ ἀρχιερεὺς δεδίακτο, καὶ ἐπίσκοποι
 περιορίζοντο, καὶ ἡγούμενοι ταυτοπαθοῦντες, μοναχοὶ καὶ μονάζου-
 15 σαι, λαϊκοί, λαΐζουσαι· οἱ μὲν τυπτόμενοι, οἱ δὲ φρουρούμενοι· ἄλλοι
 λιμοκτονούμενοι, ἕτεροι ξεόμενοι· ἄλλοι θαλαττενόμενοι, ἕτεροι δρα-
 πετεύοντες. Πλήρεις αἱ ἐρημίαι καὶ τὰ σπήλαια· πλήρη τὰ ὄρη καὶ αἱ
 νάπαι· σάρκες κοπτόμεναι, αἵματα ρέοντα, ἢ καθ' ἡμᾶς οἰκουμένη
 κωδωνιζομένη τῶ διωγμῶ· πᾶσα ἢ ὑπ' οὐρανὸν ὡς εἰπεῖν στοναχίζου-
 20 σα καὶ κατακλαίουσα· καὶ σύ, ὦ τρισάθλιε, ἐάλωκὼς τῇ ψυχοφθόρῳ
 κοινωνία, καὶ μένων εἰς τὸ ὀλετήριον, εἰπεῖν οὕτως, ἀλλ' οὐ μοναστή-
 ριον, λέγεις εὖ ἔχειν, καὶ ἐγγελαῖς ἰουδαικῶς τοὺς Χριστοφόρους, μᾶλ-
 λον δὲ αὐτὸν Χριστόν, ὑπὲρ οὗ καὶ τὸ πάσχειν; Ποῖον δὲ καὶ διεσώσω
 ναόν, τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ μιάνας σεαυτόν; Τίνας δὲ καὶ ἀδελφούς ἐφυ-
 25 λάξω, διεφθορότας τῇ ὀλεθρία σου κοινωνία, κἂν ἐν βρώμασι; σκάν-
 δαλον τοῦ κόσμου, ὑπόδειγμα ἀρνήσεως, προτροπὴ ἀπωλείας, σὰρξ,
 ἀλλ' οὐ πνεῦμα, σκοτῆρ ἀλλ' οὐ φωστήρ. Ταῦτα αὐτῇ ἢ ἀλήθεια βοᾷ
 πρὸς τοὺς οὕτως ἀσεβοῦντας, οὓς, εἰ μὴ μετανοήσουσιν ἐπιλέγειν οὕ-
 τως ἄθεα, οὐ Χριστιανούς ἡγητέον.

30 Ἦκουσας τὸ κρῖμα, πάτερ, ἡμάρτηκας ὑποστρέψας καὶ ἠθετηκῶς
 τὴν ὑπόσχεσιν. Πλὴν ὁ ἀγαθὸς Θεὸς συγχωρήσει σοι. Μεῖνον οὖν ἄρτι
 ἐν τῶ μοναστηρίῳ ἐπ' ἂν μετῆλθεν ἄλλως τὰ πράγματα, ἐχόμενος τοῦ

τακτικούς σου θὰ γινόσουν παράδειγμα καλό, καὶ στήν Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ θὰ παρουσιαζόσουν οἰκοδομή, ἀντὶ τῆς προηγουμένης καταστροφῆς πού προξένησες.

Ἔτσι ἐργάστηκε ὁ θεοφιλέστατος ἀδελφός μας καὶ ἡγούμενος τοῦ Μηδικίου, ἔτσι ὁ ἀγιώτατος πατέρας μας τῆς Λαοδικείας, ἀλλὰ καὶ ἄλλοι. Ἐνα ἀπὸ τὰ δύο· Ἐὰν αὐτοὶ ἐργάστηκαν σύμφωνα μὲ τὸν νόμο, σὺ ἐργάστηκες παράνομα, καὶ ὅποιος ἄλλος ἐνήργησε ὅμοια μὲ σένα. Ἀλλά, ὅπως μαθαίνω, ὑπάρχουν μερικοὶ τῆς ἴδιας κατηγορίας πτώσεως, τῶν ὁποίων τὰ ὀνόματα θεληματικὰ τὰ παραλείπω, οἱ ὁποῖοι λένε γι' αὐτήν, ὅτι δὲν μετανοοῦν καθόλου, οὔτε ζητοῦν παρακαλώντας κάποιον συγχωρητικό, καὶ λένε ὅτι ἔκαναν καλά, ἀφοῦ καὶ οἱ ἀδελφοὶ ἔχουν σωθεῖ, καὶ οἱ ναοὶ ἔμειναν ἀβλαβεῖς. Τί πώρωση ἀλήθεια! Τί θεομαχία! Ὁ Χριστὸς ἔχει ἀρνηθεῖ μὲ τὴν ἀρνηση τῆς ἀγίας εἰκόνας του, ἡ Θεοτόκος καὶ ὁποιοσδήποτε ἀπὸ τοὺς ἀγίους, γιὰ τοὺς ὁποίους καὶ ὁ ἀρχιερέας διώχθηκε, καὶ ἐπίσκοποι περιορίζονταν, καὶ ἡγούμενοι πάθαιναν τὰ ἴδια, μοναχοὶ καὶ μοναχές, λαϊκοὶ καὶ λαϊκές. Καὶ ἄλλοι δέρονταν, ἄλλοι φυλακίζονταν, ἄλλοι πέθαιναν ἀπὸ τὴν πείνα, ἄλλοι ὑφίσταντο ξεσχίσματα, ἄλλοι δούλευαν στὴ θάλασσα, καὶ ἄλλοι δραπέτευαν. Οἱ ἐρημιᾶς καὶ τὰ σπήλαια ἦταν γεμᾶτα, γεμᾶτα καὶ τὰ βουνὰ καὶ τὰ φαράγγια. Σάρκες κόβονταν, αἷματα ἔτρεχαν, ὅλη ἡ οἰκουμένη μας κλυδωνιζόταν ἀπὸ τὸν διωγμὸ. Ὅλη ἡ ὑφήλιος, μπορῶ νὰ πῶ, στέναζε καὶ ἔκλαιε. Καὶ σὺ, τρισάθλιε, ἐνῶ εἶχες αἰχμαλωτισθεῖ ἀπὸ τὴν ψυχοφθόρα κοινωνία τῶν αἰρετικῶν καὶ διέμενες στὸ ὀλεθροτήριον, γιὰ νὰ τὸ πῶ ἔτσι, καὶ ὄχι σὲ μοναστήρι, λές ὅτι ὅλα πηγαίνουν καλά, καὶ κοροϊδεύεις μὲ τρόπο Ἰουδαϊκὸ τοὺς χριστοφόρους, ἢ μᾶλλον τὸν ἴδιο τὸν Χριστό, γιὰ τὸν ὁποῖο καὶ πάσχουν; Καὶ ποιὸν ναὸ διέσωσες, σὺ πού μόλυνες τὸν ναὸ τοῦ Θεοῦ, δηλαδή τὸν ἑαυτό σου; Ποιους ἀδελφούς προφύλαξες; Ἐκείνους πού εἶχαν διαφθαρεῖ ἀπὸ τὴν ὀλέθρια κοινωνία μαζί σου, ἔστω καὶ μὲ τροφές; Ἐγίνες σκάνδαλο τοῦ κόσμου, παράδειγμα ἀρνησης, πρότροπή πρὸς ἀπώλεια, σάρκα καὶ ὄχι πνεῦμα, πηγὴ σκότους καὶ ὄχι φωστήρας. Αὐτὰ φωνάζει ἡ ἴδια ἡ ἀλήθεια πρὸς ἐκείνους πού ἀσεβοῦν μὲ τὸν τρόπο αὐτόν, τοὺς ὁποίους, ἐὰν δὲν μετανοήσουν, κάνοντας μὲ τὸν τρόπο αὐτόν ἄθεες ἐπιλογές, δὲν πρέπει νὰ τοὺς θεωροῦμε Χριστιανούς.

Ἄκουσες τὴν ἀπόφαση, πάτερ· ἀμάρτησες ἐπιστρέφοντας καὶ ἀθέτησες στὴ συνέχεια τὴν ὑπόσχεσή σου. Ὅμως ὁ ἀγαθὸς Θεὸς θὰ σὲ συγχωρήσει. Μεῖνε λοιπὸν τώρα στὸ μοναστήρι, ἐὰν τὰ πράγματα πῆρα

ὁμολογεῖν παντὶ ἀνθρώπῳ τὸ ἥμαρτον, ὡς ἂν ὁ Θεὸς εὐμενισθεῖῃ καὶ ἀναγάγῃ σε εἰς τὸ πρότερον φῶς, ὅτε ἠὔγει ὁ λύχνος τῆς πολιτείας σου, ὅτε ἦς σεβαστὸς καὶ βασιλευσιν, ὅτε οὐδὲ τὸ τυχὸν παροφθὲν ἦν σοι ἀκαταφρόνητον. Καὶ πρὸς τὸ ἐξῆς ὡς οἰκονομήσει Κύριος τὰ τῆς 5 Ἐκκλησίας, οὕτω καὶ λαλήσομεν, οὕτω καὶ συναποθανούμεθά σοι διὰ τὴν ἀγάπην ἐν τῇ ἀγάπῃ. Προσεύχου περὶ ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν, καὶ μὴ οἶον ὑπεροπτικῶς ἡμᾶς γράψαι, ἴσμεν γὰρ ἑαυτοὺς βδέλυγμα ἐν ἀνδράσιν ὁσίοις, ἀλλὰ διὰ τὸ ἀληθὲς καὶ σοῦ σωτήριον. Εἰ δὲ καὶ ἄλλων, ὁ παθὼν ὁμολογήσει Θεῷ τὴν χάριν.

10 **4' (90) –. Τοῖς ἠγαπημένοις πνευματικοῖς τέκνοις τε καὶ ἀδελφοῖς, Λαυρεντίῳ, Συμεῶν, Διονυσίῳ, Ἰσοιμένι, Λιτωῖῳ, καὶ τοῖς λοιποῖς ὧδε κάκειῖσε διεσπαρμένοις, Θεόδωρος ἁμαρτωλὸς μοναχὸς ἐν Κυρίῳ χαίρειν.**

15 Χαίρειν πάντοτε τοῖς κατὰ Θεὸν ζῶσι, καὶ τοῖς ἐν χαρᾷ ἐναντίοις ὑποπέσοιεν ἐπειδὴ ἐν εὐφροσύνῃς ἀληθινῆς ἔργον, ἢ εἰς Θεὸν ἐλπίς, καὶ τὸ ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ δι' αὐτὸν ζῆν καὶ κινεῖσθαι καὶ πᾶν ὅ,τιοῦν ἄλλο ποιεῖν. Ὅτι δὲ οὕτως ὑμεῖς, μαρτυρεῖ αὐτὰ τὰ πράγματα. Οὐτινος γὰρ ἄλλου ἔνεκεν ὁ σκορπισμὸς καὶ κόπος καὶ κλόνος ὑμῶν, ἢ δι' 20 αὐτὸν τὸν ἀγαθὸν Θεὸν ἡμῶν; Εἰ καὶ ὅτι νῦν τῇ αὐτοῦ προμηθείᾳ ἐλώφησεν ὁ διωγμὸς. Ἀναρρήσει τοῦ χρηστοῦ κράτους, καὶ παρησιίας θύρα ἀνεώχθη τοῖς δεδιωγμένοις, ἀπολαύουσι μετρίας ἀφέσεως καὶ εἰρήνης κατὰ πᾶσαν πόλιν καὶ χώραν. Ἐφ' οἷς ὀφειλέται ἐσμέν, ὧ πατέρες, εὐχαριστίας προσάγειν Κυρίῳ, καὶ πρεσβείας ὑπὲρ τε πλου- 25 σιωτέρας εἰρήνης καὶ ἐπιστηρίξεως τῶν θεοπροβλήτων ἡμῶν βασιλέων. Οὗτος οὖν ὁ πρῶτος λόγος. Δεύτερον δέ, ἵνα καὶ ἡμεῖς καὶ ὑμεῖς μὴ τὴν ἀφῆσιν εἰς διάλυσιν ἀρετῆς δεξοίμεθα, ἀλλ' ὅπουπὲρ ἐσμεν ἕκαστος, τὸ αὐτὸ φρονεῖν, πῶ αὐτῷ στοιχεῖν κανόνι, «ἐν μηδενὶ διδόντες προσκοπήν, ἵνα μὴ μωμηθῇ ἡ διακονία, ἀλλ' ἐν παντὶ συνιστῶμεν

4. Φιλιπ. 2, 2.

5. Γαλ. 6, 16.

ἄλλη τροπή, ἐπιμένοντας νὰ ὁμολογεῖς σὲ κάθε ἄνθρωπο ὅτι ἁμάρτησες, ὥστε νὰ ἔξευμενιοθεῖ ὁ Θεὸς καὶ νὰ σὲ ὀδηγήσει στὸ προηγούμενο φῶς, τότε ποὺ ἔφεγγε τὸ λυχνάρι τῆς πολιτείας σου, τότε ποὺ ἦσουν σεβαστὸς καὶ στοὺς βασιλεῖς, τότε ποὺ ἀκόμα καὶ ἡ παραμικρὴ παράλειψή σου δὲν ἦταν γιὰ σένα ἀκαταφρόνητη. Καὶ στὸ ἔξῃς, ἀνάλογα μὲ τὸ πῶς θὰ οἰκονομήσει ὁ Κύριος τὰ τῆς Ἐκκλησίας, ἔτσι καὶ θὰ μιλήσουμε, ἔτσι καὶ θὰ πεθάνουμε μαζί σου γιὰ τὴν ἀγάπη μὲ τὴν ἀγάπη. Νὰ προσεύχεσαι γιὰ μένα τὸν ἁμαρτωλό, καὶ νὰ μὴ νομίζεις ὅτι σοῦ ἔγραψα μὲ ὑπεροψία, γιὰτὶ γνωρίζω ὅτι εἶμαι βδέλυγμα μεταξὺ τῶν ὁσίων ἀνδρῶν, ἀλλὰ γιὰ τὴν ἀλήθεια καὶ τὴ σωτηρία σου, κι' ἂν συντελέσει καὶ γιὰ τὴ σωτηρία ἄλλων, αὐτὸς ποὺ ἔπαθε θὰ ἀποδώσει στὸν Θεὸ τὴ χάρη.

**90. Στὰ ἀγαπημένα του πνευματικὰ τέκνα καὶ ἀδελφούς,
Λαυρέντιο, Συμεών, Διονύσιο, Ποιμένα, Λητόιο, καὶ τοὺς
ὑπόλοιπους ποὺ ἦταν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ διασκορπισμένοι,
Θεόδωρος, ἁμαρτωλὸς μοναχός, μὲ τὴ χάρη
τοῦ Κυρίου, χαίρετε.**

Νὰ χαίρονται πάντοτε αὐτοὶ ποὺ ζοῦν σύμφωνα μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ἔστω καὶ ἂν πέσουν σ' αὐτὰ ποὺ εἶναι ἀντίθετα πρὸς τὴ χαρὰ· γιὰτὶ ἓνα εἶναι ἔργο τῆς ἀληθινῆς εὐφροσύνης, ἡ ἐλπίδα στὸν Θεό, καὶ τὸ νὰ ζοῦν καὶ νὰ κινοῦνται καὶ νὰ κάνουν ὅ,τιδὴποτε ἄλλο ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ γι' αὐτόν. "Ὅτι ὅμως σεῖς φέρεστε ἔτσι, τὸ μαρτυροῦν τὰ ἴδια τὰ πράγματα. Καὶ πράγματι, γιὰ ποιὸν ἄλλον ἔγινε ὁ διασκορπισμὸς καὶ ὁ κόπος καὶ ἡ ταραχὴ σας, παρὰ γι' αὐτόν τὸν ἴδιο τὸν ἀγαθὸ Θεὸ μας; "Ἄν καὶ τώρα μὲ τὴ δικὴ του φροντίδα καταλάγιασε ὁ διωγμὸς. Μὲ τὴν ἀποκατάσταση τῆς χρηστῆς ἐξουσίας, καὶ ἡ πόρτα τῆς παρησίας ἀνοιξε γιὰ τοὺς διωγμένους, οἱ ὅποιοι ἀπολαμβάνουν κάποια ἐλευθερία καὶ εἰρήνη σὲ κάθε πόλη καὶ χώρα. Γι' αὐτὸ ὀφείλουμε, πατέρες νὰ ἀναπέμπουμε εὐχαριστίες στὸν Κύριο καὶ παρακλήσεις γιὰ πλουσιώτερη εἰρήνη καὶ στήριξη τῶν θεοπρόβλητων βασιλέων μας. Αὐτὸς λοιπὸν εἶναι ὁ πρῶτος λόγος. Ὁ δεύτερος εἶναι καὶ ἐμεῖς καὶ σεῖς νὰ μὴ χρησιμοποιήσουμε τὴν ἐλευθερία γιὰ νὰ διαλύσουμε τὴν ἀρετὴ, ἀλλ' ὅπου καὶ ἂν βρισκόμαστε ὁ καθένας, νὰ ἔχουμε τὸ ἴδιο φρόνημα⁴, νὰ βαδίζουμε σύμφωνα μὲ τὸν ἴδιο κανόνα⁵, «Χωρὶς νὰ δίνουμε σὲ κανένα ἀφορμὴ προσκόμματος, γιὰ νὰ μὴ δυσφημιστεῖ ἡ ὑπηρεσία μας, ἀλλὰ στὸ κάθε τι νὰ συστήνουμε τὸν

ἑαυτοὺς καθὰ γέγραπται, «ὡς Θεοῦ διάκονοι, ἐν ὑπομονῇ πολλῇ, ἐν θλίψεσιν, ἐν στενοχωρίαις», ἐν ἄλλοις οἷς ὁ θίος τῶν παρουσῶν ἡμερῶν ὑποπίπτει. Οὕτω γὰρ καὶ τὰ προηγουμένα φυλάττομεν ἀναφαίρετα, καὶ τὰ ἤδη προσπίπτοντα εὐμαρίζομεν, καὶ τὰ μέλλοντα θεο-
5 προεπῶς ὑπαντήσομεν.

Ἔωδέ ἐσμεν πρὸ τοῦ ἄστεως παροικοῦντες εἰδήσει τῆς βασιλείας, ὀρῶντες καὶ ὀρώμενοι ὑπὸ τῶν φοιτῶντων ἀδελφῶν καὶ πατέρων ἡμῶν, καὶ ἡ ἐλευθερία πρὸς τοῦ ἀγαθοῦ βασιλέως ἐπιτεταγμένη. Πρὸς τὸ ἐξῆς ὡς ἂν εὐοδοῖ Κύριος, ἡ κελεύη τὸ κράτος ἐπιμένειν ἐνταῦθα, ἡ
10 ἀλλαγῇ μεταπίπτειν τε καὶ ὑποχωρεῖν, οὕτω καὶ ἐνεχθησόμεθα. Μόνον αὐτοὶ τοῦ ἔργου ὑμῶν ἐχόμενοι, ἔχεσθε καὶ τοῦ προσεύχεσθαι περὶ τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν, ὡς ἂν ἀπρόσκοποι ὦμεν τοῖσδε κἀκεῖνοις, καὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ. Τοὺς πρὶν ἀπορρε, ἔντας ἀδούλως ἀδελφούς κατὰ πολλοὺς τρόπους εὐδόκησεν ὁ Θεὸς ὁ ὑπεράγαθος ἐνωθῆναι
15 ἡμῖν μετὰ τοῦ προσήκοντος λόγου. Καὶ ἐχάρημεν οἱ ἀνάξιοι χαρὰν μεγάλην, ὅτι, ἃ οὐκ ἠλπίζομεν, εἶδαμεν ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν, καὶ συνουλώθη τὰ διασπασθέντα μέλη, καὶ ἐορτάζομεν ἐορτὴν Κυρίῳ ἐν τῇ ἐνὸς ἐκάστου συνδρομῇ, καὶ ἀνθομολογούμεθα τῷ Κυρίῳ καὶ ἀπευχαριστοῦμεν τοῖς κρατοῦσιν, ὅτι, εἰ καὶ μηδὲν ἄλλο, ὅσον πρὸς ἡμᾶς
20 μέγα τὸ δῶρημα· καὶ πάλιν, ὅτι οὐκ ἂν ἄλλως εὐθέτως ἔσχομεν τὴν σύμβασιν, ἢ τὸ οὕτως ἀφεθῆναι ἡμᾶς τῶν φύλακῶν καὶ καθεσθῆναι ἐν καθίσματι τηλικούτῳ. Πάντα εἰς καλὸν ἡμῖν συνέδραμε καὶ συνδράμοιεν, εὖ οἶδ', ὅτι εὐχαῖς ὑμῶν ἀγίαις.

Ἐπειδὴ δὲ ὁ λόγος περὶ ἀνακλήσεως, ἀνεκλήθη καὶ ἠνώθη ἡμῖν
25 σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ πλέον μᾶλλον τῶν ἄλλων ὁ γραμματηφόρος, ὁ ἀγαπητὸς ἡμῶν υἱὸς Κλέμης, ὁ εὐλαδέστατος ἠγούμενος, πάντα ἀσμένως εἰσδεξάμενος ἃ ἔδει αὐτῷ λαληθῆναι, καὶ περὶ πάντων ποιησάμενος τὴν προσήκουσαν ἀπολογίαν. Ἐφ' ᾧ καὶ ἀρεσθέντες ἠσπασόμεθα αὐτὸν ἐνοστερνωμένως, ἐλπίζοντες καὶ δι' αὐτὸν αὐχῆμα ἔχειν οἱ ἁμαρ-
30 τωλοὶ σωτήριον αὐτὸ τοῦτο. Καὶ ὑμεῖς προσήκασθε, παρακαλῶ, τὸν ἀδελφὸν ὡς ἀδελφοί, τὸ μέλος ὡς μέλη, τὸν ὁμόφρονα ὡς ὁμόφρονες. Οὕτω γὰρ αὐτὸν εὗροιτε χάριτι Χριστοῦ ἐν πᾶσιν εὖ ἔχοντα καὶ ζητοῦντα Θεόν.

ἑαυτό μας», ὅπως εἶναι γραμμένο, «ὡς ὑπηρέτες τοῦ Θεοῦ, μὲ μεγάλη ὑπομονή στίς θλίψεις καὶ τίς στενοχώριες»⁶, καὶ στὰ ἄλλα στὰ ὁποῖα πέφτει ἡ ζωὴ τῶν ἡμερῶν αὐτῶν. Γιατὶ ἔτσι καὶ ἐκεῖνα ποὺ προηγουμένως ἔχουμε διανύσει θὰ τὰ φυλάγουμε ἀναφαίρετα, καὶ αὐτὰ ποὺ τώρα συμβαίνουν θὰ τὰ ἀνακουφίζουμε, καὶ τὰ μελλοντικὰ θὰ τὰ προϋπαντήσουμε ἔτσι ὅπως θέλει ὁ Θεός.

Ἐδῶ κατοικοῦμε μπροστὰ στὴν πόλη ἐν γνώσει τῆς βασιλείας, βλέποντας καὶ βλεπόμενοι ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς καὶ πατέρες ποὺ ἔρχονται, καὶ ἡ ἐλευθερία μας ὑπάρχει μὲ διαταγὴ τοῦ βασιλιᾶ. Στὸ μέλλον ὅπως εὐδοώσει τὰ πράγματα ὁ Θεός. Εἴτε διατάξει ἡ ἐξουσία νὰ μείνουμε ἐδῶ, εἴτε νὰ μεταφερθοῦμε ἄλλοῦ καὶ νὰ ἀποχωρήσουμε, θὰ πειθαρχήσουμε. Μόνο σεῖς, ἀφοσιωμένοι στὸ ἔργο σας, νὰ ἐπιμένετε προσευχόμενοι γιὰ τὴν ταπεινότητά μας, γιὰ νὰ μὴ γινόμαστε πρόσκομμα καὶ σ' ἐπὶ τὰ καὶ σ' ἐκεῖνα, καὶ στὴν Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ. Οἱ ἀδελφοί ποὺ προηγουμένως εἶχαν ἀποχωριστεῖ ἀπὸ μᾶς χωρὶς τὴ θέλησή τους, εὐδόκησε ὁ ὑπεράγαθος Θεός νὰ ἐνωθοῦν μὲ μᾶς μὲ τὸν λόγο ποὺ ταίριαζε. Καὶ ἐμεῖς οἱ ἀνάξιοι χαρήκαμε πάρα πολύ, γιατί εἶδαμε μὲ τὰ μάτια μας αὐτὰ ποὺ δὲν ἐλπίζαμε, καὶ ἐπουλώθηκαν τὰ διασπασμένα μέλη μας, καὶ γιορτάζουμε πρὸς τιμὴν τοῦ Κυρίου μὲ τὸ κάθε τι ποὺ μᾶς βρίσκει, καὶ δοξολογοῦμε τὸν Κύριο καὶ εὐχαριστοῦμε τοὺς ἐξουσιαστῆς, ἐπειδὴ, ἂν ὄχι τίποτε ἄλλο, γιὰ μᾶς τὸ δῶρο εἶναι μεγάλο, καὶ ἐπίσης, ἐπειδὴ μὲ κανένα ἄλλον τρόπο δὲν θὰ εἶχαμε αὐτὴ τὴν κατάλληλη συνθήκη, παρὰ μὲ ὅτι ἐλευθερωθήκαμε ἀπὸ τίς φυλακὲς καὶ καθίσαμε σὲ τόσο μεγάλο κάθισμα. Ὅλα μᾶς βοήθησαν στὸ καλό, καὶ γνωρίζω καλὰ ὅτι θὰ μᾶς βοηθήσουν μὲ τίς ἅγιες προσευχὲς σας.

Ἐπειδὴ ὅμως ὁ λόγο μας εἶναι γιὰ ἀνάκληση, ἀνακλήθηκε καὶ ἐνώθηκε μὲ μᾶς, μαζὶ μὲ τοὺς ἄλλους καὶ περισσότερο ἀπὸ τοὺς ἄλλους, ὁ γραμματοκομιστής, ὁ ἀγαπητὸς υἱὸς μας Κλέμης, ὁ εὐλαβέστατος ἡγούμενος, ὁ ὁποῖος δέχθηκε εὐχαρίστως ὅλα ὅσα ἔπρεπε νὰ τοῦ πῶ, καὶ γιὰ ὅλα ἔδινε τὴν κατάλληλη ἀπάντηση. Γι' αὐτό, ἐπειδὴ μᾶς ἄρεσε, τὸν ἀσπασθήκαμε ἀγκαλιάζοντάς τον μὲ θερμῆ, πιστεύοντας ὅτι καὶ γι' αὐτὸν θὰ ἔχουν σωτήρια καύχησι οἱ ἁμαρτωλοί. Δεχθεῖτε καὶ σεῖς, παρακαλῶ, τὸν ἀδελφὸ ὡς ἀδελφοί, τὸ μέλος ὡς μέλη, τὸν ὁμόφρονα ὡς ὁμόφρονες. Γιατὶ ἔτσι, μὲ τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ, θὰ τὸν βρεῖτε νὰ ἐνεργεῖ σὲ ὅλα καλῶς καὶ νὰ ἀναζητᾷ τὸν Θεό.

ΖΑ' (91) – 'Ηγουμένη τῆς Νικαίας.

Καὶ πρότερον αἱ περὶ τῆς τιμιότητός σου ἀγαθαὶ ἀκοαὶ εἴλκυσαν ἡμᾶς ἐπιστεῖλαί σοι, καὶ νῦν ταῖς αὐταῖς εὐφημίαις ἐπερειδόμενοι καὶ γράφομεν καὶ προσαγορεύομεν τὴν σεμνοπρέπειάν σου, ἀποδεχόμε-
 5 νοι καὶ μακαρίζοντες, ὅτι εἴλου διὰ Κύριον ὑπεῖσαι θλίψεις καὶ στενοχωρίας, διωγμὸν τῆς μονῆς, καὶ ἐξορίαν μεταθέσεως, καὶ εἴ τι ἄλλο περιστατικὸν καὶ ὁμολογίας ὑποδεικτικόν. Ταῦτα αἰνέσεως καὶ ἐξομολογήσεως, ταῦτα Νύμφης Χριστοῦ ἔπαθλα καὶ ἀγωνίσματα, καὶ ἔτι ἀξι-
 10 εἴλοντο συναποδύσασθαί σοι τῇ ὁμολογίᾳ, καὶ ἠνδρίσαντο καὶ ἐμαστιγώθησαν καὶ περιορίσθησαν, καὶ ἐδόξασαν τὸν Θεὸν ἐν τῷ σώματι αὐτῶν καὶ ἐν τῷ πνεύματι. Ὡ τῶν ἀθλων! οὐὰ τῆς καλῆς παιδαγωγίας! οἷον τὸ ἄρχον, τοιοῦτον καὶ τὸ ἀρχόμενον· οἷα ἡ διδάσκαλος, τη-
 15 ῶνται καὶ αἱ μαθήτριά. Σοὶ εὖ ἔχει λέγειν· «Ἴδου ἐγὼ καὶ τὰ παιδιὰ ἃ μοι ἔδωκεν ὁ Θεός»· ἑναθλοὶ, ἀνδρικά, φιλόχριστοὶ μᾶλλον ἢ φιλόσαρκοι, πάντα σκύδαλα ἠγούμεναι, ἵνα Χριστὸν κερδήσωσι· πάντα τὰ μέλη Χριστῶ προσενέγκασαι, ἵνα τὸν ἐραστήν θεραπεύσωσι. Μετὰ ὁμολογητῶν συνετάγητε, μετὰ μαρτύρων ἐστεφανώθητε, ὅσον ἐκ τοῦ φθάσαντος Ἀλλ' ἐπειδή, ὦ μῆτερ, «οὐδεὶς στεφανοῦται, ἐὰν μὴ νομί-
 20 μως ἀθλήσῃ», νόμιμον δέ ἐστι τὸ μέχρι τέλους καὶ πίστει καὶ βίῳ ἀριστεῦσαι, παρακαλῶ καὶ ὑπομνησκῶ, «ἀξίως περιπατῆσαι ἡμᾶς τῆς κλήσεως ἧς ἐκλήθημεν, μετὰ πάσης ταπεινοφροσύνης καὶ πραότητος», μετὰ ἀσφαλείας πρὸς τὸ ἐξῆς, μῆτε ἀλῶναι τῇ ἔτι κορυβαντιώσει αἰρέσει ἀρνησιχρίστῳ, μῆτε τι κατὰ τὸν ὀφειλόμενον κανονίζεσθαι ἀ-
 25 σκητικὸν δῖον παρατρέπεσθαι, ἀλλὰ πάντα ποιεῖν εἰς δόξαν Θεοῦ, παντοίως διαλάμπειν τῷ φωτισμῷ τῶν ἐντολῶν, ὅπερ πιστεύω ἐνεργεῖν ὑμᾶς εἰς ἔπαινον δόξης Χριστοῦ, εἰς αὐχμημα αἰώνιον ὑμῶν, εἴη δὲ εἰπεῖν καὶ ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν. Καὶ γάρ, εἰ ἐνός πατρός ἐσμεν, ἀδελφοὶ πάντες ἀλλήλων χρηματίζομεν, καὶ τὰ πάντων σπουδάσματα, ἐκ-
 30 καυχήματα οἱ πάντες οὐκ ἀπεικότως ἠγούμεθα. Προσεύχεσθε περὶ ἡμῶν ὁ ἀσπασμὸς ἡμῶν ἐν Πνεύματι. Ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς μετὰ τοῦ Πνεύματος ὑμῶν. Ἀμήν.

7. Α' Κορ. 6, 20.

10. Β' Τιμ. 2, 5.

8. Ἐβρ. 2, 13.

11. Ἐφ. 4, 1-2.

9. Φιλιππ. 2, 8.

91. Στὴν ἡγουμένη τῆς Νικαίας.

Καὶ κατὰ τὸ παρελθὸν οἱ καλὲς φῆμες γιὰ τὴν τιμότητά σου μὲ ἔκαναν νὰ σοῦ γράψω, καὶ τώρα, στηριζόμενος στὶς ἴδιες καλὲς φῆμες, καὶ σοῦ γράφω καὶ χαιρετίζω τὴ σεμνοπρέπειά σου, μαθαίνοντας καὶ μακαρίζοντας τὸ ὅτι προτίμησες γιὰ τὸν Κύριο νὰ ὑποφέρεις καὶ θλίψεις καὶ στενοχώριες, διωγμὸ ἀπὸ τὴ μονή, καὶ ἔξορία σὲ ἄλλον τόπο, καὶ ὅτι-δήποτε ἄλλο περιστατικὸ καὶ ἀποδεικτικὸ ὁμολογίας. Αὐτὰ εἶναι ἄξια ἐπαίνου καὶ δοξολογίας, αὐτὰ εἶναι ἔπαθλα καὶ ἀγωνίσματα Νύμφης Χριστοῦ, καὶ τὸ πιὸ ἀξιοθαύμαστο, ἡ ὁσιότητά σου πρὸς τὶς ὑποτακτικὲς σὲ σένα ἀδελφές, γιατί καὶ ἀπὸ αὐτὰ προτίμησαν νὰ σὲ μμηθοῦν στὴν ὁμολογία, καὶ νὰ δείξουν ἀνδρεία, καὶ νὰ μαστιγωθοῦν καὶ νὰ τεθοῦν σὲ περιορισμὸ, καὶ δόξασαν τὸν Θεὸ μὲ τὸ σῶμα τους καὶ μὲ τὸ πνεῦμα τους⁷. Τί κατορθώματα ἀλήθεια! Τί διαπαιδαγώγηση καλὴ! Ὅ,τι εἶναι αὐτὸ πὺν ἄρχει, τέτοιο εἶναι καὶ αὐτὸ πὺν ἄρχεται. Ὅσο καλὴ εἶναι ἡ δασκάλα, τόσο καλὲς καὶ οἱ μαθήτριες. Σὲ σένα ταιριάζει νὰ λές· «Νὰ ἐγὼ καὶ τὰ παιδιά πὺν μου ἔδωσε ὁ Θεός»⁸· ἐπίπונες, ἀνδρεῖες, περισσό-τερο φίλες τοῦ Χριστοῦ παρὰ τῆς σάρκας, θεωρώντας τὰ πάντα ἄχρη-στα, γιὰ νὰ κερδίσουν τὸν Χριστό⁹, ἔχοντας προσφέρει ὅλα τὰ μέλη τους στὸν Χριστό, γιὰ νὰ ὑπηρετήσουν τὸν ἐραστή τους. Ἐχετε καταταγεῖ μαζί μὲ τοὺς ὁμολογητῆς, στεφανωθήκατε μαζί μὲ τοὺς μάρτυρες, ὅσο μπορεῖ νὰ φθάσει κανεῖς. Ἀλλὰ ἐπειδὴ, μητέρα, «Κανένας δὲν στεφανώ-νεται ἂν δὲν ἀγωνιστεῖ σύμφωνα μὲ τοὺς κανόνες»¹⁰, καὶ αὐτὸ γίνεται μὲ τὸ νὰ διακριθεῖ μέχρι τέλους καὶ στὴν πίστη καὶ στὴ ζωή, σᾶς παρακαλῶ καὶ σᾶς ὑπενθυμίζω· «Νὰ φέρεστε ἀντάξια πρὸς τὴν κλήση πὺν ἔχουμε λάβει, μὲ κάθε ταπεινοφροσύνη καὶ πραότητα»¹¹, μὲ προφύλαξη στὸ ἐξῆς, χωρὶς νὰ αἰχμαλωτιστεῖτε ἀπὸ τὴν αἴρεση πὺν ἀρνεῖται τὸν Χριστό, ἡ ὁποία ἀκόμα μαίνεται, οὔτε νὰ ἐκτρέπεστε ἀπὸ τὴν ἀσκητικὴ ζωή, πὺν πρέπει νὰ ρυθμίζεται σύμφωνα μὲ τοὺς κανόνες, ἀλλὰ ὅλα νὰ τὰ κάνετε γιὰ τὴ δόξα τοῦ Θεοῦ, σὲ κάθε ἐνέργεια νὰ λάμπετε μὲ τὸν φωτισμὸ τῶν ἐντολῶν, πράγμα τὸ ὁποῖο πιστεύω ὅτι τὸ κάνετε γιὰ τὸν ἔπαινο τῆς δό-ξας τοῦ Χριστοῦ καὶ αἰώνια καύχησή σας, καὶ μακάρι νὰ συμβεῖ νὰ ποῦμε καὶ ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν. Γιατί, ἐφόσον εἴμαστε παιδιά ἑνὸς Πατέρα, εἴμαστε ὅλοι μεταξύ μας ἀδελφοί, καὶ τὰ κατορθώματα ὅλων, τὰ θεωροῦμε δικαιολογημένα ὅλοι καυχήματά μας. Νὰ προσεύχεστε γιὰ μένα. Ὁ ἀσπασμὸς μας μὲ τὴ χάρη τοῦ Πνεύματος. Ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς νὰ εἶναι μαζί σας. Ἀμήν.

Ἀκήκοα ὅτι ἐγκράτειαν ἔλκεις πολλήν, καὶ ἤσθην· πλήν, ἐπειδὴ τὸ μέτριον ἐν πᾶσιν ἄριστον, ὑπομνήσκω, μετρίωσον ἑαυτὴν κἀν τούτῳ, ἵνα καὶ δουλαγωγῆται τὸ σῶμα, καὶ μὴ ἀτονῆ ὑπουργεῖν ταῖς ἐντολαῖς.

5 **4B' (92) – Ἐπισκόποις, τοῖς διὰ Χριστὸν
φυγαδευθεῖσιν ἐν Χερσῶνι.**

Ἀληθινῆς ἀγάπης ἔργον καὶ πίστεως ἀνυποκρίτου ἀπόδειξις τὸ ἐκ τοσούτου διαστήματος τοπικοῦ ἀποστεῖλαι τὴν πατρικὴν ὑμῶν ἀγιωσύνην ἓνα τῶν συνδεδιωγμένων ἀδελφῶν, Ἀγαπητὸν τὸν αἰδεσι-
10 μώτατον μοναστήν, μᾶλλον δὲ μακαριώτατον, κατὰ τὸ ὑπὸ Κυρίου ἀδόμενον, «ἐν τοῖς δεδιωγμένοις ἕνεκεν δικαιοσύνης», ἐπισκοπὴν ποιησόμενον, προηγουμένως μὲν τῇ θείᾳ καὶ κορυφιστατῇ κάρᾳ, ἔπειτα ἡμῖν τοῖς ἐλαχίστοις ἐν ἀδελφοῖς καὶ υἱέσι πνευματικοῖς. Ὡ τῆς καλῆς εὐβουλίας! ὦ τῆς εἰλικρινοῦς ἀγάπης! καὶ τίνων ἄλλων, ἢ τῶν διὰ
15 Χριστὸν ἐλομένων καὶ τῶν οἰκείων ἐκοσῆναι, καὶ εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν ἐκπεφευγέναι, τοσούτῳ μῆκει θαλάσσης διειρογομένην, καὶ τληπαθεῖν ἐκεῖ ὅσα εἰκὸς ἐπισυμβαίνειν, τοῦτο ἐναργέστατον δεῖγμα καθέστηκεν; Εὐλόγητός οὖν Κύριος ὁ Θεός, ὃς κατένυξεν ὑμᾶς ἐπὶ τοσοῦτον πρὸς τὴν εὐτέλειαν ἡμῶν, καὶ ὃς ἔδωκεν ἰσχὺν καὶ χάριν τῷ Ἀποστόλῳ
20 γνωρίσαι ἡμῖν πάντα, ἅπερ καὶ ἠνύσατε, καὶ ἔτι φέρετε, τρισόλβιοι πατέρες, ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐφ' οἷς ἀκούσαντες ἐχάρημεν, ἠνέσαμεν, ἀνωμολογησάμεθα, εἵπομεν, ὅτι ὁ Θεὸς ὄντως ἐν ὑμῖν ἐστιν, εὐαρεστούμενος καὶ θεραπευόμενος τῇ ὑπὲρ ἀληθείας ὁμολογίᾳ.

25 Ἐμοὶ δὲ δοκεῖ, οὐχ εἵνεκα ὑμῶν σώματος μόνον, ἀλλὰ γὰρ καὶ ἐν τοῖς αὐτόθι σωτηρίας τὴν φυγαδεῖαν οἰκονομηθῆναι, παρὰ τῆς τὰ πάντα σωζούσης προνοίας Ἐπειδήπερ ἐπιστάντες ὤφθητε φωστῆρες τῶν ἐν σκότει καὶ πλάνῃ βίου, ὀδηγοὶ τυφλῶν, παιδευταὶ ἀρετῆς, κήρυκες εὐσεβείας, διδάσκαλοι τῶν ἐνταῦθα πραχθέντων κατὰ Χριστοῦ
30 φοβερῶν τολμημάτων, οὕτω καὶ ἐν τοῖς αὐτόθι καὶ πανταχοῦ γῆς τε καὶ θαλάσσης ἠὔρασε Κύριος τοὺς ὁμολογητάς, εἰς ἔνδειξιν ἀληθείας, εἰς ἀποτροπὴν ἀσεβείας, καθάπερ ἐπὶ τῶν ἄνωθεν χρόνων, καὶ ἐμεγαλύνθη τὸ ὄνομα αὐτοῦ, καὶ ἐδοκίμασθη ὁ ἐκλεκτὸς λαὸς Χριστοῦ, καὶ

Ἔκουσα ὅτι ἀσκεῖς μεγάλη ἐγκράτεια καὶ εὐχαριστήθηκα. Ὡστόσο, ἐπειδὴ τὸ μέτρο σέ ὅλα εἶναι ἄριστο, σοῦ ὑπενθυμίζω νὰ ἐφαρμόσεις καὶ στὸν ἑαυτὸ σου τὸ μέτρο καὶ στὸ θέμα αὐτό, ὥστε καὶ τὸ σῶμα νὰ ὑποτάσσεται, καὶ νὰ μὴ τοῦ λείπει ἡ δύναμη νὰ ὑπηρετεῖ τὶς ἐντολές.

92. Στους ἐπισκόπους πού γιὰ τὸν Χριστὸ διώχθηκαν στὴ Χερσώνα.

Ἔργο τῆς ἀληθινῆς ἀγάπης καὶ ἀπόδειξη ἀνυπόκριτης πίστεως εἶναι τὸ ὅτι ἡ πατρικὴ ἀγιωσύνη σου ἔστειλε ἀπὸ τόσο μακριὰ ἓναν ἀπὸ τοὺς διωγμένους μαζί μὲ σᾶς ἀδελφό, τὸν Ἀγαπητὸ, τὸν πιὸ σεβαστὸ μοναχό, ἢ μᾶλλον μακαριώτατο, σύμφωνα μὲ ἐκεῖνο πού λέγεται ἀπὸ τὸν Κύριο, «γιὰ τοὺς διωγμένους γιὰ χάρη τῆς δικαιοσύνης»¹², γιὰ νὰ ἐπισκεφθεῖ πρῶτα τὴ θεία καὶ κορυφαία κεφαλή, καὶ ὕστερα ἐμᾶς τοὺς ἐλάχιστους μεταξὺ τῶν πνευματικῶν ἀδελφῶν καὶ υἱῶν. Πόσο ωραία ὀρθοφροσύνη! πόσο εἰλικρινῆς ἀγάπη! Καὶ ποιῶν ἄλλων αὐτὸ ἀποτελεῖ ὀλοφάνερη ἀπόδειξη, παρὰ ἐκείνων πού γιὰ χάρη τοῦ Χριστοῦ προτίμησαν καὶ νὰ ἀπομακρυνθοῦν ἀπὸ τοὺς δικούς τους, καὶ νὰ φύγουν στὴν ξένη χώρα, ἡ ὁποία διαχωρίζεται μὲ τόση θαλασσινὴ ἔκταση, καὶ νὰ ὑπομείνουν ὅλα ὅσα εἶναι φυσικὸ νὰ συμβαίνουν ἐκεῖ; Ἄς εἶναι εὐλογητὸς ὁ Κύριος καὶ Θεός, ὁ ὁποῖος σᾶς συγκίνησε τόσο βαθειὰ πρὸς τὴ δική μας μηδαμινότητα, καὶ ὁ ὁποῖος ἔδωσε δύναμη καὶ χάρη στὸν ἀπεσταλμένο νὰ μᾶς κάνει γνωστὰ αὐτὰ πού ὑποστήκατε καὶ ἐξακολουθεῖτε νὰ ὑφίστασθε, τρισμακάριοι πατέρες, γιὰ τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, γιὰ τὰ ὁποῖα, ἀκούοντάς τα, χαρήκαμε, σᾶς ἐπαινέσαμε, δοξολογήσαμε τὸν Θεό, εἶπαμε ὅτι πραγματικὰ ὁ Θεὸς βρίσκεται μέσα σας, ὁ ὁποῖος εὐχαριστεῖται καὶ ἱκανοποιεῖται μὲ τὴν ὁμολογία σας γιὰ τὴν ἀλήθεια.

Ἐγὼ ὅμως νομίζω πὼς ἡ φυγαύδεσή σας ἐκεῖ δὲν ἔγινε ἀπὸ τὴν πρόνοια πού σώζει τὰ πάντα μόνο γιὰ τὴ σωτηρία τοῦ σώματός σας. Καθόσον πηγαίνοντας ἐκεῖ γίνατε φωστῆρες σὲ ἐκείνους πού βρίσκονταν στὸ σκοτάδι καὶ τὴν πλάνη τῆς ζωῆς, ὀδηγοὶ τῶν τυφλῶν, ἐκπαιδευτὲς τῆς ἀρετῆς, κήρυκες τῆς εὐσέβειας, δασκαλοὶ τῶν φοβερῶν ἐγκλημάτων πού ἔγιναν ἐδῶ ἐναντίον τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἔτσι φώτισε ὁ Κύριος τοὺς ὁμολογητὲς καὶ στοὺς ἐκεῖ καὶ παντοῦ, στὴ γῆ καὶ στὴ θάλασσα, γιὰ νὰ δείξουν τὴν ἀλήθεια καὶ νὰ ἀποτρέψουν τὴν ἀπιστία, ὅπως καὶ τὰ παλιὰ χρόνια, καὶ δοξάστηκε τὸ ὄνομά του, καὶ δοκιμάσθη-

ἀπεδοκιμάσθη ὁ μισόχριστος θίασος, καὶ τέλος ἔλαβεν ὄρον ζωῆς ἐπάξιον τῆς τόλμης ὁ μέγας δράκων, ὁ Ἀσσύριος νοῦς, ἧς ἔδρασε κατὰ Θεοῦ. Τὸ δὲ ὅπως νῦν ἔχει τὰ ἐνταῦθα, παρέλκον ἂν εἶη λέγειν, διὰ τὸ τὸν γραμματηφόρον ἱκανὸν εἶναι, χάριτι Χριστοῦ, ἕκαστα ἐκδιδάξαι
5 ἐμμελῶς, ᾧ καὶ παρεθέμεθα μετὰ τῆς ἐπιστολῆς καὶ τινα διανομήν, ἣν καὶ καταξιώσατε εἰσδέξασθαι, χαριζόμενοι ἡμῖν τὰς τιμίας προσευχὰς εἰς στηριγμὸν ψυχῆς

4Γ' (93) – Τῇ ἡγουμένη τῶν Γόρδινα.

Ἀπήτησεν ἡμᾶς ὁ ἀγαπητὸς ἡμῶν ἀδελφὸς Ἀντώνιος τὸ παρὸν
10 γραμματεῖον, λέγων ὅτι τοῦτο ὑπεσχόμην πάλαι ποιῆσαι. Καὶ δι' αὐτὸ οὖν τοῦτο, καὶ διὰ τῆς ἀποστολᾶς ὑμῶν, ἰδοὺ προσφθέγγομαι καὶ προσαγορεύω ὑμᾶς, ὡς μητέρας, ὡς ἀδελφὰς ἐν Κυρίῳ, μεμνημένος τῆς ὑπαντῆς ὑμῶν καὶ τοῦ κόπου τῆς ἀγάπης ἧς ἐνεδείξασθε εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ, διαφυγοῦσαι τὴν κοινωνίαν τῶν αἰρετικῶν, καὶ διατη-
15 ρήσασαι ἀσπίλους ἑαυτὰς ἀπὸ τοῦ κόσμου. Βλέπετε οὖν καὶ πρὸς τὸ ἐξῆς, ἅγιοι· ἐπειδὴ ἐνίσταται ἡ...

4Δ' (94) – Εὐδοκῶ παρθενευούση.

... ἐφυλακίσθημεν ἐν τοῖς αὐτόθι, ἐγὼ τε καὶ ὁ ἀδελφὸς Νικόλαος, ἡνίκα πρὸ τῆς ὀπῆς τῆς φυλακῆς φύλακες, μὴ ἔωντες θίγειν ὄντι-
20 ναοῦν κατὰ τὴν τῶν ἀσεβῶν πρόσταξιν τῷ φρουρείῳ· τότε, ἵνα τὰ πρότερα εἶπω λέγειν, καίπερ ὄντα ἱκανά, παρρησιαζομένη τῇ κατὰ Θεὸν πεποιηθήσει, ἔπεμπες, ἐγαλούχεις οἶονεῖ, διέτρεφες, ἐπότιζες, παρεκάλεις, ἤλειφες, σεαυτὴν ἐπιδίδους ριψοκινδύνως εἰς θάνατον, ὅπερ μικροῦ δεῖν, εἰ μὴ ἡ χεὶρ τοῦ Θεοῦ φθάσασα εἶλέ σε, καὶ ἐνέπιπτες εἰς
25 ἔργον. Οἶδας τὰς κατηγορίας τῶν γειτνιαζόντων, τὰς εἰσπράξεις τῶν ἀρχόντων, ὅτι δῶρα εἴληφας παρὰ τοῦ καταδίκου, ὅτι λόγους διαταγῆς ὑπακούεις, τοῦτο, κάκεῖνο. Ἄλλ' ὅμως, ᾧ τῆς μεγαλοπιστίας! οὐδὲ οὕτω τούτων τυρβασθέντων ὑφῆκας τὸ καθήκον. Ἄλλ' ὡς μηδενὸς καινοῦ γεγονότος, ἔχου πάλιν τῆς διακονίας, δώροισ τοὺς
30 φύλακας ἐξευμενιζομένη, καὶ τὸ δὴ λεγόμενον, Θεὸν δι' ἡμῶν τῶν

κε ἡ γνησιότητα τοῦ ἐκλεκτοῦ λαοῦ τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἀποδοκιμάστηκε ἡ ἀντίχριστη συνοδεία, καὶ τελείωσε τὴ ζωὴ του ὁ μέγας δράκος, ὁ Ἄσσυριος νοῦς, γιὰ τὴ θρασύτητα ποὺ ἔδειξε ἐναντίον τοῦ Θεοῦ. Ὅσο γιὰ τὸ πῶς ἔχουν τὰ πράγματα ἐδῶ, εἶναι περιττὸ νὰ σᾶς κάνω λόγο, ἐπειδὴ ὁ γραμματοκομιστὴς εἶναι ἱκανὸς, μὲ τὴ χάρη τοῦ Χριστοῦ, νὰ σᾶς πληροφορήσει τὸ καθένα μὲ ἀκρίβεια. Σ' αὐτὸν δώσαμε μαζὶ μὲ τὴν ἐπιστολὴ καὶ κάποια ἐνίσχυση, τὴν ὁποία κάνετε μᾶς τὴν τιμὴ νὰ τὴ δεχθεῖτε, χαρίζοντας σὲ μᾶς τὶς πολύτιμες προσευχῆς σας γιὰ τὴ στήριξη τῶν ψυχῶν μας.

93. Στὴν ὑγουμένη τῶν Γόρδινα.

Τὸ γράμμα αὐτὸ τὸ ζήτησε ὁ ἀγαπητὸς μας ἀδελφὸς Ἀντώνιος, λέγοντας ὅτι εἶχα ὑποσχεθεῖ παλιὰ νὰ τὸ κάνω αὐτό. Γι' αὐτὸ λοιπὸν καὶ γιὰ τὶς ἀποστολῆς σας, ὀρίστε σᾶς προσφωνῶ καὶ σᾶς χαιρετίζω, σὰν μητέρες, σὰν ἀδελφές στὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου, ἐνθυμούμενος τὴν ὑποδοχὴ σας καὶ τὸν κόπο τῆς ἀγάπης ποὺ δείξατε στὸ ὄνομά του, ἀποφεύγοντας τὴν κοινωνία μὲ τοὺς αἵρετικούς, καὶ διτηρώντας τὸν ἑαυτὸ σας ἀγνὸ ἀπὸ τὸν κόσμον. Νὰ προσέχετε λοιπὸν καὶ στὸ μέλλον, ἅγιες, ἐπειδὴ ἐναντιώνεται ἡ.....

94. Στὴν παρθελεύουσα Εὐδοκῶ.

... φυλακισθήκαμε ἐκεῖ, καὶ ἐγὼ καὶ ὁ ἀδελφὸς Νικόλαος, ὅταν μπροστὰ ἀπὸ τὴν τρύπα τῆς φυλακῆς ὑπῆρχαν φύλακες ποὺ δὲν ἄφηναν ὅποιονδήποτε νὰ πλησιάσει στὸ φρούριο σύμφωνα μὲ τὴ διαταγὴ τῶν ἀσεβῶν. Τότε, γιὰ νὰ ἀφήσω τὸν λόγο γιὰ τὰ προηγούμενα, ἂν καὶ εἶναι ἀρκετὰ, παίρνοντας θάρρος ἀπὸ τὴν πεποίθησή σου στὸν Θεό, ἔστειλες τρόφιμα, γαλουχοῦσες κατὰ κάποιο τρόπο, ἔτρεφες, πότιζες, παρηγοροῦσες, ἐνίσχυες, πρόσφερες τὸν ἑαυτὸ σου ριψοκίνδυνα στὸν θάνατο, τὸν ὁποῖο λίγο ἀκόμα καὶ θὰ πάθαινες, ἂν δὲν πρόφθανε νὰ σὲ γλυτώσει τὸ χέρι τοῦ Θεοῦ, καὶ δὲν ἔπεφτες μὲ πείσμα στὸ ἔργο. Γνωρίζεις τὶς κατηγορίες τῶν γειτόνων, τὶς εἰσπράξεις τῶν ἀρχόντων, ὅτι εἶχες λάβει δῶρα ἀπὸ τὸν κατὰδικον, ὅτι ὑπακούεις σὲ διαταγῆς, αὐτὸ καὶ ἐκεῖνο. Ἄλλ' ὅμως, πόσο μεγάλη ἡ πίστη σου! Οὔτε, ἐνῶ αὐτὰ γίνονταν γύρω σου, παραιτήθηκες ἀπὸ τὸ καθῆκον σου. Ἀντίθετα, σὰν νὰ μὴ συνέβαινε τίποτε τὸ πρωτάκουστο, ἀφιερωνόσουν πάλι στὴ διακονία, ἐξευμενίζοντας μὲ δῶρα τοὺς φύλακες, καί, σύμφωνα μ' αὐτὸ ποὺ λέγεται, ὑπηρε-

ἁμαρτωλῶν θεραπεύουσα, ἐξ οὗ καὶ ἡ ἀρπαγὴ τῶν κινδύνων καὶ ἡ
 παρ' ἐλπίδα σωτηρία. Τί τοῦτο δεύτερον Πρισκίλλης καὶ Φοίβης ἐκεί-
 νης, ἢ τῶν ταύταις ἰσοστασίων κατὰ τὴν τῆς διακονίας θεωρίαν, ἐφ' ἣ
 μακαρίζονται ὑπὸ τοῦ θεοῦ Ἀποστόλου; Οὐδαμῶς, ὡς ἔμοιγε δοκεῖ,
 5 εἰ μὴ ὅτι εἰς ἀναξίους ἀλλὰ καὶ τοῦτο μᾶλλον αἰνετώτερον· ἐκεῖ γὰρ τὸ
 μεγαλοφυῆς τοῦ προσώπου τάχα ἂν καὶ τοὺς ἀναισθήτους λίθους ἐκί-
 νησεν εὐεργετεῖν, ἐνταῦθα δὲ τοῦναντίον, καὶ τοὺς ἐναισθήτους νόσας
 ναρκᾶν ἔπεισε τὸ ἀπόπτυστον τῶν ὑποκειμένων. Ἄλλ' ὅτι τοῦτο ὅμως,
 καὶ ἀντιπεπονηθῶς ὤφθης δράσασα, σκόπησον τὸ ἐγκώμιον. Ἀπέ-
 10 χομεν τοίνυν, ὦ καλλιπάρθενε, τὸ ἔλεος, καὶ αἰνοῦμέν σε εἰκότως, προσ-
 αποδεχόμενοι καὶ συνεπαινοῦντες, καὶ τὰ ἄλλα σου σεμνολογήματα,
 τὴν ἐγκράτειαν, τὴν ἀνχηρᾶν κόμην, τὴν ἡμελημένην ἐσθῆτα, τὴν
 ἐλεημοσύνην, καὶ ἐπ' ἄλλοις τὴν φιλαγνείαν, καὶ ἐπὶ τῷ πτω μηδαμῶς
 μωμοσκοπηθεῖσαν πρὸς τινοσὺν τῶν ἀνθρώπων. Ὡς τῆς καλῆς σου
 15 ἐργασίας ἦνθησας ἐν μέσῳ ἀκανθῶν ὡς ῥόδον, εὐωδίασας ἐν μέσῳ
 γενεᾶς σκολιάς καὶ διεστραμμένης ὡς ὀρθοφυῆς κρίνον. Τί τὸ λοιπόν;
 Διαμένειν σε καὶ πρὸς τὸ ἐξῆς ἀπρόσκοπον, σεσωσμένην, φιλοκρι-
 νοῦσαν πᾶσαν ἄλλην ἐντολὴν Κυρίου, ὥστε μήτε ὀμνύειν τὸ ὄνομα
 Κυρίου τὸ παράπαν, μήτε τι ἄλλο παραθεωρεῖν τῶν ἐντεταλμένων
 20 τοῦτο δὲ λέγω οὐχ ὡς καταλαμβανόμενός σε ὑπαιτιᾶσθαι, ἀλλ' ὡς
 ἔχων ἐν ἐφέσει τοῦ ἐν πᾶσιν ἄρτιον εἶναι, κἀντεῦθεν ἐπιτυχεῖν τῶν ἐν
 ἐπαγγελίαις ἀγαθῶν. Ὁ ἀδελφὸς Νικόλαος προσαγορεύει, κἀγὼ τὸν
 κύριον καὶ ἀδελφιδοῦν σου.

4E' (95) -. Βασιλείῳ ἡγουμένῳ.

25 Ἐν οἷς γέγραφεν ἡ τιμιότης σου, ἀδελφέ, ὑπέδειξεν ἑαυτὴν εὐδο-
 κοῦσαν ἐν τοῖς ἐπιτιμίαις, καὶ ἐπειγομένην πρὸς τὰ κρείττονα, καθὰ
 ἐξεδίδαξεν οὐ μόνον ὁ γραμματηφόρος, ἀλλὰ γὰρ καὶ πρὸ αὐτοῦ ὁ
 τιμιώτατος ἀδελφὸς ἡμῶν Πέτρος, ὁ καὶ σοὶ φιλούμενος, ἐφ' οἷς ἦσθην
 ὁ ταπεινὸς καὶ ἠὺχαρίστησα. Οὐ γὰρ τι μικρόν τε καὶ εὐκαταφρόνη-
 30 τον ὁ πεπόνθασαμεν, ὦ τᾶν, ἐπὶ τῇ ἀρνήσει τῆς Χριστοῦ εἰκόνας κεκοι-
 νωνηκότες, ἀλλὰ καὶ λίαν ἔκτοπον καὶ ἀρνητικὸν ἀριδιήλως τῆς πί-
 στεως διότι ἡ τῆς εἰκόνας ἀρνήσις ἐπὶ τὸ πρωτότυπον ἀναβαίνει, καὶ
 ταύτῃ τῇ ἀρνήσει Χριστοῦ, πάντες οἱ ὁπωσοῦν κεκοινωνηκότες κεκοι-

τώντας μέσω ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν τὸν Θεό, ἀπὸ τὸν ὁποῖο γινόταν καὶ ἡ ἀποφυγὴ τῶν κινδύνων, καὶ ἀνέλπιστη σωτηρία. Πρὸς τί λοιπὸν αὐτὸ εἶναι κατώτερο ἀπὸ τὸ ἔργο τῆς Πρίσκιλλας καὶ τῆς Φοίβης ἐκείνης, ἢ τῶν ἰσοτίμων μὲ αὐτὲς ὡς πρὸς τὸ ἔργο τῆς διακονίας, γιὰ τὴν ὁποία μακαρίζονται ἀπὸ τὸν θεῖο Ἀπόστολο; Μὲ κανένα τρόπο, ὅπως ἐγὼ νομίζω, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ὅτι γίνονταν σὲ ἀνάξιους. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸ εἶναι περισσότερο ἀξιέπαινο. Γιατὶ ἐκεῖ τὸ μεγαλοφυῆς πρόσωπό του μποροῦσε ἀκόμα καὶ τὶς ἀναίσθητες πέτρες νὰ τὶς παρακινήσει νὰ εὐεργετοῦν, ἐνῶ ἐδῶ, ἀντίθετα, καὶ τοὺς εὐαίσθητους νῶες τοὺς ἔκανε νὰ ναρκώνονται τὸ ἀξιοκαταφρόνητο τῶν προσώπων. Ἐπειδὴ ὅμως φάνηκες ὅτι αὐτὸ τὸ ἔκανες καὶ ἀνταποδοτικᾶ, πρόσεξε τὸ ἐγκώμιο. Ἀποφεύγω ὅμως, καλλιπάρθενε, τὸν οἶκτο καὶ σὲ ἐπαινῶ ὅπως πρέπει, καὶ ἐπὶ πλεον δέχομαι καὶ ἐπαινῶ καὶ τὰ ἄλλα ἀξιοσέβαστα ἔργα σου, τὴν ἐγκράτεια, τὴν ἀπεριποίητη κόρη σου, τὸ παρεμελημένο φόρεμά σου, τὴν ἐλεημοσύνη, καὶ μαζὶ μὲ ἄλλα καὶ τὴν ἀγάπη σου πρὸς τὴν ἀγνότητα, καὶ τὸ γεγονός ὅτι μὲ κανένα τρόπο δὲν κατηγορήθηκες ἀπὸ κανένα ἄνθρωπο. Πόσο καλὴ ἡ ἐργασία σου! Ἄνθησες ἀνάμεσα στὰ ἄνθη σὰν ρόδο. Σκόρπισες εὐωδία μέσα σὲ μιὰ γενεὰ δύστροπη καὶ διεστραμμένη, σὰν ὀλόρθο κρίνο. Τί ὑπολείπεται λοιπόν; Νὰ παραμείνεις καὶ στὸ ἐξῆς ἀμειμπτη, σωσμένη, διακρίνοντας μὲ μελέτη κάθε ἄλλη ἐντολὴ τοῦ Κυρίου, ὥστε οὔτε νὰ ὀρκίζεσαι στὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου καθόλου, οὔτε νὰ παραβλέπεις κάποια ἄλλη ἀπὸ τὶς ἐντολές. Καὶ αὐτὸ τὸ λέγω, χωρὶς νὰ θεωρηθεῖ ὅτι σὲ κατηγορῶ, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἐπιθυμῶ νὰ εἶσαι σὲ ὅλα ὀλοκληρωμένη, καὶ ἔτσι νὰ ἐπιτύχεις τὰ ὑπεσχημένα ἀγαθὰ. Ὁ ἀδελφὸς Νικόλαος σὲ χαιρετᾷ, καὶ ἐγὼ τὸν κύριο καὶ ἀδελφὸ σου.

95. Στὸν ἡγούμενο Βασίλειο.

Μὲ αὐτὰ πού μοῦ ἔγραψε ἡ ἐντιμότητά σου, ἀδελφέ, ἔδειξε ὅτι δέχεται εὐνοϊκὰ τὰ ἐπιτίμια, καὶ εἶναι πρόθυμη γιὰ σκληρότερα, ὅπως μοῦ ἀνέφερε ὁ γραμματοκομιστής, ἀλλὰ, πρὶν ἀπὸ αὐτόν, καὶ ὁ ἐντιμώτατος ἀδελφός μας Πέτρος, τὸν ὁποῖο καὶ σὺ ἀγαπᾷς, γιὰ τὰ ὁποῖα αἰσθάνθηκα ἀγαλλίαση καὶ εὐχαρίστησα τὸν Θεό. Γιατὶ δὲν εἶναι μικρὸ οὔτε ἀξιοκαταφρόνητο αὐτὸ πού πάθαμε, φίλε μου, ἔχοντας ἔρθει σὲ κοινωνία μὲ αὐτοὺς πού ἀρνοῦνται τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ πολὺ ἀσύνηθες καὶ φανερὰ ἀρνητικὸ τῆς πίστεως, γιατί ἡ ἄρνηση τῆς εἰκόνας ἀποδίδεται στὸ πρωτότυπο, καὶ σ' αὐτὴν τὴν ἄρνηση τοῦ Χριστοῦ ἔχουν συμμετά-

νωνήκασιν. Ἐπεὶ δὲ πάλιν ἐξηγόρευσας, καὶ ἐπιτρέψαι δέει τοῦ διώ-
 κοντος ἀφανίσαι εἰκόνας, χαλεπώτερον τὸ ἀνόμημα, ὅτι δὲ καὶ ὑπο-
 γράψαι ἔφης, ὁλόσωμος ἢ ἁμαρτία καὶ ἢ ἄρνησις. Τί οὖν δεῖ ποιεῖν,
 ὅτι καὶ ἐπιζητοίης τὸ τῆς ὑγιείας φάρμακον, καὶ οὐ φέρειν πάλιν φῆς
 5 τὴν κατ' ὀλίγον ἐπίθεσιν, ἀσθένειαν προβαλλόμενος; Στενά μοι ἑκατέ-
 ρωθεν, καὶ ἐῶντι διὰ τὸ φιλαδέλφον, καὶ σμικρύνοντι τὸ φάρμακον
 διὰ τὸ τῆς ἁμαρτίας μέγεθος. Ὅμως, συμπιεζόμενος μᾶλλον τῇ ἀγάπῃ,
 ὀρίζω σὺν φόβῳ καὶ τρόμῳ τάδε· ἐν ἔτος ἄλλο ἀπόσχου, ἀδελφέ, τῶν
 ἀγιασμάτων, ἐφ' ἑκατέροις τοῖς συμπτώμασι, τῆς τῶν ἁγίων εἰκόνων
 10 κατενέξεως λέγω καὶ ἀσεβοῦς ὑπογραφῆς ὑπογραφή γὰρ κἂν ὅτι
 μόνον ἐάλως σταυρὸν χαράξαι, ποιῶν καὶ τὰς προσευχὰς τὰς αὐτὰς
 καὶ γονυῖσις, ἄνευ ἀσθενείας. Ἐπειδὴ δὲ ὀλίγον λίαν τὸ ἐπιτίμιον,
 ἐπιδόσει ἐλεημοσύνης ἱκανῆς, ἀντισηκουῖσαν συνεισένεγκε τὴν ἀντι-
 στάθμησιν. Ὀπίσης δὲ ταύτης, δηλώσει...

15 **45' (96) – Νικήτα κουράτωρι.**

... ἀοράτως καὶ οὕτως ἀνάγκη λέγειν· οὐκ ἐφανερώθη Θεὸς ἐν
 σαρκί, οὐ τί ἂν γένοιτο ἰουδαϊκώτερον; Ταῦτα ὡς ἐν ἐπιστολῆς μέτρῳ
 λέλεκται. Ἐὰν δὲ δῶ Θεὸς ὁπῆ ποτε ἰδεῖν ἡμᾶς ἀλλήλους, τότε το-
 σαῦτα σοι λαληθήσεται ἀληθείας δόγματα περὶ τε γραφῆς καὶ προ-
 20 σκυνήσεως τῶν ἁγίων εἰκόνων, ὅσα οὐδὲ τὸ τίμιόν σου οὐς δυνηθεῖη
 ἀκοῦσαι.

47' (97) – Βασιλείῳ υἱῷ πνευματικῷ.

Ἐπεθυμοῦμεν σὺν τῷ κυρῷ Γρηγορίῳ, καὶ σὲ ἐνταῦθα θεωρῆσαι,
 τέκνον ἠγαπημένον, ἀλλ' ἐπεὶ τοῦτο οὐ γέγονε, γράμμασι παραμυθού-
 25 μεθα τὴν ἀπόλειψιν, γνωρίζοντές σοι ὅτι ἔχομέν σε αἰεὶ ἐπὶ καρδίας ἡ-
 μῶν ταπεινῆς, φιλοῦντες τὴν σωτηρίαν σου τε καὶ τῶν μετὰ σοῦ ἀδελ-
 φῶν καὶ τέκνων. Καὶ γὰρ πατρὶ κλέος, υἱοῦ εὐδοξία, καὶ αὐχμημα ἱε-
 ρόν, τὸ υἱικὸν σεμνολόγημα. Παρακαλῶ οὖν σε ἐν Κυρίῳ ἔχεσθαι οὐ
 μόνον τῆς οἰκείας εὐσταθείας, ἀλλὰ καὶ τῆς τῶν ἀδελφῶν ἐπιμελείας,

13. Ἀξίωμα σχετικὸ μὲ τὴν ἐπιμέλεια καὶ κηδεμονία ὀρφανῶν ἢ ἀνηλίκων.

σχει καὶ ὅλοι ὅσοι μὲ ὁποιονδήποτε τρόπο πῆραν μέρος στὴν ἄρνηση τῆς εἰκόνας του. Ἐπειδὴ ὅμως πάλι ὁμολόγησες ὅτι ἐπέτρεψες νὰ ἐξαφανίσουν τὶς εἰκόνες ἀπὸ τὸν φόβο τοῦ διώκτη, τὸ ἀμάρτημα εἶναι φοβερότερο, καὶ ἐπειδὴ εἶπες καὶ ὅτι ἐπέχρισες αὐτές, ἡ ἁμαρτία καὶ ἡ ἄρνηση εἶναι ὀλόσωμη. Τί πρέπει νὰ κάνω λοιπόν, ποῦ μοῦ λές ὅτι ἐπιθυμεῖς τὸ φάρμακο τῆς ὑγείας σου καὶ ὅτι δὲν ὑποφέρεις πάλι τὴν κάθε λίγο ἐπίθεση, προφασιζόμενος ὅτι εἶσαι ἀσθενής; Εἶναι στενὰ τὰ περιθώρια καὶ ἀπὸ τὶς δύο πλευρὲς γιὰ μένα, καὶ ὡς πρὸς τὸ νὰ σὲ συγχωρήσω ἕξαιτίας τῆς ἀγάπης ποῦ σοῦ ἔχω ὡς ἀδελφός, καὶ νὰ μειώσω τὸ ἐπιτίμιο, ἐπειδὴ τὸ ἀμάρτημα εἶναι μεγάλο. Ὅμως, ἐπειδὴ πιέζομαι περισσότερο ἀπὸ τὴν ἀγάπη, μὲ φόβο καὶ τρόμο ὀρίζω τὰ ἕξῃς: Ἀκόμα ἓνα χρόνο, ἀδελφέ, νὰ ἀπέχεις ἀπὸ τὰ μυστήρια γιὰ κάθε ἓνα ἀπὸ τὰ παραπτώματα, ἐννοῶ τὴν καταστροφή τῶν εἰκόνων, καὶ τὴν ἀσεβῆ ἐπίχριση, γιατί εἶναι ἐπίχριση ἔστω καὶ ἂν συνελήφθης νὰ χαράξεις σταυρό, καὶ νὰ κάνεις τὶς ἴδιες προσευχὲς καὶ τὶς ἴδιες γονυκλισίες, χωρὶς ἀσθένεια. Καὶ ἐπειδὴ τὸ ἐπιτίμιο εἶναι πολὺ μικρό, συμπλήρωσέ το προσφέροντας ἀνάλογη ἔλεημοσύνη. Πόση θὰ εἶναι αὐτή, θὰ σοῦ τὸ πει...

96. Στὸν κουράτορα¹³ Νικήτα.

... ἀόρατα, καὶ ἔτσι εἶναι ἀνάγκη νὰ λέμε· δὲν φανερώθηκε ὁ Θεὸς σαρκικά, ἀπὸ τὸ ὁποῖο τί θὰ μπορούσε νὰ ὑπάρξει πιὸ ἰουδαϊκό; Αὐτὰ ἔχουν εἰπωθεῖ σύμφωνα μὲ τὸ μέτρο τῆς ἐπιστολῆς. Ἐὰν ὅμως δώσει ὁ Θεὸς κάποτε στὸ μέλλον νὰ ἰδωθοῦμε, τότε θὰ σοῦ εἰπωθοῦν ἀληθινὲς διδασκαλίες καὶ γιὰ τὴν ζωγράφηση καὶ γιὰ τὴν προσκύνηση τῶν ἁγίων εἰκόνων, ὅσα δὲν θὰ μπορέσει νὰ ἀκούσει τὸ τίμιο αὐτί σου.

97. Στὸν πνευματικὸ του υἱὸ Βασίλειο.

Ἐπιθυμούσαμε μαζὶ μὲ τὸν κύριο Γρηγόριο νὰ σὲ δοῦμε καὶ σένα ἐδῶ, ἀγαπημένο μου παιδί, ἀλλὰ ἐπειδὴ αὐτὸ δὲν ἔγινε, παρηγοροῦμε τὴν ἀπουσία σου μὲ γράμματα, κάνοντάς σου γνωστὸ, ὅτι σὲ ἔχουμε πάντοτε μέσα στὴν ταπεινὴ μας καρδιά, γιατί ἐπιθυμοῦμε τὴ σωτηρία καὶ τὴ δική σου καὶ τῶν ἀδελφῶν καὶ τέκνων ποῦ εἶναι μαζὶ σου. Καθόσον δόξα γιὰ τὸν πατέρα εἶναι ἡ καλὴ φήμη τοῦ υἱοῦ του, καὶ ἱερὴ καύχησή του, ἡ σεμνότητα τοῦ υἱοῦ του. Σὲ παρακαλῶ λοιπόν νὰ εἶσαι ἀφοσιωμένος στὸν Κύριο, ὄχι μόνο γιὰ τὴ δική σου σταθερότητα, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν συνεχῆ φροντίδα τῶν ἀδελφῶν, οἱ ὁποῖοι σὲ ποθοῦν καὶ τοὺς

ποθούμενον καὶ ποθοῦντα, στεργόμενον καὶ στέργοντα. Ὅπου γὰρ ἀγάπη πνευματική, ἐκεῖ ἐν μέσῳ Χριστός, καθὰ ἐπηγγείλατο. Ὡς καλὸς καθηγητὴς ἄγε τοὺς ἄρνας Χριστοῦ συμπαθῶς πεφεισμένως, ὁμειρόμενος αὐτῶν ὡς οἰκείων μελῶν. Οἶδας τίς εἶ, ὅτι ἀπροσπαθῆς, 5 ὅτι συμπεριφερόμενος, ἀλλ' οὖν ὅτι καὶ ἀκριβολογούμενος περὶ τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ. Εἶεν ἀπάντων ἡ ψυχὴ μία διὰ τοῦ πάντα εἶναι κοινά. Εἶεν ἐξαγόρευσις ἐπειτέρ πᾶν τὸ φανερούμενον φῶς ἐστίν, ὡς καὶ τὸ ἔμπαιον· εἶεν ὑπακοή, ὑφ' ἧ ὁ ληστής εἴσοδον ἐξαπάτης οὐχ εὐρίσκει· εἶεν ταπεινώσις, ἣν ἀμπεχόμενος ὁ Θεὸς ἄνθρωπος γέγονε, 10 θεοὺς ἐντεῦθεν τοὺς ἀνθρώπους δημιουργῶν. Ὡ καλὴ Βασιλείε, τὴν παρακαταθήκην φύλαξον, ἐκτρεπόμενος τὰ πονηρά, ἐγκολπούμενος τὰ θεϊκά, τύπος ἀγαθοεργίας πάση προκειμένου τῆ ἀδελφότητι, καὶ οὕτως ὁ σὲ ἀθετῶν, ἀθετεῖ Θεόν, καὶ ὁ ὑπέικων σοι, ὑπέικει Θεῷ. Μνημόνευέ μου τῆς ταπεινώσεως σὺν τοῖς ἀδελφοῖς.

15 **Ώ** (98) –. **Τοῖς ἠγαπημένοις ἀδελφοῖς Γρηγορίῳ, Ἰεζεχιήλ, Ἐράστῳ, Θεοφάνει, Ἀνίνα, καὶ τοῖς λοιποῖς ἐν Ἑλλάδι.**

«Καιρὸς τοῦ σιγαῖν, καὶ καιρὸς τοῦ λαλεῖν». Ἐπεὶ οὖν τοῦ δευτέρου ὁ λόγος ἐν ταῖς προλαβούσαις ἡμέραις, εἶπω δὲ καὶ ἐν αἷς τὸ 20 παρόν, διὰ τοῦτο, μόλις καὶ ἄρτι ἐξεληλυθότες τῆς πόλεως εὐδοκία Θεοῦ, φθεγγόμεθα ὑμῖν, πατέρες καὶ ἀδελφοί, φθεγγόμεθα δὲ ἀποστολικάις φωναῖς «Χαίρετε ἐν Κυρίῳ πάντοτε, καὶ πάλιν ἐρῶ, χαίρετε» οὐ κατὰ τὴν χαρὰν τοῦ τῆδε κόσμου· πλὴν ὅτι οὐδὲ χαρὰ, ἀλλὰ πᾶν θλίψις, ἀτακτοῦντος τοῦ ὑπηκόου. Ἀλλὰ χαίρετε κατὰ Πνεῦμα 25 ἁγιωσύνης, ὅτι ἐλυτρώθητε ἐκ τῆς δουλείας τοῦ ἐχθροῦ, ἐκ τῆς ματαίας ἀναστροφῆς, ἀπὸ σαρκὸς καὶ αἵματος, δουλεύοντες Θεῷ ζῶντι καὶ ἀληθινῷ, ἐξ οὗ καὶ ὁ πρότερος κατὰ τὸν διωγμὸν μακαρισμός, καὶ ὁ νῦν ξενισμός, ὧδέ τε κάκεισε διεσπαρμένων ὑμῶν, ἕως οὗ ἐπίδοι Κύριος εἰρήνην βραβεύων τῇ Ἐκκλησίᾳ αὐτοῦ, καὶ ἀποκαθιστῶν 30 ἡμᾶς ἐπὶ τὸ αὐτό.

ποθεῖς καὶ σύ, σὲ ἀγαποῦν καὶ τοὺς ἀγαπᾶς καὶ σύ. Γιατὶ ὅπου ὑπάρχει ἀγάπη πνευματική, ἐκεῖ ἀνάμεσα βρίσκεται καὶ ὁ Χριστός, ὅπως ὑποσχέθηκε¹⁴. Σὰν καλὸς καθηγητὴς νὰ ὀδηγεῖς τὰ ἀρνιά τοῦ Χριστοῦ, νὰ φροντίζεις γιὰ τὴ συντήρησή τους μὲ συμπάθεια, καὶ νὰ τὰ ἀγαπᾶς σὰν δικά σου μέλη. Γνωρίζεις ποιὸς πρέπει νὰ εἶσαι, ὅτι δηλαδὴ δὲν πρέπει νὰ εἶσαι κυριευμένος ἀπὸ πάθη, νὰ συμπεριφέρεσαι σωστά, ἀλλὰ καὶ νὰ τηρεῖς μὲ ἀκρίβεια τὶς ἐντολὲς τοῦ Θεοῦ. Φρόντισε νὰ εἶναι ἡ ψυχὴ ὅλων μία μὲ τὸ νὰ εἶναι ὅλα κοινά. Νὰ γίνεται ἐξομολόγηση, γιατί κάθε τι ποὺ φανερώνεται εἶναι φῶς, ὅπως καὶ τὸ ἀντίθετο. Νὰ ὑπάρχει ὑπακοή, μέσα ἀπὸ τὴν ὁποία ὁ ληστής δὲν βρίσκει εἴσοδο ἐξαπάτησης. Νὰ ὑπάρχει ταπεινώση, τὴν ὁποία φορώντας τὴν ὁ Θεὸς ἔγινε ἄνθρωπος, κάνοντας ἔτσι τοὺς ἀνθρώπους θεούς. Καλέ μου Βασιλίει, φύλαξε αὐτὸ ποὺ σοῦ εἶναι ἐμπιστευμένο, ἀποφεύγοντας τὰ πονηρά¹⁵ καὶ ἐνστερνιζόμενος τὰ θεϊκά. Νὰ εἶσαι ὑπόδειγμα ἀγαθοεργίας σὲ ὅλη τὴν ἀδελφότητα, καὶ ἔτσι, ὅποιος ἀρνεῖται ἐσένα, ἀρνεῖται τὸν Θεό, καὶ ὅποιος ὑπακούει σὲ σένα, ὑπακούει στὸν Θεό. Νὰ μνημονεύεις τὴν ταπεινότητά μου μαζί μὲ τοὺς ἀδελφούς.

98. Στοὺς ἀγαπημένους ἀδελφούς, Γρηγόριό, Ἰεζεκιήλ, Ἐραστο, Θεοφάνη, Ἀνίνα καὶ τοὺς ὑπόλοιπους ποὺ βρίσκονταν στὴν Ἑλλάδα.

«Ὑπάρχει καιρὸς σιωπῆς, καὶ καιρὸς κατὰ τὸν ὁποῖο μπορεῖ κανεὶς νὰ ὀμλεῖ»¹⁶. Ἐπειδὴ λοιπὸν εἶναι καιρὸς τοῦ δευτέρου γιὰ τὶς μέρες ποὺ πέρασαν, θὰ πῶ μάλιστα καὶ γιὰ τὶς τωρινές, γι' αὐτὸ τώρα μόλις βγήκαμε ἀπὸ τὴν πόλη μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ, σᾶς ἀπευθύνω τὸ λόγο, πατέρες καὶ ἀδελφοί, καὶ σᾶς μιλῶ μὲ λόγια ἀποστολικά: «Χαίρετε στὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου πάντοτε, καὶ πάλι θὰ πῶ, χαίρετε»¹⁷. Ὁχι σὰν τὴ χαρὰ τοῦ κόσμου αὐτοῦ, ἡ ὁποία μᾶλλον δὲν εἶναι χαρὰ, ἀλλὰ μεγάλη θλίψη, ἀφοῦ ὁ ἄνθρωπος ποὺ πρέπει νὰ ὑπακούει, ἀτακτεῖ. Ἀλλὰ νὰ χαίρετε σύμφωνα μὲ τὸ Πνεῦμα τῆς ἀγιωσύνης, ἐπειδὴ ἐλευθερωθήκατε ἀπὸ τὴ δουλεία τοῦ ἔχθρου, ἀπὸ τὸν χωρὶς νόημα τρόπο τῆς ζωῆς σας, ἀπὸ τὴ σάρκα καὶ τὸ αἷμα, ὑπηρετώντας τὸν ζωντανὸ καὶ ἀληθινὸ Θεό, ἀπὸ τὸν ὁποῖο προέρχεται καὶ ὁ προηγούμενος μακαρισμὸς κατὰ τὸν διωγμὸ, καὶ ἡ τωρινὴ φιλοξενία, ἀφοῦ εἴστε διασκορπισμένοι ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, μέχρι ποὺ νὰ μᾶς δεῖ μὲ ἀγαθὴ διάθεση ὁ Θεός, χαρίζοντας στὴν Ἐκκλησία του εἰρήνη καὶ συγκεντρώνοντάς μας ὅλους μαζί.

Τὸ δὲ νῦν ἔχον δέομαι ὑμῶν, ἀδελφοί, «ἀξίως περιπατῆσαι τῆς κλήσεως ἧς ἐκλήθημεν, μετὰ πάσης» ἀσφαλείας καὶ προσοχῆς, μετὰ πάσης ταπεινοφροσύνης καὶ ὑπακοῆς τῆς εἰς ἀλλήλους, ἔχοντος τοῦ προηγουμένου τὸν τόπον τῆς ἀρχῆς, οὐκ εἰς ἔπαρσιν δαιμονικὴν, ἀλλ' εἰς τύπον ἀρετῆς τῶν ἐπομένων, καὶ τῶν δὲ ὑπεικόντων καὶ πειθομένων, ὡς ἐμοὶ τῷ ἀναξίῳ, μᾶλλον δὲ Χριστῷ, δι' ὃν καὶ τὸ πᾶν τοῦ θείου καὶ ὁ καθ' ἡμέραν προαιρετικὸς θάνατος, ὃ τέκνα, μετὰ τὸ τῆς σωτηρίας μυστήριον. Βλέπετε πῶς ἀναστρέφεσθε, μὴ ὡς ἐμπαθεῖς, ἀλλ' ὡς ἀπαθεῖς μὴ ὡς φιλόσαρκοι, ἀλλ' ὡς φιλόθεοι. Μὴ ἐπιβάλλοιτε τὰ ὄμματα ὄψεσι γυναικῶν, ἀλλὰ μηδὲ εἰς ἑαυτοὺς εἴητε παρρησιαστικοί. Παρρησία γὰρ πῦρ καταφλέγον ψυχὴν. Μελετᾶτε τὸν θάνατον αἰεί, ὡς ἂν εἴητε παρεσκευασμένοι πρὸς τὴν ἔξοδον ἐν χαρᾷ. Τὰς παραδόσεις κρατεῖτε, τὰ ὠρισμένα τελεῖτε, κατὰ τε ψαλμωδίαν καὶ προσευχὴν καὶ εἴ τι ἕτερον. Μὴ θησαυρίζητε ἑαυτοῖς χρυσίον εἰς τὸ ἐν καιρῷ ἐπισυναγωγῆς παρασχέσθαι αὐτὸ ἰδίῳις καὶ φίλοις, ὡς ὅτε τὸ μοναστήριον φροντίσει τὰ καθ' ἡμᾶς. Οὐ τέκνων Θεοῦ τοῦτο, ἀλλὰ σαρκοφρόνων. Πῶς δέ; Ἴνα τὸ κατὰ χρεῖαν γένοιτο, καὶ τὸ φθάσαν εἶναι προσενεχθῆ τῇ ἀδελφότητι, ἵνα ἐκ πολλῶν προσώπων τὸ συστατικὸν εἴη τοῦ κοινοβίου. Ταῦτα δέ μοι εἴρηται ἐπειδὴ ἤκουσται ὅτι πέρ τινες ἤδη ἀπεντεῦθεν ὀρίζονται. Τόδε, φησί, καὶ τόδε τὸ ἱμάτιον, εἴτ' οὖν ἕτερον, βούλομαι τῷ δεῖνι ἑᾶσαι. Ὡ τῆς ἀθλιότητος! ὦ τῆς ἀφροσύνης! Οὐκοῦν οὔτε τέκνον ὁ τοιοῦτος, οὔτε ἀδελφός, ἀλλ' ἀλλότριος, ἀλλὰ ἱερόσυλος, οὗ ἢ μερὶς μετὰ Γιεζῆ τοῦ κλέπτου...

4Θ'. (99) – Ἀβραμίῳ ξενοδόχῳ.

25 ... συσκιάζεται φόβῳ οὕτω διαπράττεσθαι. Φόβου γὰρ Θεοῦ οὐδὲν μείζον, καὶ σωτηρίας ψυχῆς οὐδὲν ἀναγκαιότερον. «Τί γὰρ ὠφελήσει ἄνθρωπον», φησὶν, «ἐὰν κερδίσῃ ὅλον τὸν κόσμον καὶ ζημιωθῆ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ;». Καὶ ὁ ἰατρὸς ἐν ταῖς περιστάσεσι ζητητέος, καὶ ὁ κυβερνήτης ἐν τῷ κλύδωνι. Ἡ οὐχ ὀραῖς ὅτι κλύδων μέγας καὶ 30 θεομηνῆς πληγῆ; Ἰάτρευσον, δέσποτα, κυβέρνησον, ἵνα καὶ σεαυτὸν

Πρὸς τὸ παρὸν σᾶς παρακαλῶ, ἀδελφοί, «Νὰ φέρεστε ἀντάξια πρὸς τὴν κλήση πού δεχθήκαμε, μὲ κάθε»¹⁸ προφύλαξη καὶ προσοχή, μὲ κάθε ταπεινοφροσύνη καὶ ὑπακοή μεταξύ σας, κατέχοντας ὁ προϊστάμενος τὴ θέση τῆς ἐξουσίας, ὄχι μὲ ἔπαρση δαιμονική, ἀλλὰ ὡς ὑπόδειγμα ἀρετῆς στοὺς ὑποτακτικούς, ἐνῶ αὐτοὶ νὰ δείχνουν ὑπακοή καὶ νὰ πειθαρχοῦν, ὄχι σὲ μένα τὸν ἀνάξιο, ἀλλὰ μᾶλλον στὸν Χριστό, στὸν ὁποῖο, τέκνα μου, ἀνήκει ὅλη μας ἡ ζωὴ καὶ ὁ καθημερινὸς προαιρετικὸς θάνατος, μετὰ ἀπὸ τὸ μυστήριον τῆς σωτηρίας. Νὰ προσέχετε πῶς συμπεριφέρεστε, ὄχι σὰν νὰ εἴστε γεμᾶτοι πάθη, ἀλλὰ σὰν ἀπαλλαγμένοι ἀπὸ αὐτὰ ὄχι σὰν φίλοι τῆς σάρκα, ἀλλὰ σὰν φίλοι τοῦ Θεοῦ. Νὰ μὴ στρέψετε τὰ βλέμματά σας στὰ πρόσωπα τῶν γυναικῶν, ἀλλ' οὔτε καὶ μεταξύ σας νὰ εἴσατε ἀθυρόστομοι. Γιατὶ ἡ ἀθυροστομία εἶναι φωτιά πού καίει τὴν ψυχὴ. Νὰ σκέφτεστε διαρκῶς τὸν θάνατο, ὥστε νὰ εἴσατε προετοιμασμένοι γιὰ τὴν ἔξοδο μὲ χαρὰ. Νὰ τηρεῖτε τὶς παραδοσεις, νὰ τελεῖτε αὐτὰ πού εἶναι καθωρισμένα, καὶ κατὰ τὴν ψαλμωδία καὶ κατὰ τὴν προσευχή, καὶ σὲ ὅ,τιδήποτε ἄλλο. Νὰ μὴν ἀποταμιεύετε γιὰ τὸν ἑαυτὸ σας χρυσό, μὲ σκοπὸ στὸν καιρὸ τῆς συνάθροισης νὰ τὸ δώσετε στοὺς δικούς σας καὶ στοὺς φίλους σας, ὅσο τὸ μοναστήρι θὰ φροντίζει γιὰ μᾶς. Αὐτὸ δὲν εἶναι ἔργο τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ἐκείνων πού πιστεύουν στὴ σάρκα. Καὶ γιατί; Γιὰ νὰ χρησιμοποιηθεῖ ἀνάλογα μὲ τὶς ἀνάγκες, καὶ αὐτὸ πού συγκεντρώθηκε νὰ προσφερθεῖ στὴν ἀδελφότητα, ὥστε τὸ συγκεντρωμένο ἀπὸ πολλὰ πρόσωπα νὰ ἀνήκει στὸ κοινόβιο.

Αὐτὰ τὰ εἶπα, ἐπειδὴ ἀκούστηκε, πῶς μερικοὶ ἤδη ἀπὸ τώρα κάνουν διαθήκη. Αὐτό, λέγει, καὶ αὐτὸ τὸ ροῦχο, εἴτε κάτι ἄλλο, θέλω νὰ τὸ ἀφήσω στὸν τάδε. Τί ἀθλιότητα! τί ἀφροσύνη! "Ὅποιος λοιπὸν τὸ κάνει αὐτό, δὲν εἶναι οὔτε τέκνο, οὔτε ἀδελφός, ἀλλὰ ξένος καὶ ἱερόσυλος, καὶ ἡ μερίδα του εἶναι μὲ τὸν Γιεζῆ τὸν κλέφτη..."¹⁹.

99. Στὸν ξενοδόχο Ἀβράμιο.

... σκιάζεται ἀπὸ φόβο ὅταν γίνεται μὲ τὸν τρόπο αὐτόν. Γιατὶ τίποτε δὲν εἶναι ἀνώτερο ἀπὸ τὸν φόβο τοῦ Θεοῦ, καὶ τίποτε δὲν εἶναι πῶς ἀναγκαῖο ἀπὸ τὴ σωτηρία τῆς ψυχῆς. Καθόσον λέγει· «Τί θὰ ὠφελήσει τὸν ἄνθρωπο, ἐὰν κερδίσει ὅλον τὸν κόσμον καὶ ζημιωθεῖ τὴν ψυχὴν του;»²⁰. Στὶς δύσκολες περιστάσεις πρέπει νὰ ἀναζητεῖται ὁ γιατρός, καὶ στὴ θαλασσοταραχὴ ὁ κυβερνήτης. Ἡ μήπως δὲν βλέπεις, ὅτι ὑπάρχει τρικυμία μεγάλη καὶ καταστρεπτικὸ πλῆγμα τοῦ Θεοῦ; Γιάτρεψε, δέσποτα,

σώσης, καὶ τοὺς ὑπαιτίους ἐξιάσῃ καὶ ἀναστοιχειώσῃ εἰς εὐστάθειαν, ἀνεχόμενος τὴν ἀπειλήν, ὡς καὶ αὐτὸς ὢν ἐν σώματι καὶ ὑπὸ τὸ πταιστόν. Οὕτω γὰρ καὶ Θεὸν κτήσῃ ἴλεω. Θεοῦ δὲ περιέποντος, τίς ὁ κακώσων; Μνήσθητι, Κύριέ μου, ὅτι σὰρξ εἶ καὶ αὐτός, καὶ ὡς φοβῆ τὰς 5 πληγὰς, φείδου τῶν πληγῶν «Ἐπιέτερ οἴῳ μέτρῳ μετροῦμεν, ἀντιμετρηθήσεται ἡμῖν». Μνήσθητι, ἀδελφὲ καλέ, ὅτι σήμερόν ἐσμέν, καὶ «τί τέξεται ἢ ἐπιούσα οὐκ οἶδαμεν», ὡς μὴ εὐρεθῆναι ἡμᾶς κωμωδουμένους καὶ κατηραμένους, καὶ ἐν τῷ νῦν αἰῶνι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι. Μνήσθητι τῆς ἀποφάσεως ἐκείνης τῆς φοβεραῆς καὶ ἀπαραλογίστου, ὑφ' ἧς 10 οἱ ἀνελεήμονες εἰς πῦρ ἄσβεστον ἐκπεμφθήσονται. Μνήσθητι ὅτι παραστήσονται ἡμῖν τὰ εὖ πεπονθότα πρόσωπα, καὶ τὰ δεινοπαθήσαντα ὑφ' ἡμῶν. Καὶ τί ὠφελήσῃ τότε τὸ ἐνταῦθα ἀκοῦσαι ἡμᾶς ἰκκ-οὺς; Μὴ, παρακαλῶ, μὴ οὕτως εἰς ἑαυτοὺς τὸ ξιφος ὠθῶμεν. Φίλων λέγω καὶ μάλα κηδόμενος, δέσποτα. Τέλος τοῦ λόγου. Ἀκούσαμι ἀπὸ τοῦ 15 νῦν ἀγαθὰς ἀκοὰς καὶ φιλανθρώπως παιδευτικὰς περὶ τοῦ ἐμοῦ κυρίου, ἵνα ἄσω, ἵνα γινῶ ὡς ὑπακουόμενος ἔσομαι καὶ πρὸς τὸ ἐξῆς ὑπὸ τοῦ ἐμοῦ φίλου. Ἦδη γὰρ οἱ γειτνιαζόντες ἡμῖν ἐνταῦθα ἔμφοβοι καὶ ἔντρομοὶ εἰσιν ἐξ ὧν ἀκούουσι, καίπερ μὴ ἐπταικότες τι. Τύραννός ἐστιν ὁ ἐρχόμενος, μάχαιραν ἐπιφέρεται· πτωχὸς οὐχ ὑποίσει ἀπειλήν· 20 οὐχ ἵνα ἀνταγωνίσῃται, δέχεται, κἂν μὴ θούλοιο, ἐπὶ τούτῳ οὐχ ὑπεύθυνος οὐδὲ γὰρ αὐτὸς ἐγὼ καταληφθεὶς οὕτως, δυνηθείην ἂν ἐτέρως δραῖσαι. Ἐὰν δὲ πέρα τούτῳ τὸ αἴτιον, καλῶς ἀλλὰ καὶ οὕτω συμπαθῶς ὡς ἐν ὀφθαλμοῖς Κυρίου, ἐξ οὗ καὶ εὐσταθήσῃ μᾶλλον τὸ ὑπήκοον, δουλούμενον εὐνοίᾳ τοῖς νικοποιοῖς βασιλεῦσιν.

25

P (100) – Ὑπάτω τέκνη.

Οὐκ ἀπαθῶς καὶ ἡμεῖς οἱ ταπεινοὶ ἐδεξάμεθα, ὡς τέκνον, τὴν ἱερὰν κοίμησιν Ἰακώβου τοῦ ὁμολογητοῦ Χριστοῦ, καὶ ἡμῶν ἀδελφοῦ ἀξιειράστου, ἀλλ' οὐκ οὐδὲ ἀπεριχαρῶς. Τὸ πρῶτον διὰ τὸ πνευματικὸν φίλτρον· τί γὰρ ἢ υἱός, καὶ υἱὸς τηλικούτος, οὗ ἐγὼ διὰ τὰς ἁμαρτίας 30 οὐδὲ παῖς καλεῖσθαι ἄξιος; Τὸ δὲ διὰ τὴν ἐλπίδα, μᾶλλον δὲ διὰ τὸ

κυβέρνησε, ὥστε καὶ τὸν ἑαυτό σου νὰ σώσεις, καὶ τοὺς ὑπαίτιους νὰ τοὺς ἐξυγιάνεις καὶ νὰ τοὺς ἐπαναφέρεις στὴ σταθερότητα, ἀνεχόμενος τὴν ἀπειλή, ἀφοῦ καὶ σὺ βρῖσκεσαι μέσα σὲ σῶμα καὶ ὑπόκεισαι σὲ πταίσματα. Γιατὶ ἔτσι θὰ ἐξιλεώσεις καὶ τὸν Θεό. Καὶ ὅταν μᾶς προστατεύει ὁ Θεός, ποιὸς θὰ μᾶς κάνει κακό. Θυμήσου, κύριέ μου, ὅτι καὶ σὺ εἶσαι σάρκα, καὶ ὅπως φοβᾶσαι τὰ πλήγματα, νὰ ἀποφεύγεις τὰ πλήγματα. «Γιατὶ μὲ ὅποιο μέτρο μετροῦμε δίνοντας, μὲ αὐτὸ θὰ μᾶς ἀνταποδοθεῖ»²¹. Θυμήσου, ἀδελφέ μου καλέ, ὅτι σήμερὰ εἴμαστε, καὶ «δὲν γνωρίζουμε τί θὰ μᾶς φέρει ἢ αὐριανὴ μέρα»²², ὥστε νὰ μὴ βρεθοῦμε γελοιοποιημένοι καὶ καταραμένοι καὶ στὸν κόσμον αὐτὸν καὶ στὸν μέλλοντα. Θυμήσου ἐκείνη τὴν φοβερὴ καὶ ἀσύλληπτη στὸν νοῦ ἀπόφαση, ἀπὸ τὴν ὁποία οἱ ἀνελεήμονες θὰ σταλοῦν στὴν ἄσβεστη φωτιά. Θυμήσου ὅτι θὰ σταθοῦν ἀπέναντί μας τὰ πρόσωπα ποὺ εὐεργετήθηκαν καὶ ἐκεῖνα ποὺ δεινοπάθησαν ἀπὸ μᾶς. Καὶ τί θὰ ὠφελήσει τότε τὸ νὰ μᾶς λένε ἐδῶ ἱκανούς; Παρακαλῶ, ἄς μὴ σπρώχνουμε τὸ ξίφος μὲ τὸν τρόπον αὐτὸ στὸν ἑαυτό μας. Μιλῶ σὲ φίλους, δέσποτα, γιὰ τοὺς ὁποίους ἐνδιαφέρομαι πολὺ. Τέλος τοῦ λόγου μου. Εἶθε νὰ ἀκούσω ἀπὸ τώρα φῆμες καλῆς καὶ διδακτικῆς γιὰ τὸν κύριό μου, γιὰ νὰ ψάλω, γιὰ νὰ μάθω ὅτι θὰ εἰσακούουμε καὶ στὸ μέλλον ἀπὸ τὸν φίλο μου. Γιατὶ ἤδη αὐτοὶ ποὺ εἶναι γείτονές μας ἐδῶ εἶναι γεμάτοι φόβο καὶ τρόμο ἀπὸ ὅσα ἀκοῦνε, ἂν καὶ δὲν ἔφταιξαν σὲ τίποτε. Αὐτὸς ποὺ ἔρχεται εἶναι τύραννος καὶ κρατᾶ μαχαίρι. Ὁ φτωχὸς νὰ μὴ δέχεται ἀπειλή. Γιὰ νὰ μὴ τὸν ἀνταγωνιστεῖ, τὴ δέχεται, ἔστω καὶ χωρὶς νὰ θέλει, καὶ δὲν εἶναι ὑπεύθυνος γι' αὐτό. Ἄλλωστε οὔτε καὶ ἐγὼ ἂν καταλαμβανόμενον μὲ τὸν τρόπο αὐτόν, θὰ μπορούσα νὰ ἀντιδράσω ἀλλιῶς. Ἐὰν ὅμως ἡ αἰτία εἶναι πέρα ἀπὸ αὐτό, τότε καλῶς. Ἀλλὰ καὶ πάλι μὲ συμπάθεια, σὰν νὰ γίνεται μπροστὰ στὰ μάτια τοῦ Κυρίου, ἀπὸ τὸν ὁποῖο θὰ πειθαρχήσουν μᾶλλον οἱ ὑπήκοοι, ὑποτασσόμενοι μὲ τὴν εὐνοιά του στοὺς νικητὲς βασιλεῖς.

100. Στὸ τέκνο του τὸν Ὑπατο.

Τὴν ἱερὴ κοίμησιν τοῦ Ἰακώβου, τοῦ ὁμολογητῆ τοῦ Χριστοῦ καὶ ἀξιαγάπητου ἀδελφοῦ μας, τέκνου μου, δὲν τὴν πληροφορηθήκαμε μὲ ἀπάθεια, οὔτε ὅμως καὶ χωρὶς χαρὰ. Πρῶτα ἐξ αἰτίας τῆς πνευματικῆς ἀγάπης, γιατί ἦταν υἱός, καὶ υἱὸς τόσο μεγάλος, μπροστὰ στὸν ὁποῖο ἐγὼ, λόγῳ τῶν ἁμαρτιῶν μου, οὔτε παιδί εἶμαι ἄξιος νὰ ὀνομάζομαι. Δεύτερον, ἐξαιτίας τῆς ἐλπίδας, ἢ καλύτερα ἐξαιτίας τοῦ κέρδους, καὶ

λυσιτελές, καὶ οὐχ ἡμῶν μόνον, ὧν ὡς μέλος κόσμος ἱερός καθίστασθαι
πέφυκεν, ἀλλὰ γὰρ καὶ πάσης τῆς τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας. Τί γὰρ οἶει
τὸν ἄνδρα; ἀλλ' οὐχ ὁμολογητὴν, ἀλλ' οὐχὶ μάρτυρα, ἀλλ' οὐχ ὄσιον;
Ἐκ νεότητος ἤθλησεν ἀσκητικῶς, ὑποταγείς ἐννόμως, κατὰ παθῶν
5 ἀνδρισάμενος, παρθένον τὸ σῶμα φυλάξας, δι' ὑπωπιασμῶν ἐγκρα-
τικῶν καὶ δουλαγωγιῶν οὕτως ὡς ἔτυχεν ἐσθίων, οὕτω καθεύδων, ἔτι
ὑγιαίνων, ὡς ξενίζειν τοὺς ὀρῶντας, ὑποχωρητικὸς ὡς τὰ πολλά, ἐφ'
ὅσον οἶόν τε, καὶ εἰς ἑαυτὸν πρὸς τὸν οὐράνιον ἔρωτα. Καὶ μὴ τις νομί-
σειεν ὑποπλάττεσθαι με ψυχαγωγίας ἕνεκεν τῶν ἀκουόντων λόγους
10 μάρτυς Θεὸς καὶ ὁ ἐκείνου παιδαγωγὸς Λουκιανὸς ὁ ἱερός, κἂν δυσα-
νέγερτος, ἐξ οὗ μοι καὶ ἡ τῶν ἀγνωσμένων δῆλωσις. Ταῦτα ὡς ἴνδαλ-
μά τι σχέδιον τῆς ἀσκήσεως.

Ἐπὶ δὲ τῆς ὁμολογίας πόσον καὶ ἡλικὸν ἔσχατον ἐγενήθη καὶ
ἀγγέλοις καὶ ἀνθρώποις. Ὡς τῆς εὐθύμου καὶ θεοφιλοῦς καρδίας!
15 εἰσῆλθεν εἰς τὸ στάδιον ὡς Χριστοῦ στρατιώτης, ἀδείλαντος, ἀτρέμας
ἐντεῦθεν καὶ ἐντεῦθεν οἱ ὑπηρέται τοῦ σκότους κατέξανα ταῖς πλη-
γαῖς νῶτα, στέρνα, βραχίονας ἐξέχεαν αἷματα, ὑπέτεμον σάρκας, εἶα-
σαν εἰς γῆν ἐρριμμένον τὸν ἅγιον, μὴ προέμενον ρῆμα ἀριστερόν τὸ
καθόλου, ἀλλὰ θεοτελῆ τὴν μαρτυρίαν ποιούμενον καὶ ταῦτα ὑπὲρ
20 Χριστοῦ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν. Τὸ γὰρ περὶ τῆς ἀγίας
αὐτοῦ εἰκόνας ἐναθλεῖν, ὑπὲρ αὐτοῦ ἐκείνου ἐστὶ μαρτυρεῖν. «Ἀκου-
σάτωσαν προαῖς καὶ εὐφρανθήτωσαν» χορευσάτωσαν φιλομάρτυρες
καὶ γεγηθέτωσαν αἰσχυνέσθω διάβολος, πιπτέτω εἰκονομάχων στί-
φος ἐκ τῶν ἔργων ἀμφοτέρων θεοκελεύστως ἐπιγνώσατε ἀμφοτέρους.
25 Οἱ μὲν γὰρ οὐ τήνδε μόνον, ἀλλὰ γὰρ καὶ πολλοὺς τῶν ἡμετέρων, καὶ
οὐχ ἡμετέρων, ἡμετέρων δ' οὖν ὅμως, ἐπειδὴ οἱ πάντες ἐν σῶμα ἐν
Χριστῷ Ἰησοῦ, ὃς κεφαλὴ πάντων ὡσαύτως ἠκίσαντο, ἔκτειναν, ἐλι-
μαγχονήσαντο, καὶ ὅσα ἄλλα τούτοις ἐπόμενα, ὃ δὲ ἀπὸ τῶν δυσφο-
ρωτάτων ἐκείνων πληγῶν παραλυθεῖς καὶ ἐξαρθρωθεῖς, καὶ χειροῦρ-
30 γεῖται ἀνίαις δρυμείαις τὸ σῶμα, καὶ ἔκτοτε μέχρι τέλους ἐντεῦθεν δια-
λελυμένος, ὡς καθημέραν ἀποθνήσκων διετέλει, καί γε ἐν εὐχαριστίᾳ,
καί γε ἐν ταπεινοφροσύνῃ. Εἰ δέ, ὡς σὺ φῆς, καὶ τὸν θάνατον αὐτοῦ

23. Α' Κορ. 4, 9.

26. Δηλαδή οἱ εἰκονομάχοι

24. Ψαλμ. 33, 3.

27. Α' Πέτρ. 5, 14.

25. Ματθ. 7, 20.

ὄχι μόνο τὸ δικό μας, ἀφοῦ ὡς μέλος μας ἀποτελεῖ ἐκ φύσεως στολίδι ἱερό, ἀλλὰ καὶ ὅλης τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ. Γιατὶ τί νομίζεις πὼς ἦταν ὁ ἄνδρας; Δὲν ἦταν ὁμολογητής; Δὲν ἦταν μάρτυρας; Δὲν ἦταν ὄσιος; Ἀπὸ τὰ νιάτα του ἄθλησε ἀσκητικά, ἀφοῦ ὑποτάχθηκε νόμιμα, ἔδειξε ἀνδρεία ἐναντίον τῶν παθῶν, φύλαξε παρθένο τὸ σῶμα του, σκληραγωγώντας το μὲ τὴν ἐγκράτεια καὶ ἀντιμετωπίζοντάς το ὡς δοῦλο, ἔτρωγε ἔτσι ὅ,τι τύχαινε, κοιμόταν ὅπου τύχαινε, ἐνῶ ἦταν ἀκόμα ὑγιής, ὥστε νὰ ἐκπλήσσει ἐκείνους πού τὸν ἔβλεπαν, ἦταν πολὺ ὑποχωρητικός, ὅσο ἦταν δυνατόν, καὶ στὸν ἑαυτό του, ἀπὸ τὸν οὐράνιο ἔρωτά του. Καὶ ἄς μὴ νομίσει κανεὶς ὅτι εἶναι πλαστὰ τὰ λόγια μου, γιὰ νὰ εὐχαριστήσω αὐτοὺς πού μὲ ἀκοῦνε. Μάρτυράς μου ὁ Θεὸς καὶ ὁ παιδαγωγὸς ἐκείνου ὁ ἱερός Λουκιανός, ἂν καὶ εἶναι δύσκολο νὰ σηκωθεῖ, ὁ ὁποῖος μοῦ φανέρωσε αὐτὰ πού ἀγνοοῦσα. Αὐτὰ σὰν ἓνα ἰδανικὸ σχέδιο τῆς ἀσκήσης.

“Ὅσο γιὰ τὴν ὁμολογία πόσο μεγάλο θέαμα ἔγινε καὶ στοὺς ἀγγέλους καὶ στοὺς ἀνθρώπους²³. Πόσο ἀλήθεια εὐθυμῆ καὶ ἀγαπητὴ στὸν Θεὸ καρδιά! Μπῆκε στὸ στάδιο ὡς στρατιώτης τοῦ Χριστοῦ χωρὶς νὰ δειλιάζει, χωρὶς νὰ τρέμει. Ἀπὸ ἐδῶ καὶ ἀπὸ ἐκεῖ οἱ ὑπηρέτες τοῦ σκότους τοῦ πλήγωνα μὲ μαστιγώσεις τὴν πλάτη, τὸ στέρνο, καὶ τοὺς βραχίονες, ἔκαναν τὸ αἷμα του νὰ τρέχει, κομματίζαν τὶς σάρκες του, ἄφησαν τὸν ἅγιο πεταμένο καταγῆς, χωρὶς καθόλου νὰ βγάλει κακὴ λέξη, ἀλλὰ κάνοντας τὸ μαρτύριό του τέτοιο πού τὸ θέλει ὁ Θεός, καὶ ὅλα αὐτὰ γιὰ τὸν Χριστό, τὸν Υἱὸ τοῦ Θεοῦ καὶ Θεό μας. Γιατὶ τὸ νὰ ἀθλεῖ γιὰ τὴν εἰκόνα ἐκείνου, εἶναι σὰν νὰ μαρτυρεῖ γιὰ ἐκεῖνον τὸν ἴδιο. «Ἄς τὸ ἀκούσουν οἱ πρᾶεῖς καὶ ἄς εὐφρανθοῦν»²⁴. Ἄς χορέψουν οἱ φίλοι τῶν μαρτύρων καὶ ἄς γεμίσουν ἀπὸ χαρά. Ἄς καταντροπιασθεῖ ὁ διάβολος. Ἄς πέσει τὸ στίφος τῶν εἰκονομάχων. Ἀπὸ τὰ ἔργα καὶ τῶν δύο γνωρίσατε²⁵, σύμφωνα μὲ ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ, καὶ τοὺς δύο. Γιατὶ ἐκεῖνοι²⁶, ὄχι μόνο αὐτὴ τὴ φορὰ, ἀλλὰ καὶ πολλοὺς ἀπὸ τοὺς δικούς μας, καὶ μὴ δικούς μας, ὅμως δικούς μας, γιὰτὶ ὅλοι εἴμαστε ἓνα σῶμα μὲ τὸν Χριστὸ Ἰησοῦ, ὁ ὁποῖος εἶναι κεφαλὴ ὅλων, μὲ τὸν ἴδιο τρόπο τοὺς βασάνισαν, τοὺς θανάτωσαν, τοὺς κρέμασαν καὶ ὅλα ὅσα εἶναι ἀκόλουθα αὐτῶν, ἐνῶ αὐτοῖς, ἀφοῦ κατέστη παρὰλυτος ἀπὸ τὶς ἀφόρητες μαστιγώσεις ἐκείνων καὶ ἐξαρθρώθηκε καὶ κατακομματιάστηκε μὲ ἰσχυροὺς πόνους στὸ σῶμα, καὶ ἀπὸ τότε ἔμενε ἐδῶ διαλυμένος, ζοῦσε σὰ νὰ πέθαινε κάθε μέρα, καὶ μάλιστα μὲ εὐχαριστία καὶ ταπεινοφροσύνη. Ἐὰν μάλιστα, ὅπως λὲς σὺ ὁ ἴδιος, προεῖπε καὶ τὸν θάνατό του, καὶ αὐτὸ εἶναι ἐπακό-

προηγόρευσε καὶ τοῦτο ἀκόλουθον τῶν ἄθλων. Ἐπειδὴ δὲ προσεΐπας καὶ πολυάνθρωπον συνδρομὴν γενέσθαι τῆς κηδεΐας, καί γε ἀπὸ τῶν περιφανῶν κατ' ἀμφοτέρα, ἔτι μαρτύριον τοῦ λόγου. Οὐ γὰρ ἂν εἰς ἄνθρωπον ἀφανῆ τὸ κατὰ σάρκα, εἰ μὴ Θεοῦ νεύσει, ἢ τοιαύτη συνά-
5 θροισις ἐγεγόνει.

Ἐκεῖνος μὲν οὖν μετέβη πρὸς οὐρανὸν καὶ προσετέθη τοῖς συνά-
θλοις, καὶ ἠϋΐησεν ὁ χορὸς τῶν ἀπ' αἰῶνος ὁμολογητῶν καὶ μαρτύ-
ρων. Ἐφ' ᾧ χαρὰ ἐν οὐρανῷ καὶ θυμηδία, οὗ ταῖς εὐχαῖς σωθείημεν,
ἀδελφοί· εὖροι τε μισθαποδοσίαν ἀξίαν τῆς ὀσίας ἐξυπηρετήσεως ἀν-
10 τοῦ. Εὐλογημένοι δὲ καὶ οἱ συναγερθέντες, ὡς ἀληθῶς εὐσεβεῖς, ὡς ἀ-
ληθῶς φιλομάρτυρες, ὧν μερὶς μεθ' οὗ ἐξεκομίσαντο εἶεν. Περὶ τοῦ
τιμίου αὐτοῦ λειψάνου, ὡς γέγραφα, περὶ κανόνος, εἰ εὐδοκεῖ Κύριος,
ποιήσω· «Ἀσπάζεσθε ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἀγίῳ». Καὶ γὰρ πᾶσι
τοῖς ἀδελφοῖς ἀναγνωστέον. Ἀσπάζεται ὑμᾶς ὁ Κύριος ὁ Ἀρχιεπί-
15 σκοπος, ὁ πρωτοπρεσβύτερος, ὁ οἰκονόμος, καὶ οἱ λοιποὶ ἀδελφοί. Ὁ
Κύριος μεθ' ὑμῶν. Ἀμήν.

ΡΑ' (101) – Πέτρῳ Νικαίας.

Αὕτη ἡ παρ' ἡμῶν συμβουλή πρὸς τὴν ἐρώτησιν τοῦ κυρίου
ἡγουμένου, ἵνα μέχρι τῶν ἀγίων ἀποστόλων καὶ λυθῶσι πάντες τοῦ
20 ἐπιτιμίου, μετέχοντες τῶν ἀγιασμάτων. Οὐ μέντοι ἐνεργεῖν τοὺς ἱερεῖς
τῆς ἱερωσύνης, ἕως ἐλεύσεως ὀρθοδόξου συνόδου, ἐν ἧ ἅσα λύσις
καὶ πᾶσα θυμηδία. Κοινῶς δὲ πάντες ὡς κοινοὶ μοναχοί, εἴτε ἱερωμέ-
νοι, εἴτε μὴ, εὐλογεῖτωσαν καὶ εὐλογεῖσθωσαν, καὶ εὐχέσθωσαν καὶ
εὐχὰς λαμβανέτωσαν. Ἐπειδὴ δὲ ἀναγκαῖον καὶ λειτουργίαν θεϊάν
25 ἐπιτελεῖσθαι, ἵνα χειροτονηθῇ καὶ πρεσβύτερος καὶ διάκονος, ἀνα-
πληροῦντες τὸν τόπον τῶν εἰρηγομένων, ὧν οὐχὶ φθόνος, ἀλλ' εὐχαρι-
στία γνωριζέσθω· ἐπεῖτερ «ἀλλήλων τὰ θάρη βαστάζειν» ἀποστο-
λικῶς διατετάγμεθα. Ἦδη τούτου προδιομολογουμένου ὑπὸ πάντων,
τοῦ, εἰ παραχωρήσει Θεὸς κατὰ τὰ ἀθεώρητα αὐτοῦ κλήματα τῆς δι-
30 καιοσύνης πάλιν διωγμὸν ἀναφθῆναι, πάντα ἐλέσθαι μέχρι θανάτου,
ἢ τὴν ἀλήθειαν προδοῦναι. Οὕτως ἡμεῖς οἱ ταπεινοὶ φρονοῦμεν, ἐπεὶ

λουθο τῶν ἄθλων του. Καὶ ἐπειδὴ ἐπὶ πλέον εἶπες, ὅτι κατὰ τὴν κηδεῖα του ἔγινε προσέλευση μεγάλου πλήθους, καὶ πού βέβαια καὶ τὰ δύο εἶναι ἀπὸ τὰ πιὸ περίλαμπρα, ἀποτελοῦν ἐπιπλέον ἐπιβεβαίωση τοῦ λόγου. Γιατὶ ἢ τόσο μεγάλη συνάθροιση δὲν θὰ γινόταν σὲ ἄνθρωπο ἀφανῆ κατὰ σάρκα, παρὰ μόνο μὲ προσταγὴ τοῦ Θεοῦ.

Ἐκεῖνος λοιπὸν πῆγε στὸν οὐρανὸ καὶ προστέθηκε στοὺς συναθλητές, καὶ αὐξήθηκε ὁ χορὸς τῶν ὁμολογητῶν καὶ μαρτύρων τῶν αἰῶνων, καὶ ὑπάρχει στὸν οὐρανὸ χαρὰ καὶ ψυχικὴ εὐχάριστη γι' αὐτόν, μὲ τὶς εὐχές τοῦ ὁποίου εἶθε νὰ σωθοῦμε, ἀδελφοί, καὶ εἶθε νὰ βρεῖ ἀντάξια μισθαποδοσίᾳ τῆς ὅσιας διακονίας του. Εἶναι ὅμως εὐλογημένοι καὶ αὐτοὶ πού συγκεντρώθηκαν κατὰ τὴν κηδεῖα, ὡς ἀληθινὰ εὐσεβεῖς καὶ ἀληθινὰ φίλοι τῶν μαρτύρων, τῶν ὁποίων ἢ μερίδα εἶθε νὰ εἶναι μὲ αὐτόν πού κήδεψαν. Ὅσο γιὰ τὴ σύνταξη κανόνα γιὰ τὸ τίμο λείψανό του, ὅπως ἔγραψα, ἐὰν ἐπιτρέψει ὁ Θεός, θὰ τὸ κάνω. «Ἀσπασθεῖτε ὁ ἓνας τὸν ἄλλο μὲ φίλημα ἅγιο»²⁷. Καὶ φυσικὰ πρέπει νὰ διαβαστεῖ σὲ ὅλους τοὺς ἀδελφούς. Σᾶς ἀσπάζεται ὁ κύριος ἀρχιεπίσκοπος, ὁ πρωτοπρεσβύτερος, ὁ οἰκονόμος καὶ οἱ ὑπόλοιποι ἀδελφοί. Ὁ Κύριος νὰ εἶναι μαζί σας.

101. Στὸν Νικαίας Πέτρο.

Ἡ συμβουλή μας στὴν ἐρώτηση τοῦ κυρίου ἡγουμένου εἶναι αὐτή, ὥστε μέχρι τὴν ἑορτὴ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων νὰ ἀπαλλαγοῦν ὅλοι ἀπὸ τὸ ἐπιτίμο καὶ νᾶ συμματάσχουν στὰ μυστήρια. Ὅμως οἱ ἱερεῖς νὰ μὴ τελοῦν τὰ τῆς ἱερωσύνης, μέχρι νὰ συγκληθεῖ ὀρθόδοξη σύνοδος, κατὰ τὴν ὁποία θὰ δοθεῖ κάθε ἄφεση καὶ κάθε χαρὰ. Ἀλλὰ ὅλοι μαζί, σὰν ἀπλοὶ μοναχοί, εἴτε εἶναι ἱερωμένοι, εἴτε ὄχι, νὰ εὐλογοῦν καὶ νὰ εὐλογοῦνται, καὶ νὰ εὐχονται καὶ νὰ δέχονται εὐχές. Ἐπειδὴ ὅμως εἶναι ἀπαραίτητο νὰ τελεσθεῖ καὶ θεία λειτουργία, γιὰ νὰ χειροτονηθεῖ καὶ πρεσβύτερος καὶ διάκονος, πού θὰ ἀναπληρώσουν τὴ θέση αὐτῶν πού κωλύονται, αὐτοὺς δὲν πρέπει νὰ τοὺς φθονοῦν, ἀλλὰ νὰ τοὺς ἀποδοθεῖ εὐχαριστία, γιὰτὶ ἀπὸ τοὺς ἀποστόλους ἔχουμε διαταχθεῖ «ὁ καθένας νὰ σηκώνει τὰ βάρη τοῦ ἄλλου»²⁸. Ἀφοῦ λοιπὸν αὐτὸ ἔχει ὁμολογηθεῖ ἤδη ἀπὸ πρὶν ἀπὸ ὅλους, ὅτι δηλαδή, ἐὰν ἐπιτρέψει ὁ Θεός, σύμφωνα μὲ τὶς ἀθεώρητες κρίσεις τῆς δικαιοσύνης του, νὰ κινηθεῖ πάλι διωγμός, θὰ προτιμήσουμε νὰ τὰ ὑποστοῦμε ὅλα μέχρι θανάτου, παρὰ νὰ προδώσουμε τὴν ἀλήθεια. Ἔτσι πιστεύουμε ἐμεῖς οἱ ταπεινοί, καὶ ἔτσι ἀπαντοῦμε

καὶ πᾶσιν ἀποκρινόμεθα· ὡς δὲ δοκεῖ τῇ πατριᾷ σου ἀγιωσύνη, εἴη πάντως τὸ εὐκροτώτερον.

PB' (102) – Εὐαρέστῳ τέκνῳ.

Ἐκ πολλῆς θλίψεως καὶ συνοχῆς καρδίας μου, προσθείην καὶ
5 δακρύων, ἢ ἐπιστολὴ πρὸς σὲ αὕτη, ἀδελφέ· διότι ἀκήκοα ἀποθανεῖν
σε τὸν τῆς ἁμαρτίας θάνατον. Φασὶ γὰρ ἀπορροισάμενον τὸ ἐπάγγελ-
μα τῆς παρθενίας, τὸ ἔνδυμα τὸ εὐαγγελικόν, τὸ σεβάσμιον καὶ ἀγγέ-
λοις καὶ ἀνθρώποις πολίτευμα, λαβεῖν σε γυναῖκα μοιχικῶς, μᾶλλον δὲ
τὴν Εὐαν εἰπεῖν κυριώτερον. Αὕτη γάρ σε τοῦ παραδείσου τῆς ἁγίας
10 ζωῆς ἐκβαλοῦσα, ἔθετο, εἰς πένθος μὲν ἐμοὶ τῷ ἁμαρτωλῷ σου πατρί,
εἰς τε αἰσχύνην τῆς ἀγγελικῆς σου ἀδελφότητος, καὶ εἰς ἔπαρσιν καὶ
αὐχνημα τῷ διαδόλῳ. ὦ τί γέγονε! φεῦ! τίς σε ἐχειρώσατο ὁ δράκων,
εἰς οἶον δέ σε ἀτέρριψε βάθος δυσωδίας! Τὸ φῶς γέγονας σκότος, ἢ
Χριστοῦ εὐωδία, ὁ ἱερός, μαρός ὁ τίμιος, ἄτμιος ὁ ἔνδοξος, ἄδοξος ὁ
15 ἄσχετος, τῷ δαίμονι χειροδέσμιος· ὁ φιλητός, μισητός· τὸ πρόβατον
Ἰησοῦ, θηριάλωτον. Προσθήσω τὰ μείζω. Ὁ δεδιωγμένος ἕνεκεν τῆς
δικαιοσύνης, κατειλημμένος ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας· ὁ ὁμολογητής, ἀρ-
νητής· ὁ τὸν μακαρισμὸν ἐπὶ κορυφῆς ὡς διάδημα φέρων, ἀφηρημέ-
νος τὸ θαυμαστὸν ὄνομα τοῦ μοναχοῦ.

20 Οἴμοι! τίς ἀκούσας οὐ στενάξειε; τίς δὲ κατανοῶν οὐ φρίξειεν;
Ἦσχυνας τὸ μοναχικόν, ἐφόβησας τοὺς ἔστηκότας, ἐσάλειψας τοὺς
ὀκλάζοντας, ἔπιες ποτήριον ἀνομίας, εἴλκυσας τὸ καθ' ἑαυτὸν τοὺς
ὁμοταγεῖς ἀπογεύσασθαι τοῦ θανάτου. ὦ καὶ αὐθις λέγω, τί πέπον-
θας, ἔλεεινέ; πῶς ὁ Ἐωσφόρος ἐσκοτίσθης; πῶς τὸ χρησιμεῦον σκεῦος
25 συνετριβῆς; Οὐκ αἰδῆ καὶ τὸ ὄνομά σου, ὅτι, Εὐάρεστος καλούμενος,
Δυσάρεστος ἐχηματίσας; Οὐ πέρουσι ἦκες πρὸς με, ἐπεὶ καὶ πρὸς τὸν
κύριον τὸν ἀρχιεπίσκοπον ὅλος ὑγιής, εὐθυμος, πρόθυμος, ὑπὲρ ἐτέ-
ρου μᾶλλον ἀδελφοῦ σου παρακλήτωρ καὶ ἀνορθωτής; Πῶς ἐξέλιπες
ἐξάπινα; πῶς ἀπετυφλώθης; πῶς ἠμνομόνησας καὶ Θεοῦ καὶ ἡμῶν,
30 τῶν τε προηγησμένων ἀσκητικῶν σου πόνων καὶ ἰδρώτων, ἐπεὶ ἦς καὶ
τῶν χρησίμων, καὶ τῶν ἐν ταῖς ὑπερεχούσαις διακονίαις τεταγμένων;
Εἶτα τί; μικρὰ προσβολὴ τοῦ ἐχθροῦ, ἐπιθυμία ἔχουσα μὲν τῷ δοκεῖν

σέ ὄλους. Ὅπως ὁμως νομίζει ἡ πατρική σου ἀγιωσύνη, αὐτὸ θὰ εἶναι ὅπωςδήποτε τὸ πιὸ καλύτερο.

102. Στὸ τέκνο του τὸν Εὐάρεστο.

Ἡ ἐπιστολή αὐτὴ στέλνεται σέ σένα, ἀδελφέ, μὲ πολλή θλίψη καὶ σφίξιμο τῆς καρδιάς μου, γιατί ἄκουσα ὅτι πέθανες τὸν θάνατο τῆς ἁμαρτίας. Λένε δηλαδή ὅτι ἀποκήρυξες τὴν ὑπόσχεση τῆς παρθενίας, τὸ εὐαγγελικὸ ἔνδυμα, τὸ σεβαστὸ σέ ἀγγέλους καὶ ἀνθρώπους πολίτευμα, καὶ ἔλαβες γυναῖκα μὲ τρόπο μοιχικὸ, ἢ καλύτερα, γιὰ νὰ κυριολεκτήσω, τὴν Εὐα. Γιατὶ αὐτὴ, ἀφοῦ σέ ἔβγαλε ἀπὸ τὸν παράδεισο τῆς ἁγίας ζωῆς, σέ κατέστησε πένθος γιὰ μένα τὸν ἁμαρτωλό σου πατέρα, ντροπὴ τῆς ἀγγελικῆς ἀδελφότητάς σου, καὶ ἀφορμὴ ὑπερηφάνειας καὶ καύχησης γιὰ τὸν διάβολο. Τί εἶναι αὐτὸ πού ἔγινε! Ἀλλοίμονο! Πῶς σέ κυρίεψε ὁ δράκος, καὶ σέ πρὸς ποῖο βάθος δυσωδίας σέ ἔρριξε! Σὺ τὸ φῶς ἔγινες σκοτάδι, ἡ εὐωδία τοῦ Χριστοῦ, ὁ ἱερός ἔγινες βδελυρός, ὁ τίμιος, ἄτιμος, ὁ ἔνδοξος, ἄδοξος, ὁ ἀκατανίκητος, δέσμιος στὸν δαίμονα. Ὁ ἀγαπητός, μισητός, τὸ πρόβατο τοῦ Ἰησοῦ παραδομένο στὴν ἐξουσία τῶν θηρίων. Θὰ προσθέσω καὶ τὰ μεγαλύτερα. Ὁ διωγμένος γιὰ χάρη τῆς δικαιοσύνης²⁹, ἔχει κυριευθεῖ ἀπὸ τὴν ἁμαρτία, ὁ ὁμολογητής, ἔγινε ἀρνητής, ἐκεῖνος πού ἔφερε στὸ κεφάλι του τὸν μακαρισμὸ σὰν βασιλικὸ στέμμα, στερήθηκε τὸ θαυμαστὸ ὄνομα τοῦ μοναχοῦ.

Ἀλλοίμονο! Ποιὸς θὰ τὸ ἀκούσει καὶ δὲν θ' ἀναστενάξει; Ποιὸς μαθαίνοντάς το δὲν θὰ φρίξει; Ντροπιασες τὸ μοναχικὸ τᾶγμα, φόβησες αὐτοὺς πού στέκονται σταθεροί, κλόνισες αὐτοὺς πού λυγίζουν, ἤπιες τὸ ποτήρι τῆς παρανομίας, παρέσυρες, ὅσο ἐξαρτᾶται ἀπὸ σένα, αὐτοὺς πού ἀνήκουν στὴν ἴδια κατηγορία νὰ γευθοῦν τὸν θάνατο. Ἐπαναλαμβάνω καὶ πάλι· Τί ἔπαθες, ἔλεινέ; Πῶς, σὺ τὸ φωτεινὸ ἀστέρι, σκοτεΐνιασες; Πῶς σὺ τὸ χρήσιμο σκεῦος ἔγινες κομμάτια; Δὲν σέβεσαι οὔτε κἂν τὸ ὄνομά σου, πού ἐνῶ ὀνομαζόσουν Εὐάρεστος, κατάντησες Δυσάρεστος; Δὲν ἤρθες πέρυσι σέ μένα καὶ στὸν κύριο ἀρχιεπίσκοπο γεμᾶτος ὑγεία, χαρούμενος, καὶ μάλιστα ὡς μεσολαβητῆς καὶ ἀνορθωτῆς γιὰ ἄλλον ἀδελφό σου; Πῶς χάθηκες τόσο ξαφνικά; πῶς τυφλώθηκες τελείως; πῶς λησμόνησες καὶ τὸν Θεὸ καὶ ἐμᾶς, καθὼς καὶ τοὺς ἀσκητικούς κόπους καὶ ἰδρώτες καὶ πέρασες, ἀφοῦ ἦσουν καὶ ἀπὸ τοὺς χρήσιμους καὶ ἐκεῖνους πού ἦταν ταγμένοι στὰ ἀνώτερα διακονήματα; Ἐπειτα τί συνέβη; Μιὰ μικρὴ ἐπίθεση τοῦ ἐχθροῦ, ἐπιθυμία πού εἶχε αὐτὸ πού θεωρεῖται

γλυκύ, συνειλιγμένη δὲ διστομῶ μαχαίρα, ἥς τῆς πικρίας οὐδὲν χολω-
 δέστερον, δραξαμένη σε κατήγαγεν ὡς ἀπ' οὐρανοῦ τῆς ὑψηλῆς πολι-
 τείας, δείκνυσι δὲ ὡσεὶ τραυματίαν καθεύδοντα ἐν τάφῳ. Τί γὰρ ἄλλο
 ἐστὶν εἶναι τὸν ἐν τῇ ἁμαρτία, ἢ ἐν φθορᾷ; Οὐτίπου φῶς νοερόν, οὐδε-
 5 μίᾳ ἐλπίς, οὐδεμίᾳ γλυκύτης ψυχῆς, οὐδεμίᾳ διανοήσις ἱερά, ἀλλὰ νῦξ
 βαθεῖα, μύσις τοῦ διανοητικοῦ, δαγμὸς καρδιακός, φόβος καὶ τοῦ
 τυχόντος, ἐν τῷ βορβόρῳ κυλινδεῖσθαι καθεκάστην, ὡσεὶ τι ἰλυσπώμε-
 νον κνώδαλον. Τί εἰργάσατο ὁ δαίμων; τί σε ἀπετέλεσεν ἢ παγκατάρρα-
 τος ἐπιθυμία, δι' ἧς ἀπὸ τοῦ αἰῶνος οἱ ἥπατημένοι, οὐδὲ τὰ ἐνταῦθα
 10 κεκερδάκασιν, ἀλλὰ καὶ τὰ οὐράνια ἀπώλεσαν, ἐν κληρονομήσαντες
 μόνον, τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον;

Ἄλλὰ δεῦρο, νιέ μου, ἀνακλήθητι, καλῶ σε ἀπὸ θαθέων καρδίας
 μου, ἀπὸ ἐπλάγχμων ἐμπυριζόντων με, ἐπειδὴ ἡ σὴ δόξα ἐμή, ὡς καὶ
 ἔμπαλιν ἡ αἰσχύνῃ. Δεῦρο, ἐξεγέρθητι, ὁ Κύριος κεκέλευκεν· «Οὐ μὴ
 15 μνησθῶ», φησί, «τῶν ἀνομιῶν σου», καί· «Μὴ ὁ πίπτων οὐκ ἀνίστα-
 ται;», καί· «Εἶδον ὅτι πορεύῃ στυγνός», καί· «Ἰαμα τὸ σύντρομμιά σου».
 Ἰδε Θεὸς ἀγαθός, ἴδε ἰατρός ἐλεήμων. Ναί, δέομαί σου, τέκνον· τέκνον
 γὰρ μου εἶ, κἂν ἀποτέθνηκας. Μὴ ἀναμείνης ἐπὶ τῇ ἁμαρτία· διαρρήσ-
 σων διάρρηξον τᾶχει τὰ συμπλακέντα σοι ὑπὸ τοῦ διαβόλου σχοινία,
 20 καί, ὡς ἀπὸ βόθρου ἀναστάς, μεταπήδησον εἰς τὸ θαυμαστόν σου τῆς
 προτέρας ἀγωγῆς φῶς. Καγὼ σε ὑπταίσις χερσὶν ὑποδέξομαι, οὐκ ὄνει-
 δίζων ἀλλ' οἰκτείρων οὐ βαρύνων τὰ φάρμακα τῆς μετανοίας, ἀλλ'
 ἡπιῶν αὐτὰ κουφίζων ὅσον οἶόν τε. Καί γε σπεῦσον, σπεῦσον πρὶν ἢ
 ἀφνίδιον ἐπελεύσεται ὁ ἀπότομος ἄγγελος, ἐλεεινῶς σε χωρίζων τοῦ
 25 σώματος, καὶ εἰς κρίσιν αἰώνιον ἀποφέρων.

ΡΓ' (103) – Γρηγορίῳ ἡγουμένῳ.

Ἦδῆ ἐπεστείλαμέν σοι κατὰ τὴν ὑπόσχεσιν ὡς ἡμετέρῳ νιῶ ποι-
 μαίνειν τὸ αὐτόθι ποιμνιον μετ' ἐπιστήμης κατ' ἐντολήν τοῦ Κυρίου,
 μηδὲν παραθεωροῦντι τῶν συντεινόντων εἰς ὠφέλειαν τῶν ἀδελφῶν.
 30 Εἰ γὰρ ὁ τὰ ἄλογα πρόβατα ἐμπιστευθεὶς οὐ καθεύδει ἀλλ' ἀγρυπνεῖ
 οὐδὲ ἀμελεῖ, ἀλλὰ πικτεῦει νύκτωρ καὶ μεθήμεραν, μήτε θηριάλωτόν

30. Ἦσ. 43, 25.

32. Γεν. 4, 6.

31. Ἰερ. 8, 4.

33. Ναοὺμ 3, 19.

γλυκό, περιτυλιγμένη όμως με δίκικο μαχαίρι, ή πίκρα του οποίου είναι πιο μεγάλη από κάθε άλλο πικρό, σέ ἄρπαξε και σέ κατέδασε, κατὰ κάποιο τρόπο από τόν οὐρανό, δηλαδή από τήν ὑψηλή μοναχική πολιτεία, και σέ παρουσιάζει σάν τραυματία πού κοιμάται μέσα σέ τάφο. Πράγματι πού ἄλλοῦ βρίσκεται αὐτός πού ζεῖ στήν ἁμαρτία, παρὰ στόν θάνατο; Δέν ὑπάρχει φῶς νοερό, καμμιά ἐλπίδα, καμμιά ψυχική γλυκύτητα, καμμιά ἱερή σκέψη, ἀλλά βαθειά νύχτα, σθήσιμο τῆς διάνοιας, δάγκωμα τῆς καρδιάς, φόβος και γιά τὸ παραμικρό, κύλισμα κάθε μέρα στή λάσπη, σάν κάποιο ἐπικίνδυνο ζῶο πού ἔρπει σάν σκουλήκι. Τί ἔκανε ὁ δαίμονας; Σέ τί σέ ὠφέλησε ἡ καταραμένη ἐπιθυμία, μέ τήν ὁποία, ὅσοι ἔξαπατήθηκαν σὸ πέρασμα τῶν αἰῶνων, οὔτε τὰ ἔδῳ κέρδισαν, ἀλλά ἔχασαν και τὰ οὐράνια, και κληρονόμησαν ἕνα μόνο πράγμα, τήν αἰῶνια φωτιά;

Ἄλλα ἔλα, υἱέ μου, ξαναγύρνα πίσω, σέ καλῶ από τὰ βάθη τῆς καρδιάς μου, από τὰ σπλάγχνα πού μέ καῖνε, γιὰ τὴν δική σου δόξα εἶναι και δική μου, ὅπως και ἀντίθετα ἡ ντροπή. Ἔλα, σήκω ἐπάνω, ὁ Κύριος ἔχει πεῖ· «Δέν θὰ θυμηθῶ τίς ἁμαρτίες σου»³⁰, και, «Αὐτός πού πέφτει μήπως δέν σηκώνεται;»³¹, και, «Εἶδα ὅτι βαδίζεις σκυθρωπός»³², και, «Θεραπεία ἡ συντριβή σου»³³. Νὰ Θεὸς καλός, νὰ γιατρὸς σπλαχνικός. Ναί, σέ παρακαλῶ, τέκνο μου, γιὰ τὴν εἶσαι τέκνο μου, ἔστω και ἂν πέθανες. Μὴ παραμείνεις στήν ἁμαρτία. Σπάσε γρήγορα τὰ σχοινιά στὰ ὁποία σέ τύλιξε ὁ διάβολος, και, ἀφοῦ σηκωθείς σάν μέσα από βόθρο, μεταπήδησε σὸ θαυμάσιο φῶς τοῦ προηγούμενου τρόπου ζωῆς σου. Καὶ ἐγὼ θὰ σέ ὑποδεχθῶ μέ ἀπλωμένα τὰ χέρια, ὄχι κατηγορώντας σε, ἀλλὰ μέ συμπάθεια· ὄχι κάνοντας πὸ βαριά τὰ φάρμακα τῆς μετάνοιάς σου, ἀλλὰ ἀπαλύνοντάς τα ὅσο εἶναι δυνατόν. Σπεῦσε λοιπόν, σπεῦσε πρὶν ἔλθει ὁ βίαιος ἄγγελος, χωρίζοντάς σε μέ τρόπο ἀξιολύπητο από τὸ σῶμα, και ὀδηγώντας σε σέ καταδίκη αἰῶνια.

103. Στόν ἡγούμενο Γρηγόριο.

Σοῦ ἔγραψα ἤδη, σύμφωνα μέ τήν ὑπόσχεσή μου, σάν δικό μου υἱό, νὰ ποιμένες τὸ ἐκεῖ ποίμνιο μέ ἐπίγνωση, σύμφωνα μέ τήν ἐντολή τοῦ Κυρίου, χωρὶς νὰ παραβλέπεις τίποτε από ἐκεῖνα πού συμβάλλουν στήν ὠφέλεια τῶν ἀδελφῶν. Γιὰ τὴν ἐκεῖνος πού τοῦ ἔχουν ἐμπιστευθεῖ τὰ ἄλογα πρόβατα δέν κοιμάται, ἀλλὰ ἀγρυπνεῖ, οὔτε ἀδιαφορεῖ, ἀλλὰ ἀγωνίζεται νύχτα και μέρα, γιὰ νὰ μὴ ἀφήσει κανένα νὰ φαγωθεῖ από

τι ἐργάσασθαι, μήτε ἀλίπαντον, ἀλλὰ καὶ κλέπτας καὶ ληστὰς κατα-
σκοπεῖ, καὶ θήρας ἀποσοβεῖ, καὶ προσλαλεῖ τοῖς θρέμμασι, καὶ ἔμπρο-
σθεν αὐτῶν πορευόμενος τὰς τροφὰς αὐτοῖς περιποιεῖται, ἐφ' ὕδωρ
ἀναπαύσεως καὶ σκιαδίων περιορίζων, καὶ ὅσα ἄλλα ἔστιν ὄρα^ν ἐν
5 πομμαντικῇ ράβδῳ, τί δεῖ καὶ πόσον εἶναι τῶν ψυχῶν λαχόντα προσ-
τατεῖν, ὧν τὸ αἷμα, εἰ κατὰ τι ἀμιγῆς γίνοιτο, ἐκ τῶν χειρῶν αὐτοῦ ἐκ-
ζητηθήσεται, καθὰ γέγραπται: Ἐπίστηθι οὖν λουπόν, ὦ τέκνον, γρη-
γορῶν τῇ πομνιαρχίᾳ· ἴασαι τοὺς ἠσθενηκότας, ἐπίστρεφε τοὺς πε-
πλανημένους, παρακάλει, νουθέτει, ὑπομίμησκε τὴν ἐπηγγελμένην
10 βασιλείαν τοῖς ἁγιοπρεπῶς πορευομένοις, καὶ ἐκ τοῦ ἐναντίου τὴν ἀ-
τελεύτητον κρίσιν τοῖς ἐμπαθῶς διαζῶσιν, ἵνα οὕτω «καὶ σεαυτὸν σώ-
σης, καὶ τοὺς ἀκούοντάς σου». Ὁ ἀγαπῶν, ἐπιμελῶς παιδεύει, ὁ δὲ μι-
σῶν, ἐὰ ἀδιαφορεῖν τοὺς ἐπομένους. Ἀλλὰ καὶ ὑμεῖς, ἀδελφοὶ, καὶ τέ-
κνα ἐν Κυρίῳ, ὡς πρόβατα ἔσεσθε, φιλοῦντες τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ ἐργά-
15 ζεσθαι, καὶ μοναχικῶς ἀναστρέφεσθαι, ἀλλὰ μὴ κοσμικῶς, ἐν ἔστω
θέλημα πάντων, μία καρδιά, μία ψυχή, μὴ καὶ τὸ ἐμὸν τὸ σόν, πάντα
κοινά, πάντα καθαρὰ διὰ τῆς ἐξαγορεύσεως. Εἰ δὲ μὴ οὕτως, καὶ τὸ
κοσμικὸν ἀπωλέσατε, καί, μοναχοὶ μὴ ὄντες ἀληθινοί, ὑπόδικοι γενή-
σεσθε κατακρίσεως δικαίας. Ἀγαπῶντες ὑπεμνήσαμεν. Ὑμεῖς δὲ εὖ
20 πράξοιτε καὶ τῷ Θεῷ εὐαρεστήσοιτε, εὐχόμενοι καὶ περὶ ἡμῶν τῶν
ἀμαρτωλῶν, ὧν διδάσκομεν, τούτων ἐργάται εἶναι ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ
τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ὧ ἡ δόξα Ἀμήν.

ΡΔ' (104) – Εἰρήνη καὶ Εὐφροσύνη μοναζούσαις.

Εἰσερχομένου τοῦ ἀδελφοῦ καὶ παροικονόμου, εὐκαιρον ἠγησά-
25 μεθα χαρᾶσαι ὑμῖν βραχεῖαν συλλαβὴν ταῖς κατὰ Κύριον ἀδελφαῖς.
Καὶ δὴ ἐρωτῶμεν, πῶς ἔχει ἡ ἀγία δυνὰς ὑμῶν, αἰ πάσαι ἀδελφαί.
Ὅρατε πῶς, καὶ οὐκ ἄλλαις ἀδελφαῖς, ὑμῖν προσκεείμενοι κατὰ Θεὸν
ἐρωτῶμεν καὶ διαλεγόμεθα; Καὶ εἰκότως οὐ γὰρ πίστις, ἐκεῖ καὶ πό-
θος, ἔλκων καὶ ἀνθελκόμενος διὰ Πνεύματος ἁγίου· οὐ δὲ οὐ ταῦτα,
30 ἐκεῖ καὶ φροντίς σώματος. Διὰ τοῦτο γράφομεν παρακαλοῦντες ὑπὲρ
Χριστοῦ οἱ ἀνάξιοι, ἔχεσθαι ἡμᾶς τῆς καλῆς ὁμολογίας, ἧς ὁμολογή-

34. Ἰεζ. 3, 18.

35. Α' Τιμ. 4, 16.

τὰ θηρία, οὔτε νὰ μείνει ἄπαχο, ἀλλὰ καὶ τοὺς κλέφτες καὶ ληστὲς παρακολουθεῖ, καὶ τὰ θηρία διώχνει, καὶ μιλάει στὰ πρόβατα, καὶ προχωρώντας μπροστὰ ἀπὸ αὐτὰ, φροντίζει γιὰ τὶς τροφές τους καὶ τὰ ὀδηγεῖ κοντὰ σὲ νερὸ καὶ σκιὰ γιὰ νὰ ἀναπαυθοῦν, καὶ ὅσα ἄλλα μπορεῖ κάνεις νὰ δεῖ νὰ γίνονται μὲ τὴν ποιμαντικὴ ράβδο, τί πρέπει νὰ εἶναι καὶ πόσο πολὺ, αὐτὸς στὸν ὁποῖο ἔλαχε νὰ προστατεύει ψυχές, τῶν ὁποίων τὸ αἷμα, ἐὰν κατὰ τι μείνει ἀνόθευτο, θὰ ζητηθεῖ ἀπὸ αὐτὸν ἢ εὐθύνη, ὅπως εἶναι γραμμένον³⁴; Στάσου λοιπὸν, κοντὰ τους, τέκνο μου, ἀγρυπνώντας ὡς ποιμενάρχης. Θεράπευσε αὐτοὺς ποὺ ἀρρώστησαν, φέρε πίσω αὐτοὺς ποὺ ἔχουν πέσει σὲ πλάνη, ἐνθάρρυνέ τους, συμβούλευέ τους, θύμιζέ τους τὴ βασιλεία ποὺ ἔχει ὑποσχεθεῖ σ' αὐτοὺς ποὺ πορεύονται ὅπως ταιριάζει σὲ ἁγίους, ὅπως καὶ ἀντίθετα, τὴν αἰώνια καταδίκη αὐτῶν ποὺ ζοῦν μὲ πάθη, ὥστε ἔτσι «καὶ τὸν ἑαυτὸ σου νὰ σώσεις καὶ ἐκείνους ποὺ σὲ ἀκοῦνε»³⁵. Αὐτὸς ποὺ ἀγαπᾷ, ἄφρονίζει μὲ ἐπιμέλεια, ἐνῶ ἐκεῖνος ποὺ μισεῖ, ἀφήνει νὰ ἀφιαφοροῦν αὐτοὺς ποὺ τὸν ἀκολουθοῦν. Ἄλλὰ καὶ σεῖς, ἀδελφοὶ καὶ τέκνα ἐν Κυρίῳ, νὰ εἴστε σὰν τὰ πρόβατα, ἐκτελώνοντας μὲ προθυμία τὶς ἐντολές του καὶ συμπεριφερόμενοι ὅπως ταιριάζει σὲ μοναχοὺς, καὶ ὄχι σὲ κοσμικοὺς. Νὰ ἔχετε ὅλοι μιὰ θέληση, μιὰ καρδιά, μιὰ ψυχή, ὄχι τὸ δικὸ μου καὶ τὸ δικὸ σου, ἀλλὰ ὅλα νὰ εἶναι κοινὰ, ὅλα καθαρὰ, μὲ τὴν ἐξομολόγηση. Ἐὰν ὅμως δὲν ἐνεργεῖτε ἔτσι, καὶ τὴν κοσμικὴ ζωὴ χάσατε, καί, μὴ ὄντας ἀληθινοὶ μοναχοί, θὰ γίνετε ὑπόδικοι δίκαιης καταδίκης. Σᾶς τὰ ὑπενθύμισα ἀπὸ ἀγάπη. Σεῖς ὅμως εἴθε νὰ ζεῖτε καλὰ, καὶ νὰ εὐαρεστήσετε τὸν Θεό, προσευχόμενοι γιὰ μένα τὸ ἁμαρτωλό, ὥστε νὰ ἐφαρμόζω αὐτὰ ποὺ διδάσκω μὲ τὴ χάρη τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου μας, στὸν ὁποῖο ἀνήκει ἡ δόξα. Ἀμήν.

104. Στὶς μοναχὲς Εἰρήνη καὶ Εὐφροσύνη.

Ἐπειδὴ ἔρχεται ὁ ἀδελφὸς καὶ παραοικονόμος, θεώρησα ὅτι εἶναι εὐκαιρία νὰ γράψω σύντομη ἐπιστολὴ σὲ σᾶς τὶς στὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου ἀδελφές. Σᾶς ἐρωτῶ λοιπὸν πῶς εἶναι ἡ δυάδα σας, καὶ ὅλες οἱ ἀδελφές. Βλέπετε πῶς, συνδεόμενος κατὰ Θεὸν μαζί σας, καὶ ὄχι μὲ ἄλλες ἀδελφές, σᾶς ἐρωτῶ καὶ συζητῶ μαζί σας; Καὶ δικαιολογημένα. Γιατί, ὅπου ὑπάρχει πίστη, ἐκεῖ ὑπάρχει καὶ πόθος, ὁ ὁποῖος ἔλκει καὶ ἔλκεται ἀντίστοιχα μὲ τὴ χάρη τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ὅπου ὅμως δὲν ὑπάρχουν αὐτά, ἐκεῖ ὑπάρχει καὶ φροντίδα τοῦ σώματος. Γι' αὐτὸ σᾶς γράφω, παρακαλώντας γιὰ τὸν Χριστὸ ὁ ἀνάξιος, νὰ μένουμε συνεπεῖς στὴν καλὴ

σαμεν ἅπαντες ἐνώπιον Θεοῦ καὶ τῶν ἀγγέλων, ζῆσαι ἐν Κυρίῳ ἐν τῇ
 ἀποθέσει τοῦ σαρκικοῦ φρονήματος, ὅπερ ἐστὶ τὸ ραγῆναι τῶν δε-
 σμῶν τῆς προσπαθείας τοῦ τῆδε αἰῶνος, καὶ μετὰ Θεοῦ γενέσθαι, ὃν
 καὶ ἠγαπήσαμεν, ᾧ καὶ ἐνεμφεύθημεν, μεθ' οὗ καὶ συνεσόμεθα εἰσαεί
 5 Τοῦτον ἐρωτενῶμεθα τὸν ἀληθινὸν ἔρωτα, τὸν ἀπρόσιτον πόθον, τὸν
 μόνον Δεσπότην οὐρανοῦ καὶ γῆς, οὗ ἡ πρὸς ἀνθρώπους ἀγάπησις
 τοσαύτη, ὡς δούλου μορφὴν αὐτὸν ἀναλαβεῖν, εἰς τὸ ἀνακαλέσασθαι
 ἡμᾶς τῆς φθορᾶς καὶ θεοὺς ἀπεργάσασθαι. Ὡς μεγίστη ἡ ἐπαγγελία.
 Ὡς ἐξαισίον τὸ ἐν οὐρανοῖς ἀπάντημα! «Ἐκεῖ ἐκλάμπουσιν οἱ δίκαιοι
 10 ὡς ὁ ἥλιος», ἐκεῖ αἱ τὴν παρθενίαν ἐνδεδυμέναι τῷ ἀφθάρτῳ νυμφίῳ
 συναφθήσονται, ἐκεῖ αἱ τὴν ὑποταγὴν καὶ ὑπακοὴν ἐξασκήσασαι ὡς
 ἄρχουσαι Χριστοῦ, χορεύσουσιν αἰῶνια, αἱ δὲ ἐναντία, τὰ ἐναντία,
 δηλονότι πείσσονται.

Ὡστε, ἀδελφαί, σταυροφόροι, μὴ λάθωμεν ἐαυταῖς ἀντὶ ζωῆς καὶ
 15 χαρᾶς ἀπείρου, κόλασιν καὶ πῦρ αἰώνιον ἀποθησαυρίζουσαι δι' ἀμε-
 λείας καὶ φθορᾶς σαρκός, παρακοῆς τε καὶ ἐμπαθοῦς ἀναστροφῆς ἢ
 ἀρετῆ ἐκ Θεοῦ καὶ θείας, ἢ κακίας ἐκ Σατανᾶ καὶ Σατανᾶς. Οἱ τὴν πρῶ-
 τὴν ἐλόμενοι, θεοὶ καὶ Θεοῦ, οἱ τὴν δευτέραν δαίμονες καὶ τοῦ Σατα-
 νᾶ. Οὕτως ὑμᾶς καὶ νῦν δεξιούμεθα. Καὶ μὴ βαρὺς ὑμῖν λογισθεῖην ὡς
 20 φορτικὰ λαλῶν, ἀλλὰ μᾶλλον ἡδύς, ὡς ὑπὲρ Θεοῦ παραινῶν. Καὶ οὐ
 πρὸς τὰς κυρίας ὁ λόγος, αὐταὶ γὰρ διδάσκαλοι καὶ ἑτέρων, ἀλλὰ πρὸς
 τὸ τῆς ἀδελφότητος πλήρωμα, ὅπερ φυλαχθεῖν ἔτι τε καὶ ἔτι, εὐεκτοῦν,
 εὐθυνοῦν, εἰς καύχημα καὶ ἐμοὶ ὡς παρακλήτορι, εἰς ἡμέραν Χριστοῦ,
 ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

25

ΡΕ' (105) – Ἀνθίμῳ τέκνῳ.

Ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ, ὁ φόβος τε καὶ ὁ τρόμος αὐτοῦ, ὡς φησι
 «Σκοπὸν σε τέθεικα τῷ οἴκῳ Ἰσραὴλ». Ὁ δὲ σκοπὸς τῆς ἀγγελίας,
 ἠνάγκασέ με, ἀδελφέ, διὰ γράμματος πάλιν ἀναγγεῖλαί σοι τὴν ἐρχο-
 μένην ρομφαίαν τοῦ Θεοῦ ἐπὶ σέ, ρομφαίαν φοβεράν, ρομφαίαν πύρι-
 30 νον, ρομφαίαν οὐ σῶμα, ἀλλὰ ψυχὴν ἐμβάλλουσαν εἰς γέενναν πυρὸς
 εἰς ἀπεράντους αἰῶνας. Καὶ δακρῦν γράφων ὁ τάλας, καὶ στένω
 πικρὸν, ὅτι ἐπὶ τὸν ἐμὸν υἱὸν καὶ μαθητὴν ὁ λόγος. Ἀλλὰ τί πάθω;

ὑπόσχεση πού δώσαμε ὅλοι μπροστά στὸν Θεὸ καὶ στοὺς ἀγγέλους, ὅτι θὰ ζήσουμε μὲ τὴ χάρη τοῦ Κυρίου ἀπαρνούμενοι τὸ σαρκικὸ φρόνημα, πού σημαίνει, νὰ κόψουμε τὰ δεσμὰ τῆς προσήλωσης στὸν κόσμον αὐτὸν καὶ νὰ ἀφοσιωθοῦμε στὸν Θεό, τὸν ὁποῖο ἀγαπήσαμε, καὶ μὲ τὸν ὁποῖο νυμφευθήκαμε, καὶ μαζὶ μὲ τὸν ὁποῖο θὰ παραμείνουμε γιὰ πάντα. Ἔσ' εἴμαστε ἐρωτευμένοι μὲ αὐτὸν τὸν ἀληθινὸ ἔρωτα, τὸν ἀπλησίαστο πόθο, τὸν μοναδικὸ δεσπότη τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, τοῦ ὁποῖου ἡ ἀγάπη πρὸς τοὺς ἀνθρώπους εἶναι τόσο μεγάλη, ὥστε ἔφτασε νὰ πάρει τὴ μορφή δούλου, γιὰ νὰ μᾶς ἀποσπάσει ἀπὸ τὴ φθορὰ καὶ νὰ μᾶς κάνει θεοὺς. Πόσο μεγάλη ἡ ὑπόσχεση! Πόσο ὑπέροχη ἡ συνάντηση στὸν οὐρανό! «Ἐκεῖ οἱ δίκαιοι θὰ λάμπουν ὅπως ὁ ἥλιος»³⁶, ἐκεῖ καὶ αὐτὲς πού εἶναι ντυμένες τὴν παρθενία θὰ ἐνωθοῦν μὲ τὸν ἀθάνατο νυμφίον, ἐκεῖ αὐτὲς πού ἄσκησαν τὴν ὑποταγὴ καὶ ὑπακοή, ὡς ἀρχόντισσες τοῦ Χριστοῦ, θὰ χορεύουν αἰῶνια, ἐνῶ οἱ ἀντίθετες θὰ πάθουν τὰ ἀντίθετα.

Ὡστε, ἀδελφές, σταυροφόρες, ἄς μὴ παραμελήσουμε τὸν ἑαυτὸ μας, ἀποταμιεύοντας, ἀντὶ ζωῆς καὶ ἄπειρης χαρᾶς, κόλαση καὶ φωτιὰ αἰῶνια, μὲ ἀμέλεια καὶ φθορὰ τῆς σάρκας καὶ παρακοή καὶ συμπεριφορὰ γεμάτη πάθη. Ἡ ἀρετὴ προέρχεται ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ εἶναι θεϊκὴ, ἡ κακία ἀπὸ τὸν Σατανᾶ καὶ εἶναι Σατανᾶς. Αὐτοὶ πού ἐπιλέγουν τὴν πρώτη, εἶναι θεοὶ καὶ τοῦ Θεοῦ, ἐνῶ ὅσοι ἐπιλέγουν τὴ δεύτερη εἶναι δαίμονες καὶ τοῦ Σατανᾶ. Ἐτσι σᾶς χαιρετῶ ἐγκάρδια καὶ τώρα ἔσᾶς. Καὶ ἄς μὴ θεωρηθῶ σὲ σᾶς βαρετὸς ἐπειδὴ λέγω πολλά, ἀλλὰ εὐχάριστος, ἀφοῦ σᾶς συμβουλευῶ γιὰ τὸν Θεό. Καὶ ὁ λόγος δὲν ἀπευθύνεται στὶς κυρίες, γιὰτὶ αὐτὲς εἶναι δασκάλες καὶ ἄλλων, ἀλλὰ ἀπευθύνεται πρὸς τὸ σύνολο τῆς ἀδελφότητος, τὸ ὁποῖο εὐχομαι νὰ φυλαχθεῖ εὐρωστο γιὰ πάντα καὶ θαλλερό, ὥστε νὰ εἶναι καύχημα καὶ σὲ μένα ὡς ἐμψυχωτὴ τὴν ἡμέρα τοῦ Χριστοῦ, στὸν ὁποῖο ἀνήκει ἡ δόξα στοὺς αἰῶνες. Ἀμήν.

105. Στὸ τέκνο τοῦ τὸν Ἄθιμο.

Ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ, εἶναι ὁ φόβος καὶ ὁ τρόμος του, ὅπως λέγει: «Σὲ ἔβαλα φρουρὸ στὸν οἶκον τοῦ Ἰσραήλ»³⁷. Αὐτὸς ἀκριβῶς ὁ φρουρὸς τῆς ἀγγελίας μὲ ἀνάγκασε, ἀδελφέ, πάλι νὰ σοῦ ἀναγγείλω μὲ γράμμα τὴ ρομφαία τοῦ Θεοῦ πού ἔρχεται ἐπάνω σου, ρομφαία φοβερή, ρομφαία πύρινη, ρομφαία πού δὲν ρίχνει τὸ σῶμα, ἀλλὰ τὴν ψυχὴ στὴ γέεννα τῆς φωτιᾶς στοὺς ἀπέραντους αἰῶνες. Καὶ δακρυῶζω ὁ ταλαίπωρος γράφοντας, καὶ στενάζω πικρὰ, γιὰτὶ ὁ λόγος ἀπευθύνεται στὸν δικό μου υἱὸ

Ἐὰν μὴ ἀναγγεῖλω τὸ αἷμά σου, ἐκ τῶν χειρῶν μου ἐκζητεῖν ἔφη Θε-
 ός οὐδὲν ἕτερον, ἢ τὸ αὐτό με τῆς τιμωρίας συναπολαῦσαι κρῖμα. Ὡ
 ἀδελφέ, τί ἔμυσας τὰ ὄμματα οὕτω τῆς καρδίας; τί κατεφρόνησας Θε-
 οῦ, οὗ τῷ βλέμματι τὰ σύμπαντα σείεται καὶ οὐ φέρει στήκειν; Ἀπεπή-
 5 δησας πάλαι τῆς ἀσκητικῆς παλαιίστρας, ἐπορεύθης εἰς τόπους οὓς
 οὐκ ἐπισκοπεῖ Κύριος· ἔλυσας τὴν σφραγιδα τῆς ἀγνεΐας, ἔφθειρας
 τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα, ἐγένου δοῦλος τῆς ἁμαρτίας, εἶτα ὀψέποτε
 ἐπανῆκες πρὸς ἡμᾶς ἐν τῇ ἀπαρχῇ τοῦ διωγμοῦ, ἐξομολογούμενος,
 ἐπιτιμώμενος, ἐπαγγελλόμενος τὴν ἀναδρομὴν μετὰ τὴν παῦλαν τοῦ
 10 διωγμοῦ. Ἐπὶ τούτῳ καὶ πρὸς τοῦ Οἰκονόμου ἐστοιχειώθης, καὶ παρὰ
 τοῦ ἀδελφοῦ Διονυσίου προσελήφθης, καὶ τὴν καλὴν φυγαδεΐαν εἶ-
 λου, ἐκ τόπων πονηρῶν εἰς τόπους ἀγαθῶν διαιτώμενος, ἐφ' οὓς
 ὀφθαλμοὶ Κυρίοι, καὶ ὁ μακαρισμὸς τοῦ διωγμοῦ ὑπὲρ κεφαλῆς σου
 περικυκλούμενος. Καὶ εὗγε τῆς ἀνακλήσεως, τῆς καθάρσεως, τῆς
 15 ἀγγελικῆς ἐπικουρήσεως. Τί οὖν πάλιν τὸ γεγονός; τί τὸ ἐκοτήσάν σε
 Θεοῦ καὶ παραδῶσαν τῷ διαβόλῳ; Φεῦ τῆς ἐμῆς ἀθλιότητος! Ἐπέ-
 στρεψας πάλιν εἰς τὸν βόρβορον τῆς ἁμαρτίας, φθειρῶν καὶ φθειρόμε-
 νος ὑπὸ γυναικός, μᾶλλον δὲ γυναικῶν. Κύριε, ἐλέησον· φεῖσαι, ὁ Θε-
 ός. Ἀφῆκέ σε ὁ φύλαξ σου ἄγγελος, προσελάβετο ὁ Σατανᾶς. Ζῆς
 20 ἄρα, ἄθλιε; Καὶ πῶς ἔστι ζῆν τὸ ὑπὸ ἀνθρωποκτόνου κατεσθιόμενον;
 Ὅρα ἄρα τὸ φῶς; Καὶ πῶς ἔστι βλέπειν τὸν ἐσκοτισμένον τῇ ἁμαρτία;
 Προσεύχη ἄρα τῷ Θεῷ; Καὶ πῶς ἔστι προσιέναι Κυρίῳ τὸν ἑαυτὸν
 δουλώσαντα τῷ διαβόλῳ; Ποῦ ἔστιν ἡ καλὴ σου ἀρχή, ἡ θέρη, ἡ
 κατάνυξις, ἡ ὑποταγή, τὸ δάκρυον, ἡ θεοπτέρωτος προσευχή, ἡ οὐρά-
 25 νιος πολιτεία; Ὡροντο πάντα ἀπολώλασιν. Ὡ στεναγμῶν μοι πικρῶν
 ἐπὶ τῇ σῇ ἀλογία! εἶθε ζῶον ἄλογον ἦς, ὅπερ εἰς κρίσιν οὐκ ἔρχεται.
 Ἄλλ' ὅτι θεόπλαστον, ἀνιστάμενον καὶ κρίνεσθαι μέλλον, τοῦτο ἔλει-
 νόν. Δεῦρο δὴ, ὁ ἀπολωλώς μου νιός. Δεῦρο, ἐπίστρεψον πρὸς Κύρι-
 ον, ὅτι, φιλόανθρωπος ὢν, πάλιν δέχεται, πάλιν ἀγιάζει, πάλιν νυμφο-
 30 στολεῖ, πάλιν θύει τὸν μόσχον τὸν σιτευτόν, καὶ χαίρων συγκαλέσει
 τὰς ἄνω δυνάμεις ἐπὶ τῇ σῇ εὐρέσει. Μὴ δὴ οὖν ἀπειθήσης, υἱέ μου,
 υἱέ μου, ἀλλ' ἀνακλήθητι, ἀλλ' ὑπόστρεψον, συγκολληθεὶς τῷ καλῷ

καὶ μαθητή. Ἄλλὰ τί νὰ κάνω; Ἐὰν δὲν σὲ εἰδοποιήσω, θὰ ζητήσῃ τὸ αἷμα σου ἀπὸ τὰ χέρια μου, εἶπε ὁ Θεός³⁸, πού δὲν σημαίνει τίποτε ἄλλο, παρὰ ὅτι θὰ ὑποστῶ τὴν ἴδια καταδίκη τῆς τιμωρίας. Ὡ ἀδελφέ, γιατί ἔκλεισες τὰ μάτια τῆς καρδιάς σου τόσο πολὺ; Γιατί καταφρόνησες τὸν Θεό, μὲ τὸ βλέμμα τοῦ ὁποίου τὸ σύμπαν σείεται καὶ δὲν μπορεῖ νὰ σταθεῖ; Ἀποσκίρτησες παλιὰ ἀπὸ τὴν ἀσκητικὴ παλαίστρα, πορεύθηκες σὲ τόπους πού δὲν τοὺς ἐποπτεύει ὁ Κύριος, ἔλυσες τὴ σφραγίδα τῆς ἀγνότητας, διέφθειρες τὴν ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα σου, ἔγινες δοῦλος τῆς ἁμαρτίας, ἔπειτα κάποτε ξαναγύρισες σὲ μᾶς, στὴν ἀρχὴ τοῦ διωγμοῦ, ἔξομολογήθηκες, τιμωρήθηκες, ὑποσχέθηκες τὴν ἐπιστροφή σου μετὰ τὴν κατάπαυση τοῦ διωγμοῦ. Γιὰ τὸν σκοπὸ αὐτὸ συμπορεύθηκες μὲ τὸν Οἰκονόμο, προσλήφθηκες ἀπὸ τὸν ἀδελφὸ Διονύσιο, καὶ προτίμησες τὴν καλὴ δραπέτευση ἀπὸ τόπους πονηροῦς, ὥστε νὰ ζεῖς σὲ τόπους ἀγαθοῦς, στοὺς ὁποίους ἐποπτεύουν τὰ μάτια τοῦ Κυρίου, καὶ ὁ σακαρισμὸς τοῦ διωγμοῦ στεφάνωσε τὸ κεφάλι σου. Καὶ εὔγε σου γιὰ τὴν ἐπιστροφή, γιὰ τὴν κάθαρση, γιὰ τὴν ἀγγελικὴ προστασία σου. Τί λοιπὸν εἶναι αὐτὸ πού ἔγινε πάλι; Τί εἶναι αὐτὸ πού σὲ ἀπομάκρυνε ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ σὲ παρέδωσε στὸν διάβολο; Ἀλλοίμονο γιὰ τὴν ἀθλιότητά μου! Ξαναγύρισες πάλι στὸ βουρκο τῆς ἁμαρτίας, διαφθείροντας καὶ διαφθειρόμενος ἀπὸ γυναίκα, ἢ μᾶλλον ἀπὸ γυναῖκες. Κύριε, ἔλεῃσον. Εἶθε νὰ σὲ λυπηθεῖ ὁ Θεός. Σὲ ἄφησε ὁ φύλακας ἄγγελός σου, καὶ σὲ παρέλαβε ὁ Σατανᾶς. Ζεῖς ἄραγε, ἄθλιε; Καὶ πῶς εἶναι δυνατόν νὰ ζεῖ αὐτὸς πού καταβροχθίζεται ἀπὸ τὸν ἀνθρωποκτόνο; Βλέπεις ἄραγε τὸ φῶς; Καὶ πῶς εἶναι δυνατόν νὰ τὸ βλέπει αὐτὸς πού εἶναι τυφλωμένος ἀπὸ τὴν ἁμαρτία; Ἄραγε προσεύχεσαι στὸν Θεό; Καὶ πῶς εἶναι δυνατόν νὰ πλησιάζει τὸν Κύριο αὐτὸς πού ὑποδούλωσε τὸν ἑαυτό του στὸν διάβολο; Ποῦ εἶναι ἡ καλὴ σου ἀρχή, ἡ θέρμη, ἡ κατάνυξη, ἡ ὑποταγή, τὰ δάκρυα, ἡ θεοπτόρωτη προσευχή, ὁ οὐράνιος τρόπος ζωῆς σου; Ἐφυγαν ὅλα, χάθηκαν. Πόσο βαρεῖς οἱ στεναγμοί μου γιὰ τὴν ἀπώλειά σου! Μακάρι νὰ ἦσουν ἄλογο ζῶο, τὸ ὁποῖο δὲν θὰ κριθεῖ. Ἐπειδὴ ὅμως εἶσαι ζῶο πλασμένο ἀπὸ τὸν Θεό, πού θὰ ἀναστηθεῖ καὶ θὰ κριθεῖ στὸ μέλλον, αὐτὸ εἶναι ἐλεεινό. Ἐλα λοιπόν, χαμένε μου υἱέ. Ἐλα, ἐπίστρεψε στὸν Κύριο, γιατί, ἐπειδὴ εἶναι φιλόανθρωπος, πάλι θὰ σὲ δεχθεῖ, πάλι θὰ σὲ ἀγιάσει, πάλι θὰ σὲ ντύσει νυμφίο, πάλι θὰ θυσιάσει τὸ σιτευτὸ μοσχάρι, καὶ χαρούμενος θὰ συγκεντρώσει τὶς οὐράνιες δυνάμεις γιὰ τὸ ὅτι σὲ ξαναβρῆκε. Μὴ λοιπὸν ἀπειθήσεις, υἱέ μου, υἱέ μου, ἀλλὰ γύρισε

σου ἀδελφῶ Διονυσίῳ, πρὶν σὲ καταλάβῃ ἡ ρομφαία τοῦ αἰωνίου θανάτου.

Ρς' (106) – Εὐστρατίῳ ἡγουμένῳ.

Ἐχάρην δεξάμενός σου τὸ τίμιον γράμμα, πατέρων φίλτατε, καὶ
 5 διδαχθεὶς τὰ κατὰ τὴν ὁσιότητά σου οὕτως ἔχειν καὶ οὕτως, ἐπεὶ ὅσον
 ἐκ τῶν ἀπαγγειλάντων, καίτοι ἀξιοπίστων, λυπηρῶς διεκεῖμην, ἀκού-
 σασ τὴν ὑποκριτικὴν ὑπογραφὴν. Καί με δέξαι, τιμιώτατε, παρρησια-
 στικώτερον διαλεγόμενον. Οὐκ ἔξω αἰτίας τὸ κατασχεθέντα σε ὑπὸ
 βασιλικῷ μεῖναι ἀπαθῆ, ἤγουν ἄφετον. Τοῦτο γὰρ τῶν τεθρυλημένων
 10 ἐπαγωγόν. Οὐδεὶς οὖν τῶν πεπαρρησιασμένων ἄτερ φυλακῆς, ἢ του-
 λάχιστον ἐξορίας, ἢτοι φυγαδεΐας ὠμολόγηται διαμεῖναι. Οἱ δὲ τού-
 των ἐκτός, ἐντὸς τῆς ἀπαγωγῆς, ἵνα μὴ τραχύτερον ἐπὶ λυπήσω. Ἡ
 οὐ διεβλέψω, διορατικώτατε, τὸν χαλεπὸν διωγμὸν Λέοντος τοῦ θη-
 ριωνύμου, οὗ ἢ Ἀχααβιτικὴ χεὶρ εἶλε καὶ τοὺς ἐξ ἄλλου κράτους, ἔκτι-
 15 νέ τε καὶ ὤλεσε, τό γε φιλανθρωπότερον ἐφρούρησε μετὰ πικρὰν μα-
 στίγῳσιν, μὴ ὅτι γε τοὺς ὑπὸ χεῖρα; Εἰ δ' αὐτὸς οὐτίπου τῶν τοιούτων
 πεπονθῶς μετὰ τὴν σύλληψιν, σύγγνωθι, ἐσυλήθης, ἄγιε. Καὶ μὴ μοι
 φυλάττεσθαι τὰς οἰκείας Ἐκκλησίας λέγε, καὶ σώας τὰς ἱστορίας
 μένειν, τὴν τε ἀναφορὰν τοῦ ἀγιωτάτου ἡμῶν πατριάρχου. Τοῦτο γὰρ
 20 καὶ ἄλλοι ἀπαχθέντες φιλολογοῦσιν. Οὐ δύναται ταῦτα διασεσῶσθαι,
 εἰ μήτοι προδοσία ἀληθινῆς ἐνστάσεως ἐγένετο. Τί τὸ ὄφελος, εἰ ἡμεῖς
 οἱ ναὸς Θεοῦ, καὶ ὄντες καὶ λεγόμενοι, ἠχρειώθημεν καὶ ἀψύχους
 οἴκους περιεποιησάμεθα; ἢ εἰκῶν τοῦ Χριστοῦ, οὔτε τῆς Θεοτόκου,
 οὔτε τινὸς ἀγίου διαπίπτει. Μένει γὰρ ἐν αὐτοῖς ὡς πρωτοτύποις,
 25 πίπτουσι δὲ οἱ δοκοῦντες καθαιρεῖν αὐτάς· ἀλλὰ γὰρ καὶ οἱ φειδοῖ
 τούτων προέμενοι τὴν παρρησίαν καὶ τὴν δι' αὐτῆς κάκωσιν. Οὐά!
 ἄλλοι ἀποθνήσκοντες, ἕτεροι ὑπεροριζόμενοι, ἄλλοι μαστιζόμενοι,
 ἕτεροι φρουρούμενοι, τὰ ὄρη ἔχοντα καὶ αἱ ἐρημίαι, πέτραι τε καὶ σπή-
 λαια τοὺς μακαρίους δεδιωγμένους, καὶ ἡμεῖς οἴκοι μένοντες, καὶ οἰό-
 30 μενοι ἀβλαβῶς διαμένειν; οὐδαμῶς. Ἀπολέσθω πᾶσα ἡ τοῦ κόσμου

39. Ἐναφορὰ σπὴν ἀντίστοιχη συμπεριφορὰ τοῦ βασιλιᾶ τοῦ Ἰούδα Ἀχαάβ (βλ. Γ Βασ. 16, 29 ἔ.

40. Ἐβρ. 11, 38.

πίσω, ἐπίστρεψε καὶ ἐνώσου με τὸν καλὸ ἀδελφὸ σου Διονύσιο, πρὶν σὲ προλάβει ἢ ρομφαία τοῦ αἰώνιου θανάτου.

106. Στὸν ἡγούμενο Εὐστράτιο.

Χάρηκα παίρνοντας τὸ πολύτιμο γράμμα σου, προσφιλέστατε πατέρα, καὶ μαθαίνοντας τὰ τῆς ὁσιότητάς σου, ὅτι ἔχουν ἔτσι καὶ ἔτσι, γιατί σχετικά με αὐτοὺς πού με πληροφόρησαν, ἂν καὶ εἶναι ἀξιόπιστοι, ἤμουν λυπημένος, μαθαίνοντας γιὰ τὴν ὑποκριτικὴ ὑπογραφή σου. Δέξου μου λοιπὸν, σέ παρακαλῶ, τιμιώτατε, πού σοῦ μιλῶ με πολὺ θάρρος. Δὲν εἶναι ἔξω ἀπὸ αἰτία τὸ ὅτι, ἐνῶ συνελήφθης ἀπὸ ἄνθρωπο τοῦ βασιλιᾶ, ἔμεινες ἀπαθής, δηλαδή ἐλεύθερος. Γιατὶ αὐτὸ συνοδεύει τὰ ὅσα διαδίδονται. Καθόσον εἶναι ὁμολογημένο, ὅτι κανένας ἀπὸ αὐτοὺς πού μιλοῦν με παρησιᾶ δὲν μένει χωρὶς φυλάκιση, ἢ τουλάχιστον χωρὶς ἔξορία, δηλαδή φυγάδευση. Ὅσοι ἀντίθετα μένουν ἔξω ἀπὸ αὐτά, βρίσκονται μέσα στὴν ἔκτροπή, γιὰ νὰ μὴ μιλήσω σκληρότερα καὶ σὲ λυπήσω. Ἡ μήπως δὲν προέβλεψες, σὺ ὁ τόσο διορατικὸς, τὸν φοβερὸ διωγμὸ τοῦ Λέοντος, πού φέρει ὄνομα θηρίου, τοῦ ὁποίου τὸ ἀχααδιτικὸ χέρι³⁹ συνέλαβε καὶ αὐτοὺς πού προέρχονται ἀπὸ ἄλλο κράτος, καὶ τοὺς σκότωσε καὶ τοὺς ἔξαφάνισε, καὶ στὴν πιὸ φιλάνθρωπη περίπτωσι τὸν ἔθεσε σὲ φρούρηση ὕστερα ἀπὸ σκληρὴ μαστίγωση, ἐκτὸς φυσικὰ ἀπὸ τοὺς ὑπάκουους; Ἐφόσον λοιπὸν σὺ μετὰ τὴ σύλληψή σου δὲν ἔπαθες τίποτε ἀπὸ αὐτά, συγχώρησέ με, ἅγιε, ὑποχώρησες σ' αὐτούς. Καὶ μὴ μοῦ λὲς ὅτι προφυλάσσονται οἱ δικές σου ἐκκλησίες, καὶ ὅτι οἱ εἰκόνες μένουν σῶες, καὶ ὅτι μνημονεύεις τὸν ἀγιώτατο πατριάρχη μας. Γιατὶ αὐτὸ τὸ διαδίδουν καὶ ἄλλοι πού ὑπέκνησαν. Δὲν θὰ μπορούσαν αὐτὰ νὰ διασωθοῦν, ἐὰν δὲν ἔγινε κάποια προδοσία τῆς ἀληθινῆς ἀντίστασης. Ποιὸ εἶναι τὸ ὄφελος, ἐὰν ἐμεῖς, πού εἴμαστε καὶ λεγόμαστε ναὸς τοῦ Θεοῦ, ἔξαχρειωθήκαμε καὶ περιποιηθήκαμε ἄψυχους οἴκους; Ἡ εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ, οὔτε τῆς Θεοτόκου, οὔτε κάποιου ἀγίου ἀχρηστεύεται. Γιατὶ μένουν σ' αὐτὲς ὡς πρωτότυπα, καὶ πέφτουν αὐτοὶ πού νομίζουν ὅτι τίς καταστρέφουν, καὶ ἐκεῖνοι πού ἀπὸ φόβο αὐτῶν ἀποφεύγουν τὴν ὁμολογία καὶ τὴν ἐξαιτίας αὐτῆς κακοποίηση. Ἀλλοίμονο! Ἄλλοι πεθαίνουν, ἄλλοι ἔξορίζονται, ἄλλοι μαστιγώνονται, ἄλλοι φροροῦνται, τὰ βουνὰ καὶ οἱ ἐρημιές, οἱ πέτρες καὶ τὰ σπήλαια⁴⁰ φιλοξενοῦν τοὺς μακάριους διωγμένους, καὶ ἐμεῖς μένουμε στὸ σπίτι, καὶ νομίζουμε ὅτι εἴμαστε ἀβλαβεῖς, Καθόλου. Ἄς χαθοῦν ὅλα τὰ πράγματα τοῦ κόσμου πού

ὑψηλὴ τῶν δοκούντων· ἡ ὁμολογουμένη βλάβη ψυχῆς προκρινέσθω ἢν ὑπέστη πᾶς προφασιστής.

Ταῦτα φιλῶν καὶ ὑπομιμνήσκων εἶρηκα, καὶ ὡς ὑπὸ ἐπιτιμίαν ἐσμὲν ἄξιοι ἐλθεῖν, καὶ ὅτι ἐν καιρῷ ὀρθοδοξίας, οὐδὲν ἀψηλάφητον ἀφεθείη. Καὶ εὖ ἔχει, διὰ ταπεινώσεως βαδίσει καὶ ἰάσασθαι τὸ ἡσθενηκός, ἢ διὰ ἀναιτισμοῦ προστρίβειν ἐαυτοῖς μείζονα αἰτιάματα.

PZ' (107) – Τοῖς ἐν ἄστει ἀδελφοῖς.

Εὐκαιρον ἠγησάμην τανῦν εἰσιόντος τοῦ ἀδελφοῦ Λέοντος ἐπιστεῖλαι κοινῶς πᾶσιν, εὐλογημένοι ἀδελφοὶ καὶ πατέρες, προσυπομιμνήσκων τὰ ἐχόμενα σωτηρίας. Ἐπειδὴ κὰν τῇ ἀπουσίᾳ ταύτῃ καὶ ἐξορία ἔμφοβός εἰμι καὶ ἔντρομος μετὰ τοῦ οἰκείου φορτίου τῶν ἀμαρτημάτων, καὶ περὶ τῆς ἀνηκούσης μοι ἰς ὑμᾶς φροντίδος καὶ προστασίας. Φοβοῦμαι γὰρ καὶ δέδια, μήπως ὑμεῖς, οἱ ἐν ἄστει διατρίβοντες, εὐριπιστότερον εἰς ἔμπτωσίν τινα ἐμπέσοιτε, καὶ ἄπερ διὰ πολλῶν κόπων τε καὶ ἄθλων, τῶν πρὸ διαγμοῦ καὶ ἐν τῷ διαγμῷ, συνηθροίσασμεν ἀγαθουργήματα, ἀφυλακτήσαντες πρὸς βραχύ, ἄρδην ἀπολέσωμεν. Ἀκούω ἀστασίαν, μεταβασίαν, καὶ τό γε ἐλεεινότερον, μόνον ἄλλον καθεζόμενον, καὶ ἕτερον τὸ κελλίον εἰς οἰκίαν, ἔνθα γυναῖκες, ἔχοντα, καὶ ἄλλον πάλιν εἰς μοναστήριον γυναικεῖον διαιτώμενον εἰσαεὶ, ἕτερον πάλιν ὧδέ τε κάκεισε οἰκοτριβοῦντα, ἔνθα κόραι, ἔνθα πῦρ οὐκ ἐμπυριζῶν χόρτον, ἀλλ' οἶκον ψυχῆς, ἐνίους πάλιν ἐπιλαθομένους τῆς ἐννόμου ζωῆς, δούλους ὠνησαμένους, αὐτοῖς συζῆν, καὶ γοῦν ἑτέρους ἀγροῦς ἀγοράζειν. Ὡ τῆς ἀθλίας μου ψυχῆς! πῶς ἐν τούτοις οὐ στενάξω, πῶς δὲ οὐ φοβηθήσομαι μὴ ἀναγγέλων τὸ δικαίωμα τοῦ Θεοῦ;

25 Τί δὴ ἐξέστητε, ἀδελφοί; τί δὲ οἱ δοῦλοι Κυρίου, δοῦλοι παθῶν γεγόνατε; τί οἱ ἐν νόμῳ ἀνομεῖν ἀνέχεσθε; τί δὲ οἱ θεραπευταὶ Χριστοῦ, υἱοὶ παραπικραίνοντες, οὐ μετέρχεσθε τῆς πονηρᾶς ἀπαγωγῆς, οὐ καθέξεσθε εἰς τόπους ἀσκανδαλίστους, οὐ δύο δύο ἢ καὶ πρὸς, σύνεστε ἀποστολικῶς

30 Οὐαὶ τῷ μόνῳ! οὐαὶ τῷ ἀκαθίστῳ! οὐαὶ τῷ γυναιάζοντι! οὐαὶ τῷ δουλοδούλῳ! οὐαὶ τῷ Γιεζῆ, ὅς, ὠνησάμενος ἀγροῦς καὶ ἀμπελῶνας,

41. Πρὸβλ. Ρωμ. 6, 17.

42. Μάρκ. 6, 7.

θεωροῦνται ἀγαθὰ. Ἐὰν προκρίνεται ἡ ὁμολογημένη βλάβη τῶν ψυχῶν, τὴν ὁποία ὑπέστη καθέννας πού προβάλλει δικαιολογίες.

Αὐτὰ τὰ εἶπα ἐπειδὴ σὲ ἀγαπῶ καὶ ὑπενθυμίζοντάς σου, ὅτι ὅλοι εἴμαστε ἄξιοι νὰ τιμωρηθοῦμε, καὶ ὅταν ἐπικρατήσῃ ἡ ὀρθοδοξία, τίποτε δὲν θὰ μείνει ἀνεξέταστο. Καὶ εἶναι καλὸ νὰ βαδίσουμε μὲ ταπείνωση καὶ νὰ θεραπεύσουμε αὐτὸ πού εἶναι ἄρρωστο, παρὰ μὲ τὴν ἀναιτιότητα νὰ προσθέτουμε μεγαλύτερες κατηγορίες στὸν ἑαυτὸς μας.

107. Στοὺς ἀδελφούς πού ζοῦσαν στὴν πόλη.

Θεώρησα πὼς ἦταν εὐκαιρία τώρα πού ἔρχεται ὁ ἀδελφὸς Λέων νὰ γράψω σὲ ὅλους μαζί, εὐλογημένοι ἀδελφοὶ καὶ πατέρες, ὑπενθυμίζοντάς σας αὐτὰ πού ἔχουν σχέση μὲ τὴ σωτηρία, γιατί μὲ τὴν ἀπουσία μου αὐτὴν καὶ ἐξορία εἶμαι γεμᾶτος φόβο καὶ τρόμο, μαζί μὲ τὸ βάρος τῶν δικῶν μου ἀμαρτιῶν, καὶ γιὰ τὴ φροντίδα καὶ προστασία πού ἔχει ἀνατεθεῖ σὲ μένα γιὰ σᾶς. Φοβᾶμαι δηλαδή καὶ τρέμω, μήπως σεῖς πού ζεῖτε στὴν πόλη πέσετε εὐκολώτερα σὲ κάποιο παράπτωμα, καὶ τὰ ἀγαθὰ ἔργα πού μὲ πολλοὺς κόπους καὶ ἀγῶνες πρὶν ἀπὸ τὸν διωγμὸ καὶ κατὰ τὸν διωγμὸ ἀποκτήσαμε, μένοντας ἀφύλακτοι, τὰ χάσουμε μονομιᾶς. Ἄκουω ὅτι δὲν μένετε στὸν τόπο σας, ἀλλὰ μεταβαίνετε ἀπὸ τὸν ἕνα τόπο σὲ ἄλλον. Καὶ τὸ πιὸ ἐλεεινὸ, ὁ ἕνας κάθεται μόνος, ἐνῶ ὁ ἄλλος γιὰ κελλί του ἔχει οἰκία στὴν ὁποία ὑπάρχουν γυναῖκες, καὶ ἄλλος πάλι διαμένει παντοπινὰ σὲ μοναστήρι γυναικεῖο, ἄλλος πάλι διαμένει πότε ἐδῶ καὶ πότε ἐκεῖ, ὅπου ὑπάρχουν κορίτσια, ὅπου ὑπάρχει φωτιὰ πού καίει ὄχι χορτάρια, ἀλλὰ τὸν οἶκο τῆς ψυχῆς. Μερικοὶ πάλι, λησμονώντας τὴν νόμιμη ζωὴ, ἀγόρασαν δούλους καὶ συζοῦν μαζί τους, καὶ ἄλλοι ἀγοράζουν χωράφια. ὦ ἀθλιότητα τῆς ψυχῆς μου! Πὼς νὰ μὴν ἀναστενάξω γι' αὐτὰ, καὶ πὼς νὰ μὴ φοβᾶμαι μὴ κηρύττοντας τὶς ἐντολὲς τοῦ Θεοῦ; Γιατί λοιπὸν κυριευθήκατε ἀπὸ παραφροσύνῃ, ἀδελφοί; Γιατί σεῖς οἱ δούλοι τοῦ Κυρίου γίνατε δούλοι τῶν παθῶν⁴¹; Γιατί σεῖς πού ζεῖτε μέσα στὸν νόμο, ἀνέχεστε νὰ παρανομεῖτε; Καὶ γιατί σεῖς οἱ ὑπηρέτες τοῦ Χριστοῦ, υἱοὶ πού μὲ θλίβετε ὑπερβολικὰ, δὲν ἀποστρέφεσθε τὸν πονηρὸ αὐτὸν τρόπο ζωῆς, καὶ δὲν μένετε σὲ τόπους ἀσκανδάλιστους, ζώντας ἀνὰ δύο-δύο, ἢ καὶ περισσότεροι, κατὰ τρόπο ἀποστολικό⁴²;

Ἄλλοίμονο σ' αὐτὸν πού εἶναι μόνος! Ἄλλοίμονο σ' αὐτὸν πού δὲ κάθεται σὲ ἕνα μέρος! Ἄλλοίμονο σ' αὐτὸν πού ρέπει πρὸς γυναῖκα! Ἄλλοίμονο σ' αὐτὸν πού εἶναι δούλος δούλου! Ἄλλοίμονο στὸν Γιεζῆ, ὁ

κεκληρονομήκε τὴν λέπραν Νεεμάν! Μὴ οὐχὶ θεῖαι φωναὶ αὐταί; μὴ τι ἐγὼ παρ' ἑμαυτοῦ εἰσφέρω; "Ὅτε ἔδραξεν ὁ διωγμός, εἶχέ τις λόγον ἐξ ἀνάγκης ἔν τισιν, ὧν ἀπηριθμησάμην, ἐμπίπτειν, καὶ ἢ διὰ τὴν πίστιν ἀνάγκη ἔσωζε τὸν εὐρισκόμενον. Νῦν δὲ οὐδεὶς ὁ διώκων, οὐδ' ὁ 5 κωλύσων καλῶς ἡμᾶς καθέζεσθαι καὶ σὺν ἄλλοις δυοῖν εἶναι τοῦλάχιστον. Ἐξ ὑμῶν γὰρ αὐτῶν κατακρίνεσθε τῶν ἐννόμως διαζώντων, οἱ κακόζωοι. "Ἡ οὐχὶ προδήλωμα τῆς ἐν εἰρήνῃ ἀσυνδρομίας ὑμῶν ἡ παροῦσα ἀθεσία; Ἀνανήψατε, παρακαλῶ, «ἀδελφοί μου ἅγιοι, κλήσεως ἐπουρανίου μέτοχοι» ἂν μὴ διορθώσησθε, οὐχ οὕτω κλητέοι, ἀλλ' 10 ἐναντίως, ὅπερ ἀπέιη. Ταῦτα διαμαρτύρομαι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἐκλεκτῶν ἀγγέλων· εἴ τις μὴ διορθώσῃται μετὰ τὴν ὠρισμένην εἰς χρόνον· τινὸς σύμφθασιν ἐπιμονήν, τῶν ἁγιασμάτων ὑπὸ Θεοῦ εἰς μετάληψιν εἴργεται, κατὰ τὴν ἐξουσίαν ἣν ἔδωκέ μοι ὁ Κύριος ἐν ὑμῖν. Εἰς οἰκοδομὴν καὶ οὐκ εἰς καθαίρεσιν ὁ λόγος Ἑμεῖς δέ, ἀδελφοί μου, 15 ὡς υἱοὶ ὑπακοῆς, εὐπράξατε, ἵνα καὶ Θεὸν θεραπεύσητε, καὶ μὲ Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα σὺν Πατρὶ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι Ἀμήν.

ΡΗ' (108) – Ἰωάννη Σάρδης.

Ἀπὸ χρόνου ἠκούσαμεν νοσηλεύεσθαί σου τὴν πατρικὴν ἀγιω- 20 σύνην, ἄρτι δὲ μικροῦ δεῖν καὶ ἀπογνωσθεῖσαν. Καὶ τοσοῦτον ἐθροσθημεν οἱ ταπεινοὶ καὶ συνεκινήθημεν λυπηρῶς, ὡς ὄρμησαι καταλαβεῖν ἡμᾶς ἐν τοῖς αὐτόθι καὶ ὄψει ὑπολαβεῖν τὴν ἀπενεκτήν ἀκοήν. Οὐκ ἐγένετο δὲ διὰ τὰ παριστάμενα τούτω. Διὸ ἠναγκάσθημεν οἶονεὶ πετασθῆναι τοῖς γράμμασιν ὡς ἐν σώματι, καὶ ἰδεῖν σε τὸν καλὸν 25 πατέρα, τὸν γνήσιον φίλον, τὸν γενναῖον μάρτυρα τῆς ἀληθείας, εἵπερ ὑπὲρ αὐτῆς σὺ καὶ ἐξόριστος καὶ φρουροδέσιμος, καὶ γε πρὸς τούτων θέατρον γενόμενος, ἀποστολικῶς εἰπεῖν, καὶ ἀγγέλοις καὶ ἀνθρώποις, καθ' ἣν ἡμέραν ἔρριπταί σου ὑπὸ τῶν ἀσεβῶν, κατὰ πρόσωπον τοῦ Καϊαφαϊκοῦ συνεδρίου, εἰς τοῦδαφος ἢ ἱερὰ κορυφή. "Ὡ τί γίνεται ἐν

43. Δ' Βασ. 5, 26-27.

44. Ἑβρ. 3, 1.

45. Α' Κορ. 4, 9.

ὅποῖος, ἀγοράζοντας ἀγρούς καὶ ἀμπέλια, κληρονόμησε τὴ λέπρα τοῦ Νεεμάν⁴³! Μήπως δὲν εἶναι θεϊκὰ τὰ λόγια αὐτὰ; Μήπως ἀναφέρω ἐγὼ κάτι ἀπὸ τὸν ἑαυτό μου; Ὅταν ὁ διωγμὸς βρισκόταν σὲ ἔξαιψη, θὰ εἶχε κάποιος δικαιολογία νὰ πέσει ἀπὸ ἀνάγκη σὲ κάποια ἀπὸ αὐτὰ πού ἀπαριθμήσαμε, καὶ ἡ ἀνάγκη γιὰ τὴν πίστη θὰ ἔσωζε αὐτὸν πού βρισκόταν στὴν ἀνάγκη. Τώρα ὅμως δὲν ὑπάρχει κανένας πού νὰ διώκει, οὔτε ἐκεῖνος πού θὰ μᾶς ἐμποδίσει νὰ καθόμαστε καλὰ στὸν τόπο μας καὶ νὰ εἴμαστε μὲ ἄλλους δύο τουλάχιστον. Γιατὶ ἀπὸ σᾶς τοὺς ἴδιους πού ζεῖτε νόμιμα κατηγοροῦνται αὐτοὶ πού κάνουν κακὴ ζωὴ. Ἡ μήπως ἡ παροῦσα μετακίνησή σας ἀπὸ τόπο σὲ τόπο δὲν ἀποτελεῖ προειδοποίηση τῆς τάσης σας νὰ ζεῖτε διασκορπισμένοι; Παρακαλῶ συνέλθετε, «ἀδελφοί μου ἅγιοι, σεῖς πού εἶστε μέτοχοι οὐράνιας κλήσεως»⁴⁴. Ἄν δὲν διορθωθεῖτε, δὲν θὰ πρέπει νὰ ὀνομάζεστε ἔτσι, ἀλλὰ ἀντίθετα, πράγμα πού εἶθε νὰ μὴ συμβεῖ. Αὐτὰ σᾶς διαβεβαιώνω μπροστὰ στὸν Θεὸ καὶ στοὺς ἐκλεκτοὺς ἀγγέλους. Ἐὰν κάποιος δὲν διορθωθεῖ μετὰ τὴν σὲ ὀρισμένο χρόνο διάρκεια τῆς ἐπιμονῆς του, θὰ ἀποκλείεται ἀπὸ τὴν κοινω- νία τῶν θείων μυστηρίων ἀπὸ τὸν Θεὸ, σύμφωνα μὲ τὴν ἐξουσία πού μοῦ ἔδωσε ὁ Κύριος σὲ σᾶς. Τὰ λόγια αὐτὰ εἶναι γιὰ τὴν οἰκοδομὴ σας καὶ ὄχι γιὰ τὴν καθαίρεσή σας. Σεῖς ὅμως, ἀδελφοί μου, σὰν παιδιά ὑπάκουα, εἶθε νὰ εἶστε καλὰ, ὥστε καὶ τὸν Θεὸ νὰ ὑπηρετήσετε, καὶ ἐμένα, μὲ τὴ χάρι τοῦ Χριστοῦ Ἰησοῦ τοῦ Κυρίου μας, στὸν ὅποιο ἀνήκει ἡ δόξα, μαζὶ μὲ τὸν Πατέρα καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα. Ἀμήν.

108. Στὸν Ἰωάννη Σάρδης.

Ἀπὸ καιρὸ ἀκούσαμε ὅτι νοσηλεύεται ἡ πατρικὴ ἀγιωσύνη σου, καὶ ὅτι τελευταῖα λίγο ἀκόμα καὶ θὰ μᾶς ἐγκατέλειπε, καὶ θορυβήθηκα τόσο πολὺ ὁ ταπεινὸς καὶ συγκινήθηκα μὲ λύπη, ὥστε θέλησα νὰ τρέξω καὶ νὰ ἔρθω ἐκεῖ γιὰ νὰ δῶ μὲ τὰ μάτια μου τὴ φήμη πού ἀπευχόμεθα. Δὲν μπόρεσα ὅμως ἐξαιτίας αὐτῶν πού συνέδησαν στὸ μεταξύ. Γι' αὐτὸ ἀναγκά- στηκα κατὰ κάποιον τρόπο νὰ πετάξω μὲ τὰ γράμματα, σὰν μὲ τὸ σῶμα, καὶ νὰ δῶ ἔσένα τὸν καλὸ πατέρα, τὸν γνήσιο φίλο, τὸν γενναῖο μάρτυρα τῆς ἀλήθειας, ἀφοῦ γι' αὐτὴν ἐσὺ καὶ ἐξορίστηκες καὶ εἶσαι δέσμιος φρο- ρούμενος, καὶ πρὶν ἀπὸ αὐτὰ μάλιστα ἔγινες θέαμα, γιὰ νὰ μιλήσω ἀπο- στολικά, καὶ στοὺς ἀγγέλους καὶ στοὺς ἀνθρώπους⁴⁵, τὴν ἡμέρα πού ἡ ἱερὴ κορυφή σου εἶχε ριχθεῖ ἀπὸ τοὺς ἀσεβεῖς μπροστὰ στὸ Καΐαφαϊκὸ συνέδριο καταγῆς. Πῶ, πῶ, τί εἶναι αὐτὸ πού συμβαίνει σὲ μᾶς, γιατί ὁ

ἡμῖν, τί ἀπαίρειν τῶν τῆδε σπεύδει ὁ στύλος τῆς Ἐκκλησίας! Μείνον
 μεθ' ἡμῶν, ἔτι μείνον· συγκακοπάθησον τῷ Εὐαγγελίῳ ὡς καλὸς στρα-
 τιώτης Ὁρᾶς ὅπως ἔνεστιν ὁ πόλεμος, ὅπως βουλόμεθα καὶ βάλλομεν
 ὑπὲρ τοῦ λόγου; Ναί, ἀντιβολουῦμεν, ἐπίμενον. Αἴτησαι ὃν ὠμολόγη-
 5 σαι Χριστὸν καὶ ὁμολογεῖς προσκυνεῖν ἀνθρωποπρεπῶς ἐγγραφόμε-
 νον, καὶ εἰσακούσει τῆς δεήσεώς σου. Εἰ δὲ πάντως ἀπαίρεις, οὕτω τῆς
 Προνοίας κελευούσης, αὐτὸς μὲν χωρίσεις, εὖ ἴσμεν, ὁμολογίας ἔπα-
 θλον ἀπενεγκάμενος, ἡμῖν δὲ ἴλεω τὸν Θεὸν τὸν ἀγαθὸν καταστήσεις
 ταῖς πρεσβείαις, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ ταχύναί ἐπισκέψασθαι τὴν
 10 ἑαυτοῦ Ἐκκλησίαν

ΡΘ' (109) – Ἡλία τέκνω.

Τίς ὁ ἀναγκάσας με ἐπιστεῖλαί σοι, ἄνθρωπε; Θεὸς ἠλονότι ὁ
 καταστήσας με ἐπὶ σέ ποιμένα καὶ νομοθέτην, ᾧ δώσω, ὡς ὑπὲρ
 πάντων τῶν ἀδελφῶν σου, καὶ περὶ σοῦ λόγον. Ἀπετάξω δὴ οὖν αὐ-
 15 θαιρέτως, ὑπετάγης εὐηκόως· εἶτα ἐσινιάσέ σε ὁ Σατανᾶς, ἀπορρήξας
 τῆς θείας συναφείας. Αὐθις ἐλέει Θεοῦ συνήφθης, καὶ πάλιν ἐνεργεῖα
 δαίμονος ἀπεπήδησας Ἐπειτα πάλιν ἐλθὼν, ἐξωμολογήσω, ὑποσχό-
 μενος τὴν πρὸς τὸ ἐξῆς ἀσφάλειαν, καὶ ἐπειδὴ ὑποστροφὴ τῆς ἐξορίας
 ἐπὶ τοῦ Νικηφόρου, οὐ συνῆλθες τοῖς λοιποῖς, ἀλλ' ἔμεινας ἐφ' ἑαυτοῦ
 20 δελεαζόμενος ὑπὸ τοῦ ὄφους, καὶ τοῦτο ἕως τοῦ νῦν βασιλεύοντος
 τετάρτου μετὰ Νικηφόρον. Ἐως πότε, ἐλεεινέ, ἐγκυλίη τοῖς τῆς ἁμαρ-
 τίας τέλμασιν; ἕως τίνος οὐκ ἀνήσεις ἀσχημονεῖν ἐνώπιον Θεοῦ καὶ
 ἀνθρώπων; Οὐκ ἔνι θάνατος, οὐκ ἔνι κριτήριον; Οὐ δώσεις τίσιν αἰώ-
 νιον, ἧς καὶ μόνον ἐνθύμησις καταστέλλει ψυχὴν καὶ ἐπιστρέφει πρὸς
 25 μετάνοιαν; Ἀνάνηψον, ἄνθρωπε, ἀνακλήθητι, παρακαλῶ· ἄφες οἰκο-
 δομεῖν οὐκείας κοσμικῶς, ὁ τὸν οἶκόν σου τῆς ψυχῆς καταλελυκῶς ἔα
 τεκτονεῖν ὡς λαϊκός, ὁ τεκταινόμενος ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ· μὴ προφασίσῃ
 τοῦτο κάκεινο· οὐδεὶς σε ἐξελεῖσαι ἐκ χειρὸς Κυρίου. Μὴ εἴπῃς ἡμαρ-
 τηκῶς Οὐκ οἶσω τὰς ἐπιτιμήσεις. Οἴσεις, τέκνον μου, καλῶ γὰρ σε
 30 οὕτως ἐλπίδι τῆς ὑποστροφῆς, ἐγὼ ταπεινός. Εἰ πατήρ, πεφεισμένως
 ἰατρεύσω, συμπαθητικῶς, φιλοστόργως. Μόνον θέλησον, μόνον κινή-
 θητι, διάρρηξον τὰ κατέχοντά σε δεσμὰ τοῦ θανάτου· ἐγγύθεν Θεοῦ

στύλος τῆς Ἐκκλησίας διάζεται νὰ ἀναχωρήσει ἀπὸ τὰ ἐδῶ! Μείνε μαζί μας, μείνε ἀκόμα. Κακοπάθησε καὶ σὺ γιὰ τὸ Εὐαγγέλιο⁴⁶ σὰν καλὸς στρατιώτης⁴⁷. Βλέπεις ὅτι ὁ πόλεμος συνεχίζεται, ὅτι πολεμούμαστε καὶ πολεμοῦμε γιὰ τὸν λόγο; Ναι, παρακαλοῦμε, μείνε ἀκόμα. Ζήτησε ἀπὸ τὸν Χριστὸ, τὸν ὁποῖο ὁμολόγησες καὶ ὁμολογεῖς ὅτι τὸν προσκυνεῖς εἰκονιζόμενο μὲ ἀνθρώπινη μορφή, καὶ θὰ ἀκούσει τὴ δέησή σου. Ἄν πάλι φύγεις, ἐπειδὴ ἔτσι διατάσσει ἡ θεία Πρόνοια, σὺ βέβαια θὰ προχωρήσεις, γνωρίζουμε καλά, γιὰ νὰ λάβεις τὸ βραβεῖο τῆς ὁμολογίας, σὲ μᾶς ὅμως θὰ κἀνεις μὲ τὶς πρεσβεῖες σου εὐμενῆ τὸν ἀγαθὸ Θεό, καὶ ὄχι μόνο, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐπισπεύσει νὰ ἐπισκεφθεῖ τὴν Ἐκκλησία του.

109. Στὸ τέκνο του τὸν Ἡλία.

Ποιὸς μὲ ἀνάγκασε, ἀνθρωπέ μου, νὰ σοῦ γράψω; Φυσικὰ ὁ Θεὸς πού μὲ ὄρισε ποιμένα σου καὶ νομοθέτη, στὸν ὁποῖο θὰ δώσω λόγο, ὅπως γιὰ ὅλους τοὺς ἀδελφούς σου, καὶ γιὰ σένα. Ἀπαρνήθηκες τὸν κόσμον θεληματικὰ, ὑποτάχτηκες μὲ προθυμία. Ἐπειτα σὲ κοσκίνισε ὁ Σατανᾶς ἀποκόπτοντάς σε ἀπὸ τὴ θεία κοινότητα. Ἐνώθηκες καὶ πάλι μὲ τὴν εὐσπλαγχνία τοῦ Θεοῦ, καὶ πάλι μὲ τὴν ἐνέργεια τοῦ διαβόλου ἀποσκήρτησες. Ἐπειτα ἦρθες καὶ πάλι καὶ ἐξομολογήθηκες, ὑποσχόμενος ὅτι στὸ ἐξῆς θὰ μείνεις σταθερός. Μὲ τὴν ἐπιστροφή ὅμως ἀπὸ τὴν ἐξορία ἐπὶ Νικηφόρου δὲν ἦρθες μαζί μὲ τοὺς ἄλλους, ἀλλὰ ἔμεινες μόνος δελεασμένος ἀπὸ τὸ φίδι, καὶ αὐτὸ συνεχίζεται μέχρι τώρα πού βασιλεύει τέταρτος βασιλιάς μετὰ τὸν Νικηφόρο. Μέχρι πότε, ἔλεινέ, θὰ κυλιέσαι στὸν βουρκο τῆς ἁμαρτίας; Μέχρι πότε θὰ συνεχίσεις νὰ ἀσχημονεῖς μπροστὰ στὸν Θεὸ καὶ τοὺς ἀνθρώπους; Δὲν ὑπάρχει θάνατος, δὲν ὑπάρχει δικαστήριον; Δὲν θὰ δεχθεῖς αἰώνια τιμωρία, τῆς ὁποίας καὶ μόνο ἡ ὑπενθύμιση καταπραῖνει τὴν ψυχὴ καὶ τὴν κἀνει νὰ μετανοεῖ; Σύνελθε, ἀνθρωπε, γύρισε πίσω, σὲ παρακαλῶ. Πάψε νὰ κτίζεις σπίτια κοσμικά, σὺ πού κατέλυσες τὸν οἶκο τῆς ψυχῆς σου. Πάψε νὰ κτίζεις ὡς λαϊκός, σὺ πού ἐπενεργεῖσαι ἀπὸ τὸν Σατανᾶ. Μὴ προφασίζεσαι αὐτὸ ἢ ἐκεῖνο. Κανένας δὲν θὰ σὲ ἀποσπάσει ἀπὸ τὸ χέρι τοῦ Κυρίου. Νὰ μὴ πεῖς ἔχοντας ἁμαρτήσῃ, Δὲν θὰ ὑποφέρω τὰ ἐπιτίμια. Θὰ τὰ ὑποφέρεις, τέκνο μου. Σὲ καλῶ ἔτσι μὲ τὴν ἐλπίδα τῆς ἐπιστροφῆς, ἐγὼ ὁ ταπεινός. Ἐφόσον εἶμαι πατέρας, θὰ σὲ θεραπεύσω μὲ εὐσπλαγχνία, μὲ συμπάθεια, μὲ φιλοστοργία. Μόνο θέλησε νὰ ἐπιστρέψῃς, μόνο κινήσου, σπάσε τὰ δεσμὰ τοῦ θανάτου πού σὲ κρατοῦν. Ἡ βοήθεια βρῖσκεται κοντὰ στὸν

βοήθεια, καὶ ὁ φύλαξ σου τῆς ζωῆς ἄγγελος προπορεύσεται· χαρὰ ἐν οὐρανῷ γενήσεται, θρηνήσει ὁ διάβολος, σκιρτήσω ἐγὼ ὁ τάλας, εὐρηκῶς τὸ ἀπολωλός μου πρόβατον, καὶ γε ἡ ἀδελφότης σου. Εἰ δὲ μή, ἔση θήραμα τῷ διαβόλῳ, τοῦ οὐαὶ κληρονόμος, οὐ ρυσθείης ὑπακούσας, καὶ σὺν τῷ ἀδελφῷ σου Σίλα ἐλευσόμενος

ΡΓ' (110) –. Τῇ ὁμόζυγι Δημόχαρι.

Ἄφ' ἧς ἡμέρας ἀνηγγέλη ἡμῖν ὁ θάνατος τοῦ μακαρίου στρατηγοῦ, μέχρι τοῦ δεῦρο, πολλὰ δοκιμάσαντες οὐκ εὐδωθήμεν ἐπιστεῖλαι τῇ τιμιότητί σου· καὶ νῦν δὲ ἐπιστέλλοντες οὐδέν σε ὠφελεῖν, 10 οὐδὲ ἐλαφροποιεῖν τοῦ βάρους τῆς ἐνωδύνου καρδίας δυνάμεθα. Τίς γὰρ καὶ ἔξευρεθείη λόγος ἄλλος τοσοῦτον θεραπεύειν; Ἄλλ' ἵνα καταδήλους ἑαυτοὺς ποιήσωμεν ὡς μετέσχομεν καὶ αὐτοὶ λύπης, οὐ μόνον ἐπὶ τῷ ἐνδημήσαντι πρὸς Κύριον, ὅτι ἀνὴρ ἀγαθὸς καὶ εὐσεβής, πρόμαχος ὀρθοδοξίας, καὶ ἀγωνιστῆς εἰρήνης, ἀπολέλοιπεν ἡμᾶς, ὡ τῆς 15 συμφορᾶς! ἀλλὰ καὶ ἐπὶ σοὶ τῇ καταλειφθείσῃ ἐρήμῳ τῆς ὁμοζυγικῆς ἐπικουρίας, ἄλλως τε καὶ φιλανδρούση λίαν. Οὕτως οὖν ἀπαραμύθητον τὸ πάθος ἀπέδειξεν ὁ λόγος. Ἄλλ' ἐπεὶ οὐκ εἶ ἀδίδακτος τοῦ θεοῦ διατάγματος, ὅτι «Γῆ εἶ, καὶ εἰς γῆν ἀπελεύση», καὶ πάλιν «Ἴνα μὴ ἐπὶ τοῖς κεκοιμημένοις λυπηθῆτε, καθὼς καὶ οἱ λοιποὶ οἱ μὴ ἔχοντες ἐλπί- 20 δα», ὡς ἀχθησομένοις σὺν τῷ Ἰησοῦ ὑπὸ Θεοῦ ἐν τῇ ἀναστάσει, παρακαλοῦμεν καὶ ἀντιβολοῦμεν κενῶσαί σε τὸ πολὺ τῆς λύπης, λαβεῖν παραμύθιον μικρόν, εἰς ἑαυτὴν γενέσθαι, ἰλαρῦναι τὴν ψυχὴν ἐπειδὴ καὶ τέκνα ἔχεις, καὶ οἰκία σοὶ πάρεστι μεγαλοφυῆς, καὶ εἰ μὴ ὁ νοῦς ἀνενέγκοι τῆς κατακρατήσεως τοῦ πάθους, διοικεῖν καὶ διέπειν 25 ὀρθῶς οὐκ ἂν ποτε δυναθῆι. Ἐπὶ πᾶσι δὲ κἀκείνῳ τῷ μακαρίῳ λυσitelήσει τὸ λεγόμενον, οὐ τί ἂν γένοιτο περισπουδαστότερον;

Τί οὖν λοιπόν, ὡ κυρία; Δὸς δόξα τῷ ἀγαθῷ Θεῷ, φθέγξαι τὰ τοῦ Ἰωβ, «Ὁ Κύριος ἔδωκεν, ὁ Κύριος ἀφείλατο· ὡς τῷ Κυρίῳ ἔδοξεν, οὕτω καὶ ἐγένετο». Εἶη ἐντεῦθεν ὡς ἀληθῶς μέγιστον κλέος, καὶ φα- 30 νεΐης οἴου πεπαιδευμένου ἀνδρὸς ὁμόζυγος ἐγένου. Καὶ γὰρ ἐκεῖνος καὶ γνωστικὸς καὶ σοφὸς καὶ παιδευτῆς τῶν ἀμνητῶν. Ὡς γὰρ οὖν

Θεό, καὶ θὰ προπορεύεται ὁ φύλακας τῆς ζωῆς σου ἄγγελος. Θὰ γίνῃ χαρὰ στὸν οὐρανό, θὰ θρηνήσῃ ὁ διάβολος, θὰ σκιρτήσω ἐγὼ ὁ ταλαίπωρος, βρίσκοντας τὸ χαμένο μου πρόβατο, ἀλλὰ καὶ ὀλόκληρη ἡ ἀδελφότητά σου. Ἐὰν ὅμως δὲν γίνῃ αὐτό, θὰ γίνῃς κυνήγι τοῦ διαβόλου, πού εἶναι κληρονόμος τοῦ οὐαί (τῆς συμφορᾶς), ἀπὸ τὸ ὁποῖο θὰ γλυτώσεις ὑπακούοντας καὶ ἐρχόμενος μαζί μὲ τὸν ἀδελφό σου Σίλα.

110. Στὴν γυναῖκα τοῦ Δημόχαρι.

Ἐκ τῆς ἡμέρας ποῦ μᾶς ἀναγγέλθηκε ὁ θάνατος τοῦ μακάριου στρατηγοῦ, μέχρι τώρα, ἂν καὶ δοκίμασα πολλές φορές, δὲν κατόρθωσα νὰ γράψω στὴν τιμότητά σου, ἀλλὰ καὶ τώρα πού σοῦ γράφω δὲν μπορῶ καθόλου νὰ σέ ὠφελήσω, οὔτε νὰ ἐλαφρώσω τὸ βάρος τῆς πονεμένης καρδιάς σου. Πράγματι ποιὸς λόγος θὰ μπορούσε νὰ βρεθεῖ πού νὰ θεραπεύσει τόσο μεγάλον πόνο; Ἀλλὰ γιὰ νὰ ἰερίξω ὅτι καὶ ἐγὼ συμμετείχα στὴ λύπη, ὄχι μόνο γι' αὐτὸν πού ἐξεδήμησε πρὸς τὸν Κύριο, γιατί μᾶς ἐγκατέλειψε ἄνθρωπος ἀγαθὸς καὶ εὐσεβής, ὑπέρμαχος τῆς ὀρθοδοξίας καὶ ἀγωνιστῆς τῆς εἰρήνης (πόσο μεγάλη συμφορὰ!), ἀλλὰ καὶ σέ σένα, ἡ ὁποία ἐγκαταλείφθηκες ἔρημη ἀπὸ τὴ συζυγικὴ βοήθεια, πού βέβαια τὸν ἀγαποῦσες καὶ πολύ. Ἐτσι λοιπὸν ὁ λόγος ἔδειξε πόσο ἀπαρηγόρητος εἶναι ὁ θάνατος. Ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν ἀγνοεῖς τὴ θεϊκὴ ἐντολή, «Χῶμα εἶσαι, καὶ στὸ χῶμα θὰ ἐπιστρέψεις»⁴⁸, καθὼς καί, «Γιὰ νὰ μὴ λυπᾶστε γιὰ τοὺς πεθαμένους, ὅπως κάνουν οἱ ἄλλοι πού δὲν ἔχουν ἐλπίδα»⁴⁹, γιατί θὰ ὀδηγηθοῦν μαζί μὲ τὸν Ἰησοῦ ἀπὸ τὸν Θεὸ στὴν ἀνάστασι, γι' αὐτὸ σέ παρακαλῶ καὶ σέ ἰκετεύω νὰ ἀποβάλῃς τὴ μεγάλη λύπη, νὰ παρηγορηθεῖς λίγο, νὰ συνέλθῃς, νὰ κάνῃς χαρούμενη τὴν ψυχὴ σου, γιατί καὶ παδιὰ ἔχεις καὶ σπίτι περίλαμπρο, καὶ ἂν ὁ νοῦς σου δὲν καταφέρει νὰ συγκρατήσῃ τὸ πάθος, δὲν θὰ μπορέσει ποτὲ νὰ τὰ διαχειριστεῖ καὶ νὰ τὰ φροντίσει σωστὰ. Καὶ πάνω ἀπὸ ὅλα καὶ τὸν ἴδιο τὸν μακαρίτη θὰ ὠφελήσῃ αὐτὸ πού λέγω, ἀπὸ τὸ ὁποῖο τί θὰ μπορούσε νὰ ὑπάρξει σπουδαιότερο;

Τί λοιπὸν, κυρία; Δόξασε τὸν ἀγαθὸ Θεό, πὲς τὰ λόγια τοῦ Ἰώβ, «Ὁ Κύριος μοῦ τὸν ἔδωσε, ὁ Κύριος μοῦ τὸν ἀφαίρεσε. Ὅπως φάνηκε καλὸ στὸν Κύριο, ἔτσι καὶ ἔγινε»⁵⁰. Εἶθε ἀπὸ αὐτὸ νὰ σοῦ προκύψει πραγματικὰ μεγάλη δόξα, καὶ νὰ δείξῃς τίνος μορφωμένου ἀνδρα γυναῖκα ἦσουν. Γιατὶ πραγματικὰ ἐκεῖνος καὶ γνωστικὸς ἦταν, καὶ σοφός, καὶ παιδαγωγὸς τῶν ἀμυήτων. Ὅπως λοιπὸν ἐκεῖνος ἦταν μεταξύ τῶν ἀν-

ἐκεῖνος ἀνδράσιν ὑπόδειγμα καλόν, ἔσο καὶ αὐτὴ γυναιξίν, ἐκκλίνουσα τὸ φιλοπενθές, καὶ δεικνύουσα ὅτι σοὶ προστάτης ὁ Θεός, ὃς καὶ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναί σε παρήγαγε, καὶ εἰς ἀκμὴν ἡλικίας ἤγαγε, καὶ τηλικούτῳ ἀνδρὶ συνέζευξε, καὶ αὐθις διαζεύξας ἐνώσειε διὰ τῆς
5 ἀναστάσεως ὥστε νόμισον ἀποδημίαν εἶναι τὸ πρᾶγμα. Οὐκ ἄρα ἤνεγκες τὴν στέρησιν, εἰ βασιλεὺς ἐπίγειος ἐπέτρεψεν; Οἶσον, δέσποινά μου, καὶ τήνδε, ἣν ὁ μόνος ἀληθινὸς καὶ πάντων βασιλεὺς ἐκέλευσε. *Ναί, παρακαλοῦμεν, καί γε πιστεύομεν ἀπολήψεσθαί σε αὐτὸν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ φυλάττουσαν τὴν χηρείαν ἐν Κυρίῳ, καὶ τεκνοτροφοῦσαν ἄριστα τὰ καλὰ θλαστήματα, ἅπερ καὶ προσαγορεύομεν καὶ ὁμοιοστρόπως σοὶ παραινοῦμεν φέρειν τὴν πατρικὴν στέρησιν, καὶ μητρικῇ διαπλάττεσθαι ρυθμίσει πρὸς πᾶσαν εὐθύτητα.*

ΡΙΑ' (111) – Τοῖς μονάζουσι Μυέλης.

Ἡ μὲν κοίμησις τοῦ ἀγαπητοῦ ἡμῶν ἀδελφοῦ Διονυσίου, τῇ
15 ὠρισμένη βουλῇ τοῦ Θεοῦ πρὸ καταβολῆς κόσμου, ἥδη ὄρον ἔλαβεν, ὑμῖν δέ, ἀδελφοί, εὖ ποιῆσαι Κύριος, ὅτι ὑπεδέξασθαι αὐτὸν ἀσθενήσαντα κατὰ πάροδον ἐν τῇ διαφορῶσιν ὑμῖν μονῇ, καὶ τοῦτο μέχρις ἂν ἀπέθετο τὸ σκῆνος ἐν γῆ καὶ ἀπέπτη εἰς οὐρανόν. Ὅτι δὲ ἄξιός τῆς ἐκεῖσε πορείας ὁ ἀδελφός, μαρτύρια πολλά. Πρῶτον μὲν ἢ μέχρι γή-
20 ρους ἀπὸ νεότητος δόκιμος αὐτοῦ ὑποταγή. Ἐπειτα δις ἐφυλακίσθη, ἅπαξ ἀπῆρεν ἐν τῇ Δύσει, ὑπὲρ τῆς καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησίας ἀπόστολος, ὅνπερ εὐλόγησεν ἀποστολικὸν στόμα, ἤνεσε Ρωμαίων Ἐκκλησία, ὃς καὶ μεμαρτύρηται ὑπὸ πολλοῖς ἀδελφότητος αὐτοῦ, «Ἀνὴρ δυνατὸς ἔργῳ καὶ λόγῳ», ἐργάτης ἐντολῶν Θεοῦ, στύλος καὶ ἐδραῖωμα τοῦ
25 οἰκείου κοινοβίου, πολλὰ ἐνδειξάμενος ἀρετῆς ιδιώματα, καὶ νῦν αὐτὸ τοῦτο κατὰ τὸν παρόντα διαγμόν, περιοχόμενος πόλεις τε καὶ χώρας, ὑστερούμενος, θλιβόμενος, ἐν τῷ διακονεῖν τὸν τῆς ἀληθείας λόγον, μέχρις ἀπέπνει ἐκδημήσας πρὸς Κύριον. Τοιοῦτον οὖν, ὡς ἡ ἀλήθεια ἔχει, ἐξεναγήσατε δοῦλον Κυρίου, καὶ τηλικούτον λείψανον
30 ἅγιον παρ' ὑμῖν ὠκονομήθη ἀποθησαυρισθῆναι. Διὸ καὶ μᾶλλον προσετέθημεν τῇ κατὰ Θεὸν ἀγάπῃ ὑμῶν, καὶ ἐπενχόμεθα ὑμῖν τὰ ἀγαθὰ τῆς ἄνω Ἱερουσαλήμ ἀνθ' ὧν μετὰ ἀληθινῆς καρδίας ὑπεδέ-

δρῶν ὑπόδειγμα καλῶ, γίνε καὶ σὺ μεταξὺ των γυναικῶν, παραμερίζοντας τὴν ἀγάπη σου γιὰ τὸ πένθος καὶ δείχνοντας ὅτι προστάτης σου εἶναι ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος καὶ ἀπὸ τὸ μηδὲν σὲ ἔφερε στὴν ὑπαρξη, καὶ σὲ ὀδήγησε στὴν ἀκμὴ τῆς ἡλικίας σου, καὶ σὲ σύναψε μὲ τόσο σπουδαῖο ἄνδρα, καὶ πάλι, ἀφοῦ σὲ χώρισε, θὰ σὲ ἐνώσει μὲ τὴν ἀνάσταση. Θεώρησε λοιπὸν ὅτι πρόκειται γιὰ ἀποδημία μόνο. Ἐραγε δὲν θὰ ὑπέμενες τὴ στέρησή του, ἐὰν τὸ ἐπέβαλλε ἐπίγειος βασιλιάς; Ὑπόμεινε, δέσποινά μου, καὶ τὴ στέρηση αὐτῆ, τὴν ὁποία διέταξε ὁ μόνος ἀληθινὸς βασιλιάς τῶν ὅλων. Ναί, σὲ παρακαλῶ, καὶ πιστεύω ὅτι θὰ τὸν ἀπολαύσεις τὴν ἡμέρα ἐκείνη, διατηρώντας τὴ χηρεία μὲ τὴ χάρη τοῦ Κυρίου, καὶ ἀνατρέφοντας ἄριστα τὰ καλὰ βλαστάρια, τὰ ὁποῖα καὶ χαιρετίζω, καὶ τὰ συμβουλεύω μὲ τὸν ἴδιο τρόπο νὰ ὑπομείνουν τὴ στέρηση τοῦ πατέρα τους, καὶ νὰ διαπλάθονται μὲ τὴν καθοδήγηση τῆς μητέρας τους πρὸς κάθε καλὸ.

111. Στὸς μοναχοὺς τῆς Μυέλης.

Ἡ κοίμησις τοῦ ἀγαπητοῦ μας ἀδελφοῦ Διονυσίου, μὲ τὴν ὀρισμένη ἀπόφασις τοῦ Θεοῦ πρὶν ἀπὸ τὴν ὑπαρξη τοῦ κόσμου, ἤδη ἔλαβε τέλος. Ἐσᾶς ὅμως, ἀδελφοί μου, νὰ σᾶς ἀνταμείψει ὁ Κύριος μὲ κάθε καλὸ, γιὰ τὸν ὑποδεχθήκατε ὅταν ἀρρώστησε περνώντας ἀπὸ τὴ φημισμένη μονή σας, καὶ μάλιστα μέχρι πού ἄφησε τὸ σῶμα του στὴ γῆ καὶ πέταξε στὸν οὐρανό. Ὅτι ὁ ἀδελφὸς ἦταν ἄξιος γιὰ τὴν ἐκεῖ πορεία του, ὑπάρχουν πολλὰ ἀποδείξεις. Πρῶτα-πρῶτα ἡ πραγματικὴ ὑποταγή του ἀπὸ τὰ νιάτα μέχρι τὰ γηρατειὰ του. Ἐπειτα φυλακίστηκε δύο φορές, μιὰ φορὰ ἔφυγε στὴ Δύση, ἀπεσταλμένος γιὰ τὴ δική μας Ἐκκλησία, τὸν ὁποῖον εὐλόγησε τὸ ἀποστολικὸ στόμα, τὸν ἐπαίνεσε ἡ Ρωμαϊκὴ Ἐκκλησία, καὶ χαρακτηρίσθηκε ἀπὸ πολλοὺς τῆς ἀδελφότητάς του, «Ἄνδρας δυνατὸς σὲ ἔργα καὶ σὲ λόγια»⁵¹, ἐργάτης τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ, στύλος καὶ στήριγμα τοῦ κοινοβίου του, πού ἔδειξε πολλὰ ἰδιότητες τῆς ἀρετῆς του, καὶ τώρα αὐτό, τὸ ὅτι κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ τωρινοῦ διωγμοῦ περιφερόταν σὲ πόλεις καὶ χῶρες, γεμᾶτος στερήσεις καὶ θλίψεις, ὑπηρετώντας τὸν λόγο τῆς ἀλήθειας, μέχρι πού ἀπέπνευσε ἐκδημώντας πρὸς τὸν Κύριο. Τέτοιον λοιπὸν δοῦλο τοῦ Κυρίου φιλοξενήσατε στὴν πραγματικότητα, καὶ τόσο ἅγιο λείψανο προνοήθηκε ἀπὸ αὐτὸν (τὸν Κύριο) νὰ ἀποθησαυρισθεῖ σὲ σᾶς. Γι' αὐτὸ καὶ προστεθήκαμε περισσότερο στὴν κατὰ Θεὸν ἀγάπη σας καὶ σᾶς εὐχόμεσθε τὰ ἀγαθὰ τῆς ἀνω

ξασθε τὸν ὄσιον Διονύσιον, οὗ τὸ μνημόσυνον μετὰ τῶν ὁμοταγῶν ἁγίων.

PIB' (112) – Κατηχητικὴ πρὸς τοὺς ἑαυτοῦ μαθητάς.

Ἀδελφοὶ καὶ πατέρες, ἄλλοι μὲν λυπηρῶς ἀναγγέλουσι τὰς τῶν
 5 οἰκείων ἀποβιώσεις, ἐγὼ δὲ καὶ λίαν περιχαρῶς. Διὰ τί; Ὅτι οἱ ἀποβε-
 διωκότες ἀδελφοὶ ἡμῶν ἅγιοι, κλήσεως ἐπουρανίου μέτοχοι, Ἄνθος ὁ
 φερώνυμος ἠνθηκῶς τὰς ἀρετὰς, καὶ Διονύσιος ὁ διαπρέψας Διο-
 νυσιακῶς καθ' ὁσιότητα. Οἷος δὲ καὶ ὁ θάνατος ἀμφοτέρων δίκαιον
 εἶπεῖν. Ὁ μὲν ἐληλυθῶς ἀπὸ τῆς οἰκείας ξενίας ἄρτι, καὶ γε συνταξά-
 10 μενος ἡμῖν αὐτὰ δὴ τὰ τελευταῖα, ἐν τῇ ὑποστροφῇ καθ' ὁδὸν νοσηλευ-
 θεὶς κεκοίμηται ἱερῶς ἐν μοναστηρίῳ τῆς Μυέλης, ὁ δὲ ἀσθενεῖα περι-
 πεσών, ὑπέστη, εἰ μὴ προπετὲς εἶπεῖν, τὰ τοῦ ἀοιδίμου Ἰωβ παθήματα.
 Καὶ γὰρ τὰς σάρκας αὐτοῦ εἶδε ρυϊσκομένας καὶ τὰ ὀστέα κεκολλημέ-
 να τῇ σαρκί. Πόνοι ἀνύποιστοι, πληγαὶ τραυμάτων, ρύσις τῆς γαστρὸς
 15 ἄμετρος, μόνη ἢ πνοὴ παραμένουσα, ἐν οἷς εὐχαρίστως καὶ αὐτὸς
 πρὸς Κύριον. Ἴδε οἱ μακάριοι, ὡς καὶ αὐτοὶ μάρτυρες, Διονύσιος ὁ
 τοῦ Θεοῦ ἐργάτης δόκιμος, καὶ Ἄνθος τὸ ἀρνίον τοῦ Χριστοῦ Διο-
 νύσιος ὁ μέχρι γήρους τὸ τῆς ὑποταγῆς ἄεθλον ἀπὸ νεότητος τετελε-
 κῶς, καὶ ὁ Ἄνθος ὁ ἐκ παιδὸς ὀσιωθεὶς μέχρι μεσηλικιότητος καθ'
 20 ὑποταγῆν, ἀμφότεροι σκευὴ εὐχρηστα τῷ Δεσπότη Θεῷ. Οὐ μόνον ἐν
 οἷς ὑμνήθησαν πρότερον καὶ ὕστερον, πρὸς δὲ καὶ φυλακῶν διαδήμα-
 τα ἔνεκεν δικαιοσύνης περιεβάλλοντο, οὗ τί ἂν γένοιτο ἐνδοξότερον;
 ἔχει δὲ θάτερος ἄλλο καύχημα, τὸ ἐξυπηρετῆσαι αὐτὸν τῷ κυρίῳ
 ἀδελφῷ καὶ ἀρχιεπισκόπῳ, καὶ ἐξυπηρετήσιν μακρὰν, καὶ οὐ μόνον
 25 μακρὰν, ἀλλὰ καὶ ἐπαινουμένην λίαν Ἀμφοτέρωθεν οὖν ἀξιάγαστος
 ὁ ἀδελφός

Τί οὖν εἵπωμεν πρὸς ταῦτα, ἀδελφοί; Ὅτι μεταβαίνομεν πάντως
 πάντες ἄνθρωποι ἐντεῦθεν, καὶ ἡ μετάβασις ἀπὸ παροικίας εἰς ἀλη-
 θινὴν κατάπαυσιν, ἐκ σκότους εἰς φῶς, ἀπὸ ταραχῆς εἰς γαλήνην, ἐκ
 30 πολέμου εἰς εἰρήνην, ὅπου οὐκ ἔνι δάκνων ὄφεις, ὅπου οὐκ ἔνι τροπῆς
 φόβος, ὅπου «κομίζεται ἕκαστος τὰ διὰ τοῦ σώματος πρὸς ἃ ἔπραξεν,
 εἴτε ἀγαθόν, εἴτε κακόν». Διὸ σπεύσωμεν, ἀδελφοί μου, καὶ ἡμεῖς ὀσί-

Ἱερουσαλήμ, γιὰ τὸ ὅτι δεχθήκατε μὲ ἀληθινὴ καρδιᾶ τὸν ὄσιο Διονύσιο, τοῦ ὁποίου ἡ μνήμη θὰ μείνει μαζὶ μὲ τοὺς ὁμοίους του ἁγίους.

112. Κατηχητικὴ πρὸς τοὺς μαθητὲς του.

Ἄδελφοὶ καὶ πατέρες, ἄλλοι βέβαια μὲ λύπη ἀναγγέλλουν τὶς ἀποβιώσεις τῶν δικῶν τους, ἐγὼ ὅμως τὶς ἀναγγέλλω μὲ πολλὴ χαρὰ. Γιατί; Ἐπειδὴ οἱ ἅγιοι ἀδελφοί μας πού ἔχουν ἀποβιώσει εἶναι μέτοχοι οὐράνιας κλήσεως. Ὁ ἄγιος Ἄνθος, ὅπως λέγει καὶ τὸ ὄνομά του, ἀνθῆσε τὶς ἀρετὲς, καὶ ὁ Διονύσιος διέπρεψε Διονυσιακὰ ὡς πρὸς τὴν ὁσιότητα. Εἶναι δίκαιο ὅμως νὰ πῶ καὶ ποιὸς ἦταν ὁ θάνατος καὶ τῶν δύο. Ὁ ἄγιος Ἄνθος, ἦρθε πρόσφατα ἀπὸ τὸ δικὸ του κατάλυμα, συντάχθηκε μαζὶ μας τώρα τελευταῖα, καὶ κατὰ τὴν ἐπιστροφή του νοσηλεύθηκε καθ' ὁδὸν καὶ πέθανε ἱεροπρεπῶς στὸ μοναστήρι τῆς Μυέλης. Ὁ Διονύσιος πάλι, ἀφοῦ ἀρρώστησε, ἔπαθε, ἂν δὲν εἶναι αὐθάδεια νὰ τὸ πῶ, τὰ παθήματα τοῦ μακάριου Ἰώβ⁵². Πράγματι εἶδε τὶς σάρκες του νὰ πυορροοῦν καὶ τὰ κόκκαλά του κολλημένα στὴ σάρκα του. Πόντοι ἀνυπόφοροι, πληγὲς τραυμάτων, ἀκατάπαυστη ροὴ τῆς κοιλιᾶς, καὶ ἔχοντας μόνο τὴν ἀναπνοὴ σὲ λειτουργία. Καὶ μὲ ὅλα αὐτὰ ἐκεῖνος εὐχαριστοῦσε τὸν Κύριο. Νὰ οἱ μακάριοι, ὅπως καὶ οἱ ἴδιοι μάρτυρες, ὁ ἐπάξιος ἐργάτης τοῦ Θεοῦ Διονύσιος, καὶ τὸ ἄρνι τοῦ Χριστοῦ Ἄνθος. Ὁ Διονύσιος, πού κράτησε ἀπὸ τὴ νεότητά του μέχρι τὰ γηρατειᾶ του τὸ ἔπαθλο τῆς ὑποταγῆς, καὶ ὁ ἄγιος Ἄνθος, πού ἀπὸ παιδὶ ἀφιερώθηκε καὶ τήρησε τὴν ὑποταγὴ μέχρι πού ἔγινε μεσήλικας, καὶ οἱ δύο ὑπῆρξαν εὐχρηστα σκεύη στὸν Δεσπότη Θεό. Καὶ ὄχι μόνο μὲ ὅσα ἐξυμνήθηκαν προηγουμένως καὶ ὕστερα, ἀλλὰ φόρεσαν καὶ στεφάνια φυλακίσεων γιὰ χάρι τῆς ἐνάρετης ζωῆς, πράγμα ἀπὸ τὸ ὁποῖο τί θὰ μπορούσε νὰ ὑπάρξει πρὸ ἐνδοξοῦ; Ὁ ἓνας ἀπὸ αὐτοὺς ὅμως ἔχει καὶ ἄλλο καύχημα, τὸ ὅτι ὑπηρέτησε τὸν κύριο ἀδελφὸ καὶ ἀρχιεπίσκοπο, καὶ τὸν ὑπηρέτησε ἐπὶ μακρόν, καὶ ὄχι μόνο ἐπὶ μακρόν, ἀλλὰ καὶ μὲ τρόπο πολὺ ἐπαινετὸ. Ἦταν λοιπὸν καὶ ἀπὸ τὶς δύο πλευρὲς ἄξιος θαυμασμοῦ ὁ ἀδελφός.

Τὶ νὰ ποῦμε λοιπὸν γιὰ αὐτά, ἀδελφοί; Ὅτι φεύγουμε ὅπωςδὴποτε ἀπὸ ἐδῶ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι καὶ ὅτι ἡ μετάβασή μας γίνεται ἀπὸ ξένη χώρα σὲ ἀληθινὴ ἀνάπαυση, ἀπὸ τὸ σκοτάδι στὸ φῶς, ἀπὸ τὴν ταραχὴ στὴ γαλήνη, ἀπὸ τὸν πόλεμο στὴν εἰρήνη, ὅπου δὲν ὑπάρχει φίδι πού δαγκώνει, ὅπου δὲν ὑπάρχει φόβος μεταβολῆς, ὅπου «ὁ καθένας θὰ λάβει ὅ,τι τοῦ πρέπει γιὰ ὅσα ἔπραξε μὲ τὸ σῶμα του, εἴτε καλὸ, εἴτε κακόν»⁵³. Γι'

ως ἀποδιῶσαι, ὡς ἂν φύγοιμεν αἰωνίας κρίσεως, καὶ ἀξιοθεϊήμεν βασιλείας οὐρανῶν. «Φοβερόν τὸ ἐμπεσεῖν εἰς χεῖρας Θεοῦ ζῶντος». «Ὁ Θεὸς ἡμῶν, πῦρ καταναλίσκον». Φοβηθῶμεν, τέκνα ἀγαπητά, φρίξωμεν, διαναστῶμεν κατὰ τοῦ δράκοντος διαδόλου, καὶ οἱ δο-
 5 κοῦντες ἐστάναι, καὶ οἱ ὑποσκελισθέντες· ὅτι τοῖς μὲν βραχεῖα χαύνω-
 σις πῶσιν ἀπεργάζεται θανάτου, τοῖς δὲ μικρὰ ἀνάενυσις ἴασις ἀνα-
 τελεῖ ψυχικῶν τραυμάτων. «Μὴ ὁ πίπτων οὐκ ἀνίσταται, ἢ ὁ ἀποστρέ-
 φων οὐκ ἀναστρέφει;». Ναί, ἀδελφοί μου· οὐπω ἡ θύρα κέκλεισται,
 οὐπω ἡ πανήγυρις διαλέλνται. Φεισώμεθα ἑαυτῶν σκοπῶμεν πῶς ἐν
 10 ἅστει διατρίβομεν, ποῦ καθεζόμεθα, μεθ' οἷων προσώπων διαλεγόμε-
 θα, πηλίκη ἢ τροφή ἡμῶν, ἢ ἡσυχία, ἢ ὑπνωσις, ἢ ὁμιλία, ἢ ὕμνησις
 ὅλη ἀρετῆ Θεῶ, ὅλη ἐπωφελῆς τῷ πέλας.

Ἐλεεῖτε, βοηθεῖτε· μή τις τι πράττοι παρὰ τὸ εἰκός. Τί ὄφελος ἐὰν
 ὅλον τὸν κόσμον κερδήσω, καὶ ζημιωθῶ τὴν ἐλεεινὴν μου ψυχὴν; Τί
 15 μοι προσθήσεται ἐν ἡμέρᾳ θανάτου τῶν τῆδε ἡδυπαθειῶν τὸ τέλος; Τί
 δὲ πείσομαι ὅταν τοὺς ὁμοταγεῖς μου ἴδω προσλαμβανομένους εἰς βα-
 σιλείαν Θεοῦ, ἑμαυτὸν δὲ αἰρόμενον εἰς τὸ ἐξώτερον σκότος; Ὅντως,
 ἀδελφοί μου, οὐδὲν ἢ εὐπάθεια τῆς σαρκός, οὐδὲν βασιλεία ἐπίγειος,
 οὐδὲν τρυφή ἀπορρέουσα, οὐδὲν ἐν οὐδενὶ τῶν νομιζομένων τοῖς φι-
 20 λοζώοις καλῶν καὶ ὠραίων ὄφελος, ἀλλὰ «τὰ πάντα ματαιότης καὶ
 προαίρεσις πνεύματος», ὡς φησιν ὁ τῶν ἀπάντων ἡδέων τοῦ τῆδε αἰῶ-
 νος ἀπόπειραν ποιησάμενος. Καὶ εἴθε ματαιότης μόνον, ἀλλ' ὅτι ἀντ'
 αὐτῆς αἰώνιοι θάσανοι ταμειεύονται τοῖς ἐγκεκυλισμένοις αὐτῇ. Ἡμῖν
 δὲ οἷς ἡ πνευματικὴ ζωὴ κεχάριστα ὑπὸ Κυρίου, πόση καὶ πηλίκη τι-
 25 μαυρία, εἰ μὴ φευξόμεθα αὐτῆς, ἀποκείσεται; Διὰ τοῦτο, ἀδελφοί μου,
 ὑπομμινήσκω, παραινῶ, παρακαλῶ, ὡς ὀφειλέτης, ὡς δοῦλος ὑμῶν
 διὰ Κύριον δικαίως καὶ ὀσίως πολιτευσώμεθα καὶ πρὸς τὸ ἐξῆς, ἵνα
 κληρονομήσωμεν ζωὴν αἰώνιον, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ
 ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

54. Ἐβρ. 10, 31.

55. Ἐβρ. 12, 29.

56. Ἰερ. 8, 4.

αὐτὸ ἃς φροντίσουμε καὶ ἐμεῖς, ἀδελφοί μου, νὰ ἀποβιώσουμε μὲ ἀγιότητα, ὥστε νὰ μπορέσουμε ν' ἀποφύγουμε τὴν αἰώνια καταδίκη, καὶ νὰ καταστοῦμε ἄξιοι τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. «Εἶναι φοβερὸ νὰ πέσουμε σὰ χέρια τοῦ ζωντανοῦ Θεοῦ»⁵⁴. «Ὁ Θεός μας εἶναι φωτιὰ πού κατακαίει»⁵⁵. Ἄς φοβηθοῦμε, ἀγαπητά μου τέκνα, ἃς φρίξουμε, ἃς ξεσηκωθοῦμε ἐναντίον τοῦ διαβόλου δράκοντα, καὶ αὐτοὶ πού νομίζουμε ὅτι στεκόμαστε καλά, καὶ αὐτοὶ πού ὑποσκελισθήκαμε, γιατί στοὺς πρώτους μικρὴ ἀποχαίνωση προξενεῖ πτώση θανάσιμη, ἐνῶ στοὺς ἄλλους μικρὸ ἀνασθήκωμα τοῦ κεφαλιοῦ θεραπεύει τὰ ψυχικὰ τραύματα. «Μήπως αὐτὸς πού πέφτει δὲν σηκώνεται, ἢ αὐτὸς πού στρέφεται πρὸς τὰ πίσω δὲν ξαναεπιστρέφει;»⁵⁶. Naί, ἀδελφοί μου, ἡ πόρτα δὲν ἔχει ἀκόμα κλείσει, τὸ πανηγύρι δὲν διαλύθηκε ἀκόμα. Ἄς λυπηθοῦμε τὸν ἑαυτὸ μας. Ἄς προσέχουμε πῶς ζοῦμε στὴν πόλη, ποῦ καθόμαστε, μὲ ποιά πρόσωπα συζητοῦμε, πόση εἶναι ἡ τροφή μας, ἡ ἡσυχία, ὁ ὕπνος, ἡ ὀμιλία, ἡ δοξολογία. Ὅλα νὰ εἶναι ἀρεστὰ στὸν Θεό, ὅλα ὠφέλιμα στὸν πλησίον.

Ἐλεεῖτε, βοηθεῖτε κανέναν νὰ μὴ κάνει κάτι πού δὲν πρέπει. Ποιὸ εἶναι τὸ ὄφελος ἐὰν κερδήσω ὅλο τὸν κόσμον, καὶ χάσω τὴν ἐλεεινὴ μου ψυχὴ⁵⁷; Τί θὰ μοῦ προσθέσει τὴν ἡμέρα τοῦ θανάτου τὸ τέλος τῆς γεμάτης ἡδονῆς ζωῆς; Καὶ τί θὰ πάθω ὅταν θὰ δῶ, αὐτοὺς πού ἀνήκουν στὴν ἴδια τάξη, νὰ ὀδηγοῦνται στὴ βασιλεία τοῦ Θεοῦ, καὶ τὸν ἑαυτὸ μου νὰ ρίχνεται στὸ βαθὺ σκοτάδι; Πραγματικά, ἀδελφοί μου, δὲν εἶναι τίποτε ἢ καλοπέραση τῆς σάρκας, τίποτε ἢ ἐπίγεια βασιλεία, τίποτε ἢ ἀπόλαυση πού φεύγει, δὲν εἶναι τίποτε ἢ ὠφέλεια κανενὸς ἀπὸ αὐτὰ πού θεωροῦνται ἀπὸ τοὺς φίλους τῆς ζωῆς καλὰ καὶ ὠραῖα, ἀλλὰ «Ὅλα εἶναι μεταιόττητα καὶ ματαιοπονία»⁵⁸, ὅπως λέγει ἐκεῖνος πού ἀποπειράθηκε νὰ δοκιμάσει ὅλα τὰ εὐχάριστα τοῦ κόσμου αὐτοῦ. Καὶ μακάρι νὰ ἦταν μόνο ματαιότητα. Ἄλλ' ὅμως καὶ ἀποταμιεύονται γι' αὐτοὺς πού κυλιοῦνται μέσα στὴν ἡδονὴ αἰώνια βάσανα. Σὲ μᾶς μάλιστα, στοὺς ὁποίους ἔχει χαρισθεῖ ἀπὸ τὸν Κύριο ἡ πνευματικὴ ζωὴ, πόση καὶ τί εἶδους θὰ εἶναι ἡ τιμωρία πού θὰ μᾶς περιμένει, ἂν δὲν φύγουμε ἀπὸ αὐτήν; Γι' αὐτό, ἀδελφοί μου, σᾶς ὑπενθυμίζω, σᾶς συμβουλεύω, σᾶς παρακαλῶ, ὡς ὀφειλέτης, ὡς δοῦλος σας γιὰ χάρη τοῦ Κυρίου, νὰ ζήσουμε δίκαια καὶ ἅγια σὸ ἐξῆς, ὥστε νὰ κληρονομήσουμε τὴν αἰώνια ζωὴ, μὲ τὴ χάρη τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ Κυρίου μας, στὸν ὁποῖο ἀνήκει ἡ δόξα στοὺς αἰῶνες. Ἀμήν.

57. Ματθ. 16, 26.

58. Ἐκκλ. 1, 14.

ΡΙΓ' (113) – Εὐφροσύνη ἡγουμένη.

Ἀπῆτει τὸ συμβᾶν περὶ τὴν μακαρίαν κυρίαν καὶ κοινήν μητέρα
 (οὐ γὰρ παραιτοῦμαι καὶ ἡμῶν μητέρα αὐτὴν ὀνομάζειν διὰ τὴν ἀρε-
 τήν), αὐτοὺς ἡμᾶς ἀφίχθαι, καὶ τὸν προσήκοντα ἐπιτάφιον ἐκείνη μὲν
 5 ἄσαι, σοὶ δὲ τῇ ὑπολελεμμένη, καὶ οἶονεὶ ὀρφανῇ τῆς μητρικῆς σου
 συναφείας τε καὶ συμπνοίας, φθέγξασθαι παραμύθιον, εἴ γε καὶ ἐξευ-
 ρεθείη τοιοῦτον φάρμακον, δυνάμενον καταπραῦναί σου τὸ τῆς ψυ-
 χῆς ἀλγεινὸν καὶ συμπεπτωκός. Ἄλλ' ἐπεὶ τοῦτο οὐκ ἐνδέχεται, διὰ
 γράμματος ἢ ἐπισκοπῆ. ὦ! πῶς ἀπέπτῃ ἀφ' ἡμῶν ἢ καλὴ ἀμμάς, ἢ
 10 Χριστοφόρος γυνή, τὸ κεμήλιον τῆς σωφροσύνης, τὸ κεχαριτωμένον
 πρόσωπον, τὸ τῆς εὐλαβείας τέμενος, τὸ πλήρες ἡμερῶν, τῶν τε λυομέ-
 νων καὶ μενουσῶν θέαμα, ὁ ἡγιασμένος νσός, ὁ ἐλαιὼν τῆς συμπαθεί-
 ας, ὁ οἰκτιριστὸς τῆς ἐπιδόσεως, τὸ ζῶον ὄντως τὸ θεόπλαστον, ὁ ἄφθο-
 νος ὀφθαλμός, ἢ ἀδάσκανος καρδία, ἢ πρὸ τοῦ θανάτου ἔκδημος τῶν
 15 τῆδε διὰ τὸν ποθούμενον νυμφίον Χριστὸν καὶ διὰ τὴν ἐκεῖσε ἄλυτον
 ζωὴν καὶ ἀκήρατον; ὦ, ὦ, πόσα λαλήσας δυνηθείην κενῶσαι τὸ
 συνωθοῦν τὴν καρδίαν μου σεμνολόγημα! Καίτοι γε ὀψιμαθῆς ἐγὼ
 τῆς κυρίας καὶ τῶν ἐνουσῶν ὑμῖν ἀρετῶν, καὶ τοσοῦτον ἐν πείρᾳ, ὅσον
 ἄκρω δακτύλῳ ἐφασπάμενός τις μέλιτος. Ἄλλ' ὅμως ἢ βραχεῖα γεῦσις
 20 δῆλωσιν παρίστησι τῆς ὅλης γλυκύτητος, ἄλλως τε καὶ παρὰ τῶν μᾶλ-
 λον πεπειραμένων ὑμῶν τῆς ἀρετῆς ἀδελφῶν ἐκδιδαχθεῖς, ἀρκοῦσαν
 ἔχω τὴν περὶ αὐτῆς γνῶσιν ἐν Κυρίῳ. Ἐκείνη ἀπὸ τοῦ τοιούτου βίου
 ἤχθη εἰς τόδε τὸ πολίτευμα. Δεῖ γὰρ με ἄνωθεν ὑπολαβεῖν καὶ μικρόν
 τι ἐνδιατρίψαι τῷ λόγῳ παρηγορίας χάριν.

25 Ἔχει οὕτως. Τῶν ἀφ' ἡλίου ἀνατολῶν τὸ γένος, καὶ κατὰ τόπον
 καὶ κατὰ τρόπον, εἴπερ ἢ Ἀρμενία, ὅθεν καὶ ἡ ἀρετή. Εἰ δὲ καὶ τὸ
 αἷμα δεῖ ζητεῖν, ἐκ βασιλικοῦ κράματος στρατηγίαί καὶ δημαγωγίαί,
 καὶ ἐν Ἀρμενίᾳ καὶ ἐν Γραικίᾳ, τοῦ ὁμοζύγου λέγω· ἐπεὶ καὶ τὴν πρῶ-
 τὴν στρατηγίδα εἴλεν ἐνταῦθα, ὥσπερ καὶ τὴν πατρικιότητα, ὁ ἀνήρ.
 30 Οὐ ἀπορραγεῖσα διὰ θανάτου, οὐκ ἤνεγκεν ἄζυξ μένειν, ἀλλ' ἔχειν
 μνηστῆρα. Τίνα ἄρα; Οὐ τόνδε καὶ τόνδε ἄρχοντα ἢ βασιλέα, ὡς ἢ τῶν
 πολλῶν ἔφεσις, σαρκὶ καὶ αἵματι προσκεμένων, ἀλλὰ τὸν μόνον ὠραϊ-

113. Στὴν ἡγουμένη Εὐφροσύνη.

Αὐτὸ πού συνέβη στὴ μακάρια κυρία καὶ κοινὴ μητέρα (γιατὶ δὲν παύω νὰ τὴν ὀνομάζω καὶ δική μου μητέρα ἕξαιτίας τῆς ἀρετῆς της), ἀπαιτοῦσε νὰ ἔρθω καὶ ἐγὼ ὁ ἴδιος, γιὰ νὰ ψάλω σ' ἐκείνη τὸν ἐπιτάφιο πού τῆς ταιριάζει, ἐνῶ σέ σένα, πού ἔχεις μείνει μόνη καὶ κατὰ κάποιον τρόπο ὀρφανὴ ἀπὸ τὴ μητρικὴ σου σχέση καὶ σύμπνοια, νὰ σοῦ πῶ λόγια παρηγοριᾶς, ἂν βέβαια μπορεῖ νὰ βρεθεῖ τέτοιο φάρμακο, πού νὰ μπορεῖ νὰ καταπραῖνει τὸν πόνο τῆς ψυχῆς σου καὶ αὐτὸ πού σοῦ συνέβη. Ἐπειδὴ ὅμως αὐτὸ δὲν εἶναι δυνατόν, γι' αὐτὸ ἡ ἐπίσκεψή μου γίνεται μὲ τὸ γράμμα. "ὦ! πῶς ἔφυγε ἀπὸ μᾶς ἡ καλὴ μητέρα"⁹, ἡ γυναῖκα πού ἔφερε μέσα της τὸν Χριστό, τὸ πολύτιμο σκεῦος τῆς σωφροσύνης, τὸ γεμᾶτο χάρες πρόσωπο, τὸ τέμενος τῆς εὐλάβειας, τὸ πλήρες ἡμερῶν, τὸ θέαμα καὶ αὐτῶν πού πεθαίνουν καὶ αὐτῶν πού μένουν, ὁ ἁγιασμένος ναός, ὁ ἐλαιώνας τῆς συμπάθειας, ἡ εὐσπλαγχνία τῆς προσφορᾶς, τὸ πραγματικὰ πλασμένο ἀπὸ τὸν Θεὸ ζῶο, τὸ χωρὶς φθόνο μάτι, ἡ ἀβάσκανη καρδιά, ἐκείνη πού πρὶν ἀπὸ τὸ θάνατο ἀπεδήμησε ἀπὸ τὰ ἐδῶ γιὰ τὸν ποθούμενο νυμφίο Χριστὸ καὶ γιὰ τὴν ἀτέλειωτη καὶ ἀκηλίδωτη ζωὴ! "ὦ, πόσα πραγματικὰ πρέπει νὰ πῶ γιὰ νὰ μπορέσω νὰ ἐκφράσω τὸ ἐγκώμιο πού συνωθεῖ τὴν καρδιά μου!" Ἄν καὶ βέβαια ἐγὼ γνώρισα πολὺ ἀργὰ τὴν κυρία καὶ τὶς ἀρετὲς πού ὑπάρχουν σέ σᾶς, καὶ ἔχω τόση πείρα, ὅση κάποιος πού μὲ τὴν ἄκρη τοῦ δαχτύλου του ἄγγιξε μέλι. "Ὅμως ἡ μικρὴ γεύση φανερώνει ὀλόκληρη τὴ γλυκύτητα." Ἄλλωστε, ἐπειδὴ τὰ ἔμαθα ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς πού γνωρίζουν πολὺ καλά τὴν ἀρετὴ σας, ἔχω ἀρκετὴ γνώση γι' αὐτὴν μὲ τὴ χάρη τοῦ Κυρίου. Ἐκείνη ἀπὸ αὐτὴ τὴ ζωὴ ὀδηγήθηκε σ' αὐτὸ τὸ πολίτευμα. Ἄλλὰ πρέπει νὰ ἐξετάσω τὸ πρᾶγμα ἀπὸ τὴν ἀρχή, καὶ νὰ ἀσχοληθῶ μὲ τὸν λόγο μὲ αὐτὸ μὲ σκοπὸ τὴν παρηγοριά.

Τὰ σχετικὰ μὲ τὴ ζωὴ της ἔχουν ὡς ἑξῆς: Ὡς πρὸς τὸ γένος καταγόταν ἀπὸ τὶς ἀνατολὲς τοῦ ἡλίου, καὶ ὡς πρὸς τὸν τόπον καὶ ὡς πρὸς τὴ λεπτότητα, ἐφόσον ἡ Ἀρμενία βρίσκεται ἐκεῖ ἀπὸ ὅπου προέρχεται καὶ ἡ ἀρετὴ. Ἐὰν ὅμως πρέπει νὰ ἐξετάσουμε καὶ τὴ συγγένεια τοῦ αἵματός της, ἦταν κρᾶμα βασιλικό. Ὁ σύζυγός της ὑπῆρξε στρατηγός καὶ πολιτικός, καὶ στὴν Ἀρμενία καὶ τὴν Ἑλλάδα, ἀφοῦ καὶ τὸ πρῶτο ἀξίωμα τοῦ στρατηγοῦ, ὅπως καὶ τὸ ἀξίωμα τοῦ πατρικίου, τὸ ἔλαβε ὁ ἄνδρας της ἐδῶ. "Ὅταν μὲ τὸν θάνατό του χωρίστηκε ἀπὸ αὐτόν, δὲν ἄντεξε νὰ μείνει μόνη, ἀλλὰ ἠθελε νὰ ἔχει μνηστήρα. Ποιὸν ἄραγε;" Ὁχι αὐτόν ἢ ἐκεῖνον, ἄρχοντα ἢ βασιλιά, ὅπως ἐπιθυμοῦν οἱ περισσότερες, πού εἶναι προσ-

ον νυμφίον, τὸν ἄρχοντα τῆς εἰρήνης. Διὸ καὶ εἰρηνώνυμος ἡ νύμφη,
 τὸν τῶν ὄλων Βασιλέα Χριστόν, τὸν Κύριον τῆς δόξης, καὶ τοῦτο διὰ
 τοῦ μοναδικοῦ ἐπαγγέλματος μνηστευσασμένη. Ἐφ' ᾧ ὅπως ἠρίστευσε
 πράττουσα τὰ τοῦ ἔραστοῦ, προδεδήλωκεν ὁ λόγος ὡς ἐν σκιαγραφίᾳ.
 5 Ταύτης ἡ ἀστράπτουσα προσευχή, ἡ κατάνυξις, ἡ τῶν δακρύων χύσις,
 ἡ ἀκατάλαλος γλώττα, ἡ ἀπαρησίαστος ἔξις, ἡ Χριστομίμητος ταπει-
 νοφροσύνη, ἡ φιλέντολος δεξιὰ, ἡ θεηγόρος διάνοια, ἡ καιομένη τῷ
 τῆς ἀγάπης Χριστοῦ πυρὶ καρδία, καὶ τέλος ἡ ὀρθόδοξος λατρεία, καὶ
 τὸ πεφυλαγμένον τῆς αἰρετικῆς κοινωνίας μετὰ ἀνυποστόλου παρη-
 10 σίας. Καὶ θαῦμα, πῶς ἐν τῷ παριπτεύσαντι διαγμῶ, οὐ μόνον ἑαυτήν,
 ἀλλὰ καὶ σέ, κυρία, καὶ ὄλην σου τῇ ἀγίαν συνοδίαν ἀμέθεκτον σὺν
 Θεῷ ταύτης διεφυλάξατο, καλὴν κορωνίδα τῷ τέλει ἐπισφραγισμένη.
 ἐκ τῶν ὀρθοδόξων πηγῶν μετασχοῦσα τῶν ἀγιασμάτων, κἀντεῦθεν
 ἀπάρασα χαρομένως, ὅπερ σημεῖον μέγιστον τῆς ὧν ἐπεπόθει ἐπιτεύ-
 15 ξεως, Χριστοῦ τυχεῖν καὶ μετὰ Χριστοῦ ἔσεσθαι εἰσαεῖ. Οὕτως οὖν
 ἐδίω ἡ μακαρία, καὶ οὕτως ἀγίως ἀπῆρε, καὶ οὕτως πιστεύομεν ἔχειν
 οἱ ἁμαρτωλοί. Λοιπὸν ἐπὶ σέ ὁ λόγος μετενεκτέος.

Δέσποινά μου, τί τοῦτο, ἵνα, εἰ καὶ δρυμὺς ὁ χωρισμός, ἀλλ' ὅμως
 ἐνέγκῃς εὐχαρίστως, καθὰ καὶ ἀκηκόαμεν, καὶ ἐπηνέσαμεν σε πάνυ,
 20 μὴ προἰεμένην κωκυτοὺς ἀλόγους καὶ θρήνους ἀνελπίστους, ἀλλὰ
 δεόντως, καὶ ὡς ἀληθῶς μοναζούσης καὶ ἀρίστης διδασκάλου ὑποτυ-
 πούσης τῷ καθ' ἑαυτήν ὑποδείγματι τὰς πιστευθείσας σοι ψυχὰς ὑπὸ
 Κυρίου, μᾶλλον δέ, ἵνα γνωρωμιώτερον εἴπω, ὡς ἐκείνης τῆς αἰοιδίμου
 ὁμοψύχου ὁμογνώμονος θυγατρὸς ἐν Κυρίῳ, νύμφης ἐν σαρκί, ἰσαρέ-
 25 του ἐν πολιτείᾳ. Καὶ γὰρ μία ψυχὴ ἐν δυσι σώμασι τὸ καθ' ὑμᾶς, καὶ
 αἰνετὸν καὶ δεδοξασμένον.

Οὐ τοίνυν εἰς ἅπαν ἐχωρίσθη σου, κυρία, κυρία, ἀλλὰ πρὸς μι-
 κρόν, ἕως ἂν καὶ ἡμεῖς τὴν αὐτὴν ὀδεύσωμεν ὁδόν· πλὴν ὅτι καὶ πνευ-
 ματικῶς καὶ ἄρτι πάρεστι καὶ συμφέρει σοι τὰ σπουδάσματα, καὶ τὸ
 30 μεῖζον, ὅτι καὶ ἐγγυτέρω γενομένη Θεοῦ, ἀντιβολεῖ τὰ περὶ σοῦ καὶ
 τῶν σῶν. Μὴ δὴ οὖν λοιπὸν καταπέσοις, παρακαλοῦμεν, ὡς ἀπροστά-
 τευτος, μηδὲ ὡς μεμονωμένη. Ἔχεις αὐτὴν καὶ πρὸ αὐτῆς τὸν Θεόν,
 οὐ τὰ πάντα· εἰ δὲ καὶ ἡμᾶς τοὺς ἁμαρτωλοὺς, κατὰ τὴν ἐκείνης καὶ

κολλημένες στη σάρκα και τὰ αἵματα (τὶς καταγωγές), ἀλλὰ τὸν μοναδικὸ ὠραῖο νυμφίο, τὸν ἄρχοντα τῆς εἰρήνης. Γι' αὐτὸ και ἡ νύφη, ποὺ εἶχε τὸ ὄνομα Εἰρήνη, μνηστεύθηκε τὸν βασιλιὰ τῶν ὅλων Χριστό, τὸν Κύριο τῆς δόξας, και αὐτὸ τὸ ἔκανε μὲ τὸ μοναχικὸ σχῆμα. Τὸ ὅτι σ' αὐτὸ ἀρίστευσε, κάνοντας τὰ θελήματα τοῦ ἔραστοῦ, τὸ ἀνέφερε ὁ λόγος σὲ σκιαγραφία προηγουμένως. Ἡ ἀστραφτερὴ προσευχὴ τῆς, ἡ κατάνυξή τῆς, ἡ ῥοὴ τῶν δακρῶν τῆς, ἡ γλῶσσα τῆς ποὺ ἀπέφευγε τὴν καταλαλιά, ἡ ἀπαρρησίαστη συμπεριφορὰ τῆς, ἡ Χριστομίμητη ταπεινοφροσύνη τῆς, τὸ χέρι ποὺ ἀγαποῦσε νὰ ἐκτελεῖ τὶς ἐντολές, ἡ θεηγόρος διάνοια, ἡ καρδιὰ ποὺ καιόταν ἀπὸ τὴ φωτιὰ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ, και τέλος ἡ ὀρθόδοξη λατρεία και ἡ προφύλαξή τῆς ἀπὸ τὴν κοινωνία μὲ τὴν αἵρεση μὲ ἀνυποχώρητο θάρρος. Και εἶναι ἀξιοθαύμαστο, πῶς, κατὰ τὸν διωγμὸ ποὺ πέρασε καλπάζοντας, διαφύλαξε, ὄχι μόνο τὸν ἑαυτὸ τῆς, ἀλλὰ και σένα, κυρία, και ἔλη τὴν ἅγια συνοδία σου, ἀμέτοχη, μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ, ἀπὸ αὐτὴν, ἐπισφραγίζοντας τὸ τέλος τῆς μὲ καλὴ κορωνίδα· μετέχοντας στὰ ἅγια μυστήρια ἀπὸ τὶς ὀρθόδοξες πηγές, ἔφυγε ἔτσι ἀπὸ ἐδῶ χαρούμενη, πρᾶγμα ποὺ ἀποτελεῖ πολὺ μεγάλη ἀπόδειξη τῆς ἐπιτυχίας αὐτῶν ποὺ ποθοῦσε πολὺ, νὰ ἐπιτύχει τὸν Χριστό, και νὰ εἶναι παντοτινὰ μὲ τὸν Χριστό. Ἔτσι λοιπὸν ζοῦσε ἡ μακάρια, και ἔτσι ἔφυγε μὲ ἅγιο τρόπο, και ἔτσι πιστεύω ἐγὼ ὁ ἁμαρτωλὸς ὅτι ζεῖ. Στὴ συνέχεια ὁ λόγος πρέπει νὰ μεταφερθεῖ σὲ σένα.

Δέσποινά μου, γιατί τὸ ἔκανες αὐτό; Γιὰ νὰ εἶναι σκληρὸς ὁ χωρισμός, ἀλλὰ και γιὰ νὰ τὸν ὑποστεῖς μὲ εὐχαρίστηση, ὅπως ἀκούσαμε, και σὲ ἐπαινέσαμε πολὺ, ἐπειδὴ δὲν ἄφησες παράλογους ἀναστεναγμοὺς και ἀνέλπιστους θρήνους. Ἄλλὰ ὅπως ἔπρεπε σὲ ἀληθινὴ μοναχὴ και ἄριστη δασκάλα, διδάσκοντας μὲ τὸ δικὸ σου παράδειγμα τὶς ψυχές ποὺ σοῦ ἐμπιστεύθηκαν ἀπὸ τὸν Κύριο. Ἡ μᾶλλον, γιὰ νὰ μιλήσω πιὸ γνώριμα, ὡς ὁμόψυχη και ὁμόγνωμη θυγατέρα μὲ τὴ χάρη τοῦ Κυρίου, νύφη κατὰ σάρκα, ἴση σὲ ἀρετὴ στὴ ζωὴ. Γιατὶ ζούσατε σὰν μιὰ ψυχὴ σὲ δύο σώματα, κατὰ τρόπο ἐπαινετὸ και δοξασιμένο.

Δὲν χωρίστηκε λοιπὸν γιὰ πάντα ἀπὸ σένα, κυρία, κυρία, ἀλλὰ γιὰ λίγο, μέχρι ποὺ και ἐμεῖς νὰ βαδίσουμε τὸν ἴδιο δρόμο. Ὅμως και τώρα εἶναι πνευματικὰ παροῦσα και σοῦ προσφέρει τὴν ἐπιμέλειά τῆς. Και τὸ σπουδαιότερο, ἐπειδὴ πῆγε πιὸ κοντὰ στὸν Θεό, ἰκετεύει γιὰ σένα και γιὰ τὰ δικά σου. Παρακαλῶ λοιπὸν νὰ μὴ καταρρεύσεις ὡς ἀπροστάτευτη, οὔτε ὡς ἀπομονωμένη. Ἔχεις αὐτὴν και πρὶν ἀπὸ αὐτὴν ἔχεις τὸν Θεό, στὸν ὁποῖο ἀνήκουν ὅλα, ἀλλὰ και ἔμένα τὸν ἁμαρτωλό, σύμφωνα

πρὸ θανάτου καὶ ἐν τῷ ἀποπνεῖν αἴτησιν, ἔχεις, εἴπερ τι καὶ λυσιτελεῖν δύναιτο ἄνθρωπος ἁμαρτωλός. Αὕτη ἡμῶν ἢ ἐπιτάφιος προσφώνησις.

Σὺ δέ, ὦ μακαρία ψυχὴ (πρὸς αὐτὴν γὰρ ἐπιστρεπτέον), μὴ πρὸς 5 ἡμῶν αἰτοῦ τὸν Θεὸν σοι ἴλεω γενέσθαι, ἀλλ' αὐτὴ αὐτὸν ἡμῖν κατὰ-λαξον ταῖς πρεσβείαις (θαρροῦμεν γὰρ τοῦτο ἰσχύειν σε), μηδὲ ἡμᾶς ἐπικούρους ἔχειν τὴν κυρίαν ἀδελφομητρότεκνόν σου, ἀλλὰ σαυτὴν παρέχε καὶ αὐτῇ καὶ ἡμῖν καὶ ὅλη τῇ ποιμνῇ σου ἐν Κυρίῳ, ὧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

10 **ΡΙΑ' (114) – Ἰουλιανῷ βεσθήτορι.**

Ἐπειδὴ προσηγόρευσας ἡμᾶς διὰ τοῦ ἀδελφοῦ, ἀδελφὴ καλέ, καλὸν ἠγησάμην διὰ γράμματος ἀντιπροσαγορευσαί σε, ἐρικνύων ἐν-τεῦθεν, ὡς ἀγαπητῶς ἔχω περὶ τὴν τιμιότητά σου· οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ μερμνητικῶς εἰς τὸ σφύζεσθαι αὐτὴν ἀπὸ τῶν τοῦ διαβόλου πει- 15 ρατηρίων· ἴσθη γάρ, ἀγαπητέ, ὅτι ὡς λέων αἰεὶ περιέρχεται ζητῶν τίνα καταπή. Ἔχε οὖν προσεκτικῶς μέμνησο τῶν συνθηκῶν. Γέγραπται· «Ἡμαρτες, Μὴ προσθῆς καὶ περὶ τῶν προτέρων σου δεήθητι». Καὶ πάλιν ὁ Κύριος λέγει· «Πᾶν κλῆμα μὴ φέρον καρπὸν, αἶρει αὐτὸ ὁ Πατήρ, καὶ εἰς πῦρ βάλλεται καὶ καίεται». Φοβηθῶμεν οὖν τὸ ὑπό- 20 δειγμα· ἀγωνισώμεθα ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ἡμῶν, πρὶν ἢ ἐπιστῆναι τὴν ὥραν τοῦ θανάτου· μὴ ἐκκοφθῶμεν ὡς ἄκαρποι καὶ ἀτελεσφόρητοι τῆς ἀγαθῆς ἀμπέλου, ἣτις ἐστὶν ὁ Χριστός. «Διὰ τοῦτο ἦλθον», φησὶν ὁ Κύριος, «οὐχ ἵνα κρίνω τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σώσω». Καὶ πάλιν λέγει· «Εἰ μὴ ἦλθον καὶ ἐλάλησα αὐτοῖς, ἁμαρτίαν οὐκ εἶχον· νῦν δὲ πρό- 25 φασιν οὐκ ἔχουσι περὶ τῆς ἁμαρτίας αὐτῶν». Καὶ πάλιν· «Ὁ λόγος ὃν ἐλάλησα, ἐκεῖνος κρινεῖ αὐτὸν ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ». Ἦδη, ἀγαπητέ, ὁ καλὸς Θεὸς ἡμῶν πάντα τὰ εἰς ἡμᾶς ἐπλήρωσεν ἐπὶ γῆς «ὠφθη, δούλου μορφὴν ἀνέλαβεν, ὑπήκοος ἐγένετο μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ». Καὶ ταῦτα, Κύριος ὢν τῆς δόξης, καὶ τὰ πάντα φέρων τῷ 30 ρήματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ», ἀνακαλούμενος ἡμᾶς ἀπὸ τῆς ἐγγενομένης ἡμῖν διὰ τοῦ πρωτοπλάστου φθορᾶς καὶ οὐ μόνον, ἀλλὰ γὰρ καὶ θεώσας ἡμᾶς διὰ τῆς ἀγίας αὐτοῦ σαρκός, οὗ καὶ ἀδελφοὶ ἠξιώμεθα καλεῖσθαι, καὶ σύσσωμοι καὶ συμμέτοχοι καὶ συγκληρονόμοι.

60. Α' Πέτρ. 5, 8.

61. Σοφ. Σειρ. 21, 1.

62. Ἰω. 15, 2.

63. Ὁ. π. 12, 47.

μέ τήν παράκληση ἐκείνης καί πρίν ἀπό τόν θάνατό της, καί κατά τή στιγμή πού ξεψυχοῦσε, ἐάν φυσικά μπορεῖ σέ κάτι νά φανεῖ χρήσιμος ἄνθρωπος ἁμαρτωλός. Αὕτῃ εἶναι ἡ ἐπιτάφια προσφώνησή μου.

Σὺ ὅμως, μακάρια ψυχὴ (γιατί πρέπει σ' αὐτὴν νά ἐπιστρέψω), μὴ ζητᾶς ἀπὸ μᾶς νά ἐξιλεωθεῖ ἀπὸ μᾶς ὁ Θεός, ἀλλὰ σὺ μὲ τὶς πρεσβεῖες σου συμφιλίωσέ τον μὲ μᾶς (γιατί νομίζω ὅτι αὐτὸ τὸ μπορεῖς), οὔτε νά ἔχει βοηθοὺς ἐμᾶς ἢ κυρία ἀδελφή, μητέρα καί παιδί σου, ἀλλὰ πρόσφερε τὸν ἑαυτὸ σου καί σ' αὐτὴν καί σέ μᾶς καί σ' ὀλόκληρη τὴν ποιίμνη σου μὲ τὴν χάρη τοῦ Κυρίου, στὸν ὁποῖο ἀνήκει ἡ δόξα στοὺς αἰῶνες. Ἀμήν.

114. Στὸν ὑπεύθυνο γιὰ τὰ ἐνδύματα Ἰουλιανό.

Ἐπειδὴ μᾶς ἔστειλες χαιρετισμὸ μὲ τὸν ἀδελφὸ, ἀδελφὲ καλέ, θεώρησα καλὸ νά σοῦ ἀνταποδώσω τὸν χαιρετισμὸ μὲ γράμμα, δείχνοντας ἔτσι πῶσο ἀγαπῶ τὴν τιμότητά σου, καί ὄχι μόνο, ἀλλὰ καί φροντίζω σὺ νά σώζεσαι ἀπὸ τοὺς πειρασμοὺς τοῦ διαβόλου. Γιατί γνώριζε, ἀγαπητέ, ὅτι τριγυρίζει σὰν λιοντάρι διαρκῶς ζητώντας ποιὸν νά καταπιεῖ⁶⁴. Πρόσεχε λοιπὸν, θυμήσου τὶς συμφωνίες. Ἔχει γραφεῖ: «Ἀμάρτησες; Μὴ προσθέτεις καὶ ἄλλες ἁμαρτίες, καὶ παρακάλεσε τὸν Θεὸ γιὰ τὶς προηγούμενες ἁμαρτίες σου»⁶⁵. Καί πάλι ὁ Κύριος λέγει: «Κάθε κλῆμα πού δὲν φέρνει καρπὸ, τὸ ἀφαιρεῖ ὁ Πατέρας, καί ρίχνεται στὴ φωτιά καί καίεται»⁶⁶. Ἄς φοβηθοῦμε λοιπὸν τὴν ὑπόδειξη. Ἄς ἀγωνιστοῦμε γιὰ τὶς ψυχές μας, πρίν ἔρθει ἡ ὥρα τοῦ θανάτου, γιὰ νά μὴ κοποῦμε ὡς ἄκαρποι καὶ ἀναποτελεσματικοὶ ἀπὸ τὴν καλὴ ἄμπελο, πού εἶναι ὁ Χριστός. «Γι' αὐτὸ ἦρθα», λέγει ὁ Κύριος, «ὄχι γιὰ νά κρίνω τὸν κόσμον, ἀλλὰ γιὰ νά τὸν σώσω»⁶⁷. Καί πάλι λέγει: «Ἄν δὲν ἐρχόμουν καί δὲν τοὺς εἶχα μιλῆσει, δὲν θὰ εἶχαν ἁμαρτία. Τώρα ὅμως δὲν ἔχουν πρόφαση γιὰ τὴν ἁμαρτία τους»⁶⁸. Καί πάλι: «Ὁ λόγος πού μίλησα, ἐκεῖνος θὰ τὸν κρίνει τὴν ἔσχατη ἡμέρα»⁶⁹. Ἦδη, ἀγαπητέ, ὁ καλὸς Θεός μας τὰ ἐξεπλήρωσε ὅλα σέ μᾶς. «Ἐμφανίστηκε στὴ γῆ, πῆρε μορφή δούλου, ἔγινε ὑπήκοος μέχρι θανάτου, καὶ μάλιστα θανάτου σταυρικοῦ»⁷⁰. Καί ὅλα αὐτά, ἐνῶ ἦταν Κύριος τῆς δόξας, καὶ κρατᾶ τὰ πάντα μὲ τὸν παντοδύναμο λόγο του»⁷¹, ἐπαναφέροντάς μας ἀπὸ τὴ φθορὰ πού μᾶς συνέβη μὲ τὸν πρωτόπλαστο. Καί ὄχι μόνο, ἀλλὰ καί μᾶς θέωσε μὲ τὴν ἅγια σάρκα του, καὶ ἀξιωθήκαμε νά ὀνομαζόμαστε ἀδελφοί του, καὶ ἐνωμένοι σὲ ἓνα σῶμα, καὶ συμμετοχοὶ καὶ συγκληρονόμοι του.

64. Ὅπ. π. 15, 22.

65. Ὅπ. π. 12, 48.

66. Φιλ. 2, 7.9.

67. Ἐβρ. 1, 3.

Δεῖ οὖν ἡμᾶς πάση φυλακῇ φυλάττειν ἑαυτούς. Ἐν μέσῳ παγίδων διαβαίνεις ἐν τῇ πόλει διερχόμενος· ὄρα μὴ ἐμπαρῆς. Ἐν φόβῳ Κυρίου ἡ ἀναστροφή σου ἔστω μετὰ ἀνδρῶν ἀγαθῶν· φεῦγε τοὺς ἀφυλάκτως ζῶντας φεῦγε παίγνια καὶ γελοιάσματα νεωτερικᾶ· φεῦγε κραιπάλας 5 καὶ πολυποσίας φθοροποιούς. «Πᾶν ρῆμα σαπρὸν ἐκ τοῦ στόματός σου μὴ ἐκπορευέσθω, ἀλλ' εἴ τι καλὸν εἰς οἰκοδομὴν τῶν ἀκουόντων». Μὴ ἀγάπα τὴν δόξαν τοῦ κόσμου τούτου, ὅτι ὡς καπνὸς παρέρχεται Ἐν φίλει μόνον, τὸ ἀγαθόν, τὸ καθαρὸν ἔχει τὴν καρδίαν ἀπὸ τῆς ρυπαρᾶς ἁμαρτίας, τὸ ἐπιτυχεῖν βασιλείας οὐρανῶν, καὶ φυγεῖν κρίσε- 10 ως αἰωνίου. Τὰς ἐντολὰς ἃς ἔλαβες φύλαττε, κλῖνον πτωχῶ τὸ οὖς σου ἡνίκα ἔχει ἢ χεῖρ σου βοηθεῖν, ὄρεξον τῷ δεομένῳ. Δύο λεπτὰ χήρας πτωχῆς ὑπερηκόντισαν πάντων τῶν ἐν τῇ γαζοφυλακίᾳ ἐμβεβλημέ- των. Ὁρκος ἐν τῷ στόματί σου μὴ ἀυλιζέσθω· ὁ γὰρ ὁμνύων οὐ σωθή- σεται, κἂν δοκῇ πᾶσαν ἐντολήν ποιεῖν. Ἐπισκέπτου ἄνθρωπον ἐν 15 φυλακῇ, ἵνα ἐπισκεφθῆς ὑπὸ Κυρίου. Προσεύχου συνεχῶς καὶ ψάλλε ἐν καρδίᾳ, ἵνα τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ὑποδέξῃ σύνοικον.

Ταῦτα ἐκ πολλῶν ὀλίγα δείγματα ἀγάπης, ἐντολαὶ ἀγαθαί, ἃς ἀμ- φότεροι πράξομεν, καὶ σιωθῆήμεν, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

20 **PIE' (115) –. Εὐφροσύνη ἠγουμένη.**

Ὡς καλὰ τὰ γράμματα τῆς τιμιότητός σου, καὶ τὸ λυπηρὸν ἐπιδει- κνύμενα τῆς ἐπὶ τῇ ὀσίᾳ μητρὶ κοιμήσεως, καὶ τὸ ὑπομνηστικὸν τῆς ἐλπίδος ἔχοντα! Ὡς γὰρ τὸ πάντῃ ἄλυπον καὶ ἄδακρον ἐπὶ τῇ τῶν κεκοιμημένων διαξεύξει κατηγορεῖται (ἀναισθησίας γὰρ τεκμήριον), 25 οὕτω τὸ πέραν τοῦ μέτρου πάλιν κατακλᾶσθαι τῇ λύπῃ, τῶν μὴ ἐχόν- των ἐστὶν ἐλπίδα ἀναστάσεως. Δεῦρο λοιπόν, ἀδελφῆ ἐν Κυρίῳ, τὸ ἱκανὸν τοῦ πένθους ἀφοσιωσάμενοι, εἰς ἑαυτοὺς γενώμεθα, οὐχ ὅτι ἐκβαλεῖν τῆς καρδίας τὸ ἵνδαγμα τῆς ἀγίας ἐκείνης (μὴ τι γένοιτο· εἴη γὰρ ἐν ἡμῖν ὑπόμνημα πάσης παρακλήσεως καὶ διακνυδερνήσεως), 30 ἀλλὰ τὸ ἄγεσθαι εὐθυμότερον καὶ διανύειν τὸν προκειμένον ἀγῶνα

68. Ἐφ. 4, 29.

69. Ἰωβ 1, 11.

70. Μάρκ. 12, 43.

Πρέπει λοιπόν και ἡμεῖς νὰ φυλάγουμε τὸν ἑαυτὸ μας μὲ κάθε προφύλαξη. Βαδίζεις ἀνάμεσα σὲ παγίδες, καθὼς ζεῖς μέσα στὴν πόλη. Πρόσεχε νὰ μὴ παγιδευτεῖς. Νὰ συναναστρέφῃσαι μὲ ἀνθρώπους ἀγαθούς μὲ φόβο Κυρίου. Ἀπόφευγε αὐτοὺς ποὺ ζοῦν χωρὶς νὰ προφυλάγονται. Ἀπόφευγε τὰ παιχνίδια καὶ τὰ γέλια ποὺ συνηθίζουν οἱ νέοι. Ἀπόφευγε τὶς μέθες καὶ τὶς καταστρεπτικὲς πολυποσίες. «Κακὸς λόγος νὰ μὴ βγαίνει ἀπὸ τὸ στόμα σου, ἀλλὰ μόνο καλός, γιὰ νὰ οἰκοδομεῖ ἐκείνους ποὺ τὸν ἀκοῦνε⁶⁸. Νὰ μὴ ἀγαπᾷς τὴ δόξα τοῦ κόσμου αὐτοῦ, γιατί περνᾷ σὰν καπνός. Νὰ ἀγαπᾷς μόνο ἓνα πράγμα, τὸ καλό, καὶ νὰ ἔχεις τὴν καρδιά σου καθαρὴ ἀπὸ τὴ βρωμερὴ ἁμαρτία, γιὰ νὰ ἐπιτύχεις τὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, καὶ νὰ ἀποφύγεις τὴν αἰώνια καταδίκη. Νὰ φυλάγεις τὶς ἐντολὲς ποὺ ἔλαβες. Κλῖνε τὸ αὐτί σου στὸν φτωχό. Ὅταν τὸ χέρι σου ἔχει νὰ βοηθήσει, ἄπλωσέ το σ' ὅποιον ἔχει ἀνάγκη⁶⁹. Δύο λεπτὰ φτωχῆς χήρας ξεπέρασαν ὅλα ὅσα εἶχαν ἐπιχτεῖ στὸ ταμεῖο⁷⁰. Ὁρκος νὰ μὴ μπαίνει στὸ στόμα σου, γιατί αὐτὸς ποὺ ὀρκίζεται δὲν θὰ σωθεῖ, ἔστω καὶ ἂν νομίζει ὅτι ἐκτελεῖ ὅλες τὶς ἐντολές. Νὰ ἐπισκέπτεσαι τὸν ἄνθρωπο ποὺ βρίσκεται στὴ φυλακὴ, γιὰ νὰ ἐπισκεφθεῖς ἀπὸ τὸν Κύριο. Νὰ προσεύχεσαι συνεχῶς, καὶ νὰ ψάλλεις μὲ τὴν καρδιά σου, γιὰ νὰ δεχθεῖς τὸ ἅγιο Πνεῦμα συγκάτοικό σου.

Αὐτὰ τὰ λίγα ἀπὸ τὰ πολλὰ δείγματα ἀγάπης, ἐντολὲς σωστές, τὶς ὁποῖες εἶθε νὰ τὶς ἐφαρμόσουμε καὶ οἱ δύο, καὶ νὰ σωθοῦμε, μὲ τὴ χάρη τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου μας, στὸν ὁποῖο ἀνήκει ἡ δόξα στους αἰῶνες τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

115. Στὴν ἡγουμένη Εὐφροσύνη.

Πόσο καλὰ εἶναι τὰ γράμματα τῆς ἐντιμότητάς σου, τὰ ὁποῖα καὶ τὴν λύπη γιὰ τὴν κοίμηση τῆς ὁσίας μητέρας δείχνουν, καὶ τὴν ὑπόμνηση τῆς ἐλπίδας περιέχουν! Γιατί, ὅπως κατηγορεῖται ἡ τέλεια ἔλλειψη λύπης καὶ δακρῶν γιὰ τὸν ἀποχωρισμὸ αὐτῶν ποὺ πεθαίνουν (γιατὶ εἶναι ἀπόδειξη ἀναισθησίας), ἔτσι καὶ τὸ νὰ κατακυριευόμαστε ἀπὸ τὴν λύπη πέρα ἀπὸ τὸ μέτρο, εἶναι γνῶρισμα αὐτῶν ποὺ δὲν ἐλπίζουν στὴν ἀνάσταση. Ἐμπρὸς λοιπόν, ἀδελφὴ στὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου, ἀφοῦ ἐκπληρώσαμε σὲ ἱκανοποιητικὸ βαθμὸ τὸ χρέος τοῦ πένθους, ἃς ἔρθουμε στὸν ἑαυτὸ μας, ὄχι βέβαια γιὰ νὰ θγάσουμε ἀπὸ τὴν καρδιά μας τὴν εἰκόνα τῆς ἀγίας ἐκείνης (μὴ γένοιτο, γιατί θὰ εἶναι σὲ μᾶς ὑπόμνηση κάθε προτροπῆς καὶ καθοδήγησης), ἀλλὰ γιὰ νὰ διεξάγουμε καὶ νὰ διανύουμε

τῆς ἀσκήσεως. Οὐκ εἶασεν οὖν σε ἐν ἀώρῳ ἡλικία ἢ μήτηρ, οὐδ' ἀμα-
 θῆ τῶν θείων, οὐδ' ἄπειρον τῶν ἐν βίῳ, ἔμπειρον, καὶ φρονήσεως
 ἔμπλεων, καὶ γνώσεως εὐπορον, καὶ διοικήσεως εὐθετον, καὶ ἡμερῶν
 ἀπηρτισμένων τῇ ζωῇ τῶν ἀνθρώπων. Ἐχου δὴ τῆς οἰκείας ἀσφαλεί-
 5 ας, λαμβάνουσα βοηθόν, εἴτε οἴκοθεν, ἄνπερ καὶ ἔστιν, εἴτε ἔξωθεν.
 Οὐκ ἄπορον γὰρ εὐρεῖν γυναῖκα ἐπ' ἀναθέσει τῶν συμπιπτόντων
 ἔστιν ὅτε δυστεκμάρτων πραγμάτων, ὧν τὴν λύσιν εἰς νοῦς οὐχ οἷός τέ
 ἔστι δοῦναι.

Ἐχου δὴ ὁμοίως καὶ τῆς κυβερνήσεως τῶν ὑπὸ χεῖρα ἀδελφῶν,
 10 καθηγουμένη ἐν Κυρίῳ μετὰ πάσης μακροθυμίας, μετὰ συμπαθείας,
 μετὰ ἐκζητήσεως τῶν ὀφειλομένων, μήτε καταπιέξουσα σφοδρῶς,
 ἀλλ' ὡς ἂν τροφὸς θάλπη τὰ ἑαυτῆς τέκνα, τὰ κατ' αὐτὰς ἀμειβομένη,
 ὡς καὶ αὐτὴν τὴν ψυχὴν προέσθαι ὑπὲρ αὐτῶν· μηδ' αὖ ἀνειῖσα ὀλικῶς
 τὰς ἡνίας τοῦ χαλινουῦ· αἴτιον γὰρ τοῦτο διαλύσεως, ἀταξίας τε καὶ
 15 ἀφιλοτεκνίας. Οἶδας ὅπως συνούσης τῆς μητρὸς ἐποίεις οἶδας ὅτι οἱ
 ὀφθαλμοὶ πασῶν αὐτῶν εἰς σέ βλέπουσιν ὡς εἰς Θεόν, ὀρῶσαι τὸ πρό-
 σωπόν σου, μεσιτεῦον αὐταῖς τὰ πρὸς αὐτόν. Εἰ δὲ αὐτὴ οὕτως, δῆλον
 ὅτι κακείναις ὀφειλόμενόν ἐστὶν ἄλλο μηδὲν ἀναπνεῖν, ἢ ὅπερ σὺ ἢ
 διδάσκαλος καὶ ἑρᾶς καὶ ἐντέλλη καὶ διαγορεύεις καὶ ἀπλῶς ὡς τέκνα
 20 ἡγήσια πρὸς μητέρα, ὡς μέλη ἐκ μέρους πρὸς κεφαλὴν, ὡς ἄνθη πρὸς
 ρόδωνιάν. Ἐπὶ τούτῳ γὰρ καὶ ἐληλύθεισαν ἐπὶ τὸ αὐτό, καταλι-
 ποῦσαι κόσμον καὶ τὰ ἐν κόσμῳ, γονεῖς τε καὶ ἀδελφούς, οἰκείους καὶ
 φίλους, ὑπάρξεις τε καὶ σχέσεις σαρκός, ἀζυγίαν ἀγαπήσασαι, καὶ
 Χριστὸν νυμφευσάμεναι, ἵνα, ὁσίως καὶ παρθενοπρεπῶς ζήσασαι,
 25 κληρονομήσωσι βασιλείαν οὐρανῶν, καὶ μετὰ Χριστοῦ εἰσελθεῖν εἰς
 τὸν οὐράνιον ἐκεῖνον καὶ ἀνεκκλάλητον νυμφῶνα. Τοιοῦτον καὶ αὐταῖς
 καὶ σοί, κυρία, τὸ ἀγώνισμα καὶ ἐπάγγελμα· τούτῳ καὶ προσέχωμεν, ἐν
 τούτῳ καὶ κινώμεθα καὶ διαζῶμεν μὴ ἀποβλέπουσαι ἄδέ τε κακεί, ὅτι
 οὕτως ἐκεῖνο τὸ μοναστήριον, καὶ οὕτω τὸ ἄλλο μοναστήριον. Βλαβε-
 30 ρὸν τοῦτο· τῇ ἐντολῇ δεῖ παραμετρεῖν ἑαυτούς, ἀλλὰ μὴ τοῖς πέλας.
 Ἐντεῦθεν γὰρ οὐκ ἔρχεται τις εἰς τὸ ὀρθοποδεῖν, οὐδὲ θεοπρεπῶς πο-
 ρεύεσθαι. Ἐπειδὴ ἢ παροῦσα γενεὰ καὶ ὀλίγωρός ἐστιν, ἐκλελοιπτῦα

προθυμότερα τὸν ἀγῶνα τῆς ἄσκησης ποὺ ἔχουμε μπροστὰ μας. Δὲν σέ ἄφησε λοιπὸν ἢ μητέρα σέ ἀνώριμη ἡλικία, οὔτε ἀμαθῆ τῶν θεϊκῶν πραγμάτων, οὔτε ἄπειρη τῶν προβλημάτων τῆς ζωῆς, ἀλλὰ γεμάτη πείρα καὶ σύνεση, πλούσια σέ γνώση καὶ κατάλληλη γιὰ τὴ διοίκηση, καὶ μὲ ἡμέρες συμπληρωμένες ὡς πρὸς τὴ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων. Φρόντιζε λοιπὸν τὴν ἀσφάλειά σου παίρνοντας γιὰ βοηθὸ εἴτε ἀπὸ τοὺς δικούς σου, ἂν φυσικὰ ὑπάρχει, εἴτε ἀπὸ ἔξω. Δὲν εἶναι ἄλλωστε δύσκολο νὰ βρεῖς γυναῖκα γιὰ τὴν ἀνάθεση τῶν δυσκολορυθμιζόμενων ὑποθέσεων, τῶν ὁποίων τὴ λύση δὲν μπορεῖ νὰ δώσει ἓνας νοῦς.

Φρόντιζε ἐπίσης καὶ τὴ διοίκηση τῶν ὑφισταμένων σου ἀδελφῶν, κατευθύνοντας τις μὲ τὴ χάρη τοῦ Κυρίου μὲ κάθε μακροθυμία, μὲ συμπάθεια, μὲ ἐπίμονη ἐπιδίωξη τῶν ὅσων ὀφείλουν, χωρὶς νὰ τις καταπιέξεις πολὺ, ἀλλὰ ὅπως ἢ μητέρα περιποιεῖται τὰ παιδιὰ της, ἀμείβοντας ἀνάλογα τὴν κάθε μὰ, ὥστε ἀκόμα καὶ αὐτὴ τὴ ζωὴ σου νὰ θυσιάσεις γι' αὐτὲς. Οὔτε ὅμως νὰ χαλαρώνεις τελείως τὰ χαλινάρια, γιὰτὶ αὐτὸ εἶναι αἰτία διαλύσεως, ἀταξίας καὶ ἔλλειψης ἀγάπης γιὰ τὰ παιδιὰ. Γνωρίζεις πῶς ἐνεργοῦσες ὅταν ζοῦσε ἢ μητέρα. Γνωρίζεις ὅτι τὰ μάτια ὅλων αὐτῶν στρέφονται σέ σένα σὰν σέ Θεό, βλέποντας τὸ πρόσωπό σου νὰ μειπεύει σ' αὐτὸν γι' αὐτὲς. Καὶ ἐὰν σὺ πρέπει νὰ φέρεσαι ἔτσι, εἶναι φανερό, ὅτι καὶ ἐκεῖνες πρέπει νὰ μὴ ἀναπνέουν τίποτε ἄλλο, παρὰ μόνον αὐτὸ ποὺ σὺ ἢ δασκάλα καὶ ἀγαπᾶς καὶ διατάξεις καὶ ὀρίζεις, καὶ γενικὰ νὰ φέρονται ὅπως τὰ γνήσια παιδιὰ φέρονται πρὸς τὴ μητέρα τους, σὰν τὰ ἐπὶ μέρους μέλη πρὸς τὸ κεφάλι, σὰν τὰ ἄνθη πρὸς τὴν τριανταφυλλιά. Γι' αὐτὸ ἄλλωστε ἔχουν ἔρθει ὅλες μαζί, ἐγκαταλείποντας τὸν κόσμον καὶ τὰ κοσμικὰ, καὶ γονεῖς καὶ ἀδέλφια, καὶ συγγενεῖς καὶ φίλους, περιουσίες καὶ σχέσεις σαρκικές, καὶ ἀγάπησαν τὴν ἀγαμία, καὶ νυμφεύθηκαν τὸν Χριστό, ὥστε, ἀφοῦ ζήσουν ὅπως ταιριάζει σέ παρθένας, νὰ κληρονομήσουν τὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν καὶ μαζί μὲ τὸν Χριστὸ νὰ μποῦν στὸν οὐράνιο ἐκεῖνο καὶ ἀπερίγραπτο νυμφῶνα. Τέτοιος, κυρία, εἶναι καὶ γι' αὐτὲς καὶ γιὰ σένα ὁ ἀγῶνας καὶ ἡ ὑπόσχεση. Σ' αὐτὸν νὰ ἔχουμε στραμμένη τὴν προσοχή μας, καὶ μέσα σ' αὐτὸν νὰ κινούμαστε καὶ νὰ ζοῦμε, χωρὶς νὰ κοιτάζουμε ἐδῶ κι' ἐκεῖ, ὅτι ἔτσι κάνει ἐκεῖνο τὸ μοναστήρι, καὶ ἔτσι τὸ ἄλλο μοναστήρι. Αὐτὸ εἶναι βλαβερό. Τοὺς ἑαυτούς μας νὰ τοὺς συγκρίνουμε μὲ τὴν ἐντολή, καὶ ὄχι μὲ τοὺς πλησίον. Γιατὶ ἀπὸ αὐτὸ δὲν φτάνει κανεὶς στὸν σωστὸ δρόμο, οὔτε πορεύεται ὅπως θέλει ὁ Θεός. Ἐπειδὴ ἢ γενεὰ αὐτὴ εἶναι καὶ ἀμελής, καὶ ἔχει ἐγκα-

τοῦ ἠκριδωμένου βίου, καὶ τὸ ἀπ' αὐτῆς κανονίζεσθαι ἕωλον καὶ ἀλυσιτελές· ἐκεῖ σκοπῶμεν οὐδ' ὁ ἱερός βίος, ἔνθα ἔλαμψεν ἡ εὐαρέστησις Κυρίου.

Ἐορᾶς, ἀδελφὴ καὶ μήτηρ πνευματικῆ, ὅπως με ἠνάγκασεν ἡ κατὰ 5 Θεὸν ἀγάπη παρησιασθῆναι ἐν ὑμῖν; Οὐδὲν πλέον ἔμμελον ἂν ποιεῖν, εἰ πρὸς μητέρα τὴν ἐμὴν καὶ πρὸς ἀδελφὰς κατὰ σάρκα ἦν μοι διαλέγεσθαι. Πλὴν ὅτι πάντες σώμ' ἔσμεν Χριστοῦ, καὶ ἓνα Πατέρα ἐπικαλούμεθα, τὸν ἀγαθὸν Θεὸν ἡμῶν. Ὡστε ἀδελφοὶ πάντες ἀλλήλων καὶ σύσσωμοι καὶ συμμετοχοὶ καὶ συγκληρονόμοι. Κάντεῦθεν τὸ 10 φιλεῖν ἡμᾶς καὶ σφίξεσθαι ὑμᾶς, καθάπερ ἀγαπᾷ Κύριος καὶ ἐντέταλται. Εἰρήνη σοὶ τῇ κυρίᾳ μητρὶ. Εἰρήνη ταῖς ἀδελφαῖς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν. Ἀμήν.

ΡΙΣ' (116) – Ἰωάννη ἐρημίτη.

Ἦδὺ θέαμα ὁπόταν τις θεάσοιτο, τοῦτο καὶ μετὰ τὴν ἀναχώρησιν 15 εἰς νοῦν αἰεὶ ἀναθεωρεῖν εἴωθεν. Οὕτως οὖν καὶ ἡμεῖς οἱ ταπεινοί, θεοτίμητε, ἅπαξ σε βλέψαντες καὶ ὠμιληκότες, οὐκ ἐπιλελήσαμεθα, ἀλλὰ φανταζόμενον ἔχομεν ἐν τῇ διανοίᾳ, αὐτὸ τοῦτο γαννύμενοι ὁρᾶν ἄνθρωπον Θεοῦ, προσώπῳ τε καὶ ὁμιλίᾳ χάριν θείαν λάμποντα, καὶ εἰς δοξολογίαν Θεοῦ προτρεπόμενον. Ἐσχες δὲ τοῦτο τῇ ἐρημικῇ μονῶ- 20 σει καὶ τῇ προσευκτικῇ προσελεύσει, λαμπρυνθεὶς Μωσαικῶς τὴν ὄψιν πρὸ τοῦ ἀρρήτου φάους. Διὸ καὶ αὐθις γλιχόμεθά σε κατοπτεῦσαι, καὶ συμμετασχεῖν τῶν τε σοὶ χαρίτων, κατὰ δευτέρωσιν ἀγιαστικοῦ μετουσιασμοῦ, σὺ πρὸς Θεόν, καὶ ἡμεῖς παρὰ σοῦ. Ἐορᾶς ὅσον σε Θεὸς ἐδόξασεν, ἐπεὶ ἐδόξασας αὐτόν; ἀλλὰ καὶ ἔτι δοξάσειεν ἐν 25 τέλει τοῦ βίου, ἀποπεραίνοντα ἀξίως τὸν δρόμον. Ἡμῖν δὲ τοῖς ἁμαρτωλοῖς εὐχαιοὶ κἂν ἄρξασθαι τοῦ σωτηρίου δρόμου· ἐπεὶ περ μακρὰν ἀπὸ Θεοῦ οἱ ἐλάχιστοι. Ἡ πρώτη ἐπιβολὴ τοῦ λόγου ἐν τούτοις.

Τίς ἡ δευτέρα; Περὶ Θεοκτίστου τοῦ ἐρημίτου, ὃς ὅπως διερράγη 30 ἐξ αἰρετικῶν τινῶν ὑποθέσεων τοῦ σώματος τῆς Ἐκκλησίας, αὐτὸς ἡμῶν μᾶλλον ἐπίστασαι, τιμιώτατε. Πλὴν ὅτι καὶ ἡμεῖς προπέρουσι

ταλείψει τὴ σωστὴ ζωὴ, καὶ τὸ νὰ προσαρμοζῶμαστε πρὸς αὐτὴν εἶναι ἄσκοπο καὶ ἀνώφελο· νὰ κοιτάζουμε ἐκεῖ ὅπου ὑπάρχει ἡ ἱερὴ ζωὴ, ἐκεῖ ὅπου ἔλαμψε ἡ εὐαρέσκεια στὸν Κύριο.

Βλέπεις, ἀδελφὴ καὶ μητέρα πνευματικῆ, πῶς μὲ ἀνάγκασε ἡ σύμφωνη μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ ἀγάπη νὰ μιλήσω μὲ τόσο θάρρος σὲ σᾶς; Τίποτε περισσότερο δὲν θὰ μποροῦσα νὰ κάνω ἐὰν χρειαζόταν νὰ μιλήσω στὴ μητέρα μου καὶ σὲς σαρκικὲς ἀδελφές μου. Ἄλλὰ τὸ ἔκανα γιατί ὅλοι εἴμαστε σῶμα τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἐπικαλούμαστε ἓνα Πατέρα, τὸν ἀγαθὸ Θεό μας. Ὡστε ὅλοι εἴμαστε μεταξύ μας ἀδελφοὶ καὶ ἐνωμένοι σὲ ἓνα σῶμα, καὶ συμμετοχοὶ καὶ συγκληρονόμοι. Ἀπὸ αὐτὸ προέρχεται ἡ ἀγάπη μας καὶ ἡ σωτηρία, ὅπως ἀγαπᾷ ὁ Κύριος καὶ μᾶς ἔδωσε τὴν ἐντολὴ αὐτή. Εἰρήνη σὲ σένα τὴν κυρία μητέρα. Εἰρήνη σὲς ἀδελφές μὲ τὴ χάρη τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου μας. Ἀμήν.

116. Στὸν ἐρημίτη Ἰωάννη.

Ὅταν κάποιος δεῖ ἓνα ὠραῖο θέαμα, συνηθίζει καὶ μετὰ τὴν ἀναχώρησή του νὰ τὸ ἐπαναφέρει πάντοτε στὸν νοῦ του. Ἔτσι λοιπὸν καὶ ἐγὼ ὁ ταπεινός, τιμημένε ἀπὸ τὸν Θεό, ἀπὸ τὴ στιγμή πού σὲ εἶδα καὶ συνομίλησα μαζί σου, δὲν σὲ ἔχω λησμονήσει, ἀλλὰ σὲ φαντάζομαι μὲ τὸν νοῦ μου λάμποντας ἀπὸ χαρὰ, ὅπως ὅταν βλέπουμε ἄνθρωπο τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος μὲ τὸ πρόσωπο καὶ τὴν ὁμιλία του ἀκτινοβολεῖ θεϊκὴ χάρη, καὶ μᾶς προτρέπει νὰ δοξολογήσουμε τὸν Θεό. Καὶ τὸ ἀπέκτησες τὸ χάρισμα αὐτὸ μὲ τὴν ἀπομόνωση στὴν ἔρημο καὶ μὲ τὴν ἀφοσίωσή σου στὴν προσευχή, ἀπὸ τὴν ὁποία ἔλαμψε τὸ πρόσωπό σου μπροστὰ στὸ ἀπερίγραπτο φῶς, παρόμοια μὲ τὸν Μωϋσῆ⁷¹. Γι' αὐτὸ ἐπιθυμῶ νὰ σὲ δῶ καὶ πάλι, καὶ νὰ γίνω μέτοχος καὶ σὲς χάρες πού ὑπάρχουν μέσα σου, μεταλαμβάνοντας γιὰ δεύτερη φορὰ τὴν ἀγιαστικὴ μετουσίωση, σὺ ἀπὸ τὸν Θεό, καὶ ἐγὼ ἀπὸ σένα. Βλέπεις πόσο σὲ δόξασε ὁ Θεός, ἐπειδὴ τὸν δόξασες; Ἄλλὰ θὰ σὲ δοξάσει περισσότερο στὸ τέλος τῆς ζωῆς σου, ὅταν θὰ τελειώσεις ἄξια τὸν δρόμο τῆς ζωῆς. Γιὰ μένα ὅμως τὸν ἁμαρτωλὸ προσευχήσου, ἔστω καὶ τώρα, νὰ ἀρχίσω τὸν δρόμο τῆς σωτηρίας, γιατί βρίσκομαι μακριὰ ἀπὸ τὸν Θεὸ ὁ ἐλάχιστος. Ἡ πρώτη αἰτία πού ἐπέβαλε τὸν λόγο βρίσκεται σ' αὐτά.

Ποιὰ ὅμως εἶναι ἡ δεύτερη; Πρόκειται γιὰ τὸν ἐρημίτη Θεόκτιστο, γιὰ τὸν ὁποῖο σὺ γνωρίζεις περισσότερο ἀπὸ μένα, τιμῶτατε, ὅτι ἕξαιτίας κάποιων αἰρετικῶν συζητήσεων ἀποσχίσθηκε ἀπὸ τὸ σῶμα τῆς

πλησιάζσαντες τοῖς καθ' ὑμᾶς ἐνδιαιτήμασιν, ἐξεμάθομεν παρὰ τῶν
 εἰδόντων τὰ τοῦ ἀνδρός. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ διὰ γραμμάτων ὑπεμνήσα-
 μεν καὶ παρεκαλέσαμεν ἀποσχέσθαι αὐτὸν τῶν σκοτεινῶν ἐκείνων καὶ
 δαυμονοποιῶν φθεγμάτων, ὀρθοδοξεῖν δὲ μᾶλλον ἐπὶ τε τῆς παναγίας
 5 Θεοτόκου, καὶ τῶν ἄλλων τρόπων. Νῦν οὖν Νικάνωρ ὁ ἡμέτερος ἀδελ-
 φὸς φοιτήσας πρὸς ὑμᾶς, ἀπήγγειλεν ἐλθεῖν εἰς μετάγνωσιν τὸν ἄν-
 δρα, καὶ ἐθέλειν ὁμοφρονεῖν τῇ Ἐκκλησίᾳ λέγειν δὲ μηδὲ γράμμα ἐμὸν
 εἰληφέναι, ἀλλὰ καὶ ἐρᾶν δέξασθαι. Ἐπεὶ οὖν, πάτερ ἅγιε, γέγραπται,
 «Ὁ ἐξάγων ἄξιον ἐξ ἀναξίου, ὡς στόμα μου ἔσται», καὶ «Ὁ ἀποστρέ-
 10 φων ἄνθρωπον ἐκ πλάνης ὁδοῦ αὐτοῦ, καλύψει πλῆθος ἁμαρτιῶν»,
 δεῖ τὴν ἀγιωσύνην σου διαναστῆναι, καὶ δοῦναι χεῖρα βοηθείας τῷ
 πλανωμένῳ. Ἐν τούτῳ γὰρ Θεοῦ συνεργὸς ἔση. Ἔσται δὲ τοῦτο πῶς;
 Ἴνα δηλώμαι... ἄξις τὸν Θεόκτιστον πρὸς σέ, εἴποις τε καὶ διαλεχθῆς
 τὰ εἰκότα. Καὶ εἰ μὲν εὖροις τε αὐτὸν εἰκοντα τῷ θείῳ λόγῳ, εἴποις καὶ
 15 περὶ ἐμοῦ τοῦ ταπεινοῦ, ὅτι εἰς αὐτὸ τοῦτο κενήνῃμι φιλῶν τὴν σωτη-
 ρίαν αὐτοῦ· κὰν δοκιμάζοις, ὁ πατήρ, κἀκεῖνος ἐρᾶ, ἐπιστείλω αὐτῷ
 εὐθέτως, ὥστε ἀμφοτέρωθεν ἐλκυσθῆναι καὶ κερδηθῆναι τὸν ἀπολλύ-
 μενον. Τοῦτο γὰρ βούλεται Θεός, κὰν τοῦτο ἦλθεν ἐπὶ τῆς γῆς τὸ ἀπο-
 λωλὸς ἐκζητῶν ἐπιστρέψαι, καὶ τῆς εἰς αὐτὸν ἀγάπης ἀπόδειξιν τὴν
 20 τοῦ πέλας φιλίαν ποιεῖται ἡμῖν. Καὶ δεῖ παντὶ σθένει κινήθῆναι ἡμᾶς,
 πάτερ ὅσιε· εἰς τοῦτο γὰρ κἀγὼ κινήθεις ἔγραψά σοι. Εἰ δὲ μετὰ τὴν
 τοιαύτην ἐπιχείρησιν ἀπειθῶν ἀπειθεῖ, «ὄψεται ὁ ἀνομῶν»· λέγει
 Κύριος· «Ἄφετε αὐτούς, τυφλοὶ εἰσιν». Ὡς οὖν εὐοδοῖ Κύριος, ἀγα-
 θύνθητι, πάτερ, δηλοποιῆσαί μοι γράμματί σου τιμῷ.

25 **PIZ' (117) –. Μαριανῶ σπαθαρίῳ.**

Ἔλκει ἡμᾶς ἡ εὐσέβειά σου πρὸς τὸ γράφειν, ὡς ὄφελος, φησὶν,
 εὐρίσκουσα καὶ οὐ δοκῶ· ἐπεῖπερ ἡμῶν σὺν τῷ θίῳ, καὶ ὁ λόγος ἄχρη-
 στος, ἀλλ' ὡς ἀγάπη φερομένη. «Ἡ ἀγάπη» γὰρ, φησὶν ὁ Ἀπόστολος,
 «τὸ κακὸν οὐ λογίζεται». Πλὴν ὁποτέρας ἂν ἔχοι, εἴκω καὶ πείθομαι
 30 τῷ ἡμετέρῳ ἐραστῇ, τῷ ἀγαθῷ ἀνδρί, τῷ πανευφήμῳ ἄρχοντι, τῷ
 τροφίμῳ τῆς εὐσεβείας, τῷ θρέμματι τῆς Ὀρθοδοξίας, τῷ ἀνθρώπῳ

72. Ἱερ. 15, 19.

74. Ματθ. 18, 11.

73. Ἰακ. 5, 20.

75. Ματθ. 15, 14.

76. Α' Κορ. 13, 4-5.

Ἐκκλησίας. Ἄλλὰ καὶ ἐγὼ προπέρυσι, ὅταν ἦρθα στὸν δικὸ σας τόπο διαμονῆς, ἔμαθα γιὰ τὸν ἄνδρα ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ τὰ γνώριζαν. Καὶ ὄχι μόνον, ἀλλὰ καὶ μὲ γράμματα ὑπενθύμισα σ' αὐτὸν καὶ τὸν παρακάλεσα ν' ἀποκοπεῖ ἀπὸ τὰ σκοτεινὰ ἐκεῖνα καὶ δαιμονικὰ λόγια, καὶ νὰ ὀρθοδοξεῖ καὶ στὸ θέμα τῆς παναγίας Θεοτόκου καὶ τῶν ἄλλων τρόπων συμπεριφορᾶς. Τώρα λοιπὸν ὁ δικὸς μας ἀδελφὸς Νικάνωρ, ποὺ ἦρθε σὲ σᾶς, σᾶς ἀνήγγειλε ὅτι ὁ ἄνδρας μετανόησε, καὶ θέλει νὰ ὁμοφρονήσῃ μὲ τὴν Ἐκκλησία, καὶ λέγει ὅτι δὲν ἔλαβε δικό μου γράμμα, ἀλλὰ καὶ ὅτι ἐπιθυμεῖ νὰ λάβει. Ἐπειδὴ λοιπὸν, ἅγιε πάτερ, εἶναι γραμμένο, «Αὐτὸς ποὺ βγάζει ἄξιον ἀπὸ ἀνάξιον, εἶναι σὰν τὸ δικό μου στόμα»⁷², καί, «Αὐτὸς ποὺ ἐπαναφέρει ἀμαρτωλὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὸν δρόμο τῆς πλάνης του, θὰ καλύψῃ πλῆθος ἀμαρτιῶν»⁷³, πρέπει ἢ ἀγιωσύνη σου νὰ σηκωθεῖ καὶ νὰ δώσει γέρι βοηθείας σ' αὐτὸν ποὺ πλανᾶται. Γιατὶ μὲ αὐτὸ θὰ γίνεις συνεργάτης τοῦ Θεοῦ. Καὶ πῶς θὰ γίνῃ αὐτό; Νὰ φέρεις φανερὰ τὸν Θεόκτιστο κοντὰ σου καὶ νὰ συζητήσῃς μαζί του αὐτὰ ποὺ πρέπει. Καὶ ἂν βέβαια βρεῖς ὅτι δέχεται τὸν θεῖο λόγο, πές του καὶ γιὰ μένα τὸν ταπεινό, ὅτι καὶ ἐγὼ τὸν ἔχω παροτρύνει γιὰ τὸ ἴδιο θέμα, ἐπιθυμώντας τὴ σωτηρία του. Καὶ ἐὰν τὸ ἐγκρίνεις, πάτερ, καὶ τὸ ἐπιθυμεῖ καὶ ἐκεῖνος, νὰ τοῦ γράψω καταλλήλως, ὥστε νὰ ἐλκυσθεῖ καὶ ἀπὸ τοὺς δύο, καὶ νὰ κερδηθεῖ αὐτὸς ποὺ χάνεται. Γιατὶ αὐτὸ θέλει ὁ Θεός, καὶ γι' αὐτὸ ἦρθε στὴ γῆ, ζητώντας νὰ φέρῃ πίσω αὐτὸ ποὺ χάθηκε⁷⁴, καὶ ὡς ἀπόδειξη τῆς ἀγάπης πρὸς αὐτόν, ζητᾷ ἀπὸ μᾶς τὴν ἀγάπη πρὸς τὸν πλησίον. Καὶ πρέπει νὰ κινηθοῦμε μὲ κάθε δύναμη, ὅσιν πάτερ. Γι' αὐτὸ ἄλλωστε κινούμενος κι' ἐγὼ σοῦ ἔγραψα. Ἐὰν ὅμως μετὰ ἀπὸ αὐτὴ τὴν προσπάθεια ἐξακολουθήσῃ νὰ ἀπιστεῖ, «ὡς ὄψεται αὐτὸς ποὺ παρανομεῖ», λέγει ὁ Κύριος: «Ἀφῆστε τοὺς αὐτούς, εἶναι τυφλοί»⁷⁵. Ὅπως λοιπὸν εὐδοῶσει ὁ Κύριος, καὶ κάνε μου τὴ χάρη, πάτερ, νὰ μὴ ἐνημερώσῃς μὲ πολῦτιμο γράμμα σου.

117. Στὸν σπαθάριο Μαριανό.

Ἡ εὐσέβειά σου μὲ παρακινεῖ νὰ σοῦ γράφω, ἐπειδὴ, λέγει, βρίσκει ὠφέλεια· καὶ δὲν τὸ πιστεύω, γιατί ὁ λόγος μου, ὅπως καὶ ἡ ζωὴ μου, εἶναι ἄχρηστος, ἀλλ' ὅμως κινεῖται ἀπὸ ἀγάπη. Γιατὶ λέγει ὁ Ἀπόστολος, «ἡ ἀγάπη δὲν σκέφτεται τὸ κακό»⁷⁶. Ὅπως ὅμως καὶ ἂν ἔχει τὸ πρᾶγμα, ὑποχωρῶ καὶ πείθομαι στὸν ἐραστή μου, στὸν ἄνθρωπο τὸν ἀγαθό, στὸν φημισμένο ἄρχοντα, στὸν τρόφιμο τῆς εὐσέβειας, στὸ δημουργημα τῆς

τοῦ Θεοῦ, τῷ φίλητῇ τῶν μοναστῶν Πολλά σου τὰ ἐγκώμια, κάλλιστα τὰ ἀριστεύματα. Ἀλλὰ βλέποις, ὁ δεσπότης μου, πῶς περιπατεῖς τοῦτο γὰρ βοᾷ ὁ Ἀπόστολος, μὴ ὡς ἄσοφος, ἀλλ' ὡς σοφός· μὴ ὡς φιλόσαρκος, ἀλλ' ὡς φιλόθεος· μὴ ὡς ἀθάνατος, ἀλλ' ὡς ἐμμέριμος ἐξόδου, τὸ κοινὸν χρέος, τὸ ἀνυπέρβατον ὀροθέσιον. Οὐκ ἔστι γὰρ, φησὶν, «ὅς ζήσεται, καὶ οὐκ ὄψεται θάνατον». Τίνα οὖν ἀμφοτέρων τὰ ιδιώματα; εἴποις ἂν Ἐγὼ σοι διεξίημι, φίλε· τοῦ μὲν πρώτου χορεύματα, γελοιάσματα, παίγνια, αἰσχρολογήματα, οἰνοφλυγία, γαστρομαργία, μετεωρισμοί, διάκενα φυσήματα, καλλωπίσματα ἀλλεπάλληλα, φιλοπλουτία, ἔρωτες, καὶ τὰ πλείω καὶ βαρύτερα αἰδοῖ τῆς ἐξουσίας σου ἀφήμι. Καί γε οἱ τὰ τοιαῦτα πράσσοντες «βασιλείαν Θεοῦ οὐ κληρονομήσουσιν», ἀπέφηεν ὁ Ἀπόστολος. Δεῦρό σοι καὶ τοῦ ἑτέρου· ἵποδείξαμι τὰ κράτη. Πτωχεία πνεύματος, κατανύξεως δάκρυα, πραότης, εἰρήνη, ἐλεημοσύνη, νοῦ πρὸς Θεὸν θεωρία, ἀφιλαργυρία, μισοκοσμία, αὐτάρκεια, ἐγκράτεια· κατὰ δύναμιν τῆς ἐφ' ἐκάστῳ δυνάμεως, ὑπὲρ ὁμόζυγον, ὑπὲρ τέκνα, ὑπὲρ γονεῖς, ὑπὲρ ἀδελφούς, ὑπὲρ ἅπαντας ἀπλῶς, ἀγαπᾶν τὸν Κύριον τὸν ποιήσαντα ἡμᾶς, τὸν ὑπὲρ ἐνὸς ἐκάστου ἐκδεδωκότα ἑαυτὸν εἰς θάνατον.

Ταῦτα καὶ τὰ τούτοις ὅμοια καὶ τοῦ ἀληθινοῦ Χριστιανοῦ. Μὴ γὰρ τοι νομίσης, δέσποτα, ἐπὶ μονάζοντος τὰ λεχθέντα, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἐπὶ λαϊκοῦ τὰ πάντα ἐπίσης (κἂν ἐν τῷ μονάζοντι ἐπιτεταμένως) πλήν ἀγαμίας καὶ ἀκτημοσύνης ἐν οἷς ὁ κοσμικὸς οὐ κατακέκριται· ὅμως κἂν ταῦθα ἐγκρατείας καιροὶ καὶ αὐταρκειάς θεσμοί. «Ἐχοντες», γὰρ φησι, «διατροφὰς καὶ σκεπάσματα, τούτοις ἀρκεσθησόμεθα. Οἱ δὲ βουλόμενοι πλουτεῖν, ἐμπίπτουσιν» εἰς τὸ ἄφυκτον βάραθρον. Καὶ πάλιν «Ἴνα καὶ οἱ ἔχοντες γυναῖκας, ὡς μὴ ἔχοντες ὣσιν». Ἴδού, δέσποτά μου, ἠνάγκασάς με τὸ δικαίωμα τοῦ Θεοῦ ἀναγγεῖλαί σοι. Σπεύσωμεν ἀμφοτέροι σωθῆναι. Ἀρκετὸς ἡμῖν ὁ παρεκκληλυθῶς χρόνος τοῦ θείου, τὸ θέλημα τῆς σαρκὸς κατεργάσασθαι. «Νῦν», φησὶν ὁ Ἀπόστολος, «καιρὸς εὐπρόσεκτος, νῦν ἡμέρα σωτηρίας». Ἴδού ὁ ἀγα-

77. Ψαλμ. 88, 49.

79. Α' Τιμ. 6, 8-9.

78. Ἐφ. 5, 5.

80. Α' Κορ. 7, 29.

81. Β' Κορ. 6, 2.

Ἐπισημοσύνης, στὸν ἄνθρωπο τοῦ Θεοῦ, στὸν φίλο τῶν μοναχῶν. Εἶναι πολλὰ τὰ ἐγκώμια, καὶ πολὺ καλύτερα τὰ ἔπαθλά σου. Ἄλλὰ εὐχομαι νὰ προσέχεις, δέσποτα, πῶς βαδίζεις· γιατί αὐτὸ διακηρύττει ὁ Ἀπόστολος, ὄχι ὡς ἄσοφος, ἀλλὰ ὡς σοφός· ὄχι ὡς φίλος τῆς σάρκας, ἀλλὰ ὡς φίλος τοῦ Θεοῦ· ὄχι σὰν ἀθάνατος, ἀλλὰ σὰν γεμάτος ἀνησυχία γιὰ τὴν ἔξοδο ἀπὸ τὴ ζωὴ, γιὰ τὸ κοινὸ χρέος, γιὰ τὸ ἀξεπέραστο ὁρόσημο. Γιατὶ λέγει· «Δὲν ὑπάρχει ἄνθρωπος, πού θὰ ζήσει καὶ δὲν θὰ δεῖ θάνατο»⁷⁷. Ποιά λοιπὸν εἶναι τὰ γνωρίσματα καὶ τῶν δύο; θὰ μπορούσες νὰ ρωτήσεις. Θὰ σοῦ τὰ πῶ ἐγώ, φίλε. Τοῦ πρώτου εἶναι οἱ χοροί, τὰ γέλια, τὰ παιχνίδια, οἱ αἰσχρολογίες, οἱ οἰνοποσίες, οἱ γαστριμαργίες, οἱ ψυχικὲς ἀναταραχές, οἱ μάταιες κενοδοξίες, οἱ ἀλλεπάλληλοι καλλωπισμοί, ἡ ἀγάπη τοῦ πλούτου, οἱ ἔρωτες· καὶ τὰ περισσότερα καὶ βαρύτερα τὰ παραλείπω σεβόμενος τὴν ἐξουσία σου, Γιατὶ εἶπε ὁ Ἀπόστολος· «Ἐκεῖνοι πού τὰ κάνουν αὐτὰ, δὲν θὰ κληρονομήσουν τὴ βασιλεία τοῦ Θεοῦ»⁷⁸. Ἐμπρὸς νὰ σοῦ παρουσιάσω καὶ τὰ γνωρίσματα τοῦ ἄλλου· Ταπεινότητα τοῦ πνεύματος, δάκρυα κατάνυξης, πραότητα, εἰρήνη, ἐλεημοσύνη, νοερὴ θεὰ τοῦ Θεοῦ, ἀφιλαργυρία, μῖσος τοῦ κόσμου, αὐτάρκεια, ἐγκράτεια. Ἡ ἀνάλογη πρὸς τὴ δύναμη τοῦ καθενὸς ἀγάπη, περισσότερο ἀπὸ τὴν σύζυγο, περισσότερο ἀπὸ τὰ παιδιά, περισσότερο ἀπὸ τοὺς γονεῖς, περισσότερο ἀπὸ τὰ ἀδελφία, καὶ γενικὰ τὸ νὰ ἀγαπᾶμε περισσότερο ἀπὸ ὅλους τὸν Κύριο, πού μᾶς δημιούργησε καὶ παρέδωσε τὸν ἑαυτό του στὸν θάνατο γιὰ τὸν καθένα ἀπὸ μᾶς.

Αὐτὰ καὶ τὰ ὅμοια μὲ αὐτὰ εἶναι τὰ γνωρίσματα τοῦ ἀληθινοῦ Χριστιανοῦ. Γιατὶ μὴ νομίσεις, δέσποτα, ὅτι αὐτὰ πού εἰπώθηκαν ἀφοροῦν μόνο τὸν μοναχό, καὶ δὲν ἀναφέρονται ὅλα καὶ στὸν λαϊκὸ (ἂν καὶ στὸν μοναχὸ πιὸ ἔντονα), ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀγαμία καὶ τὴν ἀκτημοσύνη, γιὰ τὰ ὅποια ὁ κοσμικὸς δὲν καταδικάζεται. Ὅμως καὶ σ' αὐτὸν ὑπάρχουν περίοδοι ἐγκράτειας καὶ ἐντολὲς αὐτάρκειας. Γιατὶ λέγει· «Ἐχοντας τροφὲς καὶ σκεπάσματα, ἃς ἀρκούμαστε σ' αὐτά. Ἐνῶ ἐκεῖνοι πού θέλουν νὰ πλουτίσουν, πέφτουν»⁷⁹ στὸ βάραθρο ἀπὸ τὸ ὅποιο δὲν μποροῦν νὰ φύγουν. Καὶ ἄλλοῦ πάλι λέγει· «Ὡστε καὶ αὐτοὶ πού ἔχουν γυναῖκες, νὰ ζοῦν σὰν νὰ μὴ ἔχουν»⁸⁰. Ὁρίστε, δέσποτα, μὲ ἀνάγκασες νὰ σοῦ ἀναφέρω τὸν νόμο τοῦ Θεοῦ. Ἄς σπεύσουμε καὶ οἱ δύο νὰ σωθοῦμε. Ἦταν ἀρκετὸς γιὰ μᾶς ὁ χρόνος τῆς ζωῆς πού πέρασε γιὰ νὰ κάνουμε τὸ θέλημα τῆς σάρκας. «Τώρα», λέγει ὁ Ἀπόστολος, «εἶναι καιρὸς εὐνοϊκός, τώρα εἶναι περίοδος σωτηρίας»⁸¹. Νά, ὁ ἀγαθὸς Θεὸς περιμένει

θὸς Θεὸς ἐκδέχεται ἕως ἐσχάτης ἀναπνοῆς τὸν καρπὸν ἡμῶν· μὴ εἴποι· «Ἐκκοπον αὐτόν, ἵνα τί καὶ τὴν γῆν καταργεῖ;» μὴ κλείσῃ καθ' ἡμῶν, καὶ οὐκ ἔστιν ἄνοιξις· μὴ λάθοι ἡμᾶς ὁ διάβολος εἰς μέρος αὐτοῦ, συγκολλημένους αἰῶνια· μὴ ἀνάσπαστοι ἄφνω γενοίμεθα. Πο-
 5 σάκις ἐγγύας δεδώκαμεν, ὡς εἰ τῆς ἀσθενείας ἢ τοῦδε τοῦ κινδύνου ἢ τῆσδε τῆς θλίψεως ρουσθῶμεν, Θεῷ γνησίως δουλεύσομεν, καὶ πάλιν ἐπελαθόμεθα τῶν συνθηκῶν; Ἔως πότε ἀνέξεται; ἕως τίνος ἐάσει; Ἀνάγκη πάντως μικρὸν ὕστερον ἐξελθεῖν τῶν ἐνθένδε. Μὴ τοίνυν
 10 εὔρεθῶμεν ἀπαρασκεύαστοι τῶν ἀγαθῶν ἔργων, ἵνα μὴ τὸ οὐαὶ ἡμῖν εἴῃ αἰώνιον καὶ ἀπέραντον, ἀλλ' ἐν ἐτοιμασίᾳ εὐαρεστήσεως, ὅπως συμβασιλεύειν Κυρίῳ καταξιωθῶμεν εἰς ἀτελευτήτους αἰῶνας. Γέ-
 νοιτο.

ΡΙΗ' (118) – Εὐφροσύνη ἡγουμένη.

Ἄρτι μᾶλλον ἀποδέχομαι τὴν τιμιότητά σου, ἀποκλαυσαμένην
 15 τὴν μακαρίαν μητέρα, ὅτε ἐξεληλυθὼς ὁ οἰκονόμος ἀπήγγειλε παρε-
 κεκλήσθαι αὐτὴν ἐν Κυρίῳ, ἐφ' ᾧ καὶ ἡ ταπείνωσίς μου ἀνείθη φρον-
 τίζοντος τὰ κατὰ σέ ὡς ἀδελφῆς ἐν Χριστῷ. Δεῖ γάρ, ὦ κυρία, ἐν τοῖς
 φιλτάτοις, καὶ τὸ τῆς ἀγάπης ἐνδεικνυμένους, πενθῆσαι φυσικῶς, καὶ
 τῷ τῆς ἐλπίδος ἐπερειδομένους δόγματι, παρακληθῆναι θεοπρεπῶς,
 20 μὴδ' ὀποτέρως λυμῆνασθαι τὸ καλόν. Ἴσον γάρ ἐστιν ἀναλγησίας ἢ
 ὑπέρομετρος περιωδυνία. Μέτροις ἀγόμεθα καὶ κανόσι θείοις, καὶ μά-
 λιστα οἱ τὸ τῆς τελειότητος ἐπάγγελμα ἐπανηρημένοι. Ἐκλαυσε καὶ
 Μωσέα τὸν θεόπτην ὁ λαός, ἀλλὰ τεσσαράκοντα ἡμέρας, καὶ Ραχὴλ
 τὴν θαυμασίαν Ἰακώβ ὁ πατριάρχης σὺν τέκνοις, ἀλλὰ βραχείαις ἡμέ-
 25 ραις, καὶ αὐτὸν Ἰωσήφ ὁ πολυθρύλητος, καὶ ἄλλους ἄλλοι ἐν τε Πα-
 λαιᾷ καὶ Νέᾳ Διαθήκῃ, ἀλλ' ὠρισμένως καὶ οὐκ ἀεὶ. Οὕτω δὴ καὶ αὐ-
 τή, ποιήσασα καὶ ποιούσα, ἐπαινετὴ παρά τε Θεῷ καὶ ἀνθρώποις.
 Βλέποις ἀεὶ κατὰ νοῦν τὴν ποθουμένην, καὶ μάλα συμβουλεύω· ἐξ οὗ
 εὐκατάνυκτος ἔση, μισόκοσμος, φιλόθεος, ἐμπαράσκευος πρὸς τὴν αὐ-
 30 τὴν ἔξοδον, οὗ τί ἂν γένοιτο σωτηριωδέστερον;

Τὸ πιστευθὲν σοι ποιμνιον τοῦ Θεοῦ πομαίνοις ὁσίως ὡς μήτηρ

μέχρι τὴν τελευταία ἀναπνοὴ τὸν καρπὸ μας. Νὰ μὴ πει· «Κόψε τον αὐτόν· γιατί νὰ ἀχρηστεύει καὶ τὴ γῆ;»⁸². Νὰ μὴ κλείσει τὴν πόρτα ἐναντίον μας καὶ δὲν ἀνοίγει. Νὰ μὴ μᾶς πάρει ὁ διάβολος στὸ δικό του μέρος καὶ κολαζόμεστε αἰῶνια. Νὰ μὴ ἀρπαχτοῦμε ξαφνικά. Πόσες φορές δώσαμε ὑποσχέσεις, ὅτι ἂν γλυτώσουμε ἀπὸ τὴν ἀρρώστια, ἢ ἀπὸ αὐτὸν τὸν κίνδυνο, ἢ ἀπὸ τὴν τάδε θλίψη, θὰ ὑπηρετήσουμε εἰλικρινᾶ τὸν Θεό, ἀλλὰ καὶ πάλι λησμονήσαμε τὶς ὑποσχέσεις; Μέχρι πότε θὰ μᾶς ἀνέχεται; Μέχρι πότε θὰ μᾶς ἀφήσει; Ὅπωςδήποτε ὅμως εἶναι ἀνάγκη ὑστερα ἀπὸ λίγο νὰ φύγουμε ἀπὸ ἐδῶ. "Ἄς μὴ βρεθοῦμε λοιπὸν ἀπροετοίμαστοι ἀπὸ τὰ καλὰ ἔργα, γιὰ νὰ μὴ εἶναι ἡ συμφορὰ μας αἰῶνια καὶ χωρὶς τέλος, ἀλλὰ μὲ προετοιμασία εὐάρεστη σ' αὐτόν, νὰ ἀξιωθοῦμε νὰ βασιλεύσουμε μαζὶ μὲ τὸν Κύριο στοὺς ἀτελείωτους αἰῶνες.

118. Στὴν ἠγουμένη Εὐφροσύνη.

Τώρα ἐπιδοκιμάζω περισσότερο τὴν τιμότητά σου, πὺ ἐπαυσε νὰ κλαίει τὴ μακάρια μητέρα της, καθὼς ὁ οἰκονόμος πὺ ἦρθε μοῦ ἀνέφερε ὅτι παρηγορήθηκε μὲ τὴ χάρη τοῦ Κυρίου. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ ταπεινότητά μου ἐπαυσε νὰ φροντίζει γιὰ σένα ὡς ἀδελφὴ στὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ. Γιατὶ πρέπει, κυρία, στοὺς πάρα πολὺ ἀγαπητούς, δείχνοντας τὴν ἀγάπη μας, νὰ πενθοῦμε φυσιολογικά, καὶ στηριζόμενοι στὴ διδασκαλία τῆς ἐλπίδας, νὰ παρηγορούμαστε ὅπως θέλει ὁ Θεός, καὶ σὲ καμμιά περίπτωση ἀπὸ τίς δύο νὰ βλάπτουμε τὸ καλό. Γιατὶ ἡ ὑπερβολικὴ ὀδύνη εἶναι ἴση μὲ τὴν ἀναλγησία. Νὰ ὀδηγούμαστε ἀπὸ τὰ μέτρα καὶ τοὺς θεῖους κανόνες, ἰδιαίτερα μάλιστα ὅσοι προτιμήσαμε τὸ ἐπάγγελμα τῆς τελειότητας. "Ἐκλαψε καὶ τὸν θεόπτη Μωυσῆ ὁ λαός, ἀλλὰ σαράντα μέρες, καὶ τὴ θαυμάσια Ραχήλ ὁ πατριάρχης Ἰακώβ μαζὶ μὲ τὰ παιδιά, ἀλλὰ γιὰ λίγες μέρες. Καὶ αὐτόν (τὸν Ἰακώβ) τὸν ἔκλαψε ὁ περίφημος Ἰωσήφ, καὶ ἄλλους ἄλλοι, καὶ στὴν Παλαιὰ καὶ στὴν Καινὴ Διαθήκη, ἀλλὰ γιὰ ὀρισμένο χρόνο, καὶ ὄχι πάντοτε. "Ἐτσι λοιπὸν καὶ σύ, πὺ ἔκανες καὶ ἐξακολουθεῖς νὰ κάνεις τὸ ἴδιο, εἶσαι ἀξιέπαινη καὶ στὸ Θεὸ καὶ στοὺς ἀνθρώπους. Βλέπεις διαρκῶς νοερὰ αὐτὴν πὺ ποθεῖς, καὶ σὲ συμβουλεύω νὰ τὸ κάνεις περισσότερο. "Ἐτσι θὰ εἶσαι περισσότερο κατασκευασμένη, θὰ μισεῖς τὸν κόσμον, θὰ ἀγαπᾶς τὸν Θεό, καὶ θὰ εἶσαι προετοιμασμένη γιὰ τὴν ἔξοδο ἀπὸ τὴ ζωὴ, πράγμα ἀπὸ τὸ ὁποῖο τί θὰ μπορούσε νὰ ὑπάρξει πὺ σωτήριο;

Νὰ ποιμαίνεις τὸ ποίμνιο πὺ σου ἔχει ἐμπιστευθεῖ ὁ Θεὸς μὲ ὁσιό-

πνευματική, ἀλλ' οὐκ ἄρχουσα ἀνθρωπίνως, ὡς τυποῦσα δι' ἑαυτῆς ἐν τοῖς κατ' ἐντολήν, ἀλλ' οὐκ ἀπαιτοῦσα τὰ ὑπὲρ δύναμιν, ὡς ἐπίσης ἐν πάσαις τῇ ἀγάπῃ καταμεριζομένη, ἀλλ' οὐ προστιθεμένη ἄλλη ἄλλως δι' αἵματος τρόπον Ὁραῖς ὅπως νενομοθετήμεθα πρὸς τῆς ἀληθείας;

5 Ἀλλὰ τί φησιν ὁ μέγας Πέτρος; «Καὶ φανερωθέντος τοῦ ἀρχιποίμενος, κομιεῖσθε τὸν ἁμαράντινον τῆς δόξης στέφανον». Ἠλίκον σοι βοῆσαι ἐνώπιον Κυρίου· «Ἴδου ἐγὼ καὶ τὰ παιδιά ἅ μοι δέδωκας». Προσθεῖν δ' ἂν κάκεῖνο· «Ἐγὼ οὐκ ἐκοπίασα κατακολουθῶν σοι, καὶ ἡμέραν ἀνθρώπου οὐκ ἐπεθύμησα, Κύριε». Καὶ γὰρ οὕτως ἔχει

10 Πάντα Θεῷ δέδωκας, πάντα ἠγγήσω σκύβαλα, ἵνα Χριστὸν κερδήσης Ὡστε, εἰ καὶ θλίψεις, αἷς συζῶσιν οἱ θείως διαβιούντες, φέροις, κυρία («Πολλαὶ γὰρ αἱ θλίψεις τῶν δικαίων», ὡς βοᾷ ὁ ἅγιος Δαυῖδ), νοητῶς τε καὶ αἰσθητῶς ἀναπτύσσονται παρὰ τοῦ ἐχθροῦ, οὗ τὰ νοήματα μὴ ἀγνόει, οὗ τὰς μεθοδεῖας ταῖς προσευχαῖς τροποῦ· «Οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἡ

15 πάλῃ πρὸς αἷμα καὶ σάρκα», ὡς φησιν ὁ Ἀπόστολος, «ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχάς καὶ ἐξουσίας τοῦ τῆδε κόσμου», ὧν διαφυγεῖν τὰς παγίδας ἀγωνιστικὸν τῷ ὄντι), ἔχοις ψυχὴν ἐν ἧ ἀναθήσῃ τὰ συμβαίνοντα Ἐντεῦθεν γὰρ χαλινὸς ἁμαρτίας καὶ βοήθεια θεία. Οἷον αἱ ἀδελφαὶ τὴν σὴν ἔχουσαι προστασίαν· δεῖ γὰρ αὐτὰς ἀνατίθεσθαί σοι τὰς ἑαυτῶν

20 ὁρμάς, καὶ πρὸς τί ἐκάστη ἐπιρρεπέστερον ἔχει, καὶ αὐτὴν ὑποδέχεσθαι καὶ τὴν μὲν παρακαλεῖν, τὴν δὲ προθυμεῖσθαι, τὴν δὲ ἀσφαλιζεσθαι, καὶ ἀπλῶς τὸ πρόσφορον ἀπάσαις προσφέρειν. Καὶ μήτοι ἀκηδιάσης ἐν τῷδε. Θεὸς συνασπιστής, Κύριος ὑπερείδων· ἡμεῖς μόνον ἀρξώμεθα, καὶ αὐτὸς «διδάσκει γινῶσιν». «Ζηλῶ ὑμᾶς», φησὶν ὁ Ἀπό-

25 στολος, «ζήλω Θεοῦ· ἡρμοσάμην ὑμᾶς ἐνὶ ἀνδρί, παρθένον ἀγνήν παραστῆναι τῷ Χριστῷ». Οὕτως ὑπολάμβανε τὰ καθ' ἡμᾶς, ὅσον κατὰ ἔσχατον ἀπήχημα ἀφομοιώσεως, κἂν ἄλλως ἁμαρτωλοὶ ἡμεῖς. Καὶ ὁ Θεὸς τῆς εἰρήνης, ὁ καὶ τὴν συνώνυμον εἰρήνην κληθεῖσάν σου μητέρα ἐν εἰρήνῃ καὶ ὁσιότητι πρὸς ἑαυτὸν προσλαβόμενος, καὶ σὲ κατ'

83. Α' Πέτρ. 5, 4.

84. Ἦσ. 8, 18.

85. Ἱερ. 17, 16.

86. Φιλίπ. 3, 8.

87. Ψαλμ. 33, 20.

88. Ἐφ. 3, 8.

89. Ψαλμ. 93, 10.

90. Β' Κορ. 11, 2.

τητα, σάν πνευματική μητέρα, καὶ ὄχι σάν νὰ εἶσαι ἀρχόντισσα κοσμική. Νὰ εἶσαι ὑπόδειγμα ἐφαρμογῆς τῶν ἐντολῶν, καὶ νὰ μὴ ἀπαιτεῖς πράγματα ποῦ εἶναι πάνω ἀπὸ τὶς δυνάμεις τους. Ἐπίσης νὰ μοιράζεις σὲ ὅλες τὰ πάντα μὲ ἀγάπη, καὶ νὰ μὴ φέρεσαι σὲ ἄλλη μὲ ἄλλον τρόπο λόγῳ συγγένειας αἵματος. Βλέπεις πῶς ἔχουμε νομοθετηθεῖ ἀπὸ τὴν ἀλήθεια; Ἄλλὰ τί λέγει ὁ μέγας Πέτρος; «Καὶ ὅταν θὰ φανερωθεῖ ὁ Ἄρχιποιμένας, θὰ λάβετε τὸ ἀμάραντο στεφάνι τῆς δόξας». Πόσο μεγάλο θὰ εἶναι γιὰ σένα νὰ φωνάξεις μπροστὰ στὸν Κύριο· «Νά, ἐγὼ καὶ τὰ παιδιὰ ποῦ μοῦ ἔδωσες»⁸⁴. Θὰ πρόσθετα μάλιστα καὶ ἐκεῖνο· «Ἐγὼ δὲν κουράστηκα νὰ σὲ ἀκολουθῶ, καὶ δὲν ἐπιθύμησα τὶς ἡμέρες τῶν ἀνθρώπων, Κύριε»⁸⁵. Καὶ πραγματικὰ ἔτσι εἶναι. Τὰ ἔδωσες ὅλα στὸν Θεό, ὅλα τὰ θεώρησες ζημία»⁸⁶, γιὰ νὰ κερδήσεις τὸν Χριστό. Ὡστε, ἂν καὶ ὑπομένεις θλίψεις, μὲ τὶς ὁποῖες συζοῦν αὐτοὶ ποῦ ζοῦν θεϊκὰ, κυρία («γιατὶ εἶναι πολλές οἱ θλίψεις τῶν δικαίων»⁸⁷, ὅπως φωνάζει ὁ δίκαιος Δαβίδ), καὶ νοερὰ καὶ αἰσθητὰ, ὑποκινούμενες ἀπὸ τὸν ἐχθρό, τοῦ ὁποῖου τὶς προθέσεις νὰ μὴ τὶς ἀγνοεῖς, καὶ τὶς μεθοδεύσεις νὰ τὶς μετατρέπεις μὲ τὶς προσευχές. Γιατὶ, ὅπως λέγει ὁ Ἀπόστολος, «Δὲν διεξάγουμε πάλι πρὸς σάρκα καὶ αἷμα, ἀλλὰ πρὸς τὶς ἀρχές καὶ ἐξουσίες τοῦ κόσμου αὐτοῦ»⁸⁸, τῶν ὁποίων τὶς παγίδες γιὰ νὰ τὶς ἀποφύγει κανεὶς χρειάζεται πραγματικὸ ἀγώνα. Ἔχεις ψυχὴ στὴν ὁποία νὰ ἀναθέσεις αὐτὰ ποῦ συμβαίνουν. Γιατὶ ἀπὸ τὶς θλίψεις αὐτὲς προέρχεται τὸ χαλινάρι τῆς ἁμαρτίας καὶ ἡ βοήθεια τοῦ Θεοῦ. Ὡπως οἱ ἀδελφές ποῦ ἔχουν τὴ δική σου προστασία. Πρέπει δηλαδὴ αὐτὲς νὰ ἐμπιστεύονται σὲ σένα τὶς ὁρμές τους, καὶ σὲ τί εἶναι ἢ κάθε μὰ ἐπιρρεπής, καὶ νὰ τὴν ἀποδέχεται, καὶ τὴ μία ἀπὸ αὐτὲς νὰ τὴν παρηγορεῖς, στὴν ἄλλη νὰ δείχνεις προθυμία νὰ τὴ βοηθήσεις, τὴν ἄλλη νὰ τὴν προφυλάγεις, καὶ γενικὰ σὲ ὅλες νὰ προσφέρεις αὐτὸ ποῦ εἶναι κατάλληλο γιὰ τὴν περίπτωσή της. Καὶ νὰ μὴ δείξεις ἀδιαφορία στὸ θέμα αὐτό. Ὁ Θεὸς εἶναι συνεργάτης, ὁ Κύριος εἶναι ὑπερασπιστής. Ἐμεῖς εἶναι ἀρκετὸ μόνο νὰ ἀρχίσουμε, καὶ ἐκεῖνος «διδάσκει τὴ γνώση»⁸⁹. «Σᾶς ζηλεύω», λέγει ὁ Ἀπόστολος, «μὲ ζῆλο θεϊκό. Σᾶς ἀρραβώνισα μὲ ἓναν ἄνδρα, γιὰ νὰ σᾶς παρουσιάσω σάν παρθένο ἀγνή στὸν Χριστό»⁹⁰. Ἔτσι νὰ θεωρεῖς ἐμένα, σάν τὸ τελευταῖο ἀντήχημα πρὸς μίμηση, ἂν καὶ κατὰ τὰ ἄλλα εἶμαι ἁμαρτωλός. Καὶ ὁ Θεὸς τῆς εἰρήνης, ὁ ὁποῖος καὶ τὴ μητέρα σου, ποῦ ἦταν συνώνυμη μὲ τὴν εἰρήνη καὶ τὴν παρέλαβε μὲ εἰρήνη καὶ ὁσιότητα κοντά του, εἴθε νὰ σὲ ἀξιώσει καὶ σένα νὰ πολιτευθεῖς ἀκολουθώντας τὰ ἴχνη ἐκείνης, σὺ

ἔχνος ἐκείνης πολιτεύεσθαι ἀξιώσῃ, ποιμαίνων ποιμαίνουσαν, καὶ ὁδηγῶν ὁδηγοῦσαν, ἐν αὐτῷ Χριστῷ τῷ Θεῷ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΡΙΘ' (119) – Ἰακώβω μονάζοντι.

5 Βραδεῖς καὶ ἡμεῖς πρὸς τὴν τῶν γραμμῶν ἀντίδοσιν ἀπηντήκαμεν, ἀδελφὲ τιμιώτατε, οὕτω τοῦ χρόνου δυσκολήσαντος, ἀλλ' ὅμως ἀμειδόμεθά σε τοῖς ἴσοις τῆς ἀγάπης μέτροις, δυσχεραίνοντες μὲν ἐφ' οἷς ἐξεῦρες καθ' ἡμῶν ἐγκωμίοις, ὡς οὐκ ἐχόντων ἐπαίνου λόγον, εὐφραινόμενοι δὲ ἐπὶ τῇ διαπύρῳ ζηλοτυπία τῆς ἠκριδωμένης σου πολι-
10 τείας, φυλαττούσης ἑαυτὴν ἀκατάτακτον τῶν χυδαιομένων τῇ ἀδιαφορία, περὶ ἧς σοι καὶ ὁ πᾶς λόγος. Ἐγὼ δὲ οὐκ οἶομαι, φίλτατε, ὅπερ ἐσήμανας πρόσωπον οὕτω καὶ λέγειν καὶ πράττειν. Ἰαὶ πῶς γὰρ ὁ ἐν βαθμῷ ἱεραρχίας ἀνηγμένος χαμαιζήλως ἄγοιτο; πῶς δὲ καὶ ὁ ἠθληκῶς δι' ὁμολογίας συννυποφέρεται τοῖς ἀζηλώτοις καὶ ἀνιέροις; Φῆς
15 γὰρ λέγειν αὐτόν, ὅτι τὸ καθέζεσθαι εἰς ἐπισκοπεῖον, ἐν ᾧπερ ἠσέδησεν ὁ κατέχων, τὸ κωλύον οὐδέν, καὶ τὸ παρὰ συγκαταβατῶν ἀνεπισκόπων σιτίζεσθαι, οὐδὲν μάχεται τῷ κανόνι τῆς εὐσεβείας. Καὶ πῶς τοῦτο οὐ μάχεται τῇ ἀληθείᾳ, τοῦ ἁγίου Δαυῖδ ψάλλοντος, «Ἐλαιον ἁμαρτωλοῦ μὴ λιπανάτω τὴν κεφαλὴν μου», τοῦ τε ἁγίου Ἀθανασίου
20 προστάσσοντος, μηδεμίαν κοινωνίαν ἔχειν ἡμᾶς πρὸς τοὺς αἵρετικούς, ἀλλὰ μὴν μηδὲ πρὸς τοὺς κοινωνοῦντας μετὰ τῶν ἀσεβῶν; Πῶς δὲ οὐ κοινωνία, εἴπερ δεῖ καθέζεσθαι ἐν τόπῳ τοιούτῳ, καὶ τῶν τοιούτων σιτίζεσθαι; Οὐκ ἔχει φύσιν καὶ μὴ ἐκεῖσε κάθηται τις ἐκεῖθεν δὲ τρέφοιτο, αὐτὴ ἡ δόσις καὶ λῆψις κοινωνίαν ἐργάζοιτο· φησὶ γὰρ ὁ Ἀπό-
25 στολος «Οἴδατε καὶ ὑμεῖς, Φιλιππηῖοι, ὅτε ἐξῆλθον ἀπὸ Μακεδονίας, οὐδεμία μοι Ἐκκλησία ἐκοινώνησε χάριν δόσεώς τε καὶ λήψεως, εἰ μὴ ὑμεῖς μόνον· ὅτι καὶ ἐν Θεσσαλονίκη ἅπαξ καὶ δις εἰς τὴν χρεῖαν μοι ἐπέμψατε». Εἰ οὖν τὸ ἅπαξ καὶ δις λαβεῖν κοινωνίαν ἀπέφηνε τὸ φῶς τοῦ κόσμου, τὸ αἰεὶ λαμβάνειν τίς ἂν εὖ φρονῶν οὐ φεύξειτο ὡς
30 ἀντίθετον φωτός; Δεῖ δὲ τὴν ἀγιωσύνην σου ἐπιεικῶς καὶ ταπεινοφρόνως τῷ πατρὶ τὰς ὑπομνήσεις εἰσοῖσαι· καὶ μὲν πεισθῆ, ἐκερδήσαμεν τὸν πατέρα· εἰ δὲ μὴ, τὸ ἑαυτῶν ἀσφαλὲς μὴ προώμεθα.

πού ποιμένες ποιμένες και ὀδηγεῖς ὀδηγούς, με τὴ χάρη τοῦ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ μας, στὸν ὅποιο ἀνήκει ἡ δόξα στοὺς αἰῶνες. Ἀμήν.

119. Στὸν μοναχὸ Ἰάκωβο.

Καθυστερημένα καὶ ἐγὼ, τιμιώτατε ἀδελφέ, ἀπάντησα στὰ γράμματά σου, ἐπειδὴ μὲ ἐμπόδισε πολὺ ὁ χρόνος, ἀλλ' ὅμως σὲ ἀνταμείβω με τὰ ἴσα μέτρα ἀγάπης, ἂν καὶ αἰσθάνομαι στενοχώρια γιὰ τὰ ἐγκώμια πού ἔπλεξες γιὰ μένα, γιατί δὲν εἶναι ἄξια ἐπαίνου. Ὅμως χαίρομαι γιὰ τὸν ὀλόθερμο ζῆλο τοῦ ὀρθότατου τρόπου ζωῆς σου, ἡ ὁποία διατηρεῖται μακριὰ ἀπὸ ἐκείνους πού δείχνουν ἀδιαφορία με τρόπο χυδαῖο, στὴν ὁποία ἀναφέρεται ὀλόκληρο τὸ γράμμα σου. Ἐγὼ ὅμως, φίλτατε, δὲν νομίζω, ὅτι τὸ πρόσωπο πού ἀναφέρεις μιᾶ καὶ ἐνεργεῖ ἔτσι. Πῶς δηλαδή αὐτὸς πού βρίσκεται στὸν ψηλότερο βαθμὸ τῆς ἱεραρχίας θὰ μπορούσε νὰ φέρεται ταπεινά; Καὶ πῶς αὐτὸς πού ἀγωνίστηκε με ὀμολογία θὰ μπορούσε νὰ συναναστρέφεται με τοὺς μὴ ζηλωτὲς καὶ ἀνίερους; Λὲς βέβαια πῶς ὁ ἴδιος ἰσχυρίζεται, ὅτι τὸ νὰ μένει σὲ ἐπισκοπεῖο στὸ ὀποῖο διέπραξε ἀσέβεια αὐτὸς πού τὸ κατεῖχε, δὲν ἀποτελεῖ κώλυμα, καὶ ὅτι τὸ νὰ τρώει μαζί με ἐνδοτικούς μὴ ἐπισκόπους, δὲν ἔρχεται σὲ ἀντίθεση με τὸν κανόνα τῆς πίστεως. Καὶ πῶς αὐτὸ δὲν ἔρχεται σὲ ἀντίθεση με τὴν ἀλήθεια, τὴ στιγμή πού ὁ ἅγιος Δαβὶδ ψάλλει, «Λάδι ἁμαρτωλοῦ νὰ μὴ χυθεῖ ποτὲ στὸ κεφάλι μου»⁹¹, καὶ ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος προστάζει νὰ μὴ ἔχουμε καμμιά ἐπικοινωνία με τοὺς αἵρετικούς, ἀλλ' οὔτε καὶ με ἐκείνους πού σχετίζονται με τοὺς ἀσεβεῖς; Καὶ πῶς δὲν εἶναι κοινωνία, ὅταν πρέπει νὰ κάθεται σὲ τέτοιον τόπο καὶ νὰ τρώει ἀπὸ τέτοιους; Δὲν εἶναι σωστό, καὶ ἂν ἀκόμη κάποιος δὲν κάθεται ἐκεῖ, ἀλλὰ τρέφεται ἀπὸ ἐκεῖ, καθόσον αὐτὴ δοσοληψία συνεπάγεται ἐπικοινωνία. Γιατὶ ὁ Ἀπόστολος λέγει· «Γνωρίζετε καὶ σεῖς, Φιλιππηῖοι, ὅτι ἔφυγα ἀπὸ τὴ Μακεδονία, καὶ καμμιά ἐκκλησία δὲν ἦρθε σὲ ἐπικοινωνία μαζί μου, με σκοπὸ τὴ δοσοληψία, παρὰ μόνο ἐσεῖς, οἱ ὀποῖοι καὶ στὴ Θεσσαλονίκη μοῦ στείλατε βοήθεια καὶ μὰ καὶ δύο φορές γιὰ τὶς ἀνάγκες μου»⁹². Ἐὰν λοιπὸν τὸ ὅτι πῆρε μία καὶ δύο φορές, τὸ φῶς τοῦ κόσμου τὸ ὀνόμασε κοινωνία, τὸ νὰ παίρνομε διαρκῶς, ποιὸς καλῶς σκεπτόμενος δὲν θὰ τὸ ἀποφύγει, ὡς ἀντίθετο πρὸς τὸ φῶς, Πρέπει λοιπὸν ἡ ἀγιωσύνη σου με ἐπιείκεια καὶ ταπεινοφροσύνη νὰ κάνει τὴν ὑπενθύμιση στὸν πατέρα. Καὶ ἂν βέβαια πεισθεῖ, κερδήσαμε τὸν πατέρα, ἂν ὅμως ὄχι, τότε νὰ μὴ ξεφύγουμε ἀπὸ τὴν ἀσφάλειά μας.

Περὶ γὰρ τοῦ παιδία βαπτίζεσθαι ὑπὸ τῶνδε, τὴν ἐπιστολὴν ὅλην ἦν πρὸς τὸν αὐτὸν ἐγκαλέσαντα περὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματος ἐχάραξα, καὶ τῇ σῆ τιμιότητι ἀπέστειλα, περιπτὸν ἠγησάμενος δις ἐπὶ τὸ αὐτὸ εἰκαιολογεῖν. Οὕτως οὖν ἐγὼ ὁ ταπεινὸς φρονῶ, καὶ φρονουῦντας τοὺς 5 ἁγίους ὁρῶ, ὡς δὲ ἐκάστω δοκεῖ ἔχειν εὐροίεν. Ἴσως δὲ φαίη ὁ ἀρτιζόμενος, ἐκ τοῦ ὀρθοφρονήσαντος καὶ ἐπιτιμηθέντος εἶναι τὴν λῆψιν ἀλλ' οὐπω ταῦτα· ἕως δ' ἂν κατέχοι τὴν ἐπισκοπὴν, εἰ καὶ μὴ ἱεροουργεῖ, μηδὲ μετέχοι τῶν ἁγιασμάτων. Ἡ δὲ ἀληθὴς μετάνοια, τῷ ἀφήσαι τὴν ἐπισκοπὴν καὶ πόρρω γενέσθαι, ὥσπερ τινὲς ἐποίησαν, ἀφ' ὧν 10 ἀβλαβὲς τὸ λαμβάνειν, μεθ' ὧν καταδεκτὸν καὶ τὸ συνεσθίειν. Ἄλλο τι λέγειν οὐκ ἔχω, ἢ τὸ παρακληθῆναί σε προσεύχεσθαι περὶ τῆς ταπεινώσεώς μου, οὐ μόνον ὀρθῶς ἐκτεῖν, ἀλλὰ καὶ ὀρθοποδεῖν περὶ τὴν πράξιν.

PK' (120) – Νικήτα τοποτηρητῆ.

15 Ἐπειδὴ ἐδώροφόρησεν ἡμῖν ἡ φιλέντολός σου δεξιά, τοῦτο κάκεινο, δέσποτα, δέξοιτο καὶ τὰ πρὸς ἡμῶν τῶν εὐτελῶν. Αἱ ἡμέτεραι ἀποστολαί, προσευχαί, εὐχαριστίαι, εἰ δέ τι καὶ ἕτερον δεῖ προσθεῖναι, νουθεσίαι. Καὶ τίνες αὐταί; Φοβεῖσθαι ὑμᾶς τὸν Θεόν, πίστιν ἔχειν ὀρθήν, ἀπέχεσθαι σαρκικῶν ἐπιθυμιῶν, πορνείας, μοιχείας, ἀκαθαρ- 20 σίας, πάσης ἄλλης ἀσελγείας, αἰρεῖσθαι δὲ τὰ θεῖα πράττειν, ἐλεεῖν πτωχόν, φεῖδεσθαι δούλων, ὀρέγειν χεῖρα τῷ πλησίον, ταπεινοφρονεῖν, συνεσταλμένον εἶναι, καὶ μὴ διακεχυμένον ταῖς αἰσθήσεσι, δι' ὧν θάνατος ἁμαρτίας ἄνεισιν, αὐταρκειάς ἔχεσθαι, «μὴ μεθύσκεσθαι οἴνω, ἐν ᾧ ἔστιν», ἀποστολικῶς εἰπεῖν, «ἄσωτία», μὴ φιλαργυρεῖν, ἐν ᾧ 25 ἡ ρίζα πάντων τῶν κακῶν ἔστι, σχολάζειν ἐν δεήσεσιν, ἐν ἀναγνώσεσιν, ἐν ψαλμωδίαις, ἐν μερίμνη θανάτου, ἐφ' ἧ κατάνυξις ψυχῆς καὶ δάκρυα. Δακρύων γὰρ ὁ παρὼν βίος, ὡς Χριστιανοί, ἀλλ' οὐ γελώτων. Μηδαμῶς ὀμνύειν, μηδὲ ὄρκον τὸ πάντιμον ὄνομα τοῦ Θεοῦ διὰ στόματος φέρειν· οὐ γὰρ ἔστι τὸν ὀμνύοντα σωθῆναι. Καθαρεύειν φθόνου

93. Ἐναπληρωτῆς δηλαδή κενῆς θέσεως ἐπισκόπου.

94. Πρὸβλ. Ρωμ. 5, 12.

95. Ἐφ. 5, 18.

96. Α' Τιμ. 6, 10.

“Όσο για τὸ ὅτι βαπτίζονται παιδιὰ ἀπὸ αὐτοῦς, ὁλόκληρη τὴν ἐπιστολὴ πού ἔγραψα σ' αὐτόν, ἐπειδὴ μὲ κατηγόρησε γι' αὐτὸ τὸ θέμα, καὶ τὴν ἔστειλα στὴν τιμότητά σου, θεώρησα περιττὸ νὰ κάνω ἄσκοπα δυὸ φορές λόγο γι' αὐτό.” Ἐτσι λοιπὸν πιστεύω ἐγὼ ὁ ταπεινός, καὶ βλέπω νὰ πιστεύουν καὶ οἱ ἅγιοι, καὶ εὐχομαι ὁ καθένας νὰ βρεῖ ἔτσι ὅπως νομίζει ὅτι ἔχει τὸ θέμα. Ἴσως ὅμως νὰ ἰσχυριστεῖ αὐτὸς πού τρέφεται, ὅτι ἡ λήψη γίνεται ἀπὸ ἐκεῖνον πού ἀσπάστηκε τὴν ὀρθὴ πίστη καὶ ἔλαβε ἐπιτίμιο. “Ὁμως αὐτὰ δὲν εἶναι σωστά· ὅσο θὰ κατέχει τὴν ἐπισκοπὴν, ἔστω κι' ἂν (λόγω ἐπιτιμίου) δὲν ἱερουργεῖ, δὲν μπορεῖ νὰ μετέχει στὰ μυστήρια. Καὶ ἡ ἀληθινὴ μετάνοια ἀποδεικνύεται μὲ τὸ νὰ ἀφήσει τὴν ἐπισκοπὴν καὶ νὰ ἀπομακρυνθεῖ ἀπὸ αὐτήν, ὅπως ἔκαναν πολλοί. Ἐκεῖνοι ἀπὸ τοὺς ὁποίους εἶναι ἀβλαβὲς τὸ νὰ παίρνει κανεὶς, μὲ αὐτοὺς εἶναι ἀποδεκτὸ καὶ τὸ νὰ τρῶει.” Ἄλλο τίποτε δὲν ἔχω νὰ πῶ, παρὰ τὸ νὰ σὲ παρακαλέσω νὰ προσεύχεσαι· γιὰ τὴν ταπείνωσή μου, ὄχι μόνο νὰ μιλῶ σωστά, ἀλλὰ καὶ νὰ βαδίζω σωστά ὡς πρὸς τὴν πράξη.

120. Στὸν τοποτηρητὴ⁹³ Νικήτα.

Ἐπειδὴ ἡ γεμάτη ἀγάπη πρὸς τὶς ἐντολὰς δεξιὰ σου, δέσποτα, μᾶς δώρισε αὐτὸ κι' ἐκεῖνο, δέξου καὶ τὰ δῶρα τὰ δικά μου, ἐμοῦ τοῦ εὐτελοῦς. Οἱ δικές μου ἀποστολές εἶναι προσευχές, εὐχαριστίες, καί, ἂν πρέπει νὰ προσθέσω καὶ κάτι ἄλλο, εἶναι νουθεσίες. Καὶ ποιές εἶναι αὐτές; Νὰ φοβᾶσαι τὸν Θεὸ, νὰ ἔχεις ὀρθὴ πίστη, νὰ ἀπέχεις ἀπὸ τὶς σαρκικὲς ἐπιθυμίες, πορνεῖες, μοιχεῖες, ἀκαθαρσίες, καὶ ἀπὸ κάθε ἄλλη ἀσέλγεια, καὶ νὰ ἐπιδιώκεις νὰ ἐκτελεῖς τὰ θεῖα, νὰ ἐλεεῖς τὸν φτωχό, νὰ φροντίζεις γιὰ τοὺς δούλους, νὰ ἀπλώνεις τὸ χέρι στὸν πλησίον, νὰ εἶσαι ταπεινόφρων καὶ συνεσταλμένος, καὶ νὰ μὴ ἔχεις διασκορπισμένες τὶς αἰσθήσεις σου, μέσα ἀπὸ τὶς ὁποῖες προέρχεται ὁ θάνατος τῆς ἁμαρτίας⁹⁴, νὰ ἐπιδιώκεις τὴν αὐτάρκεια, «νὰ μὴ μεθᾶς μὲ κρασί, στὸ ὅποιο», σύμφωνα μὲ τὸν ἀπόστολο, «βρίσκεται ἡ ἀσωτία»⁹⁵, νὰ μὴ παρασύρεσαι ἀπὸ τὴ φιλαργυρία⁹⁶, ἡ ὁποία εἶναι ρίζα ὅλων τῶν κακῶν, καὶ νὰ ἀφοσιώνεσαι στὶς δεήσεις, στὰ ἀναγνώσματα, στὶς ψαλμωδίες, στὴ φροντίδα τοῦ θανάτου, στὴν ὁποία ὑπάρχουν κατάνυξη τῆς ψυχῆς καὶ δάκρυα. Γιατὶ ἡ παροῦσα ζωὴ, Χριστιανοί μου, εἶναι περίοδος γιὰ δάκρυα καὶ ὄχι γιὰ γέλια. Νὰ μὴ ὀρκίζεσαι γιὰ κανένα λόγο, οὔτε νὰ βάζεις στὸ στόμα σου ὀρκιζόμενος τὸ πάντιμο ὄνομα τοῦ Θεοῦ ὡς ἐγγύηση, γιατί αὐτὸς πού ὀρκίζεται δὲν εἶναι δυνατόν νὰ σωθεῖ. Νὰ εἶσαι καθαρὸς ἀπὸ

τοῦ Καΐνου, καταλαλιᾶς τῆς ολεθρίου, μίσους τοῦ ἐχθροθέου, λοιδορίας τῆς ἔξω τιθείσης βασιλείας οὐρανῶν τιμᾶν τὸν βασιλέα, τοὺς γεννήτορας ἀγαπᾶν ὡς ἑαυτὸν τὴν ὁμόζυγον, καὶ μὴ γνωρίζειν ἄλλην πλευρὰν πορνικὴν, ἐφ' ἣ ὀργὴ Θεοῦ· «Πόρνος γὰρ καὶ μοιχοὺς κρινεῖ ὁ Θεός». Παιδεύειν ἐνθέως τὰ τέκνα, καὶ ἑαυτὸν ὑπόδειγμα τιθέναι τῆς αὐτῶν συνέσεως, καὶ ὅσα ἄλλα ὁ τῆς ἐντολῆς λόγος ἀπαιτεῖ εἰς σωτηρίαν ψυχῆς Ταῦτα, ᾧ δέσποτα, ἀμειπτήρια τῶν καλῶν σου παροχῶν, ἃ μὴ ἀτιμάσεις, κἂν ἐξ ἀτίμου στόματος προήχθη. Θεοῦ γὰρ ἐντολαὶ παντὸς χρυσίου καὶ λίθων πολυτίμων τιμαλφέστεραι.

10 **PKA' (121) – Θωμᾶ, πατριάρχῃ Ἱεροσολύμων.**

Ἠλίκον ἦσθημεν οἱ ταπεινοὶ τῆς διὰ τοῦ γράμματος πανσέφου ὑμῶν προσφωνήσεως ἠξιωμένοι, συνορᾶν πάρεστι τῇ κορυφαίᾳ ὑμῶν μακαριότητι, οἷγε τῷ ἀποστολικῷ βαθμῷ ὑπερανεσιτῶτες, καὶ τὸ τοῦ Ἀδελφοθέου δι' ἐννόμου διαδοχῆς ἐπέχοντες πρόσωπον, καὶ
 15 ψιλῇ προσρήσει τιμᾶν ἔχοιτε τοὺς καθ' ἡμᾶς ἀγεράστους, κατὰ τὸ εἰκός, μὴ ὅτι γε τηλικούτων ἐπαίνων ὑψώμασιν, ᾧ ἡμεῖς τοσοῦτον ἀποδέομεν, ὡς μικροῦ δεῖν μηδὲ τολμᾶν οἴεσθαι περὶ ἡμῶν ὑφ' ὑμῶν ταῦτα λελέχθαι, ἀλλ' οὐδέ τινος τῶν ἀνδρικῶν εἶναι τὰ ἐγκώμια, ἠγουν τοῦ θεσπεσιωτάτου ἡμῶν ἀρχιποίμενος, ἐφ' ᾧ πᾶς καὶ παντὸς
 20 ὁ τῆς εὐφημίας, εἰκότως ἀνάπτοιτο ὁ λόγος. Ἀλλὰ πῶς ἂν ἄλλως τὸ θεομίμητον ὑμῶν καὶ εὐσυμπάθητον ὑπεδείχθη, μὴ οὐχὶ ταῖς πατρικαῖς διαθέσει θριαμβευόμενον, ὡς καὶ ἡλίου ἕξαλμα ἀκτῖσι κατασπειρόμενον; Πῶς δ' ἂν ἑτέρως τὸ σύμψυχον ἡμῖν καὶ ὁμόγνωμον ἐγνωρίσθη, μὴ οὐχὶ πρὸς τοὺς τοῖς ἐναντίοις ὁποῖοί ποτε ἦσαν αὐτο-
 25 μολήσαντας διακρινόμενον, ἐφ' οἷς, εἰ καὶ τολμηρόν, πρὸς ἡμῶν ὁμως ἔνδικόν ἐστι φάναι· Τί τοῦτο; Ὅτι τῆς αἰρέσεως διωκτικῶς ἀναπαφλασάσης, ἐχρῆν τοὺς τῶν ὑψηλῶν θρόνων ἐξόχους, ὡς τοῦ Πνεύματος συμμάχους καὶ τῶν ἀποστολικῶν ὑποθηκῶν ἐμπλέους, συγκινηθῆναι φιλαδέλφως, χεῖρα ὀρέξαι τοῖς ὑπὲρ ἀληθείας κάμνουσι συμ-
 30 παθοπρεπῶς. «Εἴτε», γὰρ φησι, «πάσχει ἐν μέλος, συμπάσχει πάντα τὰ

τὸν φθόνον τοῦ Καίιν, ἀπὸ τὴν ὀλέθρια κακολογία, ἀπὸ τὸ μῖσος ποὺ εἶναι ἐχθρὸς τοῦ Θεοῦ, ἀπὸ τὴν ὑβριολογία ποὺ μᾶς θγάζει ἔξω ἀπὸ τὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Νὰ τιμᾶς τὸν βασιλιὰ καὶ τοὺς γονεῖς σου, νὰ ἀγαπᾶς τὴ σύζυγό σου ὅπως ἀγαπᾶς τὸν ἑαυτό σου, καὶ νὰ μὴ γνωρίσεις ἄλλη πορνικὴ πλευρὰ γυναίκας, γιὰ τὴν ὁποία ἔρχεται ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ. Γιατὶ «τοὺς πόρνους καὶ τοὺς μοιχοὺς θὰ τοὺς τιμωρίσει ὁ Θεός»⁹⁷. Νὰ παιδαγωγεῖς σωστὰ τὰ παιδιὰ σου, καὶ νὰ προβάλλεις τὸν ἑαυτό σου παράδειγμα γιὰ τὴ σύνεσή τους, καὶ ὅσα ἄλλα ἀπαιτοῦν οἱ ἐντολὲς γιὰ τὴ σωτηρία τῆς ψυχῆς. Αὐτὰ, δέσποτα, θὰ εἶναι ἐκεῖνα ποὺ θὰ βραβεύσουν τὶς καλὲς σου παροχές, τὰ ὁποῖα εἶθε νὰ μὴ τὰ περιφρονήσεις, ἔστω καὶ ἂν εἰπώθησαν ἀπὸ ἄτιμο στόμα. Γιατὶ οἱ ἐντολὲς τοῦ Θεοῦ εἶναι πιὸ πολύτιμες ἀπὸ ὅλο τὸ χρυσάφι καὶ ἀπὸ τοὺς πολύτιμους λίθους.

121. Στὸν πατριάρχη Ἱεροσολύμων Θωμᾶ.

Πόσο χάρηκα ὁ ταπεινός, ποὺ ἀξιώθηκα νὰ λάβω τὸ γράμμα τῆς πάνσοφης προσφώνησής σας καὶ μοῦ δόθηκε ἡ δυνατότητα νὰ βλέπω συγχρόνως καὶ τὴν κορυφαία σας μακαριότητα, σεῖς ποὺ μὲ τὸν ἀποστολικὸ βαθμὸ εἶστε πάνω ἀπὸ ὅλους, καὶ μὲ νόμιμη διαδοχὴ ἐκπροσωπεῖτε τὸ πρόσωπο τοῦ Ἀδελφόθεου, καὶ ποὺ μὲ τὸν ἀπλὸ χαιρετισμό σας μπορεῖτε νὰ τιμᾶτε ἐμᾶς τοὺς ἀδράβευτους, ὅπως εἶναι φυσικό, πόσο μᾶλλον μὲ τὸ ὕψος τόσο μεγάλων ἐπαινῶν, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἐγὼ εἶμαι τόσο πολὺ κατώτερος, ὥστε σχεδὸν δὲν τολμῶ νὰ πιστέψω ὅτι αὐτὰ ἔχουν εἰπωθεῖ ἀπὸ σᾶς γιὰ μένα, καὶ ποὺ οἱ ἔπαινοι δὲν εἶναι κανενὸς ἀπὸ τοὺς γενναίους ἄνδρες, ἀλλὰ τοῦ πιὸ θεόπνευστου ἀρχιποιμένα μας, στὸν ὁποῖο εὐλόγα θὰ μπορούσε νὰ ἀναφερθεῖ κάθε ἐπαινετικὸς λόγος τοῦ καθενός. Ἄλλωστε πῶς θὰ μπορούσε ἄλλιῶς ν' ἀποδειχθεῖ ἡ θεομίμητη ἀγάπη σας, ἂν δὲν δειχνόταν μὲ τὶς πατρικὲς διαθέσεις, ὅπως καὶ ἡ ἀνατολὴ τοῦ ἡλίου ποὺ διαχέεται παντοῦ μὲ τὶς ἀκτῖνες; Καὶ πῶς μὲ ἄλλο τρόπο θὰ γινόταν γνωστὴ ἡ ὁμοψυχία καὶ ἡ ὁμογνωμοσύνη μὲ μᾶς, ἂν δὲν ξεχώριζες ἀπὸ ἐκείνους ποὺ κατέφυγαν στους ἀντίθετους, ὅποιοι καὶ ἂν ἦταν αὐτοί, γιὰ τοὺς ὁποίους, ἂν καὶ εἶναι τολμηρό, ἀλλὰ εἶναι δίκαιο ἐμεῖς νὰ ποῦμε; Καὶ ποῖο εἶναι αὐτό; Ὅτι δηλαδή, ὅταν ἡ αἵρεση ἀναρρίπαζε τὴ φωτιὰ τοῦ διωγμοῦ, ἔπρεπε οἱ ἐξέχοντες τῶν ὑψηλῶν θρόνων, σὰν σύμμαχοι τοῦ Πνεύματος καὶ γεμάτοι ἀπὸ τὶς ἀποστολικὲς ὑποθήκες, νὰ συγκινηθοῦν ἀπὸ ἀδελφικὴ ἀγάπη καὶ νὰ ἀπλώσουν τὸ χέρι τους μὲ συμπάθεια πρὸς ἐκείνους ποὺ ὑπέφεραν γιὰ τὴν ἀλήθεια.

μέλη, εἴτε δοξάζεται ἐν μέλος, συγχαίρει πάντα τὰ μέλη», κεφαλῆς δηλαδή οὔσης τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ὅλου σώματος Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ ἡμῶν.

“Ὅπερ ὁ τῆς Δύσεως ἀποστολικὸς πεπραχὸς ὅσον ὤνησε, τί δεῖ
5 καὶ λέγειν, ἐπιρρώσας μὲν τὰ τῶν ἐνισταμένων ὅτι μάλιστα φρονήμα-
τα, εἶπερ καὶ σμικρὰ ροπή σθένος ἐμποιεῖν εἴωθε τῷ κάμνοντι, ἐπιρρα-
πίσας δὲ τῷ πνευματοκινήτῳ ἐλεγμῷ τῶν ἀσεβούντων τὰ φρονήματα,
οὐ τί ἂν γένοιτο σωτηριωδέστερον; Οἷς δὲ τοῦτο ποιεῖν ἐξόν, οὐτίπου
ποιήσασι, τὸναντίον δέ, οὐκ ἔχω λέγειν ὁ τάλας, αἰδοῖ τοῦ τῆς μακα-
10 ριότητος ἡμῶν ἀγγέλου, ὅσον ἂν εἴη τὸ κατηγόρημα. Ἄλλ’ ἐκεῖνα μὲν
πέρας εἴληφεν, οἷον καὶ ἐξήκουσται ἅπασι τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ ἐκ πο-
δῶν ποιήσαντος τὸν ἀλιτήριον δράκοντα, καὶ ἰσχυρῶς θανάτῳ ἐξαισίῳ καὶ
τῆς ἀποστασίας ἐνδίκῃ. Οὐ μὴν τὰ παρόντα καθὼς ὑπετόπασέ πως
“Ὅτι ὁ μὲν χειμῶν παρῆλθεν, οὐτίπου δὲ τὸ ποθούμενον ἔαρ, ἢ ὅσον
15 αἰθρίαν τινὰ ὑπανγάζει, καὶ τήνδε διὰ τὸ ἀπ’ ἡοῦς νέφος Ἄρκειν γὰρ
ἠγοῦμαι ἐπὶ τῆς εἰκόνης εἶσαι τὸν λόγον, μήτε τῆς ὑμῶν μεγαλονοίας
ἐνδεομένης μαθήσεως, μήτ’ αὖ τοῦ καιροῦ ἐπιτρέποντος φαίην ἐκδη-
λότερα, οὐ χάριν καὶ αἰ ἱεραὶ ὑμῶν κεραῖαι ἀνεπίδοτοι. Πῶς γὰρ ἂν
καὶ ἐπεδόθησαν, ἡμῶν τῶν εὐτελῶν ὠδέ που πορρωτέρω τοῦ ἄστεος
20 παρερριμμένων, ὥσπερ καὶ ἄλλων ἀλλαγῆ τῶν δεδιωγμένων; Καὶ
γοῦν καὶ λογίαι, ὥσπερ ἐποθοῦμεν, οὕτω ἐγένοντο, πλὴν ἢ γενομένη
ὡς ἐν τῷ ἐμβολυμαίῳ πιπτακίῳ δεδήλωται, τῶν ἐπιδωσάντων εἴληφέναι
μᾶλλον ἢ προέσθαι χάριν ὁμολογούντων· ὅτι ἠξιώνται κοινωνίαν τινὰ
σχεῖν ἐν τοῖς ἀγνωτάτοις τόποις, ἐφ’ οἷς τὸ μέγα τῆς εὐσέβειας ἀπετελέ-
25 σθη μυστήριον, Θεὸς ἐν τῷ καθ’ ἡμᾶς ὀφθεῖς εἶδει.

“Ὡ τοῦ παναρρήτου θαύματος! “Ὅνπερ ἐγγεγραμμένον, κὰν τῇ
Γραφῇ πατροπαραδότῳ, ἤτοι θεοκηρύκτῳ, ἡμεῖς, μᾶλλον δὲ ἢ ὑπ’
οὐρανόν, ὁμολογοῦμέν τε καὶ προσκυνοῦμεν, ἐξ αὐτῆς βαλθίδος τοῦ
κηρύγματος. Οὐ γὰρ ἂν ἄλλως ὁμολογηθεῖεν Χριστός, ὡς οἱ μακαριώ-
30 τατοι διδάσκετε, ἤρηνται δὲ Ἰουδαϊκῶς οἱ δυσώνυμοι Εἰκονομάχοι,

98. Α' Κορ. 12, 26.

99. Τὸ μικρότερο γράμμα τοῦ ἐβραϊκοῦ ἀλφαβήτου, καὶ κατὰ συνεκδοχὴν χαρακτηρισμὸς τῶν «εὐτελῶν» γραμμάτων τοῦ Θεοδώρου Στουδίτου.

Γιατί λέγει· «εἴτε πάσχει τὸ ἓνα μέλος, συμπάσχουν ὅλα τὰ μέλη, εἴτε δοξάζεται ἓνα μέλος, χαίρονται μαζί ὅλα τὰ μέλη»⁸⁸, ἀφοῦ δηλαδή κεφαλή ὅλου τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ σώματος εἶναι ὁ Χριστός, ὁ ἀληθινός Κύριος καί Θεός μας.

Τό πόσο ὠφέλησε αὐτὸ ποῦ ἔκανε ὁ ἀποστολικὸς τῆς Δύσεως, γιατί πρέπει νά τὸ πῶ, τῆ στιγμῆ ποῦ ἐνίσχυσε τὸ φρόνημα αὐτῶν ποῦ ἀντιστέκονται, ἀφοῦ ἀκόμα καὶ μικρὴ συγκατάνευση παρέχει συνήθως δύναμη σ' αὐτόν ποῦ ὑποφέρει, καὶ χτύπησε μὲ τὸν πνευματοκίνητο ἔλεγχο τὴν ἔπαρση τῶν ἀσεβῶν, πράγμα ἀπὸ τὸ ὁποῖο τί θὰ μπορούσε νὰ ὑπάρξει πιὸ σωτηριῶδες; "Ὅταν ὁμως ἐκεῖνοι ποῦ πρέπει νὰ τὸ κάνουν αὐτό, δὲν ἔχουν κάνει ἀπολύτως τίποτε, ἀλλὰ καὶ ἔκαναν τὸ ἀντίθετο, δὲν μπορῶ ὁ ταλαίπωρος νὰ πῶ, ἀπὸ σεβασμὸ τῆς μακαριότητος τοῦ ἀγγέλου μας, πόσο μεγάλη εἶναι ἡ κατηγορία. Ἄλλὰ ἐκεῖνα βέβαια τελείωσαν, πράγμα ποῦ ἀκούστηκε σὲ ὅλους, ἀφοῦ ὁ ἀγαθὸς Θεὸς ἔδιωξε τὸν ἀλιτήριο δράκο, καὶ μάλιστα μὲ θάνατο ἐντυπωσιακὸ καὶ ταιριαστὸ στὴν ἀποστασία. "Ὅμως ἡ παρούσα κατάσταση δὲν ἐξελίχθηκε ὅπως ὑπολογιζόταν. Γιατί ὁ χειμῶνας βέβαια πέρασε, ἀλλὰ δὲν φάνηκε ἀκόμα ἡ ποθητὴ ἀνοιξη, παρὰ μόνο τόσο, ὅσο νὰ φωτίσει κάποια αἰθρία, καὶ αὐτὴ ἀπὸ τὸ σύννεφο τῆς χαραυγῆς. Γιατί νομίζω πῶς εἶναι ἀρκετὸ νὰ ἀφήσω τὸν λόγο στὴν εἰκόνα, ἀφοῦ οὔτε ἡ δική σας μεγαλοφροσύνη ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ μάθηση, οὔτε καὶ ὁ καιρὸς ἐπιτρέπει νὰ μιλήσω πιὸ φανερά, ἐξαιτίας τοῦ ὁποίου καὶ οἱ ἱερεῖς μας κεραῖες⁸⁹ μένουν ἀνεπίδοτες. Πῶς ἄλλωστε θὰ μπορούσαν νὰ ἐπιδοθοῦν, ἀφοῦ ἐμεῖς οἱ εὐτελεῖς εἴμαστε παραπεταμένοι κάπου ἐδῶ μακριὰ ἀπὸ τὴν πόλη, ὅπως καὶ ἄλλοι ποῦ εἶναι διωγμένοι ἄλλου; Ἄλλὰ καὶ οἱ ἔρανοι ποῦ ποθούσαμε δὲν ἔγιναν ἀκόμα, ἐκτὸς ἀπὸ ἐκεῖνον ποῦ ἔγινε, ὅπως φαίνεται στὸ παρέμβλητο σημεῖωμα, κατὰ τὸν ὁποῖο αὐτοὶ ποῦ ἔδωσαν ὁμολογοῦν, ὅτι τὸ ἔκαναν μᾶλλον γιὰ τὴ χάρη ποῦ ἔχουν λάβει μὲ τὸ ὅτι ἀξιώθηκαν νὰ ἔχουν κάποια ἐπαφή μὲ τοὺς ἀγιώτατους τόπους, στοὺς ὁποίους συντελέστηκε τὸ μεγάλο μυστήριον τῆς πίστεως, ἀφοῦ ἐμφανίστηκε ὁ Θεὸς μὲ τὴ δική μας μορφή.

Τί ἀπερίγραπτο θαῦμα! Αὐτὸς ποῦ ἦταν γραμμένος στὴ Γραφὴ πατροπαράδοτα, δηλαδή κηρυγμένος ἀπὸ τὸν Θεό, ἐμεῖς, ἢ μᾶλλον ἡ ὑφήλιος, τὸν ὁμολογοῦμε καὶ τὸν προσκυνοῦμε ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν ἀρχὴ τοῦ κηρύγματος. Γιατί δὲν θὰ μπορούσε μὲ ἄλλον τρόπο νὰ ὁμολογηθεῖ ὁ Χριστός, ὅπως διδάσκετε σεῖς οἱ μακαριώτατοι, καὶ τὸν ἀρνοῦνται μὲ

ὡς ὑπὸ πνεύματος πονηροῦ ἐνεργούμενοι. Καὶ ὄν ταῖς θεοκλινέσι προσευχαῖς ἴλεω ποιήσεως, ὧ³ θεία καὶ ἱερὰ κεφαλὴ, ἐκτρέψαι τὴν λαοπλάνον αἵρεσιν, ἀνάψαι Ὁρθοδοξίας ἥλιον, εἶτα καὶ ἡμᾶς τοὺς ἐν τέκνοις σου τελούντας ἐλαχίστους περιποιήσασθαι, ἐπομένως τῷ μα-
5 καριωτάτῳ πατρὶ καὶ ἀρχιερεῖ ἡμῶν. Εἶεν. Τοὺς ἐξυπηρετουμένους ὑμῖν πατέρας καὶ κλεινοὺς ἀδελφούς ἡμῶν ἐγώ τε καὶ ὁ ἐμὸς ἀδελφός, Θεσσαλονίκης ὁ θεοφιλέστατος ἀρχιεπίσκοπος, πλεῖστα προσαγορεύομεν. Ἐπὶ γὰρ τῷ ἀγίῳ σου προσώπῳ, πρὸ τῶν ποδῶν σου, μᾶλλον εὐλογηθῆναι ἄμφω, καὶ ὅσοι τῶν σὺν ἡμῖν, εἴτεῖν πρεπωδέστερον.

10

PKB' (122) – Θεοδώρῳ ξενοδόχῳ.

Ἰδού, δέσποτα, τὸ γράμμα ἀπαιτοῦντι, καὶ ἀπόλυσον ἡμᾶς τῆς ἐγκλήσεως Διὰ τι¹ ἰέ, φαίης, μὴ τάχιον;² Ὅτι αἰδουμένως εἶχομεν νοθετικῶς τῇ τιμιότητί σου προσφέρειν τὸν λόγον. Ἐπεὶ ποθοίης, δέξαιο, προσφιλέστατε. Οὐδὲν οὖν ἄλλο ἐστὶν ὁ ἀληθὴς Χριστιανός, ἢ Χρι-
15 στοῦ μίμημα καὶ ἀποσφράγισμα, τοσοῦτον ὀφείλων οἰκειοῦσθαι αὐτῷ, ὡς ἔχει μέλος ἕκαστον πρὸς κεφαλὴν, καὶ κληῖμα πρὸς ἄμπελον. Αὐτὸς γὰρ ὁ Κύριος εἶρηκεν· «Ἐγὼ εἶμι ἡ ἄμπελος, ὑμεῖς τὰ κληῖματα». Καὶ πάλιν ὁ Ἀπόστολος· «Ἦμεῖς ἐστε σῶμα Χριστοῦ, καὶ μέλη ἐκ μέρους». Καρποφορήσωμεν οὖν, ὧ³ δέσποτα, τοὺς τῶν ἀρετῶν βότρου-
20 ας, καὶ μὴ ἄκαρποι ὦμεν. Φησὶ γὰρ ὁ Κύριος «Πᾶν κληῖμα μὴ ποιοῦν καρπὸν καλόν, ἐκκόπτεται καὶ εἰς πῦρ βάλλεται», τὸ τῆς γεέννης δηλαδὴ. Φοβηθῶμεν τὴν φοβεράν ἀπειλήν· δοξάσωμεν τὸν Θεὸν ἐν τῷ σώματι ἡμῶν καὶ ἐν τῷ πνεύματι ἡμῶν, κελεύει πάλιν ὁ Ἀπόστολος αὐτὸς γὰρ καὶ ταῦτα· «Ἄρας οὖν τὰ μέλη Χριστοῦ, ποιήσω πόρνης
25 μέλη; Μὴ γένοιτο!» Οὕτω φυλαττώμεθα. Ἀγαπῶμεν τὰς ἑαυτῶν γυναῖκας ὡς ἑαυτῶν σώματα, καὶ σὺν ἑρασθησόμεθα ἀσελγοῦς σώματος. «Ἡ γυνή», φησὶν, «ἵνα φοβῆται τὸν ἄνδρα». Τῷ φίλτρῳ γὰρ τὸν φόβον κινῶσα, ἄριστον διώσειε βίον. «Τὰ τέκνα, ὑπακούετε τοῖς γονεῦσιν», ὡς φησὶ πάλιν. Δίκαιον γὰρ τοὺς γονεῖς τιμᾶσθαι καὶ γηρο-
30 κομεισθαι ὑπὸ τῶν παίδων. Αὐτοὶ γὰρ αἴτιοι μετὰ Θεὸν τοῦ εἶναι αὐ-

1. Ἰω. 15, 5.

2. Α' Κορ. 12,

3. Ματθ. 7, 19.

4. Α' Κορ. 6, 20.

5. Α' Κορ. 6, 15.

6. Ἐφ. 5, 33.

7. Ἐφ. 6, 1.

τρόπο Ἰουδαϊκὸ οἱ καταραμένοι Εἰκονομάχοι, οἱ ὅποιοι καθοδηγοῦνται ἀπὸ πνεῦμα πονηρό, καὶ τὸν ὅποιο μὲ τὶς προσευχὲς σου εὐχομαι νὰ τὸν καταστήσεις σπλαχνικό, θεία καὶ ἱερὴ κεφαλή, ὥστε νὰ ἀποτρέψει τὴν αἴρεση ποὺ παραπλανᾷ τὸν λαό, καὶ νὰ ἀνάψει τὸν ἥλιο τῆς Ὁρθοδοξίας, καὶ στὴ συνέχεια καὶ ἐμᾶς, ποὺ εἴμαστε ἐλάχιστοι μεταξὺ τῶν τέκνων σου, νὰ μᾶς φροντίσει, ὥστε νὰ ἀκολουθοῦμε τὸν μακαριώτατο πατέρα καὶ ἀρχιερέα μας. Εἶθε νὰ γίνῃ αὐτό. Τοὺς πατέρες καὶ ἐπιφανεῖς ἀδελφούς μας ποὺ σᾶς ὑπηρετοῦν, ἐγὼ καὶ ὁ ἀδελφός μου, ὁ θεοφιλέστατος ἀρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης, τοὺς στέλνουμε ἄπειρες εὐχές. Γιατὶ στὸ ἅγιο πρόσωπό σου, μπροστὰ στὰ πόδια σου πέφτουμε, γιὰ νὰ εὐλογηθοῦμε καὶ οἱ δύο, ἢ μᾶλλον πιὸ ταιριαστὸ εἶναι νὰ ποῦμε καὶ ὅλοι ὅσοι βρίσκονται μαζί μας.

122. Στὸν ξενοδόχο Θεόδωρο.

ἽΟρίστε, δέσποτα, τὸ γράμμα ποὺ ἀπαιτεῖς, καὶ ἀπᾶλλαξέ με ἀπὸ τὴν κατηγορία. Θὰ μπορούσες βέβαια νὰ πεῖς, γιατί δὲν στάλθηκε γρηγορώτερα; Ἐπειδὴ ντρεπόμενοι νὰ ἀπευθίνω συμβουλευτικὸ λόγο στὴν ἐντιμότητά σου. Ἐφοῦ ὅμως τὸν ἐπιθυμεῖς, δέξου τον, προσφιλέστατε. Ὁ ἀληθινὸς Χριστιανὸς λοιπὸν δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο, παρὰ ἀπομίμημα καὶ ἀποτύπωμα τοῦ Χριστοῦ, καὶ ὀφείλει τόσο πολὺ νὰ γίνῃ οἰκεῖος μὲ αὐτόν, ὅσο ὀφείλει κάθε μέλος πρὸς τὸ κεφάλι, καὶ κάθε κλῆμα πρὸς τὸ ἀμπέλι. Γιατὶ ὁ ἴδιος ὁ Κύριος εἶπε· «Ἐγὼ εἶμαι τὸ ἀμπέλι, ἐσεῖς τὰ κλήματα»¹. Καὶ ὁ Ἀπόστολος ἐπίσης· «Σεῖς εἶστε σῶμα τοῦ Χριστοῦ καὶ ὁ καθένας σας μέλος του»². Ἐς παρουσιάσουμε λοιπὸν, δέσποτα, τὰ σταφύλια τῆς ἀρετῆς, καὶ νὰ μὴ εἴμαστε ἄκαρποι. Γιατὶ ὁ Κύριος λέγει· «Κάθε κλῆμα ποὺ δὲν κάνει καλὸ καρπὸ, κόβεται καὶ ρίχνεται στὴ φωτιά»³, δηλαδή τῆς κόλασης. Ἐς φοβηθοῦμε τὴ φοβερὴ ἀπειλή. Ἐς δοξάσουμε τὸν Θεὸ μὲ τὸ σῶμα μας καὶ μὲ τὸ πνεῦμα μας, παραγγέλλει πάλι ὁ Ἀπόστολος⁴. Γιατὶ ὁ ἴδιος λέγει καὶ τὰ ἑξῆς· «Θὰ πάρω λοιπὸν τὰ μέλη τοῦ Χριστοῦ καὶ θὰ τὰ κάνω μέλη τῆς πόρνης, Μὴ γένοιτο»⁵. Ἐτσι νὰ φυλαγόμαστε. Νὰ ἀγαπᾶμε τὶς γυναῖκες μας σὰν τὰ σώματά μας, καὶ δὲν θὰ ἐρωτευθοῦμε σῶμα ἀκόλαστο. «Ἡ γυναῖκα», λέγει, «νὰ φοβᾶται τὸν ἄνδρα»⁶. Γιατὶ, ἀναμειγνύοντας στὴν ἀγάπη τὸν φόβο, θὰ κάνει ἀριστη ζωὴ. «Τὰ παιδιά, νὰ ὑπακούτε τοὺς γονεῖς»⁷, ὅπως λέγει πάλι. Γιατὶ εἶναι σωστὸ οἱ γονεῖς νὰ τιμῶνται καὶ νὰ γηροκομοῦνται ἀπὸ τὰ παιδιά. Καθόσον αὐτοὶ εἶναι μετὰ τὸν Θεὸ αἵτιοι, ὥστε νὰ βρίσκονται αὐτὰ στὸ

τοὺς εἰς φῶς Καί· «Εὐλογία πατρὸς στηρίζει οἴκους τέκνων, κατάρα δὲ μητρὸς ἐκρίζοι θεμέλια». Καί· «Οἱ πατέρες», πάλιν φησί, «μὴ παροργίζετε τὰ τέκνα ὑμῶν, ἀλλ' ἐκτρέφετε αὐτὰ ἐν παιδείᾳ καὶ νοουθεσίᾳ Κυρίου». Ὡστε καὶ γονεῦσιν ἔργον, εἰρηνεύειν τὰ τέκνα, στοιχειοῦν 5 καὶ πλάττειν εὐσεβείας χαρακτῆρι. Τί λοιπόν; Δούλους δεσπόταις ὑποτάττεσθαι μετὰ φόβου καὶ τρόμου, ἀδόλως καὶ εὐψύχως, ἀλλὰ καὶ τοὺς δεσπότας ἀνιέντας τὰς ἀπειλάς, ἰσομοιρία φροντίδος τοὺς πάντας ὄραν, εἰδότας ὅτι εἷς Κύριος πάντων, ὁ Θεός Καί ὧδε μὲν ἡ δουλεία ὡς καὶ ὁ γάμος, ἐν δὲ τῷ μέλλοντι αἰῶνι τῶν ἀμφοτέρων ἀναί- 10 ρεσις οἱ πάντες δὲ ἐν, ὥσπερ οἱ ἄγγελοι.

Διὰ τοῦτο γρηγορητέον παντὶ τῷ θέλοντι σωθῆναι κατ' ἐντολήν ζῆν· μὴ ὀμνύειν, μὴ μετεωρίζεσθαι, μὴ γελᾶν, μὴ τρυφᾶν, μὴ παίζειν, μὴ θυμοῦσθαι, μὴ πορνεύειν, μὴ μεθύειν, μὴ θησαυρίζειν χρυσόν, ἀλλὰ τί; Προσεύχεσθαι, προσκλαίειν, ὑμνολογεῖν, ἐντολοποιεῖν κατὰ 15 τὸ δυνατόν, ὀλιγαρκεῖσθαι, ταπεινοφρονεῖν, ἀγαπᾶν τὸν πλησίον, μὴ καταλαλεῖν ἀδελφοῦ, μὴ φθονεῖν, μὴ ὀργίζεσθαι· ἔτοιμον εἶναι αἰεὶ πρὸς τοὺς ὑπὲρ τοῦ ἀγαθοῦ κινδύνους, μὴ φοβεῖσθαι, πλὴν Θεοῦ τοῦ ἀγαθοῦ, ἄλλον ἐπὶ γῆς, ὑποτάττεσθαι βασιλεῖ ἐν οἷς ἐντολή Θεοῦ οὐ παραβλάπτεται, τιμᾶν ἄρχοντας ὡς διακόνους εὐταξίας, χαίρειν ἐν 20 Κυρίῳ πάντοτε, κἂν σύμβασις εἶεν λυπηρῶν, εὐχαριστεῖν Κυρίῳ ἐφ' οἷς ἂν οἰκονομῇ τὰ κατ' αὐτόν.

Ταῦτα ὡς ἐν ὀλίγοις ὑπέμνησα τὴν εὐλογημένην σου ψυχὴν, ἵνα γνωρίσω ὡς φιλῶν εἰμι τὸν ἐμὸν ὁμώνυμον, καὶ εὐσεβῆ ἄνδρα καὶ φίλον διάπυρον. Ἐὰν δὲ ἔτι ζῶμεν, ἔτι λαλήσομεν, ἔτι παρακαλέσομεν, 25 ἔτι συμβουλευσόμεθα πάντα δεύτερα ἠγήσασθαι τῆς Θεοῦ ἀγάπης. «Τί γὰρ ὠφελεῖται ἄνθρωπος, εἰ ἂν ὅλον τὸν κόσμον κερδήσῃ, τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῆ;». Οὐ φύγομεν, εὕρομεν δὲ ἔλεος ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, καὶ τὸ μετὰ Θεοῦ γενέσθαι ἐν χαρᾷ ἀνεκλαλήτῳ εἰς τοὺς αἰῶνας.

ΡΚΓ' (123) – Εὐφροσύνη ἡγουμένη.

30 Ἀκηκοῦς καὶ νῦν ὅτι παρεμυθήθη σου ἡ τιμιότης ἀπὸ τοῦ περι

8. Σοφ. Σειρ. 3, 9.

9. Ἐφ. 6, 4.

10. Ματθ. 16, 26.

φῶς. Καί· «Ἡ εὐλογία τοῦ πατέρα στηρίζει τὰ σπίτια τῶν παιδιῶν, ἐνῶ ἡ κατάρα τῆς μητέρας ξερριζώνει τὰ θεμέλια»⁸. Καὶ πάλι λέγει· «Οἱ πατέρες νὰ μὴ ἐξοργίζετε τὰ παιδιά σας, ἀλλὰ νὰ τὰ ἀνατρέφετε μὲ τὴν παιδεία καὶ τὴ νουθεσία τοῦ Κυρίου»⁹. Ὡστε καὶ τῶν γονέων ἔργο εἶναι νὰ ζοῦν εἰρηνικᾶ τὰ παιδιά, νὰ καλλιεργοῦν τὴν ὀρθὴ κρίση τους καὶ νὰ διαπλάθουν τὸν χαρακτήρα τους μὲ εὐσέβεια. Τί λέγει στὴ συνέχεια; Οἱ δοῦλοι νὰ ὑποτάσσονται στοὺς κυρίους τους μὲ φόβο καὶ τρόμο, χωρὶς δόλο καὶ μὲ θάρρος, ἀλλὰ καὶ οἱ κύριοι, ἀφήνοντας τὶς ἀπειλές, νὰ τοὺς βλέπουν ὅλους μὲ ἴση φροντίδα, γνωρίζοντας ὅτι ἓνας εἶναι ὁ Κύριος ὅλων, ὁ Θεός. Καὶ ἐδῶ βέβαια ὑπάρχει ἡ δουλεία ὅπως καὶ ὁ γάμος, στὸν μελλοντικὸ κόσμο ὅμως θὰ καταργηθοῦν καὶ τὰ δύο, καὶ ὅλοι θὰ εἶναι ἓνα, ὅπως οἱ ἄγγελοι.

Γι' αὐτὸ πρέπει νὰ βρίσκεται σὲ ἐγρηγορση καθένας ποῦ θέλει νὰ σωθεῖ, ζώντας σύμφωνα μὲ τὶς ἐντολές. Νὰ μὴ ὀρκίζεται, νὰ μὴ ἐπιίρεται, νὰ μὴ γελᾷ, νὰ μὴ ἐπιδίδεται σὲ ἀπολαύσεις, νὰ μὴ ἀστεϊάζεται, νὰ μὴ θυμώνει, νὰ μὴ πορνεύει, νὰ μὴ μεθᾷ, νὰ μὴ ἀποταμιεύει χρυσό, ἀλλὰ τί νὰ κάνει; Νὰ προσεύχεται, νὰ κλαίει, νὰ ὑμνολογεῖ, νὰ ἐκτελεῖ τὶς ἐντολές κατὰ τὸ δυνατόν, νὰ εἶναι ὀλιγαρκής, ταπεινόφρων, νὰ ἀγαπᾷ τὸν πλησίον, νὰ μὴ κατηγορεῖ τὸν ἀδελφὸ του, νὰ μὴ ζηλεύει, νὰ μὴ ὀργίζεται, νὰ εἶναι ἔτοιμος πάντοτε γιὰ τοὺς κινδύνους ὑπὲρ τοῦ καλοῦ, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν ἀγαθὸ Θεὸ νὰ μὴ φοβᾶται κανέναν ἄλλο πάνω στὴ γῆ, νὰ ὑποτάσσεται στὸν βασιλιὰ σὲ θέματα ποῦ δὲν βλάπτουν τὴν ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ, νὰ τιμᾷ τοὺς ἄρχοντες, ὡς ὑπηρέτες τῆς εὐταξίας, νὰ χαίρεται πάντοτε στὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου, καὶ ὅταν τὸν βρίσκουν θλίψεις, νὰ εὐχαριστεῖ τὸν Κύριο γιὰ τὸν τρόπο ποῦ διευθετεῖ αὐτὰ ποῦ τὸν ἀφοροῦν.

Αὐτὰ μὲ λίγα λόγια ὑπενθύμισα στὴν εὐλογημένη ψυχὴ σου, γιὰ νὰ σοῦ δείξω ὅτι ἀγαπῶ τὸν συνονόματό μου καὶ εὐσεβῆ ἄνδρα καὶ ἐνθερμο φίλο. Καὶ ἐὰν ζήσω καὶ ἄλλο, θὰ σοῦ μιλήσω πάλι καὶ θὰ σὲ παρακαλέσω καὶ θὰ σὲ συμβουλεύσω πάλι νὰ τὰ θεωρεῖς ὅλα δεύτερα μετὰ ἀπὸ τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ. Γιατί, «Ποιὰ ὠφέλεια ἔχει ὁ ἄνθρωπος, ἐὰν κερδίσει τὸν κόσμον ὀλόκληρο, καὶ χάσει τὴν ψυχὴ του;»¹⁰. Νὰ φύγουμε ἀπὸ αὐτό, γιὰ θὰ βροῦμε εὐσπλαγχνία τὴν ἡμέρα τῆς κρίσεως, καὶ νὰ εἴμαστε μαζὶ μὲ τὸν Θεὸ μὲ ἀπερίγραπτη χαρὰ στοὺς αἰῶνες.

123. Στὴν ἠγουμένη Εὐφροσύνη.

Ἀκούοντας καὶ τώρα ὅτι ἡ τιμότητά σου παρηγορήθηκε ἀπὸ τὸ

τὴν μακαρίαν μητέρα πάθους, εὐχαρίστησα Κυρίῳ, ὃς ἐγνώρισέ σε καὶ φιλομήτορα γνησιεύουσαν, καὶ φιλόθεον ἀριστεύουσαν τὸ μὲν διὰ τοῦ ἀγαπητικοῦ λυπηροῦ, τὸ δὲ διὰ τοῦ συμμεμετρημένου παρακλητικοῦ, ἐξ ὧν ἀποδέδεικται, ὅτι καὶ μητέρα καὶ Θεὸν ἠγάπησας.
 5 Ἀλλὰ δεῦρο, κυρία, χαίρουσα καὶ τρέμουσα βάδιζε τὴν ὁδὸν σου, χαίρουσα μὲν, ὅτι ἠξιώσαι τοιαύτης μητρὸς θυγάτηρ χρηματίσαι, τρέμουσα δέ, ὅτι τὸ τῆς προστασίας φροντιστήριόν σοι πάρεστιν, οὐδ' οὐχ ὁ τυχῶν ἀγών, οὐδὲ εὐκαταφρόνητος ὁ μισθός, ἀλλὰ λίαν ἀμφοτέρωθεν τὸ ὕψωμα τοῖς νοῦν ἔχουσι. Σὺ οὖν ὡς ἐχέφρων, ὡς συνετή, ὡς μητρό-
 10 θεν ἠγμένη ἐν Πνεύματι, ἄριστον βίον καὶ κεκανονισμένον διέλασον, τύπον ἑαυτὴν προθεῖσα ἀγαθοεργίας ταῖς ἀδελφαῖς. Μὴ νυστάξῃ τὸ ὄμμα τῆς καρδίας σου ἀπὸ φυλακῆς τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ. Μὴ θύσῃς τὸ οὖς τῆς ψυχῆς εἰσακούειν φωνῆς διδασκαλικῆς, διδασκομένη καὶ διδάσκουσα, φωτιζομένη καὶ φωτίζουσα, χειραγωγουμένη καὶ χειρα-
 15 γωγοῦσα, προσαγομένη Θεῷ καὶ προσάγουσα. Ἀκουστὸν εἶη τὸ ὄνομά σου ἐν ἀγαθῇ πολιτείᾳ, ὡς ἂν δοξάζηται Θεὸς ἐν σοὶ καὶ ἐν τῇ μονῇ σου, μὴ χυδαιουμένη κατὰ τὴν τῶν πολλῶν χλιαρότητα, ἀλλ' ἀκριβαζομένη κατὰ τὴν διαταγὴν τοῦ Πνεύματος, ἐν ἐνὶ φρονήματι, ἐν ἐνὶ θελήματι, ἐν μιᾷ καρδίᾳ τε καὶ ψυχῇ, μμῆσει τῶν ἐν ἀποστο-
 20 λικαῖς Πράξεσιν ἱστορουμένων ἀγίων. «Ἔην», γάρ φησι, «πάντων μία ψυχὴ καὶ καρδία, καὶ οὐδεὶς τι τῶν ὑπαρχόντων αὐτῷ ἔλεγεν ἴδιον εἶναι».

Αὕτη ζωὴ ἀγαθὴ, αὕτη μερὶς Κυρίου, τοῦτο κοινόδιον ἀληθινόν. Οὐδ' οὐ ταῦτα, τὸναντίον δηλονότι. Ἠλίκη σοι χαρὰ καὶ δόξα, τι-
 25 μιωτάτη, ἀλλὰ γὰρ καὶ τοῖς τέκνοις σου, ἀποστολικῶς πολιτεύεσθαι, πατροπαραδότως, ἄγεσθαι εὐγενοπρεπῶς! Τοῦτο γὰρ εὐγένεια, θεαρέστως ζῆν, ἀγιοπρεπῶς πολιτεύεσθαι, γένος ὑμᾶς χρηματίζειν ἐκλεκτόν, σπέρμα ἔντιμον. Τίνος; Θέκλης ἐκείνης τῆς πρωτομάρτυρος, Φεβρωνίας, Εὐπραξίας, τοῦ κατ' αὐτὰς ἱεροῦ καὶ μακαρίου καταλό-
 30 γου. Εἰ γὰρ κόσμον κατελίπατε, εἰ γονεῖς ἠρνήσασθε, εἰ παρθενίαν εἴλεσθε, εἰ Χριστῷ ἐνυμφεύθητε, εἰ βασιλείαν οὐρανῶν ἠγαπήσατε, τί μὴ πᾶσαν ὑμῶν τὴν σπουδὴν καὶ μέριμναν πρὸς τοῦτο ἔχοιτε, χαίρουσαι ὅτι τοιούτου θεοσδότου δώρου ἠξιώθητε, ἀξιώματος ἀνυπερβλή-

πένθος τῆς μακάρι^{ων}ας μητέρα^{ων} τῆς, εὐχαρίστησα τὸν Κύριο, ὁ ὁποῖος σέ γνώρισε καὶ φιλομήτορα γνήσια, καὶ φιλόθεη ἄριστη. Τὸ πρῶτο ἕξαιτίας τῆς λύπης ἀπὸ ἀγάπη, καὶ τὸ ἄλλο λόγῳ τῆς μετρημένης παρηγοριᾶς, ἀπὸ τὶς ὁποῖες ἀποδείχθηκε ὅτι ἀγάπησες καὶ τὴν μητέρα καὶ τὸν Θεό. Ἄλλ' ἐμπρός, κυρία, βιάδιζε μὲ χαρὰ καὶ μὲ τρόμο τὸν δρόμο σου. Μὲ χαρὰ ἐπειδὴ ἀξιώθηκες νὰ γίνεις θυγατέρα τέτοιας μητέρας, ἐνῶ μὲ τρόμο, ἐπειδὴ ἔχεις τὸ φροντιστήριο τῆς προστασίας, τοῦ ὁποῖου ὁ ἀγώνας δὲν εἶναι τυχαῖος, οὔτε ὁ μισθὸς εὐκαταφρόνητος, ἀλλὰ καὶ τὰ δύο εἶναι πολὺ ὑψηλὰ γι' αὐτοὺς ποὺ ἔχουν νοῦ. Σὺ λοιπὸν σὰν μυαλωμένη, σὰν συνετή, καὶ σὰν ὀδηγημένη ἀπὸ τὴν μητέρα σου μὲ τὴν χάρη τοῦ Πνεύματος, ἀσκήσε ἄριστη ζωὴ καὶ σύμφωνη μὲ τοὺς κανόνες, προβάλλοντας τὸν ἑαυτὸ σου ὑπόδειγμα ἀγαθοεργίας σὺς ἀδελφές. Νὰ μὴ νυστάξει τὸ μάτι τῆς καρδιᾶς σου ἀπὸ τὴν τήρηση τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ. Νὰ μὴ κλείσεις τὸ αὐτὶ τῆς ψυχῆς σου γιὰ νὰ ἀκούει τὴν διδασκαλικὴν φωνή, διδασκόμενη καὶ διδάσκοντα, φωτιζόμενη καὶ φωτίζοντα, χειραγωγούμενη καὶ χειραγωγώντας, ὀδηγούμενη στὸν Θεὸ καὶ ὀδηγώντας. Εἶθε νὰ ἀκουστῆ τὸ ὄνομά σου μὲ τὴν καλὴν πολιτεία σου, γιὰ νὰ δοξάζεται ὁ Θεὸς μέσα ἀπὸ σένα καὶ τὴν μονὴ σου, χωρὶς νὰ γίνεσαι χυδαία, σύμφωνα μὲ τὴν χλιαρότητα τῶν πολλῶν, ἀλλὰ νὰ ζεῖς μὲ ὀρθότητα, σύμφωνα μὲ τὴν διαταγὴν τοῦ Πνεύματος, μὲ ἓνα φρόνημα, μιὰ θέληση, μιὰ καρδιά καὶ μιὰ ψυχὴ, κατὰ μίμηση τῶν ἁγίων ποὺ ἱστοροῦνται σὺς Πράξεις τῶν ἀποστόλων. Γιατὶ λέγει· «Ἡ ψυχὴ καὶ ἡ καρδιά ὅλων ἦταν μία, καὶ κανένας δὲν ἔλεγε ὅτι κάτι ἀπὸ τὰ ὑπάρχοντά του ἦταν δικό του»¹¹.

Αὕτῃ εἶναι ζωὴ ἀγαθὴ, αὕτῃ εἶναι μερίδα τοῦ Κυρίου, αὐτὸ εἶναι ἀληθινὸ κοινόβιο. Καὶ ὅπου δὲν ὑπάρχουν αὐτὰ, συμβαίνουν τὰ ἀντίθετα. Πόσο μεγάλη εἶναι ἡ χαρὰ καὶ ἡ δόξα σου, τιμωτὰτη, ἀλλὰ καὶ τῶν τέκνων σου, μὲ τὸ νὰ ζεῖτε ἀποστολικά, πατροπαράδοτα, νὰ ὀδηγεῖστε μὲ εὐγένεια! Γιατὶ αὐτὸ εἶναι εὐγένεια, τὸ νὰ ζεῖτε ὅπως θέλει ὁ Θεός, νὰ πολιτεύεστε ὅπως ταιριάζει σὲ ἁγίους, νὰ εἴστε γένος ἐκλεκτό, σπέρμα ἔντιμο. Τίνος, Ἐκείνης τῆς πρωτομάρτυρος Θέκλας, τῆς Φεβρωνίας, τῆς Εὐπραξίας, τοῦ σύμφωνου μὲ αὐτὲς ἱεροῦ καὶ μακάριου καταλόγου. Γιατὶ, ἐφόσον ἐγκαταλείψατε τὸν κόσμον, ἐφόσον ἀρνηθήκατε τοὺς γονεῖς, ἐφόσον προτιμήσατε τὴν παρθενία, ἐφόσον νυμφευθήκατε τὸν Χριστό, ἐφόσον ἀγαπήσατε τὴν βασιλεία τῶν οὐρανῶν, γιὰ νὰ μὴ ἔχετε ὅλη τὴν προσπάθεια καὶ τὴν φροντίδα σας στραμμένη σ' αὐτό, δοκιμάζοντας χαρὰ ποὺ γίνατε ἄξιες τέτοιου δώρου δοσμένου ἀπὸ τὸν Θεό, καὶ ἀνυ-

του; Οὐ λέγω κατὰ τὰ ἀνθρώπινα (σκιά γὰρ ταῦτα καὶ ὀνειράτα, καὶ τῶ παρόντι αἰῶνι συγκαταλυόμενα), ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰ πνευματικά, εἴπερ παρθενία καὶ ἀκτημοσύνη τῶν μεγίστων δωρεῶν τὸ ἐξαίρετον. Καὶ εἰ ἀπληστεύονται οἱ κατὰ κόσμον μετασχεῖν τῶν ματαίων καὶ 5 ἀπολλυμένων, τί καὶ πόσον ἡμεῖς ὀφείλομεν ἀκορέστως ἔχειν ἐν τοῖς ἀμηρῦτοις καὶ ἀνεκλαλήτοις ἀγαθοῖς; Ναί, παρακαλῶ, ναί, ἀντιβολῶ, κατακτήσασθε τὰ οὐράνια, γένοισθε Θεοῦ θυγατέρες, βασιλίδες οὐρανοτίμητοι, Χριστοῦ νύμφαι, Χριστοῦ συγκληρονόμοι, φῶς ἐν κόσμῳ, λάλημα ἅγιον, πολίτευμα ἀξιέπαινον Σύ τε ἡ κυρία καθηγουμέ- 10 νη καὶ ἐν Χριστῶ ἄρχουσα, ὑμεῖς τε αἱ καλλίτεκνοι θυγατέρες τῆς ἄνω Ἱερουσαλήμ, ἐν Χριστῶ Ἰησοῦ τῶ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν

ΡΚΔ' (124) – Κατήχησις πρὸς τοὺς ἑαυτοῦ μαθητάς.

Ἔργον ἐγὼ ὁ ταπεινὸς ἐργάζομαι ἐν ταῖς κατηχήσεσιν, οὐκ ἐξ 15 ἐπιτηδεύματος φανητῆριασμοῦ, οὐδὲ ἀπὸ συνεπάρασεως διανοίας ἀλλοκότου, ἀλλ' ἐκ φόβου καὶ τρόμου, ἐξ ἐπιτόνου καρδίας καὶ ἀγάπης, ἀδελφοὶ καὶ πατέρες, εἴπερ ἀγαπῶντος δεῖγμα τὸ ἐπιμελῶς παιδεύειν. «Ἐλεγξον», φῆσιν, «ἐπιτίμησον, εὐκαίρως, ἀκαίρως». Ἐπεὶ καὶ παρακάλεσον, νουθέτησον, ὅσα ἄλλα ὁ τοῦ Θεοῦ νόμος ἔχει καὶ διακελεύε- 20 ται. Τί δὴ οὖν θούλεται μοι ὁ λόγος ὑποδηλῶσαι; Περὶ ἀταξίας ὅτι προσκαλούμενοι ὑπὸ εὐσεβῶν εἰς ψαλμωδίας, οὐ κατὰ τὸ πρεπῶδες συναθροίζεσθε καὶ παννυχίζετε, ἀλλ' ἐν λογομαχίαις καὶ πρωτοκλισίαις. Προῦλαβες σύ, φησί, καὶ οὐκ ἀνέμεινας. Τὸ ἴδιον δεῖπνον ἔφαγες, καὶ οὐ συνεκάλεσας. Ἐγὼ κανοναρχήσαιμι, ἀλλ' οὐ σύ, φησί 25 Καὶ ταῦτα ἐν ἐκκλησίᾳ, καὶ ταῦτα ἀκουόντων τῶν κεκληκότων, ἐφ' οἷς ὀργὴ μὲν Θεοῦ ἀοράτως, λύπη δὲ καὶ βλάβη ὁμολογουμένη τῶν κεκληκότων. Μὴ γὰρ χῶραν οὐκ ἔχητε, εἰ καὶ τι γίνοιτο θλιπτικόν, εἰς τὸ ἴδιον ἐγκαλεῖν ἀλλήλοις, καὶ τὰ συμπίπτοντα καταλλάσσειν δι' ἀπολογίας καὶ τῆς δεούσης ταπεινώσεως; Ἀλλ' ἀδελφὸς μετ' ἀδελφοῦ 30 μάχεται, ὀργίζεται, ὑβρίζει, ἀσχημονεῖ ἐπὶ προσώπου πάντων. ὦ τῆς ἀταξίας! ὦ τῆς ἀμονάχου θεωρίας! ὦ τῆς καταφρονήσεως τῶν θείων νόμων!

πέριβλητου ἀξιώματος; Καί δὲν ἐννοῶ σύμφωνα μὲ τὰ ἀνθρώπινα μέτρα (γιατὶ αὐτὰ εἶναι σκιά καὶ ὄνειρα, καὶ καταστρέφονται μαζὶ μὲ τὸν παρόντα κόσμος), ἀλλὰ σύμφωνα καὶ μὲ τὰ πνευματικά, ἐφόσον ἢ παρθενία καὶ ἢ ἀκτημοσύνη εἶναι τὸ πιὸ ἐξαιρετικὸ ἀπὸ τὰ μεγάλα δῶρα. Καὶ ἂν οἱ κοσμικοὶ κυριεύονται ἀπὸ ἀπληστία γιὰ νὰ γίνουν μέτοχοι αὐτῶν ποὺ εἶναι μάταια καὶ χάνονται, τί καὶ πόσο ὀφείλουμε ἑμεῖς νὰ εἴμαστε ἀχόρταγοι γιὰ τὰ ἀμύθητα καὶ ἀπερίγραπτα ἀγαθὰ; Ναί, σᾶς παρακαλῶ, ναί, σᾶς ἱκετεύω, κατακτῆστε τὰ οὐράνια, γίνετε θυγατέρες τοῦ Θεοῦ, βασίλισσες τιμημένες στὸν οὐρανό, νύμφες τοῦ Χριστοῦ, συγκληρονόμοι τοῦ Χριστοῦ, φῶς στὸν κόσμος, ἄκουσμα ἅγιο, πολίτευμα ἀξιέπαινο. Καὶ σὺ ἢ κυρία καθηγουμένη ποὺ ἄρχεις μὲ τὴ χάρη τοῦ Χριστοῦ, καὶ σεῖς οἱ καλλιτέχνες θυγατέρες τῆς οὐράνιας Ἱερουσαλήμ, μὲ τὴ χάρη τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου μας, στὸν ὅποιο ἀνήκει ἡ δόξα στοὺς αἰῶνες. Ἀμήν.

124. Κατήχηση στοὺς μαθητὲς του.

Τὸ ἔργο τῆς κατήχησης ὁ ταπεινὸς ἐγὼ δὲν τὸ κάνω ἀπὸ ἐπαγγελματική ἐπίδειξη, οὔτε ἀπὸ παρόρμηση ἀλλόκοτης διάνοιας, ἀλλὰ, ἀδελφοί καὶ πατέρες, ἀπὸ φόβο καὶ τρόμο, ἀπὸ ἐπίπονη καρδιά καὶ ἀγάπη. Καθόσον ἀπόδειξη τῆς ἀγάπης εἶναι ἡ συνεχὴς καὶ προσεκτικὴ ἐκπαίδευση. Γιατὶ λέγει, «Ἐλεγξε, ἐπιτίμησε σὲ κάθε κατάλληλο καιρὸ»¹², ἀλλὰ καὶ παρότρυνε καὶ νουθέτησε, καὶ ὅλα ὅσα περιέχει καὶ διατάσσει ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ. Τί θέλει λοιπὸν νὰ ὑποδηλώσει ὁ λόγος μου; Γιὰ τὴν ἀταξία· ὅτι δηλαδή ὅταν προσκαλεῖστε ἀπὸ εὐσεβεῖς νὰ ψάλλετε δὲν συναθροίζεστε, οὔτε κάνετε ὀλονύκτια ἀκολουθία ὅπως πρέπει, ἀλλὰ μὲ λογομαχίες καὶ πρωτοκαθεδρίες. Πῆγες πιὸ μπροστά, λέγει, σὺ καὶ ἐμένα δὲν μὲ περίμενες. Ἐφαγες τὸ βραδυνὸ φαγητὸ σου καὶ ἐμένα δὲν μὲ κάλεσες. Ἐγὼ, λέγει, πρέπει νὰ κανοναρχήσω καὶ ὄχι ἐσύ. Καὶ αὐτὰ μέσα στὴν ἐκκλησία, αὐτὰ λέγονται ἐνῶ σᾶς ἀκοῦνε ἐκεῖνοι ποὺ σᾶς κάλεσαν, ἐξαιτίας τῶν ὁποίων ἔρχεται ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ ἀόρατα καὶ προκαλεῖται λύπη καὶ βλάβη πραγματικὴ σὲ ἐκείνους ποὺ σᾶς κάλεσαν. Μήπως δὲν ἔχετε χῶρο, ὥστε, ἂν συμβεῖ κάτι τὸ λυπηρὸ, νὰ κατηγορήσετε ἰδιαιτέρως ὁ ἓνας τὸν ἄλλον, καὶ αὐτὰ ποὺ συμβαίνουν νὰ τὰ τακτοποιήσετε μὲ ἐξήγηση καὶ μὲ τὴν ταπείνωση ποὺ πρέπει; Ἀντίθετα ὁ ἓνας ἀδελφὸς φιλονικεῖ μὲ ἄλλον ἀδελφὸ, ὀργίζεται, βρίζει, ἀσχημονεῖ μπροστὰ σὲ ὅλους. Τί ἀταξία πραγματικά! τί ἀντιμοναχικὸ θέαμα! τί καταφρόνηση τῶν θείων νόμων!

Εἶτα ἡ αἰτία ἐπὶ τὸν καθηγούμενον. Τοιούτου, φησί, διδασκάλου,
 τηλικούτοι καὶ μαθηταί. Ἔρ' οὐχὶ μισητόν με πεποιήκατε καὶ τοῖς ἐν
 ἄστει; Ἔρ' οὐχὶ τὸ καλὸν ὄνομα τὸ ἐπικληθὲν ἐπὶ τῇ ὁσίᾳ ἀδελφότητι
 ἡμῶν εἰς τὸναντίον περιτρέπεται; Μάσχεσθε καὶ πολεμεῖτε, τρώγετε
 5 καὶ πίνετε, οὐκ εὐλαβῶς, οὐχ ἡσύχως, ἀλλ' ἀσέμνως, ἀλλ' ἀμονάχως.
 Εἶτε οὖν «ἐσθίετε, εἶτε πίνετε, εἶτε τί ποιεῖτε», φησὶν ὁ Ἀπόστολος,
 «πάντα εἰς δόξαν Θεοῦ ποιεῖτε». Ὑμεῖς δὲ οὐχ οὕτως, καὶ καταισχύνε-
 τε τὸ ἅγιον σχῆμα, σκανδαλίζετε τοὺς εὐλαβεῖς, μᾶλλον δὲ καὶ ἀνευλα-
 βεῖς. Εἶθε ἠκούετο περὶ ἐνὸς ἐκάστου ὑμῶν Ὅποιον εὐλαβὲς πρόσω-
 10 πον φέρει ὁ δεῖνα! εὗγε τὸ ἀπαρρησίαστον ἐκείνου, τοῦ δὲ τὸ τακτι-
 κόν, ἄλλου τὸ σεμνόψαλτον, ἑτέρου τὸ εὐαπάντητον! Ταῦτα καὶ τοὺς
 ἔχοντας καλλύνει, καὶ τοὺς θεωροῦντας ὀνίνησι, τὸν τε Θεὸν εὐφραί-
 νει, καὶ τὸν ἁμαρτωλὸν σεμνύνει. Νῦν δὲ κατὰ τὰς ἁμαρτίας μου
 ἀντίστροφα. Καὶ οὐ πάντων καθάπτομαι, ἐπεὶ πολλοί, χάριτι Θεοῦ,
 15 οἷους ζητεῖ ὁ λόγος, ἀλλ' ἐκείνων τῶν ἐνισχυμένων τῇ ἀπροσεξίᾳ.
 Παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς, μᾶλλον δὲ ἐντέλλομαι, ἀλλάξατε τὰ πονηρὰ ἥθη
 καὶ ἔθη, τοὺς λόγους, τὰ σχήματα καὶ τὰ στόματα. Ἐπεὶ τίς χρεῖα ἀντὶ
 ἀγαθοῦ πονηρίαν ὑποδεικνύειν τοῖς κλήτορσι, Θεὸν τε λυπεῖν, καὶ μὲ
 τὸν ἔλεεινὸν καταισχύνειν; Ἀκουσθήσομαι, ἀδελφοί μου, ἐπεὶ βοήσω
 20 πρὸς Κύριον ὁ ἀνάξιος. Ἐπειτα καὶ διαστελοῦμαι ἀπὸ τοῦ ἀπειθοῦν-
 τος. Ἀπλῶς δὲ λέγω τυχόν καὶ ἀδιαφόρως φέρομαι, μὴ διαστέλλων
 τὸν ὄσιον ἀπὸ τοῦ ἀνοσίου. Ὑμεῖς Θεὸν οὐ φοβεῖσθε; Οὐχὶ δὲ περὶ
 ἀργοῦ ρήματος δώσομεν λόγον; «Ὁ Θεὸς ἡμῶν πῦρ καταναλίσκων»,
 ἀδελφοί, ὃν φοβηθῶμεν, ᾧ ἀπὸ τοῦ δεῦρο δουλεύσωμεν ὁσίως, ἵνα
 25 κακίας ἀπάσης μέχρι καὶ ἀργολογίας ἀπεχόμενοι, ἀρετῆς δὲ ἐχόμενοι,
 κληρονόμοι γενοίμεθα ζωῆς αἰωνίου, φυγόντες τὰ ἠπειλημένα κολα-
 στήρια τοῖς καταφρονηταῖς, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ
 δόξα καὶ τὸ κράτος σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ αἰεὶ
 καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

30

ΡΚΕ' (125) – Κανονικαῖς Πριγκίπου.

Χθὲς ἰδὼν ὑμᾶς τὰς ἐν Κυρίῳ ἀδελφάς, ἐπεὶ κατεπεῖγον ἦν διὰ

13. Α' Κορ. 10, 31.

14. Μαθθ. 12, 36.

15. Δευτ. 4, 28.

16. Τὸ μεγαλύτερο ἀπὸ τὰ Πριγκιπόννησα τῆς Προποντίδας, ἐμβ. 6 τετρ. χιλιομ.

Στὴ συνέχεια ἡ αἰτία ἀποδίδεται στὸν ἡγούμενο. Τέτοιου δασκάλου, λέγει, τέτοιοι καὶ οἱ μαθητές. Ἔρα λοιπὸν δὲν μὲ κάνατε μισητὸν καὶ στοὺς κατοίκους τῆς πόλεως; Δὲν μετατρέπεται κατὰ συνέπεια τὸ καλὸ ὄνομα ποὺ εἶχε ἡ ἁγία ἀδελφότητά μας στὸ ἀντίθετο; Μαλώνετε καὶ πολεμᾶτε, τρώγετε καὶ πίνετε, ὄχι μὲ εὐλάβεια, ἀλλὰ μὲ τρόπον ἄσεμνο καὶ ἀντιμοναχικό. «Εἴτε λοιπὸν τρώγετε, εἴτε πίνετε, εἴτε κάνατε κατι ἄλλο», λέγει ὁ Ἀπόστολος, «ὅλα νὰ τὰ κάμνετε γιὰ τὴ δόξα τοῦ Θεοῦ»¹³. Σεῖς ὅμως δὲν κάμνετε αὐτό, καὶ καταντροπιάζετε τὸ ἅγιο σχῆμα, σκανδαλίζετε τοὺς εὐλαβεῖς, ἢ μᾶλλον ἀκόμα καὶ τοὺς ἀνευλαβεῖς. Μακάρι νὰ ἀκουόταν γιὰ τὸν καθένα ἀπὸ σᾶς· Τί εὐλαβικό πρόσωπο ἔχει ὁ τὰδε! Μπράβο στὴν ταπεινότητα ἐκείνου, τοῦ ἄλλου ἢ τὰξη, τοῦ ἄλλου ἢ σεμνὴ ψαλμωδία, τοῦ ἄλλου οἱ ὠραῖες ἀπαντήσεις! Αὐτὰ καὶ ἐκείνους ποὺ τὰ ἔχουν τοὺς στολίζουν, καὶ ἐκείνους ποὺ τὰ βλέπουν τοὺς ὠφελοῦν, καὶ τὸν Θεὸ τὸν εὐχαριστοῦν, καὶ ἡμένα τὸν ἀμαρτωλὸ μὲ κάνοιν νὰ καμαρώνω. Τώρα ὅμως ἕξαιτίας τῶν ἀμαρτιῶν μου συμβαίνουν τὰ ἀντίθετα. Καὶ δὲν σᾶς κατηγορῶ ὅλους, γιατί πολλοὶ μὲ τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ εἶναι τέτοιοι ποὺ ζητᾶ ὁ λόγος μου, ἀλλὰ ἐκείνους ποὺ εἶναι πολὺ ἀπρόσεκτοι. Σᾶς παρακαλῶ λοιπὸν, ἢ μᾶλλον σᾶς δίνω ἐντολὴ νὰ ἀλλάξετε τὰ κακὰ ἦθη καὶ τὶς συνήθειες, τὰ λόγια, τοὺς τρόπους καὶ τὰ στόματα. Ποιὰ δηλαδή ἀνάγκη εἶναι ἀντὶ καλοῦ νὰ δείχνετε κακία σὲ ἐκείνους ποὺ σᾶς καλοῦν, νὰ λυπεῖτε τὸν Θεό, καὶ νὰ καταντροπιάζετε ἐμένα τὸν ἐλεεινό; Θὰ ἀκουσῶ, ἀδελφοί μου, γιατί θὰ φωνάξω στὸν Κύριο ὁ ἀνάξιος, καὶ στὴ συνέχεια θὰ ξεχωρίσω αὐτὸν ποὺ εἶναι ἀπειθαρχος. Ἀπλῶς μιλῶ τώρα καὶ φέρομαι ἀδιάφορα, μὴ ξεχωρίζοντας τὸν ὅσιο ἀπὸ τὸν ἀνόσιο. Δὲν φοβόσαστε σεῖς τὸν Θεό; Δὲν θὰ δώσουμε λόγο καὶ γιὰ κάθε ἄσκοπη λέξη¹⁴ μας; «Ὁ Θεός μας εἶναι φωτιὰ ποὺ κατατρῶει»¹⁵, ἀδελφοί. Νὰ τὸν φοβηθοῦμε λοιπὸν, νὰ τὸν ὑπηρετήσουμε μὲ ἀφοσίωση, ὥστε, ἀπέχοντας ἀπὸ κάθε κακία μέχρι καὶ ἀργολογία, καὶ ἀφοσιωμένοι στὴν ἀρετὴ, νὰ μπορέσουμε νὰ γίνουμε κληρονόμοι τῆς αἰώνιας ζωῆς, ἀποφεύγοντας τὰ βασανιστήρια ποὺ ἀπειλοῦν τοὺς καταφρονητές, μὲ τὴ χάρη τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου μας, στὸν ὁποῖο ἀνήκει ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμη μαζί μὲ τὸν Πατέρα καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, τώρα καὶ πάντοτε καὶ στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

125. Στὶς μοναχὲς τῆς Πριγκίπου¹⁶.

ἜΟταν σᾶς εἶδα χθές, τὶς ἀδελφές στὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου, ἐπειδὴ δια-

τὴν τοῦ θεοφιλεστάτου ἀρχιεπισκόπου ἀσθένειαν, ἐκωλύθην ὑμῖν λα-
 λῆσαι ὅσον ἐχρῆν, νυνὶ δὲ διὰ τοῦ γράμματος τὸ ἐλλιπὲς ἀναπληρῶσαι
 καλῶς ἔχειν ἐνόμισα. Εἶδον ὑμῶν τὴν ἀδελφότητα ὄση καὶ ἡλικία, ὅτι
 τε πλήθει ηὔξημένη καὶ συνέσει διαφέρουσα, καὶ ἐδόξασα τὸν ἀγαθὸν
 5 Θεὸν ἡμῶν, ὃς συνήγαγεν ὑμᾶς τοσοῦτον πλῆθος ἐπὶ τὸ αὐτό, τῷ
 σταυροφόρῳ βίῳ δουλεύειν αὐτῷ ἐν ὁσιότητι καὶ δικαιοσύνῃ. Τίνα
 οὖν ἐπαινέσω; τὴν καθηγουμένην πλέον, ἢ ὑμᾶς τὰς ἐπομένους καὶ
 ὑποτασσομένας; Ἀμφότεραι ἐγκωμίων πλήρεις, αἴνων καὶ ἐπαίνων.
 Καὶ οὐ μόνον κατὰ τὸ συναφὲς τῆς πνευματικῆς ζωῆς, ἀλλ' ὅτι καὶ βίῳ
 10 ἡκριβωμένῳ, κατὰ τε ἐγκράτειαν, καὶ τὴν ἐφ' ἑαυταῖς δουλείαν καὶ
 πᾶσαν διακονίαν, καθὰ μεμάθηκα, διατηρεῖσθε. Εὐλογημένοι ὑμεῖς ἐν
 Κυρίῳ, μακάριον τὸ σύνταγμα ὑμῶν, αἰνετὸν τὸ πολίτευμα ὑμῶν, πᾶ-
 σαι νύμφαι Χριστοῦ, ἐκάστη παρθένος, Ἀσματικῶς εἰπεῖν, «κῆπος
 κεκλεισμένος... πηγὴ ἐσφραγισμένη», ρόδον εὐοσμίας Θεοῦ, κρῖνον
 15 ἀχραντίας! ὦ καλοῦ παραδείσου! ὦ λειμῶνος θεοτεροῦς. Χριστὸς
 ἐν μέσῳ ὑμῶν, ὃς ἐστὶ τὸ ξύλον τῆς ζωῆς.

Ἄλλ' ἐπειδὴ πρὸς πείραν καὶ δοκιμὴν ἀρετῆς ἐστὶ καὶ τὸ φυτὸν τὸ
 ἀπειρημένον, ὅπερ ὠραῖον εἰς κατανόησιν, οὐ μὴν ὅπερ φαίνοιτό
 ἐστὶν, ἀλλὰ πικρὸν καὶ θανάσιμον τῇ μεταλήψει (καὶ τί τοῦτο, ἀλλ'
 20 ἡδονὴ ὑφ' ἧς ἐάλω Εὐα ἢ προμήτωρ;), ὑπομνησόμενοι καὶ παραι-
 νοῦμεν, μήποτε ἄψασθαι ὑμᾶς τοῦ θανασίμου καρποῦ, ἀλλὰ μεταλαμ-
 βάνειν τῆς ἐντολῆς τοῦ πανωραίου καὶ ἀληθινοῦ ὡς ἀληθῶς καρποῦ,
 ὑπακοῆ καὶ ταπεινοφροσύνη κεχρημένας, ἀγάπη τῇ εἰς ἀλλήλας καὶ
 ἀφθονία, ἀκτημοσύνη καὶ εἰρηνοποιία. Οὕτω γὰρ βιοῦσαι, δοξάσσετε
 25 τὸν Θεὸν ἐν τῷ σώματι ὑμῶν καὶ ἐν τῷ πνεύματι, καθὰ βοᾷ ὁ ἱερός
 Ἀπόστολος οὕτω καὶ μᾶλλον πληθυνθήσεσθε, οὕτω κἀνταῦθα ὀνο-
 μασθήσεσθε ὀνόματι ὁσιότητος, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι συνδοξα-
 σθήσεσθε. «Εἵπερ γὰρ συμπάσχομεν, καὶ συνδοξασθησόμεθα», γέγρα-
 πται. Καὶ τί λοιπὸν ὠραιότερον ὑμῶν, τί δὲ σεβασμιώτερον, θυγατέρας
 30 Θεοῦ καλεῖσθαι, ἀναθήματα ἱερά, ναοὺς παρθενίας;

Ἐπεὶ οὖν ταῦτα, χαίρετε, ἀδελφαὶ ἐν Κυρίῳ, χαίρετε, μισοῦσαι τὴν
 χαρὰν τοῦ κόσμου, μισοῦσαι τὸ πρὸς τοὺς κατὰ σάρκα ἰδίους προσπα-

17. Ἰ Ασμα Ἰ Ασμ. 4, 12.

19. Α' Κορ. 6, 20.

18. Γεν. 3, 6.

20. Ρωμ. 8, 17.

ζόμουν πάρα πολύ, λόγω τῆς ἀσθένειας τοῦ θεοφιλέστατου ἀρχιεπισκόπου, ἐμποδίστηκα νὰ σᾶς μιλήσω ὅσο ἔπρεπε, τώρα ὅμως μὲ τὸ γράμμα νόμισα ὅτι εἶναι καλὸ νὰ ἐκπληρώσω τὴν παράλειψη. Εἶδα τὴν ἀδελφότητά σας πόση καὶ πόσο μεγάλη εἶναι, ὅτι δηλαδή καὶ μεγάλη σὲ πλῆθος εἶναι καὶ διακρίνεται σὲ σύνεση, καὶ δόξασα τὸν ἀγαθὸ Θεό μας, ὁ ὁποῖος συγκέντρωσε τόσο μεγάλο πλῆθος μαζί, τὸ ὁποῖο μὲ τὴ σταυροφόρο ζωὴ του τὸν ὑπηρετεῖ μὲ ἀφοσίωση καὶ δικαιοσύνη. Ποιᾶ λοιπὸν νὰ ἐπαινέσω; Τὴν καθηγουμένη περισσότερο, ἢ ἐσᾶς πού ἀκολουθεῖτε καὶ ὑποτάσσετε σ' αὐτήν; Καὶ οἱ δύο εἶστε γεμᾶτες ἐγκώμα, ὕμνους καὶ ἐπαίνους. Καὶ ὄχι μόνο σὲ σχέση πρὸς τὴν πνευματικὴ ζωὴ, ἀλλὰ καὶ ἐπειδὴ, ὅπως ἔχω μάθει, κάμνετε ζωὴ συνεπῆ καὶ ὡς πρὸς τὴν ἐγκράτεια, καὶ ὡς πρὸς τὴν ἐργασία πρὸς τὸν ἑαυτό σας, καὶ ὡς πρὸς κάθε διακόνημα. Εἶστε εὐλογημένες ἀπὸ τὸν Κύριο, ἢ συνύπαρξή σας μακάρια, τὸ πολίτευμά σας ἐπαινετό, ὅλες εἶστε νύμφες τοῦ Χριστοῦ, κάθε παρθένος, γιὰ νὰ μιλήσω μὲ λόγια τοῦ Ἑσματος, «Εἶναι κῆπος κλεισμένος... πηγὴ σφραγισμένη»¹⁷, ρόδο εὐωδίας τοῦ Θεοῦ, ἀγνὸ κρεῖνο! Τί ὠραῖος πραγματικὰ παράδεισος! Τί λειμώνας εὐχάριστος στὸν Θεὸ. Ἐνάντιό σας βρῖσκεται ὁ Χριστός, πού εἶναι τὸ δένδρο τῆς ζωῆς.

Ἐπειδὴ γιὰ τὴ γνώση καὶ τὴν ἀσκησιὴ τῆς ἀρετῆς ὑπάρχει καὶ τὸ ἀπαγορευμένο δένδρο, πού εἶναι ὠραῖο στὴν ὄραση¹⁸, δὲν εἶναι ὅμως αὐτὸ πού φαίνεται, ἀλλὰ εἶναι πικρὸ καὶ θανάσιμο στὴ γεύση (καὶ τί ἦταν αὐτό, παρὰ ἡδονὴ ἀπὸ τὴν ὁποία νικῆθηκε ἡ προμάμμη Εὐᾶ;), γι' αὐτὸ λοιπὸν σᾶς τὸ ὑπενθυμίζω καὶ σᾶς συμβουλεύω, ποτὲ νὰ μὴ ἀπολαύσετε αὐτὸν τὸν θανάσιμο καρπὸ, ἀντίθετα νὰ μεταλαμβάνετε τὴν ἐντολὴ τοῦ πανωραίου καὶ πραγματικὰ ἀληθινοῦ καρποῦ, κάνοντας χρῆση τῆς ὑπακοῆς καὶ τῆς ταπεινοφροσύνης, μὲ ἀγάπη μεταξύ σας καὶ χωρὶς φθόνον, μὲ ἀκτημοσύνη καὶ εἰρήνη. Γιατί, ζώντας ἔτσι, θὰ δοξάσετε τὸν Θεὸ μὲ τὸ σῶμα σας καὶ μὲ τὸ πνεῦμα»¹⁹, ὅπως φωνάζει ὁ ἱερός Ἀπόστολος, ἔτσι θὰ αὐξηθεῖτε περισσότερο, ἔτσι καὶ ἐδῶ θὰ λάβετε τὸ ὄνομα τῆς ὁσιότητος, καὶ στὸν μελλοντικὸ αἰῶνα θὰ δοξασθεῖτε ὅλες μαζί. Γιατί ἔχει γραφεῖ· «Ἐφόσον πάσχουμε μαζί, θὰ δοξασθοῦμε καὶ μαζί»²⁰. Καὶ τί λοιπὸν ὑπάρχει πρὸ ὠραῖο ἀπὸ σᾶς, τί ὑπάρχει πρὸ σεβάσμιον, ἀπὸ τὸ νὰ ὀνομάζεστε θυγατέρες τοῦ Θεοῦ, ἀφιερῶματα ἱερά, ναοὶ τῆς παρθενίας;

Ἐπειδὴ λοιπὸν ἔχετε αὐτά, νὰ χαίρεστε, ἀδελφές στὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου, νὰ χαίρεστε, μισώντας τὴ χαρὰ τοῦ κόσμου, μισώντας τὴν συμπά-

θές, μισοῦσαι τὸ κληρὸν ἔχειν ἐπὶ γῆς, μισοῦσαι τὸ κατὰ κόσμον ἐρα-
 στα ἅπαντα. Ἐπεὶπερ ὑμῶν τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς, καὶ κληρουχία
 ἢ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, καὶ νυμφίος αὐτὸς Χριστὸς, ὁ κεκληκὼς
 ὑμᾶς ὀπίσω αὐτοῦ ἀκολουθεῖν, καὶ εἰσάξων διὰ τελειώσεως εἰς τὸν
 5 ἔπουράνιον νυμφῶνα μετὰ τῶν φρονίμων παρθένων.

Ταῦτα δὲ ἐπ' ὀλίγον, ὡς ἂν γνῶτε ὅτι ἐν Πνεύματι ἀγίῳ ὡς ἀδελ-
 φὰς ὑμᾶς λελογίσμεθα, καὶ ἐπευχόμεθα τὰ κρείττονα.

ΡΚΖ' (126) –. Τοῖς μοναχοῖς τοῦ Φωτεινουδίου.

Χαράς μὲν ἢ προγραφὴ ὑμῖν, ἀδελφοί, λύτης δὲ ὅτι μάλιστα ἢ ἐπὶ
 10 τὸ γράφειν ὑπόθεσις· ὅτι ἀπολέλοιπεν ὑμᾶς ὁ ποιμὴν ὁ καλός, ὁ ἐν
 Κυρίῳ πατήρ, ὁ ὁδηγὸς καὶ φωστήρ, ὁ πολλοῖς ἔτεσι καὶ πολλὰ πρό-
 βατα ποιμένας, καὶ ἐν λείαν ἐάσας πλήρη θρεμμάτων, εἶπερ ἐν δια-
 κοσίῳ παρὰ εἴκοσιν ἠριθμημένην, ὁ αἰδέσιμος ἀνὴρ καὶ χάριτος
 θείας μέτοχος, ὁ λευκὸς ἄγαν τὴν τρίχα καὶ ἔτι λελευκασμένος τὴν
 15 καρδίαν, ὁ πλούσιος τὴν ἀγάπην καὶ πλουσιώτερος τὴν ἐλεημοσύνην,
 ὁ πλείοσιν ἀρεταῖς ὡς ἀληθῶς κατακεκοσμημένος, ἵνα μὴ ἐν καθ' ἐν
 ἀπαριθμούμενος μακρὸν εὐρεθῶ ἀποτείνων λόγον. ὦ! ὦ! πῶς οὐ
 ταῦτα θλιπτικά; πῶς δὲ οὐκ ὀδυρικά; πῶς δὲ οὐκ ἐπ' ἐρημίας ἢ θεω-
 ρία τῆς ποιμνῆς ὅσον κατὰ τὰ φθάσαντα; Ἄλλὰ τί ἄρα; Ἐπιμείνωμεν
 20 τῷ πένθει; κατηφιάσωμεν δυσθυμότερον; ἐναφεθῶμεν τῷ πάθει;
 Οὔμενον, ὦ ἀδελφοί, ἀλλ' εἰδότες ὅτι δόγμα Θεοῦ πᾶσιν ἀνθρώποις
 εἰς γένεσιν ἐλθοῦσιν αὐθις ἀναλύειν, καὶ τὴν κρείττονα καὶ ἀπήμονα
 μεταλαμβάνειν ζωὴν, ἧς ἀπαρχὴ Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ τῆς ζωῆς
 ἀρχηγός, παρακληθῶμεν παρακλήσει Θεοῦ, εἰς ἑαυτοὺς γενώμεθα,
 25 εἴπωμεν «Ὁ Κύριος ἔδωκεν, ὁ Κύριος ἀφείλετο», τὸν καλὸν διδάσκα-
 λον, τὸν ἱερὸν καθηγεμόνα «Τίς γάρ ἐστιν ἄνθρωπος, ὃς ζήσεται, καὶ
 οὐκ ὄψεται θάνατον;», ἵνα τοῦ ἡμετέρου πατρὸς ξενοπαθεῖν ἔχωμεν;
 Εὐχαριστέον ὅτι τοιούτου ἠξιώμεθα, καὶ ὅτι ἕως γήρους καὶ πρεσβεΐ-
 30 σου ἢ χρονικὴ παράτασις, καὶ ὅτι γε ἐγκατέλειπεν, οὐκ ἀπροστατεύ-
 τους, οὐδὲ ἐρήμους, ἀλλὰ καὶ εὐλόγησεν ἐξόδια, καὶ ἐπηύξατο ἀρμό-
 δια, καὶ ἓνα τῶν σὺν ὑμῖν κατέστησεν ἐφ' ὑμᾶς προστατεύσοντα, ὃν

θεια πρὸς τοὺς κατὰ σὰρκα συγγενεῖς, μισώντας τὴν ἀπόκτηση κλήρου πάνω στὴ γῆ, μισώντας ὅλα ὅσα εἶναι ἀρεστὰ κατὰ κόσμον. Καθόσον τὸ πολίτευμά σας βρίσκεται στοὺς οὐρανοὺς, καὶ κληρονομία σας εἶναι ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, καὶ νυμφίος ὁ ἴδιος ὁ Χριστός, ὁ ὁποῖος σᾶς κάλεσε νὰ ἀκολουθήσετε πίσω του, καὶ θὰ σᾶς ὀδηγήσει μὲ τὴν τελείωση μέσα στὸν οὐράνιο νυμφώνα, μαζί μὲ τὶς φρόνιμες παρθένες.

Αὐτὰ μὲ συντομία, γιὰ νὰ μάθετε, ὅτι μὲ τὴ χάρη τοῦ ἁγίου Πνεύματος σᾶς θεωρῶ σὰν ἀδελφές μου, καὶ εὐχομαι τὰ καλύτερα γιὰ σᾶς.

126. Στὸς μοναχοὺς τοῦ Φωτεινουδίου.

Ἡ προγραφή σὲ σᾶς εἶναι χαρά, ἀλλὰ ἡ ὑπόθεση γιὰ τὴν ὁποία σᾶς γράφω εἶναι ὑπόθεση λύπης, καὶ μάλιστα μεγάλης, γιὰτὶ μᾶς ἐγκατέλειψε ὁ καλὸς ποιμένας, ὁ στὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου πατέρας, ὁ ὀδηγὸς καὶ φωστήρας, ὁ ὁποῖος γιὰ πολλὰ χρόνια ποίμινε πλάτα πρόβατα, καὶ ἄφησε τὴ μάνδρα γεμάτη πρόβατα, ἀφοῦ ἀριθμεῖ ἑκατὸν ὀγδόντα πρόβατα, ὁ σεβάσιμος ἄνδρας καὶ μέτοχος θείας χάριτος, ὁ πολὺ λευκὸς στὰ μαλλιά καὶ περισσότερο λευκὸς στὴν καρδιά, ὁ πλούσιος σὲ ἀγάπη καὶ πλουσιώτερος σὲ ἐλεημοσύνη, ὁ καταστολισμένος πραγματικὰ μὲ πάρα πολλές ἀρετές, γιὰ νὰ μὴ τὶς ἀπαριθμήσω μία πρὸς μία καὶ μακρύνω πολὺ τὸν λόγο. Ὡ! πῶς δὲν εἶναι αὐτὰ θλιβερά; πῶς δὲν εἶναι ἀξιοθρήνητα; πῶς δὲν εἶναι ἔρημο τὸ θέαμα τῆς ποιμένης ὡς πρὸς αὐτὰ ποὺ ἔγιναν; Ἀλλὰ τί θὰ κάνουμε; Θὰ ἐπιμείνουμε στὸ πένθος; Θὰ κυριευθοῦμε ἀπὸ περισσότερη κατήφεια, θὰ ἀφεθοῦμε στὸ πάθος; Ὁχι βέβαια, ἀδελφοί, ἀλλὰ, γνωρίζοντας ὅτι νόμος τοῦ Θεοῦ γιὰ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ποὺ ἦρθαν στὴ ζωὴ εἶναι νὰ διαλύονται πάλι καὶ νὰ ἀπολαμβάνουν τὴν ἀνώτερη καὶ μακάρια ζωὴ, τῆς ὁποίας ἀρχὴ εἶναι ὁ Χριστός ὁ Θεός μας²¹, ὁ ἀρχηγὸς τῆς ζωῆς, ἃς παρηγορηθοῦμε μὲ τὴν παρηγοριὰ τοῦ Θεοῦ, ἃς συνέλθουμε καὶ ἃς ποῦμε: «Ὁ Κύριος τὸν ἔδωσε, ὁ Κύριος μᾶς τὸν πῆρε»²², τὸν καλὸ δάσκαλο, τὸν ἱερὸ ἡγούμενο. «Ποιὸς δηλαδὴ ἄνθρωπος ὑπάρχει, ὁ ὁποῖος θὰ ζήσει καὶ δὲν θὰ πεθάνει»²³, ὥστε νὰ φθάνουμε νὰ ξαφνιαζόμαστε γιὰ τὸν δικό μας πατέρα; Πρέπει νὰ εὐχαριστοῦμε τὸν Θεὸ ποὺ ἀξιοθήκαμε ἑνὸς τέτοιου πατέρα, καὶ ποὺ ἡ ζωὴ του παρατάθηκε μέχρι τὰ γηρατειὰ καὶ τὸ ἀριστεῖο τῆς ἡλικίας του, καὶ φυσικὰ ὅτι δὲν μᾶς ἐγκατέλειψε ἀπροστάτευτους, οὔτε ἔρημους, ἀλλὰ καὶ μᾶς εὐλόγησε πεθαίνοντας καὶ μᾶς εὐχήθηκε αὐτὰ ποὺ ἔπρεπε, καὶ ἕναν ἀπὸ μᾶς τὸν τοποθέτησε ἡγούμενό μας γιὰ νὰ μᾶς προστατεύει, τὸν

παραινοῦμεν ζώσασθαι ὡς τέλειον ἄνδρα τὴν ὁσφῦν, καὶ Χριστομιμήτῳ ταπεινώσει τῆς ἐμπιστευθείσης αὐτῷ διακονίας ἔχεσθαι, κανόνι καὶ ἴχνει τοῦ μακαρίου ἐκείνου πορευόμενον τῷ κατ' ἐντολὴν Θεοῦ λόγῳ.

5 Παρακαλοῦμεν δὲ ὡσαύτως καὶ ὑμᾶς, τὴν καλὴν ἀδελφότητα, ὁμογνώμῳ πίστει τε καὶ ἀγάπῃ καὶ νεοκτίστῳ καθηγεμόνι ὑπείκειν ἐν Κυρίῳ, καὶ δεῖξαι ὅτι ὄντως ὁ Θεὸς ἐν ὑμῖν ἐστι, καὶ ὁ ὅσιος πατὴρ προθυμούμενος καὶ συνδέων πάντας εἰς ὁμόνοιάν τε καὶ σύμπνοιαν. *Ναί, ἀδελφοὶ ἐπιπόθητοι· οὕτως ἔσεσθε, οὕτω παγιώθητε, κἂν πᾶσα*
 10 *ἀρχὴ οὐκ εὐμάρεϊαν ἔχοι, χρόνῳ δὲ προιοῦσα, εἰς ἕξιν ἐπιστημονικὴν καθίσταται, μηδὲ ὁμοιωθῆτε τοῖς ἐκ εὐθύς (sic) φιλαρχίας ἀστάτοις καὶ ἀνεπιστήμοσιν. Ἐπειδὴ δὲ ἐπὶ ξυροῦ τὸ τοῦ διωγμοῦ πρᾶγμα, μὴ προδῶτε, ὑμῶν δέομαι, τὴν πίστιν, μηδὲ τὴν ὑσέβειαν, ἀλλ' εἰ ἤξει μηδαμῶς τοῖς αἰρετικοῖς καθ' οἷον δήποτε τρόπον συνυπαχθῆναι.*
 15 *Φέροιτε γενναίως, πάντα δεύτερα ἠγούμενοι, μὴ μόνον μοναστήρια, καὶ τὰ ἐν μοναστηρίοις ἅπαντα, κἂν εἶεν ὑπὲρ λίαν ἄπειρα, ἀλλὰ γὰρ καὶ τὰ ἑαυτῶν σώματα, τὴν καλὴν φυγαδεῖαν ἐλόμενοι, καὶ τὸν διωγμοῦ μακαρισμὸν στεφανούμενοι τὸν ὑπερένδοξον καὶ ὑπερθαύμαστον, καθὰ καὶ ἐντέταλται ὑμῖν ὁ μακάριος. Εἰ δὲ ὅτι ἐάλω ἐκεῖνος, ναὶ*
 20 *καὶ φεῦ τῆς ἥττης! πλὴν ὅτι ἀνακέκληται, πλὴν ὅτι ἐπιτετίμηται, καὶ μετὰ τῶν εὐσεβῶν συνῆπται, καὶ εἷς ἐστι τῶν ἀδελφῶν καὶ πατέρων ἡμῶν καθότι καὶ εἰσδέδεκται πρὸς τοῦ ἱεροτελεστοῦ ἡμῶν μακαριωτάτου πατριάρχου.*

Ταῦτα οὖν εἰδότες, ἀδελφοί, εὐψηχήσατε, εὐτακτήσατε, εὐ³ πρά-
 25 *ξοιτε, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ὃς κἀκεῖνον ἀναπαύσειε μετὰ δικαίων, καὶ ὑμᾶς καταρτίσειεν ἐν πᾶσιν ἀγαθοῖς, ἠγαπημένοι ἡμῶν ἀδελφοί.*

PKZ' (127) – Πέτρῳ Νικαίας.

Νῦν εὐδοούμεθα ἐπιστεῖλαι τῇ πατριαῇ σου ἀγιωσύνη, ὁπηνίκα
 30 *ἀνθυπεστρέψαμεν τῆς φυγαδεῖας ἐπεῖπερ ἢ τῶν Ἀράβων ἔφοδος, σὺν πολλοῖς ἄλλοις καὶ ἡμᾶς τοὺς ταπεινοὺς μεθεῖσα τῆς ξενίας, ἀπήγαγε πρὸ τοῦ ἄστεος ἐν τῇ Πριγκίπῳ νήσῳ, ἐν ᾗ ὅσον ἐταλαιπωρήσαμεν, ἀπὸ τε τοῦ συνέχοντος ἡμᾶς φυγαδευτικοῦ λαοῦ, τοῦ τε καύσω-*

ὅποιο καὶ συμβουλευόμε νὰ ζώσῃ τὴ μέση του ὡς τέλειος ἄνδρας καὶ μὲ χριστομίμητη ταπείνωση νὰ ἀφοσιωθεῖ στὴν διακονία ποῦ τοῦ ἐμπιστεύθηκε, βαδίζοντας μὲ τὸν κανόνα καὶ πάνω στὰ ἴχνη τοῦ μακάριου ἐκείνου στὸν σύμφωνο μὲ τὴν ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ λόγο.

Σᾶς παρακαλῶ ὅμως καὶ σᾶς, τὴν καλὴ ἀδελφότητα, μὲ ὁμόγνωμη πίστη καὶ ἀγάπη νὰ ὑπακούεται στὸν νέο σας, μὲ τὴ χάρη τοῦ Κυρίου, ἡγούμενο καὶ νὰ δείξετε πραγματικῶς ὅτι ὑπάρχει μέσα σας ὁ Θεός, καὶ ὁ ὅσιος πατέρας νὰ εἶναι προθύμος καὶ νὰ σᾶς συνενώνει ὅλους, ὥστε νὰ ἔχετε ὁμόνοια καὶ σύμπνοια. Ναί, πολυπύθητοι ἀδελφοί, ἔτσι νὰ εἴστε, ἔτσι νὰ σταθεροποιηθεῖτε, καὶ ἂν κάθε ἀρχὴ δὲν εἶναι εὐκόλη, μὲ τὸν χρόνο ὅμως γίνεται συνήθεια συνειδητῆ. Καὶ νὰ μὴ μοιάσετε ἐκείνους ποῦ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ εἶναι φίλαρχοι, ἀσταθεῖς καὶ ἔχουν ἄγνοια. Ἐπίσης, ἐπειδὴ ἡ ὑπόθεση τοῦ διωγμοῦ βρίσκεται σὲ κρίσιμο σημεῖο, σᾶς παρακαλῶ, νὰ μὴ προδώσετε τὴν πίστη οὔτε τὴν εὐσέβεια, ἀλλὰ, ἐὰν φτάσει, νὰ μὴ συνταχθεῖτε μὲ κανένα τρόπο μὲ τοὺς αἵρετικούς. Νὰ ὑπομένετε τὰ πάντα μὲ γενναιοδότητα, θεωρώντας τα δευτερεύοντα, ὄχι μόνο τὰ μοναστήρια καὶ ὅλα ὅσα ὑπάρχουν στὰ μοναστήρια, ἔστω καὶ ἂν εἶναι πάρα πολλά, ἀλλὰ ἀκόμα καὶ τὰ δικὰ σας σώματα, προτιμώντας τὴν καλὴ ἐξορία, καὶ φέροντας τὸ στεφάνι τοῦ ὑπερένδοξου καὶ θαυμάσιου μακαρισμοῦ τοῦ διωγμοῦ, σύμφωνα μὲ τὴν ἐντολὴ ποῦ σᾶς ἔδωσε ὁ μακάριος. Ἄν τώρα ἐκεῖνος νικήθηκε, ναί, καὶ ἀλλοίμονο στὴν ἡττα του! Ὡστόσο ἀνακλήθηκε, δέχθηκε ἐπιτίμιο καὶ ἐνώθηκε μὲ τοὺς εὐσεβεῖς, καὶ εἶναι ἓνας ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς καὶ πατέρες μας, γιατί ἔγινε δεκτὸς καὶ ἀπὸ τὸν ἱεροτελεστή, τὸν μακαριώτατο πατριάρχη μας.

Γνωρίζοντάς τα λοιπὸν αὐτὰ, ἀδελφοί, εἶθε νὰ ἔχετε θάρρος, πειθαρχία καὶ καλὴ διαγωγή, ἐνωμένοι μὲ τὸν Ἰησοῦ Χριστὸ τὸν Κύριό μας, ὁ ὅποιος καὶ ἐκεῖνον θὰ ἀναπαύσει μαζί μὲ τοὺς δικαίους, καὶ σᾶς θὰ σᾶς βοηθήσει σὲ κάθε ἀγαθὸ, ἀγαπημένοι μου ἀδελφοί.

127. Στὸν Πέτρο Νικαίας.

Ἐπὶ τέλους εὐκολύνθηκα νὰ γράψω στὴν πατρικὴ σου ἀγιωσύνη, τώρα ποῦ ξαναγυρίσαμε ἀπὸ τὴν ἐξορία, ἐπειδὴ ἡ ἔφοδος τῶν Ἀράβων, μαζί μὲ πολλοὺς ἄλλους μετακίνησε καὶ ἐμᾶς τοὺς ταπεινοὺς ἀπὸ τὴν ξενιτεῖα καὶ μᾶς ἔφερε μπροστὰ στὴν πόλη, στὴ νῆσο Πρίγκιπο, στὴν ὁποία τὸ πόσο ταλαιπωρηθήκαμε καὶ ἀπὸ τὸ ἐξορισμένο πλῆθος ποῦ μᾶς ἐμπόδιζε, καὶ ἀπὸ τὸν καύσωνα, καὶ ἀπὸ τὰ νερὰ ποῦ ἦταν ἀκατάλ-

νος καὶ τῶν δυσπότην ὑδάτων, τί δεῖ καὶ λέγειν; Εἶτα, ἐπειδὴ προὔ-
 θημεν ἐγυτέρω κατὰ τὴν Χαλκηδόνα, ἐκεῖ τοῖς δυοῖν θάτερον· κατε-
 πέσαμεν ἐν ἀσθενείᾳ δυσοίστω νεφριτικοῖς πόνοις παιδευούσῃ ἡμῶν
 τὴν ἐλεεινὴν σάρκα μέχρις ἑβδοματιαίου χρόνου· καὶ ἀπλῶς εἶπειν,
 5 ἀργαλεωτέρα ἡμῶν ἢ ὁδὸς ἐγεγόνει. Ὅμως τρία ταῦτα γέγονεν ἡμῖν
 ἐπιτεύγματα Θεοῦ χάριτι· τὸν τε μακαριώτατον ἡμῶν ἀρχιερέα προ-
 σκυνῆσαι κομισαμένοις τὰς ἱεράς προσευχὰς αὐτοῦ· ἔπειτα τούσδε
 καὶ τούσδε τῶν ἱερῶν πατέρων καὶ ἀδελφῶν· καὶ τρίτον, τὸ διαλύσαι
 ἐλέει Θεοῦ τὰς ἐνστάσεις καὶ ἀντιπαραστάσεις, αἷς καθ' ἡμῶν οὐκ
 10 οἶδ' ὅθεν ἀνῆψαν οἱ τῆς εἰρήνης δημιουργοί, σχισματικούς ἡμᾶς
 προανεξωγράφησαν τῆς τοῦ θεσπεσίου ἡμῶν ἀρχιερέως συναφείας,
 ἰδιονόμους ἀπεφῆνατο ἐν ταῖς ἐπιτιμίαις τῶν ἐαλωκότων τῇ αἰρετικῇ
 κοινωνίᾳ.

Ἄλλα ἅττα ἐργωδέστερον τῷ γράμματι ἐπικυκλεῖν. Πλήν, ὡς
 15 προεῖρηται, εὐχαῖς σου πρὸς ἐν ἕκαστον ἀπαντήσαντες εὐθυδῶλως,
 καὶ τοῦ ἱεροῦ ἡμῶν πατριάρχου κοινωνικοὶ εἶναι ἀποδεδείχαμεν, ὅς
 καὶ μετὰ ὑπερβαλούσης συγκαταβάσεως καὶ ἐδέξατο καὶ ἐφιλοφρο-
 νήσατο, καὶ ἀπέστειλεν ἡμᾶς, μὴ τινος λόγου τῶν σκαιωρηθέντων ἐπι-
 μνηματισθέντος, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τοῦ κυρίου Ταρασίου καὶ ἐν ἁγίοις
 20 μνημονευομένου· ἔφασαν γὰρ οἱ δῆθεν φιλοπάτορες καὶ τούτου ἡμᾶς
 διεσχίσθαι, καὶ τὴν γε ἐν Νικαίᾳ τὸ δεύτερον ἁγίαν σύνοδον τοπικὴν
 ἀποκαλεῖν· ἡμεῖς δὲ συνεστησάμεθα ἑαυτούς, καὶ αὐτὸν ἐν Πατράσιν
 ἁγίοις ἔχειν, καὶ τὴν γε σύνοδον οἰκουμενικὴν ὁμολογεῖν ἐγγράφως τε
 καὶ ἀγράφως εἰ καὶ πού καὶ ποτε καὶ πως καὶ τισι ἀπεκρίθημεν ἐτέ-
 25 ρως, ἃ οὐ δεῖ ὥσπερ καὶ τὰ τηνικαῦτα ἐτέρως πεπραγμένα νῦν ἀνα-
 ζητεῖν καὶ ἀναξαίνειν· ἔστι γὰρ ταραχῆς αἴτιον, καὶ οὐδὲν ὄνησιν
 φέρον· ἢ μᾶλλον λογομαχίαν καὶ προσκοπὴν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ·
 οὕτω καὶ οὕτως, οἶδε καὶ οἶδε, ἔγραψαν, ἔδρασαν, ἕκαστοι τὸ ἀληθές
 ἔχειν οἰόμενοι. Μακροῖς ἔτεσιν, ὡς οἴσθα, τριπτόθητε, τὸ θρυλούμενον
 30 κατεπράχθη, Ἀνατολῇ καὶ Δύσει γνώριμον γενόμενον, τὰ πεπραγμέ-
 να καὶ γεγραμμένα, οὐθ' ἕτερον μέρος ἀνατρέπειν οἷόν τε ἐστὶ. Νῦν
 καιρὸς ὁμονοίας, νῦν καιρὸς συναθλήσεως τὰ ἐγκαταλείμματα τοῦ
 γεγραφότος, εἰ μὲν εἴ, ἔξειν δοκεῖ τοῖς μετέπειτα ἐπαίνου ἔνδικα, εἰ δὲ

ληλα γιὰ πόση, τί χρειάζεται νὰ τὰ πῶ; Ἐπειτα, ὅταν προχωρήσαμε πιὸ κοντὰ στὴ Χαλκηδόνα, ἐκεῖ τὸ ἄλλο ἀπὸ τὰ δύο· προσβλήθηκα ἀπὸ ἀσθένεια ἀνυπόφορη, ἣ ὅποια μὲ νεφρικοὺς πόνους ταλαιπωροῦσε τὴν ἔλεεινὴ σάρκα μου γιὰ μιὰ ἐβδομάδα. Καὶ γιὰ νὰ μιλήσω ἀπλᾶ, ὁ δρόμος μας εἶχε γίνει πιὸ δύσκολος. Ὅμως μὲ τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ ἐπέτυχα τρία πράγματα· καὶ τὸν μακαριώτατο ἀρχιερέα μας νὰ προσκυνήσω, δεχόμενος τὶς ἱερᾶς εὐχῆς του. Ἐπειτα συνάντησα αὐτοὺς καὶ ἐκείνους ἀπὸ τοὺς ἱεροὺς πατέρες καὶ ἀδελφούς, καὶ τρίτον, μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ διέλυσα τὶς ἐνοστάσεις καὶ ἀντιπαραθέσεις ποὺ προσῆψαν ἐναντίον μου, δὲν ξέρω ἀπὸ ποῦ ὀρμώμενοι, οἱ δημιουργοὶ τῆς εἰρήνης, οἱ ὅποιοι μὲ παρουσίασαν σχισματικὸ ἔξαιτίας τῆς σχέσης μου μὲ τὸν θεσπέσιο ἀρχιερέα μας, καὶ διακήρυξαν ὅτι χρησιμοποιοῦν δικούς μου νόμους στὰ ἐπιτίμια ἐκείνων ποὺ εἶχαν ὀλωθεῖ ἀπὸ τὴν κοινωνία μὲ τοὺς αἵρετικούς.

Ἐπάρχουν καὶ ἄλλα, ποὺ εἶναι δυσκολώτερο νὰ τὰ ἀναφέρω στὸ γράμμα. Ὡστόσο, ὅπως προανέφερα, ἀφοῦ μὲ τὶς εὐχῆς σου ἀπάντησα στὸ καθένα εὐστοχα, καὶ ἀπέδειξα ὅτι εἶμαι κοινωνὸς τοῦ ἱεροῦ πατριάρχου μας, ὁ ὅποιος μὲ μεγάλη συγκατάβαση καὶ μὲ δέχθηκε καὶ μὲ δεξιώθηκε μὲ πολὺ φιλικὴ διάθεση καὶ μὲ ξεπροβόδισε, χωρὶς νὰ κάνει λόγο γιὰ κανένα ἀπὸ τὰ δόλια τεχνάσματα ποὺ κατασκευάστηκαν ἐναντίον μου. Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸν κύριο Ταράσιο, ὁ ὅποιος μνημονεύεται μεταξὺ τῶν ἁγίων, εἶπαν οἱ δῆθεν φίλοι τῶν πατέρων, ὅτι ἐγὼ ἀποσχίσθηκα καὶ ἀπὸ αὐτόν, καθὼς ἐπίσης, ὅτι τὴ δεύτερη ἅγια σύνοδος τῆς Νικαίας τὴν ὀνομάζω τοπικὴ. Ἐγὼ ὅμως παρουσίασα τὸν ἑαυτό μου, ὅτι καὶ αὐτόν τὸν ἐντάσσω μεταξὺ τῶν ἁγίων πατέρων, ἀλλὰ καὶ ἡ σύνοδος ὁμολογᾷ ὅτι εἶναι οἰκουμενικὴ, ἐγγράφως καὶ ἀγράφως, ἂν καὶ κάπου, κάποτε καὶ κάπως καὶ σὲ κάποιους ἀπάντησα μὲ ἄλλον τρόπο, τὰ ὅποια δὲν πρέπει νὰ τὰ ἀναζητοῦμε τώρα καὶ νὰ τὰ ἀναξέουμε, ὅπως καὶ ἐκεῖνα ποὺ ἔχουν γίνει τότε, γιὰτὶ εἶναι αἰτία ταραχῆς καὶ δὲν ὠφελοῦν σὲ τίποτε, ἢ μᾶλλον προκαλοῦν λογομαχία καὶ ἐμπόδιο στὴν Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ. Ἔτσι καὶ ἔτσι, αὐτοὶ καὶ ἐκεῖνοι, ἔγραψαν, ἔδρασαν, νομίζοντας ὁ καθένας ὅτι κατέχουν τὴν ἀλήθεια. Ὅπως γνωρίζεις, πολυπόθητε, αὐτὸ ποὺ διαδίδεται ἔγινε ἐπὶ πολλὰ χρόνια, καὶ διαδόθηκε σὲ Ἀνατολὴ καὶ Δύση, καὶ αὐτὰ ποὺ ἔγιναν καὶ γράφτηκαν καμμιὰ πλευρὰ δὲν μπορεῖ νὰ τὰ ἀνατρέψει. Τώρα εἶναι καιρὸς ὁμόνοιας, τώρα εἶναι καιρὸς κοινοῦ ἀγῶνα. Τὰ κατάλοιπα ἐκείνου ποὺ ἔγραψε, ἂν βέβαια ὑπάρχουν, νομίζει ὅτι δίκαια θὰ θεωρηθοῦν ἀπὸ τοὺς μεταγενέ-

μή, τουναντίον. Πιστός ὁ λόγος, καὶ περὶ τούτου λέγειν ἄλλο οὐ βουλόμεθα, οὔτε νῦν, οὔτε πρὸς τὸ ἐξῆς. Καὶ δηλώσει, φησὶν, ἡ τῆς ἀποκαλύψεως ἡμέρα καὶ τὸ τελευταῖον πῦρ, ᾧ κρίνεται καὶ καθαίρεται τὰ ἡμέτερα.

5 Ταῦτα ὁμοῦ μὲν ὡς πατρὶ συμψύχῃ καὶ εἰρηνάρχῃ, ὁμοῦ δὲ καὶ εἰς τὸ ἐξειπεῖν τὰ λυπηρὰ, ραστώνῃν οἶδε φέρειν ἐν τοῖς ὀδυνωμένοις, ἀναγκαίως γέγραπται. Εἰ δὲ παρακληθεῖς ὀφθῆς ἡμῖν τοῖς ταπεινοῖς, κόπον ἀγάπης ἀναλαμβάνομενος, πάντως ἰδίους ἡμᾶς ποιήσεως περὶ πάντα. Οἱ σὺν ἡμῖν προσαγορεύουσι πλεῖστα τὴν ἀγιωσύνην σου.
10 Τοὺς σὺν σοὶ καὶ ἡμεῖς πλεῖστα προσφθεγγόμεθα, παναγιώτατε.

ΡΚΗ' (128) – Μαρία παρθενευούση.

Ἐπειδὴ καὶ ἅπαξ καὶ δὶς ἀποστολὰς ἐφθάσαμεν παρὰ τῆς τιμιότητός σου δέξασθαι, ἀναγκαῖον ἐκρίναμεν μὴ μόνον ψιλῇ προσήσει, ἀλλὰ καὶ διὰ γράμματος προσαγορευσαί τὴν σεμινοπρέπειάν σου, καὶ
15 οὐ τοσοῦτον διὰ τὰς ἀποστολὰς, ὅσον διὰ τὴν σεμνότητά σου. Μανθάνομεν γὰρ ὅτι, τὸν ἐν παρθενία βίον ἐλομένη, δουλεύειν τῷ Κυρίῳ κατεδέξω ἐν ὁσιότητι καὶ δικαιοσύνῃ. Τί γὰρ κρεῖττον παρθενίας, ἢς ἡ μέριμνα πῶς ἀρέσει τῷ Κυρίῳ, πῶς ἐπιτεύξεται τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, πῶς δυνηθεῖ διαδράσαι τὰς πολυπλόκους μεθοδείας τοῦ διαδό-
20 λου; Ἡ δὲ ὑπὸ γάμον τελοῦσα, τουναντίον, πῶς ἀρέσει τῷ ἀνδρὶ, πῶς τὰ τοῦ κόσμου εὖ διαθεῖ, ἢ περικλυζομένη τοῖς ἄλμυροῖς κύμασι τοῦ θείου, ἐν τῷ φροντίζειν περὶ τέκνων τε καὶ δούλων καὶ δουλίδων, καὶ πρό γε τούτων, τὰ περὶ ἀρέσκειαν τοῦ ἀνδρός, οὔπω δυναμένη ὑπερνεστάναι τῶν στροφῶν τοῦ κόσμου καὶ τῷ τῆς διανοίας πτεροῦ κουφί-
25 ζεσθαι πρὸς Κύριον.

Σὺ οὖν, ᾧ καλλίστη γυναικῶν, μακαρία ὡς ἀληθῶς καὶ τρισμακαρία, ὅτι τὴν ἀγαθὴν μερίδα ἐξελέξω, μετὰ Μαρίαν ἐκείνην τὴν ἀοίδιμον, οἶονεὶ παρακαθεζομένη παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ, καὶ ἀκούουσα δι' ἀπραγμονεστέρου βίου τὸν λόγον αὐτοῦ, ἡγιάσας ἑαυτὴν ὡς
30 κεμήλιον Θεῷ ἀναθεμένη τὴν ζωὴν σου, ἐξευγένισας τὸ αἷμά σου ἐν Πνεύματι ἁγίῳ, καλὸν ὑπόδειγμα ἑαυτὴν προθεμένη. Τί γὰρ καὶ κερ-

24. Α' Κορ. 7, 32.

26. Λουκᾶ 10, 41.

25. *Οπ. π. 34.

27. Λουκᾶ. 10, 39.

στερους ἄξια ἐπαίνου, ἂν ὄχι, τὸ ἀντίθετο. Ὁ λόγος εἶναι ἀξιόπιστος, καὶ δὲν θέλω γιὰ τὸ θέμα αὐτὸ νὰ μλήσω ἄλλο, οὔτε τώρα, οὔτε στὸ μέλλον. Καὶ θὰ τὸ φανερώσει, λέγει, ἡ ἡμέρα τῆς ἀποκαλύψεως καὶ ἡ τελευταία φωτιὰ, μὲ τὴν ὁποία θὰ κριθοῦν καὶ θὰ καθαριστοῦν οἱ πράξεις μας.

Αὐτὰ βέβαια τὰ ἔγραψα ἀναγκαστικὰ ὡς πρὸς πατέρα ὁμόψυχον καὶ εἰρηνικόν, καὶ συγχρόνως γιὰ νὰ ἐξομολογηθῶ τὰ λυπητερά, τὰ ὁποῖα συνήθως φέρνουν ἀνακούφιση σ' αὐτοὺς πού ὑποφέρουν. Ἐὰν λοιπὸν φανεῖς ὅτι κάμφθηκες ἀπὸ μένα τὸν ταπεινὸ, ἀναλαμβάνοντας κόπον ἀγάπης, ὅπως δὴποτε ἐμένα θὰ μὲ κάνεις δικό σου σὲ ὅλα. Αὐτοὶ πού βρίσκονται μαζί μου ὑποβάλλουν στὴν ἀγιωσύνη σου τοὺς χαιρετισμούς τους. Αὐτοὺς πού εἶναι μαζί σου καὶ ἐμεῖς, παναγιώτατε, τοὺς στέλνουμε πολλοὺς χαιρετισμούς.

128. Στὴν παρθενεύουσα Μαρία

Ἐπειδὴ συνέδη νὰ δεχθοῦμε ἀποστολὲς ἀπὸ τὴν τιμότητά σου καὶ μὰ καὶ δυὸ φορές, ἔκρινα ἀναγκαῖο νὰ μὴ περιορισθῶ μόνο σὲ ἀπλὸ χαιρετισμό, ἀλλὰ νὰ ἐκφράσω τὶς εὐχαριστίες μου στὴ σεμνότητά σου καὶ μὲ γράμμα, ὄχι τόσο γι' αὐτὰ πού μᾶς ἔστειλες, ὅσο γιὰ τὴ σεμνότητά σου. Γιατὶ μαθαίνω, ὅτι ἀπὸ τὴ στιγμή πού προτίμησες τὴν παρθενικὴ ζωὴ, ἀνέλαβες νὰ ὑπηρετεῖς τὸν Κύριο μὲ ἀγιότητα καὶ δικαιοσύνη. Πράγματι τί εἶναι ἀνώτερο ἀπὸ τὴν παρθενία, τῆς ὁποίας φροντίδα εἶναι πῶς νὰ ἀρέσει στὸν Κύριο²⁴, πῶς νὰ ἐπιτύχει τὰ μελλοντικὰ ἀγαθὰ, πῶς νὰ μπορέσει νὰ ξεφύγει ἀπὸ τὶς πολύπλοκες μεθοδεύσεις τοῦ διαβόλου; Ἐνῶ ἡ ἔγγαμη, ἀντίθετα, φροντίζει πῶς νὰ ἀρέσει στὸν ἄνδρα²⁵, πῶς νὰ διευθετήσῃ καλὰ τὶς κοσμικὲς ὑποθέσεις, καὶ ἡ ὁποία κατακλύζεται ἀπὸ τὰ ἄλμυρὰ κύματα τῆς ζωῆς, μὲ τὸ νὰ φροντίζει γιὰ τὰ παιδιά της, γιὰ τοὺς δούλους καὶ τὶς δούλες, καί, πρὶν ἀπὸ ὅλα αὐτά, γιὰ τὸ πῶς θὰ ἀρέσει στὸν ἄνδρα, χωρὶς νὰ μπορεῖ νὰ ὑψωθεῖ πάνω ἀπὸ τὶς πανουργίες τοῦ κόσμου καὶ μὲ τὰ φτερὰ τοῦ νοῦ της νὰ ἀνέβει πρὸς τὸν Κύριο.

Σὺ λοιπόν, ἡ πιὸ καλὴ ἀπὸ τὶς γυναῖκες, εἶσαι πραγματικὰ μακάρια καὶ τρισμακάρια, γιατί διάλεξες τὴν καλὴ μερίδα²⁶, μετὰ ἀπὸ ἐκείνη τὴν ἀείμνηστη Μαρία, καθισμένη κατὰ κάποιον τρόπο στὰ πόδια τοῦ Ἰησοῦ²⁷ καὶ ἀκούοντας μὲ τὸν ἥσυχο βίον σου τὸν λόγο του, ἀγίασες τὸν ἑαυτό σου, προσφέροντας τὴ ζωὴ σου στὸν Θεὸ σὰν πολύτιμο σκεῦος, ἐξευγένισες τὸ αἷμά σου μὲ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, προβάλλοντας τὸν ἑαυτό σου παράδειγμα πρὸς μίμηση. Τί δηλαδή θὰ κερδήσουν οἱ παντρεμένες;

δήσουσιν αἱ ὑπὸ ζυγόν, εἰ μὴ τι ἄρα ἐκζητήσοιεν καὶ ψηλαφήσοιεν
καὶ αὐταὶ τὸν Θεὸν καθ' ὅσον οἶόν τε; Οὐχὶ πᾶσαι συζυγίαι ἀποξεύ-
γνυνται διὰ θανάτου; οὐχ ὡς ὄναρ τὰ ὠραῖα τοῦ τῆδε βίου ἀπέρχον-
ται; Ὅσα δὲ περὶ τὸν γάμον ἐλεεινά! οἱ μὲν ἄπαιδες, οἱ δὲ κακίπαιδες.
5 Πενίαὶ καὶ πλοῦτοι· αἱ μὲν πιέζουσαι καὶ οἶονεὶ ἀποτηγανίζουσαι, οἱ
δὲ μεταρριπτούμενοι ὡς ἐν κύβοις ἐκ τῶνδε εἰς τόνδε· παστάδες ἐγει-
ρόμεναι, ἀλλὰ καὶ μετὰ θρήνους καταλυόμεναι· θρήνοι καὶ κοπετοί,
ἀλλεπάλληλοι συμφοραί, ὧν πλήρης ὁ βίος, καὶ τὰ παραδείγματα πρὸ
ὀφθαλμῶν. Σὺ δὲ τούτων πάντων ἀπέφυγες, καλλιπάρθενε, κατοι-
10 κοῦσα μονοτρόπως ἐν οἴκῳ, φυλαττομένη ὡς ρόδον εὐωδίας Κυρίῳ τῇ
παρθενίᾳ· ἔχουσα μενοῦνγε πάντως καὶ θλιπτικά ἐκ τε ὄρατῶν καὶ
ἀοράτων ἐχθρῶν. Ἐπειδὴ ὅπου ἀνάθημα Κυρίῳ, ἐκεῖ ὁ ληστής ἐφε-
δρεύει κλέψαι καὶ συλῆσαι τὸ ἱερόν. Ἀλλὰ θάρσει ἐν Κυρίῳ, ἐν ᾧ
πέποιθας, ἐν ᾧ στέργεις τοὺς κόπους, ὅτι αὐτὸς φύλαξ τῆς ζωῆς σου,
15 ἐπίκουρος καὶ βοηθὸς ἐν ταῖς θλίψεσιν, ὃς καὶ τελειῶν σου τὸν δρό-
μον, ἀξίαν σε ποιήσει τῆς οὐρανίου βασιλείας αὐτοῦ.

Ταῦτά σοι παρ' ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν προσπεφώνηται, ἵνα εἰδεί-
ῃς ὅτι ἡ τοῦ Κυρίου δούλη καὶ ἡμᾶς τοὺς σπεύδοντας δουλεύειν τῷ
Κυρίῳ ἔχεις κατὰ πνεῦμα ἀδελφούς σου, ὥσπερ καὶ ὁμοδούλους κατὰ
20 φύσιν, ὑπερευχομένους σου τῆς τιμιότητος.

ΡΚΘ' (129) – Λέοντι σακελλαρίῳ.

Πολλοῦ χρέους εὐχαριστιῶν καὶ ἀπολογιῶν ὑπεύθυνοι ὄντες,
μικρὰν τινα νομίζομεν ἀποδιδόναι ὀφειλὴν ἐν ταῖς πρὸς τὴν πανεύφη-
μον καὶ παμπόθητόν σου ὑπεροχὴν ὑπὸ τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν ἐγγα-
25 ραττομέναις ἐπιστολαῖς. Ἐπεὶ καὶ νῦν ἐπὶ τῷ ἀδελφῷ Σιλουανῷ τί καὶ
ἀπολογησόμεθα; Πρῶτον μὲν, ὅτι οὕτως αὐτὸν προσήκατο ἰδεῖν ἢ
θεοφιλῆς σου ψυχῇ, ὡς ἓνα τινὰ τῶν συνήθων, μελιχίῳ ἤθει καὶ εὐ-
προσίτῳ προσώπῳ συλλαλήσασα καὶ συνανακραθεῖσα μετὰ τοῦ
εὐτελοῦς. Ἐπειτα τὰ περὶ ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν οὕτω συνανακρῖναι,
30 τὴν τε τοῦ ἀμφοτέρων ἡμῶν ταπεινοῦ σώματος ἀσθένειαν, καὶ τὴν
ἄλλην ὑποφῆναι ἀγαπητικὴν συνδιάθεσιν, ὡς τοσοῦτον εἰπεῖν, ὅτι καὶ
Στουδιώτης ὑποπτέυομαι πρὸς τινῶν τῶν ἀντιθέτως πρὸς ὑμᾶς ἐχόν-
των, καὶ τὸ ἀπεύξασθαι μὴ ποτε γενέσθαι τινὰ τρῶσιν τῆς τηλικαύτης

Ἐκτὸς βέβαια ἐὰν ἀναζητήσουν καὶ αὐτὲς τὸν Θεὸ καὶ τὸν ψηλαφή-
σουν, ὅσο εἶναι δυνατόν²⁸. Δὲν διαλύονται μὲ τὸν θάνατο ὅλοι οἱ γάμοι;
Δὲν φεύγουν σὰν ὄνειρα τὰ ὠραῖα αὐτῆς τῆς ζωῆς; Καὶ πόσα δὲν εἶναι
τὰ ἀξιολύπητα τοῦ γάμου! " Ἄλλοι δὲν κάνουν παιδιά, καὶ ἄλλοι κάνουν
παιδιά κακά. Φτώχειες καὶ πλούτη. Οἱ φτώχειες πιέζουν καὶ κατὰ κά-
ποιο τρόπο ἀποτηγανίζουν τοὺς παντρεμένους, ἐνῶ τὰ πλούτη σὰν τὰ
ζάρια κατὰ κάποιο τρόπο μεταπηδοῦν ἀπὸ ἄλλους σὲ ἄλλον. Γάμοι ποὺ
συνάπτονται, ἀλλὰ καὶ ποὺ διαλύονται μὲ θρήνους. Θρήνοι καὶ σπαραγ-
μοί, ἀλλεπάλληλες συμφορές, ἀπὸ τίς ὁποῖες εἶναι γεμάτη ἡ ζωὴ, καὶ τὰ
παραδείγματα εἶναι μπροστὰ στὰ μάτια μας. Σὺ ὅμως, καλλιπάρθενε, τὰ
ἀπέφυγες ὅλα αὐτά, κατοικώντας μόνη σου στὸ σπίτι, διατηρούμενη σὰν
εὐωδιαστὸ τριαντάφυλλο γιὰ τὸν Κύριο μὲ τὴν παρθενία, ἔχοντας βέ-
βαια ὅπωςδήποτε καὶ θλίψεις καὶ ἀπὸ ὄρατους καὶ ἀπὸ ἀόρατους
ἐχθρούς. Γιατί, ἐκεῖ ὅπου ὑπάρχει ἀφιέρωμα στὸν Κύριο, ἐκεῖ στήνει ἐνέ-
δρα ὁ ληστής, γιὰ νὰ κλέψει καὶ νὰ συλῆσει τὸ ἱερό. Ἄλλ' ἔχε θάρρος μὲ
τὴ χάρη τοῦ Κυρίου, στὸν ὁποῖο πιστεύεις, μὲ τὴ βοήθεια τοῦ ὁποῖου
ὑπομένεις τοὺς κόπους, γιατί αὐτὸς εἶναι ὁ φύλακας τῆς ζωῆς σου, ἐν-
σχυτῆς καὶ βοηθὸς στὶς θλίψεις, ὁ ὁποῖος, τελειώνοντας τὴν πορεία τῆς
ζωῆς σου, θὰ σὲ καταστήσει ἄξια τῆς οὐράνιας βασιλείας του.

Αὐτὰ λέχθηκαν σὲ σένα ἀπὸ ἐμένα τὸν ἁμαρτωλό, γιὰ νὰ γνωρίζεις,
ὅτι σὺ ἡ δούλη τοῦ Κυρίου ἔχεις ἐμᾶς, ποὺ προσπαθοῦμε νὰ ὑπηρετή-
σουμε τὸν Κύριο, πνευματικούς ἀδελφούς σου καὶ φυσικούς συνδού-
λους, ποὺ προσευχόμαστε γιὰ τὴν τιμότητά σου.

129. Στὸν σακελλάριο Λέοντα.

" Ἄν καὶ σοῦ χρεωστῶ πολλές εὐχαριστίες καὶ ἀπολογίες, νομίζω πῶς
θὰ ἐξοφλήσω ἓνα μικρὸ μέρος τοῦ χρέους μου πρὸς τὴν πολυφημισμένη
καὶ ποθητὴ ὑπεροχὴ σου, μὲ τίς γραφόμενες ἀπὸ τὴν ταπεινότητά μου
ἐπιστολές. " Ὅσον ἀφορᾷ τώρα τὸν ἀδελφὸ Σιλουανό, τί νὰ ἀπολογηθῶ;
Πρῶτον βέβαια ὅτι ἡ θεοφιλῆς ψυχὴ σου δέχθηκε νὰ τὸν δεῖ ἔτσι, σὰν
ἓναν ἀπὸ τοὺς συνηθισμένους, συζητώντας καὶ σχετιζόμενη μὲ τὸν
εὐτελεῖ μὲ ὕφος μελίχιο καὶ εὐπλησίαστο πρόσωπο. " Ἐπειτα τὰ σχετικά
μὲ ἐμένα τὸν ἁμαρτωλό τὰ συζήτησε μὲ τέτοιο τρόπο, καθὼς καὶ τὴν
ἀσθένεια τοῦ ταπεινοῦ σώματος καὶ τῶν δύο, δείχνοντας ἔτσι καὶ τὴν
γενικώτερη διάθεση ἀγάπης, ὥστε νὰ πεῖ " Ὑποπτεύομαι ὅτι εἶναι κάποι-
ος Στουδιώτης ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ εἶναι ἀντίθετοι μὲ σᾶς, καὶ εὐχομαι νὰ μὴ

φιλικῆς ἀνακράσεως. Τοῦτο ὅλον ἐξένισεν ἡμᾶς καὶ συνερρίζωσε
 μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἐν τῇ εἰλικρινεῖ αὐτῆς ἀγαπήσει τὰ αὐτὰ λέγοντες·
 Μὴ ποτε, ὧ δέσποτα τῶν ἀπάντων, δώης ἡμῖν ἐπιλαθέσθαι τοῦ καλοῦ
 εὐεργέτου, τοῦ πιστοῦ συμψύχου, τοῦ δοκίμου ἐραστοῦ, τοῦ ἱεροῦ
 5 ἀνθρώπου, τοῦ κατὰ πάντα ἐν πᾶσι καὶ προστάτου καὶ κηδεμόνος καὶ
 κυρίου ἡμῶν καὶ δεσπότη· ἀλλ' εἶη τὸ φίλτρον καὶ μετὰ πότμον ἐνιζά-
 νον ἐν ἡμῖν, μᾶλλον δὲ καὶ συμμετερχόμενον ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι, ἐν ᾧ
 πιστεύομεν γνωρίζειν ἀλλήλους καὶ συγχαίρειν ἐν Θεῷ τοὺς φιλήσαν-
 τας ἑαυτοὺς πνευματοκινήτως. Ἄλλ' ἐντεῦθεν ὁ λόγος μετελθὼν ἐν
 10 ταῖς δυσὶν ὑποθέσεσιν, ἐνδιατρίψειε κατὰ τὴν κέλευσιν· ἐπὶ μὲν οὖν
 τῆς πρώτης, ὡς ἔχεις ὁ κύριος ἡμῶν, οὕτω καὶ ἡμεῖς διατιθέμεθα. Προ-
 διαιτείσθω δὲ ὁ λόγος οὕτως

Φονίση· ἥ ἐπ' ἂν κρατηθῆ, δικαίως ἀποτίσει πρὸς τοῦ νόμου τὴν
 ἀντισηκουῦσαν ποιήν. Νυνὶ δὲ ἐμφύλιος πόλεμος πρόκειται, ὅς, ὥσπερ
 15 αἱ ἄλλαι θεομηνίαι, σεισμοὶ τε καὶ λιμοὶ, καταποντισμοὶ καὶ ἐμπρη-
 σεις, παρὰ Θεοῦ πρὸς σωφρονισμὸν ἡμῶν δικαίᾳ κρίσει ἀνερωριτίσθη,
 ὀλέσασα τοσοῦτον ἀριθμὸν, ὅσος καὶ ὄλλυτο· ἐπεὶ οὖν σπλαγχνισθεῖς
 κεκόπακε τὴν θραῦσιν Κύριος, οὐ βούλεται τοὺς ὑπολειφθέντας ὄλλυ-
 σθαι. Ἐπεὶ πάντως πανωλεθρίαν εἰργάσατο, ὡς ἐπὶ τοῦ κακακλυσμοῦ.
 20 Ἄλλὰ τίς τὸ διασεσῶσθαι τοὺς ἐαθέντας καὶ φειδοῦς γενέσθαι ἀξίους
 φησὶ γὰρ ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις «Ἄφετε, καὶ ἀφεθήσεται ὑμῖν». Καὶ
 διὰ τοῦ μακαρίου Παύλου «Μὴ τίς τινι κακὸν ἀντὶ κακοῦ ἀποδῶ,
 ἀλλὰ πάντοτε τὸ ἀγαθὸν διώκετε, καὶ εἰς ἀλλήλους καὶ εἰς πάντας».
 Οὐ μὴν ἀνεπιτιμήτως. Ἐπεὶ καὶ Κάϊν, φονεύσας τὸν ἀδελφόν, τὸ
 25 πολυειδές καὶ ἀδόκονον ἐπιτίμιον εἰκότως εἴληφεν. Ἐπιτετίμηται πρὸς
 ἑαυτοῦ καὶ Λάμεχ καὶ Ἀβεσσαλώμ, ἀδελφὸν Ἀμνὸν κτείνας, ἐάθη
 ὑπὸ τοῦ πατρός, κατὰ τὸ ὑπὸ τῆς Θεκωῖτιδος πρόβλημα ἄκταντος, καὶ
 αὐτὸς Δαυὶδ οὐκ ἐβούλετο τὸν Ἀβεσσαλώμ, τὸν πατρολόφον κτενέ-
 σθαι. Ἄλλ' οὐδὲ τοὺς συναποστατήσαντας αὐτῷ μετὰ τὴν παῦσιν τοῦ
 30 πολέμου γέγραπται προστάξει φονεύεσθαι· τοσαῦτα ὡς κατ' ἐπιτομήν
 περὶ τοῦδε. Ἐλεήμων γὰρ ὢν ὁ Θεός, θέλει δι' ἐπιτιμήσεων, ἧγουν

29. Ματθ. 6, 14.

30. Α' Θεσσ. 5, 15.

31. Γεν. 4, 9.

32. Γεν. 4, 24.

33. Β' Βασ. 13, 28 ἔ.

34. Χήρα ἀπὸ τὴν πόλη Θεκωῆ με δύο υἱούς, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ὁ ἕνας σκότωσε τὸν ἄλλο ἀδελφὸ του σὲ λογομαχία πού εἶχαν μεταξύ τους. Β' Βασ. 14, 1 ἔ.

ὑπάρξει κανένας τραυματισμός αὐτῆς τῆς τόσο πολὺ φιλικῆς σχέσης. Αὐτὰ ὅλα μᾶς παραξένεψαν καὶ ρίζωσε μέσα μας ὅλο καὶ περισσότερο μὲ τὴν εἰλικρινῆ τῆς ἀγάπῃ, ὥστε νὰ ποῦμε κι' ἐμεῖς τὰ ἴδια· Εἶθε, Δέσποτα τῶν ὄλων, νὰ μὴ δώσεις ποτὲ νὰ λησμονήσουμε τὸν καλὸ εὐεργέτη, τὸν πιστὸ, τὸν ὁμόψυχο, τὸν δοκιμασμένο ἔραστή, τὸν ἱερὸ ἄνθρωπο, τὸν σὲ ὅλα καὶ πάντοτε καὶ προστάτη καὶ κηδεμόνα καὶ τοῦ κυρίου μας καὶ δεσπότη, ἀλλ' ἢ ἀγάπῃ νὰ μείνει μέσα μας θερμὴ καὶ μετὰ τὸν θάνατο, ἢ μᾶλλον νὰ ἔρθει μαζί μας καὶ στὸν μέλλοντα αἰῶνα, στὸν ὁποῖο πιστεύουμε ὅτι θὰ γνωρίζουμε ὁ ἓνας τὸν ἄλλο, καὶ μὲ τὴ χάρι τοῦ Θεοῦ θὰ χαιρόμαστε μαζί μὲ αὐτοὺς ποὺ ἀγάπησαν τὸν ἑαυτὸ τους κινούμενοι ἀπὸ τὸ ἅγιο Πνεῦμα. Ἄλλὰ ἀπὸ ἐδῶ ὁ λόγος, ἀφοῦ ἀναφέρθηκε σὶς δύο ὑποθέσεις, θ' ἀσχοληθεῖ στὴ συνέχεια σύμφωνα μὲ τὴν ἐντολῆ. Ὡς πρὸς τὴν πρώτη ὑπόθεση, ὅπως πιστεύεις σὺ ὁ κύριός μου, ἔτσι πιστεύω καὶ ἐγώ. Ἄς διατυπωθεῖ ὁμῶς ὁ λόγος ὡς ἑξῆς:

Ἐὰν ὁ Φονίσκος φυλακιστεῖ, δίκαια θὰ ἐκτείσει τὴν ἀντίστοιχη πρὸς τὸν νόμο ποινὴ. Τώρα ὁμῶς ὑφίσταται ἐμφύλιος πόλεμος, ὁ ὁποῖος, ὅπως καὶ οἱ ἄλλες θεομηνίες, σεισμοὶ καὶ λιμοί, καταποντισμοὶ καὶ ἐμπρησμοί, ποὺ στέλνει ὁ Θεὸς γιὰ τὸν σωφρονισμό μας, μὲ δίκαιη ἀπόφαση ἀνακινήθηκε, ἀφανίζοντας τόσο μεγάλον ἀριθμὸ, ὅσος καὶ ἀφανίστηκε. Ἀφοῦ λοιπὸν ὁ Κύριος, ἐπειδὴ μᾶς σπλαχνίστηκε, κατέπαυσε τὴν καταστροφή, δὲν θέλει νὰ χαθοῦν αὐτοὶ ποὺ ἀπέμειναν. Ὅπως οἷον ποτε βέβαια προξένησε πανωλεθρία, ὅπως καὶ στὸν κατακλεισμό. Ἄλλὰ γιατί τὸ ἔκανε αὐτό; Γιὰ νὰ σωθοῦν αὐτοὶ ποὺ ἔμειναν καὶ νὰ καταστοῦν ἄξιοι εὐσπλαχνίας. Γιατὶ λέγει στὰ Εὐαγγέλια· «Συγχωρῆστε, καὶ θὰ συγχωρηθεῖτε καὶ σεῖς»²⁹. Καὶ μέσω τοῦ μακάριου Παύλου· «Κανένας νὰ μὴν ἀνταποδώσει σὲ κάποιον κακὸ ἀντὶ κακοῦ, ἀλλὰ πάντοτε νὰ ἐπιδιώκετε νὰ κάνετε τὸ καλὸ καὶ μεταξύ σας καὶ σὲ ὅλους»³⁰. Ὁχι ὁμῶς χωρὶς ἐπιτίμιο. Γιατὶ καὶ ὁ Κάϊν, ὅταν σκότωσε τὸν ἀδελφὸ του, δέχθηκε δικαιολογημένα ἐκεῖνο τὸ πολυποίκιλο καὶ γνωστὸ ἐπιτίμιο³¹. Τιμωρήθηκε ἀπὸ μόνος του καὶ ὁ Λάμεχ³², καὶ ὁ Ἀβεσσαλώμ, ἂν καὶ σκότωσε τὸν ἀδελφὸ του Ἀμνών, ἀφέθηκε ἀφόνευτος ἀπὸ τὸν πατέρα του³³. Ὅπως καὶ στὴν περίπτωση τῆς Θεκωῖπιδας³⁴, καὶ ὁ ἴδιος ὁ Δαβὶδ δὲν ἤθελε νὰ σκοτωθεῖ ὁ Ἀβεσσαλώμ ὁ πατροκτόνος. Ἄλλὰ εἶναι γραμμένο, ὅτι οὔτε καὶ ἐκείνους ποὺ ἀποστάτησαν μαζί μὲ τὸν Ἀβεσσαλώμ, μετὰ τὴν κατάπαυση τοῦ πολέμου διάταξε νὰ σκοτωθοῦν. Τόσα περιληπτικὰ γιὰ τὸ θέμα αὐτό. Γιατὶ, ἐπειδὴ ὁ Θεὸς εἶναι σπλαχνικός, θέλει μὲ τιμωρίες, δηλαδή μὲ

ἔξοριῶν, φυλακῶν, ἄλλων τινῶν ὑποθέσεων τὸ τῆς μετανοίας αὐτοῖς διὰ ζωῆς συντηρεῖσθαι.

Ἐπὶ δὲ τῇ ἑτέρᾳ ὑποθέσει, τί καὶ φῶμεν, εἰδότος σου τοῦ ἐχέφρονος καὶ δραστηρίου νοῦ τὰ πάντα; Εἰς αὐτὸ τοῦτο ἢ τοῦ προάρξαντος 5 Λέοντος ἔνστασις, συνᾶραι ἡμᾶς λόγον μετὰ τῶν ἑτεροδόξων, ἀντιθετικῶς κρίσιν ἀποίοντος, ὡς ἐνόμιζεν. Ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ ἤδη τοῦ βασιλεύοντος ἢ αὐτῆ ἔνστασις ὀπηνίκα κατὰ πρόσωπον πρὸ τριῶν ἐτῶν διελέχθη ἡμῖν οὐκ αὐτοῦ λέγοντος κρίνειν τὴν διαδικασίαν, ἀλλὰ τοῦτον κάκεινον τῶν δῆθεν ὁμοφρόνων ἡμῖν. Ἀλλ' οὔτε ἡμᾶς ἀρχιε- 10 ρεὺς ἠνέσχετο, ὡς ἔκθεσμον καὶ ὀθνεῖον, ὅπερ καὶ ἀληθές, παμπόθητε ἡμῶν δέσποτα, οὐδὲ γὰρ περὶ βιωτικῶν καὶ σαρκικῶν ὁ λόγος, ὧν βασιλεὺς τὸ κράτος ἔχει τοῦ κρίνειν, καὶ τὸ βιωτικὸν κριτήριον, ἀλλὰ περὶ θείων καὶ οὐρανίων δογμάτων, ὃ ἄλλοις οὐκ ἐπιτέτραπται, ἢ ἐκείνοις, οἷς φησιν αὐτὸς ὁ Θεὸς Λόγος: «Ὅσα ἂν δῆσητε ἐπὶ τῆς γῆς, 15 ἔσται δεδεμένα ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ ὅσα ἂν λύσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένα ἐν τῷ οὐρανῷ». Τίνες δὲ οὗτοι οἱ ἐντεταλμένοι; Ἀπόστολοι, καὶ οἱ τούτων διάδοχοι. Τίνες δ' οὖν οἱ διάδοχοι; Ὁ τῆς Ρωμαίων νυνὶ πρωτόθρονος, ὁ τῆς Κωνσταντινουπόλεως δευτερεύων, Ἀλεξανδρείας τε καὶ Ἀντιοχείας καὶ ὁ Ἱεροσολύμων. Τοῦτο τὸ πεντακόρουφον 20 κράτος τῆς Ἐκκλησίας. Παρὰ τούτοις τὸ τῶν θείων δογμάτων κριτήριον. Βασιλέων δὲ καὶ ἡγεμόνων, τὸ συνεπικουρεῖν καὶ συνεπισφραγίζειν τὰ δεδογμένα καὶ διαλλάττειν τὰ σαρκικῶς διαφορούμενα. Οὐκ ἄλλο τι ἐν τοῖς θείοις δόγμασιν, οὔτε δέδοται πρὸς Θεοῦ, οὔτε γενησόμενον στήσεται. Διὰ τοῦτο ἀπεδοκμάσθη ἐπὶ τοῦ πάλαι Κωνσταντί- 25 νου καὶ Λέοντος βασιλικῷ κράτει καὶ θράσει συνεδριασθέντα τε καὶ βατταρισθέντα, ἐφ' οἷς ἐτιμήθη ἢ τῆδε Ἐκκλησία τῶν ἑτέρων τεττάρων ἀναθεματισμοῖς ὑποβαλλομένη αἰωνίοις, σφραγίδι τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Εἶτα ἐλέω Θεοῦ ἠγέρθη κέρας Ὁρθοδοξίας ἐπὶ Εἰρήνης τῆς πάνυ σὺν τῷ αὐτῆς ραδάμικῃ, ἐφ' ἧς συνήφθη τὰ διεστῶτα μέχρι Λέον- 30 τος τοῦ προσεχοῦς, ἐφ' ᾧ αὐθις διετιμήθη ἢ τῆδε Ἐκκλησία, ἀναθεματιζομένη ὑπὸ τῶν προτέρων ἰσορρόπως.

Ἀμήχανον οὖν ἔστιν, ὧ δέσποτα, βιωτικῷ κριτηρίῳ παραβάλλε-

ἐξορίες, φυλακίσεις καὶ μερικοὺς ἄλλους τρόπους, νὰ διατηροῦνται μὲ τὴ μετάνοια στὴ ζωὴ.

“Ὅσο γιὰ τὴ δευτέρη ὑπόθεση τί νὰ ποῦμε, ἀφοῦ ὁ συνετός καὶ δραστήριος νοῦς σου γνωρίζει τὰ πάντα; Σ’ αὐτὸ ἀκριβῶς ὀφείλεται ἡ ἄρνηση τοῦ προηγούμενου ἄρχοντα Λέοντα νὰ κάνουμε διάλογο μὲ τοὺς ἑτεροδόξους, ἐπειδὴ νόμιζε ὅτι μὲ τρόπον ἀντιθετικὸ θὰ θγάλει ἀπόφαση. Ἐνῶ καὶ αὐτοῦ τοῦ τωρινοῦ βασιλιᾶ ἡ ἴδια ἄρνηση ὑπῆρξε, ὅταν πρὶν τρία χρόνια συζήτησε αὐτοπροσώπως μὲ μένα, λέγοντας ὅτι αὐτὸς δὲν κρίνει τὴ διαδικασία, ἀλλὰ τὸν ἕνα καὶ τὸν ἄλλον ἀπὸ τοὺς δῆθεν ὁμόφρονες μὲ μᾶς. Ἐνῶ οὔτε ὁ ἀρχιερέας μὲ δεχόταν, ὡς παράνομον καὶ ξένον, πρᾶγμα ποῦ εἶναι ἀληθινόν, πολυπόθητε μου δέσποτα. Γιατί ὁ λόγος δὲν εἶναι γιὰ βιωτικά καὶ σαρκικά πράγματα, σὰ ὅποια τὴ δύναμη νὰ ἀποφασίζει τὴν ἔχει ὁ βασιλιᾶς καὶ τὸ κοσμικὸ δικαστήριον, ἀλλ’ εἶναι γιὰ τὰ θεῖα καὶ οὐράνια δόγματα, τὰ ἅποια δὲν ἔχουν ἐμπιστευθεῖ σὲ ἄλλους, ἀλλὰ σὲ ἐκείνους στοὺς ὁποίους λέγει ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς Λόγος: «Ὅσα δέσετε στὴ γῆ, θὰ εἶναι δεμένα στὸν οὐρανόν, καὶ ὅσα λύσετε στὴ γῆ, θὰ εἶναι λυμένα στὸν οὐρανόν»³⁵. Καὶ ποιοὶ εἶναι αὐτοὶ στοὺς ὁποίους ἔχει δοθεῖ ἡ ἐντολή; Εἶναι οἱ Ἀπόστολοι καὶ οἱ διάδοχοί τους. Καὶ ποιοὶ λοιπὸν εἶναι οἱ διάδοχοι; Ὁ τωρινὸς πρωτόθρονος τῆς Ρώμης, ὁ Κωνσταντινουπόλεως δεύτερος, καὶ οἱ Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας καὶ Ἱεροσολύμων. Αὐτὴ εἶναι ἡ πεντακόρουφη ἐξουσία τῆς Ἐκκλησίας, σ’ αὐτοὺς εἶναι ἐμπιστευμένη ἡ κρίση τῶν θείων δογμάτων. Ἐνῶ ἔργο τῶν βασιλέων καὶ ἡγεμόνων εἶναι νὰ βοηθοῦν καὶ νὰ συνυπογράφουν τὶς ἀποφάσεις καὶ νὰ συμφιλιώνουν τὶς σαρκικὲς διαφορὰς. Τίποτε ἄλλο σχετικὰ μὲ τὰ θεῖα δόγματα οὔτε δόθηκε ἀπὸ τὸν Θεόν, οὔτε ἂν γίνει θὰ σταθεῖ. Γι’ αὐτὸ ἀποδοκιμάστηκαν ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ προγενέστερου Κωνσταντίνου καὶ Λέοντος ἐκεῖνα ποῦ μὲ βασιλικὴ ἐξουσία καὶ θράσος ἀποφασίστηκαν καὶ μωρολογήθηκαν, γιὰ τὰ ὅποια ἀποκόπηκε ἡ ἐδῶ Ἐκκλησία ἀπὸ τὶς ἄλλες τέσσερις καὶ ὑποβλήθηκε σὲ αἰώνιους ἀναθεματισμούς, μὲ τὴν ἐπικύρωση τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ἐπειτα, μὲ τὴν εὐσπλαγχνία τοῦ Θεοῦ σηκώθηκε ἡ παράταξις τῆς Ὁρθοδοξίας ἐπὶ βασιλείας τῆς Εἰρήνης τῆς μεγάλης μαζί μὲ τὸν βλαστό της, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐνώθηκαν αὐτὰ ποῦ ἦταν χωρισμένα, μέχρι τοῦ ἐπομένου Λέοντος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἀποκόπηκε πάλι ἡ ἐδῶ Ἐκκλησία, καὶ ἀναθεματίστηκε ἀπὸ τοὺς προηγούμενους κατ’ ἀναλογία.

Εἶναι ἐπομένως ἀδύνατον, δέσποτα, νὰ παραβάλλεται τὸ θεῖο δικα-

σθαι τὸ θεῖον κριτήριον, ἢ συναφθῆναι τήνδε τὴν Ἐκκλησίαν, μὴ οὐχὶ ὁμονοούντων τῶν πέντε πατριαρχῶν. Εἰ δέ τις ἐρωτοίῃ, καὶ πῶς ἐνδέχεται τοῦτο γενέσθαι, τῷ ἐκοστῆναι τοὺς ἑτεροδόξους τῶν τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν καὶ ἀπολαβεῖν τὸν οἰκεῖον θρόνον Νικηφόρον τὸν ἱερόν
 5 πατριάρχην, ὃς συνεδρεύσας μεθ' ὧν συνήθλησεν (εἰ οὐκ ἐνδέχεται ἐκ τῶν ἄλλων πατριαρχῶν παρεῖναι ἀντιπροσώπους, ὅπερ δυνατὸν ἐστίν, εἰ θέλοι βασιλεὺς, τὸν ἐκ Δύσεως παρεῖναι, ᾧ καὶ τὸ κράτος ἀναφέρεται τῆς οἰκουμενικῆς συνόδου), ἀποπεράνοι ἂν τὸ τῆς εἰρήνης καὶ τὸ τῆς συναφείας βραβευτήριον, δηλονότι δι' οἰκειῶν συνοδικῶν ἀπο-
 10 στελλομένων τῷ πρωτοθρόνῳ. Εἰ δέ οὐ τοῦτο καταδεκτέον τῷ βασιλεῖ, καὶ ὡς φησι, παρετρόπη σὺν ἡμῖν τῆς ἀληθείας Νικηφόρος ὁ πρόεδρος, ἐξ ἑκατέρου μέρους ἀποσταλτέον πρὸς τὸν Ρώμης, κακεῖθεν δεχέσθω τὸ ἀσφαλὲς τῆς πίστεως. Καὶ γὰρ οὕτως ἔχει εἰ παρατραπῆ εἰς ἐκ τῶν πατριαρχῶν ὑπὸ τῶν ὁμοταγῶν, καθά φησιν ὁ θεῖος Διο-
 15 νύσιος, τὴν ἐπανόρθωσιν λήψεσθαι, οὐχ ὑπὸ βασιλέων κρίνεσθαι, κἂν ἐξανασιῶσι πάντες οἱ ὀρθοδοξήσαντες βασιλεῖς καὶ τούτου τοῦ κεφαλαίου οὐκ ὀφείλει ἀφειδῆσαι ὁ βασιλεὺς ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ πρὸ πάντων γε φροντίσαι, ἐν ᾧ καὶ τὸ βασίλειον μακάριον, καὶ τὸ βασιλεύειν ἐνόμως δεδώρηται. Ἄλλο τι οὐ φρονουῦμεν οἱ ταπεινοὶ καὶ ἀνάξιοι, ὑπε-
 20 ρευχόμενοι τῆς πολυεύκτου σου εὐζωΐας. Εἰ δέ τι ἐλλιπὲς ἐν τοῖς γραμμασιν, ὁ προσκυνητῆς τῶν τιμίων σου ἰχνῶν καὶ ἐπιστοληφόρος ἀπολογήσεται.

ΡΛ' (130) – Τῆ ἀδελφότητι Κιζάρων.

Ἡ ἀγγελία τῆς κομῆσεως τοῦ πνευματικοῦ ἡμῶν καὶ ὑμῶν πα-
 25 τρός, ἠγαπημένοι ἀδελφοί, ἐθρόσησεν ἡμῶν τὴν ψυχὴν, ὡς τὸ εἰκός, καὶ εἰς στεναγμὸν ἠγαγε θλιπτικόν, οὐ διὰ τὸν κομηθέντα (μακάριος γὰρ ἐκεῖνος μακαρίῳ θίῳ τελειωθείς, ἐπειδὴ καὶ μονάζων δόκιμος καὶ ἕως γήρους ἐξησκηκῶς ἄριστα, καὶ τὸ κεφάλαιον, πεφυλαγμένη καὶ ὀρθοδόξῳ πίστει μετὰ διωγμῶν καὶ τῶν ὑπὲρ τοῦ καλοῦ ταλαιπωριῶν
 30 ἐξεληλυθὼς τῶν ἐνθένδε, καὶ οἰονεὶ ἐστεφανωμένος τῆς ὑπὲρ Χριστοῦ ὁμολογίας δικαιοσύνη), ἀλλὰ δι' ἡμᾶς, μᾶλλον δὲ ὑμᾶς αὐτοὺς ἐναφειθέντας ὡς ποιμνιον ἠπρορημένον τῆ τοῦ καλοῦ ποιμένος μεταστάσει. Καὶ γὰρ ἔλκει πρὸς οἶκτον καὶ συντριμμὸν καρδίας ἡ τοῦ προεστῶτος μνήμη, ἀναθεωρουμένη κατὰ τόπον καὶ τρόπον τῆς ἐν Κυρίῳ ἀφηγή-

στήριο μὲ κοσμικὸ δικαστήριον, ἢ νὰ ἔνωθεῖ αὐτὴ ἢ Ἐκκλησία, χωρὶς νὰ συμφωνοῦν οἱ πέντε πατριάρχες. Καὶ ἂν κάποιος ρωτήσῃ, πῶς θὰ γίνῃ αὐτό; Μὲ τὸ νὰ φύγουν οἱ ἑτερόδοξοι ἀπὸ τὶς ἐκκλησίες τοῦ Θεοῦ, καὶ νὰ καταλάβῃ τὸν θρόνον τοῦ Ὁ Νικηφόρος, ὁ ἱερός πατριάρχης, ὁ ὁποῖος, ἀφοῦ συνεδριάσῃ μαζί μὲ αὐτοὺς πού ἀγωνίστηκε (ἐὰν δὲν εἶναι δυνατόν νὰ παραστοῦν ἀντιπρόσωποι τῶν ἄλλων πατριαρχῶν, αὐτὸ πού εἶναι δυνατόν, ἂν θέλῃ ὁ βασιλιάς, νὰ παραστῇ ὁ πάπας τῆς Δύσεως, στὸν ὁποῖο ἀναφέρεται ἡ ἐξουσία τῆς οἰκουμενικῆς συνόδου) θὰ μπορέσῃ νὰ ὀλοκληρώσῃ τὴν ἐπικύρωση τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἐνώσεως, μὲ τὴν ἀποστολὴν δηλαδὴ δικῶν του συνοδικῶν στὸν πρωτόθρονον. Ἐὰν ὅμως αὐτὸ δὲν τὸ ἀποδέχεται ὁ βασιλιάς, καί, ὅπως λέγει, παρεξेत्रάπη μαζί μὲ ἡμᾶς ὁ πρόεδρος Νικηφόρος ἀπὸ τὴν ἀλήθεια, πρέπει ἀπὸ ἄλλο μέρος νὰ ἀποσταλοῦν στὸν πάπα τῆς Ρώμης, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ νὰ λάβουν τὴν ἀκρίβεια τῆς πίστεως. Γιατὶ ἔτσι ἔχει τὸ πρῶγμα. Ἐὰν ἐκτραπῇ ἓνας ἀπὸ τοὺς πατριάρχες, τὴν ἐπανόρθωσή του θὰ τὴν λάβῃ ἀπὸ αὐτοὺς πού ἀνήκουν στὴν ἴδια τάξη, ὅπως λέγει ὁ θεῖος Διονύσιος, καὶ δὲν κρίνεται ἀπὸ βασιλεῖς, ἀκόμα καὶ ἂν ξεσηκωθοῦν ὅλοι οἱ βασιλεῖς πού ὑπῆρξαν ὀρθόδοξοι, ὁ δικός μας βασιλιάς δὲν πρέπει νὰ ἀδιαφορήσῃ γιὰ τὸ θέμα αὐτό, ἀλλὰ φυσικὰ θὰ τὸ φροντίσῃ πρὶν ἀπὸ ὅλα, ἀφοῦ σ' αὐτὸν καὶ τὸ μακάριο βασίλειον καὶ τὸ νὰ βασιλεύῃ τοῦ δωρηθῆκαν νόμιμα. Ἄλλο τίποτε δὲν πιστεύουμε ἡμεῖς οἱ ταπεινοὶ καὶ ἀνάξιοι, προσευχόμενοι γιὰ τὴν πολυπόθητη εὐζωΐα σου. Κι' ἂν λείπει κάτι ἀπὸ τὰ γράμματα, ὁ πρισκυνητῆς τῶν τιμίων ποδιῶν σου καὶ γραμματοκομιστῆς θ' ἀπολογηθεῖ.

130. Στὴν ἀδελφότητα τῶν Κιζάρων.

Ἡ ἀγγελία τῆς κοίμησης τοῦ πνευματικοῦ μας καὶ δικοῦ σας πατέρα, ἀγαπητέοι ἀδελφοί, θορύβησε τὴν ψυχὴ μας, ὅπως ἦταν φυσικό, καὶ μᾶς ἔφερε θλιβερὸ ἀναστεναγμό, ὅχι γι' αὐτὸν πού κοιμήθηκε (γιατί, ὄντας μακάριος, τελείωσε μὲ μακάρια ζωὴ, ἀφοῦ καὶ ὡς μοναχὸς ἦταν ἄξιος, καὶ μέχρι τὰ γηρατειᾶ του ἄσκησε ἄριστα, καὶ τὸ σπουδαιότερο, φεύγοντας ἀπὸ τὰ ἐδῶ μὲ ἀσφαλισμένη καὶ ὀρθόδοξη πίστη μαζί μὲ διωγμούς καὶ μὲ ταλαιπωρίες γιὰ τὸ καλὸ, καὶ κατὰ κάποιον τρόπο στεφανωμένος μὲ τὴν δικαιοσύνην τῆς ὁμολογίας ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ), ἀλλὰ γιὰ μᾶς, ἢ μᾶλλον γιὰ σᾶς τοὺς ἴδιους πού μέννατε σὰν ποιμνιον στερημένο μὲ τὴν μετὰστασιν τοῦ καλοῦ ποιμένα. Πραγματικὰ μᾶς ὀδηγεῖ σὲ οἶκτον καὶ συντριβὴν καρδιᾶς ἡ μνήμη τοῦ προϊσταμένου, ἐξεταζόμενη ὡς πρὸς τὸν

σεως, πῶς, ὄν μὲν παρεκάλει συμπύπτοντα, ὄν δὲ ἐπέπληττε θρασυνό-
μενον, ἕτερον προσεκαλεῖτο ἀφηνιάζοντα, καὶ ἄλλον διύπνιζε νω-
θρευόμενον, προάτητι καὶ ἐπεικειά διέπων, κατὰ μίμησιν αὐτοῦ τοῦ
εἰπόντος Δεσπότη, «Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πραῖός εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ
5 καρδίᾳ», καὶ ἀπλῶς ἐν πᾶσιν οἷς διέπρεπεν ἐν μέσῳ ὑμῶν ὡς ἑωθινὸς
ἀστήρ· ἄλλωστε καὶ τῷ πολυχρονίῳ ἔθει βαρύνειν εἴωθε τὴν ψυχὴν
σφόδρα ὁ τοῦ πατρὸς χωρισμός.

Ἄλλὰ τί ποιήσομεν, ἀδελφοί, πρὸς νόμον Θεοῦ οὕτω κελεύοντα,
«Γῆ εἶ, καὶ εἰς γῆν ἀπελεύση»; μᾶλλον δὲ ἐκδημία πρὸς Κύριον ἢ διὰ
10 ζευξίς. Ἐπετροάπη τὴν μετάστασιν, καὶ ἐξῆλθε τοῦ σώματος. Ἐχωρί-
σθη ἀφ' ὑμῶν, καὶ προσετέθη πρὸς τοὺς πατέρας αὐτοῦ, καλὸν ὑπό-
δειγμα τὸν ἑαυτοῦ θίον τῆς ἀρετῆς ὁμοίωσιν ἐγκαταλελοιπῶς ὑμῖν. Τί
σὺ, λοιπὸν ἐστὶ τὸ ζητούμενον; Εἰς ἑαυτοὺς ὑμᾶς γενέσθαι καὶ παρ-
καλέσαι ἀλλήλους ἐν Πνεύματι ἁγίῳ, καὶ καθὼς ὑμῖν εἶασε τὸν κύ-
15 ριον Ἀντώνιον καθηγούμενον, τῷ αὐτῷ κανόνι καὶ τοῖς αὐτοῖς ἴχνεσι
τῆς εὐσεβείας ἀπάρξασθαι ὑμᾶς πολιτεύεσθαι, φροροῦντας τὴν πί-
στιν, καὶ ὑπὲρ αὐτῆς κακοπαθεῖν, εἰ δέοι, μέχρι θανάτου, κατὰ τὸν
παρόντα διαγμὸν, καὶ μηδαμιῶς προδοῦναι τὴν ἀλήθειαν, τὴν τε ἀγά-
πην πρὸς ἀλλήλους, καὶ τὴν πρὸς τὸν καθηγούμενον ὑπακοὴν παντὶ
20 σθένει ἀσπάσασθαι. Τοῦτο γὰρ πρὸς τὴν ὑμῶν σωτηρίαν, τοῦτο καύ-
χημα καὶ τῷ μακαρίῳ ἐκείνῳ εἰς ἡμέραν Χριστοῦ, τοῦτο καὶ ἡμῖν τοῖς
φίλοις καὶ ἀδελφοῖς ὑμῶν ἐρασιμώτατον. Οὕτω γὰρ περιπατοῦντες
κάλλιστα, ἔξετε ἡμᾶς συνεπομένους ὑμῖν, ὅσον οἷόν τε, εἰς τὰ πρὸς
Κύριον, ἀδελφοὶ τιμιώτατοι

25 **ΡΛΑ' (131) – Κατηχητικὴ πρὸς τοὺς ἑαυτοῦ μαθητάς.**

Θεόδωρος. ἐλάχιστος πρεσβύτερος καὶ ἡγούμενος τῶν Στου-
δίου, ἡγαπημένοις ἀδελφοῖς μου καὶ πνευματικοῖς υἱέσι, τοῖς
διὰ Κύριον ὧδε κάκειϊσε διεσπαρμένοις.

Χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ Πατρὸς καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χρι-
30 στοῦ τοῦ χαρισσαμένου ὑμῖν τὸν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ διαγμὸν, ὃς
καὶ εἰ λυπηρὸς κατὰ σάρκα, ἀλλὰ χαροποιὸς κατὰ πνεῦμα μακαρι-

τόπο καὶ τὸν τρόπο τῆς ἐν Κυρίῳ ἀφήγησης, πῶς ἄλλον τὸν παρηγοροῦσε ὅταν ἔπεφτε, ἄλλον τὸν ἐπέπληττε ὅταν ἀποθρασυνόταν, ἄλλον τὸν προσκαλοῦσε ὅταν ἀπομακρυνόταν ἀφηνιαζόμενος, καὶ ἄλλον τὸν ξυπνοῦσε ὅταν κυριευόταν ἀπὸ νωθρότητα, φροντίζοντάς τους μὲ πραότητα καὶ ἐπιείκεια, μιμούμενος τὸν ἴδιο τὸν Δεσπότη, ὁ ὁποῖος εἶπε· «Μάθετε ἀπὸ μένα ὅτι εἶμαι πρᾶος καὶ ταπεινός στὴν καρδιά»³⁶. Καὶ γενικὰ διέπρεπε σὲ ὅλα ἀνάμεσά σας σὰν τὸ ἄστρο τῆς αὐγῆς. Ἐξάλλου καὶ μὲ τὴν πολυχρόνια συνήθεια εἶναι φυσικὸ νὰ βαρύνει πολὺ τὴν ψυχὴ σας ὁ χωρισμὸς τοῦ πατέρα.

Ἄλλὰ τί νὰ κάνουμε, ἀδελφοί, ἀπέναντι στὸν νόμο τοῦ Θεοῦ ποὺ διατάζει καὶ λέγει, «Χῶμα εἶσαι, καὶ στὸ χῶμα θὰ ἐπιστρέψεις»³⁷; Ὁ χωρισμὸς εἶναι ἀποδημία πρὸς τὸν Κύριο. Διατάχθηκε νὰ μεταναστεύσει, καὶ ἔφυγε ἀπὸ τὸ σῶμα. Χωρίστηκε ἀπὸ σᾶς καὶ προστέθηκε στοὺς πατέρες του, ἀφήνοντάς σας καλὸ παράδειγμα τῆ ζωῆ του ὁμολογῆσῆς τῆς ἀρετῆς. Ποιὸ λοιπὸν εἶναι τὸ ζητούμενο; Νὰ συνέλθετε καὶ νὰ παρηγορήσετε ὁ ἓνας τὸν ἄλλο μὲ τὴ βοήθεια τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ καθὼς σᾶς ἀφησε καθηγούμενο τὸν κύριο Ἀντώνιο, ἀρχίστε νὰ πολιτεύεστε μὲ τὸν ἴδιο κανόνα καὶ μὲ τὰ ἴδια ἴχνη τῆς εὐσέβειας, φρουρώντας τὴν πίστη καὶ νὰ κακοπαθεῖτε ὑπὲρ αὐτῆς, ἐὰν χρειαστεῖ, μέχρι θανάτου, κατὰ τὸν τωρινὸ διωγμὸ, καὶ μὲ κανένα τρόπο νὰ μὴ προδώσετε τὴν ἀλήθεια καὶ τὴν μεταξύ σας ἀγάπη, καὶ τὴν ὑπακοή στὸν καθηγούμενο νὰ τὴν ἀσπασθεῖτε μὲ κάθε δύναμη. Γιατὶ αὐτὸ συμβάλλει στὴ σωτηρία σας, αὐτὸ θὰ εἶναι καύχημα καὶ σ' ἐκεῖνον τὸν μακάριο τὴν ἡμέρα τοῦ Χριστοῦ, αὐτὸ καὶ σὲ μᾶς τοὺς φίλους καὶ ἀδελφούς μας εἶναι πολὺ ἀξιαγάπητο. Γιατὶ περπατώντας μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν ἄριστα, θὰ μᾶς ἔχετε συνακολούθους σας, ὅσο εἶναι δυνατὸν, στὰ πρὸς τὸν Κύριο καθήκοντά μας, ἀδελφοί τιμώτατοι.

131. Κατηχητικὴ ἐπιστολὴ πρὸς τοὺς μαθητὲς του.

Θεόδωρος, ἐλάχιστος πρεσβύτερος καὶ ἡγούμενος τῶν Στουδίου, πρὸς τοὺς ἀγαπημένους ἀδελφούς μου καὶ πνευματικούς υἱούς, ποὺ εἶναι διασκορπισμένοι ἐδῶ καὶ ἐκεῖ γιὰ χάρη τοῦ Κυρίου.

Εἶθε νὰ εἶναι μαζί σας ἡ χάρη καὶ ἡ εἰρήνη τοῦ Θεοῦ Πατέρα καὶ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, ποὺ σᾶς χάρισε τὸν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματός του διωγμὸ, ὁ ὁποῖος, ἂν καὶ ὡς πρὸς τὴ σάρκα εἶναι ὀδυνηρός, ἀλλὰ ὡς

σμῶν γὰρ θεολέκτων αἴτιος καὶ στεφάνων αἰωνίων πρόξενος. Οὐ χάρι
 ριν καὶ γὰρ ὁ εὐτελής χαρᾶ χαίρω καὶ ἀγαλλιάσει ἀγαλλιῶμαι, ὅτι ἠξίω-
 μαι τοὺς ἐμοὺς ἀγαπητοὺς ἰδεῖν ἐν τοιαύτῃ προκοπῇ, ἐν τηλικούτῳ
 βαθμῷ τῆς καλῆς ὁμολογίας, ἣν ὁμολογήσαμεν ἐνώπιον Θεοῦ καὶ
 5 ἀνθρώπων, προσκυνεῖν Χριστὸν ἐγγεγραμμένον, ἥγουν ἐξεικονισμέ-
 νον, καθὼς πάντες οἱ ἅγιοι Πατέρες ἡμῶν Μόνον παρακαλῶ καὶ ὑπο-
 μνησκῶ, ἀξίως τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ ὑμᾶς πόλιτεύεσθαι, τὴν
 ἀναστροφὴν ὑμῶν ἔχοντας καλήν, ἐν οἷς διατρίβετε καὶ τόποις καὶ
 προσώποις, τὸν λόγον ἐν χάριτι ἅλατι ἠρτυμένον, τὴν ἕξιν εὐλαβεία
 10 μεμεστωμένην, τὴν βρωσιν καὶ τὴν πόσιν αὐταρκεία τετηρημένην, τὸ
 ἔνδυμα καὶ θάδισμα συνέσει τεθεωρημένον, ὡς ἂν φωτισμός ἐστε τῶν
 λαϊκῶν, ἀλλὰ μὴ τουναντίον, ὑπόθεσις θείας ἐξομολογήσεως, ἀλλὰ μὴ
 τούναντίον. «Ἐκαστος καθὼς ἔλαβε χάρισμα, εἰς ἐανιῶνς αὐτὸ διοι-
 κοῦντες, ὡς καλοὶ οἰκονόμοι ποικίλης χάριτος Θεοῦ», καθὼς γέγρα-
 15 πται: «Εἴ τις λαλεῖ ὡς λόγια Θεοῦ», ἀλλὰ μὴ ματαιολογίας «εἴ τις δια-
 κονεῖ, ὡς ἐξ ἰσχύος», ἀλλὰ μὴ καθ' ὑπερηφανίαν· εἴ τις ἐργάζεται ταῖς
 ἰδίαις χερσί, πρὸς τὸ μὴ ἐπιδαρῆς εἶναι, ἀλλὰ μὴ ὡς ἀργὸς κατακρινό-
 μενος καὶ τοῦ ἐσθίειν. Εἴ τις ἐν πᾶσι κατ' ἐντολήν πράσσει, ὡς ἐργάτης
 Θεοῦ, ἀλλὰ μὴ κατὰ σκάνδαλον γιγνόμενος τοῦ πέλας, ἵνα ἐν πᾶσι
 20 δοξάζηται ὁ Θεός, καὶ γὰρ ὁ τάλας ἀκούων, εὐθυμῶ καὶ χαίρω.

Βλέπετε τοὺς κακοὺς συνδυασμούς, βλέπετε τὴν ὀλεθρίαν παρ-
 ρησίαν, βλέπετε τὴν πορνοποιὸν ἀδηφαγίαν, μήτις μεμονωμένως κα-
 θεξέσθω, μήτις φιλαργυρείῳ κέρματι κέρμα προστιθείς, καὶ αὐξῶν
 χρυσίον, ἐν ᾧ ριζοῦται ἡ ἁμαρτία καὶ ἡ μερίς τοῦ Ἰούδα. Μήτις ἀπεμ-
 25 πολεῖται, τὴν μοναχικὴν ἐλευθερίαν κτῶμενος, ἀργυρώνητον δοῦλον.
 Μέχρι γὰρ τοῦδε ἔφθασεν ἡ τινων πονηρία, δουλωθέντων τῇ προσπα-
 θείᾳ, καὶ ἀπολωλεκότων τὸ μοναχικὸν ἀξίωμα. Μήτις οἰνοφλυγείτω,
 ἀκούων τοῦ Ἀποστόλου, «Ὀλίγῳ οἴκῳ χρῶ, διὰ τὸν στόμαχόν σου καὶ
 τὰς πυκνάς σου ἀσθενείας», ἀφ' ὧν ἀνάπτονται κατὰ τῆς ψυχῆς αἱ
 30 σαρκικαὶ ἐπιθυμίαι, καὶ ἐμπυρίζεται ὁ οἶκος τοῦ Θεοῦ, ὅς ἐστιν ὁ ἔσω
 ἡμῶν ἄνθρωπος. Ἄλλ' ὡς ξένοι καὶ παρεπίδημοι ὦμεν, ὧ ἀδελφοί,

38. Κολ. 4, 6.

40. *Οπ. π. 11.

39. Α' Πέτρ. 4, 10.

41. Α' Τιμ. 6, 10.

42. Α' Τιμ. 5, 23.

πρὸς τὸ πνεῦμα εἶναι πρόξενος χαρᾶς, γιατί εἶναι αἷτιος θεόλεκτων μακαρισμῶν καὶ πρόξενος αἰώνιων στεφανιῶν. Ἐξ αἰτίας αὐτοῦ καὶ ἐγὼ ὁ ταπεινὸς αἰσθάνομαι χαρὰ καὶ ἀγαλλίαση, γιατί ἀξιῶθηκα νὰ δῶ τοὺς ἀγαπητούς μου σὲ τέτοια προκοπή, σὲ τόσο μεγάλο βαθμὸ τῆς καλῆς ὁμολογίας, τὴν ὁποία ὁμολογήσαμε μπροστὰ στὸν Θεὸ καὶ στοὺς ἀνθρώπους, νὰ προσκυνοῦμε Χριστὸν ζωγραφισμένον, δηλαδὴ εἰκονισμένον, ὅπως ὅλοι οἱ ἅγιοι πατέρες μας. Μόνον σᾶς παρακαλῶ καὶ σᾶς ὑπενθυμίζω νὰ πολιτεύεστε ἐπάξια πρὸς τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ, δείχνοντας καλὴ συμπεριφορὰ στοὺς τόπους καὶ τὰ πρόσωπα μὲ τὰ ὁποῖα ζεῖτε, ἢ ἐξωτερικὴ σας ἐμφάνιση νὰ εἶναι γεμάτη εὐλάβεια, ἢ τροφή καὶ τὸ πιεστό σας νὰ διατηρεῖται στὸ ἐπίπεδο τῆς αὐτάρκειας, ἢ ἐνδυμασία καὶ τὸ βάδισμά σας νὰ συνοδεύεται ἀπὸ φρόνηση, ὥστε νὰ εἴστε φῶς τῶν λαϊκῶν, καὶ ὄχι τὸ ἀντίθετο, παράδειγμα θείας ἐξομολόγησης, καὶ ὄχι τὸ ἀντίθετο. «Ὁ καθένας ἀνάλογα μὲ τὸ χάρισμα **ποῦ** ἔλαβε, ὡς τὸ χρησιμοποιεῖ στὸ νὰ ἔχετε ἀγάπη μεταξὺ σας, σὰν καλοὶ διαχειριστὲς τῆς ποικιλόμορφης χάριτος τοῦ Θεοῦ»³⁹, ὅπως εἶναι γραμμένον· «Ὅποιος μιλάει νὰ λέγει λόγια τοῦ Θεοῦ» καὶ ὄχι ἀνοησίες. «Ἐὰν κάποιος προσφέρει ὑπηρεσία, νὰ τὴν προσφέρει μὲ τὴ δύναμιν ποὺ τοῦ παρέχει ὁ Θεός»⁴⁰, καὶ ὄχι μὲ ὑπερηφάνεια. Ὅποιος ἐργάζεται νὰ τὸ κάνει μὲ τὰ ἴδια του τὰ χέρια, γιὰ νὰ μὴ εἶναι βάρος στοὺς ἄλλους καὶ νὰ μὴ κατηγορεῖται ὡς ἀργὸς καὶ γιὰ τὸ ὅτι τρώει. Ἐὰν κάποιος κάνει κάτι, νὰ τὸ κάνει σύμφωνα μὲ τὴν ἐντολή, ὡς ἐργάτης τοῦ Θεοῦ, καὶ νὰ μὴ γίνεταί σκάνδαλον στὸν πλησίον, ὥστε μὲ ὅλα νὰ δοξάζεται ὁ Θεός, καὶ ἐγὼ ὁ ταλαίπωρος ἀκούοντάς τα νὰ γεμίζω ἀπὸ εὐθυμία καὶ χαρὰ.

Νὰ προσέχετε τίς κακὲς σχέσεις. Νὰ προσέχετε τὴν ὀλέθρια ἐλευθεροστομία. Νὰ προσέχετε τὴν λαιμαργία ποὺ ὀδηγεῖ στὴν πορνεία. Κανένας νὰ μὴ κάθεται μόνος. Κανένας νὰ μὴ εἶναι φιλάργυρος, προσθέτοντας τὸ ἓνα κέρμα πάνω στὸ ἄλλο, καὶ αὐξάνοντας τὸ χρυσάφι, στὸ ὁποῖο ριζώνει ἡ ἁμαρτία καὶ ἡ μερίδα τοῦ Ἰούδα⁴¹. Κανένας, ἔχοντας ἀποκτήσει τὴ μοναχικὴ ἐλευθερία, νὰ μὴ πουλιέται ὡς ἐξαγορασμένος δοῦλος. Γιατὶ μέχρι αὐτοῦ τοῦ σημείου ἔφτασε ἡ κακία ὀρισμένων, νὰ πουλιοῦνται μὲ τὴ θέλησή τους, καὶ νὰ ἔχουν χάσει τὸ μοναχικὸ ἀξίωμα. Κανένας νὰ μὴ μεθᾶ, ἀκούοντας τὸν Ἀπόστολον· «Νὰ πίνεις λίγο κρασί ἐξαιτίας τοῦ στομαχιοῦ σου καὶ τῶν συχνῶν ἀσθενειῶν σου»⁴², γιατί ἀπὸ τὴ μέθη ἀνάθουν ἐναντίον τῆς ψυχῆς οἱ σαρκικὲς ἐπιθυμίαι καὶ πυρπολεῖται ὁ οἶκος τοῦ Θεοῦ, δηλαδὴ ὁ ἐσωτερικὸς μας ἄνθρωπος.

ἕκαστος ἡμῶν ἐν τῷδε τῷ διωγμῷ, «ὡς ἀποθνήσκοντες, καὶ ἰδοὺ ζῶμεν, ὡς παιδευόμενοι, καὶ μὴ θανατούμενοι, ὡς λυπούμενοι, αἰεὶ δὲ χαίροντες», ὡς πτωχοί, πολλοὺς δὲ πνευματικῶς «πλουτίζοντες», ἀποστολικῶς εἰπεῖν. Οἱ ὀφθαλμοί μου διὰ παντός πρὸς ὑμᾶς τοὺς ποθητοὺς 5 μου, ἡ καρδιά μου καιομένη ἐν ὑμῖν ἐν Κυρίῳ, τὰ αἰσθητήριά μου μαμάσσει με, ἡνίκα ἀκούσω ἀπενκτὴν ἀκοήν ἐπί τινι, ἐπ' ἃν μάθω ἐκτροπήν θεομίσητον οἱ ὀφθαλμοί μου κατάγουσι δάκρυα, ἡ ψυχὴ μου συντριβεται ὁπόταν παρὰ τὴν παράδοσιν καὶ κατάστασιν καὶ τὴν τῶν προειρημένων ἔκφανσιν περιπατεῖ ὁ ἀφιλόθεος. Ἐξεληλύθατε, ὡ 10 πατέρες, ἀπὸ τοῦ μοναστηρίου εἰς ὑψηλότερον φάος τοῦ διωγμοῦ. Μὴ γὰρ εἰς ἐπισκότωςιν διηρέθημεν ἀπ' ἀλλήλων πνευματοκινήτως; μὴ γὰρ ἵνα περιπαθῶς ζήσωμεν; μὴ γὰρ ὁ Θεὸς οὐχ ὀργᾶ; μὴ γὰρ οὐκ ἀκουστόν γίνεται ἐκάστου τὸ ἔργον, ὅπως ἀναστρέφοισθε;

Οἱ τοὺς δούλους ἔχοντες, ταῦτα ἀκούετε, οἱ μονοκάθιστοι, οἱ γυναικιζόμενοι, ἵνα μῆτι πλέον λέγω, οἱ φιλάργυροι, οἱ φιλόγυροι. Οὐχ 15 ἐκὼν ὀνειδίξω, σύγγνωτε, ἀλλὰ πονῶν κατηγορῶ, ὡς εἰς τοῦτο κείμενος. «Πληρώσατέ μου τὴν χαράν, ὡς τέκνα, ἵνα τὸ αὐτὸ φρονῆτε», τῷ αὐτῷ στοιχῆτε κανόνι, ἀγαθὰ ὑποδείγματα καὶ ὑπομνήματα ἐναποσφραγίζοντες ταῖς ψυχαῖς τῶν ὀρώντων, εἰς δόξαν Θεοῦ, εἰς κλέος 20 ὑμῶν ἄσβεστον, εἰς εὐφροσύνην κάμου τοῦ ἁμαρτωλοῦ, εἰς ἔπαινον τῆς ἀδελφότητος ὑμῶν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ὧς ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος ἅμα τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΡΛΒ' (132) – Τῇ ἡγουμένη Ἰγνῶν.

25 Ἀπεδεξάμην τὴν εὐλάβειάν σου, ἀδελφὴ ἐν Κυρίῳ, καὶ ἐφ' οἷς ἀπέστειλας δώροις, καὶ ἐν αἷς διαθέσεσιν ὑπολαμβάνεις τὰ καθ' ἡμᾶς. Ἀλλ' οὐ τοῦτο ἡμεῖς. Οἷ γε οὐδὲ ἑαυτοῖς ἀρκοῦντες ἐν ἀγαθοῖς, πῶς ἂν ἄλλοις μεταδοίημεν ἀγαθοειδοῦς διδασκαλίας; Γένοιτο δὲ κατὰ τὴν πίστιν σου θεοπρεπῶς πολιτεύεσθαι, τὸν ἐν παρθενία βίον ἀμέμ-

43. Β' Κορ. 6, 1-10.

44. Φιλ. 2, 2.

Ἐνάντιον τὰ ζοῦμε σὰν ξένοι καὶ περαστικοί, ἀδελφοί, ὁ καθένας ἀπὸ μᾶς σ' αὐτὸν τὸν διωγμὸ, «σὰν νὰ πεθαίνουμε, ἀλλ' ὄντας ζωντανοί, σὰν τιμωροῦμενοι, καὶ ὅμως μὴ θανατούμενοι, σὰν λυπημένοι, ἀλλ' ὅμως πάντοτε χαρούμενοι, σὰν φτωχοί, ποὺ ὅμως κάνουμε πολλοὺς πλοῦσιους»⁴³, γιὰ νὰ μιλήσω ἀποστολικά. Τὰ μάτια μου εἶναι πάντοτε στραμμένα σὲ σᾶς τοὺς ἀγαπητοὺς μου. Ἡ καρδιά μου καίεται γιὰ σᾶς στὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου, τὰ αἰσθητήριά μου ὑποφέρουν ὅταν ἀκούσω κάποια φήμη γιὰ κάποιον ποὺ ἀπεύχομαι. Ὅταν μάθω κάποια θεομίσητη ἐκτροπή, τὰ μάτια μου κατεβάζουν δάκρυα, ἡ ψυχὴ μου συντριβεται ὅταν, ἀντίθετα πρὸς τὴν παράδοση καὶ τὴ μοναχικὴ κατάσταση καὶ τὴν ἐκθεση τῶν ὄσων εἰπώθηκαν, περπατεῖ ὁ ἀσεβής. Ἔχετε βγεῖ, πατέρες, ἀπὸ τὸ μοναστήρι πρὸς ὑψηλότερο φῶς τοῦ διωγμοῦ. Μήπως λοιπὸν χωριστήκαμε ὁ ἓνας ἀπὸ τὸν ἄλλο μὲ παρακίνηση τοῦ ἁγίου Πνεύματος, γιὰ νὰ σκοτισθοῦμε, μήπως γιὰ νὰ ζήσουμε μὲ πάθος; Μήπως ὁ Θεὸς δὲν βλέπει; Μήπως τὸ ἔργο τοῦ καθενὸς, τὸ πῶς συναναστρέφεστε, δὲν ἀκούεται;

Ἀκούτε αὐτὰ ὅσοι ἔχετε δούλους, αὐτοὶ ποὺ κάθονται μόνοι τους, αὐτοὶ ποὺ γυναικοφέρουν, γιὰ νὰ μὴ πῶ κάτι περισσότερο, οἱ φιλάργυροι, αὐτοὶ ποὺ ἀρέσκονται νὰ περιφέρονται. Δὲν σᾶς κατηγορῶ θέλοντας, συγχωρῆστε με, ἀλλὰ σᾶς κατηγορῶ ἐπειδὴ σᾶς πονῶ, ἐπειδὴ αὐτὸ εἶναι τὸ ἔργο μου. «Κάνετε τὴν χαρὰ μου πλήρη, τέκνα μου, μὲ τὸ νὰ ἔχετε τὸ ἴδιο φρόνημα»⁴⁴, μὲ τὸ νὰ ἀκολουθεῖτε τὸν ἴδιο κανόνα, ἀποτυπώνοντας, σὰν μὲ σφραγίδα, στὶς ψυχὰς αὐτῶν ποὺ σᾶς βλέπουν, παραδείγματα καὶ ὑπομνήματα καλά, πρὸς δόξα τοῦ Θεοῦ, πρὸς ἀσβεστη δικῆς σας φήμη, πρὸς χαρὰ καὶ ἔμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ καὶ πρὸς ἔπαινο τῆς ἀδελφότητάς σας, μὲ τὴ χάρη τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου μας, στὸν ὁποῖο ἀνήκει ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμη, μαζί μὲ τὸν Πατέρα καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, τώρα καὶ πάντοτε καὶ στοὺς αἰῶνες τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

132. Στὴν ἡγουμένη τῶν Ἰγνῶν.

Ἔλαβα τὴν εὐλάβειά σου, ἀδελφὴ στὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου, καὶ τὰ δῶρα ποὺ ἔστειλες, καὶ τίς διαθέσεις μὲ τίς ὁποῖες ἀποδέχεσαι τίς δικές μου συμβουλές. Ὅμως ἐγὼ δὲν εἶμαι αὐτὸ ποὺ νομίζεις. Ἐγὼ δηλαδὴ ποὺ δὲν εἶμαι ἐπαρκὴς σὲ ἀγαθὰ οὔτε γιὰ τὸν ἑαυτό μου, πῶς θὰ μπορούσα νὰ μεταδώσω καὶ σὲ ἄλλους διδασκαλία μὲ περιεχόμενο ἀγαθό; Εἶθε ὅμως, ὅπως πιστεύεις, νὰ πολιτεύεσαι ὅπως πρέπει στὸν Θεό, ζώντας τὸν

πτωσ διατελοῦσαν· οὐ μὴν, ἀλλὰ καὶ τὸν τῆς προστασίας βαθμὸν ἀκα-
 τακρίτως περιέπειν. Ἴσθι γὰρ ὡς πολὺμισθον τὸ πρᾶγμα· ἀλλ' οὖν γε
 τοῖς μὴ προσέχουσι καὶ ἐπικίνδυνον, ψυχῶν ἄρχειν τῶν κατ' εἰκόνα
 Θεοῦ πεποιημένων. Ὡς οὖν ἐν Κυρίῳ ἄρχουσα ἡγοῦ καὶ κατενοδοῦ
 5 τῆς ποιμένης σου, παντός ἀγαθοῦ προτύπωμα ἑαυτὴν τιθεῖσα, ἵνα ἀξι-
 ωθῆς εἰπεῖν· «Ἴδου ἐγὼ καὶ τὰ παιδία ἃ μοι ἔδωκεν ὁ Θεός». Θεὸς γὰρ
 παραδέδωκέ σοι τὰς ψυχὰς δι' ἀποταγῆς, καὶ αὐτῷ δεῖν σε αὐτὰς προσ-
 ἄξαι ὡς θυσίαν εὐπρόσδεκτον, κὰν τούτῳ πολὺς σου ὁ μισθὸς ἐν οὐ-
 ρανοῖς ὑπάρξει. Δίδασκε αὐτά, νουθέτει τὰ σωτήρια ἐντάλματα, πο-
 10 θεῖν μόνον Χριστόν, ἀλλὰ μὴ σάρκας καὶ αἵματα· ἀκτημονεῖν, ἀλλὰ
 μηδὲν ἔχειν ιδιόκτητον ἀπροσπαθεῖν, ἀλλὰ μὴ φιλοιδιάζειν πρὸς τοὺς
 ἀγχιστεύοντας προθυμοεργεῖν, ἀλλὰ μὴ ὀκνηρῶς ἔχειν πρὸς τὴν ἄ-
 σκησιν. Ἄν γὰρ οὕτως, ἀπαντήσῃ αὐταῖς ὁ νυμφίος Χριστὸς μικρὸν
 ὕστερον λαμπαδηφορούσας, καὶ ἀσπασθήσεται ἱεροπρεπῶς, ἀνοίξει
 15 αὐταῖς τὸν οὐράνιον καὶ ἀχειρότευκτον νυμφῶνα, δώσει αὐταῖς βασι-
 λείαν οὐρανῶν, τρυφὴν παραδείσου, πόματα ἀθανασίας, γλυκίσματα
 ἀειζωίας, ἐνδύσει αὐτὰς περιδλήματα φωτοειδῆ, κοσμήσει κόσμοις
 ἀφθαρσίας, νυμφαγωγικοῖς διαδήμασιν, ἐμπλήσει τῶν ἀπείρων ἀγα-
 θῶν εἰς αἰῶνας αἰώνων. Διὰ ταῦτα καὶ σὺ κάκεῖναι μοχθήσατε, διώξα-
 20 τε ἡμέρα καὶ ἡμέρα κατεργάζεσθαι τὴν ἑαυτῶν σωτηρίαν, ἀναψύχετε
 ταῖς ἐλπίσι, σθέννυτε τὸ ἐπεισαγόμενον πῦρ παρὰ τοῦ ἐχθροῦ ἐν ψυ-
 χαῖς τῷ θεῷ ἔρωτι, ὅτι ἂν ἄλλο ἐπαχθὲς τῆς ἀσκήσεως. Ταῖς ἀναλήψε-
 σι τῶν θείων ἀναγνωσμάτων τε καὶ ἁσμάτων παραμυθεῖσθε, περι-
 φρουροῦσαι καὶ τὸ ἀκοινῶνητον τῆς αἵρέσεως κὰν δέη ὑπὲρ αὐτοῦ
 25 παθεῖν τι μέχρι καὶ θανάτου, μηδαμῶς προέμεναι τὴν πίστιν. Τῆς γὰρ
 ἀγάπης Χριστοῦ οὐδὲν προτιμότερον, καθὼς ἀπέδειξαν αἱ ἀπ' αἰῶνος
 παρθένοι μέχρι τοῦ δεῦρο· ἐπειδὴ περ εἰσὶ καὶ νῦν διωκόμεναι, καὶ τῶν
 μονῶν ἐξωθεῖσαι διὰ Χριστόν, ἢ μετασχεῖν τοῦ αἰρετικοῦ ἄρτου.

Ταῦτα, ὡς κατὰ Χριστόν ἀδελφῆ οὔση καὶ θυγατρὶ, γέγραφέ σοι
 30 καὶ ταῖς μετὰ σέ, ὡς ἂν ἴδοις, ὅτι κοινός ἐστιν ὁ Δεσπότης ἀμφοτέρων
 ἡμῶν, καὶ ὡς φιλοῦμεν πάντας σώζεσθαι, ὡς ἐνός ὄντες σώματος

παρθενικό βίο ἄμεμπτα. Καὶ ὄχι μόνο, ἀλλὰ καὶ τὸν βαθμὸ τῆς προστασίας νὰ τὸν ἀσκεῖς χωρὶς νὰ κατακριθεῖς. Γιατὶ γνωρίζεις ὅτι τὸ ἀξίωμα τῆς ἡγουμένης περιέχει μεγάλη ἀνταμοιβή, ἀλλ' ὅμως γι' αὐτοὺς ποὺ δὲν προσέχουν εἶναι καὶ ἐπικίνδυνο τὸ νὰ εἶναι κανεὶς ἀρχηγὸς ψυχῶν ποὺ εἶναι καμωμένες κατ' εἰκόνα Θεοῦ. Ἀσκώντας λοιπὸν τὴν ἐξουσία μὲ τὴ χάρη τοῦ Κυρίου νὰ καθοδηγεῖς καὶ νὰ κατευθύνεις τὸ ποίμνιό σου, προβάλλοντας τὸν ἑαυτὸ σου πρότυπο κάθε καλοῦ, ὥστε ν' ἀξιωθεῖς νὰ πεῖς: «Νὰ ἐγὼ καὶ τὰ παιδιὰ ποὺ μοῦ ἔδωσε ὁ Θεός»⁴⁵. Γιατὶ ὁ Θεὸς σοῦ παρέδωσε τὶς ψυχές μὲ ἀπάρνηση τοῦ κόσμου, καὶ σ' αὐτὸν πρέπει νὰ τὶς ὀδηγήσεις σὰν θυσία εὐπρόσδεκτη⁴⁶, καὶ γι' αὐτὸ ὁ μισθὸς σου θὰ εἶναι πολὺς στοὺς οὐρανοὺς. Δίδασκέ τα αὐτά, συμβούλευε τὶς σωτήριες ἐντολές, νὰ ποθοῦν μόνο τὸν Χριστό, καὶ ὄχι τὶς σάρκες καὶ τὰ αἵματα. Νὰ εἶναι ἀκτῆμονες καὶ νὰ μὴ ἔχουν τίποτε ἰδιόκτητο. Νὰ μὴ παραδίνονται στὰ πάθη καὶ νὰ μὴ τρέφουν φιλία πρὸς τοὺς συγγενεῖς τους. Νὰ ἐργάζονται μὲ προθυμία καὶ νὰ μὴ δείχνουν ὀκνηρία στὴν ἀσκησι. Γιατί, ἂν ἀσκοῦνται ἔτσι, θὰ τὶς συναντήσῃ ὁ νυμφίος Χριστὸς ὑστερὰ ἀπὸ λίγο νὰ φέρουν λαμπάδες, θὰ τὶς ἀσπασθεῖ μὲ ἱεροπρέπεια, θὰ τὶς ἀνοίξῃ τὸν οὐρανὸ καὶ τὸν ἀχειροποίητο νυμφώνα, καὶ θὰ τὶς δώσῃ τὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, ἀπόλαυση τοῦ παραδείσου, ποτὰ ἀθανασίας, γλυκὰ αἰώνιας ζωῆς. Θὰ τὶς ντύσῃ μὲ ἐνδύματα φωτεινά, θὰ τὶς στολίσῃ μὲ στολίδια ἀφθαρτα, μὲ γαμήλια στέμματα, θὰ τὶς γεμίσῃ μὲ ἄπειρα ἀγαθὰ στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων. Γι' αὐτὰ καὶ σὺ καὶ ἐκεῖνες μοχθῆστε, ἐπιδιώξετε μέρα μὲ τὴ μέρα νὰ ἐργάζεσθε τὴ σωτηρία σας, νὰ ἀνακουφίξεσθε μὲ τὶς ἐλπίδες, νὰ σβήνετε μὲ τὸν ἔρωτα τοῦ Θεοῦ τὴ φωτιὰ ποὺ μπαίνει στὶς ψυχές σας ἀπὸ τὸν ἐχθρό, καὶ ὅ,τι ἄλλο βαρὺ τῆς ἀσκησις. Νὰ παρηγορεῖσθε μὲ τὶς ἀναλήψεις τῶν θείων ἀναγνωσμάτων καὶ ἀσμάτων, περιφρονώντας καὶ τὴν ἀκοινωνησιὰ τῆς αἵρεσις, καὶ ἂν χρειασθεῖ νὰ πάθετε κάτι γι' αὐτὸν μέχρι θανάτου, μὲ κανένα τρόπο νὰ μὴ προδώσετε τὴν πίστη. Γιατὶ τίποτε δὲν εἶναι προτιμότερο ἀπὸ τὴν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ, ὅπως ἀπέδειξαν οἱ παρθένες μέσω τῶν αἰώνων μέχρι τώρα. Καθόσον καὶ τώρα ὑπάρχουν διωκόμενες, καὶ διωγμένες ἀπὸ τὰ μοναστήρια γιὰ χάρη τοῦ Χριστοῦ, χωρὶς νὰ κοινωνήσουν τὸν αἰρετικὸ ἄρτο.

Αὐτὰ τὰ ἔγραψα σὲ σένα, σὰν ἀδελφὴ καὶ θυγατέρα ποὺ εἶσαι, καὶ στὶς ἀδελφές ποὺ εἶναι μαζί σου, γιὰ νὰ δεῖς, ὅτι ὁ Δεσπότης εἶναι κοινὸς καὶ στοὺς δύο μας, καὶ ὅτι ἐπιθυμοῦμε ὅλοι νὰ σώζονται, ἀφοῦ ἀνήκου-
με σὸ ἓνα σῶμα τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἕξαιτίας αὐτοῦ εἴμαστε μεταξύ μας

Χριστοῦ, καὶ ἀπ' αὐτοῦ ἀδελφοὶ ἀλλήλων χρηματίζοντες· ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ «οὔτε ἄρσεν, οὔτε θῆλυ, ἀλλὰ πάντα καὶ πᾶσι Χριστός», ὃς διασώσει καὶ ὑμᾶς καὶ ἡμᾶς.

**ΡΛΓ' (133) – Ἐφραῖμ καὶ Ἀγάθωνι,
καὶ τοῖς λοιποῖς τέκνοις.**

5

Ὅτι ἐκοιμήθη ὁ μακάριος Λαυρέντιος, ἐκείνῳ μὲν ἀνάπαυσις ὁ θάνατος (ἄνδρὶ γὰρ ἀγαθῷ πῶς οὐχὶ τοῦτο ἀπαντήσεται, ἀπὸ κόπων ἀσκητικῶν μεταβάντι τοῦ βίου, μᾶλλον δὲ ἀπὸ τοῦ κατὰ δικαιοσύνην διωγμοῦ ἐνδημήσαντι πρὸς Κύριον, οὗ τῶν ἀρετῶν μάρτυρες πολλοί),
10 ὑμῖν δὲ συνέβη, ἀδελφοὶ τιμιώτατοι, ἐπεὶ καὶ ἡμῖν τοῖς ταπεινοῖς τὸ λυπηρόν, ἀπολέσασι δόκμον μοναστήν, τίμιον ἀδελφόν, εἰς κεφαλὴν καθιστάμενον τῆς κατὰ ψυχὴν ὁδηγίας. Ἀλλ' ὅμως τὸ λυπηρόν εἰς χαρὰν ἀμφιμοτέροις περιετρόπη, διότι ἐκλεκτὸς Θεοῦ ὁ ἀρπασθεὶς ἀφ' ἡμῶν κελεύσει Θεοῦ τοῦ ἀγαθοῦ, ἐν ὁσιότητι καὶ δικαιοσύνῃ. Διὸ καὶ
15 γὰρ ὁ ταπεινὸς χαίρω καὶ συγχαίρω ὑμῖν, ὅτι παρεπέμψαμεν πρὸς τὸν Θεὸν τηλικούτον σκεῦος. Ἐκλογῆς γὰρ σκεῦος ὡς ἀληθῶς Λαυρέντιος, πρῶτον μὲν διὰ τῆς ἀψευδοῦς ἀποταγῆς καὶ ὑποταγῆς δεύτερον διὰ τῆς φιλαρέτου σπουδῆς τε καὶ προκοπῆς, ἐξ ὧν καὶ ἱερωσύνης ἠξιώται, καὶ πολλῶν ἀδελφῶν ἐπιστασίας ἀνεδέξατο ἀξίωμα, φιλητῶς
20 ποιμαίνειν χρήσιμος τῇ ποιμνῇ, ζῶν Θεῷ καὶ τῷ καθηγουμένῳ ὡς ἀληθῶς, ἀλλ' οὐ κόσμῳ καὶ τοῖς κατὰ κόσμον πράγμασιν, οὗ καὶ ἐξορίαι διὰ Κύριον, καὶ διωγμοί, καὶ πρότερον καὶ ὕστερον, οὗ καὶ οἱ πόδες ὠραῖοι, γραφικῶς εἶπεῖν, ὧδέ τε κάκει περιόντος καὶ εὐαγγελιζομένου τοῖς ἀδελφοῖς τὰ σωτήρια ἐπαγγέλματα. Μύρον ὁ πνευματικὸς
25 αὐτοῦ ἰδρώς, δρόσος ἱερὰ ὁ ἐναγώνιος αὐτοῦ δρόμος τῆς ἀρετῆς, ὃς προσληφθεὶς ἐν αὐτῷ πῶ παρόντι διωγμῷ, τί ἄλλο, ἢ τὸν ὑπὸ Κυρίου μακαρισμὸν ἀνεδήσατο; Καὶ νῦν ἐκεῖνος μὲν ἐστὶν ἐν οὐρανῷ συμπολεύων τοῖς ὁμοταγέσιν, ἡμεῖς δὲ ἔτι ἐπὶ τοῦ ἀγῶνος ἰστάμενοι καὶ ἐπὶ φόβον τροπῆς κείμενοι. Οὐ γὰρ ἐστὶ μακαρισμὸς τέλειος ἀνθρώπων
30 ἕως ἀποδιώσεως, διὰ τὸ ἀδηλον τῆς ἐκβάσεως

Διὸ παρακαλῶ ὑμᾶς, ἀδελφοί, γρηγορεῖν καὶ νήφειν, ἀνδρίζεσθαι καὶ κραταιοῦσθαι ἐν τῷ προκειμένῳ ἀγῶνι τοῦ τε νοητοῦ καὶ αἰσθητοῦ διωγμοῦ. Δεδιώκται γὰρ αἰεὶ ὁ κατὰ Θεὸν ζῶν ὑπὸ τοῦ ἀοράτου

ἀδελφοί. Γιατί σὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ δὲν ὑπάρχει «οὔτε ἀρσενικό οὔτε θηλυκό, ἀλλὰ ὅλα καὶ σὲ ὅλα ὑπάρχει ὁ Χριστός»⁴⁷, ὁ ὁποῖος εἶθε νὰ σώσει καὶ ἐσᾶς καὶ ἐμᾶς.

133. Στὸν Ἐφραὶμ καὶ Ἀγάθωνα, καὶ στὰ ὑπόλοιπα τέκνα.

Γιὰ τὸ ὅτι κοιμήθηκε ὁ μακάριος Λαυρέντιος, γιὰ ἐκεῖνον βέβαια ὁ θάνατος ἦταν ἀνάπαυση (ἄνδρα δηλαδή ἀγαθὸν πῶς δὲν θὰ τὸν περιμένει αὐτό, ἀφοῦ μετέβη ἐκεῖ ἀπὸ τοὺς ἀσκητικούς κόπους τῆς ζωῆς, ἢ μᾶλλον ἐξεδήμησε πρὸς τὸν Κύριο ἀπὸ τὸν σύμφωνο μὲ τὴν ἀρετὴ διωγμό, καὶ πολλοὶ εἶναι μάρτυρες τῶν ἀρετῶν του), σὲ σᾶς ὅμως συνέβη, τιμώτατοι ἀδελφοί, ἀλλὰ καὶ σὲ μᾶς τοὺς ταπεινοὺς τὸ ὀδυνηρό, ποὺ χάσαμε ἄξιο μοναχόν, τίμο ἀδελφό, ποὺ βρισκόταν στὴν κορυφὴ τῆς καθοδήγησης τῆς ψυχῆς. Ἄλλ' ὅμως ἡ θλίψη μετετράπη σὲ χαρὰ καὶ γιὰ τοὺς δύο μας, γιατί ἦταν ἐκλεκτὸς τοῦ Θεοῦ αὐτὸς ποὺ ἀρπάχθηκε ἀπὸ μᾶς μὲ ἐντολὴ τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ, μὲ ὁσιότητα καὶ ἀρετὴ. Γι' αὐτὸ κι' ἐγὼ ὁ ταπεινὸς χαίρομαι καὶ συγχαίρω μαζί σας, γιατί στείλαμε στὸν Θεὸ τέτοιο σκεῦος. Γιατί ὁ Λαυρέντιος ἦταν ἀληθινὰ ὄργανο τῆς ἐκλογῆς⁴⁸, πρῶτα βέβαια μὲ τὴν ἀψευδῆ ἀποταγὴ καὶ ὑποταγὴ του, καὶ δεύτερον μὲ τὸν ἐνάρετο ζῆλο καὶ τὴν προκοπὴ του, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἀξιώθηκε νὰ ἱερωθεῖ καὶ νὰ ἀναλάβει τὸ ἀξίωμα τῆς ἐπιστασίας πολλῶν ἀδελφῶν, χρήσιμος νὰ ποιμένει μὲ ἀγάπη τὴν ποιμνὴ, ζώντας πραγματικὰ γιὰ τὸν Θεὸ καὶ τὸν ἠγουμένο, καὶ ὄχι γιὰ τὸν κόσμον καὶ γιὰ τὰ πράγματα τοῦ κόσμου, ἐξαιτίας τῶν ὁποίων ὑπέστη καὶ ἐξορίες γιὰ τὸν Κύριο καὶ διωγμούς, καὶ προηγουμένως καὶ ἀργότερα, καὶ τοῦ ὁποίου καὶ τὰ πόδια ἦταν ὠραῖα⁴⁹, γιὰ νὰ μιλήσω γραφικὰ, καθὼς γύριζε ἐδῶ κι' ἐκεῖ καὶ κήρυττε στοὺς ἀδελφοὺς τὰ σωτήρια παραγγέλματα. Ὁ πνευματικὸς του ἰδρώτας ἦταν μύρο, ἐνῶ ὁ ἀγωνιώδης δρόμος τῆς ἀρετῆς του δροσιὰ ἱερή, καὶ ὁ ὁποῖος ὅταν συνελήφθη σ' αὐτὸν τὸν τωρινὸ διωγμὸ τί ἄλλο, παρὰ τὸν μακαρισμὸ τοῦ Κυρίου⁵⁰ φόρεσε γιὰ στεφάνι; Καὶ τώρα ἐκεῖνος βέβαια βρίσκεται στὸν οὐρανὸ ζώντας μαζί μὲ τοὺς ὁμοίους του, ἐνῶ ἐμεῖς συνεχίζουμε ἀκόμα τὸν ἀγῶνα καὶ ὑποκείμεθα στὸν φόβο τῆς μεταβολῆς. Γιατί δὲν ὑπάρχει τέλειος μακαρισμὸς γιὰ τὸν ἄνθρωπο μέχρι τὸ θάνατό του, ἐπειδὴ εἶναι ἀγνωστο τὸ τέλος του.

Γι' αὐτὸ σᾶς παρακαλῶ, ἀδελφοί, νὰ εἴστε ἀγρυπνοὶ καὶ νηφάλιοι, νὰ εἴστε ἀνδρεῖοι καὶ δυνατοὶ στὸν τωρινὸ ἀγῶνα καὶ τοῦ νοητοῦ καὶ τοῦ αἰσθητοῦ διωγμοῦ. Γιατί διώχθηκε πάντοτε αὐτὸς ποὺ ζεῖ ὅπως θέ-

διώκτου εἰς κατάληψιν ἁμαρτίας, ὃν φύγωμεν, γενναῖοι στρατιῶται Χριστοῦ. Πῶς δὲ ἔστι φυγεῖν; Τῷ ὑπὸ τὴν κραταιὰν χεῖρα τοῦ Θεοῦ γενέσθαι, διὰ τῆς εἰς ἅπαν εὐαρεστήσεως αὐτοῦ Ἔσται δὲ τοῦτο, ἐὰν μὴ ἰδιοδούλως, ἀλλὰ κοινοβιακῶς ζήσητε, δηλονότι ἔχοντες τὸν ἀδελφόν Ἐφραὶμ προκαθηγούμενον, καθὼς καὶ κεῖνος εἶασε, καὶ ἡμεῖς συνενδοκοῦμεν, καὶ ὁ χρόνος καὶ ὁ τρόπος ἀπαιτοίη. Ἔστωσαν πάντα κοινά, τὸ ἐμὸν καὶ σὸν ἐξοριζέσθω, ἡ ἀγάπη χαρακτηριζέτω, ἡ ὑπακοή φυλαττέτω. Καί, «Εἰ ταῦτα οἴδατε, μακάριοί ἐστε», φησὶν, «ἐὰν ποιεῖτε αὐτά».

10

ΡΛΔ' (134) –. Εὐφροσύνη ἡγουμένη.

Ἡ μνήμη τῆς μακαρίας μητρός, σοῦ μὲν ἀμφοτέρωθεν, ἐμοῦ δὲ κατὰ πνεῦμα, θειοζῶ δὲ εἰπεῖν καὶ πολλῶν ἄλλων (ἐπιείπερ σεβασμία ἢ κυρία), προὔτρέψατό με ὥσπερ ὑπ' ἐκείνης νυττόμενον, προσφθέγγεσθαί σε, ἀδελφὴ ἐν Κυρίῳ, βραχέα τινὰ καὶ τανῦν. Τίνα δὲ ταῦτα; Ἴνα ἀγωνίσῃ τὸν καλὸν ἀγῶνα τῆς ἀσκήσεως, εἰς ἣν ἐκλήθης καὶ ὁμολόγησας τὴν καλὴν ὁμολογίαν ἐνώπιον πολλῶν μαρτύρων. Πῶς δὲ ἔστιν ἀγωνίσασθαι; Ἐκ τοῦ ἔχειν τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ καρδίᾳ. Οὐ γὰρ φόβος, ἐκεῖ ἐντολῶν τήρησις. Ἐκ τοῦ μελετᾶν τὸν θάνατον. Ἐνθα γὰρ μελέτη θανάτου, παθῶν ἀλλοτριώσις. Ἐκ τοῦ μερμινᾶν τὴν ἀπὸ τοῦ σώματος διάξενξιν, τὴν ἐπὶ ταύτῃ ἀγγελικὴν ἐπιστάσιαν, τὴν ἀπαγωγὴν τῆς ψυχῆς πρὸς τὰ οὐράνια. Πῶς ἄρα διέλθοι τὸν ἄρχοντα τοῦ τῆδε αἰῶνος, πειρώμενον πρὸς ἑαυτὸν τὴν ἀνιούσαν ψυχὴν ἐπισπιάσασθαι, εἴπερ ἴδοι αὐτὴν κατεστιγμένην τοῖς πάθεσιν; Εἶτα ποῦ τὴν ἀποκατάστασιν λάβοι μέχρι καιροῦ ἀναστάσεως, ἥνικα τὸ συζυγὲς σῶμα ἐνωθείη κατὰ τὴν ἄρρητον τοῦ Θεοῦ δύναμιν; Καὶ οὕτω λέγω τὴν μικρὸν ὕστερον ἐπέλευσιν τοῦ νυμφίου Χριστοῦ, «ἀπ' οὐρανοῦ μετ' ἀγγέλων δυνάμεως αὐτοῦ», τὴν τε εἰς αἴρα ἀρπαγὴν τῶν θεοφιλῶν ψυχῶν, καὶ τὴν ὁμοῦ πάσης τῆς κτίσεως συναγωγὴν πρὸ προσώπου τοῦ φοβεροῦ θήματος εἶτα τὴν ἀπόφασιν ἑκατέρων τῶν παρισταμένων μερῶν, τοὺς μὲν δικαίους καλοῦσαν εἰς βασιλείαν οὐρανῶν, τοὺς δὲ ἁμαρτωλοὺς ἀποπέμπουσιν εἰς τὸ πῦρ τὸ ἐξώτερον. Τοίνυν ἢ

51. Ἰω. 13, 17.

52. Β' Θεσσ. 1, 7.

λει ὁ Θεός, ἀπὸ τὸν ἀόρατο διώκτη γιὰ νὰ τὸν κυριέψει ἡ ἁμαρτία, τὸν ὁποῖο νὰ ἀποφύγουμε, γενναῖοι στρατιῶτες τοῦ Χριστοῦ. Πῶς ὅμως εἶναι δυνατόν νὰ τὸν ἀποφύγουμε; Μὲ τὸ νὰ τεθοῦμε κάτω ἀπὸ τὸ δυνατό χέρι τοῦ Θεοῦ, μὲ τὴν εὐαρέστησή του σὲ ὅλα. Καὶ αὐτὸ θὰ γίνεῖ, ἐὰν ζήσετε ὄχι μὲ τὴ δική σας βούληση, ἀλλὰ κοινοβιακά, ἔχοντας δηλαδὴ τὸν ἀδελφὸ Ἐφραὶμ καθηγούμενο, ἔτσι ὅπως ἐκεῖνος τὸν ἄφησε στὴ θέση του, καὶ ἐμεῖς συμφωνοῦμε, καὶ ὁ καιρὸς καὶ ἡ περίστασις τὸ ἀπαιτεῖ. Νὰ εἶναι ὅλα κοινὰ. Τὸ δικό μου καὶ δικό σου νὰ ἀπομακρυνθεῖ ἀπὸ ἀνάμεσά σας, νὰ σᾶς χαρακτηρίζει ἡ ἀγάπη, καὶ νὰ φυλάγεται ἡ ὑπακοή. Καί, «Ἄν τὰ γνωρίζετε αὐτὰ, θὰ εἴσαστε μακάριοι», λέγει, «ἂν τὰ κάμνετε»⁵¹.

134. Στὴν ἡγουμένη Εὐφροσύνη.

Ἡ μνήμη τῆς μακάριος μητέρας, δικῆς σου βέβαια καὶ μὲ τις δύο σημασίες, ἐνῶ δικῆς μου πνευματικά, τολμῶ ὅμως νὰ πῶ καὶ πολλῶν ἄλλων (γιατὶ ἦταν σεβάσμα ἢ κυρία), μὲ παρακίνησε, σὰν νὰ κεντριζόμενον ἀπὸ ἐκείνην, νὰ σοῦ πῶ καὶ τώρα, ἀδελφή στὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου, μερικὰ πράγματα μὲ συντομία. Ποιὰ εἶναι αὐτά; Νὰ ἀγωνίζεσαι τὸν καλὸ ἀγῶνα τῆς ἄσκησης, στὴν ὁποία ἔχεις κληθεῖ καὶ ὁμολόγησες τὴν καλὴ ὁμολογία μπροστὰ σὲ πολλοὺς μάρτυρες. Πῶς ὅμως μπορεῖς νὰ ἀγωνισθεῖς; Μὲ τὸ νὰ ἔχεις τὸν φόβο τοῦ Θεοῦ στὴν καρδιά σου. Γιατί, ὅπου ὑπάρχει φόβος, ἐκεῖ ὑπάρχει καὶ τήρηση τῶν ἐντολῶν. Μὲ τὸ νὰ μελετᾷς τὸν θάνατο. Καθόσον ὅπου ὑπάρχει μελέτη τοῦ θανάτου, ἐκεῖ ὑπάρχει ἀπομάκρυνση ἀπὸ τὰ πάθη. Μὲ τὸ νὰ φροντίζεις τὴ διάζευξη ἀπὸ τὸ σῶμα, τὴν γιὰ τὸν σκοπὸ αὐτὸν ἀγγελικὴ ἐπιστάσις, τὴ μεταφορὰ τῆς ψυχῆς στὰ οὐράνια. Πῶς δηλαδὴ θὰ μπορέσει νὰ ξεπεράσει τὸν ἄρχοντα αὐτοῦ τοῦ κόσμου, ὁ ὁποῖος προσπαθεῖ νὰ ἐλκύσει πρὸς τὸν ἑαυτό του τὴν ψυχὴ ποὺ ἀνεβαίνει, ὅταν τὴν βλέπει νὰ εἶναι σπιγματισμένη ἀπὸ τὰ πάθη; Ἐπίσης ποῦ θὰ βρεῖ τὴν ἀποκατάστασις μέχρι τὸν καιρὸ τῆς ἀνάστασις, ὅταν τὸ συνδεδεμένο μὲ αὐτὴν σῶμα ἐνωθεῖ σύμφωνα μὲ τὴν ἀπερίγραπτη δύναμη τοῦ Θεοῦ; Καὶ ἔτσι ἐννοῶ τὸν ὕστερα ἀπὸ λίγο ἐρχομὸ τοῦ νυμφίου Χριστοῦ «ἀπὸ τὸν οὐρανὸ μὲ τὴ συνοδεία τῶν ἀγγέλων τῆς δυνάμεώς του»⁵², καὶ τὴν ἄρπαγὴ στὸν ἀέρα τῶν θεοφιλῶν ψυχῶν, καὶ τὴ συγκέντρωσις ὅλης μαζὶ τῆς κτίσεως μπροστὰ στὸ φοβερὸ δῆμα. Ἐπειτα τὴν ἀπόφασις καὶ τῶν δύο μερῶν ποὺ παρίστανται, ἡ ὁποία θὰ καλεῖ τοὺς δίκαιους στὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, ἐνῶ τοὺς ἁμαρτωλοὺς θὰ τοὺς ἀποπέμψει στὸ σκοτάδι τὸ ἐξώτερο. Ἡ εὐαί-

ταῦτα ἐννοοῦσα εὐαισθήτως ψυχῇ, τρέμει, δεδιᾷ, κατανύσσεται, δακρῦει, καθαίρεται, φωτίζεται, ἐξισταμένη τῶν τῆδε σχέσεων, ἀλλοιούμενη τε τὴν καλὴν ἀλλοίωσιν, καὶ πρὸς Θεὸν ἀνατρέχουσα ἐν χαρᾷ πνευματικῇ καὶ ἀρρήτῳ θυμηδία, ὡς ἀποστρέφεσθαι μὲν καὶ ἥλιον 5 ὄραν, καὶ τῶν ἄλλων ἡδέων τοῦ παρόντος βίου, διὰ τὴν ὑπερνικῶσαν τοῦ καλοῦ θεωρίαν. Οὕτω ἔστι τὸν καλὸν ἀγῶνα ἀγωνίζεσθαι, τιμιωτάτη. Τοῦτον δὲ ἀγωνισαμένη ἢ καλὴ σου μήτηρ, ἐκκολλήθη Θεῷ, καὶ μετέβη ἐπαινετῶς τῶν ἐνθένδε.

Ἐπειχθῶμεν οὖν καὶ ἡμεῖς, παρακαλῶ, τοῖς ἐκείνης ἔχνεσιν ἐπε-
10 σθαι, καὶ μὴτ' ἰλιγγιάσης πρὸς τὸ ὕψος τῆς ἀρετῆς ἐκκαλουμένη, τὸ μὲν ὅτι χάριτι Θεοῦ καὶ συνεπαίρη ταῖς καλαῖς ἀναβάσεσιν, ἐξ ὧν ἀκούω εὖ πράττειν σε, τὸ δὲ ὅτι οὗ τὸ θέλειν πάρεστιν, ἐκεῖ κατὰ μικρὸν καὶ ἡ τελείωσις προσγίνεται, τοῦ Θεοῦ δυναμι-ῆντος καὶ φιλοῦντος τὴν σωτηρίαν τοῦ οὕτω προαιρουμένου. Τάχα δὲ τὴν προστασίαν
15 τῶν ἀδελφῶν ἐμπόδιον ἠγήσῃ τῆς τοιαύτης προθέσεως, προσβαρουμένη τῇ ὁδηγίᾳ, ἀλλὰ μηδαμῶς, ὧ κυρία. Οὐδὲν γὰρ οὕτως ἀγαπητὸν Θεῷ, ὡς τὸ ποιμαίνειν καὶ ὁδηγεῖν τοὺς ἐπομένους. Φησὶ γὰρ πρὸς τὸν μέγαν Πέτρον «Εἰ ἀγαπᾷς με, ποιμαίνε τὰ πρόβατά μου». Καὶ πάλιν
20 «Ὁ ἐπιστρέψας ἁμαρτωλὸν ἐκ πλάνης ὁδοῦ αὐτοῦ, σώσει ψυχὴν αὐτοῦ ἐκ θανάτου, καὶ καλύψει πλῆθος ἁμαρτιῶν». Ἄν μὲν γὰρ ἐπιτρέχων τις, ἐκ φιλαρχίας δράξῃται τῆς ποιμαντικῆς ράβδου, μισητὸς καὶ ἀπόπτυστος Θεῷ, οὔτε σώζων, οὔτε σωζόμενος. Ἄν δὲ κληθεῖς δι' ὑπακοὴν Θεοῦ δέξῃται τὴν προστασίαν, καὶ φίλος Θεῷ καὶ σώζων
25 καὶ σωζόμενος ἀποδειχθήσεται. Ἐπειδὴ δὲ αὐτὴ οὕτω κέκλησαι, χαῖρε καὶ τρέμε· τὸ μὲν διὰ τὴν ἐλπίδα, τὸ δὲ διὰ τὴν ἀγωνίαν ἠγοῦ καὶ κατενοδοῦ, ποιμαίνουσα καὶ διαφέρουσα τὴν φροντίδα τῆς ἀδελφότητος. Ὁρρωδεῖ σε τὰ θρουλούμενα ὡς φῆς, ἀλλ' ἔχεις Θεὸν ἐπίκουρον, συνεργίᾳ τῶν προσευχῶν τῆς μητρὸς, ἐφ' ᾧ τὴν μέριμνάν σου
30 ἐπιρρίψοις, καὶ αὐτὸς ποιήσει ράγους τὰς διαθέσεις σου. Οὐκ ἔχεις λέγοις τινὰ τὸν πρωτοστάτην αὐτὸν ὃν ἠγάπησας Κύριον, ἔπειτα καὶ

53. Ἰω. 21, 16.

54. Ἦσ. 15, 19.

55. Ἰακ. 5, 20.

σθητη λοιπόν ψυχή πού τὰ σκέφτεται αὐτὰ τρέμει, φοβᾶται, συγκινεῖται, δακρῦζει, καθαρίζεται, φωτίζεται, ἀποχωρίζεται ἀπὸ τὶς σχέσεις αὐτῆς τῆς ζωῆς, ἀλλοιώνεται τὴν καλὴ ἀλλοίωση, καὶ τρέχει ἐπάνω πρὸς τὸν Θεὸ μὲ πνευματικὴ χαρὰ καὶ ἀπερίγραπτη εὐθυμία, ὥστε νὰ ἀποστρέφεται νὰ κοιτᾶζει ἀκόμα καὶ τὸν ἥλιο, καὶ τὰ ἄλλα εὐχάριστα τῆς παρούσας ζωῆς, ἐπειδὴ τὰ ὑπερνικᾷ ἢ θεὰ τοῦ καλοῦ. Ἔτσι εἶναι δυνατόν νὰ ἀγωνίζεσαι τὸν καλὸ ἀγῶνα, τιμιώτατη. Αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν ἀγῶνα ἀγωνίσθηκε ἡ καλὴ σου μητέρα, προσκολλήθηκε στὸν Θεὸ καὶ ἔφυγε μὲ ἐπαίνους ἀπὸ τὰ ἐδῶ.

Ἄς διαστοῦμε λοιπόν καὶ ἐμεῖς, παρακαλῶ, νὰ ἀκολουθήσουμε τὰ ἴχνη ἐκείνης, καὶ μὴ καταληφθεῖς ἀπὸ ἱλιγγο καλούμενη πρὸς τὸ ὕψος τῆς ἀρετῆς, ἀπὸ τὴ μὰ γιατί μὲ τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ συναρπάζεσαι μὲ τὶς καλὲς ἀναβάσεις, ἀπὸ ὅσες εὐεργεσίες ἀκούω ὅτι κάνεις, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη ἐπειδὴ, ὅπου ὑπάρχει θέληση, ἐκεῖ σιγὰ-σιγὰ ἔρχεται καὶ ἡ τελείωση, γιατί ὁ Θεὸς ἐνισχύει καὶ ἀγαπᾷ τὴ σωτηρία ἐκείνου πού δείχνει αὐτὴ τὴν προαίρεση. Ἴσως ὅμως νὰ νομίζεις ὅτι ἡ προστασία τῶν ἀδελφῶν θὰ εἶναι ἐμπόδιο αὐτῆς τῆς προθέσεως, ἐπειδὴ θὰ ἐπιβαρύνεσαι μὲ τὴν καθοδήγησή τους, ἀλλὰ ὄχι μὲ κανένα τρόπο, κυρία, γιατί τίποτε δὲν εἶναι πιὸ ἀγαπητὸ στὸν Θεὸ, ὅσο τὸ νὰ ποιμαίνουμε καὶ νὰ καθοδηγοῦμε αὐτοὺς πού μᾶς ἀκολουθοῦν. Γιατί λέγει στὸν μεγάλο Πέτρο· «Ἐάν μὲ ἀγαπᾷς, ποιμαίνε τὰ πρόβατὰ μου»⁵³. Καὶ πάλι· «Αὐτὸς πού βγάζει ἀπὸ ἀνάξιο ἄξιον, εἶσαν σάν τὸ στόμα μου»⁵⁴. Καὶ πάλι· «Ἐάν κάποιος ἐπαναφέρει ἀμαρτωλὸν ἀπὸ τὸν δρόμο τῆς πλάνης του, θὰ σώσει τὴν ψυχή του ἀπὸ τὸν θάνατο καὶ θὰ καλύψει πλῆθος ἀμαρτιῶν»⁵⁵. Ἄν βέβαια κάποιος, ὀρμώντας ἀπὸ φιλαρχία ἀρπάξει τὴν ποιμαντικὴ ράβδο, εἶναι μισητὸς καὶ βδελυκτὸς ἀπὸ τὸν Θεό, χωρὶς νὰ σώζει, οὔτε νὰ σώζεται. Ἄν ὅμως κληθεῖ καὶ ὑπακούοντας στὸν Θεὸ δεχθεῖ τὴν προστασία, θὰ ἀποδειχθεῖ καὶ φίλος τοῦ Θεοῦ, καὶ θὰ σώζει καὶ θὰ σώζεται. Καὶ ἐπειδὴ καὶ σὺ ἔτσι ἔχεις κληθεῖ, νὰ χαίρεσαι καὶ νὰ τρέμεις τὸ ἕνα γιὰ τὴν ἐλπίδα, καὶ τὸ ἄλλο γιὰ τὴν ἀγωνία. Νὰ ὀδηγεῖς καὶ νὰ κατευοδώνεις, ποιμαίνοντας καὶ δείχνοντας ἐνδιαφέρον γιὰ τὴ φροντίδα τῆς ἀδελφότητος. Σὲ κάνουν νὰ δειλιάζεις, ὅπως λές, αὐτὰ πού διαδίδονται. Ἔχεις ὅμως βοηθὸ τὸν Χριστὸ μὲ τὴ βοήθεια τῶν προσευχῶν τῆς μητέρας. Θὰ ἀναθέσεις σ' αὐτὸν τὴ φροντίδα σου, καὶ αὐτὸς θὰ κάνει εὐκόλες τὶς προθέσεις σου. Λές ὅτι δὲν ἔχεις κανένα. Ἔχεις τὸν ἴδιο τὸν προτοστάτη, τὸν Κύριο πού ἀγάπησες. Ἐπειτα ἔχεις καὶ τὸν φύλακα ἄγγελο

τὸν φύλακα τῆς ζωῆς σου ἄγγελον, ρυόμενόν σε ἐκ παντὸς κακοῦ Διὸ εὐθύμει καὶ μὴ ἀθύμει· εὐρώστει καὶ μὴ ἀρρώστει· πρόνοιαν ποιούσα τῆς εὐεξίας τοῦ σώματος, ἵνα δουλεύῃς Θεῷ ἀρκούντως καὶ διέπῃς τὰς ἀδελφάς· Καὶ αἱ ἀδελφαὶ πάλιν (πρὸς αὐτὰς γὰρ ὁ λόγος ἐπιστρέφει-
5 το), ἵνα ἔπωνται κατὰ λόγον καὶ ποιμαίνωνται θεοπρεπῶς, σὲ μόνον ἀναπνεύουσαι, καὶ σὲ μητέρα ἀληθινήν γνωρίζουσαι, καὶ συγγόνους ἀψευδεῖς ἀλλήλας.

“Ὅπου γὰρ ἡ τοιαύτη συμψυχία πάρεστιν, ἐκεῖ ὁ Χριστὸς ἐν μέσῳ, καὶ ἡ μακαρία ζωὴ τελειομένη· μακαρίαν γὰρ ζωὴν εἶλοντο παρθε-
10 νίαν ἀσπασάμεναι, καὶ Χριστὸν νυμφίον ἔχουσαι, καὶ οὐκ ἐπικήρους μνήστορας, ὧν ἡ συνάφεια ὀδυνηρά, καὶ ἡ μικρὸν ὕστερον διάζευξις ἀλγεινότερα· ὃν δὲ νυμφίον ἔχουσι Χριστόν, οὐποτε ἀποθνήσκει, ἀλλὰ καὶ ζωὴ ἐστὶ τῶν ἀπάντων καὶ συνετελεύσονται αὐτῷ, τηροῦσαι τὸ ἐπάγγελμα τῆς νηστείας, εἰς τὸν οὐράνιον νυμφῶνα, καὶ φαγέτωσαν
15 καὶ πιέτωσαν καὶ ἐνδιδυσκέσθωσαν, καὶ ὅ,τι ἂν ἄλλο χρειῶδες λαμβανέτωσαν πρὸς τῆς εὐδιακριτοῦ σου θεοφιλίας· ἐπεὶ περ φησὶν ὁ Ἀπόστολος «Οὕτως ὁμειρόμενοι ὑμῶν, εὐδοκοῦμεν μεταδοῦναι ὑμῖν, οὐ μόνον τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ τὰς ἑαυτῶν ψυχάς». Μόνον ὁμογνωμονεῖτωσαν, συμφρονεῖτωσαν, μίαν ψυχὴν ἔχουσαι, ἐν θέλημα,
20 πάντα κοινά, μηδὲν ιδιόκτητον, μηδὲν ἑτερόγνωμον, καὶ τὸ πᾶν αὐταῖς τῆς σωτηρίας ἐξείργασται· καὶ ὁ σύντομος καὶ ὁ πάγκαλος τοῦ κοινοδιακοῦ βίου δρόμος διήνυσται καὶ χορεύσουσιν εἰς αἰῶνας τῶν αἰώνων μετὰ σοῦ τῆς καλῆς μητρὸς καὶ θεόφρονος. Οὕτω γὰρ τὸ καλὸν κοινόδιον, καὶ ἡ καλῶς ποιμαίνουσα εὐφρανθήσονται ὁμοδίαι-
25 τον εὐφροσύνην, καὶ ἔσονται σὺν Κυρίῳ πάντοτε. Αὕτη ἡμῶν ἡ μικρὰ καὶ μηδαμινὴ προσφώνησις.

Σὺ δέ, κυρία, τὰ βραχέα σπέρματα λαβοῦσα, παρ’ ἑαυτῆς πρόσθετες τὰ ἐλλείποντα, καὶ προσεύχεσθαι περὶ ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν παρακλήθητι, ἵνα, ὧν λόγων ἐσμέν διδάσκαλοι, τούτων ἐνεργεῖς ὀφθαῶμεν
30 πράκτορες, καὶ σωθῶμεν σὺν ὑμῖν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν.

ΡΛΕ' (135) – Κατηχητική.

“Ὅτι ἐπεζήτησεν ἡ τιμιότης σου λόγον νοουθεσίας παρὰ τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν, καὶ ὁ λόγος ἡμῶν ἐξουθενημένος, καὶ ὁ βίος ἡμῶν ἡμε-

τῆς ζωῆς σου, ὁ ὁποῖος σέ γλυτώνει ἀπὸ κάθε κακό. Γι' αὐτὸ νὰ εἶσαι γεμάτη εὐθυμία καὶ ὄχι ἀθυμία. Νὰ εἶσαι εὐρωστη καὶ ὄχι ἄρρωστη, φροντίζοντας γιὰ τὴν εὐεξία τοῦ σώματος, γιὰ νὰ δουλεύεις τὸν Θεὸ ἰκανοποιητικὰ καὶ νὰ διοικεῖς τὶς ἀδελφές. Καὶ οἱ ἀδελφές πάλι (γιατὶ ὁ λόγος στρέφεται σ' αὐτές), νὰ διοι-κοῦνται λογικὰ, καὶ νὰ ποιμαίνονται ὅπως πρέπει στὸν Θεό, ἀναπνέοντας μόνον ἐσένα, καὶ ἀναγνωρίζοντας ἐσένα μητέρα ἀληθινή, καὶ ἀδελφές γνήσιες ἢ μὰ τὶς ἄλλες.

“Ὅπου δηλαδὴ ὑπάρχει ὁμοψυχία, ἐκεῖ βρίσκεται στὴ μέση καὶ ὁ Χριστός, καὶ συντελεῖται ἡ μακάρια ζωὴ. Γιατὶ μακάρια ζωὴ προτίμησαν ὅταν ἀσπάσθηκαν τὴν παρθενία καὶ ἔκαναν νυμφίο τους τὸν Χριστὸ καὶ ὄχι θνητοὺς μνηστῆρες, ἡ ἔνωση μὲ τοὺς ὁποῖους εἶναι ὀδυνηρή, καὶ ὁ χωρισμὸς ὕστερα ἀπὸ λίγο περισσότερο ὀδυνηρός. Ἀντίθετα ὁ νυμφίος Χριστὸς ποὺ ἔχουν δὲν πεθαίνει ποτέ, ἀλλὰ καὶ εἶναι ζωὴ τῶν ὅλων, καὶ τηρώντας τὴν ὑπόσχεση τῆς Ἰησιείας, θὰ μποῦν μαζί μὲ αὐτὸν στὸν οὐρανίον νυμφώνα, καὶ θὰ φᾶνε καὶ θὰ πιοῦν καὶ θὰ ντυθοῦν, καὶ θὰ πάρουν ὅ,τι ἄλλο ἀναγκαῖο ὑπάρχει ἐξαιτίας τῆς εὐδιᾶκριτης ἀγάπης σου πρὸς τὸν Θεό. Γιατὶ ὁ Ἀπόστολος λέγει· «Μὲ τέτοια θερμὴ ἀγάπη γιὰ σᾶς ἔχουμε τὴν εὐχάριστη διάθεση νὰ σᾶς μεταδώσουμε ὄχι μόνο τὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ τὶς ψυχές μας»⁵⁶. Ἀρκεῖ νὰ ὁμογνωμοῦν, νὰ ὁμοφρονοῦν, ἔχοντας μὰ ψυχὴ, ἓνα θέλημα, ὅλα κοινά, τίποτε ιδιόκτητο, καμμιὰ διαφορὰ γνώμης, καὶ τὸ πᾶν γιὰ τὴ σωτηρία τους ἔχει κατορθωθεῖ. Καὶ ὁ σύντομος καὶ ὁ πάγκαλος δρόμος τῆς κοινοδιακῆς ζωῆς ἔχει διανυθεῖ καὶ χορεύουν στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων, μαζί μὲ σένα τὴν καλὴ καὶ εὐσεβῆ μητέρα. Γιατὶ ἔτσι τὸ καλὸ κοινὸβιο καὶ αὐτὴ ποὺ τὸ ποιμαίνει καλὰ θὰ εὐφρανθοῦν εὐφροσύνη κοινή, καὶ θὰ βρίσκονται πάντοτε μαζί μὲ τὸν Κύριο. Αὐτὴ εἶναι ἡ μικρὴ καὶ μηδαμνὴ προσφώνησή μου.

Σὺ ὅμως, κυρία, παίρνοντας τὰ λίγα σπέρματα, πρόσθεσε ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ σου αὐτὰ ποὺ λείπουν, καὶ νὰ προσεύχεστε γιὰ μένα τὸν ἁμαρτωλό, σὲ παρακαλῶ, ὥστε τοὺς λόγους αὐτοὺς ποὺ διδάσκω, αὐτοὺς καὶ νὰ φανῶ νὰ ἐκτελῶ ἔμπρακτα, καὶ νὰ σωθῶ μαζί μὲ σᾶς στὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.

135. Ἐπιστολὴ κατηχητικὴ.

Ἡ τιμότητά σου ζήτησε μὲ ἐπιμονὴ λόγο νουθεσίας ἀπὸ τὴν ταπεινότητά μου. Ὅμως καὶ ὁ λόγος μου εἶναι εὐτελής καὶ ἡ ζωὴ μου παραμε-

λημένος. Ὅμως ὅτι ἐρώμεν τῆς σωτηρίας σου, καθότι καὶ παρθένος εἶ,
 νύμφη Χριστοῦ, κειμήλιον ἀγιότητος, καὶ καθὼς ἐκ πεποιοθήσεως
 ἐπιζητεῖς ἡμῶν τὴν νουθεσίαν, ἐπιζητεῖς δὲ αὐτὴν διὰ τὴν ἐπὶ θύραις
 ἐφισταμένην ἀγίαν τεσσαρακοστήν· καὶ ἡ ἀληθινὴ παρθένος Χριστοῦ
 5 οὐκ ἐν ἡμέραις ἀφωρισμέναις, ἀλλ' ἐν παντὶ καιρῷ καὶ ἐν ἐκάστη
 ἡμέρᾳ ζητεῖ πῶς ἀρέσει τῷ Κυρίῳ καὶ Νυμφίῳ αὐτῆς. Ἐχει δέ τι
 πάντως καὶ ὁ τῶν νηστειῶν χρόνος ἰδίωμα σπουδῆς ἐναρέτου πρὸς
 τὸν ὅλον ἐνιαυτόν. Τοιγαροῦν, ὧς τιμιωτάτη, τὸν συνήθη σου κανόνα
 τῆς ἀσκήσεως ἐνεργεῖν καὶ ἄρτι προθυμήθητι· οὐ γὰρ δυνάμεθα ὄρο-
 10 θετεῖν τοῦτο κἀκεῖνο, ἢ σοί, ἢ τοῖς μετὰ σοῦ συνασκουμέναις, διὰ τὸ
 μήπω εἰδέναι τὴν τάξιν καὶ τὴν ἀγωγὴν ὑμῶν. Εἷς δὲ ὅρος καὶ κανὼν
 κοινωφελῆς πᾶσι κεχρεωστημένος, καὶ μάλιστα τοῖς ἀνηρημένοις τὸ
 μοναχικὸν ἐπάγγεμα, τὸ μηδὲν ἔξω τῶν ἀπαρεσκόντων Θεῷ πράττειν
 ἡμᾶς, ἀλλ' «ἐν φόβῳ καὶ τρόμῳ τὴν σωτηρίαν ἡμῶν κατεργάζεσθαι»·
 15 καὶ γὰρ νηστεία ἀληθῆς, ἢ παντὸς κακοῦ ἀποχή. Νηστεύσωμεν
 πρῶτον μὲν ἀπὸ τοῦ μὴ εἰσοικίζεσθαι τοὺς πονηροὺς λογισμοὺς ἐν τῇ
 καρδίᾳ, κἀντεῦθεν ἀνάπτεσθαι εἰς ἐπιθυμίας ἐκτόπους. Μία γὰρ ἐπι-
 θυμία καὶ εἷς ἔρως ἀληθινός, ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ὁ καλὸς
 καὶ ὠραῖος Νυμφίος, οὗ ἡ ἐφιεμένη ἐξ ὀλοκλήρου ψυχῆ, μισεῖ σάρκα
 20 καὶ αἷμα, καὶ πάντα τὰ τῆς φθορᾶς ἰνδάλματα, αἰεὶ δὲ περουμένη τῷ
 περὶ αὐτὸν πόθῳ, ἀποστρέφεται, σχεδὸν εἰπεῖν, καὶ αὐτὸν τὸν ἥλιον
 ὄραν, καὶ σφαδάζει καὶ τοῦ σώματος ἐκθῆναι, καὶ πρὸς τὸν ποθούμε-
 νον γενέσθαι, ὅπερ ἐστὶ τὸ ἀκρότατον ὄρεκτόν τοῖς λόγου μετεληφό-
 σι. Νηστεύσωμεν δὴ κατὰ δευτέρου λόγου, καὶ ἀπὸ βρωμάτων ποσό-
 25 τητός τε καὶ ποιότητος, καὶ τοσοῦτον, ὅποσον ἡ δύναμις τοῦ σώματος
 φέρει· φησὶ γὰρ ὁ Ἀπόστολος «Ἐκαστος καθὼς προαιρεῖται τῇ καρ-
 διά, μὴ ἐκ λύπης ἢ ἐξ ἀνάγκης· τὸ ἴλαρόν γὰρ ἀγαπᾷ ὁ Θεός»· καὶ τὸ
 κατὰ δύναμιν. Τοῦτο δὲ ἐπὶ σοῦ τῆς καθηγουμένης κυριολεκτεῖσθαι
 δύναται, ἐπὶ δὲ τῆς ἀδελφότητος οὐκ ἔχει δύναμιν· διὰ τὸ κατὰ τὴν
 30 ὑπὸ σοῦ δεδομένην διάταξιν καὶ ἐσθίειν καὶ πίνειν, καὶ τὴν ἄλλην ἀ-
 γωγὴν εἶναι ἐφ' ἐκάστης, ὥστε διακριτικῷ ὄμματός σοι χρεῖα προσ-
 ηκόντως τὰ κατ' αὐτὰς ἐπιθεωρεῖν. Κοινῶς δὲ ἐπὶ πᾶσι, τὸ ἀπέχεσθαι
 ματαιολογίας ἀκαιροῦ, βασκανίας ἀτόπου, ἀργίας περιέργου· μᾶλλον
 μὲν οὖν ἡσυχίαν ἄγειν εὐκαιρον, καὶ λόγον φθέγγεσθαι δέοντα, καὶ

λημένη. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἐπιθυμῶ τὴ σωτηρία σου, ἀφοῦ καὶ παρθένος εἶσαι, νύμφη τοῦ Χριστοῦ, κειμήλιο ἀγιότητος, καὶ ἀπὸ ἐμπιστοσύνη ἐπιζητεῖς τὴ συμβουλή μου, καὶ τὴν ἐπιζητεῖς ἐπειδὴ βρῖσκεται στὰ πρόθυρα ἡ ἁγία τεσσαρακοστή, καὶ ἡ ἀληθινὴ παρθένος τοῦ Χριστοῦ ὄχι μόνο σὲ καθορισμένες ἡμέρες, ἀλλὰ σὲ κάθε καιρὸ καὶ κάθε μέρα ἐπιδιώκει πῶς νὰ ἀρέσει στὸν Κύριο καὶ Νυμφίο της, καὶ ὁ χρόνος τῶν νηστειῶν ἔχει ὀπωσδήποτε κάποιο ἰδιαίτερο γνώρισμα ἐνάρετης φροντίδας μέσα σὲ ὅλο τὸν χρόνο, γι' αὐτὸ λοιπὸν, τιμῶτατη, προθυμοποιήσου νὰ ἐφαρμόξεις τὸν συνηθισμένο κανόνα τῆς ἀσκήσεώς σου καὶ τώρα. Γιατὶ δὲν μπορῶ νὰ καθορίσω αὐτὸ ἢ ἐκεῖνο, ἢ σὲ σένα ἢ σ' αὐτὲς πού ἀσκοῦνται μαζί μὲ σένα, ἐπειδὴ δὲν γνωρίζω τὴν τάξη καὶ τὴν ἀγωγή σας. Ἐνας ὅμως ὄρος καὶ κανόνας ὠφέλιμος, πού ὀφείλουν νὰ τὸν ἐφαρμόζουν ὅλοι, καὶ ἰδιαίτερα αὐτοὶ πού διάλεξαν τὴ μοναχικὴ ζωὴ, εἶναι νὰ μὴ κάνουμε τίποτε ἔξω ἀπὸ αὐτὰ πού ἀρέσουν στὸν Θεό, ἀλλὰ «μὲ φόβο καὶ τρυφὴ νὰ κατεργαζόμαστε τὴ σωτηρία μας»⁷, γιατί πραγματικὴ νηστεία εἶναι ἡ ἀποχὴ ἀπὸ κάθε κακὸ. Ἄς νηστέψουμε πρῶτα ἀπὸ τὸ νὰ μὴ μπαίνουν μέσα στὴν καρδιά μας οἱ πονηροὶ λογισμοί, καὶ στὴ συνέχεια ἀνάδουμε σὲ ἰδιότροπες ἐπιθυμίες. Γιατὶ μία εἶναι ἡ ἐπιθυμία καὶ ἕνας ὁ ἔρωτας ὁ ἀληθινός, ὁ Κυριὸς μας Ἰησοῦς Χριστός, ὁ καλὸς καὶ ὠραῖος Νυμφίος, καὶ ἡ ψυχὴ πού τὸν ποθεῖ ὀλοκληρωτικῶς μισεῖ τὴ σάρκα καὶ τὸ αἷμα καὶ ὅλα τὰ φθαρτὰ πλάσματα, καὶ πετώντας μὲ τὸν πόθο γι' αὐτόν, ἀποφεύγει, μποροῦμε νὰ ποῦμε, ἀκόμα καὶ τὸν ἴδιο τὸν ἥλιο νὰ βλέπει, καὶ θέλει σπαρταρώντας νὰ βγεῖ ἀπὸ τὸ σῶμα καὶ νὰ βρεθεῖ σ' αὐτόν πού ποθεῖ, πρῶτα πού εἶναι τὸ ἀνώτατο ἐπιθυμητὸ σ' αὐτοὺς πού ἔχουν γίνεи μέτοχοι τοῦ Λόγου. Κατὰ δεύτερον λόγο ἄς νηστέψουμε καὶ ἀπὸ τὴν ποσότητα καὶ ποιότητα τῶν τροφῶν, καὶ τόσο, ὅσο ἐπιτρέπει ἡ δύναμη τοῦ σώματος. Γιατὶ ὁ Ἀπόστολος λέγει· «Ὁ καθένας νὰ κάνει ὅ,τι τοῦ λέγει ἡ καρδιά του, ὄχι μὲ λύπη ἢ ἀναγκαστικῶς, γιατί ὁ Θεὸς ἀγαπᾷ τὸ χαρῶπό»⁸ καὶ αὐτὸ πού μπορεῖ κανεῖς. Αὐτὸ βέβαια μπορεῖ νὰ ἰσχύει κυριολεκτικῶς σὲ σένα τὴν ἡγουμένη, δὲν ἰσχύει ὅμως γιὰ τὴν ἀδελφότητα, γιατί σύμφωνα μὲ τὴ δικὴ σου ἐντολὴ καὶ τρῶνε καὶ πίνουν, καὶ δίνεται καὶ ἡ ἄλλη ἀγωγή στὴν κάθε μία, ὥστε νὰ σοῦ χρειάζεται διακριτικὸ μάτι, πού νὰ ἐπιβλέπει μὲ τὸν πρέποντα τρόπο ὅσα τίς ἀφοροῦν. Κοινὰ ὅμως ὅλες πρέπει νὰ ἀπέχουν ἀπὸ κάθε ἄκαιρη ματαιολογία, ἀπὸ κάθε παράλογο φθόνο, ἀπὸ τὴν ἀνόητη ἀργία. Μᾶλλον εὐκαιρία εἶναι νὰ ἠσυχάζουν, νὰ λένε αὐτὰ πού πρέπει, καὶ νὰ ἀγαποῦν καὶ νὰ αἰσθάνο-

ἀγαπᾶν καὶ στέργειν ἀλλήλας κατὰ Κύριον, καὶ πάντα κοινὰ ἔχειν, καὶ μηδὲν ἀποτεταγμένως ἴδιον...

ΡΛΣ' (136) – Θεοδώρῳ στρατηγῷ.

...οὔσι τὸ ἐναντίον ἀπάντημα. Ὡ τῆς συμφορᾶς! τίς αὕτη ἡ ἀκούσιος ἀπαγωγή; τίς δὲ ἡ ἀναγκαστικὴ μεθέξις ἐπαπειλοῦσα τὸν κατὰ σάρκα κίνδυνον ἐν τῷ μὴ προαιρεῖσθαι μεθέξειν τοῦ ἑτεροδόξου ἄρτου; Ἐκουσιόθυτον, ὡ χριστιανικώτατε λογισμέ, τὸ σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Φησὶ γὰρ ὁ μέγας Ἀπόστολος περὶ αὐτοῦ· «Ὁς, ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων, οὐχ ἄρπαγμὸν ἠγήσατο τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ, ἀλλ' ἐαυτὸν ἐκένωσε, μορφὴν δούλου λαβὼν ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενος, καὶ σχήματι εὐρεθεὶς ὡς ἄνθρωπος, ἐταπείνωσεν ἐαυτόν, γενόμενος ὑπήκοος μέχρι θανάτου. Θανάτου δὲ σταυροῦ». Ἐπεὶ οὖν ἐκουσιόθυτον καὶ ἐκουσιόδοτον τοῖς ἐθέλουσιν, ἀλλ' οὐχὶ τοῖς μὴ ἐθέλουσι. Καὶ γὰρ αὐτὸς ὁ Κύριος ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις φησὶ πρὸς τοὺς ἀποστόλους· «Μὴ καὶ ὑμεῖς θέλετε ἀπελθεῖν;», διὰ τοὺς ἤδη ἀπελθόντας ἀπ' αὐτοῦ τῶν δοκούντων μαθητιᾶν. Καὶ ἡ παρὰ τοῦ μεγάλου Πέτρου ἀπόκρισις τοιαύδε· «Πρὸς τίνα ἀπελευσόμεθα; Ρήματα ζωῆς αἰωνίου ἔχεις. Καὶ ἡμεῖς πεπιστεύκαμεν, καὶ ἔγνωμεν ὅτι σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος». Καὶ πάλιν ὁ μέγας Πέτρος ἐν τῇ οἰκείᾳ ἐπιστολῇ· «Ἐκουσίως ποιμαίνειν δεῖ, ἀλλ' οὐκ ἀναγκαστικῶς».

Γνώτωσαν οὖν λοιπὸν οἱ διαστικῶς ἔλκοντες πρὸς τὴν ἐαυτῶν κοινωνίαν τοὺς μὴ προαιρουμένους, ὡς ἐλληνοειδῶς τοῦτο πράττουσιν· οὐ σῶμα Χριστοῦ τὸ ἐθελόθυτον παρέχοντες, ἀλλὰ τὸναντίον εἰδωλοθύτου ἔχον ἔμφασιν, κατὰ τὴν ἀκούσιον τοῦ θυομένου ἐν ταῖς κατ' αὐτῶν φιλοδαμοσίαι σπονδαῖς. Καὶ ὁ λόγος ἀληθής, καὶ ἡ δεῖξις ἐναργής, καὶ ὁ ἀκούων σὺδεῖς. Ἀλλά, «Φεῖσαι, Κύριε, φεῖσαι, καὶ μὴ δῶς τὴν κληρονομίαν σου εἰς ὄνειδος τέλειον», ὡς πού τις ἔφη τῶν προφητῶν. Τί δὲ ἡμεῖς πάθωμεν, ὡ τριπόθητε καὶ πανεύφημε; Εἰρησεται γάρ, εἰ καὶ τραχύτερον, πῶς φιλία ὁ λόγος; ἀπαχθειήμεν τῷ καιρῷ ἔτι, ὑποπτήξομεν τὴν ἐξουσίαν πλέον ἢ καλῶς ἔχει; καὶ ποῦ ἡ φωνὴ τοῦ Κυρίου ἀπαγορεύουσα τὸν ἀνθρώπινον φόβον, καὶ μᾶλλον

59. Φιλ. 1, 6-8.

61. Ὁπ. π. 68-69.

60. Ἰω. 6, 67.

62. Α' Πέτρ. 5, 2.

63. Ἰωήλ 2, 17.

νται στοργή μεταξύ τους, ὅπως θέλει ὁ Κύριος, νὰ ἔχουν τὰ πάντα κοινὰ, καὶ τίποτε δικό τους πὺν τὸ ἔχουν ἀπαρνηθεῖ...

136. Στὸν στρατηγὸ Θεόδωρο.

... πὺν εἶναι ἡ ἀντίθετη συνάντηση. Τί συμφορὰ ἀλήθεια! Ποιὰ εἶναι αὐτὴ ἡ ἀθέλητη ἀπαγωγή, ποιὰ εἶναι αὐτὴ ἡ ὑποχρεωτικὴ συμμετοχή, ἡ ὁποία ἀπειλεῖ μὲ σωματικὸ κίνδυνο αὐτὸν πὺν δὲν θέλει νὰ μετᾶσχει στὴν ἑτερόδοξη κοινωνία; Ὡ χριστιανικώτατε λογισμέ! Τὸ σῶμα καὶ τὸ αἷμα τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ θυσιάστηκε ἐκούσια. Γιατὶ λέγει ὁ μέγας Ἀπόστολος γι' αὐτὸν «Αὐτός, ἂν καὶ εἶχε θεϊκὴ ὑπαρξη, δὲν θεώρησε τὸ ὅτι ἦταν ἴσος μὲ τὸν Θεό, σὰν κάπι πὺν τὸ ἄρπαξε, ἀλλὰ ἐκένωσε τὸν ἑαυτὸ του παίρνοντας μορφή δούλου καὶ γενόμενος ὅμοιος μὲ τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ἀφοῦ ὡς πρὸς τὸ σχῆμα βρέθηκε ὡς ἄνθρωπος, ταπεινώσε τὸν ἑαυτὸ του, μὲ τὸ νὰ δάξει ὑπακοὴ μέχρι θανάτου, καὶ μάλιστα θανάτου σταυρικουῦ»⁵⁹. Ἀφοῦ λοιπὸν τὸ σῶμα καὶ τὸ αἷμα τοῦ Κυρίου θυσιάστηκε ἐκούσια, δίνεται ἐκούσια σ' αὐτοὺς πὺν θέλουν, καὶ ὄχι σ' ἐκείνους πὺν δὲν θέλουν. Γιατὶ καὶ ὁ ἴδιος ὁ Κύριος στὰ Εὐαγγέλια λέγει πρὸς τοὺς ἀποστόλους, «Μήπως θέλετε καὶ σεῖς νὰ φύγετε;»⁶⁰, ἐπειδὴ ἤδη εἶχαν φύγει ἀπὸ αὐτὸν ἐκεῖνοι πὺν φαίνονταν ὅτι μαθήτευαν, καὶ ἡ ἀπάντηση ἀπὸ τὸν μεγάλο Πέτρο ἦταν ἡ ἐξῆς: «Σὲ ποιὸν νὰ πᾶμε; Ἐχεις λόγια αἰώνιας ζωῆς. Καὶ ἐμεῖς ἔχουμε πιστέψει καὶ γνωρίσαμε, ὅτι σὺ εἶσαι ὁ Χριστός, ὁ Υἱὸς τοῦ ζωντανοῦ Θεοῦ»⁶¹. Καὶ πάλι ὁ μέγας Πέτρος λέγει στὴν ἐπιστολή του: «Πρέπει νὰ ποιμένετε θεληματικὰ καὶ ὄχι ἀναγκαστικὰ»⁶².

Ἄς μάθουν λοιπὸν αὐτοὶ πὺν μὲ τὴ βία σύρουν στὴν κοινωνία ἐκείνους πὺν δὲν θέλουν, ὅτι αὐτὸ τὸ κάνουν μὲ τρόπο εἰδωλολατρικὸ: γιατί δὲν προσφέρουν τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ πὺν θυσιάστηκε ἐκούσια, ἀλλὰ ἀντίθετα, τὸ σῶμα πὺν ἔχει ἐμφάνιση θυσιασμένου σὰ εἰδωλα, πὺν ἀθέλητα θυσιάζεται στὶς ἐναντίον τους φιλικὲς στοὺς δαίμονες σπονδές. Καὶ ὁ λόγος εἶναι ἀληθινός, καὶ ἡ ἀπόδειξη σαφής, καὶ κανένας δὲν ἀκούει. Ἄλλά: «Λυπήσου, Κύριε, λυπήσου, καὶ μὴ παραδώσεις τὴν κληρονομία σου σὲ τέλειο ἐξευτελισμό»⁶³, ὅπως εἶπε κάποιος ἀπὸ τοὺς προφῆτες^{63α}. Καὶ ἐμεῖς τί θὰ κάνουμε πολυπόθητε καὶ πολυφημισμένε; Γιατὶ θὰ λεχθεῖ, ἂν καὶ εἶναι σκληρότερο, πῶς ὁ λόγος εἶναι φιλικός; Θὰ παρασυρόμαστε ἀκόμα ἀπὸ τὸν καιρὸ; Θὰ φοβηθοῦμε περισσότερο τὴν ἐξουσία, ἢ εἶναι καλῆ; Καὶ ποῦ εἶναι τὰ λόγια τοῦ Κυρίου, τὰ ὁποία ἀπαγορεύουν

καθορίζουσα τὸν Θεὸν μόνον, ἐφ' ᾧ ἡ πᾶσα ἐξουσία καὶ ἡ δύναμις τοῦ
καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα ἐμβαλεῖν εἰς γέενναν πυρός; Φεῦ τῆς συμπτώσε-
ως! Ἀβάλε τῆς ὑποπτήξεως! ἐφ' ὅτῳ οὖν προσώπῳ καὶ μάλιστα γε χρι-
στανύμῳ. Πλὴν ὁμως δεῦρο πάλιν, φίλε καὶ κύριε καλέ, ἀνακληθῶμεν,
5 μεταμεληθῶμεν. «Ἐγγὺς Κύριος τοῖς ζητοῦσιν αὐτόν», καὶ οὐ βούλε-
ται μὲν τὴν πτῶσιν ἡμῶν κατὰ τι τῶν ἁμαρτανόντων, πεσόντας δὲ ἐρᾷ
ἀνίστασθαι ἡμᾶς θάττον, καὶ ἁμαρτάνοντας ἐπιστρέφειν καὶ τοῦτο
ὁσάκις ἂν καὶ συμβαίῃ κατὰ τινα περιπέτειαν ἀβουλίας Εἶποι δ' ἂν
τυχὸν ἢ τιμία σου ψυχὴ· Ὁ βαλὼν καὶ ἰάσεται. Καὶ οἷον τὸ ἐπιτίμιον;
10 Οὐδὲν γὰρ ἀνιάτρευτον θεραπευόμενον· οὐ βαρὺς ὑμῖν ὁ τῆς ἰατρείας
λόγος.

ΡΑΖ' (137) – Προκοπίῳ μονάζοντι.

Ἄρτι ἐπιστέλλω τῇ τιμιότητί σου, ὅποτε τὸν διάκονον τοῦ γραμ-
ματος ἐμόν τε καὶ σὸν εὔρον, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ παρορμήσαντά με εἰς
15 αὐτὸ τοῦτο, ὡς καὶ τῆς εὐσεβείας σου οὕτως ἐπιζητούσης καὶ φιλού-
σης. Ἀλλὰ χαῖρε, ὦ ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ. Χαῖρε, φίλων ἄριστε, καὶ μάλα
τῶν ἀρχαίων. Χαῖρε, ὦ εὐλαβείᾳ περιδόητος καὶ ἐν γνώσει ἐξακουτι-
ζόμενος. Ποῦ ποτε ἀπολέλοιπας ἡμᾶς, τοσούτοις χρόνοις ὑποκρύψας
σου τὸ τίμιον πρόσωπον; Τίς δὲ ὁ τρόπος τῆς κατὰ τὴν ἐστίαν περιορί-
20 σεώς σου, μήπω προϊόντος καὶ ἐμφανιζομένου δημοσίᾳ; Καὶ τρίτον,
ἵνα παρησιαστικώτερον φήσω, μᾶλλον μὲν οὖν ἀγαπητικώτερον
(ἀγάπης γὰρ ἴδιον, τὸ μὴ ὑποστέλλεσθαι ἐν ταῖς ὠφελίμοις πρὸς τὸν
ἀγαπώμενον ὑπομνήσεσι), τίς ἢ ἐργασία σου αὕτη, πεφευγὸτος κό-
σμον διὰ τῆς μοναχικῆς τελειώσεως, καὶ οἵκαδε πάλιν ἀναστρέψαν-
25 τος, λυθέντος δεσμῶν προσπαθείας (τοῦτο γὰρ ἡ ἀποταγή), καὶ αὐθις
δεθέντος τῇ συνοικήσει τῆς κυρίας τῆς ὁμοζύγου καὶ τῶν θεοφυλά-
κτων τέκνων; καὶ ὁ ἔτι ξενικώτερον, ἀποκαρθέντος τῷ θείῳ μυσταγω-
γήματι, καὶ αὐθις καρηκομῶντος ἐρημικοειδεῖ πολιτεύματι; Ἐκαστος,
φησὶ ὁ Ἀπόστολος, «ἐν τῇ κλήσει, ἧ ἐκλήθη, μενέτω». Καὶ πάλιν
30 ἐτέρωθι· «Ἀπρόσκοποι γίνεσθε καὶ Ἰουδαίοις καὶ Ἑλλησι καὶ τῇ
Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ». Καὶ ἀλλαγῶ πάλιν αὐτὸς περὶ ἑαυτοῦ· «Οὐ μὴ

64. Λουκᾶ 12, 5.

66. Α' Κορ. 7, 20

65. Ψαλμ. 33, 19.

67. Α' Κορ. 10, 32.

τὸν ἀνθρώπινο φόβο καὶ ὀρίζουν μόνο τὸν φόβο πρὸς τὸν Θεό, στὸν ὁποῖο ἀνήκει ὅλη ἡ ἐξουσία καὶ ἡ δύναμη νὰ ρίξει καὶ τὴν ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα στὴ γέεννα τῆς φωτιάς⁶⁴; Ἐλλοίμονό μας γιὰ τὴν πτώση! Ἐλλοίμονό μας γιὰ τὸν φόβο! Σὲ ποιὸ πρόσωπο καὶ μάλιστα χριστιανικό. Ὡστόσο ὅμως ἔλα πάλι, φίλε, καὶ κύριε καλέ, ἄς πάρουμε θάρρος, ἄς μετανοήσουμε. «Ὁ Κύριος εἶναι κοντὰ σ' ἐκείνους πού τὸν ζητοῦν»⁶⁵, καὶ δὲν θέλει βέβαια τὴν πτώση μας σὲ κάτι ἀπὸ αὐτὰ πού συνιστοῦν ἁμαρτία, καὶ ὅταν πέσουμε, ἐπιθυμεῖ νὰ σηκωθοῦμε γρήγορα, καὶ ὅταν ἁμαρτάνουμε νὰ ἐπιστρέφουμε, καὶ αὐτὸ ὅσες φορές σὲ κάποια περίπτωση πού εἴμαστε ἀναποφάσιστοι. Θὰ μπορούσε βέβαια ἡ πολύτιμη ψυχὴ σου νὰ πεῖ· Αὐτὸς πού δίνει τὸ πλήγμα θὰ προσφέρει καὶ τὴ θεραπεία. Καὶ ποιὸ εἶναι τὸ ἐπιτίμιο; Γιατὶ κανένα ἀθεράπευτο θεραπευόμενο. Δὲν εἶναι βαρὺς γιὰ σᾶς ὁ λόγος τῆς θεραπείας.

137. Στὸν μοναχὸ Προκόπιο.

Γράφω τώρα στὴν τιμότητά σου, ὅποτε βρῆκα τὸν γραμματοκομιστή, τὸν δικό μου καὶ τὸν δικό σου, ὁ ὁποῖος μάλιστα μὲ παρακίνησε σ' αὐτό, λέγοντάς μου, ὅτι καὶ ἡ εὐσέδειά σου ζητοῦσε καὶ ποθοῦσε τὸ ἴδιο. Ἐλλὰ χαῖρε, ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ. Χαῖρε, ἄριστε μεταξὺ τῶν φίλων, καὶ ἀπὸ τοὺς πολὺ παλιούς. Χαῖρε, σὺ πού εἶσαι περιβόητος σὲ εὐλάβεια καὶ ξακουσμένος γιὰ τὴ γνώση σου. Ποῦ τέλος πάντων μᾶς ἐγκατέλειπες τόσα χρόνια, κρύβοντας τὸ πρόσωπό σου; Ποιὸς ἦταν ὁ λόγος τοῦ περιορισμοῦ σου στὸ σπίτι σου, χωρὶς νὰ θγαίνεις καὶ νὰ ἐμφανίζεσαι δημοσίως; Καὶ τρίτον, γιὰ νὰ μιλήσω μὲ περισσότερο θάρρος, ἢ μᾶλλον μὲ περισσότερη ἀγάπη (γιατὶ γνώρισμα τῆς ἀγάπης εἶναι τὸ νὰ μὴ διστάζει κανεὶς στὶς ὠφέλιμες γι' αὐτὸν πού ἀγαπᾶ ὑπομνήσεις), τί σημαίνει ἡ ἐνέργειά σου αὐτή; Ἐνῶ εἶχες φύγει ἀπὸ τὸν κόσμον μὲ τὴ μοναχικὴ τελείωση, ξαναγύρισες καὶ πάλι στὸ σπίτι σου, καὶ ἐνῶ εἶχες ἐλευθερωθεῖ ἀπὸ τὰ δεσμὰ τῆς προσκόλλησης στὰ πάθη (γιατὶ αὐτὸ σημαίνει ἡ ἀπόταξη), δέθηκες καὶ πάλι μὲ τὴ συγκατοίκηση μὲ τὴν κυρία σύζυγό σου, καὶ τὰ θεοφύλακτα παιδιὰ σου; Καὶ τὸ ἀκόμα πιὸ παράξενο· ἐνῶ ἔλαβες τὴν κουρὰ μὲ τὴ θεία μυσταγωγία, ἐξακολουθεῖς καὶ πάλι νὰ κουρεύεσαι σύμφωνα μὲ τὸ σχῆμα τοῦ ἐρημικοῦ πολιτεύματος, Ὁ καθένας, λέγει ὁ Ἀπόστολος, νὰ μένει στὴν κατάσταση πού κλήθηκε»⁶⁶. Καὶ πάλι ἄλλου· «Νὰ μὴ γίνεστε ἐμπόδιο οὔτε στοὺς Ἰουδαίους, οὔτε στοὺς ἔθνικούς, οὔτε στὴν Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ»⁶⁷. Καὶ ἄλλου πάλι ὁ ἴδιος γιὰ τὸν ἑαυτό

φάγω κρέα εἰς τὸν αἰῶνα, ἵνα μὴ τὸν ἀδελφόν μου σκανδαλίσω». Καὶ ἕκαστος ἐκ τοῦ ἰδίου σχήματος γνώριμον ἑαυτὸν καθίστησι, στρατιώτης ἐκ τοῦ φορεῖν μάχαιραν, ἀστικός ἀπὸ τοῦ φορεῖν περιδόλαιον. Καὶ ἀπλῶς ἕκαστος σχεδὸν τῶν ἐν ἀρχαῖς ἢ τέχναις ἢ μεθόδοις τὰ
 5 προσήκοντα αὐτῷ σκευή ἐπιφέρεται· οὔτε γὰρ ἰατρός πομπαντικὴν ράβδον ἔλοιτο βαστάζειν, οὔτε ποιμὴν ἰατρικὸν ὄργανον ἐπὶ χεῖρα ἔχει. Εἰ δὲ ταῦτα οὕτως, πολλῶ γε μᾶλλον ἐπὶ τῶν πνευματικῶν καὶ μεγίστων οὐκ ὀφείλει τις, παρὰ τὰ οἰκειὰ τῆς καταστάσεως, οὔτε ζῆν οὔτε μετασηματίζεσθαι, ἵνα μὴ τὸ ἐπηρητημένον παρὰ τοῦ Κυρίου, ὡς
 10 τὸν κόσμον σκανδαλίζων ἀποίση, οὗ φύγοιμεν, ὃ τροπόθητε, καὶ μάλιστα ἡμεῖς οἱ καὶ γνώσει καὶ βαθμῶ τῶν πολλῶν διαφέροντες. Ἐπειδὴ «κρίσις ἀπόστομος ἐν τοῖς ὑπερέχουσιν, ὁ δὲ ἐλάχιστος συγγνωστός», καθὰ γέγραπται. Καὶ πάλιν ὁ Κύριος· «Ἔω παρέθετο πολὺ, περισσότερον ἀπαιτήσουσι».

15 Μὴ οὖν, παρακαλῶ, ἡμεῖς οἱ ὀφείλοντες φῶς εἶναι τῶν ἐν σκότει, τουναντίον ὤμεν, μηδὲ οἱ ἀλίζειν εὐαγγελικῶς τεταγμένοι, μωρανθεῖ-
 ημεν ἐξ ἀπροσεξίας «Πάντα εὐσημημόνως καὶ κατὰ τάξιν γενέσθω»,
 δοᾷ ὁ Ἀπόστολος, πάντα πρὸς ὠφέλειαν τοῦ πλησίον, ἀλλὰ μὴ πρὸς
 θλάβην. Κἂν ἐπ' αὐτῶν τῶν συγκεχωρημένων ἡμῖν σκινδαλμὸς γίνου-
 20 το, τοῦτο πάλιν δοᾷ ὁ μέγας Βασίλειος, καὶ πᾶσα ἀπλῶς ἢ τε Παλαιὰ
 καὶ Νέα Διαθήκη, ἐν τοῖς ἰδίοις ὄροις καὶ τρόποις ἕκαστον διαμένειν
 ἐγκελεύεται. Καὶ μὴ με νομίσης, δέσποτα, κατεπαρτικῶς σοι ἐνεχθῆ-
 ναί, ἀλλὰ καὶ λίαν ἀγαπητικῶς καὶ πεπονημένως, ἀναδεχόμενον τὰ σὰ
 ἐν ἐμοί, κατὰ τὴν τῆς ἀγάπης ἀνάκρασιν, καὶ ἐφιέμενον τὸ σωτήριον
 25 τῆς τιμίας σου ψυχῆς, ὡς τὸ ἐμαντοῦ· εἰ δέ τι ἔξω τοῦ εἰκότος ὁ λόγος
 ἔχει, ὁ παρὰ σοῦ λόγος διδαξάτω, καὶ πεισάτω τὴν ἐμὴν ταπεινώσιν,
 τὰ εἰκότα σε πράττειν ἐν τοῖς ἀπελεγχθεῖσιν ἐκτόπως ἔχειν.

ΡΛΗ' (138) – Θεοκτίστῳ ἐρημίτῃ.

Ἡ τοῦ Θεοῦ ἐντολή, ἢ ἀπαιτοῦσα ἡμᾶς ἀγαπᾶν ἀλλήλους, καὶ
 30 τοσοῦτον ὅσον τὴν ψυχὴν τιθένα ὑπὲρ ἀλλήλων, ἠνάγκασέ με, ἀδελ-

68. Α' Κορ. 8, 13.

69. Πρβλ. Ματθ. 5, 29. 18, 6. Μάρκ. 9, 42. Α' Κορ. 8, 13.

70. Σ. Σολ. 6, 5-6.

71. Λουκᾶ 12, 48.

72. Ματθ. 5, 13.

73. Α' Κορ. 14, 40.

του· «Δὲν θὰ φάω κρέας ποτέ, γιὰ νὰ μὴ σκανδαλίσω τὸν ἀδελφό μου»⁶⁸. Καί· Ὁκαθένας κάνει γνωστὸ τὸν ἑαυτό του ἀπὸ τὴ δική του ἐμφάνιση. Ὁ στρατιώτης ἀπὸ τὸ ὅτι φορεῖ μάχαιρα, ὁ ἄνθρωπος τῆς πόλεως ἀπὸ τὴν ἐνδυμασία του, καὶ γενικὰ ὁ καθένας σχεδὸν ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ ἀνήκουν στοὺς ἄρχοντες ἢ στοὺς τεχνίτες ἢ σὲ ἄλλους τρόπους ζωῆς, φέρει τὰ ταιριαστὰ σ' αὐτὸν πράγματα. Γιατὶ οὔτε ὁ γιατρὸς θὰ προτιμοῦσε νὰ κρατᾶ ποιμαντικὴ ράβδο, οὔτε ὁ βοσκὸς νὰ ἔχει στὸ χέρι ὄργανο ἰατρικό. Κι' ἂν αὐτὰ ἔχουν ἔτσι, πολὺ περισσότερο στὰ πνευματικὰ καὶ τὰ πολὺ ὑψηλὰ δὲν πρέπει κανεὶς οὔτε νὰ ζεῖ, οὔτε νὰ ἀλλάζει τὴν ἐξωτερικὴ του ἐμφάνιση ἀπὸ ἐκείνην ποὺ ἐπιβάλλει ἡ θέση του, γιὰ νὰ μὴ ὑποστεῖ τὴν ποινὴ ποὺ ἔχει ὀριστεῖ ἀπὸ τὸν Κύριο, ἐπειδὴ σκανδαλίζει τὸν κόσμ⁶⁹, πράγμα ποὺ πρέπει νὰ τὸ ἀποφύγουμε, τρισαγάπητε, καὶ μάλιστα ἐμεῖς, οἱ ὅποιοι καὶ γνώση ἔχουμε, καὶ ὡς πρὸς τὸν βαθμὸ διαφέρουμε ἀπὸ τοὺς πολλούς. Γιατὶ «Θὰ κριθοῦν αὐστηρὰ ἐκεῖνοι ποὺ ὑπερέχουν, ἐνῶ ὁ ἀσήμαντος εἶναι ἄξιος συγχωρήσεως»⁷⁰, ὅπως ἔχει γραφεῖ. Καὶ πάλι ὁ Κύριος· «Σ' ἐκεῖνον ποὺ δόθηκε πολὺ, θὰ ζητηθεῖ καὶ πολὺ»⁷¹.

Παρακαλῶ λοιπόν, ἐμεῖς ποὺ ὀφείλουμε νὰ εἴμαστε φῶς αὐτῶν ποὺ βρίσκονται στὸ σκοτάδι, ἄς μὴν εἴμαστε τὸ ἀντίθετο, οὔτε, ἐμεῖς ποὺ σύμφωνα μὲ τὸ εὐαγγέλιο εἴμαστε ταγμένοι νὰ ἀλατίζουμε⁷², νὰ χάσουμε τὴν ἀλμύρα μας ἀπὸ ἀπροσεξία. «Ἄς γίνονται ὅλα μὲ εὐπρέπεια καὶ μὲ τάξη»⁷³, φωνάζει ὁ Ἀπόστολος, ὅλα νὰ γίνονται πρὸς ὠφέλεια τοῦ πλησίον, καὶ ὄχι πρὸς βλάβη του. Καὶ ἂν σ' αὐτὰ ποὺ μᾶς ἔχουν παραχωρηθεῖ συμβεῖ κάποια ἀπόσχιση, καὶ αὐτὸ τὸ φωνάζει ὁ μέγας Βασίλειος, καὶ γενικὰ ὅλη ἡ Παλαιὰ καὶ ἡ Καινὴ Διαθήκη, ἡ ὁποία παραγγέλλει ὁ καθένας νὰ μένει στὰ δικά του ὅρια καὶ τὰ μέτρα συμπεριφορᾶς. Καὶ μὴ νομίσεις, δέσποτα, ὅτι σοῦ φέρθηκα μὲ ἔπαρση, ἀντίθετα μάλιστα μὲ πολλὴ ἀγάπη καὶ πόνο, ἀναλαμβάνοντας τὰ δικά σου ἐπάνω μου, σύμφωνα μὲ τὴν ἀμοιβαιότητα τῆς ἀγάπης, καὶ ἐπιθυμώντας τὴ σωτηρία τῆς τίμας ψυχῆς σου, σὰν νὰ εἶναι δική μου. Ἐὰν πάλι ὁ λόγος ἔχει κάτι ἔξω ἀπὸ αὐτὸ ποὺ εἶναι εὐλογο, ὁ δικός σου λόγος ἄς διδάξει καὶ ἄς πείσει τὴ δική μου ταπείνωση, ὅτι, τὸ νὰ κάνεις αὐτὰ ποὺ εἶναι εὐλογα, εἶναι ἀσχετα μὲ αὐτὰ ποὺ ἐλέγχθηκαν.

138. Στὸν ἐρημίτη Θεόκτιστο.

Ἡ ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ, ποὺ ἀπαιτεῖ νὰ ἀγαπᾶμε ὁ ἓνας τὸν ἄλλο, καὶ μάλιστα τόσο πολὺ, ὥστε νὰ θυσιάσουμε καὶ τὴ ζωὴ μας ὁ ἓνας γιὰ τὸν

φὲ πνευματικέ, καὶ πάλιν ἐπιστεῖλαί σοι, πονοῦντα περὶ τῆς σωτηρίας σου, καὶ ἀκούοντα διαίρεσιν εἶναι σχισματικὴν μεταξὺ ὑμῶν καὶ ἐτέρων ἀδελφῶν οὐ τὴν τυχοῦσαν, ἀλλὰ καὶ λίαν χαλεπὴν, ὥστε καὶ συναπορραγῆναι εἰς δύο μέρη ἀντικείμενα τὸν ἀγελαῖον λαόν, ἑκατέρου 5 ἑκατέρω, προσκειμένου καὶ πόρρω ἀφισταμένου τῆς ἀλληλούχου κοινωνίας καὶ τοῦτο ὄλον ἔργον τοῦ Σατανᾶ τοῦ ἀρχαίου ἀνθρωποκτόνου, καὶ τοῦτο σκάνδαλον μέγα, καὶ λέλεκται παρὰ τοῦ Κυρίου· «Οὐαὶ τῷ κόσμῳ ἀπὸ τῶν σκανδάλων». Καὶ πάλιν· «Συμφέρει ἵνα μύλος ὄνικὸς δεθῆ περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ καὶ ριφῆ εἰς θάλασσαν, ἢ 10 ἵνα σκανδαλίση ἓνα τούτων τῶν ἐλαχίστων». Καὶ θαυμάζω πῶς ἡ τιμιότης σου, ἀσκοῦσα καὶ προσκειμένη Θεῷ ἐν τοσοῦτοις ἔτεσιν, ἀφροντίστως ἔχει περὶ τοῦ κινδύνου τούτου, ὅς, εἰ μὴ διορθωθῆ διὰ πάσης σπουδῆς σου καὶ ἐπιμελείας, οὐ μόνον κενὴν πᾶσάν σου τὴν ἀσκησιν ἐργάσεται, ἀλλὰ πόρρω σε Θεοῦ ποιήσει, ὃ μὴ γένοιτο. Διὰ 15 τοῦτο, ἀδελφέ, φιλαδέλφως κινήθεις πρὸ τριῶν ἐτῶν, ἠνίκα ἐπλησίασα τοῖς αὐτόθι ἀπὸ Σμύρνης ἐπανιών καὶ τὸ σχίσμα μεμαθηκῶς, ἔγραψά σοι ἄπερ ἀκήκοα, καὶ ὡς δεῖ σε φρονεῖν περὶ τῆς ἀληθείας, καὶ ὡς φυγεῖν τὸν ἐπηρτημένον κίνδυνον τοῦ σκανδάλου, καὶ οὐκ ἀντέγραψάς μοι, Καὶ πάλιν δεδήλωκα, καὶ οὐκ ἀπεκρίθης μοι καὶ τοῦτο κατη- 20 γορία ἐναργής, τοῦ μὴ θέλειν σε Θεὸν θεραπεύειν, μηδὲ ὀρθοποδεῖν περὶ τὴν ἀλήθειαν. Καὶ συγκώρησον, μὴ καταγανακτήσης μου λέγοντος τὸ ἀληθές. Γέγραπται· «Ἐλεγμῶ ἐλέγξεις τὸν πλησίον σου, καὶ οὐ λήψῃ δι' αὐτὸν ἁμαρτίαν».

Ἴδου ἐγὼ ὁ τάλας, καίπερ μὴ ἰδὼν σε πώποτε, ἀλλ' ὅτι ἀδελφὸς 25 κατὰ Χριστόν, οὐκ ἤνεγκα τὴν ἀκοὴν φόβῳ· ἐλεγμῶ δὲ ἤλεγξα, παρακαλῶν παρεκάλεσα, ἀποδυνόμενος τὸ κριμα, καὶ φιλῶν τὴν σωτηρίαν σου. Πῶς αὐτὸς ὁ ἐγκληθεὶς καὶ τοῦ σχίσματος πατῆρ, οἴσεις τὸ κριμα; Πῶς δὲ ἀπολογήσῃ τῷ Χριστῷ ὑπὲρ τοσοῦτου λαοῦ εὐθυνόμενος; Ἰωάννου τοῦ προδρόμου εἰ τὸ ἔργον ἔχοις, κενόν σε τῆς βασιλείας 30 ἀποπέμψει τοῦ Θεοῦ, εἰ μὴ προκαταλάβοις διορθώσασθαι. Τίς δὲ ἡ διόρθωσις; Εἰ μὲν οἶόν τε, σοῦ αὐτοῦ παρόντος, εἰ δὲ μὴ, δι' ἀποστόλου σου ἀπολογία γραμματικῆ, περὶ ᾧν πρότερον ἐνεκλήθης, ἀθῶν

74. Ἰω. 15, 13.

76. Ματθ. 18, 6.

75. Ματθ. 18, 7.

77. Λευϊτ. 19, 17.

ἄλλο⁷⁴, μὲ ἀνάγκασε, πνευματικὲ ἀδελφέ μου, νὰ σοῦ γράψω καὶ πάλι, ἐπειδὴ πονᾶω γιὰ τὴ σωτηρία σου, καὶ ἐπειδὴ ἀκούω ὅτι ὑπάρχει σχισματικὴ διαίρεση ἀνάμεσα σὲ σᾶς καὶ ἄλλους ἀδελφούς, ὄχι τυχαία, ἀλλὰ καὶ πολὺ φοβερή, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ἀποσχισθεῖ ὁ ἀγελαῖος λαὸς σὲ δύο ἀντίθετα μέρη ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὸ καθένα πρόσκειται στὸν καθένα σας, καὶ βρῖσκονται πολὺ μακριὰ ἀπὸ τὴ μεταξύ τους κοινωνία. Καὶ ὅλο αὐτὸ εἶναι ἔργο τοῦ Σατανᾶ, τοῦ ἀρχαίου ἀνθρωποκτόνου, καὶ αὐτὸ εἶναι μεγάλο σκάνδαλο, ἀφοῦ ἔχει εἰπωθεῖ ἀπὸ τὸν Κύριο· «Ἀλλοίμονο στὸν κόσμο ἀπὸ τὰ σκάνδαλα»⁷⁵. Καὶ πάλι· «Συμφέρει νὰ κρεμαστεῖ μὰ μυλόπετρα γύρω ἀπὸ τὸν λαιμό του, καὶ νὰ ριχτεῖ στὴ θάλασσα, παρὰ νὰ σκανδαλίσει ἕναν ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς ἀσήμαντους»⁷⁶. Καὶ ἀπορῶ πῶς ἡ τιμότητά σου, πού ἀσκεῖται καὶ εἶναι ἀφοσιωμένη ἐπὶ τόσα πολλὰ χρόνια, δείχνει ἀμεριμνησία γιὰ τὸν κίνδυνο αὐτόν, ὁ ὁποῖος, ἔν δὲν διορθωθεῖ μὲ μεγάλη βιασύνη σου καὶ φροντίδα, ὄχι μόνο θὰ κάνει ὅλη τὴν ἀσκησή σου ἀσκοπη, ἀλλὰ θὰ σὲ ἀπομακρύνει καὶ ἀπὸ τὸν Θεό, πράγμα πού εὔχομαι νὰ μὴ συμβεῖ. Γι' αὐτὸ, ἀδελφέ, παρακινούμενος ἀπὸ ἀδελφικὴ ἀγάπη, πρὶν ἀπὸ τρία χρόνια, ὅταν ἐπισκέφθηκα τοὺς ἐκεῖ ἐπιστρέφοντας ἀπὸ τὴ Σμύρνη καὶ ἔμαθα τὸ σχίσμα, σοῦ ἔγραψα αὐτὰ πού ἀκουσα, καὶ πῶς πρέπει νὰ φρονεῖς γιὰ τὴν ἀλήθεια, καὶ πῶς νὰ ἀποφύγεις τὸν ἐπικρεμάμενο κίνδυνο τοῦ σκανδάλου, καὶ δὲν μοῦ ἀπάντησες. Καὶ πάλι σοῦ ἔγραψα καὶ δὲν μοῦ ἀπάντησες. Καὶ αὐτὸ εἶναι ὀλοφάνερον κατηγορία, τοῦ ὅτι δὲν θέλεις νὰ ὑπηρετήσεις τὸν Θεό, οὔτε νὰ βαδίζεις σωστὰ ὡς πρὸς τὴν ἀλήθεια. Καὶ συγχώρησέ με, μὴ ἀγανακτήσεις ἐναντίον μου πού σοῦ λέγω τὴν ἀλήθεια. Γιατί ἔχει γραφεῖ· «Νὰ ἐλέγχεις τὸν πλησίον σου, καὶ δὲν θὰ ἔχεις γι' αὐτὸν ἁμαρτία»⁷⁷.

Νὰ λοιπὸν ἐγὼ ὁ ταλαίπωρος, ἂν καὶ δὲν σὲ εἶδα ποτέ, ἀλλ' ἐπειδὴ εἶσαι ἀδελφὸς κατὰ Χριστόν, ἀπὸ φόβο δὲν ἀνέχθηκα αὐτὸ πού ἀκουσα, σὲ ἤλεγξα, σὲ παρακάλεσα, ἀπαλλάσσοντας τὸν ἑαυτό μου ἀπὸ τὸ κρῖμα καὶ ἐπιθυμώντας τὴ σωτηρία σου. Πῶς σὺ πού κατηγορήθηκες καὶ εἶσαι ὁ πατέρας τοῦ σχίσματος, θὰ σηκώσεις τὸ κρῖμα; Καὶ πῶς θὰ ἀπολογηθεῖς στὸν Χριστό, ἔχοντας τὴν εὐθύνη γιὰ τόσο πολὺν λαό; Ἀκόμα καὶ ἂν ἔχεις τὸ ἔργο τοῦ Ἰωάννη Προδρόμου, θὰ σὲ ἀπομακρύνει ἄδειον ἀπὸ τὴ βασιλεία τοῦ Θεοῦ, ἐὰν δὲν προλάβεις νὰ διορθωθεῖς. Καὶ ποιά εἶναι ἡ διόρθωση; Ἐὰν εἶναι δυνατὸν μὲ τὴν παρουσία τὴ δική σου ἐδῶ, ἂν πάλι ὄχι, μὲ ἀπεσταλμένο σου μὲ γραπτὴ ἀπολογία γι' αὐτὰ πού προ-

ἑαυτὸν διὰ τῆς ἀπολογίας, καὶ ὑποδεικνύων ὀρθὴν τὴν πίστιν, καὶ τὴν
 ἐφ' ἅπασιν ὀρθοτομίαν τοῦ λόγου τῆς ἀληθείας. Καὶ οὕτω γενομένης
 ὁμοιοῦσας ἐν Κυρίῳ, οὐ λέγω μετὰ τοῦδε καὶ τοῦδε, ἀλλὰ μετ' ἐμοῦ
 μόνου τοῦ ταπεινοῦ, ἤρθη τὸ σκάνδαλον ἐκ μέσου, καὶ συνήφθη τὰ
 5 διεστῶτα, καὶ ὁ Κύριος ἐν μέσῳ ἡμῶν, καὶ οὐ βλασφημούμενον τὸ
 ὄνομα αὐτοῦ δι' ἡμᾶς οὐ λέγω ἐν τοῖς ἔθνεσιν, ἀλλ' ἐν τοῖς Χριστιαν-
 οῖς. Κἂν τινες διαφέρωνται μετὰ τὴν εἰς ἀλλήλους συμφωνίαν διδα-
 χθῆσονται καὶ συναφθήσονται δι' ἡμῶν αὐτῶν τῶν ταπεινῶν ὑπερα-
 σπιζομένων σε ὡς ἑμαυτὸν. Καὶ ἕλεως ἔσται Θεός, καὶ ὁ βίος σου οὕτω
 10 μακάριος, καὶ τὸ τέλος σου αἰνετόν, καὶ τὰ ἐγκαταλείμματά σου ἐν δι-
 καιοσύνῃ. Ἴδου δευτέρα ἢ ἐπιστολή μου αὕτη ἢ εὐτελής. Καὶ εἰ μὲν
 δράσεις τὰ δέοντα, δηλῶν καὶ ἀπολογούμενος περὶ πάντων ὧν ἐγ-
 καλῆ, ἐκερδήθης ὁ ἀδελφός ἡμῶν, κυριολέκτως εἰπεῖν, καὶ χαίρομεν
 ἐπὶ σοὶ μέγα οἱ ταπεινοί. Εἰ δέ, ὅπερ ἀπειή, ἐμμείνης ἐν τῇ αὐτῇ σιωπῇ
 15 καὶ ἀπειθείᾳ, βαστάσεις τὸ κριμα αἰώνιον, ἄπρακτα ἀσκῶν, μᾶλλον δὲ
 ὀλεθρίως σχίζων τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς οἰκειᾶς ἰδιοπραγίας.
 Ἡμεῖς δὲ προσέξωμεν τῷ Ἀποστόλῳ λέγοντι. «Αἰρετικὸν ἄνθρωπον
 μετὰ μίαν καὶ δευτέραν νουθεσίαν παραιτοῦ, εἰδὼς ὅτι ἐξέστραπται ὁ
 τοιοῦτος, καὶ ἁμαρτάνει, ὧν αὐτοκατάκριτος».

20

ΡΛΘ' (139) – Στεφάνῳ ἡγουμένῳ.

Ἡ συχνότης τῶν γραμμάτων πυκνουμένην δείκνυσι τὴν ἀγάπην
 τῆς τιμιότητός σου, πατρικῶ ἔθει ἐπερειδομένην. Κάκεῖνος γὰρ ὁ
 μακάριος πρὸς τοῖς ἄλλοις αὐτοῦ κατορθώμασι, καὶ τῶδε τῷ ἐπιτηδύ-
 ματι δημιουργῶν ἦν πρὸς τοὺς ἀδελφούς τὸ τῆς ἀγάπης καλόν. Γράφε
 25 τοίνυν, ὡ τριπόθητε, πατρῶζων ἐν τούτῳ, ἡμᾶς τε ἡδίους ποιῶν τῷ
 συνεχεῖ τοῦ φθέγματος. Μὴ μέντοι ἐπαίνει, μηδὲ σύγκρινε χρυσῷ
 μόλυβδον, μηδὲ μαργαρίτη πηλόν. Προσεύχου δὲ μᾶλλον, καὶ ὑμῶν
 τῶν ἐκεῖνου ὀπαδῶν κατόπιν ἰέναι, διὰ τὸ ἀχρεῖόν με εἶναι ἐν πᾶσι,
 κἂν αὐτὸς ὠφελεῖσθαι λέγοις πρὸς ἡμῶν τῶν ἀνωφελῶν, ἀγαπητικῶς
 30 φερόμενος. Εἰ δὲ καὶ τι ὀνησιφόρον σου γίνοιτο, Θεῷ τὸ προᾶγμα ἀνα-

78. Ματθ. 18, 15.

79. Τίτ. 3, 10.

ηγουμένως κατηγορήθηκες, ἄθωώνοντας τὸν ἑαυτό σου μὲ τὴν ἀπολογία, καὶ ἀποδεικνύοντας τὴν ὀρθὴ πίστη σου, καὶ ὅτι σὲ ὅλους διδάσκεις σωστά τὸν λόγο τῆς ἀλήθειας. Καὶ ἔτσι, ἀφοῦ γίνεται συμφιλίωση μὲ τὴ χάρη τοῦ Κυρίου, δὲν λέγω μὲ αὐτὸν καὶ ἐκεῖνον, ἀλλὰ μόνο μὲ μένα τὸν ταπεινὸ, θὰ φύγει τὸ σκάνδαλο ἀπὸ τῆ μέση καὶ θὰ ἔνωθοῦν τὰ χωρισμένα, καὶ ὁ Κύριος θὰ εἶναι ἀνάμεσά μας, καὶ δὲν θὰ βλασφημεῖται τὸ ὄνομά του ἕξαιτίας μας, δὲν λέγω στὰ ἔθνη, ἀλλὰ μεταξὺ τῶν Χριστιανῶν. Καὶ ἂν κάποιοι διαφωνοῦν μετὰ τὴν μεταξὺ μας συμφωνία, θὰ διδαχθοῦν καὶ θὰ ἔνωθοῦν μὲ τὴ μεσολάβηση ἐμοῦ τοῦ ταπεινοῦ, ὁ ὁποῖος θὰ σὲ ὑπερασπισθῶ σὰν τὸν ἑαυτό μου. Καὶ ὁ Θεὸς θὰ εἶναι σπλαχνικὸς καὶ ἡ ζωὴ σου μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν μακάρια, καὶ τὸ τέλος σου ἐπαινετὸ καὶ αὐτὰ ποῦ θὰ ἀφήσεις θὰ εἶναι δίκαια. Νὰ, εἶναι δεύτερη αὐτὴ ἡ ταπεινὴ ἐπιστολή. Καὶ ἐὰν βέβαια κάνεις αὐτὰ ποῦ πρέπει, δηλώνοντας καὶ ἀπολογούμενος γιὰ ὅλα ὅσα κατηγορεῖσαι, κερδήθηκες⁷⁸, σὺ ὁ ἀδελφός μας, γιὰ νὰ κυριολεκτήσω, καὶ χαίρομαι πάρα πολὺ γιὰ σένα ἐγὼ ταπεινός. Ἐὰν ὅμως, πράγμα ποῦ ἀπεύχομαι, ἐπιμένεις στὴν ἴδια σιωπὴ καὶ ἀπειθεία, θὰ ἔχεις κρῖμα αἰώνιο ἀσκητεύοντας ἄσκοπα, ἢ μᾶλλον διχάζοντας ὀλέθρια τὸν λαὸ τοῦ Θεοῦ μὲ τὶς δικές σου αὐθαίρετες ἐνέργειες. Ἐμεῖς θὰ προσέξουμε τὸν Ἀπόστολο ποῦ λέγει: «Αἰρετικὸν ἀνθρώπο μετὰ ἀπὸ πρώτη καὶ δεύτερη νουθεσία ἄφηνέ τον, γνωρίζοντας ὅτι ἕνας τέτοιος ἔχει διαστραφεῖ καὶ ἁμαρτάνει καταδικάζοντας ὁ ἴδιος τὸν ἑαυτό του»⁷⁹.

139. Στὸν ἡγούμενο Στέφανο.

Τὰ συχνὰ σου γράμματα δείχνουν τὴν πυκνότητα τῆς ἀγάπης τῆς τιμότητάς σου, ἡ ὁποία στηρίζεται σὲ πατρικὴ συνήθεια. Γιατὶ καὶ ἐκεῖνος ὁ μακάριος μαζί μὲ τὰ ἄλλα κατορθώματά του, καὶ μὲ αὐτὴ τὴ συνήθεια δημιουργοῦσε στοὺς ἀδελφοὺς τὴν ἀρετὴ τῆς ἀγάπης. Γράφε λοιπόν, πολυπόθητε, παίρνοντας τὴ θέση τοῦ πατέρα ὡς πρὸς αὐτό, καὶ χαροποιώντας ἐμένα μὲ τὰ συνεχῆ λεγόμενά σου. Ὅμως μὴ μὲ ἐπαινεῖς, οὔτε νὰ συγκρίνεις μὲ τὸν χρυσοὸ τὸν μόλυβδο, οὔτε μὲ τὸ μαργαριτάρι τὸν πηλό, ἀλλὰ νὰ προσεύχεσαι μᾶλλον νὰ ἀκολουθῶ ἐσᾶς ποῦ εἶστε ὀπαδοὶ ἐκείνου, ἐπειδὴ εἶμαι ἄχρηστος σὲ ὅλα, ἔστω καὶ ἂν λές, ὅτι ἔχεις ὠφελῆθεῖ ἀπὸ μένα, κινούμενος ἀπὸ ἀγάπη. Καὶ ἂν συμβαίνει νὰ σοῦ γίνει κάτι ὠφέλιμο, νὰ τὸ ἀποδίδεις στὸν Θεό, ὁ ὁποῖος οἰκονομεῖ μεταξὺ

θετέον, τῷ δ' ἀλλήλων καὶ ἐν ἀλλήλοις οἰκονομοῦντι τὰ κατὰ χρείαν. Εἶεν δὴ ταῦτα. Πρὸς δὲ τῶν ἐκ μετανοίας ἀνασφηλάντων σφραγιδα ἐπὶ τραπέζης, ἢ κατὰ ἄλλην τινὰ περιπέτειαν δεδέχθαι τοὺς ἤδη διαπεφευγότας τὸν ὄλισθον, ἤδη ἐπὶ Πατέρων ἁγίων σχεδὸν εἰπεῖν συνο-
5 δικῶς συνεζητήθη καὶ συνεκροτήθη εὖ ἔχειν, καὶ ἡμῖν τοῖς ταπεινοῖς εὐαπόδεκτον τὸ προᾶγμα φυλαττόμενον, καὶ ἄλλοις μεταδιδόμενον.

Εἰ οὖν καὶ αὐτὸς οὕτω βούλοιο κρατεῖν, καὶ ἐπαινοῦμεν καὶ ἀποδεχόμεθα. Τὸ γὰρ τινος ἀπαναίνεσθαι, ἐθελοθησκείας ἐστὶν ἔργον, κατηγορουμένης ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου, ἀλλ' οὐκ ἐχούσης οὔτε τὸ ἔννο-
10 μον, οὔτε τὸ φιλάδελφον. Πόθεν γὰρ ἐρείδονται τὸ ἀσφαλὲς ἔχειν, μήτε κανόνος θεσπίζοντος, μήτε τοῦ θεσπεσίου ἡμῶν ἱεράρχου ἀπειρογοντος ἡμᾶς τῷτο δέχεσθαι; Ἡ οὐχὶ μᾶλλον ἀναιρετικὸν ἐστὶ μετανοίας, καὶ ἀπογνωστικὸν ἐστὶ σωτηρίας, τὸ τὸν ἀξιούμενον μετέχειν τῶν ἁγιασμάτων, καὶ σημειοῦν ἑαυτὸν τῇ σταυροειδεῖ εἰκόνι, μὴ ἐξεῖναι
15 σφραγίζειν βρωῶμα κοινόν, εἴτε ἰδίᾳ εἴτε δημοσίᾳ; Ἡ οὐκ ἴσμεν ὅτι ὁ ἀγαθὸς ἡμῶν Θεὸς καὶ Κύριος, ὁ μόνος ἀναμάρτητος καὶ αἰῶν τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου, ὑπὸ πόρνης τοὺς ἀχράντους πόδας ἠνέσχετο καὶ χειραπτεῖσθαι, καὶ ὑπαλείφεσθαι δάκρυσιν, ὥσπερ καὶ μύρω, ἀλλὰ καὶ μετὰ τελωνῶν ἐσθίει καὶ παρὰ τελώναις, καὶ μαθητεύει τελώνας,
20 καὶ οὐδὲν αὐτῷ οὕτω φιλητόν, ὡς τὸ ἐπιτρεπτικὸν ἐξ ἁμαρτίας καὶ ἀγαπητικὸν ἐπ' ἀλλήλοις; Ἐντεῦθεν καὶ χαρακτηρίζεσθαι τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ὑπογράφει, καὶ γε τὸν μακάριον Πέτρον μετὰ τὴν ἄρνησιν πρῶταρχον τῶν λοιπῶν ἀποστόλων ἀναδείκνυσιν, οὗ τί μείζον εἰς παράστασιν τοῦ προκειμένου λόγου; τί δὲ ἀσυνετώτερον τῶν ἁμα-
25 θῶς καὶ οἰηματικῶς μὴ καταδεχομένων σφραγίζειν καὶ προσεύχεσθαι τοὺς ἤδη τῇ μετανοίᾳ βελτιωθέντας; Ἡμεῖς τοιγαροῦν οἱ ταπεινοὶ οὕτως ἔχομεν, ὡς προείρηται, καὶ ὑμῖν συμβουλεύομεν. Ἄλλοι δὲ ἄλλως ἔχοντες, ὄψονται περὶ τούτου. Πρὸς ᾧ δὲ ὁ ἀδελφὸς ἡμῶν Συμεὼν ἠρώτησεν, ἀπεκρίθημεν καὶ ἐφιέμεθα ἐν πᾶσι πρὸς ἀνάπανσιν ὑμῶν
30 εἶναι τῶν σεβασμίων οἱ ταπεινοί, καὶ εὐχόμεθα ἀσινεῖς ὑμᾶς διαφυλάττεσθαι ἐν πᾶσιν.

μας αὐτὰ πού ἔχουμε ἀνάγκη. Ἐάν εἶναι λοιπόν αὐτὰ ἔτσι. Ὅσο γιά τὸ ὅτι δεχθήκατε ἀπὸ αὐτοὺς πού ἐπέστρεψαν μετανοημένοι, ἢ ἀπὸ κάποια ξαφνικὴ περιπέτεια, νὰ εὐλογοῦν τὸ τραπέζι, ἀφοῦ ἔχουν διαφύγει τὸν ὄλεθρο, ἤδη ἀπὸ ἁγίους πατέρες συζητήθηκε σὲ σύνοδο καὶ συμφωνήθηκε σχεδὸν, ὅτι ἔχει καλῶς, καὶ σὲ μένα τὸν ταπεινὸ εἶναι εὐχαρίστως δεκτὸ καὶ τηρεῖται αὐτὸ καὶ μεταδίδεται καὶ σὲ ἄλλους.

Ἐάν λοιπόν καὶ σὺ θέλεις νὰ τὸ τηρεῖς ἔτσι, σὲ ἐπαινοῦμε καὶ σὲ ἀποδεχόμαστε. Γιατὶ τὸ ὅτι κάποιοι τὸ ἀρνοῦνται, αὐτὸ εἶναι πράξις μᾶς θρησκείας τῆς ἀρεσκείας τους, ἢ ὅποια κατηγορεῖται ἀπὸ τὸν Ἀποστολο⁸⁰, πού δὲν ἔχει οὔτε νομιμότητα, οὔτε ἀγάπη πρὸς τὸν ἀδελφόν. Ποῦ δηλαδὴ στηρίζουν τὴ σιγουριὰ τους, ἀφοῦ οὔτε κανόνας τὸ ὀρίζει, οὔτε ὁ θεόπνευστος ἱεράρχης μᾶς ἐμποδίζει νὰ τὸ δεχόμαστε; Δὲν εἶναι μᾶλλον πράξις πού ἀναιρεῖ τὴ μετάνοια καὶ ἀποθαρρύνει τὴ σωτηρία, τὸ ὅτι αὐτὸς πού θεωρεῖται ἄξιός νὰ συμμετέχει στὰ μυστήρια καὶ νὰ σφραγίζει τὸν ἑαυτό του μὲ τὸ σημεῖο τοῦ σταυροῦ, νὰ μὴ τοῦ ἐπιτρέπεται νὰ εὐλογεῖ μία κοινὴ τροφή, εἴτε κατ' ἰδίαν, εἴτε δημοσίως; Ἡ μήπως δὲν γνωρίζουμε ὅτι ὁ ἀγαθὸς Θεὸς μᾶς καὶ Κύριος, ὁ μόνος ἀναμάρτητος, πού ἐξαλείφει τὴν ἁμαρτία τοῦ κόσμου, ἀνέχθηκε ἀπὸ πόρνη νὰ τοῦ πιάνει τὰ ἀμόλυντα πόδια του καὶ νὰ τὰ ἀλείφει μὲ δάκρυα καὶ μὲ μῦρο, ἀλλὰ καὶ νὰ τρώει μαζὶ μὲ τελῶνες καὶ καλεσμένος ἀπὸ τελῶνες καὶ νὰ διδάσκει τελῶνες, καὶ τίποτε δὲν ἦταν σ' αὐτὸν τόσο ἀγαπητό, ὅσο ἡ ἐπιστροφή ἀπὸ τὴν ἁμαρτία καὶ ἡ ἀγάπη μεταξὺ μᾶς; Ἀλλὰ καὶ τονίζει ὅτι ἀπὸ αὐτὸ χαρακτηρίζονται οἱ μαθητὲς του⁸¹. Καὶ μάλιστα τὸν μακάριο Πέτρο μετὰ τὴν ἄρνησή του τὸν ἀναδεικνύει πρῶτον μεταξὺ τῶν ὑπολοίπων ἀποστόλων⁸², πράγμα ἀπὸ τὸ ὅποιο τί ὑπάρχει μεγαλύτερο γιὰ νὰ παραστήσει αὐτὸ πού λέγω; Καὶ τί εἶναι πιὸ ἀσύνητο ἀπὸ ἐκείνους πού ἀπὸ ἄγνοια καὶ ἔγωισμὸ δὲν δέχονται νὰ εὐλογοῦν καὶ νὰ προσεύχονται αὐτοὶ πού βελπύθησαν μὲ τὴ μετάνοια; Ἐμεῖς λοιπόν οἱ ταπεινοὶ ἔτσι κάνουμε, καὶ συμβουλεύουμε νὰ κάνετε καὶ σεῖς. Ἄλλοι βέβαια πού ἐνεργοῦν ἀλλιῶς θὰ κριθοῦν γι' αὐτό. Ὅσο γιά ἐκεῖνα πού ρώτησε ὁ ἀδελφὸς Συμεών, ἀπάντησα, καὶ ἐπιθυμῶ ὁ ταπεινὸς ὅλα σὲ σᾶς τοὺς σεβάσιμους νὰ συντελοῦν στὴν ἀνάπαυσή σας καὶ εὐχομαι νὰ διαφυλάττεσθε ἀβλαβεῖς σὲ ὅλα.

81. Ἰω. 13, 35.

82. Ματθ. 16, 19.

ΡΜ' (140) – Κατηχητικὴ πρὸς τοὺς ἐν Κυζίκῳ.

Ἡδέως εἶδομεν τοὺς περὶ τὸν ἀδελφὸν Συμεῶν τὸν εἰς κεφαλὴν ὑμῶν τεταγμένον, τὸ μὲν διὰ τὴν τοῦ χρόνου ἀπουσίαν, τὸ δὲ διὰ τὴν καλὴν πολιτείαν. Ἀγαθὴ γὰρ πολιτεία καὶ αὐτῷ καὶ ἡμῖν, τὸ τοσοῦτους ἀδελφοὺς ἐπὶ τὸ αὐτὸ συζῆν ἐν δεδιωγμένοις χρόνοις «Ὅπου γὰρ δύο ἢ τρεῖς τυγχάνοιεν ὄντες», ἐπαίνου ἄξιον, ὡς τοῦ Χριστοῦ μεσιτεύοντος, κατὰ τὴν ἐπαγγελίαν, τὸ δὲ τοσοῦτους εἶναι ὄλον μοναστήριον καὶ μεγάλην συνοδίαν, ἀναντίρρητον τὸ ἐγκώμιον. Καὶ χάρις Κυρίῳ, ὃς ἔδωκεν ἡμῖν ἐν ἐνὶ πνεύματι, μιᾷ ψυχῇ συναθλεῖν τῇ πίστει τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ διαφέρειν ἐν ταυτῷ τὸν ἀσκητικὸν βίον διάθλον καὶ διανγῆ, καὶ διαστεφῆ ἀγῶνα ἐν τούτῳ περαιουῖσθαι. Ἐβουλόμεθα δὲ καὶ ὑμᾶς αὐτοὺς τοὺς ἀπόντας κατ' ὀφθαλμοὺς ἰδεῖν καὶ συμπρακληθῆναι τῇ κοινωνίᾳ τοῦ πνεύματος, ὡς ἂν καὶ ὄνομα καὶ πρόσωπον καὶ ἦθος καὶ λόγους ἐνὸς ἐκάστου κατεμάθομεν. Ἀλλ' ἐπεὶ τοῦτο ἡδυνάτει γενέσθαι, εἶδομεν ὑμᾶς ἤδη διὰ τοῦ προηγουμένου καὶ τῶν ὁμοταγῶν ὑμῶν, ὧν ἡ θεὰ ἔθρεψεν ἡμῶν τὰς καρδίας εὐλαβείᾳ κεχαρακτηρισμένη. Τί οὖν ἐστὶ λοιπὸν εἰπεῖν; Ἴνα, καθὼς χάριτι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἠθροίσθητε καὶ συνηρθήθητε ἀρμονία πνευματικῆ καὶ συμψυχία ὁμονοητικῆ διαλάμπαντες ἐν τοῖς αὐτό-
 20 θι καθάπερ τινὲς ἀστέρεις ἐν τῇ ζωφερᾷ τῆς αἰρέσεως νυκτί, καὶ πρὸς τὸ ἐξῆς οἱ αὐτοὶ διαμεῖνοιτε, σύμψυχοι, τὸ ἐν φρονουῦντες, ὁμογνώμονες, ὑποτακτικοί, πειθήνιοι, εὐήκοοι, εὐχάριστοι, εὐκλητοί, φίλαγνοι, σώφρονες, ἀπαρρησίαστοι, ἄρτιοι, κατηρτισμένοι ἐν παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ, ἔτι λάμποντες, ἔτι ἀνγάζοντες, ἔτι φωτοβολοῦντες, ἔτι ἀλίζοντες,
 25 ὡς ἂν καὶ περὶ ὑμῶν εἰκότως ρηθεῖῃ ὑπὸ τοῦ Κυρίου. «Ὑμεῖς ἐστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου», καὶ αὐθις «Ὑμεῖς ἐστε τὸ ἅλας τῆς γῆς». Τάχα δὲ ἐπειδὴ τὴν ὀρεινὴν καταλλήλως ἐπάδοιτο κάκεινο περὶ ὑμῶν «Οὐ δύναται πόλις κρυβῆναι ἐπάνω ὄρους κεμένη» ὄρους δηλαδή ὑψηλῆς πολιτείας, ἐφ' ἣ οἱ ἐπιβεδηκότες ὡς ἐν οὐρανῷ, ἐπὶ τῆς γῆς δια-
 30 τρίβουσιν, «ὧν οὐκ ἄξιος ὁ κόσμος», κατὰ τὸ ἀποστολικῶς εἰρημένον.

Βλέπετε, τέκνα καὶ ἀδελφοί, ὅπως ὑμᾶς ἤρην ὁ λόγος τῆς ἀληθείας, ἄνω θεῖς τοῖς ἐγκωμίοις, καὶ ὑποδείξας ἀληθινούς εἶναι μοναστάς,

83. Ματθ. 18, 20.

85. Ματθ. 5, 13.

84. Ματθ. 5, 14.

86. Ματθ. 5, 14.

87. Ἐβρ. 11, 38.

140. Κατηχητική ἐπιστολή πρὸς τοὺς μοναχοὺς Κυζίκου.

Μὲ εὐχαρίστηση εἶδα εἰσᾶς, τοὺς γύρω ἀπὸ τὸν ἀδελφὸ Συμεών, πού εἶναι ταγμένος ἐπὶ κεφαλῆς σας, ἀφ' ἑνὸς βέβαια ἕξαιτίας τῆς ἐπὶ πολὺν χρόνον ἀπουσίας μου, καὶ ἀφ' ἑτέρου ἕξαιτίας τῆς καλῆς σας διαγωγῆς. Γιατὶ εἶναι καλὴ ἡ διαγωγή καὶ γι' αὐτὸν καὶ γιὰ μᾶς, τὸ νὰ ζεῖτε μαζὶ τόσοι πολλοὶ ἀδελφοὶ σὲ χρόνους διωγμοῦ. Γιατὶ ἂν, «ὅπου ὑπάρχουν δύο ἢ τρεῖς μαζὶ»⁸³, εἶναι κάτι τὸ ἀξιέπαινο, σύμφωνα μὲ τὴν ὑπόσχεση, ἐπειδὴ ὁ Χριστὸς μεσιτεύει, τὸ νὰ βρίσκονται τόσοι πολλοί, ὁλόκληρο μοναστήρι καὶ μεγάλη συνοδεία, ἀναντίρρητα εἶναι ἄξιοι ἐγκωμίου. Καὶ ὀφείλουμε χάρη στὸν Κύριο, ὁ ὁποῖος σᾶς ἔκανε νὰ ἀγωνίζεσθε μαζὶ, μὲ ἓνα πνεῦμα καὶ μιὰ ψυχὴ γιὰ τὴν πίστη τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ νὰ διᾶγετε ταυτοχρόνως ἀπεγνωσμένη ἀσκητικὴ ζωὴ, καὶ νὰ διεξάγετε ἀγώνρα διὰ ἡγῆ καὶ στεφανωμένον μαζὶ. Καὶ θὰ ἤθελα βέβαια νὰ δῶ καὶ ἑσᾶς τοὺς ἴδιους τοὺς ἀπόντες μὲ τὰ μάτια μου καὶ νὰ ἐνισχυθῶ μαζὶ σας μὲ τὴν κοινωνία τοῦ πνεύματος, ὥστε νὰ μπορέσω νὰ μάθω τοῦ καθενός σας καὶ τὸ ὄνομα, καὶ τὸ πρόσωπο, καὶ τὸ ἦθος καὶ τοὺς λόγους του. Ἐπειδὴ ὅμως αὐτὸ ἦταν ἀδύνατο νὰ γίνῃ, σᾶς εἶδα μέσα ἀπὸ τὸν προσηγούμενό σας καὶ τοὺς ἰσότιμους μὲ σᾶς, ἡ θεὰ τῶν ὁποίων ἔθρῃψε τὶς καρδιές μας μὲ τὴν διακεκομμένη εὐσέβεια. Τί ἀπομένει λοιπὸν νὰ σᾶς πῶ; Ὅπως μὲ τὴ χάρη τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ συναχθήκατε καὶ συνδεθήκατε μὲ πνευματικὴ ἁρμονία, καὶ διαλάμψατε μὲ ὁμοψυχία καὶ ὁμόνοια ἐκεῖ, σὰν κάποια ἀστέρια μέσα στὴ ζοφερὴ νύχτα, ἔτσι νὰ μέινετε καὶ στὸ μέλλον ἴδιοι, μὲ μιὰ ψυχὴ, ἓνα φρόνημα, μιὰ γνώμη, ὑποτακτικοί, πειθαρχημένοι, ὑπάκοοι, εὐχάριστοι, σωστοί, ἔτοιμοι γιὰ κάθε ἔργο καλὸ, λάμποντας περισσότερο, ἀκτινοβολώντας περισσότερο, φωτίζοντας περισσότερο, καὶ ἀλατίζοντας περισσότερο, ὥστε δικαιολογημένα νὰ εἰπωθεῖ καὶ γιὰ σᾶς ἀπὸ τὸν Κύριον· «Σεῖς εἰστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου»⁸⁴, καὶ πάλι· «Σεῖς εἰστε τὸ ἀλάτι τῆς γῆς»⁸⁵. Καὶ ἐπειδὴ πρόκειται γιὰ τὴν ἐπὶ τοῦ Ὄρους ὁμιλία, θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ πεῖ καὶ γιὰ σᾶς ἐκεῖνο τὸ «Δὲν μπορεῖ νὰ κρυφτεῖ πόλη πού βρίσκεται πάνω σὲ ὄρος»⁸⁶, στὸ ὄρος δηλαδή τῆς ὑψηλῆς πολιτείας σας, στὴν ὁποία, αὐτοὶ πού ἔχουν ἀνεβεῖ, ζοῦν στὴ γῆ, σὰν νὰ βρίσκονται στὸν οὐρανόν, «γιὰ τοὺς ὁποίους δὲν εἶναι ἄξιος ὁ κόσμος»⁸⁷, σύμφωνα μὲ αὐτὸ πού ἔχει πεῖ ὁ Ἀπόστολος.

Βλέπετε, τέκνα καὶ ἀδελφοί, πῶς σᾶς ὑψωσε ὁ λόγος τῆς ἀλήθειας, τοποθετώντας σας ἐπάνω μὲ τὰ ἐγκώμια, καὶ ἔδειξε ὅτι εἰστε πραγματι-

ὁμολογητὰς Χριστοῦ, φυγάδας κόσμου, ἄνδρας ἐπιθυμιῶν τῶν κρει-
τόνων, σαρκὸς παθοκτόνους, στεφανίτας ἐν πνεύματι. Καὶ ταῦτα μὲν
λόγοι γυμνοὶ τῆς ἀνταποδόσεως ἄρτι, ἐὰν δὲ τὸν ἀγῶνα ὑμῶν τῆς τε
ὑποταγῆς καὶ ὁμολογίας ἐκτελέσητε κυριώτατα, τηνικαῦτα μεταβαί-
5 νοντες τοῦ θίου τὴν τῶν ἔργων ἀπολήψεσθε μακαριότητα, ἧς γένοιτο
πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, χάριτι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ
δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΡΜΑ' (141) – Ἑγουμένω.

Μέγιστον δῶρον δέδωκεν ὁ Θεὸς ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς ἐπαρχίᾳ, τιμιώ-
10 τατε ἀδελφέ, τὸν εὐκλεέστατον κουράτωρα καὶ κράτιστον ἐν εὐσεβείᾳ,
ὅτι, Χριστοῦ ἐκδικος γεγονώς, εἴλκεν ὑπὸ χεῖρα τὸν ληστρικῶς πολι-
τευόμενον ἐν τοῖς Χριστιανοῖς, καίπερ ὄντα τὸ πρότερον ἀνάθημα
Θεοῦ διὰ τῆς μοναδικῆς τελειώσεως. Ἀμμοῦν λέγω τὸν ποτε ἡμέτερον
ἀδελφόν, νῦν δὲ ὑπὸ χεῖρά σου τελοῦντα διὰ μεσιτείας τοῦ ἀξιαγά-
15 στου ἀνδρός, τῇ εὐδοκίᾳ αὐτοῦ Χριστοῦ, τοῦ χαίροντος ἐπὶ σωτηρίᾳ
τοῦ ἀπολωλότης. Ὡς θαυμαστὸν ἔργον τετέλεται πρὸς τοῦ θεοφιλοῦς
κουράωρος, καὶ ἄξιον τῆς κατ' αὐτὸν ἀρετῆς· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ σοῦ
τοῦ πνευματικοῦ πατρός, καὶ τὸν ἀπολωλότη αὖς Χριστὸς ἐπὶ τῶν
ᾧμων ἀναλαβόντος. Εὐφράνθη οὖν ὁ ταπεινὸς ἐγὼ καὶ ἠγαλλιασά-
20 μην, ὅτι τὸ ἀπολωλὸς εὐρέθη, τὸ ἀπωσμένον εἰσωκίσθη. Καὶ χάρις τῷ
κράτει καὶ ἐλέει τῆς τοῦ Θεοῦ δόξης, τοῦ κάκεινον ἐλεήσαντος, καμὲ
τὸν ταπεινὸν ἐκ τῆς ἀθυμίας ἀνακομίσαντος. Ἠθύμουν γὰρ ἀπὸ πολ-
λῶν ἐτῶν ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ τοῦ υἱοῦ μου. Σὺ οὖν ἄρτι πατὴρ αὐτοῦ ἐλέει
Θεοῦ κεχηματίκας, τῇ ἐπικουρίᾳ τοῦ ἀγαθοῦ μεσίτου, καὶ σὺ αὐτὸν
25 προσάξειας Θεῷ πρὸς τὸ ἐξῆς. Ἴδου γὰρ παραδίδωμι αὐτὸν εἰς χεῖράς
σου, ὡς ἀπὸ αὐτοψίας ὀφθαλμῶν, καὶ καλείσθω σου μαθητῆς, καὶ
μαθητεύσαι σοι ἕως τέλους, καὶ κληρονομήσεις τὸν μισθὸν αὐτοῦ εἰς
τοὺς αἰῶνας. Καὶ τήνδε τὴν ἐπιστολὴν ἐπαναγνώσεις αὐτῷ, ὡς ἂν ἔχοι
τὸ ἀσφαλές, καθὰ κάκεινω αὐτῷ γέγραφα, καὶ πληροῦσθω τὸ τοῦ
30 Ἀποστόλου· «Ἀλλήλων τὰ θάρη βαστάζετε, καὶ οὕτως ἀναπληρώσα-
τε τὸν νόμον τοῦ Χριστοῦ», ὃς φυλάξειέ σε μετὰ πάσης τῆς θεολέκτου
σου συνοδίας, προσευχόμενον καὶ περὶ ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν τὰ
κρείττονα

κοὶ μοναστές, ὁμολογητές τοῦ Χριστοῦ, ἐξόριστοι τοῦ κόσμου, ἄνδρες ἄνωτέρων ἐπιθυμιῶν, φονεῖς τῶν παθῶν τῆς σάρκας, στεφανωμένοι μὲ τὸ πνεῦμα. Καὶ αὐτὰ βέβαια τώρα εἶναι ἅπλα λόγια τῆς ἀνταπόδοσης, ὅταν ὅμως φέρετε εἰς πέρας τὸν ἀγῶνα σας καὶ τῆς ὑποταγῆς καὶ τῆς ὁμολογίας ὅπως πρέπει, τότε, φεύγοντας ἀπὸ τῆ ζωῆ, θὰ ἀπολαύσετε τὴ μακαριότητα τῶν ἔργων σας, τὴν ὁποία εἶθε νὰ μπορέσουμε νὰ ἐπιτύχουμε ὅλοι ἐμεῖς μὲ τὴ χάρη τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, στὸν ὁποῖο ἀνήκει ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμη στοὺς αἰῶνες τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

141. Στὸν ἡγούμενο.

Πολὺ μεγάλο δῶρο ἔδωσε ὁ Θεὸς στὴν ἐπαρχία μας, τιμώτατε ἀδελφέ, τὸν ἐνδοξώτατο ἐπίτροπο καὶ ἄριστον στὴν εὐσέβεια, γιατί, ὅταν ἔγινε δικαστὴς τοῦ Χριστοῦ, συνέλαβε ἐκεῖνον ποὺ συμπεριφερόταν ληστροικὰ μεταξὺ τῶν Χριστιανῶν, ἂν καὶ προηγουμένως ἦταν ἀφιερωμένος στὸν Θεὸ μὲ τὴ μοναχικὴ τελείωση. Ἐννοῶ τὸν Ἀμμοῦν, ποὺ κάποτε ἦταν δικός μας ἀδελφός, καὶ τώρα βρίσκεται στὴ δικαιοδοσία σου μὲ τὴ μεσολάβηση τοῦ ἀξιοθαύμαστου ἀνδρός, μὲ τὴν συγκατάνευση τοῦ ἴδιου τοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος χαίρεται γιὰ τὴ σωτηρία τοῦ χαμένου. Πόσο θαυμαστὸ ἔργο ἔγινε ἀπὸ τὸν θεοφιλεῖ ἐπίτροπο καὶ ἀντάξιον τῆς ἀρετῆς του, ἀλλὰ καὶ σοῦ τοῦ πνευματικοῦ πατέρα, ὁ ὁποῖος πῆρες τὸν χαμένο ὡς ὁ Χριστὸς στοὺς ὤμους σου. Ἐνοιῶσα εὐφροσύνη καὶ ἀγαλλίαση ἐγὼ ὁ ταπεινός, γιατί βρέθηκε τὸ χαμένο πρόβατο⁸⁸, γύρισε στὸ σπίτι ἐκεῖνο ποὺ εἶχε φύγει. Καὶ χάρη στὴ δύναμη καὶ στὴν εὐσπλαγχνία τῆς δόξας τοῦ Θεοῦ, ποὺ καὶ ἐκεῖνον σπλαχνίστηκε, καὶ ἐμένα τὸν ταπεινὸ συνέφερε ἀπὸ τὴν λιποψυχία. Γιατί λιποψυχοῦσα ἀπὸ πολλὰ χρόνια γιὰ τὴν ἀπώλεια τοῦ υἱοῦ μου. Τώρα μὲ τὴν εὐσπλαγχνία τοῦ Θεοῦ ἔγινες σὺ πατέρας του, μὲ τὴ βοήθεια τοῦ καλοῦ μεσίτη, καὶ σὺ θὰ τὸν ὀδηγήσεις στὸ ἐξῆς στὸν Θεό. Νὰ λοιπὸν τὸν παραδίνω στὰ χέρια σου, σὰν νὰ τὸν βλέπω μὲ τὰ μάτια μου, κι' ἄς ὀνομάζεται μαθητὴς σου, καὶ νὰ μαθητεύσει κοντά σου μέχρι τέλους, καὶ θὰ κληρονομήσεις τὸν μισθὸ του στοὺς αἰῶνες. Τὸ γράμμα αὐτὸ νὰ τοῦ τὸ διαβάσεις ὅσο γίνεται μὲ ἀσφάλεια, γιατί καὶ σ' ἐκεῖνον τὸν ἴδιο ἔγραψα, καὶ ἄς ἐκπληρωθεῖ ὁ λόγος τοῦ Ἀποστόλου: «Ὁ καθένας νὰ σηκώνει τὰ βάρη τοῦ ἄλλου, καὶ μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν ἐκπληρώσατε τὸν νόμο τοῦ Χριστοῦ»⁸⁹, ὁ ὁποῖος εἶθε νὰ σὲ διαφυλάξει μαζί μὲ ὅλη τὴν ἐκλεκτὴ ἀπὸ τὸν Θεὸ συνοδεία σου, καὶ νὰ προσεύχεσαι καὶ γιὰ μένα τὸν ἁμαρτωλὸ ὅ,τι εἶναι καλύτερο.

ΡΜΒ' (142) – Βασιλείῳ ἡγουμένῳ.

Τὰ ὑπὲρ τὴν ἀξίαν ἡμῶν πάντοτε ἡ ἀδελφὴ τιμιότης σου ἐπιστέλλειν εἴωθε, τιμαῖς καὶ εὐφημίαις ἀποσεμνύνουσα τὴν οὐθένειαν ἡμῶν, ἡμεῖς δὲ τῶν οἰκείων μέτρων μὴ ἐξίστασθαι δεδιδάγμεθα, ἀλλ' ἡγεῖσθαι ἑαυτοὺς οὐθέν, ὅπερ ἐσμέν. Καὶ τούτων μὲν ἄλλις. Ἡ δὲ βραδύτης τῶν τιμίων σου γραμμιάτων οὐ δὴ που λελύπηκεν ἡμᾶς. Διὰ τί γάρ, καὶ ἐφ' ᾧ τινι τὸ ἀναγκάζον; Λελύπηκε δὲ (δεῖν γὰρ ἐκκαλύψαι τὰ παριστάμενα), ἢ ἐν τῷ ἄστει διατριβῇ, καὶ ἢ πρὸς τὸν κρατοῦντα φάσις καὶ ἀντίφασις, καὶ ἢ ὑπὸ κέλευσιν ἔξοδος, ἐπὶ τῶν αὐτῶν πάλιν ὄντων
 10 ἡμῶν πρακτικευμάτων, τῆς ὑποχειρίου τῶν ἑτεροδόξων κατοχῆς προσθειήμεν δ' ἄν, καὶ ἢ πρὸς τοῦ οἰκονόμου ἐπ' αὐτοῦ τοῦ κράτους ἀποστολή, συνεστίασις τε καὶ συναπαγωγή. Ταῦτα πάντα λελύπηκεν ἡμᾶς, ὧς τιμιώτατε, καὶ εἴργει ἡμᾶς, σύγγνωθι, ἢ πρὸς ὑμᾶς ἀπάτη καὶ συνανάκρασις καὶ συναναστροφὴ, λῆψις τε καὶ δόσις, καὶ εἴ τι ἄλλο
 15 τῶν φιλικῶν καὶ ἐξ ἔθους. «Ἴνα τί γάρ», φησὶν, «ἡ ἐλευθερία μου κρίνεται ὑπὸ ἄλλης συνειδήσεως». Καὶ ἐπειδὴ ἱκανῶς ὠκονομησάμεν ἐν τοῖς προλαβοῦσι, καὶ ὡς Θεὸς μόνος οἶδε, σὺν πολλῇ διαθέσει καὶ ἐλεημοσύνῃ, δεῖν ἄρτι καὶ οἰκοδομεῖσθαι, καὶ μὴ ἀμφοτέρωθεν ζημιοῦσθαι, μῆτε τὸ ἀλλότριον προλαμβανομένους, καὶ τὸ οἰκεῖον ἀλόγως προέσθαι. Εἰδόσιν ὁ λόγος «Οὐδεὶς δύναται δυοὶ κυρίους δουλεύειν», ἡ ἀλήθεια ἀπεφήνατο. Κύριοί ἐστε καὶ δεσπῶται καὶ καθηγούμενοι τῶν ἰδίων μονῶν καὶ βουλευμάτων, ἡμεῖς δὲ οἱ ταπεινοὶ καὶ ἀλήτμοι ὧδε που παρερριμμένοι διὰ τὸν διωγμὸν. Χαρίσασθε ἡμῖν τὴν ἐλευθερίαν ταύτην, καὶ τὸ τῆς οἰκείους ἐπιστυγνάξιν ἁμαρτήμασι
 25 Καὶ οἶδα μὲν ὅτι λυπηρὸν τὸ γράμμα τῇ τιμιότητί σου, ὥσπερ καὶ ἡμῖν, ἀλλὰ τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγάπης οὐδὲν προτιμότερον, δι' ἣν καὶ ἡμεῖς σὺν τοῖς ἀγίοις πατράσιν ἡμῶν ἐπὶ τῇ ὕβρει Χριστοῦ ἠρνησάμεθα ἃ ἠρνησάμεθα, καὶ προαιρούμεθα ἃ προἰσχόμεθα.

ΡΜΓ' (143) – Τῷ αὐτῷ.

30 Βραχύ τι παρεμνήθη τὸ περὶ ὑμᾶς τοὺς τιμιωτάτους λυπηρὸν τῆς ψυχῆς ἡμῶν, εἴ γε ὡς γεγράφατε ἔχει, καὶ ὑποχωρεῖτε τῆς ἡγουμενι-

142. Στόν ἡγούμενο Βασίλειο.

Ἡ ἀδελφική τιμότητά σου συνηθίζει πάντοτε νὰ μοῦ γράφει περισσότερα ἀπὸ ὅσα ἀξίζω, ἐξυμνώντας μὲ τιμές καὶ ἐπαίνους τὴν μηδαμινότητά μου, ἐγὼ ὅμως ἔχω διδαχθεῖ νὰ μὴ βγαίνω ἀπὸ τὰ ὄριά μου, ἀλλὰ νὰ θεωρῶ τὸν ἑαυτὸ μου μηδέν, πρᾶγμα ποῦ καὶ εἶμαι. Καὶ γι' αὐτὰ βέβαια ἀρκετὰ. Ἡ καθυστέρηση τῶν πολύτιμων γραμμάτων σου δὲν μὲ λύπησε καθόλου. Γιατὶ ἄλλωστε; Καὶ τί ἦταν αὐτὸ ποῦ μᾶς ἀνάγκαζε; Μὲ λύπησε ὅμως (γιατὶ πρέπει νὰ ἀποκαλύψω αὐτὰ ποῦ συμβαίνουν), ἡ διαμονή σου στὴν πόλη, καὶ ὁ λόγος πρὸς τὸν ἄρχοντα, καὶ ὁ ἀντίλογος, καὶ ἡ κατόπιν διαταγῆς ἔξοδος σου, ἀφοῦ βρισκόμαστε πάλι κάτω ἀπὸ τὶς ἴδιες πρακτικὲς ἐνέργειες τῆς κατοχικῆς ἐξουσίας τῶν ἑτεροδόξων, καὶ θὰ μποροῦσα νὰ προσθέσω, καὶ τὴν ἀποστολή σου ἀπὸ τὸν οἰκονόμο στὸ ἴδιο τὸ κράτος καὶ ἡ συνεστίαση καὶ ἡ συμπόρευσή σου μαζί του. Ὅλα αὐτὰ μὲ λύπησαν, τιμώτατε, καὶ μὲ ἐμπόδιζε, συγχώρεσέ με, ἡ ἐκ μέρους σου ἀπάτη καὶ ἀνάμιξη καὶ συναναστροφή καὶ δοσοληψία καὶ ὅ,τι ἄλλο ἀπὸ τὰ φιλικὰ καὶ συνηθισμένα. Καθόσον λέγει· «Γιατὶ ἡ ἐλευθερία μου νὰ κρίνεται ἀπὸ τὴ συνείδηση ἄλλου;»⁹⁰. Καὶ ἐπειδὴ ἀρκετὴ οἰκονομία δείξαμε γι' αὐτὰ ποῦ προηγήθηκαν, καί, ὅπως γνωρίζει μόνο ὁ Θεός, μὲ πολλὴ διάθεση καὶ εὐσπλαγχνία, πρέπει τώρα καὶ νὰ οἰκοδομηθοῦμε καὶ νὰ μὴ ζημιωνόμαστε καὶ ἀπὸ τὶς δύο πλευρές, οὔτε νὰ δεχόμαστε τὸ ξένο, καὶ νὰ ἀπορρίπτουμε τὸ δικό μας. Σ' αὐτοὺς ποῦ γνωρίζουν ὁ λόγος· «Κανένας δὲν μπορεῖ νὰ δουλεύει σὲ δύο κυρίους»⁹¹, εἶπε ἡ ἀλήθεια. Εἴσαστε κύριοι καὶ δεσπότες καὶ καθηγούμενοι τῶν δικῶν σας μοναστηριῶν καὶ ἀποφάσεων, ἐνῶ ἐγὼ ὁ ταπεινὸς καὶ περιπλανώμενος, παραπεταμένος κάπου ἐδῶ ἐξαιτίας τοῦ διωγμοῦ. Χάρισε μου αὐτὴ τὴν ἐλευθερία, καὶ τὴ δυνατότητα νὰ ἀναστενάξω γιὰ τὰ δικά μου ἁμαρτήματα. Καὶ γνωρίζω βέβαια ὅτι τὸ γράμμα μου εἶναι λυπηρὸ στὴν τιμότητά σου, ὅπως καὶ σὲ μένα, ἀλλὰ τίποτε δὲν εἶναι προτιμότερο ἀπὸ τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, γιὰ τὴν ὁποία καὶ ἐγὼ, μαζί μὲ τοὺς ἅγιους πατέρες μας, ἐπειδὴ βριζόταν ὁ Χριστός, ἀρνηθήκαμε αὐτὰ ποῦ ἀρνηθήκαμε, καὶ προτιμοῦμε αὐτὰ ποῦ κρατοῦμε.

143. Στόν ἴδιο.

Παρηγορήθηκε κάπως ἡ λύπη τῆς ψυχῆς μου σχετικὰ μὲ σᾶς τοὺς τιμώτατους, ἐὰν βέβαια ἡ κατάσταση εἶναι ὅπως ἔχετε γράψει, καὶ

κῆς διακρατήσεως. Οὐδεμία γὰρ κοινωνία, ὧ φιλότης, δεδιωγμένοις
καὶ ἀδιώκτοις, καὶ οὐ μόνον ἀδιώκτοις, ἀλλὰ καὶ ὑποτελοῦσι τοῖς διώ-
κταις καθηγεμονιώντων ὧνπερ ἐξουσιάζουσι μοναστηρίων, εἰ μὴ ἄρα
τις κοινωνία ὠμολόγηται φωτὶ πρὸς σκοτός. Ἄλλ' οὐκ ἐνδέχεται, ὡς ὁ
5 ἱερὸς λόγος ἀπεφήνατο. Τὸ γὰρ ἕως τοῦ παρόντος ἐπιδοῦναι ἑαυτοῦς
ἐν τοῖς ἀλοῦσι δι' ὑποπτώσεως ἰατρικῆς, κατὰ τόνδε τὸν τρόπον γέγο-
νε, τὸ λαβεῖν ἡμᾶς ἐγγύας, μήτε λόγῳ, μήτε ἔργῳ, καθ' οἷον δῆποτε
τρόπον ὑπαχθῆναι πάλιν τοῖς ἑτεροδόξοις, καὶ οἷον ἐν μεταχιμῶ
ἐστᾶσι κρατήσεως καὶ οὐ κρατήσεως τῶν μονῶν καὶ τὸ ὅλον εἰπεῖν,
10 ὡς νόμιμον γενέσθαι τὴν ὁμολογίαν διὰ τῆς τῶν ἐναντίων ὑφελκύσεως
καὶ τῶν ἐνισταμένων ἀντιπράξεως. Ἐπ' ἂν δὲ καιρὸς ἦκε τοῦ ζητουμέ-
νου, καὶ τὸ ὁμολογηθὲν οὐκ ἐξνήσθη ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων,
πρὸς ἀκριβεστέραν τῆς προτέρας ὑποπτώσεως ἐξίασιν· ἀλλὰ πάλιν
ἀπαγωγή, καὶ πάλιν ἀπόπτωσις ἐν τε λόγοις καὶ ἔργοις ὡς αὐτὰ τὰ
15 πράγματα μαρτυρεῖ, καὶ τῶν εἰδότην ἀκηκόαμεν, καὶ πάλιν καθηγε-
μόνες ἀπαρασάλευτοι, διὰ τῆς ἄρτι ὑπὸ τοῦ κράτους ὑποδοχῆς καὶ
ἀποστολῆς. Ὁ λόγος δὲ ἐπὶ πάντων τῶν οὕτω πεπραχότων, καὶ γε-
λοῖόν ἐστιν ἄρτι τὸ ἐπιτιμᾶν, μᾶλλον δὲ φρενοβλάβεια τῶν ἐπιτιμώ-
των, καὶ σκινδαλμὸς τῶν εὐσεβούντων, σύγχυσις τε καὶ ἀβλεψία ἐπὶ τῇ
20 Χριστοῦ ὁμολογίᾳ. Δεῖν τοῦ Ἀποστόλου ἀκοῦσαι λέγοντος «Στέλλε-
σθε ὑμᾶς ἀπὸ παντός ἀδελφοῦ ἀτάκτως περιπατοῦντος, καὶ μὴ κατὰ
τὴν παράδοσιν, ἣν παρέλαβον παρ' ἡμῶν»· μᾶλλον δὲ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ
διὰ τοῦ προφήτου βοῶντος «Ἐξέλθετε ἐκ μέσου αὐτῶν, καὶ ἀφορί-
σθητε, καὶ ἀκαθάρτου μὴ ἄπτεσθε», καὶ γὰρ εἰσδέξομαι ὑμᾶς, τοὺς οὕτω
25 διαστελλομένους δηλονότι καὶ μὴ συγχέοντας τὴν Χριστοῦ ὁμολο-
γίαν.

Τί γὰρ φήσουσιν, ὧ τιμιώτατε, ὃ τε τῶν καμῶν ἡγούμενος καὶ ὁ
τοῦ Γουλαίου, σὺν τοῖς ὁμοίως ἄρτι διωχθεῖσιν ἐν τῇ ἐνοστάσει, εἴπερ
ὀρῶσιν ὑμᾶς τοὺς προδοσίᾳ τῆς ἀληθείας κατέχοντας τὰ μοναστήρια,
30 καὶ ἡμᾶς ὑμῖν συναπαγομένους; Τί δὲ ἐν τοῖς ὄρεσι τληπαθοῦντες
κατὰ τὸ διαγμοῦ στενοχωρητικόν; Οὐ στενάξουσιν, οὐκ οἰμώξουσιν,
οὐχ ἡγήσονται παιδιὰν τὴν ὁμολογίαν τοῦ Χριστοῦ; Τί δὲ οἱ ἡγουμε-

92. Α' Κορ. 6, 14.

94. Β' Θεσσ. 6, 14.

93. Μία ἀπὸ τῆς βαθμίδες τῆς μετάνοιας.

95. Ἦσ. 52, 11.

ὑποχωρεῖτε στὸ θέμα τῆς κράτησης τοῦ ἡγουμένου. Γιατὶ καμμιά κοινωνία δὲν ὑπάρχει, ἀγαπητοί, ἀνάμεσα στους διωγμένους καὶ στους διώκτες, καὶ ὄχι μόνο στους ἀδίωκτους, ἀλλὰ καὶ σ' αὐτούς πού εἶναι ὑποτελεῖς στους διώκτες, οἱ ὅποιοι ἡγουμενεύουν στὰ μοναστήρια πού ἐξουσιάζουν, ἐκτὸς βέβαια ἐὰν ἔχει ὁμολογηθεῖ κάποια κοινωνία τοῦ φωτὸς πρὸς τὸ σκοτάδι⁹². Ἀλλὰ δὲν εἶναι δυνατὴ, ὅπως ἀπεκάλυψε ἡ ἀγία Γραφή. Γιατί, τὸ νὰ ἐμπιστεύονται μέχρι τώρα τὸν ἑαυτὸ τους στους ἐχθρούς μὲ θεραπευτικὴ ὑπόπτωση⁹³, ἔγινε μὲ τὸν ἐξῆς τρόπο, μὲ τὸ ὅτι ἐλάβαμε ἐγγυήσεις, ὅτι οὔτε μὲ λόγο οὔτε στὴν πράξη θὰ ὑπαχθοῦν μὲ κανένα τρόπο στους ἑτερόδοξους, καί, κατὰ κάποιον τρόπο, θὰ μένουν στὸ ἐνδιάμεσο μεταξύ τοῦ νὰ κρατοῦν καὶ νὰ μὴ κρατοῦν τίς μονές. Καὶ γιὰ νὰ συνοψίσω, ὅτι θὰ γίνεи νόμιμη ἡ ὁμολογία μὲ τὴ βαθμιαία προσέλευση τῶν ἀντιθέτων, καὶ τὴν ἀντίδραση αὐτῶν πού διαφωνοῦν. Ὅταν ὁμως ἦρθε ὁ καιρὸς τοῦ ζητουμένου, δὲν κατορθώθηκε αὐτὸ πού συμφωνήθηκε μπροστὰ στὸν Θεὸ καὶ στους ἀνθρώπους, γιὰ νὰ θεραπευθεῖ ἀκριδέστερα ἢ προηγούμενη ὑπόπτωση. Ἀντίθετα, καὶ πάλι ἄρχισε ἀπαγωγὴ καὶ πάλι πτώση, καὶ στὰ λόγια καὶ στὰ ἔργα, ὅπως μαρτυροῦν τὰ ἴδια τὰ πράγματα, ἀλλὰ ἀκούσαμε καὶ ἀπὸ αὐτούς πού γνωρίζουν τὴν κατάσταση, καὶ πάλι ἀρχηγοὶ ἀμετακίνητοι, μὲ τὴν πρόσφατη ὑποδοχὴ καὶ ἀποστολὴ τους ἀπὸ τὸ κράτος. Ὁ λόγος βέβαια γιὰ ὅλους αὐτούς πού ἔπραξαν ἔτσι. Καὶ εἶναι γελοῖο τώρα νὰ ἐπιβάλουν ἐπιτίμια, ἢ μᾶλλον φρενοβλάβεια αὐτῶν πού τιμωροῦν, καὶ διχασμὸς τῶν εὐσεβῶν, καὶ σύγχυση καὶ ἀβλεψία πρὸς τὴν ὁμολογία τοῦ Χριστοῦ. Πρέπει νὰ ἀκούσουμε τὸν Ἀπόστολο πού λέγει: «Νὰ ἀποφεύγετε κάθε ἀδελφὸ πού κάνει ζωὴ ἄτακτη, καὶ ὄχι σύμφωνη μὲ τὴν παράδοση πού παρέλαβαν ἀπὸ μᾶς»⁹⁴, ἢ καλύτερα τὸν Θεό, πού μέσω τοῦ προφήτη φωνάζει: «Βγεῖτε μέσα ἀπὸ αὐτούς, καὶ χωριστεῖτε, καὶ μὴ ἀγγίζετε ἀκάθαρτο»⁹⁵, κι' ἐγὼ θὰ σᾶς δεχθῶ, ἐσᾶς δηλαδή πού ξεχωρίζετε ἔτσι καὶ δὲν συγχέετε τὴν ὁμολογία τοῦ Χριστοῦ.

Τί θὰ ποῦν λοιπόν, τιμώτατε, καὶ ὁ ἡγούμενος τῶν κωμοπόλεων καὶ ἐκεῖνος τοῦ Γουλαίου, μαζί μὲ ἐκείνους πού διώχθηκαν μὲ τὸν ἴδιο τρόπο πρόσφατα κατὰ τὴν ἀντίσταση, ἐφόσον βλέπουν ἐσᾶς πού μὲ προδοσία τῆς ἀλήθειας κατέχετε τὰ μοναστήρια, καὶ ἐμᾶς νὰ παρασυρόμαστε μαζί μὲ σᾶς; Καὶ τί νὰ ποῦν αὐτοὶ πού ὑποφέρουν στὰ βουνὰ μὲ τὴ στενοχώρια τοῦ διωγμοῦ; Δὲν θὰ ἀναστενάξουν, δὲν θὰ θρηνησοῦν, δὲν θὰ θεωρήσουν ὅτι ἡ ὁμολογία τοῦ Χριστοῦ εἶναι παιχνίδι; Καὶ τί θὰ κάνουν

νεύσαντες τῶν μοναστηρίων ἀπαρχῆς καὶ διὰ Χριστὸν δεδιωγμένοι
 σὺν ἡμῖν; Οὐ κατασφραγίσονται, ὡς παιγνιῶδές τι πασχόντων ἡμῶν;
 «Μὴ πλανᾶσθε», φησὶν ὁ Ἀπόστολος, «Θεὸς οὐ μυκτηρίζεται». Ἡ ὁ-
 μολογία Χριστοῦ οὐ κεκοίνωται, καὶν τινες οἴωνται ἄλλως φρονεῖν καὶ
 5 λέγειν. Ὡστε, εἰ θούλει, ἀδελφὲ ἠγαπημένε, μεθ' ἡμῶν τῶν ταπεινῶν
 τετάχθαι, ὑποχώρησον τῆς κατοχῆς τοῦ μοναστηρίου, καθὼς καὶ ὑπέ-
 σχον· τοῦτο γὰρ καὶ παρακαλοῦμεν, εἰς τοῦτο καὶ προσευχόμεθα, ἵνα,
 ὡς τὸ ἐντός, οὕτω καὶ τὸ ἐκτός ὀρθόδοξος ὑπάρχῃς, τὴν τιμίαν σου ψυ-
 χὴν σώζων, ἧς οὐδὲν ἀντάξιον τῶν ὀρωμένων. Ὁ κύριος ἀρχιεπίσκο-
 10 πος σὺν ἡμῖν πλείστα προσαγορεύει σε, φιλῶν τὴν σωτηρίαν σου ἄ-
 γαν, ἐπεὶ καὶ οἱ λοιποὶ ἀδελφοί.

ΡΜΔ' (144) – Θεοδώρῳ πατρικίῳ.

Βραδὺς τοῦ καιροῦ τὸ γραμματεῖον, ἀλλ' ὅτι καὶ βράδιον ἠκοντί-
 σθημεν τὴν ἀπενκταίαν ἀκοὴν τῆς ἐπελθούσης συμφορᾶς τῷ ἡμετέρῳ
 15 δεσπότη. Καὶ ὦ τῆς στενακτικῆς ἀπαγγελίας! Ἀπολέλοιπεν ἡμᾶς ἡ
 ποθητὴ κυρία, ἐτμήθης τῆς καλῆς ὁμοζύγου, ἀπερράγης τῆς ἐπαινου-
 μένης σαρκός, ἥπερ φησὶν ὁ ἱερός λόγος «Ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα
 μίαν». Εἰ δὲ μία σὰρξ ὁμολογουμένως, δηλονότι ὁ διαχωρισμὸς τηλι-
 καύτην τὴν πληγὴν ἐνήσει τοῖς χωρισθεῖσιν, οἷαν ποιεῖ μάχαιρα τέ-
 20 μνουσα εἰς δύο τὸν ἕνα ἄνθρωπον. Ἀλγεινὴ ἡ τομὴ τῷ ὄντι, καὶ τὸ
 αἷμα οἴονεϊ ρεῖ κατ' ὀφθαλμοὺς ὑμῶν, καὶ οὐκ ἔστι μάλαγμα ἐπιθεῖναι,
 οὐδὲ καταδέσμον, ὅσον ἐξ ἀνθρωπείας βοηθείας. Ἄλλως ὅτι καὶ ἡ
 ἀπολιποῦσα, οὐχ ὡς ἔτυχε τῶν ὁμοζύγων, ἀλλὰ καὶ λίαν ἐπαινετὴ καὶ
 θαυμασία. Πρῶτον μὲν σὺν ἔχουσα τὸ εὐσεβὲς τῆς πίστεως ἀκλινές, τὸ
 25 φίλανδρον, εἰ καὶ τις ἄλλη, ὅπερ ἀπαιτεῖ πρὸς πάντων ἐν ταῖς συζυγί-
 αῖς ὁ ἱερός Ἀπόστολος. Ἐξ οὗ καὶ ὑπὲρ τῆς κεφαλῆς δεήσεις τε καὶ
 προσευχαί, βοήσεις τε καὶ προσεδρίαὶ Θεῷ, γυμνοποδούσης τῆς μα-
 καρίας ἐν ταῖς νυκτοπορίαις, ὡς ἂν κἀντεῦθεν κάμπτοιτο πρὸς ἔλεον
 Θεός. Τί δὲ τὸ σὺκουρόν, τί δὲ τὸ τεκνοτροφές, τί δὲ τὸ πρὸς τοὺς δού-
 30 λους περιποιητικόν, τό τε ἀπλοῦν τοῦ ἠθους καὶ χαρίεν πρὸς τοὺς
 φίλους, καὶ συναπτικὸν τοῦ γένους, ἀφθονόν τε καὶ πρὸς τὰς ἰσο-
 κλεεῖς, καὶ τὸ περὶ πάντα σεμνοπρεπές τε καὶ κόσμιον, ἅπερ ὑπὲρ

96. Γαλ. 6.7.

97. Γεν. 2,24.

98. Τίτ. 2,4.

αὐτοὶ ποὺ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ἦταν ἡγούμενοι στὰ μοναστήρια, καὶ εἶναι διωγμένοι γιὰ τὸν Χριστὸ μαζὶ μὲ μᾶς, Δὲν θὰ βεβαιωθοῦν ὅτι ἐμεῖς πάσχουμε κάτι τὸ παιδαριῶδες, «Μὴ πλανᾶσθε», λέγει ὁ Ἀπόστολος, «Ὁ Θεὸς δὲν ἐμπαίζεται»⁶. Ἡ ὁμολογία τοῦ Χριστοῦ δὲν εἶναι μάταιη, ἔστω κι ἂν μερικοὶ θέλουν νὰ πιστεύουν καὶ νὰ μιλοῦν διαφορετικά. Ὡστε, ἂν θέλεις, ἀδελφὲ ἀγαπημένε, νὰ συνταχθεῖς μαζὶ μὲ μᾶς τοὺς ταπεινοὺς, ἀποχώρησε ἀπὸ τὴν κατοχὴ τοῦ μοναστηριοῦ, ὅπως ἔχεις ὑποσχεθεῖ. Γιατὶ αὐτὸ σὲ παρακαλοῦμε, καὶ γι' αὐτὸ προσευχόμαστε, ὥστε, ὅπως εἶσαι μέσα, ἔτσι νὰ εἶσαι καὶ ἀπ' ἔξω ὀρθόδοξος, σώζοντας τὴν πολύτιμη ψυχὴ σου, μὲ τὴν ὁποία τίποτε ἀπὸ τὰ ὄρατὰ δὲν εἶναι ἀντάξιο. Ὁ κύριος ἀρχιεπίσκοπος μαζὶ μὲ μένα σοῦ στέλνει πολλοὺς χαιρετισμούς, γιατί θέλει πάρα πολὺ τὴ σωτηρία σου, ὅπως καὶ οἱ ἄλλοι ἀδελφοί.

144. Στὸν πατρίκιο Ⓢ ὄδωρο.

Ἄργησα νὰ στείλω τὸ γράμμα, ἀλλὰ αὐτὸ ὀφείλεται στὸ ὅτι ἀργήσαμε νὰ ἀκούσουμε τὴν ἀπευκταία εἶδηση τῆς συμφορᾶς ποὺ συνέβη στὸν δεσπότη μας. Τί στενόχωρη ἀλήθεια ἀγγελία! Μᾶς ἐγκατέλειψε ἡ ἀγαπητὴ κυρία, ἀποχωρίστηκες ἀπὸ τὴν καλὴ σύζυγο, ἀποκόπηκες ἀπὸ τὴν ἐπαινούμενη σάρκα, γιὰ τὴν ὁποία ἡ ἀγία Γραφὴ λέγει: «Θὰ γίνουν οἱ δύο ἓνα σῶμα»⁷. Ἐφόσον λοιπὸν ἡ σάρκα εἶναι ὁμολογουμένως μία, εἶναι φανερὸ ὅτι ὁ διαχωρισμὸς προκαλεῖ τέτοια πληγὴ σ' αὐτοὺς ποὺ χωρίστηκαν, σὰν αὐτὴν ποὺ κάνει τὸ μαχαίρι κόβοντας τὸν ἓνα ἄνθρωπο σὲ δύο. Τὸ κόψιμο εἶναι πραγματικὰ ὀδυνηρὸ, καὶ τὸ αἷμα τρέχει κατὰ κάποιον τρόπο μπροστὰ στὰ μάτια σας, καὶ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ βάλει κανεὶς κατάπλασμα, οὔτε ἐπιδέσμους, ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀνθρώπινη βοήθεια. Ἐξάλλου αὐτὴ ποὺ ἔφυγε δὲν ἦταν τυχαία σύζυγος, ἀλλὰ πολὺ ἀξιέπαινη καὶ θαυμάσια. Πρῶτον βέβαια ὅτι εἶχε τὴν εὐσέβεια τῆς πίστεως σταθερὴ, τὴν ἀγάπη πρὸς τὸν ἄνδρα της⁸, περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη, τὴν ὁποία ἀπαιτεῖ ὁ ἱερός Ἀπόστολος πρὶν ἀπὸ ὅλα στοὺς συζύγους. Γι' αὐτὸ καὶ ἔκανε δεήσεις γιὰ τὴν κεφαλὴ της, καὶ προσευχὲς καὶ ἐπικλήσεις καὶ ἔμενε ὥρες προσηλωμένη στὸν Θεό, βαδίζοντας ξυπόλητη ἢ μακαρία στὶς νυχτερινὲς πορεῖες, μήπως καὶ μὲ αὐτὲς κάμψει τὴν εὐσπλαγχνία τοῦ Θεοῦ. Τί πάλι ἡ φροντίδα της γιὰ τὸ σπίτι, ἡ ἀνατροφή τῶν παιδιῶν, ἡ περιποίησις τῶν δούλων, τὸ ἀπλό της ἦθος, τὸ ἀνοιχτόκαρδο στοὺς φίλους, τὸ ἐνωτικὸ τοῦ γένους, ἡ ἔλλειψη φθόνου πρὸς τίς ἰσότητες, καὶ ἡ πρὸς ὅλα σεμνοπρέπεια καὶ κοσμιότητα, τὰ

ἐμπλοκίων χρυσέων καὶ διακοσμήσεων μαργαριτῶν καὶ προσόδους
 ποιουμένην καὶ ἐν βασιλείοις αὐλαῖς ὀρωμένην; Ἄλλ' ὅμως οἴχεται
 ταῦτα πάντα, καὶ ἐγενόμεθα, περιπαθῶς εἰπεῖν, ἡμιθνεῖς καὶ ἀπερ-
 ρωγότες μᾶλλον δέ, ψαλμικῶς εἰπεῖν, ὡσεὶ «νυκτικόραξ ἐν οἰκοπέδῳ,
 5 ὡς στρουθίον μονάζον ἐπὶ δάματι», ὀρῶντες τὴν οἰκίαν ἔρημον τῆς
 προστατούσης, τὰ τέκνα πρὸς ὀφθαλμῶν ὑμῶν περικνυκλοῦντα καὶ
 περικνυκλούμενα, οὐκ ἔχοντα ποῦ ἀπερείσιε τὰς χεῖρας, ὅθεν λάβοιεν
 μητρικὸν ποπτυσμόν, γαλουχικὸν ἐμψύχωμα· στεγνὴ ἢ ἐστία, οἶονεὶ
 ἡλίου αὐτὴν ἀπολιπόντος, κελαδεῖ δὲ οὐδεὶς ἐν τε τοῖς ὠσὶ σοῦ τε καὶ
 10 τῶν τέκνων καὶ πάντων τῶν ὑποχειρίων, ἀπούσης ἐκείνης τῆς ὄντως
 καλλοφώνου καὶ τερπούσης τοὺς ἐπαῖοντας τῇ ὡς ἀληθῶς ἐμμελεῖ
 διαλέξει τε καὶ ὑπαντήσει. Ἐλεεινὰ ταῦτα ὄντως καὶ στενακτικά, καὶ
 τροπολογούμενα καὶ διανοσιγενή.

Ἄλλὰ τί πάθωμεν, ὧ δέσποτα; Θεοῦ πρόσταγμά ἐστι, μᾶλλον δὲ
 15 ἀπόφασις, διὰ τοῦ θείου Δαυὶδ ἄδομεν· «Οὐκ ἔστιν ἄνθρωπος, ὃς ζή-
 σεται καὶ οὐκ ὄψεται θάνατον». Οὕτω πᾶς τις ἀπὸ Ἀδὰμ τοῦ προπά-
 τορος ἡμῶν μέχρι τοῦ δεῦρο εἰσελθῶν εἰς τὸν κόσμον διὰ γεννήσεως,
 πάλιν ἔξεισι δι' ἀναλύσεως εἰς τὸ ἐκεῖσε κόσμον ὑψηλότερον τε καὶ θε-
 οειδέστερον. «Σπείρεται», γὰρ φησιν, «ἐν φθορᾷ, ἐγείρεται ἐν ἀφθαρ-
 20 σίᾳ· σπείρεται ἐν ἀτμίᾳ, ἐγείρεται ἐν δόξῃ... σπείρεται σῶμα ψυχικόν,
 ἐγείρεται σῶμα πνευματικόν». Ἰσάγγελοι γὰρ ἐσόμεθα, καὶ υἱοὶ τῆς
 ἀναστάσεως, τοῦ θνητοῦ ὑπὸ τῆς ζωῆς καταποθέντος. Ὁρᾷς, ὧ δέ-
 σποτα, ὅτι, εἰ καὶ ἀπολέλοιπεν ἡμᾶς ἡ κυρία, ἀλλ' εἰς φῶς ἐξελήλυθεν
 ἀπὸ σκότους, καὶ ἀπὸ ζωῆς ἐπικήρου εἰς ἀθάνατον λῆξιν; Ἐκεῖ αὐτὴν
 25 ὄψει μικρὸν ὕστερον, μεταβαίνων καὶ αὐτός. «Ὡστε μὴ λυπώμεθα
 καθὼς καὶ οἱ λοιποὶ οἱ μὴ ἔχοντες ἐλπίδα», ἐλπίζοντες τῇ ἀναστάσει
 βελτιωθῆναι εἰς ἀπήμονα ζωὴν. Εἰς ἑαυτοὺς δὲ μᾶλλον, ὑπομμινήσκω,
 γενώμεθα, καὶ τῆς οἰκίας ἀντεχώμεθα, καὶ τῶν παιδῶν φροντίσωμεν,
 καὶ πρό γε πάντων, τῆς οἰκείας τιμίας ψυχῆς, κατ' ἐκείνην τὴν μακα-
 30 ρίαν, ἀρεταῖς κοσμούμενοι, καὶ τούτῳ χαίροντες, ὅτι παρεπέψαμεν
 ὁμόζυγον ἰκέτιδα πρὸς Θεὸν καὶ ὑπόδειγμα καλοῦ βίου, ἐπαφήσασαν
 ἡμῖν τε καὶ πᾶσι τοῖς γνωρίμοις.

99. Κοσμήματα ποῦ ἔβαζαν οἱ γυναῖκες στὶς πλεξοῦδες τῶν μαλλιῶν τους.
 1. Ψαλμ. 101, 7.

ὅποια ἔκανε ἀντὶ γιὰ χρυσᾶ ἐμπλόκια⁹ καὶ στολίσματα μὲ μαργαριτάρια, καὶ ὅταν ἔκανε ἐξῶδους καὶ ὅταν ἐμφανιζόταν στὶς βασιλικὲς αὐλές; Ἄλλ' ὅμως ὅλα αὐτὰ ἔφυγαν, καὶ γίναμε, γιὰ νὰ μιλήσω μὲ πάθος, μισοπεθαμένοι καὶ τσακισμένοι, ἢ καλύτερα, γιὰ νὰ μιλήσω ψαλμικά, «σὺν νυχτοπούλι πού θρηνεῖ σὲ ἔρημο σπίτι, καὶ σπουργίτι πού ἔχασε τὸν σύντροφό του καὶ μένει μόνο του στὴ στέγη»¹, βλέποντας τὸ σπίτι ἄδειο ἀπὸ ἐκείνην πού τὸ φρόντιζε, τὰ παιδιὰ μποροσᾶ στὰ μάτια σας νὰ σᾶς περικυκλώνουν καὶ νὰ περικυκλώνονται, μὴ ἔχοντας ποῦ νὰ στηρίξουν τὰ χέρια, ἀπὸ ὅπου θὰ πάρουν μητρικὸ χᾶδι, γαλουχικὴ ἐμπύχωση· τὸ σπίτι σκοτεινό, σὺν νὰ τὸ ἐγκατέλειψε ὁ ἥλιος, κανένας δὲν κελαηδεῖ καὶ στὰ αὐτιά τὰ δικὰ σου καὶ τῶν παιδιῶν καὶ ὅλων τῶν ὑποτακτικῶν, ἀφοῦ εἶναι ἀποῦσα ἐκείνη, ἢ πραγματικὰ καλλίφωνη, πού εὐχαριστοῦσε ὄσους τὴν ἐπισκέπτονταν μὲ τὴν πραγματικὰ μελωδικὴ συζήτηση καὶ ὑποδοχὴ. Ὅσα αὐτὰ εἶναι πραγματικὰ θλιβερὰ καὶ προκαλοῦν ἀναστεναγμούς, καὶ ὅταν περιγράφονται καὶ ὅταν τὰ σκέπτεται κανεὶς.

Ὅμως τί νὰ κάνουμε, δέσποτα; Εἶναι διαταγὴ τοῦ Θεοῦ, ἢ καλύτερα ἀπόφαση, πού μέσω τοῦ Δαβὶδ ψάλλουμε· «Δὲν ὑπάρχει ἄνθρωπος ὁ ὅποιος θὰ ζήσει πάνω στὴ γῆ καὶ δὲν θὰ πεθάνει»². Ἔτσι, καθένας, ἀπὸ τὸν προπάτορά μας Ἀδὰμ μέχρι τώρα, πού ἦρθε στὸν κόσμον μὲ γέννηση, θὰ φύγει πάλι μὲ τὴ διάλυση στὸν κόσμον ἐκεῖνον τὸν ὑψηλότερο καὶ θεομορφώτερο. Γιατὶ λέγει· «Σπείρεται φθαρτὸ, ἀνασταίνεται ἀφθαρτο. Σπείρεται ἄδοξο, ἀνασταίνεται ἔνδοξο. Σπείρεται σῶμα ψυχικὸ, ἀνασταίνεται σῶμα πνευματικὸ»³. Γιατὶ θὰ γίνουμε ἴσοι μὲ τοὺς ἀγγέλους καὶ υἱοὶ τῆς ἀνάστασης, ἀφοῦ τὸ θνητὸ καταπωθεῖ ἀπὸ τὴ ζωὴ. Βλέπεις, δέσποτα, ὅτι, ἂν καὶ ἡ κυρία μᾶς ἐγκατέλειψε, ὅμως μετέβει ἀπὸ τὸ σκοτᾶδι στὸ φῶς, καὶ ἀπὸ τὴ φθαρτὴ ζωὴ, σὲ ἀθάνατη κατάληξη; Ἐκεῖ θὰ τὴν δεῖς ὕστερα ἀπὸ λίγο, πηγαίνοντας καὶ σὺ ἐκεῖ. «Ὡστε νὰ μὴ λυπούμαστε, ὅπως κάνουν οἱ ἄλλοι πού δὲν ἔχουν ἐλπίδα»⁴, ἐλπίζοντας ὅτι μὲ τὴν ἀνάσταση θὰ βελτιωθοῦμε σὲ μὰ μακάρια ζωὴ. Σᾶς ὑπενθυμίζω ὅτι πρέπει μᾶλλον νὰ συνέλθουμε καὶ νὰ προσηλωθοῦμε στὸ σπίτι, νὰ φροντίσουμε τὰ παιδιὰ, καὶ πρὶν ἀπὸ ὅλα φυσικὰ τὴν πολύτιμη ψυχὴ μας, κοσμούμενοι, ὅπως ἐκείνη ἢ μακάρια, μὲ ἀρετές, καὶ νὰ χαιρόμαστε γι' αὐτὸ, ὅτι προτέμψαμε σύζυγο, ἢ ὅποια θὰ ἱκετεύει τὸν Θεὸ γιὰ μᾶς, καὶ ἢ ὅποια ἄφησε σὲ μᾶς καὶ σὲ ὅλους τοὺς γνωστούς ὑπόδειγμα καλοῦ βίου.

2. Ψαλμ. 88, 49.

3. Α' Κορ. 15, 43-44.

4. Α' Θεσσ. 4, 13.

ΡΜΕ' (145) – Τῆ Τουρμαρχίση τῆς Ἑλλάδος.

Ὅσον ἀπὸ λόγου ἀσυννοψίσεως, οὐκ ἐμέλλομεν ἐπιστέλλειν τῆ
 τιμιότητί σου, ἄγνωστοι ἀλλήλοις καὶ ἀσυνήθεις, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐκ
 θεοφιλοῦς προσώπου καὶ ἐγνωσμένου ἡμῖν, λέγω δὴ τῆς ἀγχιστευού-
 5 σης σοι πανευφήμου Πατρικίας καὶ τῆς ταύτης κυρίας εὐλογημένης
 θυγατρὸς, ἢ προτροπῆ, εἶτα καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ γραμματηφόρου Ἰγνα-
 τίου, τοῦ πνευματικοῦ ἡμῶν υἱοῦ, ἢ πρὸς ἡμᾶς σου τοὺς ταπεινοὺς
 προσηγορία ἐγεγόνει, ἀναγκαίως ἤλθομεν ἐπὶ τὸ γράψαι λόγον παρα-
 κλήσεως τῆ τετραχωμένη σου ψυχῆ, ἐκ τοῦ συμπεσόντος αὐτῇ τε-
 10 θνεῶτος ἐν τῷ πολέμῳ. Ἀλλὰ ποῖον ἂν καὶ ἐξευρεθείη φάρμακον
 παραμυθίας εἰς ἴασιν τῆς δυσιάτου πληγῆς; Ὡ τῆς καὶ ἐν ἀκοῇ μόνη
 ἐξηγορουμένης τυμφορᾶς! ὦχετο ἔντιμον σπέρμα, μητροῦς ὀφθαλ-
 μός, ἐγκάρδιον σπλάγχχνον, κλάδος εὐφυῆς, ὄλον δι' ὄλου τῆς τεκού-
 σης τὸ φῶς, φέρον τοὺς πατρώους ἐν ἑαυτῷ χαρακτῆρας καὶ τὴν ἐρη-
 15 μίαν τῆς χηρείας καθ' ὅσον οἶόν τε ὑποτεμνόμενον, καὶ ὄλου τοῦ θίου
 ὄν παραμύθιον, κατὰ τε τὴν ἰδίαν ἐστίαν καὶ τοὺς ἀφ' αἵματος. Καὶ τί
 γέγονεν, Ἀπέπτη τῶν μητρικῶν ὀφθαλμῶν, ἐξεκόπη τῆς ἀγαθῆς ρί-
 ζης, καὶ οὐδὲ κατ' ὀφθαλμοὺς ὁ θάνατος, ἐφ' ᾧ καὶ παρηγορίαν διὰ
 τῶν ἐξοδίων ρημάτων καὶ τῆς ὀσίας ταφῆς ἐρανίζονται οἱ τοὺς οἰκεί-
 20 οὺς προπέμποντες. Νῦν δέ, μετὰ τῶν ἄλλων, ἀφηρέθημεν καὶ τῆσδε
 τῆς παρακλήσεως, τοῦ ἀγαθοῦ ἔρονος μαχαίρα πολεμικῆ τμηθέντος.
 Ὡ τῆς ἐλεινῆς τραγωδίας! ὦ τῆς ἀπαρακλήτου συμπτώσεως! Ἀστα-
 τεῖ ἄριτι ὁ νοῦς ἀναθεωρῶν τὸ πάθος, ποῦ καὶ πῶς ὑπήρχθη, κατὰ
 ποῖον μέλος ἢ φονία χεῖρ ἐτάθη, κατὰ τίνα τόπον πεσὼν ἀπέπνει ἄρα
 25 θᾶπτον, ἄρα ἐκ μιᾶς πληγῆς, ἄρά τι ἐπειπῶν; Φεῦ τῆς ἱστορίας! Ἀβά-
 λε τῆς ὥρας ἐκείνης! Ἀπεστείλαμεν μετ' ἐλπίδος χρηστῆς τὸν θησαυ-
 ρόν, καὶ ἐτρογγήσαμεν ἀπαραμύθητον ὀδυρμόν.

Καὶ τί ἂν τις εἴποι ἄξιον ἐλεινολογῶν τὸ πάθος; Τάχα σοι καὶ ὁ
 ἥλιος στυγνός, καὶ ὁ ἀῆρ κατηφής, καὶ ἡ θάλασσα οὐχ ἠδεῖα, καὶ ἡ γῆ
 30 οὐχ ἐφετή, καὶ ὁ οὐρανὸς ἐπαχθής, οὐκ ἔχων σου τὸν νοσητὸν ἀστέρα.
 Τοσαῦτα καὶ ἔτι πλείω τούτων τὰ κραδαίνοντά σου τὴν ψυχὴν, καὶ
 συνέχοντα τὴν καρδίαν, καὶ προχέοντα τὰ θερμὰ δάκρυα, καὶ ἀναπέμ-

145. Στὴν πυργοδέσποινα τῆς Ἑλλάδος.

Ἐκ τῆς ἀδυναμίας νὰ διατυπώσω τὰ λόγια μου συνοπτικά, δὲν ἐπρόκειτο νὰ γράψω στὴν ἐντιμότητά σου, ὄντας ἄγνωστοι μεταξύ μας καὶ ἀσυνήθιστοι, ἐπειδὴ ὅμως ἡ προτροπὴ ἔγινε ἀπὸ πρόσωπο θεοφιλὲς καὶ γνωστὸ σὲ μένα, καὶ ἐννοῶ τὴν φημισμένη συγγενῆ σου Πατρικία, καὶ ἀπὸ τὴν εὐλογημένη κυρία θυγατέρα της, καὶ ἔπειτα καὶ ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν γραμματοκομιστὴ Ἰγνάτιο τὸν πνευματικὸ υἱὸ μου, μὲ τὸν ὁποῖο μεταφέρθηκε ὁ χαιρετισμὸς σου σὲ μένα τὸν ταπεινὸ, κατ' ἀνάγκη ἀποφάσισα νὰ γράψω λόγια παρηγοριᾶς στὴν καταπονεμένη ψυχὴ σου ἀπὸ τὸν θάνατο ἐκείνου ποὺ ἔπεσε στὸν πόλεμο. Ἄλλὰ ποῖο φάρμακο παρηγοριᾶς θὰ μπορούσε νὰ βρεθεῖ, ποὺ νὰ θεραπεύσει τὴν δυσκολοθεραπευτὴ πληγὴ σου; Πόσο μεγάλη συμφορὰ καὶ μόνο ποὺ ἀκούεται σὸ αὐτί! Ἐφυγε τὸ ἐντιμὸ σπέρμα, τὸ μητρικὸ μάτι, τὸ σπλάγχνο τῆς καρδιᾶς, τὸ εὐφυὲς κλωνάρι, τὸ φῶς γενικὰ αὐτῆς ποὺ τὸν γέννησε, ποὺ ἔφερε στὸν ἑαυτὸ του τὰ γνωρίσματα τοῦ πατέρα του, καὶ ἔσπαγε, ὅσο ἦταν δυνατὸ, τὴ μοναξιά τῆς χηρείας, καὶ ἦταν παρηγοριὰ ὅλης τῆς ζωῆς, καὶ τῆς δικῆς του οἰκογένειας καὶ τῶν συγγενῶν του ἐξ αἵματος. Καὶ τί ἔγινε; Πέταξε ἀπὸ τὰ μάτια τῆς μητέρας, κόπηκε ἀπὸ τὴν καλὴ ρίζα, καὶ ὁ θάνατος δὲν ἔγινε μπροστὰ στὰ μάτια, πρᾶγμα ἀπὸ τὸ ὁποῖο παίρνουν παρηγοριὰ μὲ τὰ ἐπικήδεια λόγια καὶ τὴν ὅσια ταφὴ αὐτοὶ ποὺ προπέμπουν τοὺς οἰκείους τους. Τώρα ὅμως, μαζί μὲ τὰ ἄλλα, στερηθήκαμε καὶ αὐτὴν τὴν παρηγοριὰ, ἀφοῦ τὸ καλὸ βλαστάρι κόπηκε μὲ πολεμικὸ σπαθί. Τί ἀξιολύπητη πραγματικὰ τραγωδία! τί ἀπαρηγόρητη σύμπτωση! Σαλεύει αὐτὴ τὴ στιγμὴ ὁ νοῦς φέρνοντας στὴ μνήμη του τὸ πάθημα, ποῦ καὶ πῶς συνέβη, σὲ ποῖο μέλος ἀπλώθηκε τὸ φονικὸ χέρι, καὶ μὲ ποιὸν τρόπο ξεψύχησε πέφτοντας. Ἄραγε ξεψύχησε γρήγορα, ἄραγε μὲ ἓνα χτύπημα, ἄραγε τί νὰ εἶπε πέφτοντας; Ἀλλοίμονό μας γιὰ τὸ θλιβερὸ τῆς ἱστορίας! Ἀλλοίμονό μας γιὰ τὴν ὥρα ἐκείνη! Στείλαμε μὲ καλὲς ἐλπίδες τὸν θησαυρὸ, καὶ τρυγήσαμε ἀπαρηγόρητο πόνον.

Καὶ τί θὰ μπορούσε νὰ πεῖ κανεὶς ἄξιο θρηνολογώντας τὸ πάθημα; Γιὰ σένα καὶ ὁ ἥλιος ἀκόμα εἶναι μισητός, καὶ ὁ ἀέρας κατηφής, καὶ ἡ θάλασσα ὄχι εὐχάριστη, καὶ ἡ γῆ ὄχι ἐπιθυμητή, καὶ ὁ οὐρανὸς καταθλιπτικός, ἀφοῦ δὲν ἔχει τὸ νοητὸ σου ἀστέρι. Τόσα καὶ ἀκόμα περισσότερα ἀπὸ αὐτὰ ταράζουν τὴν ψυχὴ σου, καὶ σφίγγουν τὴν καρδιά σου, καὶ χύνουν τὰ καυτὰ δάκρυα, καὶ ἐκπέμπουν τὰ μεγαλόφωνα κλάματα, καὶ

ποντα τὰς οἰμωγὰς, καὶ ἔξαποροῦντα καὶ αὐτοῦ τοῦ ζῆν. Ἄλλὰ δεῦρο, κυρία, δεῦρο, ἀναψύχῃσον· καιρὸς γὰρ ἀνακλήσεως ἀνοιξόν σου τὰ ὦτα, ἐπακροωμένη τῶν θείων φωνῶν. «Ἄνθρωπος ὡσεὶ χόρτος αἱ ἡμέραι αὐτοῦ, ὡσεὶ ἄνθος τοῦ ἀγροῦ, οὕτως ἐξανθήσει». – «Οὐκ ἔστιν 5 ἄνθρωπος ὃς ζήσεται, καὶ οὐκ ὄψεται θάνατον». – «Εἰ πιστεύομεν ὅτι Ἰησοῦς ἀπέθανε καὶ ἀνέστη, οὕτω καὶ ὁ Θεὸς τοὺς κοιμηθέντας διὰ τοῦ Ἰησοῦ ἄξει σὺν αὐτῶ». Οὐ τοίνυν λοιπὸν ἀπολώλαμεν τὸν υἱόν, ἀλλὰ μικρὸν ὕστερον, ἡνίκα ἢ ἐσχάτη σάλπιγξ φωνήσει, ἀναστήσεται εἰς ἀπάντησιν τοῦ Κυρίου εἰς ἀέρα, κάκει αὐτὸν ὀψόμεθα Ἐπλήγη 10 καιρίαν ἐνταῦθα πληγὴν, ἀλλ' ἐκεῖσε ἀνίας αἰωνίου οὐ πειραθήσεται, Χριστὸν ἐνδεδυμένος διὰ τοῦ βαπτίσματος, τὴν τε πίστιν ὀρθόδοξον ἐσχηκώς, καὶ οὕτω ἐμπλησθεὶς τῶν τῆδε ἡδέων, ὅσον ἄκρω τῷ δακτύλῳ ἀπογεύσασθαι διὰ τὴν νεότητα. Οὐ χάριν πιστεύομεν καὶ τῶν ὡς ἀνθρώπῳ αὐτῷ παρεωραμένων καὶ πεπλημμελημένων, διὰ τὸν 15 τοιοῦτον ἄωρον καὶ ἄδικον θάνατον συγχώρησιν λήψεσθαι. Πόσων γὰρ ἔμελλεν, ὦ κυρία, ἐπιμένων τῇ σαρκὶ ἐμφορηθῆναι κακῶν; Ἡ οὐ δοκεῖ σοι ὅτι ὁ τῆδε βίος πειρατήριον τῷ ἀνθρώπῳ καθέστηκε, συζύγου λῆψις, τέκνων κτησίς, δούλων καὶ ἄλλων τῶν κατὰ τὸν βίον χρησιμευόντων περιουσία, προσθειὴν δ' ἂν καὶ ἐπιγείου κλέους πρόοδος; 20 Ὡν ἀπάντων τῷ Θεῷ προσοικειούμενος καὶ ὀλίγα ραντισθεὶς ἐκ τῆς ἀλμυρᾶς τοῦ βίου τρικυμίας τὴν ψυχὴν, πολλὴν ἔξει τῆς ψυχῆς τὴν ἐλευθερίαν.

Ἐντεῦθεν τοιγαροῦν, ἄνες, ἄφες, δέσποινα, τὸ ἀπαρηγόρητον λυπηρόν, πῆξον ὄρον τῷ πάθει διαρκῆ, «Θῦσον τῷ Θεῷ θυσίαν αἰνέσεως», ἀνθομολογήσεως, εἶπε μετὰ τοῦ μακαρίου Ἰώβ. «Ὁ Κύριος ἔδωκεν, ὁ Κύριος ἀφείλετο· ὡς τῷ Κυρίῳ ἔδοξεν, οὕτω καὶ ἐγένετο». Φθέγξαι τὰ Δαυὶδ· «Ἐπίστρεψον, ψυχὴ μου, εἰς τὴν ἀνάπαυσίν σου». Ψυχὴ γὰρ σου, ἢ τοῦ υἱοῦ ἀποδίωσις πρὸς δὲ τὴν χηρείαν ἀναβλέπουσα ἀνάκραξον· «Κύριος ἐμοὶ βοηθός οὐ φοβηθήσομαι τί ποιήσει 30 μοι ἄνθρωπος». Οὕτω γὰρ διατεθειμένη ἑαυτήν, πρῶτον μὲν Θεὸν εὐφραίνει ὡς ἀνθαιρέτως θυσίαν, κατὰ Ἀβραάμ, τὸν υἱὸν προσφέρουσα. Εἶτα καὶ αὐτῷ τῷ φιλότατῳ τέκνῳ χάριση τὰ κράτιστα, ὁρῶντί σε εὐχαρίστως φέρουσαν. Τοῖς τε ἄλλοις ἅπασιν ὑπόδειγμα ὑπομονῆς ἀγαθῆς καταστήσειας ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ὃν εὐχόμεθα

5. Ψαλμ. 102, 15.

6. Ψαλμ. 88, 49.

7. Α' Θεσσ. 4, 14.

8. Ὅπ. π. 4, 17.

9. Ψαλμ. 49, 14.

10. Ἰώβ 1, 21.

11. Ψαλμ. 114, 7.

12. Ψαλμ. 117, 6.

ὁδηγοῦν ἀκόμα καὶ στὴ στέρηση τῆς ζωῆς. Ἄλλα ἔλα, κυρία, ἔλα, πάρε θάρρος, γιατί εἶναι καιρὸς ἀναθάρησης. Ἔνοιξε τὰ αὐτιά σου ἀκούοντας τὰ θεῖα λόγια: «Τοῦ ἀνθρώπου οἱ μέρες μοιάζουν μὲ χορτάρι. Ἀνθίζει σὰν τὸ ἄνθος τοῦ χωραφιοῦ»⁵. «Δὲν ὑπάρχει ἄνθρωπος, ποῦ θὰ ζήσει πάνω στὴ γῆ καὶ δὲν θὰ πεθάνει»⁶. «Ἐὰν πιστεύουμε ὅτι ὁ Ἰησοῦς πέθανε καὶ ἀναστήθηκε, ἔτσι καὶ ὁ Θεὸς μὲ τὸν Ἰησοῦ θὰ φέρει μαζί του ἐκείνους ποὺ κοιμήθηκαν»⁷. Λοιπὸν δὲν χάσαμε τὸν υἱό, ἀλλὰ ὕστερα ἀπὸ λίγο, ὅταν σαλπίζει ἡ τελευταία σάλπιγγα, θὰ ἀναστηθεῖ, γιὰ νὰ προῦπαντήσῃ τὸν Κύριο στὸν ἀέρα⁸, καὶ ἐκεῖ θὰ τὸν δοῦμε. Δέχθηκε ἐδῶ θανατηφόρο πλήγμα, ἀλλὰ ἐκεῖ δὲν θὰ δοκιμαστῆ ἀπὸ πόνου αἰώνιο, ἀφοῦ εἶναι ντυμένος τὸν Χριστὸ μὲ τὸ βάπτισμα, καὶ δέχθηκε τὴν ὀρθόδοξη πίστη, καὶ δὲν ἀπόλαυσε τὰ εὐχάριστα τῆς ἐδῶ ζωῆς, παρὰ μόνο ὅσο γιὰ νὰ τὰ γευθεῖ μὲ τὴν ἀκρὴ τοῦ δακτύλου του ἐξαιτίας τῆς νεότητάς του. Γι' αὐτὸ πιστεύουμε, ἀκόμα καὶ ἀπὸ αὐτὰ ποὺ περιέβλεψε καὶ ἔσφαλε σὰν ἄνθρωπος θὰ συγχωρηθεῖ ἐξαιτίας αὐτοῦ τοῦ παράκαιρου καὶ ἀδικου θανάτου. Γιατί μὲ πόσα κακὰ, κυρία, παραμένοντας στὴ σάρκα δὲν ἐπρόκειτο νὰ γεμίσει; Ἡ δὲν νομίζεις, ὅτι αὐτὴ ἡ ζωὴ κατάντησε δοκιμαστήριο γιὰ τὸν ἄνθρωπο; Παντρειά, ἀπόκτηση παιδιῶν, ἀφθονία δούλων καὶ ἄλλων ποὺ χρησιμεύουν στὴ ζωὴ, θὰ μπορούσα ἀκόμα νὰ προσθέσω καὶ πρόοδος τῆς ἐπίγειας δόξας. Ἀντὶ ὅλων αὐτῶν, κάνοντας φίλο τοῦ τὸν Θεὸ καὶ δοκιμάζοντας λίγα ἀπὸ τὴν ἀλμυρὴ τρικυμία τῆς ζωῆς στὴν ψυχὴ του, θὰ ἔχει μεγάλη ἐλευθερία τῆς ψυχῆς του.

Ἔστερα ἀπὸ αὐτὰ λοιπὸν, χαλάρωσε, ἄφησε, δέσποινα, τὴν ἀπαρηγόρητη λύπη, βάλε τέρμα διαρκὲς στὸ πάθος, «Πρόσφερε στὸν Θεὸ θυσία δοξολογίας»⁹, εὐχαριστίας, πὲς μαζί μὲ τὸν μακάριο Ἰώβ: «Ὁ Κύριος μοῦ τὸν ἔδωσε, ὁ Κύριος τὸν πῆρε. Ἔγινε ὅπως φάνηκε καλὸ στὸν Θεό»¹⁰. Πὲς τὰ λόγια τοῦ Δαβίδ: «Γύρισε, ψυχὴ μου στὴν ἀνάπαυσή σου»¹¹, καθόσον ψυχὴ σου εἶναι ὁ θάνατος τοῦ υἱοῦ σου, καὶ ἀποβλέποντας πρὸς τὴ χρεία σου ἀναφώνησε: «Ὁ Κύριος εἶναι βοηθός μου· δὲν θὰ φοβηθῶ ὅ,τι κ' ἂν μοῦ κάνει ὁ ἄνθρωπος»¹². Γιατί, ἂν φερθεῖς ἔτσι, πρῶτον θὰ εὐχαριστήσῃς τὸν Θεό, ἐπειδὴ προσφέρεις ἐκούσια θυσία τὸν υἱὸ σου, σὰν τὸν Ἀβραάμ. Ἔπειτα καὶ στὸ πολυαγαπημένο σου παιδί θὰ χαρίσεις τὰ καλύτερα, βλέποντάς σε νὰ ὑποφέρεις τὸ πρᾶγμα μὲ εὐχαρίστηση, καὶ σὲ ὅλους τοὺς ἄλλους θὰ δώσεις παράδειγμα καλῆς ὑπομονῆς, μὲ τὴ χάρη τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου μας, τὸν ὁποῖο παρακαλοῦμε, ἀγγίζοντας τὴν καρδιά σου «μὲ εὐσπλαγχνία καὶ συμ-

ἀψάμενόν σου τῆς καρδίας «ἐν ἐλέει καὶ οἰκτιρμοῖς», ἐμποιῆσαί σοι φῶς εὐπαρηγόρητον, διατελέσαι τε τὴν ζωὴν σου εἰρηνεύουσαν, κάνταῦθα ἀραμένην θεοτελῆ θίον, καταξιῶσαι τῆς τε τοῦ υἱοῦ σου συνοψίσεως καὶ συναγαλλιιάσεως αἰωνίου.

5 ΡΜΖ' (146) –. Τῇ ἀδελφότητι Πελεκήτης.

Λυπηρόν μὲν τὸ συμβεβηκὸς τῇ τιμιότητι ὑμῶν, ἀδελφοὶ καὶ πατέρες. Πῶς γὰρ οὐ, ὅτι τὸν ποιμένα ὑμῶν ἀποβεβλήκατε, καὶ ἐγένεσθε ὡς ποιμνιον ἠπορημένον, καὶ ταῦτα ἐν ἡμέραις τοιαύταις, ἐφ' αἷς λύκοι βαρεῖς ἐπὶ τὰ ποιμνία τοῦ Χριστοῦ ἐπερχόμενοι, καὶ συλαγωγεῖν
10 ψυχὰς σοφιζόμενοι; Ἄλλ' ὅμως ἐπειδὴ παρὰ Θεοῦ τὸ συμβάν, καὶ παρ' αὐτοῦ προσελήφθη ὁ ποιμὴν ὑμῶν, καθ' ὃν καιρὸν ἦδει τὸ συμφέρον ἀμφοτέρων, ὃ τὰ πάντα ἐν τῷ αὐτοῦ σοφίᾳ διοικῶν Κύριος, εὐχαριστητέον, καὶ οὐκ ἀγανακτητέον. «Αὐτὸς γὰρ ἔδωκεν, αὐτὸς καὶ προσελάβετο, καὶ ὡς τῷ Κυρίῳ ἔδοξεν, οὕτω καὶ ἐγένετο». Τί οὖν ἐστι
15 τὸ ἐπιζητούμενον; Ἴνα εἰς ἐαυτοὺς ἄρτι γένησθε, καὶ καθὼς ἠρετίασθε ἐλέσθαι ποιμένα τὸν κύριον Σέργιον τὸν εὐλαδέστατον ἀδελφὸν ἡμῶν, εἴπερ μὴ ἐστὶ τι πρὸς τὸν κύριον Μακάριον τὸν πνευματικὸν ἡμῶν πατέρα ἐνδοιάζον, ἐπιμεῖνητε εὐθυνόμενοι καὶ ἀρχόμενοι ὑπ' αὐτοῦ, οὐ¹³ ἐξελέξασθε πνευματικοῦ πατρός, εἰς ἐπισύστασιν ὑμῶν θεό-
20 σωστον, καὶ εἰς ἀποπεραίωσιν θίου θεοκλινοῦς, ὡς ἂν τὴν ζάλην τῶν αἵρετικῶν πνευμάτων διαφύγοιτε καὶ εἰς λιμένα σωτηρίας ἐμβιδάξοισθε, εἰς τὸ μὴ βλασφημηθῆναι δι' ὑμᾶς τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, μᾶλλον δὲ δοξασθῆναι, κατὰ τὴν προκρατήσασαν εὐαγῆ διαγωγὴν τῆς ζωῆς ὑμῶν. Σὺ δέ, ἀδελφέ ἀγαπητέ, οὐκ ἔξω τοῦ εἰκότος πέπραχας, ἐπ' ἂν
25 οὕτως ἐγένετο, κατεληλυθὼς ἐκ τῆς ὀπῆς τῆς πέτρας καὶ ἠγησάμενος τῶν ἀδελφῶν Καὶ γὰρ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς συγκαταβάσει χρησάμενος, τὸ τῆς οἰκονομίας ἐξετέλεσε μυστήριον ἐπὶ σωτηρίᾳ τοῦ παντός

Στῆθι, οὖν, καθὸ κέκρικας καὶ κέκριται ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν, ἕως
30 ἡμέρας ἀναδείξεως τοῦ ἱεροῦ ἡμῶν ἀρχιερέως, καὶ τότε γενήσεται ὁ δεῖ γενέσθαι νομιμώτερόν τε καὶ κανονικώτερον. Ἔως δὲ ἂν μὴ παρῆ καιρὸς ἐπιζητούμενος, ἠγοῦ τῶν ἀδελφῶν, καὶ κατενοδοῦ ἐν Κυρίῳ,

13. Ψαλμ. 102, 4.

14. Ἰωβ 1, 21.

πάθεια»¹³, νὰ βάλει μέσα σου φῶς εὐκολοπαρηγόρητο, καὶ τὴ ζωὴ σου νὰ τὴν τελειώσεις εἰρηνικά, καὶ φεύγοντας ἀπὸ ἐδῶ νὰ σὲ καταστήσει ἄξια τῆς ζωῆς κοντὰ στὸν Θεό, καὶ νὰ συναντήσεις τὸν υἱό σου καὶ νὰ χαίρεσαι μαζί του αἰῶνια.

146. Στὴν ἀδελφότητα τῆς Πελεκήτης.

Εἶναι λυπηρὸ βέβαια αὐτὸ πού συνέβη στὴν ἐντιμότητά σας, ἀδελφοὶ καὶ πατέρες. Πῶς δηλαδὴ ὄχι, ἀφοῦ ἀπομακρύνετε τὸν ποιμένα σας, καὶ γίνατε σὰν ποίμνιο ἐγκατελειμμένο, καὶ μάλιστα σὲ μέρες τέτοιες, πού λύκοι ἄγριοι, ὀρμώντας σὰ ποίμνια τοῦ Χριστοῦ, μηχανεύονται τρόπους νὰ λαφυραγωγῆσουν ψυχές; Ἄλλ' ὅμως, ἐπειδὴ αὐτὸ πού συνέβη προέρχεται ἀπὸ τὸν Θεό καὶ ὁ ποιμένας σας προσλήφθηκε ἀπὸ αὐτόν, σὲ καιρὸ πού γνώριζε τὸ συμφέρον καὶ τῶν δύο, ὁ Κύριος πού μὲ τὴ σοφία του διοικεῖ τὰ πάντα, πρέπει νὰ τὸν εὐχαριστεῖτε καὶ νὰ μὴ ἀγανακτεῖτε: «Γιατὶ αὐτὸς τὸν ἔδωσε, αὐτὸς καὶ τὸν προσέλαβε, καὶ ὅπως φάνηκε καλὸ στὸν Κύριο, ἔτσι καὶ ἔγινε»¹⁴. Ποιὸ λοιπὸν εἶναι τὸ ζητούμενο; Νὰ ἔρθετε τώρα στὸν ἑαυτὸ σας καὶ ὅπως προτιμήσατε νὰ ἐκλέξετε ποιμένα τὸν κύριο Σέργιο, τὸν εὐλαδέστατο ἀδελφό μας, ἐὰν φυσικὰ δὲν ὑπάρχει κανένας ἐνδοιασμός ἀπὸ τὸν πνευματικὸ σας πατέρα κύριο Μακάριο, νὰ ἐπιμείνετε νὰ κατευθύνεστε καὶ νὰ διοικεῖστε ἀπὸ αὐτόν, τὸν ὁποῖο διαλέξατε ὡς πνευματικὸν πατέρα σας πρὸς ἐποικοδόμησὴ σας θεόσωτη καὶ πρὸς ἀποπεράτωση τῆς στηριγμένης στὸν Θεὸ ζωῆς, γιὰ νὰ μπορέσετε νὰ διαφύγετε τὴν παραζάλη τῶν αἰρετικῶν πνευμάτων καὶ νὰ μπεῖτε στὸ λιμάνι σωτηρίας, γιὰ νὰ μὴ βλασφημηθεῖ ἕξαιτίας σας τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, ἢ καλύτερα γιὰ νὰ δοξασθεῖ, σύμφωνα μὲ τὴν προηγούμενη ἄμεμπτη ζωὴ σας. Καὶ σύ, ἀγαπητὲ ἀδελφέ, δὲν ἐνήργησες ἔξω ἀπὸ αὐτὸ πού ἔπρεπε ὅταν συνέβη αὐτό, κατεβαίνοντας ἀπὸ τὴν τρύπα τῆς πέτρας καὶ ἀναλαμβάνοντας τὴν ἡγεσία τῶν ἀδελφῶν. Γιατὶ καὶ ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστός, χρησιμοποιοῦντας συγ-7 κατάβαση, πραγματοποίησε τὸ μυστήριον τῆς οἰκονομίας γιὰ τὴ σωτηρία τοῦ σύμπαντος.

Στάσου λοιπὸν, ὅπως ἀποφάσεις καὶ ἀποφασίστηκε καὶ ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς, μέχρι τὴν ἡμέρα τῆς ἀνάδειξης τοῦ ἱεροῦ μας ἀρχιερέα, καὶ τότε θὰ γίνῃ αὐτὸ πού εἶναι νομιμώτερο καὶ κανονικώτερο νὰ γίνῃ. Ὅσο δὲν ἔρχεται ὁ καιρὸς ὁ κατάλληλος, συνέχισε νὰ καθοδηγεῖς τοὺς ἀδελφούς καὶ νὰ τοὺς κατευοδώνεις μὲ τὴ χάρη τοῦ Κυρίου, γιὰ τὴν θὰ

ὡς λόγον ἀποδώσων ὑπὲρ τῶν ψυχῶν αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ ὡς τὸν ὑπὲρ αὐτῶν μισθὸν κομιούμενος. Καθ' ὅσον γὰρ μέγας ζυγὸς τῆς προστασίας, κατὰ τοσοῦτον καὶ πολὺμισθος. Μόνον ἔχε ὀφθαλμοὺς τοῦ ὄρα^ν, καὶ ὠτα τοῦ ἀκούειν, καρδίαν ἄγρυπνον καὶ θεοζήτητον, ἔξιν ποιμαν-
 5 τικήν, λόγον διδασκαλικόν, εὐρυθμον ἦθος, εὐσημον στάσιν καὶ θάσιν, ὁ λόγος δι' ὅλου ὑπὸ τοῦ λόγου συντηρούμενος καὶ διευθυνόμενος. Καὶ μακάριος εἶ ἀποστολικὸν ἔργον διατελῶν. Καὶ γὰρ ὁ Κύριος ἀπόδειξιν τῆς εἰς αὐτὸν φιλίας προύχουσαν ὑπέδειξε τῷ κορυφαίῳ τῶν ἀποστόλων Πέτρῳ τὴν ποιμαντικὴν ράβδον· «Εἰ φιλεῖς με», γὰρ
 10 φησι, «πλέον τούτων, Πέτρε, ποιμαίνε τὰ πρόβατά μου». Ποιμαίνε οὖν τὰ πρόβατα Κυρίου, ἀσφαλιζόμενος αὐτὰ ἐν τῇ μάνδρα τῆς Ὁρθοδοξίας, καὶ ἐκτρέφων αὐτὰ εἰς γλῶσσην τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ, καὶ κατασκη· ἴν ἐπὶ ὕδατος ἀναπαύσεως τοῦ θελήματος αὐτοῦ. Βλέπε μὴ ποι-
 ὑφαρπαγῆς ἢ αὐτός, ἢ τῶν σαντοῦ τι προβάτων, ὑπὸ τῶν αἰρετικῶν
 15 θηρῶν. Ἀρκεῖ τὰ προλαβόντα ἐν τοῖς προλαβοῦσι. Νῦν δὲ ἀσφαλῶς περιπατήσωμεν καὶ ἀνεμπτότως, πάντα δεύτερα ἠγούμενοι, καιροῦ καλοῦντος, καὶ αὐτὰ τὰ σώματα, μὴ ὅτι γε ἄλλο τι τῶν φθειρομένων, ὑπὲρ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ, οὗ ἢ εἰρήνη βραβεύει τὰς καρδίας ὑμῶν καὶ τὰ νοήματα ὑμῶν, καὶ κατευθύναι τὴν ὁδὸν ὑμῶν ἐν Χριστῷ Ἰη-
 20 σοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν

PMZ' (147) – Κατηχητικὴ πρὸς τοὺς ἑαυτοῦ μαθητάς.

Τῆς ἱερᾶς Τεσσαρακοστῆς ἤδη ἐπιούσης, εὐκαιρον ἠγησάμην φθέγγασθαι πρὸς ὑμᾶς, ὡς τέκνα ἠγαπημένα, καὶ ἀδελφοὶ τιμιώτατοι, καίτοιγε ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου παρακαλεῖν, ἐλέγχειν, ἐπιτιμᾶν, εὐκαί-
 25 ρως, ἀκαίρως προτρεπόντως. Νῦν δὲ ὁ τῆς νηστείας καιρὸς αὐτοδίδακτον ἔχει τὴν παράκλησιν, κατανύσσειν εἰδῶς καὶ τὸν ἀτεράμονα. Ὑποδέξασθε οὖν, ὡς ἀδελφοί, ἄσμενοι τὰς ἱλαρίους ἡμέρας, ἕκαστος ἐν τῷ καταλύματι ᾧ ξενίζεται τὰ εἰωθότα κατὰ δύναμιν ἐπιτελῶν, ὡς ἂν διὰ τῆς ἡσυχίας καὶ μετριοτροφίας καθάρωμεν καρδίαν, πτερώσω-
 30 μεν ψυχὴν, πτερνίσωμεν πάθη. Τοῦτο γὰρ ἡ νηστεία, τοῦτο ἡσυχία, τοῦτο ἡ ἐντολὴ ἐπιζητουσα, τοῦτο τῆς σωτηρίας ἡμῶν κεφάλαιον, ἐξ οὗ καὶ τὸ μετέχειν τῶν ἁγιασμάτων εἶη ἂν ἡμῖν εὐπρόσιτον, μᾶλλον δὲ

15. Ἰω. 21, 16.

15α. Ψαλμ. 22, 1 ἐ.

16. Β' Τιμ. 4, 2.

δώσεις λόγο για τις ψυχές τους, ἀλλὰ καὶ ἐπειδὴ θὰ ἀποκομίσεις τὸν μισθὸ ὑπὲρ αὐτῶν. Γιατί, ὅσο μεγάλος εἶναι ὁ ζυγὸς τῆς προστασίας, τόσο μεγαλύτερος εἶναι καὶ ὁ μισθός. Μόνο νὰ ἔχεις μάτια νὰ βλέπεις, καὶ αὐτιά νὰ ἀκοῦς, καρδιά ἀγρυπνη πού νὰ ἀναζητᾷ τὸν Θεό, δεξιότητα ποιμαντική, λόγο διδακτικόν, εὐπροσάρμοστο ἦθος, εὐκρινῆ στάση καὶ σταθερότητα. Ἡ ὁμιλία σου νὰ στηρίζεται καὶ νὰ κατευθύνεται ἐξολοκλήρου ἀπὸ τὴν ἁγία Γραφή. Καὶ θὰ εἶσαι μακάριος ἐκτελώντας ἔργο ἀποστολικό. Καθόσον καὶ ὁ Κύριος, ὡς ἀνώτερη ἀπόδειξη τῆς ἀγάπης πρὸς αὐτόν, ὑπέδειξε στὸν κορυφαῖο τῶν ἀποστόλων Πέτρο τὴν ποιμαντική ράβδο· γιατί λέγει· «Ἄν μὲ ἀγαπᾷς περισσότερο ἀπὸ αὐτούς, Πέτρε, βόσκει τὰ πρόβατά μου»¹⁵. Ποίμινε λοιπὸν τὰ πρόβατα τοῦ Κυρίου, ἀσφαλίζοντάς τα στὴ μάνδρα τῆς Ὁρθοδοξίας, τρέφοντάς τα στὴ γλόη τῶν ἐντολῶν του καὶ κατασκηνώνοντάς τα στὰ νερά τῆς ἀναπαύσεως τοῦ θελήματός του^{15α}. Πρόσεχε μήπως ἀρπαχθεῖς μὲ δολιότητα ἢ ἐσὺ ἢ κάποιος ἀπὸ τὰ πρόβατά σου, ἀπὸ τὰ αἰρετικά θηρία. Ἀρκοῦν αὐτὰ πού ἔγιναν στοὺς προηγούμενους. Τώρα ἄς περπατήσουμε μὲ σιγουριά, καὶ χωρὶς νὰ πέσουμε, θεωρώντας τα ὅλα δεύτερα, ἂν τὸ καλέσει ἡ περίστασις, καὶ τὰ ἴδια τὰ σώματα μας, πόσο μᾶλλον κάτι ἄλλο ἀπὸ αὐτὰ πού φθείρονται, γιὰ τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, τοῦ ὁποῦ ἢ εἰρήνη νὰ βραβεύει τις καρδιές σας καὶ τις σκέψεις σας, καὶ νὰ καθοδηγεῖ τὸν δρόμο σας μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου μας.

147. Ἐπιστολὴ κατηχητικὴ πρὸς τοὺς μαθητὲς του.

Καθὼς ἔρχεται ἡ ἁγία Τεσσαρακοστή, θεώρησα ὡς κατάλληλο καιρὸ νὰ πῶ λίγα πράγματα σὲ σᾶς, ἀγαπημένα μου τέκνα καὶ τιμιώτατοι ἀδελφοί, ἂν καὶ βέβαια ἀπὸ τὸν Ἀπόστολο προτρεπόμαστε νὰ παρηγοροῦμε, νὰ ἐλέγχουμε, νὰ τιμωροῦμε, σὲ κατάλληλη καὶ σὲ μὴ κατάλληλη στιγμή»¹⁶. Τώρα ὅμως ἡ περίοδος τῆς νηστείας διδάσκει ἀπὸ μόνη τῆς τὴν παρηγοριά, γνωρίζοντας νὰ προκαλεῖ κατάνυξη καὶ στὸν σκληρόκαρδο. Ὑποδεχθεῖτε λοιπὸν, ἀδελφοί, μὲ εὐχαρίστηση τις χαρούμενες ἡμέρες, ὁ καθένας στὸ κατάλυμα ὅπου φιλοξενεῖται, τελώντας ὅσο μπορεῖ αὐτὰ πού συνηθίζονται, ὥστε μὲ τὴν ἡσυχία καὶ τὴ μετριοφαγία μας νὰ καθαρίσουμε τὴν καρδιά, νὰ δώσουμε φτερά στὴν ψυχὴ, καὶ νὰ κλωτήσουμε τὰ πάθη. Γιατί αὐτὸ εἶναι ἡ νηστεία, αὐτὸ εἶναι ἡσυχία, αὐτὸ ἐπιδιώκει ἡ ἐντολή, αὐτὸ εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς σωτηρίας μας, ἀπὸ τὸ ὁποῖο θὰ γίνῃ καὶ ἡ συμμετοχὴ μας στὰ μυστήρια πρὸς εὐπρόσιτη, ἢ καλύτερα

ζωῆς αἰωνίου ἐφόδιον. «Ὁ γὰρ ἐσθίων καὶ πίνων ἀναξίως», ἤγουν μὴ καθαρῶς, ὅσον ἐνδέχεται τῇ ταπεινῇ ἡμῶν φύσει, «κρῖμα ἑαυτῷ ἐσθίει καὶ πίνει», κατὰ τὴν ἀποστολικὴν ἀπόφασιν, «μὴ διακρίνων τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου». Διὰ τοῦτο ἀγωνιστέον, ἀδελφοί μου, καὶ ἀπὸ ἐπιθυμίας 5 ἐκτόπου, καὶ ἀπὸ φθόνου κατεσθίοντος ψυχὴν, καὶ ἀπὸ ἀκηδίας σκοτιζούσης ὀφθαλμὸν ψυχῆς, καθαρὸς ἑαυτοὺς διατηρεῖν, προσδεχομένους ἀεὶ τὴν τοῦ σώματος ἔξοδον, ἐφ' ᾧ τήκεται τὰ πάθη καὶ νευροῦται ψυχὴ. Κλείετε τὰς εἰσόδους τῶν παθῶν, φεύγετε τοὺς τῶν πτωμάτων 10 τόπους, φεύγετε τὰς γυναικείας ὀμιλίας καὶ συνδιαιτήσεις. Πῶς γὰρ ἂν καὶ μὴ φλεχθεῖη καρδιά, μᾶλλον δὲ ἐμπυρισθεῖη, λόγους διδοῦσα καὶ λαμβάνουσα μετὰ παρθένου, μετὰ ψαλλούσης, μεθ' οἷας δήποτε γυναικός; Πῶς, φησί, θεολογικῶς εἰπεῖν, σώσει ἢ ἀλλοτρία ὄν ἀπώλεσεν ἢ ἰδία; Κἂν γὰρ πραγματικῶς δόξειέ τις φυλάττεσθαι, ἀλλὰ γε καρδιακῶς οὐ διασωθῆ, κατὰ τὴν ἀπόφασιν τοῦ Κυρίου.

15 Ὁ διωγμὸς οὖν οὐ δι' ἀπώλειαν, ἀλλὰ διὰ σωτηρίαν οὐδὲ τοσαύτη ἀνάγκη κατεπείγουσα εἰς τὸ συνδιαιτᾶσθαι γυναικί, καθὼς ἐν τοῖς πατράσι τὸ περιστατικὸν ἠνάγκασεν ὑπὸ παρθένῳ τὸν ἀοίδιμον Ἀθανάσιον ἐπταετῆσαι, ἣ τόνδε καὶ τόνδε τὸν ἅγιον ὑπὸ γυναικὸς ἐξυπηρετηθῆναι. Ἀλλὰ νῦν καὶ πόλεις καὶ χῶραι τὸ ἐλευθέριον ἔχουσι 20 τῆς ἀσυνδυάστῳ τρόπῳ γυναιξὶ ξενίας. Σὺ δέ, δῆθεν ὁμολογίας καὶ διωγμοῦ τοῦ ὑπὲρ Χριστοῦ, κατὰ τοῦ Χριστοῦ κινούμενος, οὐκ ἐπαισθάνῃ γυναιξὶ πυκνῶς ὀμιλῶν, συμψάλλων ἴσως, τάχα δὲ καὶ συνεσθίων ἢ καὶ συνοικῶν, ἐσθίων τὴν ὄψιν τῆς συνοίκου, καὶ ἐσθιόμενος ὑπὸ τῆσδε ὀλεθρίας; Φύγετε ὡς ἀπὸ πυρός καὶ οἱ ἄνδρες ἀπὸ γυναι- 25 κῶν, καὶ αἱ γυναῖκες ἀπὸ τῶν ἀνδρῶν· εἰ δὲ καὶ σύμβασιν δεῖ γενέσθαι, τοσοῦτον ὅσον ἢ ἀνάγκη καὶ ἢ χρεία ἀπαιτοίη, διαδιδράσκοντες καὶ τὸ τιθέσθαι σκάνδαλον ἄλλοις. «Ἴνα τί γὰρ ἡ ἐλευθερία μου», φησί, «κρίνεται ὑπὸ ἄλλης συνειδήσεως;» καί, «Εἰ βρωμα σκανδαλίζει τὸν ἀδελφόν μου, οὐ μὴ φάγω κρέα εἰς τὸν αἰῶνα, ἵνα μὴ τὸν ἀδελ- 30 φόν σκανδαλίσω». Ἀσκανδαλίστως οὖν πολιτεύεσθε, ὧ τέκνα, «καὶ ἀπροσκόπως καὶ Ἰουδαίοις καὶ Ἑλλησι καὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ»,

17. Α' Κορ. 11, 29. 18. Ματθ. 5, 28. 19. Σωζομένου, Ἱστορία, βιβλ 5, κεφ. 6.
20. Α' Κορ. 10, 29. 21. Ὅπ. π. 8, 13. 22. Ὅπ. π. 10, 32.

ἐφόδιο τῆς αἰώνιας ζωῆς. «Γιατί αὐτός πού τρώει καί πίνει χωρίς νά ἀξίζει», δηλαδή χωρίς νά εἶναι καθαρός, ὅσο εἶναι δυνατόν στήν ταπεινή φύση μας, «τρώει καί πίνει κρῖμα γιά τόν ἑαυτό του», σύμφωνα μέ τήν ἀπόφαση τοῦ Κυρίου, «μὴ διακρίνοντας τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου»¹⁷. Γι' αὐτὸ πρέπει νά ἀγωνισθεῖτε, ἀδελφοί μου, καί ἐναντίον τῆς ἀφύσικης ἐπιθυμίας, καί ν' ἀπαλλαγεῖτε ἀπὸ τὴ ζήλεια πού κατατρῶει τὴν ψυχὴ, καί ἀπὸ τὴν ἀδράνεια πού σκοτίζει τὸ μάτι τῆς ψυχῆς, διατηρώντας τὸν ἑαυτὸ σας καθαρὸ, καί περιμένοντας πάντοτε τὴν ἔξοδό σας ἀπὸ τὸ σῶμα, πράγμα μὲ τὸ ὁποῖο λειώνουν τὰ πάθη καί ἐνδυναμώνεται ἡ ψυχὴ. Κλείνετε τὶς εἰσόδους τῶν παθῶν, φεύγετε μακριὰ ἀπὸ τοὺς τόπους τῶν πτώσεων, ἀποφεύγετε τὶς γυναικεῖες συνομιλίες καί συμβιώσεις. Γιατί πῶς εἶναι δυνατόν νά μὴ ἀναφλεγεῖ ἡ καρδιά, ἢ καλύτερα νά μὴ πυρποληθεῖ, ἀνταλλάσσοντας λόγια μὲ παρθένο, μὲ γυναῖκα πού ψάλλει, μὲ ὁποιαδήποτε γυναῖκα; Πῶς, λέγει, γιὰ νά μλήσω θεολογικά, θὰ σώσει ἡ ξένη αὐτὸν πού ἔχασε ἡ ἴδια; Γιατί κι' ἂν ἀκόμα πραγματικὰ νόμιζε κανεὶς ὅτι θὰ φυλαχτεῖ, ἢ καρδιά ὅμως δὲν θὰ διασωθεῖ, σύμφωνα μέ τὴν ἀπόφαση τοῦ Κυρίου¹⁸.

Ὁ διωγμὸς λοιπὸν δὲν ἔγινε γιὰ τὴν ἀπώλεια, ἀλλὰ γιὰ τὴ σωτηρία, οὔτε ὑπάρχει τόσο μεγάλη καί κατεπείγουσα ἀνάγκη, ὥστε νά συγκατοικοῦμε μὲ γυναῖκα, ὅπως τὸ περιστατικὸ στοὺς πατέρες πού ἀνάγκασε τὸν περίφημο Ἀθανάσιο νά ζήσει μὲ παρθένον ἑπτὰ χρόνια, ἢ τὸν ἓνα ἢ τὸν ἄλλο ἅγιο νά ἐξυπηρετηθεῖ ἀπὸ γυναῖκα¹⁹. Τώρα ὅμως καί πόλεις καί χωριὰ ἔχουν ἐλεύθερη τὴ φιλοξενία ἀπὸ γυναῖκες χωρίς γάμο. Σὺ ὅμως, δῆθεν ἐξαιτίας τῆς ὁμολογίας καί τοῦ διωγμοῦ ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ, κινούμενος ἐναντίον τοῦ Χριστοῦ, δὲν αἰσθάνεσαι τὸ πράγμα συνομιλώντας συχνὰ μὲ γυναῖκες, ἢ ψάλλοντας μαζί τους, ἢ τρώγοντας μαζί τους, ἢ καί συγκατοικώντας, τρώγοντας ἔτσι τὸ πρόσωπο τῆς συγκατοίκου σου, καί τρωγόμενος ἀπὸ αὐτὴν κατὰ τρόπον ὀλέθριο; Φύγετε καί οἱ ἄνδρες ἀπὸ τὶς γυναῖκες, καί οἱ γυναῖκες ἀπὸ τοὺς ἄνδρες, σὰν ἀπὸ φωτιά, κι' ἂν πρέπει νά συναντηθεῖτε, νά συναντιέστε τόσο, ὅσο ἀπαιτεῖ ἡ ἀνάγκη, ἀποφεύγοντας καί τὸ νά σκανδαλίζετε ἄλλους. Γιατί λέγει: «Γιατί ἡ ἐλευθερία μου νά κρίνεται ἀπὸ τὴ συνείδηση ἄλλου;»²⁰, καί, «Ἐὰν φαγητὸ σκανδαλίζει τὸν ἀδελφὸ μου, δὲν θὰ φάω κρέας ποτέ, γιὰ νά μὴ σκανδαλίσω τὸν ἀδελφὸ μου»²¹. Νὰ συμπεριφέρεστε λοιπὸν χωρίς νά προκαλεῖτε σκάνδαλο, παιδιὰ μου, «Καί νά μὴ γίνεστε ἐμπόδιο οὔτε στοὺς Ἰουδαίους, οὔτε στοὺς ἐθνικούς, οὔτε στήν Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ»²²,

καθὼς γέγραπται, ἐπινοοῦντες καὶ τὸ ἄδηλον τοῦ θανάτου. Ἦδη παρηλθε καὶ ὁ ἀδελφὸς Προκόπιος, καὶ οὐδεὶς ἐπιμενεῖ. Καὶ μακάριος ὁ συνιῶν ἀκαταγνώστως παρελθεῖν τὸν τῆδε βίον. Προσεύχεσθε περὶ ἡμῶν τῶν ταπεινῶν ἀνεπιλήστως, ἵνα σωζοίμεθα.

5 **PMH' (148) – Δημητρίῳ ὑπάτῳ.**

Ἡ ἀπουσία τοῦ σώματος τίνα ἄλλην εὐροι παραμυθίαν, ἢ τὴν διὰ τοῦ γράμματος συνάφειαν; Ταύτῃ τοιγαροῦν, ὡς φίλων ἄριστε, συναπτόμεθά σου τῇ ἀγάπῃ οἱ ταπεινοὶ τὸ παρόν, προσπτυσσόμενοί σε τῷ πνεύματι, καὶ γνωρίζοντες ὅτι οὐχὶ ἡ ἀπουσία διέξευξε τὴν ἀγάπην,
10 ἀλλὰ καὶ μᾶλλον ἐκκαλεῖται αὐτὴν διψῶσαν τὸ φίλτρον, καθάπερ οἱ διψαλέως ἔχοντες ἐπιτρέχουσι πρὸς τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων. Ἀλλὰ τὸ μὲν τῆς ἀγάπης δεικτικὸν τοσοῦτον, πῶς δὲ αὐτὸς διατελοῖς ἐν τῇ πιστευθείῃ παρὰ τῶν ὑασιλέων ἀρχῇ, ἀγνοοῦμεν, μᾶλλον δὲ καὶ ἐμμερίμνως ἔχομεν, ἐπειδὴ καὶ μανθάνομεν τῇ προτέρα ἀρχῇ καὶ ἐτέ-
15 ραν ἐπιτεθῆναί σοι οὐκ ἐθέλοντι, ἀλλὰ προστάσσοντος τοῦ κρατοῦντος, καὶ ὅτι πορρωτέρω τῆς προτέρας οὕσαν, ἐγγίξει τοῖς βαρβάροις, ἐφ' ᾧ καὶ δέος ἐσχηκέναι τὴν τιμίαν σου ψυχὴν, ὡς φασι, μῆτε ἐθέλουσαν, μῆτε ἐξηρητημένην εἰς τὸ φορεῖν μάχαιραν καὶ πολεμεῖν καὶ πολεμῆσθαι. Ταῦτα ἅπαντα συνεκίνησε καὶ ἡμᾶς δεήσεις καὶ προσευχὰς
20 ποιῆσθαι ὑπὲρ τοῦ ἀπήμονά σε φυλάττεσθαι ἐν ἀμφοτέροις ταῖς ἀρχαῖς, καί γε πιστεύομεν διατηρεῖσθαι σε σῶον, ἔχοντα πρὸ ὀφθαλμῶν τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν ἐκεῖθεν ἐκκαλουμένην βοήθειαν. Οὐ γὰρ Θεὸς ἐπίκουρος, ἐκεῖ ἐκποδῶν πᾶν κακὸν γίνοιτο. «Παρεμβαλεῖ γὰρ ἄγγελος Κυρίου», φησί, «κύκλω τῶν φοβουμένων αὐτόν, καὶ ρύσεται
25 αὐτούς».

Τοιοῦτος οὖν ἔσο καὶ αὐτός, δέσποτα ἡμῶν ἐπιπόθητε, διὰ τῆς εὐσεβείας σου καὶ ἀγαθοεργίας, ὑπὸ τοῦ φύλακος τῆς ζωῆς σου ἀγγέλου φρουρούμενος. Γρηγόρει ἐν προσευχαῖς, νῆφε ἐν δεήσεσιν, ἔκφερε ἔνδικον κριμα, ἐπιδείκνυσο εὐμενὲς ὄμμα πτωχῷ, προασπιστῆς γενοῦ
30 τῶν ἀδικουμένων, μετριότητα ἐν τε βρώσει καὶ πόσει φέρων ἢ γὰρ ἀκρασία, τῶν κακῶν μήτηρ. Ἄν ἄλλοι παίξωσι καὶ γελῶσιν, ὁ κύριός μου, ἄκουε τοῦ Κυρίου πάντων λέγοντος «Οὐαὶ οἱ γελῶντες... ὅτι κλαύσονται». Ἄν ἄλλοι αἰσχρολογῶσιν, αὐτός παρακαλῶ, ἐπιφρά-

ὅπως εἶναι γραμμένο, καὶ νὰ σκέφτεστε καὶ τὸ ἄγνωστο τοῦ θανάτου. Ἦδη ἔφυγε καὶ ὁ μακάριος Προκόπιος, καὶ δὲν θὰ παραμείνει κανένας. Καὶ μακάριος εἶναι ἐκεῖνος ποὺ φροντίζει νὰ φύγει ἀπὸ αὐτὴ τὴ ζωὴ ἀνεπίληπτος. Νὰ μὴ λησμονεῖτε νὰ προσεύχεστε γιὰ μένα τὸν ταπεινό, ὥστε νὰ σωθῶ.

148. Στὸν ὕπατο Δημήτριο.

Ἡ σωματικὴ ἀπουσία ποιὰν ἄλλη παρηγοριὰ θὰ μπορούσε νὰ βρεῖ, παρὰ μόνο μὲ τὴν διὰ γράμματος ἐπικοινωνία; Μὲ αὐτὴν λοιπόν, ἄριστε μεταξὺ τῶν φίλων, ἐπικοινωνῶ καὶ ἐγὼ ὁ ταπεινὸς μὲ τὴν ἀγάπη σου πρὸς τὸ παρόν, ἀγκαλιάζοντάς σε πνευματικὰ καὶ κἀνοντάς σου γνωστό, ὅτι ἡ ἀπουσία δὲν ἔσθησε τὴν ἀγάπη, ἀλλὰ τὴν προκαλεῖ περισσότερο, διψώντας τὴν ἀγάπη, ὅπως τρέχουν ἐκεῖνοι ποὺ διψοῦν στὶς πηγές τῶν ὑδάτων. Γιὰ τὴν ἀπόδειξη ἁπλὸν τῆς ἀγάπης τόσο μόνο, δὲν γνωρίζω ὅμως πῶς τὰ πᾶς ἔσὺ μὲ τὴν ἐξουσία ποὺ σοῦ ἐμπιστεύτηκαν οἱ βασιλεῖς; καὶ μᾶλλον ἔχω ἀγωνία, ἐπειδὴ μαθαίνω ὅτι στὴν προηγούμενη ἐξουσία σοῦ πρόσθεσαν καὶ ἄλλη, χωρὶς νὰ θέλεις, ἀλλὰ μὲ διαταγὴ τοῦ βασιλιᾶ, καὶ ὅτι, ἐπειδὴ εἶναι πιὸ μακριὰ ἀπὸ τὴν προηγούμενη, καὶ βρίσκεται κοντὰ στοὺς βαρβάρους, γι' αὐτὸ καὶ ἡ τίμια ψυχὴ σου κυριεύθηκε ἀπὸ φόβο, ὅπως λένε, ἐπειδὴ δὲν θέλει νὰ εἶναι ἀναγκασμένη νὰ φορεῖ μάχαιρα καὶ νὰ πολεμᾷ καὶ νὰ πολεμᾶται. Ὅλα αὐτὰ μᾶς παρακίνησαν νὰ κάνουμε δεήσεις καὶ προσευχές γιὰ νὰ διαφυλαχθεῖς ἀβλαβῆς καὶ στὶς δύο ἐξουσίες, καὶ φυσικὰ πιστεύουμε ὅτι θὰ φυλαχθεῖς σῶος, ἐπειδὴ ἔχεις μπροστὰ στὰ μάτια σου τὸν φόβο τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν βοήθεια ποὺ ἐπιζητεῖς ἐπίμονα ἀπὸ αὐτόν. Γιατί, ὅπου εἶναι βοηθὸς ὁ Θεός, ἐκεῖ τὸ κακὸ ἔξαφανίζεται. Καθόσον λέγει· «Ὁ ἄγγελος τοῦ Κυρίου θὰ περικυλώσει ἐκείνους ποὺ τὸν φοβοῦνται καὶ θὰ τοὺς γλυτώσει»²³.

Τέτοιος λοιπόν νὰ εἶσαι καὶ σύ, πολυπόθητε δέσποτὰ μας, ποὺ μὲ τὴν εὐσέβεια καὶ τὴν ἀγαθοεργία σου φρουρεῖσαι ἀπὸ τὸν φύλακα ἄγγελο τῆς ζωῆς σου. Νὰ ἀγρυπνᾷς μὲ προσευχές, νὰ εἶσαι νηφάλιος μὲ δεήσεις, νὰ ἐκδίδεις δίκαιες ἀποφάσεις, νὰ δείχνεις εὐνοϊκὸ μάτι στὸν φτωχό, νὰ εἶσαι ὑπερασπιστὴς ἐκείνων ποὺ ἀδικοῦνται, νὰ χρησιμοποιοῖς τὸ μέτρο στὸ φαγητὸ καὶ τὸ πιτό, γιατί ἡ ἀκράτεια εἶναι μητέρα τῶν κακῶν. Ὅταν οἱ ἄλλοι παίξουν καὶ γελοῦν, σύ, κύριέ μου, νὰ ἀκοῦς τὸν Κύριο τῶν ὅλων ποὺ λέγει· «Ἀλλοίμονο σ' αὐτοὺς ποὺ γελοῦν... γιατί θὰ κλάψουν»²⁴. Ὅταν οἱ ἄλλοι αἰσχρολογοῦν, σύ, παρακαλῶ, νὰ φράξεις τὰ

καθὼς γέγραπται, ἐπινοοῦντες καὶ τὸ ἄδηλον τοῦ θανάτου. Ἦδη παρῆλθε καὶ ὁ ἀδελφὸς Προκόπιος, καὶ οὐδεὶς ἐπιμενεῖ. Καὶ μακάριος ὁ συνιῶν ἀκαταγνώστως παρελθεῖν τὸν τῆδε βίον. Προσεύχεσθε περὶ ἡμῶν τῶν ταπεινῶν ἀνεπιλήστως, ἵνα σωζοίμεθα.

5 **ΡΜΗ' (148) – Δημητρίῳ ὑπάτῳ.**

Ἡ ἀπουσία τοῦ σώματος τίνα ἄλλην εὐροὶ παραμυθίαν, ἢ τὴν διὰ τοῦ γράμματος συνάφειαν; Ταύτῃ τοιγαροῦν, ὧ φίλων ἄριστε, συναπτόμεθά σου τῇ ἀγάπῃ οἱ ταπεινοὶ τὸ παρόν, προσπτυσσόμενοί σε τῷ πνεύματι, καὶ γνωρίζοντες ὅτι οὐχὶ ἡ ἀπουσία διέξευξε τὴν ἀγάπην, 10 ἀλλὰ καὶ μᾶλλον ἐκκαλεῖται αὐτὴν διψῶσαν τὸ φίλτρον, καθάπερ οἱ διψαλέως ἔχοντες ἐπιτρέχουσι πρὸς τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων. Ἀλλὰ τὸ μὲν τῆς ἀγάπης δεικτικὸν τοσοῦτον, πῶς δὲ αὐτὸς διατελοῖς ἐν τῇ πιστευθείσῃ παρὰ τῶν ὑασιλέων ἀρχῇ, ἀγνοοῦμεν, μᾶλλον δὲ καὶ ἐμμερόμινως ἔχομεν, ἐπειδὴ καὶ μανθάνομεν τῇ προτέρα ἀρχῇ καὶ ἐτέ- 15 ραν ἐπιτεθῆναί σοι οὐκ ἐθέλοντι, ἀλλὰ προστάσσοντος τοῦ κρατοῦντος, καὶ ὅτι πορρωτέρω τῆς προτέρας οὖσαν, ἐγγίζει τοῖς βαρβάροις, ἐφ' ᾧ καὶ δέος ἐσχηκέναι τὴν τιμίαν σου ψυχὴν, ὡς φασὶ, μῆτε ἐθέλουσαν, μῆτε ἐξηρητημένην εἰς τὸ φορεῖν μάχαιραν καὶ πολεμεῖν καὶ πολεμῆσθαι. Ταῦτα ἅπαντα συνεκίνησε καὶ ἡμᾶς δεήσεις καὶ προσευχὰς 20 ποιῆσθαι ὑπὲρ τοῦ ἀπήμονά σε φυλάττεσθαι ἐν ἀμφοτέροις ταῖς ἀρχαῖς, καὶ γε πιστεύομεν διατηρεῖσθαι σε σῶσον, ἔχοντα πρὸ ὀφθαλμῶν τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν ἐκεῖθεν ἐκκαλουμένην βοήθειαν. Οὐ γὰρ Θεὸς ἐπίκουρος, ἐκεῖ ἐκποδῶν πᾶν κακὸν γίνοιτο. «Παρεμβαλεῖ γὰρ ἄγγελος Κυρίου», φησί, «κύκλω τῶν φοβουμένων αὐτόν, καὶ ρύσεται 25 αὐτούς».

Τοιοῦτος οὖν ἔσο καὶ αὐτός, δέσποτα ἡμῶν ἐπιπόθητε, διὰ τῆς εὐσεβείας σου καὶ ἀγαθοεργίας, ὑπὸ τοῦ φύλακος τῆς ζωῆς σου ἀγγέλου φρουρούμενος. Γρηγόρει ἐν προσευχαῖς, νῆφε ἐν δεήσεσιν, ἔκφερε ἔνδικον κριμα, ἐπιδείκνυσο εὐμενὲς ὄμμα πτωχῷ, προασιπιστῆς γενοῦ 30 τῶν ἀδικουμένων, μετριότητα ἐν τε θρώσει καὶ πόσει φέρων ἢ γὰρ ἀκρασία, τῶν κακῶν μήτηρ. Ἄν ἄλλοι παίξωσι καὶ γελῶσιν, ὁ κύριός μου, ἄκουε τοῦ Κυρίου πάντων λέγοντος «Οὐαὶ οἱ γελῶντες... ὅτι κλαύσονται». Ἄν ἄλλοι αἰσχρολογῶσιν, αὐτός, παρακαλῶ, ἐπιφρά-

ὅπως εἶναι γραμμένο, καὶ νὰ σκέφτεστε καὶ τὸ ἄγνωστο τοῦ θανάτου. Ἦδη ἔφυγε καὶ ὁ μακάριος Προκόπιος, καὶ δὲν θὰ παραμείνει κανένας. Καὶ μακάριος εἶναι ἐκεῖνος ποὺ φροντίζει νὰ φύγει ἀπὸ αὐτὴ τὴ ζωὴ ἀνεπίληπτος. Νὰ μὴ λησιμονεῖτε νὰ προσεύχεστε γιὰ μένα τὸν ταπεινὸ, ὥστε νὰ σωθῶ.

148. Στὸν ὕπατο Δημήτριο.

Ἡ σωματικὴ ἀπουσία ποιὰν ἄλλη παρηγοριὰ θὰ μπορούσε νὰ βρεῖ, παρὰ μόνο μὲ τὴν διὰ γράμματος ἐπικοινωνία; Μὲ αὐτὴν λοιπὸν, ἄριστε μεταξὺ τῶν φίλων, ἐπικοινωνῶ καὶ ἐγὼ ὁ ταπεινὸς μὲ τὴν ἀγάπη σου πρὸς τὸ παρόν, ἀγκαλιάζοντάς σε πνευματικὰ καὶ κάνοντάς σου γνωστό, ὅτι ἡ ἀπουσία δὲν ἔσθησε τὴν ἀγάπη, ἀλλὰ τὴν προκαλεῖ περισσότερο, διψώντας τὴν ἀγάπη, ὅπως τρέχουν ἐκεῖνοι ποὺ διψοῦν στὶς πηγές τῶν ὑδάτων. Γιὰ τὴν ἀπόδειξη λοιπὸν τῆς ἀγάπης τόσο μόνο, δὲν γνωρίζω ὅμως πῶς τὰ πᾶς ἐσὺ μὲ τὴν ἐξουσία ποῦ σοῦ ἐμπιστεύτηκαν οἱ βασιλεῖς, καὶ μᾶλλον ἔχω ἀγωνία, ἐπειδὴ μαθαίνω ὅτι στὴν προηγούμενη ἐξουσία σοῦ πρόσθεσαν καὶ ἄλλη, χωρὶς νὰ θέλεις, ἀλλὰ μὲ διαταγὴ τοῦ βασιλιᾶ, καὶ ὅτι, ἐπειδὴ εἶναι πιὸ μακριὰ ἀπὸ τὴν προηγούμενη, καὶ βρίσκεται κοντὰ στοὺς βαρβάρους, γι' αὐτὸ καὶ ἡ τίμα ψυχῆ σου κυριεύθηκε ἀπὸ φόβο, ὅπως λένε, ἐπειδὴ δὲν θέλει νὰ εἶναι ἀναγκασμένη νὰ φορεῖ μάχιρα καὶ νὰ πολεμᾷ καὶ νὰ πολεμᾶται. Ὅλα αὐτὰ μᾶς παρακίνησαν νὰ κάνουμε δεήσεις καὶ προσευχές γιὰ νὰ διαφυλαχθεῖς ἀβλαβῆς καὶ στὶς δύο ἐξουσίες, καὶ φυσικὰ πιστεύουμε ὅτι θὰ φυλαχθεῖς σῶος, ἐπειδὴ ἔχεις μπροστὰ στὰ μάτια σου τὸν φόβο τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν βοήθεια ποῦ ἐπιζητεῖς ἐπίμονα ἀπὸ αὐτόν. Γιατί, ὅπου εἶναι βοηθὸς ὁ Θεός, ἐκεῖ τὸ κακὸ ἔξαφανίζεται. Καθόσον λέγει· «Ὁ ἄγγελος τοῦ Κυρίου θὰ περικυκλώσει ἐκείνους ποὺ τὸν φοβοῦνται καὶ θὰ τοὺς γλυτώσει»²³.

Τέτοιος λοιπὸν νὰ εἶσαι καὶ σύ, πολυπόθητε δέσποτὰ μας, ποῦ μὲ τὴν εὐσέβεια καὶ τὴν ἀγαθοεργία σου φρουρεῖσαι ἀπὸ τὸν φύλακα ἄγγελο τῆς ζωῆς σου. Νὰ ἀγρυπνᾷς μὲ προσευχές, νὰ εἶσαι νηφάλιος μὲ δεήσεις, νὰ ἐκδίδεις δίκαιες ἀποφάσεις, νὰ δείχνεις εὐνοϊκὸ μάτι στὸν φτωχὸ, νὰ εἶσαι ὑπερασπιστὴς ἐκείνων ποὺ ἀδικοῦνται, νὰ χρησιμοποιοεῖς τὸ μέτρο στὸ φαγητὸ καὶ τὸ ποτό, γιατί ἡ ἀκράτεια εἶναι μητέρα τῶν κακῶν. Ὅταν οἱ ἄλλοι παίζουν καὶ γελοῦν, σύ, κύριέ μου, νὰ ἀκοῦς τὸν Κύριο τῶν ὅλων ποῦ λέγει· «Ἀλλοίμονο σ' αὐτοὺς ποὺ γελοῦν... γιατί θὰ κλάψουν»²⁴. Ὅταν οἱ ἄλλοι αἰσχρολογοῦν, σύ, παρακαλῶ, νὰ φράξεις τὰ

ξαιο τὰ ὤτα Ὀδὸς γὰρ ἐπὶ τὰ πράγματα οἱ λόγοι τυγχάνουσιν. Ἄν
 ἄλλοι πληρῶσι δάρων τὰς δεξιὰς αὐτῶν, ὁ φιλόθεός μου, ἀρκοῦμενος
 εἶη τοῖς ὀφωνίοις, εὐαγγελικῶς εἰπεῖν, τοῖς κατὰ συνήθειαν ἀρχικῶς
 διδομένοις Ἄν ἄλλοι ἀσεβῶσιν, αὐτὸς εὐσέβει, ὅσον οἶόν τε στελλόμε-
 5 νος τῶν ἀτασθάλων ἀνδρῶν. Οἶσθα γὰρ ὅτι ὁ βίος οὗτος ὀνείρου δί-
 κην παραπέμπει τοὺς λειτουργοῦντας αὐτῶ, καὶ «τί ὠφελήσει ἄνθρω-
 πος, εἰάν ὅλον τὸν κόσμον κερδήσει, τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῆ;».
 Ὅπερ ἀπειή περὶ τῆς τιμιότητός σου ἐννοεῖν, ἐχούσης ἔμφυτον τὸ
 ἀγαθόν, καὶ φιλούσης Θεὸν θεραπεύειν, τὸν ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ
 10 εἶναι παραγαγόντα σε, καὶ αὐτὸ τὸ ζῆν διδόντα, καὶ τὸ κινεῖσθαι καὶ
 ἀναπνεῖν. Ὡστε τὴν παραθήκην, ἣν παρέθετό σοι διὰ Πνεύματος
 ἀγίου, τὴν τε πίστιν καὶ τὴν δεξιὰν προᾶξιν φυλάξαι ἀποδοῦναι αὐτῶ
 σῶαν ἐν καιρῶ ἐξόδου, ἀκούσων παρ' αὐτοῦ· «Εὖ δοῦλε ἀγαθὲ καὶ
 πιστέ, ἐπὶ ὀλίγα ἦς πιστός, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω· εἴσελθε εἰς τὴν
 15 χαρὰν τοῦ Κυρίου σου». Καὶ γένοιτό σοι ταύτης τῆς φωνῆς ὑπακού-
 σαι, καὶ σωθῆναι πανοικί ἐν Χριστῶ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν. Ἀμήν.

ΡΜΘ' (149) – Λυκάστῳ ὑπάτῳ.

Αὐτὸς ὁ τὸ γραμματίον ἐπιφερόμενος τῇ τιμιότητί σου, ἀπήγγει-
 λεν ἡμῖν τὴν ἐπελθοῦσάν σοι συμφορὰν, καὶ τῶ ὄντι καθήψατο ἡμῶν ἡ
 20 περὶ σὲ λύπη. Ἴδιος γὰρ σοι καὶ ἀγχιστεύων, ὁμοῦ τε φίλος ἀρχαῖος
 καὶ συνηλικιώτης, καὶ οὐκ ἔστι τὸν φιλοῦντα γνησίως μὴ συμπάσχειν
 τῶ φιλουμένῳ, ὡς καὶ ἔμπαιιν ἐπὶ τῇ χαρᾷ. Ἄλλ' ὡ τῆς ἀπενκταίας
 ἀγγελίας! Ἀπολέλοιπεν ἡμᾶς ἡ κυρία ὑπάτισσα, τὸ δὴ λεγόμενον,
 γυνὴ τῶν ἐπαινουμένων, ὡς καὶ παρ' ἄλλων ἀκηκόαμεν, καὶ αὐτοὶ
 25 ἡμεῖς ὀφθαλμοῖς ὑπελάβομεν. Πρῶτον μὲν ὅτι φίλανδρος, ὁ ὑπὸ τοῦ
 Ἀποστόλου ὑποτυποῦται κάλλιστον εἶναι ἐν συζυγίᾳ· φρόνιμος, οἰ-
 κουρός, εὐαπάντητος, εὐπροσήγορος, φιλευσεβής, φιλόπτωχος, τὸ
 μεῖζον, σωφροσύνη κατηγλαιισμένη καὶ ὀρθοδοξία περιηργυρωμένη,
 ἦς καὶ οἱ καρποὶ τὰ τέκνα μαρτύριον τῆς ἀμφοτέρων ὑμῶν εὐζωΐας.
 30 Καὶ γὰρ ὡσπερ ἐκ τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον ἐπιγιγνώσκεται, οὕτω καὶ
 τῶν παιδῶν οἱ φύσαντες ὁποῖοί εἰσι καὶ ἡλίκοι. Καὶ οὕτω βαθεῖαν

25. Λουκᾶ 3, 14.

27. Ὁπ. π. 25, 23.

26. Ματθ. 26, 26.

28. Τίτ. 2, 4.

αὐτιά σου. Γιατί τὰ λόγια εἶναι ὁ δρόμος πού ὀδηγοῦν στίς πράξεις. Ὅταν οἱ ἄλλοι γεμίζουν τὰ χέρια τους μέ δῶρα, σὺ ὁ φίλος τοῦ Θεοῦ νὰ ἀρκεῖσαι στόν μισθό σου²⁵, γιά νὰ μιλῆσω εὐαγγελικά, σ' αὐτὰ πού σοῦ δίνονται ἀπό τήν ἀρχή. Ὅταν οἱ ἄλλοι ἀσεβοῦν, σὺ νὰ ζεῖς μέ εὐσέβεια, ἀποφεύγοντας, ὅσο εἶναι δυνατόν, τούς ἀλαζόνες ἄνδρες. Γιατί γνωρίζεις ὅτι ἡ ζωὴ αὐτὴ σάν ὄνειρο ἀποπέμπει ἀπὸ ἐδῶ ἐκείνους πού τήν ὑπηρετοῦν, καί· «Τί θὰ ὠφεληθεῖ ὁ ἄνθρωπος, ἐάν κερδήσει ὅλον τὸν κόσμον καὶ χάσει τὴν ψυχὴ του;»²⁶, πράγμα πού ἀποκλείεται νὰ σκεφθοῦμε γιά τὴν τιμιότητά σου, ἡ ὁποία ἔχει τὸ καλὸ καὶ ἀγαπᾶ νὰ ὑπηρετεῖ τὸν Θεό, ὁ ὁποῖος σὲ ἔφερε στὴν ὑπαρξὴ ἀπὸ τὸ τίποτε, καὶ σοῦ δίνει τὴν ἴδια τὴ ζωὴ καὶ τὴν κίνηση καὶ τὴν ἀναπνοή. Ὡστε τὴν παρακαταθήκη πού σοῦ ἐμπιστεύτηκε μέ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, καὶ τὴν πίστη καὶ τίς καλὲς πράξεις, φύλαξέ τα, γιά νὰ τὰ ἀποδώσεις σ' αὐτὸν σῶα τὸν καιρὸ τοῦ θαύτου σου, καὶ νὰ ἀκούσεις ἀπὸ αὐτόν· «Εἶγχε, δοῦλε καλὲ καὶ πιστέ, Στὰ λίγα φάνηκες ἀξιόπιστος, θὰ σὲ ἐγκαταστήσω ὑπεύθυνο σὲ πολλά. Ἐμπα στὴ χαρὰ τοῦ Κυρίου σου»²⁷. Καὶ εὔχομαι ν' ἀκούσεις αὐτὴ τὴ φωνή, καὶ νὰ σωθεῖς μαζί μέ ὅλη τὴν οἰκογένειά σου, μέ τὴ βοήθεια τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου μας. Ἀμήν.

149. Στόν ὕπατο Λύκαστον.

Ὁ ἴδιος ὁ γραμματοκομιστής πού φέρνει στὴν τιμιότητά σου τὸ γράμμα, μᾶς ἀνήγγειλε τὴ συμφορὰ πού σὲ βρῆκε, καὶ πραγματικά ἡ λύπη σου μέ ἄγγιξε καὶ ἐμένα. Γιατί ὁ ἴδιος εἶμαι καὶ στενὸς συγγενῆς σου, καὶ συγχρόνως παλιὸς φίλος καὶ συνομήλικος, καὶ δὲν εἶναι δυνατόν ὁ γνήσιος φίλος νὰ μὴ συμπάσχει μαζί μέ αὐτόν πού ἀγαπᾶ, ὅπως καὶ ἀντίθετα στὴ χαρὰ. Ἀλλὰ ἡ ἀγγελία πού δὲν τὴν εὔχεται κανεὶς! Μᾶς ἐγκατέλειψε ἡ κυρία ὑπάτισσα, ὅπως λέγεται, γυναίκα ἀπὸ τίς παινεμένες, ὅπως ἀκούσαμε καὶ ἀπὸ ἄλλους, καὶ ἐγὼ ὁ ἴδιος μέ τὰ μάτια μου ἀπόλαυσα. Πρῶτον βέβαια, ὅτι ἀγαποῦσε τὸν ἄνδρα της²⁸, πράγμα πού ἀπὸ τὸν Ἀπόστολο χαρακτηρίζεται ὡς τὸ καλύτερο στόν γάμο. Φρόνιμη, οἰκοδέσποινα, εὐπλησίαστη, εὐπροσήγορη, εὐσεβής, φίλη τῶν πτωχῶν, καὶ τὸ μεγαλύτερο, στολισμένη μέ σωφροσύνη καὶ ἐπαργυρωμένη μέ ὀρθοδοξία, οἱ καρποὶ τῆς ὁποίας, τὰ παιδιά, ἀποτελοῦν ἀπόδειξη τῆς καλῆς ζωῆς καὶ τῶν δυό σας. Γιατί, ὅπως τὸ δένδρο ἀναγνωρίζεται ἀπὸ τὸν καρπὸ του, ἔτσι καὶ ἀπὸ τὰ παιδιά φαίνονται ποιοὶ καὶ πόσο σπουδαῖοι εἶναι οἱ γονεῖς τους. Καὶ ἐπειδὴ δὲν ἔχω βαθειὰ γνώση ἐκεί-

πειραν ἐσχηκῶς τῆς μακαρίας ἐκείνης, πῶς ἂν δυναίμην ἐκθειάσαι τὰ κατ' αὐτήν, ἢ μόνον δις αὐτῇ συνοψισθεῖς καὶ εἰς ὀμιλίαν ἐλθὼν, ἔγνω ὅτι γυναῖκα ἐχαρίσατό σοι ὁ Θεὸς τῷ ὄντι βοηθόν, οὐ κατὰ τὴν πάλαι προμήτορα, ἀπάτης αἰτία, ἀλλὰ γε σωτηρίας ὑπόθεσις γενη-
5 θεῖσά σοι διὰ παντὸς τοῦ βίου;

Ἔω τῆς συμφορᾶς! ὤχετο αὕτη, ἀπέπτῃ ἐξ ὀφθαλμῶν ὑμῶν, ἐγκατέλειπεν ὑμᾶς ἡμιθνεῖς, ἀπορραγένας τῆς καλῆς ὁμοζύγου. Οὐκ ἔχομεν ὀφθαλμοῖς ὄραῖν τὸ ὑπὲρ πᾶσαν θυμηδίαν παραμύθιον, οὐ τὴν ἐν θλίψεσι παράκλησιν, οὐ τὴν ἐν συμφοραῖς παρηγορίαν, οὐ τὴν ἐν
10 ἅπασιν τοῖς ὀφειλομένοις ὑπόμνησιν καὶ συνεργὸν καὶ σύμπραξιν. Ὁ ἥλιος τῆς ἐστίας ἔδν· τίς ὁ ὑπαντήσων, τίς ὁ χαρισάμενος, τίς ὁ παρακαλέσων; Ἦδη ἐγενήθημεν ὡς πόλις ἀποκειραμένη τὸν ἑαυτῆς κόσμον, «Ὡς στρουθίον μονάζον ἐπὶ δώματι», Δαυϊτικῶς εἰπεῖν. Τί οὖν; Λυπηθῶμεν πέρα τοῦ μέτρου καὶ περιβαλούμεθα ἀπαραμύθιον πέν-
15 θος; Οὐδαμῶς οὖν, οὐδαμῶς οὖν, οὐδαμῶς, ὡς τριπόθητε, ἀλλ' εἰδότες ὅτι ὁ δοὺς ἡμῖν αὐτήν Θεὸς τὰ πρῶτα εἰς κοινωνίαν βίου, αὐτός ἐστιν ὁ νῦν προσλαβόμενος, οἴσωμεν εὐχαρίστως τὸ συμβάν, μιμούμενοι τὴν μακαρίαν ἐκείνην φωνήν, ἣν ἐκεῖνος οὐκ ἐπὶ ἀποβολῇ γυναικός, ἀλλ' ἐπὶ παισὶ δέκα ὁμοῦ τεθνηκόσι, σὺν ταῖς προτεραίαις τῶν ἐκτὸς πάν-
20 των ἀφαιρέσει, καὶ αὐτῇ τῇ ὑστεραία πληγῇ τοῦ σώματος, ἐπὶ κοπρίας ὁ πρὶν βασιλεὺς καθήμενος καὶ ξέων τοὺς ἰχῶρας τῶν ἑαυτοῦ σαρκῶν βῶλαξι, τάδε φησὶν «Ὁ Κύριος ἔδωκεν, ὁ Κύριος ἀφείλετο· ὡς τῷ Κυρίῳ ἔδοξεν, οὕτω καὶ ἐγένετο».

Ἐὰν οὖν ταῦτα, ὡς φιλότης, ἐφ' ἑαυτοῖς καὶ διαθῶμεθα καὶ φθεγ-
25 ξῶμεθα, οὐ μακρὰν εἶημεν τῆς μερίδος ἐκείνων, ἀλλὰ γὰρ καὶ τῇ μακαρίᾳ ἐκείνῃ τοῦτο καλὸν ἐπιτάφιον ποιησαίμεθα, αὐτούς τε καὶ τοὺς ἐκ Θεοῦ δοθέντας ἡμῖν κλάδους ὑποτυπωσόμεθα δι' ἑαυτῶν εἰς εἰκόνα θεοτερποῦς διώσεως Ἄ γὰρ ὁ Θεὸς ὁ αἰώνιος, ὁ τῶν ἀπάντων Δεσπότης, ποιῶν ἐν ἡμῖν εὐροῖεν εὐμενῶς δεχομένους, πῶς οὐκ ἂν καὶ τὰ
30 παρόντα ἡμῖν εὖ διάθηται, τῇ παρακλήσει τοῦ ἁγίου αὐτοῦ Πνεύματος, καὶ τὰ μέλλοντα ἐτοιμάσειεν ἀπολαυστήρια ἐν αἰῶσιν ἀπείροις Ταῦτα ἐγὼ μὲν, εἰ καὶ βραχέα, ὅμως ὡς σὸς ἐν ἀγάπῃ καὶ γέγραφα καὶ

νης τῆς μακαρίτισσας, πῶς θὰ μποροῦσα νὰ ἐκθειάσω τὶς ἀρετὲς της; Ἐὰν καὶ μόνο δύο φορές συναντήθηκα καὶ μίλησα μαζί της, κατάλαβα ὅτι ὁ Θεὸς σοῦ χάρισε γυναίκα πραγματικά βοηθόν, ὄχι σὰν τὴν παλιὰ προμήτορα, αἰτία ἀπάτης, ἀλλὰ γυναίκα πού ἔγινε γιὰ σένα αἰτία καὶ στήριγμα σωτηρίας γιὰ ὅλη τὴ ζωὴ σου.

Ἦ, τί συμφορὰ! Αὐτὴ ἔφυγε, πέταξε ἀπὸ τὰ μάτια σας, σὰς ἐγκατέλειψε μισοπεθαμένους, ἀποκομμένους ἀπὸ τὴν καλὴ σύζυγόν σου. Δὲν μποροῦμε μὲ τὰ μάτια νὰ βλέπουμε τὴν παρηγοριὰ πού ξεπερνᾷ κάθε παροδικὴ χαρὰ, οὔτε τὴν ἐνίσχυση στὶς θλίψεις, οὔτε τὴν παρηγοριὰ στὶς συμφορὲς, οὔτε τὴν ὑπόμνηση καὶ βοηθὸ καὶ σύμπραξη σὲ ὅλα τὰ ἀπαιτούμενα. Ὁ ἥλιος τοῦ σπιτιοῦ ἔδυσσε. Ποιὸς θὰ μᾶς προῦπαντήσει, ποιὸς θὰ τῆς χαριστεῖ, ποιὸς θὰ μᾶς παρηγορήσει; Ἦδη γίναμε σὰν πόλη πού σκότωσε ὅλον της τὸν κόσμον. «Σὰν σπουργίτι μόνο πάνω στὴ στέγη»²⁹, γιὰ νὰ μιλήσω σὰν τὸν Δαβὶδ. Τί λοιπὸν; Θὰ λυπηθοῦμε πάνω ἀπὸ τὸ μέτρο καὶ θὰ περιβληθοῦμε ἀπαρηγόρητο πένθος; Καθόλου βέβαια, καθόλου· ναι καθόλου, πολυπόθητε, ἀλλὰ, γνωρίζοντας ὅτι ὁ Θεὸς πού μᾶς ἔδωσε αὐτὴν ἀπὸ τὴν ἀρχὴ νὰ εἶναι κοινωνὸς στὴ ζωὴ, αὐτὸς τώρα εἶναι πού τὴν παίρνει, ὡς ὑπομείνουμε αὐτὸ πού συνέβη μὲ εὐχαρίστηση, μμμούμενοι ἐκεῖνα τὰ μακάρια λόγια πού εἶπε ἐκεῖνος, ὄχι γιὰ τὴν ἀπώλεια γυναίκας, ἀλλὰ γιὰ τὸν θάνατο συγχρόνως τῶν δέκα παιδιῶν του, μαζί μὲ τὴν ἀπώλεια τῶν προηγούμενων ἡμερῶν ὅλων τῶν ὑπαρχόντων του, καὶ ἐκεῖνη τὴν τελευταία πληγὴ τοῦ σώματος, κατὰ τὴν ὁποία ὁ πρῶτος βασιλιάς, καθισμένος πάνω στὴν κοπριὰ καὶ ξύνοντας τὸ πῦρ τῶν πληγῶν τοῦ σώματός του μὲ σβώλους ἀπὸ χῶμα, εἶπε τὰ ἑξῆς: «Ὁ Κύριος μου τὰ ἔδωσε, ὁ Κύριος τὰ ἀφῆρεσε. Ὅπως φάνηκε καλὸ στὸν Κύριο, ἔτσι καὶ ἔγινε»³⁰.

Ἐὰν λοιπόν, φίλε, τὰ ἐφαρμόσουμε αὐτὰ στὸν ἑαυτὸ μας καὶ τὰ ποῦμε, δὲν θὰ βρεθοῦμε μακριὰ ἀπὸ τὴ μερίδα ἐκείνων, ἀλλὰ καὶ στὴ μακάρια ἐκείνη θὰ τὸ κάνουμε αὐτὸ καλὸ ἐπατάφιο, καὶ σ' αὐτὰ τὰ βλαστάρια πού μᾶς δόθηκαν ἀπὸ τὸν Θεὸ θὰ ἀποτυπώσουμε μέσω τοῦ ἑαυτοῦ μας εἰκόνα ζωῆς τέτοιας πού εὐχαριστεῖ τὸν Θεό. Γιατὶ αὐτὰ πού ὁ αἰώνιος Θεός, ὁ Δεσπότης τῶν ὅλων, κάμνει σὲ μᾶς, ἂν δεῖ ὅτι τὰ δεχόμαστε μὲ εὐχαρίστηση, πῶς δὲν θὰ ρυθμίσει καὶ τὰ παρόντα σὲ μᾶς καλῶς μὲ τὴν παράκληση τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ δὲν θὰ κάνει ἀπολαυστικὰ τὰ μελλοντικὰ στοὺς ἄπειρους αἰῶνες; Αὐτὰ ἐγώ, ἂν καὶ μὲ συντομία, ὁμῶς, σὰν δικός σου, τὰ ἔγραψα μὲ ἀγάπη καὶ σὲ παρηγόρη-

παρεκάλεσα. Αὐτὸς δέ, ὡ δέσποτα, αὐτὰ τὰ τίμιά σου τέκνα προσει-
πεῖν περὶ ἡμῶν ἀξίωσον.

ΡΝ' (150) – Εὐφροσύνη ἡγουμένη.

“Οτι μέλει ἡμῖν περὶ τῆς τιμιότητός σου, μαρτύριον τὸ τῆδε ἡμῶν
5 ταπεινὸν γράμμα. Οὐδὲ γὰρ ὄν λόγον ὑπεσχόμεθα τῇ μακαρίᾳ ἐκείνῃ
καὶ ἁγίᾳ μητρὶ, ἐπὶ τὸ περιέπειν ἡμᾶς τὴν σεμνοπρέπειάν σου ἐν τῇ διὰ
λόγου ἐπισκέψει, καθ’ ὅσον οἶόν τε, μακρόθεν ἢ ἐγγύθεν ὄντας, ὅσιον
διαψεύσασθαι. Καίτοι γε, εἰ καὶ μὴ ἐκεῖθεν εἶχομεν τὸν λόγον, καὶ ἀν-
τῆς σου μόνῃς τῆς περὶ ἡμᾶς τοὺς εὐτελεῖς πεποιθήσεώς τε καὶ περι-
10 ποιήσεως ἐπειθόμεθα ἂν διὰ τοῦ γράμματος προσοίσειν ἐπιμέλειαν.
Ἐγίαινε τοιγαροῦν, ὡ τιμιωτάτῃ μοι, καὶ ἄγιοι τὸ ποῖμνιον, ὃ παρέθε-
τό σοι ἡ ἁγία ἀμμάς, μᾶλλον δὲ δι’ αὐτῆς ὁ Θεὸς θεοπρεπῶς καὶ ἐπι-
μελῶς Ἰσθι ὡς μέγιστον τὸ τῆς προστασίας σου ἐγχείρημα. Γνωθὶ τῶν
ὑπὸ χεῖρά σου ψυχῶν τὸ θέωρημα, ὅτι νυμφοφυλακτῆριόν ἐστι τοῦ
15 θεσιλέως τῶν οὐρανῶν, τοῦ μόνου ὠραίου καὶ ἀφθάρτου Νυμφίου
Χριστοῦ, ὃς οὐ μίαν νύμφην σοι παρέθετο εἰς ἡμέραν νυμφεύσεως
αὐτοῦ, διὰ τῆς ἐν ἁγίῳ Πνεύματι συναφείας, ἀλλὰ τοσαύτας, ὅσας γε
καὶ ἔχοις, σοῦ τε αὐτῆς πρωτονύμφου τυγχανούσης. Νυμφεύεται γὰρ
Ἰησοῦς καὶ τὰς ὡς σὺ διὰ βίου ἐληλυθυίας, ὡς πολύνυμφος καὶ ἀπει-
20 ρόνυμφος, καὶ πάσας ψυχὰς ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν ἐρῶν ἀρμόζε-
σθαι, εἰς τὸ πληρῶσαι τὸν ἄνω νυμφῶνα, ἐν ᾧ πολλαὶ αἱ μοναὶ οἰᾶ
τινες θάλαμοι παρὰ τοῦ Πατρὸς ἠτομιώσθησαν ταῖς ἀξιωθησομέναις
ψυχαῖς, διὰ βίου καθαρῶν καὶ πίστεως εὐλικρινοῦς, ἥνίκα φθάσει ὁ
καιρὸς τῆς ἀποκαλύψεως τοῦ Νυμφίου, ὀπίσω αὐτοῦ δραμεῖν καὶ
25 συνεισελθεῖν ἐν τῷ νυμφῶνι, καὶ τῆς ἀπεράντου χαρᾶς ἐκείνης ἀπο-
λαῦσαι εἰς αἰῶνας αἰώνων.

Ἴδον ὑποδέδεικταί σου ἡ διακονία ἣν παρέλαβες παρὰ Κυρίου,
μεγάλῃ τε καὶ πολλῶν ἀμοιβαία μισθῶν οὐρανίων, ὡς μὴ μόνον σέ,
ἀλλὰ καὶ πολλὰς νύμφας προσοῖσαι τῷ ἀθανάτῳ Νυμφίῳ, ὑπὲρ ὧν
30 ὄση καὶ ἡλίκη ἢ ἀνταπόδοσις! τετάξεταιί σε ἐν προύχούσαις νύμφαις,
ἐν ἐκλεκταῖς νεάνισιν, ἐμπλόκιά σοι παράσχοι τὰ τοῦ Πνεύματος αἰδία
χαρίσματα, ἐπιβλήματα φωτοειδῆ, ἀφθαρσίαν ἀστράπτοντα, στεφα-

σα. Καὶ σύ, δέσποτα, δέξου νὰ χαιρετήσεις ἐκ μέρους μου τὰ ἐξαιρέτα τέκνα σου.

150. Στὴν ἡγουμένη Εὐφροσύνη.

“Ὅτι ἐνδιαφέρομαι γιὰ τὴν ἐντιμότητά σου, ἀπόδειξη εἶναι αὐτὸ τὸ ταπεινὸ γράμμα μου. Γιατὶ δὲν ἦταν σωστὸ νὰ διαψεύσω τὸν λόγο πού ὑποσχέθηκα σ' ἐκείνη τὴ μακάρια καὶ ἅγια μητέρα σου, ὅτι θὰ φροντίζω τὴ σεμνοπρέπεια σου μὲ τὴν ἐπίσκεψή μου μέσω τοῦ λόγου, ὅσο μοῦ εἶναι δυνατόν, εἴτε βρισκομαι μακριὰ εἴτε κοντὰ. Μολονότι βέβαια, ἂν καὶ δὲν εἶχα ἀπὸ ἐκεῖ τὸν λόγο, καὶ μόνο ἀπὸ αὐτὴ σου τὴν πεποίθηση καὶ τὴν περιποίηση πρὸς ἐμένα τὸν εὐτελεῖ, θὰ μπορούσα νὰ πεισθῶ νὰ σοῦ προσφέρω μὲ τὸ γράμμα μου φροντίδα. Ὑγίαινε λοιπόν, τιμωτάτῃ μου, καὶ ὁδήγει τὸ ποίμνιο πού σοῦ παρέδωσε ἡ ἅγια μητέρα, ἢ καλύτερα ὁ Θεὸς μέσω αὐτῆς, ὅπως πρέπει στὸν Θεὸ καὶ μὲ τὴ φροντίδα του. Γνώριζε ὅτι εἶναι πάρα πολὺ μεγάλο τὸ ἐγχείρημα τῆς προστασίας σου. Γνώρισε τὴν εἰκόνα τῶν ψυχῶν πού εἶναι ἐμπιστευμένες στὰ χέρια σου, ὅτι εἶναι φρούριο νυμφῶν τοῦ βασιλιᾶ τῶν οὐρανῶν, τοῦ μόνου ὠραίου καὶ ἀθάνατου νυμφίου Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος δὲν σοῦ παρουσίασε μία νύφη τὴν ἡμέρα τῆς νυμφεύσεώς του, μὲ τὴν ἔνωση διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἀλλὰ τόσες, ὅσες βέβαια καὶ ἔχεις, ἐνῶ σὺ ἡ ἴδια ἦσουν πρώτη νύμφη. Γιατὶ ὁ Ἰησοῦς νυμφεύεται καὶ αὐτὲς πού, ὅπως καὶ σύ, ἦρθαν γιὰ ὅλη τους τὴ ζωὴ, ὡς πολύνυμφος καὶ ἀπειρόνυμφος, καὶ ἐπιθυμεῖ νὰ νυμφευθεῖ ὅλες τὶς ψυχὲς ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, γιὰ νὰ γεμίσει τὸν οὐράνιο νυμφῶνα, στὸν ὁποῖο ἐτοιμάστηκαν πολλὲς μονές, σὰν ἓνα εἶδος θαλάμων, ἀπὸ τὸν Πατέρα γιὰ τὶς ψυχὲς πού θὰ καταστοῦν ἄξιες μὲ τὸν καθαρὸ βίον καὶ τὴν εἰλικρινῆ πίστη, ὅταν φτάσει ὁ καιρὸς τῆς ἀποκαλύψεως τοῦ Νυμφίου, γιὰ νὰ τρέξουν πίσω του καὶ νὰ μποῦν μαζί του στὸν νυμφῶνα, καὶ νὰ ἀπολαύσουν τὴν ἀτελείωτη χαρὰ στὸς αἰῶνες τῶν αἰώνων.

Νὰ, ἀποδείχθηκε ὅτι ἡ διακονία σου, τὴν ὁποία παρέλαβες ἀπὸ τὸν Κύριο, εἶναι μεγάλη καὶ ἀνταλλάξιμη μὲ πολλοὺς οὐράνιους μισθοὺς, ὥστε ὄχι μόνο ἐσένα, ἀλλὰ καὶ πολλὲς νύφες νὰ ὁδηγήσεις στὸν ἀθάνατο Νυμφίον, γιὰ τὶς ὁποῖες πόση καὶ πόσο μεγάλη εἶναι ἡ ἀνταπόδοση! Θὰ σὲ τάξει ἀνάμεσα σὶς προεξέχουσες νύμφες, ἀνάμεσα σὲ ἐκλεκτὲς νεάνιδες, καὶ θὰ σοῦ δώσει ὡς κοσμήματα τὰ αἰώνια χαρίσματα τοῦ Πνεύματος, ἐνδύματα φωτεινὰ πού θὰ ἀστράφτουν ἀφθαρσία, θὰ σὲ στεφα-

νώσει σε τῷ τῆς δικαιοσύνης στεφάνῳ, χορεύσεις χορείαν ἄλυτον, ἴσα
καὶ ἀγγέλους, σὺν ἀγαλλιάσει ἀκηράτῳ. Βλέπε λοιπόν, κυρία, καὶ πρό-
σεχε σαυτῆ, καὶ τὰς νύμφας τοῦ Χριστοῦ φυλάττειο περιμερίμνως τρέ-
φοις αὐτὰς τῷ καθαρῷ ἄρτῳ τῆς ὀρθοδοξίας, ποτίζοις τῷ νόματι τῆς
5 εὐπραξίας, ὡς ἂν εἶεν πίονες, ὠραιοειδεῖς πρὸς τὸ κάλλος τῆς ψυχῆς ὁ
λόγος, οὗ καὶ ἐπιθυμεῖ, καθὼς ὑπισχνεῖται ὁ ἅγιος Δαυῖδ, Χριστὸς ὁ
Θεὸς ἡμῶν. Φησὶ γάρ· «Ἄκουσον, θύγατερ, καὶ ἴδε, καὶ κλῖνον τὸ οὖς
σου, καὶ ἐπιλάθου τοῦ λαοῦ σου καὶ τοῦ οἴκου τοῦ πατρός σου, καὶ ἐπι-
θυμήσει ὁ βασιλεὺς τοῦ κάλλους σου· ὅτι αὐτός ἐστι Κύριός σου, καὶ
10 προσκυνήσεις αὐτῷ». Ὁρᾷς ὅτι ἐν τῷ ἐπιλαθέσθαι ὑμᾶς, ἤγουν ἀποτά-
ξασθαι γονεῦσιν, ἀδελφοῖς τε καὶ συγγενέσι, φίλοις τε καὶ πᾶσι τοῖς
κατὰ τὸν βίον, ἐπεθύμησεν ὑμῶν ὁ βασιλεὺς τοῦ κάλλους τῆς ψυχῆς εἰς
νυμφίωσιν; Τὸ δέ, «Αὐτός ἐστι Κύριός σου, καὶ προσκυνήσεις αὐτῷ»,
γενήσεται ὑμῖν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἐπιφανείας αὐτοῦ.

15 ὦ, ὦ, οἶον ἐφρονήσατε ἐπιλαθόμενα τῶν ἀπάντων! Βαβαί,
βαβαί, οἴου ἐπετύχαστε Νυμφίου! «Κροτήσατε χεῖρας, ἀλαλάξατε τῷ
Θεῷ ἐν φωνῇ ἀγαλλιάσεως», ὅτι ὑπὲρ πάσας τὰς ἐπὶ γῆς βασιλείας
ὑψώθητε, ὑπὲρ πάντα τὰ ὠραῖα τῆς γῆς ὠραῖσθητε. Αἰδοῦνται ὑμᾶς
καὶ ἄγγελοι, περιέπουσιν ὑμᾶς καὶ ἀρχάγγελοι, προὔχουσαι ὑμεῖς
20 βασιλίδες ἐν οὐρανοῖς, ὑπεράνω πασῶν μητέρων καὶ θυγατέρων τῶν
ἀπὸ σαρκὸς ἐρχομένων. Οὐκοῦν χαίρετε καὶ συγχαίρετε ἀλλήλαις, τὰ
ἐπίπονα ἐντεῦθεν τῆς ἀσκήσεως, εἴτ' οὖν θαλαμεύσεως, φέρουσαι
εὐψύχως, εἰδυῖαι, «ὅτι πᾶσα σὰρξ χόρτος, πᾶσα δόξα ἀνθρώπου ὡς
ἄνθος χόρτου», πᾶσαί τε ἐπιθυμίαι τοῦ αἰῶνος τούτου ἐκ φθορᾶς καὶ
25 εἰς φθορὰν καταλήγουσαι, μόνον δὲ ὑμῶν ὁ ἔρως καὶ ἡ ἐπιθυμία ἀπει-
ρος καὶ ἀφθαρτος. Μικρὸν λοιπόν ὅσον ἀναμείνατε, ὑπομείνατε, ὑπο-
τασσόμενα μὲν ὑμεῖς τῇ κυρία τῇ προτονύμφῳ καλῶς καὶ εὐηκόως, τὰ
τοῦ Νυμφίου Χριστοῦ ἐρωτικά ιδιώματα καὶ φυλάγματα ἐπιταττούση,
αὐτῇ δὲ κυρία ὡς νυμφιοφόρος καὶ τὴν ψυχὴν προἰεμένη, μὴ ὅτι γέ τι
30 τῶν ἄλλων, εἰς περιποίησιν τῶν νεανίδων, οὐ λέγω ψυχῆς μόνης, ἀλλὰ
καὶ σώματος, πληροῦσα τὸ ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου εἰρημένον· «Ομειρό-
μενοι εὐδοκοῦμεν μεταδοῦναι ὑμῖν, οὐ μόνον τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ
Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ τὰς ἑαυτῶν ψυχάς», ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν,
ὃν καὶ περὶ ἡμῶν αἰτεῖσθε τὴν σωτηρίαν τῆς ταπεινῆς ἡμῶν ψυχῆς.

31. Ψαλμ. 44, 11-13.

32. Ψαλμ. 46, 2.

33. Ἦσ. 40, 6.

34. Α' Θεσσ. 2, 7.

νώσει μὲ τὸ στεφάνι τῆς δικαιοσύνης, καὶ θὰ ψάλλεις ψαλμωδία ἀκατά-
 παυστη, ἰσότιμα μὲ τοὺς ἀγγέλους, μὲ ἀγαλλίαση ἀθάνατη. Πρόσεχε λοι-
 πόν, κυρία, καὶ φρόντιζε τὸν ἑαυτὸ σου καὶ φύλαγε τὶς νύφες τοῦ Χρι-
 στοῦ μὲ μεγάλη μέριμνα. Νὰ τὶς τρέφεις μὲ τὸν καθαρὸ ἄρτο τῆς ὀρθοδο-
 ξίας, νὰ τὶς ποτίζεις μὲ τὰ νάματα τῶν καλῶν πράξεων, γιὰ νὰ εἶναι
 λιπαρὲς καὶ πλούσιες σὲ ἔργα. Ὁ λόγος ἀναφέρεται στὸ κάλλος τῆς
 ψυχῆς, τὸ ὁποῖο ἐπιθυμεῖ, ὅπως ὑπόσχεται ὁ ἅγιος Δαβὶδ, ὁ Χριστὸς καὶ
 Θεὸς μας. Γιατὶ λέγει: «Ἄκουσε, θυγατέρα καὶ πρόσεξε καὶ κλίνει τὸ αὐτί
 σου, καὶ λησιμόνησε τὸν λαὸ σου καὶ τὸ σπίτι τοῦ πατέρα σου, καὶ θὰ ἐπι-
 θυμήσει ὁ βασιλιάς τὴν ὁμορφιά σου. Γιατὶ αὐτὸς εἶναι ὁ Κύριός σου,
 καὶ θὰ τὸν προσκυνήσεις»³¹. Βλέπεις ὅτι μὲ τὸ νὰ λησιμονήσετε, δηλαδή
 νὰ ἀπαρνηθεῖτε γονεῖς, ἀδελφούς, συγγενεῖς καὶ φίλους καὶ ὅλα τὰ τῆς
 ζωῆς, ἐπιθύμησε ὁ βασιλιάς τὴν ὁμορφιά τῆς ψυχῆς γιὰ τὴν νυμφευθεῖ;
 Ὁ Θεὸς γιὰ τὸ, «Αὐτὸς εἶναι ὁ Κύριός σου καὶ θὰ τὸν προσκυνήσεις», ἵνα
 συμβεῖ σὲ σᾶς τὴν ἡμέρα τῆς παρουσίας του.

Ὡ, πόση φρονιμάδα ἀποκτήσατε ξεχνώντας τὰ πάντα! Πῶ, πῶ! πό-
 σο μεγάλο Νυμφίο ἐπιτύχατε! «Χτυπήστε τὰ χέρια σας, φωνάξτε πρὸς
 τὸν Θεὸ μὲ φωνὴ ἀγαλλίασης»³², γιὰ τὴν ὑψωθήκατε πιὸ πάνω ἀπὸ ὅλες
 τὶς ἐπίγειες βασιλεῖες, γίνατε πιὸ ὡραῖες ἀπὸ ὅλα τὰ ὡραῖα τῆς γῆς. Σᾶς
 σέβονται καὶ οἱ ἄγγελοι, σᾶς φροντίζουν καὶ οἱ ἀρχάγγελοι, εἴσατε ἐξέ-
 χουσες βασιλίσσες στοὺς οὐρανούς, πάνω ἀπὸ ὅλες τὶς μητέρες καὶ θυγα-
 τέρους ποὺ προέρχονται ἀπὸ σάρκες. Λοιπὸν νὰ χαίρεστε καὶ νὰ συγχαί-
 ρετε ἢ μία τὴν ἄλλη, ἀφοῦ ὑπομένετε ἐδῶ τοὺς πόνους τῆς ἀσκήσης, δη-
 λαδὴ τοῦ γάμου, μὲ θάρρος, «γνωρίζοντας ὅτι κάθε σάρκα εἶναι χορτάρι,
 κάθε δόξα τοῦ ἀνθρώπου σὰν ἄνθος τοῦ χορταριοῦ»³³, καὶ ὅλες οἱ ἐπιθυ-
 μίες τοῦ κόσμου αὐτοῦ προέρχονται ἀπὸ τὴ φθορὰ καὶ καταλήγουν στὴ
 φθορὰ, καὶ μόνο ὁ δικὸς σας ἔρωτας καὶ ἡ ἐπιθυμία εἶναι ἀπειρος καὶ
 ἀθάνατος. Περιμένετε λοιπὸν λίγο, κάνετε ὑπομονή, ὑποτασσόμενες κα-
 λὰ καὶ ὑπάκουα, σεῖς βέβαια στὴν κυρία τὴν πρωτόνυφη, γιὰ τὴν σᾶς δια-
 τάζει τὰ ἐρωτικὰ ἰδιώματα καὶ φυλάγματα τοῦ Νυμφίου Χριστοῦ, ἐνῶ ἡ
 ἴδια ἢ κυρία σὰν νυμφιοφόρος νὰ προσφέρει καὶ τὴν ψυχὴ της, γιὰ νὰ
 φροντίζει ὄχι μόνο τὴν ψυχὴ τῶν νεανίδων, ἀλλὰ καὶ τὸ σῶμα, ἐκπληρώ-
 νοντας ἐκεῖνο ποὺ ἔχει πεῖ ὁ Ἀπόστολος: «Ἐπιθυμοῦμε καὶ θέλουμε νὰ
 σᾶς μεταδώσουμε ὄχι μόνο τὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ τὶς ψυχές
 μας»³⁴, μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου μας, τὸν ὁποῖο
 παρακαλέστε τον καὶ γιὰ τὴ σωτηρία τῆς ταπεινῆς μου ψυχῆς, ὥστε μὲ

ἵνα οἷς ἐνουθετήσασμεν νενουθετήμεθα καὶ σωζοίμεθα πάντες ἀπὸ τοῦ Πονηροῦ

PNA' (151) – Σενηριανῶ νίῳ πνευματικῶ.

“Ὅσον εὐφρανεν ἡμᾶς ἡ μικρὰ ἐπιστολή, τέκνον, τοσοῦτον ἐλύπη-
 5 σεν ἡ μείζων. Ὡς γὰρ μὴ πως κινήσαντός σου λόγον περὶ τῶν ἐν αὐτῇ
 ἐμφερομένων προτάσεων, μήτε ἀκηκοότος πρὸς ἡμῶν τὸ δέον, ἤχθης
 νῦν προτεῖναι τὰς φωνάς, δῆθεν μὲν ἄλλω μαχόμενος προσώπῳ,
 μᾶλλον μὲν οὖν τῇ ἀληθείᾳ ἀντικαθιστάμενος, καίτοι μὴ ὀφείλων
 διδάσκειν· οὐ λέγω τοσοῦτον διὰ τὸ ὑφειμένον σε εἶναι, καί γε φέρε
 10 μακροθύμως, ἀλλὰ γὰρ καὶ διὰ τὸ τοὺς ἀλόντας τῇ αἰρετικῇ κοινωνίᾳ,
 ἐξ ὧν εἷς σύ, μὴ ἔχειν παρηρησίαν ἀνοίγειν τὸ στόμα, μένειν δὲ ἐν
 ἡσυχίᾳ καθηκούση καὶ αἰτεῖσθαι συγγνώμη;” μέχρι θείου παντός.
 Ἔπειτα οὐδὲ τοσαύτη σοι εὐτεχνίας δογματικῆς ἐπιστήμη, ὡς εἰδέναι
 ἀκριβῶς φθέγγεσθαι, μήτε γραμματικῆς, μήτε φιλοσοφίας ἀψαμένῳ,
 15 ὅποτε καὶ οἱ τούτων ἐπιστήμονες κατὰ Θεὸν οὐκ ἰδιόν τι δογματίζου-
 σιν, ἀλλ’ ἐπομένως τοῖς θεοφόροις Πόθεν οὖν σοι ἐπῆλθεν, ἐρωτῶ,
 λέγειν, Οὐ σχετικῶς προσκυνεῖται ἡ εἰκὼν τοῦ Χριστοῦ; Οἶδας γὰρ τί
 ἐστι σχέσις; Ἡ σχέσις τῶν πρὸς τί ἐστι· πρὸς τι δέ, τὸ πρωτότυπον καὶ
 παράγωγον, ἦτοι ὁ Χριστὸς καὶ ἡ αὐτοῦ εἰκὼν, ὅτι ἔχεται ἐν ἑκατέρῳ
 20 ἐκᾶτερον, καὶ οὐκ ἀπέσχισται οὔτε τῷ κράτει, οὔτε τῇ δόξῃ. Ἴδού,
 ἀμαθαίνων, οὐκ οἶσθα, καὶ καλῶς ἔστιν ἐκεῖνο εἰπεῖν· Εἶδον ἀνομίαν
 ὑπὸ τὸν ἥλιον, ἄνδρα δόξαντα παρ’ ἑαυτῷ σοφὸν εἶναι, καί, ὁ τούτου
 χαλεπώτερον, παιδεύειν ἄλλους φιλονεικοῦντα.

Οἶον δέ σου καὶ τὸ δεύτερον πρόβλημα; Λατρεύεται ὁ Χριστὸς ἐν
 25 τῇ αὐτοῦ εἰκόνι· ὥστε καὶ ἡ εἰκὼν λατρευτή. Πόθεν τοῦτο ἢ παρὰ
 τίνος μαθὼν δογματίζεις; Οὐδεὶς γὰρ πω τῶν ἁγίων τοῦτο φαίη, ἀλλ’
 ὅτι προσκυνεῖται ἐν τῇ αὐτοῦ εἰκόνι Χριστός, καὶ προσκυνητὴ ἡ
 εἰκὼν, εἴτ’ οὖν τμητικὴ, εἴτ’ οὖν σεβαστὴ· ἀμφοτέρω γὰρ εἰς ταυτὸν
 φέρει τὸν νοῦν καὶ εἰκότως ἐπειδὴ ἡ λατρεία, ὥσπερ καὶ ἡ πίστις, τῇ
 30 ἁγίᾳ Τριάδι μόνῃ ἀναφέρεται, τὰ δ’ ἄλλα τοῖς ἄλλοις, τῇ Μητρὶ τοῦ
 Θεοῦ, τῷ ἁγίῳ σταυρῷ, τοῖς ἁγίοις, τῇ σεπτῇ εἰκόνι Χριστοῦ, καὶ
 πάσαις ἄλλαις ἁγιωτικαῖς εἰκόσι, καὶ τοσοῦτον, ὅσον ὑπερέχει τὰ

αὐτὰ πού σᾶς νουθέτησα, μέ αὐτᾶ νά νουθετηθῶ καί ἐγώ, καί νά σωθοῦμε ὅλοι ἀπό τόν Πονηρό.

151. Στόν πνευματικό υἱό του Σεβηριανό.

“Ὅσο μέ εὐχαρίστησε τὸ μικρὸ γράμμα σου, τέκνο μου, τόσο μέ λύπησε τὸ μεγάλο. Σάν δηλαδή νά μή ἔκανες ποτέ λόγο γιά τίς προτάσεις πού περιέχονται σ’ αὐτό, οὔτε ν’ ἄκουσες ἀπό μένα αὐτό πού πρέπει, ἔφτασες τώρα νά προτείνεις τᾶ λόγια, ὅτι δῆθεν μάχεσαι μέ ἄλλο πρόσωπο, ἀλλά μᾶλλον ἀντικαθιστᾶς τήν ἀλήθεια, ἂν καί δέν πρέπει νά διδάσκεις. Καί δέν τὸ λέγω τόσο πολὺ ἐπειδὴ εἶσαι κατώτερος, καί νά τὸ δεχθεῖς μέ μακροθυμία, ἀλλά καί ἐπειδὴ αὐτοὶ πού αἰχμαλωτίσθηκαν ἀπό τήν αἰρετική κοινωνία, ἕνας ἀπό τοὺς ὁποίους εἶσαι καί σύ, δέν ἔχουν τὸ δικαίωμα νά ἀνοίγουν τὸ στόμα τους, ἀλλά πρέπει νά μένουν σὲ ἡσυχία πρέπουσα, καί νά ζητοῦν συγγνώμη σ’ ὅλη τους τὴ ζῆση.” Ἐπειτα οὔτε ἔχεις τόσο μεγάλη γνώση καί ἱκανότητα στὰ δογματικά, ὥστε νά γνωρίζεις νά μιλᾶς μέ ἀκρίβεια, ἀφοῦ οὔτε γραμματική, οὔτε φιλοσοφία διδάχθηκες, τὴ στιγμή πού καί οἱ ἐπιστήμονες αὐτῶν δέν διδάσκουν ἐναντίον τοῦ Θεοῦ κάτι δικό τους, ἀλλά ἀκολουθοῦν τοὺς θεοφόρους πατέρες. Ἀπὸ ποῦ λοιπὸν σοῦ ἦρθε, ἐρωτῶ, νά λές, Ἡ εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ δέν προσκυνεῖται σχετικᾶ; Γνωρίζεις τί σημαίνει σχέση; Ἡ σχέση εἶναι ἀπὸ τὰ πρὸς τι, καί πρὸς τι εἶναι τὸ πρωτότυπο καί τὸ παράγωγο, δηλαδή ὁ Χριστὸς καί ἡ εἰκόνα του, γιατί στὸ καθένα ὑπάρχει τὸ ἄλλο, καί δέν ἀποχωρίζεται οὔτε ὡς πρὸς τὴ δύναμη, οὔτε ὡς πρὸς τὴ δόξα. Νά, ἀμαθῆ, δέν γνωρίζεις, καί εἶναι καλὸ νά πῶ ἐκεῖνο· Εἶδα παρανομία κάτω ἀπὸ τὸν ἥλιο, ἄνδρα πού νόμισε ὁ ἴδιος ὅτι εἶναι σοφός, καί, πρᾶγμα πού εἶναι πιὸ φοβερό ἀπὸ αὐτό, ὅτι προσπαθοῦσε νά διδάξει καί ἄλλους.

Ποιὸ ὅμως εἶναι καί τὸ δεύτερο πρόβλημά σου; Στὴν εἰκόνα του λατρεύεται ὁ Χριστός. Ἄρα καί ἡ εἰκόνα εἶναι λατρευτή. Ἀπὸ ποῦ ἢ ἀπὸ ποιὸν τὸ ἔμαθες αὐτό καί τὸ διδάσκεις; Γιατί κανένας ἀπὸ τοὺς ἁγίους δέν θὰ τὸ ἔλεγε αὐτό, ἀλλὰ ἀντίθετα, ὅτι στὴ δική του εἰκόνα προσκυνεῖται ὁ Χριστός, καί ἡ εἰκόνα του εἶναι προσκυνητή, δηλαδή τιμητική, ἤτοι σεβαστή, γιατί καί τὰ δύο ὁδηγοῦν τὸν νοῦ στὸ ἴδιο, καί εὐλογα, καθόσον ἡ λατρεία, ὅπως καί ἡ πίστη, ἀναφέρεται σὲ μόνο τὴν ἁγία Τριᾶδα, ἐνῶ τὰ ἄλλα ἀναφέρονται στὰ ἄλλα, στὴ Μητέρα τοῦ Θεοῦ, στὸν ἅγιο σταυρὸ, στοὺς ἁγίους, στὴ σεπτὴ εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ, καί σὲ ὅλες τίς ἄλλες εἰκόνες τῶν ἁγίων, καί τόσο μόνο, ὅσο τὰ πρωτότυπα αὐτὰ ὑπε-

πρωτότυπα τῶν κατὰ ταῦτα παραγῶγων Εἰ οὖν λατρεύεται, ὡς φῆς, ἐν τῇ εἰκόνι Χριστός, ἐπειδὴ τῆς Τριάδος τὸ λατρεύεσθαι, συλλατρεύεται ἐν τῇ εἰκόνι καὶ ὁ Πατήρ καὶ τὸ Πνεῦμα. Καὶ τί τὸ ἐντεῦθεν συναγόμενον; Τὸ καὶ τὸν Πατέρα καὶ τὸ Πνεῦμα σεσαρκῶσθαι, οὐ τί ἂν γένοιτο ἀσεβέστερον; Ἐπειδὴ δὲ αὐθις φῆς, Λατρευτὴ καὶ ἡ Χριστοῦ εἰκὼν, κατὰ τὸ ἀκόλουθον, οὐδὲν ἄλλο ἢ Τετραδίτης εὐρεθήση, λατρεύων μετὰ τῆς Τριάδος καὶ τῇ εἰκόνι Χριστοῦ. Οὐ μὴν, ὅτι καὶ προσκυνοῦντι τῇ Τριάδι, ἐπειδὴ καὶ τῇ εἰκόνι, τὸ αὐτὸ ἀκολουθήσει ἄτοπον; Εἴρηται γάρ, ὅτι ἡ τιμὴ καὶ ἡ προσκύνησις κοινοποιοῦνται μέχρι 10 καὶ τοῦ τυχόντος ἀνθρώπου, οὐ μὴν ἡ πίστις καὶ ἡ λατρεία. Ὡσπερ γὰρ πιστεύομεν εἰς Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ ἅγιον Πνεῦμα μόνον, οὕτω καὶ λατρεύομεν.

Ταῦτα ἐνωτισθεῖς ἀπόσχου, ἀδελφέ, παρακαλῶ, τῆς κενοφωνίας καὶ Τξυκαλικῆς, ἥγουν Κεντουκλαδικῆς αἰρέσεως, ἥτις ἐκ διαμέτρου 15 πρὸς τὴν Εἰκονομαχικὴν ἀντιφέρεται. Εἰ δέ, ὅπερ μὴ γένοιτο, ἐπιμενεῖς, γίνωσκε μέρος μεθ' ἡμῶν μὴ ἔχειν, μᾶλλον δὲ μηδὲ μετὰ παντός ὀρθοδόξου. Μετὰ πόνου μοι περὶ σοῦ ὑπηγορεύθη ἡ ἐπιστολὴ αὕτη.

PNB' (152) – Θεοδώρῳ μονάζοντι.

Ἡδύνθην, οὐκ ἐδάχθην, ἐφ' οἷς καθήψω μου, τιμιώτατε. Οὐδὲ 20 γὰρ οὕτως ἀνουθέτητός εἰμι, ὡς ἐν ταῖς ἀγαπηπτικαῖς ὑποκρούσεσι δυσχεραίνειν. Εἰ δὲ ἐδάχθην, οὐ διὰ τὴν ὑπόμνησιν, ἀλλὰ διὰ τὴν ἐκάστου αἵρεσιν, ἐξ ἧς τέμνεται τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ εἰς μυρίας δόξας διαιρούμενον. Ἐγὼ τοίνυν, ἵνα ἐκ βαβλίδος ἀφηγήσωμαι (δεῖ γὰρ με ἀπολογῆσασθαι ἐγκληθέντα), δούς ἐπιτίμιον καταναγκαζόμενος ἀπὸ 25 πρώτης ἡμέρας, καὶ τοῦτο ἀπὸ φυλακῆς διὰ γραμμιάτων, ὅτι καὶ διὰ γράμματος ἢ ἐξαίτησις μοναζόντων τε καὶ ἱερωμένων, τοῦτο ἀπεκρίθην, ὡς οὐχ ὀριστικῶς, ἀλλὰ συμβουλευτικῶς πρὸς ἐμοῦ τὸ ἐπιτίμιον. Διὰ τί; Ὅτι οὐχ ἱεράρχης ἐγὼ, ἀλλ' ἱερεὺς, πρὸς μὲν τοὺς οἰκείους μαθητὰς νουθετικῶς ἀγόμενος, πρὸς δὲ ἄλλους οὐχ οὕτως, ἀλλ', ὡς εἴρη- 30 ται, ἀναθέμενος τὸν λόγον αὐτοῖς ἕως καιροῦ εἰρήνης, καὶ τηνικαῦτα ὅπερ διορισθῆ παρὰ τοῦ ἀγιωτάτου πατριάρχου, σὺν ἐπικρίσει τῆς ἀγίας συνόδου, εἰσδέξασθαι, εἴτε πρόσθεσιν ἔχοντος τοῦ ἐπιτιμίου,

ρέχουν ἀπὸ τὰ παράγωγά τους. Ἐὰν λοιπὸν λατρεύεται, ὅπως λές, στήν εἰκόνα ὁ Χριστός, ἐπειδὴ ἡ λατρεία ἀναφέρεται στήν Τριάδα, στήν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ λατρεύεται μαζί καὶ ὁ Πατέρας καὶ τὸ Πνεῦμα. Καὶ τί εἶναι ἐκεῖνο ποῦ βγαίνει ἀπὸ αὐτό; Ὅτι καὶ ὁ Πατέρας καὶ τὸ Πνεῦμα ἔχουν σαρκωθεῖ, ἀπὸ τὸ ὁποῖο τί θὰ μποροῦσε νὰ ὑπάρξει πιὸ ἀσεβές; Ἐπειδὴ ὅμως πάλι λές, Καὶ ἡ εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ εἶναι λατρευτή, κατὰ συνέπειαν, θὰ βρεθεῖς νὰ εἶσαι τίποτε ἄλλο, παρὰ τετραδίτης, ἀφοῦ μαζί μὲ τὴν Τριάδα λατρεύεις καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ. Δὲν θὰ ἀκολουθήσει ὅμως τὸ ἴδιο ἄτοπο τὸ ὅτι, ἐνῶ προσκυνεῖς τὴν Τριάδα, προσκυνεῖς καὶ τὴν εἰκόνα. Γιατὶ ἔχει εἰπωθεῖ, ὅτι ἡ τιμὴ καὶ ἡ προσκύνηση ἀποδίδονται μέχρι καὶ στὸν τελευταῖο ἄνθρωπο, ὄχι ὅμως καὶ ἡ πίστη καὶ ἡ λατρεία. Ὅπως δηλαδή πιστεύουμε στὸν Πατέρα καὶ στὸν Υἱὸ καὶ στὸ ἅγιο Πνεῦμα μόνο, ἔτσι καὶ λατρεύουμε.

Ἀκούοντάς τα αὐτά, ἀδελφέ, παρακαλῶ μείνε μακριὰ ἀπὸ τὴν ματαιολογία καὶ τὴν Τζυκαλική, δηλαδή τὴν Κεντουκλαδικὴ αἵρεση, ἡ ὁποία εἶναι ἐκ διαμέτρου ἀντίθετη πρὸς τὴν Εἰκονομαχική. Ἐὰν ὅμως ἐπιμένεις, πρᾶγμα ποῦ εὐχομαι νὰ μὴ συμβεῖ, νὰ ξέρεις ὅτι δὲν ἔχεις θέση ἀνάμεσά μας, ἢ καλύτερα οὔτε μὲ κανένα ὀρθόδοξο. Ἡ ἐπιστολή μου αὐτὴ ὑπαγορεύθηκε ἀπὸ πόνο γιὰ σένα.

152. Στὸν μοναχὸ Θεόδωρο.

Εὐχαριστήθηκα, δὲν πληγώθηκα ἀπὸ αὐτὰ ποῦ μὲ κατηγορήσες, τιμώτατε. Ἄλλωστε δὲν εἶμαι τόσο ἀνεπίδεκτος νοουθεσίας, ὥστε νὰ δυσανασχετῶ μὲ τίς ἐπιθέσεις αὐτῶν ποῦ μὲ ἀγαποῦν. Ἐὰν ὅμως πληγώθηκα, δὲν εἶναι γιὰ τὴν ὑπενθύμιση, ἀλλὰ γιὰ τὴν αἵρεση τοῦ καθενός, ἀπὸ τὴν ὁποία τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ ἔχει κομματιαστεῖ διαιρούμενο σὲ μύριες δοξασίες. Ἐγὼ λοιπὸν, γιὰ νὰ ἀρχίσω ἀπὸ τὴν ἀφετηρία (γιατὶ πρέπει νὰ ἀπολογηθῶ ἀφοῦ κατηγορήθηκα), ἀναγκαζόμενος νὰ ἐπιβάλω ἐπιτίμιο ἀπὸ τὴν πρώτη μέρα, καὶ μάλιστα μέσα ἀπὸ τὴ φυλακὴ μὲ γράμμα, καὶ ἡ ἀπαίτηση καὶ τῶν μοναχῶν καὶ τῶν ἱερωμένων ἔγινε μὲ γράμμα, ἀπάντησα ὅτι τὸ ἐπιτίμιο αὐτὸ δὲν ἦταν ὀριστικὸ ἀπὸ μένα, ἀλλὰ συμβουλευτικὸ. Γιατί; Ἐπειδὴ ἐγὼ δὲν εἶμαι ἱεράρχης, ἀλλὰ ἱερέας, ἀπευθύνθηκα στοὺς μαθητὲς μου συμβουλευτικά, ἐνῶ πρὸς τοὺς ἄλλους ὄχι ἔτσι, ἀλλὰ, ὅπως εἰπώθηκε, ἀνέβαλα τὸν λόγο σ' αὐτοὺς μέχρι τὸν καιρὸ τῆς εἰρήνης, καὶ τότε αὐτὸ ποῦ θὰ ἀποφασισθεῖ ἀπὸ τὸν ἁγιώτατο πατριάρχη, μαζί μὲ τὴν ἐπικύρωση τῆς ἁγίας συνόδου, θὰ τὸ ἀποδεχθῶ,

εἴτε ὑφῆσιν. Καὶ οὐκ ἔξω, οἶμαι, τοῦ εἰκότος πεποιήκα, ὀρέξας χεῖρα τοῖς πεπτωκόσι φιλανθρώπως, οὐ μὴν εἰς ἑμαυτὸν περιστήσας τὸ κράτος, ὅπερ ἔκτοπον. Τί δὲ τὸ ἐπιτίμιον; Ποικίλον ἐπὶ ποικίλοις τοῖς ἁμαρτήμασιν, ὅπερ οὐκ ἐπιστολῆς μέτρον ἔξαγορεύει. Ἐν κεφαλαίῳ δὲ 5 εἰπεῖν, τὸν ἢ ὑπογραφῆ ἢ κοινωνία αἰρετικῆ ἄλόντα ἱερέα, ἢ ἀπλῶς διάκονον, εἶργεσθαι παντάπασιν τῆς ἱερουργίας, ἀλλὰ γὰρ καὶ τῆς κοινωνίας. Μετὰ δὲ τὴν τῆς ἐπιτιμίας περαιώσιν, τῶν μὲν ἁγιασμάτων μετέχειν, τῆς δὲ λειτουργίας οὐδαμῶς, ἕως ἀγίας συνόδου, εὐλογεῖν δὲ ἢ εὐχεσθαι ὡς κοινὸν μοναχόν, οὐχ ὡς ἱερωμένον, ἀλλὰ καὶ τοῦτο μετὰ 10 συμπλήρωσιν ἐπιτιμητικὴν. Εἰς τε τὰς ὑπὸ αἰρετικῶν κατεχομένας ἐκκλησίας μὴ εἰσιέναι, μήτε εἴαν ἐαθῆ ναιός, κρατεῖσθαι ὑπὸ ὀρθόδοξου· μετὰ τὸ ἐκεῖσε αἰρετικῶς ἀναφορᾶς γενέσθαι, λειτουργεῖν τὸν ὀρθόδοξον, ἄνευ λύσεως ὀρθοδοξοῦντος ἐπισκόπου.

Ἐπεὶ οὖν εὐδοκία Θεοῦ ἀφείθημεν τῶν φυλακῶν καὶ συνήφθημεν 15 τῷ τε ἁγιωτάτῳ πατριάρχῃ καὶ τοῖς ἁγίοις ἐπισκόποις, πρὸς δὲ καὶ ὁσίοις ἡγουμένοις ἀνεθέμεθα τοὺς λόγους, καὶ οὐκ ἐμέμφθημεν παρὰ τινος ἐν οὐδενί, ἢ μόνον πρὸς ἐνὸς ἐπὶ τῷ εὐλογεῖν, ᾧ τινι ἀπεκρινάμεθα, ὅτι, εἰ μεμπτέον, «Ἐξενεχθῆ ὄρος παρὰ τῆς κεφαλῆς», καὶ ἡμεῖς σιωπῶμεν. Ὡστε οἱ ἐγκαλοῦντες μὴ ἡμῖν, ἀλλὰ τοῖς κυρίοις ἐπισκόποις 20 ποῖς ἐγκαλείτωσαν, οἷς ἡμεῖς οἱ εὐτελεῖς καὶ ὑφειμένοι ἐπόμενοι καὶ παρ' αὐτῶν ἀναγκαστικῶς προτρεπόμενοι, μέχρι σήμερον καὶ ἐδώκαμεν ἐπιτίμια κατὰ τὸν εἰρημένον εἰρμόν, καὶ ἐπιδιδούμεν ὅποτε τύχη. Σκοπεῖτωσαν δὲ οἱ φιλεγκλήμονες, μήπως, τὸν κῶνωπα διυλίζοντες, λελήθασιν τὴν κάμηλον καταπίνοντες, καὶ τὰ κάρφη ψηλαφῶντες, οὐκ 25 αἰσθάνονται τὴν δοκὸν περιφέροντες Ἡμεῖς οὖν οὕτω, θεοτίμητε ἀδελφέ, ὡς ὑπὸ Θεῶ μάρτυρι διεγενόμεθα συμπαθεία καὶ φιλαδελφία, οὐ κατὰ πρόσκλησιν ἢ τινα ἄλλην περιπέτειαν ἀνθρωπίνην, «Ὁ δὲ ταρασσῶν ἡμᾶς», φησὶν ὁ Ἀπόστολος, «θαστάσει τὸ κριμα, ὅστις ἂν ἦ».

ΡΝΓ' (153) – Λαυρεντίῳ τέκνῳ.

30 Ἄκουστὸν ἡμῖν ἐγένετο, τέκνον Λαυρέντιε, ὅπερ ἐκ τοῦ πονηροῦ δαίμονος ἐτελέσθη δράμα ἐν τῇ Ἀντισάρων κωμοπόλει, καὶ ἐστενάξα-

35. Δαν. 2, 34.

36. Ματθ. 7, 3.

37. Ματθ. 23, 24.

38. Γαλ. 5, 10.

εἴτε θὰ αὐξάνει τὸ ἐπιτίμιο, εἴτε θὰ τὸ μειώνει. Καὶ δὲν νομίζω ὅτι ἔπραξα ἔξω ἀπὸ αὐτὸ πού ἦταν φυσικό, ἀπλώνοντας μὲ φιλανθρωπία χέρι σ' αὐτούς πού ἔπεςαν, οὔτε συγκέντρωσα στὸν ἑαυτό μου τὴν ἐξουσία, πράγμα πού εἶναι ἄτοπο. Καὶ τί ἦταν τὸ ἐπιτίμιο; Ἦταν διαφορετικὸ στὰ διαφορετικὰ ἁμαρτήματα, πράγμα πού δὲν τὸ ἐπιτρέπει τὸ μέτρο τῆς ἐπιστολῆς νὰ ἀναφερθεῖ. Καὶ γιὰ νὰ μιλήσω συνοπτικά, ὁ ἱερέας πού μὲ ὑπογραφή ἦ μὲ κοινωνία μὲ τοὺς αἵρετικούς νικήθηκε, ἢ ὁ διάκονος, νὰ ἐμποδίζεται τελείως ἀπὸ τὴν ἱερουργία, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν κοινωνία. Μετὰ τὴ λήξη ὅμως τοῦ ἐπιτιμίου νὰ κοινωνεῖ βέβαια τῶν μυστηρίων, ἀλλὰ ὄχι καὶ νὰ λειτουργεῖ, μέχρι τὴν ἁγία σύνοδο. Καὶ νὰ εὐλογεῖ ἢ νὰ προσεύχεται ὡς ἀπλὸς μοναχός, ὄχι ὅμως ὡς ἱερωμένος, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ μετὰ τὴ λήξη τοῦ ἐπιτιμίου. Καὶ νὰ μὴ μπαίνει στὶς ἐκκλησίες πού κατέχονται ἀπὸ αἵρετικούς, οὔτε ἐὰν ἓνας ναὸς ἐλευθερωθεῖ καὶ κρατεῖται ἀπὸ ὀρθόδοξον, ἀφοῦ ὅμως ἔχουν γίνει ἐκεῖ λειτουργίες αἵρετικές, νὰ μὴ λειτουργεῖ ὁ ὀρθόδοξος χωρὶς τὴν λύση ὀρθοδόξου ἐπισκόπου.

“Ὅταν λοιπὸν μὲ τὴν εὐδοκία τοῦ Θεοῦ ἐλευθερωθήκαμε ἀπὸ τὶς φυλακὲς καὶ ἐνωθήκαμε καὶ μὲ τὸν ἁγιώτατο πατριάρχη καὶ μὲ τοὺς ἁγίους ἐπισκόπους, ἀλλὰ καὶ μὲ τοὺς ὁσίους ἡγουμένους, ἀναφέραμε τοὺς λόγους καὶ δὲν κατηγορηθήκαμε ἀπὸ κανέναν γιὰ τίποτε, παρὰ μόνο ἀπὸ ἓναν γιὰ τὴν εὐλογία, στὸν ὁποῖο ἀπαντήσαμε ὅτι, ἐὰν εἶναι ἄξιο μομφῆς, «Νὰ ἐκδοθεῖ ὄρος ἀπὸ τὴν κεφαλή»³⁵, καὶ ἐμεῖς θὰ σιωπήσουμε. “Ὡστε αὐτοὶ πού μᾶς κατηγοροῦν, νὰ μὴ κατηγοροῦν ἐμᾶς, ἀλλὰ τοὺς κυρίους ἐπισκόπους, τοὺς ὁποίους ἀκολουθοῦμε ἐμεῖς οἱ ταπεινοὶ καὶ κατώτεροι, καὶ προτρεπόμενοι ἀπὸ αὐτούς ἀναγκαστικά μέχρι σήμερα, καὶ ἐπιβάλαμε ἐπιτίμια σύμφωνα μὲ τὴν τάξη πού εἰπώθησαν, καὶ θὰ τὰ ἐπιβάλλουμε ὅποτε χρειαστῆ. “Ἄς προσέξουν ὅμως οἱ φιλοκατήγοροι, μήπως, διυλίζοντας τὸν κώνωπα, ἔχουν ξεχάσει ὅτι καταπίνουν τὸ καρὰδόσχοινο³⁶, καὶ ψάχνοντας τὰ καρφιά, δὲν αἰσθάνονται τὸ δοκάρι πού περιφέρουν οἱ ἴδιοι³⁷. “Ἐμεῖς λοιπὸν, θεοτίμητε ἀδελφέ, μὲ μάρτυρα τὸν Θεό, ἔτσι φερθήκαμε, μὲ συμπάθεια καὶ φιλαδελφία, ὄχι μὲ κλήτευση ἢ κάποια ἄλλη ἀνθρώπινη περιπέτεια. «Ἐκεῖνος ὅμως πού μᾶς ταράσσει, λέγει ὁ Ἀπόστολος, αὐτὸς θὰ φέρει τὸ κριμα, ὅποιος καὶ ἂν εἶναι»³⁸.

153. Στὸ τέκνο του τὸν Λαυρέντιο.

Ἐκούσαμε, τέκνο μου Λαυρέντιε, τὸ δράμα πού τελέσθηκε ἀπὸ τὸν πονηρὸ δαίμονα στὴν κωμόπολη Ἀντισάρων, καὶ στενάξαμε γι' αὐτὸ

μεν ἐπ' αὐτῶ μεγάλως, καὶ κατὰ τὸν κοινὸν νόμον τῆς ἀνθρωπίνης
 ἀγάπης, καὶ διότι ἀφ' αἵματος τοῦ ἀδελφοῦ Ἀθανασίου καὶ πρωτο-
 πρεσβυτέρου (ὕφ' οὗ καὶ κινηθεὶς γράφω) ἐστὶν ὁ ἀπαγχονισθεὶς. Ὡ
 φοβεροῦ τραγωδήματος! ἄνθρωπος ἐν τιμῇ ὢν, προφερέστερος τῶν
 5 ἐκεῖσε ἀποχθόνων, αὐτάρκης κατὰ τὸν θίον, ἀνὴρ συνετός, προσκαρ-
 τερῶν εὐχαῖς τε καὶ δεήσεσι καὶ τῇ λοιπῇ τῆς ζωῆς ἀγωγῇ ἐμπρέπων,
 μηδενὸς περιστατικοῦ συμβεβηκότος, ἐξ οὐπερ πολλάκις ἔστι περιτρέ-
 πεσθαι τοῦ δέοντος κατὰ τι μικρόν, οὕτως ἐν ἀταραξία πραγμάτων,
 τηλικούτον κακὸν ἀπεργάσασθαι ἀγχόνῃ χρησάμενος! Ὡ, καὶ αὖθις
 10 ἐρῶ, τῆς ἀπενκτῆς φωνῆς! Τοιαῦτα τοῦ διαβόλου τὰ μηχανήματα
 «Ἐκεῖνος ἀνθρωποκτόνος ἀπ' ἀρχῆς», καθὼς ἔφη ὁ Κύριος. Ἐκεῖνος
 πρῶτα μὲν τὸν Ἀχιτόφελ, ἔπειτα τὸν Ἰούδαν ἔπεισεν ἀπάγξασθαι, ὃς
 οὐ παύεται καὶ μέχρι σήμερον τὸ αὐτὸ ἵπτοτελεῖν ἐν τοῖς πειθόμενοις
 αὐτῶ. Οἴμαι δὲ κατὰ δύο τρόπους συλᾶν τὸν ἄνθρωπον, ὡς πείρα
 15 ἔγνωμεν ἢ ἀπὸ ὀδύνης καρδίας ἀπαρακλήτου, ἢ ἀπὸ ἐφέσεως ἀλογί-
 στου, σκοτώσας καὶ περιτρέψας. Ὡς γὰρ ἐπὶ φόνου ἢ μοιχείας καὶ τῶν
 ὁμοίων ἀσεληγημάτων, ὑποδείκνυσιν τὸ σκότος φῶς, καὶ τὸ πικρὸν γλύ-
 κιον (οὐ γὰρ ἄν, εἰ μὴ οὕτως ἀναστοιχειώσῃ λογίσασθαι, ἡμᾶς εὐρί-
 σκη θηρεῦσαι), οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς ἀγχόνῃς, ἥδυνε τὸν θάνατον, ἐξόφω-
 20 σε τὸν νοῦν, ἀπετέλεσε τὴν ἀγχόνῃν. Οἴμοι! οἷός ἐστιν ὁ δράκων, καὶ
 ἐφ' ὅσοις μαγγανεύμασιν ἀνθρωποκτονεῖ ἐκάστοτε. Τοῦτον οὕτως,
 ἄλλον ἄλλως, καὶ οὐκ ἔστιν ὃς ἐκφεύξεται τὰς πάγας αὐτοῦ, ἄνευ βοη-
 θείας τοῦ Θεοῦ, ἣτις εἶη μετὰ φόβου καὶ τρόμου τῶ κατ' ἐντολήν αὐ-
 τοῦ πιστῶς διοῦντι.

25 Ἄλλ' ἐπὶ τὸ κατεπεῖγον ὁ λόγος. Ἐδήλωσας, ὡς οἱ τοῦ χωρίου
 ὁμοῦ ἅπαντες ἀποτρέπονται τῆς οἰκίας αὐτοῦ, ἤγουν γυναικὸς καὶ
 τέκνων, μήτε ἄπτεσθαι, ἤγουν θίγειν, μέχρι καὶ μεταδόσεως ἄρτου
 δανειακοῦ. Καὶ εἰ ἐπιλέγουσιν οἱ τοῦ ἀπαγξαμένου καλὴν εἶναι τὴν
 30 προᾶξιν τῆς ἀπαγχονίσεως καὶ τὴν αὐτὴν αὐτῶ φιλεῖν τελέσαι κα-
 διὰ τοῦτο, καλῶς ἀφίστανται, ὅποτε οὐδ' οὕτως εὐθύς Δεῖν γὰρ πρῶτον
 διδάξαι, φωτίσαι, παρακαλέσαι φυγεῖν τὸν ὄλεθρον τοῦτο γὰρ Χρι-
 στιανῶν, τοῦτο φιλαδέλφων· ὅτι καὶ ὁ Κύριος τὸν Ἰούδαν πολλοῖς

39. Δηλαδή συγγενῆς ἐξ αἵματος.

40. Ἰω. 8, 44.

41. Β' Βασ. 15, 12.

42. Ματθ. 27, 5.

43. Φιλιππ. 2, 12.

πολύ, καὶ σύμφωνα μὲ τὸν κοινὸ νόμο τῆς ἀνθρώπινης ἀγάπης, καὶ ἐπειδὴ αὐτὸς ποὺ ἀπαγχονίσθηκε εἶναι συγγενῆς³⁹ τοῦ ἀδελφοῦ Ἰθανασίου, τοῦ πρωτοπρεσβυτέρου (ἀπὸ τὸν ὁποῖο καὶ παρακινήθηκα νὰ σοῦ γράψω). Πόσο φοβερὴ τραγωδία! Ἄνθρωπος ποὺ ἔχαιρε ἐκτιμῆσεως καὶ διακρινόταν μεταξὺ τῶν ἐκεῖ ἐντοπίων καὶ εἶχε αὐτάρκεια ἀγαθῶν γιὰ νὰ ζεῖ, ἄνδρας συνετός, ποὺ ἐπέμενε μὲ καρτερία στὶς προσευχὰς καὶ δεήσεις καὶ διέπρεπε στὴ διαγωγή του στὴν ὑπόλοιπη ζωὴ του, χωρὶς νὰ ἔχει συμβεῖ κανένα περιστατικὸ, ἀπὸ τὸ ὁποῖο πολλὰς φορές εἶναι δυνατόν νὰ παρεκτραπεῖ κανεὶς γιὰ λίγο ἀπὸ τὸ πρέπον, σὲ τόσο ἤρεμη κατάσταση, νὰ κάνει τόσο μεγάλο κακὸ χρησιμοποιοῦντας ἀγχόνῃ! ὦ, θὰ πῶ καὶ πάλι, τί ἀπευκταῖα λόγια! Τέτοια εἶναι τὰ τεχνάσματα τοῦ διαβόλου. «Ἐκεῖνος εἶναι ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ἀνθρωποκτόνος»⁴⁰, ὅπως εἶπε ὁ Κύριος. Ἐκεῖνος ἐπέισε στὴν ἀρχὴ τὸν Ἀχιτόφελ⁴¹ καὶ ἔπειτα τὸν Ἰούδα⁴² νὰ ἀπαγχονιστοῦν, αὐτὸς δὲν παύει καὶ μέχρι σήμερα νὰ κάνει τὸ ἴδιο σὲ ὄσους ὑπακούουν σ' αὐτόν. Νομίζω πὼς μὲ δύο τρόπους λεηλατεῖ τὸν ἄνθρωπο, ὅπως γνωρίζουμε ἀπὸ τὴν πείρα μας· ἢ μὲ ἀπαρηγόρητο πόνον τῆς καρδιάς, ἢ μὲ ἀλόγιστη ἐπιθυμία προξενεῖ σκότωση τοῦ νοῦ καὶ ἀνατροπὴ. Γιατί, ὅπως στὴν περίπτωσι φόνου ἢ μοιχείας καὶ τῶν παρόμοιων ἀσεληγημάτων παρουσιάζει τὸ σκότος φῶς καὶ τὸ πικρὸ γλυκὸ (γιατί, ἂν δὲ μᾶς ἀποσυνθέσει ὥστε νὰ σκεφθοῦμε ἔτσι, δὲν μπορεῖ νὰ μᾶς βρεῖ γιὰ νὰ μᾶς θηρεύσει), ἔτσι καὶ στὴν περίπτωσι τῆς ἀγχόνῃς γλύκανε τὸν θάνατο, σκότισε τὸν νοῦ καὶ πραγματοποίησε τὴν ἀγχόνῃ. Ἀλλοίμονο, τί λογῆς εἶναι ὁ δράκος καὶ μὲ πόσα τεχνάσματα σκοτῶνει κάθε φορὰ ἄνθρώπους. Αὐτὸν ἔτσι, ἄλλον ἔτσι, καὶ δὲν ὑπάρχει κανένας ποὺ νὰ μπορεῖ νὰ ξεφύγει τίς παγίδες του χωρὶς τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ, ἢ ὁποῖα ἔρχεται μὲ φόβο καὶ τρόμο σ' αὐτόν ποὺ μὲ ἐντολὴ αὐτοῦ ζεῖ πιστὰ⁴³.

Ἄλλὰ ἄς στραφεῖ ὁ λόγος σ' αὐτὸ ποὺ κατεπεύγει. Μοῦ ἀνέφερες ὅτι οἱ κάτοικοι τοῦ χωριοῦ ὅλοι μαζὶ ἀποφεύγουν τὸ σπίτι του, δηλαδὴ τὴ γυναῖκα καὶ τὰ παιδιὰ, οὔτε τοὺς ἐγγίζουσιν, δηλαδὴ οὔτε τοὺς πλησιάζουσιν, ἀκόμα καὶ γιὰ νὰ τοὺς δώσουν δανεικὸ ψωμί, καὶ μολονότι οἱ ἄνθρωποι αὐτοῦ ποὺ ἀπαγχονίσθηκε λένε ὅτι ἡ πράξις τοῦ ἀπαγχονισμοῦ εἶναι καλὴ, καὶ ὅτι καὶ αὐτοὶ θέλουν νὰ κάνουν τὴν ἴδια μὲ αὐτόν, καλῶς τὴν ἀποφεύγουν, καὶ ἔτσι δὲν γίνεται αὐτὸ ἀμέσως. Γιατί πρέπει πρῶτα νὰ διδάξεις, νὰ διαφωτίσεις, νὰ παρακαλέσεις νὰ ἀποφύγουν τὴν καταστροφὴ, ἀφοῦ αὐτὸ εἶναι τὸ καθήκον τῶν Χριστιανῶν, αὐτὸ εἶναι τὸ γνῶρισμα ὅσων ἀγαποῦν τοὺς ἀδελφούς. Γιατί καὶ ὁ Κύριος τὸν Ἰούδα

χρηστεύμασι καὶ διορθωτικοῖς προφητεύμασιν, εἰδὼς ὃ ἔμελλε ποιεῖν, ἐπειρᾶτο ἀναπείθειν, τὸ οὐαὶ αὐτῷ ἐπιφθεγγόμενος καὶ τό, «Συνέφε-
 5 ρεν εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος», λέγων, κἂν οὐ συνήκεν ὁ
 τάλας. Εἰ δέ, ὡς φῆς, καὶ καταθρηνοῦσι τὸν Ἰουδοτέλεστον καὶ ἀπεύ-
 5 χονται τῆς μερίδος ἐκείνης πάντα Χριστιανόν, καὶ ἔκστασιν ἐξέστη-
 σαν ἀναφορήτου θλίψεως, καὶ ζητοῦσι παράκλησιν, τί τοῦτο ὅπερ δι-
 ηγή, ἢ ὅτι τῷ Χριστῷ ἐναντιοῦνται οἱ χωριᾶται καὶ τῷ διαβόλῳ ἀνοί-
 γουσι θύραν ἀπωλείας τῶν ἀξιοπαρακλήτων; Οὐαὶ τοῖς οὕτω ποιου-
 σιν, ὅτι συνεργοὶ εἰσι τοῦ διαβόλου. Καλῶς οὖν ὁ κύριος Μακάριος καὶ
 10 πνευματικὸς πατὴρ παρεκάλεσε τοὺς τοιοῦτους, καλῶς καὶ ἐστιᾶθη ἐν
 ἐκείνῃ τῇ οἰκίᾳ, καὶ μηδεὶς Χριστιανὸς διακρινέτω τὸ αὐτὸ ποιεῖν.

Ἐπειδὴ δὲ λόγος περὶ ἐπιτιμίου, οὐχ ὅτι ὑπαίτιοι, «Ἐκαστος», γάρ
 φησιν, «ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ αὐτοῦ ἀποθανεῖται, καὶ οὐκ ἀποθανοῦνται τέ-
 κνα ὑπὲρ πατέρων», ὡς ἔμπαιιν, πρὸς δὲ παρηγορίαν, μιᾷ Τεσσαρα-
 15 κοστῇ φυλάξονται κρεωφαγίας, δηλονότι καὶ τοῦ μὴ μετέχειν τῶν
 ἀγιασμάτων. Εἰς δὲ τὴν ἐκκλησίαν εἰσιέτωσαν εὐχόμενοι, μέχρι τῶν
 κατηχουμένων ἐπιμένοντες, δότωσαν καὶ τὴν ἀνήκουσαν μοῖραν τοῦ
 ἀθλίου τοῖς πτωχοῖς. Προσφορὰ μὲν γάρ καὶ λειτουργία ὑπὲρ αὐτοῦ
 οὐ θέμις γίνεσθαι πάντῃ, ἢ δὲ ἐλεημοσύνη γινέσθω· ὠφελεῖ γάρ αὕτη
 20 καὶ εἰς ἄπιστον, ὡς φησιν ὁ Χρυσόστομος καὶ ἄλλως ὅτι τοῦ Ἰούδα τὰ
 ἀγκτικὰ ἀργύρια εἰς ταφὴν τοῖς ξένοις ἐδόθη. Πηξάτωσαν καὶ τὸ ση-
 μεῖον τοῦ ζωοποιοῦ σταυροῦ εἰς τὸν τόπον, οὗ ἡ ἀγχόνη, ὅτι καὶ αὐτὸς
 ὁ σταυρὸς ἐν τῷ Κρανίου τόπῳ πήγνυται· διότι ἐκεῖ τοῦ ἀνθρωποκτο-
 νηθέντος Ἀδάμ τὸ κρανίον, ἀφ' οὗ καὶ ὠνόμασται.

25 Τοσαῦτα ἔχομεν λέγειν ἐκ τῶν ἐν Γραφαῖς καὶ τοὺς μὲν τοῦτο
 παθόντας παρακαλοῦντες καταλήξαι τῆς πολλῆς λύπης καὶ δι' εὐχαρι-
 στίας καὶ ἀγαθοεργίας προσεδρεύειν τῷ ἀγαθῷ Θεῷ, τοὺς δὲ τοῦ χωρί-
 ου παραινοῦντες, ἀφεμένους τῆς πονηρᾶς διακρίσεως, κοινωνοὺς
 ἔχειν ὡς πρὶν τοὺς τῆς οἰκίας ἐκείνης, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ
 30 ἡμῶν. Ἀμήν.

ΡΝΔ' (154) – Νικήτα ἡγουμένω.

Οὐκ ἄκαιρον, οἶμαι, τὸ παρὸν γραμματεῖον τῇ πατρικῇ σου ἀγι-
 ωσύνῃ· οὐ μόνον ὅτι τὸ τῆς ἀγάπης πληροῖ, ἀλλ' ὅτι καὶ λυπηρόν τι,

μέ πολλές χρήσιμες καὶ διορθωτικὲς διδασκαλίες, γνωρίζοντας τί ἐπρόκειτο νὰ κάνει, ἐπιχειροῦσε νὰ τὸν μεταπείσει, ἀπευθύνοντάς του τὸ ἀλλοίμονο, καὶ ἐνῶ τοῦ εἶπε, «Συνέφερε στὸν ἄνθρωπο αὐτὸν νὰ μὴ εἶχε γεννηθεῖ»⁴⁴, οὔτε τότε κατάλαβε ὁ ταλαίπωρος. Ἐὰν ὅμως, ὅπως λές, καὶ τὸν κλαῖνε αὐτὸν ποῦ εἶχε τὸ τέλος τοῦ Ἰούδα καὶ εὐχονται αὐτὸ νὰ μὴ γίνει σὲ κανένα Χριστιανό, καὶ δοκίμασαν ἀφόρητη θλίψη καὶ ζητοῦν παρηγοριά, τί σημαίνει αὐτὸ ποῦ λές, παρὰ ὅτι ἐναντιώνονται στὸν Χριστό οἱ χωρικοὶ κι' ἀνοίγουν στὸν διάβολο τὴν πόρτα τῆς ἀπώλειας τῶν ἀπαρηγόρητων; Ἄλλοίμονο σ' αὐτοὺς ποῦ ἐνεργοῦν ἔτσι, γιατί εἶναι συνεργάτες τοῦ διαβόλου. Καλῶς λοιπὸν ὁ κύριος Μακάριος καὶ πνευματικὸς πατέρας τοὺς παρηγόρησε αὐτούς, καλῶς καὶ συνέφαγε στὸ σίτι ἐκεῖνο, καὶ κανένας Χριστιανὸς νὰ μὴ διστάσει νὰ κάνει τὸ ἴδιο.

Ἐπειδὴ ὅμως ἔγινε λόγος γιὰ ἐπιτίμιο, ὅχι ὅτι εἶναι ὑπαίτιοι, γιατί λέγει, «Ὁ καθένας θὰ πεθάνει μὲ τὴν ἁμαρτία του, καὶ δὲν θὰ πεθάνουν τὰ παιδιά γιὰ τοὺς πατέρες»⁴⁵, ὅπως γινόταν παλιὰ, ὅμως γιὰ παρηγοριά, σαράντα μέρες νὰ μὴ φᾶνε κρέας καὶ νὰ μὴ μετέχουν στὰ μυστήρια. Στὴν ἐκκλησία ὅμως νὰ πηγαίνουν καὶ νὰ προσεύχονται, νὰ μένουν ὅσο διαρκεῖ ἡ λειτουργία τῶν κατηχουμένων, καὶ νὰ δίνουν τὸ μερίδιο ποῦ ἀνήκει στὸν ἄθλιο στοὺς φτωχοὺς. Γιατί προσφορὰ καὶ λειτουργία ὑπὲρ αὐτοῦ δὲν εἶναι καθόλου σωστὸ νὰ γίνεται. Ἡ ἐλεημοσύνη ὅμως νὰ γίνεται, γιατί αὐτὴ ὠφελεῖ καὶ τὸν ἄπιστο, ὅπως λέγει ὁ Χρυσόστομος, καὶ ἐξάλου τὰ ἀργῦρια τῆς ἀγχόνης τοῦ Ἰούδα διατέθηκαν γιὰ τὴν ταφή τῶν ξένων. Ἐπίσης νὰ μπήγουν τὸ σημεῖο τοῦ ζωοποιοῦ σταυροῦ στὸν τόπο ποῦ ἔγινε ὁ ἀπαγχονισμὸς, γιατί καὶ ὁ σταυρὸς τοῦ Κυρίου στὸν τόπο τοῦ κρανίου στήθηκε, καθὼς ἐκεῖ βρισκόταν τὸ κρανίον τοῦ Ἀδάμ ποῦ σκοτώθηκε ἀπὸ ἄνθρωπο, ἀπὸ τὸ ὁποῖο καὶ ἔλαβε τὸ ὄνομα.

Τόσα εἶχα νὰ πῶ ἀπὸ τίς ἅγιες Γραφές, παρακαλώντας αὐτοὺς ποῦ τὸ ἔπαθαν αὐτὸ νὰ σταματήσουν τὴ μεγάλη λύπη τους, καὶ νὰ ἀφοσιώνονται στὸν ἀγαθὸ Θεὸ μὲ εὐχαριστίες καὶ ἀγαθοεργίες, ἐνῶ τοὺς κατοίκους τοῦ χωριοῦ τοὺς συμβουλεύω ν' ἀφήσουν τὴν πονηρὴ διάκρισή τους, νὰ ἐπικοινωνοῦν μὲ τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνου τοῦ σπιτιοῦ ὅπως καὶ πρῖν, μὲ τὴ χάρη τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου μας. Ἀμήν.

154. Στὸν ἡγούμενο Νικήτα.

Δὲν νομίζω ὅτι εἶναι ἄκαιρο τὸ γράμμα αὐτὸ στὴν πατρικὴ σου ἀγιωσύνη, ὅχι μόνο ἐπειδὴ ἐκπληρώνει τὸ καθήκον τῆς ἀγάπης, ἀλλὰ

ἐνιζάνον ἡμῶν τῇ ταπεινῇ ψυχῇ, φανεροποιεῖ. Καί, εἰ κελεύεις, πρόσ-
 χες τοῖς λεγομένοις. Μεθ' ὑποστροφῆν τῆς ἐν τῷ Ἀκριτά συνόψεως
 ἡμῶν τῶν ἁγίων Πατέρων, συνέντυχον τῷ ἡμετέρῳ ἀδελφῷ Ἀθανασίῳ
 διηγούμενος ἕκαστα τῶν ἐν Κυρίῳ διειλεγμένων, ἐπειπὼν, ὅτι καὶ ὁ
 5 τοῦ Μηδικίου συνίστησι τὸν Μαξιμίνον ἐπὶ τῇ καλλίστῃ μεταβολῇ
 αὐτοῦ, ἤγουν ἀπολογία καὶ ὁμολογία, ὁ δὲ ἀνένευσε, καὶ τὴν αἰτίαν
 τῆς ἀνανεύσεως ἐγὼ μὲν ἀπήτην, ἐκεῖνος δὲ φησιν· Ἐν τῷ Ἀπολο-
 γητικῷ ὅπερ συνεγράψατο, καὶ αὐτὸς ἀνέγνω, λέγει μεταλαβεῖν, ἀλλ'
 οὐχὶ κοινωνῆσαι, καὶ οἰκονομίαν εἶναι καθ' ὑφῆσιν ἀκριθείας, ἀλλ'
 10 οὐκ ἔκπτωσιν ἀληθείας τοῦτο. Τί ταῦτα, ὦ πάτερ τιμιώτατε; Οὐχ ὁμο-
 λογεῖ, ὡς ἐν τύπῳ εἶπεῖν, ὅτι φειδοῖ τοῦ γήρους, ὤλεσά μου τὴν ψυχὴν,
 κοινωνήσας ἐπὶ τῇ ἀρνήσει τῆς εἰκόνας Χριστοῦ, τῆς τε Θεοτόκου καὶ
 πάντων ἁγίων (τοῦτο γὰρ ἡ Εἰκονομαχικὴ αἵρεσις), κἂν τοιούτῳ συνη-
 λίσθη τοῖς ἀσεδέσιν; Εἶτα καὶ ἕως τέλους ἐνέμεινα ἐν τῷ μοναστηρίῳ
 15 μου ἀδίωκτος, δονουμένης τῆς καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησίας. Οὐχ οὕτως ἐξο-
 μολογεῖται καὶ προσκλαίει, ἀλλὰ τὰ βατταρίσματα ἐκεῖνα φαίη, καὶ
 ὡς φησιν ὁ ἐξηγούμενος, ὅτι γε καὶ παράγει εἰς συνηγορίαν αὐτοῦ
 Διάνιον τινα τῶν Πατέρων ταυτὸ πεποιηκότα, ὃν, φησίν, εἰσεδέξατο ὁ
 ἅγιος Βασίλειος, ἐπεὶ καὶ τὸν πατέρα Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου.
 20 ὦ δικαίας ἀγανακτήσεως, τοῦ τε ἱεροῦ ἡμῶν ἀρχιερέως, καὶ
 παντὸς τοῦ ὁμολογητικοῦ πληρώματος! Εἰ γὰρ ἐκεῖνο οὐ κοινωνία
 οὐδὲ ἔκπτωσις, τί τὸ ὄφελος τῶν ἐκείνοις ἀγώνων τε καὶ ἄθλων, αἱμά-
 των τε καὶ ταλαιπωρημάτων; τί δὲ καὶ αὐτὸς ἀπεμήθη; τί δὲ καὶ ἀφίη-
 σι τὸ μοναστήριον; τί δὲ καὶ εἴργεται τῆς ἱερουργίας; ὦ, καὶ αὐθις λέ-
 25 γω, τῆς θείας ἀγανακτήσεως! ὅτι τὴν ἀλήθειαν ἐν ἀδικίᾳ κατέχων, οἶε-
 ται καὶ τοὺς Πατέρας ταυτοπαθεῖν αὐτῷ. Φέρε οὖν, ἴδωμεν τὸν ἀλόγι-
 στον λόγον· Μετέλαβον, ἀλλ' οὐκ ἐκοινώνησα. Λέγει τοιγαροῦν ὡδέ
 που τῶν θεολόγων ὁ διαβόητος Μετέλαβον τῆς εἰκόνας, καὶ οὐκ ἐφύ-
 λαξα μεταλαμβάνει τῆς ἐμῆς ἀσθενείας, ἵνα καὶ τὴν εἰκόνα σώσῃ καὶ
 30 τὴν σάρκα ἀθανάτισῃ. Δευτέραν οὖν κοινωνίαν κοινωνεῖ, καὶ πολὺ
 τῆς προτέρας παραδοξοτέραν. Ἴδου τό, μετέλαβον, κοινωνεῖν ἐκπέφα-
 σται. Μετάληψις γὰρ καὶ κοινωνία ταυτὸν· ἡ μὲν ἐκ τοῦ μετέχεσθαι, ἡ
 δὲ ἐκ τοῦ τοὺς μετέχοντας κοινοποιεῖσθαι ὀνομαζομένη. Καὶ τοίνυν ὁ

46. Ἐκκλησιαστικὴ ποιηὴ, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ὁποίας ἀπαγορευόταν, στοὺς ἁμαρ-
 τάνοντες δημοσίως, ἢ εἰσοδος εἰς τὸν κυρίως ναὸν· ἔμεναν εἰς τὸ αἶθριον ἢ εἰς τὸν ἐξωνάρθηκα,
 ζητώντας ἀπὸ τῶν εἰσερχόμενων πιστῶν νὰ προσευχηθοῦν γιὰ τὴν συγχώρησίν των.

ἐπειδὴ κάνει γνωστὴ καὶ τὴ λύπη πού ἔχει καθήσει στὴν ταπεινὴ μου ψυχὴ. Καὶ μὲ τὴν ἄδειά σου, πρόσεξε αὐτὰ πού λέγω. Ἐπιστρέφοντας ἀπὸ τὴ ἐπιθεώρηση τῶν ἁγίων πατέρων μας στὸν Ἀκριτά, συνάντησα τὸν ἀδελφὸ μας Ἀθανάσιο, καὶ τοῦ διηγήθηκα ὅλα ὅσα συζητήθηκαν μὲ τὴ χάρη τοῦ Κυρίου, προσθέτοντας, ὅτι καὶ ὁ τοῦ Μηδικίου συνιστᾷ τὸν Μαξιμῖνο γιὰ τὴν ἄριστη μεταβολὴ του, δηλαδὴ γιὰ τὴν ἀπολογία καὶ ὁμολογία του, ἀλλὰ ἐκεῖνος τὸ ἀρνήθηκε· ἐγὼ τότε ζήτησα τὴν αἰτία τῆς ἀρνήσεώς του, καὶ ἐκεῖνος εἶπε· Στὸν Ἀπολογητικὸ πού συνέγραψε, καὶ τὸν διάβασα ἐγὼ ὁ ἴδιος, λέγει νὰ μεταλάβει καὶ ὄχι νὰ κοινωνήσει, καὶ ὅτι ἡ οἰκονομία εἶναι περιορισμὸς τῆς ἀκρίβειας, ἀλλ' ὄχι ἔκπτωση ἀπὸ τὴν ἀλήθεια. Τί εἶναι αὐτὰ, τιμῶτατε πάτερ; Δὲν ὁμολογεῖ, γιὰ νὰ μιλήσω περιληπτικά, ὅτι ἀπὸ φροντίδα γιὰ τὰ γηρατειά μου, ἔχασα τὴν ψυχὴ μου, συμμετέχοντας στὴν ἀρνηση τῆς εἰκόνας τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Θεοτόκου καὶ ὄλων τῶν ἁγίων (γιατὶ αὐτὸ εἶναι ἡ Εἰκονομαχικὴ αἵρεση), καὶ ἔτσι συναναστράφηκα μὲ τοὺς ἀσεβεῖς; Ἐπειτα ἔμεινα στὸ μοναστήρι μου μέχρι τέλους χωρὶς νὰ διωχθῶ, ἐνῶ ταρασσόταν ἡ Ἐκκλησία μας. Δὲν ἔξομολογεῖται ἔτσι καὶ οὔτε προσκλαίει⁴⁶, ἀλλὰ προβάλλει ἐκεῖνα τὰ ἀερολογήματα, καὶ ὅπως εἶπε ἐκεῖνος πού μοῦ τὰ διηγεῖτο, παρουσιάζει ὡς συνήγορό του κάποιον πατέρα Διάνιο, πού ἔκανε τὸ ἴδιο, τὸν ὁποῖο, λέγει, δέχθηκε ὁ ἅγιος Βασίλειος, ὅπως καὶ τὸν πατέρα τοῦ Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου.

ὦ, πόσο δίκαιὴ ἀγανάκτηση καὶ τοῦ ἱεροῦ ἀρχιερέως μας, καὶ ὅλου τοῦ ὁμολογητικοῦ πληρώματος! Γιατί, ἂν ἐκεῖνο δὲν εἶναι κοινωνία, ποῖο εἶναι τὸ ὄφελος τῶν ἀγῶνων καὶ ἄθλων, τῶν αἱμάτων καὶ τῶν ταλαιπωριῶν ἐκείνων; Καὶ γιατί αὐτὸς τὰ ἀπαρνήθηκε; Καὶ γιατί ἐγκατέλειψε τὸ μοναστήρι; Καὶ γιατί ἐμποδίζεται ἀπὸ τὴν ἱερουργία; ὦ, ἐπαναλαμβάνω καὶ πάλι, τί θεία ἀγανάκτηση! Γιατί, ἐνῶ κατέχει τὴν ἀλήθεια μὲ ἀδικία, νομίζει ὅτι καὶ οἱ πατέρες παθαίνουν τὸ ἴδιο μὲ αὐτόν. Ἐμπρὸς λοιπὸν ἄς δοῦμε τὸν παράλογο λόγο. Μετέλαβα, ἀλλὰ δὲν κοινωνήσα, λέγει κάπως ἔτσι περίπου ὁ Ξακουστός τῶν θεολόγων· Μετέλαβα τῆς εἰκόνας, καὶ δὲν τὴν φύλαξα. Μεταλαμβάνει τῆς δικῆς μου ἀσθένειας, γιὰ νὰ σώσει καὶ τὴν εἰκόνα καὶ νὰ καταστήσει ἀθάνατη τὴ σάρκα. Κοινωνεῖ λοιπὸν καὶ δεύτερη κοινωνία, πολὺ πιὸ παράδοξη ἀπὸ τὴν προηγούμενη. Νὰ, τὸ μετέλαβα, λέγεται κοινωνία. Γιατὶ μετάληψη καὶ κοινωνία εἶναι τὸ ἴδιο. Ἡ πρώτη παράγεται ἀπὸ τὸ μετέχω, καὶ ἡ ἄλλη ἀπὸ τὸ ὅτι αὐτοὶ πού μετέχουν γίνονται ἓνα. Καὶ ὁ θεόπνευστος

θεσπέσιος Ἀπόστολος· «Τὸ ποτήριον τῆς εὐλογίας, ὃ εὐλογοῦμεν, οὐχὶ κοινωνία τοῦ αἵματος τοῦ Κυρίου ἐστί; Τὸν ἄρτον, ὃν κλῶμεν, οὐχὶ κοινωνία τοῦ σώματος τοῦ Κυρίου ἐστίν; Ὅτι εἰς ἄρτος, ἐν σώμα οἱ πολλοὶ ἐσμεν· οἱ γὰρ πάντες ἐκ τοῦ ἐνὸς ἄρτου μετέχομεν».

5 Ἴδου δεδειχε κἀνταῦθα τὸ φῶς τοῦ κόσμου, ὅτι κοινωνία ἐστὶν ἡ μετοχή· οὐκ ἂν τις δὲ φρενῶν εἴσω ᾖν, οὐχὶ τὴν μετοχὴν, μεταληψιν εἴποι. Ὡς οὖν ὁ θεῖος ἄρτος, ὑπὸ τῶν ὀρθοδόξων μετεχόμενος, πάντας τοὺς μετόχους ἐν σώμα ἀποτελεῖ, οὕτω δὴ καὶ ὁ αἵρετικὸς ἄρτος, κοι-
 10 νωνοὺς τοὺς οὕτω αὐτοῦ μετέχοντας ἀλλήλων ἀπεργαζόμενος, ἐν σώ-
 μα ἀντίθετον Χριστῶ παρίστησι, καὶ ὁ κενολόγος μάρτην κενολογεῖ. Εἰ δὲ ὅτι ὁ νοῦς, ὅποτε μετελάμβανεν, οὐ συνδιετίθετο τῷ πραττομένῳ, τοῦτό ἐστι τὸ μᾶλλον ἀναιρετικόν· ὅτι, καίπερ εἰδῶς ἐκτοπουργεῖν, ὅμως ἐν γνώσει ἠμάρτανε, μὴ φοβηθεὶς τὸν ἀποκτένοντα Θεόν καὶ
 15 ψυχὴν καὶ σῶμα διὰ τῆς ἐν γεένῃ ἐμβολῆς, ἀλλὰ τὸν προσκαίρως
 σῶμα τύπτοντα. Τί συμφέρει τὰ ἀσύμβατα; τί οἶεται συνηγόρους τοὺς ἀντηγόρους αὐτοῦ ἁγίους; ἤδη καὶ μόνον κατάνευσις ἢ ἀνάνευσις, ἐπί-
 τε ὁμολογίας καὶ ἀρνήσεως, ἔργου πλήρωσις αὐτοῖς δογματίζεται, καὶ οὐδὲ ὑπόκρισιν εἰς μαρτύριον προσήκαντο, τοῦ μόνον ἄψασθαι θύμα-
 20 ρα. Τί δὴ οὖν ἄλλο, ἢ τοῦτο ἐνῆν τῷ προλαβόντι διωγμῷ; Ὁ ἱερός πα-
 τριάρχης κατηνέχθη, ἐξωστρακίσθη, περιορίσθη ἐν παραδύστω τόπῳ, ἀντίθρονος Χριστομάχος, σύνοδος ἀθετούντων, ἀναθεματισμὸς τῆς ἐν
 Νικαίᾳ ἁγίας συνόδου, ἀνάρρησις τῆς πάλαι ἀντιχριστούσης, ὑπερο-
 25 ζουσῶν, αἵματα χεόμενα, θάνατοι ἄωροι, εἰρκταί, λιμαγχοπήσεις, λεηλασίαι· τὸ φοβερώτερον καὶ ὀρώμενον καὶ ἀκουόμενον, ἡ σεπτὴ εἰκὼν τοῦ Χριστοῦ ἐνυβριζομένη, καταπατουμένη, τῆς Θεοτόκου, τῶν ἀπάντων ἁγίων, οἳ τε ναοὶ καὶ τὰ θυσιαστήρια ἐρειπούμενα τὰ ἅγια
 βεβηλούμενα, πυρὶ παραδιδόμενα. Τούτων οὕτως ἐχόντων, οὐ πᾶς ὁ
 30 κοινωνήσας, ἤγουν μεταλαβὼν, τοῦ ἰσθόλου ἄρτου, ἀρνησίχριστος, ἔκθετος, ἀνόσιος, οἷ μήτε διὰ μετανοίας ἀνακληθῆ; Οὕτως ἔχει ἡ ἀλή-
 θεια, καὶ ταύτη ἀπεκτάνθησαν οἱ μάρτυρες καὶ ὑπόϊσαν ἅπαντα οἱ ἀντεχόμενοι. «Καὶ εἴ τις τῷ κανόνι τούτῳ στοιχεῖ», φησὶν ὁ Ἀπόστο-
 λος, «εἰρήνην ἐπ' αὐτὸν καὶ ἔλεος, καὶ ἐπὶ τὸν Ἰσραὴλ τοῦ Θεοῦ». Τί

Ἐπίστολος λέγει· «Τὸ ποτήριον τῆς εὐλογίας ποὺ εὐλογοῦμε δὲν εἶναι κοινωνία τοῦ αἵματος τοῦ Κυρίου; Καὶ ὁ ἄρτος ποὺ κόβουμε, δὲν εἶναι κοινωνία τοῦ σώματος τοῦ Κυρίου; Ἐπειδὴ εἶναι ἓνας ὁ ἄρτος, καὶ ἡμεῖς οἱ πολλοὶ εἴμαστε ἓνα σῶμα, γιὰ τὸ ὅλοι μετέχουμε ἀπὸ τὸν ἓνα ἄρτον»⁴⁷.

Νὰ, τὸ φῶς τοῦ κόσμου ἔδειξε καὶ ἐδῶ, ὅτι ἡ συμμετοχὴ εἶναι κοινωνία, καὶ κανένας ποὺ εἶναι σώφρων δὲν μπορεῖ νὰ πεῖ, ὅτι ἡ συμμετοχὴ δὲν εἶναι μετάληψη. Ὅπως λοιπὸν ὁ θεὸς ἄρτος ὅταν μετέχεται ἀπὸ τοὺς ὀρθοδόξους, κάνει ὅλους τοὺς μετόχους ἓνα σῶμα, ἔτσι λοιπὸν καὶ ὁ αἰρετικὸς ἄρτος κάνει αὐτοὺς ποὺ μετέχουν σ' αὐτὸν ἓνα σῶμα ἀντίθετο ἀπὸ τὸν Χριστό, καὶ ὁ ματαιολόγος ἀδίκῃ ματαιολογεῖ. Ἐὰν ἰσχυρίζεται, ὅτι ὁ νοῦς του, ὅταν μετελάμβανε, δὲν συμφωνοῦσε μὲ αὐτὸ ποὺ γινόταν, αὐτὸ εἶναι τὸ πιὸ ἀναιρετικόν. Γιὰ τὸ, ἂν καὶ γνώριζε ὅτι παρανομεῖ, ὅμως ἀμάρτανε συνειδητὰ, χωρὶς νὰ φοβηθεῖ τὸν Θεὸν ποὺ θανατώνει καὶ τὴν ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα ρίχνοντάς τα στὴ γέεννα, ἀλλὰ ἐκεῖνον ποὺ δίνει πρόσκαιρα πλήγματα στὸ σῶμα. Γιὰ τὸ συμβιδάξει τὰ ἀσυμβίβαστα; Γιὰ τὸ θεωρεῖ συνηγόρους τοὺς ἀντίθετους πρὸς αὐτὸν ἁγίους; Γιὰ αὐτοὺς καὶ μόνο κίνησι τοῦ κεφαλοῦ τοὺς πρὸς τὰ κάτω ἢ πρὸς τὰ ἑπάνω καὶ σὲ ὁμολογία καὶ σὲ ἄρνηση θεωρεῖται ἐκτέλεσι ἔργου, καὶ οὔτε μιὰ ἀπάντησι γιὰ ἀπόδειξι δὲν προσκόμισαν, γιὰ τὸ ὅτι μόνο ἄγγιξε σφαχτό, ὄχι εἰδωλολατρικόν, ἀλλὰ οὔτε σφαγμένο ἀπὸ τὸν ἴδιον. Καὶ τὰ παραδείγματα εἶναι ἄπειρα. Τί ἄλλο λοιπὸν ὑπῆρχε κατὰ τὸν προηγούμενον διωγμὸν παρὰ μόνον αὐτό; Ὁ ἱερὸς πατριάρχης ἐκθρονίστηκε, ἐξωρίστηκε, περιορίστηκε σὲ τόπον μυστικόν. Ἀντ' αὐτοῦ στὸν θρόνον ἀναδείχθηκε χριστομάχος, σύνοδος ἀρνητῶν, ἀναθεματισμὸς τῆς ἁγίας συνόδου τῆς Νικαίας, ἀνακήρυξι τῆς ἀντίχριστης παλιᾶς, ἐξορίες τῶν ἁγίων ἐπισκόπων καὶ ἡγουμένων, μοναχῶν καὶ μοναστριῶν, αἵματα ποὺ χύνονται, πρόωροι θάνατοι, φυλακίσεις, λιμοκτονίες, λεηλασίες, καὶ τὸ φοβερότατον, ποὺ ἔβλεπαν καὶ ἄκουαν νὰ βρίζεται καὶ νὰ καταπατεῖται ἡ σεπτὴ εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ, τῆς Θεοτόκου, ὅλων τῶν ἁγίων, οἱ ναοὶ καὶ τὰ θυσιαστήρια νὰ ἐρειπώνονται, τὰ ἅγια νὰ βεβηλώνονται, νὰ παραδίνονται στὴ φωτιά. Ἀφοῦ αὐτὰ ἔχουν ἔτσι, καθένας ποὺ κοινωνήσῃ, δηλαδὴ ποὺ μετάλαβε τὸν φαρμακερὸ ἄρτον, δὲν εἶναι ἀρνητὴς τοῦ Χριστοῦ, ἐκθετος, ἀνόσιος, ἐὰν δὲν ἐπανέλθῃ ἔστω μὲ μετάνοια; Ἐτσι ἔχει ἡ ἀλήθεια, καὶ γι' αὐτὴν θανατώθηκαν οἱ μάρτυρες, καὶ τὰ ὑπέφεραν ὅλοι ὅσοι ἄντεχαν. «Ὅποιος βαδίζει σύμφωνα μὲ τὸν κανόνα αὐτόν», λέγει ὁ Ἐπίστολος, «ὡς ἔλθῃ εἰρήνη σ' αὐτὸν καὶ ἔλεος, καὶ στὸν Ἰσραὴλ τοῦ Θεοῦ»⁴⁸.

γὰρ τοῦ Διανίου καὶ τοῦ πατρὸς τοῦ Θεολόγου, εἴ τι καὶ τοιοῦτον
 ἕτερον, τεχνικοῦ γράμματος ὑπὸ αἵρετικῶν σκαιωρηθέντος κλοπὴ ἦν
 ἀπλότητος κατασοφισθέντων τῶν ἁγίων ἐκείνων. Διόπερ αὐτοῖς εὐ-
 θὺς ἅμα τοῦ γνῶναι τὸν δόλον ἢ ἀνάκτησις καὶ ἢ εὐθαρσος ἀπολογία
 5 Ταῦτα, πάτερ ἅγιε, εἴ σοι θεμιτόν, ἐκφερομύθησον τῷ ἀνδρί, ἵνα,
 εἰδῶς τὴν ἀλήθειαν, ἀπορρίψῃ τὴν ἄδικον συγγραφὴν ἐκείνην, καὶ
 μετὰ εὐσεβῶν τάττοιτο, ἐπ' ἂν καὶ γέρον καὶ ἐπιτιμηθεὶς καὶ διὰ τοι
 τοῦτο ἐάσας τὴν περιδότητον μονήν. Εἰ δὲ μὴ, ἀλλ' ἡμῖν γε εὐῖξαι μηδε-
 μίαν κοινωνίαν ἔχειν ἐν τῷδε τῷ μέρει μετὰ τοῦ ἀνδρός, εἶπερ καὶ οὐ
 10 μεταμέλοιτο.

ΡΝΕ' (155) – Θεοφίλῳ Ἐφέσου.

Ἔλαβον ἐπὶ χεῖρας τὸ γράμματεῖον, ὅπερ ἐπέστειλεν ἡ ἱερά σου
 κορυφή Ἀθανασίῳ τῷ ἡμετέρῳ ἀδελφῷ, καὶ ἀναγνοὺς ἐλυπήθην,
 τιμωτάτῃ μου πάτερ, λύπην ἱκανήν. Πρῶτον μὲν ὅτι ἐν ἡμῖν αὐτοῖς,
 15 τοῖς ὀρθοτομοῦσι τὸν λόγον τῆς ἀληθείας κατὰ τὴν νῦν λυττώσαν αἵ-
 ρεσιν τῶν Εἰκονομάχων, ἐρεσχηλῖαι γίνονται καὶ σχίσματα ἐπιφύ-
 ονται· ἔπειτα ὅτι ἀναγκάζομαι ὁ ἐλάχιστος ἀντιθετικῶς τὴν διάλεξιν
 ποιήσασθαι. Ἀλλὰ συγγινωσκέτω ἡ μεγαλειότης σου· περὶ γὰρ ἀλη-
 θείας ὁ λόγος, ἧς οὐδὲν προτιμότερον, οὐδὲ αἰδεσιμώτερον. Τί δὲ τὸ
 20 ἐμφερόμενον ἐν τοῖς γράμμασι, περὶ οὗ ἡ λύπη; Ἡμεῖς, φησὶν, οὔτε
 κτένεσθαι τοὺς Μανιχαίους, οὔτε μὴ κτένεσθαι συνεβουλεύσαμεν. Εἰ
 δὲ καὶ ἐπετρέψαμεν, τῶν καλλίστων τὸ μέγιστον εἶχομεν ἂν ποιῆσαι.
 Τί φῆς, ὦ θεοτίμητε; Ὁ Κύριος ἀπηγόρευσεν ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις
 τοῦτο, εἰπὼν, «Οὐ, μήποτε, συλλέγοντες τὰ ζιζάνια, ἐκριζώσητε ἅμα
 25 αὐτοῖς τὸν σῖτον. Ἄφετε συναυξάνεσθαι μέχρι τοῦ θερισμοῦ», καὶ αὐ-
 τὸς τῶν καλλίστων τὸ μέγιστον φαίης εἶναι, τὴν ἐπιτροπὴν τῆς ἐκριζώ-
 σεως; Καὶ ὅτι τὰ ζιζάνια τοὺς αἵρετικούς εἶρηκε, τοὺς τε τηνικαῦτα
 δηλονότι, καὶ τοὺς ὑφ' ἑτέρων, ἧγον ἅπαντας, ἀκουσώμεθα τοῦ Χρυ-
 σοστόμου αὐτὸ τοῦτο ἐρμηνεύοντος, ἐφ' ᾧ τάδε «Τί οὖν ὁ Δεσπότης
 30 κωλύει, λέγων, “Μήποτε ἐκριζώσητε ἅμα αὐτοῖς τὸν σῖτον”; Τοῦτο δὲ
 ἔλεγε, κωλύων πολέμους γίνεσθαι καὶ αἵματα καὶ σφαγὰς. Οὐ γὰρ δεῖ
 ἀναιρεῖν αἵρετικούς· ἐπεὶ ὁ πόλεμος ἄσπονδος ἐμελλεν εἰς τὴν οἰκου-
 μένην εἰσάγεσθαι». Καὶ μεθ' ἕτερα· «Τί δὲ ἄλλο, διὰ τοῦ, Μὴ ἐκριζώ-

Γιατί τί ἦταν ἐκεῖνο τοῦ Διανίου καὶ τοῦ πατέρα τοῦ Θεολόγου, καὶ ὅ,τι ἄλλο τέτοιο ἔντεχνο γράμμα πού κατασκευάστηκε δόλια ἀπὸ αἰρετικούς; Ἦταν λαθραῖα κατασκευάσματα ἀπλοϊκότητος, καὶ δὲν τὰ ὑπέγραψαν ἀπὸ κάποιον φόβον οἱ ἅγιοι ἐκεῖνοι, μὴ γένοιτο. Γι' αὐτὸ αὐτοί, μόλις ἔμαθαν τὸν δόλο, προέβησαν σὲ ἀνάκτηση τους καὶ σὲ αὐθάδη ἀπολογία.

Αὐτά, ἅγιε πάτερ, ἐὰν νομίζεις πὼς εἶναι σωστά, ἀνακοίνωσέ τα στὸν ἄνδρα, ὥστε, γνωρίζοντας τὴν ἀλήθεια, νὰ ἀπορρίψει τὴν ἄδικη ἐκείνη συγγραφή καὶ νὰ ταχθεῖ μαζί με τοὺς εὐσεβεῖς, ἀφοῦ καὶ γέρος εἶναι καὶ ἔλαβε ἐπιτίμιον, καὶ γι' αὐτὸ ἐγκατέλειψε τὴν περιδόνητη μονή. Ἄλλιῶς προσευχήσου γιὰ μένα νὰ μὴ ἔχω καμμιά σχέση σ' αὐτὸ τὸ μέρος με τὸν ἄνδρα αὐτόν, ἐὰν δὲν μετανοήσει.

155. Στὸν Ἐφέσου Θεόφιλο.

Πῆρα στὰ χέρια μου τὸ γράμμα πού ἡ ἱερὴ κορυφή σου ἔστειλε στὸν ἀδελφό μου Ἀθανάσιον, καὶ διαβάζοντάς το λυπήθηκα, τιμώτατε πατέρα μου, πάρα πολὺ. Πρῶτον βέβαια ἐπειδὴ σὲ μᾶς τοὺς ἴδιους, πού διδάσκουμε ὀρθὰ τὸν λόγο τῆς ἀλήθειας, τὴν περίοδο πού μαίνεται ἡ αἵρεσις τῶν Εἰκονομάχων, γίνονται φλυαρίες καὶ φυτρώνουν σχίσματα. Ἐπειτα, γιὰ τὴν ἀναγκάζομαι ὁ ἐλάχιστος νὰ κάνω τὴ συζήτηση κατὰ τρόπο ἀντιθετικό. Ἀλλὰ ἄς με συγχωρήσει ἡ μεγαλειότητά σου, γιὰ τὴν ἀλήθεια, ἀπὸ τὴν ὁποία τίποτε δὲν ὑπάρχει προτιμότερον οὔτε καὶ σεβαστότερον. Τί ὅμως εἶναι αὐτὸ πού περιέχεται στὰ γράμματα, γιὰ τὸ ὁποῖο αἰσθάνθηκα λύπη; Ἐμεῖς, λέγει, συμβουλευσαμε οὔτε νὰ θανατώνονται οἱ Μανιχαῖοι, οὔτε νὰ μὴ θανατώνονται. Ἄν τὸ ἐπιτρέπαμε νὰ γίνει, θὰ μπορούσαμε νὰ κάνουμε τὸ μεγαλύτερον ἀπὸ τὰ πιὸ καλὰ. Τί λές, θεοτίμητε; Ὁ Κύριος τὸ ἀπαγόρευσε αὐτὸ στὰ Εὐαγγέλια λέγοντας, «Ὁχι, μήπως, μαζεύοντας τὰ ζιζάνια, ξερριζώσετε μαζί με αὐτὰ καὶ τὸ σιτάρι. Ἀφήστε τὰ νὰ μεγαλώσουν καὶ τὰ δύο μαζί, μέχρι νὰ ἔρθει ὁ θερισμός»⁴⁹, καὶ σὺ ἔρχεσαι νὰ πεῖς, ὅτι εἶναι τὸ μεγαλύτερον ἀπὸ τὰ καλύτερα ἢ ἄδεια τῆς ἐκρίζωσης; Καὶ ὅτι ζιζάνια ὀνόμασε τοὺς αἰρετικούς, καὶ τοὺς τωρινούς δηλαδή, καὶ τοὺς ἄλλους, δηλαδή ὅλους, ἄς ἀκούσουμε τὸν Χρυσόστομον πού ἐρμηνεύει αὐτὸ ἀκριβῶς γιὰ τὸ ὁποῖο λέγει τὰ ἑξῆς: «Τί λοιπὸν ἐμποδίζει ὁ Κύριος λέγοντας, “Μήπως ξερριζώσετε μαζί μ' αὐτὰ καὶ τὸ σιτάρι”; Αὐτὸ τὸ ἔλεγε ἐμποδίζοντας νὰ γίνονται πόλεμοι καὶ αἵματα καὶ σφαγές. Δὲν πρέπει λοιπὸν νὰ θανατώνουμε τοὺς αἰρετικούς, γιὰ τὴν θὰ εἶχε προκληθεῖ πόλεμος ἄσπονδος». Καὶ

σητε ἅμα αὐτοῖς τὸν σῆτον, ἢ τοῦτό φησιν, ὅτι, εἰ μέλλοιτε κινεῖν ὄπλα καὶ κατασφάττειν αἵρετικούς, ἀνάγκη πολλοὺς καὶ τῶν ἁγίων συγκαταβάλεσθαι», ὅπερ καὶ γέγονεν ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις. Καὶ γὰρ αἵματα καὶ σφαγαὶ ἐπλήρωσαν τὴν καθ' ἡμᾶς οἰκουμένην, καὶ πολλοὶ 5 τῶν ἁγίων συναπῆλθον, καὶ ὁ λόγος τοῦ Κυρίου οὐ διέπεσεν, ὡς ὡμολόγηται παρὰ πολλοῖς. Καὶ τί λέγομεν περὶ τοῦ μὴ ἐπιτρέπειν κτένεσθαι αἵρετικούς; οὐδέ γε κατεύχεσθαι αὐτῶν συγκεχώρηται ἡμῖν. Ἀκουσώμεθα γὰρ αὐθις τοῦ Κυρίου πρὸς Κάρπον τὸν ἅγιον, ὡς ὑποδεδήλωται διὰ φωνῆς Διονυσίου τοῦ πανσόφου, λέγοντος «Παῖε κατ' 10 ἐμοῦ λοιπόν· ἔτοιμος γὰρ εἰμι καὶ αὐθις ὑπὲρ ἀνθρώπων ἀνασφωσμένων παθεῖν· προσφιλέσ μοι τοῦτο, μὴ ἄλλων ἁμαρτανόντων ἀνθρώπων. Πλὴν ὄρα εἰ καλῶς ἔχει σοι, τὴν ἐν τῷ χάσματι μετὰ τῶν ὄφρων μονὴν ἀνταλλάξαι τῆς μετὰ Θεοῦ καὶ τῶν ἀγαθῶν καὶ φιλανθρώπων ἀγγέλων».

15 Ὁρᾶς, θεοσύνετε, τὴν θείαν ἀγανάκτησιν, ἐπειδὴ κατηύχετο τῶν αἵρετικῶν ἀπαλλαγῆναι τῆς ζωῆς, καὶ ὅπως, εἰ ἐπιμένων τῇ διαθέσει ταύτῃ ἢν, ἔμελλεν ὁ ἅγιος καταδικάζεσθαι. Οὕτε οὖν, ὡς δέδειχεν ἡ ἀλήθεια, κατεύχεσθαι δεῖ ὅλως, μᾶλλον μὲν οὖν ὑπερεύχεσθαι, ὡς αὐτὸς ὁ Κύριος ὑπέδειξεν ἐν τῷ τοῦ πάθους καιρῷ, λέγων πρὸς τὸν 20 ἑαυτοῦ Πατέρα· «Πάτερ, ἄφες αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν· οὐ γὰρ οἶδασι τί ποιοῦσι». Τὸ δὲ φάναι σου τὴν ἀγιωσύνην ἔχειν αὐτοὺς συμφωνοῦντας ἐν τῷ προβλήματι τούσδε τοὺς ἁγίους, σύγγνωθι, πάτερ, οὐ καλῶς ἐκλαμβάνομεν τὰς τῶν ἁγίων φωνάς, κἀντεῦθεν εὐρισκόμεθα πατρομαχίαν, μᾶλλον δὲ θεομαχίαν εἰσφέροντες. Ὁ γὰρ τοι θεῖος Κύριλλος 25 ἐν τοῖς κατὰ Ἰουλιανὸν κατὰ τὸ πάλαι νενομοθετημένον προὔτεινε τὴν ρῆσιν, οὐκ ἐφάμιλλον τῇ Νέᾳ τὴν Παλαιὰν συμβάλλον· μὴ γένοιτο· οὐ γὰρ ἠγνόει ὅτι, ὅσα ὁ νόμος λέγει, τοῖς ἐν τῷ νόμῳ λαλεῖ. Οὐδὲ τὴν τοῦ Σωτῆρος σύγκρισιν, ἐν ἣ φησιν Ἐρρήθη τοῖς ἀρχαίοις τόδε· ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν τόδε. Ὡστε, καθά φησιν ὁ θεοφάντωρ Διονύσιος πρὸς τινὰ 30 Δημόφιλον, οὐκ ἀποδεξάμεθά σου τὰς ἀζηλώτους ὁρμάς, κἀν εἰ μνηριάκις ἐπαναλάβοις τὸν Φινεὲς καὶ τὸν Ἡλίαν. Ταῦτα γὰρ ἀκούοντα τὸν Ἰησοῦν, οὐκ ἤρεσκον οἱ τοῦ πρᾶεος τούτου καὶ ἀγαθοῦ πνεύμα-

50. Ἰω. Χρυσοστόμου, Ὁμιλία 47 εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον.

51. Ὁπ. π.

52. Λουκᾶ 23, 34.

53. Ὁ ἀκριβὴς τίτλος εἶναι, Ἐπὲρ τῆς τῶν Χριστιανῶν εὐαγοῦς θρησκείας πρὸς τὰ τοῦ ἐν ἀθέοις Ἰουλιανοῦ (PG 76, 504-1064).

ὑστερα ἀπὸ ἄλλα· «Καὶ τί ἄλλο ἐννοεῖ μὲ τὸ, “Μήπως μαζὶ μὲ αὐτὰ ξεριζώσετε καὶ τὸ σιτᾶρι, παρὰ αὐτὸ, ὅτι δηλαδή, ἂν προῖκεται νὰ χρησιμοποιεῖτε ὄπλα καὶ νὰ κατασφάζετε αἰρετικούς, εἶναι ἀνάγκη νὰ συμπεριλάβετε καὶ πολλοὺς ἀπὸ τοὺς ἁγίους»⁵⁰, πρᾶγμα ποὺ ἔγινε στὰ χρόνια μας. Γιατὶ αἵματα καὶ σφαγῆς γέμισαν τὴν οἰκουμένη μας, καὶ πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἁγίους πῆγαν μαζὶ τους, καὶ ὁ λόγος τοῦ Κυρίου δὲν διαψεύσθηκε, ὅπως ἔχει ὁμολογηθεῖ ἀπὸ πολλοὺς. Καὶ γιατί λέμε ὅτι δὲν ἐπιτρέπεται νὰ θανατώνονται οἱ αἰρετικοί; Οὔτε καὶ νὰ καταριόμαστε αὐτοὺς ἐπιτρέπεται σὲ μᾶς. Ἄς ἀκούσουμε λοιπὸν πάλι τὸν Κύριο νὰ λέγει στὸν ἅγιο Κάρπο, ὅπως μᾶς φανερώθηκε μὲ τὰ λεγόμενα τοῦ πάνσοφου Διονυσίου, ὁ ὁποῖος λέγει· «Χτύπα ἐναντίον μου λοιπὸν. Γιατὶ εἶμαι καὶ πάλι ἕτοιμος νὰ πάθω γιὰ νὰ ξανασωθοῦν ἄνθρωποι. Αὐτὸ εἶναι ἀγαπητὸ σὲ μένα, νὰ μὴ ὑπάρχουν ἄλλοι ἁμαρτωλοὶ ἄνθρωποι. Ὅμως πρόσεξε, ἂν σοῦ ἀρέσει νὰ ανταλλάξεις τὴ διαμονή σου μέσα στὸ βάραθρο μὲ τὰ φίδια, ζώντας μὲ τὸν Θεὸ καὶ τοὺς ἀγαθοὺς καὶ φιλόανθρωπους ἀγγέλους»⁵¹.

Βλέπεις, θεοσύνετε, τὴν ἀγανάκτηση τοῦ Θεοῦ, ἐπειδὴ ζητοῦσε μὲ τὴν προσευχή του νὰ πεθάνουν οἱ αἰρετικοί, καὶ ὅτι, ἔὰν ἐπέμενε στὴ διάθεσή του αὐτήν, θὰ καταδικαζόταν ὁ ἅγιος; Ὅπως λοιπὸν ἔδειξε ἡ ἀλήθεια, δὲν πρέπει καθόλου νὰ προσευχόμαστε ἐναντίον τους, ἀλλὰ μᾶλλον νὰ προσευχόμαστε ὑπὲρ αὐτῶν, ὅπως μᾶς ὑπέδειξε ὁ ἴδιος ὁ Κύριος τὸν καιρὸ τοῦ πάθους, λέγοντας στὸν Πατέρα του· «Πατέρα, συγχώρησέ τους τὴν ἁμαρτία, γιατί δὲν ξέρουν τί κάνουν»⁵². Τὸ νὰ λέγει λοιπὸν ἡ ἀγιωσύνη σου, ὅτι στὸ πρόβλημα αὐτὸ ἔχουν αὐτοὶ σύμφωνους τοὺς ἁγίους, συγχώρησέ με, πάτερ, δὲν ἐρμηνεύουμε σωστὰ τὰ λόγια τῶν ἁγίων, καὶ γι’ αὐτὸ βρισκόμαστε νὰ προκαλοῦμε μάχη μὲ τοὺς πατέρες, ἢ μᾶλλον μὲ τὸν Θεό. Γιατὶ ὁ θεῖος Κύριλλος στὸ Κατὰ τοῦ Ἰουλιανοῦ ἔργο του⁵³, σύμφωνα μὲ αὐτὸ ποὺ ἀπὸ παλιὰ ἦταν νομοθετημένο, πρότεινε τὴν ἄποψη ὅτι Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη δὲν εἶναι ἐφάμιλλη πρὸς τὴν Νέα. Μὴ γένοιτο. Γιατὶ δὲν ἄγνοοῦσε, ὅτι ὅσα λέγει ὁ νόμος, τὰ λέγει στοὺς ἀνθρώπους τοῦ νόμου. Οὔτε τὴ σύγκριση τοῦ Σωτήρα, κατὰ τὴν ὁποία λέγει· Εἰπώθηκε στοὺς ἀρχαίους τὸ ἐξῆς· ἐγὼ ὅμως σᾶς λέω τὸ ἐξῆς. Ὡστε, ὅπως λέγει ὁ θεοοφάντορας Διονύσιος σὲ κάποιον Δημόφιλο, δὲν θὰ ἀποδεχθοῦμε τίς μὴ ζηλευτὲς ὁρμές σου, ἔστω καὶ ἂν ἐπαναλάβεις μύριες φορὲς τὸν Φινὲς καὶ τὸν Ἡλία. Γιατί, ἀκούοντας τὸν Ἰησοῦ νὰ λέγει αὐτὰ, δὲν ἀρέσκονταν οἱ ἀμέτοχοι στὸ πρᾶο αὐτὸ καὶ ἀγαθὸ

τος ἀμέτοχοι μαθηταί· καὶ γὰρ καὶ ὁ θειότατος ἡμῶν ἱεροθέτης ἐν
 πραότητι διδάσκει τοὺς ἀντιδιατιθεμένους τῇ διδασκαλίᾳ τοῦ Θεοῦ.
 Διδάσκεσθαι γάρ, οὐ τιμωρεῖσθαι χρὴ τοὺς ἀγνοοῦντας. Ἠνωτίσμεθα
 οὖν, ὧ μάκαρ, ἃ λέλεχε καὶ ὁ ἱερός Παῦλος, ὁ ἥλιος τῆς ὑπ' οὐρανόν.
 5 Λέγει τοίνυν καὶ ὁ θεοφόρος Ἰγνάτιος· Τοὺς μισοῦντας οὖν τὸν Θεὸν
 μισεῖν χρὴ, καὶ ἐπὶ τοῖς ἐχθροῖς αὐτοῦ ἐκτετηκέναι· οὐ μὴν δὲ διώκειν
 ἡμᾶς αὐτοὺς ἢ τύπτειν καθάπερ τὰ ἔθνη τὰ μὴ εἰδότα τὸν Θεόν. Εἰ δὲ
 οὐ τύπτειν δεῖ, σχολῇ γοῦν αὐτοὺς κτένειν. Ἐπειδὴ δὲ καὶ τὸν ἅγιον
 Συμεὼν τὸν τοῦ θαυμαστοῦ ὄρους εἴληφας, δέσποτα, συνάδειν σοι, μὴ
 10 τοῦτο οἴου, ἱερέ, ὡς μάχεται Χριστῷ ἢ τοῖς ὑπὲρ αὐτὸν διδασκάλοις.
 Ἀλλὰ τί; Ἐπὶ ἔθνει τραυματίζονται τὸ Χριστιανὸν φύλον ὁ λόγος αὐτῶ
 τῆς πρὸς τὸν τηνικαῦτα βασιλέα παρακλήσεως, ὡς ἔν μὴ προθοῖντο
 ὑπὸ Σαμαρειτῶν οἱ Χριστιανοί. Καὶ εὐγε ἔχει. Καὶ οὖν ταυτὸ τοῦτο
 παρακαλοῦμεν· καὶ Σκύθας καὶ Ἀραβας θανατοῦντας τὸν λαὸν τοῦ
 15 Θεοῦ πολεμεῖν, καὶ μὴ φεΐδεσθαι τοὺς βασιλέας. Ἄλλο τοῦτο, κἀκεῖνο
 ἕτερον· τὸ μὲν ἐπὶ τοὺς πολεμίους, τὸ δὲ ἐπὶ τοὺς ὑπὸ χεῖρα αἵρετικούς.
 Τὸ γάρ τοι περὶ τοῦ Νηστευτοῦ Ἰωάννου, τοῦ τῆς Κωνσταντινουπό-
 λεως προέδρου, οὗ μοι φαίνεται ἀληθές, ἐπιτρέψαι ἀνασκολοπισθῆ-
 ναι τοὺς γόητας, ἀλλὰ παρακεχωρηκέναι. Φονεῖς γὰρ καὐτοί, ἐφ' οὓς
 20 οὐ κωλυτέον τοῖς κρατοῦσι τὰ τῶν Ρωμαϊκῶν νόμων δρᾶν. «Οὐ γὰρ
 εἰσῆ», φησί, «τὴν μάχαιραν φοροῦσιν... ἐκδικοί εἰσι τῶ τὸ κακὸν πράσ-
 σοντι»· οὐ μὴν ἐφ' οὓς ὁ Κύριος ἐκώλυσεν, ἐπιτρέπειν χρὴ. Σωμάτων
 γὰρ ἄρχοντες, τοὺς ἐν τοῖς κατὰ ψυχὴν· τῶν γὰρ ψυχῶν ἀρχόντων
 τοῦτο, ὧν τὰ κολαστήρια, ἀφορισμοὶ καὶ αἰ λωπταὶ ἐπιτιμῖαι.
 25 Οὕτως οὖν, ὧ δέσποτα, ἡμεῖς οἱ εὐτελεῖς φρονοῦμεν· καί γε, ἵνα ἐν
 ἀφροσύνῃ εἴπομεν, καὶ παρησιᾷ λελαλήκαμεν τῶ μὲν μακαριωτάτῳ
 ἡμῶν πατριάρχῃ, ὅτι μαχαίρα ἢ Ἐκκλησία οὐκ ἐκδικεῖ, καὶ κατένευσε,
 τοῖς δὲ τὴν σφαγὴν δράσασι βασιλεῦσι· τῶ μὲν πρώτῳ, ὅτι οὐκ ἠρέσθη
 Θεὸς ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ ἀναιρέσει, τῶ δὲ δευτέρῳ ἀπαιτοῦντι τὴν συνηγο-
 30 ρίαν τῆς ἀναιρέσεως, ὅτι πρότερον ἢ κεφαλὴ μου αἴρεται, εἴπερ συν-
 θέσθαι με τούτῳ. Ταῦτα δὴ παρ' ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν. Ὑμεῖς δὲ ἀνέ-

54. Ἰγνατίου, Πρὸς Φιλαδελφοῖς 3.

55. Ρωμ. 13, 4.

πνεῦμα του μαθητές, γιατί ὁ θεϊκώτατος ἱεροθέτης μας διδάσκει μὲ πρα-
 ότητα αὐτοὺς ποὺ εἶναι ἀντίθετοι πρὸς τὴ διδασκαλία τοῦ Θεοῦ. Διδα-
 σκόμαστε δηλαδή ὅτι δὲν πρέπει νὰ τιμωροῦμε αὐτοὺς ποὺ ἔχουν
 ἄγνοια. Ἀκούσαμε λοιπὸν, μακάριε, αὐτὰ ποὺ ἔχει πεῖ ὁ ἱερός Παῦλος, ὁ
 ἥλιος τῆς ὑψηλίου. Λέγει λοιπὸν καὶ ὁ θεοφόρος Ἰγνάτιος· Αὐτοὺς ποὺ
 μισοῦν τὸν Θεὸ πρέπει νὰ τοὺς μισοῦμε, καὶ νὰ λειώνουμε γιὰ τοὺς
 ἐχθρούς του. Νὰ μὴ τοὺς διώκουμε ὅμως, οὔτε νὰ τοὺς χτυπᾶμε, ὅπως
 κάνουν οἱ ἐθνικοὶ ποὺ δὲν γνωρίζουν τὸν Θεό⁵⁴. Ἐὰν λοιπὸν δὲν πρέπει
 νὰ τοὺς χτυπᾶμε, πολὺ περισσότερο δὲν πρέπει νὰ τοὺς θανατώνουμε.
 Ἐπειδὴ ὅμως ἀναφέρεις καὶ τὸν ἅγιο Συμεὼν τοῦ θαυμαστοῦ ὄρους,
 δέσποτα, ὅτι συμφωνεῖ μαζί σου, νὰ μὴ πιστεύεις αὐτό, ἱερέ, ὅτι μάχεται
 γιὰ τὸν Χριστὸ καὶ τοὺς πάνω ἀπὸ αὐτὸν διδασκάλους. Ἀλλὰ τί; Ὁ λό-
 γος τῆς παρακλήσεώς του πρὸς τὸν τότε βασιλιὰ ἦταν γιὰ ἓνα ἔθνος ποὺ
 τραυματίζε τὸν χριστιανικὸ λαό, ὥστε νὰ μὴ πολιορκηθοῦν οἱ Χριστια-
 νοὶ ἀπὸ τοὺς Σαμαρεῖτες. Καὶ εἶναι σωστὸ αὐτό. Καὶ τώρα ἀκριβῶς αὐτὸ
 παρακαλοῦμε τοὺς βασιλεῖς· νὰ πολεμοῦν καὶ νὰ μὴ λυποῦνται καὶ τοὺς
 Σκύθες καὶ τοὺς Ἄραβες ποὺ φονεύουν τὸν λαὸ τοῦ Θεοῦ. Ἄλλο αὐτὸ
 καὶ ἄλλο ἐκεῖνο. Τὸ ἓνα ἀφορᾷ τοὺς ἐχθρούς, ἐνῶ τὸ ἄλλο τοὺς αἰρετι-
 κούς ὑπηκόους του. Τὸ περιστατικὸ τοῦ Νηστευτῆ Ἰωάννη, τοῦ προέ-
 δρου τῆς Κωνσταντινουπόλεως, δὲν μοῦ φαίνεται ἀληθινὸ, ὅτι διέταξε
 νὰ καρφωθοῦν πάνω σὲ παλούκια οἱ μάγοι, ἀλλὰ ἀπλῶς τὸ ἀνέχθηκε.
 Γιατὶ καὶ αὐτοὶ ἦταν φονιάδες, στοὺς ὁποίους δὲν πρέπει νὰ ἐμποδίζο-
 νται οἱ κυβερνῶντες νὰ ἐφαρμόζουν τοὺς νόμους τῶν Ρωμαίων. Γιατὶ
 λέγει, «Δὲν φοροῦν τὸ ξίφος ἄσκοπα... Εἶναι τιμωροὶ ἐκείνου ποὺ κάνει
 τὸ κακό⁵⁵. Ἄλλ’ ὅμως δὲν πρέπει νὰ ἐπιτρέπουμε νὰ τιμωροῦν καὶ ἐκεί-
 νους ποὺ ὁ Κύριος τοὺς ἐμπόδισε, δηλαδή αὐτοὺς ποὺ ἁμαρτάνουν στὴν
 ψυχὴ, γιατί εἶναι ἄρχοντες τῶν σωμάτων. Τὸ ἄλλο εἶναι ἀρμοδιότητα
 τῶν ἀρχόντων τῶν ψυχῶν, στοὺς ὁποίους ἀνήκουν τὰ βασανιστήρια, οἱ
 ἀφορισμοὶ καὶ οἱ λοιπὲς τιμωρίες.

Ἔτσι πιστεύω ἐγὼ ὁ ταπεινός, δέσποτα. Καὶ βέβαια, γιὰ νὰ μιλήσω
 μὲ ἀφροσύνη, καὶ μίλησα μὲ θάρρος στὸν μακαριώτατο πατριάρχη, ὅτι ἡ
 Ἐκκλησία δὲν ἐκδικεῖται μὲ μάχαιρα, καὶ συμφώνησε, ἐνῶ στοὺς
 βασιλεῖς ποὺ ἔκαναν τὴ σφαγὴ, στὸν πρῶτον εἶπα, ὅτι ὁ Θεὸς δὲν ἀρέ-
 στηκε μὲ αὐτὴν τὴν σφαγὴ, ἐνῶ στὸν δεύτερον, ποὺ ἀπαιτοῦσε νὰ συνη-
 γορήσω γιὰ τὴ σφαγὴ, ὅτι προτιμῶ νὰ μοῦ πάρει τὸ κεφάλι, παρὰ νὰ
 συμφωνήσω σ’ αὐτό. Αὐτὰ λοιπὸν ἀπὸ μένα τὸν ἁμαρτωλό. Σεῖς ὅμως

γνωτε, ὅπερ ἡμεῖς οὐκ ἴσμεν, εὖ ἂν ἔχοι· εἰ δὲ μή, σκοπησατε τί ὁ Ἀπόστολος ἀποφαίνοιτο.

ΡΝς' (156) – Τῆ περι τὸν Πατρίκιον υἱὸν ἀδελφότητι.

5 Ἀδελφοὶ καὶ πατέρες, παρακληθεῖς παρὰ τοῦ πατρὸς ὑμῶν, ὡς πατὴρ κακεῖνου, καὶ ὑμῶν δι' ἐκεῖνου, λαλήσαι ὑμῖν τὰ πρὸς σωτηρίαν, καὶ ἐπέισθην εἰκότως, καὶ φθέγγομαι ὁ ταπεινὸς ἔνθεν ἐλών· Ἡ σωτηρία ἡμῶν, τέκνα ἠγαπημένα, πιστεύειν ὀρθῶς εἰς τὴν ἁγίαν Τριάδα, καὶ ἔργα ἔχειν μαρτυρούμενα ὑπὸ τῶν ἁγίων ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ.

10 «Ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ», καθὼς φησιν ὁ Ἀπόστολος, «οὔτε περιτομὴ ἰσχύει, οὔτε ἀκροθυσία, ἀλλὰ πίστις δι' ἀγάπης ἐνεργοῦμένη». Καὶ ὁ μὲν τῆς πίστεως λόγος εἰς τὸ τῆς ὀρθῆς δοξίας δόγμα, ὁ δὲ τῆς ἀγάπης, εἰς τὸ τῆς εὐπραξίας θεώρημα ἀναφέρεται. Πιστεύομεν οὖν εἰς Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ ἅγιον Πνεῦμα, ἅπερ ἐστὶ τρία πρόσωπα, μία φύσις,

15 μία δύναμις, μία ἀρχικὴ τῶν ἀπάντων βασιλεία, ἐν ἐνί, ὡς φύσει, καὶ θελήσει, καὶ ἐνεργείᾳ προσκινουμένη κράτει καὶ κλέει. Πιστεύομεν ὡς ὁ εἰς τῆς ἁγίας Τριάδος, ὁ Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός, δι' ἅκραν ἀγαθότητα κενώσας ἑαυτόν, μορφὴν δούλου ἔλαβεν ἐν τῷ καθ' ἡμᾶς εἶδει ὀφθείς. Τοῦτο γὰρ ἐστὶν ὃ φησιν ὁ Θεολόγος «Καὶ ὁ Λόγος

20 σὰρξ ἐγένετο», καὶ ὃ φησιν ὁ μέγας Ἀπόστολος «Θεὸς ἐφανερώθη ἐν σαρκί». Καὶ ἔστιν εἰς καὶ ὁ αὐτὸς ἐν δυοῖ φύσεσι τέλειος Θεός, καὶ τέλειος ἄνθρωπος, καὶ ἐν ἑκατέρῳ τελείῳ οὐχ ὑφείς τι ἰδίωμα ἀπρόσληπτον, ἔχων δὲ μᾶλλον τὰ πάντα τοῦ Πατρὸς θεϊκῶς, καὶ πάντα τὰ τῆς Μητρὸς ἀνθρωπικῶς, ὡς υἱὸς γνήσιος. Ὡς οὖν ἐκ τοῦ Πατρὸς

25 ἀπερίγραπτος, οὕτως ἐκ τῆς Μητρὸς περιγραπτός, ἤγουν ἐξεικονιζόμενος μητρομοίως. Οἱ οὖν Ἐἰκονομάχοι, περὶ ὧν καὶ τὸ τοιαῦτα δογματίζειν, μὴ ὁμολογοῦντες αὐτὸν περιγράφεσθαι, εὐρίσκονται ἀσφαλῶς μηδὲ ὁμολογεῖν αὐτὸν γνήσιον υἱὸν τῆς Μητρὸς ποῦ γὰρ τὸ γνήσιον, καὶ οὐ πάντῃ μᾶλλον ἀλλότριον, ἂν μὴ κατὰ τὴν γεννήσασαν ἐν

30 πᾶσι τοῖς φυσικοῖς ἰδιώμασιν εἶεν ἂν καὶ τὸ γέννημα; Ὡς γὰρ κατὰ τὴν περιγραφὴν οὐδεμίαν κοινωνίαν ἔχει πρὸς τὸν Πατέρα, ἀλλὰ

διαβάσατε, αὐτό πού ἐμεῖς δὲν γνωρίζουμε, ἂν εἶναι καλό. Ἐάν ὄχι, σκεφτεῖτε τί θὰ ἔλεγε ὁ Ἀπόστολος.

156. Στὴν ἀδελφότητα πού ἦταν γύρω ἀπὸ τὸν υἱὸ τοῦ τὸν Πιτρίκιο.

Ἄδελφοὶ καὶ πατέρες, ἐπειδὴ μὲ παρακάλεσε ὁ πατέρα σας, σὰν πατέρας ἐκείνου καὶ δικὸς σας μέσω ἐκείνου, νὰ σᾶς πῶ τὰ σχετικὰ μὲ τὴν σωτηρία, πείσθηκα, ὅπως ἦταν εὐλόγο, καὶ μιᾶ ὁ ταπεινὸς ἀρχίζοντας ἀπὸ ἐκεῖ πού ἔκρινα ὀρθό. Ἡ σωτηρία μας, ἀγαπημένα μου τέκνα, ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ νὰ πιστεύουμε σωστὰ στὴν ἅγια Τριάδα, καὶ νὰ ἔχουμε ἔργα πού ἐπιβεβαιώνονται ἀπὸ τὶς ἐντολὲς τοῦ Θεοῦ. Γιατί, ὅπως λέγει ὁ Ἀπόστολος, «στὸν Ἰησοῦ Χριστὸ οὔτε ἡ περιτομὴ ἔχει καμμιά ἀξία, οὔτε ἡ ἀκροβυστία, ἀλλὰ ἡ πίστη ποὺ ἐκδηλώνεται μὲ τὴν ἀγάπη»⁵⁶. Καὶ ὁ λόγος βέβαια τῆς πίστεως ἀναφέρεται στὸ δόγμα τῆς ὀρθοδοξίας, ἐνῶ ὁ λόγος τῆς ἀγάπης στὸν κανόνα τῆς εὐεργεσίας. Πιστεύουμε λοιπὸν στὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸ καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, πού εἶναι τρία πρόσωπα, μία φύση, μία δύναμη, μία ἀρχικὴ βασιλεία τῶν ὅλων, ἡ ὁποία προσκυνεῖται σὲ μία δύναμη καὶ δόξα, ὅπως καὶ μία φύση καὶ θέληση καὶ ἐνέργεια. Πιστεύουμε, ὅτι ὁ ἕνας τῆς ἁγίας Τριάδος, ὁ Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα, λόγῳ τῆς ἀκρας ἀγαθότητάς του, ἀφοῦ ἐκένωσε τὸν ἑαυτό του, ἔλαβε μορφή δούλου καὶ ἐμφανίσθηκε μὲ τὴ μορφή τῆ δική μας. Γιατί αὐτὸ εἶναι ἐκεῖνο πού λέγει ὁ Θεολόγος, «Καὶ ὁ Λόγος σαρκώθηκε»⁵⁷, καί, ὅπως λέγει ὁ μέγας Ἀπόστολος. «Ὁ Θεὸς φανερώθηκε μὲ σάρκα»⁵⁸. Καὶ εἶναι ἕνας καὶ ὁ ἴδιος μὲ δύο φύσεις, τέλειος Θεὸς καὶ τέλειος ἄνθρωπος, καὶ στὸ κάθε ἕνα τέλειο δὲν ἄφησε κάποιο ἰδίωμα χωρὶς νὰ τὸ προσλάβει, ἀλλὰ μᾶλλον ἔλαβε ὅλα τὰ ιδιώματα τοῦ Πατέρα ὡς Θεός, καὶ ὅλα τῆς Μητέρας του, ὡς ἄνθρωπος, ὡς γνήσιος Υἱός. Ὅπως λοιπὸν ἀπὸ τὸν Πατέρα του εἶναι ἀπεριγραφίτος, ἔτσι καὶ ἀπὸ τὴ Μητέρα του εἶναι περιγραφίτος, δηλαδὴ ζωγραφίζεται ὅμοιος μὲ τὴ Μητέρα του. Οἱ Εἰκονομάχοι λοιπὸν, γιὰ τοὺς ὁποίους καὶ δογματίζονται αὐτά, μὴ ὁμολογώντας ὅτι αὐτὸς περιγράφεται, συλλαμβάνονται ἀσφαλῶς νὰ μὴ τὸν ὁμολογοῦν οὔτε γνήσιο υἱὸ τῆς Μητέρας του. Γιατί πῶς θὰ ὑπάρχει ἡ γνησιότητα, καὶ ὄχι μᾶλλον τὸ τελείως ξένο, ἐὰν αὐτὸ πού γεννήθηκε δὲν εἶναι ὡς πρὸς ὅλα τὰ φυσικὰ ιδιώματα σὰν ἐκείνην πού τὸ γέννησε; Γιατί, ὅπως κατὰ τὴν περιγραφή δὲν ἔχει καμμιά σχέση μὲ τὸν Πατέρα, ἀλλὰ μὲ τὴ Μητέρα, ἔτσι οὔτε καὶ κατὰ τὸ ἀπε-

πρὸς τὴν Μητέρα, οὕτως οὐδὲ κατὰ τὴν ἀγραφίαν τὸ ἔμπαλιν πρὸς τὸν γεννήσαντα γὰρ ἡ κοινωρία, οὐ πρὸς τὴν τεκοῦσαν.

Οὕτω τὸ ὀρθὸν δόγμα τῆς ἀληθείας αὕτη ἡ ἀποστολικὴ πίστις, περιγραφτὸν ὁμολογεῖν τὸν Χριστὸν ἐν σαρκί. Καὶ γοῦν ὁ μέγας Βα-
 5 σίλειος «Ἐγγραφέσθω τῷ πίνακι καὶ ὁ τῶν παλαισμάτων ἀγωνοθέτης Χριστός». Καὶ τὴν ἐγγεγραμμένην εἰκόνα τιμᾶν, ὡς ἐν αὐτῇ προσκυνουμένου Χριστοῦ. Ἐν γὰρ τῇ εἰκόνι βοᾷ ὁ χρυσοῦς Χρυσόστομος ἰδεῖν ἄγγελον. Καὶ εἰ τὸν ἀσώματον ἐν εἰκόνι, πόσω οὖν μᾶλλον τὸν ἐνσώματον Λόγον; Καὶ εἰ ὁρᾷ, δῆλον ὅτι καὶ προσκυνεῖ ἐν εἰκόνι τὸν
 10 ἄγγελον, ὥσπερ καὶ τὸν Χριστόν. Τὸ γὰρ ἀξιωθῆναι ἰδεῖν ἐν Γραφῇ, ἴσον ἐστὶ τῷ προσκυνεῖν. «Ἐπεῖπερ καὶ ἡ τῆς εἰκόνης τιμὴ ἐπὶ τὸ πρωτότυπον ἀναβαίνει», ὡς πάλιν φησὶν ὁ μέγας Βασίλειος. Ἄρνηται τοιγαρὶ οὖν εἰσι Χριστοῦ, οἱ τῆς εἰκόνης αὐτοῦ ὑβρίζουσι, διὰ τῆς ἐπ' αὐτῆς ἀθετήσεως, εἰς αὐτὸν τὴν ἀθέτησιν ἀναφέροντες, κἂν λέγωσιν
 15 ὁμολογεῖν Χριστόν. ἐπεὶ καὶ τὰ δαμόνια ὁμολογοῦσι, φησί, Θεόν, τοῖς δὲ ἔργοις ἀρνοῦνται.

Μέγα οὖν, ἀδελφοί, τὸ ἀσέβημα αὐτῶν, καὶ μεγάλη ἡ ὁμολογία ἡμῶν, καὶ οὐτίπου ἀποδέουσα τῶν πάλαι μαρτύρων. Στῆτε οὖν κραταιῶς μηδὲ ὀλως ὀκλάζοντες περὶ τῶν ἤδη ἀποδεικτικῶς ἤληθευμένων,
 20 ἀλλὰ ταύτῃ τῇ πίστει μέχρις αἵματος, εἰ καλοῖη καιρὸς, ὑποδυόμενοι τοὺς ἀγῶνας. Ἐντεῦθεν ἀνατέλλει καὶ ὁ φαεινὸς βίος, ἐξ ἡλίου ἡλιος, ἐπεῖπερ θάτερον θατέρου μαρτύριον ὁ ἀδελφόμενος ἀποδέδειχεν εἶναι. Ἀγαπᾶτε τὸν Θεὸν ἐξ ὀλοκλήρου τῶν τριῶν δυνάμεων, καθὼς ἡ ἐντολὴ κελεύει. Ἀγαπᾶτε καὶ ἑαυτοὺς ὡς μέλη Χριστοῦ. «Ἐν τούτῳ»,
 25 γὰρ φησι, «γνώσκονται πάντες, ὅτι ἐμοὶ μαθηταὶ ἐστε, ἐὰν ἀγάπην ἔχετε ἐν ἀλλήλοις». Διὰ πίστεως ἄγετε τὸν καθηγούμενον ὑμῶν μηδεὶς ἔστω ἀνεξαγόρευτος αὐτῶν. ὁ γὰρ τοιοῦτος ὀφιοτρόφος. Μηδεὶς γλιαρόπιστος. ὁ γὰρ τοιοῦτος ἀμέτοχος τῆς τοῦ ἀγίου Πνεύματος ζέσεως. Μηδεὶς κρυφιοκλήμων. ὁ γὰρ τοιοῦτος Ἰουδοκλέπτης. Μη-
 30 δεὶς ἰδιόγνωμος. ὁ γὰρ τοιοῦτος ἐξωμόναχος. Μηδεὶς παρρησιοποιός. ὁ γὰρ τοιοῦτος φθοροεργάτης. Μηδεὶς κλειψιφάγος. ὁ γὰρ τοιοῦτος δουλόμειος. «Μηδεὶς ἐν μηδενὶ διδοὺς προσκοπὴν, ἵνα μὴ μωμηθῇ ἡ διακονία», ὡς βοᾷ ὁ Ἀπόστολος, «ἀλλ' ἐν παντὶ συνιστῶν

ρίγραπτο τὸ ἀντίθετο. Γιατὶ ἡ σχέση ἐῖναι πρὸς τὸν Πατέρα, καὶ ὄχι πρὸς τὴ Μητέρα.

Ἔτσι ἔχει τὸ ὀρθόδοξο δόγμα τῆς ἀλήθειας. Αὕτῃ εῖναι ἡ πίστις τῶν ἀποστόλων· Νὰ ὁμολογοῦμε ὅτι ὁ Χριστὸς περιγράφεται μὲ τὴ σάρκα. Καὶ ὁ μέγας Βασίλειος λοιπὸν λέγει· «Ἄς ζωγραφίζεται στὸν πίνακα καὶ ὁ ἀγωνοθέτης τῶν ἀγωνισμάτων Χριστὸς». Καὶ νὰ τιμᾶμε τὴ ζωγραφισμένη εἰκόνα, σὰν νὰ προσκυνεῖται μέσα ἀπὸ αὐτὴν ὁ Χριστὸς. Γιατὶ στὴν εἰκόνα, φωνάζει ὁ χρυσὸς Χρυσόστομος εἶδε ἄγγελο. Ἐφόσον λοιπὸν τὸν ἀσώματο τὸν εἶδε σὲ εἰκόνα, πόσο μᾶλλον τὸν ἐνσώματο Λόγος; Καὶ ἐὰν βλέπει, εῖναι φανερὸ ὅτι καὶ προσκυνεῖ τὸν ἄγγελο σὲ εἰκόνα, ὅπως καὶ τὸν Χριστὸ. Γιατί, τὸ νὰ ἀξιωθοῦμε νὰ τὸν δοῦμε σὲ εἰκόνα, εῖναι ἴσο μὲ τὸ νὰ τὸν προσκυνοῦμε. Γιατί, ὅπως λέγει ἐπίσης ὁ μέγας Βασίλειος, «ἡ τιμὴ τῆς εἰκόνας μεταβαίνει στὸ πρωτότυπο». Εῖναι λοιπὸν ἀρνητὲς τοῦ Χριστοῦ, αὐτοὶ ποὺ βρίζουν τὴν εἰκόνα του, γιατί μὲ τὴν ἄρνηση αὐτῆς ἀποδίδουν τὴν ἄρνηση τοὺς σ' αὐτόν, ἔστω καὶ ἂν λένε, ὅτι ὁμολογοῦν τὸν Χριστὸ, γιατί λέγει, καὶ τὰ δαιμόνια ὁμολογοῦν τὸν Θεό⁵⁹, ἐνῶ μὲ τὰ ἔργα τοὺς τὸν ἀρνοῦνται⁶⁰.

Εῖναι μεγάλη λοιπὸν, ἀδελφοί, ἡ ἀσέβειά τοὺς, καὶ μεγάλη ἡ ὁμολογία μας, χωρὶς νὰ ὑπολείπεται ἀπὸ ἐκείνην τῶν παλιῶν μαρτύρων. Σταθεῖτε λοιπὸν δυνατοί, χωρὶς νὰ λυγίζετε καθόλου γι' αὐτὰ ποὺ ἔχουν ἤδη μὲ ἀποδείξεις ἐπαληθευθεῖ, ἀλλὰ γι' αὐτὴν τὴν πίστιν, ἂν τὸ καλέσει ὁ καιρὸς, ἀγωνισθεῖτε μέχρι αἵματος. Ἀπὸ αὐτὸ ἀνατέλλει καὶ ὁ φωτεινὸς βίος, ὁ ἥλιος ἀπὸ τὸν ἥλιο, ἀφοῦ τὸ ἕνα εῖναι ἀπόδειξη τοῦ ἄλλου, ὅπως ἀπέδειξε ὁ Ἀδελφόθεος. Νὰ ἀγαπᾶτε τὸν Θεὸ μὲ ὀλόκληρες τρεῖς δυνάμεις, ὅπως προστάζει ἡ ἐντολή. Νὰ ἀγαπᾶτε καὶ τοὺς ἑαυτοὺς σας ὡς μέλη τοῦ Χριστοῦ. Γιατὶ λέγει, «Μὲ αὐτὸ θὰ γνωρίσουν ὅλοι, ὅτι εἴσατε μαθητὲς μου, ἐὰν ἔχετε ἀγάπην μεταξύ σας»⁶¹. Νὰ ἔχετε ἐμπιστοσύνη στὸν ἡγούμενό σας. Κανένας νὰ μὴ ἀποφεύγει νὰ ἔξομολογεῖται σ' αὐτόν. Γιατὶ ὁ μὴ ἔξομολογούμενος τρέφει φίδια. Κανένας νὰ μὴ εῖναι χλιαρὸς στὴν πίστιν, γιατί αὐτὸς εῖναι ἀμέτοχος τῆς θερμῆς τοῦ ἀγίου Πνεύματος. Κανένας νὰ μὴ ἔχει κρυφὰ κτήματα, γιατί αὐτὸς εῖναι σὰν τὸν Ἰούδα τὸν κλέφτη. Κανένας νὰ μὴ εῖναι ἰδιότροπος, γιατί αὐτὸς εῖναι μοναχὸς ἐξωτερικά. Κανένας νὰ μὴ ἐνεργεῖ μὲ θρασύτητα, γιατί αὐτὸς εῖναι ἐργάτης τῆς φθορᾶς. Κανένας νὰ μὴ τρώει κρυφά, γιατί αὐτὸς εῖναι ὅμοιος μὲ δοῦλο. «Κανένας νὰ μὴ προβάλλει ἐμπόδιο σὲ κανένα, γιὰ νὰ μὴ ψέγεται ἡ διακονία», ὅπως φωνάζει ὁ Ἀπόστολος, «ἀλλὰ σὲ

ἐαυτὸν ὡς Θεοῦ διάκονον, ἐν ὑπομονῇ πολλῇ, ἐν θλίψεσιν, ἐν στενοχωρίαις», καὶ τοῖς λοιποῖς, οἷς αὐτὸς ἀπηριθμήσατο, καταρτίζων τὸν ἀληθινὸν Χριστιανόν. Εἰ δὲ ὁ ὑπήκοος οὕτως, τί καὶ πόσον ἀπαιτοῖτο ὁ καθηγούμενος, τύπος ἀγαθὸς ὧν διδάσκει ὀφείλων προκεῖσθαι;
 5 Μέγας ὁ ἀγών, ἀλλὰ καὶ ὁ μισθὸς ἀπειροπλάσιος, βασιλεία οὐρανῶν, ἧς ἀξιωθείμεν καὶ ἄρχοντες καὶ ἀρχόμενοι, θείως βιοτεύοντες ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

10 PNZ' (157) – Ἀντωνίῳ τῷ Δυρραχίου.

Ὅψε μὲν τοῦ καιροῦ, ὅμως ὅτι κατελάβομεν τῶν πάλαι γεγραμμένων ἐπιστολὴν τιμίαν τοῦ ἁγιωτάτου ἡμῶν πατρός, πάντι ἴσθημεν οἱ ταπεινοί· οὐδὲν γὰρ οὕτω συνδεῖν οἶδεν ἀγάπην καὶ ἀδιασκέδαστον φυλάττειν, ὡς ἀντιδιδομένη διάθεσις. Ἀλλὰ τί ὅτι οὕτως, ὧ δέσποτα,
 15 ἦρες τῷ ἐγκωμιαστικῷ λόγῳ τῆς πολυσόφου σου γλώττης, τὰ καθ' ἡμᾶς τοὺς μηδ' ὀτιοῦν ἀγαθὸν ἔχοντας; Ἡ πάντως ἡ ἀγάπη αἰτία, κλέπτουσα τ' ἀληθῆ καὶ τὰ μὴ ὄντα ὡς ὄντα τοῖς φιλουμένοις ἀνάπτουσα; Πλὴν ὅτι ἐν τούτῳ καὶ ἡμεῖς ἔχομεν (εἰρήσεται γάρ), εἰ μὴ ἀπατώμεθα, τὸ στέργειν καὶ ἀγαπᾶν τοὺς ἀδελφούς καὶ πατέρας, καί
 20 γε τοὺς οἷος σὺ εἶ, ἔλκων τῇ χρηστότητι τῶν ἀγαθῶν τρόπων πρὸς φιλίαν καὶ τὸν ἠγριωμένον ἤθει. Ταῦτα μὲν οὖν παρ' ἀμφοτέρων ἡμῶν τῇ ἱερᾷ σου κορυφῇ βραχέσι συλλαβαῖς ἀμειψαμένων τὴν πολυστιχον καὶ πολύολδον ἐπιστολὴν.

Ἐὰ δὲ πρὸς ἡμῶν εἰς ἀπολογίαὶν τῆς περὶ τὸν ἀδελφόν Ἐραστον
 25 ἐγκλήσεως, ἐν τούτοις. Ἡμεῖς, ἱερώτατε, εἰ καὶ ἄλλως εὐτελεῖς ἐσμεν, οὐ μὴν οὕτως ἀμαθεῖς, ἢ τῶν θείων διαταγῶν καταφρονηταί, ὡς ἐντείλασθαι μαθητῇ ἡμῶν, ἔξω ἱερωσύνης τελοῦντι, κατατολμᾶν ἐγχειρεῖν τὰ τῆς ἱερωσύνης, κἀντεῦθεν βαπτίζειν παιδία· τοῦτο γὰρ τὸ ἐγκλημα. Εἰ δὲ ὁ λόγος ἀνάγκης ἀπήτησεν ἐν ταύταις ταῖς ἡμέραις, ἐν αἷς αἰ-
 30 ρεσις λαοπλάνος, καὶ μάλιστα ἐν ταῖς προλαβούσαις λεηλασίαις, ἐφ' αἷς οὐδὲ προκύπτειν ἦν τὸν φυλαττόμενον νον τοῦ κρυπτικοῦ δωματί-

ὅλα νὰ παρουσιάζει τὸν ἑαυτὸ του ὡς διάκονο τοῦ Θεοῦ, μὲ μεγάλη ὑπομονή, μὲ θλίψεις, μὲ στενοχώριες»⁶², καὶ μὲ ὅλα τὰ ὑπόλοιπα ποὺ ἐκεῖνος ἀπαρίθμησε, περιγράφοντας τὸν ἀληθινὸ Χριστιανό. Κι' ἂν ὁ ὑποτακτικὸς πρέπει νὰ εἶναι τέτοιος, τί καὶ πόσο ἀπαιτεῖται νὰ εἶναι ὁ ἡγούμενος, ποὺ πρέπει νὰ προβάλλει τὸν ἑαυτὸ του ὑπόδειγμα ἀγαθὸ αὐτῶν ποὺ διδάσκει; Μεγάλος ὁ ἀγώνας, ἀλλὰ καὶ ὁ μισθὸς ἀπειροπλάσιος, ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, τὴν ὁποία εἶθε νὰ ἀξιωθοῦμε καὶ οἱ ἄρχοντες καὶ οἱ ἀρχόμενοι, ζώντας κατὰ τρόπο ἀρεστὸ στὸν Θεό, μὲ τὴ χάρη τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου μας, στὸν ὁποῖο ἀνήκει ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμη, μαζὶ μὲ τὸν Πατέρα καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, τώρα καὶ πάντοτε, καὶ στοὺς αἰῶνες τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

157. Στὸν Ἀντώνιο Δυρραχίου.

Πέρασε βέβαια πολὺς καιρὸς, ἀλλὰ τὸ γεγονὸς ὅτι ἐλάβαμε ἐπιστολὴ τίμα τοῦ ἀγιωτάτου μας πατέρα, εὐχαριστηθήκαμε οἱ ταπεινοὶ πάρα πολὺ. Γιατὶ τίποτε δὲν μπορεῖ νὰ κάνει τόσο συνειδητὴ τὴν ἀγάπη καὶ νὰ τὴν διαφυλάττει ἀδιάσπαστη, ὅσο ἡ ἀμοιβαία ἐπιθυμία. Ἀλλὰ γιατί, δέσποτα, ἀνύψωσες τόσο πολὺ μὲ τὸν ἐγκωμαστικὸ λόγὸ τῆς πολύσοφης γλώσσας σου τὰ σχετικὰ μὲ μένα ποὺ δὲν ἔχω τίποτε τὸ καλό; Ἡ ὀπωσδήποτε αἰτία εἶναι ἡ ἀγάπη, ἡ ὁποία κρύβει τὰ ἀληθινά, καὶ παρουσιάζει ἐκεῖνα ποὺ δὲν ὑπάρχουν ὡς ὑπαρκτὰ στοὺς ἀγαπημένους; Ὡστόσο ὡς πρὸς αὐτὸ καὶ ἐμεῖς ἔχουμε (θὰ λεχθεῖ ἄλλωστε), ἂν δὲν ξεγελιέμαστε, τὸ νὰ αἰσθανόμαστε στοργὴ καὶ ἀγάπη πρὸς τοὺς ἀδελφούς καὶ πατέρες, καὶ μάλιστα πρὸς αὐτοὺς ποὺ εἶναι σὰν ἐσένα, ὁ ὁποῖος μὲ τὴν ἀγαθότητα τῶν καλῶν τρόπων σου κάνεις καὶ ἐκεῖνον ποὺ εἶναι ἄγριος στὸ ἦθος νὰ σὲ ἀγαπήσει. Αὐτὰ μὲν λοιπὸν ἀπὸ μᾶς τοὺς δύο πρὸς τὴν ἱερὴ κορυφὴ σου μὲ σύντομα λόγια, ὡς ἀπάντησή μας στὴν πολὺστιχη καὶ γεμάτη ἀπὸ πολλὰ θέματα ἐπιστολὴ σου.

Ὅσο γιὰ τὴν ἀπολογία μου στὴ κατηγορία σχετικὰ μὲ τὸν ἀδελφὸ Ἐραστο, τὸ πρᾶγμα ἔχει ὡς ἔξῃς. Ἐγὼ, ἱερώτατε, ἂν καὶ ὡς πρὸς τὰ ἄλλα εἶμαι ἀσήμαντος, ὅμως δὲν εἶμαι τόσο πολὺ ἀμαθής, οὔτε περιφρονητὴς τῶν θείων ἐντολῶν, ὥστε νὰ δώσω ἐντολὴ σὲ μαθητὴ μου ἐκτὸς τῆς ἱερωσύνης νὰ τελεῖ τὰ τῆς ἱερωσύνης, καὶ ἔτσι νὰ βαπτίζει παιδιά. Γιατὶ αὕτη εἶναι ἡ κατηγορία. Ἐὰν ὅμως ὁ λόγος τῆς ἀνάγκης ἐπέβαλε σ' αὐτὲς τὶς μέρες, κατὰ τὶς ὁποῖες ἐκδηλώθηκε αἴρεση ποὺ παραπλανᾷ τὸν λαό, καὶ μάλιστα κατὰ τὶς λεηλασίες ποὺ προσηγήθηκαν, κατὰ τὶς

ου, οὐκ ἔχω ἀποκρίνειν, κατὰ τὴν ἐνουσάν μοι βραχεῖαν σύνεσιν, οὔτε τόνδε τὸν μονάζοντα, οὔτ' αὖ ἕτερον· ἐπειδὴ ἐξ ἀνάγκης καὶ νόμου μετάθεσις. Καί γε ὁρῶμεν ἐν τοῖς πάλαι χρόνοις τοιαῦτα γιγνόμενα· καὶ ὃν μὲν ἀμμώδει ἐπιχύσει κατ' ἐρημίαν, ἐπειδὴ θάνατος παρῆν, 5 βαπτίσαντα καὶ βαπτισθέντα, καὶ ἄλλον ἄλλως οὐκ ἔξω δὲ γνώσεως τῆ τελειότητί σου τὰ κατὰ τὸν ἅγιον Ἀθανάσιον Ὅμως ἡ παιδικὴ πρᾶξις ὄραθεισα πρὸς τοῦ μακαριωτάτου Ἀλεξάνδρου, ἐνεκρίθη ὡς θεοτελής, καὶ ἐλογίσθη ὁ τελέσας ὡς ἱερεὺς, καὶ ὁ τελειώσας ὡς ἀναγεννηθεὶς, καίπερ οὐκ ἐξ ἀνάγκης ὁ καιρός. Παραχωρεῖ δὲ καὶ ἡ 10 Ἑκτη σύνοδος ἐν τοῖς θείοις κανόσιν, εἰ μὴ πάρεστιν ἱερωμένος, ἐξ ἀνάγκης λαϊκὸν ἐαυτῶ μεταδοῦναι τῶν ἁγιασμάτων, ὅπερ οὐ θεμιτόν, ἄνευ περιστατικοῦ λόγου.

Οὕτως οὖν εἰ γέγονεν, ἡμεῖς, σύγγνωθι, πάντιμε, οὐ τολμῶμεν παρὰ τὰ θειωδῶς τοῖς πατράσιν ἐκπεφασμένα εἰπεῖν τι ἢ ἐπιτιμῆσαι. 15 Συνίστησι δὲ τὸν ἀδελφὸν οὕτω πράξαντα, καὶ μετὰ πολλῆς ἀγωνίας, πρῶτον μὲν αὐτὸς ὁ ἀναγκάσας, καὶ ἔστιν ὁ ἀνὴρ τῶν λίαν καὶ εὐσεβῶν καὶ ἐμφρόνων, καί γε περιφανῶν, Θωμᾶς ὁ ὑπατός τε καὶ χαρτουλάριος ἔπειτα Ἰάκωβος, ὁ εὐλαβέστατος μονάζων καὶ τῆς αἰρέσεως ἀμέτοχος. Εἶτα καὶ Εὐθύμιος, ἕτερος αἰδέσιμος μονάζων καὶ δε- 20 διωγμένος. «Ἐπὶ δύο καὶ τριῶν μαρτύρων σταθήσεται», φησί, «πᾶν ῥῆμα». Λέγεις, ὁ δεσπότης, οὐχ οὕτως ἔχειν καὶ προσφερέστερος δηλονότι τῶν πάντων. Τί γοῦν ποιήσω ἐγὼ ἀπειλημμένος ἐν μέσῳ τοσούτων μαρτύρων; Ἐάν, ὡς αὐτὸς φῆς, ἔχη, ὅτι παρόντων ἱερέων, φιλαρχία προμνηστευόμενος αὐτῶ ἱερωσύνην, τοῦτο εἰργάσατο, εἶη πρὸς 25 ἡμῶν μήποτε εἰς τὸ τῆς ἱερωσύνης ἀξίωμα προβαίνων, μετὰ καὶ ἐτέρων ἐπιτιμιῶν δίκαιον γάρ. Εἰ δέ, ὡς οἱ μάρτυρες καὶ αὐτὸς διηγεῖται, ἀναγκασθεὶς, καὶ δυοῖν προκειμένων, ἢ ἀμύητον τὸ βρέφος ἀποτεθάναι, ὅπερ ἔπαθεν ἐν δυοῖν πρότερον, οὐ πεισθεὶς, παισίν, ἢ προσέσθαι τοῖς αἰρετικοῖς τοὺς φυλαττομένους τὴν εὐσέβειαν, οὐδὲν ἐγὼ ὁ 30 ἁμαρτωλὸς τολμῶ ἐπισκῆψαι, ἕως ἂν ὁ μακαριώτατος ἡμῶν ἱεροτελεστῆς ἐπιθεωρήσας ἐξοίσει κρίσιν. Καὶ μὴ μου τῆς ταπεινώσεως, πατέ-

63. Ἐβρ. 7, 12.

64. Δευτ. 19, 15. Ἐβρ. 10, 28.

ὅποῖες ὁ φρουρούμενος δὲν μποροῦσε οὔτε ἀπὸ τὸ παρᾶθυρο τοῦ δωματίου στὸ ὅποιο ἦταν κρυμμένος νὰ βγάλει τὸ κεφάλι του, δὲν μπορῶ νὰ ἀπαντήσω, μὲ τὴ λίγη εὐφυΐα πού ἔχω, οὔτε σ' αὐτὸν τὸν μοναχῶ, οὔτε σὲ ἄλλον, γιατί «στὴν ἀνάγκη γίνεται καὶ μετάθεση νόμου»⁶³. Βέβαια στὰ παλιὰ χρόνια βλέπουμε νὰ γίνονται τέτοια. Ἔτσι ἄλλος μὲ χύσιμο ἄμμου στὴν ἔρημο, ἐπειδὴ ἐπρόκειτο γιὰ ἐτοιμοθάνατο, βάπτισε καὶ βαπτίσθηκε, καὶ ἄλλος ἄλλιῶς. Ἐπίσης δὲν εἶναι ἄγνωστα στὴν τελειότητά σου τὰ σχετικὰ μὲ τὸν ἅγιο Ἀθανάσιο. Ὅμως τὴν παιδικὴν πράξιν, ὅταν τὴν εἶδε ὁ μακαριώτατος Ἀλέξανδρος, τὴν ἐνέκρινε ὡς θεοτελεῖ, καὶ θεωρήθηκε ἐκεῖνος πού τὴν τέλεσε ὡς ἱερέας, καὶ ἐκεῖνος πού βαπτίσθηκε ὡς ἀναγεννημένος, ἂν καὶ δὲν ἦταν περίοδος ἀνάγκης. Ἀλλὰ καὶ ἡ Ἐκτὴ σύνοδος μὲ τοὺς θείους κανόνες ἐπιτρέπει, ἐὰν δὲν ὑπάρχει ἱερωμένος, νὰ μεταδώσει στὸν ἑαυτὸ κατ' ἀνάγκη καὶ λαϊκὸς τὰ μυστήρια, πράγμα πού δὲν ἐπιτρέπεται ὅταν δὲν ὑπάρχει ἀνάγκη.

Ἐὰν λοιπὸν ἔχει γίνει ἔτσι, ἐγὼ, συγχώρησέ με, πάντιμε, δὲν τολμῶ νὰ πῶ κάτι, ἢ νὰ ἐπιβάλω ἐπιτίμια, πέρα ἀπὸ αὐτὰ πού ἔχουν εἰπωθεῖ καὶ ἀποκαλυφθεῖ μὲ τρόπο θεϊκὸ ἀπὸ τοὺς Πατέρες. Τὸν ἀδελφὸ πού ἐνήργησε ἔτσι, μὲ μεγάλη μάλιστα ἀγωνία, τὸν συνέστησε πρῶτα ὁ ἴδιος αὐτὸς πού τὸ ἀνάγκασε, πού εἶναι ἄνδρας ἀπὸ τοὺς πολὺ εὐσεβεῖς καὶ λογικούς, ἂν καὶ βέβαια ἀπὸ τοὺς ἐπιφανεῖς, ὁ ὑπατος καὶ χαρτουλάριος Θωμᾶς, ἔπειτα ὁ εὐλαδέστατος μοναχὸς Ἰάκωβος, πού εἶναι ἀμέτοχος τῆς αἱρέσεως. Ἐπειτα καὶ ὁ Εὐθύμιος, ἄλλος σεβάσμιος μοναχὸς καὶ διωγμένος. «Μὲ τὴν κατάθεση δύο ἢ τριῶν μαρτύρων ἐπιβεβαιώνεται», λέγει, «κάθε λόγος»⁶⁴. Σὺ ὅμως ὁ δεσπότης καὶ ὁ πιὸ ἀρμόδιος ἀπὸ ὅλους, λές ὅτι τὰ πράγματα δὲν εἶναι ἔτσι. Τί νὰ κάνω λοιπὸν ἐγὼ περικλεισμένος μέσα σὲ τόσο πλῆθος μαρτύρων; Ἐὰν, ὅπως σὺ λές, ὅτι αὐτὸ τὸ ἔκανε, ἐνῶ ἦσαν παρόντες ἱερεῖς, προσφέροντας στὸν ἑαυτὸ του τὴν ἱερωσύνη ἀπὸ φιλαρχία, εἴθε νὰ μὴ προβεῖ ποτὲ ἀπὸ μένα στὸ ἀξίωμα τῆς ἱερωσύνης, ὕστερα μάλιστα καὶ ἀπὸ ἄλλα ἐπιτίμια. Γιατί εἶναι δίκαιο. Ἐὰν ὅμως, ὅπως οἱ μάρτυρες καὶ ὁ ἴδιος ἀναφέρει, ἐξαναγκάστηκε νὰ τὸ κάνει, ἔχοντας μπροστὰ μας δύο δεδομένα, ἢ τὸ βρέφος νὰ πεθάνει ἀβάπτιστο, πράγμα πού συνέβη σὲ δύο προηγούμενα παιδιά, ἐπειδὴ δὲν πείστηκε νὰ τὰ βαπτίσει, ἢ νὰ προστεθεῖ στους αἱρετικούς, πού τηροῦν τὴν εὐσέβεια, ἐγὼ ὁ ἁμαρτωλὸς δὲν τολμῶ νὰ προστάξω τίποτε, ὥσπου ὁ μακαριώτατός μας ἱεροτελεστής νὰ ἐπιθεωρήσει καὶ νὰ ἐκδόσει ἀπόφαση. Καὶ μὴ καταγογγύσεις γιὰ τὴν ταπεινότητά μου, φίλτατε πατέρα,

ρων φίλτατε, καταστενάξειας, ἀλλ' ἢ μᾶλλον προσεύχου ἐν τοῖς ἰδίοις μέτροις ἐστάναι, καὶ τὸν ἐσφαλμένον βίον διορθώσασθαι ἡμᾶς.

Περὶ δὲ ἐτέρων σφαλμάτων, ὧν ἔδωκεν ἔμφασιν ἢ θεοσέβειά σου καὶ ἐξηγόρευσεν ἡμῖν, καὶ οὐδ' ὄλως ἐπενσήσαμεν ἐκθέσμως αὐτὸν 5 προᾶξαι, ἀλλ' ἢ καὶ ἐπαίνου ἄξιον, εἰ μοιχεύοντας ἀκούων, οὐχ ὑπεστείλατο μὴ οὐχὶ ἀναγγεῖλαι τοῖς δυναμένοις ἀπειρῆσαι τὸ ἀσέβημα, ἢ τὸ τῆ κομιτίσῃ αἴρουμένη ἀγχόνη χρήσασθαι, ἰδεῖν τὰ προσήκοντα ἐπιπράξασθαι. Τάδε γὰρ οἶδεν ὠφληκέναί, καὶ οὐκ ἄλλο, καὶ πολλῆς εὐφημίας πρὸς τῶν ἀνωτέρω δηλωθέντων ἀνδρῶν, ὡς αὐτήκοος ἐγε- 10 νόμην, προανεδήσατο ὁ ἀδελφὸς Ἐραστός ἐπαίνους. Οὐ τοίνυν, ἅγιε, διὰ τὸ σκινδαλμὸν αὐτὸν ἐμποιῆσαι ἐν τοῖς αὐτόθι, ἀλλὰ διὰ τὰ ἀδιόρθωτα σκάνδαλα, εἴρξα τὸν ἀδελφὸν τῆς παλικυρίας, ὡς ἂν ἐντεῦθεν ἀθωωθείη μὲν ὁ κατηγορούμενος τῶν ἐγκλημάτων, εἰρηνεύσειαν δὲ οἱ φιλεγκλήμονες καὶ παθοπράται, ὃ τε μακαριώτατος ἡμῶν πατήρ ὑπα- 15 κουσθεῖς, χαρίσῃ ἡμῖν τὰς θεοκλινεῖς σου προσευχάς, ἐπεὶ καὶ τῷ ἀδελφῷ συγχώρησιν.

ΡΝΗ' (158) – Ἰωάννη Σπαθαρίῳ.

Τὸ εὐαγγέλιον τῆς σωτηρίας τοῦ εὐλογημένου μου δεσπότη καὶ πνευματικοῦ ἀδελφοῦ καὶ πρὸ τοῦ γράμματος ἀπαγγελθέν, ἤδυνεν 20 ἡμῶν τὰς ταπεινάς καρδίας, ἐπεὶ δὲ καὶ ἀνεγνώσθη, τελείως εὐφρανε καὶ ἐχαροποίησε· καὶ οὐχ ἡμᾶς μόνους τοὺς ἁμαρτωλοὺς, ἀλλὰ καὶ τὰς ἀγγελικὰς δυνάμεις, εἴτερ ἐφ' ἐνὶ ἀνθρώπῳ μετανοοῦντι χαρὰ ἐν οὐρανοῖς γίνεται, κατὰ τὰ ἱερά λόγια. Ἀλλ' εὐλογητὸς ὁ Θεός, ὃς οὐκ εἶασε τὴν τιμότητά σου ἕως τέλους συναπαχθῆναι τῇ πονηρᾷ αἰρέσει 25 τῶν Χριστομάχων, ἀλλὰ διὰ τῆς καλῆς καὶ μακαρίας θυγατρὸς ἐπέστρεψεν εἰς τὸ φῶς τῆς ἀληθείας. Καί, ὦ τοῦ θαύματος, καὶ τοῦ γεννήσαντος, καὶ τῆς γεννηθείσης! ὦ τῆς τῶν ἀμφοτέρων εἰλικρινοῦς ἀγάπης! Τῆς μὲν φροντισίας ἐπ' αὐταῖς ταῖς τελευταίαις ἀναπνοαῖς τὸ πατρικὸν σῶμα, τοῦ δὲ κλίναντος θεοπρεπῶς τὸ οὐς καὶ χαρισμένου 30 τῇ αἰτησαμένη καλὸν ἐντάφιον, τὴν ὀρθόδοξον ἐπιστροφὴν. Ἀπῆλθεν ἢ μὲν ἔχουσα μετὰ τῆς οἰκειᾶς καλοκαγαθίας ξένιον τερπνὸν προσοῖσαι τῷ Θεῷ, τὸ πατρῶον σωτήριον, ὃ δὲ ἐπέμεινε θυγατρὸς εὐσεβὲς ἐγκαλλῶπισμα, καὶ πάντων τῶν ὀρθοδόξων ὡς ἀληθῶς εὐφραντή-

65. Σωματοφύλακας τοῦ αὐτοκράτορα.

66. Λουκᾶ 15, 7.

ἀλλὰ νὰ προσεύχεσαι νὰ σταθῶ στὰ δικά μου μέτρα καὶ νὰ διορθώσω τὴν ἐσφαλμένη ζωὴ μου.

Ὅσο γιὰ τὰ ἄλλα σφάλματα, στὰ ὁποῖα ἡ θεοσέβειά σου ἔδωσε ἔμφαση καὶ ἐξομολογήθηκε σὲ μένα, δὲν σκέφθηκα καθόλου, ὅτι ἔπραξε κάτι ἀθέμιτο, ἀντίθετα μάλιστα καὶ ἐπαίνου ἄξιο, ἀφοῦ, ἀκούοντας μοιχεύοντες, δὲν φοβήθηκε νὰ τὸ ἀναφέρει σὲ ἐκείνους ποὺ μποροῦσαν νὰ ἐμποδίσουν τὸ ἀσέβημα, ἢ νὰ προτιμήσει νὰ κρεμαστεῖ ἢ κόμησσει, βλέποντας αὐτὰ ποὺ ἔπρεπε νὰ γίνουν. Γιατὶ αὐτὰ γνώριζε ὅτι ὤφειλε νὰ κάνει καὶ τίποτε ἄλλο, καὶ μὲ πολλὴ εὐφημία ἀπὸ τοὺς ἄνδρες ποὺ ἀναφέρθηκαν παραπάνω, ὅπως ἄκουσα μὲ τὰ ἴδια μου τὰ αὐτιά, δέχθηκε ἐπαίνους ὁ ἀδελφὸς Ἑραστός. Δὲν τὰ ἔκανα λοιπόν, ἅγιε, πρὸς ἀποφυγὴ τῆς διάσπασης τῶν ἐκεῖ, ἀλλὰ ἐμπόδισα τὸν ἀδελφὸ νὰ τὰ ἀναιρέσει, ἕξαιτίας τῶν ἀδιόρθωτων σκανδάλων, ὥστε μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν νὰ ἀθωωθεῖ ὁ κατηγορούμενος ἀπὸ τὶς κατηγορίες, καὶ νὰ εἰρηνεύσουν οἱ φιλοκατήγοροι, καὶ αὐτοὶ ποὺ προκαλοῦν τὰ πάθη, καὶ ὁ μακαριώτατος πατέρας μας, δίνοντας συγκατάνευση, νὰ χαρίσει σὲ μᾶς τὶς γονυπετεῖς πρὸς τὸν Θεὸ προσευχῆς του, καὶ στὸν ἀδελφὸ συγχώρηση.

158. Στὸν Σπαθάριο⁶⁵ Ἰωάννη.

Ἡ εὐχάριστη ἀγγελία τῆς σωτηρίας τοῦ εὐλογημένου μου δεσπότη καὶ πνευματικοῦ ἀδελφοῦ, ποὺ ἔφτασε καὶ πρὶν ἀπὸ τὸ γράμμα, εὐχαρίστησε τὶς ταπεινὲς καρδιές μας, ὅταν μάλιστα διαβάστηκε, γέμισε ἀπὸ πλήρη εὐφροσύνη καὶ χαρὰ, ὅχι μόνο ἡμᾶς τοὺς ἁμαρτωλοὺς, ἀλλὰ καὶ τὶς ἀγγελικὲς δυνάμεις, ἕφόσον γιὰ ἕναν ἄνθρωπο ποὺ μετανοεῖ γίνεται χαρὰ στοὺς οὐρανοὺς, σύμφωνα μὲ τὴν ἁγία Γραφή⁶⁶. Ἀλλὰ ὡς εἶναι εὐλογητὸς ὁ Θεός, ποὺ δὲν ἄφησε τὴν τιμότητά σου νὰ συμπαρασυρθεῖ ἀπὸ τὴν πονηρὴ αἵρεση τῶν Χριστομάχων, ἀλλὰ μὲ τὴν καλὴ καὶ μακάρια θυγατέρα ἐπέστρεψε στὸ φῶς τῆς ἀλήθειας. Καὶ τί θαυμαστὸ αὐτὸ ποὺ συνέβη καὶ στὸν πατέρα καὶ στὴ θυγατέρα! Τί εἰλικρινῆς ἡ ἀγάπη καὶ τῶν δύο! Ἐκείνης ποὺ φρόντισε σὶς τελευταῖες ἀκριβῶς ἀναπνοές της τὴ σωτηρία τοῦ πατέρα της, καὶ ἐκείνου ποὺ ἔστησε ὅπως θέλει ὁ Θεὸς τὸ αὐτί του καὶ χάρισε στὴν κόρη του ποὺ τοῦ ζήτησε καλὸ ἐντάφιο, τὴν ἐπιστροφή του στὴν ὀρθοδοξία. Καὶ ἔφυγε βέβαια ἐκείνη ἔχοντας μαζί μὲ τὴ δικὴ της καλοκαγαθία, καὶ δῶρο εὐχάριστο νὰ προσφέρει στὸν Θεὸ τὴ σωτηρία τοῦ πατέρα της, ἐνῶ ἐκεῖνος παρέμεινε εὐσεβὲς κόσμημα τῆς θυγατέρας του, καὶ ἀληθινὴ εὐφροσύνη ὅλων τῶν ὀρθοδό-

ριον. «Τί γὰρ οἶδας», φησί, «γύναι, εἰ τὸν ἄνδρα σώσεις; ἢ τί οἶδας, ἄνερ, εἰ τὴν γυναῖκα σώσεις;». Ἡμῖν δὲ μικρὸν ὑπαλλακτέον, ὅτι σὺν σοὶ καὶ ὄλην οἰκίαν, τάχα δὲ καὶ γένος προσαγάγῃς ὀρθοδοξοῦν τῷ Δεσπότη Χριστῷ, ἵνα ἐκ πολλῶν προσώπων, τὸ εἰς ὑμᾶς χάρισμα διὰ 5 πολλῶν εὐχαριστηθῇ ὑπὲρ ὑμῶν. Τοιαύτη ἡ θεία προσφορά, καὶ καλλίστη σου ἡ ὁμολογία, ἦν ἐν τοῖς γράμμασιν ὡμολόγησας ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων.

Οὕτω γὰρ ἡ ἀληθινὴ πίστις τῶν Χριστιανῶν κατὰ μὲν τὸ τῆς θεολογίας δόγμα πιστεύειν εἰς Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ ἅγιον Πνεῦμα, ἐν οἷς 10 καὶ τὸ βάπτισμα τὴν τελείωσιν ἔχει· Θεὸν τὸν Πατέρα, Θεὸν τὸν Υἱόν, Θεὸν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· εἰς ἓνα Θεόν, καὶ οὐ τρεῖς, ἅπαγε· ἐπεὶ περ μία ἡ Θεότης, οὐ διαιρουμένη ταῖς τρισὶν ὑποστάσεσιν, ἀλλ' ὅλη ἐφ' ἐκάστῳ προσώπῳ θεωρουμένη ἀμερίστως, ὃ καὶ παράδοξον· Θεὸν λέγειν ἕκαστον, καὶ εἰς ἓνα Θεὸν ἀνακεφαλαιοῦν τὸ ὁμολόγημα. Κατὰ 15 δὲ τὸ τῆς οἰκονομίας, πάλιν πιστεύειν, ὅτι «Ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο»· ἤγουν ὁ εἰς τῆς ἁγίας Τριάδος ἐγεννήθη ἐκ τῆς παναχράντου παρθένου Μαρίας, μείνας μὲν ὅπερ ἦν, Θεὸς ἀναλλοίωτος καὶ τῷ Πατρὶ συναῖδιος, προσλαβὼν δὲ τὸ ἡμέτερον διὰ τῆς παρθενικῆς ἐν Πνεύματι ἁγίῳ γεννήσεως. Καὶ ἔστιν ὅλος Θεός, καὶ ὅλος ἄνθρωπος, ὅλα 20 φέρων ἀνελλιπῶς ἐν ἑαυτῷ τὰ τῶν ἑκατέρων φύσεων ἐξ ὧν συνετέθη, θεότητος, φημί, καὶ ἀνθρωπότητος, ἐν μιᾷ ὑποστάσει ἰδιώματα· περιγραφτὸς καὶ οὐ περιγραφτὸς τὸ μὲν κατὰ τὴν θεότητα, τὸ δὲ κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα· ταῦτα γὰρ τὰ ἰδιώματα· καὶ τῷ μὲν ἀπεριγράπτῳ εἰς ὧν τῆς ἁγίας Τριάδος, τῷ δὲ περιγραφτῷ, εἰς ὧν ἐξ ἡμῶν. Κὰν τούτῳ 25 πιστοῦται μεσίτης Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων γενόμενος, ὡς συνάπτων τὰ ἄκρα πρὸς ἑαυτόν, καὶ δι' αὐτοῦ θείας φύσεως κοινωνοὺς καὶ Θεοῦ υἱοὺς ἡμᾶς ἀπεργασάμενος, τὸ θαυμαστὸν καὶ ὑπεραινέτον, καὶ νοούμενον καὶ λεγόμενον.

Ὁ οὖν λέγων αὐτὸν μὴ περιγράφεσθαι ἐν σαρκὶ καθ' ὁμοίωσιν 30 ἡμετέραν, ἀρνεῖται, εὐλογημένε μου ἀδελφέ, Θεὸν ἐν σαρκὶ φᾶναι, ἀντιτασσόμενος τῷ Εὐαγγελίῳ τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἔστιν Ἰουδαίσις ἴσος.

67. Α' Κορ. 7, 16.

68. Β' Κορ. 1, 11.

69. Ἰω. 1, 14.

ξων. Γιατί λέγει· «Ποῦ ξέρεις, γυναίκα, ἂν ἔτσι σώσεις τὸν ἄνδρα σου; ἢ Ποῦ ξέρεις ἄνδρα, ἂν ἔτσι σώσεις τὴ γυναίκα σου;»⁶⁷. Ἐμεῖς ὅμως πρέπει νὰ τὸ μετατρέψουμε λίγο, γιατί μαζί μὲ σένα καὶ ὀλόκληρη τὴν οἰκία, ἴσως καὶ ὀλόκληρο τὸ γένος ὀδηγήσεις στὴν ὀρθὴ πίστη πρὸς τὸν Δεσπότη Χριστό, «ὥστε νὰ ἀποδοθεῖ ἀπὸ πολλὰ πρόσωπα εὐχαριστία γιὰ λογαριασμό σας»⁶⁸ γιὰ τὰ πολλὰ δῶρα πρὸς ἐσᾶς. Τέτοια εἶναι ἡ θεϊκὴ προσφορὰ καὶ ἡ πολὺ καλὴ ὁμολογία σου, τὴν ὀποία μὲ τὰ γράμματά σου ὁμολόγησες μπροστὰ στὸν Θεὸ καὶ στοὺς ἄνθρώπους.

Ἔτσι λοιπὸν ἡ ἀληθινὴ πίστη τῶν Χριστιανῶν, ὅσον ἀφορᾷ τὸ δόγμα τῆς θεολογίας, εἶναι νὰ πιστεύουμε στὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸ καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, στὸ ὄνομα τῶν ὀποίων τελεῖται καὶ τὸ βάπτισμα. Εἶναι Θεὸς ὁ Πατέρας, Θεὸς ὁ Υἱός, Θεὸς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιο. Ὅμως πιστεύουμε σὲ ἓνα Θεό, καὶ ὄχι σὲ τρεῖς· μακριὰ μὰ τέτοια σκέψη. Γιατί ἡ θεότητα εἶναι μία, καὶ δὲν διαιρεῖται μὲ τὶς τρεῖς ὑποστάσεις, ἀλλὰ ὀλόκληρη θεωρεῖται σὲ κάθε πρόσωπο, χωρὶς νὰ διαιρεῖται, πρᾶγμα ποὺ εἶναι καὶ παράδοξο, νὰ λέμε Θεὸ τὸν καθένα, καὶ νὰ συγκεφαλαιώνουμε σὲ ἓνα Θεὸ αὐτὸ ποὺ ὁμολογοῦμε. Ὡς πρὸς τὸ μυστήριο τῆς οἰκονομίας πᾶλι πιστεύουμε, ὅτι «Ὁ Λόγος ἔγινε σὰρκα»⁶⁹, δηλαδὴ τὸ ἓνα πρόσωπο τῆς ἁγίας Τριάδας γεννήθηκε ἀπὸ τὴν πανάχρονη παρθένο Μαρία, μένοντας βέβαια αὐτὸ ποὺ ἦταν, Θεὸς ἀναλλοίωτος καὶ αἰώνιος μαζί μὲ τὸν Πατέρα, ποὺ ἔλαβε ὅμως τὸ δικό μας σῶμα μὲ τὴ παρθενικὴ γέννησή του μὲ τὸ ἅγιο Πνεῦμα. Καὶ εἶναι ὀλόκληρος Θεὸς καὶ ὀλόκληρος ἄνθρωπος, ἔχοντας στὸν ἑαυτό του ὅλα τὰ ἰδιώματα, χωρὶς νὰ τοῦ λείπει τίποτε, τῶν δύο φύσεων ἀπὸ τὶς ὀποῖες ἀποτελέσθηκε, τῆς θεότητος δηλαδὴ καὶ τῆς ἀνθρωπότητος, σὲ μιὰ ὑπόσταση. Μπορεῖ νὰ περιγραφεῖ, καὶ δὲν μπορεῖ νὰ περιγραφεῖ. Τὸ ἓνα ὡς πρὸς τὴ θεότητα, ἐνῶ τὸ ἄλλο ὡς πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα, γιατί αὐτὰ εἶναι τὰ ἰδιώματα. Καὶ ὡς πρὸς τὸ ἀπερίγραπτο εἶναι ἓνας ἀπὸ τὴν ἁγία Τριάδα, ἐνῶ ὡς πρὸς τὸ περιγραφτὸ εἶναι ἓνας ἀπὸ μᾶς, καὶ μ' αὐτὸ πιστεύεται ὅτι ἔγινε μεσίτης μεταξὺ τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἀνθρώπων, ἐπειδὴ ἐνώνει τὰ δύο ἄκρα στὸν ἑαυτό του, καὶ μὲ τὴν ἔνωση αὐτὴ μᾶς ἔκανε κοινωνοὺς καὶ υἱοὺς τοῦ Θεοῦ, αὐτὸ τὸ θαυμαστὸ καὶ ὑπερεπαινετὸ καὶ ὅταν τὸ σκέπτεται κανεὶς καὶ ὅταν τὸ λέγει.

Ἐπομένως ὁποῖος λέγει ὅτι αὐτὸς δὲν περιγράφεται μὲ τὴ σὰρκα ὀμοια μὲ μᾶς, ἀρνεῖται, εὐλογημένε μου ἀδελφέ, ὅτι ὁ Θεὸς φανερώθηκε μὲ σὰρκα, ἀνπιτασσόμενος στὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Χριστοῦ, καὶ εἶναι ἴσος μὲ

Ποῦ γὰρ ἀληθεύσει τὸ ὅμοιον ἡμῖν κατὰ πάντα γεγονέναι, εἴτερον μὴ ἐξεικονίζοιτο καθ' ἡμᾶς; Ποῦ δὲ τό, «Ψηλαφήσατέ με καὶ ἴδετε, ὅτι πνεῦμα σὰρκα καὶ ὀστέα οὐκ ἔχει, καθὼς ἐμὲ θεωρεῖτε ἔχοντα»; Ποῦ δὲ τό, «Τί με θέλετε ἀποκτεῖναι, ἄνθρωπον, ὃς τὴν ἀλήθειαν ὑμῖν λελά-
5 ληκα, ἣν ἤκουσα παρὰ τοῦ Πατρὸς;». Ὁ τοίνυν μὴ περιγραφόμενος, οὐθ' ὅμοιος ἡμῖν δηλονότι, οὐτ' αὖ ψηλαφᾶται, οὐδ' οὐ μὴν ἀποκτένε-
ται. Ἀλλὰ μὴν ἀπεκτάνθη καὶ ἐψηλαφήθη μετὰ τὴν ἀνάστασιν. Οὐκοῦν καὶ περιγραπτῶς τῇ καθ' ἡμᾶς ἐξεικονίσει. «Ἐματαιώθη-
σαν ἐν τοῖς διαλογισμοῖς αὐτῶν» οἱ Εἰκονομάχοι, «καὶ ἐσκοτίσθη ἡ
10 ἀσύνετος αὐτῶν καρδιά», ἐκ τοῦ ἀρνεῖσθαι τὴν εἰκόνα Χριστοῦ, σὺν
τῆς Θεοτόκου, καὶ ἀπάντων τῶν ἁγίων, ἀρνούμενοι τὴν σωτήριον οἰ-
κονομίαν, καὶ Χριστὸν μὲν ὁμολογοῦντες, ὡς τὰ δαμόνια, τοῖς δὲ ἔρ-
γοις ἀρνούμενοι. Οὐ γὰρ τῶ Χριστός, εἰ μὴ περιγράφοιτο, οὐδὲ προ-
σκυνεῖται, εἰ μὴ πιστεύεται ἐν τῇ εἰκόνι αὐτοῦ προσκυνούμενος.

15 Οὕτως οὖν, ὡς ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ, ἡ ἀλήθεια, καὶ οὕτω δεδογματι-
σται παρὰ τε ἀποστόλων καὶ προφητῶν καὶ θεοφόρων Πατέρων, κἂν
οὐκ αὐταῖς λέξεσιν, ἀλλὰ γε διὰ τῆς ἀληθοῦς τῶν ὑπ' αὐτῶν λελεγμέ-
νων ἀναθεωρήσεως. Οἷα γὰρ τινὰ σπέρματα, προδέβληνται πᾶσαι αἱ
δογματικαὶ δυνάμεις ἐν ταῖς τῶν θείων λογίων νοήσεσι, ταῖς δὲ κατὰ
20 καιρὸν ἀναφυομένοις αἰρέσεσιν ἀντεπεξάγεται τὰ εὐσεβῶς δογματι-
ζόμενα, ἐκεῖθεν πνευματοκινήτως γεωρογούμενα καὶ τὰ τῆς ἀσεβείας
ξιζάνια ἐκτίλλονται. Οὕτω καὶ αὐτὸς πιστεύων, ἔρρωσο ἐν Κυρίῳ,
προσκυνῶν τὸν Χριστόν, προσκυνῶν καὶ τὴν εἰκόνα αὐτοῦ, τὴν Θεο-
τόκον καὶ τὴν εἰκόνα αὐτῆς, τοὺς ἁγίους καὶ τὰς εἰκόνας αὐτῶν, ἐπει-
25 δὴ ἐν ταῖς εἰκόσι τὰ πρωτότυπα προσκεκύνηται, καὶ ἡ τῆς εἰκόνας
τιμὴ ἐπὶ τὸ πρωτότυπον ἀναβαίνει, ὡς φησιν ὁ μέγας Βασιλεῖος.

ΡΝΘ' (159) – Θωμᾶ χαρτουλαρίῳ.

Ἐντυχὸν τοῖς γράμμασι τῆς τιμιότητός σου, καὶ καταμαθὼν ὅτι
παρῆλθε τοῦ βίου ἡ κυρία καὶ ὁμόζυγος, συνήλγησά σοι, δέσποτα,
30 εἰδὼς ὅσον ἐστὶν ἀλγεινὸν τὸ πάθος. Ὁν γὰρ ποιεῖ μάχαιρα, τέμνουσα
σῶμα, πόνον, τὸν αὐτὸν καὶ ὁ τῆς ὁμοζυγίας χωρισμός. Μία γὰρ κἂν-
ταῦθα σὰρξ, κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου φωνήν. Ἀλλ' ὅμως ἐγένετο, καὶ

70. Λουκᾶ 24, 39.

71. Ἰω. 8, 40.

72. Α' Ἰω. 1, 1.

73. Ρωμ. 1, 21.

74. Ἰακ. 2, 19.

75. Πρβλ. Ματθ. 13, 40.

76. Περί ἁγίου Πνεύματος, 18, 45. ΕΠΕ 1. 10, σ. 402, 3.

77. Ἀρχιεποφύλακας.

τοὺς Ἰουδαίους. Γιατί πῶς θὰ ἐπαληθεύσει τὸ ὅτι ἔγινε ὁμοιος μὲ μᾶς σὲ ὅλα, ἐὰν δὲν μπορεῖ νὰ ζωγραφιστεῖ σὰν ἐμᾶς; Καὶ πῶς ἐξηγεῖται τό, «Ψηλαφῆστε με καὶ δεῖτε ὅτι τὸ πνεῦμα (φάντασμα) δὲν ἔχει σάρκα καὶ ὄσπᾶ, ὅπως βλέπετε νὰ ἔχω ἐγώ»⁷⁰; Πῶς πάλι ἐξηγεῖται τό, «Γιατί θέλετε νὰ μὲ θανατώσετε, ἄνθρωπο πού σᾶς εἶπα τὴν ἀλήθεια πού ἄκουσα ἀπὸ τὸν Πατέρα;»⁷¹. Αὐτὸς λοιπὸν πού δὲν περιγράφεται, εἶναι φανερὸ πῶς οὔτε ὁμοιος μὲ μᾶς εἶναι, οὔτε ἐπίσης ψηλαφᾶται, οὔτε καὶ θανατώνεται. Ἄλλ' ὅμως καὶ θανατώθηκε καὶ ψηλαφήθηκε⁷² μετὰ τὴν ἀνάστασι. Ἄρα λοιπὸν εἶναι καὶ περιγραπτὸς σύμφωνα μὲ τὴ δική μας ἀπεικόνιση. «Ἀλλὰ μὲ τίς σκέψεις τους παραδόθηκαν σὲ μάταια πράγματα», οἱ εἰκονομάχοι, «καὶ σκοτίστηκε ἡ ἀπερίσκεπτη καρδιά τους»⁷³, ἐπειδὴ ἀρνοῦνται τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ, καὶ τῆς Θεοτόκου καὶ ὅλων τῶν ἀγίων, ἀρνούμενοι τὴν σωτήρια οἰκονομία, καὶ ὁμολογοῦν βέβαια τὸν Χριστό, ὅπως καὶ τὰ δαιμόνια⁷⁴, ἀλλὰ στὴν πραγματικότητα τὸν ἀρνοῦνται. Γιατί δὲν εἶναι Χριστός, ἐὰν δὲν εἰκονίζεται, οὔτε προσκυνεῖται ἐὰν δὲν πιστεύεται ὅτι μὲ τὴν εἰκόνα του προσκυνεῖται.

Ἔτσι λοιπὸν, ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ, ἔχει ἡ ἀλήθεια, καὶ ἔτσι διδάχθηκε ἀπὸ τοὺς ἀποστόλους καὶ τοὺς προφῆτες καὶ τοὺς θεοφόρους πατέρες, ἔστω καὶ ἂν δὲν χρησιμοποίησαν τίς ἴδιες λέξεις, ἀλλὰ μὲ τὴν ἀληθινὴ ἐξέταση αὐτῶν πού οἱ ἴδιοι ἔχουν πεῖ. Γιατί ὅλες οἱ δογματικὲς δυνάμεις προβάλλονται σὰν κάποια σπέρματα στὶς κατανοήσεις τῶν θεόπνευστων λόγων, καὶ μὲ τίς κατὰ καιρὸν ἐμφανιζόμενες αἰρέσεις ἐπανεξετάζονται αὐτὰ πού μὲ εὐσέβεια δογματίζονται, καὶ ἔτσι καλλιεργοῦνται μὲ τὴν ἔμπνευση τοῦ ἁγίου Πνεύματος καὶ ξεριζώνονται τὰ ζιζάνια⁷⁵ τῆς ἀσέβειας. Ἔτσι πιστεύοντας καὶ σύ, νὰ ἐνδυναμώνεσαι μὲ τὴ χάρη τοῦ Κυρίου, προσκυνώντας τὸν Χριστό, προσκυνώντας καὶ τὴν εἰκόνα του, τὴν Θεοτόκο καὶ τὴν εἰκόνα τῆς, τοὺς ἁγίους καὶ τίς εἰκόνες τους, ἐπειδὴ μὲ τίς εἰκόνες προσκυνοῦνται τὰ πρωτότυπα, καὶ ἡ τιμὴ τῆς εἰκόνας μεταβαίνει σὸ πρωτότυπο, ὅπως λέγει ὁ μέγας Βασίλειος⁷⁶.

159. Στὸν χαρτουλάριο⁷⁷ Θωμᾶ.

Διαβάζοντας τὸ γράμμα τῆς ἐντιμότητάς σου καὶ μαθαίνοντας ὅτι ἔφυγε ἀπὸ τὴ ζωὴ ἡ κυρία καὶ σύζυγός σου, πόνεσα μαζί σου, δέσποτα, γνωρίζοντας πόσο ὀδυνηρὸ εἶναι αὐτὸ πού ἔπαθες. Γιατί τὸν πόνο πού προκαλεῖ μαχαίρι κόβοντας τὸ σῶμα, τὸν ἴδιο προκαλεῖ καὶ ὁ χωρισμὸς τῆς γυναίκας. Γιατί καὶ ἐδῶ εἶναι μία σάρκα, σύμφωνα μὲ τὰ λόγια τοῦ

ὑπέστημεν τὸ κοινὸν πᾶσιν ἐπιτίμιον τῆς διαζεύξεως, μικρὸν δὲ ὕστερον καὶ ὑμεῖς τὴν αὐτὴν ὁδὸν πορευσόμεθα, ὡς οἴσθα, καὶ οὕτως ὁ βίος, οὐκ ὄντας γενέσθαι, καὶ γενομένους ἀναλυθῆναι. Ἐπηνέσαμεν δὲ τὴν εὐσέβειάν σου, τῇ διαζεύξει αἰρησαμένην μονάσαι καὶ κολ-
 5 ληθῆναι ἐξ ὀλοκλήρου τῷ Κυρίῳ. Τοῦτο γὰρ ἐδήλου τὸ γράμμα, καὶ ὅτι ἀδελφός τις μονάζων πάρεστιν εἰς ὁδηγίαν τοῦ τηλικούτου βίου. Ὃν αὐθις ἀπέκρινεν ὡς ἀδόκιμον, διὰ δηλώματος Γεωργίου τοῦ καλοῦ ἀνδρός καὶ οἰκείου νοταρίου, ἄλλον δὲ πρὸς ἡμῶν δοθῆναι μᾶλλον αἰτουῖσα, τὸν ἱκανῶς ἔχοντα κυβερνῆσαι ψυχᾶς καὶ ὄλην μονὴν
 10 διασώσασθαι. Ὁ μὲν οὖν ἔπαινος εἰκότως ἡμῖν προεῖρηται, δεῖ δὲ πρῶτον μαθεῖν ὑμᾶς, τί τὸ μοναδικὸν ἐπάγγελμα, καὶ ὅσον τὸ τοῦ βίου ὕψος, ἵνα μὴ, ἀπείρως εἰσαχθέντες, κινδυνεύσωμεν περὶ τὸν πλοῦν. Ἡ ἀποταγὴ οὐδὲν ἄλλο καθέστηκεν, εἰ μὴ σταυροῦ καὶ θανάτου ἐπαγγελία. Τί τοῦτο; Κατὰ τὸν λόγον τοῦ Κυρίου, πᾶσι τοῖς ἑαυτοῦ ὑπάρχου-
 15 σιν ἀποτάξασθαι τὸν βουλόμενον, καὶ ἄρα τὰ τὸν σταυρόν, ἀκολουθεῖν ὀπίσω αὐτοῦ. Ἐπειδὴ δὲ πρόσωπον ἐπέχει Χριστοῦ πᾶς ἀληθινὸς ἠγούμενος, Χριστῷ διὰ μέσου ἐκείνου ἀκολουθεῖν ἔστιν ἀψευδῶς, καὶ οὕτω σωθήσεται τὸ τῆς ἐντολῆς ἀξιάγαστον.

Ὁ δὲ μὴ οὕτως ἐλόμενος, ἀλλὰ κτίζει μοναστήριον ἐν τοῖς οἰκεί-
 20 οῖς, καὶ καθηγητὴν προκαλούμενος, ὡς ἂν ἐν τοῖς αὐτοῦ καὶ μονάσῃ καὶ σωθῇ καὶ ὁδηγηθῇ, ἀγνοεῖ ὅτι εἰσῆ καὶ μάτην κοπιᾷ, καὶ ἄπερ ζητεῖ, οὐχ εὐρήσει, ἀλλὰ τὸνναντίον ἔκτοπα, ἐπειδὴ οὐ κατ' ἐντολὴν Κυρίου ἢ τοιαύτη ἀποταγὴ, ὄφελον γυμνωθῆναι πάσης ὕλης, καὶ πόρρω τῶν ἰδίων γενέσθαι, καὶ καθηγεμόνος τυχεῖν ἀρίστου, καὶ οὕτω πε-
 25 ραιωθῆναι τὸ μέγα πέλαγος τοῦ τῆδε βίου ἀκινδύνως οὐχ ὅτι μηδὲν τῶν προειρημένων, ἀλλ' ἐκ μόνου τοῦ οἰκοδομεῖν μοναστήριον καὶ τὸ φαιὸν περιβαλέσθαι, καὶ ἠγούμενον δοκεῖν ἔχειν ὄντα μᾶλλον ἐπίτροπον, καὶ συμποδίζοντα καὶ συμποδιζόμενον, καὶ οὔτε σώζοντα, οὔτε σωζόμενον. «Ἐξέλθε», φησὶν, «ἐκ τῆς γῆς σου καὶ ἐκ τῆς συγγενείας
 30 σου», λάβε τὸν σταυρόν ἐπ' ὤμων σου, ἐμπτύσθητι, κολαφίσθητι, πίε ὄξος, φραγελλώθητι, ἄνιθι ἐπὶ τὸν σταυρόν, κένωσον αἷμα, εἴτ' οὖν νοητῶς, εἴτ' οὖν αἰσθητῶς. Εἰ δὲ μὴ φέροις ταῦτα, κάθου ἐν τῷ οἴκῳ

Κυρίου⁷⁸. Ἄλλ' ὅμως ἔγινε, καὶ ὑποστήκαμε τὸ κοινὸ σὲ ὅλους ἐπιτίμιο τοῦ χωρισμοῦ, καί, ὅπως γνωρίζεις, ὕστερα ἀπὸ λίγο θὰ βαδίσουμε καὶ ἐμεῖς τὸν ἴδιο δρόμο. Ἔτσι εἶναι ἡ ζωὴ, ἐρχόμαστε, ἐνῶ δὲν ὑπάρχουμε, καὶ ὅταν ἔρθουμε πρέπει νὰ διαλυθοῦμε. Καὶ ἐπαινέσαμε τὴν εὐσέβειά σου, ἡ ὁποία μὲ τὸν χωρισμὸ προτίμησε νὰ μονάσει καὶ νὰ ἀφοσιωθεῖ ἐξ ὀλοκλήρου στὸν Κύριο. Γιατὶ αὐτὸ φανέρωνε τὸ γράμμα σου, καὶ ὅτι βρίσκεται κοντὰ σου κάποιος ἀδελφὸς μοναχὸς γιὰ νὰ σὲ ὀδηγήσει σ' αὐτὴ τὴν τόσο μεγάλη ζωὴ. Αὐτὸν τὸν ἀπέρριψε ἀμέσως ἡ ἐντιμότητά σου ὡς ἀκατάλληλο, μὲ τὴ δήλωση τοῦ καλοῦ ἀνδρὸς Γεωργίου, καὶ δικοῦ σου γραμματεᾶ, ζητώντας ἀπὸ μᾶς νὰ σοῦ δοθεῖ μᾶλλον ἄλλος, πὺ νὰ εἶναι ἱκανὸς νὰ κυβερνήσει ψυχές, καὶ νὰ σώσει ὀλόκληρη τὴ μονή. Ὁ ἐπαινος λοιπὸν εὐλόγα εἰπώθη⁷⁹ ἤδη ἀπὸ μένα, πρέπει ὅμως πρῶτα νὰ μάθετε, τί εἶναι τὸ μοναχικὸ ἐπάγγελμα, καὶ πόσο μεγάλο εἶναι τὸ ὕψος τοῦ βίου αὐτοῦ, γιὰ νὰ μὴ συμβεῖ, μπαίνοντας σ' αὐτὸν χωρὶς νὰ ἔχουμε πείρα, νὰ κινδυνέψουμε κατὰ τὴ διάρκειά τῆς πλεύσεως. Ἡ ἀπάρνηση τοῦ κόσμου δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο, παρὰ ὑπόσχεση σταυροῦ καὶ θανάτου. Τί σημαίνει αὐτό; Σύμφωνα μὲ τὸν λόγο τοῦ Κυρίου νὰ ἀπαρνηθεῖ ὅλα τὰ ὑπάρχοντά του αὐτὸς πὺ θέλει, νὰ ἀφοῦ σηκώσει τὸν σταυρό, νὰ τὸν ἀκολουθήσει⁷⁹. Καὶ ἐπειδὴ κάθε ἀληθινὸς ἡγούμενος κατέχει τὴ θέση τοῦ Χριστοῦ, πρέπει νὰ ἀκολουθήσει εἰλικρινὰ τὸν Χριστὸ μέσω ἐκείνου, καὶ ἔτσι θὰ ἐπιτευχθεῖ ἡ ἀξιοθαύμαστη ἐντολή.

Ἐκεῖνος ὅμως πὺ δὲν προτιμᾷ τὸν τρόπο αὐτόν, ἀλλὰ χτίζει μοναστήρι κοντὰ στοὺς δικοὺς του καὶ προσκαλεῖ καθοδηγητὴ γιὰ νὰ μονάσει μέσα στοὺς δικούς του καὶ νὰ σωθεῖ καὶ νὰ ὀδηγηθεῖ, ἀγνοεῖ ὅτι κοπιᾶζει ἀδίκῃ, καὶ δὲν θὰ βρεῖ αὐτὰ πὺ ζητᾷ, ἀλλὰ ἀντίθετα ἄσχετα, γιὰτὶ αὐτὴ ἡ ἀπάρνηση δὲν γίνεται σύμφωνα μὲ τὴν ἐντολή τοῦ Κυρίου, κατὰ τὴν ὁποία ὀφείλει κανεὶς νὰ ἀπογυμνωθεῖ ἀπὸ κάθε ὑλικὸ πρᾶγμα, νὰ βρεθεῖ μακριὰ ἀπὸ τοὺς δικούς του, καὶ ἀφοῦ βρεῖ ἄριστο καθοδηγητή, νὰ διασχίσει ἔτσι τὸ μεγάλο πέλαγος αὐτῆς τῆς ζωῆς χωρὶς κίνδυνο, καὶ ὄχι χωρὶς τίποτε ἀπὸ τὰ παραπάνω, ἀλλὰ μόνο μὲ τὸ νὰ χτίσει μοναστήρι καὶ νὰ φορέσει τὸ μαῦρο ράσο καὶ νὰ νομίζει ὅτι ἔχει ἡγούμενο, ὁ ὁποῖος θὰ εἶναι μᾶλλον οἰκονόμος, πὺ θὰ τὸν ἐμποδίζει καὶ θὰ ἐμποδίζεται, ἀλλ' ὅμως οὔτε θὰ σώζει, οὔτε καὶ θὰ σώζεται. «Φύγε», λέγει, «ἀπὸ τὴ χώρα σου καὶ ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς σου»⁸⁰, πάρε στοὺς ὤμους σου τὸν σταυρό, δέξου φτυσίματα, ραπίσματα, πιὲς ξύδι, μαστιγώσου, ἀνέβα στὸν σταυρό, χύσε τὸ αἷμα σου, εἴτε νοητᾶ, εἴτε πραγματικά. Ἄν ὅμως

σου, τῷ ταπεινότερῳ βίῳ ἐκδραζόμενος σφίζεσθαι. Οὐδέ γάρ ἐνταῦθα ἀμογητὶ τὸ σῶμα, ἀλλὰ γὰρ καὶ διὰ πολλῶν θλίψεων. Μή μοι τὰ νῦν παραδείγματα προσοίσης πᾶν ὅπερ οὐ κατ' ἐντολήν, ἀδόκιμον, ἔωλον, σκανδαλῶδες, τοῦ οὕτως ἀποταξαμένου ἔργον, ἀλλ' οὐ θείου προστάγματος. Εἰ δὲ ἐρᾷς νεουργῆσαι μονήν, οὐκ ἔξω τοῦ εἰκότος, ἀλλ' ἐπ' ἂν παραδώσεις αὐτὴν ἀνδρὶ καθηγουμένῳ, μηκέτι ἐπιβαλεῖς τὴν χεῖρα ἐπ' αὐτῷ, καθάπερ ἐπὶ τῶν οὐσῶν καὶ Θεῷ τὸ πρᾶγμα εὐάρεστον, καὶ ἀπαντήσῃ σοι εἰς ξενίαν αἰώνιον. Ἡμεῖς ἐπὶ τὸν οὕτως αἰρούμενον ἐπιδιδούμεν ἀδελφὸν ἐκεῖνον ὃν ἐκλέγοιτο ὁ ἐπιζητῶν, 10 μετὰ καὶ ἑτέρων ἐννέα ἀδελφῶν ἐθελόντων τάττεσθαι τῷ προηγουμένῳ. Ἴδού, φίλε καλέ, τὸ δικαίωμα τοῦ μοναχοῦ ἀνήγγειλά σοι, ὁ τρόπος τοῦ συνιστάνοντος τὸ μοναστήριον, ἢ ὑμετέρα ἐπίδοσις. Τὸ λοιπόν, εἴη Κύριος παρ' αὐθιγόν σου, συνετίζων σε κατὰ πάντα εἰς σωτηρίαν.

15 **ΡΞ (160) – Γρηγορίῳ τέκνῳ.**

Ἄ μὲν οὖν ἐν τῇ προτέρᾳ ἐπιστολῇ περὶ τοῦ τῆς Χαλκηδόνας ἀγιωτάτου μητροπολίτου καὶ πατρὸς ἡμῶν εἴρηται ὡς ἐν παραδρομῇ, νῦν δὲ διεξοδικώτερον εἰρησεται. Εἰπέ αὐτῷ πατροπρεπεῖ διαλέξει, τί; Ὅτι πάντως, κατὰ τὴν τοῦ Ἀποστόλου ἀπόφασιν, «Ἐκάστου τὸ ἔργον ὁποῖόν ἐστι τὸ πῦρ δοκιμάσει. Εἴ τις τὸ ἔργον μένει ὁ ἐπωκοδόμησε, μισθὸν λήψεται. Εἴ τις τὸ ἔργον κατακαήσεται, ζημιωθήσεται· αὐτὸς δὲ σωθήσεται, οὕτω δὲ ὡς διὰ πυρός». Πυνθάνομαι οὖν, τό, «κατακαήσεται», ἔξαφάνισις ἐστὶ τελεία, ἢ οὐ; Εἰ δὲ ὁμολογουμένως τὸ πρῶτον, καθά πού φησιν ἐπομένως τῷ Παύλῳ καὶ ὁ Θεολόγος 25 Γρηγόριος, καὶ τὸ τελευταῖον πῦρ, ᾧ πάντα κατακρίνεται ἢ καθαίρεται τὰ ἡμέτερα, τί ἐπισείει τὸν νοῦν τοῦ ἀκούοντος, οὐκ εὖ εἰρηκέναι τὸν ἱερὸν Μάξιμον, τρεῖς εἶναι τὰς ἀποκαταστάσεις, ὡς οἶδεν ἡ Ἐκκλησία; Μίαν μὲν τὴν ἐκάστου κατὰ τὸν τῆς ἀρετῆς λόγον, ἐν ἣ ἀποκαθίσταται τὸν ἐπ' αὐτῷ λόγον τῆς ἀρετῆς ἐκπληρώσας. Δευτέραν δὲ 30 τῆς ὅλης φύσεως τῇ ἀναστάσει, τὴν εἰς ἀφθαρσίαν καὶ ἀθανασίαν ἀποκατάστασιν. Τρίτην δὲ ἣ καὶ μᾶλλον κατακέχρηται ἐν τοῖς ἑαυτοῦ

δέν μπορείς νά τὰ ὑπομείνεις αὐτὰ, κάθεσε στοῦ σπίτι σου, καί προσπάθησε μέ τήν πιό ταπεινή ζωή νά σωθεῖς. Γιατί οὔτε ἐδῶ ἢ σωτηρία ἐπιτυγχάνεται χωρίς κόπο, ἀλλά μέ πολλές θλίψεις. Μή μοῦ ἀναφέρεις τὰ τωρινά παραδείγματα. Κάθε τι πού δέν γίνεται σύμφωνα μέ τήν ἐντολή εἶναι ἀκατάλληλο, ἄσκοπο καί σκανδαλώδες ἔργο ἐκείνου πού ἀπαρνήθηκε τόν κόσμο μέ τόν τρόπο αὐτόν, καί ὄχι σύμφωνα μέ τήν ἐντολή τοῦ Θεοῦ. Ἐάν ὅμως ἐπιθυμεῖς νά ἀνοικοδομήσεις μοναστήρι, δέν εἶναι ἔξω ἀπό τὸ σωστό, ἀλλ' ὅταν τὸ παραδώσεις σέ ἄνδρα ἡγούμενο, νά μὴν ἀναμχθεῖς ποτέ στοῦ ἔργο αὐτοῦ, ὅπως γίνεται μέ τὰ μοναστήρια πού ὑπάρχουν· τότε ἡ πράξη αὐτὴ εἶναι εὐάρεστη στόν Θεό, καί θὰ σέ προῦπανθήσει γιὰ νά σέ φιλοξενήσει αἰώνια. Ἐμεῖς σέ ἐκείνον πού προτιμᾷ αὐτό, δίνουμε ἀδελφὸ ἐκείνον τόν ὁποῖο ἐκλέγει αὐτὸς πού τόν ἐπιζητεῖ, μαζί μέ ἄλλους ἐννιά ἀδελφούς πού θέλουν νά ταχθοῦν κάτω ἀπὸ τήν καθοδήγηση τοῦ προηγούμενου. Νά, καλέ μου φίλε, σοῦ περιέγραψα τήν ιδιότητα τοῦ μοναχοῦ, τόν τρόπο μέ τόν ὁποῖο κτίζει κανεὶς μοναστήρι, τὴ δική σου ἐπίδοση. Αὐτὸ πού ἀπομένει· Εἶθε νά γίνει γιὰ σένα παρηγοριὰ ὁ Κύριος, νουθετώντας σε σέ ὅλα γιὰ τὴ σωτηρία σου.

160. Στὸ τέκνο του τὸν Γρηγόριο.

Αὐτὰ πού εἰπώθηκαν ἀκροθιγῶς στήν προηγούμενη ἐπιστολῇ γιὰ τὸν ἀγιώτατο μητροπολίτη τῆς Χαλκηδόνας καί πατέρα μας, θὰ εἰπωθοῦν τώρα πιό λεπτομερειακά. Πῆς σ' αὐτόν μέ λόγια πού ταιριάζουν σέ πατέρα, τί; Ὅτι ὅπωςδήποτε, σύμφωνα καί τὰ λεγόμενα τοῦ Ἀποστόλου, «Τὸ ἔργο τοῦ καθενὸς τί εἶδους εἶναι, θὰ τὸ δοκιμάσει ἢ φωτιά. Ἐάν τὸ ἔργο πού ἔκανε κάποιος μένει, αὐτὸς θὰ ἀνταμειφθεῖ. Ἐάν τὸ ἔργο κάποιου καεῖ, θὰ ζημιωθεῖ, αὐτὸς ὅμως θὰ σωθεῖ, ἀλλά μέ τέτοιο τρόπο, ὅπως σώζεται κάποιος ἀπὸ πυρκαϊά»⁸¹. Ἐρωτῶ λοιπόν, τὸ «κατακαήσεται» σημαίνει τέλεια ἔξαφάνιση, ἢ ὄχι; Ἐάν λοιπόν ὁμολογουμένως σημαίνει τὸ πρῶτο, ὅπως λέγει κάπου ἀκολουθώντας τὸν Παῦλο καί ὁ Θεολόγος Γρηγόριος, καί ἡ τελευταία φωτιά εἶναι αὐτὴ μέ τήν ὁποία καταδικάζονται ἢ καθαρίζονται τὰ ἔργα μας, τότε γιατί ταράζει ἀπειλητικὰ τὸν νοῦ τοῦ ἀκροατῆ, ὅτι δέν εἶναι σωστό αὐτὸ πού εἶπε ὁ ἱερός Μάξιμος, ὅτι τρεῖς εἶναι οἱ ἀποκαταστάσεις τίς ὁποῖες γνωρίζει ἡ Ἐκκλησία; Μία ἢ ἀποκατάσταση τοῦ καθενὸς ἀνάλογα μέ τὸν βαθμὸ τῆς ἀρετῆς πού πέτυχε. Δεύτερη ἐκείνη ὅλης τῆς φύσεως κατὰ τὴν ἀνάσταση, ἢ ἀποκατάσταση στήν ἀφθαρσία καί ἀθανασία. Καί τρίτη, τῆς ὁποίας

λόγοις ὁ ἐν ἁγίοις Γρηγόριος Νύσσης, ἐστὶν αὕτη, ἡ τῶν ψυχικῶν δυνάμεων τῇ ἁμαρτία ὑποπεσουσῶν, εἰς ὅπερ ἐκτίθησαν, πάλιν ἀποκατάστασις. Δεῖ γὰρ ὡσπερ τὴν ὅλην φύσιν ἐν τῇ ἀναστάσει τὴν τῆς σαρκὸς ἀφθαρσίαν χρόνῳ ἐλπίζομένην ἀπολαβεῖν, οὕτω καὶ τὰς παρα-
 5 τραπίσας τῆς ψυχῆς δυνάμεις τῇ παρατάσει τῶν αἰώνων ἀπολαβεῖν, καὶ περάσασαν τοὺς πάντας αἰῶνας, καὶ μὴ εὐρίσκουσιν στάσιν, εἰς τὸν Θεὸν ἐλθεῖν τὸν μὴ ἔχοντα πέρας, καὶ οὕτω τῇ ἐπιγνώσει, οὐ τῇ μεθέξει τῶν ἀγαθῶν, ἀπολαβεῖν τὰς δυνάμεις καὶ εἰς τὸ ἀρχαῖον ἀποκατασταθῆναι, καὶ μὴ δειχθῆναι τὸν Δημιουργὸν αἴτιον τῆς ἁμαρ-
 10 τίας.

Οὐδὲν οὖν ἕτερόν ἐστιν ἢ τρίτη ἀποκατάστασις· περὶ γὰρ τοῖν δυοῖν ἀναμφίλεκτον ἢ ὅπερ δεδογμάτισται τῷ Ἀπ. πτόλῳ, τοῦ τὸ ἁμαρτητικὸν ἔργον κατακαῆναι, καὶ τὸν πεπραχότα σωθῆναι ἀκατάκαυστον οὕτω δὲ ὡς οὐ μετέχοντα τῶν ἀγαθῶν, ἀλλ' ἐπιγινώσκον-
 15 τα τὴν στέρησιν τῆς μεθέξεως. Καὶ μάλα εἰκότως εἴρηται τῷ Πατρὶ, καὶ μὴ δειχθῆναι τὸν Δημιουργὸν αἴτιον τῆς ἁμαρτίας. Ὁ μὲν γὰρ παρὰ Θεοῦ, ἦγουν ἢ καθ' ἡμᾶς φύσις, ὡς ἐκ τοῦ ὄντος παραχθεῖσα, ἀνάλωτος τῷ πυρὶ ἐκείνῳ, ὃ δὲ οὐκ ἐκ Θεοῦ, ἦτοι ἡ ἁμαρτία, ἀλλὰ τῇ τοῦ πράξαντος δημιουργηθεῖσα προαιρέσει, ὡς οὐ τι τῶν ὄντων οὐσα,
 20 ἀλλὰ παρφυσιῶσα, οἰκῆσεται, ἀκατάτακτος οὐσα τοῖς οὐσί. Οὕτως οὖν, κἂν μῆτε Γρηγόριος ὁ Νυσσαεὺς, κἂν μῆτε Μάξιμος ὁ πατὴρ λέγοι, ἀλλὰ γε ὁ μέγας Ἀπόστολος ἀπέφησεν, ὅτι ἄμειψις διάπτυρος εἶη τῆς ἁμαρτίας, ἡ δὲ ἔμφασίς ἐστὶν ἀποκαταστάσεως, ὡς εἴρηται τῷ πα-
 τρὶ, οὐκ Ὠριγενιαστικῇ, ἅπαγε οὐδεμία γὰρ κοινωνία φωτὶ πρὸς σκό-
 25 τος οὐδὲ συμφώνησις ἁγίοις πρὸς αἰρεσιάρχας, πρὸς οὓς σφετεριζομένους τὰ τοῦ θειοτάτου Γρηγορίου ἱερὰ δόγματα, πρὸς τὴν σφῶν κακόνοιαν, καὶ ἡ ἀνόθεντος καὶ ἡ κλεπτέλεγχος, ἀλλ' οὐκ ἐπ' ἀνατροπῇ τῶν προειρημένων, ὡς ἡμῖν φαίνονται. Εἰ δέ τι βαθύτερον ἐξευρεθῆι τῷ ἁγιωτάτῳ μητροπολίτῃ, ἀκουσόμεθα πάλιν. Ἐπεὶ καὶ ὁ ἱερώτατος
 30 ἡμῶν πατριάρχης ἀκηκόως τὰ λεχθέντα τῷ ἁγίῳ Μαξίμῳ, οὐδὲν ἀπεμφαῖνον τῆνικαῦτα ἔφησεν.

μάλιστα κάνει κατάχρηση στους λόγους του ὁ ἅγιος Γρηγόριος Νύσσης, εἶναι ἡ ἀποκατάσταση τῶν ψυχικῶν δυνάμεων, ποὺ ὑπέπεσαν σὲ ἁμαρτία, στὴν κατάσταση ποὺ δημιουργήθηκαν. Γιατί, ὅπως πρέπει ὅλη ἡ φύση νὰ ξαναβρεῖ κατὰ τὴν ἀνάσταση τῆς σάρκας τὴν ἀφθαρσία ποὺ χρόνια ἤλπιζε, ἔτσι καὶ οἱ δυνάμεις τῆς ψυχῆς ποὺ παρεκτροάπησαν, μὲ τὴν παράταση τῶν αἰῶνων θὰ ἀποκτήσουν αὐτήν. Καὶ ἀφοῦ ἡ ψυχὴ περᾶσει ὅλους τοὺς αἰῶνες χωρὶς νὰ βρῖσκει τόπο νὰ σταθεῖ, θὰ ἔρθει στὸν Θεὸ ποὺ δὲν ἔχει πέρας, καὶ ἔτσι μὲ τὴν συνειδητοποίηση, καὶ ὄχι μὲ τὴν συμμετοχὴ, τῶν ἀγαθῶν, θὰ ξαναβρεῖ τὶς δυνάμεις τις, καὶ θὰ ἀποκατασταθεῖ στὴν ἀρχικὴ τῆς κατάστασης, γιὰ νὰ μὴ ἀποδειχθεῖ ὁ Δημιουργὸς αἴτιος τῆς ἁμαρτίας.

Ἡ τρίτη ἀποκατάσταση λοιπὸν δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο, γιατί ἀναντίρροπα ἀναφέρεται σὶς δύο ἄλλες, ἡ αὐτὸ ποὺ διδάχθηκε ἀπὸ τὸν Ἀπόστολο, ὅτι τὸ ἁμαρτωλὸ ἔργο θὰ κατακεῖ, καὶ αὐτὸς ποὺ τὸ ἔκανε θὰ σωθεῖ χωρὶς νὰ καεῖ, καὶ μὲ τρόπο ποὺ δὲν θὰ συμμετέχει στὰ ἀγαθὰ, ἀλλὰ θὰ συνειδητοποιεῖ τὴ στέρηση τῆς συμμετοχῆς του στὰ ἀγαθὰ. Καὶ πολὺ σωστὰ εἰπώθηκε ἀπὸ τὸν πατέρα, γιὰ νὰ μὴ ἀποδειχθεῖ ὁ Δημιουργὸς αἴτιος τῆς ἁμαρτίας. Γιατί αὐτὸ ποὺ προῆλθε ἀπὸ τὸν Θεό, δηλαδή ἡ δική μας φύση, ποὺ προῆλθε ἀπὸ ἐκεῖνον ποὺ ὑπάρχει, δὲν καταστρέφεται ἀπὸ τὴ φωτιὰ ἐκείνη, αὐτὸ ὅμως ποὺ δὲν προῆλθε ἀπὸ τὸν Θεό, δηλαδή ἡ ἁμαρτία, ἀλλὰ δημιουργήθηκε ἀπὸ τὴν ἐλεύθερη ἐκλογὴ ἐκείνου ποὺ τὴν ἔκανε, ἐπειδὴ δὲν εἶναι κάτι ἀπὸ αὐτὰ ποὺ ὑπάρχουν, ἀλλὰ εἰσχώρησε δόλια, θὰ φύγει, ἐπειδὴ δὲν ἐντάσσεται μεταξὺ αὐτῶν ποὺ ὑπάρχουν. Ἔτσι λοιπὸν, ἀκόμα καὶ ἂν οὔτε ὁ Γρηγόριος Νύσσης οὔτε καὶ ὁ πατέρας Μάξιμος τὸ ἔλεγαν, ἀλλὰ τὸ εἶπε ὁ μέγας Ἀπόστολος, ὅτι θὰ γίνῃ πυρακτωμένη ἀνταπόδοση τῆς ἁμαρτίας, ἡ ὁποία εἶναι ἀντανάκλαση τῆς ἀποκατάστασης, ὅπως ἔχει εἰπωθεῖ ἀπὸ τὸν πατέρα, καὶ ὄχι ὠριγενιστικὴ. Μακριὰ μὰ τέτοια σκέψη· γιατί δὲν ὑπάρχει καμμιά σχέση τοῦ φωτὸς μὲ τὸ σκοτάδι, οὔτε συμφωνία τῶν ἀγίων μὲ τοὺς αἰρεσιάρχους. Σ' αὐτοὺς ποὺ οἰκειοποιοῦνται τὶς ἱερὲς διδασκαλίες τοῦ θεόπνευστου Γρηγορίου, καὶ στὴ δική τους κακοδοξία, ἀποβλέπει ἡ ἀνόθευτη διδασκαλία καὶ αὐτὴ ποὺ ἐλέγχει τὴν κλοπὴ, καὶ ὄχι στὴν ἀνατροπὴ αὐτῶν ποὺ εἰπώθηκαν προηγουμένως, ὅπως φαίνονται σὲ μᾶς. Ἐὰν ὅμως βρεθεῖ ἀπὸ τὸν ἀγιώτατο μητροπολίτη κάτι πρὸ βαθύ, θὰ τὸ ἀκούσουμε πάλι. Γιατί καὶ ὁ ἱερώτατος πατριάρχης μας, ὅταν ἄκουσε αὐτὰ ποὺ εἶπε ὁ ἅγιος Μάξιμος, εἶπε ὅτι δὲν βρῖσκει τίποτε τὸ σκοτεινὸ.

ΡΞΑ' (161) – Νικήτα Σπαθαρίω.

Ἐδηλώθη μοι ὑπὸ τοῦ καλοῦ σου ἀδελφοῦ, ὅτι τις τῶν ἡμετέρων
 ἱεραρχῶν ἐνδιέβαλέ με ἐπὶ τοῦ τιμίου προσώπου τῆς ἀγάπης σου, ὡς
 θεοποιούμενον τὴν Χριστοῦ εἰκόνα, καὶ τοῦτο κείσθαι ἐν τῇ πρὸς τὸν
 5 ἀδελφὸν Ἀθανάσιον ἐπιστολῇ μου. Ἐφ' ἣ διαβολῇ ἐστέναξα ὁ ταπει-
 νός, ἐννοούμενος πῶς οἱ κατηγγεγμένοι καὶ «περὶ ἀργοῦ ρήματος δώ-
 σειν λόγον ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως», ἐπὶ τῶν οὕτω μεγίστων· τί γὰρ μείζον
 πίστεως; ἀπλῶς καὶ ἀφυλάκτως φθέγγονται, κατηγορίας θέλει τιτρώ-
 σκοντες τοὺς ἀνευθύνους, καὶ οὐχὶ μᾶλλον, εἴπερ καί τι ἦν ἐσφαλμέ-
 10 νον, ἀγαπητικῶς ὑπομνήσαι, κατὰ τὸ γεγραμμένον· «Ἐλεγμῶ ἐλέγξεις
 τὸν πλησίον σου, καὶ οὐ λήψη δι' αὐτὸν ἁμαρτίαν». Τὸ δ' οὕτως ἐνδια-
 βάλλειν, οὐ μόνον ἐστὶ τῆς ἐντολῆς ἀναιρετικόν, ἀλλὰ γὰρ καὶ τῷ ὀνό-
 ματι τῆς διαβολῆς αὐτὸς ἐάντων ἄξιον ἐνομάζεσθαι ἀποφαίνει, οὐ τί
 χεῖρον εἶεν ἐν ἀνθρώποις; Ἀλλ' ἐπὶ τὴν ἔγκλησιν ὁ λόγος. Θεοποιεῖται,
 15 φησί, τὴν Χριστοῦ εἰκόνα. Οὐτίπου τοῦτο, ὃ τριπόθητε, ἐν τῇ ἐπιστο-
 λῇ μου, ἀλλ' ὅτι τῇ Χριστοῦ εἰκόνι οὐ λατρευτέον· εἰδωλολατρίας γὰρ
 φρόνημα τοῦτο· μόνη γὰρ τῇ ἁγίᾳ Τριάδι τοῦτο ἀναθετέον. Καὶ ὅτι ὁ
 ἐν τῇ ἁγίᾳ εἰκόνι προσκυνούμενος Χριστός, λατρεύεται σὺν Πατρὶ καὶ
 Πνεύματι, τὴν δὲ Χριστοῦ εἰκόνα προσκυνητέον σχετικῇ προσκυνή-
 20 σει, καὶ ὅτι ταύτην προσκυνοῦντες, τὸν Χριστὸν προσκυνοῦμεν, οὐ
 διαιρούμενον κατὰ τὴν ὑπόστασιν, ἀλλὰ διαφορούμενον κατὰ τὸν τῆς
 οὐσίας λόγον, ὅπερ καὶ ἀληθές. Τὸ γὰρ ἀρχέτυπον ἐν τῇ εἰκόνι ἐκφαί-
 νεται, καὶ ἐκάτερον ἐν ἐκατέρῳ, κατὰ τὸ τῆς οὐσίας διάφορον, ὡς
 φησιν ὁ πάνσοφος Διονύσιος.

25 Πῶς οὖν, οὕτως ἐχούσης τῆς ἐπιστολῆς, ἐνδιαβάλλει ὁ δι' ἐναν-
 τίας καὶ ἀποδείκνυσιν ἑαυτὸν ἀντίθετον τοῖς ἁγίοις; Ἀλλὰ τί βούλοι-
 το; προσκυνοῦντας ἡμᾶς τὴν τοῦ Χριστοῦ εἰκόνα, ὁμολογεῖν προ-
 σκυνεῖν ἄλλην ὑπόστασιν; Φεῦ τῆς ἀπιστίας! τοῦτο γὰρ μερίζειν ἐστὶ
 τὰ ἀμέριστα, ἀλλ' οὐκ ἐνδέχεται. Οὔτε γὰρ τὸ κράτος σχίζεται, οὔτε ἡ
 30 δόξα μερίζεται, ὡς αὐθὶς φησιν ὁ μέγας Βασιλείος. Διὸ καὶ προσκυν-
 νουμένης τῆς εἰκόνας, ὁ Χριστὸς προσκυνεῖται, οὐ ἐστὶ καὶ ὁμοιότης,
 καὶ οὐχὶ ἡ ὑποδεξαμένη ὕλη τὴν ὁμοιότητα, ὡς καὶ ἐπὶ τοῦ τύπου τοῦ
 σταυροῦ διαδείκνυται. Ὁ γὰρ τὴν ὕλην δοκῶν προσκυνεῖν, νήπιος,

161. Στὸν σπαθάριο Νικήτα.

Ὁ καλὸς σου ἀδελφὸς μου ἀνέφερε, ὅτι κάποιος ἀπὸ τοὺς δικούς μας ἱεράρχες μὲ διέβαλε στὸ τίμιο πρόσωπο τῆς ἀγάπης σου, ὅτι θεοποιῶ τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ, καὶ ὅτι αὐτὸ βρῖσκεται στὴν ἐπιστολή μου πρὸς τὸν ἀδελφὸ μου Ἀθανάσιο. Γιὰ τὴ συγκοφαντία αὐτὴ στέναξα ὁ ταπεινός, σκεφτόμενος ὅτι αὐτοὶ ποὺ κατηγοροῦνται ἀκόμα καὶ «γιὰ κάθε ἀνωφελῆ λόγο ποὺ λένε θὰ δώσουν λόγο τὴν ἡμέρα τῆς κρίσεως»⁸², πόσο μᾶλλον γιὰ τὰ τόσο πολὺ μεγάλα. Γιατὶ τί εἶναι μεγαλύτερο ἀπὸ τὴν πίστη; Μιλοῦν ἀπερίσκεπτα καὶ ἀφύλακτα, πληγώνοντας μὲ βέλος κατηγορίας, αὐτοὺς ποὺ εἶναι ἀνεύθινοι, ἀντὶ μᾶλλον, ἐφόσον ὑπῆρχε κάτι τὸ ἐσφαλμένο, νὰ τὸ ὑπομνήσουν μὲ ἀγάπη, σύμφωνα μ' αὐτὸ ποὺ ἔχει γραφεί: «Νὰ ἐλέγξεις τὸν πλησίον σου μὲ σκοπὸ τὸν ἔλεγχο, καὶ δὲν θὰ ἔχεις ἁμαρτία»⁸³. Ὅμως τὸ νὰ τὸν διαβάλλεις μὲ τὸν τρόπο αὐτόν, ὄχι μόνο καταργεῖ τὴν ἐντολή, ἀλλὰ καὶ ὁ ἴδιος παρουσιάζει τὸν ἑαυτὸ του ἄξιο τοῦ ὀνόματος τῆς διαβολῆς, πράγμα ἀπὸ τὸ ὁποῖο τί θὰ μπορούσε νὰ ὑπάρξει χειρότερο στους ἀνθρώπους. Ἀλλὰ ἄς ἐπανέλθει ὁ λόγος στὴν κατηγορία. Λέγει ὅτι θεοποιεῖται ἡ εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ. Αὐτὸ βέβαια, πολυπόθητε, δὲν λέγεται στὴν ἐπιστολή μου, ἀλλὰ ὅτι δὲν πρέπει νὰ λατρεύουμε τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ, καθόσον αὐτὸ εἶναι πίστη τῆς εἰδωλολατρίας. Γιατὶ ἡ λατρεία πρέπει νὰ ἀποδίδεται μόνο στὴν ἁγία Τριάδα, καὶ ὅτι ὁ Χριστὸς ποὺ προσκυνεῖται μὲ τὴν ἁγία εἰκόνα, λατρεύεται μαζὶ μὲ τὸν Πατέρα καὶ τὸ Πνεῦμα, ἐνῶ τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ πρέπει νὰ τὴν λατρεύουμε μὲ σχετικὴ προσκύνηση, καὶ ὅτι, προσκυνώντας αὐτήν, προσκυνοῦμε τὸν Χριστόν, χωρὶς νὰ διαιρεῖται ὡς πρὸς τὴν ὑπόσταση, ἀλλὰ διαφοροποιεῖται ὡς πρὸς τὸν λόγο τῆς οὐσίας, πράγμα ποὺ εἶναι ἀληθινό. Γιατὶ στὴν εἰκόνα ἀποτυπώνεται τὸ πρωτότυπο, καὶ τὸ καθένα εἶναι διαφορετικὸ ὡς πρὸς τὴν οὐσία, ὅπως λέγει ὁ πάνσοφος Διονύσιος.

Πῶς λοιπόν, ἐνῶ ἡ ἐπιστολή ἔτσι ἔχει, μὲ διαβάλλει ὁ ἀντίπαλος καὶ ἀποδεικνύει τὸν ἑαυτὸ του ἀντίθετο πρὸς τοὺς ἁγίους; Τί θέλει δηλαδή, ὅταν ἔμεῖς προσκυνοῦμε τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ, νὰ ὁμολογοῦμε ὅτι προσκυνοῦμε ἄλλη ὑπόσταση; Ἀλλοίμονο γιὰ τὴν ἀπιστία! Γιατὶ αὐτὸ εἶναι σὰν νὰ χωρίζουμε τὰ ἀχώριστα, ἀλλὰ αὐτὸ δὲν εἶναι δυνατό. Γιατὶ οὔτε ἡ δύναμη σχίζεται, οὔτε ἡ δόξα μοιράζεται, ὅπως ἐπίσης λέγει ὁ μέγας Βασίλειος. Γι' αὐτὸ καὶ ὅταν προσκυνεῖται ἡ εἰκόνα, προσκυνεῖται ὁ Χριστὸς, τοῦ ὁποίου εἶναι ἡ εἰκόνα, καὶ ὄχι ἡ ὕλη ποὺ δέχθηκε τὴν εἰκόνα, ὅπως φαίνεται καθαρὰ καὶ στὸ σχῆμα τοῦ σταυροῦ. Γιατὶ αὐτὸς

ἄλογος Οὔτε οὖν ἡ ὕλη, ἐφ' ἣ ἡ εἰκὼν, προσκυνεῖται, οὔτε παρὰ τὴν τοῦ εἰκονιζομένου, ἄλλη ὑπόστασις. Ἐπ' ἀμφοτέροις γὰρ ἐπίσης ἡ παρατροπή τὸ ἀσεβὲς ἔχει. Τοιγαροῦν διὰ τοῦτο καὶ ὁ τύπος τοῦ σταυροῦ σταυρὸς εἴρηται, καὶ ἡ εἰκὼν τοῦ Χριστοῦ Χριστὸς εἴρηται, 5 οὐ κυρίως, ἀλλὰ κατὰ κατάχρησιν. Ἐὰν οὖν τοῦτο ἡμᾶς πείσῃ μὴ τὸν τύπον τοῦ σταυροῦ σταυρὸν ὀνομάζειν, πείσειεν ἡμᾶς μῆτε τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ Χριστὸν ὀνομάζειν. Καί, ἐὰν ἐν τῷ πρώτῳ τὸ μὴ προσκυνεῖν τὸν σταυρὸν, προσκυνοῦντας τὸν τύπον, μηδὲ ἐν τῷ δευτέρῳ προσκυνεῖν Χριστόν, προσκυνοῦντας τὴν Χριστοῦ εἰκόνα. Ἀλλὰ μὴν τὸ 10 πρῶτον ἀληθές, ὅτι σταυρὸς καὶ λέλεκται καὶ προσκυνεῖται ὁ οἰκεῖος αὐτοῦ τύπος. Οὐκοῦν καὶ τὸ δεύτερον ἀληθές, ὅτι Χριστὸς καὶ λέλεκται καὶ προσκυνεῖται ἡ οἰκεῖα αὐτοῦ εἰκὼν καὶ μάτην εἰκαιολογεῖ ὁ παρὰ ταῦτα καινότερόν τι φρονῶν ἢ λέγων.

Ταῦτα γέγραφα, ὁμοῦ μὲν ἑαυτὸν ἔξω αἰτίας τιθεῖς, ὁμοῦ δὲ καὶ 15 τῆς σῆς φειδόμενος ἀγαπητικῆς ὑπεροχῆς, εἰς τὸ ἀντιποιεῖσθαι ὀρθοδόξου πίστεως, καὶ μὴ παρασύρεσθαι λόγοις ἑτεροδιδασκαλίας.

ΡΕΒ' (162) – Θεοδώρῳ μονάζοντι.

20 Ἐδεξάμην τὴν ἐπιστολὴν τῆς τιμιότητός σου ἐπιγράφουσαν, Ἐγκύκλιος ἐπιστολή, ἥτοι θεραπευτικὴ, καὶ εὐθύς ἀπὸ θαλβίδος ἐξέστην, ἀδερφέ, ἐπελθὼν δὲ τοῖς ἐφεξῆς, μικροῦ καὶ τοὺς λογισμοὺς ἀπώλεσα, μὴ ἔχων ὅ,τι διαλογίσομαι ἢ τί ἀποκριθῆσομαι τῷ ἡγαπημένῳ. Καί μοι μακροθύμως οἴσειας, εἰ καὶ τραχύτερα τὰ λεχθησόμενα: 25 οὐκ ἔχοντι πῶς ἄλλως τὰ ἐνσκήψαντα τῇ ταπεινῇ μου καρδίᾳ κατὰ τὸ εἰκὸς ἐκφερομυθῆσαι καὶ ἀναγκαῖον εἰπεῖν. ἘΑρα μὴ τις, ἀγαπητέ, τὸ σὸν πρόσωπον ὑποδύς εἰς τοσοῦτον ἐξετραχηλιάσθη ὄγκον φρονήματος, ὥστε ἐννοῆσαι τὰ ὑπερνεφῆ καὶ δρᾶσαι τὰ καταράσσοντα; ἘΑρα μὴ αὐτοὶ ἡμεῖς ἔξω ποτὲ φρενῶν γενόμενοι παιδιάν τινα προειλόμεθα, 30 συγγράφεσθαι ἐν οὐ παικτοῖς, ἀλλὰ καὶ λίαν χαλεποῖς τολμημασι; Τί λέγεις, ὦ τᾶν; ἔξεστιν ἡμῖν τοῖς μὴ τινα κληρὸν ἱερωσύνης ἔχουσιν, ἢ μόνον ἐν μοναχοῖς τελούσι, δίχα κινδυνευούσης ἀληθείας, ἀρπαγμῶ

πού νομίζει ὅτι προσκυνᾷ τὴν ὕλη, εἶναι ἀμαθὴς καὶ παρόλογος. Οὔτε λοιπὸν ἢ ὕλη, πάνω στὴν ὁποία ὑπάρχει ἡ εἰκόνα, προσκυνεῖται, οὔτε ὑπάρχει ἄλλη ὑπόσταση ἐκτὸς ἀπὸ ἐκείνην τοῦ εἰκονιζομένου. Γιατὶ ἡ παρεκκλιση καὶ στὰ δύο αὐτὰ ἐνέχει ἀσέβεια. Γι' αὐτὸ λοιπὸν καὶ ὁ τύπος τοῦ σταυροῦ ὀνομάζεται σταυρὸς, καὶ ἡ εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ ὀνομάζεται Χριστός, ὄχι κυριολεκτικὰ, ἀλλὰ καταχρηστικὰ. Ἐὰν λοιπὸν μᾶς πείσει σ' αὐτὸ, νὰ μὴν ὀνομάζουμε στάυρο τὸν τύπο τοῦ σταυροῦ, θὰ μπορούσε νὰ μᾶς πείσει οὔτε τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ νὰ τὴν ὀνομάζουμε Χριστόν. Καὶ ἐὰν στὸ πρῶτο δὲν προσκυνοῦμε τὸν σταυρὸ, προσκυνώντας τὸν τύπο, οὔτε καὶ στὸ δεύτερο προσκυνοῦμε τὸν Χριστὸ, προσκυνώντας τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ. Ἄλλ' ὅμως τὸ πρῶτο εἶναι ἀληθινὸ, ὅτι δηλαδὴ καὶ λέγεται σταυρὸς καὶ προσκυνεῖται ὁ τύπος τοῦ σταυροῦ. Ἐπομένως εἶναι ἀληθινὸ καὶ τὸ δεύτερο, ὅτι δηλαδὴ καὶ ὀνομάζεται Χριστός, καὶ προσκυνεῖται ἡ ἅγια εἰκόνα του, καὶ ματαιολογεῖ αὐτὸς πού πιστεύει ἀντίθετα πρὸς αὐτὰ καὶ λέγει κάτι νεώτερο.

Αὐτὰ τὰ ἔγραψα ἀπαλλάσσοντας τὸν ἑαυτό μου ἀπὸ κάθε κατηγορία καὶ ταυτόχρονα προφυλάσσοντας τὴ δική σου ὑπεροχὴ ἀγάπης, ὥστε νὰ ἐπιδιώκει νὰ κρατᾷ τὴν ὀρθόδοξη πίστη, καὶ νὰ μὴ παρασύρεται ἀπὸ λόγια ἄλλης διδασκαλίας.

162. Στὸν μοναχὸ Θεόδωρο.

Ἔλαβα τὴν ἐπιστολὴ τῆς τιμιότητάς σου πού ἐπιγράφεται, Ἐπιστολὴ ἐγκύκλιος, δηλαδὴ διορθωτικὴ, καὶ ἀμέσως ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ἔννοιωσα ἔκπληξη, ἀδελφέ, καὶ προχωρώντας παρακάτω, ἀκόμα λίγο καὶ θὰ ἔχανα τὰ λογικά μου, μὴ ξέροντας τί νὰ σκεφθῶ, ἢ τί νὰ ἀπαντήσω στὸν ἀγαπημένο μου. Καὶ παρακαλῶ νὰ μὲ ἀνεχθεῖς μὲ μακροθυμία, ἂν καὶ αὐτὰ πού θὰ πῶ εἶναι σκληρότερα, γιατί δὲν ξέρω πῶς ἀλλιῶς νὰ ἐξωτερικεύσω αὐτὰ πού, ὅπως εἶναι φυσικὸ, προκλήθηκαν στὴν ταπεινὴ μου καρδιά, καὶ εἶναι ἀναγκαῖο νὰ τὰ πῶ. Μήπως, ἀγαπητέ, κάποιος ἄλλος εἰσχώρησε κρυφὰ στὸ δικὸ σου πρόσωπο καὶ ἐξετράπη σὲ τόσο μεγάλο βαθμὸ ἀπὸ τὸ ὀρθὸ φρόνημα, ὥστε νὰ σκεφθεῖ πράγματα πού εἶναι πάνω ἀπὸ τὰ σύννεφα, καὶ νὰ κάνει αὐτὰ πού συνταράζουν; Μήπως ἄραγε ἐμεῖς οἱ ἴδιοι γίναμε ἔξω φρενῶν καὶ προτιμήσαμε κάποιο παιχνίδι, συγγράφοντας πράγματα μὲ τὰ ὁποῖα δὲν μπορεῖ νὰ παίξει κανεὶς, ἀλλὰ καὶ πολὺ φοβερὰ τολμήματα; Τί λές, φίλε μου; Εἶναι δυνατόν σὲ μᾶς, πού δὲν ἔχουμε κανένα βαθμὸ ἱερωσύνης, ἀλλ' ἀπλῶς συγκαταριθ-

ἱερατικοῦ ἀξιώματος ἐγκύκλιον ἐπιστολὴν ἐντάττειν, καὶ ταύτη
 κατεξανίστασθαι ἱεραρχῶν τε καὶ ἱερωμένων, μοναστῶν τε καὶ κα-
 θηγουμένων, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ νόμους ἰδικοὺς ἀποίσειν ἐξ ἰδιοκρίτου
 καρδίας, πρὸς δὲ καὶ ὑβρεσι καὶ ὀνειδέσι, κατακρίσει τε καὶ ἀλλο-
 5 τριώσειν ὑποβάλλειν τὸν ὅλον πλήρωμα τῆς ὁμολογητικῆς ἀδελφό-
 τητος. Οὗτοι γάρ, ὡς φῆς, κἂν οὐχὶ πάντες οἱ τῆς ἀληθείας ὑπασπι-
 σταί, τὸ τῆς μετανοίας ὑποκρινόμενοι, ὃν τρόπον οἱ τῆς ἐναντίας μοί-
 ρας τὸ τῆς εὐσεβείας ὄνομα ψευδῶς ὑποδυσάμενοι, ἐξ ἴσου παγχάλε-
 πα τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν μετάνοιαν διέθηκαν, δεινοῖς κατακοντίζον-
 10 τες λόγοις, καὶ συρφετὸν ἀθλίων εἰσχομίζοντες λογισμῶν, διχοστα-
 σίας ἐγείροντες, τὴν ἀμώμητον πίστιν ἀδικοῦντες, τὸν ἀπάντων ἡ-
 νίοχον καὶ ἐπιστάτην καὶ δημιουργὸν ἀτιμάζοντες, ἀλλήλους ἐρίζον-
 τες, λημμάτων ἠττώμενοι, πόρους ἐπινοοῦντες, τοῖς ὁμόφροσι τῶν
 ἀσεβησάντων χάριν προσκρούοντες τῶν ὁμολογησάντων καὶ τῆς
 15 ἀληθείας κεκινδυνευκότων, τοὺς τὰ μέγιστα ταύτην ἀδικήσαντας
 καὶ διώξαντας προτιμῶντες καὶ προτιθέμενοι, οἷς τε δρῶσι τῇ ἀλη-
 θεία χαλεπαίνοντες, καὶ τὸ ὑπὲρ Χριστοῦ παθεῖν οὐδὲν ἠγούμενοι
 κακῶς εἰδότες καὶ ὑπὲρ ὧν κεκινδυνεύκασιν, ὡμῶς καὶ ἀκαθηκόν-
 τως ἀμνημονήσαντες. Ἐξέστη ὁ οὐρανὸς ἐπὶ τούτῳ, καὶ ἔφριξα ἐπὶ
 20 πλεῖον ἐγὼ ὁ τάλας καί, εἰ μὴ τῶν σῶν φωνῶν ἐπαίειν, οὐκ ἂν ἐπί-
 στευσα τῷ προδεδηλωκότι ἐπιστολὴν συντετάχθαι ὑπὸ τῆς τιμιότη-
 τός σου κατὰ τῆς τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας. Κατ' αὐτῆς γάρ ἐστι, τὸ τοὺς
 κλεινοὺς καὶ ὁμολογητὰς ἄνδρας, «οἱ περιῆλθον ἐν ποικίλοις πει-
 ρασμοῖς ὑστερούμενοι, θλιβόμενοι, κακουχούμενοι, διωκόμενοι, ἐν
 25 ἐρημίαις πλανώμενοι καὶ ὄρεσι καὶ ταῖς ὄπαῖς τῆς γῆς, ὧν οὐκ ἄξιός
 ὁ κόσμος», ἀποστολικῶς εἰπεῖν, καταγορεύειν τὰ τοιαῦτα βατταρί-
 σματα· καὶ οὕτω ἐκπέφασται τὰ αἰτιολογικώτερα καὶ ἀπανθρωπότε-
 ρα.

Τολμᾷ τις ἐρωτᾷ, ἐν τοῖς στρατιώταις κατειλεγμένος, βασιλικῶ
 30 συγγράμματι ἐξαυθεντήσας, τοῦτο κάκεῖνο διαγορεύειν, καὶ τοὺς ἐν
 ὑπεροχαῖς καθυδρῖζειν, ὡς ἀτάκτως καὶ εἰσῆ φερομένους. Εἰ δὲ τοῦτο

μούμαστε μεταξύ μοναχῶν, νὰ συντάσσουμε, χωρίς νὰ κινδυνεύει ἡ ἀλήθεια, ἐγκύκλια ἐπιστολή γιὰ τὴν ἀρπαγὴ κάποιου ἱερατικοῦ ἀξιώματος καὶ μὲ αὐτὴ τὴν ἐπιστολή νὰ ξεσηκώνονται ἱεράρχες καὶ ἱερωμένοι, μοναχοὶ καὶ ἡγούμενοι, καὶ ὄχι μόνο αὐτό, ἀλλὰ νὰ παρουσιάζουν νόμους δικούς τους ἀπὸ καρδιὰ αὐτόκριτη, καὶ ἐπὶ πλέον νὰ ὑποβάλλουν σὲ ὕβρεις καὶ μομφές καὶ κατακρίσεις καὶ ἀποξενώσεις ὅλο τὸ πλήρωμα τῆς ὁμολογητικῆς ἀδελφότητος, Γιατί αὐτοί, ὅπως λές, ἔστω καὶ ἂν ὄχι ὅλοι οἱ ὑπερασπιστὲς τῆς ἀλήθειας, ὑποκρινόμενοι τὸ σχῆμα τῆς μετάνοιας, ἔτσι ὅπως καὶ οἱ ἀντίθετοι πού φοροῦν ψευδῶς τὸ ὄνομα τῆς εὐσέβειας, διατύπωσαν ἐξ ἴσου φοβερῶτατες ἀπόψεις γιὰ τὴν ἀλήθεια καὶ τὴ μετάνοια, ἐκσφενδονίζοντας μαζὶ μὲ τὰ φοβερά λόγια καὶ ὀλόκληρη σωρεία ἄθλιων συλλογισμῶν, προκαλῶντας διχόνους, ἀδικώντας τὴν ἀνεπίληπτη πίστη, ἀτιμάζοντας τὸν ἡνίοχο καὶ ἐπιστάτη καὶ δημιουργὸ ὅλων, μαλώνοντας μεταξύ τους, ὑποκύπτοντας σὲ δωδοδικίες, ἐπινοώντας μηχανορραφίες, συγκρουόμενοι, γιὰ χάρη τῶν ὁμοφρόνων τους πού ἀσέβησαν, μὲ ἐκείνους πού ὁμολόγησαν καὶ ἔχουν κινδυνεύσει γιὰ τὴν ἀλήθεια, προτιμώντας καὶ προβάλλοντας ἐκείνους πού τὴν ἀδίκησαν καὶ τὴν δίωξαν πάρα πολύ, καὶ μὲ αὐτὰ πού κάνουν καθίστανται φοβεροὶ καὶ ἐπικίνδυνοι γιὰ τὴν ἀλήθεια, δὲν θεωροῦν τίποτε τὰ παθήματα ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ, γνωρίζοντας κακῶς καὶ ἐκεῖνο γιὰ τὰ ὅποια ἔχουν κινδυνεύσει, ἔχοντας λησμονήσει αὐτὰ κατὰ τρόπον ἀπάνθρωπο καὶ μὴ ἀρμόζοντα. Συνταράχθηκε ὁ οὐρανὸς γι' αὐτό, καὶ ἔφριξα περισσότερο ἐγὼ ὁ ταλαίπωρος, καὶ ἂν δὲν γνώριζα καλὰ τὸ δικὰ σου λόγια, δὲν θὰ μπορούσα νὰ πιστέψω σ' ἐκεῖνον πού παρουσίασε προηγουμένως ἐπιστολή, πού εἶχε συνταχθεῖ ἀπὸ τὴν τιμιότητά σοι ἐναντίον τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ. Γιατί ἐναντίον αὐτῆς στρέφεται τὸ νὰ κατηγοροῦν τοὺς δοξασμένους καὶ ὁμολογητὲς ἄνδρες, «Οἱ ὅποιοι περιέπεσαν σὲ ποικίλους πειρασμούς, ὑπέφεραν στερήσεις, θλίψεις, κακουχίες καὶ διώξεις, περιπλανήθηκαν σὲ ἐρήμους καὶ βουνὰ καὶ σπηλὲς τῆς γῆς, ἄνθρωποι γιὰ τοὺς ὁποίους δὲν εἶναι ἄξιος ὁ κόσμος»⁸⁴ γιὰ νὰ μιλῶ ἀποστολικά, νὰ ἐκτοξεύουν τέτοιες μωρολογίες. Καὶ δὲν φανερώθηκαν ἀκόμα αὐτὰ πού δηλώνουν τὴν αἰτία καὶ εἶναι πιὸ ἀπάνθρωπα.

Ἐρωτῶ· τολμᾶ κάποιος, πού συγκαταλέγεται μεταξύ τῶν στρατιωτῶν, περιφρονώντας βασιλικὸ γράμμα, νὰ κατηγορεῖ καὶ νὰ ἐξυβρίζει τοὺς ἀνωτέρους του, ὅτι φέρονται χωρίς τάξη καὶ σκοπό; Ἐὰν ἀπο-

ἱερατικοῦ ἀξιώματος ἐγκύκλιον ἐπιστολὴν ἐντάττειν, καὶ ταύτη
 κατεξανίστασθαι ἱεραρχῶν τε καὶ ἱερωμένων, μοναστῶν τε καὶ κα-
 θηγουμένων, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ νόμους ἰδικοὺς ἀποίσειν ἐξ ἰδιοκρίτου
 καρδίας, πρὸς δὲ καὶ ὕβρεσι καὶ ὄνειδέσι, κατακρίσει τε καὶ ἄλλο-
 5 τριώσειν ὑποβάλλειν τὸν ὅλον πλήρωμα τῆς ὁμολογητικῆς ἀδελφό-
 τητος; Οὗτοι γάρ, ὡς φῆς, κἂν οὐχὶ πάντες οἱ τῆς ἀληθείας ὑπασπι-
 σταί, τὸ τῆς μετανοίας ὑποκρινόμενοι, ὃν τρόπον οἱ τῆς ἐναντίας μοί-
 ρας τὸ τῆς εὐσεβείας ὄνομα ψευδῶς ὑποδυσάμενοι, ἐξ ἴσου παγχάλε-
 πα τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν μετάνοιαν διέθηκαν, δεινοῖς κατακοντίζον-
 10 τες λόγοις, καὶ συρφετὸν ἀθλίων εἰσκομίζοντες λογισμῶν, διχоста-
 σίας ἐγείροντες, τὴν ἀμώμητον πίστιν ἀδικοῦντες, τὸν ἀπάντων ἡ-
 νίοχον καὶ ἐπιστάτην καὶ δημιουργὸν ἀτιμάζοντες, ἀλλήλοισι ἐρίζον-
 τες, λημμάτων ἠττώμενοι, πόρους ἐπινοοῦντες, τοῖς ὁμόφροσι τῶν
 ἀσεβησάντων χάριν προσκρούοντες τῶν ὁμολογησάντων καὶ τῆς
 15 ἀληθείας κεκινδυνευκότων, τοὺς τὰ μέγιστα ταύτην ἀδικήσαντας
 καὶ διώξαντας προτιμῶντες καὶ προτιθέμενοι, οἷς τε δρῶσι τῇ ἀλη-
 θεία χαλεπαίνοντες, καὶ τὸ ὑπὲρ Χριστοῦ παθεῖν οὐδὲν ἠγούμενοι
 κακῶς εἰδότες καὶ ὑπὲρ ὧν κεκινδυνεύκασιν, ὡμῶς καὶ ἀκαθηκόν-
 τως ἀμνημονήσαντες. Ἐξέστη ὁ οὐρανὸς ἐπὶ τούτῳ, καὶ ἔφριξα ἐπὶ
 20 πλεῖον ἐγὼ ὁ τάλας καί, εἰ μὴ τῶν σῶν φωνῶν ἐπαίειν, οὐκ ἂν ἐπί-
 στευσα τῷ προδεδηλωκότι ἐπιστολὴν συντετάχθαι ὑπὸ τῆς τιμιότη-
 τός σου κατὰ τῆς τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας. Κατ' αὐτῆς γάρ ἐστι, τὸ τοὺς
 κλεινοὺς καὶ ὁμολογητὰς ἄνδρας, «οἱ περιῆλθον ἐν ποικίλοις πει-
 ρασμοῖς ὑστερούμενοι, θλιβόμενοι, κακουχούμενοι, διωκόμενοι, ἐν
 25 ἐρημίαις πλανώμενοι καὶ ὄρεσι καὶ ταῖς ὄπαῖς τῆς γῆς, ὧν οὐκ ἄξιός
 ὁ κόσμος», ἀποστολικῶς εἰπεῖν, καταγορεύειν τὰ τοιαῦτα βατταρί-
 σματα καὶ οὐπω ἐκπέφασται τὰ αἰτιολογικώτερα καὶ ἀπανθρωπότε-
 ρα.

Τολμᾷ τις, ἐρωτῶ, ἐν τοῖς στρατιώταις κατειλεγμένος, βασιλικῶ
 30 συγγράμματι ἐξαιθεντήσας, τοῦτο κάκεινο διαγορεύειν, καὶ τοὺς ἐν
 ὑπεροχαῖς καθυβρίζειν, ὡς ἀτάκτως καὶ εἰσῆ φερομένους; Εἰ δὲ τοῦτο

μούμαστε μεταξύ μοναχῶν, νὰ συντάσσουμε, χωρὶς νὰ κινδυνεύει ἡ ἀλήθεια, ἐγκύκλια ἐπιστολή γιὰ τὴν ἀρπαγὴ κάποιου ἱερατικοῦ ἀξιώματος καὶ μὲ αὐτὴ τὴν ἐπιστολή νὰ ξεσηκώνονται ἱεράρχες καὶ ἱερωμένοι, μοναχοὶ καὶ ἡγούμενοι, καὶ ὄχι μόνο αὐτό, ἀλλὰ νὰ παρουσιάζουν νόμους δικούς τους ἀπὸ καρδιὰ αὐτόκριτη, καὶ ἐπὶ πλέον νὰ ὑποβάλλουν σὲ ὕβρεις καὶ μομφές καὶ κατακρίσεις καὶ ἀποξενώσεις ὅλο τὸ πλήρωμα τῆς ὁμολογητικῆς ἀδελφότητος. Γιατὶ αὐτοί, ὅπως λές, ἔστω καὶ ἂν ὄχι ὅλοι οἱ ὑπερασπιστὲς τῆς ἀλήθειας, ὑποκρινόμενοι τὸ σχῆμα τῆς μετάνοιας, ἔτσι ὅπως καὶ οἱ ἀντίθετοι ποὺ φοροῦν ψευδῶς τὸ ὄνομα τῆς εὐσέβειας, διατύπωσαν ἕξ ἴσου φοβερῶτατες ἀπόψεις γιὰ τὴν ἀλήθεια καὶ τὴ μετάνοια, ἐκσφενδονίζοντας μαζὶ μὲ τὰ φοβερὰ λόγια καὶ ὅλο κληρὴ σωρεία ἀθλιῶν συλλογισμῶν, προκαλώντας διχόνοιες, ἀδικώντας τὴν ἀνεπίληπτη πίστη, ἀτιμάζοντας τὸν ἡνίοχο καὶ ἐπιστάτη καὶ δημιουργὸ ὅλων, μαλώνοντας μεταξύ τους, ὑποκύπτοντας σὲ δωδοδικίες, ἐπινοώντας μηχανορραφίες, συγκρουόμενοι, γιὰ χάρη τῶν ὁμοφρόνων τους ποὺ ἀσέβησαν, μὲ ἐκείνους ποὺ ὁμολόγησαν καὶ ἔχουν κινδυνεύσει γιὰ τὴν ἀλήθεια, προτιμώντας καὶ προβάλλοντας ἐκείνους ποὺ τὴν ἀδίκησαν καὶ τὴν δίωξαν πάρα πολὺ, καὶ μὲ αὐτὰ ποὺ κάνουν καθίστανται φοβεροὶ καὶ ἐπικίνδυνοι γιὰ τὴν ἀλήθεια, δὲν θεωροῦν τίποτε τὰ παθήματα ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ, γνωρίζοντας κακῶς καὶ ἐκείνους γιὰ τὰ ὅποια ἔχουν κινδυνεύσει, ἔχοντας λησμονήσει αὐτὰ κατὰ τρόπον ἀπάνθρωπο καὶ μὴ ἀρμόζοντα. Συνταράχθηκε ὁ οὐρανὸς γι' αὐτό, καὶ ἔφριξα περισσότερο ἐγὼ ὁ ταλαίπωρος, καὶ ἂν δὲν γνώριζα καλὰ τὰ δικά σου λόγια, δὲν θὰ μποροῦσα νὰ πιστέψω σ' ἐκεῖνον ποὺ παρουσίασε προηγουμένως ἐπιστολή, ποὺ εἶχε συνταχθεῖ ἀπὸ τὴν τιμωρὴν τῶν ἐναντίων τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ. Γιατὶ ἐναντίον αὐτῆς στρέφεται τὰ νὰ κατηγοροῦν τοὺς δοξασιμένους καὶ ὁμολογητὲς ἄνδρες, «Οἱ ὅποιοι περιέπεσαν σὲ ποικίλους πειρασμούς, ὑπέφεραν στερήσεις, θλίψεις κακουχίας καὶ διώξεις, περιπλανήθηκαν σὲ ἐρήμους καὶ βουνὰ καὶ σπηλῆς τῆς γῆς, ἄνθρωποι γιὰ τοὺς ὁποίους δὲν εἶναι ἄξιος ὁ κόσμος»⁸ γιὰ νὰ μιλῶ ἀποστολικά, νὰ ἐκτοξεύουν τέτοιες μωρολογίες. Καὶ δὲ φανερώθηκαν ἀκόμα αὐτὰ ποὺ δηλώνουν τὴν αἰτία καὶ εἶναι πιὸ ἀπάνθρωπα.

Ἐρωτῶ· τολμᾷ κάποιος, ποὺ συγκαταλέγεται μεταξύ τῶν στρατιωτῶν, περιφρονώντας βασιλικὸ γράμμα, νὰ κατηγορεῖ καὶ νὰ ἐξυβρίζει τοὺς ἀνωτέρους του, ὅτι φέρονται χωρὶς τάξη καὶ σκοπό; Ἐὰν ἀπο

φωραθείη πεποιηκώς, ἀνάρπαστος εὐθύς καὶ ἀγώγιμος ὡς ἐπιθανά-
 τιος. Τί καὶ οὐ πείσεται ὁ ἀπλῶς μοναστῆς ὑπὸ τοῦ τῆς Ἐκκλησίας
 κριτηρίου παραπλήσιον ἐκείνῳ τετολμηκώς; Μὴ γὰρ «οὐκ ἔχομεν
 ἀρχιερέα τὸν δυνάμενον συμπαθῆσαι ταῖς ἀσθενείαις ἡμῶν», κατὰ τὸ
 5 γεγραμμένον, «μετριοπαθεῖν τε δυνάμενον τοῖς ἀγνοοῦσι καὶ πλανω-
 μένοις», οὗ ἡ ἐγκύκλιος ἐπιστολὴ κατὰ τὴν δεδομένην αὐτῷ ἐξουσίαν
 ὑπὸ τοῦ Πνεύματος, ὅς, εἰ ἦδει ἐν τοῖς γινομένοις ἔκθεσμόν τι καὶ οὐ
 λυσιτελοῦν, πάντως δὴ ἐφθέγγετο τὰ εἰκότα. Ἄλλ' ἐπειδὴ ὄρα ἐπι-
 κρατοῦσαν τὴν αἵρεσιν καὶ στενὰ ἀμφοτέρωθεν παριστάμενα, εἶασεν
 10 ἅπαντας τοὺς προθυμουμένους ἰᾶσθαι τὰ συμπεσόντα νοσήματα, ὡς
 ἕκαστος ἔχει δυνάμεως, εὖ ποιῶν ὁ θεοσπειώτατος. Ὡς μὴτε νομοθε-
 σίαν εἶναι τὸ τελούμενον, μὴτε μὴν ἀθεράπευτον ψυχὴν, ὑπὲρ ἧς Χρι-
 στὸς ἀπέθανε, καταλιμπάνει. καὶ τοῦτο δηλαδὴ μέχρις ὀρθοδόξου
 συνόδου, ὀπηνίκα καὶ τὰ καλῶς ὑπηρογμένα ἐγκριθήσεται, καὶ τὰ
 15 ἄλλως ἔχοντα ἀποδοκιμασθήσεται, καὶ τὸ πρᾶγμα Θεῷ προσφιλὲς ὅτι
 μάλιστα, ὅς ἐρα πάντας σφίξεσθαι, μὴ ὅτι γε τοὺς τῷ τῆς μετανοίας
 φαρμάκῳ προστρέχοντας, ὅς καὶ συνεπικουρεῖ τῷ φιλαδέλφῳ χειρὰ
 ὀρέγοντι καὶ συνανίστησι τῷ συνεγείροντι τὸν κάμνοντα. Αὐτοῦ γὰρ
 φωνὴ ἐστὶ «Παρακαλεῖτε, παρακαλεῖτε, οἱ ἱερεῖς, τὸν λαόν μου λαλή-
 20 σατε εἰς τὰ ὦτα Ἱερουσαλήμ». Τί δ' ἂν ἄλλο εἶη ἢ παράκλησις, ἢ ἢ τῶν
 ἀνθεστηκότων συντήρησις καὶ τῶν ἐκτραπέντων διὰ μετανοίας ἐπα-
 νόρθωσις; Εἶτα πρὸς τοὺς ἡμαρτηκότας «Ὡταν ἀποστραφεῖς στε-
 νάξῃς, τότε σωθήσῃ καὶ γνώσῃ ποῦ ἦσθα». Καὶ αὖθις «Ἔτι σοῦ τὰ
 ρήματα τῆς προσευχῆς λαλοῦντος, ἐρεῖ· ἰδοὺ πάρεμι». Καὶ βοηθός
 25 ἐστὶ τῶν ἀποστρεφόντων ἀπὸ ὁδοῦ πονηρᾶς, καὶ τὸ πεπλανημένον
 πρόβατον ἐπὶ τῶν ὤμων αἶρει, καὶ «ἄχρις οὗ τὸ σήμερον καλεῖται», τὰ
 τῆς μετανοίας φάρμακα προστίθῃσι, καὶ τὸν ληστήν ἐν μιᾷ καιροῦ
 ροπῇ τοῦ παραδείσου ἠξίωσε, καὶ τὸν μέγαν Πέτρον ἀρνησάμενον τῷ
 πικρῷ κλαυθμῷ προσήκατο, καὶ τῷ Δαυῖδ, ὡς μηδ' ὀτιοῦν ἁμαρτή-
 30 σαντι, πάλιν τὸ τῆς προφητείας ἐνίησι χάρισμα. Καὶ τί δεῖ τὰ πολλὰ
 παραδείγματα ὑποφαίνειν καὶ μηκύνειν τὸν λόγον; Καὶ χρηστός ἐστὶν
 ἐν τοῖς πρὸς τοὺς ὁμοδοῦλους χρηστευομένοις, καὶ ἀπότομος ἐν τοῖς

85. Ἐβρ. 4, 15.

86. Ὁπ. π. 5, 2.

87. Ἦσ. 40, 1.

88. Ἦσ. 30, 15.

89. Ὁπ. π. 58, 9.

90. Ἐβρ. 3, 13.

91. Λουκᾶ 23, 42.

92. Ματθ. 26, 75.

δειχθεῖ ὅτι τὸ ἔκανε αὐτό, ἀρπάζεται ἀμέσως καὶ καταδικάζεται σὲ θάνατο. Τί δὲν θὰ πάθει λοιπὸν ὁ ἀπλὸς μοναχὸς ἀπὸ τὸ δικαστήριον τῆς Ἐκκλησίας, πού τὸλμησε νὰ κάνει κάτι ἀνάλογο μὲ ἐκεῖνον; Μήπως δηλαδὴ «δὲν ἔχουμε ἀρχιερέα, πού νὰ μπορεῖ νὰ πονέσει μαζί μας στὶς ἀσθένειές μας»⁸⁵, ὅπως εἶναι γραμμένο, καὶ νὰ φέρεται μὲ σύνεση ἐναντίον αὐτῶν πού ἔχουν ἄγνοια καὶ πλανῶνται»⁸⁶, καὶ τοῦ ὁποίου ἡ ἐγκύκλιος ἐπιστολὴ ἐγράφη σύμφωνα μὲ τὴν ἐξουσία πού τοῦ δόθηκε ἀπὸ τὸ Πνεῦμα, καὶ ὁ ὁποῖος, ἐὰν γνῶριζε ὅτι μεταξὺ αὐτῶν πού ἔγιναν ὑπάρχει κάτι ἔξω ἀπὸ τοὺς θεσμοὺς καὶ ἀνώφελο, δὲν θὰ ἔλεγε ὅπωςδὴποτε αὐτὰ πού ἔπρεπε; Ἐπειδὴ ὅμως βλέπει ὅτι ἡ αἵρεση ἐπικρατεῖ καὶ εἶναι στενὰ καὶ ἀπὸ τὶς δύο πλευρὲς αὐτὰ πού συμβαίνουν, ἄφησε ὅλους ὅσους εἶναι πρόθυμοι νὰ θεραπεύσουν τὶς ἀρρώστιες πού συνέβησαν, ὅπως μπορεῖ ὁ καθένας, ἐνεργώντας σωστὰ ὁ θεϊότητος. Ὡστε οὔτε νόμος νὰ εἶναι αὐτὸ πού γίνετ' αὐτῶν, οὔτε νὰ ἐγκαταλείπεται ἀθεράπευτη ἡ ψυχὴ γιὰ τὴν ὁποία πέθανε ὁ Χριστός. Αὐτὸ ὅμως μέχρι νὰ συγκληθεῖ ὀρθόδοξη σύνοδος, ὅποτε καὶ αὐτὰ πού ἔγιναν καλῶς θὰ ἐγκριθοῦν, καὶ ἐκεῖνα πού διαπράχθηκαν διαφορετικὰ θὰ ἀποδοκιμαστοῦν, καὶ τὸ πρῶγμα θὰ εἶναι πολὺ προσφιλὲς στὸν Θεό, ὁ ὁποῖος ἐπιθυμεῖ νὰ σωθοῦν ὅλοι, πόσο μᾶλλον αὐτοὶ πού προστρέχουν στὰ φάρμακα τῆς μετάνοιας, ὁ ὁποῖος καὶ βοηθεῖ ἐκεῖνον πού ἀπλώνει τὸ χέρι μὲ ἀγάπη στὸν ἀδελφό, καὶ σηκώνει καὶ στηρίζει στὰ πόδια του αὐτὸν πού εἶναι ἀποκαμωμένος. Γιατὶ δικά του λόγια εἶναι· «Παρηγορεῖτε, παρηγορεῖτε, ἱερεῖς, τὸν λαό μου. Μιλήστε στὰ αὐτιά τῆς Ἱερουσαλήμ»⁸⁷. Γιατὶ τί ἄλλο θὰ μποροῦσε νὰ εἶναι ἡ παρηγοριὰ, παρὰ ἐνίσχυση αὐτῶν πού ἀντιστάθηκαν καὶ ἐπανόρθωση μὲ τὴ μετάνοια ἐκείνων πού εἶχαν ἐκτραπεῖ; Ἐπειτα καὶ σ' αὐτοὺς πού εἶχαν ἁμαρτήσῃ· «Ὅταν μετανόησεις καὶ στενάξεις, τότε θὰ σωθεῖς καὶ θὰ μάθεις ποῦ ἦσουν»⁸⁸. Καὶ πάλι· «Ἐνῶ ἀκόμα σὺ θὰ λὲς τὰ λόγια τῆς προσευχῆς, θὰ σοῦ πεῖ· Νά, εἶμαι παρών»⁸⁹. Καὶ εἶναι βοηθὸς ἐκείνων πού ἐπιστρέφουν ἀπὸ τὸν κακὸ δρόμο, καὶ τὸ πρόβατο πού ἔχει πλανηθεῖ τὸ παίρνει στὸν ὦμο, καὶ «Ἐφόσον ἰσχύει τὸ σήμερον»⁹⁰, προσθέτει τὰ φάρμακα τῆς μετάνοιας, καὶ τὸν ληστή σὲ μιά σπιγμὴ τοῦ χρόνου τὸν ἔκανε ἄξιο τοῦ παραδείσου⁹¹, καὶ τὸν μεγάλο Πέτρο, πού τὸν ἀρνήθηκε, μὲ τὸ πικρὸ κλάμα τὸν δέχθηκε⁹², καὶ τὸν Δαβίδ, σὸν νὰ μὴ ἁμάρτησε καθόλου, πάλι τοῦ ἔδωσε τὸ χάρισμα τῆς προφητείας. Ἀλλὰ γιατί πρέπει νὰ ἀναφέρω πολλὰ παραδείγματα καὶ νὰ μακραίνω τὸν λόγο; Καὶ ἀγαθὸς εἶναι πρὸς ἐκείνους πού εἶναι καλοὶ μὲ τοὺς συναθρώπους τους,

ἀσυμπάθεισιν, οὐ εἶνεκα αἱ ἰατροεῖαι, αἱ ἐπιτιμῖαι κατὰ τὸν παρόντα χρόνον τελούμεναι, οὐχ ὡς ἡ τιμιότης σου κεκωμώδηκεν, ἅπαγε τῆς βλασφημίας, οὐδὲ σκανδάλων παραίτια τὰ γινόμενα, ἀλλ' ἀληθινῆς ἀγάπης τεκμήρια. Φησὶ γὰρ ὁ Κύριος, «Τοιαύτην ἀγάπην οὐδεὶς ἔχει,
5 ἵνα τις τὴν ψυχὴν αὐτοῦ θῆ ὑπὲρ τῶν φίλων αὐτοῦ».

Τιθέασιν οὖν τὰς ψυχὰς αὐτῶν ὑπὲρ τῶν ἰατρευομένων οἱ ἀκέστορες, κατὰ τὸν ἀληθῆ λόγον, οὐκ ἐμπορευόμενοι τὴν θεόκριτον οἰκονομίαν ὡς Χριστέμποροι. Καὶ ὁ λαὸς τοῦ Θεοῦ ὀσημέραι ἀνακαθαίρεται, καὶ ὁ οἶκος Σαοὺλ ἀσθενῶν ἠλάττωται, ἐκ τούτου εἰς τοῦτο
10 μεταταπτομένου τοῦ ἀνοσήματος. Ἄλλὰ τί βούλοιο, ὦ θαυμάσιε, ἐν τοσούτοις χρόνοις ἐπικρατούσης τῆς αἰρέσεως, καὶ ὀλλυμένου τοῦ θείου πλάσματος, μὴ ὀπτανθῆναι ἰατρόν τί που; μὴ εἶναι θεραπευτικὰς μεθόδους, μὴ χειραγωγηθῆναι τυφλώττοντα, μὴ ὑγιασθῆναι νοσηλευόμενον, μὴ μοτωθῆναι τραυματιζόμενον, μὴ ὀρθοποδῆσαι χωλεύοντα,
15 μὴ καταδεσμευθῆναι συντριβόμενον, μὴ ἐπιστραφῆναι πλανώμενον, μὴ κατὰ πᾶν ὀτιοῦν νόσημα καθόσον οἷόν τε ἐπαγωνίσασθαι τὸν προαιρούμενον; Καίτοιγε ὀρῶμεν ἐν τοῖς τῶν σωμάτων ἰατροῖς πολλὴν τὴν ἐπιμέλειαν καὶ πολλὰ τὰ ἰατήρια· καὶ ὅς μὲν τόνδε, ὅς δὲ τόνδε ἐκκεχειρίσται θεραπεύειν, καὶ οὐδὲ ὁ ἐν τάξει ὑπηρέτου κατατεταγμέ-
20 νος κεκάλυται χειραπτεῖν κατὰ τὴν ἐνοῦσαν αὐτοῖς ἰατρικὴν ἐπιστήμην, ἢ προῦχουσαν ἢ ὑφισταμένην. Καὶ καθεκάστην οἱ συγκύπτοντες, καὶ πλήρεις αἱ τούτους ὑποδεχόμεναι ἐστίαι, καὶ οὐδεὶς κατεγκαλεῖ τὴν ἐπιμέλειαν, οὐδὲ καταιτιᾶται τὸν περὶ τὴν ἰατροεῖαν σπουδαιολογούμενον. Ἄλλὰ καὶ πρόταρχοι καὶ ἀρχήτροι, καὶ μέσοι καὶ τελευ-
25 ταῖοι τὴν φιλόανθρωπον δρῶντες οἰκονομίαν. Εἰ δὲ ἐκεῖ οὕτως, πολλῶν δήπουθεν ἐν τοῖς κατὰ ψυχὴν, κατὰ τὸ ἀνάλογον, πάντα καὶ ὀρᾶται καὶ ὀφείλει γίνεσθαι. Καὶ ὁ κωλύσων, λυμεῶν τις καὶ κοινὸς ἐχθρὸς τοῦ γένους, ὡς πῶ ἀπ' ἀρχῆς ἀνθρωποκτόνῳ συνεργῶν λογισθήσεται. Οὐ, φησὶ, τοιοῦτον τὸ ἡμέτερον. Ἄλλ' ἐκεῖνο πυνθάνομαι, ὅτι, εἰ ὁ Κύ-
30 ριος τὴν μετάνοιαν παρατροπὴν οὐσαν τῆς τοῦ δικαίου ἀκριβείας διὰ τὸ ἀγαθὸν οὐ τεθάρρηκε δωρεῖσθαι, πρὶν πᾶσαν ὀφειλομένην τοῖς τοῦ δικαίου σταθμοῖς τε καὶ ζυγοῖς δι' ἑαυτοῦ καταθέσθαι δικαίαν τιμω-

καὶ σκληρὸς σ' ὅσους δὲν δείχνουν συμπάθεια. Γι' αὐτὸ καὶ οἱ θεραπείες καὶ οἱ τιμωρίες ἐπιβάλλονται κατὰ τὸν παρόντα χρόνον, ὅχι ὅπως ἡ τιμότητὰ σου διακωμώδησε (μακριὰ μὰ τέτοια βλασφημία), οὔτε εἶναι αἷτια σκανδάλων αὐτὰ πού γίνονται, ἀλλὰ εἶναι ἀποδείξεις ἀληθινῆς ἀγάπης. Γιατὶ λέγει ὁ Κύριος· «Τέτοια ἀγάπη δὲν ἔχει κανεὶς, ὥστε νὰ θυσιάζει τὴ ζωὴ του γιὰ τοὺς φίλους του»⁹³.

Θυσιάζουν λοιπὸν τὴ ζωὴ τους γιὰ τοὺς ἀσθενεῖς οἱ γιατροί, σύμφωνα μὲ τὸν ἀληθινὸ λόγον, καὶ δὲν ἐμπορεύονται τὴν ἀποφασισμένη ἀπὸ τὸν Θεὸ οἰκονομία, ὅπως κάνουν οἱ Χριστέμποροι. Καὶ ὁ λαὸς τοῦ Θεοῦ μέρα μὲ τὴ μέρα καθαρίζεται ἐντελῶς, καὶ ὁ οἶκος τοῦ Σαοῦλ πού ἀσθενεῖ ἔχει ἐλαττωθεῖ, ἐπειδὴ ἡ ἀρρώστια μετατοπίζεται ἀπὸ τὸ ἓνα στὸ ἄλλο. Ἀλλὰ τί θὰ ἤθελες, θαυμάσιε, τὴ στιγμή πού ἡ αἵρεση κυριαρχεῖ ἐπὶ τόσα χρόνια καὶ χάνεται τὸ θεϊκὸ δημιούργημα; Νὰ μὴ ἐμφανισθεῖ πουθενά γιατρός, νὰ μὴ ὑπάρχουν θεραπευτικὲς μέθοδοι, νὰ μὴ χειραγωγηθεῖ ὁ τυφλός, νὰ μὴ ξαναβρεῖ τὴν ὑγεία σου αὐτὸς πού νοσηλεύεται, νὰ μὴ ἐπιδεθεῖ ὁ τραυματισμένος, νὰ μὴ περπατήσῃ σωστὰ ὁ χωλός, νὰ μὴ δεχθεῖ ἐπιδέσμους ὁ κατατσακισμένος, νὰ μὴ ἐπιστρέψῃ αὐτὸς πού βρῖσκεται στὴν πλάνη, νὰ μὴ ἀγωνίζεται σὲ ὁποιαδήποτε ἀρρώστια, ὅσο εἶναι δυνατὸν αὐτὸς πού ἔχει διάθεση γιὰ ἀγώνα; Ἄν καὶ βέβαια βλέπουμε στοὺς γιατροὺς τῶν σωμάτων μεγάλη φροντίδα καὶ πολλὰ ἰατρεῖα, καὶ ὁ ἓνας ἀναλαμβάνει νὰ θεραπεύσῃ αὐτόν, καὶ ὁ ἄλλος ἄλλον. Καὶ οὔτε αὐτὸς πού ἔχει ταχθεῖ σὲ θέση ὑπηρέτη ἐμποδίζεται νὰ πιάνει τὸ χέρι, ἀνάλογα μὲ τὴν ἰατρικὴ ἐπιστήμη πού ἔχει, εἴτε ἀνώτερη εἴτε κατώτερη, καὶ κάθε μέρα ὑπάρχουν αὐτοὶ πού σκύβουν ἐπάνω τους, καὶ οἱ κατοικίες πού τοὺς δέχονται εἶναι γεμάτες, καὶ κανένας δὲν καταγγέλλει τὴ φροντίδα, οὔτε ἀποδίδει ἐνοχὴ σ' ἐκεῖνον πού μιλάει γιὰ σοβαρὰ ἰατρικὰ θέματα. Ἀλλὰ καὶ οἱ ἀρχάριοι καὶ οἱ ἀρχίατροι καὶ οἱ μεσαῖοι, καὶ οἱ τελευταῖοι, ἀσκοῦν τὴ φιλόνηρωτη οἰκονομία. Ἐφόσον λοιπὸν ἐκεῖ γίνεται ἔτσι, πολὺ περισσότερο βέβαια στὰ θέματα τῆς ψυχῆς, κατ' ἀναλογίαν, ὅλα καὶ φαίνονται καὶ ὀφείλουν νὰ γίνονται ἔτσι, καὶ αὐτὸς πού θὰ τὰ ἐμποδίσῃ θὰ θεωρηθεῖ σὰν κάποιος διαφθορέας καὶ κοινὸς ἐχθρὸς τοῦ γένους, ὡς συνεργάτης τοῦ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς δημιουργίας ἀνθρωποκτόνου. Δὲν εἶναι τέτοιο, λέγει, τὸ δικό μας. Ὅμως ἐρωτῶ τὸ ἐξῆς· Ἐὰν ὁ Κύριος τὴ μετάνοια, πού εἶναι ἐκτροπὴ ἀπὸ τὴν ἀκριβῆ τήρηση τοῦ δικαίου γιὰ τὸ καλὸ, δὲν τόλμησε νὰ τὴ δωρίσῃ, πρὶν ἐκτίσῃ τὴν ὀφειλόμενη δίκαια τιμωρία γιὰ τὸν ἑαυτό του, σύμφωνα μὲ τὰ σταθ-

ρίαν, τίς τολμηρὸς καὶ ὑπερήφανος, ὃς ἐπιτρέψει ἑαυτῷ μετάνοιαν καθαρίζειν τῶν ἀρνησαμένων τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ τὰ ὑπὲρ ἡμῶν παθήματα, μὴ πρότερον ἅπασαν ἔκτισιν ἀποδοῦναι τῇ τοῦ δικαίου ἀπαραβάτῳ αὐστηρίᾳ;

5 Φεῦ τοῦ τολμηροῦ καὶ ἀσυνέτου προβλήματος! Πότε ὥπται ὁ Χριστὸς τὴν μετάνοιαν εὐαγγελιζόμενος; πότε τῷ παραλυτικῷ εἶρηκε, «Θάρσει, τέκνον, ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου»; Πότε τῇ δακρῦοις βρεχούσῃ πόρῃ τοὺς θείους πόδας ἢ αὐτὴ συγχώρησις δεδώρηται, ἐπιπλήττουσα Σίμωνα τὸν ἐστιάτορα; Πότε τῷ ἐν ἀσθενείᾳ κατακει-
10 μένῳ ἐν τριάκοντα καὶ ὀκτῶ ἔτεσιν εἶρηται, «Ἴδε ὑγιῆς γέγονας, μηκέτι ἁμάρτανε, ἵνα μὴ χειρόν τί σοι γένηται», ὡς ἐξ ἁμαρτίας δηλαδὴ τῆς ἀσθενείας ἐπισκηψάσης; Ἄλλὰ, ἅττα οὐκ εὐκαιρον ὑποφαίνειν ἀνεπιττομένῳ θεοσημείας ἔργα, πρότερον πρὸ τοῦ πάθους, ἢ μετὰ τὸ πά-
15 περ καὶ τοὺς μαθητὰς ἀπεσταλκῶς δίδωσιν ἐξουσίαν, «πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν θεραπεύειν», ἣτις διὰ τῆς τῶν προσευχομένων μετανοίας καὶ ὑποπτώσεως ἐδεδώρητο, τίς ἢ τολμηρὰ γλῶσσα ἐπιφθεγγομένη μὴ τεθαρορηκεῖν Χριστόν, πρὸ τοῦ πρὶν πᾶσαν ὀφειλομένην τοῖς τοῦ δικαίου σταθμοῖς τε καὶ ζυγοῖς δι' ἑαυτοῦ καταθέσθαι
20 δικαίαν τιμωρίαν, κἀντεῦθεν ἐπιτιμᾶν τοῖς τῆς μετανοίας ἀναδεξαμένοις τὴν οἰκονομίαν, ὡς τολμηροῖς καὶ ὑπερηφάνοις, μὴ πρότερον ἅπασαν ἀποτίσασι τὴν τοῦ δικαίου αὐστηρίαν; ἢ δῆλον ὅτι Φαρισαϊκῆς διανοίας ἢ ἐπίπληξις, καὶ Ναυατιανικῆς ἀπανθρωπίας ἢ ἀπαγόρευσις; Ὅρα δὴ οὖν λοιπόν, ὦ ἄνερ, οἷον ἀπομετεωρισθεῖς κατεκρι-
25 μνίσθης, τῶν οἰκειῶν μέτρων ἐκστὰς, καὶ μὴ συντετηρηκῶς ἑαυτῷ τὸ ἐνόν σοι ἀξίωμα. Ἦ οὐκ ἀνέγνως, ὡς πᾶς ἀλλοτριεπίσκοπος ἐκκήρυκτος; «Καὶ οὐκ ἀπέστελλον... αὐτούς», φησί, «καὶ προεφήτενον». Καί, «Οὐχ ἑαυτῷ τις τὴν τιμὴν λαμβάνει, ἀλλ' ὁ καλούμενος ὑπὸ Θεοῦ... Οὕτω καὶ ὁ Χριστὸς οὐχ ἑαυτὸν ἐδόξασε γενηθῆναι ἀρχιερέα», κατὰ
30 τὸ γεγραμμένον, «ἀλλ' ὁ λαλήσας πρὸς αὐτόν· Σὺ ἱερεὺς εἶ εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ». Σὲ δὲ τίς κέκληκεν, ἀδελφέ, τίς δὲ κατέστησε νομοθέτην ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ, ὃς μηδὲ ἄρχεσθαι τυχόν μεμαθηκῶς; Κἀκ τούτου μὴ ἄρχειν τινὸς τεθεωρημένος, ὀφεί-

94. Ματθ. 9, 2.

97. Ματθ. 10, 1.

95. Λουκᾶ 7, 44.

98. Ἱερ. 23, 21.

96. Ἰω. 5, 14.

99. Ἐβρ. 5, 5-6

μά και τὰ ζύγια τοῦ δικαίου, ποιὸς τολμηρὸς καὶ ὑπερήφανος θὰ ἐπιτρέψει στὸν ἑαυτό του τὴ μετάνοια νὰ καθαρῶσει τὰ ἁμαρτήματα ἐκείνων ποὺ ἄρνοῦνται τὰ πάθη τοῦ Χριστοῦ γιὰ μᾶς, ἂν προηγουμένως δὲν ἐκτίσουν ὅλη τὴν ἀπαράβατη αὐστηρότητα τοῦ δικαίου;

Ἄλλοίμονό μας γιὰ τὸ τολμηρὸ καὶ ἀνόητο πρόβλημα! Πότε ἐμφανίσθηκε ὁ Χριστὸς κηρύττοντας τὴ μετάνοια; Πότε εἶπε στὸν παραλυτικό, «Ἐχε θάρρος, τέκνο μου, συγχωροῦνται οἱ ἁμαρτίες σου»⁹⁴; Πότε στὴν πόρνη, ποὺ μὲ τὰ δάκρυα ἔβρεχε τὰ θεϊκὰ πόδια του, δωρήθηκε ἡ ἴδια συγχώρηση, ἐπιπλήττοντας τὸν Σίμωνα τὸν οἰκοδεσπότη⁹⁵; Πότε στὸν ἀσθενῆ ποὺ ἦταν κατὰκοίτος ἐπὶ τριανταοκτὼ χρόνια εἰπώθηκε, «Νὰ, ἔγινες ὑγιής, μὴ ἁμαρτάνεις πιά, γιὰ νὰ μὴ σοῦ συμβεῖ κάτι χειρότερο»⁹⁶, ἐπειδὴ δηλαδὴ ἡ ἀσθένεια προέκυψε ἀπὸ τὴν ἁμαρτία; Ἄλλὰ καὶ τὰ θαυμαστὰ ἔργα ποὺ ἔκανε καθὼς μεγάλωνε, καὶ ποὺ δὲν εἶναι ἐπίκαιρο νὰ ἀναφέρω, πότε γὰρ ἔκανε; πρὶν ἀπὸ τὸ πάθος, ἢ μετὰ τὸ πάθος; Ἐὰν λοιπὸν εἶναι σὲ ὅλους φανερὸ καὶ ὁμολογημένο, ὅτι, πρὶν ἀπὸ τὸ πάθος, ὅπως καὶ τοὺς μαθητὲς στέλνοντάς τους τοὺς ἔδωσε τὴν ἐξουσία, «νὰ θεραπεύουν κάθε ἀρρώστια καὶ κάθε ἀδυναμία»⁹⁷, ἡ ὁποία εἶχε δωρηθεῖ μέσω τῆς μετάνοιας καὶ τῆς πνευματικῆς συντριβῆς τῶν προσευχομένων, ποιά εἶναι ἡ τολμηρὴ ἐκείνη γλῶσσα ποὺ ἰσχυρίζεται νὰ μὴ ἔχουμε ἐμπιστοσύνη στὸν Χριστὸ πρὶν ἐκτίσουμε ἐμεῖς οἱ ἴδιοι ὅλη τὴν δίκαιη τιμωρία ποὺ ὀφείλουμε σύμφωνα μὲ τὰ σταθμὰ καὶ τὰ ζύγια τοῦ δικαίου, καὶ ἔξαιτίας αὐτοῦ νὰ ἐπιτιμᾶ αὐτοὺς ποὺ μὲ τὴ μετάνοια δέχθηκαν τὴν οἰκονομία, ὡς τολμηροὺς καὶ ὑπερήφανους, χωρὶς προηγουμένως νὰ ἐκτίσουν ὅλη τὴν αὐστηρότητα τοῦ δικαίου; Ἦ εἶναι φανερὸ ὅτι ἡ ἐπίπληξη εἶναι φαρισαϊκοῦ πνεύματος καὶ ἡ ἀπαγόρευση Ναυατιανικῆς ἀπανθρωπιᾶς; Πρόσεξε λοιπὸν, ἄνθρωπε, πόσο ψηλὰ ἀνέβηκες καὶ ἔπεσες, θγαίνοντας ἔξω ἀπὸ τὰ δικά σου μέτρα, καὶ δὲν διατήρησες στὸν ἑαυτό σου τὸ ἀξίωμα ποὺ ἔχεις. Ἦ μήπως δὲν διάβασες, ὅτι κάθε ξένος ἐπίσκοπος εἶναι ἀφορισμένος; «Καὶ προφήτευσαν», λέγει, «χωρὶς νὰ τοὺς ἀποστείλω»⁹⁸, καί, «Κανεῖς δὲν λαμβάνει μόνος του τὴν τιμὴ αὐτή, ἀλλὰ αὐτὸς ποὺ καλεῖται ἀπὸ τὸ Θεό... Ἦτσι καὶ ὁ Χριστὸς δὲν ἔλαβε μόνος γιὰ τὸν ἑαυτό του τὴ δόξα νὰ γίνεαι ἀρχιερέας», ὅπως εἶναι γραμμένο, «ἀλλὰ ἐκεῖνος ποὺ εἶπε σ' αὐτόν, Σὺ εἶσαι ἱερέας αἰώνιος, κατὰ τὴν τάξιν τοῦ Μελχισεδέκ»⁹⁹. Ἐσένα ὅμως ποιὸς σὲ κάλεσε, ἀδελφέ, καὶ ποιὸς σὲ ἔκανε χομοθέτη τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ, ποὺ ἐνδεχομένως οὔτε κἂν ἄρχισες νὰ μαθαίνεις; Καὶ ἔξαιτίας αὐτοῦ, ἀφοῦ δὲν θεάθηκες νὰ ἄρχεις

λεις νομοθετεῖσθαι μᾶλλον ἢ νομοθετεῖν, χειραγωγεῖσθαι μᾶλλον ἢ χειραγωγεῖν, φωτίζεσθαι ἢ φωτίζειν, διδάσκεσθαι ἢ διδάσκειν, καὶ τῆς τοῦ προτέρου πείρας ἐπὶ τὸ δεύτερον ἀνιέναι, ὥσπερ δὴ θεῖος νόμος καὶ κάλλιστα ἔχων καὶ τοῖς θείοις, καὶ τοῖς ἀνθρωπίνοις ἀξιόμασι

Μὴ γὰρ οἰώμεθα, ὡς φίλε, τὸ ἐκ τῆς μωρανθείσης σοφίας εἰδέναι τι φθέγγεσθαι, καὶ ἐπίτριπτον λόγον συνεισβάλλειν, τοῦτο καθίστησι νομοθέτας· ἐπεὶ καὶ Μωαβίταις καὶ Ἀμμανίταις οὐκ εἰσιτητὸν θυσιαστήριον, ἀλλ' οὐδ' ὑπακοὴν χριστομίμητος ἐδοκίμασε καὶ πολυχρόνιος
 10 ὑπομονὴν ἐμαρτύρησε καὶ εὐαγγελικὸς λόγος ἐτελείωσεν· εἰ δὲ ἐξωτερικὸς πάρεστιν, οὐκ ἄχαρις, εἶγε ὑπὸ ταπεινοφροσύνης κεκόσμηται, καὶ ὑπὸ τοῦ εὐαγγελικοῦ ἡγεμονεύοιτο. Ἀλλὰ μὴ τοῖς οἰκείοις ἀξιόμασιν ἐναδρύνεται, οἷς οἱ ἐναδρύνονται ὡς ἐπὶ καλαμίνῃ ράβδῳ ἐπερειδόμενοι, εὐκότως τιτρωσκόμενοι καταράσσονται. Ἀλλά, φησὶ «ζη-
 15 λῶν ἐξήλωκα τῷ Κυρίῳ», καὶ οὐκ ἀνεκτὰ τὰ ὁρώμενα. Καὶ ποῦ ἡμῖν τὸ τῆς προφητείας χάρισμα, ὡς βέλτιστε, καὶ ποῦ τὸ Καρμήλιον ὄρος, καὶ ποῦ αἱ οὐράνιαι κλεῖς, καὶ ποῦ ἡ διατέμνουσα τὸν Ἰορδάνην μηλωτή, ἐν διπλῷ χαρίσματι τῷ Ἐλισσαίῳ ἐπιφοιτήσασα; Ἡμῖν δέ, εἰ καὶ τι πάρεστι χάρισμα, τίνι καταλειπτέον, μηδὲ φοιτητὴν ἔχουσιν;
 20 Ὅθεν σκοπῶμεν ἤδη μήπως, τῶν ὑπὲρ δύνάμιν ἐφιέμενοι, καὶ τῶν μετρίων ἀποτύχομεν· μηδέ, τὸν κώνωπα διυλίζοντες, τὴν κάμηλον καταπίνωμεν, ἢ, καὶ τὰ κάρφη ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν ἀδελφῶν ἐξαίρειν δοκιμάζοντες, αὐτοὶ τὴν δοκὸν ἐπὶ τῶν ὀφθαλμῶν μὴ δοκοῦντες φέρωμεν τὸ δὴ λεγόμενον, ἐξ ὧν συναναστρεφόμεθα καὶ συνεσθίομεν
 25 ὧδε κάκεισε, καταγινωσκόμενοι. “Ὁ δεῖνα”, φησὶ, “ψευδῶς ἐξηγόρευκε, κρύπτων τὸ αἰσχρὸν αὐτοῦ ἁμάρτημα, καὶ ἄλλος, κρύψας τὸ ἀσέβημα, ἕτερα ἀνθ' ἑτέρων ἐξηγεῖται. Καὶ πῶς ὁ δὴθεν ἰατροῦν δύναται φάναι θεραπείας τούσδε τετυχηκένας;”. Οὐ πιστευτέον, ὡς τῶν, ἀλλὰ καὶ λίαν κατηγορητέον. Οὐδεὶς γὰρ ἀυθαιρέτως ἰὼν πρὸς
 30 ἴασιν μὴ οὐχὶ ἀπογυμνοῦν τὸ οἰκεῖον πάθος αἰρήσεται. Εἰ δὲ καὶ ποιᾶται ἀληθές, οὐχ ἡμῶν τὸ κρίνειν, ἀλλὰ Θεοῦ τοῦ ἐφορῶντος. Φησὶ γὰρ· Τὰ μὲν φανερὰ Θεῷ καὶ ἡμῖν, τὰ δὲ κρυπτὰ Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου. «Σὺ δὲ τί κρίνεις τὸν ἀδελφόν σου; ἢ καὶ σὺ τί ἐξουθενεῖς τὸν ἰητῆρα; Πάντες

1. Γ' Βασ. 19, 10.

2. Δ' Βασ. 2, 8.

κάποιον, ὀφείλεις νὰ δέχεσαι μᾶλλον τὰ νομοθετήματα, παρὰ νὰ νομοθετεῖς, νὰ χειραγωγεῖσαι μᾶλλον, παρὰ νὰ χειραγωγεῖς, νὰ φωτίζεσαι παρὰ νὰ φωτίζεις, νὰ διδάσκεσαι παρὰ νὰ διδάσκεις, καὶ ἀπὸ τὴν προηγούμενη πείρα σου νὰ ἀνεβεῖς στὴ δεύτερη, ὅπως ὀρίζει ὁ θεῖος νόμος, καὶ πολὺ σωστὰ μάλιστα, καὶ στὰ θεῖα καὶ στὰ ἀνθρώπινα ἀξιώματα.

Νὰ μὴ νομίζουμε λοιπόν, φίλε, τὸ νὰ λέμε ὅτι γνωρίζουμε κάτι ἀπὸ τὴν ἀνόητη σοφία καὶ νὰ ἐπιτιθέμεθα μὲ δόλιο λόγο, αὐτὸ μᾶς κάνει νομοθέτες. Γιατὶ καὶ στοὺς Μωαβίτες καὶ Ἀμμανίτες δὲν ὑπῆρξε βατὸ τὸ θυσιαστήριο, ἀλλὰ ἐκείνους πού ἐδοκίμασε ἡ χριστομίμητη ὑπακοή, καὶ ἐβεβαίωσε ἡ πολυετὴς ὑπομονὴ καὶ ὁ εὐαγγελικὸς λόγος τοὺς τελειοποίησε. Ἐὰν ὅμως ὑπάρχει καὶ κάποιος ἐξωτερικὸς, δὲν εἶναι χωρὶς χάρη, ἐφόσον βέβαια εἶναι στολισμένος μὲ ταπεινοφροσύνη καὶ καθοδηγεῖται ἀπὸ τὸν εὐαγγελικὸ λόγον, καὶ δὲν καυχιέται γιὰ τὰ ἀξιώματά του, γιατί ἐκεῖνοι πού κ-υχῶνται γι' αὐτὰ, στηριζόμενοι σὰν σὲ ραβδί καλαμένιο, πληγώνονται εὐλόγα καὶ συντρίβονται. Ἀλλά, λέγει· «εἶμαι πλημμυρισμένος ἀπὸ φλογερὸ ζῆλο»¹, καὶ δὲν εἶναι ἀνεκτὰ αὐτὰ πού φαίνονται. Καὶ ποῦ ὑπάρχει σὲ μᾶς τὸ προφητικὸ χάρισμα, φίλτατε, ποῦ εἶναι τὸ Καρμήλιο ὄρος, ποῦ τὰ οὐράνια κλειδιά, καὶ ποῦ ἡ προβειὰ πού κόβει στὰ δύο τὸν Ἰορδάνη², ποῦ πρόσφερε στὸν Ἐλισσαῖο διπλὸ χάρισμα; Ἐνῶ σὲ μᾶς, καὶ ἂν ἀκόμα ὑπάρχει κάποιον χάρισμα, σὲ ποιὸν θὰ μεταβιβαστεῖ, ἀφοῦ δὲν ἔχουμε οὔτε μαθητή; Γι' αὐτὸ ἃς προσέχουμε, μήπως, ἐπιθυμώντας αὐτὰ πού ξεπερνοῦν τὶς δυνάμεις μας, χάσουμε καὶ τὰ μέτρα, οὔτε, διυλίζοντας τὸ κουνούπι, νὰ καταπίνουμε τὸ καραδόσχοινο, ἢ, ἐπιχειρώντας νὰ θγάλουμε τὰ καρφιά ἀπὸ τὰ μάτια τῶν ἀδελφῶν, ἔχουμε οἱ ἴδιοι τὸ δοκάρη στὰ μάτια μας χωρὶς νὰ τὸ ἀντιλαμβανόμεστε, καί, κατὰ τὸ λεγόμενον, κατηγορούμενοι ἀπὸ αὐτοὺς πού συναναστρεφόμεστε καὶ τρώμε μαζί τους ἐδῶ καὶ ἐκεῖ. Ὁ τὰδε, λέγει ἔκανε ψευδῆ ἔξομολόγησι, κρύβοντας τὸ αἰσχρὸ του ἀμάρτημα, καὶ ἄλλος, κρύβοντας τὸ ἀσέδημά του, ἔξομολογήθηκε ἄλλα ἀντὶ ἄλλων. Καὶ πῶς αὐτὸς πού δῆθεν θεραπεύει, μπορεῖ νὰ ἰσχυρισθεῖ ὅτι αὐτοὶ θεραπεύθηκαν; Εἶναι ἀπίστευτο, φίλε μου, ἀλλὰ καὶ πολὺ κατακριτέον. Γιατὶ κανένας, πηγαίνοντας μὲ τὴ θέλησή του γιὰ θεραπεία, δὲν θὰ προτιμήσει νὰ μὴ φανερώσει τὸ πάθος του. Κι ἂν πεῖ τὴν ἀλήθεια, δὲν εἶναι θέμα δικό μας νὰ τὴν κρίνουμε, ἀλλὰ τοῦ Θεοῦ, πού ἐπιβλέπει. Γιατὶ λέγει· τὰ φανερὰ ἀνήκουν στὸν Θεὸ καὶ σὲ μᾶς, ἐνῶ τὰ κρυφὰ στὸν Κύριον καὶ Θεόν σου. «Σὺ ὅμως γιατί κρίνεις τὸν ἀδελφόν σου; ἢ γιατί σὺ ἐξευτελίζεις τὸν γιατρό; Γιατὶ ὅλοι

γὰρ παρασησόμεθα τῷ θήματι τοῦ Χριστοῦ», ὃς καὶ φωτίσει τὰ κρυπτὰ τοῦ σκοτίου καὶ φανερώσει τὰς βουλὰς τῶν καρδιῶν, καὶ τότε ὁ ἔπαινος γενήσεται ἐκάστω ἀπὸ τοῦ Θεοῦ.

«Πάντες», φησὶν, «ὑπερβάθμιον ἐκτείνουσι πόδα, καὶ τῶν οὐ πα-
5 ρακεχωρημένων κατατολμῶσι, καὶ τοῖς ὑψηλοτέροις ἐπεκτείνονται». Τοῖς οἰκειοῖς ἐάλως πτεροῖς, ὡς πού τις ἔφη τῶν ἔξω, ἀφ' οὗ καὶ ἡ πρό-
τασίς σου. Πούς γὰρ τεταγμένος, εἰς κεφαλὴν ἐξ ἀνθαδείας ἤρθης. Ταῖς ἄλλαις δυοὶ προτάσσει περιχαρεῖς, ὧ γενναῖε, ἕτερα πάλιν ἔγκλη-
10 γοῦνται τοὺς ἄλλους, καὶ τῷ λύειν καὶ δεσμεῖν ἀσχέτως καὶ ἀκλήτως ἐπιτρέχουσι, καὶ πάντας φιλονεικοῦσι πρὸς τοὺς οἰκειοὺς ἔλκειν πό-
δας, καὶ μηδένα ἕτερον τὸν λύοντα ἢ εἶναι ἢ νομίζεσθαι θέλουσι, καὶ φθι-
οῦσι τοῖς τὰ τοιάδε πράττουσι, καὶ τούτους μόνους δέχεσθαι οὐκ, αὐτοὶ λελύκασι, τοὺς δὲ ὑφ' ἑτέρων τετυχηκότες ἐπιτιμῆσεως, ἀπο-
15 στρέφουσι καὶ ἐγκαλεῖν· ἐπεὶ μὴ πρὸς αὐτοὺς δεδραμήκασι, καὶ παρ' αὐτῶν ἠτήσαντο τὴν ἄφεσιν». Ἀναπλάσματα διανοίας δαιμονιώδους τὰ κατηγορήματα, καὶ ἐκ φθονερᾶς καρδίας τὰ προβλήματα, οἷς ἐπι-
γελάσειέ τις εἰκότως ὡς παιδιάς τινος καὶ ὕθλους καὶ ἀθύρματα, ἢ μᾶλλον, τᾶληθές εἶπεῖν, ἐπεὶ μηδεὶς ἡμῖν ἐξ ἀπιστίας ὁ προστρέχων
20 κατὰ λῆψιν ἐπιτιμῆσεως, μαινόμεθα, πρὸς τοὺς ἐκ πεποιθήσεως τῶν προσιόντων θεραπεύοντας, δαιμόνιον τι πάθος πάσχοντες, καὶ τοῖς Εἰκονομάχοις τὰ ἴσα τοὺς αἰδήμονας καθυβρίζοντες.

“Τί”, φησί, “τὸ διάφορον τῆς προαιρέσεως ταύτης πρὸς τὸν Μανιχαϊσμόν; Οὐχὶ κατὰ Μανιχαϊκῆς αἰρέσεως ἠγωνίσμεθα καὶ λόγους
25 καὶ ἔργοις; Καὶ δηλοῦσι τὰ ἔγγραφα συντάγματα τῶν κατ' αὐτῆς ἀγνω-
νισαμένων, ἐν οἷς ἀπαραλογίστοις συλλογισμοῖς καὶ ἀκαθαιρέτοις ἀποδείξεσιν ἀπέδειξαν, εἰ καὶ νῦν ἐαυτῶν καὶ τῶν οἰκειῶν ὑπομνημά-
των ἀμνημονοῦσιν”. Ἐοικας, ὧ ἑταῖρε, ἀσυλλογίστως συλλογίζεσθαι, καὶ ἰδίους λογισμοῖς ἐπ' ἀθετήσει ἀληθείας στηρίζεσθαι, μὴ εἰδὼς ὅτι
30 τὰ παραδείγματα τοῖς πρωτοτύποις παραβαλλόμενα, οὐκ αὐτὰ ἐκεῖνα εἶεν τὰ ἀρχέτυπα, ἀλλὰ τοσοῦτον ἔχοντα τὸ πρὸς ἄλληλα ταυτόν, ὅσον τὸ κατὰ τοῦνομα κοινὸν τοῖς ἄλλοις ἐξαλλάττοντα. Καὶ τὰ μὲν κυρίως

3. Ρωμ. 14, 20.

4. Α' Κορ. 4, 5.

θά παρουσιασθοῦμε στὸ ὄψωμα τοῦ Χριστοῦ»³, ὁ ὁποῖος θά φωτίσει τὰ κρυφὰ τοῦ σκοταδιοῦ καὶ θά φανερώσει τὶς σκέψεις τῶν καρδιῶν μας, καὶ τότε ὁ ἔπαινος (ἔλεγχος) θά γίνει γιὰ τὸν καθένα ἀπὸ τὸν Θεό⁴.

““Ολοι“, λέγει, “ἀπλώνουν τὸ πόδι τους στὸ ἀνώτερο σκαλοπάτι καὶ ἀποτολμοῦν αὐτὰ πού δὲν ἐπιτρέπονται καὶ ἐπιχειροῦν νὰ ἀνεβοῦν στὰ ψηλότερα”. Συνελήφθηκες μέσα στὰ δικὰ σου φτερά, ὅπως εἶπε κάποιος ἀπὸ τοὺς μὴ Χριστιανούς, ἀπὸ τὸν ὁποῖο προέρχεται καὶ ἡ πρότασή σου. Γιατί, ἐνῶ εἶσαι ταγμένος πόδι, ἀπὸ αὐθάδεια ὑψώθηκες σὲ κεφάλι. Στὶς ἄλλες δύο προτάσεις προσθέτεις ἐνοχλητικά, γενναῖε, καὶ ἄλλη πάλι κατηγορία. ““Ολοι ἀποδίδουν στὸν ἑαυτό τους αὐτὰ πού ξεπερνοῦν τὶς δυνάμεις τους, καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς θεωροῦν κατώτερους, τρέχουν νὰ λύσουν καὶ νὰ δέσουν ἀσυγκράτητοι καὶ ἀπρόσκλητοι καὶ ἀγωνίζονται νὰ τοὺς προσελκύσουν ὅλους πρὸς τὰ πόδια τους, δὲν θέλουν νὰ ὑπάρχει ἢ νὰ θεωρεῖται κανένας ἄλλος πού νὰ λύνει, φρονοῦν ἐκείνους πού τὸ κάνουν αὐτό, καὶ ἀποδέχονται μόνο ἐκείνους πού αὐτοὶ ἔλυσαν, ἐνῶ ἐκείνους πού δέχθηκαν ἐπιτίμιο ἀπὸ ἄλλους τοὺς ἀποστρέφονται καὶ τοὺς κατηγοροῦν, ἐπειδὴ δὲν ἔτρεξαν σ’ αὐτούς καὶ δὲν ζήτησαν ἀπὸ αὐτοὺς τὴν ἄφεση”. Οἱ κατηγορίες εἶναι πλάσματα δαιμονικῆς διάνοιας καὶ αὐτὰ πού προβάλλουν προέρχονται ἀπὸ φθονερὴ καρδιά, γιὰ τὰ ὁποῖα θά μπορούσε κανεὶς δικαιολογημένα νὰ γελάσει εἰρωνικά, σὰν νὰ εἶναι ἀστειότητες καὶ μωρολογίες καὶ παιχνίδια παιδικά, ἢ μᾶλλον, γιὰ νὰ ποῦμε τὴν ἀλήθεια, ἐπειδὴ κανένας ἄπιστος δὲν τρέχει σὲ μᾶς γιὰ νὰ λάβει ἐπιτίμιο, εἴμαστε τρελλοί, ὅταν θεραπεύουμε αὐτοὺς πού ἔρχονται σὲ μᾶς μὲ πίστη, ὑποφέροντας ἀπὸ κάποιο δαιμονικὸ πάθος, καὶ νὰ βρίσκονται ἀπὸ τοὺς Εἰκονομάχους οἱ ἐξίσου σεμνοί.

“Ποιὰ ἢ διαφορὰ”, λέγει, “τῆς αἰρέσεως αὐτῆς πρὸς τὸν Μανιχαϊσμό; Δὲν ἀγωνισθήκαμε ἐναντίον τῆς μανιχαϊκῆς αἰρέσεως καὶ μὲ λόγια καὶ μὲ ἔργα; Καὶ τὸ δείχνουν αὐτὸ τὰ γραπτὰ κείμενα ἐκείνων πού ἀγωνίσθηκαν ἐναντίον τῆς αἰρέσεως αὐτῆς, μὲ ὅσα μὲ ἀτράνταχτους συλλογισμούς καὶ ἀκαθαίρετες ἀποδείξεις ἀπέδειξαν, ἂν καὶ τώρα λησιμονοῦν καὶ τὸν ἑαυτό τους καὶ τὰ δικὰ τους συγγράμματα”. Δίνεις τὴν ἐντύπωση, φίλε, ὅτι σκέφτεσαι ἀπερίσκεπτα, καὶ στηρίζεσαι σὲ δικούς σου συλλογισμούς προκειμένου νὰ ἀρνηθεῖς τὴν ἀλήθεια, μὴ γνωρίζοντας ὅτι τὰ παραδείγματα, παραβαλλόμενα πρὸς τὰ πρωτότυπα, δὲν εἶναι ἴδια μὲ τὰ ἀρχέτυπα, καὶ ταυτίζονται τόσο μεταξὺ τους, ὅσο μόνο διαφέρουν ἀπὸ τὰ ἄλλα ὡς πρὸς τὸ κοινὸ ὄνομα. Καὶ ἄλλα βέβαια ὀνομάζονται κυριολε-

ωνόμασται, τὰ δὲ οὐ κυρίως καὶ τὰ μὲν κατὰ κατάχρησιν λέλεκται, τὰ δὲ κατὰ ἀλήθειαν, οἷον φέρε εἰπεῖν, ἐπὶ τῆς εἰκόνας Χριστοῦ καὶ αὐτοῦ Χριστοῦ· ὅτι ὁ μὲν κατὰ ἀλήθειαν Χριστός καὶ ἔστι καὶ ὀνομάζεται, ἡ δὲ κατὰ κατάχρησιν, ἦτοι ὁμωνυμίαν. Ἐπεὶ καὶ Παῦλος, ὁ ἱερός ἀπό-
 5 στολος, τὴν φιλαργυρίαν δευτέραν εἰδωλολατρίαν ἀπεκάλεσεν, αἰτιολογικῶς καὶ κατὰ ἀναφορὰν ὁμοιωματικὴν τῆς οὐσης εἰδωλολατρίας Ἐξ οὗ οὐδὲ ἐπιτιμητέον τοῖς φιλαργύροις ὡς εἰδωλολάτραις, ἐπεὶ ἄρα ὀφείλομεν ἐκ τοῦ κόσμου ἐξελθεῖν. Νῦν δὲ πολλοὶ φιλάργυροι, καὶ πάντῃ ἀνεπιτίμητοι παρεωραμένοι. Τί οὖν ἀπάδον κἀνταῦθα, εἰ
 10 Εἰκονομαχικὴ αἴρεσις τῇ Μανιχαϊκῇ παραβάλλοιτο, ὅσον κατ' εἰκόνας καὶ πρωτοτύπου λόγον, καθὸ καὶ ἡ ἐν Νικαίᾳ τὸ δεύτερον οἰκουμένην τε καὶ ἁγία σύνοδος, τοὺς ἐν τοιαύτῃ ἐαλωκότας, οὐχ ὡς Μανιχαῖσταντας ἐπεξελθοῦσα τεθεράπευκε, καὶ ἐπίπτου ἡμνημονήκασιν οἱ τὰ περὶ αὐτῆς πονήματα καταβαλλόμενοι, καὶ λόγοις καὶ ἔργοις κατ'
 15 αὐτῆς ἀνταγωνισάμενοι; Ἠγνόηκας δ' αὐτὸς ὄντως ἑαυτόν, ὃ πολλῆς ἔστι κατηγορίας καὶ ἀβελτηρίας ἔγκλημα.

Ἐβουλόμην οὖν καὶ ἐτέρας προτάσεις τοῦ πολυσχιδοῦς καὶ ταντολογουῦντος γραμματείου συνεισοῖσαι τοῖς προλεχθεῖσι, καὶ ἀποδειξαι πάντῃ ἐξ ὀρθοῦ λόγου ἐληλεγμένας, ἃς δὲ ὡς αὐτόθεν ἐχού-
 20 σας τὸν ἔλεγχον, ἐνίας δὲ ὡς σκοτεινάς καὶ ἀντιθέτους τῇ ἀληθείᾳ, πόρρω που ἀπορριψάμενος ὡς εἰς πῦρ Ἡφαίστου, ἐπὶ τέλει τοῦ λόγου ἐκεῖνο ἐπιφθέγγομαι· ὅτι, εἰ μὲν αἰτοῦμεν συγγνώμην, ἐφ' οἷς προπετῶς καὶ Θεὸν παρωργίσασμεν καὶ ἁγίους ἠτιμήσασμεν καὶ τὴν ὁμολογίαν κατηγιασάμεθα καὶ τὴν Ἐκκλησίαν δεδυσφημήκαμεν, εὗ
 25 ἂν ἔχοι· εἰ δὲ μή, ἀλλ' ἡμεῖς γε οἱ ταπεινοὶ ἐπὶ στόματι χεῖρα ἐπιθήσομεν, μὴ ἐκκαλούμενοί σου τὴν ὀσιότητα εἰς δευτέραν γραμματικὴν προσφώνησιν.

ΡΕΓ' (163) – Θεοδώρῳ πατρικίῳ.

Ἀπὸ τοῦ τιμίου σου γράμματος εἶδομεν σου τὴν πανεύφημον
 30 ὑπεροχὴν, καὶ ἀπὸ ἀκροάσεως τῶν σημαινομένων ἐπέγνωμέν σου τὴν καλὴν ψυχὴν. Τὸ γὰρ πρὸς ἡμᾶς τοὺς ἁμαρτωλοὺς τοιούτοις χρήσασθαι τιμητικοῖς λόγοις, ἐπιθυμεῖν τε ἡμῶν ἰδεῖν τὸ εὐτελὲς πρόσωπον, εἶτα καὶ ἀκουτισθῆναι λόγον σωτήριον, ἀνδρός ἔστιν ὄντως ἐνθέου

κτικά, ἐνῶ ἄλλα ὄχι κυριολεκτικά. Ἐπίσης ἄλλα λέγονται καταχρηστικά, ἐνῶ ἄλλα ἀληθινά, ὅπως γιὰ παράδειγμα στήν περίπτωσης τῆς εἰκόνας τοῦ Χριστοῦ καί τοῦ ἴδιου τοῦ Χριστοῦ. Γιατί ὁ ἀληθινός Χριστός καί εἶναι καί ὀνομάζεται, ἐνῶ ἡ εἰκόνα ὀνομάζεται καταχρηστικά, δηλαδή κατὰ συνωνυμία. Γιατί καί ὁ ἱερός ἀπόστολος Παῦλος, τῆ φιλαργυρία τήν ὀνόμασε δεύτερη εἰδωλολατρία, αἰτιολογικά καί ἀναφορικά μέ τήν ὁμοιότητά της πρὸς τήν πραγματική εἰδωλολατρία. Γι' αὐτό καί δέν πρέπει νά κατηγοροῦνται οἱ φιλάργυροι ὡς εἰδωλολάτρες, γιατί ἄλλιῶς θά ἔπρεπε νά φύγουμε ἀπὸ τὸν κόσμο. Τώρα ὅμως ὑπάρχουν πολλοὶ φιλάργυροι ποὺ μένουν μακριὰ ἀπὸ ἐπιτίμια. Τί εἶναι λοιπὸν αὐτὸ ποὺ ἀπάδει ἐδῶ, ἐὰν ἡ εἰκονομαχική αἵρεση παραβάλλεται μέ τήν μανιχαϊκή, ὡς πρὸς τήν ἀναλογία τῆς εἰκόνας μέ τὸ πρωτότυπο, σύμφωνα μέ τήν ὁποία καί ἡ δεύτερη οἰκουμενική καί ἁγία σύνοδος τῆς Νικαίας, αὐτοὺς ποὺ παρασύρθηκαν ἀπὸ αὐτὴν δέν τοὺς θεράπευσε ἀντιμετωπίζοντάς τους ὡς Μανιχαῖστές, καί οὔτε βέβαια λησιμόνησαν ἐκεῖνοι ποὺ κατέθεσαν τὰ ὑπομνήματα γι' αὐτήν, καί μέ λόγια καί μέ ἔργα νά ἀγωνιστοῦν ἐναντίον αὐτῆς. Ἀντίθετα σὺ ἀγνόησες πραγματικά τὸν ἑαυτὸ σου, πράγμα ποὺ εἶναι σφάλμα μεγάλης κατηγορίας καί διανοητικῆς νωθρότητας.

Ἦθελα λοιπὸν νά παρουσιάσω καί ἄλλες προτάσεις τοῦ πολυμεροῦς καί γεμάτου ταυτολογίας γράμματος σ' αὐτὰ ποὺ εἰπώθηκαν προηγουμένως, καί ν' ἀποδείξω ὅτι προέρχονται ἐντελῶς ἀπὸ τὸν ὀρθὸ λόγον, ὅμως, ἀφοῦ κατὰ κάποιον τρόπο πέταξα μακριὰ, σὰν μέσα στὴ φωτιὰ τοῦ Ἑφραίστου, ἐκεῖνες ποὺ ἀπὸ μόνες τους ἔχουν τὸν ἔλεγχον, καί μερικὲς ὡς σκοτεινὲς καί ἀντίθετες πρὸς τὴν ἀλήθεια, στὸ τέλος τοῦ λόγου λέγω τὸ ἕξης· ὅτι, ἐὰν ζητοῦμε συγγνώμη γι' αὐτὰ ποὺ μέ τρόπο αὐθάδη καί τὸν Θεὸ τὸν ἔξοργίσαμε καί τοὺς ἁγίους ἀτιμάσαμε καί τὴν ὁμολογία τὴν κατηγορήσαμε καί τὴν Ἐκκλησία τὴν δυσφημήσαμε, ἔχει καλῶς, ἂν ὅμως ὄχι, τότε ἐγὼ ὁ ταπεινὸς θά κλείσω τὸ στόμα μέ τὸ χέρι μου, χωρὶς νά κατηγορήσω τὴν ὁσιότητά σου σὲ δεύτερη ἀπάντηση μέ γράμμα.

163. Στὸν πατρίκιον Θεόδωρον.

Ἀπὸ τὸ πολὺτιμον γράμμα σου γνώρισα τὴ φημισμένη ὑπεροχὴ σου, καί διαβάζοντας αὐτὰ ποὺ μᾶς γράφεις διέγνωσα τὴν καλὴ σου ψυχὴ. Γιατί, τὸ νά χρησιμοποιοῦσιν γιὰ μένα τὸν ἁμαρτωλὸ τέτοια τιμητικὰ λόγια καί νά ἐπιθυμοῦν νά δεῖς τὸ εὐτελὲς πρόσωπό μου καί νά ἀκούσιν λόγια σωτήρια, εἶναι γνώρισμα ἀνθρώπου θείου, καί ψυχῆς ποὺ ποθεῖ

καὶ ψυχῆς ἐπιποθούσης Θεόν. Καὶ ὡς θαυμαστά τὰ ἔργα τοῦ μεγάλου
καὶ μόνου Θεοῦ ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν, ὅτι ἐκάλεσέ σε ἐξ ἔθνους οὐχ
ὁσίου εἰς τὴν σεπτὴν ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας αὐτοῦ τηλικούτω, δο-
κοῦντι μὲν ἀκουσίῳ, αὐθαιρέτῳ δ' ὅτι μάλιστα, σὺν τοῖς συνεξελθοῦσιν
5 ἀρχιερεῦσιν ἐπέιπερ ἄλλως οὐ δεδοκίμασται τῇ θείᾳ οἰκονομίᾳ ἀφαρ-
πάσαι ὑμᾶς τῆς ἀθεότητος Ὡ τῆς θαυμαστῆς κλήσεως! ὦ τῆς ἐπαι-
νετῆς ἀπολυτρώσεως! ἠνέχθης ἐκ σκότους εἰς τὸ θαυμαστόν αὐτοῦ
φῶς, ἀπεκδυσάμενος τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, σὺν τοῖς ἀτόποις καὶ
ἐθνικοῖς λογισμοῖς τε καὶ πράξεσιν, ἐνεδύσω τὸν Χριστόν, Χριστιανὸς
10 ἀντ' ἐθνικοῦ χρηματίζων, υἱὸς φωτὸς καὶ ἡμέρας, ἀνθ' υἱοῦ σκότους
καὶ νυκτὸς ἀσεβείας, ἓνα Θεὸν σέβων, τὸν ἐν Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἁγίῳ
Πνεύματι π. προσκυνούμενον, πεφευγῶς τῆς πολυθεΐας καὶ Βουλγαρι-
κῆς εἰδωλολατρίας τὴν δυσσέβειαν εἶτα καὶ ὁμολογῶν τὸν ἓνα τῆς
ἁγίας Τριάδος, αὐτὸν τὸν Υἱὸν καὶ Λόγον τοῦ Θεοῦ, δι' ὑπερβάλλον
15 ἔλεος τοῦ καθ' ἡμᾶς γένους, ἄνθρωπον γεγενῆσθαι ὅμοιον ἡμῖν κατὰ
πάντα, μετὰ καὶ τοῦ εἶναι τὸν αὐτὸν Θεὸν τέλειον. Θεὸς γὰρ ὁ Πατήρ,
Θεὸς καὶ Υἱός, Θεὸς καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον εἷς Θεός, οὐ τρεῖς θεοί,
ἅπαγε· τὸ μὲν, διὰ τὴν μίαν θεότητα, τὸ δὲ διὰ τὰ τρία πρόσωπα. Αὕτη
ἡ ἀληθινὴ πίστις τῶν Χριστιανῶν, καταργοῦσα πᾶσαν πλάνην καὶ
20 αἵρεσιν.

Ἐπειδὴ δὲ διπλοῦς ὁ Χριστός, καθὸ Θεὸς τέλειος καὶ ἄνθρωπος
τέλειος, τὸ μὲν ὡς ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθεὶς πρὸ αἰώνων, ὡς ἐξ ἡλίου
ἀπαύγασμα, τὸ δὲ ἐκ τῆς μητρὸς ἐπ' ἐσχάτων τῶν χρόνων, ὡς ἡ καθ'
ἡμᾶς γέννησις, μᾶλλον δὲ ὑπὲρ ἡμᾶς, ἐπειδὴ παρθένος ἡ τεκοῦσα καὶ
25 πρὶν καὶ ἐν τῇ τίκτειν καὶ μετὰ τὸ τίκτειν, ἐφ' οἷς καὶ Θεοτόκος ὡς ἀλη-
θῶς καὶ νενόηται καὶ προσηγόρευται. Διὰ τοῦτο, ὥσπερ κατὰ τὸν Πα-
τέρα ἀπερίγραπτος, οὕτω καὶ κατὰ τὴν μητέρα ἐν πίνακι περιγραφό-
μενος καὶ ἡ περιγραφή αὐτοῦ, ἥτοι ἡ εἰκὼν, προσκυνητὴ καὶ σεβα-
στή, ἐν ἣ βλέπεται ὑφ' ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν οἷαν μορφήν ἀνέλαβε καὶ
30 δεδοξολόγηται ὡς ὅμοιος ἡμῖν κατὰ πάντα γεγονώς, πλὴν ἁμαρτίας,
καταργήσας πᾶν εἰδωλικὸν ὁμοίωμα, ἐφ' ᾧ ἄλλυτο λατρεῦον, ἐξ
ἡμερῶν αἰῶνος, τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων. Ὁ γοῦν μὴ καταδεχόμενος

μέ θερμη τὸν Θεό. Καὶ πραγματικὰ εἶναι πολὺ θαυμαστὰ τὰ ἔργα τοῦ μεγάλου καὶ μόνου Θεοῦ ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν, γιατί σέ κάλεσε ἀπὸ ἔθνος ὄχι εὐσεβές, στή σεβάσιμα ἐπίγνωση τῆς ἀλήθειάς του, τόσο μεγάλου, πὺ φαινόταν βέβαια νὰ μὴ θέλεις, ἀλλὰ τὸ ἔκανες μὲ τὴ θέλησή σου, μαζὶ μὲ τοὺς ἀρχιερεῖς πὺ βγῆκαν μαζὶ σου, γιατί ἡ θεία οἰκονομία δὲν προσπάθησε νὰ σέ ἀρπάξει ἀλλιῶς ἀπὸ τὴν ἀθεΐα. Τί θαυματουργικὴ ἀλήθεια κλήση! τί ἀξιέπαινη ἀπολύτρωση! Ὁδηγήθηκες ἀπὸ τὸ σκοτάδι στὸ θαυμαστὸ φῶς του, ἀφοῦ ἀπέβαλες τὸν παλαιὸ ἄνθρωπο, μαζὶ μὲ τοὺς ἀπρεπεῖς καὶ ἔθνικους λογιισμοὺς καὶ τίς πράξεις, καὶ φόρεσες τὸν Χριστό, καὶ ἀπὸ ἔθνικὸς ἔγινες Χριστιανός, υἱὸς τοῦ φωτὸς καὶ τῆς ἡμέρας, ἀπὸ υἱὸς τοῦ σκότους καὶ τῆς νύχτας τῆς ἀσέβειας, πιστεύοντας ἕνα Θεό, ὁ ὁποῖος προσκυνεῖται στὸ πρόσωπο τοῦ Πατέρα καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, φεύγοντας ἀπὸ τὴν πολυθεΐα καὶ τὴν ἀσέβεια τῆς Βουλγαρικῆς εἰδωλολατρίας. Καὶ ἔπειτα ὁμολογώντας τὸν ἕνα τῆς ἁγίας Τριάδας, τὸν ἴδιο τὸν Υἱὸ καὶ Λόγο τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος ἀπὸ ὑπερβολικὴ εὐσπλαγχνία πρὸς τὸ γένος μας, ἔγινε ἄνθρωπος ὅμοιος μὲ μᾶς ὡς πρὸς ὅλα, ἐνῶ ταυτόχρονα ὁ ἴδιος εἶναι καὶ Θεὸς τέλειος, καθόσον Θεὸς εἶναι ὁ Πατέρας, Θεὸς καὶ ὁ Υἱός, Θεὸς καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιο. Ἐνας Θεός, ὄχι τρεῖς θεοί, μακριὰ μὰ τέτοια σκέψη, τὸ ἕνα ἐπειδὴ εἶναι μία ἡ θεότητα, καὶ τὸ ἄλλο ἐπειδὴ τὰ πρόσωπα εἶναι τρία. Αὕτη εἶναι ἡ ἀληθινὴ πίστη τῶν Χριστιανῶν, ἡ ὁποία καταργεῖ κάθε πλάνη καὶ αἵρεση.

Ἐπειδὴ ὁ Χριστὸς εἶναι διπλός, ἀφοῦ εἶναι Θεὸς τέλειος, καὶ ἄνθρωπος τέλειος, τὸ πρῶτο ἐπειδὴ γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Πατέρα προαιώνια, ὅπως ἡ ἀκτίνα ἀπὸ τὸν ἥλιο, καὶ τὸ ἄλλο ἐπειδὴ γεννήθηκε ἀπὸ τὴ μητέρα του κατὰ τὰ τελευταῖα χρόνια, ὅπως γίνεται καὶ ἡ δική μας γέννηση, ἡ καλύτερα κατὰ τρόπο ἀνώτερο ἀπὸ τὴ δική μας, ἐπειδὴ ἐκείνη πὺ τὸν γέννησε ἦταν παρθένος, καὶ πρὶν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν κύηση καὶ μετὰ τὸν τοκετό, ἔξαιτίας τῶν ὁποίων καὶ νοεῖται καὶ ὀνομάζεται ἀληθινὴ Θεοτόκος. Γι' αὐτό, ὅπως ὡς πρὸς τὸν Πατέρα εἶναι ἀπεριγραφίτος, ἔτσι καὶ ὡς πρὸς τὴν μητέρα περιγράφεται σὲ πίνακα, καὶ ἡ περιγραφή του αὕτη, δηλαδὴ ἡ εἰκόνα, εἶναι προσκυνητὴ καὶ σεβαστὴ, στήν ὁποία ἀπὸ μᾶς τοὺς Χριστιανούς βλέπεται μὲ τὴ μορφὴ πὺ προσέλαβε καὶ δοξολογήθηκε, ἐπειδὴ ἔγινε ὅμοιος μὲ μᾶς σὲ ὅλα, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἁμαρτία, καταργώντας κάθε εἰδωλικὸ ὁμοίωμα, ἀπὸ τὸ ὁποῖο χάθηκε λατρεύοντάς το ἀπὸ τίς ἀρχές τοῦ κόσμου τὸ ἀνθρώπινο γένος. Αὐτὸς λοιπὸν πὺ δὲν

αὐτὸν εἰκονίζεσθαι, ὡς καλὴ φίλε, ἀπαναίνεται αὐτοῖς πράγμασι, κἂν λόγῳ συγκατατίθεται, γενέσθαι τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπον, καὶ ὁ μὴ προσκυνῶν αὐτοῦ τὴν ἁγίαν εἰκόνα, μὴ προσκυνεῖν αὐτὸν ἀποδέξεται, κἂν ὁμολογῇ προσκυνεῖν Ἡ γὰρ τῆς εἰκόνας αὐτοῦ τιμὴ ἐπὶ 5 τὸ πρωτότυπον διαβαίνει, ὥσπερ καὶ ἡ ἄρνησις αὐτῆς εἰς αὐτὸν τὴν ἄρνησιν ἀναπέμπει. Ἐπεὶ οὖν, ὡς μανθάνω, οὕτω καὶ αὐτὸς πέποιθας, καὶ διὰ τοῦτο στέλλῃ τῆς κοινωνίας τῶν Εἰκονομάχων, χαίρω καὶ συγχαίρω σοι, εὐχαριστῶ καὶ συνευχαριστῶ σοι, ὅτι ὄρας τὴν ἀλήθειαν, καὶ τοι ὀψμαθῆς ὢν καὶ ἀρτιγέννητος υἱὸς Θεοῦ. Καὶ μὴ τοι θαυμά- 10 σης ὅτι καὶ ἐν Χριστιανοῖς εἰσέρχεται πλάνη. Ὅπου γὰρ ἡ σωτηρία, ἐκεῖ τρέχει ὁ δράκων διάβολος ποιῆσαι ἀπώλειαν, καὶ τοῦτο δι' ἐνὸς ἀνθρώπου τοῦ ἐξουσιάζοντος. Ἄρτι γὰρ ἡ πλάνη αὕτη ἐπεισῆχθη ἐν τοῖς Χριστιανοῖς. Ἐπεὶ ἐξ αἰῶνος ἡ Χριστοῦ εἰκὼν, τῆς τε Θεσιῶκου καὶ τῶν ἁγίων αὐτοῦ.

15 Ταῦτά σοι, δέσποτα τιμιώτατε, ὡς παρὰ Θεοῦ κινηθεῖς, κἂν ἁμαρτωλός εἰμι, ἐφθελγξάμην πρὸς θεβαίωσιν τῆς πίστεώς σου, ἐπειδὴ ἀδελφός σὺ ἡμέτερος, καὶ οὐ ξένος, καθὼς εἶρηκας. Εἰ δὲ ξένος τοῦ κόσμου, εὖ ἂν ἔχοι. Καὶ ἡμεῖς γὰρ οἱ ταπεινοὶ τὸ αὐτὸ ἔχομεν, καὶ διὰ τοῦτο ἔσμεν ἀπερρομμένοι ἐνταῦθα διὰ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. Καὶ μα- 20 κάριος εἰ πιστεῦων εἰς Χριστὸν ὀρθῶς, καὶ πάντα δεύτερα ὑπὲρ αὐτοῦ ἠγούμενος. Ἰδέσθαι δὲ ἀλλήλους δύσκολον διὰ τὴν ἐξουσίαν, εἰ μὴ τι Θεὸς κελεύει καθ' ὃν οἰκονομήσει τρόπον. Μεμνηῆσθαι δέ σου οὐ διαλειψόμεθα, καὶ ἀγαπᾶν σε ὡς ἀδελφὸν ἡμῶν, ὃν ποτε οὐκ ἐγνωρίσαμεν ἀπὸ σαρκὸς καὶ αἵματος, νῦν δὲ ἀπὸ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἔχομεν 25 ὡς σύγγονον, ἀποτεχθέντες ἀμφότεροι ἐκ μητρὸς τῆς νιοθετικῆς κολυμβήθρας τοῦ βαπτίσματος. Εἰρήνη σοι, φίλε καὶ ἀδελφὲ καὶ δέσποτα, εἰρήνη καὶ τῷ οἴκῳ σου καὶ πᾶσι τοῖς διαφέρουσί σοι, ἀπὸ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

ΡΞΔ' (164) – Ἀρχιμανδρίτη Γοθθίας.

30 Χάριν ὁμολογοῦμεν τῷ ἁγίῳ Θεῷ, ὅτι ἠξιώθημεν δέξασθαι γράμματα ἀγαπητικὰ τῆς δσιότητος ὑμῶν· οὐ μὴν χρῆζομεν ἀπολογίας διὰ τὴν βραδύτητα. Τίνες γὰρ ἡμεῖς οἱ εὐτελεῖς, ἢ τίνος ἔνεκεν ὅλως τὸ τῆ ἡμετέρα οὐθενότητι ἀναφέρειν ὑμᾶς περὶ τῶν συγκινοῦντων ὑμᾶς

δέχεται νὰ εἰκονίζεται αὐτός, καλέ μου φίλε, ἀπαρνεῖται ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ πράγματα, ἔστω καὶ ἂν μὲ τὰ λόγια συγκατατίθεται, ὅτι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἔγινε ἄνθρωπος, καὶ ὁποῖος δὲν προσκυνᾷ τὴν ἅγια εἰκόνα του, ἀποδέχεται ὅτι δὲ τὸν προσκυνᾷ, ἔστω καὶ ἂν ὁμολογεῖ ὅτι τὸν προσκυνᾷ. Γιατὶ ἢ τιμὴ τῆς εἰκόνας του μεταβαίνει στὸ πρωτότυπο, ὅπως καὶ ἡ ἄρνηση τῆς προσκύνησης μεταδιβάζει τὴν ἄρνηση σ' αὐτόν. Ἐπειδὴ λοιπόν, ὅπως μαθαίνω, ἔτσι πιστεύεις καὶ σύ, καὶ γι' αὐτὸ ἀποφεύγεις τὴν κοινωνία μὲ τοὺς Εἰκονομάχους, χαίρομαι καὶ σὲ συγχαίρω, εὐχαριστῶ τὸν Θεὸ καὶ εὐχαριστῶ καὶ σένα, γιατί βλέπεις τὴν ἀλήθεια, ἂν καὶ διδάχθηκες σὲ μεγάλη ἡλικία καὶ εἶσαι νεογέννητος υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Καὶ μὴν ἀπορήσεις βέβαια πὺ καὶ μέσα στοὺς Χριστιανούς εἰσχωρεῖ ἡ πλάνη. Γιατὶ ὅπου εἶναι ἡ σωτηρία, ἐκεῖ τρέχει καὶ ὁ δράκος διάβολος, γιὰ νὰ προκαλέσει ἀπώλεια, καὶ αὐτὸ γίνεται μὲ ἕναν ἄνθρωπο πὺ ἐξουσιάζει. Γιατὶ αὐτὴ ἡ πλάνη τελευταία εἰσχώρησε μέσα στοὺς Χριστιανούς, ἐνῶ ἡ εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ, τῆς Θεοτόκου καὶ τῶν ἁγίων του ὑπάρχουν ἀπὸ αἰῶνες.

Αὐτὰ, τιμώτατε δέσποτα, σοῦ τὰ εἶπα ὡς παρακινημένος ἀπὸ τὸν Θεό, ἂν καὶ εἶμαι ἁμαρτωλός, γιὰ νὰ ἀσφαλίσω τὴν πίστη σου, γιατί εἶσαι δικός μας ἀδελφός καὶ ὄχι ξένος, ὅπως εἶπες. Ἄν εἶσαι ξένος τοῦ κόσμου, ἔχει καλῶς. Γιατὶ καὶ ἐγὼ ὁ ταπεινὸς τὸ ἴδιο εἶμαι, καὶ γι' αὐτὸ βρίσκομαι παραπεταμένος ἐδῶ γιὰ τὸν λόγο τοῦ Θεοῦ. Καὶ εἶσαι μακάριος πὺ πιστεύεις στὸν Χριστὸ σωστὰ, καὶ θεωρεῖς τὰ πάντα δευτερεύοντα γὰ χάρι του. Ὅμως τὸ νὰ δοῦμε ὁ ἕνας τὸν ἄλλο εἶναι δύσκολο ἐξαιτίας τῆς ἐξουσίας, ἐκτὸς καὶ ἂν τὸ ἐπιτρέψει ὁ Θεὸς μὲ ὅποιον τρόπο ἐκεῖνος οἰκονομήσει. Δὲν θὰ παραλείψω ὅμως νὰ σὲ θυμᾶμαι καὶ νὰ σὲ ἀγαπῶ ὡς ἀδελφὸ μου, τὸν ὁποῖο δὲν γνώρισα ποτὲ σωματικά, τώρα ὅμως μὲ τὸ ἅγιο Πνεῦμα σὲ ἔχω ὡς ἀδελφὸ, ἀφοῦ ἔχουμε καὶ οἱ δύο γεννηθεῖ ἀπὸ υἰοθετημένη μητέρα, τὴν κολυμβήθρα τοῦ βαπτίσματος. Εἰρήνη σὲ σένα, φίλε καὶ ἀδελφὲ καὶ δέσποτα, εἰρήνη καὶ στὴν οἰκογένειά σου καὶ σὲ ὅλους ὅσους σὲ ἐνδιαφέρουν ἀπὸ τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸ καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα.

164. Στὸν ἀρχιμανδρίτη τῆς Γοθθίας.

Εὐχαριστῶ τὸν ἅγιο Θεό, γιατί ἀξιώθηκα νὰ δεχθῶ γράμματα ἀγάπης τῆς ὁσιότητάς σου, ἀλλ' ὅμως δὲν ἔχω ἀνάγκη ἀπολογίας γιὰ τὴν καθυστέρηση. Γιατὶ ποιὸς εἶμαι ἐγὼ ὁ τιποτένιος, ἢ γιὰ ποιὸν λόγο γενικά νὰ ἀποδίδετε στὴ δική μου μηδαμινότητα τὰ ἀναγκαῖα πὺ σᾶς

ἀναγκαίῳ; Ὅμως, ἐπειδὴ μετριόφρονες τυγχάνοντες, οἴδατε καὶ τοῖς ἐλαχίστοις συμπεριφέρεσθαι, εἰκότως καὶ αὐτοὶ γεγράφατε, καὶ ἡμεῖς ἐδιδάχθημεν, οὐ μόνον ὅσα ἢ ἐπιστολή, ἀλλὰ καὶ ὅσα οἱ ταύτην ἐπιφερόμενοι αἰδεσιμώτατοι ἀδελφοὶ καὶ πατέρες ἐδίδαξαν, καθ' ὧν πάντων ὁ Θεὸς ἡμῶν ὑπερασπιστής, καὶ τῶν ἐπιφερομένων ἀλογίστως αἰτιαμάτων διαλλακτής. Συνεισοίσομεν δὲ καὶ ἡμεῖς οἱ ταπεινοί, εἴ ποτε λόγος γένοιτο τὰ παρ' ἐν τοῖς φθάζουσιν ἐνδιαβάλλειν, οὐ χάριν ὑμῖν καταβαλλόμενοι, ἀλλὰ τὸ κεχωρηστικόν τῇ ἀγάπῃ ἀποπληρώσαντες, οὐ χάριν ἠναγκάσθημεν ἐπιστεῖλαι καὶ τῷ θεοφιλεστάτῳ πατρι καὶ ἀρχιερεῖ κυρίῳ Φιλαρέτῳ, εἴ γε καὶ προσδεχθεῖη ἢ παράκλησις ἡμῶν τῶν ταπεινῶν, συνδέουσα τὰ πρὸς εἰρήνην, ἧς οὐδὲν λυσιτελέστερον, καὶ ἐφ' ἧς Χριστοῦ μαθηταὶ οἱ ἀπ' αὐτοῦ κεκλημένοι ὀφείλουσι χαρακτηρίζεσθαι. Ταῦτα ὡς ἐν κεφαλαίῳ περὶ τῶν κατεπειγόντων.

Ἐπεὶ δὲ τῶν ἄλλων, τί καὶ ἐπεξητήθημεν ὅλως ἀποκριθῆναι, ἐχόντων ὑμῶν τῶν θεοδιδάκτων τὴν θεοχάρακτον βίβλον τοῦ μεγάλου Βασιλείου, διδάσκουσιν τοῦ μοναδικοῦ, εἴτ' οὖν κοινοδιακοῦ βίου, τὰ σωτήρια καὶ ὀνησίφορα, ἧς χωρὶς οὐκ ἔστιν οὔτε καθοδηγήσαι θεοπρεπῶς, οὔτε καθοδηγηθῆναι λυσιτελῶς, καὶ ἄρχοντα καὶ ἀρχόμενον; Ἐκεῖνος ἐρωτώμενος ἐπὶ πάσῃ ὑποθέσει καὶ ἀφορμῇ τῆς ἐν κοινοδίῳ ἱερᾷ ζωῆς, διὰ Πνεύματος ἁγίου ἀποκρίνεται, καὶ ὁ ἐκεῖνόςτοις στοιχῶν, ἐστοίχησε τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, ὁ δ' αὐτῷ ἀπειθῶν, ἠπειθήσθη τῷ ἐν αὐτῷ φθεγξαμένῳ Χριστῷ. Τὰ γοῦν συμπίπτοντα ἐξ ἀπροσεξίας τοῖς ἀδελφοῖς σφάλματα, οὐκ ἐξὸν ἐπὶ λαϊκῶν προσώπων κρίνεσθαι, καὶ αὐτὸς ὁ ἱερός Ἀπόστολος βοᾷ: «Τολμᾷ τις ὑμῶν, πράγμα ἔχων πρὸς τὸν ἔτερον, κρίνεσθαι ἐπὶ τῶν ἀδίκων καὶ οὐχὶ ἐπὶ τῶν ἁγίων;». Καὶ μεθ' ἕτερα: «Οὕτως οὐκ ἔστι ἐν ὑμῖν σοφὸς οὐδὲ εἷς ὃς δυνήσεται ἀνακρίναι ἀνά μέσον τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, ἀλλὰ ἀδελφὸς μετὰ ἀδελφοῦ κρίνεται, καὶ τοῦτο ἐπὶ ἀπίστων;». Ἴσον δὲ τῶν ἀπίστων ἐστὶ τὸ ἐπὶ τῶν λαϊκῶν τὰ τῶν μοναχῶν ἐξετάζεσθαι, καὶ ἀνοίγειν θύραν, οἷς ἀθέμιτον παρακίπτειν εἰς τὰ ἡμέτερα· καὶ τοῦτο ἀπάδον ἐστὶ παντάπασι καὶ ἀσύμφωρον τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ.

Περὶ ἀποταγῆς καὶ ἀποκάρσεως, ἐπειδὴ καὶ τούτου λόγος, οὔτε τὸ ἀποσεῖσθαι ἀκίνδυνον (φησὶ γάρ, «Τὸν ἐρχόμενον πρὸς με, οὐ μὴ

συγκινοῦν. Ὅμως, ἐπειδὴ εἶστε μετριόφρονες καὶ γνωρίζετε νὰ συμπεριφέρεστε στοὺς κατωτέρους, δικαιολογημένα καὶ σεῖς μοῦ γράψατε, καὶ ἐγὼ πληροφορήθηκα, ὄχι μόνο ὅσα ἀναφέρει ἡ ἐπιστολή, ἀλλὰ καὶ ὅσα μοῦ ἀνάφεραν οἱ αἰδεσιμώτατοι ἀδελφοί καὶ πατέρες πού μοῦ τὴν ἔφεραν, πρὸς τοὺς ὁποίους ὁ Θεός μας εἶναι ὑπερασπιστὴς ὅλων, καὶ συνδιαλλακτὴς ἐκείνων πού ἀσυλλόγιστα ἐκτοξεύουν κατηγορίες. Θὰ συνεισφέρω ὅμως καὶ ἐγὼ ὁ ταπεινός, ἐὰν γίνῃ κάποτε λόγος, τὰ σχετικὰ μὲ αὐτοὺς πού φθάνουν νὰ σᾶς διαβάλλουν, ὄχι κἀνοντάς σας χάρη, ἀλλὰ ἐξοφλώντας τὸ χρέος μου στὴν ἀγάπη, ἐξαιτίας τοῦ ὁποίου ἀναγκάστηκα νὰ γράψω καὶ στὸν θεοφιλέστατο πατέρα καὶ ἀρχιερέα κύριο Φιλάρετο, ἐὰν βέβαια γίνῃ ἀποδεκτὴ ἡ παράκληση ἐμοῦ τοῦ ταπεινοῦ, ὡς σύνδεσμος εἰρήνης, ἀπὸ τὴν ὁποία δὲν ὑπάρχει τίποτε πιὸ ὠφέλιμο, καὶ γιὰ τὴν ὁποία ὀφείλουν νὰ χαρακτηρίζονται αὐτοὶ πού ἀπὸ τὸν ἴδιο ὀνομάστηκαν ;ιαθητὲς τοῦ Χριστοῦ. Αὐτὰ σὰν ἀρχὴ γιὰ τὰ κατεπείγοντα.

Γιὰ τὰ ἄλλα ὅμως, γιατί γενικὰ μοῦ ζητήθηκε νὰ ἀπαντήσω, ἀφοῦ σεῖς οἱ θεοδίδακτοι ἔχετε τὴ θεοχάρακτη βίβλο τοῦ μεγάλου Βασιλείου, ἡ ὁποία διδάσκει τοῦ μοναχικοῦ, δηλαδή τοῦ κοινοδιακοῦ βίου, τὰ σωτήρια καὶ ὠφέλιμα, χωρὶς τὴν ὁποία βίβλο δὲν εἶναι δυνατὸν οὔτε νὰ καθοδηγήσει ὅπως πρέπει στὸν Θεό, οὔτε νὰ καθοδηγηθεῖ ἐπωφελῶς καὶ ὁ ἀρχοντας καὶ ὁ ἀρχόμενος; Ἐκεῖνος ἐρωτῶμενος γιὰ κάθε ὑπόθεση καὶ ἀφορμὴ τῆς κοινοδιακῆς ἱερῆς ζωῆς, ἔχει ἀπαντήσει μὲσω τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ ἐκεῖνος πού συμβαδίζει μὲ ἐκεῖνον, συμβάδισε μὲ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, ἐνῶ ἐκεῖνος πού δὲν ὑπακούει σ' αὐτόν, δὲν ὑπακούει στὸν Χριστὸ πού μίλησε μὲσω αὐτοῦ. Τὰ σφάλματα λοιπὸν πού ἀπὸ ἀπροσεξία συμβαίνουν στοὺς ἀδελφούς, δὲν ἐπιτρέπεται νὰ κρίνονται ἀπὸ πρόσωπα λαϊκά. Καὶ ὁ ἴδιος ὁ ἱερός Ἀπόστολος φωνάζει· «Τολμᾶ κανεὶς ἀπὸ σᾶς πού ἔχει κάποια διαφορὰ μὲ ἄλλον νὰ κρίνεται ἀπὸ τοὺς ἐθνικούς καὶ ὄχι ἀπὸ τοὺς ἁγίους;»⁵. Καὶ ὕστερα ἀπὸ ἄλλα· «Τόσο πολὺ δὲν ὑπάρχει μεταξὺ σας οὔτε ἓνας συνετός, πού νὰ μπορέσει νὰ κρίνει μεταξὺ τῶν ἀδελφῶν του, ἀλλὰ ἀδελφὸς δικάζεται ἀπὸ ἀδελφόν, καὶ μάλιστα ἀπὸ ἀπίστους;»⁶. Εἶναι ἴδιο μὲ τοὺς ἀπίστους, τὸ νὰ ἐξετάζονται ἀπὸ λαϊκοὺς τὰ θέματα τῶν μοναχῶν, καὶ νὰ ἀνοίγετε πόρτα, σ' αὐτοὺς πού δὲν εἶναι σωστό, νὰ ἐπεμβαίνουν στὰ δικὰ μας, πράγμα πού εἶναι τελείως ἀνάρμοστο καὶ ἀσύμφορο γιὰ τὴν Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ.

Ἐπειδὴ γίνεταί λόγος καὶ γιὰ τὴν ἀπάρνηση τοῦ κόσμου καὶ τὴν κουρά, δὲν εἶναι ἀκίνδυνο τὸ νὰ ἀπορρίπτουμε αὐτὰ (γιατὶ λέγει, «Αὐ-

ἐκβάλλω ἔξω»), οὔτε τὸ προσιέσθαι ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε καὶ ἀποκείρειν ἀνεπιστημόνως ὄσιον. «Εἰ γὰρ οὐδεὶς στρατευόμενος ἐμπλέκεται ταῖς τοῦ βίου πραγματείας, ἵνα τῷ στρατολογήσαντι ἀρέσῃ», καθὰ γέγραπται, πόσα δὴ οὖν μᾶλλον ἐπὶ τῆδε τῇ θεολέκτῳ στρατιᾷ; Πᾶσιν ἀπο-
 5 τάξασθαι δεῖ, πάντων ἀπογυμνωθῆναι χρή, πάντων ἀπορραγῆναι δέον, καὶ σχέσεων καὶ οἰκείων καὶ φίλων καὶ συγγενῶν καὶ τοῦ σύμπαντος κόσμου κατὰ διάθεσιν ξενωθῆναι, τόν γε ὡς ἀληθῶς ἀκολουθεῖν μέλλοντα τῷ Χριστῷ, εἴθ' οὕτω στοιχηθῆναι καὶ διαπλασθῆναι τὴν θεοστοιχῆ καὶ θεόπλαστον μοναδικὴν ἔξιν, καὶ πειῶραν δόντα καὶ
 10 βάσανον ἀρετῆς, οὕτως εἰσαχθῆναι τῇ μαρτυρίᾳ τῶν πολλῶν εἰς τὴν μοναχικὴν τελείωσιν, καὶ ἓνα γενέσθαι τῶν τοῦ Χριστοῦ προβάτων. Ἀμνήτως δὲ καὶ ἀμαθῶς, ὡς ἀπήγγελλται ἡμῖν, ἀποκείρεσθαι, ἐπικίνδυνον καὶ ὑλεθριώτατον, καὶ τῷ χειρομένῳ καὶ τῷ κείροντι. Ἀλλὰ γὰρ καὶ ἀποσηματίζειν μοναχόν, ἴσον ἐστὶ τῷ ἀποβαπτίζεσθαι. Ὅλως το-
 15 λμᾶται τοῦτο γίνεσθαι φρικτόν ἐστι καὶ ἀκουόμενον. Εἰ δὲ μετὰ τοῦ δεόντως ἀποκεῖραι, ἐπειδὴ ὑπονοστοῦσί τινες πρὸς τὰ χεῖρονα, τοὺς τοιούτους ἐπιμένοντας τῇ κακίᾳ, καὶ μὴ ἰωμένους ἑαυτοὺς ἐν τοῖς ψυχικοῖς ἀρρωστημασιν, ἐκκόπτεσθαι χρὴ τῆς ἀδελφότητος, καθ' ὁμοίωσιν τῶν σεσηπότητων μελῶν, ὡς ἂν μὴ τῇ συνεχείᾳ καὶ τὸ ὑγιὲς βλάπτειτο.
 20 το. Φησὶ γὰρ ὁ Κύριος «Συμφέρει σοι ἵνα ἐν τῶν μελῶν σου ἀποκοπῆ, καὶ μὴ ὅλον τὸ σῶμά σου βληθῆ εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός». Ἐὰν δὲ ἄλλῳ δυνατὸν ἢ τὸν ἐκκοπέντα προσήκασθαι κατὰ φιλανθρωπίας τρόπον, οὐκ ἔξω τοῦ εἰκότος, εἴ γε εὐρεθείη ἐπιστημονικώτερος ἰατρεύειν, ἀλλὰ μὴ ἀπολλυμένων συμπεριφερόμενος. Οἱ δὲ ἄλλως κου-
 25 φότατοι, ἀποπηδῶντες τοῦ κοινοδίου, ἀπρόσδεκτοι ἔστωσαν ταῖς ἄλλαις ἀδελφότησιν, ἵνα συνασπισμὸς ἢ καὶ συμφωνία κατὰ πάντα τοῖς πᾶσι, καὶ μὴ ὑπ' ἀλλήλων τὰ ἀλλήλων καταλύοντες σπουδάσματα, ἐξ ὧν οὐ κεφαλὴ ὁ Χριστός, ὁ τῇ εἰρήνῃ συνδέων τὰ πάντα, ἀλλὰ τίς ἀπευκταῖον καὶ λέγειν. Δουῶλον δὲ ἔχειν μοναχόν εἰς μοναστήριον,
 30 τοσοῦτον ξένον, ὡς καὶ τὸ ἔχειν γυναῖκα: ἀμφότερα γὰρ τῆς παρακοῆς

7. Ἰω. 6, 37.

8. Β' Τιμ. 2, 4.

9. Ματθ. 5, 29.

τὸν ποὺ ἔρχεται σὲ μένα, δὲν θὰ τὸν βγάλω ἔξω»⁷⁾, οὔτε εἶναι σωστὸ καὶ τὸ νὰ προσερχόμαστε ἀπλᾶ καὶ ἀβασάνιστα, ἢ νὰ προβαίνουμε σὲ κουρὰ χωρὶς ἐπισταμένη ἔξεταση. Γιατί, «Ἐὰν κανένας στρατιώτης δὲν ἐμπλέκεται στὶς ὑποθέσεις τῆς ζωῆς, γιὰ νὰ γίνει ἀρεστὸς σ' ἐκεῖνον ποὺ τὸν ἐπιστράτευσε»⁸⁾, ὅπως εἶναι γραμμένο, πόσο περισσότερο λοιπὸν πρέπει σ' αὐτὴν τὴν ἐπιλεγμένη ἀπὸ τὸν Θεὸ στράτευση; Πρέπει αὐτὸς ποὺ πραγματικᾶ πρόκειται νὰ ἀκολουθήσει τὸν Χριστὸ νὰ τὰ ἀπαρνηθεῖ ὅλα, καὶ νὰ ἀπογυμνωθεῖ ἀπὸ ὅλα, πρέπει ν' ἀποκοπεῖ ἀπὸ ὅλα, καὶ ἀπὸ σχέσεις, καὶ ἀπὸ γνωστούς καὶ ἀπὸ φίλους καὶ ἀπὸ συγγενεῖς, καὶ νὰ ἀποξενωθεῖ ἀπὸ ὅλον τὸν κόσμον ὡς πρὸς τὴ διάθεση, καὶ ἔτσι νὰ συμπορευθεῖ καὶ νὰ διαπλασθεῖ σύμφωνα μὲ τὴν καθορισμένη καὶ πλασμένη ἀπὸ τὸν Θεὸ μοναχικὴ συνήθεια, καὶ ἀφοῦ δώσει δείγματα ὀρθῆς πορείας καὶ δοκιμαστῆ στὴν ἀρετὴ, τότε νὰ προχωρήσει, μὲ τὴ μαρτυρία πολλῶν, στὴν μοναχικὴ ὀλοκλήρωση, καὶ νὰ γίνει ἓνα ἀπὸ τὰ πρόβατα τοῦ Χριστοῦ. Τὸ νὰ προχωρεῖ κάποιος ἐπὶ τὴν κουρὰ ἀμύητος καὶ ἀμαθῆς, εἶναι ἐπικίνδυνον καὶ ὀλέθριον καὶ γι' αὐτὸν ποὺ δέχεται τὴν κουρὰ, καὶ γιὰ ἐκεῖνον ποὺ τὴν κάνει. Ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τὸ νὰ ἀποσχηματίζει κανεὶς μοναχόν, εἶναι ἴδιο μὲ τὸ νὰ τὸν ξεβαπτίζει. Ὡστόσο τολμᾶται αὐτὸ νὰ γίνε-ται, καὶ εἶναι φρικτὸν καὶ ποὺ ἀκούεται. Ἐὰν ὅμως μετὰ τὴν κουρὰ ποὺ γίνεται ὅπως πρέπει, ἐπειδὴ μερικοὶ ἐπιστρέφουν πρὸς τὰ χειρότερα, αὐτοί, ἐφόσον ἐπιμένουν στὴν κακία καὶ δὲν θεραπεύουν τὸν ἑαυτό τους ἀπὸ τὶς ψυχικὰς ἀρρώστιες, πρέπει νὰ ἀποκόπτονται ἀπὸ τὴν ἀδελφότη-τα, ὅπως τὰ σάπια μέλη τοῦ σώματος, γιὰ νὰ μὴ ὑποστῆ βλάβη στὴ συνέ-χεια καὶ τὸ ὑγιὲς σῶμα. Γιατί λέγει ὁ Κύριος· «Σὲ συμφέρει νὰ κρπεῖ ἓνα ἀπὸ τὰ μέλη σου, παρὰ νὰ ριχτεῖ ὀλόκληρον τὸ σῶμα σου στὴ γέεννα τῆς φωτιᾶς»⁹⁾. Ἐὰν ὅμως σὲ ἄλλον εἶναι δυνατὸν νὰ πλησιάσει, ἐκεῖνον ποὺ ἀποκόπηκε, μὲ τρόπο φιλάνθρωπο, αὐτὸ δὲν εἶναι ἔξω ἀπὸ αὐτὸ ποὺ πρέπει, ἐὰν φυσικὰ βρεθεῖ κάποιος πιὸ κατάλληλος στὸ νὰ θεραπεύει, ἀλλὰ νὰ μὴ συμπαρᾶσῃ ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ χάνονται. Ἐκεῖνοι ὅμως ποὺ μὲ ἄλλον τρόπο ἀποσκιρτοῦν εὐκολώτατα ἀπὸ τὸ κοινόβιον, νὰ μὴ γίνονται δεκτοὶ στὶς ἄλλες ἀδελφότητες, ὥστε νὰ ὑπάρχει συνεργασία καὶ συμφωνία σὲ ὅλα ἀπὸ ὅλους, καὶ νὰ μὴ καταλύονται οἱ μεταξὺ σας προσπάθειες τοῦ ἑνὸς ἀπὸ τοὺς ἄλλους, ἀπὸ ἐκείνους ποὺ κεφαλὴ δὲν εἶναι ὁ Χριστός, ὁ ὁποῖος συνδέει τὰ πάντα μὲ εἰρήνην, ἀλλὰ ποιός; Πρέπει νὰ ἀποφεύγουμε καὶ νὰ τὸ ἀναφέρουμε. Τὸ νὰ ἔχουμε δούλον σὲ μοναστήρι εἶναι τόσο πολὺ ξένο, ὅσο καὶ τὸ νὰ ἔχουμε γυναῖκα, γιατί καὶ

εὐρέματα· καὶ τοῖς εἰς τὸ κατ' ἀρχὰς ἀναδραμεῖν ἐφιεμένοις διὰ τῆς μοναδικῆς πολιτείας, καὶ τὴν ἀπήμονα τοῦ παραδείσου ζωὴν μιμεῖσθαι ἐξηλωκόσιν, ἀπόβλητα τὰ προειρημένα. Ταῦτα οὐκ οἴκοθεν, ἀλλ' ἐξ ὧν οἱ θεοφόροι Πατέρες φθέγγοντες, συνειληγότες ὑπομνηστικῶς, 5 ἐφθελγξάμεθα, αἰτούμενοι ὑμᾶς τοὺς πανιέρους προσεύχεσθαι μὴ μόνον λέγειν ἡμᾶς τὰ καλά, ἀλλὰ καὶ πράττειν ἐν Κυρίῳ.

ΡΞΕ' (165) – Γρηγορίῳ τέκνῳ.

Ἐχάρην ἐπὶ τῷ γράμματί σου, τέκνον ἠγαπημένον, ὅτι καὶ ἀστεία ἢ ὁδὸς τῶν ἐν ἄστει, καὶ ὑγείαν προσελάβου ἅμα τῷ ἀδελφῷ Ζωσιμᾷ 10 διὰ τῆς ἀφαιμάξεως, καὶ τᾶλλα ὑμῖν ὅτι κατὰ σκοπὸν ἀπέβη. Ἐπὶ δὲ ταῖς παρὰ τοῦ Ξενοδόχου προτάσεσι, τί ὅτι παρ' ἡμῶν ἐπεζήτησας ἔτι διασάφησιν, ἐγκεκριμένως ἀποκριθεὶς αὐτῷ κατὰ τὴν τῶν θεοφόρων Πατέρων διδασκαλίαν, οὐδὲν περισσότερον ἔχομεν λέγειν τῶν σῶν ἀντιπαραστάσεων. Εἰκαιολογοῦσι δέ, ὡς ἔοικε, καὶ οὐ φιλομαθοῦσιν 15 οἱ ἐπερωτῶντες ὅμως, ἐπειδὴ γέγραπται, «Ἔτοιμοι ὄντες πρὸς ἀπολογίαὶν παντὶ τῷ αἰτοῦντι ὑμᾶς λόγον περὶ τῆς ἐν ὑμῖν ἐλπίδος», ἀποκρινόμεθα καὶ ἡμεῖς τάδε. Τὸ τῶν μοναχῶν σχῆμα παρθενίας ἐστὶν ἐπάγγελμα, καὶ μυστήριόν ἐστι μοναχικῆς τελειώσεως, κατὰ τὴν φωνὴν τοῦ θείου καὶ πανσόφου Διονυσίου. Καὶ τὸ λέγειν τινὰς τό, Πόθεν 20 παρεδόθη τὸ ἀποτάσσεσθαι καὶ γίνεσθαι μοναχόν; οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν εἰπεῖν, ἢ ὅτι, Πόθεν παρεδόθη γίνεσθαι τινὰ Χριστιανόν; Ὁ γὰρ τὸ πρότερον θεσμοθετήσας ἀποστολικῆ παραδόσει, καὶ τὸ δεύτερον ἐξέδωκεν, ἐξ μυστήρια ἐκτεθεικῶς πρῶτον, περὶ φωτίσματος· δεύτερον, περὶ συνάξεως, εἴτ' οὖν κοινωνίας· τρίτον περὶ τελετῆς μύρου· τέταρτον, 25 περὶ ἱερατικῶν τελειώσεων· πέμπτον, περὶ μοναχικῆς τελειώσεως· ἕκτον, περὶ τῶν ἱερῶς κεκοιμημένων. Τί οὖν ἐστὶν τῶν εἰρημένων; ἀμφιδάλλει δηλονότι καὶ περὶ τῶν ἄλλων, μὴ θεοπαραδότως ἔχειν καὶ τῇ τοῦ ἐνὸς ἀναιρέσει, συνανήρηται ἐξ ἀναγκαίου καὶ τὰ λοιπά, καὶ οὔτε ἱερατικὴ τελείωσις, οὔτε τῶν ἱερῶς κεκοιμημένων διατύπωσις 30 εἶεν ἂν, εἴτε μὴ πάρεστιν ἢ μοναχικὴ τελείωσις, καὶ ἐσμὲν ἐθνόφρονες, ἄθεοι ὄντες ἐν τῷ κόσμῳ καὶ ἐλπίδα μὴ ἔχοντες. Τοιοῦτός

10. Α' Πέτρο. 3, 15.

11. Ὃταν ἔγραψε τὴν ἐπιστολὴν ὁ Θεόδωρος Στουδίτης δὲν εἶχε ἀκόμα καθορισθεῖ ὁ ἀριθμὸς τῶν Μυστηρίων, γι' αὐτὸ ἐδῶ ὁ ἐπιστολογράφος ἀναφέρει μόνον τέσσερα ἀπὸ τὰ ἑπτὰ, καὶ προσθέτει σ' αὐτὰ καὶ τὴν μοναχικὴν κουρὰ καὶ τὴν νεκρώσιμη ἀκολουθία.

τὰ δύο εἶναι ἐφευρέσεις τῆς παρακοῆς, καὶ σ' ἐκείνους πού ἐπιθυμοῦν μέ τῇ μοναχικῇ ζωῇ νὰ ἐπιστρέψουν πίσω, στήν ἀρχή τοῦ κόσμου, καὶ ἐπιθυμοῦν νὰ μιμηθοῦν τὴν εὐτυχισμένη ζωὴ τοῦ παραδείσου, ὅλα αὐτὰ πού προαναφέρθηκαν εἶναι ἀπόβλητα. Αὐτὰ δὲν εἶναι δικά μου, ἀλλὰ τὰ εἶπα ἀφοῦ τὰ μάζεψα ἀπὸ αὐτὰ πού λένε οἱ θεοφόροι Πατέρες, καὶ τὰ εἶπα γιὰ νὰ σοῦ τὰ ὑπενθυμίσω, παρακαλώντας ἐσᾶς τοὺς πανίερους νὰ προσεύχεστε γιὰ μένα ὄχι μόνο νὰ λέγω τὰ καλά, ἀλλὰ καὶ νὰ τὰ πράττω μέ τῇ χάρι τοῦ Κυρίου.

165. Στὸ τέκνο του τὸν Γρηγόριο.

Χάρηκα γιὰ τὸ γράμμα σου, ἀγαπητὸ μου τέκνο, γιατί ἡ ζωὴ αὐτῶν πού ζοῦν στήν πόλη εἶναι εὐχάριστη, καὶ βρῆκες τὴν ὑγεία σου μαζί μέ τὸν ἀδελφὸ Ζωσιμᾶ, μέ τὴν ἀφαιμάξη, καὶ ὅλα τὰ ἄλλα σὲ σᾶς ἔγιναν σύμφωνα μέ τὸν σκοπό σου. Ὅσο γιὰ τίς ἐρωτήσεις τοῦ ξενοδόχου, γιατί ζήτησες ἀπὸ μένα περισσότερη διασάφηση; Ἀφοῦ ἀπάντησες σ' αὐτὸν μέ τρόπο ἐγκεκριμένον ἀπὸ τὴ διδασκαλία τῶν θεοφόρων Πατέρων, ἐγὼ δὲν ἔχω νὰ πῶ τίποτε περισσότερο ἀπὸ τίς δικές σου ἀπαντήσεις. Φαίνεται δηλαδή ὅτι ματαιολογοῦν καὶ δὲν θέλουν νὰ μάθουν αὐτοὶ πού ρωτοῦν. Ὅμως, ἐπειδὴ ἔχει γραφεῖ, «Νὰ εἶστε ἔτοιμοι γιὰ ἀπολογία στὸν καθένα, πού θὰ σᾶς ζητήσῃ λόγο γιὰ τὴν ἐλπίδα πού ἔχετε μέσα σας»¹⁰, ἀπαντῶ καὶ ἐγὼ τὰ ἐξῆς: Τὸ μοναχικὸ σχῆμα εἶναι ὑπόσχεση παρθενίας καὶ μυστήριον μοναχικῆς τελείωσης, σύμφωνα μέ τὰ λόγια τοῦ θείου καὶ πάνσοφου Διονυσίου. Καὶ σ' αὐτὸ πού λένε μερικοί: Ἀπὸ ποῦ παραδόθηκε τὸ νὰ ἀπαρνεῖται κανεὶς τὸν κόσμον καὶ νὰ γίνεται μοναχός; δὲν μπορούμε νὰ ποῦμε τίποτε ἄλλο, παρὰ αὐτό: Ἀπὸ ποῦ παρεδόθηκε νὰ γίνεται κάποιος Χριστιανός; Γιατί αὐτὸς πού θέσπισε τὸ προηγούμενον μέ παράδοση ἀποστολική, παρέδωσε καὶ τὸ δεύτερον, θεσπίζοντας ἕξι μυστήρια: πρῶτον τοῦ βαπτίσματος, δεύτερον τῆς σύναξης, δηλαδή τῆς κοινωνίας, τρίτον τῆς τελετῆς τοῦ μύρου, τέταρτον τῆς ἱερωσύνης, πέμπτον τῆς κουρᾶς τῶν μοναχῶν, ἕκτον τὸ σχετικὸν μέ ἐκείνους πού κοιμήθηκαν ἱερῶς¹¹. Τί λοιπὸν μπορεῖ νὰ πεῖ γι' αὐτὰ πού εἰπώθηκαν; Ἀμφιβάλλει δηλαδή καὶ γιὰ τὰ ἄλλα, ὅτι δὲν ἔχουν παραδοθεῖ ἀπὸ τὸν Θεό· μέ τὴν ἀπόρριψη ὅμως τοῦ ἑνός, ἀπορρίπτονται μαζί ἀναγκαστικὰ καὶ τὰ ὑπόλοιπα, καὶ ἔτσι οὔτε χειροτονία ἱερέων θὰ ὑπῆρχε, οὔτε διαμόρφωση τῆς νεκρώσιμης ἀκολουθίας, ἐὰν δὲν ὑπάρχει μοναχικὴ κουρά, καὶ εἴμαστε ἔθνη, ὄντας ἄθεοι στὸν κόσμον καὶ μὴ ἔχοντας ἐλπίδα. Τέτοιοι εἶναι

ἔστιν ὁ τὴν πρότασιν εἰσάγων, τὸ πόθεν παρείληπται μονάζειν ἄνθρωπον. Καὶ οὕτω λέγω, ὅτι καὶ πάντες οἱ ἔξοχοι τῶν θεοφόρων Πατέρων, καὶ μονασταὶ γεγόνασι, καὶ τὸν μοναχικὸν βίον, ὡς ἀγγελικόν, ἐκθειάζουσι, πρὸς ὧν καὶ τὰ διατυπωτικὰ τῆς ἱερᾶς ζωῆς συγγράμματα. Εἰ δέ τιτι νοῦς πάρεστι, πάντως εὐρήσει καὶ αὐτὸν τὸν θεῖον Διονύσιον, πῶς κατὰ τοὺς ἀγγελικοὺς διακόσμους καὶ τοὺς ἱερατικούς βαθμοὺς καὶ τοὺς ἔξω ἱερωσύνης, ἰσαριθμοὺς τρισὶ τάξεσιν ἀπένευμε· πρώτην καὶ εἰσαγωγικὴν, τῶν ἔτι μαιευομένων, ἧτοι κατηχουμένων δευτέραν τῶν πεφωτισμένων, καὶ τρίτην μοναχικῶς τελειουμένων· καὶ τὸ τοῖς ἑναργέσι μάχεσθαι, ἀναισθητῶν ἐστίν, ἢ ἀδαππίστων.

Τὸ δεύτερον πρόβλημα, περὶ τῶν νηπίων, ὅτι, φησὶν, ὁ ἅγιος Βασίλειος ἐν τοῖς Κανόσιν ἐπιτρέπει ἐρχόμενα εἰς τὴν ἔννομον ἡλικίαν, εἰ μὴ φέροιεν τὸν ζυγὸν τῆς ἐν παρθενία ζωῆς, ἀποσχηματίζεσθαι, οὐχ οὕτως, ἀλλὰ νομοθετήσας πάντα ἐν πᾶσι θεῖῳ Πνεύματι καὶ σωτηρίως τῷ κόσμῳ, καὶ ὡς οὐκ ἂν ἐπινοηθεῖεν βελτιώτερόν τι γίνεσθαι, κἄν τινες ἀφρονεῦοντες πειρῶνται τὰ κρείττονα νομοθετεῖν, αὐτὸν καὶ περὶ τῶν ἀπὸ πρώτης ἡλικίας προσερχομένων, τοῖς ἀναδεδεγμένοις, τὸν τῆς ἡγεμονίας θεσμὸν νενομοθέτηκε, καὶ ἡ βίβλος δηλοῖ καὶ τὸ κατ' ἔπος λέγειν ἐνταῦθα οὐκ ἐπαρκές. Πλὴν ὅτι μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ λόγου, ἤγουν ἀπὸ ἐκκαιδεκαετίας καὶ πρὸς, μεθ' ὧν καὶ τιμαὶ καὶ τιμωρία, ὡς φησὶν αὐτός, περὶ αὐτῶν ἐκκρίνεσθαι δεῖν καὶ συναπτεσθαι ταῖς ἀδελφότησι διὰ τῆς μοναχικῆς τελειώσεως προστέταχε, καὶ ἔκτοτε μετατιθεμένους πρὸς τὸν κοινωνικὸν βίον, ἐξ ἀνατροπῆς πονηρᾶς, μηδὲ θύραν ἀνοίγεσθαι αὐτοῖς κατὰ ψιλὴν παράδοσιν ἐξ ὧν ἀπέστησαν κεκέλευκεν. Ἐνδοθεν δὲ τοῦ προειρημένου ἔτους, εἰ μὴ αἰρουμένους τὸν ἐν παρθενία βίον, ἢ καὶ αἰρουμένους, ἀλλὰ μὴ θέλοντας καταρτισθῆναι πρὸς τὴν μοναχικὴν ζωὴν, ἀποκρίνεσθαι καὶ ἀποπέμπεσθαι εἰς τὸν κοινωνικὸν βίον, ὡς μὴ ὄνειδῆ ἀνάπτεσθαι τῷ ἱερῷ βίῳ. Ταῦτα δὲ ἐπεὶ οὐ πάντως γίνονται ἐν τισὶ καθὼς ἐντέταλται, ἀλλὰ ἀποκείρουσι νηπιόθεν, ἢ καὶ κατὰ ἡλικίαν ἔννομον, ἀλλ' οὐ νομίμως καὶ κατηρητισμένως διὰ τοῦτο τὰ ἄνω κάτω, καὶ ἱερεὺς καὶ προφήτης

12. Προφανῶς πρόκειται γιὰ τὸ ἔργο του, Ὁροι κατὰ πλάτος καὶ ὄροι κατ' ἐπιτομήν.

αὐτὸς ποὺ ἔκανε τὴν ἐρώτησι, Ἐπὶ ποῦ παραδόθηκε ὁ ἄνθρωπος νὰ μονάζει. Καὶ δὲν ἀναφέρω ἀκόμα, ὅτι καὶ ὅλοι οἱ ἔξοχοι ἀπὸ τοὺς θεοφόρους Πατέρες καὶ μοναχοὶ ἔγιναν, καὶ ἐγκωμιάζουν τὸν μοναχικὸ βίον ὡς ἄγγελικόν, καὶ ἀπὸ αὐτοὺς προέρχονται τὰ συγγράμματα ποὺ διαμόρφωσαν τὴν ἱερὴ ζωὴ. Ἐὰν ὅμως ὑπάρχει σὲ κάποιον μυαλό, ὅπως δὴποτε θὰ βρεῖ ὅτι καὶ ὁ ἴδιος ὁ θεῖος Διονύσιος τις τάξεις τῶν ἀγγέλων, καὶ τοὺς βαθμοὺς τῆς ἱερωσύνης, καὶ τοὺς ἐκτὸς ἱερωσύνης τοὺς κατέταξε σὲ τρεῖς ἰσάριθμες τάξεις· στὴν πρώτη καὶ εἰσαγωγικὴ ἀνήκουν αὐτοὶ ποὺ ἀκόμα γεννιοῦνται, δηλαδὴ οἱ κατηχοῦμενοι, στὴ δεύτερη τάξη οἱ φωτισμένοι, καὶ στὴν τρίτη αὐτοὶ ποὺ λαμβάνουν τὴ μοναχικὴ κουρὰ. Ἔτσι τὸ νὰ μάχεται κανεὶς τοὺς ὀλοκάθαρους εἶναι γνώρισμα τῶν ἀναίσθητων ἢ τῶν ἀβάπτιστων.

Τὸ δεύτερο πρόβλημα, σχετικὰ μὲ τὰ νήπια, ὅτι ὁ ἅγιος Βασίλειος στοὺς Κανόνες¹² ἐπιτρέπει, λέγει, ὅταν φτάνουν στὴν νόμιμη ἡλικία, ἐὰν δὲν φέρουν τὸ ζυγὸ τῆς παρθενικῆς ζωῆς, νὰ ἀποσχηματίζονται, δὲν εἶναι ἔτσι, ἀλλὰ τὰ νομοθέτησε ὅλα σὲ ὅλες τις λεπτομέρειες μὲ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, καὶ κατὰ τρόπο σωτήριο γιὰ τὸν κόσμον, καὶ ἔτσι ποὺ νὰ μὴ μπορεῖ νὰ ἐπινοηθεῖ γιὰ τὴν τέλει τους κάτι τι πιὸ βελτιωμένο, ἔστω καὶ ἂν μερικοὶ κυριευμένοι ἀπὸ ἀφροσύνη ἐπιχειροῦν νὰ νομοθετοῦν ἀνώτερα. Ὁ ἴδιος καὶ γι' αὐτοὺς ποὺ προσέρχονται ἀπὸ τὴν πρώτη τους ἡλικία, νομοθέτησε γι' αὐτοὺς ποὺ τοὺς δέχονται τὸν θεσμό τῆς καθοδήγησης, καὶ τὸ βιβλίον τὰ λέγει, τὸ νὰ τὰ πῶ ὅμως κατὰ λέξη ἐδῶ ὁ χῶρος δὲν ἐπαρκεῖ. Πάντως, μετὰ τὴν ὀλοκλήρωση τοῦ ὀρίου ἡλικίας, δηλαδὴ ἀπὸ τὸ δέκατο ἔκτο ἔτος καὶ ἑξῆς, ὅποτε ἀπονέμονται καὶ οἱ τιμὲς καὶ οἱ τιμωρίαι, ὅπως λέγει ὁ ἴδιος, ὅρισε γι' αὐτοὺς ὅτι πρέπει νὰ ἐξετάζονται καὶ νὰ συνδέονται μὲ τις ἀδελφότητες μὲ τὴ μοναχικὴ τελείωση, καὶ ἔτσι νὰ προσχωροῦν στὸ ἑξῆς στὸν μοναχικὸ βίον, καὶ γιὰ νὰ μὴ γίνῃ πονηρὴ ἀνατροπὴ, διέταξε οὔτε πόρτα νὰ ἀνοίγεται σ' αὐτούς, σύμφωνα μὲ ἀπλὴ παράδοσι, γιὰτὶ πολλοὶ ἀπομακρύνθηκαν. Καὶ μέσα στὸ ἔτος ποὺ προαναφέρθηκε, ἐὰν δὲν προτιμοῦν τὸν παρθενικὸ βίον, ἢ τὸν προτιμοῦν, ἀλλὰ δὲν θέλουν νὰ ἀσκηθοῦν στὴ μοναχικὴ ζωὴ, νὰ χωρίζονται καὶ νὰ στέλνονται πίσω στὴν κοινωνικὴ ζωὴ, γιὰ νὰ μὴ προσάπτουν ντροπὲς στὸν ἱερὸ βίον. Ἐπειδὴ ὅμως αὐτὰ δὲν ἐφαρμόζονται ὅπως δὴποτε ἀπὸ μερικοὺς ὅπως ἔχουν διαταχθεῖ, ἀλλὰ κάνουν τὴν κουρὰ ἀπὸ τὴ νηπιακὴ ἡλικία, ἢ σὲ ἡλικία βέβαια νόμιμη, ἀλλὰ ὄχι μὲ τρόπο νόμιμον καὶ ὕστερα ἀπὸ προετοιμασίαν, γι' αὐτὸ ἦρθαν τὰ ἄνω κάτω, καὶ ἱερέας καὶ προφήτης

ἐξέστησαν, κατὰ τὸ γεγραμμένον, καὶ μυριόδοξος παράδοσις, καὶ αὐτόκριτος νομοθεσία, οὐ διὰ φιλίαν, ἀλλὰ διὰ φιλαργυρίαν· οὐδὲ διὰ σωτηρίαν, ἀλλὰ διὰ φιλοκερδίαν. Καὶ πρὸς ταῦτα ἐγὼ ὁ τάλας ἀποκρίνεσθαι οὐκ ἔχω, ἢ στένειν καὶ σκυθρωπάζειν καὶ τὰς ἑαυτῶν ἀμαρ-
5 τίας ἀποκλαίειν, σὺ δὲ σωθείης, τέκνον ἠγαπημένον.

ΡΕΖ' (166) – Θεοκτίστῳ ἐρημίτῃ.

Δεξάμενος τὸ γραμματεῖον τῆς τιμιότητός σου καὶ ἀναγνοὺς εἰς ἐπήκοον τοῦ θεοφιλεστάτου ἀρχιεπισκόπου καὶ ἀδελφοῦ μου, ἅμα τοῖς συνοῦσιν ἀδελφοῖς, ἠὺχαρίστησα ὁ ταπεινὸς τῷ Κυρίῳ, ὃς ἔκλινε
10 τὴν καρδίαν σου γράψαι ὀρθῶς τὸ τῆς πίστεως σύμβολον. Τὸ γὰρ ὁμολογεῖν δέχεσθαι τὴν Παλαιὰν καὶ Νέαν Διαθήκην καὶ πάντα τὰ ὑπὸ των ἁγίων Πατέρων παραδεδομένα τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Θεοῦ, κεφαλαιωδῶς ἢ ὀρθότης ἐστὶ τῆς πίστεως. Ἐπειδὴ δὲ αἰρετικοῖς ἔστι ταῦτα λέγειν, οὐ μὴν εὐρίσκεσθαι κατὰ τοὺς λόγους αὐτῶν ὀρθοτο-
15 μούντας τὸν λόγον τῆς ἀληθείας, διὰ τοῦτο παρὰ τῶν πεμφθέντων ἀδελφῶν, καὶ μάλιστα παρὰ τοῦ ἀδβδᾶ Σωσιπάρχου ἐπεξητήσαμεν τὸ ἀκριβές, καθὰ καὶ ἐξήτησας ἐν τοῖς γράμμασι, διὰ τὸ μὴ πάντα ἐγ-
χωρεῖν ἀπαγγέλειν τὴν ἐπιστολήν, καὶ εὖρομεν, χάριτι Χριστοῦ, ἀπαγγέλοντας αὐτοὺς ὀρθοφρόνως τὰ παρὰ σοῦ αὐτοῖς παρατιθέντα. Τίνα
20 δὲ ταῦτα, δεῖν ἐν κεφαλαίοις ἐπισημανθῆναι. Πρῶτον περὶ τῆς ἁγίας Θεοτόκου· φασὶ γὰρ λέγειν σε, ὅτι πρὸ τῶν αἰώνων ἢ Παρθένος. Τοῦτο ἐπειδὴ ἀρνηῖσαι μὴτε λέγειν, μὴτε δὲ φρονεῖν, ἀλλ' ὁμολογεῖν ἐξ ἀνδρός καὶ γυναικὸς Ἰωακεὶμ καὶ Ἄννης τετάχθαι αὐτήν, εὖ ἂν ἔχοι Δεύτερον, περὶ τοῦ Κυρίου, ὅτι οὐκ ἐσταυρώθη. Ἐπειδὴ δὲ ὁμολογεῖς
25 ἐσταυρωῦσθαι αὐτὸν κατὰ τὰς Γραφάς, εὖ ἂν ἔχοι. Τρίτον, περὶ τῶν ἀγγέλων καὶ τῶν δαιμόνων, ὅτι μετὰ τὴν κρίσιν ἀποκατάστασις ἔσται πάλιν, «καὶ γενήσεται μία ποιμνὴ, εἰς ποιμνὴν». Καὶ ἐπειδὴ τοῦτο ἀπαρνηῖσαι, καὶ ὁμολογεῖς αἰώνιον εἶναι καὶ τὴν κρίσιν καὶ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, εὖ ἂν ἔχοι. Τέταρτον περὶ μοναχοῦ ἐνός, ὅτι δύνα-
30 ται τῆς κολάσεως ρύσασθαι ἑκατὸν πενήκοντα κρινομένους. Καὶ ἐπειδὴ τοῦτο ἀπαρνηῖσαι, καὶ λέγεις, μὴτε μετάνοιαν εἶναι μετὰ θάνατον, μὴτε τινὰ τὸν δυνάμενον ἐξελεῖσθαι ἀπὸ τῆς ἐκ τοῦ Θεοῦ ἀπονεμηθείσης ἐκάστῳ κολάσεως, εὖ ἂν ἔχοι. Πέμπτον περὶ βιβλίου τοῦ ἐπιλε-

παραφρόνησαν, ὅπως ἔχει γραφεῖ, καὶ ὑπάρχει μυριοπίστευτη παράδο-
ση καὶ αὐτόκριτη νομοθεσία, ὄχι ἀπὸ φιλία, ἀλλὰ ἀπὸ φιλαργυρία, οὔτε
πρὸς σωτηρία, ἀλλὰ πρὸς φιλοκέρδεια. Καὶ σ' αὐτὰ ἐγὼ ὁ ταλαίπωρος
δὲν μπορῶ νὰ ἀπαντήσω, παρὰ μόνο νὰ στενάζω, νὰ μελαγχολῶ καὶ νὰ
κλαίω τίς ἁμαρτίες μου. Σὺ ὅμως, ἀγαπημένο μου τέκνο, εἶθε νὰ σωθεῖς.

166. Στὸν ἐρημίτη Θεόκτιστο.

Παίρνοντας τὸ γράμμα τῆς τιμότητάς σου καὶ διαβάζοντάς το εἰς
ἐπήκοον τοῦ θεοφιλεστάτου ἀρχιεπισκόπου καὶ ἀδελφοῦ μου, μαζί με
τοὺς ἀδελφούς πού εἶναι μαζί μας, εὐχαρίστησα ὁ ταπεινὸς τὸν Κύριο, ὁ
ὁποῖος λύγισε τὴν καρδιά σου νὰ γράψεις σωστά τὸ σύμβολο τῆς πίστε-
ως. Γιατὶ τὸ νὰ ὁμολογεῖς ὅτι δέχεσαι τὴν Παλαιὰ Διαθήκη καὶ ὅλα ὅσα
ἔχουν παραδοθεῖ ἀπὸ τοὺς ἁγίους Πατέρες, στὴν Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ,
ἀποτελεῖ περιληπτικὰ ὁμολογία τῆς ὀρθῆς πίστεως. Ἐπειδὴ ὅμως αὐτὰ
μποροῦν νὰ τὰ ποῦν καὶ αἵρετικοί, χωρὶς νὰ βρίσκονται νὰ ὀρθοτομοῦν
τὸν λόγο τῆς ἀλήθειας σύμφωνα μὲ τὰ λόγια τους, γι' αὐτὸ ζητήσαμε
ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς πού στείλατε, καὶ ἰδιαίτερα ἀπὸ τὸν ἀββᾶ Σωσί-
πατρο, ὅπως ζήτησες καὶ μὲ τὰ γράμματα, ἐπειδὴ δὲν εἶναι δυνατὸν ὅλα
νὰ τὰ ἀναφέρετε στὴν ἐπιστολή, καὶ μὲ τὴ χάρη τοῦ Χριστοῦ τοὺς βρή-
καμε νὰ ἀναφέρουν ὀρθόδοξα αὐτὰ πού τοὺς ἔδωσες ἐντολή. Καὶ ποιά
εἶναι αὐτὰ, πρέπει νὰ τὰ ἀναφέρω ἐπιγραμματικά. Πρῶτον γιὰ τὴν ἁγία
Θεοτόκο, γιατί λένε πὼς εἶπες, ὅτι ἡ Παρθένος ἦταν προαιώνια. Αὐτὸ,
ἐπειδὴ ἀρνεῖσαι ὅτι τὸ λές καὶ ὅτι τὸ πιστεύεις, ἀλλὰ ὁμολογεῖς ὅτι αὐτὴ
γεννήθηκε ἀπὸ ἄνδρα καὶ γυναίκα, τὸν Ἰωακείμ καὶ τὴν Ἄννα, ἔχει
καλῶς. Δεύτερον, γιὰ τὸν Κύριο, ὅτι δὲν σταυρώθηκε. Ἐπειδὴ ὅμως
ὁμολογεῖς ὅτι σταυρώθηκε, σύμφωνα μὲ τίς Γραφές, ἔχει καλῶς. Τρίτον,
γιὰ τοὺς ἀγγέλους καὶ γιὰ τοὺς δαίμονες, ὅτι μετὰ τὴν κρίση, θὰ γίνει
πάλι ἀποκατάσταση, «καὶ θὰ γίνει μιὰ ποιμνὴ καὶ ἕνας ποιμένας»¹³. Ἐ-
πειδὴ καὶ αὐτὸ τὸ ἀρνεῖσαι, καὶ ὁμολογεῖς ὅτι θὰ εἶναι αἰώνια καὶ ἡ κρί-
ση καὶ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, ἔχει καλῶς. Τέταρτον, γιὰ τὸ ὅτι ἕνας
μοναχὸς μπορεῖ νὰ γλυτώσει ἀπὸ τὴν κόλαση ἑκατὸν πενήντα κρινόμε-
νους. Καὶ ἐπειδὴ αὐτὸ τὸ ἀπαρνεῖσαι καὶ λές, πὼς οὔτε μετάνοια ὑπάρ-
χει μετὰ θάνατον, οὔτε μπορεῖ κανένας νὰ γλυτώσει ἀπὸ τὴν κόλαση πού
ἐπιβλήθηκε στὸν καθένα ἀπὸ τὸν Θεό, ἔχει καλῶς. Πέμπτον, γιὰ τὸ βι-
βλίο πού ἀποδίδεται στὸν Ἀντώνιο, ὅτι λές πὼς εἶναι ἀποδεκτό, στὸ ὁ-

γομένου τοῦ Ἀντωνίου ὅτι λέγεις εὐαπόδεκτον εἶναι, ἐν ᾧ πολλὰ βλάσφημα, ὡς ἡμεῖς αὐτοὶ ἀναγνόντες ἔγνωμεν. Καὶ τοῦτο ἐπεὶ πῶς ὁμολογεῖς ἀποβάλλεσθαι ὡς ἀλλότριον τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ, καὶ μηκέτι μήτε ἔχειν μήτε ἀναγινώσκειν, μήτε σέ, μήτε τοὺς μετὰ σοῦ, εὐ
5 ἂν ἔχοι. Καὶ εὐλογητὸς ὁ Θεὸς ὁ ποιησάμενος καθαρισμὸν ἐν ὑμῖν τῶν προειρημένων σκανδάλων, καὶ εὐλογημένον τὸ ὄνομα τῆς δόξης αὐτοῦ, τὸ πείσάν σε εἰπεῖν χωρικὸν εἶναι καὶ ἀμαθῆ, καὶ εἶκειν κατὰ πάντα καὶ πείθεσθαι τῷ λόγῳ τῆς ταπεινώσεώς μου.

Ἐγὼ δὲ οὐδὲν παρὰ τὰ θειωδῶς ἐκπεφασμένα τοῖς ἀγίοις ἀπο-
10 στόλοις καὶ προφήταις καὶ πατράσι παραινέσω ἢ διατυπώσω, ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο, καθὼς γέγραφας, πιστεύειν σε εἰς τὴν ἁγίαν Τριάδα τὴν ἀμερῆ κατ' οὐσίαν, διαιρουμένην δὲ τοῖς χαρακτῆρσιν εἰς Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ ἅγιον Πνεῦμα, ἓνα Θεόν, ἓνα Κύριον, καθὸ καὶ μία πίστις. Ἔστι δὲ καὶ ὁ Πατὴρ Θεός, καὶ ὁ Υἱὸς Θεός, καὶ τὸ Πνεῦμα Θεός, οὐ
15 τρεῖς θεοί, μὴ γένοιτο! ἀλλ' εἷς Θεός, ὡσπερ καὶ Κύριος. Τοῦτο τῆς θεολογίας τὸ δόγμα. Περὶ τῆς οἰκονομίας πιστεύειν, ὅτι ὁ εἷς τῆς Τριάδος, εὐδοκία τοῦ Πατρὸς καὶ συνεργία τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἐσαρκώθη ἐκ τῆς ἁγίας Θεοτόκου, προεισεληλυθότος τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐν αὐτῇ, καὶ οὕτως ἐπισκιάσαντος τῆς τοῦ Ὑψίστου δυνάμεως,
20 κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον, ἐξ ἧς καὶ ἐτέχθη ἄνθρωπος, τέλειος ὢν, ἐν ταυτῷ καὶ Θεὸς τέλειος, εἷς τῇ ὑποστάσει, διπλοῦς τῇ φύσει, καθὼς οἱ θεοφόροι Πατέρες καὶ αἱ ἑπτὰ ἅγιοι οἰκουμενικαὶ σύνοδοι ἐξέθεντο. Ὁμολογεῖν τε τὴν Παρθένον Θεοτόκον, πάντων οὕσαν ὑψηλοτέραν καὶ τιμιωτέραν, δυναμένην τε πρεσβεύειν μητρικῶς τῷ αὐτῆς Υἱῷ καὶ
25 Κυρίῳ ὑπὲρ παντὸς τοῦ κόσμου. Ὁμολογεῖν τε τοὺς ἀγγέλους ὑπερδεομένων καὶ αὐτῶν πάντων ἀνθρώπων. Τό τε δαμόνιον φύλον ἀμιγῆς εἶναι εἰς αἰῶνας ἀτελευτήτους, πρὸς αὐτοὺς τὸ ἴδιον οἰκητήριον δι' ἀποστασίαν ἀπολιπόντας, καὶ καταδεδικασμένους ὑπὸ Θεοῦ ἐνδίκαις κολάσεσιν. Ὁμολογεῖν τε καὶ τοὺς ἁγίους πάντας ὡς θεράποντας
30 Θεοῦ, πρεσβεύειν τῷ Θεῷ δυναμένους εἰς σωτηρίαν ἡμῶν. Ἐτι ὁμολογεῖν τὰς ἁγίας εἰκόνας, αὐτοῦ τε τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τῆς τε αὐτοῦ Μητρὸς, ἀγγέλων τε καὶ πάντων ἁγίων, προσκυνεῖν τε καὶ ἀποδέχεσθαι, κατὰ τὸ δογματισθὲν τῇ ἐν Νικαίᾳ τῷ δευτέρῳ συνόδῳ, ἀναθεματίζειν τε πάντας αἵρετικοὺς τοὺς ὑπὸ τῶν συνό-

ποῖο ὑπάρχουν πολλὰ βλάσφημα, ὅπως διαπίστωσα καὶ ἐγὼ πού τὸ διαβάσα. Καὶ αὐτό, ἐπειδὴ ὁμολογεῖς ὅτι ἀπορρίπεται ὡς ξένο πρὸς τὴν Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ, καὶ δὲν τὸ ἔχεις πιά, οὔτε καὶ τὸ διαβάζεις, οὔτε ἐσύ, οὔτε αὐτοὶ πού εἶναι μαζί σου, ἔχει καλῶς. Καὶ ἄς εἶναι εὐλογημένος ὁ Θεὸς πού σᾶς καθάρισε ἀπὸ τὰ σκάνδαλα πού προαναφέρθηκαν, καὶ ἄς εἶναι εὐλογημένο τὸ ὄνομα τῆς δόξας του, τὸ ὁποῖο σὲ ἔπεισε νὰ πεῖς ὅτι εἶσαι χωρικός καὶ ἀμαθής, καὶ ὑποχωρεῖς σὲ ὅλα καὶ πείθεσαι στὰ λόγια τῆς ταπεινότητάς μου.

Ἐγὼ δὲν θὰ σὲ συμβουλεύσω οὔτε θὰ σοῦ παρουσιάσω τίποτε ἄλλο, ἐκτὸς ἀπὸ ἐκεῖνα πού κατὰ τρόπο θεοειδῆ ἔχουν ἐκφρασθεῖ ἀπὸ τοὺς ἁγίους ἀποστόλους καὶ προφῆτες καὶ πατέρες, ἀλλὰ αὐτὸ ἀκριβῶς, ὅπως ἔγραψες, ὅτι πιστεύεις στὴν ἁγία Τριάδα, πού εἶναι ἀχώριστη στὴν οὐσία της, διαιρεῖται ὅμως ὡς πρὸς τοὺς χαρακτῆρες σὲ Πατέρα καὶ Υἱὸ καὶ ἅγιο Πνεῦμα, ἓνα Θεὸ, ἓν· Κύριο, ὅπως καὶ μία πίστη. Καὶ εἶναι καὶ ὁ Πατέρας Θεός, καὶ ὁ Υἱὸς Θεός, καὶ τὸ Πνεῦμα Θεός, ὄχι τρεῖς θεοί, μὴ γένοιτο! ἀλλὰ ἓνας Θεός, ὅπως καὶ Κύριος. Αὐτὸ εἶναι τὸ δόγμα τῆς θεολογίας. Σχετικὰ μὲ τὴν οἰκονομία, νὰ πιστεύεις, ὅτι τὸ ἓνα πρόσωπο τῆς Τριάδος, μὲ τὴν συγκατάθεση τοῦ Πατέρα καὶ τὴν συνέργεια τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἔλαβε σάρκα ἀπὸ τὴν ἁγία Θεοτόκο, μὲ τὴν ἔλευση τοῦ ἁγίου Πνεύματος σ' αὐτήν, καὶ ἔτσι τὴν ἐπισκίασε ἡ δύναμη τοῦ Ὑψίστου, σύμφωνα μὲ τὸ Εὐαγγέλιο¹⁴, ἀπὸ τὴν ὁποία γεννήθηκε τέλειος ἄνθρωπος, πού ταυτόχρονα ἦταν καὶ τέλειος Θεός, ἓνας ὡς πρὸς τὴν ὑπόστασι, διπλὸς ὅμως ὡς πρὸς τὴ φύση, ὅπως διατυπώθηκε ἀπὸ τοὺς θεόπνευστους Πατέρες καὶ τὶς ἑπτὰ ἅγιες οἰκουμενικὲς συνόδους. Ἐπίσης νὰ ὁμολογεῖς, ὅτι ἡ Παρθένος Θεοτόκος εἶναι ἀνώτερη καὶ τιμώτερη ἀπὸ ὅλους, καὶ ὅτι μπορεῖ νὰ μεσολαβεῖ σὰν μητέρα στὸν Υἱὸ καὶ Κύριό της γιὰ ὅλο τὸν κόσμο. Ἀκόμα νὰ ὁμολογεῖς ὅτι καὶ οἱ ἄγγελοι ὑπερπροσεύχονται γιὰ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ὅτι τὸ γένος τῶν δαιμόνων θὰ εἶναι ἀκοινώνητο στοὺς ἀτέλειωτους αἰῶνες, γιὰτὶ οἱ ἴδιοι ἐγκατέλειψαν λόγῳ ἀποστασίας τὸν τόπο κατοικίας τους, καὶ καταδικάσθηκαν ἀπὸ τὸν Θεὸ μὲ δίκαιες κολάσεις. Ἐπίσης νὰ ὁμολογεῖς ὅτι ὅλοι οἱ ἅγιοι, ὡς ὑπηρέτες τοῦ Θεοῦ, ἔχουν τὴ δυνατότητα νὰ μεσολαβοῦν στὸν Θεὸ γιὰ τὴ σωτηρία μας. Ἀκόμα νὰ ὁμολογεῖς, τὶς ἅγιες εἰκόνες τοῦ ἰδίου τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Μητέρας του καὶ τῶν ἀγγέλων καὶ ὅλων τῶν ἁγίων, καὶ νὰ τὶς προσκυνεῖς καὶ τὶς ἀποδέχεσαι σύμφωνα μὲ τὴ δεύτερη σύνοδο τῆς Νικαίας, νὰ ἀναθεματίζεις ὅλους τοὺς αἵρετικούς

δων ἀναθεματιζομένους, ἀνακηρύττειν πάντας τοὺς ὀρθοδόξους παρ' αὐτῶν εὐφημουμένους.

Αὕτη ἡ ἀληθινὴ πίστις ἡ Χριστιανῶν, τοῦτο τὸ μαρτύριον τῆς Χριστοῦ ὁμολογίας. Παρὰ ταῦτα ὁ φρονῶν ἦτω ἀνάθεμα ἀπὸ τοῦ 5 Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καθά φησιν ὁ ἀπόστολος Παῦλος, ὅτι, «Κἂν ἡμεῖς ἢ ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ εὐαγγελίζηται ὑμῖν παρ' ὃ εὐηγγελισάμεθα, ἀνάθεμα ἔστω. Ὡς προείρηκα, καὶ πάλιν λέγω· Εἴ τις ὑμᾶς εὐαγγελίζεται παρ' ὃ παρελάβετε, ἀνάθεμα ἔστω». Ἐπεὶ οὖν αὐτὸς λεπτομερῶς ταῦτα ἐξεκάλυψας ἐν τοῖς γράμμασί σου, 10 δέον πᾶσα ἀνάγκη ὁμολογήσαί σε οὕτω φρονεῖν Τοῦτο δὲ ἔσται πῶς; Ἵνα ἐν τῷ πληρώματι τῆς ἐπιστολῆς ταύτης ὑπογράψης κατὰ τὸ ἐμφερόμενον πιττάκιον. Καὶ οὕτως «ἡ εἰρήνη τοῦ Θεοῦ, ἡ ὑπερέχουσα πάντα νοῦν, φρουρήσει» καὶ θραβεύσει ἡμᾶς τε καὶ ὑμᾶς ἐν ἐνὶ πνεύματι καὶ μιᾷ καρδίᾳ, πιστεύειν καὶ λατρεύειν τῇ ἁγίᾳ Τριάδι ἐπὶ σωτη- 15 ρία τῶν τε οἰκείων ψυχῶν, καὶ τοῦ διαιρεθέντος λαοῦ εἰς δύο μέρη, ἀπέναντι τοῦ κυροῦ Ἰωαννικίου τοῦ πνευματικοῦ ἡμῶν πατρὸς, καὶ σοῦ τοῦ τιμίου καὶ πατρὸς καὶ ἀδελφοῦ ἡμῶν.

ΡΕΖ' (167) – Διογένηι ἀσηκρητίς.

ΕΡΩΤΗΣΙΣ. Πῶς δεῖ καλεῖν τὴν Χριστοῦ εἰκόνα, καὶ πῶς αὐτὴν 20 προσκυνεῖν χρῆ;

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ. Ἡ ἐρώτησις διπλῆν τὴν ἀπόκρισιν ἔχει, ἥγουν τὴν κληῖσιν. Λέγεται γὰρ καὶ κυρίως, καὶ οὐ κυρίως τὸ ἐπ' αὐτῇ ὀνομαζόμενον. Κυρίως μὲν γὰρ εἰκὼν Χριστοῦ εἴρηται ἢ εἰκὼν αὐτοῦ· οὐ κυρίως δέ, ὅταν καλεῖται Χριστός, ἀλλὰ κατὰ κατάχρησιν ὡς ἔχει. Ἐπί 25 τε τοῦ ζωοποιοῦ σταυροῦ καὶ τοῦ τύπου αὐτοῦ, ὁμολογοῦν τὸ θεῶρημα Ὡσαύτως καὶ ἐπὶ τῆς προσκυνήσεως, παραπλησίως τῷ τύπῳ τοῦ σταυροῦ ἢ προσκύνησις. Σχετικὴ γάρ, ὡς τῶν πρὸς τι ὄντων, πρωτοτύπου τε καὶ εἰκόνας, κατὰ τὴν φωνὴν τοῦ μεγάλου Βασιλείου. Ἡ γὰρ τιμὴ τῆς εἰκόνας ἐπὶ τὸ πρωτότυπον ἀναβαίνει· ἔστι 30 τῶν ἀμφοτέρων μία ἢ προσκύνησις, οὐ σχιζομένη, οὐδὲ διαιρουμένη, ἀλλ' ἐπὶ μὲν τοῦ πρωτοτύπου οὐσιωδῶς, ἐπὶ δὲ τοῦ παραγώγου σχετικῶς ὑπάρχουσα· ὥσπερ καὶ τὸ εἶδος τῆς μορφῆς· ὅτι ἐκεῖ μὲν φυσικῶς, ἐνταῦθα δὲ μεθεκτικῶς πάρεστιν. Ὁ γοῦν προσκυνῶν τὴν

15. Γαλ. 1, 8-9.

16. Φιλιπ. 4, 7.

πού ἀναθεματίζονται ἀπὸ τὶς συνόδους, καὶ νὰ ἀναγνωρίζεις ὅλους τοὺς ὀρθοδόξους πού ἐπαινοῦνται ἀπὸ αὐτές.

Αὐτὴ εἶναι ἡ ἀληθινὴ πίστη τῶν Χριστιανῶν, αὐτὴ εἶναι ἡ ἀπόδειξη τῆς ὁμολογίας τοῦ Χριστοῦ. Ἐκεῖνος πού πιστεύει διαφορετικὰ ἀπὸ αὐτὰ ἃς εἶναι ἀνεθεματισμένος ἀπὸ τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸ καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, ὅπως λέγει ὁ ἀπόστολος Παῦλος: «Ἀκόμα καὶ ἂν ἐμεῖς οἱ ἴδιοι, ἢ ἄγγελος ἀπὸ τὸν οὐρανὸ σᾶς διδάσκει διαφορετικὰ ἀπὸ αὐτὰ πού διδάξαμε ἐμεῖς, νὰ εἶναι ἀναθεματισμένος. Ὅπως εἶπα προηγουμένως καὶ πάλι λέγω Ἐὰν κάποιος σᾶς κηρύττει διαφορετικὸ εὐαγγέλιο ἀπὸ αὐτὸ πού παραλάβετε, νὰ εἶναι ἀνάθεμα»¹⁵. Ἐπειδὴ λοιπὸν σὺ τὰ ὁμολόγησες αὐτὰ μὲ λεπτομέρεια στὰ γράμματά σου, πρέπει νὰ ὁμολογήσεις ὅτι ἔτσι πιστεύεις. Καὶ αὐτὸ θὰ γίνῃ μὲ ποιὸν τρόπο; Μὲ τὸ νὰ ὑπογράψεις μαζί μὲ τὸ περιεχόμενο αὐτῆς τῆς ἐπιστολῆς, καὶ τὸ πιπτάκιο πού συνοδεύει τὴν ἐπιστολὴ αὐτῆ, καὶ ἔτσι «ἢ εἰρήνη τοῦ Θεοῦ, πού ξεπερνᾷ κάθε νοῦ, θὰ σὲ περιφρουρήσει»¹⁶, καὶ θὰ ἀνταμείψει καὶ ἐμένα καὶ ἐσᾶς, ὥστε μὲ ἓνα πνεῦμα καὶ μιὰ καρδιά νὰ πιστεύουμε καὶ νὰ λατρεύουμε τὴν ἁγία Τριάδα, μὲ σκοπὸ τὴ σωτηρία καὶ τῶν δικῶν μας ψυχῶν, καὶ τοῦ λαοῦ πού διαιρέθηκε σὲ δύο μέρη, μπροστὰ στὸν κύριο Ἰωαννῆνιο, τὸν πνευματικὸ πατέρα μου, καὶ δικό σου τίμο πατέρα καὶ ἀδελφὸ μας.

167. Στὸν ἐξ ἀπορρήτων γραμματέα Διογένη.

ΕΡΩΤΗΣΗ: Πῶς πρέπει νὰ ὀνομάζουμε τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ, καὶ πῶς πρέπει νὰ τὴν προσκυνοῦμε.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Ἡ ἐρώτηση ἔχει διπλὴ ἀπάντηση, δηλαδὴ ὀνομασία. Γιατὶ ἡ ὀνομασία τῆς χρησιμοποιεῖται καὶ κυριολεκτικά, καὶ ὄχι κυριολεκτικά. Κυριολεκτικά, γιατί εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ ὀνομάστηκε ἡ εἰκόνα του, ὄχι κυριολεκτικά, ὅταν λέγεται Χριστός, ἀλλὰ καταχρηστικά ὅπως εἶναι. Καὶ σχετικὰ μὲ τὸν ζωοποιὸ σταυρὸ καὶ τὴν ἀποτύπωσή του, ὁμολογοῦν τὴν ἴδια σκέψη. Τὸ ἴδιο καὶ σχετικὰ μὲ τὴν προσκύνηση τοῦ σταυροῦ, ἢ ὁποῖα εἶναι παραπλήσια μὲ τὴν ἀποτύπωσή του. Γιατὶ εἶναι σχετικὴ, ἀφοῦ εἶναι ἀπὸ τὰ πρὸς τι τὸ πρωτότυπο καὶ ἡ εἰκόνα, σύμφωνα μὲ τὰ λόγια τοῦ μεγάλου Βασιλείου. Καθόσον ἡ τιμὴ τῆς εἰκόνας μεταβαίνει στὸ πρωτότυπο. Ἡ προσκύνηση καὶ τῶν δύο εἶναι μία, χωρὶς νὰ σχίζεται, οὔτε νὰ διαιρεῖται, ἀλλὰ στὸ πρωτότυπο εἶναι οὐσιαστικὴ, ἐνῶ στὸ παράγωγο (τὴν εἰκόνα) εἶναι σχετικὴ, ὅπως εἶναι καὶ τὸ εἶδος τῆς μορφῆς, γιατί ἐκεῖ ἡ μορφὴ εἶναι φυσικὴ, ἐνῶ ἐδῶ κατὰ μετοχή.

εἰκόνα οὐτινοσοῦν, εἴτε Χριστοῦ, εἴτε τῆς Θεοτόκου, εἴτε ἁγίου, εἴτε ἀπλῶς βασιλέως, εἴτε ἄρχοντος, εἴτε ὑφειμένου ἀνθρώπου, ἐν ταύτῃ προσεκύνησε τὸν οὐπὲρ αὐτῆ τυγχάνει εἰκῶν, καὶ οὕτω προσκυνῶν οὐ σφάλλεται, ἀλλ' ὀρθοδόξως ἐρειδόμενος, τοὺς ἐφ' ἑκάτερα τῆ ἀληθείας ἀντιπίπτοντας ἐνδίκως ἀποκρούεται. Τίνες δὲ οὗτοι; Οἱ τε ἀπαναινώμενοι προσκυνεῖν τὰς σεπτὰς εἰκόνας, καὶ οἱ ἐν τῇ προσκυνήσει λέγοντες αὐτὰ τὰ πρωτότυπα φυσικῶς προσκυνεῖν, ὧν ἀμφοτέρων ἐπίσης τὸ βλάσφημον τῶν μὲν, ὡς ἀναιρούντων τὸ τῆς οἰκονομίας μυστήριον, τῶν δὲ ὡς θεοποιούντων, ἧτοι οὐσιοποιούντων τὰ μακρὰν ἀπέχοντα 10 τῇ φύσει ἀπὸ τῶν πρωτοτύπων. Τοιγαροῦν προσκυνητέον τὴν εἰκόνα Χριστοῦ (ὡδε γὰρ ὁ κολοφῶν τοῦ λόγου), σχετικῶς, ἀλλ' οὐ λατρεύειν τοῦτο γὰρ φυσικῶς ἐπ' αὐτοῦ Χριστοῦ· ἐπεὶπερ ἡ λατρεία μία τῆς Τριάδος. Καὶ οὐδὲ αὐτῇ Θεοτόκῃ λατρευτέον, οὐδὲ αὐτῇ τῇ ζωντοῦ στανρῶ. Οὕτως οὐδὲ τῇ Χριστοῦ εἰκόνι λατρευτέον, ἀλλὰ προσκυνητέον 15 πασῶν τῶν προσκυνήσεων διὰ μέσου τῶν κατ' αὐτὰς πρωτοτύπων, ἐπὶ τὴν μίαν καὶ μόνην λατρευτικὴν προσκύνησιν τῆς ἁγίας Τριάδος ἀναφερομένων. Αἱ γὰρ ἄλλαι οὐ λατρευτικαί, ἀλλὰ προσκυνηταὶ ἅπασαι, κατὰ τὸ διάφορον τοῦ ὑφειμένου ἢ προὔχοντος προσώπου.

20

ΡΞΗ' (168) – Ἰωάννη Γραμματικῶ.

Τὸ ἀνυπόκριτόν σου τῆς εἰλικρινοῦς ἀγάπης δέδειχεν ἡ τιμιότης σου ἐν τοῖς ἐπανορθωτικοῖς σημειώμασι, τοῦ πρὸς ἡμῶν τῶν ἀμαθῶν συνταχθέντος λόγου. Ἐπειδὴ δὲ ἠπόρησε, πῶς ἡμῖν νενόηται τὸ ὑποκείμενον, καὶ ὡς ἄλλως ἐκλαμβάνεσθαι παρ' αὐτοῦ, καθὰ ὑπεση- 25 μήνατο, συνηγορήσαμεν καὶ ἡμεῖς, ὅτι ἠπόρησεν ὁ περὶ πάντα σοφός. Τὸ γὰρ ὑποκείμενον, ὃ θαυμάσιε, κατὰ Λεόντιον τὸν μακάριον, οὐ τὰ σχόλια ὑπερκαλῆ, οὐσίαν εἶναι λέγει μετὰ ὑποστάσεως. Λέγει δὲ καὶ ὁ μέγας Βασίλειος, «οὐκ ἐν τῷ ὑποκειμένῳ», ἐπὶ τῆς ἁγίας Τριάδος. Ἄλλὰ γὰρ καὶ ὁ πάνσοφος Διονύσιος ὡδὲ πού φησι τό· «Πολλὰ τοῖς 30 συμβεδηκόσιν ἐν τῷ ὑποκειμένῳ. Συμβεδηκότα δὲ οὐκ ἐν τῇ καθόλου οὐσίᾳ, ἀλλ' ἐν τῇ ὑποστάσει τεθεώρηται, ὡς οἴσθα». Ὡστε εἰπὼν τό, «Πολλὰ τοῖς συμβεδηκόσιν ἐν τῷ ὑποκειμένῳ», τὸ ὑποκείμενον, οὐσίαν μετὰ ὑποστάσεως εἴληφε, καὶ οὐκ ἔξω τοῦ εἰκότος, ὡς οἶμαι, τῷ

17. Συμβεδηκός· ἡ ιδιότητα πού ἀποδίδεται σὲ κάτι μὴ ἀνήκουσα στὴν οὐσία του.

Αὐτὸς λοιπὸν ποὺ προσκυνεῖ τὴν εἰκόνα ὅποιουδήποτε, εἴτε τοῦ Χριστοῦ, εἴτε τῆς Θεοτόκου, εἴτε ἁγίου, εἴτε γενικὰ βασιλιᾶ, ἄρχοντα, εἴτε κατωτέρου ἀνθρώπου, στὴν εἰκόνα αὐτὴ προσκύνησε ἐκείνον τοῦ ὁποίου εἶναι ἡ εἰκόνα αὐτή. Καὶ προσκυνώντας δὲν κάνει σφάλμα, ἀλλὰ ἔχοντας ὀρθόδοξο στήριγμα, ἀποκρούει νομίμως αὐτοὺς ποὺ καὶ στὰ δύο ἀντιδροῦν στὴν ἀλήθεια. Καὶ ποιοὶ εἶναι αὐτοί; Εἶναι αὐτοὶ ποὺ ἀρνοῦνται νὰ προσκυνήσουν τὶς σεπτές εἰκόνες, καὶ ἐκείνοι ποὺ προσκυνώντας τις λένε, ὅτι προσκυνοῦν τὰ ἴδια τὰ πρωτότυπα κατὰ τρόπο φυσικό, καὶ οἱ δύο ὅμως εἶναι βλάσφημοι, οἱ πρῶτοι ἐπειδὴ ἀρνοῦνται τὸ μυστήριον τῆς οἰκονομίας, καὶ οἱ ἄλλοι ἐπειδὴ θεοποιοῦν αὐτὰ ποὺ ἀπέχουν πολὺ ὡς πρὸς τὴ φύση τους ἀπὸ τὰ πρωτότυπα. Ἐπομένως πρέπει νὰ προσκυνοῦμε τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ σχετικὰ (γιατὶ αὐτὸ εἶναι τὸ ἀποκορύφωμα τοῦ λόγου), καὶ ὄχι νὰ τὴ λατρεύουμε, γιατί αὐτὸ γίνεται κατὰ τρόπο φυσικὸ στὸν ἴδιον τὸν Χριστό, ἀφοῦ ἡ λατρεία τῆς Τριάδος εἶναι μία. Καὶ οὔτε τὴν Θεοτόκον πρέπει νὰ λατρεύουμε, οὔτε καὶ τὸν ζωοποιὸ σταυρό. Ἔτσι οὔτε τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ νὰ λατρεύουμε, ἀλλὰ νὰ τὴν προσκυνοῦμε, γιατί ὅλες οἱ προσκυνήσεις, μέσα ἀπὸ τὰ πρωτότυπα τους, ἀναφέρονται στὴ μία καὶ μόνη λατρευτικὴ προσκύνηση τῆς ἁγίας Τριάδος. Γιατὶ οἱ ἄλλες δὲν εἶναι λατρευτικές, ἀλλὰ ὅλες εἶναι προσκυνητές, ἀνάλογες πρὸς τὴ διαφορὰ τοῦ κατωτέρου ἢ ἀνωτέρου προσώπου.

168. Στὸν Γραμματικὸ Ἰωάννη.

Μὲ τὰ ἐπανορθωτικὰ σημειώματα τοῦ λόγου ποὺ σύνταξες γιὰ μένα τὸν ἀμαθῆ ἔδειξε ἡ τιμότητά σου τὴν ἀνυπόκριτη καὶ εἰλικρινῆ ἀγάπη σου. Ἐπειδὴ ὅμως ἀπόρησε πῶς κατανοήθηκε τὸ ὑποκείμενο ἀπὸ μένα, καὶ ὅτι ἀλλιῶς ἐκλαμβάνεται ἀπὸ σένα, ὅπως ἄφησε νὰ νοηθεῖ, ἀπόρησα καὶ ἐγώ, γιατί ἀπόρησε ὁ σοφὸς σὲ ὅλα. Γιατὶ τὸ ὑποκείμενο, θαυμάσιε, σύμφωνα μὲ τὸν μακάριο Λεόντιο, τοῦ ὁποίου τὰ σχόλια εἶναι περισσότερο ἀπὸ καλά, λέγει ὅτι ἡ οὐσία εἶναι μαζὶ μὲ τὴν ὑπόσταση. Καὶ ὁ μέγας Βασίλειος λέγει γιὰ τὴν ἁγία Τριάδα, «Ὁχι στὸ ὑποκείμενο». Ἄλλὰ καὶ ὁ πάνσοφος Διονύσιος λέγει τὰ ἐξῆς «Πολλὰ ἀπὸ τὰ συμβεβηκότα¹⁷ ἀναφέρονται στὸ ὑποκείμενο. Ὅμως τὰ συμβεβηκότα δὲν ἀναφέρονται γενικὰ στὴν οὐσία, ἀλλὰ στὴν ὑπόσταση, ὅπως γνωρίζεις». Ὡστε λέγοντας τό, «Πολλὰ ἀπὸ τὰ συμβεβηκότα ἀναφέρονται στὸ ὑποκείμενο», ὡς ὑποκείμενο ἐννοεῖ τὴν οὐσία μαζὶ μὲ τὴν ὑπόσταση, καί,

κειῖσθαι ἐν τῷ λόγῳ. Πῶς γὰρ ἂν τῷ μὴ ἐν τῷ ὑποκειμένῳ, μὴ οὐχὶ τρισὶ καὶ ὀνόμασι καὶ πράγμασι θεολογηθήσεται, ὡς εἶναι τὸ ὑποκείμενον οὐδὲν ἄλλο, ἢ οὐσίαν μετὰ ὑποστάσεως; Εἰ δέ τι ὀπτικώτερον ἐξενεχθείη ἐν τῇ ἀγιωσύνῃ σου, μὴ παραιτήσῃται διδάξαι, τὸ δῶρον πρὸς 5 αὐτῆς ἐγκαλλωπιζόμενον.

ΡΞΘ' (169) – Θεόδωρος ὑπὲρ Εὐστρατίου ἡγουμένου.

Τὸ πρόβλημα τῆς δοκούσης σοι εὐδοξίας, ὧ τᾶν, ἵνα τᾶλλα σοι προηγούμενα καὶ ἐπόμενα λεξείδια, ὡς ἀσύφιλά τε καὶ σεσολοικισμένα, παρῶ, τοιοῦτόν ἐστιν ἐπὶ λέξεως Χριστός ὁ ἀληθινὸς Θεὸς ἡμῶν, 10 δύο φύσεις, δύο θελήσεις, δύο ἐνεργείας, ἐν δὲ πρόσωπον ἔχων τῶν δύο φύσεων, τίνος εἰκονίσω πρόσωπον; Ἐπειδὴ οὖν ἠρώτησας, Ποῖον πρόσωπον, ἄκουσον ἐμμελῶς. Ἐὐ εἰδοποιηθέν· ἐπειδὴ ὁ ἀνείδεος χαρακτήρ τῆς ὑποστάσεως τοῦ Πατρὸς εἰδοποιήθη τὸ καθ' ἡμᾶς, τὸ ἔγχρονον, ἐπειδὴ ὁ αἰδιος παράτασιν ἔχει χρονικὴν. Τὸ ἔχον ὀφθαλ- 15 μούς, ὦτα, ρῖνα, στόμα, παρειάς, ἐπειδὴ ὁ ἀσχημάτιστος ἐν σχήματι εὐρέθη ὡς ἄνθρωπος. Τὸ φιληθέν· ἐπειδὴ ὁ ἀπερίληπτος περιληφθεὶς, ἐφιλήθη ὑπὸ τοῦ προδότου. Τὸ ραπισθέν· ἐπειδὴ ὁ ἀναφής, ἔπαφος γεγονώς, ἐραπίσθη ὑπὸ τοῦ ὑπηρέτου. Τὸ ἐν σταυρῷ ὀφθέν ἐγκάρσιον· ἐπειδὴ ὁ ἀθάνατος κλίνας τὴν κεφαλὴν παρέδωκε τὸ Πνεῦμα. 20 Καὶ οὐ δυοῖν προσώπων τοῦτο ἐμφαντικόν, ἅπαγε τῆς ἀσεβείας, ἀλλ' ἐνὸς προσώπου τοῦ ἐκ δύο, καὶ ἐν δυοῖ φύσεσιν ὄντος ἀδιαιρέτως καὶ ἀσυγχύτως ἀποδεικτικόν. Διὸ φησιν ὁ ἱερός Ἀπόστολος «Περὶ τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ, τοῦ γενομένου ἐκ σπέρματος Δαυὶδ κατὰ σάρκα, τοῦ ὀρθέντος Υἱοῦ Θεοῦ ἐν δυνάμει κατὰ πνεῦμα ἀγιωσύνης». Τοίνυν δέ- 25 δειχέ σοι, διὰ τοῦ εἰπεῖν, «κατὰ σάρκα», περιγραπτὸν εἶναι, ἥτοι ἐξ-εικονισμένον, διὰ δὲ τοῦ φᾶναι, «κατὰ πνεῦμα ἀγιωσύνης», ἀπερίγραπτον τὸν αὐτὸν ὑπάρχειν Ἰησοῦν Χριστόν, ἀφ' οὗ ἐξεληφότες πάντες οἱ θεοφόροι Πατέρες βοῶσι τρανότατα περιγραπτὸν αὐτὸν καὶ ἀπερί-γραφτον, ὄρατόν τε καὶ ἀόρατον, ἔγχρονόν τε καὶ αἰδιον.

30 Εἰ δὲ οὐ χωρεῖς, Ἰουδαϊκὸν τὸ λῆμμα· πῶς δὲ καὶ δύο φύσεων τὸν Χριστόν λέγων, φῆς ἀπερίγραπτον μόνον; τοῦτο γὰρ μιᾶς φύσεως

ὅπως νομίζω, δικαιολογημένα βρίσκεται στὸν λόγο. Γιατὶ πῶς μπορεῖ αὐτὸ πού δὲν ὑπάρχει στὸ ὑποκείμενο, νὰ μὴ θεολογεῖται μὲ τρία ὀνόματα καὶ πράγματα, ἀφοῦ τὸ ὑποκείμενο δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο, παρὰ οὐσία μαζί μὲ ὑπόσταση; Ἐὰν ὅμως διατυπωθεῖ κάτι πιὸ ὀφθαλμοφανὲς ἀπὸ τὴν ἀγιωσύνη σου, νὰ μὴ παραλείψεις νὰ μοῦ τὸ ἀναφέρεις, ἐξωραΐζοντας τὸ δῶρο της.

169. Θεόδωρος, γιὰ τὸν ἡγούμενο Εὐστράτιο.

Τὸ πρόβλημα πὺν κατὰ τὴ γνώμη σου, φίλε, θεωρεῖς ὀρθό, γιὰ νὰ παραβλέψω τά ἄλλα λεξίδια πὺν προηγοῦνται καὶ ἔπονται, ὡς ἀπρεπῆ καὶ γεμάτα σολοικισμούς, εἶναι ἐπὶ λέξει τὸ ἕξῃς Ὁ Χριστός, ὁ ἀληθινὸς Θεός μας, πὺν ἔχει δύο φύσεις, δύο θελήσεις, δύο ἐνέργειες, ἀλλὰ ἔχει μόνο ἓνα πρόσωπο ἀπὸ τὶς δύο φύσεις, τίνος τὸ πρόσωπο θὰ ζωγραφίσω; Ἐπειδὴ λοιπὸν ῥώτησες ποιὸ πρόσωπο, ἄκουσε προσεκτικά. Ἐκεῖνο πὺν ἔλαβε μορφή, ἐπειδὴ ὁ χωρὶς μορφή χαρακτήρας τῆς ὑπόστασης τοῦ Πατέρα ἔλαβε τὴ δική μας μορφή, τὴν ὑποκείμενη στὸν χρόνο, γιὰτὶ ὁ αἰώνιος ἔχει διάρκεια χρονική, πὺν ἔχει μάτια, αὐτιά, στόμα, παρειές, γιὰτὶ ὁ ἀσχημάτιστος παρουσιάσθηκε μὲ σχῆμα ὡς ἄνθρωπος. Τὸ πρόσωπο πὺν φιλήθηκε, γιὰτὶ αὐτὸς πὺν δὲν περιλαμβάνεται πουθενά, ἀγκαλιάστηκε καὶ φιλήθηκε ἀπὸ τὸν προδότη. Τὸ πρόσωπο πὺν δέχθηκε ράπισμα, γιὰτὶ ὁ ἀψηλάφητος ἔγινε ψηλαφητὸς καὶ ραπίστηκε ἀπὸ τὸν ὑπηρέτη. Τὸ πρόσωπο πὺν ἐμφανίσθηκε στὸν σταυρὸ σὲ πλάγια στάση, γιὰτὶ ὁ ἀθάνατος ἔγειρε τὸ κεφάλι καὶ παρέδωσε τὸ Πνεῦμα. Καὶ αὐτὸ δὲν δείχνει δύο πρόσωπα, μακριὰ ἀπὸ τὴν ἀσέβεια αὐτή, ἀλλὰ ἓνα πρόσωπο πὺν ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο καὶ μὲ δύο φύσεις ἀδιαίρετες καὶ ἀσύγχυτες μεταξύ τους. Γι' αὐτὸ ὁ ἱερὸς Ἀπόστολος λέγει: «Γιὰ τὸν Υἱὸ του, ὁ ὁποῖος γεννήθηκε ὡς ἄνθρωπος ἀπὸ τὸ γένος τοῦ Δαβὶδ καὶ διακηρύχθηκε Υἱὸς τοῦ Θεοῦ μὲ δύναμη σύμφωνα μὲ τὸ Πνεῦμα τῆς ἀγιωσύνης»¹⁸. Λοιπὸν σοῦ ἀποδείχθηκε ὅτι, λέγοντας, «κατὰ σάρκα», δηλώνει ὅτι μπορεῖ νὰ περιγραφεῖ, δηλαδή νὰ ζωγραφισθεῖ, ἐνῶ λέγοντας, «κατὰ πνεῦμα ἀγιωσύνης», ἐννοεῖ ὅτι ὁ ἴδιος ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶναι ἀπερίγραπτος. Ἀπὸ αὐτὸ ὀρμώμενοι ὅλοι οἱ θεοφόροι Πατέρες διακηρύττουσιν ἀσάφιστα, ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι περιγραπτὸς καὶ ἀπερίγραπτος, ὀρατὸς καὶ ἀόρατος, πρόσκαιρος καὶ αἰώνιος.

Ἄν ὅμως δὲν εἶσαι σὲ θέση νὰ τὸ δεχθεῖς, τὸ πρόβλημα εἶναι ἰουδαϊκό. Καὶ πῶς, ἐνῶ λὲς ὅτι ὁ Χριστὸς ἔχει δύο φύσεις, ἰσχυρίζεσαι ὅτι εἶναι

αὐτοῦ ἐστὶ σημαντικόν. Τὸ δὲ τῶν δύο, τὸ περιγραφτὸν εἶπειν ἀκολού-
 θως καὶ ἀπερίγραφτον. Οὐκοῦν ἑαυτῶ ἑναντιολογεῖς. Εἰ γὰρ ἀπερί-
 γραπτος μόνον δοκεῖ σοι, τοῦτο καὶ Μανιχαῖώ τῶ ἀπαμφιεννύντι τὸν
 Λόγον τῆς ἀνθρωπότητος. Ὁ γὰρ τῆσδε γυμνός, ἀπερίγραφτος καὶ
 5 ἀνεξεϊκόνιστος. Ταῦτὸν γὰρ ἀμφότερα. Ἡ πῶς πάλιν μετέχεις τοῦ σώ-
 ματος καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ, αὐτοῦ ὄντος κατὰ σὲ ἀπεριγράπτου,
 ὧν δὲ μετέχεις περιγεγραμμένων; Ἡ μὴ μέτεχε, ὧ βέλτιστε, ἢ μετέχων
 ὁμολόγει τοῦ περιγεγραμμένου Χριστοῦ μετέχειν τὸ περιγεγραμμένον
 σῶμα καὶ αἷμα, ἵνα μὴ Παυλιανίζης, ὡς ψιλοῦ ἀνθρώπου μετέχων,
 10 ἀλλ' οὐ Θεοῦ σεσαρκωμένου. Συνῆκται οὖν ἐξ ἀληθείας ἀραρότως, ὡς
 ὁ περιγράφων τὸν Χριστόν, οὐκ ἀνθρωπολάτρης κατὰ Νεστόριον, ἢ
 κτισματολάτρης κατὰ Ἀρειον, ὡς ἐφληνάφησας ἀμαθαίνων, ὡς καὶ ὁ
 μὴ περιγράφων κατὰ σέ, Μανιχαῖζων ὁμοῦ τε καὶ Παυλιανίζων· τὸ
 μὲν τῆ τοῦ ἀπεριγράπτου, ὡς ψιλοῦ, ἀνθρώπου μετέχων σῶμα καὶ
 15 αἷμα κατὰ Παῦλον, καὶ οὐ Θεοῦ ἀληθῶς ἐνανθρωπήσαντος.

ΡΟ' (170) – Θεοδώρω διακόνω.

Ἦκω τῆ ἐπιτροπῆ τῆς ἀγάπης σου ἐπὶ τῆ ἀπαντήσει τῶν αἵρε-
 τικῶν προβλημάτων, καὶ εἰ μὲν εὖ ἀπαντήσοιμι, ἐπίθες τὴν σφραγιδα
 τῶ λόγῳ, εἰ δὲ μήγε, σαφηνίσειας αὐτὸς εὐκρινέστερον. Ἐπεὶ δὲ οὐχ
 20 οἶόν τε εὖ μάλα διαλυσαὶ τὸ αἵρετικὸν πρόβλημα, εἰ μὴ αὐτὴ ἢ πρότα-
 σεις ἀποδείκνυται, πρῶτον κείσθω αὕτη, καὶ εἴθ' οὕτως ἢ ὀρθόδοξος
 πίστις.

Πρόβλημα αἵρετικοῦ.

Μίαν φύσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένην ὁμολογοῦντες, ὅλον
 25 τι τὸν Χριστόν, ἤγουν μίαν ὁλότητα ἐκ μερῶν, θεότητός τε καὶ ἀνθρω-
 πότητος δηλονότι λέγετε. Πυνθανόμεθα οὖν, τί συναριθμητὴ τῆ ἀγία
 Τριάδι· τὸ ὅλον, ἢ τὸ μέρος; Καὶ εἰ μὲν τὸ ὅλον, οὐκ ἔσται ὁμοούσιος ἢ
 ἀγίας Τριάς· εἰ δὲ τὸ μέρος, ἢ τὴν θεότητα συναριθμοῦντες, ἐκτὸς τῆς
 ἀγίας Τριάδος τὴν ἀνθρωπότητα προδήλως καταλιμπάνετε· ἢ τὴν
 30 ἀνθρωπότητα συναριθμοῦντες, ἀλώσεσθε τῆς Τριάδος ἐκτὸς τὴν θεό-
 τητα λέγοντες.

μόνο ἀπερίγραπτος; Γιατί αὐτὸ δηλώνει τὴ μία μόνο φύση του. Ἐνῶ αὐτὸ πού δηλώνει τὶς δύο φύσεις, εἶναι τὸ νὰ ποῦμε ὅτι εἶναι περιγραφτός, καὶ ἀκολούθως καὶ ἀπερίγραπτος. Λοιπὸν ἀντιφάσκεις στὸν ἑαυτό σου. Γιατί, ἐὰν σοῦ φαίνεται μόνο ἀπερίγραπτος, αὐτὸ λέγεται καὶ ἀπὸ τὸν Μανιχαῖο, ὁ ὁποῖος ἀπογυμνώνει τὸν Λόγο ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινη φύση του. Γιατί, ὅποιος εἶναι γυμνὸς ἀπὸ αὐτήν, εἶναι ἀπερίγραπτος καὶ μὴ εἰκονιζόμενος. Γιατί καὶ τὰ δύο εἶναι ταυτόσημα. Ἡ πῶς κοινωνεῖς τὸ σῶμα καὶ τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ, ἀφοῦ αὐτός, σύμφωνα μὲ σένα, εἶναι ἀπερίγραπτος, ἐνῶ αὐτὰ πού κοινωνεῖς εἶναι περιγραφόμενα; Ἡ λοιπὸν μὴ κοινωνεῖς, φίλτατε, ἢ ἐφόσον κοινωνεῖς, νὰ ὁμολογεῖς ὅτι κοινωνεῖς τὸ περιγραφόμενο σῶμα καὶ αἷμα τοῦ περιγραφόμενου Χριστοῦ, γιὰ νὰ μὴ Παυλιανίζεις, σὰν νὰ κοινωνεῖς ἀπλὸ ἄνθρωπο, καὶ ὄχι Θεὸ σαρκωμένο. Συνάγεται λοιπὸν ἀπὸ τὴν ἀλήθεια μὲ βεβαιότητα, ὅτι αὐτὸς πού περιγράφει τὸν Χριστὸ δὲν εἶναι ἀνθρωπολάτρης, σύμφωνα μὲ τὸν Νεστόριο, ἢ κτισματολάτρης, σύμφωνα μὲ τὸν Ἄρειο, ὅπως φλυάρησες ἀμαθῶς, ὅπως καὶ αὐτὸς πού δὲν τὸν περιγράφει, σύμφωνα μὲ σένα, εἶναι Μανιχαϊστὴς μαζὶ καὶ Παυλιανιστὴς, ἀφοῦ μὲ τὴ διδασκαλία τοῦ ἀπερίγραπτου, κοινωνεῖ τὸ σῶμα καὶ τὸ αἷμα ἀπλοῦ ἀνθρώπου, σύμφωνα μὲ τὸν Παῦλο, καὶ ὄχι τὸν Θεὸ πού ἔγινε ἄνθρωπος πραγματικά.

170. Στὸν διάκονο Θεόδωρο.

Μὲ τὴν ἄδεια τῆς ἀγάπης σου ἔρχομαι στὴν ἀπάντηση τῶν αἵρετικῶν προβλημάτων, καὶ ἐὰν βέβαια ἀπαντήσω καλὰ, βάλε τὴ σφραγίδα στὰ λόγια μου, ἂν ὅμως ὄχι, ἀποσαφήνισέ τα ὁ ἴδιος εὐκρινέστερα. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιλυθεῖ πολὺ καλὰ τὸ αἵρετικὸ πρόβλημα, ἂν δὲν ἀποδειχθεῖ ἡ πρόταση αὐτὴ, πρέπει πρῶτα νὰ παρατεθεῖ τὸ πρόβλημα αὐτό, καὶ ἔπειτα ἡ ὀρθόδοξη πίστη.

Τὸ πρόβλημα τοῦ αἵρετικοῦ.

Ὁμολογώντας μία φύση τοῦ Θεοῦ Λόγου σαρκωμένη, λέτε ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι ἓνα ὄλον, εἴτε ἓνα σύνολο ἀπὸ μέρη, δηλαδή ἀπὸ θεότητα καὶ ἀνθρωπότητα. Ρωτᾶμε λοιπὸν· Τί συναριθμεῖτε στὴν ἅγια Τριάδα; Τὸ ὄλον ἢ τὸ μέρος; Καὶ ἂν βέβαια συναριθμεῖτε τὸ ὄλον, τότε ἡ ἅγια Τριάς δὲν εἶναι ὁμοούσια. Ἐὰν πάλι τὸ μέρος, τότε ἢ, συναριθμώντας τὴ θεότητα, ἀφήνετε ὀλοφάνερα τὴν ἀνθρωπότητα ἔξω ἀπὸ τὴν ἅγια Τριάδα, ἢ, συναριθμώντας τὴν ἀνθρωπότητα, θὰ συλληφθεῖτε νὰ λέτε ὅτι ἡ θεότητα εἶναι ἔξω ἀπὸ τὴν ἅγια Τριάδα.

Λύσεις πρὸς τοῦτο.

Μίαν φύσιν τοῦ Λόγου σεσαρκωμένην ὁμολογοῦντες, οὐχ ἀπλῶς ὅλον τι τὸν Χριστόν, ἀλλ' ἐκ δυοῖν ὁλοτήτων συννηνεγμένων, θεότητος τε καὶ ἀνθρωπότητος, ὁμολογοῦμεν, καθ' ἃς ὁλότητας, τὰς ὡς μέ-
 5 ρη πρὸς τὴν σύνθεσιν εἰλημμένας, ὅλος ἐστίν, ὡς Θεός, τῷ Πατρὶ τε καὶ τῷ Πνεύματι φυσικῶς συνημμένος, καὶ ὅλος, ὡς ἄνθρωπος, τῇ μη-
 τρὶ καὶ ἡμῖν οὐσιωδῶς συντεταγμένος, τῷ μοναδικῷ χαρακτήρι τὰ ἄ-
 κρα πρὸς ἑαυτὸν συνδέων, καὶ τοὺς τῶν ἄκρων ὄρους ἀλωθήτους καὶ
 ἀσυγχύτους ἐν τῇ ἐνώσει διαφυλάττων. Ἐφ' ᾧ ἡ Τριάς μένει Τριάς,
 10 ἀσυμφυές τι εἰς προσθήκην μὴ προσιεμένη, καὶ ἡ ἀνθρωπότης μένει
 ἀνθρωπότης, τῆς ἐνωθείσης αὐτῇ θεότητος μήπω διαιρουμένη. Ὡστε
 σου ἀλογῶδες τὸ πρόβλημα ἐκ τῆς τῶν Ἀκεφάλων συγχυτικῆς αἰρέ-
 σεως ἀποξευγνύμενον.

Τοῦ αὐτοῦ αἰρετικοῦ ἕτερον πρόβλημα.

15 Οὗτος ὁ Χριστὸς ὁ παρ' ὑμῶν ὁμολογούμενος συναριθμεῖται τῇ
 ἀγία Τριάδι, ἢ οὐ. Καὶ εἰ μὲν συναριθμεῖται τῇ ἀγία Τριάδι, πῶς ἔσται
 λοιπὸν ἡ Τριάς ὁμοούσιος; Εἰ δὲ οὐ συναριθμεῖται, οὐδὲ Θεὸς ἔσται,
 ἀλλὰ μόνον ψιλὸς ἄνθρωπος. Οἷς τοίνυν ὑμεῖς τὴν ἀπορίαν ἐπιλύσε-
 σθε λόγοις, τὴν περὶ ἑνὸς Χριστοῦ φυλάττοντες δόξαν ἀπήμαντον,
 20 οὗτοι καὶ ἡμῖν πρὸς ταύτην ἀρκέσουσιν.

Λύσεις πρὸς τοῦτο.

Οὗτος ὁ Χριστὸς ὁ παρ' ἡμῶν ὁμολογούμενος, οἷς λόγοις ἀληθό-
 τητος ἐξεκρούσατο τὴν προτέραν πρότασιν, τούτοις καὶ τὴν παροῦ-
 σαν συγκρούσειεν, ὡς ἰσορρόπως τὸ ἀσεβὲς ἔχουσαν. Ὄν δὲ ὑμεῖς
 25 Χριστόν, ἡγουν μίαν ὁλότητα φυσικὴν ἐκ μερῶν, θεότητός τε καὶ ἀν-
 θρωπότητος, πρεσβεύητε, οὔτε ὁμοούσιος ἂν εἴη τῷ Πατρὶ, εἴπερ ὁ
 Πατὴρ Θεὸς μόνον, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἄνθρωπος, οὔτε ὁμοούσιος τῇ μητρὶ,
 εἴπερ ἡ μήτηρ ἄνθρωπος μόνον, ἀλλ' οὐχὶ καὶ Θεός, καὶ ὥρα ὑμῖν
 ζητεῖν ἕτερους Χριστούς, οἷς οὗτος ἂν εἴη ὁμοούσιος, ἐπεὶ μὴ οἶόν τε
 30 μονοπρόσωπον φύσιν γνωρίζεσθαι. Εἰ δὲ οὐχ εὐρίσκειτε, τοῖς ἰδίοις
 προβλήμασιν ἐαλωκότες τῷ κενῷ ἀναπλασμῷ, οὐ Χριστόν εἶναι ὅλως
 δοξάζετε.

Λύση τοῦ προβλήματος αὐτοῦ.

Ὁμολογώντας μία φύση τοῦ Λόγου σαρκωμένη, δὲν ὁμολογοῦμε ἀπλῶς τὸν Χριστὸ ὡς ἓνα κάποιον ὄλον, ἀλλὰ ἀπὸ δύο ὀλότητες ἐνωμένες, τῆς θεότητος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος, κατὰ τὶς ὁποῖες ὀλότητες, πού ἔχουν ληφθεῖ ὡς μέρη στὴ σύνθεση, εἶναι ὀλόκληρος, ὡς Θεός, ἐνωμένος κατὰ τρόπο φυσικὸ μὲ τὸν Πατέρα καὶ μὲ τὸ Πνεῦμα, καὶ ὀλόκληρος ὡς ἄνθρωπος συνδεδεμένος μὲ τὴ μητέρα καὶ μὲ μᾶς οὐσιαστικά, συνδέοντας μὲ τὸν ἐνιαῖο χαρακτήρα του τὰ δύο ἄκρα στὸν ἑαυτὸ του καὶ διατηρώντας τοὺς ὅρους τῶν ἄκρων ἀκέραιους καὶ ἀσύγχυτους μὲ τὴν ἐνωση. Ἔτσι σ' αὐτὸν ἡ Τριάδα μένει Τριάδα γιατί δὲν δέχεται τὴν προσθήκη κάποιου πού δὲν εἶναι τῆς αὐτῆς φύσεως, καὶ ἡ ἀνθρωπότητα μένει ἀνθρωπότητα, χωρὶς νὰ διαιρεῖται ἀπὸ τὴν θεότητα ἢ ὁποῖα ἐνώθηκε μὲ αὐτήν. Ὡστε λοιπὸν τὸ πρόβλημά σου μοιάζει μὲ ἄλογο πού ἔφυγε ἀπὸ τὸν ζυγὸ τῆς αἴρεσης τῶν Ἀκεφάλων.

* Ἄλλο πρόβλημα τοῦ ἰδίου αἰρετικοῦ.

Αὐτὸς ὁ Χριστὸς πού ὁμολογεῖται ἀπὸ σᾶς συναριθμεῖται στὴν ἅγια Τριάδα, ἢ ὄχι; Καὶ ἐὰν βέβαια συναριθμεῖται στὴν ἅγια Τριάδα, τότε πῶς εἶναι ὁμοούσια ἢ Τριάδα; Ἐὰν πάλι δὲν συναριθμεῖται, δὲν εἶναι οὔτε Θεός, ἀλλὰ μόνο ἀπλὸς ἄνθρωπος. Οἱ λόγοι λοιπὸν μὲ τοὺς ὁποίους θὰ λύσετε σεῖς τὴν ἀπορία μας, διατηρώντας τὴν πίστη μας σὲ ἓνα Χριστὸ ἀβλαβῆ, οἱ λόγοι αὐτοὶ θὰ εἶναι καὶ σὲ μᾶς ἀρκετοὶ γιὰ τὴ λύση τῆς ἀπορία μας.

Λύση τῆς ἀπορίας.

Ὁ Χριστὸς αὐτὸς πού ὁμολογεῖται ἀπὸ μᾶς, μὲ τοὺς λόγους τῆς ἀλήθειας πού ἀντικρούσαμε στὴν προηγούμενη ἀπορία, μὲ τοὺς ἴδιους θὰ ἀντικρούσουμε καὶ τὴν ἀπορία αὐτή, γιατί εἶναι ἐξίσου ἀσεβής. Ὁ Χριστὸς λοιπὸν τὸν ὁποῖο πιστεύετε ἐσεῖς, δηλαδή ἓνα φυσικὸ ἄθροισμα ἀπὸ μέρη, τῆς θεότητος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος, οὔτε ὁμοούσιος μπορεῖ νὰ εἶναι μὲ τὸν Πατέρα, ἀφοῦ ὁ Πατὴρ εἶναι μόνον Θεός, οὔτε καὶ ἄνθρωπος, οὔτε ὁμοούσιος μὲ τὴν μητέρα, ἀφοῦ ἡ μητέρα του εἶναι μόνον ἄνθρωπος, ἀλλὰ οὔτε καὶ Θεός, καὶ εἶναι καιρὸς λοιπὸν νὰ ἀναζητήσετε σεῖς ἄλλους Χριστοὺς, μὲ τοὺς ὁποίους αὐτὸς θὰ εἶναι ὁμοούσιος, ἐπειδὴ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γνωρίζεται μὲ μονοπρόσωπη φύση. Καὶ ἐὰν δὲν βρῖσκετε, ἐπειδὴ ἔχετε παγιδευτεῖ στὰ δικά σας προβλήματα μὲ τὴν ἀσθηρική ἀνάπλαση, δὲν πιστεύετε γενικὰ ὅτι ὑπάρχει Χριστός.

ΡΟΑ' (171) – Νικήτα μονάζοντι.

Τὸ παρὰ τῆς ὀσιότητος ὑμῶν διὰ τοῦ θεοφιλεστάτου μητροπολίτου ἀποσταλὲν ἡμῖν βιβλίον ἀνέγνωμεν, καὶ οὐκ ἔστιν ὁ τοῦτο συγγραψάμενος ἐπὶ τῷ δόγματι τῶν σεπτῶν εἰκόνων ὀρθοφρονῶν. Λέγει 5 γὰρ τάδε· «Τὴν ἄρρητον καὶ ἀπερίληπτον εἰς ἡμᾶς τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίαν, καὶ τοὺς ἱερούς τῶν ἁγίων ἀγῶνας ἐν Γράμμασι μὲν ἡμεῖς ἱερεῖς ἀνευφημεῖσθαι διατυποῦμεν, οὐδεμιᾶ πλάσει τὸ ἐφ' ἡμῖν ἢ γραφῆ καθάπερ ἠδόμενοι. Συγχωροῦμεν δὲ τοῖς ἀπλουστέροις ἀτελεστέροις αὐτοῖς ὑπάρχουσιν, ὑπὸ συμφυοῦς αὐτῶν ἐναγωγῆς, καὶ ὄψει τῆ 10 αὐτοῖς συμμέτρῳ τὰ τοιαῦτα ἐν εἰσαγωγῆς τρόπῳ μαυθάνειν».

Τί οὖν ἔστιν ἐν τούτοις εἰπεῖν; Πρῶτον μὲν ὅτι διαίρεσιν τῆς μιᾶς καὶ ἐντελοῦς, καὶ μὴδ' ὀτιοῦν πρόσθεσιν ἢ ὑφαίρεσιν προσιεμένης πίστεως ἡμῶν ἀπερογάζεται· ἐναντῶ μὲν ἰὴν διὰ τῶν ἱερῶν Γραμμάτων ἀπονέμων διατύπωσιν, τοῖς ἀπλουστέροις δὲ δῆθεν καὶ ἀτελεστέροις 15 ὑπάρχουσι τὴν ἐν πλάσει καὶ γραφῆ ἱστορίαν ἀποίσας. Ἐπειτα αὐτῶ μὲν ἀνάπτει τὸ τέλειον τῆς χάριτος, τοῖς δὲ τὴν Ἰουδαϊκὴν ἀπορρίπτει νηπιότητα, δεομένοις συμφυοῦς ἀναγωγῆς. Οὐκοῦν κατ' αὐτὸν διαψεύδεται ὁ ἱερός Ἀπόστολος, φάσκων «Οὐκ ἔστι Ἰουδαῖος οὐδὲ Ἕλλη 20 γὰρ ὑμεῖς εἰς ἔστε ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ». Εἰ δὲ ἀληθεύει, ὥσπερ οὖν ἠλήθευται, καὶ «Εἰς Κύριος, μία πίστις, ἐν βάπτισμα», τί ἢ κενὴ αὕτη διαίρεσις εἰς δύο τμήματα ἄνισα, τὸ ἔθνος τὸ ἅγιον, τὸ βασιλείον ἱεράτευμα; Ἀποκρίνεσαι καὶ τὸ μὲν εἶναι τῆς ἐντελεστερας μοίρας, τὸ δὲ τῆς ὑφεμενεστερας. Ἐπειτα, ὅτι ἐπειδὴ πᾶς εὖ φρονῶν ἐφίεται τελειότη- 25 τος, νεμεσητὸν ἠγήσεται ὁ ἀτελής κἀντεῦθεν ἐξ ἀναγκαίου παρέλκον ἐστὶ τὸ τῆς ἱστορίας δόγμα. Ἐναντιοῦται δὲ ὅτι μάλιστα καὶ τῷ μεγάλῳ Βασιλείῳ, μὴ ταυτίζων τὰ ὑπ' ἐκείνου ἐπίσης δογματιζόμενα. «Ἄ γὰρ ὁ λόγος», φησί, «τῆς ἱστορίας δι' ἀκοῆς παρίστησι, ταῦτα γραφικὴ σιωπῶσα διὰ μμησεως δείκνυσιν». Ἀντανίσταται ἄρα ὁ γεννά- 30 δας τοῖς ἱεροῖς Λογίοις, ὥσπερ καὶ τῷ κορυφαίῳ πατρί, καὶ οἰόμενος ἄλλον ἐπ' αὐτοῦ δὴ τούτῳ τῷ δόγματι διορθοῦσθαι, αὐτὸς πεφώραται ὀφλισκάνων μάταια. Καὶ διὰ τοῦτο ἡμεῖς μὲν πάντῃ διαγράφομεν τὰ

19. Γαλ. 3, 28.

20. Ἐφ. 4, 5.

21. Ὅμλ. 20. Εἰς τοὺς Σαράντα μάρτυρας.

171. Στὸν μοναχὸ Νικήτα.

Διάβασα τὸ βιβλίον πού μου ἔστειλε ἡ ὁσιότητά σας μὲ τὸν θεοφιλέστατο μητροπολίτη, καὶ δὲν φαίνεται αὐτός πού τὸ συνέγραψε νὰ πιστεύει σωστὰ ὡς πρὸς τὸ δόγμα τῶν σεπτῶν εἰκόνων. Γιατὶ λέγει τὰ ἑξῆς: «Τὴν ἀνέκφραστη καὶ ἀκατανόητη ἀπὸ μᾶς φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ, καὶ τοὺς ἱεροὺς ἀγῶνες τῶν ἁγίων, ἔμεῖς βέβαια τοὺς ἀποτυπώνουμε μὲ γράμματα ἱερὰ γιὰ νὰ ἐπευφημοῦνται, καὶ ὅσον ἐξαρτᾶται ἀπὸ μᾶς δὲν εὐχαριστούμαστε μὲ καμμιὰ πλαστικὴ ἢ ζωγραφικὴ ἀπεικόνιση. Ἐπιτρέπουμε ὅμως σ' αὐτοὺς πού εἶναι πιὸ ἀπλοῖκοι καὶ ἀμύητοι, σὰν ἓνα εἶδος εἰσαγωγῆς, νὰ μαθαίνουν αὐτὰ τὰ πράγματα μὲ τὴν ἔμφυτη σ' αὐτοὺς ἀναγωγὴ καὶ μὲ τὴν ἀνάλογη θέαση.

Τί μπορούμε λοιπὸν νὰ ποῦμε γι' αὐτά; Πρῶτον, ὅτι δημιουργοῦν διαίρεση τῆς μᾶς καὶ τέλειας πίστεώς μας, ἡ ὁποία δὲν ἐπιδέχεται καμμιὰ πρόσθεση ἢ ἀφαίρεση, ἀφοῦ ἀποδίδει στὸν ἑαυτὸ του τὴν διατύπωση μὲσω τῶν ἱερῶν Γραφῶν, ἐνῶ σ' αὐτοὺς πού εἶναι δῆθεν πιὸ ἀπλοῖκοι καὶ ἀμύητοι ἐπιτρέπει τὴν ἐξιστόρηση μὲ πλαστικὲς καὶ ζωγραφικὲς παραστάσεις. Ἐπειτα, στὸν ἑαυτὸ του ἀποδίδει τὴν τελειότητα τῆς χάριτος, ἐνῶ στοὺς ἄλλους ἐπιρρίπτει τὴν ἰουδαϊκὴ νηπιότητα, λέγοντας ὅτι ἔχουν ἀνάγκη τῆς ἔμφυτης ἀναγωγῆς. Σύμφωνα δηλαδὴ μὲ αὐτὸν ψεύδεται ὁ ἱερὸς Ἀπόστολος λέγοντας, «Δὲν ὑπάρχει Ἰουδαῖος οὔτε Ἕλληνας, δὲν ὑπάρχει δοῦλος οὔτε ἐλεύθερος, δὲν ὑπάρχει ἀρσενικὸ καὶ θηλυκό, γιατί ὅλοι σας εἶστε ἓνα στὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ»¹⁹. Ἐὰν λοιπὸν ἀληθεύει, ὅπως βέβαια ἐπαληθεύθηκε, καὶ ὑπάρχει «ἓνας Κύριος, μία πίστη, ἓνα βάπτισμα»²⁰, γιατί ἡ ἄσκοπη αὐτὴ διαίρεση σὲ δύο ἄνισα μέρη, τὸ ἔθνος τὸ ἅγιο, καὶ τὸ βασιλικὸ ἱερατεῖο; Ἀπαντᾷς, ὅτι τὸ ἓνα ἀνήκει στὴν τελειότερη μερίδα, καὶ τὸ ἄλλο στὴν ὑποδεέστερη. Ἐπειτα, ἐπειδὴ κάθε συνετὸς ἐπιθυμεῖ τὴν τελειότητα, θὰ θεωρήσει φοβερό, αὐτὸ πού εἶναι ἀτελές, καὶ ἔτσι ἀναγκαστικὰ τὸ δόγμα τῆς ἱστορίας περιπεύει. Ἐρχεται μάλιστα σὲ ἀντίθεση καὶ μὲ τὸν μέγαν Βασίλειο, μὴ ταυτιζόμενος μὲ ὅσα διδάσκει ἐκεῖνος! Γιατὶ λέγει: «Αὐτὰ πού ὁ λόγος τῆς ἱστορίας τὰ παριστάνει μὲ τὴν ἀκρόαση, αὐτὰ τὰ παρουσιάζει ἢ ζωγραφικὴ σιωπηρὰ μὲ τὴν μίμηση»²¹. Ἐπομένως ἀντιτίθεται ὁ θρασὺς στὰ ἱερὰ Πόγια, ὅπως καὶ στὸν κορυφαῖο πατέρα, καὶ νομίζοντας ὅτι ἄλλος θὰ ἐπιφέρει τὴ διόρθωση στὸ δόγμα αὐτό, ὁ ἴδιος συλλαμβάνεται νὰ ὑποστηρίξει πράγματα μάταια. Καὶ γι' αὐτὸ ἔμεῖς βέβαια διαγράφουμε

τοιαῦτα βατταρίσματα, ὑπομμνήσκομεν δὲ καὶ τὴν ὑμετέραν ἐμμέλειαν, τῷ αὐτῷ στοιχεῖν κανόνι τῆς εὐαγγελικῆς δέλτου· οὕτω καὶ τῆς κατ' αὐτῆς γραφικῆς ἱστορίας ὅτι καὶ τῆς ἴσης τιμῆς τε καὶ προσκυνήσεως ἀμφότερα.

5 **ΡΟΒ' (172) – 'Ησυχίῳ πρωτονοταρίῳ.**

Καλὴ μὲν ἡ ἐπιστολὴ τῆς παγκάλου σου τιμιότητος, καὶ ὡς ἀπ' ἀγαθοῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας ἐξαγορευθεῖσα, καὶ ὡς τῷ κάλλει τῆς ἀγάπης ἐναγλαισθεῖσα. Οὐ μὴν ὡς ἀπεσέμνυνεν ἡμᾶς τοὺς ἀμούσους, λόγους ἐγκωμίων ἔχει. Πότε γὰρ ἐγενόμην, ὡς φῆς, «λύχνος καιόμενος
10 καὶ φαίνων», ἐν ᾧ ὁ Δεσπότης μου ἠγαλλιᾶσω φωτιζόμενος, ἢ πηγὴ νάουσα διειδέστατα, ἀφ' ἧς ἠρρύσατο ἡ φιλιότης σου λόγον σωτήριον, καὶ οὐχὶ τοῦναντίον μᾶλλον ἐσκότασεν ὑπὲρ ἀσδόλην, προφητικῶς εἰπεῖν, τὸ εἶδος ἡμῶν τῇ τοῦ βίου ἀχρηστότητι, καὶ ὁ λόγος ἠσθένησεν οὐκ ἔχων τὴν ἐξ ἔργου δύναμιν, εἰς ἐνίσχυσιν τοῦ ἀκούον-
15 τος; Καὶ ταῦτα λέγω, οὐ τὴν ἐν τῇ Σμύρῃ φυλακῇ κακίζων, μή τι γένοιτο! ἡ μὲν γὰρ σεβαστὴ, σεβαστῆς ὁμολογίας μοι φρουρός, ἑμαυτὸν δὲ αἰτιώμενος, ὡς οὐκ ἀξίως ἐν αὐτῇ πολιτευσάμενον. Ἄλλ' ἀφεῖς ταῦτα, ὡς τῆς ἀγάπης ὄντα συμβόλαια, ἐπὶ τὸ κατεπεῖγον τὸν λόγον μεθαρμόσομαι. Ἐσήμανεν ἡμῖν ἡ χρηστότης σου, ὡς δύο ἔχειν, συντό-
20 μως εἰπεῖν, θεοδωρήτους θυγατέρας, καὶ τὴν μὲν πρώτην πρὸς γεννήσεως καθυποσχέσθαι δι' ἀφιερώσεως τοῦ μοναδικοῦ βίου Θεῷ, τὴν δὲ δευτέραν ἐν μεταιχιμίῳ φέρεσθαι· νῦν δὲ μεταβεβουλευσθαι ἐναλλάξ ποιήσασθαι κατὰ τινα ἀναγκαίαν περιπέτειαν, ὥστε τὴν ὑποσχεθεῖσαν ἀπονεῖμαι τῷ κόσμῳ, ἥγουν ἀποδόσθαι ἀνδρὶ καλῷ τε τὰ πάντα,
25 καὶ τῇ παιδί σνηλικιώτῃ, τὴν δὲ ἐν μεταιχιμίῳ, κομιδῇ νέαν οὔσαν καὶ οὐ συντρέχουσαν τῇ ἡλικίᾳ, ἀναθεῖναι Θεῷ, κἂν τούτῳ σκάζειν καὶ δυσχεραίνειν, μή πως ἐναντιοθελὲς εἶη τῷ Θεῷ.

Ἔδει μὲν οὖν, ὧ δέσποτα τιμιώτατε, ἄλλους πυνθάνεσθαι περὶ τοῦδε τοῦ δράματος, καὶ παρ' αὐτῶν, ὡς προφερεστέρων κατὰ γνῶσιν
30 τῆς ἡμῶν οὐθενότητος, λαμβάνειν τὴν λύσιν, καὶ μὴ τοσοῦτῳ μήκει

22. Ἰω. 5, 35.

23. Θρηνοὶ 4, 8.

ἐντελῶς αὐτὲς τὶς μωρολογίες, καὶ ὑπενθυμίζω στή χάρη σου, νὰ ἀκολουθεῖ τὸν ἴδιο κανόνα τοῦ Εὐαγγελίου· ἔτσι θὰ ἀκολουθεῖ καὶ τὴν σύμφωνα μὲ αὐτὴν ζωγραφικὴ ἐξιστόρηση, γιατί καὶ τὰ δύο ἔχουν τὴν ἴδια τιμὴ καὶ προσκύνηση.

172. Στὸν ἀρχιγραμματέα Ἡσύχιο.

Εἶναι καλὴ βέβαια ἡ ἐπιστολὴ τῆς ἀριστης κατὰ πάντα τιμότητάς σου, καὶ ἐπειδὴ προέρχεται μέσα ἀπὸ τὸν ἀγαθὸ θησαυρὸ τῆς καρδιάς σου, καὶ ἐπειδὴ εἶναι στολισμένη μὲ τὴν ὁμορφιὰ τῆς ἀγάπης. Ἄλλ' ὅμως περιέχει λόγια ἐγκωμαστικά μὲ τὰ ὁποῖα ἐπαινεῖ ἑμένα τὸν ἀμόρφωτο. Πότε δηλαδή, ὅπως λές, «ἔγινα λυχνάρι πού καίεται καὶ φέγγει»²², μὲ τὸ ὁποῖο ὁ Δεσπότης μου αἰσθάνθηκε ἀγαλλίαση φωτιζόμενος, ἢ πηγὴ πού τρέχει διαυγέστατα, ἀπὸ τὴν ὁποῖα ἀντλήσε ἡ ἀγάπη σου λόγο σωτήριο, καὶ ὄχι μᾶλλον, ἀντίθετα, καὶ σκοτίσθηκε περισσότερο ἀπὸ τὴν καπνιά, γιὰ νὰ μιλήσω προφητικά²³, τὸ πρόσωπό μου μὲ τὸν ἀχρηστο βίο μου, καὶ ὁ λόγος μου ἐξασθένησε μὴ ἔχοντας τὴ δύναμη πού προέρχεται ἀπὸ τὰ ἔργα, καὶ πού ἐνισχύει ἐκεῖνον πού τὸν ἀκούει; Καὶ λέγοντάς τα αὐτὰ δὲν κατηγορῶ τὴ φυλάκισή μου στὴ Σμύρνη, μὴ γένοιτο! Γιατὶ ἐκείνη ἦταν σεβαστὴ, φρουρὸς γιὰ μένα τῆς σεβαστῆς ὁμολογίας, ἀλλὰ τὸ κάνω κατηγορώντας τὸν ἑαυτὸ μου, ἐπειδὴ δὲν πολιτεύθηκε μέσα σ' αὐτὴν ὅπως ἔπρεπε. Ἄλλὰ ἀφήνοντάς τα αὐτά, πού εἶναι συμβόλαια τῆς ἀγάπης, θὰ προσαρμόσω τὸν λόγο στὸ θέμα πού κατεπεύγει. Μοῦ ἀνέφερε ἡ ἀγαθότητά σου, ὅτι ἔχεις, γιὰ νὰ μιλήσω μὲ συντομία, δύο θυγατέρες, πού σοῦ χάρισε ὁ Θεός, ἀπὸ τὶς ὁποῖες τὴν πρώτη ἀπὸ τὴ γέννησή της τὴν ὑποσχέθηκες μὲ τὴν ἀφιέρωση τοῦ μοναχικοῦ βίου στὸν Θεό, ἐνῶ ἡ δεύτερη βρίσκεται στὸ μεταίχιμο. Τώρα ὅμως, ἀλλάζοντας γνώμη, σκέφθηκες νὰ κάνεις ἐναλλαγὴ, ὕστερα ἀπὸ κάποια ἀναγκαστικὴ περιπέτεια, ὥστε ἐκείνην πού ὑποσχέθηκες νὰ τὴν παραδώσεις στὸν κόσμον, δηλαδή νὰ τὴν δώσεις σὲ ἄνδρα, καλὸ σὲ ὅλα καὶ συνομήλικον μὲ τὴν κόρη σου, καὶ ἐκείνην πού βρίσκεται στὸ μεταίχιμον καὶ πού εἶναι πολὺ νέα καὶ δὲν συμβαδίζει μὲ τὴν ἡλικία της, νὰ τὴν ἀφιερώσεις στὸν Θεό, ἂν καὶ στενοχωρεῖσαι μὲ αὐτὸ καὶ δυσανασχετεῖς, μήπως αὐτὸ εἶναι ἀντίθετον πρὸς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ.

Ἐπρεπε λοιπόν, τιμώτατε δέσποτα, νὰ ρωτήσεις ἄλλους γιὰ τὸ δράμα αὐτό, καὶ ἀπὸ αὐτούς, σὰν πιὸ εἰδικὸς στὴ γνώση ἔναντι τῆς δικῆς μου μηδαμνότητος, νὰ λάβεις τὴ λύση, καὶ νὰ μὴ ἀπευθύνεσαι σὲ μένα,

διωκισμένους ἡμᾶς τῇ θέσει τοῦ τόπου ἐπαναλαμβάνειν εἰς ἀπόκρισιν.
 Ὅμως, ἐπειδὴ κέκρινας, οἷς πεπίστευκας τρόποις, τοῦτο δὴ μετὰ τοῦ
 θεοφιλεστάτου ἀρχιεπισκόπου καὶ ἀδελφοῦ ἡμῶν συνέσκεπται ὡς
 παρὰ τὸ δέον τὸ πρᾶγμα, καὶ παρὰ τὴν ὀρθὴν πίστιν, καὶ παρὰ τὰ ἐξ
 5 αἰῶνος παραδείγματα. Πάλαι Ἄννα ἢ αἰοίδμος, τὸν Σαμουήλ πρὸ
 γεννήσεως ὑποσχομένη, οὐχ ὑπήλλαξε τὸν ὑποσχεθέντα, καίτοι ἔχου-
 σα καὶ ἑτέρους παῖδας, ἀλλὰ τοῦτον προσήγαγε τῷ Θεῷ. Νόννα ἢ
 μακαρία, ὡσαύτως ὑποσχομένη Γρηγόριον τὸν Θεολόγον, ἀπέδωκε
 τῷ Θεῷ παρὰ τοῖς γονεῦσι πρὸ γεννήσεως, καὶ οὐ διήλλακται μετὰ τὴν
 10 γέννησιν. Οἱ καὶ χρῆμά τι θαυμαστὸν τῷ κόσμῳ ὤφθησαν, ἐξ ὧν καὶ οἱ
 τοκεῖς μεμακάρηνται. Πῶς δ' ἂν οὖν ἡμεῖς, ὧ̄ θαυμαστότατε, παρὰ
 ταῦτα ποιοῦντες, ἔξω ἐγκλήματος πέσομεν, καὶ οὐχὶ μᾶλλον καθάψοι-
 το ἡμῶν ὁ μακάριος Πέτρος ὡδέ που λέγων, «Οὐχὶ μένον σοι ἔμεν»,
 καὶ πρᾶθὲν ἐν τῇ σῇ ἐξουσίᾳ ὑπῆρχε; τί ὅτι ἔθου ἐν τῇ καρδίᾳ σου τὸ
 15 πρᾶγμα τοῦτο;» καὶ τὸ ἐξῆς δύσφημον παρήμι λέγειν, εἰδότι διαλεγό-
 μενος. Καὶ γάρ, ἐπὶ ὅτι οὖν ἀποταχθεῖν Θεῷ δι' εὐχῆς αἰσίας, εἰς
 κοινὴν χρῆσιν μεταφέρειν οὐκ ἀκίνδυνον. Κοινὴ δὲ χρῆσις ἐστὶν ἢ τοῦ
 βίου ἐπιγαμία. Καὶ ὡπερ ὁ ὑποσχόμενος μονάσαι καὶ ἐπὶ τούτῳ κεί-
 μενος, ὑπονοστήσας καὶ γῆμας κατακέκριται, οὕτω καὶ ὁ προελόμενος
 20 υἱὸν ἢ θυγατέρα προσοῖσαι Θεῷ, εἴτα μεταλλάξας, τὴν αὐτὴν κατὰ
 κρίσιν ἔχοι. Οὕτω νοοῦμεν, σύγγνωθι καίπερ ἐφιέμενοι τὸ ἀναπαυστι-
 κόν σου καὶ τὸ περὶ σεαυτὸν εὐχρηθὲν εἰς ἔργον ἀποθῆναι, ἀλλ' οὐ δι'
 ἐντολὴν ἐντολὴ παραδαίνοιτο, οὐδὲ διὰ τὸ θατέρον σωτηριῶδες, τὸ
 θατέρου ἐπιζήμιον θεραπεύοιτο, ὡς οἱ θεοφόροι Πατέρες ἀπεφήναν-
 25 το. Καὶ ταῦτα μὲν ἐπὶ τοσοῦτον.

Ἡ δὲ τρίτη ἐπιβολὴ τοῦ λόγου, ὅτι εἰσὶ τινες μοναχοὶ ὡς τὸ δοκεῖν
 τῆς ὀρθῆς πίστεως ἀντεχόμενοι, καὶ πολλοὺς διαγμούς ὑπὲρ ἀληθείας
 ὑπομεμενηκότες, συναναστρεφόμενοι δὲ ὁμως καὶ συνεσθίοντες τοῖς
 αἰρετικοῖς καὶ συγκαταβαίνοντες καὶ ἀδιάφορον τὸ πρᾶγμα οἰόμενοι,
 30 ὡς παρὰ τινι πατρὶ νενομαθητημένοι, τρία ταῦτα φυλάξασθαι· μὴ
 εὐλογεῖσθαι ὑπὸ τῶν αἰρετιζόντων, μὴ συμπάλλειν αὐτοῖς προαρχο-
 μένοις, καὶ τὸ ἀπέχεσθαι τῆς κοινωνίας τοῦ ἄρτου αὐτῶν. Παρὰ τὰ

24. Α' Βασ. 1, 1ῆ. Ὡς πρὸς τὰ ἄλλα παιδιά τῆς Ἄννας, τὸ ὀρθὸ εἶναι ὅτι ὁ σύζυγός
 τῆς Ἐλκανᾶ εἶχε ἄλλα παιδιά ἀπὸ τῆ δεύτερη γυναῖκα του Φεννάνα. Ἦθελε ὁμως ὄ
 ἀποκτήσει παιδί καὶ ἀπὸ τὴν Ἄννα πού τὴν ὑπεραγαποῦσε (ὄπ. π. 1, 5). 25. Πράξ. 5, 4.

πού κατοικῶ τόσο πολὺ μακριὰ τοπικὰ, νὰ δώσω ἀπάντησι. Ὅμως, ἐπειδὴ προτίμησες τοὺς τρόπους στοὺς ὁποίους ἔχεις ἐμπιστοσύνη, αὐτὸ λοιπὸν τὸ συζητήσαμε μαζί με τὸν θεοφιλέστατο ἀρχιεπίσκοπο καὶ ἀδελφὸ μου, ἐπειδὴ ἡ ὑπόθεσι εἶναι πέρα ἀπὸ τὸ πρέπον καὶ πέρα ἀπὸ τὴν ὀρθὴ πίστι καὶ πέρα ἀπὸ τὰ μέσω τῶν αἰῶνων παραδείγματα. Παλιὰ ἡ περίφημη Ἄννα, ἐπειδὴ εἶχε τάξει τὸν Σαμουήλ πρὶν ἀκόμα γεννηθεῖ, δὲν ἀντάλλαξε αὐτὸν πού ὑποσχέθηκε, ἂν καὶ εἶχε καὶ ἄλλα παιδιὰ²⁴, ἀλλὰ πρόσφερε αὐτὸν στὸν Θεό. Ἡ μακάρια Νόννα ἐπίσης, πού ὑποσχέθηκε τὸν Γρηγόριο τὸν Θεολόγο, τὸν ἀπέδωσε στὸν Θεὸ ἀπὸ τοὺς γονεῖς του πρὶν ἀκόμα γεννηθεῖ, καὶ δὲν ἄλλαξε τὴν ἀπόφασή της μετὰ τὴ γέννησή του. Καὶ αὐτοὶ ἀποδείχθηκαν ἀνθρώποι θαυμαστοὶ γιὰ τὸν κόσμον, καὶ οἱ γονεῖς τους μακαρίζονται ἐξαιτίας τους. Πῶς θὰ μπορούσαμε λοιπὸν ἑμεῖς, θαυμασιώτατε, κάνοντας διαφορετικὰ ἀπὸ αὐτὰ, ν' ἀπαλλαγούμε ἀπὸ τὴν κατηγορία, καὶ νὰ μὴ μᾶι ψέξει ὁ μακάριος Πέτρος, ὁ ὁποῖος κάπου λέγει τὰ ἑξῆς: «Ὅσον καιρὸ παρέμενε ἀπούλητο δὲν ἦταν δικό σου, καὶ ὅταν πωλήθηκε δὲν ἦταν σὴν διάθεσή σου; Γιατί ἔβαλες στήν καρδιά σου τὸ πρᾶγμα αὐτό»²⁵; καὶ τὰ παρακάτω γεμάτα δυσφημία λόγια πού παραλείπω νὰ τὰ ἀναφέρω, μιλώντας σὲ ἄνθρωπο πού τὰ γνωρίζει. Γιατί, ὅταν κάτι ἀφιερωθεῖ στὸν Θεὸ με εὐνοϊκὴ προσευχή, τὸ νὰ μεταφέρεται σὲ κοινὴ χρῆσι δὲν εἶναι χωρὶς κίνδυνον. Ὁ γάμος τῆς ζωῆς εἶναι κοινὴ χρῆσι, καὶ ὅπως αὐτὸς πού ὑπόσχεται νὰ μονάσει καὶ εἶναι μοναχός, ἐὰν ἐπιστρέψει στή ζωὴ καὶ νυμφευθεῖ καταδικάζεται, ἔτσι καὶ αὐτὸς πού προαποφασίζει νὰ προσφέρει υἱὸ ἢ θυγατέρα στὸν Θεό, ἀλλάζοντας γνώμη ἔπειτα, ἔχει τὴν ἴδια καταδίκη. Ἔτσι σκεφτόμαστε, συγχώρησέ μας, ἂν καὶ βέβαια ἐπιθυμοῦμε αὐτὸ πού θὰ σὲ ἀνακούφιζε καὶ νὰ πραγματοποιήσεις αὐτὸ πού ἔταξες, ἀλλὰ γιὰ τὴν ἐκτέλεσι μᾶς ἐντολῆς νὰ μὴ παραβαίνεται ἄλλη ἐντολή, οὔτε με τὴ σωτηρία τοῦ ἐνός μπορεῖ νὰ θεραπευθεῖ ἢ ζημιὰ τοῦ ἄλλου, ὅπως ἀποφάσισαν οἱ θεοφόροι Πατέρες. Καὶ αὐτὰ βέβαια τόσο μόνο.

Τὸ τρίτο θέμα τοῦ λόγου εἶναι, ὅτι ὑπάρχουν μερικοὶ μοναχοί, οἱ ὁποῖοι νομίζουν ὅτι εἶναι ἀφοσιωμένοι στήν ὀρθὴ πίστι καὶ ἐνῶ ἔχουν ὑπομείνει πολλοὺς διωγμούς γιὰ τὴν ἀλήθεια, συναναστρέφονται ὥσπὸσο με αἵρετικούς, τρώγουν μαζί τους καὶ δείχνουν συγκατάβασι, καὶ θεωροῦν ἀδιάφορο τὸ ὅτι ἀνέλαβαν ἀπὸ κάποιον πατέρα τὴν ὑποχρέωσι νὰ τηρήσουν αὐτὰ τὰ τρία. Νὰ μὴ εὐλογοῦνται ἀπὸ τοὺς αἵρετικούς, νὰ μὴ ψάλλουν μαζί με αὐτοὺς ὅταν ἀρχίζουν πρῶτοι, καὶ νὰ ἀπέχουν

διατεταγμένα τοῖς ἁγίοις Πατράσι τὸ λεγόμενον. Οὔτε γὰρ συναναστρέφεται, οὔτε συνεσθίειν, οὔτε συμπάλλειν, οὔθ' ὅλως ἔχειν τινα κοινωνίαν πρὸς αὐτοὺς καταδέχονται, ἀλλὰ καὶ τὸ οὐαὶ ἐπιφθέγγονται τοῖς μέχρι βρώματος καὶ πόματος καὶ σχέσεως κοινωνοῦσιν αὐτοῖς.
5 Ὡστε ἐκκήρυκτος καὶ ἀλλοτριοδιδάσκαλος ὁ ἐκεῖνα λέγων, ὅστις ἂν εἶη ἐν ἀνθρώποις.

ΡΟΓ' (173) – Γρηγορίῳ ὑπάτῳ.

Ἐξημίῳ ἡμᾶς μέχρι τοῦ δεῦρο ἡ τιμιότης σου μὴ ἐπιστείλασα, καίπερ ἐπιστέλλουσα καλῶς ὡς αὐτὰ τὰ γράμματα δηλοῖ, ἐφ' οἷς καὶ
10 ἐπηνέσαμεν αὐτῆς οὐ μόνον τὸ εὐμαθές, ἀλλὰ καὶ τὸ ἔτι φιλομαθές, γλιχομένης παιδείας ὑψηλοτέρας μετ' ἵσχυον, ἧς τὸ πνικτίον, καθὼς ἐπεξήτησεν, ἔχομεν μὲν, οὐ μὴν δ' ἐνταῦθα. Ἐὰν δὲ συμβαίῃ ἀφικέσθαι ἐν τοῖς αὐτόθι τὸν παροικονόμον ἡμῶν, λαβὼν ἐξ οὐπερ τεταμίενται τόπου ἐπιδάσειεν αὐτό. Καλὴ δὲ ἡ παιδεία, ὣς δέποστα, ἕως ἂν
15 συνεργὸς εἶη πρὸς τὴν ὄντως ἀληθινὴν παιδείαν, ἀλλὰ μὴ κορυβαντιῶσα ἀπαιδευτοὺς διαδεικνύη τοὺς μετόχους αὐτῆς. Τοῦ δὲ ἀποστολικοῦ ρητοῦ ἡ ἔννοια, «Ὅτι ἐν αὐτῷ κατοικεῖ πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικῶς», οὕτω μοι δοκεῖ ἔχειν· τουτέστιν, ὅτι ἐν τῇ προσληφθείσῃ ἐκ Παρθένου σαρκὶ τοῦ Λόγου, ἥτοι ἐν τῷ ναῶ, ὃ ὠκοδόμησεν ἑαυτῷ, κατοικεῖ πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος· πᾶν τὸ πλήρωμα, φησὶν, οὐ μέρος τι, καθὰ πεφρόνηται τοῖς τὴν ἀμερῆ μερίζουσι θεότητα. Τὸ δὲ «σωματικῶς», ἤγουν οὐσιωδῶς, οὕτω γὰρ ἐξείληπται τοῖς πατράσι κατὰ ἀντίθετον τῶν σχετικῶς φληναφούντων. Τοιοῦτόν ἐστι καὶ τό, «Ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν». Ἴνα γὰρ
25 μὴ δόξειέ τις εἰς σάρκα τετραῖσθαι τὸν Λόγον, ἐπήγαγε, «καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν». Δῆλον δὲ ὅτι ἄλλο τὸ σκηνοῦν, καὶ ἄλλο τὸ σκηνῶμα ἐν ᾧ ἡ σκηνῶσις τοῦ σκηνοῦντος ὡσθ' ἅμα μὲν εἶναι τὰ δύο, θεότητα καὶ ἀνθρωπότητα, ἐν τῷ ἐνὶ προσώπῳ Χριστοῦ. Εἰ δέ σοι δοκεῖ ἄλλως ἔχειν, τῆς ὀπτικωτέρας καὶ ἀληθεστερας θεωρίας μὴ ἀποστερήσειας

26. Κολ. 2, 9.

27. Ἰω. 1, 14.

ἀπὸ τὴν κοινωνία τοῦ ἄρτου μαζί τους. Αὐτὸ ποὺ λέγεται εἶναι διαφορετικὸ ἀπὸ αὐτὰ ποὺ ἔχου διατάξει οἱ ἅγιοι Πατέρες. Γιατὶ λένε οὔτε νὰ συναναστρέφονται, οὔτε νὰ τρώνε μαζί τους, οὔτε νὰ συμπάλλουν, οὔτε δέχονται γενικὰ νὰ ἔχουν κάποια ἐπαφή μὲ αὐτούς, ἀλλὰ φτάνουν καὶ νὰ ἐπισείουν τὸν ἀναθεματισμὸ γιὰ ἐκείνους ποὺ ἐπικοινωνοῦν μὲ αὐτούς τρώγοντας καὶ πίνοντας καὶ ἔχοντας σχέση μαζί τους. "Ὡστε εἶναι ἀποκηρυγμένος καὶ δάσκαλος ξένων πραγμάτων ἐκεῖνος ποὺ τὰ λέγει αὐτὰ, ὅποιος καὶ ἂν εἶναι μεταξύ τῶν ἀνθρώπων.

173. Στὸν ὕπατο Γρηγόριο.

Μὲ ζημίωνε μέχρι τώρα ἡ τιμιότητά σου μὴ γράφοντάς μου, ἂν καὶ βέβαια ἔγραφε καλά, ὅπως δείχνουν τὰ ἴδια τὰ γράμματα, γιὰ τὰ ὁποῖα καὶ τὴν ἐπαίνεσα ὄχι μόνο γιὰ τὴν εὐκολία μὲ τὴν ὁποία μαθαίνει, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν πνευχιζόμενη φιλομάθειά της, ἀφοῦ ἐπιθυμῶ νὰ γίνῃ κάτοχος ἀνώτερης παιδείας, τῆς ὁποίας τὸ βιβλίον, ὅπως τὸ ζήτησε, τὸ ἔχω βέβαια, ἀλλ' ὄχι ἐδῶ. Ἐὰν ὅμως συμβεῖ νὰ ἔρθῃ ἐκεῖ ὁ παραοικονόμος μας, παίρνοντάς το ἀπὸ τὸν τόπο ὅπου εἶναι φυλαγμένο θὰ σοῦ τὸ δώσει. Εἶναι καλὴ βέβαια ἡ παιδεία, δέσποτα, ὅσο φυσικὰ γίνεται βοηθὸς πρὸς τὴν πραγματικὰ ἀληθινὴ παιδεία, καὶ δὲν κυριεύεται ἐξαιτίας τῆς οἰήσεως ἀπὸ μανία, ὅποτε ἀποδεικνύει ὅτι οἱ κάτοχοί της εἶναι ἀπαιδευτοί. "Ὅσο γιὰ τὸ νόημα τῆς ἀποστολικῆς ρήσεως, «Ὅτι σ' αὐτὸν κατοικεῖ ὀλόκληρο τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος μὲ σωματικὴ μορφή»²⁶, νομίζω ὅτι σημαίνει τὸ ἑξῆς: "Ὅτι δηλαδὴ στὴ σάρκα τοῦ Λόγου, ποὺ προσλήφθη ἀπὸ τὴν Παρθένο, ἦτοι μέσα στὸν ναὸ ποὺ ἔκτισε γιὰ τὸν ἑαυτό του, κατοικεῖ ὀλόκληρο τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος. Ὀλόκληρο τὸ πλήρωμα, λέγει, ὄχι ἓν μέρος, ὅπως πίστεψαν αὐτοὶ ποὺ μοιράζουν τὴν ἀμέριστη θεότητα. Τὸ «σωματικά», σημαίνει οὐσιαστικά. Γιατὶ ἔτσι τὸ ἐξέλαβαν οἱ πατέρες κατ' ἀντίθεση πρὸς ἐκείνους ποὺ φλυαροῦν σχετικὰ. Αὐτὴ τὴ σημασία ἔχει καὶ τό, «Ὁ Λόγος ἔλαβε σάρκα καὶ κατοίκησε μέσα μας»²⁷. Γιὰ νὰ μὴ νομίσει δηλαδὴ κανεὶς, ὅτι ὁ Λόγος μεταβλήθη σὲ σάρκα, πρόσθεσε καὶ τό, «καὶ κατοίκησε μέσα μας». Εἶναι φανερὸ πῶς ἄλλο εἶναι ἐκεῖνο ποὺ κατασκηνώνει, καὶ ἄλλο ἡ σκηνή, στὴν ὁποία γίνεται ἡ κατασκήνωσις τοῦ κατασκηνωτῆ. "Ὡστε βρίσκονται μαζί καὶ τὰ δύο, ἡ θεότητα καὶ ἡ ἀνθρωπότητα, στὸ ἓν πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ. Ἐὰν ὅμως νομίζεις ὅτι ἡ ἔννοια τοῦ χωρίου δὲν εἶναι αὕτη, μὴ στερήσεις ἀπὸ τὴν ὀφθαλμοφανέστερη αὕτη καὶ πῶς ἀληθινὴ θεωώρησή του καὶ ἑμένα τὸν

ἡμᾶς τοὺς ὀλιγομαθεῖς, προσθείην δ' ἂν καὶ ἀτημελεῖς, κἂν ἄλλως αὐ-
τὸς ἐξεθείασας τοῖς φιλικοῖς ἐπαίνοις.

ΡΟΔ' (174) – Φιλοθέῳ κτήτορι (66).

Εὐαπόδεκτα τὰ γράμματα τῆς τιμιότητός σου καὶ Θεῶ καὶ εὐσε-
5 βεῖ ἀνθρώπων, ὅτι ἐν τῷ παρόντι καιρῷ, ἐφ' ᾧ νυκτομαχία αἵρετική καὶ
ζάλη ἀπιστίας, δήλωσιν ἡμῖν ἐποιήσατο, ὅτι ὥσπερ τις ἀστήρ φαίνοις
ἐν τοῖς αὐτόθι, μὴ ζοφωθείς τῇ αἵρετικῇ κοινωνίᾳ, μηδὲ μὴν ὑποβρύ-
χιος γεγονὼς τῷ τῆς ἀπιστίας σάλῳ. Καὶ εὐλογητὸς Κύριος, ὃς ἔχει
καὶ ἐν τῷ λαϊκῷ τάγματι τοὺς ἀντεχομένους τοῦ νόμου αὐτοῦ, κατὰ
10 τὴν νῦν σύγχυσιν καὶ ἀνατροπὴν τῆς Ὁρθοδόξιας. Μακάριος εἶ, ἀ-
δελφὲ τιμιώτατε, καὶ ὄντως φερωνύμως σοι ἢ κλησὶς ὅτι καὶ Θεὸν πε-
φύληκας, καὶ τὴν παρακαταθήκην τῆς πίστεως πεφρούρηκας. Ἀπήγ-
γειλας δὲ ἐν τοῖς γράμμασιν, οὕτω καὶ οὕτως ἤχθαί σε ὑπὸ τῶν μακα-
ρίων Πατέρων ἐκείνων τῶν τέλει χρηστῶ ἐκδημησάντων πρὸς Κύριον,
15 «⁷ Ὡν τὰ ὀνόματα ἐν βίβλῳ ζωῆς». Καὶ εὖ ἂν ἔχοι καὶ τοῦτο τοῦ διαπύ-
ρου σου ζήλου ἰδίωμα. Ἐπειδὴ δὲ τῇ ἐκδημίᾳ ἐκείνων, οἷα ἀπορφανι-
σθεῖς, ἐπεζήτησας πάλιν πρὸς τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν στοιχειωθῆναι,
ἡμεῖς μὲν εὐτελεῖς καὶ οὐδαμινοί, ὅμως ἐπεὶ γέγραπται, «⁸ Ἀνεχόμενοι
ἀλλήλων ἐν ἀγάπῃ», διὰ ταύτην τὴν ἐν Κυρίῳ ἀγάπην ὑπέικομεν καὶ
20 προσιέμεθα τὴν ἀνάθεσίν σου, καλὴν οὖσαν τῷ ὄντι καὶ ἐπαινετὴν. Τὸ
μὲν οὖν ἀπέχεσθαί σε παντάπασιν τῆς αἵρετικῆς κοινωνίας, καὶ ἠγωνί-
σω καὶ ἀπέσχου, ὡς φῆς, χάριτι Χριστοῦ, καὶ ἔτι ἀπόσχου οὕτω γὰρ
δείξειας τὸ πρὸς τὸν Θεόν σου φιλητὸν καὶ κοινωνιακόν· ἢ γὰρ ἐναν-
τία κοινωνία διίστησιν ἀπὸ Χριστοῦ. Εἰς ᾧ δὲ ἀναγκάζεσθε ὑπὸ τοῦ
25 στραγητοῦντος εἷς τε τὸ συμψάλλειν τοῖς αἵρετικοῖς καὶ τὰ πρὸς αὐ-
τῶν σφραγιζόμενα βρώματα ἐσθίειν, ὡς οὐκ ἂν ἄλλως δύνασθαι τὸν
κύριον τὸν στρατηγὸν ἀκινδύνως διελθεῖν, καὶ πρὸς τοῦτο οὐκ ἔχομεν
εὐπετῶς ἀποκρίνεσθαι· διότι ἡ ἀκριβεία ἀπείργει παντάπασιν ἀμέθε-
κτον εἶναι τῶν ἑτεροδόξων τὸν ὀρθόφρονα, καὶ μήτε ἐν βρώσει, μήτε
30 ἐν πόσει, μήτε ἐν σχέσει συνέρχεσθαι αὐτοῖς. Ταῦτα εἰδυῖα ἢ χρηστό-
της σου ἐχέσθω τοῦ ἀγαθοῦ αὐτῆς ζήλου, ἐποικοδομοῦσα τῷ καλῷ

ὀλιγομαθῆ, καὶ θὰ πρόσθετα καὶ ἄμελῆ, ἔστω καὶ ἂν σὺ ὁ ἴδιος ἄλλιῶς μᾶς ἐξεθείασες μὲ φιλικούς ἐπαίνους.

174. Στὸν κτήτορα Φιλόθεο.

Εἶναι εὐπρόσδεκτα τὰ γράμματα τῆς ἐντιμότητάς σου καὶ στὸν Θεὸ καὶ στὸν εὐσεβῆ ἄνθρωπο, γιατί στὸν καιρὸ αὐτόν, κατὰ τὸν ὁποῖο ὑπάρχει νυκτομαχία αἵρετικῆ καὶ παραζάλη ἀπιστίας, μᾶς φανέρωσαν ὅτι φέγγεις σὰν ἀστέρι στοὺς ἐκεῖ, χωρὶς νὰ φοβηθεῖς τὴ συναναστροφή μὲ τοὺς αἵρετικούς, οὔτε νὰ καταποντισθεῖς μέσα στὸν σάλιο τῆς ἀπιστίας. Καὶ ἄς εἶναι εὐλογητὸς ὁ Κύριος, ὁ ὁποῖος ἔχει καὶ μέσα στὴν τάξη τῶν λαϊκῶν αὐτοὺς ποὺ μένουν ἀφοσιωμένοι στὸν νόμο του, κατὰ τὴν τωρινὴ σύγχυση καὶ ἀνατροπὴ τῆς Ὁρθοδοξίας. Εἶσαι μακάριος, τιμώτατε ἀδελφέ, καὶ φέρεις ἐπάξια τὸ ὄνομά σου, γιατί καὶ τὸν Θεὸ τὸν ἀγαπᾶς καὶ τὴν παρακαταθήκη τῆς πίστεως τὴν ἔχεις περιφρουρήσει. Μοῦ ἀνέφερες στὰ γράμματά σου, ὅτι καθοδηγήθηκες ἔτσι καὶ ἔτσι ἀπὸ τοὺς μακάριους ἐκείνους πατέρες, ποὺ μὲ καλὸ τέλος ἐξεδήμησαν πρὸς τὸν Κύριο, «τῶν ὁποίων τὰ ὀνόματα εἶναι γραμμένα στὴ βίβλο τῆς ζωῆς»²⁸, καὶ ὅτι εἶσαι καλὰ, γνώρισμα καὶ αὐτὸ τοῦ ὀλόθερμου ζήλου σου. Ἐπειδὴ ὅμως μὲ τὴν ἀποδημία ἐκείνων κατὰ κάποιον τρόπο ἔμεινες ὀρφανός, ἐπιδίωξες πάλι νὰ διδαχθεῖς ἀπὸ τὴν ταπεινότητά μου. Ἐγὼ βέβαια εἶμαι ταπεινός καὶ μηδαμινός, ὅμως ἐπειδὴ ἔχει γραφεῖ, «Νὰ ἀνέχεστε ὁ ἓνας τὸν ἄλλο μὲ ἀγάπη»²⁹, ἐξαιτίας αὐτῆς τῆς ἀγάπης στὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου ὑποχωρῶ καὶ δέχομαι τὴν ἀνάθεσή σου, ἣ ὁποία εἶναι καλὴ καὶ ἐπαινετὴ. Τὸ ὅτι λοιπὸν ἀπέχεις ἐντελῶς ἀπὸ τὴν κοινωνία μὲ αἵρετικούς καὶ ἀγωνίσθηκες καὶ ἀπείχες, ὅπως λές, μὲ τὴ χάρη τοῦ Χριστοῦ, καὶ νὰ ἐξακολουθήσεις νὰ ἀπέχεις ἀκόμα. Γιατί ἔτσι θὰ δείξεις τὴν ἀγάπη καὶ τὴν κοινωνία σου μὲ τὸν Θεό, ἀφοῦ ἡ ἀντίθετη κοινωνία σὲ χωρίζει ἀπὸ τὸν Χριστό. Ὡς πρὸς αὐτὰ ὅμως ποὺ ἀναγκάζεσαι ἀπὸ τὸν στρατηγό, καὶ τὸ νὰ ψάλλεις μαζὶ μὲ τοὺς αἵρετικούς, καὶ νὰ τρῶς τὰ τρόφιμα ποὺ εἶναι σφραγισμένα ἀπὸ αὐτούς, ἐπειδὴ ὁ κύριος στρατηγός δὲν μπορεῖ μὲ ἄλλον τρόπο νὰ τὸ περάσει χωρὶς κίνδυνο, σ' αὐτὸ δὲν μπορῶ νὰ σοῦ ἀπαντήσω μὲ προχειρότητα. Γιατί ἡ ἀκρίβεια ἀπαιτεῖ αὐτὸς ποὺ πιστεύει ὀρθά, νὰ μὴν ἐπικοινωνεῖ μὲ τοὺς ἑτεροδόξους οὔτε στὸ φαγητό, οὔτε στὸ πιοτὸ, οὔτε καὶ νὰ ἔχει σχέσεις μὲ αὐτούς.

Γνωρίζοντάς τα αὐτὰ ἡ καλωσύνη σου, ἃς μένει ἀφοσιωμένη στὸν καλὸ τῆς ζήλο, κτίζοντας πάνω στὸ καλὸ θεμέλιο τὶς χρυσοειδεῖς ἔσωτε-

θεμελίω τὰς ἀκριβείας χρυσοειδεῖς ἐνδομήσεις, εὐχομένη καὶ ὑπὲρ τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν.

ΡΟΕ' (175) – Εἰρήνη πατρικία.

Ἐπειδὴ προσηγόρευσας ἡμᾶς τοὺς ταπεινοὺς, κυρία, διὰ τοῦ αἰ-
 5 δεσιμωτάτου πρεσβυτέρου, ἀμειδόμεθα τὴν προσηγορίαν γράμμασιν,
 ἀποδεχόμενοί σου τὴν καλὴν πίστιν καὶ τὴν θερμὴν πεποίθησιν, ἐγνω-
 κότες ἐντεῦθεν ἀγαθὴν σε εἶναι ἐν γυναιξί, φιλόθεόν τε καὶ φιλομόνα-
 χον, ὥστε ἀρμόσαι ἐκεῖνο ἐπιφθέγξασθαι τὸ Γραφικόν· «Γυναικὸς
 ἀγαθῆς μακάριος ὁ ἀνὴρ». Ὁρᾷς, ὦ κυρία, ὅτι μακαρίζεται τῇ ἀγαθό-
 10 τητί σου ὑπὸ τῆς Γραφῆς ὁ κύριος ὁ πατρικίος καὶ θεόσδοτός σου
 σύζυγος. Οὐκοῦν ζηλοῦσα ζήλωσον ἔτι μακαριώτερον αὐτὸν ἀπεργά-
 σασθαι. Πῶς δ' ἂν εἶεν τοῦτο; Ἐπεὶ τῷ σε ἔτι ἀγαθίνεσθαι, ἤγουν ὑπο-
 μνηματίζειν αὐτόν, παρακαλεῖν, ἐκλιπαρεῖν, τὸ τῆς στρατηγίας ὑψω-
 μα διέπειν θεοφιλῶς, καθὰ καὶ διέπει· ἐπισκέπτεσθαι ὀρφανοὺς καὶ
 15 χήρας ἐν τῇ θλίψει αὐτῶν· ἄσπιλον ἑαυτὸν τηρεῖν ἀπὸ ἀδικίας φιλο-
 μόναχόν τε εἶναι καὶ φιλόπτωχον· ἡμερότητι κεκραμένον· ἐπειδήπερ ἡ
 ἐξουσία αὐτῇ ἀρκοῦσά ἐστι καταπλήξαι τοὺς ὑπὸ χεῖρα· καὶ μὴν ἀνε-
 χόμενον ἀπειλῆς, καὶ παιδευτικῶς μὲν πλήττοντα, φιλανθρώπως δὲ
 καὶ μεμετρομένως μαστίζοντα· ἐπεὶπερ οὔτε τὸ ἄφeton παντάπασι σω-
 20 τήριον, οὔτε τὸ ὑπέρμετρον πληκτικὸν εὐαπόδεκτον. Καὶ πρόγε πάν-
 των, τὸ κατὰ πίστιν ὀρθόδοξον. Εἰ γὰρ καὶ πρὸς τὸ ἔξω ἔστι λέγειν
 ἀδυνατεῖν, κατὰ τὰ φθάσαντα, τοῦτο φυλάττειν, ὅπερ οὐδὲ τοῦτο ἀρ-
 κοῦν εἰς Θεοῦ ἀπολογίαν· «τῆς γὰρ αὐτοῦ ἀγάπης οὐδὲν προτιμώ-
 τερον»· ἀλλ' οὖν γε κατὰ τὸν ἔσω ἄνθρωπον, δυνατὸν τοῦτο παραφυ-
 25 λάττεσθαι, καὶ πολλῶν σωτήρα χρηματίζειν αὐτόν καὶ μοναστῶν καὶ
 λαϊκῶν, καὶ ἀρχόντων καὶ ἀρχομένων.

Ταῦτα ἐξ ἀγάπης πνευματικῆς τῆς πρὸς ὑμᾶς κινούμενοι, τεθαυ-
 ρήκαμεν ὑπομνήσαι, εἰδότες καὶ ἀνυπομνήστως ἔχεσθαι ὑμᾶς τοῦ
 καλοῦ.

30

ΡΟΣΤ' (176) – Βρονένα στρατηγῷ.

Ἀνηγγέλη ἡμῖν ὁ θάνατος τῆς μακαρίας μητρὸς καὶ ὅσον ἐστενά-
 ξαμεν τί χρῆ καὶ λέγειν; Οὐ διὰ τὴν ὀσίως κεκοιμημένην, ἄπαγε (κέρ-

ρικές ἐπικοδομήσεις τῆς ἀκρίβειας, προσευχόμενη καὶ γιὰ τὴ δική μου ταπεινότητα.

175. Στὴν πατρικία Εἰρήνη.

Ἐπειδὴ, κυρία, μοῦ ἔστειλες χαιρετισμούς με τὸν αἰδεσιμώτατο πρεσβύτερο, σοῦ ἀνταποδίδω τὸν χαιρετισμὸ με γράμμα, ἀποδεχόμενος τὴν καλὴ πίστη σου καὶ τὴ θερμὴ ἐμπιστοσύνη, διαπιστώνοντας ἀπὸ αὐτὰ ὅτι εἶσαι καλὴ μεταξὺ τῶν γυναικῶν, καὶ ὅτι ἀγαπᾷς τὸν Θεὸ καὶ τὸν μοναχισμό, ὥστε νὰ ταιριάζει νὰ πῶ τὸ γραφικὸ ἐκεῖνο· «Εἶναι μακάριος ὁ ἄνδρας ἀγαθῆς γυναίκας»³⁰. Βλέπεις, κυρία, ὅτι με τὴν καλωσύνη σου μακαρίζεται ἀπὸ τὴν ἁγία Γραφή ὁ κύριος ὁ πατρίκιος, ὁ δοσμένος ἀπὸ τὸν Θεὸ σύζυγός σου. Λοιπὸν αὐξήσε ἀκόμα πὸ πολὺ τὸν ζῆλο σου, γιὰ νὰ τὸν κάνεις περισσότερο εὐτυχισμένον. Πῶς ὅμως μπορεῖ νὰ γίνεῖ αὐτό; Μὲ τὸ νὰ γίνεις ἀκόμα φιὸ καλὴ, δηλαδή με τὸ νὰ τοῦ ὑπενθυμίζεις, νὰ τὸν παρακαλεῖς καὶ νὰ τὸν ἐκλιπαρεῖς νὰ ἀσκειῖ τὸ ἀξίωμα τοῦ στρατηγοῦ ὅπως θέλει ὁ Θεός, ὅπως βέβαια καὶ τὸ κάνει. Νὰ ἐπισκέπτεται τοὺς ὄρφανούς καὶ τὶς χῆρες πού εἶναι θλιμμένες, νὰ διατηρεῖ τὸν ἑαυτό του καθαρὸν ἀπὸ ἀδικία, νὰ ἀγαπᾷ τοὺς μοναχοὺς καὶ τοὺς φτωχοὺς, νὰ εἶναι γεμᾶτος ἀπὸ ἡμερότητά του, γιὰ τὴ ἕξουσία ἀπὸ μόνη της εἶναι ἀρκετὴ νὰ προκαλέσει φόβο στοὺς ὑφισταμένους της. Καὶ φυσικὰ νὰ δείχνει ἀνοχή στὴν ἀπειλή, παρέχοντας τὰ πλήγματα παιδευτικὰ, καὶ μαστιγώνοντας με φιλανθρωπία καὶ μετριότητα. Γιατὶ οὔτε ἡ ἀπόλυτη ἐλευθερία εἶναι ἐντελῶς σωτήρια, οὔτε ἡ ὑπέρμετρη τιμωρία εὐκόλα ἀποδεκτὴ. Καὶ πρὶν ἀπὸ ὅλα, νὰ εἶναι ὡς πρὸς τὴν πίστη ὀρθόδοξος. Ἐὰν ὅμως ἀδυνατεῖ νὰ τὸ λέγει πρὸς τὰ ἔξω, ἔτσι πού καταστήσαμε, νὰ τὸ φυλάγει μέσα του, ἂν καὶ αὐτὸ δὲν εἶναι ἀρκετὸ γιὰ ἀπολογία στὸν Θεό· γιὰ τὴν τιποτε δὲν εἶναι προτιμότερο ἀπὸ τὴν ἀγάπη του. Ὅμως εἶναι δυνατὸν νὰ τὸ φυλάει αὐτὸ μέσα του καὶ νὰ γίνεται σωτήρας πολλῶν, καὶ μοναχῶν καὶ λαϊκῶν, καὶ ἀρχόντων καὶ ἀρχομένων.

Αὐτὰ ἔλαβα τὸ θάρρος νὰ σᾶς ὑπενθυμίσω παρακινούμενος ἀπὸ πνευματικὴ ἀγάπη πρὸς τὸ πρόσωπό σας, γνωρίζοντας ὅτι καὶ χωρὶς τὴν ὑπενθύμιση εἶστε προσηλωμένη στὸ καλό.

176. Στὸν στρατηγὸ Βρυένα.

Μᾶς ἀναγγέλθηκε ὁ θάνατος τῆς μακαρίτισσας μητέρας σου, καὶ δὲν χρειάζεται νὰ σοῦ πῶ πόσο ἀναστενάξαμε. Ὅχι γι' αὐτὴν πού ἔχει

δος γὰρ αὐτῇ ἐγένετο ἢ μετάστασις, φυγούσῃ τὸν πολυαμάρτητον
 βίον τοῦτον), ἀλλ' ἐννοοῦντες τὴν σὴν καλοκαγαθίαν, ὡς ἀπορφανι-
 σθεῖσαν τέλεον, καὶ μηδεμίαν ἐν τῷ βίῳ παραμυθίαν κεκτημένην, καὶ
 ταῦτα ἐν οὕτῳ σκυθρωπῇ καταστάσει ὑπάρχουσαν, καὶ οὐδὲ αὐτῆς
 5 τῆς ὀσίας κηδείας ἀπολαύσασαν, ὃ φέρειν οἶδε μικρὰν παρηγορίαν
 λόγος ἐξιτήριοσ καὶ τελευταία φωνή, πρόσπτυξίς τε τιμίου λειψάνου,
 καὶ αὐτῆς τῆς ἐν ᾧ κατατίθεσθαι θήκης ἐπισκέψεως καὶ ἔοικας τὸ τοῦ
 Ταντάλου παθεῖν, εἰ καὶ μυθικώτερον τὸ ἐπίφθεγμα, ἐν μέσαις πηγαῖς
 δίψει τηκόμενος, ἀκοαῖς μόναις, ἀλλ' οὐκ ὀφθαλμοῖς ὑπολαβὼν τὴν
 10 τῆς μητρὸς κοίμησιν. Τί οὖν ἐν τούτοις; Στενάξομεν ἄρα πέρα τοῦ δέ-
 οντος, δακρυρροήσομεν ἅπληστα, ἀποδυσπετήσομεν ἀκρότητα; Καὶ
 ποῦ ἢ γνῶσις, ποῦ ἢ σοφία, ποῦ ἢ σύνεσις, οἷς κατεκοσμηθῆσθε ἢ σου ἢ
 εὐγένεια, καὶ γε ὑπὲρ πολλοὺς τῶν νῦν ὀρωμένων ἐν τέλει; Μηδαμῶς
 οὖν, ᾧ ἐπιπόθητε, μηδαμῶς, ἀλλὰ στενάξας καὶ κλαύσας μετρίως,
 15 ὅσον καὶ τὰ μητρικὰ ἐπικήδεια ἀφοσιώσασθαι, καὶ τὸ τῆς φύσεως ἐπι-
 δείξασθαι, εἰς ἑαυτοὺς πάλιν, εἰ θούλει, γενώμεθα, καὶ διαβλέψωμεν
 μετεῶρον θεωρία τὰ τῆδε ὡς ὄναρ καὶ σκιά, καὶ τὸ ἐπὶ γῆς τοῦτο παί-
 γνιον, ὡς πού φησί τις τῶν θεολόγων, οὐκ ὄντας γενέσθαι, καὶ γενομέ-
 νους ἀναλυθῆναι. Καὶ γὰρ τὴν αὐτὴν ὁδὸν καὶ ἡμεῖς πορευσόμεθα,
 20 ἦνπερ οἱ Πατέρες ἡμῶν προωδεύκασι, καὶ τὸ αὐτὸ πᾶσιν ἐξ ἴσου ἀνα-
 μένει κατάλυμα, τὰχα δὲ καὶ ἄλλου ἄλλο τραγωδικώτερον, ὅτι τοῦ μὲν
 ἐν εἰρήνῃ ἢ ταφῇ τυχόν, τοῦ δὲ οὐχ οὕτως. Ἡ γὰρ πολέμου παρανά-
 λωμα γέγονεν, ἢ θαλάσσης ὑπορρόφημα, ἢ πως ἄλλως, ὡς ὁράται τὰ
 ἄλλοις τρόποις ἐλεεινὰ τῶν ἑξαπίνης θανάτων, ὧν ἢ μακαρία μήτηρ
 25 ἀνωτέρα, ἐν ὀσιότητι καὶ σταυροφόρῳ βίῳ ἀπάρασα τῶν ἐνθένδε.
 Λειπόμενον οὖν ἔστιν ἐν τούτοις εἰπεῖν ἡμᾶς τὴν ἀοίδιμον ἐκείνην τοῦ
 μακαρίου Ἰωβ φωνήν «Ὁ Κύριος ἔδωκεν, ὁ Κύριος ἀφείλετο· ὡς τῷ
 Κυρίῳ ἔδοξε, οὕτω καὶ ἐγένετο». Προσθεῖν δ' ἂν λυσιτελεῖν ἡμᾶς τὴν
 φωνὴν ταύτην καὶ ἐν οἷς ἔσμεν θλιπτικῶς καὶ ἑξαπορητικῶς. Ἐπεὶ

31. Πρὸβλ. «Πάντα σκιάς ἀσθενέστερα, πάντα ὀνείρων ἀπατηλότερα» τῆς νεκρώ-
 σιμης ἀκολουθίας, ποίημα τοῦ Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ.

32. Ἰωβ 1, 21.

κοιμηθεῖ με τρόπον ἅγιο, μακριὰ μιά τέτοια σκέψη, γιατί ἡ μεταστασή της ἦταν κέρδος γι' αὐτήν, ἀφοῦ ἔφυγε ἀπὸ τὴ γεμάτη ἁμαρτίες αὐτὴ ζωὴ), ἀλλ' ἐπειδὴ σκέπτομε ὅτι ἡ καλοκαγαθία σου ἀπορφανίστηκε τελείως καὶ δὲν ἔχει καμμιὰ παρηγοριὰ στὴ ζωὴ, καὶ ὅλα αὐτὰ ἐνῶ βρίσκονται σὲ τόσο μελαγχολικὴ κατάσταση καὶ δὲν μπόρεσες οὔτε στὴν σεπτὴ κηδεῖα τῆς νὰ παραστεῖς, κάτι πὺ συνήθως φέρνει μικρὴ παρηγοριά, ὁ ἐπικήδειος λόγος, τὰ τελευταῖα λόγια, τὸ ἀγκάλιασμα τοῦ τιμίου λειψάνου, καὶ ἡ παρακολούθηση τῆς κατάθεσης τῆς θήκης τῆς, καὶ μοιάζεις νὰ ἔχεις πάθει τὸ πάθημα τοῦ Ταντάλου, ἂν καὶ αὐτὸ πὺ λέγω εἶναι προῖον τῆς μυθολογίας, ὁ ὁποῖος Τάνταλος, ἂν καὶ βρισκόταν μέσα σὲ πηγές, ἔλειωνε ἀπὸ τὴ δίψα, ἀφοῦ μόνο με τὰ αὐτιά, καὶ ὄχι με τὰ μάτια, πληροφοροῦν τὴν κοίμηση τῆς μητέρας σου. Τί νὰ κάνουμε λοιπὸν γι' αὐτὰ; Νὰ στενάξουμε ἄραγε περισσότερο ἀπὸ ὅσο πρέπει, νὰ χύσουμε δάκρυ· ἀσταμάτητα, νὰ χάσουμε τὸ θάρρος μας ἀσυγκράτητα; Καὶ ποῦ εἶναι ἡ γνώση, ποῦ εἶναι ἡ σοφία, ποῦ εἶναι ἡ σύνεση, με τίς ὁποῖες εἶναι στολισμένη ἡ εὐγένειά σου, καὶ μάλιστα περισσότερο ἀπὸ πολλοὺς ἄλλους ἀπὸ αὐτοὺς πὺ βρίσκονται στὴν ἐξουσία; Μὲ κανένα τρόπο, πολυπλόητε, με κανένα τρόπο, ἀλλὰ ἀφοῦ στενάξες καὶ ἔκλαψες συγκρατημένα, ὅσο γιὰ νὰ ἐκφράσεις τὰ ἐπικήδεια αἰσθήματα πρὸς τὴ μητέρα σου καὶ νὰ δείξεις αὐτὰ πὺ εἶναι ἐκδηλώσεις φυσικές, ἃς ἔρθουμε πάλι, ἂν θέλεις, στὸν ἑαυτό μας καὶ ἃς δοῦμε με θεὰ ἀπὸ ὑψηλὰ τὰ ἐπίγεια, ὅτι εἶναι ὄνειρο καὶ σκιά, καὶ τὸ ἐπίγειο αὐτὸ παιχνίδι, ὅπως λέγει κάποιος ἕνας ἀπὸ τοὺς θεολόγους³¹, ὅτι δηλαδὴ ἐνῶ δὲν ὑπάρχομε, ἐρχόμαστε στὴ ζωὴ, καὶ ἐρχόμενοι πεθαίνουμε. Γιατὶ τὸν ἴδιο δρόμο θὰ βαδίσουμε καὶ ἐμεῖς, πὺ βὰδισαν καὶ οἱ πατέρες μας, καὶ μᾶς περιμένει ὁ ἴδιος ἐξίσου γιὰ ὅλους τὸς διαμονῆς, καὶ ἴσως μάλιστα σὲ ἄλλον νὰ συμβεῖ κάτι ἄλλο πιὸ τραγικὸ, ἀφοῦ τοῦ ἐνὸς ἡ ταφὴ γίνεται ἐνδεχομένως με εἰρήνη, καὶ τοῦ ἄλλου ὄχι ἔτσι. Γιατὶ ἡ γίνεται παρανάλωμα πολέμου, ἡ πνίγεται στὴ θάλασσα, ἡ κάπως ἀλλιῶς, ὅπως βλέπουμε ἄλλους νὰ πεθαίνουν ξαφνικὰ καὶ με ἄλλους τρόπους ἐλεεινούς, ἀπὸ τοὺς ὁποῖους ἡ μητέρα σου ὑπῆρξε ἀνώτερη, ἀφοῦ ἔφυγε ἀπὸ τὰ ἐδῶ με ὁσιότητα καὶ ζωὴ σταυροφόρα. Ὑπολείπεται λοιπὸν σ' αὐτὰ ἐμεῖς νὰ ποῦμε τὰ περίφημα ἐκεῖνα λόγια τοῦ μακάριου Ἰώβ· «Ὁ Κύριος μοῦ τὰ ἔδωσε, ὁ Κύριος μοῦ τὰ πῆρε. Ὅπως ἔκρινε καλὸ ὁ Θεός, ἔτσι καὶ ἔγινε»³². Θὰ πρόσθετα μάλιστα, ὅτι τὰ λόγια αὐτὰ μᾶς ὠφελοῦν καὶ στίς θλίψεις καὶ στενοχώριες πὺ βρισκόμαστε. Γιατὶ καὶ ἐκεῖνος ὁ ἀείμνηστος, ὅπως

κακείνος ὁ αἰόδιμος, ὡς οἶσθα, ἐπὶ μυρίοις ἀλγεινοῖς τὰ εὐχαριστήρια τῷ Θεῷ ἀπεδίδου.

Μὴ τοίνυν ραθυμήσωμεν, ᾧ φίλτατε, μηδὲ ἐξαπορήσωμεν καὶ τοῦ ζῆν, εἰδότες ὅτι σὺκ ἑάσει ἡμᾶς Κύριος πειρασθῆναι ὑπὲρ ὃ δυνάμεθα
 5 Τίς οἶδε τί τέξεται ἢ ἐπιούσα καὶ «Τίς ἀναγγελεῖ Ἀβραάμ, ὅτι Σάρρα θηλάξει;» συμβολικὸς ὁ λόγος. Εὐχόμεθα οὖν αὐτὸν τὸν Κύριον τῆς δόξης, ἐφαιψάμενόν σου τῆς καρδίας, ἐμποιῆσαι φῶς ἐν αὐτῇ ἀλήκτου παραμυθίας, ὡς ἂν οἴκοθεν ἔχουσαν τὰς ἀφορμὰς τῆς παρακλήσεως, μηδὲ δεῖσθαι φωνῆς ἑτέρας. Εἶδομεν δὲ καὶ τὸν ἀγαπητὸν ἀδελφὸν
 10 ἡμῶν καὶ πνευματικὸν υἱέα, τὸν κύριον Ἰωάννην, τὸν ὀμαίμονα τῆς ὑψηλότητός σου, ἐπισκεψάμενον ἡμᾶς τοὺς ἁμαρτωλοὺς κατὰ τὸ εἶκόσ, ὃν καὶ παρεμυθησάμεθα βραχέσι λόγοις διὰ τὸ μητρικὸν πάθος, καὶ συμπαρακαλέσαμεν οἴσειν τῇ ἀδελφικῇ συνδιαθέσει τὰ κατὰ τὴν θεοσέδειάν σου.

15

ΡΟΖ' (177) – Εὐφροσύνη ἡγουμένη.

Καὶ ἐπὶ τοῦ παρόντος ἐπισκεπτόμεθά σου τὴν τιμότητα διὰ τοῦ γράμματος, γλιχόμενοι μαθεῖν ὅπως ὑγιᾶς διατελεῖ ἢ φέρουσα εὐαγῶς τὴν πνευματικὴν ζωὴν. Καὶ γὰρ ἔργον ἡμῖν ὀφειλόμενον τοῦτο ποιεῖν, καθάπερ καὶ αὕτη προσανατέθεικας ἑαυτὴν τῇ ταπεινώσει
 20 ἡμῶν, ἀπ' αὐτῆς τῆς μακαρίας μητρός σου, ἧς τὸ μνημόσυνον ἐν δίδλω ζώντων, καλῶς διωσάσης καὶ χαρακτῆρα εὐσεβείας τὸν ἑαυτῆς βίον καταλιπούσης, οὐ μόνον σοὶ τῇ ἱερᾷ καὶ θεόφρῑνι, ταῖς τε ὑπὸ χεῖρα, ἀλλὰ καὶ πᾶσιν ἄλλοις, οἷς ἐστὶ πόθος ζηλοῦν τὰ καλά. Τὸ γοῦν ὑπόδειγμα τῆς ἀρετῆς μητρόθεν ἔχουσα, πρόσθεσ καὶ τὰ κατὰ σαυτὴν ἔτι,
 25 κυρία, παρακαλοῦμεν, ἐξ εἰκόνοσ ἀρίστησ εἰκῶν γινομένη καὶ αὐτῇ ἐνθέου βίου τοῖς ὀρωσί σε, ὥσπερ καὶ γίνοιο. Καὶ γὰρ ἀκούομεν ἔτι καὶ ἔτι τὰ καλά σε πράττουσαν, τοῦτο μὲν τῇ καθηγήσει τῶν ἀδελφῶν, μιᾷ ψυχῇ ἀγαπητικῶσ τὰσ πάσασ συνέχουσαν, γρηγοροῦσαν τὰ πρὸσ Θεὸν ἐν προσευχαῖσ, ἐν ψαλμωδίαισ, ἐν ἀναγνώσεσι, τοῦτο δὲ καὶ ἐν
 30 φιλαδέλφῳ ξενοδοχίᾳ πολυτρόπῳσ διαμεριζομένην ταῖσ φροντίσεσί τε καὶ ἐπιδόσεσι, καὶ οἷόν τισ ὀφθαλμὸσ ἐν σώματι, τοῦτο ἐν τῇ Βυζαντίδι, ὡσ κατανοῶ, τὸ σὸν μοναστήριον, δι' οὗ δοξάζεται Θεὸσ καὶ ἡδεται ἀρρήτῳσ ἢ μακαρία μήτηρ, ἐπειτέρ ἡξίῶνται οἱ ἅγιοι βλέπειν

33. Β' Κορ. 1, 8.

34. Α' Κορ. 10, 13.

35. Ἰακ. 4, 14.

36. Γεν. 21, 7.

γνωρίζεις, για τὰ μύρια δεινὰ πού τὸν βρῆκαν ἀπηύθυνε εὐχαριστίες στὸν Θεό.

Ἄς μὴ δείξουμε λοιπὸν ραθυμία, φίλτατε, οὔτε νὰ ἀπελπιστοῦμε καὶ γιὰ τὴ ζωὴ μας³³, γνωρίζοντας ὅτι δὲν θὰ μᾶς ἀφήσει ὁ Κύριος νὰ δοκιμαστοῦμε περισσότερο ἀπὸ ὅσο μποροῦμε³⁴. Ποιὸς ξέρει τί θὰ φέρει ἡ αὐριανὴ μέρα³⁵; Καί, «ποιὸς θὰ ἀναγγεῖλει στὸν Ἀβραάμ ὅτι ἡ Σάρρα θηλάζει»³⁶. Ὁ λόγος εἶναι συμβολικός. Εὐχομαι λοιπὸν ὁ ἴδιος ὁ Κύριος τῆς δόξας νὰ ἀγγίσει τὴν καρδιά σου, καὶ νὰ τὴν γεμίσει μὲ φῶς ἀτελείωτης παρηγοριᾶς, ὥστε, ἔχοντας ἀπὸ μόνη της τὶς ἀφορμὲς τῆς παρηγοριᾶς, νὰ μὴ χρειάζεται ἄλλα λόγια. Εἶδα μάλιστα καὶ τὸν ἀγαπητὸ ἀδελφὸ μας καὶ πνευματικὸ υἱὸ μου, τὸν κύριο Ἰωάννη, τὸν ἐξ αἵματος συγγενῆ τῆς ὑψηλότητάς σου, πού ἐπισκέφθηκε ἐμένα τὸν ἁμαρτωλό, ὅπως ἦταν φυσικό, τὸν ὁποῖο καὶ παρηγόρησα μὲ λίγα λόγια γιὰ τὸ θάνατο τῆς μητέρας, καὶ τὸν παρακάλεσα νὰ ὑπομείνει μὲ ἀδελφικὴ διάθεση τὰ σχετικὰ μὲ τὴ θεοσέβειά σου.

177. Στὴν ἡγουμένη Εὐφροσύνη.

Καὶ τὴ φορὰ αὐτὴ ἐπισκέπτομαι τὴν τιμότητά σου μὲ τὴν ἐπιστολή, ἐπιθυμώντας νὰ μάθω πῶς ἔχει στὴν ὑγεία της, ἢ ἂν διόγει μὲ καθαρότητα τὴν πνευματικὴ της ζωὴ. Ἄλλωστε αὐτὸ εἶναι ὑποχρέωσή μου νὰ τὸ κάνω, ἀφοῦ καὶ σὺ ἀνέθεσες τὸν ἑαυτὸ σου στὴν ταπεινότητά μου ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν μακάρια μητέρα σου, τῆς ὁποίας τὸ μνημόσυνο ὑπάρχει στὸ βιβλίο τῶν ζώντων, ἀφοῦ ἔζησε καλὰ καὶ ἄφησε ὑπόδειγμα εὐσέβειας τῆ ζωὴ της, ὄχι μόνο σὲ σένα τὴν ἱερὴ καὶ εὐσεβῆ καὶ σ' ὅσες ἦταν ὑπὸ τὴν καθοδήγησή της, ἀλλὰ καὶ σὲ ὅλους τοὺς ἄλλους πού ποθοῦν τὰ καλά. Ἐχοντας λοιπὸν τὸ ὑπόδειγμα τῆς ἀρετῆς ἀπὸ τὴ μητέρα σου, πρόσθεσε ἐπὶ πλεόν, κυρία, σὲ παρακαλῶ καὶ τὰ δικά σου, καί, ὡς καταγόμενη ἀπὸ ἀριστη εἰκόνα, νὰ γίνεσαι καὶ σὺ εἰκόνα εὐσεβοῦς ζωῆς σὲ ὅσους σὲ βλέπουν, ὅπως βέβαια καὶ γίνεσαι. Γιατὶ ἀκοῦμε συνέχεια ὅτι κάνεις τὰ καλά, καὶ μὲ τὴν καθοδήγησι τῶν ἀδελφῶν, συγκρατώντας τις ὅλες μὲ ἀγάπη σὲ μιὰ ψυχὴ καὶ ἀγρυπνώντας γιὰ τὶς ὑποχρεώσεις τοὺς πρὸς τὸν Θεὸ μὲ προσευχάς, μὲ ψαλμωδίες καὶ ἀναγνώσεις, καὶ παράλληλα μοιράζοντας μὲ φιλάδελφη φιλοξενία κατὰ πολλοὺς τρόπους τὶς φροντίδες καὶ τὶς βοήθειες, καὶ αὐτὸ πού εἶναι τὸ μάτι στὸ σῶμα, αὐτό, ὅπως ἀντιλαμβάνομαι, εἶναι στὴν Κωνσταντινούπολη τὸ μοναστήρι σου, μὲ τὸ ὁποῖο δοξάζεται ὁ Θεός, καὶ εὐχαριστεῖται ἀπερίγραπτα ἡ μακάρια μητέρα

τῶν σφῶν μαθητῶν τὰ κατορθώματα. Χαίροις οὖν, ἀγαθὴ διδάσκαλε, καὶ μήτηρ γνησιεύουσα τῶν κατὰ Θεὸν τέκνων, καὶ ἄλλοι μὲν ἐχέτωσαν δόξας γηϊνας καὶ λαμπρότητας, διαδήματά τε καὶ στεφανώματα πρόσκαιρα, σοὶ δὲ ἀρκέσει ὁ σταυρὸς Χριστοῦ, ὁ θεόληπτος βίος, ὁ 5 χριστοπόθητος παρθενῶν, εἰ δὲ θούλει, τὰ ὑπὲρ χρυσίον καὶ λίθον τίμιον τιμαλφέστερα λόγια τοῦ Θεοῦ, τὸ φαιὸν ἱμάτιον, ἢ ἀκολούθησις τοῦ Χριστοῦ, ἅτινά ἐστι μείζω πάντων τῶν ἐπιγείων καὶ ἀρραβωνίσματα τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν.

Μή σοι λοιπὸν ποτε νυστάξῃ τὸ ὄμμα τῆς διανοίας, μηδὲ ἡ ἀκοὴ 10 τῆς καρδίας ἀνακουστήσῃ, μηδὲ λήξῃ σοὺ ποτε ὁ θεῖος ἔρωσ, ἀλλὰ γὰρ καὶ προσθήκαις ἀρετῶν αἰεὶ ἐπαύξαιο, νύσσουσα καὶ κατανύσσουσα τὴν ψυχὴν, καὶ ὡσπερ ἐκ τινος πηγῆς προχέουσα δάκρυον. Καλὸν γάρ ἐστιν ὅτι μάλιστα τὸ ὕδωρ τοῦτο καθαίρει ψυχὴν, ἔσθ' ὅτε ρυτιυμένην ἐν λογισμοῖς, σβέννυσι πῦρ ἐξ ἀπροσεξίας ἀναπτόμενον 15 ὑπὸ ἔρωτος σαρκός, κατευνάζει ταραχώδη διάθεσιν καὶ δυσμενοῦς προσβολῆς, κάμπτει τῷ ὄντι εἰς ἔλεον, καὶ ἴστησι πάλιν ἐπὶ τῆς προτέρας γνησιότητος τὸν ἐραστήν. Σοφὴ οὖσα, νόει ἃ λέγω. Δίδωσι γάρ σοι Κύριος χάριν, καὶ δώσειέ σοι ἔτι, εἰς τὸ στέργειν αὐτὸν καὶ ἀντιστέργεσθαι, ποθεῖν καὶ ἀντιποθεῖσθαι, ὡς ἂν ἔξει καὶ σοὶ εἰπεῖν μετὰ 20 τοῦ Ἀποστόλου «Ζῶ δὲ οὐκέτι ἐγώ, ζῆ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός». Καὶ γὰρ ὁ ἀγαπῶν ὀλοσχερῶς τὸν Θεὸν ἐξίσταται ἑαυτοῦ, ἐν τῷ ἀγαπωμένῳ καὶ ζῶν καὶ κινούμενος καὶ ὢν. Τοιαύτην σε ὁ λόγος ἐπιζητεῖ τὴν Νύμφην τοῦ Χριστοῦ, καίγε τὰς ὑπὸ σὲ θυγατέρας Θεοῦ. Καὶ τί τὸ ἐντεῦθεν; Ὁ Νυμφίος Χριστός, ὁ ἐπουράνιος νυμφών, καὶ τὰ ἀγαθὰ 25 τῆς ἄνω Ἱερουσαλήμ, αὕτη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν καὶ ὅσα ἐπήγγελται ἀναπαυστικὰ τοῖς ἀγίοις, ἃ φθάσασα ἡ μακαρία μήτηρ, παρακαλεῖ ἐπιμένειν ὑμᾶς ἐν τῇ ἀσκήσει, ἐν τῇ ὁμονοίᾳ, ἐν τῇ συμψυχίᾳ, πατεῖν τὰ πάθη, μισεῖν σάρκα καὶ αἷμα, ἀντέχεσθαι τῶν ἀρετῶν, δι' ὧν ἔστιν ἐπιτυχεῖν τῶνδε τῶν ἀρρήτων ἀγαθῶν.

σου, ἀφοῦ ἀξιῶνονται οἱ ἅγιοι νὰ βλέπουν τὰ κατορθώματα τῶν μαθητῶν τους. Εἶθε νὰ διαῖγεις μὲ χαρὰ, ἀγαθὴ διδασκάλισσα καὶ γνήσια μητέρα τῶν κατὰ Θεὸν τέκνων σου, καὶ οἱ ἄλλοι βέβαια ἄς ἔχουν γήινες δόξες καὶ λαμπρότητες, καθὼς καὶ στέμματα καὶ στεφανώματα πρόσκαιρα, σὲ σένα ὅμως ἄς εἶναι ἀρκετὸς ὁ σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ, ὁ εὐσεβὴς βίος, ὁ χριστοπόθητος παρθενώνας, καὶ ἂν θέλεις, τὰ πιὸ πολύτιμα ἀπὸ τὸ χρυσάφι καὶ τὸν πολύτιμο λίθο λόγια τοῦ Θεοῦ, τὸ μαῦρο ἱμάτιο καὶ ἡ ἀκολούθησι τοῦ Χριστοῦ, τὰ ὅποια εἶναι ἀνώτερα ἀπὸ ὅλα τὰ ἐπίγεια καὶ σίγουρες ἐγγυήσεις γιὰ τὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.

Ἄς μὴ νυστάξει λοιπὸν ποτὲ τὸ μάτι τοῦ νοῦ σου, οὔτε νὰ πάψει νὰ λειτουργεῖ ἡ ἀκοὴ τῆς καρδιᾶς σου, οὔτε νὰ σταματήσῃ ποτὲ ὁ θεϊκὸς ἔρωτάς σου, ἀντίθετα νὰ αὐξάνει διαρκῶς μὲ τὶς προσθήκας τῶν ἀρετῶν σου, κεντρίζοντας καὶ γεμίζοντας μὲ κατάνυξη τὴν ψυχὴ σου, καὶ χύνοντας, σὰν ἀπὸ κάποια πηγὴ, δάκρυα. Γιατὶ τὸ νερὸ αὐτὸ εἶναι πάρα πολὺ καλὸ. Καθαρίζει τὴν ψυχὴ, ἡ ὁποία καμμιὰ φορὰ ρυπαίνεται μὲ τοὺς λογισμοὺς, σβήνει τὴ φωτιὰ ποὺ ἀπὸ ἀπροσεξία ἀνάβει ἀπὸ τὸν ἔρωτα τῆς σάρκας, κατευνάζει τὴν ταραγμένη διάθεσι καὶ τὴν ἐχθρικὴν ἐπίθεσι, λυγίζει πραγματικὰ τὸν Θεὸ πρὸς εὐσπλαγχνία, καὶ στήνει πάλι τὸν ἔραστή στὴν ἀρχικὴ γνησιότητά του. Ἐπειδὴ εἶσαι σοφὴ, σκέψου βαθειὰ τί σημαίνουν αὐτὰ ποὺ λέγω. Γιατὶ ὁ Κύριος σοῦ δίνει χάρι, καὶ εἶθε νὰ ἔξακολουθήσῃ νὰ σοῦ δίνει, γιὰ νὰ τὸν ἀγαπᾷς καὶ νὰ ἀγαπιέσαι, νὰ ποθεῖς καὶ νὰ ποθεῖσαι ἀντίστοιχα, ὥστε νὰ μπορέσεις καὶ σὺ νὰ πεῖς μαζὶ μὲ τὸν Ἀπόστολο· «Δὲν ζῶ πιὰ ἐγώ, ἀλλὰ μέσα μου ζεῖ ὁ Χριστός»³⁷. Γιατὶ αὐτὸς ποὺ ἀγαπᾷ τὸν Θεὸ ὀλοκληρωτικὰ, βγαίνει ἀπὸ τὸν ἑαυτό του, καὶ ζεῖ καὶ κινεῖται καὶ ὑπάρχει μέσα σὲ ἐκεῖνον ποὺ ἀγαπᾷ³⁸. Τέτοια σὲ θέλει ὁ λόγος ἕσένα τὴ νύμφη τοῦ Χριστοῦ, καὶ βέβαια καὶ τὶς κάτω ἀπὸ τὴν καθοδήγησή σου θυγατέρες τοῦ Θεοῦ. Καὶ ποῖο εἶναι ἐκεῖνο ποὺ ἀκολουθεῖ ὅλα αὐτά; Ὁ νυμφίος Χριστός, ὁ ἐπουράνιος νυμφώνας καὶ τὰ ἀγαθὰ τῆς οὐράνιας Ἱερουσαλήμ, ἡ ἴδια ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, καὶ ὅσα ἀναπαντικὰ ἔχει ὑποσχεθεῖ στοὺς ἁγίους, τὰ ὅποια ἔχοντας ἐπιτύχει ἡ μακάρια μητέρα σου, σᾶς παρακαλεῖ νὰ ἐπιμένετε στὴν ἀσκησι, στὴν ὁμόνοια, στὴν ὁμοψυχία, νὰ καταπατεῖτε τὰ πάθη, νὰ μισεῖτε τὴ σάρκα καὶ τὸ αἷμα, νὰ εἶστε προσηλωμένες σὶς ἀρετές, μὲ τὶς ὁποῖες εἶναι δυνατὸν νὰ κερδήσετε αὐτὰ τὰ ἀπερίγραπτα ἀγαθὰ.

38. Πράξ. 17, 28.

ΡΟΗ (178) – Εὐδοκίμῳ σπαθαρίῳ.

Δευτερεύω τοῦ ἐπιστέλλειν τῇ τιμότητί σου, καὶ τοῦτο προτρα-
 πείς παρὰ Σιλουανοῦ τοῦ αἰδεσμιωτάτου ἡμῶν ἀδελφοῦ. Ἐπειδὴ γὰρ
 ἦλθεν εἰς ὀμίλιαν τὴν κατ' ὀφθαλμούς, κατέκλασεν ἡμῶν τὴν ταπεινὴν
 5 ψυχὴν, ἐξηγορήσας ἕκαστα ὅτι καὶ εὐχαρίστως φέροις, ὁ δεσπότης
 ἡμῶν, τὸ συμβεβηκός, καὶ ἐπὶ Θεὸν ἀναφέρεις τὸ πάθος, ἐξω ἑαυτὸν
 τιθεὶς τῶν σκαιωρηθέντων ἀνθρωπίναις ἐπηρείαις, καὶ τέλος ἐν ζη-
 τῶν, ὅπως εὐπρόσδεκτον πρὸς τὸ ἐξῆς τὴν ζωὴν καταστήσειας τῷ
 Δεσπότη τῶν ἀπάντων, ἐπὶ πᾶσι τούτοις διέθηκεν ἡμᾶς κατὰ τὸ εἶκός
 10 ἐκεῖνο εἰπόντας, ὅτι «Ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ
 τῆς καρδίας ἐκβάλλει τὰ ἀγαθὰ». Καὶ γάρ, ὥσπερ ἐν τινι ταμείῳ, τὰ
 ἐκ τῆς προλαβούσης παιδείας θείας τε καὶ ἀνθρωπίνης ἐναποθέμενος
 τῇ ψυχῇ γνωστικὰ θησαυρίσματα, ἐπὶ καιροῦ εἰκότως χρειώδους
 προῖοις τὰ πνευματικὰ πλούτη, οἰκονομῶν τὸ κατὰ σεαυτὸν σωτήριον.
 15 Καὶ ἴδε, ἄνθρωπε ἀγαθέ, ὅτι εἰς καλὸν σοι ἀπέβη τὰ θεῖα μαθήματα· ἡ
 ἀνάγνωσις καὶ ἡ ἐπίγνωσις, ἡ σχολὴ καὶ ἡ ἐντριβή, ἡ ἔντευξις καὶ ἡ
 προσευχή, ἡ κτῆσις τῶν ἱερῶν λόγων τε καὶ δέλτων. Ὡς πλούσιος οὖν
 ἄγαν, κἂν εἰς ὀλίγα σοι περιέσθι τὰ τῆς ζωῆς ἐφόδια, ὡς εὐώπης καὶ
 καλλιβλέφαρος, κἂν τὴν ὄψιν ἀδικία ἀπεστέρησαι, ὡς περιφανῆς λίαν
 20 καὶ περιδόξος, κἂν τὴν ἄτμιον καὶ ἄδοξον ζωὴν ἀντλᾶν διανενοῆσαι.
 Καί γε πάντως τοῦτο δοκιμὴ τίς ἐστι καὶ βάσανος ἀρετῆς, ἵνα, ἐξ ὧν
 δοκῶμεν ἐγκαταλελειφθαι, ἐντεῦθεν εὐρωμεν εὐεργετεῖσθαι πρὸς Θε-
 οῦ τοῦ ἀγαθοῦ, ὃς διὰ τῶν δεξιῶν καὶ ἀριστερῶν, «διὰ δόξης καὶ ἀτι-
 μίας, διὰ δυσφημίας καὶ εὐφημίας», καὶ τῶν ἄλλων, ὅσα ἡ ἀποστολικὴ
 25 διεστείλατο φωνή, οἶδεν οἰκονομεῖν συμφερόντως τὴν ζωὴν ἡμῶν.

Καὶ τοῦτο δόγμα ἀρχαῖον καὶ τῆς τῶν θεολήπτων ἀνδρῶν πολι-
 τείας γνωριστικόν. Λάβε μοι Ἄβελ τὸν θεοκρίτως μαρτυρεῖσθαι δί-
 καιον οὐχὶ παρανάλωμα ἀδελφικῆς χειρὸς γέγονε; Τὸν Ἐνώχ ἐκεῖνον
 Θεῷ εὐαρεστήσαντα οὐχὶ διὰ τοὺς τηνικαῦτα φθορεῖς καὶ φθείρειν
 30 αὐτὸν ἐσπουδακότας, Θεὸς ἐκ μέσου ἤρπασεν, ἐν ἀδήλοις τόποις με-
 ταθέμενος, ὃς καὶ μένει μέχρι τοῦ δεῦρο προάγγελος τῆς δευτέρας
 Χριστοῦ ἐπιφανείας ἐσόμενος; Γνωῖθι τὸν Ἀβραάμ πειραζόμενον ὑπὸ

39. Ματθ. 12, 35.

41. Γεν. 4, 8.

40. Β' Κορ. 6, 8.

42. Ἰούδα 14 καὶ Γεν. 4, 18.

178. Στὸν σπαθάριο Εὐδόκιμο.

Εἶναι ἡ δευτέρα φορὰ πὺν γράφω στὴν τιμότητά σου, καὶ αὐτὸ μὲ προτροπὴ τοῦ αἰδισιμώτατου ἀδελφοῦ μας Σιλουανοῦ. Ἐπειδὴ δηλαδὴ συνομιλώντας προσωπικὰ μαζί μου γέμισε ἀπὸ συντριβὴ τὴν ταπεινὴ μου ψυχὴ, διηγούμενος τὰ καθέκαστα καὶ ὅτι ὑπομένεις μὲ εὐχαρίστηση, δέσποτὰ μου, αὐτὸ πὺν σοῦ συνέβη, καὶ ἀποδίδεις στὸν Θεὸ τὸ πάθημά σου, θέτοντας ἔξω ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ σου τὶς σκευωρίες πὺν ἔγιναν μὲ ἀνθρώπινες ἐνέργειες, καὶ τέλος ἐπιδιώκοντας ἓνα πρᾶγμα, πῶς θὰ κάνεις στὸ ἐξῆς εὐπρόσδεκτη τὴ ζωὴ σου στὸν Δεσπότη τῶν ὅλων, μὲ ὅλα αὐτὰ μὲ ἔκανε, ὅπως ἦταν φυσικό, νὰ πῶ ἐκεῖνο, ὅτι «ὁ καλὸς ἄνθρωπος βγάζει ἀπὸ τὸ καλὸ θησαυροφυλάκιό τῆς καρδιᾶς του τὰ καλά»³⁹. Πράγματι, ἔχοντας καταθέσει, σὰν σὲ κάποιον ταμεῖο, μέσα στὴν ψυχὴ σου τοὺς ἀπὸ τὴν προηγούμενη παιδεία σου, θεία καὶ ἀνθρώπινη, γνωστικὸς θησαυροὺς, εὐλόγα σὲ καιρὸ ἀνάγκης βγάζεις τὰ πνευματικὰ πλούτη, ἐξασφαλίζοντας τὴν σωτηρία σου. Καὶ πρόσεξε, ἀνθρωπέ μου ἀγαθὲ, ὅτι σοῦ βγῆκαν σὲ καλὸ τὰ θεϊκὰ μαθήματα, δηλαδὴ ἡ ἀνάγνωση καὶ ἡ βαθειὰ γνώση αὐτῶν, ἡ πνευματικὴ ἐργασία καὶ ἡ συνεχὴς ἐνασχόληση, ἡ μελέτη καὶ ἡ προσευχὴ, ἡ ἀπόκτηση τῶν ἱερῶν λόγων καὶ τῶν γραπτῶν κειμένων. Σὰν πολὺ πλούσιος λοιπόν, ἂν καὶ τὰ ἐφόδια τῆς ζωῆς σου περιορίζονται σὲ λίγα, σὰν ἄνθρωπος μὲ ὠραῖα μάτια καὶ βλέφαρα, ἔστω κι ἂν ἄδικα στερήθηκες τὴν ὄραση, σὰν περίλαμπρος καὶ δοξασμένος, ἂν καὶ ἔχεις ἀποφασίσει νὰ ὑπομείνεις μέχρι τὸ τέλος τὴν ἄτιμη καὶ ἄδοξη ζωὴ. Καὶ βέβαια αὐτὸ εἶναι ὅπως ὅποτε κάποια δοκιμὴ καὶ δοκιμασία τῆς ἀρετῆς, ὥστε, ἀπὸ αὐτὰ πὺν νομίζουμε ὅτι ἔχουμε ἐγκαταλειφθεῖ, ἀπὸ αὐτὰ νὰ διαπιστώσουμε ὅτι εὐεργετούμαστε ἀπὸ τὸν ἀγαθὸ Θεὸ, ὁ ὁποῖος μὲ τὰ καλὰ καὶ τὰ κακὰ, «μὲ δόξα καὶ ἀτιμία, μὲ δυσφήμιση καὶ ἔπαινο»⁴⁰, καὶ μὲ ὅλα τὰ ἄλλα πὺν τὰ ἀποστολικὰ λόγια προσδιόρισαν, γνωρίζει (ὁ Θεὸς) νὰ ρυθμίζει τὴ ζωὴ μας σύμφωνα μὲ τὸ συμφέρον μας.

Καὶ αὐτὸ εἶναι ἱστορία πολὺ παλιά, καὶ γνώρισμα τῆς ζωῆς τῶν εὐσεβῶν ἀνδρῶν. Πάρε γιὰ παράδειγμα τὸν Ἄβελ πὺν χαρακτηρίστηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ δίκαιος. Δὲν ἔγινε θῦμα ἀδελφικοῦ χειροῦ⁴¹; Ἐκεῖνον τὸν Ἐνώχ πὺν ὑπῆρξε εὐάρεστος στὸν Θεό. Δὲν τὸν ἄρπαξε ὁ Θεὸς ἕξαιτίας τῶν τότε φονιάδων, πὺν εἶχαν ἐπιδιώξει νὰ τὸν φονεύσουν, ἀπὸ ἀνάμεσα τοὺς καὶ τὸν μετέφερε σὲ τόπους ἀγνωστούς, ὅπου καὶ παραμένει μέχρι σήμερα, ἔχοντας γίνεῖ προάγγελος τῆς δευτέρας παρουσίας τοῦ Χριστοῦ⁴²; Πρόσεξε τὸν Ἀβραάμ πὺν δοκιμαζόταν ἀπὸ τὸν Θεὸ μὲ πολλοὺς

Θεοῦ πολυτρόπως, «οὐ τὸ δοκίμιον τῆς πίστεως πολυτιμότερον χρυ-
 σοῦ ὅτι μάλιστα». Καὶ ἵνα τοὺς ἄλλους παραδράμομι, πολλοὺς ὄντας,
 καὶ οὐκ ἐν ἐπιστολῆς μέτρῳ ὑπομνηματίζεσθαι ἐγχωροῦντας, Ἰωδ τὸν
 μυρίαθλον τάχα, εἰ παραβάλωμεν τὰ ἐαυτῶν τοῖς ἐκείνου πάθεισιν,
 5 εὐρομεν δὴ ἐνδεῶς ἔχοντα, καὶ συμφθεγξόμεθα τὴν ἐκείνου ἀοίδιμον
 φωνὴν ἐκάστοτε ἀναλαμβάνοντες. Οὕτως οὖν παρακαλοῦμέν σε, ἐπι-
 πόθητε, διαθέσθαι τὰ κατὰ σαντόν, καὶ τὸν καιρὸν τῆς δυσπραγίας
 καὶ πολυπαθείας κρείττονι λογισμῷ καὶ δεβαιοπίστῳ γνώμῃ εἰς εὐτυ-
 χίαν καὶ εὐπάθειαν μεταστοιχειώσασθαι. Τὸν γὰρ οὕτως ἐρηρυσμέ-
 10 νον καὶ πεποισθήσει Θεοῦ ζῶντα, οὐδὲν παρακινήσει τῶν ἀνθρωπίνων,
 ὑψηλότερον πεφηνότα πάντων τῶν λυπεῖν εἰωθότων. Κἂν λέγῃς ἐν τῇ
 παρακροάσει τοῦ ἀναγινώσκοντος εἰς ὕμνον τρέπεσθαι, οὐ θαῦμα·
 πέφυκε γὰρ ἡ ἀφαίρεσις τῆς ὄψεος· τοῦτο ἐργάζεσθαι. Κἂν φῆς μηδὲν
 ἔργον ἐπὶ χειρας ἔχειν, ἀπρακτούσης τῆς φύσεως, μηδὲν σοι μελέτω.
 15 Φησὶν ὁ Ἀπόστολος «Ψαλμὸν ἔχεις, διδαχὴν ἔχεις, γλῶσσαν ἔχεις,
 ἀποκάλυψιν ἔχεις πάντα πρὸς οἰκοδομὴν γενέσθω». Φάγε, πίε, ὑπνω-
 σον. Μόνον τὸ εὐχάριστον κέκτησο, καὶ ὅσα οἴκοθεν, καὶ ἐν τῷ φυ-
 σικῷ τοῦ νοῦ βιβλίῳ ἀπόκειται, ἀναγίνωσκε, καὶ μικρὸν ὑστερον
 ἀναβλέψειας μέγα, καὶ ἴδοις τὸ φῶς τὸ ἀπρόσιτον, Ἰησοῦν τὸν Υἱὸν
 20 Θεοῦ ἀπ' οὐρανῶν ἐρχόμενον μετὰ δόξης καὶ δυνάμεως αὐτοῦ ἐν πυρὶ
 φλογός, οὗς δὲ δοξάζοντα ὡς δόξης συνίστορας, μεθ' ὧν εἴης καὶ
 αὐτός, φίλτατέ μοι καὶ τιμιώτατε, ἀπαστραπτῶν ἴσα καὶ ἡλίου βολίδι.

Περί οὗ προώρισας προαστείου εἰς μοναστήριον καθεστάναι, εἴ τι
 οὖν ἄλλο, οὕτως ἢ ἑτέρως, ἐν καλῷ διώριστο, πάντα ὡς ἤδη γεγονότα
 25 Θεὸς ἐδέξατο, εἴτερ εὐχαρίστως τὴν ἀφαίρεσιν πάντων οἴσεις. Προσ-
 εὔχου περὶ ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν ἅρτι γὰρ οὐχ ἡμεῖς οἱ ἁμαρτωλοί,
 ἀλλὰ καὶ εἴ τις τῶν δόσιων ἐξαιτήσοιτο ἂν σου τὴν δέησιν, ὡς κάμνον-
 τος τοῖς παθήμασιν. Ὁ θεοφιλέστατος ἀδελφὸς ἡμῶν καὶ ἀρχιεπίσκο-
 πος πλεῖστά σε προσαγορεύει.

30

ΡΟΘ' (179) – . Σεργίῳ ἡγουμένῳ.

Χάρις Κυρίῳ, ὅτι ὑγιαίνει ἡ τιμιότης σου· τοῦτο γὰρ ἀνήγγειλε τὸ
 γράμμα καὶ ἡ δυνὰς τῶν ἀδελφῶν. Ἀπεδεξάμεθα δὲ καὶ τὴν πρόθεσιν

43. Α' Πέτρ. 1, 7.

44. Α' Κορ. 14, 26.

τρόπους «τοῦ ὁποίου ἡ γνησιότητα τῆς πίστεώς του ἀποδείχθηκε πολὺ πιὸ πολυτιμότερη ἀπὸ τὸ χρυσάφι»⁴³. Καὶ γιὰ νὰ παραλείψω τοὺς ἄλλους, πὺ εἶναι πολλοὶ καὶ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀναφερθοῦν μέσα στὰ πλαίσια μιᾶς ἐπιστολῆς, ἂν συγκρίνουμε τὰ δικά μας πάθη μὲ ἐκεῖνα τοῦ πολὺαθλου Ἰώβ, θὰ τὰ βροῦμε νὰ ὑστεροῦν, καὶ θὰ συμφωνήσουμε ἐπαναλαμβάνοντας κᾶθε φορὰ τὰ αἰώνια λόγια ἐκείνου. Ἔτσι λοιπόν, σὲ παρακαλῶ, περιπῶθητε, νὰ ἀντιμετωπίσεις καὶ τὰ δικά σου πάθη, καὶ τὸν καιρὸ τῆς δυστυχίας καὶ τῶν πολλῶν παθημάτων, μὲ ἀνώτερο λογισμὸ καὶ στηριγμένη στὴν πίστη γνώμη, νὰ τὰ μεταβάλλεις σὲ εὐτυχία καὶ εὐχαρίστηση. Γιατί αὐτὸς πὺ στηρίζεται μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν καὶ ζεῖ μὲ τὴν πεποίθησή του στὸν Θεοῦ, δὲν τὸν ταράζει τίποτε ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα, ἀφοῦ ἀπεδείχθηκε ἀνώτερος ἀπὸ ὅλα ἐκεῖνα πὺ συνήθως μᾶς κάνουν νὰ λυπούμαστε. Ἀκόμα καὶ ἂν λές, ὅτι, παρακοῦοντας τὸν ἀναγνώστη, τὸ γυρίζεις σὲ ὕμνο, δὲν εἶναι θαῦμα; Γιατί ἡ ἄγερση τῆς ὄρασης συνηθίζει νὰ τὸ κάνει αὐτό. Καὶ ἂν λές, ὅτι δὲν ἔχεις καμμιά ἐργασία στὰ χέρια, ἀφοῦ ἡ φύση σὲ κάνει νὰ ἀδρανεῖς, νὰ μὴ σὲ μέλει. Ὁ Ἀπόστολος λέγει· «Ἐχεις ψαλμὸ, ἔχεις διδασκαλία, ἔχεις γλώσσα, ἔχεις ἀποκάλυψη. Ὅλα νὰ γίνονται γιὰ τὴν πνευματικὴ οἰκοδομή»⁴⁴. Νὰ τρώς, νὰ πίνεις καὶ νὰ κοιμᾶσαι. Μόνον τὴν εὐχαρίστηση νὰ ἔχεις μέσα σου, καὶ νὰ διαβάξεις ὅσα ἔχεις μέσα σου καὶ στὸ φυσικὸ βιβλίον τοῦ νοῦ, καὶ ὕστερα ἀπὸ λίγο θὰ ξαναδεῖς πολὺ, καὶ θὰ δεῖς τὸ φῶς τὸ ἀπλησίαστο, τὸν Ἰησοῦ, τὸν Υἱὸ τοῦ Θεοῦ, νὰ κατεβαίνει ἀπὸ τὸν οὐρανὸ μὲ τὴ δόξα καὶ τὴ δύναμή του μέσα σὲ φωτιὰ πύρινη, δοξάζοντας ἐκείνους πὺ ἔχουν γνώση τῆς δόξας, μαζὶ μὲ τοὺς ὁποίους θὰ εἶσαι καὶ σύ, φίλτατέ μου καὶ τιμώτατε, ἀστράφτοντας σὰν τὴν ἀκτίνα τοῦ ἡλίου.

Γιὰ τὸ προάστειον πὺ προώρισες νὰ τὸ κάνεις μοναστήρι ἢ κάτι ἄλλο, ἔτσι ἢ ἄλλιῶς προορίστηκε γιὰ καλὸ ὅλα τὰ δέχθηκε ὁ Θεὸς σὰν νὰ ἔχουν γίνει, ἀφοῦ τὴν ἀφαίρεση ὅλων αὐτῶν θὰ τὴν ὑποστειῖς μὲ εὐχαρίστηση. Νὰ προσεύχεσαι γιὰ μένα τὸν ἁμαρτωλό, γιατί τώρα ὄχι ἐγὼ ὁ ἁμαρτωλός, ἀλλὰ καὶ κάποιος ἀπὸ τοὺς ἁγίους θὰ ἔφθανε νὰ ζητήσει τὴν προσευχή σου, ἐπειδὴ καταπονεῖσαι μὲ τὰ παθήματα. Ὁ θεοφιλέστατος ἀδελφός μου καὶ ἀρχιεπίσκοπος σου στέλνει πολλὰ χαιρετίσματα.

179. Στὸν ἡγούμενον Σέργιον.

Ὁφείλουμε εὐγνωμοσύνη στὸν Θεὸ πὺ ἀπολαμβάνει ὑγεία ἢ τιμότητά σου. Γιατί αὐτὸ μοῦ ἀνέφερε τὸ γράμμα καὶ οἱ δύο ἀδελφοί.

τοῦ ἐπιθυμεῖν σε ἀφίχθαι πρὸς ἡμᾶς, κωλυθέντα γε μὴν ὑπὸ τῆς συνο-
 χῆς τῶν ἐμφυλίων πολέμων καὶ τῆς κατὰ τὴν ὁδὸν ἀπληρείας, ἅτινα
 κακὰ Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν διασκεδάσει ἐν τάχει, ἐπανάγων εἰς εἰρή-
 νην τὸ ὑπήκοον, καί γε ἀπαλλάττων τῆς τῶν Ἀγαρηνῶν ἐπιδρομῆς
 5 Ἐδιδάχθημεν γὰρ καὶ τὴν περὶ αὐτῶν ρομφαίαν, οἷα καὶ ἡλίκη γέγο-
 νεν ἐν τοῖς αὐτόθι. Καὶ ταῦτα πάντα ἐπιτίμιά ἐστι παρὰ Θεοῦ ἐπὶ τῇ
 ἀμετανοήτῳ ἡμῶν κακία. Ὅμως σύ, ἄνερ ἀγαθὸς καὶ ἀδελφὸς τιμιώτατε,
 στήθι καὶ ἀνδρίζου ἐν τῷ καθηγεῖσθαι τῆς ἀδελφότητος, μὴ ὑποπί-
 πτειν ἀθυμία, κἂν πολλαὶ αἰ δυσκολίαι, μὴ ἀποκείμενων ταῖς ἀπορίαις,
 10 κἂν ἡ ἰσχὺς δαπανᾶται. Ἀλλὰ πρῶτον μὲν, ὃ καὶ πρῶτου λόγου ἐστὶ
 ζήτημα, τὴν πίστιν φρούρει ἀσφαλῆ καὶ ἀκράδαντον, φεύγων τὴν κοι-
 νωνίαν τῶν ἑτεροδόξων παντοῖῳ τρόπῳ. Ἴσθι γὰρ ὅτι διωγμὸς πάρε-
 σι καὶ οὐ τελειότητος τὸ ὑμᾶς οἴκοι καθέξουσθαι καὶ ἀδιώκτους διαμέ-
 νειν, τῶν ζηλωτῶν τῆς εὐσεβείας πολλὰ πεπονθότων καὶ μαρτυρίου
 15 διάδημα στεψαμένων τινῶν. Ὡστε ἀκριβοῦς ζωῆς ὑμῖν χρεῖα, ἀνα-
 πληροῦσης τὸ ἐλλειπὲς τῆς ἡλικίας, ἣν ὑπέπεσεν ὁ προκαθηγησάμενος
 ὑμῶν, καὶ δι' αὐτοῦ πάντες ὑμεῖς τῇ ἐκείνου παραδοχῇ. Οἷα γὰρ ἡ κε-
 φαλή, τοιοῦτον καὶ τὸ ὅλον σῶμα. Καὶ ταῦτα λέγω, οὐχ ἵνα διαλυθῆτε,
 ἀλλ' συντηρηῆσθε ἀκριδῶς, καὶ ἐπιρρώνυσθε τῇ ἀμεθεξία τῆς αἰρέσε-
 20 ως.

Δεύτερον, νήφων νῆφε, καὶ γρηγορῶν γρηγόρει· ὅτι πολλοὶ οἱ πο-
 λεμοῦντες ἡμᾶς ἀπὸ ὕψους, ὅτι πολλὰ τὰ θήρατρα τοῦ διαδόλου·
 «Ὅτι ὡς λέων ὠρνούμενος ζητεῖ τίνα καταπίη». Καὶ ὄν μὲν ἡδονῇ σαρ-
 κὸς πειροᾶται ροφήσαι, ὄν δὲ ἀπιστίας νοσήματι διαροῆξαι τῆς συνα-
 25 φείας τῶν ἀδελφῶν. Καὶ ἄλλον φθόνου βέλεσι κατατιτρώσκει, Κάϊν
 ἄλλον ἀποδείξαι βουλόμενος, ἕτερον δὲ φιλαργυρίας πτώματι κατα-
 βάλλει, Ἰούδαν δεύτερον γνωρίσαι γλιχόμενος. Καὶ ἅπαξ ἀπλῶς, ἔρ-
 γον αὐτοῦ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν ἢ καθ' ἡμῶν ἀπώλεια. Σκόπει, φυ-
 λάττου τρόποις καὶ λόγοις τὰ πρόβατα τοῦ Χριστοῦ, καὶ ὁ μισθός σου
 30 πολὺς παρὰ Θεοῦ. Αὐτὸς γὰρ εἶρηκε πρὸς τὸν κορυφαῖον τῶν ἀπο-
 στόλων «Σίμων Ἰωνᾶ, φιλεῖς με πλεόν τούτων; Ποίμινε τὰ πρόβατά
 μου». Ὡστε ἀπόδειξις τῆς εἰς αὐτὸν ἀγάπης ἢ ποιμαντικῆς κατὰ λόγον
 ράβδος.

45. Α' Πέτρο. 5, 8.

46. Ἰω. 21, 15.

Δεχθήκαμε ὅμως καὶ τὴν πρόθεση τῆς ἐπιθυμίας σου νὰ ἔρθεις σὲ μᾶς, ἀλλ' ἐμποδίσθηκες ἀπὸ τὴ συνέχιση τῶν ἐμφυλίων πολέμων καὶ τὴν ἀνασφάλεια τοῦ δρόμου, κακὰ πού γρήγορα θὰ τὰ διαλύσει ὁ Κύριος καὶ Θεός μας, ἐναναφέροντας στὴν εἰρήνη αὐτοὺς πού εἶναι ὑπάκουοι, καὶ βέβαια ἀπαλλάσσοντάς μας ἀπὸ τὴν ἐπιδρομὴ τῶν Ἀγαρηνῶν. Γιατὶ μάθαμε καὶ τὸ ξίφος τους τί εἶδους καὶ πόσο μεγάλο ἦταν ἐκεῖ. Καὶ ὅλα αὐτὰ εἶναι τιμωρίες τοῦ Θεοῦ γιὰ τὴν ἀμετανόητη κακία μας. Σὺ ὅμως, καλέ μου ἄνθρωπε καὶ τιμιώτατε ἀδελφέ, στάσου ὄρθιος καὶ ἀνδρεῖος στὴν ἡγεσία τῆς ἀδελφότητος, χωρὶς νὰ κυριεύσαι ἀπὸ ἀθυμία, ἔστω καὶ ἂν οἱ δυσκολίες εἶναι πολλές, χωρὶς νὰ ἀπογοητεύεσαι μὲ τίς ἑλλείψεις, ἀκόμα καὶ ἂν ἐξαντλεῖται ἡ δύναμη. Ἀλλὰ πρῶτον, πρῶγμα πού εἶναι θέμα τοῦ πρώτου λόγου, νὰ φυλάγεις τὴν πίστη ἀσφαλῆ καὶ ἀκλόνητη, ἀποφεύγοντας τὴν κοινωνία τῶν ἑτεροδόξων μὲ κάθε τρόπο. Γνώριζε δηλαδὴ ὅτι γίνεται διωγμός, καὶ δὲν εἶναι γνώρισμα τελειότητας τὸ νὰ καθόμαστε στὸ σπίτι καὶ νὰ μένουμε ἀδίωκτοι, τὴ στιγμὴ πού οἱ ζηλωτὲς τῆς εὐσέβειας ἔχουν πάθει πολλά, καὶ μερικοὶ στεφανώθηκαν μὲ διάδημα μαρτυρίου. Ὡστε σᾶς χρειάζεται ἀκριβὴς ζωὴ, ἡ ὁποία ἀναπληρώνει τὴν ἑλλειψη τῆς ἡλικίας, ἀπὸ τὴν ὁποία ζωὴ ἐξέπεσε ὁ προηγούμενος ἡγούμενός σας καὶ μέσω αὐτοῦ ὅλοι ἐσεῖς μὲ τὴν ἀποδοχὴ ἐκείνου. Γιατὶ ὅ,τι εἶναι ἡ κεφαλὴ, τέτοιο καὶ ὁλόκληρο τὸ σῶμα. Καὶ τὰ λέγω αὐτά, ὄχι γιὰ νὰ διαλυθεῖτε, ἀλλὰ γιὰ νὰ παραμένετε μὲ ἀκρίβεια στὴν πίστη καὶ νὰ δυναμώνετε μὲ τὸ νὰ μὴ συμμετέχετε στὴν αἵρεση.

Δεύτερο, νὰ εἶσαι προσεκτικὸς καὶ ἐπάγρυπνος, γιατί πολλοὶ εἶναι αὐτοὶ πού μᾶς πολεμοῦν ἀπὸ ὑψηλὰ καὶ εἶναι πολλὰ τὰ θύματα τοῦ διαβόλου, «Ὁ ὁποῖος σὰν λιοντάρη πού ὠρύεται ζητεῖ νὰ βρεῖ κάποιον νὰ τὸν καταπιεῖ»⁴⁵. Καὶ ἄλλον βέβαια προσπαθεῖ νὰ τὸν καταβροχθίσει μὲ τὴ σαρκικὴ ἡδονή, ἄλλον νὰ τὸν ἀποσπάσει ἀπὸ τὴν ἐνότητα τῶν ἀδελφῶν μὲ τὴν ἀρρώστια τῆς ἀπιστίας. Ἄλλον πάλι τὸν πληγώνει μὲ τὰ βέλη τοῦ φθόνου, θέλοντας νὰ τὸν κάνει ἄλλον Κάϊν, ἄλλον τὸν νικᾷ μὲ τὴν πτώση τῆς φιλαργυρίας, ἐπιθυμώντας νὰ τὸν κάνει γνωστὸ σὰν δεύτερο Ἰούδα. Καὶ γιὰ νὰ μιλῆσω γενικά, ἔργο αὐτοῦ νύχτα καὶ μέρα εἶναι ἡ ἐναντίον μας ἀπώλεια. Πρόσεχε, φύλαγε μὲ τρόπους καὶ λόγους τὰ πρόβατα τοῦ Χριστοῦ, καὶ ὁ μισθός σου θὰ εἶναι πολὺς ἀπὸ τὸν Θεό. Γιατὶ αὐτὸς εἶπε στὸν κορυφαῖο τῶν Ἀποστόλων «Σίμων, υἱὲ τοῦ Ἰωνᾶ, μὲ ἀγαπᾷς περισσότερο ἀπὸ αὐτούς; Ποίμαινε τὰ πρόβατά μου»⁴⁶. Ὡστε ἀπόδειξη τῆς ἀγάπης σ' αὐτὸν εἶναι ἡ ποιμαντικὴ ράβδος τοῦ λόγου.

ΡΠ' (180). Στεφάνω τέκνω.

Κατέλαβε καὶ ὁ ἀδβᾶς Ἄνθιμος, ὃ καλὲ Στέφανε καὶ νιὲ ἠγαπη-
 μένε, καὶ καθάπερ σε ὀφειλομένως ἰδὼν ἀνέκρινα, ὅπως διάγοις.
 Ἐπειδὴ ὁ λόγος τῆς προστασίας ἀπαιτεῖ τοῦτο, οὕτως ἐχρησάμην καὶ
 5 ἐπὶ τοῦ ἀδελφοῦ σου Ἄνθιμου. Καὶ ὅτι μὲν ἀγάπην ἔχετε μετ' ἀλλή-
 λων διέγνω, οὐ μὴν οἷαν ἐπιζητεῖ ἡ ἀλήθεια ἐπὶ ἀδελφοῖς γνησιεύου-
 σι κατὰ Κύριον. Καὶ τί τοῦτο ὅτι οὐ κοινοποιεῖτε πάντα, ἀλλὰ καὶ αὐ-
 τὸς ἰδιοχρυσεῖς, καὶ οὗτος ἰδιοχρυσεῖ, ὅπερ ἐστὶ διαιρετικὸν ἀγάπης;
 Ποῦ γὰρ δύναται ἂν μία ψυχὴ καὶ μία καρδιά εἶναι, ὅπου τὸ ἐμὸν καὶ
 10 τὸ σὸν εἴρηται; Ἐντεῦθεν αἱ ὑποψίαί, ἐντεῦθεν αἱ καταλαλιαί, καὶ τὸ
 τρίτον, ἐντεῦθεν οὐχ ὁ Χριστὸς ἐν μέσῳ ὑμῶν, ὁ εἰπὼν, «Ὅπου εἰσὶ
 δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι εἰς τὸ ἐμὸν ὄνομα, ἐκεῖ εἰμι ἐν μέσῳ αὐτῶν»,
 ἀλλ' ὁ ἐχθρὸς τῶν ψυχῶν ἡμῶν, ὁ διατέμνων τὰ μέλη τοῦ Χριστοῦ.
 Δῆλον γὰρ ὅτι, ὅπου ἰδιοκτημοσύνη καὶ οὐ κοινότης, ἄπεστιν ἐκεῖθεν
 15 ὁ Χριστὸς, ἐπειδὴ γέγραπται ἐπὶ τῶν ἀποστόλων «Εἶχον ἅπαντα
 κοινά, καὶ οὐδεὶς τι τῶν ὑπαρχόντων αὐτῶ ἔλεγεν ἴδιον εἶναι». Οὐκ αἰ-
 σχυνόμεθα ἄρτι, σύγγνωτε, δύο ὄντες μὴ κεκτηῖσθαι κοινὰ τὰ ὄντα, ἐπὶ
 τῶν ἀποστόλων τοσούτου πλήθους ὄντος τὴν κοινότητα ὑπάρχειν;
 Διὰ τοῦτο ἐκεῖ ἦν ὁ Χριστὸς, ἐν ὑμῖν δὲ οὐδαμῶς, κἂν βαρὺς ὁ λόγος
 20 ἢ γὰρ ἂν τὸ σύμψυχοι ἦτε, σύμφρονές τε καὶ ὁμοκάρδιοι, ἀλλήλων
 ἀνεχόμενοι, ἀλλήλων φροντίζοντες, ἀντάρκεις, εὐπειθεῖς, εὐμείλικτοι,
 ἰλαροί, ἀκούμενοι τοῖς παροῦσι, γλυκεῖαν ζωὴν ἔχοντες, καὶ μετὰ
 μόνου ἄρτου καὶ ὕδατος, οἷαν εἶχον οἱ ἅγιοι. Νῦν δὲ τὸναντίον κατὰ
 τὰ προειρημένα. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ περισπασμὸς ὑμῖν, ἵνα προστεθῇ ἐν
 25 ἀργύριον, ἢ ἐν χρύσιον τῷ ἤδη προστοιβασθέντι κέρματι, ὅπερ ἐστὶ
 φιλαργυρίας πάθος καὶ Ἰουδαϊκὸν ἀποτέλεσμα.

Ἐρωτῶ, καὶ ἀποκρίθητέ μοι Ἐχετε ἄρτον καὶ οἶνον καὶ ἔλαιον
 κατ' ὀλιγότητα, σὺν τοῖς ἄλλοι ἐπιτηδεύουσιν καὶ τροφευτικοῖς τοῦ σώ-
 ματος, μέχρι μηνὸς ἐνὸς ἢ δυοῖν; Ἐὰν κατανεύσητε, χάρις Κυρίου. Εἰ
 30 δὲ μή, πρίασθε ἐξ οὗ δέδωκα ὑμῖν νομίσματος ἄρτι, καὶ οὐδεὶς περι-
 σπασμὸς, καὶ οὐδεμία ταραχὴ. Ἰκανήσει γὰρ οἶδ' ὅτι καὶ τετραμηνιαί-

47. Ματθ. 18, 20.

48. Πράξ. 4, 32.

180. Στο τέκνο του τὸν Στέφανο.

Ἦρθε καὶ ὁ ἀββᾶς Ἄνθιμος, καλέ μου Στέφανε καὶ ἀγαπημένε μου υἱέ, καὶ ὅταν τὸν εἶδα, σὰν ὑποχρέωσή μου πρὸς ἐσένα τὸν ἴδιο, τοῦ ζήτησα νὰ μάθω, πῶς περνᾶς. Ἐπειδὴ ὁ λόγος τῆς προστασίας τὸ ἀπαιτεῖ αὐτὸ, ἔτσι ἔκανα καὶ στὸν ἀδελφὸ σου Ἄνθιμο. Καὶ ὅτι βέβαια ἔχετε ἀγάπη μεταξὺ σας τὸ διαπίστωσα, ὅχι ὅμως τέτοια ἀγάπη ποὺ ζητᾶ ἡ ἀλήθεια σὲ ἀδελφούς γνήσιους στὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου. Καὶ τί εἶναι αὐτὸ ποὺ σᾶς κάνει νὰ μὴ τὰ ἔχετε ὅλα κοινά, ἀλλὰ καὶ σὺ ἔχεις δικό σου χρυσάφι, καὶ ἐκεῖνος δικό του, πρᾶγμα ποὺ διαιρεῖ τὴν ἀγάπη; Γιατὶ πῶς θὰ μποροῦσε νὰ ὑπάρχει μιὰ ψυχὴ καὶ μιὰ καρδιά, ἐκεῖ ὅπου γίνεται λόγος γιὰ τὸ δικό μου καὶ τὸ δικό σου; Ἀπὸ αὐτὸ γεννιοῦνται οἱ ὑποψίες, ἀπὸ αὐτὸ οἱ κακολογίες, καὶ τὸ τρίτον, ἐδῶ δὲν βρίσκεται ἀνάμεσά σας ὁ Χριστός, ποὺ εἶπε, «Ὅπου ὑπάρχουν δύο ἢ τρεῖς συναγμένοι στὸ δικό μου ὄνομα, ἐκεῖ βρίσκομαι ἀνάμεσά τους»⁴⁷, ἀλλὰ βρίσκεται ὁ ἐχθρὸς τῶν ψυχῶν σας, ὁ ὁποῖος χωρίζει τὰ μέλη τοῦ Χριστοῦ. Γιατὶ εἶναι φανερὸ ὅτι, ὅπου ὑπάρχει ἰδιοκτησία καὶ ὄχι κοινοκτημοσύνη, ἀπὸ ἐκεῖ ἀπουσιάζει ὁ Χριστός, γιατί ἔχει γραφεῖ γιὰ τοὺς ἀποστόλους, «Τὰ εἶχαν ὅλα κοινά, καὶ κανένας δὲν ἔλεγε ὅτι κάτι ἀπὸ αὐτὰ ποὺ εἶχε ἦταν δικό του»⁴⁸. Δὲν ντρεπόμαστε τώρα, συγχωρεῖστε με, νὰ εἴμαστε δύο καὶ νὰ μὴ ἔχουμε κοινὰ τὰ ὑπάρχοντά μας, τὴ στιγμὴ ποὺ στὴν περίπτωσι τῶν ἀποστόλων, ποὺ ἦταν τόσο πολλοί, ὑπῆρχε κοινοκτημοσύνη; Γι' αὐτὸ ἐκεῖ βρισκόταν ὁ Χριστός, ἐνῶ σὲ σᾶς μὲ κανένα τρόπο, ἔστω καὶ ἂν ὁ λόγος εἶναι βαρὺς. Γιατὶ, ἂν εἶχατε μιὰ ψυχὴ, μιὰ πίστη καὶ μιὰ καρδιά, ἀνεχώμενοι ὁ ἓνας τὸν ἄλλο, φροντίζοντας ὁ ἓνας τὸν ἄλλο, ἂν ἦσασταν αὐτάρκες, ὑπάκοοι, γεμᾶτοι πραότητα καὶ χαρᾶ, ἀρκούμενοι σ' αὐτὰ ποὺ ὑπάρχουν, θὰ εἶχατε γλυκιὰ ζωὴ καὶ μόνο μὲ ψωμί καὶ νερό, ὅπως εἶχαν οἱ ἅγιοι. Τώρα ὅμως συμβαίνει τὸ ἀντίθετο, σύμφωνα μὲ ὅσα προαναφέρθηκαν. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ ἔντονη φροντίδα σας, γιὰ νὰ προστεθεῖ ἓνα ἀσημένιο νόμισμα ἢ ἓνα χρυσὸ στὰ κέρματα ποὺ ἔχουν ἤδη ἐπισωρευθεῖ, πρᾶγμα ποὺ εἶναι πάθος φιλαργυρίας καὶ ἀποτέλεσμα ἰουδαϊκό.

Σᾶς ἐρωτῶ, καὶ ἀπαντήστε μου Ἦχετε ψωμί καὶ κρασί καὶ λάδι λιγοστά, μαζὶ μὲ τὰ ἄλλα ἀναγκαῖα γιὰ τὴ συντήρησι τοῦ σώματος, γιὰ ἓνα ἢ δύο μῆνες; Ἐὰν συμφωνήσετε, εὐχαριστεῖστε τὸν Κύριο. Ἀλλιῶς ἀγοράστε μὲ τὰ χρήματα ποὺ σᾶς ἔδωσα τελευταῖα, καὶ δὲν θὰ ἔχετε καμμιά ἀνησυχία καὶ καμμιά ταραχὴ, γιατί γνωρίζω ὅτι θὰ ἐπαρκέσουν

ου χρόνου εἰς χρείαν. Καὶ ὅτε ἀπορήσετε, πάλιν ἢ ἐντεῦθεν ἢ ἄλλοθεν, προσθείην δ' ἂν καὶ ἐκ τοῦ ἐργοχείρου ὑμῶν, ὁ τρέφων τὰ πάντα, θρέψει καὶ ὑμᾶς. Οὗτος ὁ βίος ἄριστος, οὕτω τὸν Χριστὸν μέσον ὑμῶν σχοίητε, πῆ μὲν ἐργαζόμενοι, πῆ δὲ προσευχόμενοι, καὶ ποτὲ μὲν ἦσου-
5 χάζοντες, ποτὲ δὲ ἀναγινώσκοντες. Καὶ ἀνατελεῖ ὑμῖν φῶς γλυκύ, καὶ τοῖς ὀρώσιν ἔσεσθε ἐρασταί, καὶ Θεὸς δοξασθήσεται ἐν ὑμῖν, καὶ ἀντιδοξάσειεν ὑμᾶς καὶ νῦν καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι, ἡμῶν τε αὐτῶν τῶν ἁμαρτωλῶν ἔσεσθε καύχημα, καὶ ὅλης τῆς ἀδελφότητος κλέος.

Ταῦτα εἶρηκα, οὐχ ὡς ἐχόντων ὑμῶν χρυσίον τεθησαυρισμένον,
10 μηδὲ εἶη ἔχειν ὑμᾶς, ὡς ἂν μὴ ἀκούσητε· «Οὗ δὲ ὁ θησαυρὸς ἡμῶν, ἐκεῖ καὶ ἡ καρδία ὑμῶν ἔσται». Θησαυρὸς δὲ ἐστὶ μοναχῷ ἐὰν ἐπάνω τῶν τριῶν νομισμάτων, κατὰ τὸ γεγραμμένον ἐν τοῖς Πατράσι, περιποιήσῃται τις ἑαυτῷ, καὶ τοῦτο ἐπὶ τῶν πτωχῶν τὴν διάνοιαν· ἐπεὶ ὁ γε ἀκριβοῦς μοναχὸς καὶ δεσπότης κόσμου δι' ἀκτημοσύνης, οὐδὲ ἐν
15 ἀργύριον κέκτηται, καὶ κράζει μετὰ τοῦ ἁγίου Παύλου· «Ὡς πτωχὸς ἐγώ, πολλοὺς δὲ πλουτίζων· καὶ ὡς τὰ πάντα κατέχων, καὶ μηδὲν ἔχων». Καὶ γὰρ ὁ Θεὸς τῷ τοιούτῳ πάντοθεν ἀνοίγει θύραν, καὶ ἦσυχάζοντι καὶ διωκομένῳ καὶ φυλακισμένῳ, καὶ ὀτιοῦν πάσχοντι ἕτερον, καὶ Χριστοφόρος ὁ τοιοῦτος καὶ Χριστιανὸς ἀληθινός, καὶ ἄγγελος ἐπὶ γῆς,
20 καὶ θεομίμητος ἀνὴρ, καὶ κληρονόμος Θεοῦ, συγκληρονόμος δὲ Χριστοῦ.

Σκέψασθε οὖν λοιπόν, ὧ ἀδελφοί, τὸν λόγον, καὶ εἰ μὲν τρινομεῖτε ἀμφοτέρω, οὐκ ἀπόβλητοι ἐν μοναχοῖς, κατὰ τὸ ὑπόδειγμα τὸ πατρικόν· εἰ δὲ ἐπάνω δεκανομοῦντες, καθὼς ἀκούω, ἢ καὶ πρὸς, γινώ-
25 σκετε ἔκπτωτοι εἶναι τῆς μοναχικῆς καταστάσεως, καὶ θεραπευταὶ οὐ Χριστοῦ, ἀλλὰ τοῦ ἐναντίου, καὶ τέκνα οὐκ ἐμοῦ τοῦ ταπεινοῦ, ἀλλὰ τοῦ φιλοχρυσουῦντος. Δόξειεν ὑμᾶς λέγειν, ὅτι Ἔχεις, ναί· ἐπεὶ καὶ Χριστὸς διὰ τοῦ γλωσσοκόμου οὗ ἐπεφέρετο, καὶ πᾶς καθηγούμενος καὶ προεστὼς τῶν Ἐκκλησιῶν, ἀλλὰ διὰ τὴν οἰκονομίαν τῆς ἀδελφότητος.
30 Φησὶ γὰρ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ ὁ Κύριος πρὸς τὸν Ἰούδαν· «Ὁ ποιεῖς, ποιήσον τάχιον. Τοῦτο δὲ οὐδεὶς ἔγνω τῶν ἀνακειμένων πρὸς τί εἶπεν αὐτῷ. Τινὲς γὰρ ἐδόκουν, ἐπεὶ τὸ γλωσσόκομον εἶχεν ὁ Ἰούδας,

για τις ανάγκες και τεσσάρων μηνῶν. Καὶ ὅταν βρεθεῖτε σὲ ἀνάγκη, πάλι ἀπὸ ἐδῶ ἢ ἀπὸ ἄλλου, καὶ θὰ πρόσθετα, καὶ ἀπὸ τῆ δικῆ σας χειρωνακτικῆ ἐργασία, θὰ σᾶς θρέψει καὶ σᾶς ἐκείνος πὺν τρέφει τὰ πάντα. Ἔτσι ἢ ζωὴ σας θὰ εἶναι ἄριστη, ἔτσι θὰ μπορέσετε νὰ ἔχετε ἀνάμεσά σας τὸν Χριστό, ἄλλοτε ἐργαζόμενοι, ἄλλοτε προσευχόμενοι, καὶ ἄλλοτε πάλι ἠσυχάζοντας, καὶ ἄλλοτε διαβάζοντας. Καὶ θὰ ἀνατείλει σὲ σᾶς φῶς γλυκό, καὶ σ' αὐτοὺς πὺν σᾶς βλέπουν θὰ εἶστε ἀγαπητοί, καὶ ὁ Θεὸς θὰ δοξασθεῖ μὲ σᾶς, καὶ θὰ σᾶς ἀνταποδώσει τὴ δόξα καὶ τώρα καὶ στὸν μέλλοντα αἰῶνα, καὶ σὲ μένα τὸν ἁμαρτωλὸ θὰ εἴσατε καύχημα, καὶ δόξα ὅλης τῆς ἀδελφότητος.

Αὐτὰ τὰ εἶπα, ὅχι ἐπειδὴ ἔχετε ἀποταμιευμένο χρυσᾶφι, καὶ μακάρι νὰ μὴ συμβεῖ νὰ ἔχετε, γιὰ νὰ μὴν ἀκούσετε, «Ὁπου βρῖσκεται ὁ θησαυρὸς σας, ἐκεῖ θὰ βρῖσκεται καὶ ἡ καρδιὰ σας»⁴⁹. Θησαυρὸς γιὰ τὸν μοναχὸ εἶναι ἐὰν κάποιος ἔχει γιὰ τὸν ἑαυτό του περισσότερα ἀπὸ τρία νομίσματα, ὅπως εἶναι γραμμένο στοὺς πατέρες, καὶ αὐτὸ ὅσον ἀφορᾷ τοὺς φτωχοὺς σὺν μυαλό. Γιατὶ ὁ σωστὸς μοναχὸς καὶ πὺν ἐξουσιάζει τὸν κόσμον μὲ τὴν ἀκτημοσύνη του, δὲν ἔχει οὔτε ἓνα νόμισμα, καὶ μαζὶ μὲ τὸν ἅγιο Παῦλο φωνάζει: «Ἐγὼ ζῶ σὰν φτωχός, καὶ ὅμως κάνω πολλοὺς πλουσίους· σὰν νὰ μὴ ἔχω τίποτε, καὶ ὅμως κατέχω τὰ πάντα»⁵⁰. Γιατὶ σ' αὐτὸν ὁ Θεὸς ἀνοίγει ἀπὸ παντοῦ τὴν πόρτα καὶ ὅταν ἠσυχάζει, καὶ ὅταν διώκεται, καὶ ὅταν εἶναι φυλακισμένος, καὶ ὅταν πάσχει ὁ,τιδήποτε ἄλλο. Ὁ μοναχὸς αὐτὸς καὶ χριστοφόρος εἶναι, καὶ χριστιανὸς ἀληθινὸς, καὶ ἐπίγειος ἄγγελος, καὶ ἄνθρωπος πὺν μιμεῖται τὸν Θεό, καὶ κληρονόμος τοῦ Θεοῦ, καὶ συγκληρονόμος τοῦ Χριστοῦ⁵¹.

Σκεφθεῖτε λοιπόν, ἀδελφοί, αὐτὰ πὺν λέγω, καὶ ἐὰν βέβαια ζεῖτε μὲ εἰσόδημα τριῶν νομισμάτων καὶ οἱ δύο, δὲν εἶστε ἀπορριπτέοι ἀπὸ τὸν χορὸ τῶν μοναχῶν, σύμφωνα μὲ τὴν ὑπόδειξη τῶν πατέρων; Ἐὰν ὅμως ζεῖτε μὲ δέκα νομίσματα καὶ πάνω, ὅπως ἀκούω, ἢ καὶ περισσότερα, νὰ ξέρετε ὅτι εἶστε ἐκπτώτοι ἀπὸ τὴ μοναχικὴ ιδιότητα, καὶ ὅχι ὑπηρέτες τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ τοῦ ἐναντίου, καὶ ὅχι παιδιὰ ἐμοῦ τοῦ ταπεινοῦ, ἀλλὰ ἐκείνου πὺν εἶναι φίλος τοῦ χρυσοῦ. Ἴσως φθάσετε σεῖς νὰ λέτε, Ἔχεις, ναί, γιατί καὶ ὁ Χριστὸς εἶχε μὲ τὸ ταμεῖο πὺν εἶχε, καὶ κάθε ἠγούμενος καὶ προϊστάμενος τῶν ἐκκλησιῶν, ἀλλὰ γιὰ τίς δαπάνες τῆς ἀδελφότητος. Γιατὶ λέγει ὁ Κύριος σὺν Εὐαγγέλιο σὺν Ἰούδα: «Αὐτὸ πὺν εἶναι νὰ κάνεις, κάνε το γρήγορα. Αὐτὸ κανένας ἀπὸ ἐκείνους πὺν βρίσκονταν κοντὰ του δὲν κατάλαβε μὲ τί νόημα τὸ εἶπε. Μερικοὶ νόμιζαν πῶς,

ὅτι λέγει αὐτῷ, ὁ Ἰησοῦς, Ἀγόρασον ὧν χρεῖαν ἔχομεν εἰς τὴν ἑορτήν, ἢ τοῖς πτωχοῖς ἵνα δῶ τι». Οὕτω κατὰ μίμησιν Χριστοῦ, ἐν πᾶσι τοῖς ἀληθινοῖς προεσιῶσιν, ἔστι πάντως τὸ γλωσσόκομον, καὶ οὐ δι' ἄλλο τι, ἅπαγε! ἔχθιστον γὰρ Θεῷ. Εἰ οὖν καὶ ὑμεῖς ἐστε προεσιῶτες καὶ 5 ἐπιδιδούσιν ὑμῖν τινες, ὡς καὶ αὐτῷ Χριστῷ, «ἐκ τῶν ὑπαρχόντων αὐτῶν», καθὰ γέγραπται, «αἱ συνακολουθοῦσαι αὐτῷ γυναῖκες», καὶ τοῖς ἁγίοις ὁμοιοτρόπως ἄλλοι καὶ ἄλλαι, εὖ ἂν ἔχοι καὶ σχοίητε μὴ ἀπὸ δέκα νομισμάτων, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ μυριάων· οὐδὲν γὰρ ὑμέτερον, ἀλλὰ Χριστοῦ, καὶ οἰκονόμοι ὑμεῖς διὰ τοῦ Χριστοῦ, καθὰ καὶ Παῦλος 10 τὰ πάντα κατέχων, οὐδὲν εἶχε, καὶ πᾶς τις ἄλλος μέχρι τοῦ δεῦρο θεοφόβως ἔχων τὴν προστασίαν. Εἰ δὲ οὐκ ἐστὲ προστατάται καὶ οἰκονόμοι ψυχῶν, παρακαλῶ καὶ ἀντιβολῶ, διανείματε τὸ παρὰ τὸ ὠρισμένον μέτρον τάχει, ἵνα μὴ, τῷ τῆς φιλαργυρίας πάθει ἀλόντες ὑπὸ τοῦ διαβόλου, ἐκπέσητε ἀπὸ τῆς μαθητείας Χριστοῦ.

15 Ταῦτα οὐχ ὑμῖν μόνοις εἶρηκα, ἀλλὰ καὶ δι' ὑμῶν πᾶσι τοῖς ἀδελφοῖς, καὶ οὐ μισῶν, ἅπαγε! ἀλλὰ καὶ πάνυ φιλῶν· καὶ οὐ στενοχωρησάμενος ὑμᾶς αἰρούμενος, ἀλλὰ καὶ πάνυ εὐρυχωρησάμενος. Ἐν γὰρ τῇ στενότητι ἢ πλατύτητι, καὶ ἐν τῇ κατὰ Χριστὸν θλίψει ἢ ἀγαλλίασιν τοῦ πνεύματος. Καὶ ἀκούσατέ μου, τέκνα, τοῦ ἁμαρτωλοῦ καλῶς συμβου- 20 λεύοντος, ἐννόμως προστασσόντος, ἵνα, κατὰ πάντα καὶ ἐν πᾶσιν εὐαρεστοῦντες Χριστῷ, κληρονόμοι γενώμεθα τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν.

ΡΠΑ' (181) – Μαρία βασιλίση.

Ἅποιοι ἡμεῖς καὶ τίνες οἱ εὐτελεῖς, ἀπολογίας ἠξιοῦμενοι ἐπὶ τοῖς συμβᾶσιν ἀνιαροῖς, πρὸς δὲ καὶ ἐπαίνοις ὑπεράγαν ἀφοσιωθέντες 25 παρὰ τῆς ὑπερτίμου σου κυριότητος; Ὅμως ὅτι ἀποδεδέγμεθα τὸ εὐσυνκατάβατόν σου τῆς εὐσεβείας, διδάξει τὸ ἀληθές τῶν πραγμάτων· ἐπείτοιγε καὶ ἀναγκαῖον, ἀπαλλάξεις τοὺς πολλοὺς ψευδοεποῦς ὑπολήψεως, εἰωθυίας ἐν ταῖς τοιαύταις ὑποθέσεσι παρεισκρίνεσθαι, καὶ οὐ θαυμαστόν. Ρυϊσκόμενος γὰρ ὁ λόγος σκίδνεται ἐπὶ πολλοῖς,

52. Ἰω. 13, 28-29.

53. Λουκᾶ 8, 3.

ἐπειδὴ ὁ Ἰούδας εἶχε τὸ ταμεῖο, γι' αὐτὸ ὁ Ἰησοῦς τοῦ εἶπε· Ἀγόρασε ἐκεῖνα πού ἔχουμε ἀνάγκη λόγῳ τῆς ἐορτῆς, ἢ γιὰ νὰ δώσει κάτι στοὺς φτωχοὺς»⁵². Ἔτσι, κατὰ μίμηση τοῦ Χριστοῦ, σὲ ὅλους τοὺς ἀληθινοὺς προϊσταμένους ὑπάρχει ὅπως ἴσως τὸ ταμεῖο, καὶ ὄχι γιὰ τίποτε ἄλλο, μακριὰ μὰ τέτοια σκέψη! γιὰτὶ εἶναι μισητὸ στὸν Θεό. Ἐὰν λοιπὸν καὶ σεῖς εἴσατε προϊστάμενοι καὶ σᾶς δίνουν κάποιοι, ὅπως ἔδιναν καὶ στὸν ἴδιο τὸν Χριστό, «ἀπὸ τὰ ὑπάρχοντά τους», ὅπως εἶναι γραμμένο, «οἱ γυναῖκες πού τὸν ἀκολουθοῦσαν»⁵³, καὶ στοὺς ἀγίους κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο ἔδιναν ἄλλοι καὶ ἄλλες, ἔχει καλῶς, καὶ μπορεῖτε νὰ ἔχετε ὄχι μόνο δέκα νομίσματα, ἀλλὰ καὶ δέκα χιλιάδες. Γιατὶ τίποτε δὲν εἶναι δικό σας, ἀλλὰ τοῦ Χριστοῦ, καὶ σεῖς εἶστε διαχειριστὲς μέσω τοῦ Χριστοῦ, ὅπως καὶ ὁ Παῦλος πού, ἐνῶ τὰ εἶχε ὅλα, δὲν εἶχε τίποτε, καὶ κάθε ἄλλος πού μέχρι τώρα ἔχει τὴν προστασία μὲ φόβο Θεοῦ. Ἐὰν ὅμως δὲν εἶστε προστάτες καὶ οἰκονόμοι ψυχῶν, σᾶς παρακαλῶ καὶ σᾶς ἱκετεύω, μοιρᾶστε τὸ γρηγορώτερο ὅ,τι ἔχετε περισσότερο ἀπὸ τὸ μέτρο, γιὰ νὰ μὴ συμβεῖ, ἀφοῦ κυριευθεῖτε ἀπὸ τὸν διάβολο μὲ τὸ πάθος τῆς φιλαργυρίας, νὰ ἐκπέσετε ἀπὸ τοῦ νὰ εἶστε μαθητὲς τοῦ Χριστοῦ.

Αὐτὰ τὰ εἶπα ὄχι μόνο γιὰ σᾶς, ἀλλὰ μέσα ἀπὸ σᾶς σὲ ὅλους τοὺς ἀδελφούς, ὄχι μισώντας σας, μακριὰ μὰ τέτοια σκέψη! ἀλλὰ καὶ ἀγαπώντας σας πάρα πολὺ, καὶ δὲν τὸ κάνω θέλοντας νὰ σᾶς στενοχωρήσω, ἀλλὰ ἀντίθετα γιὰ νὰ σᾶς προσφέρω περισσότερη ἄνεση. Γιατὶ μέσα στὴ στενότητα ὑπάρχει ἡ εὐρύτητα, καὶ στὴν κατὰ Χριστὸν θλίψη ὑπάρχει ἡ ἀγαλλίαση τοῦ πνεύματος. Καὶ ἀκοῦστε με, παιδιὰ μου, ἐμένα τὸν ἁμαρτωλὸ πού σᾶς συμβουλεύω σωστὰ καὶ σᾶς δίνω ἐντολὲς σύμφωνες μὲ τὸ νόμο, ὥστε, γενόμενοι σὲ ὅλα καὶ μὲ ὅλα ἀρεστοὶ στὸν Χριστό, νὰ γίνουμε κληρονόμοι τῶν αἰώνιων ἀγαθῶν.

181. Στὴ βασίλισσα Μαρία.

Ποιὸς τέλος πάντων καὶ τί εἶμαι ἐγὼ ὁ τιποτένιος, ὥστε νὰ καθίσταμαι ἄξιος ἀπολογίας γιὰ τὰ δυσάρεστα πού συνέβησαν, καὶ ἐπὶ πῆρον νὰ δέχομαι καὶ ὑπερβολικοὺς ἐπαίνους ἀπὸ τὴν πάνω ἀπὸ κάθε τιμὴ κυριότητά σου; Ὅμως τὸ γεγονός ὅτι ἔγινε ἀποδέκτης τῆς γεμάτης συγκατάβαση εὐσέβειάς σου, μοῦ διδάσκει τὴν ἀλήθεια τῶν πραγμάτων, ἐπειδὴ εἶναι ἀναγκαῖο ἄλλωστε νὰ ἀπαλλάξεις τοὺς πολλοὺς ἀπὸ τὴν ψεύτικη ἐκτίμηση, ἢ ὁποῖα συνηθίζει νὰ εἰσχωρεῖ σὲ τέτοιες ὑποθέσεις, καὶ δὲν εἶναι παράξενο. Γιατὶ ἐκφραζόμενος ὁ λόγος ἀναφέρεται σὲ πολλὰ πράγ-

οὐκ ἔχων ἐφ' ἐκάστω τάληθές ἐντελῶς. Ἡμεῖς δὲ ποίοις λόγοις χρησόμεθα, πειρώμενοί σου θεραπεύειν τὸ ἄλγος τῆς πολυωδύνου καρδίας, ἢ τίσι προσητέροις ἐπαφαῖς λειᾶναι σου δυνηθείημεν τὸ τραχύνον τῆς ψυχῆς; Ἡνεγκας τοιγαροῦν, ἵν' ἐξ ἀρχῆς ἡμῖν προῖοι ὁ λόγος, ἄδικον ὁμοζύγου χωρισμόν, συνεκραγεῖσα καὶ τοῦ κράτους, ἐφ' ᾧ δεδόνηται ὁ κόσμος. Ἐλεεινὸν θέαμα! Ἡμοιχαλὶς πορφυροφοροῦσα, καὶ ἡ βασιλὶς μελανεμιμονοῦσα· ἡ δούλη δεσπύουσα, καὶ ἡ δέσποινα θητεύουσα. Καὶ ἵνα τᾶλλα παραδράμωμεν, σοῦ τῆς παθούσης μᾶλλον εἰδυίας ὑπὲρ ἡμᾶς τοὺς ἀγνώτας, ἡνεγκας ἐξορίαν ὑπὲρ ἀληθείας, ἐκμηθεῖσα τοῦ γνησίου σπλάγχνου. Κἄνταῦθα καὶ ὁ πόνος μέγας, καὶ ὁ ὕμνος σοι μᾶλα παρά τε Θεῷ καὶ πᾶσι τοῖς εὐσεδέσι. Τρίτη πληγὴ ἡ παροῦσα, ἐφ' ἣ τὸ δέον παραδείξει κεκελεύσαμεθα. Ἄλλα μὴν οὖν ἄλλοι φθέγγονται συνέπεσθαι μητέρα θυγατρί. Ὅτι τοῦτο καὶ θηρίοις, φασί, φυσικῇ ὀλκῇ συμβαῖνον, ἴδοι τις ἂν ἡμεῖς δὲ οἱ εὐτελεῖς τὰ τοῦ Δεσπότητος. «Τί ἐστὶν ἡ μήτηρ μου; καὶ τίνες εἰσὶν οἱ ἀδελφοί μου;» Καὶ αὐθις «Εἴ τις ἔρχεται πρὸς με, καὶ οὐ μισεῖ τὴν θυγατέρα, οὐκ ἔστι μου ἄξιος». Τί τὸ συναγόμενον; Τὸ τὴν σὴν θεοσέβειαν οἴκοι μένειν, τῆς Αὐγούστης ἐχούσης τὰ βασίλεια ἐφ' ᾧ δέδεικται ἡ εὐαγγελικὴ μάχαιρα τὴν τομὴν ἐπάγουσα.

20 Ταῦτα σύγγνωθι, δέσποινα, σὺν πολλῇ προσοχῇ καὶ συνοχῇ καρδίας τεταρρήκαμεν, ὡς ἂν εἰς οὓς ὁμιλοῦντες, ἐπιστεῖλαι ὑπὲρ ἀμφοτέρων προσευχόμενοι τὰ κρείττονα καὶ ἐχόμενα σωτηρίας νῦν τε καὶ πρὸς τὸ ἐξῆς.

ΡΠΒ' (182) – Βασιλείῳ μονάζοντι.

25 Οὐ παραιτούμεθα γράφειν τὸν ταπεινὸν ἡμῶν λόγον, ὁσάκις ἂν εὐλόγως ἐπιζητῇ ἡ τιμιότης ὑμῶν, εἴπερ καὶ εἶη λυσιτελῶν ὑμῖν. Αὐτὸ γὰρ τοῦτο καὶ ἐν τῇ προλαβούσῃ ἐπιστολῇ ἐπεσημηνάμεθα. Οὐκοῦν καὶ νῦν προσιέμεθα αὐτόν, ὁμοῦ μὲν παρακλητικόν, ὁμοῦ δὲ καὶ ὑπομνηστικόν. Τίς δὲ ὁ παρακλητικός; Ὅτι, ἐπειδὴ ἀπεβίωσεν ἐν Κυρίῳ ἡ
30 καθηγουμένη σὺν δεκαδικῷ ἀριθμῷ ἀδελφότητος, ὡς φατε, οὐκ ἀπαθὲς τὸ δρᾶμα, ἀλλὰ καὶ λίαν ἐκστατικόν, ἐπεὶ περ κεφαλῆς ἀπού-

ματα, χωρίς στο καθένα από αυτά να λέγει την αλήθεια. Ἐγὼ λοιπὸν ποιά λόγια νὰ χρησιμοποιοῦν, ἐπιχειρώντας νὰ θεραπεύσω τὸν πόνο τῆς πολυώδυνης καρδιᾶς σου, ἢ μὲ ποιῆς ἀπαλώτερες ἐπαφές θὰ μπορέσω νὰ λειάνω τὴν τραχύτητα τῆς ψυχῆς σου; Ὑπέστης λοιπὸν, γιὰ νὰ προχωρήσει ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ὁ λόγος, ἄδικο χωρισμὸ τοῦ συζύγου σου, ἔχοντας ἀποσπασθεῖ συγχρόνως καὶ ἀπὸ τὸ κράτος, στὸ ὁποῖο ταράσσεται ὁ κόσμος. Θέαμα ἔλεεινό! Ἡ μοιχαλίδα νὰ φορεῖ πορφύρα, καὶ ἡ βασίλισσα νὰ μαυροφορεῖ. Ἡ δούλη νὰ εἶναι κυρία, καὶ ἡ κυρία νὰ γίνεται ὑπηρέτρια. Καὶ γιὰ νὰ παραλείψω τὰ ἄλλα, ἀφοῦ σὺ ἡ παθοῦσα τὰ γνωρίζεις καλύτερα ἀπὸ μένα πού δὲν ἔχω γνώση αὐτῶν, ἐξορίστηκες γιὰ χάρη τῆς ἀλήθειας, ἀφοῦ ἀποκόπηκες ἀπὸ τὸ γνήσιο σπλάγχνο σου. Καὶ ἔδω καὶ ὁ πόνος μεγάλος καὶ ὁ ὕμνος γιὰ σένα πολὺς καὶ ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ ἀπὸ ὄλους τοὺς εὐσεβεῖς. Τρίτη πληγὴ ἡ τωρινή, στὴν ὁποία διατάχθηκα νὰ ὑποδείξω αὐτὸ πού πρέπει. Ἄλλοι βέβαια θὰ ποῦν ἄλλα, νὰ ἀκολουθεῖ δηλαδή ἡ μητέρα τὴ θυγατέρα, γιὰτὶ αὐτὸ θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ τὸ δεῖ συμβαίνει καὶ στὰ θηρία, λένε, ἀπὸ φυσικὴ ἔλξη. Ἐγὼ ὅμως ὁ μηδαμινὸς ἔχω νὰ πῶ τὰ λόγια τοῦ Κυρίου· «Ποιά εἶναι ἡ μητέρα μου, καὶ ποιοὶ εἶναι οἱ ἀδελφοὶ μου;»⁵⁴. Καὶ πάλι· «Ἐὰν κάποιος ἔρχεται σὲ μένα καὶ δὲν μισεῖ τὴ θυγατέρα του, δὲν εἶναι ἄξιός μου»⁵⁵. Ποιὸ τὸ συμπέρασμα ἀπὸ αὐτά; Ἡ δικὴ σου εὐσέβεια νὰ μένει στὸ σπίτι, ἀφοῦ ἡ Αὐγούστα κατέχει τὰ ἀνάκτορα, ὅπως ἔδειξε ἡ εὐαγγελικὴ μάχαιρα ἐπιφέροντας τὴν τομὴ.

Αὐτά, συγχώρεσέ με, κυρία, πῆρα τὸ θάρρος νὰ σοῦ γράψω μὲ πολλὴ προσοχὴ καὶ σφίξιμο τῆς καρδιᾶς, σὰν νὰ μιλοῦσα στὰ αὐτιά σας, προσευχόμενος καὶ γιὰ τὶς δύο τὰ καλύτερα καὶ αὐτὰ πού συνδέονται μὲ τὴ σωτηρία, καὶ τώρα καὶ στὸ ἔξης.

182. Στὸν μοναχὸ Βασίλειο.

Δὲν ἀποφεύγω νὰ γράψω τὸν ταπεινὸ μου λόγο, ὅσες φορές δικαιολογημένα μοῦ τὸ ζητήσῃ ἢ τιμιότητά σας, ἐὰν βέβαια μπορεῖ νὰ εἶναι ὠφέλιμος σὲ σᾶς. Αὐτὸ ἀκριβῶς βέβαια τὸ δήλωσα καὶ στὴν προηγούμενη ἐπιστολῇ. Καὶ τώρα λοιπὸν σοῦ προσφέρω τὸν λόγο παρηγορητικὸν μαζὶ καὶ συγχρόνως ὑπομνηστικόν. Καὶ ποιὸς εἶναι ὁ παρηγορητικός; Ὅτι, ἐπειδὴ ἀπεβίωσε ἐν Κυρίῳ ἡ ἡγουμένη μαζὶ μὲ δέκα στὸν ἀριθμὸ ἀδελφούς, ὅπως λέτε, τὸ δρᾶμα δὲν εἶναι ἀδιάφορο, ἀλλὰ ἀντίθετα εἶναι καὶ πολὺ καταπληκτικόν, γιὰτὶ ὅταν ἀπουσιάζει ἡ κεφαλὴ, εἶναι νεκρὸ

σης ὅλον τὸ σῶμα νεκρόν, καὶ μελῶν τῶν τιμιωτάτων ἐκκοπέντων τὰ
 ἐναπολειφθέντα εἶδεχθῆ. Τοιοῦτον οὖν ὅσον τὸ κατὰ σάρκα τὸ γεγο-
 νός Ἄλλ' ἐπειδὴ «πνευματικὰ πνευματικοῖς συγκρίνονται», ὁμοῦ δὲ
 καὶ περιχαρὲς τὸ συμβάν, τὸ μὲν διὰ τὴν στέρησιν, τὸ δὲ διὰ τὴν ἐλπί-
 5 δα. Παρεπέμψατε καθηγουμένην ἱεράν ὅτι μάλιστα, καθῶς διηγεῖσθε,
 ἀδελφὰς σεβασμίας· χαρᾶς ὑπόθεσις ἐκείνων μὲν τῶν προσληφθει-
 σῶν, ἔτοιμαζουσῶν ὑμῖν τόπον ἀναπαύσεως διὰ πρεσβευτικῆς ἐντεύ-
 ξεως, ὡς ἂν οἱ προκαταλαμβάνοντες καθ' ὁδὸν τὰ καταλύματα, ἡμῶν
 δὲ τῶν ἀπομεινάντων, ἤγουν ἀπομεινασῶν, ζηλούντων καὶ ζηλουσῶν
 10 προκαταλαβέσθαι τὸν ἀγαθὸν βίον καὶ τὴν σεμνὴν πολιτείαν, καὶ αἰεὶ
 ἐκεῖ βλεπόντων καὶ βλεπουσῶν, ὅπου μικρὸν ὕστερον συντευξόμεθα
 τῇ κατὰ Θεὸν μητρὶ καὶ ταῖς ἀδελφαῖς. Ἴδε τοιοῦτον τὸ καθ' ὑμᾶς
 πάθημα εὐελπι καὶ περιχαρὲς, καὶ οὐχ ὡς τῶν κατὰ σάρκα τεθηκό-
 των, οἳ θρήνοις καὶ κοπετοῖς ἀλόγοις βαλλόμενοι, ἴσα τοῖς μὴ ἔχουσιν
 15 ἐλπίδα ἔθνεσι, λύπης πεπλήρωνται. Διὰ τοῦτο οὐδὲ ἐπιθημητὴ αὐτοῖς
 ἢ μετάσιασις, ἀλλὰ καὶ λίαν φευκτέα. Ἡμῖν δέ, «οἷς τὸ ζῆν Χριστός,
 καὶ τὸ ἀποθανεῖν κέρδος», χαρᾶς περιπέτεια ἢ κοίμησις τῶν πνευμα-
 τικῶν πατέρων, ὡς ἐν Κυρίῳ ζώντων καὶ μᾶλλον τῆς ἐνθάδε ζωῆς
 ὑψηλότερον καὶ ἀθανατώτερον.

20 Ἀπορρίψαντες οὖν καὶ ἀπορρίψασαι πᾶσαν ἄλογον λύπην καὶ
 ἀγεννὲς δάκρυον, καθ' ὃ κατέστητε, χάριτι Χριστοῦ, ὃ μὲν ἐπὶ τῇ κα-
 θηγήσει τοῦ ἀνδρῶνος, ἢ δὲ ἐπὶ τῇ ἀφηγήσει τοῦ παρθενῶνος, «Νή-
 φετε, γρηγορεῖτε», «ἀνδρίζεσθε, κραταιοῦσθε· πάντα ὑμῶν ἐν ἀγάπῃ»,
 πάντα ἐν φυλακῇ ἐντολῶν, κατὰ τὰς ὑποθήκας τοῦ ἀγίου Βασιλείου.
 25 Μεταξὺ δὲ ὑμῶν τοῖς δυοῖν μοναστηρίων ἔστωσαν, ἵνα, ἀπρόσκοπον
 καὶ ἀνένοχον βίον διανύοντες καὶ διανύουσαι, δοξάσητε τὸν Θεὸν ἐν
 τῷ σώματι ὑμῶν καὶ ἐν τῷ πνεύματι ὑμῶν, ἕτερον ὑφ' ἑτέρου μοναστή-
 ριον θεοπρεπῶς συγκροτούμενόν τε καὶ συνιστάμενον, δηλονότι σοῦ
 τοῦ ἀδελφοῦ Βασιλείου, τοῦ καὶ γεγραφότος ἡμῖν καὶ συνεγνωσμέ-
 30 νου, συμπαρόντος καὶ συναντιλαμβανομένου ἑκατέρας τῶν μονῶν
 καθ' ὅσον οἶόν τε, καὶ μὴ ὅτι οὐχ ὑπέχεις λόγον προεσιῶτος, ἀλλ' ὡς
 τῆς ἐφέσεώς σου πληρωθείσης διὰ τῆς τοῦ προβληθέντος ἀναδοχῆς

56. Α' Κορ. 2, 13.

59. Α' Πέτρ. 5, 7.

57. Α' Θεσσ. 4, 13.

60. Α' Κορ. 16, 13-14.

58. Φιλιππ. 1, 21.

61. Α' Κορ. 6, 20.

ὄλο τὸ σῶμα, καὶ ὅταν κοποῦν τὰ πιὸ πολύτιμα μέλη, αὐτὰ πού ἀπέμειναν εἶναι ἄσχημα. Τέτοιο λοιπὸν εἶναι τὸ γεγονὸς ὅσον ἀφορᾷ τῇ σαρκικῇ του πλευρᾷ. Ἐπειδὴ ὅμως «τὰ πνευματικὰ συγκρίνονται μὲ πνευματικὰ»⁵⁶, τὸ γεγονὸς εἶναι καὶ γεμᾶτο χαρᾶ, ἀπὸ τῆ μιᾶ ἔξαιτίας τῆς στέρησης, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη ἔξαιτίας τῆς ἐλπίδας. Προπέμψατε, ὅπως λέτε, ἀφιερωμένη, καὶ πολὺ μάλιστα, στὸν Θεὸ ἡγουμένη, καὶ ἀδελφές σεβάσιμες. Αὐτὸ εἶναι αἰτία χαρᾶς. Γιατὶ ἐκεῖνες πού προσλήφθηκαν ἐτοιμάζουν γιὰ σᾶς τόπο ἀναπαύσεως μὲ τῇ μεσολαβητικῇ προσευχῇ τους, ὅπως κάνουν ἐκεῖνοι πού προηγοῦνται στὸ δρόμο ἐτοιμάζοντας τοὺς τόπους διαμονῆς, ἐνῶ σεῖς πού ἀπομείνατε, δηλαδή σεῖς οἱ ζηλωτὲς ἀδελφοὶ καὶ ἀδελφές, νὰ μιμηθεῖτε μὲ ζῆλο τὴν ἀγαθὴ ζωὴ καὶ τὴ σεμνὴ πολιτεία ἐκείνων, καὶ νὰ βλέπετε ὅλοι καὶ ὅλες σας διαρκῶς ἐκεῖ, ὅπου ὕστερα ἀπὸ λίγο θὰ συναντηθεῖτε μὲ τὴν κατὰ Θεὸν μητέρα καὶ τὶς ἀδελφές. Θεώρησέ το ἔτσι τὸ πάθημά σας, γεμᾶτο ἀπὸ ἐλπίδα καὶ χαρᾶ, καὶ ὄχι σὰν ἐκείνων πού πέθαναν σαρκικά, οἱ ὁποῖοι πέφτουν γεμᾶτοι θλίψη μὲ θρήνους καὶ χτυπήματα στὸ στήθος τους, ὅπως κάνουν οἱ εἰδωλολάτρες πού δὲν ἔχουν ἐλπίδα ἀνάστασης⁵⁷. Γι' αὐτὸ καὶ δὲν εἶναι ἐπιθυμητὴ σ' αὐτοὺς ἡ ἀναχώρηση ἀπὸ τὴ ζωὴ, ἀλλὰ κάτι ἀπὸ ἐκεῖνα πού πρέπει νὰ ἀποφεύγονται πολὺ. Σὲ μᾶς ὅμως, «στοὺς ὁποίους ἡ ζωὴ εἶναι ὁ Χριστὸς καὶ ὁ θάνατος εἶναι κέρδος»⁵⁸, ἡ κοίμησις τῶν πνευματικῶν πατέρων εἶναι μιᾶ περιπέτεια χαρᾶς, ἐπειδὴ ζοῦν ἐνωμένοι μὲ τὸν Κύριο, καὶ πολὺ πιὸ ὑψηλὰ καὶ πιὸ ἀθάνατα ἀπὸ τὴν ἐδῶ ζωὴ.

Ἄφοῦ λοιπὸν ἀποβάλλετε κάθε παράλογη λύπη καὶ κάθε ταπεινὸ δάκρυ, ἐκεῖ ὅπου εἴστε τοποθετημένοι, μὲ τὴ χάρη τοῦ Χριστοῦ, ὁ ἓνας ὡς καθηγούμενος τῆς μονῆς τῶν ἀνδρῶν, καὶ ἡ ἄλλη στὴν ἡγουμένηα τῆς γυναικείας μονῆς, «Νὰ εἴστε προσεκτικοὶ καὶ νὰ ἀγρυπνεῖτε»⁵⁹, «Νὰ εἴστε γεμᾶτοι θάρρος καὶ δυνατοί, καὶ νὰ κάνετε τὰ πάντα μὲ ἀγάπη»⁶⁰, ὅλα σύμφωνα μὲ τὶς ἐντολές, σύμφωνα μὲ τὶς συμβουλές τοῦ ἁγίου Βασιλείου. Καὶ νὰ εἶναι χωριστὰ μεταξὺ σας τὰ δύο μοναστήρια, ὥστε, διανύοντας χωρὶς ἐμπόδια καὶ χωρὶς ἐνοχές βίω, «νὰ δοξάσετε τὸν Θεὸ, μὲ τὸ σῶμα σας καὶ μὲ τὸ πνεῦμα σας»⁶¹, ὄντας τὸ κάθε μοναστήρι συγκροτημένο καὶ ὀργανωμένο χωριστὰ ἀπὸ τὸ ἄλλο, ὅπως θέλει ὁ Θεός. Δηλαδή σὺ ὁ ἀδελφὸς Βασίλειος, ὁ ὁποῖος καὶ μοῦ ἔγραψες καὶ εἶσαι ἀγνωρισμένος, νὰ παρίστασαι καὶ νὰ βοηθᾷς καὶ τὰ δύο μοναστήρια, ὅσο εἶναι δυνατὸν, καὶ ὄχι σὰν νὰ μὴ ἔχεις λόγο προϊσταμένου, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἐκπληρώθηκε ἡ ἐπιθυμία σου μὲ τὴν ἀνάληψη τῆς ὑποχρέωσης αὐτῆς,

μᾶλλον ἑαυτὸν συνεισβάλλον καὶ συνεπαμύνων τὰ δέοντα. Ἔχετε
 τοιγαροῦν καλὰ παραδείγματα εἰς ἀρετῆς ἐπίδοσιν, τὰς ἐκδημησά-
 σας, εἴτ' οὖν ἐκδημήσαντας, ἔχετε τοὺς θίους τῶν ἀγίων, τὰς νομοθε-
 σίας τῶν Πατέρων, ἔχετε τὸ μείζον αὐτῶν, τὸν ποιητὴν τῶν ὅλων Θεὸν
 5 ἐν μέσῳ ὑμῶν κατὰ τὴν ἀψευδῆ αὐτοῦ ἐπαγγελίαν, ἔχετε τὴν ἀγίαν
 Θεοτόκον ἐπίκουρον, τοὺς πάντας ἀγίους πρεσβευτάς, ἔχετε καὶ τὴν
 ἡμῶν οὐθενότητα προθυμουμένην ὑμῖν ἐν τὰγαθῷ. Πάντα οὖν εὖ πρά-
 ξατε, πάντα εἰρηνικῶς διατελέσατε. «Πάντοτε χαίρετε, ἀδιαλείπτως
 προσεύχεσθε, ἐν παντὶ εὐχαριστεῖτε», βοᾷ ὁ μέγας Ἀπόστολος, οὗ ταῖς
 10 πρεσβείαις σωθείημεν καὶ ἡμεῖς καὶ ὑμεῖς.

ΡΠΓ' (183) – Ἡλία πρεσβυτέρῳ.

Τὸ μὲν φίλημά σου, ὦ ἱερὲ ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ, σεπτὸν ὅτι ἔλι-
 στα καὶ τὸ τῆς συμψυχίας ἀποσῶζον γνώρισμα, τὸ δὲ ἐρώτημα, οὐκ
 οἶδ' ὅπως εἶπω, ἀκατάλληλον καὶ οὐ συνεγνωσμένον τῇ ταπεινώσει
 15 ἡμῶν. Οὐδέπω γὰρ καὶ σήμερον ἀκηκόαμεν, πρὸς πατρός ἀναγκα-
 στικῶς καὶ οὐκ ἐθελουσίως ἀποκαρθῆναι παῖδας. Εἰ μὲν γὰρ κομιδῇ
 νήπιοι, εἴτ' οὖν πρὸ τῆς ἡλικίας, οὐκ ἐν αὐτοῖς τὸ θελητόν· οὐδὲ γὰρ
 εἰσι διαγνωστικοὶ καλοῦ τε καὶ κακοῦ, ἀλλὰ τῇ τῶν φύσάντων προ-
 αιρέσει ἀνακτέον τὸ πρᾶγμα... ἀναθετέον τὸ πρᾶγμα, παρ' οὗ καὶ
 20 ἡμῖν καὶ ὑμῖν τὸ σωτήριον ψυχῆς τε καὶ σώματος. Καὶ περὶ μὲν τού-
 των ἄλλοις, ὅτι μηδὲ καιρὸς μοι μακρογορεῖν, ἐν ἄλλοις ἀσχολουμένῳ
 πράγμασιν οὐκ εὐδιαλύτοις. Περὶ δὲ τοῦ ἐπισκόπου Χίου, τί τοῦτο
 κάκεινο γέγραφας; Ἡμεῖς οὔτε τὸν ἄνδρα εἰς ὄψιν ἡμῶν ἠγάγομεν
 ἐληλυθότα ἐνταῦθα, τὰς ὑποψίας διαφεύγοντες, οὔτε πάντη ἀνυπό-
 25 κριτον εἰάσαμεν, ὅτι μηδὲ θεμιτὸν καὶ τὸν τυχόντα ἀποπέμπεσθαι,
 μὴ ὅτι γε ὁμόσχημον καὶ ἐπισκοπῆς ὄνομα κεκληρωμένον. Ἡμε-
 νίσασαμεν οὖν ὅτι ὀψέποτε ἀπενόσφισε ἐπισκοπῆς, ἐλόμενος ὡδέ που
 παρερρίφθαι, ὑποβάλλοντες αὐτὸν καὶ ἐπιτιμίῳ προσήκοντι, ὥσπερ
 πεποιήκαμεν ἐπὶ τοῖς ὁμοίως αὐτῷ δράσασι. Καὶ ὁ Θεὸς τῶν μετανο-
 30 ούντων ἐστί. Καὶ τοῦτο ἐναργὲς ὑπόδειγμα μετανοίας ἐπεξήθηται
 καὶ παρ' ἡμῶν καὶ πρὸς ἄλλων τῶν ἱατρεύειν ἐπιτεταγμένων, ἢ τοῦ

62. Ματθ. 18, 20.

63. Α' Θεσσ. 5, 16.

συμβάλλοντας ὁ ἴδιος καὶ προσπατεύοντας αὐτὰ πού πρέπει. Ἔχετε λοιπὸν καλὰ παραδείγματα γιὰ ἐπίδοση στήν ἀρετή, αὐτές, ἢ ἐκείνους πού ἐξεδήμησαν, ἔχετε τοὺς βίους τῶν ἁγίων, τίς νομοθεσίες τῶν πατέρων, ἔχετε τὸ μεγαλύτερο ἀπὸ αὐτὰ, τὸν ποιητὴ τῶν ὅλων Θεό, ἀνάμεσά σας, σύμφωνα μὲ τὴν ἀδιᾶψευστη ὑπόσχεσή του⁶², ἔχετε βοηθὸ τὴν ἁγία Θεοτόκο, ὅλους τοὺς ἁγίους πρεσβευτές, ἔχετε καὶ τὴ δική μου μηδαμνότητα πρόθυμη γιὰ σᾶς πρὸς τὸ καλό. Κάνετε τα λοιπὸν ὅλα καλά, πράξετέ τα ὅλα εἰρηνικά. «Πάντοτε νὰ χαίρεστε, συνεχῶς νὰ προσεύχεστε, γιὰ κάθε τι νὰ εὐχαριστεῖτε τὸν Θεό»⁶³, φωνάζει ὁ μέγας Ἀπόστολος, μὲ τίς πρεσβεῖες τοῦ ὁποίου εἶθε νὰ σωθοῦμε καὶ ἐμεῖς καὶ ἔσεῖς.

183. Στὸν πρεσβύτερο Ἡλία.

Τὸ φίλημά σου, ἱερὲ ἀνθρώπε τοῦ Θεοῦ, εἶναι βέβαια πάρα πολὺ σεβαστὸ καὶ ἀποτελεῖ γνώρισμα τῆς ὁμοψυχίας, τὸ ἐρώτημά σου ὅμως, δὲν ξέρω πῶς νὰ τὸ χαρακτηρίσω, εἶναι ἀκατάλληλο καὶ δὲν εἶναι σύμφωνο μὲ τὴν ταπεινότητά μου. Καθόσον ποτὲ μέχρι σήμερα δὲν ἀκούσαμε νὰ ἔχουν λάβει παιδιὰ κουρὰ ἀπὸ πατέρα ἀναγκαστικά καὶ ὄχι θεληματικά. Γιατί, ἂν εἶναι πολὺ νήπια, δηλαδή πρὶν ἀπὸ τὴν ἐνηλικίωσή τους, δὲν ὑπάρχει σ' αὐτὰ ἡ θέληση, οὔτε ἄλλωστε μποροῦν νὰ διακρίνουν ποιὸ εἶναι καλὸ καὶ ποιὸ κακό, ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα πρέπει νὰ ἀφήνεται στήν προαίρεση τῶν γονέων..... νὰ ἀνατίθεται τὸ πρᾶγμα, ἀπὸ τὸ ὁποῖο παρέχεται καὶ σὲ μᾶς καὶ σὲ σᾶς ἡ σωτηρία καὶ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος. Καὶ γι' αὐτὰ βέβαια ἀρκετὰ, γιὰτὶ δὲν ἔχω καὶ καιρὸ νὰ μακρηγορήσω, ἐπειδὴ ἀσχολοῦμαι μὲ ἄλλα πράγματα ὄχι εὐκολοἀπάνητα. Ὅσο γιὰ τὸν ἐπίσκοπο τῆς Χίου, γιὰτὶ ἔγραψες αὐτὸ κι' ἐκεῖνο; Ἐγὼ οὔτε τὸν ἀνθρώπο εἶδα προσωπικά, ὅταν εἶχε ἔρθει ἐδῶ, ἀποφεύγοντας τίς ὑποψίες, οὔτε καὶ τὸν θεωρήσαμε τελείως εἰλικρινῆ. Γιατί δὲν εἶναι σωστὸ νὰ ἀποπέμπουμε τὸν καθένα, πολὺ περισσότερο κάποιον πού ἔχει τὸ ἴδιο σχῆμα καὶ φέρει τὸν τίτλο τοῦ ἐπισκόπου. Μοῦ ἄρесе λοιπὸν τὸ γεγονός ὅτι κάποτε εἶχε ἀρνηθεῖ τὴν ἐπισκοπή, προτιμώντας νὰ εἶναι κάπου ἐδῶ περιφρονημένος, καὶ τὸν ὑποβάλαμε καὶ σὲ ἀντίστοιχο ἐπιτίμιο, ὅπως εἶχαμε κάνει καὶ σ' ἐκείνους πού εἶχαν ἐνεργῆσει ὅμοια μὲ αὐτόν. Καὶ ὁ Θεὸς εἶναι Θεὸς αὐτῶν πού μετανοοῦν. Καὶ αὐτὸ εἶναι τὸ φανερὸ δεῖγμα μετάνοιας πού εἶχε ζητηθεῖ καὶ ἀπὸ μένα καὶ ἀπὸ ἄλλους πού εἶναι ταγμένοι νὰ θεραπεύουν, ἢ ἀπομάκρυνση δηλαδή ἀπὸ τὴν ἐπισκοπή ἐκείνου πού διέπραξε ἁμάρτημα, καὶ ἡ ἀπαγόρευση

ὑποπεπτωκότος ὑποχώρησις τῆς ἐπισκοπῆς, καὶ εἰρήξις τῆς ἱερουργίας, σὺν ἐπιτιμίῳ ἕως καιροῦ εἰρήνης.

Εἰ οὖν ταῦτα ὁμολόγηται τῷ ἀνδρὶ, τίνες ἡμεν ἡμεῖς ἀποσεῖσθαι τὸν προσιώντα καὶ ἐχθραίνειν ἐν τούτῳ Θεῷ; Μὴ σὺ, ὡς θαυμάσιε, βαρῶς φέροιο ἐπὶ τῷ ἀνδρὶ, κἂν ὅτι μάλιστα ἃ λέγεις πεπραχέναι αὐτὸν ἀποδέδεικται ἀληθῆ εἶναι· ἐπεὶ ἡμεῖς οὔτε ἀκηκόαμεν ἕως τοῦ παρόντος, οὔτε, εἰ καὶ ἀκηκόαμεν, κρίνομεν αὐτὸν ἐν τούτοις Γέγραπται γάρ· «Μὴ ὁ νόμος ἡμῶν κρίνει τὸν ἄνθρωπον, ἐὰν μὴ ἀκούσῃ παρ' αὐτοῦ πρότερον, καὶ γινῶ τί ποιεῖ». Καὶ πάλιν ὁ Ἀπόστολος λέγει
 10 «Κατὰ πρεσβυτέρου κατηγορίαν μὴ παραδέχου, ἐκτὸς εἰ μὴ ἐπὶ δύο ἢ τριῶν μαρτύρων». Ἐπειτα οὐδὲ τούτων πρόκειται λόγος ἢ ἐξουσία τοῦ κρίνειν, ἀλλὰ περὶ τοῦ προσεῖσθαι τοὺς ὑποπεπτωκότας τὴν μετάνοιαν, ταμιευομένων τῶν ὑπὸ τῆς τιμιότητός σου· λελεγμένων ἢ ἐνταῦθα καιρῷ τῷ δέοντι τοῖς προεσιῶσι τῆς Ἐκκλησίας, ἢ ἐν τῷ μέλ-
 15 λοντι αἰῶνι τῷ κριτῇ τῶν ἀπάντων. Διὸ συμβουλεύω τῇ χρησότητί σου ἀφεμένη τῶν λόγων ἐκείνων ἐν τῷ τέως εὐχαριστεῖν τῷ Κυρίῳ ἐπὶ τῇ τοῦ ἀνδρός μετάνοιᾳ, ὡς ἂν συνεργοὶ εἴημεν Θεῷ τῷ φιλοῦντι σώζεσθαι πάντα ἄνθρωπον, κἂν τούτῳ «εἰρήνην ἔχωμεν πρὸς αὐτὸν διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ». Καὶ τέλος, ὅταν λάβῃς καιρὸν,
 20 εἴπερ καὶ ζητεῖς, τότε εὐθύτητας κρίνοιο. Τὸ δὲ νῦν προσεύχου περὶ ἡμῶν, σφύζεσθαι ἡμᾶς ψυχῇ τε καὶ σώματι, ὅτι ὁμολογοῦμεν πάντων ἀνθρώπων ἁμαρτωλότεροι εἶναι. Ὁ Κύριος ὁ ἀρχιεπίσκοπος πλεῖστά σε προσαγορεύει, προσαγορευθεὶς ὑπὸ τῆς φωνῆς σου, ἐπεὶ καὶ πάντες οἱ μεθ' ἡμῶν ἀδελφοί. Ἐρρωσο ἐν Κυρίῳ ἀδελφέ.

25

ΡΠΔ' (184) – Αὐξεντίῳ ἡγουμένῳ.

Τὸ μὲν γράμμα τῆς τιμιότητός σου ἐδεξάμεθα, καὶ ὡς ἦν ἡμῖν δυνατὸν ἐπήλθομεν, τὰ μὲν καθ' ἡμῶν ἐγκώμια πορρωτέρω θέμενοι, ὡς οὐκ ἀξίων ἐγκωμιαστικῆς οὐδ' ὄλως ἐμφάσεως, ὅτι μὴ καὶ κατηγορηματικῆς μᾶλλον ἐπισκώψεως. Τίνες γὰρ ἐσμέν ἡμεῖς οἱ ἀχρεῖοι καὶ
 30 οὐδὲ ὀνόματος ἀξιοὶ σὺ ἐπικεκλήμεθα; Πρὸς δὲ τὰ ἐπιζητηθέντα σοι κεφάλαια Γραφικά, πάνυ ἐξενίσθημεν, ὅτι καὶ πρὸς ἡμῶν τῶν ἀμαθῶν ἢ ἐξήγησις, καί γε περὶ τοιούτων ἐμφάσεων, ἃ ἀνήκει μόνοις τοῖς θεοφόροις διαλευκαίνειν, παρ' ὧν καὶ ἡ διασάφησις ἐγεγόνει, καί γε μά-

του νὰ ἱερουργεῖ, συνοδευόμενῃ καὶ ἀπὸ ἐπιτίμο μέχρι νὰ εἰρηνεύσουν τὰ πράγματα.

Ἐὰν λοιπὸν αὐτὰ ὁμολογήθηκαν ἀπὸ τὸν ἄνδρα, ποιοὶ ἤμασταν ἐμεῖς ποὺ θὰ διώχναμε αὐτὸν ποὺ ἐρχόταν, καὶ νὰ κάνουμε μὲ αὐτὸ ἐχθρὸ τὸν Θεό; Μὴ λοιπὸν, σὺ θαυμάσιε, φερθεῖς σκληρὰ στὸν ἄνδρα, ἔστω καὶ ἂν ἔχει κάνει αὐτὰ ποὺ λές, γιατί ἐγὼ οὔτε ἀκουσα μέχρι τώρα, οὔτε καὶ ἂν ἀκουα, θὰ τὸν κατέκρινα γι' αὐτά. Γιατὶ εἶναι γραμμένο· «Μήπως ὁ νόμος μας καταδικάζει τὸν ἄνθρωπο ἐὰν προηγουμένως δὲν ἀκούσει ἀπὸ αὐτὸν καὶ μάθει τί ἔκανε;»⁶⁴. Καὶ πάλι ὁ Ἀπόστολος λέγει· «Νὰ μὴ δέχεσαι κατηγορία ἐναντίον πρεσβυτέρου, ἐκτὸς ἐὰν στηρίζεται σὲ δύο ἢ τρεῖς μάρτυρες»⁶⁵. Ἐπειτα οὔτε ὑπάρχει λόγος ἢ ἐξουσία νὰ κρίνουμε αὐτὰ, ἀλλὰ νὰ δεχόμεστε τὴ μετάνοια αὐτῶν ποὺ ἀμάρτησαν, καὶ νὰ φυλάγονται αὐτὰ ποὺ εἶπε ἡ τιμότητά σου ἢ ἐδῶ στὸν κατάλληλο καιρὸ γιὰ τοὺς προϊσταμένους τῆς Ἐκκλησίας, ἢ στὸν μέλλοντα αἰῶνα γιὰ τὸν κριτὴ τῶν ὅλων. Γι' αὐτὸ συμβουλεύω τὴν ἀγαθότητά σου, ἀφήνοντας τοὺς λόγους ἐκείνους τώρα, νὰ εὐχαριστήσῃ τὸν Κύριο γιὰ τὴ μετάνοια τοῦ ἄνδρα, ὥστε νὰ εἴμαστε συνεργοὶ τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος θέλει νὰ σωθεῖ κάθε ἄνθρωπος, καὶ ἔτσι «νὰ ἔχουμε εἰρήνη μὲ αὐτὸν μὲ τὴ χάρι τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ»⁶⁶. Καὶ τέλος, ὅταν ἔχεις καιρὸ, καὶ ἐφόσον τὸ θέλεις, τότε νὰ κρίνεις τὴν εἰλικρίνεια. Τώρα ὅμως νὰ προσεύχεσαι γιὰ μένα, νὰ σωθῶ καὶ στὴν ψυχὴ καὶ στὸ σῶμα, γιατί ὁμολογῶ ὅτι εἶμαι πιὸ ἁμαρτωλὸς ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. Ὁ κύριος ἀρχιεπίσκοπος σου στέλνει πολλοὺς χαιρετισμούς, ἐπειδὴ ἔλαβε τοὺς χαιρετισμούς σου, ὅπως καὶ ὅλοι οἱ ἀδελφοὶ ποὺ εἶναι μαζί μας. Ὑγίαινε μὲ τὴ χάρι τοῦ Κυρίου, ἀδελφέ.

184. Στὸν ἡγούμενο Αὐξέντιο.

Τὸ γράμμα τῆς τιμότητάς σου τὸ ἔλαβα καὶ ὅσο μοῦ ἦταν δυνατὸν τὸ διάβασα μὲ προσοχή, τὰ ἐγκώμα ὅμως πρὸς τὸ πρόσωπό μου τὰ ἀπέρριψα τελείως, γιατί δὲν εἶμαι καθόλου ἄξιος ἐγκωμίων οὔτε γενικὰ ἐξύψωσης, ἂν ὄχι καὶ ἄξιος κατηγορίας καὶ χλευασμοῦ. Γιατὶ ποιὸς εἶμαι ἐγὼ ὁ ἄχρηστος καὶ ποὺ δὲν εἶμαι ἄξιος νὰ φέρω οὔτε τὸ ὄνομα μὲ τὸ ὁποῖο ὀνομάζομαι; Ὅσο γιὰ τὰ γραφικὰ χωρία ποὺ μοῦ ζήτησες παραξενεύτηκα πολὺ, ὅπως καὶ γιὰ τὴν ἐξήγηση ἀπὸ μένα τὸν ἀμαθῆ, ἂν καὶ αὐτὲς οἱ ἐξηγήσεις ἀνήκουν μόνο στους θεόπνευστους νὰ τις διαλευκαίνουν, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἔγινε καὶ ἡ διασάφηση, καὶ μάλιστα κατὰ

λιστα κατὰ λέξιν ὑπὸ τοῦ μεγάλου καὶ θείου Βασιλείου. Λαβὼν οὖν τὸ εἰς τὸν Ἡσαΐαν ἐρμηνευτικὸν αὐτοῦ πικτίον, μαθήσῃ τὰ ἐπιζητούμενα ἄλλως τε ὅτι καὶ μέτρον ὑπερβαίνει ἐπιστολῆς, ὅλης συγγραφῆς δεομένη ἢ τῶν τοιούτων ἐπίκρισις. Πρὸς δὲ ὅτι τοῖς Ἰουδαίοις λογομα-
 5 χία πρόκειται, ἕα τοὺς Χριστομάχους, ὧ πατέρων ἄριστε, λυττῶν εἰς ἑαυτούς. Οἱ γὰρ αὐτοῦ Χριστοῦ τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ ἡμῶν τὰς διδαχὰς ἀπορραπίσαντες, τὰς τε τῶν ἀποστόλων ὑποθήκας παρωσάμενοι, καὶ συλλήδωδον πάντων τῶν θεοφόρων τὰς ὑψηγορίας βδελυξάμενοι, σχολῆ γ' ἂν ὑφ' ἡμῶν αὐτοὺς ὀδηγεῖσθαι, ἢ συναίρειν λόγον, καθῆκον.
 10 «Ἄφετε αὐτούς», ὁ Κύριος εἶπε, «τυφλοὶ εἰσι». Καὶ ὁ Προφήτης φησὶν «Οὐκ ἔστι χαίρειν τοῖς ἀσεβέσι, λέγει Κύριος». Πρὸς γὰρ τῶ μηδὲν ὠφελεῖσθαι ἐν τῇ συμβολῇ τοῦ λόγου, καὶ ἑαυτοὺς παραβλάψομεν τοῖς ἰοδόλοις ρήμασι, διότι ὄφρα φαρμακευόμενοι. «Ὁ Θεὸς συντρίψει τοὺς ὀδόντας αὐτῶν ἐν τῷ στόματι αὐτῶν, τὰς μύλας τῶν λεόντων συνέ-
 15 θλασεν ὁ Κύριος». Ἰκανούσθω σοι ταῦτα. Τί δὲ ὀφειλόμενον ἡμῖν ἐξ ἀναγκαίου, ὅπως εὐρεστήσωμεν τῷ Κυρίῳ; Πῶς διαφευξόμεθα τὰς πάγας τοῦ διαδόλου; Δηλονότι ὑπόπτεροι τῷ πνεύματι γιγνόμενοι, τὰ ἄνω ζητοῦντες, τὰ ἄνω φρονοῦντες, οὗ ὁ Χριστὸς ἐστίν, ἐν δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ καθήμενος, ἀφ' οὗ καὶ ἤξει μετ' ἀγγέλων δυνάμειος αὐτοῦ ἐν πυ-
 20 ρὶ φλογός, διδόντος ἐκδίκησιν τοῖς μὴ εἰδόσι Θεὸν καὶ τοῖς μὴ ὑπακούουσι τῷ Εὐαγγελίῳ αὐτοῦ, ἤγουν Ἰουδαίοις, καὶ εἴ τισι σύμφροσιν Ἰουδαίων, καὶ κατὰ πίστεως διαστροφὴν, καὶ κατὰ θίου στρεβλότητα.

Ταῦτα μελέτα, ὧ τῶν, ἐν τούτοις ἴσθι, ἵνα σου ἡ προκοπὴ φανερὰ ἢ ἐν πᾶσι, παρακελεύεται σοι Παῦλος ὁ μέγας τῆς ἀληθείας κήρυξ.
 25 «Τὰς δὲ μωρὰς ζητήσεις καὶ γενεαλογίας καὶ ἔρεις καὶ μάχας ἰουδαϊκὰς παραιτήσαιο». Ἴνα δὲ ἐν κεφαλαίῳ περὶ ὧν προέτεινας ἀποκριθῶμεν, ὅλον τὸ λῆμμα τῆς προφητείας περὶ τῆς παρουσίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐστίν, ἐν ᾧ καὶ ὁ λαὸς ὁ ἀπωσμένος ἀνασέσωσται ἐκ τῶν τεσσάρων πτερόγων, εἴτε οὖν περάτων τῆς γῆς,
 30 τό τε «ἐπὶ τῶν χειρῶν ἐξωγραφῆσθαι τὰ τεῖχη» τῆς νέας Ἱερουσαλήμ, τὸ σταυρικὸν πάθος δηλοῖ. Ἐπεὶ περ ἦλοις ἐμπεπαρμένος ταῖς ἀγίαις χερσίν, ἀφηλοῖ τὸ ἀνθρώπινον τῆς ἐμπαθοῦς καθ' ἁμαρτίαν ἕξεως, καὶ ὠραιοῖ τῷ ἀρχετύπῳ κάλλει τῆς θεώσεως. Ἐφ' οἷς μικρὸν

67. Ματθ. 15, 14.

70. Α' Τιμ. 4, 15.

68. Ἦσ. 48, 22.

71. Τίτ. 3, 9.

69. Ψαλμ. 57, 7.

72. Ἦσ. 49, 16.

λέξη, ἀπὸ τὸν μεγάλο καὶ θεόπνευστο Βασίλειο. Παίρνοντας λοιπὸν τὸ ἑρμηνευτικὸ πόνημά του στὸν Ἡσαΐα θὰ μάθεις αὐτὰ ποὺ ψάχνεις νὰ βρεῖς. Ἄλλωστε ἡ διατύπωση γνώμης γιὰ τὰ θέματα αὐτὰ ξεπερνάει τὰ ὅρια μᾶς ἐπιστολῆς, καὶ χρειάζεται ὀλόκληρο σύγγραμμα. Ὅσο γιὰ τὸ ὅτι πρόκειται γιὰ λογομαχία μὲ τοὺς Ἰουδαίους, ἄφησε τοὺς Χριστομάχους, ἄριστε πατέρα, νὰ λυσοῦν μὲ τὸν ἑαυτὸ τους. Γιατὶ αὐτοὶ ποὺ ἔδωσαν ράπισματίς διδαχῆς τοῦ ἴδιου τοῦ Χριστοῦ, τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ μας, ^{καὶ} ποὺ παρέβλεψαν τὶς παραινέσεις τῶν ἀποστόλων καὶ ἀποστράφηκαν στὸ σύνολο τους ^{καὶ} τὶς ὑψηλές διδασκαλίες ὄλων τῶν θεοπνεύστων, εἶναι ἀμφίβολο ἂν πρέπει νὰ ὀδηγηθοῦν ἢ νὰ διδαχθοῦν ἀπὸ μένα. «Ἀφήστε τους», εἶπε ὁ Κύριος, «εἶναι τυφλοί»⁶⁷. Καὶ ὁ προφήτης λέγει· «Δὲν ὑπάρχει χαρὰ στοὺς ἀσεβεῖς, λέγει ὁ Κύριος»⁶⁸. Ἐπὶ πλεόν μαζὶ μὲ τὸ ὅτι δὲν θὰ ὠφελήσει ἢ παραινεση τοῦ λόγου, μπορεῖ νὰ βλάψουμε καὶ τὸν ἑαυτὸ μας μὲ τὰ διληθηριώδη λόγια, παρέχοντας σὰν φίδι δηλητηριασμένο φάρμακο. «Ὁ Θεὸς θὰ συντρίψει τὰ δόντια τους μέσα στὸ στόμα τους. Τὶς σιαγόνες τῶν λιονταριῶν τὶς ἔσπασε ὁ Κύριος»⁶⁹. Σοῦ ἀρκοῦν αὐτὰ. Τί ὀφείλουμε ὅμως νὰ κάνουμε κατ' ἀνάγκη, γιὰ νὰ γίνουμε εὐάρεστοι στὸν Κύριο; Πῶς θὰ ξεφύγουμε τὶς παγίδες τοῦ διαδόλου; Εἶναι φανερό, ἂν ἀποκτήσουμε τὰ φτερὰ τοῦ Πνεύματος, ζητώντας τὰ ἄνω, φρονώντας τὰ ἄνω, ὅπου βρίσκεται ὁ Χριστός, καθισμένος στὰ δεξιὰ τοῦ Θεοῦ, ἀπὸ ὅπου καὶ θὰ ἔρθει μαζὶ μὲ ἀγγέλους τῆς δυνάμεώς του μὲ μορφή πύρινης φλόγας, τιμωρώντας αὐτοὺς ποὺ δὲν γνωρίζουν τὸν Θεὸ, καὶ αὐτοὺς ποὺ δὲν ὑπακούουν στὸ Εὐαγγέλιό του, δηλαδή τοὺς Ἰουδαίους, καὶ μερικοὺς ὁμόφρονες τῶν Ἰουδαίων, καὶ ὡς πρὸς τὴν διαστροφή τῆς πίστεως, καὶ ὡς πρὸς τὴ διαστρέβλωση τῆς ζωῆς.

Αὐτὰ νὰ μελετᾷς, φίλε μου, μὲ αὐτὰ νὰ ζεῖς, γιὰ νὰ εἶναι φανερὴ ἢ πρόοδος σου σὲ ὅλους»⁷⁰, σοῦ παραγγέλλει ὁ μέγας κήρυκας τῆς ἀληθείας Παῦλος· ἀντίθετα «Νὰ ἀποφεύγεις τὶς μαρῆς συζητήσεις καὶ γενεαλογίες καὶ ἔριδες καὶ Ἰουδαϊκῆς φιλονεικίης»⁷¹. Καὶ γιὰ νὰ ἀπαντήσω συντοπικὰ γι' αὐτὰ ποὺ ρώτησες, ὅλος ὁ λόγος τῆς προφητείας γιὰ τὴν παρουσία τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ εἶναι ἐκεῖνος μὲ τὸν ὁποῖο ὁ παραμελημένος λαὸς διασώθηκε ἀπὸ τὶς τέσσερις πτέρυγες, δηλαδή ἀπὸ τὰ πέρατα τῆς γῆς. Καὶ τό, «Στὰ χέρια μου ἔχω ζωγραφισμένα τὰ τείχη»⁷² τῆς νέας Ἱερουσαλήμ, φανερώνει τὸ πάθος τοῦ σταυροῦ. Γιατὶ τρυπημένος μὲ καρφιὰ στὰ ἅγια χέρια, ἀπαλλάσσει τὸ ἀνθρώπινο γένος ἀπὸ τὴν ἐμπαθῆ συνήθεια τῆς ἁμαρτίας, καὶ μᾶς κάνει ὠραίους μὲ τὸ ἀρχέτυ-

διὰ τῆς τριημερονύκτου ἀναστάσεως, « Ἄρον κύκλω τοὺς ὀφθαλμούς σου, καὶ ἴδε πάντα τοὺς υἱούς σου· ἰδοὺ συνήχθησαν καὶ ἤλθον πρὸς σέ». «Ζῶ ἐγώ, λέγει Κύριος». Ἐπόμενα τούτοις τὰ συνημμένα τῇ προφητεία, χαρίσματα τε καὶ ἐορτάσιμα, καὶ πλήρη θυμηδίας καὶ ὁ μὲν 5 εὐγνώμων εἴσεται καὶ συνεπιφθέγξεται τὰ εἰκότα, ὁ δὲ ἀγνώμων Ἰουδαῖος στρεβλοκαρδιάσει, καὶ οὔτε Παλαιᾶς, οὔτε Νέας Διαθήκης ἐπακούσεται ὑγιῶς. Οὐ ρυσθείημεν εὐχαῖς ἀγίων, ἡγιασμένε πάτερ, καὶ σωθείημεν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν. Ἀμήν.

10 **ΡΠΕ' (185) – Εὐδοκίμῳ σπαθαρίῳ.**

Καὶ ἀφ' ἐαυτῶν ἐπαισθανόμεθα, ὅσον τὸ ἄλγος καὶ τὸ πάθος τὸ συμμῆσον τῇ τιμότητί σου, νῦν δέ, ἐπειδὴ ἠκούσαμεν σου καὶ τῶν πολυστενάκτων φωνῶν, ὑποδηλουσῶν ἕκαστα τῶν συμβεβηκότων ἀνι-
 15 ὄμως ὅπως ἂν μεθοδεύοις τὰ πράγματα κατὰ δικαίαν ἔκτισιν Θεοῦ ἀπαντήσαντά σοι, εὐ πράττων κἂν τούτω, ὡς κακίας μᾶλλον καὶ οὐκ ἀρετῆς θάσανον τὰς ἐπιφορὰς ἐνεχθῆναι. Ἡμεῖς δ' οὖν οὐ παυσόμεθα καὶ ἔτι πρὸς τὸ εὖσημον καὶ εὐδιάγνωστον ἀνθυποφέρειν τὸν λόγον. Ἔστέρησαι τοιγαροῦν ὄψεως. Καὶ ἀλγεινὸν (πῶς γὰρ οὐ;) τὸν λύχνον
 20 τοῦ σώματος ἀπολωλέκεναι. Ἀλλὰ πάλιν εὐχαριστήριον, ὅτι ἀβλεπτοῦμεν τὰ τοῦ κόσμου μάταια, ἐξ οὐπερ ὑποφέρεσθαι πέφυκε πᾶς νοῦς οὐκ εὐκταίως. Εἴρχθης προόδων καὶ συνόδων ἀστικῶν τε καὶ ἀνακτορικῶν, ἀλλ' οὖν γε λελύτρωσαι ἐκκλησίας πονηρευμένων καὶ συναναστροφῆς παρανομούντων. Οἶδας ὃ λέγω. Ἐψιλώθης τὰ ὑπάρ-
 25 χοντα, καὶ τοῦτο δυσφορώτατον, ἀλλ' ἔχεις τὸ κούφως φέρεσθαι καὶ ὑπερπλέειν τῶν διωτικῶν περιστάσεων καὶ συναλλαγμάτων. Ποῦ ποτ' ἂν εὖρες, ᾧ θαυμάσιε, τόπον τοιοῦτον, οἷον νῦν, ἐν ᾧ ἐστί σε σχολάζειν Θεῷ, καὶ γνῶναι αὐτὸν καθ' ὅσον οἶόν τε; Ποῦ δὲ καιρὸν τοιοῦτον προσευχῆς, στεναγμοῦ, κατανύξεως, ἐκπετάσεως χειρῶν, ὅσον πρόκει-
 30 ται ὑμῖν ἀπολαύειν ἐκ τῆς ἐπενεχθείσης ἐπηρείας; Οὐχ ὀρᾶς ὅτι εἰς

73. Ἦσ. 60, 4.

73α. Ἦσ. 49. 18. Ἱερ. 22, 24 κ. ἄ.

πο κάλλος τῆς θεώσεως, γιὰ τοὺς ὁποίους λίγο ἀργότερα μὲ τὴν ὕστερα ἀπὸ τρία ἡμερόνυχτα ἀνάστασις λέγει· «Σήκωσε τριγύρω τὰ μάτια σου καὶ κοίταξε ὅλους τοὺς υἱούς σου. Νά, συγκεντρώθηκαν καὶ ἦρθαν σὲ σένα»⁷³. «Ὁρκίζομαι, λέγει ὁ Κύριος»^{73α}. Ἀκόλουθα σ' αὐτὰ εἶναι τὰ συνημμένα στὴν προφητεία χαρίσματα καὶ ἑορτάσιμα καὶ γεμᾶτα ψυχικὴ χαρὰ λόγια. Καὶ ὁ εὐγνώμων βέβαια θὰ τὸ διαπιστώσει καὶ θὰ συμφωνήσει μὲ τὰ εὐλόγια, ἐνῶ ὁ ἀχάριστος Ἰουδαῖος θὰ στρεβλώσει τὴν καρδιὰ του, καὶ οὔτε τὴν Παλαιὰ, οὔτε τὴν Καινὴ Διαθήκη θὰ τὴν ἀκούσει σωστά, πράγμα ἀπὸ τὸ ὁποῖο εἶθε νὰ γλυτώσουμε μὲ τὶς προσευχὲς τῶν ἁγίων, ἁγιασμένε πατέρα, καὶ νὰ σωθοῦμε στὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, μὲ τὴ χάρις τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου μας. Ἀμήν.

185. Στὸν σπαθάριο Εὐδόκιμο.

Καὶ ἀπὸ μόνος μου αἰσθάνομαι πόσο μεγάλος εἶναι ὁ πόνος καὶ τὸ πάθημα ποὺ συνέπεσε στὴν τιμότητά σου, τώρα ὅμως ποὺ ἄκουσα καὶ τὶς πολυστένακτες φωνές σου, ποὺ φανέρωναν ὅλα τὰ δυσάρεστα ποὺ συνέβησαν, τὰ αἰσθάνθηκα περισσότερο καὶ πόνεσα μαζί σου, ὅπως ἦταν φυσικό. Ἀλλ' ὅμως γιὰ νὰ μπορέσεις νὰ συνειδητοποιήσεις ὅτι τὰ συμβάντα αὐτὰ σὲ βρῆκαν μὲ δίκαιη τιμωρία τοῦ Θεοῦ, ἐνεργώντας σωστά καὶ ὡς πρὸς αὐτὸ θὰ πρέπει νὰ σκεφθεῖς, ὅτι οἱ συμφορὲς ἐπῆλθαν ὡς δοκιμασία τῆς κακίας μᾶλλον παρὰ τῆς ἀρετῆς. Ἐγὼ ὅμως δὲν θὰ πάψω καὶ τώρα νὰ μεταβάλω τὸν λόγο πρὸς αὐτὸ ποὺ εἶναι εὐόωνο καὶ εὐδιάκριτο. Στερήθηκες λοιπὸν τὸ φῶς σου. Καὶ εἶναι ὀδυνηρὸ (πῶς δηλαδὴ ὄχι;) νὰ χάσεις τὸ λυχνάρι τοῦ σώματος. Ὅμως καὶ πάλι πρέπει νὰ ἀναπέμπουμε εὐχαριστίες, γιὰτὶ δὲν βλέπουμε τὰ μάταια πράγματα τοῦ κόσμου, ἀπὸ τὰ ὁποῖα εἶναι στὴ φύση τοῦ νοῦ νὰ ὑποφέρει χωρὶς νὰ τὸ ἐπιθυμεῖ. Ἐμποδίστηκες ἀπὸ περιπάτους καὶ συγκεντρώσεις ἀστικὲς καὶ ἀνακτορικὲς, ὅμως λυτρώθηκες ἀπὸ συναθροίσεις κακῆς καὶ συναναστροφὴ μὲ παρανόμους. Ξέρεις τί λέγω. Στερήθηκες τὰ ὑπάρχοντά σου, καὶ αὐτὸ εἶναι βαρὺ, ἔχεις ὅμως τὸ νὰ φέρεσαι ἑλαφρὸς καὶ πλείεις πάνω ἀπὸ τὶς βιωτικὲς περιστάσεις καὶ συναλλαγές. Ποῦ θὰ μπορούσες ποτὲ νὰ βρεῖς, θαυμάσιε, τέτοιον τόπο, σὰν τὸν τωρινό, στὸν ὁποῖο εἶναι δυνατὸν νὰ ἀσχολεῖσαι μὲ τὸν Θεὸ καὶ νὰ τὸν γνωρίσεις, ὅσο εἶναι δυνατόν; Ποῦ ἐπίσης θὰ εἶχες τέτοια εὐκαιρία προσευχῆς, στεναγμοῦ, κατάνυξης, ἀνάστασης τῶν χειρῶν, ὅση συμβαίνει νὰ ἀπολαμβάνεις ἀπὸ τὴ δοκιμασία ποὺ σὲ βρῆκε; Δὲν βλέπεις ὅτι τὰ πράγματα σοῦ

καλόν σοι ἀπήντηκε τὰ πράγματα, περιτραπείσης τῆς κακίας τῶν ἀνθρώπων εἰς σωτηρίαν σου; Ἐν ἐπὶ πάντων διαγνωστέον· ὅτι κατὰ τὴν προτέραν ἀναστροφὴν δυστέκμαρτον ἦν ἐπιλαθέσθαι τοῦ σωτηρίου συντάγματος, πολλῶν ὄντων, ὡς οἶσθα, τῶν ἀντιπραπτόντων τῷ εὐσε-
 5 θεῖ σκοπῷ. Νῦν δὲ ἤνοικται ὑμῖν οὐχὶ μόνη τῆς μετανοίας ἡ θύρα, ἀλλὰ καὶ τῆς οὐρανίου βασιλείας ἡ εἴσοδος, καὶ πᾶς τις τῶν εὐφρονούντων ἐν τῷ μέρει τῶν σωζομένων σε τετάξεται, καὶ περὶ οὗ πᾶς σπουδαῖος ἐπείγεται, καὶ οὗ τοῦ τυχεῖν οὐδὲν τῶν ἀπάντων ἀνταξιώ-
 10 τας αἰσθήσεις, καὶ πολλοῦ ἂν εὐχῆς μοι ἔργον ἦν τῇ ἀφαιρέσει τῆς ὄψεως συναφαιρεθῆναι καὶ τῶν πρὸ τῆς ὄψεως κέντρων τῆς ἁμαρτίας.

Ἄλλὰ ταῦτα μὲν κατὰ φιλίας τρόπων. Σὲ δὲ ὁ ἀγαθὸς Θεὸς ἡμῶν παρακαλέσειε παρακλήσει πολλῇ οἶσειν πάντα εὐχαριστίως, κατὰ
 15 μίμησιν τοῦ μακαρίου Ἰωβ, καὶ ἀξιώσειε καὶ εἰς τὴν κατ' ὀφθαλμοῖς ὁμιλίαν ἐλθεῖν ἡμᾶς ποτε, ἵνα, ὅσα νῦν διαφεύγει τοῖς γράμμασι, ζώση φωνῇ ἀναπληρώσασαιμεν, καὶ μᾶλλον τηνικαῦτα γνωρίσωμεν ἀλλήλους, ἐκ μικρᾶς πρότερον πείρας ἀπογευσάμενοί σου τῆς γλυκείας ἀγάπης.

ΡΠΣ (186) – Νικήτα σπαθαρίω.

20 Ἐπὶ μὲν πικροῖς πάθεσιν ἔστιν ἐξευρίσκειν εὐκόλως τὰς παρακλήσεις τὸν προαιρούμενον παραμυθεῖσθαι τοὺς κακουμένους, ἐπὶ δὲ τοιούτῳ μεγίστῳ πάθει, ἐν ᾧ περιεσχέθη ἡ θεοφίλειά σου, τίς ἂν καὶ ἐξευρεθεῖ λόγος παρακλητικός; τίς δὲ ὁ ἐπιχειρῶν θεραπεύειν τοιοῦτον ἄλγος ἐπιστημόνως δυνηθεῖ; Ὡς τῆς ἀπενκαταίας ἀκοῆς! Ἄπερ-
 25 ράγη σοι ἡ κυρία ἡ ὁμόζυγος, ὡς ἄρτι ἤκουσαι ἡμῖν, ἀφηρέθη τὸ μόνον παραμύθιον ἐν ταῖς συμβατικαῖς περιστάσεσιν, ἀπεκοσμήθη ἡ εὐλογημένη ἐστία· οἱ κλάδοι κατηφεῖς, τῆς ἀγαθῆς ρίζης ἐκκοπίσης, οἱ θεράποντες καὶ αἱ θεράπαιναι ᾧδε κάκεισε περιειλούμεναι, ὡς οὐκ ἔχουσαι τὸ Δεσποτικὸν πρόσωπον ἐπιλάμπον τῇ οἰκίᾳ. Τὰ πάντα
 30 κατηφείας μεστά· τάχα καὶ ὁ ἀήρ σοι ἠλλοιωμένος τῇ ἀλλοιώσει τῶν φρενῶν. Ποῦ ἡ προσιεμένη σε ἐπανιόντα οἴκοι περιχαρῶς ἀπὸ τῶν ἀνακτορικῶν διατριβῶν; Ποῦ ἡ τοὺς ἀγχιστεύοντας δεξιουμένη ἐπι-

βγῆκαν σὲ καλό, ἔχοντας μετατραπεῖ ἢ κακία τῶν ἀνθρώπων σὲ σωτηρία σου; Ἐνα ἀπὸ ὅλα πρέπει νὰ συμπεράνεις ὅτι κατὰ τὴν προηγούμενη ζωὴ σου ἦταν δύσκολο νὰ ἀσχοληθεῖς μὲ τὴ σωτήρια νομοθεσία, ἐπειδὴ ἦταν πολλὰ ἐκεῖνα πού, ὅπως γνωρίζεις, ἀντιδρουσαν στὸν εὐσεβῆ σκοπό. Τώρα ὅμως ἀνοιξε γιὰ σένα, ὄχι μόνο ἡ θύρα τῆς μετάνοιας, ἀλλὰ καὶ ἡ εἴσοδος τῆς οὐράνιας βασιλείας, καὶ καθένας ἀπὸ αὐτοὺς πού φρονοῦν ὀρθὰ θὰ σὲ ἐντάξει στὴ μερίδα τῶν σωζομένων, γιὰ τὴν ὁποία κάθε πραγματικὸς ζηλωτὴς βιάζεται νὰ φθάσει, καὶ τὸ νὰ τὴν ἐπιτύχει δὲν ὑπάρχει τίποτε ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα πιὸ ἀντάξιο. Μακάρι νὰ ὑπῆρχε τρόπος ἀνταλλαγῆς, γιὰ νὰ ἀνταλλάξουμε μεταξὺ μας τὶς αἰσθήσεις, καὶ θὰ ἦταν ἔργο εὐχῆς μεγάλης γιὰ μένα, μαζὶ μὲ τὴν ἀφαίρεση τῆς ὄρασης, νὰ ἀφαιρεθοῦν καὶ τὰ πρὶν ἀπὸ τὴν ὄραση κέντρα τῆς ἁμαρτίας.

Αὐτὰ λοιπὸν κατὰ τρόπο φιλικό. Εὔχομαι ἐσένα νὰ σὲ ἐνισχύσει ὁ καλὸς Θεὸς μας μὲ πολλὴ ὑπομονή νὰ τὸ ὑπομείνεις ὅλα μὲ εὐχαρίστηση, μιμούμενος τὸν μακάριο Ἰώβ, καὶ ἐμένα νὰ μὲ ἀξιώσει κάποτε νὰ μιλήσω μαζὶ σου πρόσωπο πρὸς πρόσωπο, ὥστε, ὅσα τώρα διαφεύγουν ἀπὸ τὰ γράμματα, νὰ τὰ συμπληρώσω μὲ ζωντανὴ φωνή, καὶ μᾶλλον τότε θὰ γνωρίσουμε ὁ ἓνας τὸν ἄλλον, ἔχοντας ἀπὸ τὴν προηγούμενη μικρὴ πεῖρα γευθεῖ τὴ γλυκειὰ σου ἀγάπη.

186. Στὸν σπαθάριο Νικήτα.

Στὰ δυσάρεστα βέβαια πάθη μπορεῖ εὐκόλα νὰ βρεῖ παρηγορητικὰ λόγια αὐτὸς πού θέλει νὰ παρηγορήσει ἐκείνους πού ὑποφέρουν, γιὰ τὸ τόσο μεγάλο πάθος ὅμως, ἀπὸ τὸ ὁποῖο περικυκλώθηκε ἡ θεοφιλία σου, ποιὸς παρηγορητικὸς λόγος θὰ μποροῦσε νὰ βρεθεῖ; Καὶ ποιὸς θὰ μποροῦσε ἐπιχειρώντας νὰ θεραπεύσει τέτοιον πόνον ἐπιστημονικά; Τί εἶδηση πραγματικά, τὴν ὁποία ὁ καθένας θὰ ἤθελε νὰ ἀποφύγει! Ἀποκόπηκε ἀπὸ σένα ἡ κυρία σύζυγος, ὅπως ἄκουσα προσφάτως, ἀφαιρέθηκε ἡ μόνη παρηγοριὰ στὰ περιστατικά πού συμβαίνουν, ἔχασε τὸ στολίδι του τὸ εὐλογημένο σπίτι, οἱ κλάδοι εἶναι σκυθρωποί, ἀφοῦ κόπηκε ἡ καλὴ ρίζα, οἱ ὑπηρέτες καὶ οἱ ὑπηρέτριες τριγυρίζουν ἐδῶ κι' ἐκεῖ, ἐπειδὴ δὲν ἔχουν τὸ πρόσωπο τῆς κυρίας νὰ λάμπει στὸ σπίτι. Ὅλα εἶναι γεμάτα κατήφεια. Ἀκόμα καὶ ὁ ἀέρας εἶναι ἀλλοιωμένος γιὰ σένα μὲ τὴν ἀλλοίωση τοῦ μυαλοῦ. Ποῦ εἶναι ἐκείνη πού σὲ ὑποδεχόταν μὲ χαρὰ ὅταν γύριζες στὸ σπίτι ἀπὸ τὴν ἀσχολία σου στὰ ἀνάκτορα; Ποῦ εἶναι ἐκείνη πού περιποιόταν τοὺς συγγενεῖς καλόκαρδα, ἐκείνη πού αὐτὸ κι'

εικῶς ἢ τότε καὶ τότε καὶ ὅσα ἐστί, συντόμως εἰπεῖν, διευθετοῦσα καὶ
 συμβιδάξουσα, οἰκονομοῦσά τε καὶ οἰκουροῦσα, ὅσα τὰ κατ' οἶκον,
 ὅσα τὰ πρὸς ἄλλους οἰκείους τε καὶ ἐπιξενουμένους; Πάντα οἴχεται
 καὶ ἀπόλωλε, καὶ γεγόναμεν ὡς ἐν ἐρημίᾳ πάντων τῶν προσόντων
 5 ἀγαθῶν ἀπεστερημένοι. Τοιοῦτον καὶ τηλικούτον τὸ πάθος τῆς τιμίας
 σου ψυχῆς, ὧ δέσποτα, καὶ οὐδεμία παραμυθία πρὸς ἀνθρώπων ἱκα-
 νουμένη καταλεᾶναι τὴν φλεγμαίνουσάν σου καρδίαν, ἢ παρὰ μόνου
 Θεοῦ τοῦ παρακαλοῦντος τοὺς ταπεινοὺς τῇ καρδίᾳ, διὰ τῆς τῶν ἀγα-
 θῶν λογισμῶν ἀναλήψεως Ἐκείνη μὲν οὖν ἡ μακαρία· μακαρία γάρ
 10 ἐστίν, ἐπ' ἂν τὴν πίστιν πρὸς Θεὸν ἐκέκτητο ἀσφαλῆ καὶ τὸν βίον διε-
 τέλει σεμνόν, οὗ γνωρίσματα πολλά, ὧν καὶ ἡμεῖς οὐκ ἄμοιροι τετυ-
 χήκαμεν τὸ δὲ τελευταῖον, ὅτι ὡς χρυσὸς ἐν πυρὶ τῇ μακροτέρᾳ καὶ
 δυσοίστῳ νόσῳ δοκιμασθεῖσα ἀπέπτη τῶν ἐνθένδε. Οἶδ' οὖν ἀρκετὸν
 ἡμῖν τοῦτο εἰς παρηγορίαν, ὅτι τηλικαύτην ὁμόζυγον παρέπεμψας
 15 μὲν Θεῶ, ὑπόδειγμα καλλίστης πολιτείας τὸν ἑαυτῆς βίον ἐναφήσα-
 σαν ἡμῖν. Καὶ ἄλλως ὅτι τὰ θεῖα ὧν πεπαιδευμένος αὐτός, οὐ τοσοῦτον
 ὀφείλεις ἐκοταθῆναι ἐπὶ τῷ γεγονότι. Οἶδας γάρ ὅτι εἰς γέννησιν ἐλη-
 λυθότες κατ' εὐδοκίαν Θεοῦ, πάντως τῇ γεννήσει συνεξενυγμένη καὶ ἡ
 ἔξοδος ἡμῖν προσγίγνεται, καὶ οὐδεὶς ἀνθρώπος ἀθάνατος, καὶ οὐδε-
 20 μία συζυγία ἀδιάζευκτος. Ἀναθεωρήσωμεν, εἰ δοκεῖ, τοὺς ἀπὸ Ἀδάμ
 μέχρι σήμερον, καὶ εὐρήσομεν τὴν ὑπάλληλον διαδοχὴν κατιοῦσαν
 ἕως ἂν καὶ συσταίῃ ὁ τῆδε κόσμος. Ποῦ οἱ φύσαντές σε, δέσποτα, καὶ
 οἱ ἐκείνους τέκοντες; καὶ ἀναποδίξων οὐδὲν ἄλλο εὐρήσεις, ἢ ροὴν
 καὶ ἀπορροὴν τὰ ἀνθρώπινα.

25 Τί οὖν ἐστὶ νῦν τὸ ζητούμενον; Ὅπως εἰς ἡμᾶς αὐτοὺς γενοίμεθα,
 καὶ τὰ μὲν εἰκότα ἐπιτάφια ἐπιτελέσωμεν τῇ ἀεμινήστῳ ὑπὲρ ἧς καὶ
 ἡμεῖς οἱ ταπεινοὶ οὐκ ἐλάχιστα ηὐξάμεθα, εἰ καὶ οὐκ ἠκούσθημεν ὡς
 ἁμαρτωλοί, τὸ ἐπιμεῖναι αὐτὴν ἐν τῷδε, τῶν παιδῶν εὖ διαθώμεθα, καὶ
 τὰ ἡμέτερα ἐξόδια προεντρεπίσωμεν, ἐμβιοτεύοντες τῷ βίῳ θεοπρε-
 30 πῶς, ἵνα μεταστάντες τῶν ἐνθένδε, ὀπηνίκα ἐπιτρέπει ἢ πρόνοια, εὐ-
 ρήσωμεν ἐκεῖσε τὴν καλὴν ὁμόζυγον ἐν ἀπείροις αἰῶσι χαίρουσαν σὺν
 ἡμῖν αὐτοῖς ἐπὶ μεθέξει τῶν ἀπορροῦντων ἀγαθῶν. Ταῦτα, εἰ καὶ ἐλάχι-
 στα πρὸς παρηγορίαν, ὅμως ὅτι ἐπιδεικτικὰ τῆς ἀγάπης σου, ἥτις καὶ
 χαρισθεῖη ἡμῖν εὐθυμος καὶ εὐπαρηγόρητος ἐπὶ τῆς ἐπὶ πάντα εἰς
 35 Θεὸν ἀναθέσεως ὑμῶν.

ἐκεῖνο καὶ ὅσα ἄλλα, γιὰ νὰ τὰ πῶ μὲ συντομία, τὰ διευθετοῦσε καὶ τὰ συμφιλίωνε, καὶ ρύθμιζε καὶ φρόντιζε γιὰ ὅλα στὸ σπίτι, καὶ γιὰ τὰ σχετικὰ μὲ τοὺς ἄλλους οἰκείους καὶ φιλοξενουμένους; "Ὅλα ἔφυγαν καὶ χάθηκαν, καὶ γίναμε σὰν νὰ βρισκόμαστε σὲ ἔρημιά, ἀφοῦ στερηθήκαμε ὅλα τὰ ἀγαθὰ πού εἴχαμε. Τέτοιο καὶ τόσο μεγάλο εἶναι αὐτὸ πού ἔπαθε ἡ τίμα ψυχῆ σου, δέσποτα, καὶ καμμιά παρηγοριά ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους δὲν εἶναι ἱκανὴ νὰ ἀπαλύνει τὴν καρδιά σου πού φλογίζεται, παρὰ μόνο ἀπὸ τὸν Θεό, ὁ ὁποῖος παρηγορεῖ τοὺς ταπεινοὺς στὴν καρδιά, μὲ τὴν ἀνάκτηση τῶν ἀγαθῶν λογισμῶν. Γιατὶ ἐκείνη ἡ μακάρια εἶναι μακάρια, ἀφοῦ εἶχε σταθερὴ τὴν πίστη στὸν Θεό, καὶ ἦταν σεμνὴ στὴ ζωὴ, τῆς ὁποίας τὰ γνωρίσματα εἶναι πολλά, τὰ ὁποῖα καὶ ἐμεῖς εἴχαμε τὴν τύχη νὰ γνωρίσουμε. Καὶ τὸ τελευταῖο, ὅτι ἔφυγε ἀπὸ ἐδῶ ἀφοῦ δοκιμάστηκε σὰν χρυσάφι στὴ φωτιά τῆς μακρᾶς καὶ ἀνυπόφορης νόσου. Εἶναι ἀρκετὸ λοιπὸν αὐτὸ γιὰ τὴν παρηγοριά μας, τὸ ὅτι παρέπεμψες τόσο σπουδαία σύζυγο στὸν Θεό, ἡ ὁποία ἄφησε σὲ μᾶς τὴ ζωὴ τῆς ὑπόδειγμα ἀριστης πολιτείας. Καὶ ἐπίσης, ἐπειδὴ καὶ ὁ ἴδιος εἶσαι γνώστης τῶν θείων πραγμάτων, πρέπει νὰ μὴ συνταράσσεσαι τόσο πολὺ ἀπὸ τὸ γεγονός. Γιατὶ γνωρίζεις ὅτι, ἀφοῦ ἤρθαμε σὲ γέννηση μὲ τὴ θέληση τοῦ Θεοῦ, ὅπωςδήποτε μὲ τὴ γέννηση εἶναι συνδεδεμένη καὶ ἡ ἔξοδός μας, καὶ κανένας ἀνθρώπος δὲν εἶναι ἀθάνατος, καὶ κανένας γάμος δὲν εἶναι ἀδιάζευκτος." Ἀς ἐξετάσουμε, ἂν σοῦ φαίνεται καλὸ, αὐτοὺς πού ἔζησαν ἀπὸ τὸν Ἀδὰμ μέχρι σήμερα, καὶ θὰ βροῦμε τὴν συνεχῆ ἀλληλοδιαδοχὴ συμβαίνει ὅσο θὰ ὑπάρχει αὐτὸς ὁ κόσμος. Ποῦ εἶναι οἱ γονεῖς σου, δέσποτα, καὶ ἐκεῖνοι πού γέννησαν αὐτούς, καὶ πηγαίνοντας πρὸς τὰ πίσω δὲν θὰ βρεῖς τίποτε ἄλλο, παρὰ ροῆ καὶ ἀπορροῆ στὰ ἀνθρώπινα.

Ποιὸ λοιπὸν εἶναι τώρα τὸ ζητούμενο; Τὸ νὰ συνέλθουμε καὶ νὰ ἐπιτελέσουμε τὰ προβλεπόμενα ἐπιτάφια στὴν ἀείμνηστη, γιὰ τὴν ὁποία καὶ ἐγὼ ὁ ταπεινὸς κάνω ὄχι λίγες προσευχές, ἂν καὶ δὲν ἀκούστηκα, ὡς ἁμαρτωλός, γιὰ νὰ μείνει αὕτῃ ἐδῶ. Νὰ τακτοποιήσουμε τὰ παιδιά καλά, καὶ νὰ προετοιμάσουμε καὶ τὰ δικά μας ἐξόδια, διανύοντας τὴ ζωὴ ὅπως θέλει ὁ Θεός, ὥστε μεταναστεύοντας ἀπὸ ἐδῶ, ὅταν μᾶς ἐπιτρέψει ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ, νὰ βροῦμε ἐκεῖ τὴν καλὴ σύζυγο νὰ εἶναι χαρούμενη στοὺς ἀπειρους αἰῶνες, ἀπολαμβάνοντας μαζί μὲ μᾶς τὰ ἀπερίγραπτα ἀγαθὰ. Αὐτά, ἂν καὶ εἶναι ἐλάχιστα γιὰ παρηγοριά, ὅμως εἶναι ἐνδεικτικὰ τῆς ἀγάπης σου, ἡ ὁποία εἶθε νὰ μᾶς χαριστεῖ γεμάτη ἀπὸ εὐθυμία καὶ καλὴ παρηγοριά μὲ τὴν ἀφιέρωσή σας γιὰ ὅλα στὸν Θεό.

ΡΠΖ' (187) – Λέοντι Σακελλαρίῳ.

Καὶ σιωπᾶν οὐκ ἐπιτρεπόμεθα τῶν εὐεργεσιῶν τῆς μεγίστης καὶ ἐπιποθήτου σου ὑπεροχῆς ἀπολαύοντες, καὶ ἀπαντᾶν κατ' ἀξίαν οὐκ εὐποροῦμεν, λόγου ἀποροῦντες προσήκοντος. Εἰ δὲ ὅτι ἡ θεοφιλῆς 5 σου ψυχὴ μὴ οὕτως οἶεται, οὐ θαυμαστόν. «Ἡ ἀγάπη», γὰρ φησί, «τὸ κακὸν οὐ λογίζεται»· ἐπεὶ καὶ ἔκπαλαι τὸ αὐτὸ εἶωθε φιλικῶς ὑπολαμβάνειν καὶ σεμνύνειν ἡμᾶς δωρεὰν τοὺς ἀλητίμους, καί, ὡς φασιν, οὐδὲ συγκρίνειν ἔχεις πρὸς ἀλλήλους καθ' ὑπεροχὴν. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν, ὡς εἴρηται, τῆς ἱεραῆς στοργῆς τὰ συμβόλαια. Αὐτὸς δέ, ὧ^ς παντε- 10 παίετε, ἔοικας ἀκρόπολις τις ἐνιδρῦσθαι ἐν τῇ βασιλίδι τῶν πόλεων, ἢ τάληθές οἰκειότερον εἰπεῖν, λιμὴν πολυχώρητος, θλιβομένων ἀνάπαυλα, διψῶντων λόγου ἔμμελου^ς ἱκανὸν παραμύθιον, καθεκάστην, ὡς εἰπεῖν, εἰσδεχόμενος καὶ ἰώμενος, θεραπεύων τε καὶ ἀφοσιούμενος τούτους κάκεινους, μείζους καὶ ἐλάτιους, ἱερεῖς καὶ ἀρχιερεῖς, ἐντε- 15 λει^ς καὶ ὑφεμένους. Ὡς μεγαλοπρεπές σου τὸ θεῖον ἀξίωμα καὶ τὸ θεοφιλές πρακτῆριον! Προσῆκει σοι καὶ τὰ τοῦ ἀοιδίμου Ἰὼβ τὰ ἐπιφθέγματα· «Πατὴρ ἐγενόμην ὀρφανῶν, πούς δὲ χωλῶν, παντὶ δὲ ἀνθρώπῳ ἀνέωκταί μου ἡ θύρα», καὶ ὅσα τούτοις συνεπόμενα. Σὺ τὸ λείψανον τῆς εὐσεβείας, αὐτὸς κειμήλιον τῆς Ὁρθοδοξίας, καὶ τὰ 20 πολλὰ παρατρέχει ὁ λόγος, ἵνα μὴ δόξη πρὸς χάριν λέγειν καὶ κολακείαν τὰ εἰς πρόσωπον ἀκουτιζόμενα. Ὅμως, μίαν φωνὴν προσθείς, ἀποπαύσειε τοῦ λέγειν μία παραμυθία πατρί, μονογενῆς τε καὶ φιλοπάτωρ υἱός, καὶ τῇ βασιλίδι πόλει ἢ σὴ μεγαλοφυῆς καὶ περιδότης ἀρισταρχία.

25 **ΡΠΗ' (188) – Τῇ σπαθαρίᾳ τοῦ Φλαβιανοῦ.**

*Ἐφθασεν ἡ ἀπενκτὴ ἀγγελία τοῦ περὶ τοῦ ἀεμινήστου υἱοῦ σου πάθους μέχρι καὶ τῆς ἡμῶν ταπεινώσεως, ἐν ἧ, ὥσπερ οἱ τὰς ἀκοὰς βροντηδὸν καταπλαγέντες πεπτήχασιν ὄλως, οὕτως ἡμῖν ὁ λόγος ἐξαπορεῖσθαι πεποίηκε, καὶ μηδὲ ἔχειν τι φθέγξασθαι ἄξιον τῆς ὀδύ- 30 νης. Ὡ τί γέγονεν ἐξάπινα! πῶς ᾤχετο ἀνὴρ θαυμαστός, αὐτὸ τῆς ἡλικίας ἄγων τὸ διώσιμον, ὡς μεγαλοήλιξ, ὡς ὠραῖος τὴν ὄψιν, ὡς εὐγε-

74. Α' Κορ. 13, 5.

75. Ἰὼβ 29, 15.

187. Στόν σακελλάριο Λέοντα.

Καί νά σωπήσω δέν μουῦ ἐπιτρέπεται, ἀφοῦ ἀπολαμβάνω τίς εὐεργεσίες τῆς πολὺ μεγάλης καὶ πολυπόθητης ὑπεροχῆς σου, ἀλλὰ καὶ νά ἀπαντήσω ὅπως τῆς ἀξίζει δέν μπορῶ, ἐπειδὴ δέν διαθέτω τὸν λόγο πού ταιριάζει. Ἄν ἡ θεοφιλῆς ψυχὴ σου δέν νομίζει ἔτσι, δέν εἶναι παράδοξο· γιατί λέγει, «ἡ ἀγάπη δέν ὑπολογίζει τὸ κακό»⁷⁴, ἀφοῦ καὶ ἀπὸ πολὺ παλιὰ τὸ ἴδιο συνηθίζει νά μᾶς προστατεύει καὶ νά μᾶς ἐπαινεῖ ἀφιλοκερδῶς ἑμᾶς τοὺς περιπλανώμενους, καί, ὅπως λένε, οὔτε μπορεῖς νά μᾶς συγκρίνεις μεταξύ μας ὡς πρὸς τὴν ὑπεροχή. Ἀλλὰ αὐτὰ βέβαια, ὅπως εἰπώθηκε, εἶναι τὰ συμβόλαια τῆς ἱερῆς στοργῆς σου. Σὺ ὅμως, ἐπαινετὲ σὲ ὅλα, μοιάζεις σὰν μιὰ ἀκρόπολη τοποθετημένη στὴ βασιλίσα τῶν πόλεων, ἢ, γιὰ νά πῶ τὴν ἀλήθεια πιὸ ταιριαστὰ, μοιάζεις μὲ λιμάνι εὐρύχωρο, ὄντας ἀνάπαυση αὐτῶν πού θλίβονται, ἱκανοποιητικὴ παρηγοριὰ ἐκείνων πού διψοῦν λόγο ἀνακουφιστικό, δεχόμενος, ὅπως θὰ λέγαμε, καὶ θεραπεύοντας καὶ ἀφοσιωνόμενος σ' αὐτοὺς καὶ σ' ἐκείνους, ἀνώτερους καὶ κατώτερους, ἱερεῖς καὶ ἀρχιερεῖς, τέλειους σὲ ὅλα καὶ κατώτερους. Πόσο μεγαλοπρεπὲς τὸ θεῖο ἀξίωμά σου καὶ οἱ θεοφιλεῖς πράξεις σου! Σοῦ ταιριάζουν καὶ τὰ λόγια τοῦ ἀείμνηστου Ἰώβ· «Ἔγινε πατέρας τῶν ὄρφανῶν καὶ πόδι τῶν χωλῶν, καὶ ἡ πόρτα μου ἦταν ἀνοιχτὴ σὲ κάθε ἄνθρωπο»⁷⁵, καὶ ὅλα ὅσα ἀκολουθοῦν στὴ συνέχεια. Σὺ εἶσαι τὸ ἀπομεινάρι τῆς εὐσέβειας, σὺ τὸ κειμήλιο τῆς Ὁρθοδοξίας, καὶ ὁ λόγος προσπερνᾷ τὰ περισσότερα, γιὰ νά μὴ νομισθεῖ ὅτι μιλάω χαριστικά καὶ λέγω κολακευτικά, αὐτὰ πού ἀκούονται κατὰ πρόσωπο. Ὁμως, ἀφοῦ προσθέσω ἀκόμα μία λέξη, θὰ σταματήσω νά μιλῶ. Παρηγοριὰ στόν πατέρα εἶναι υἱὸς μονογενῆς καὶ φιλοπάτορας, καὶ στὴν βασιλεύουσα πόλη εἶναι ἡ μεγαλοφυῆς καὶ περιδόγητη ἀριστη ἐξουσία σου.

188. Στὴ σπαθαρία τοῦ Φλαβιανοῦ.

Ἐφτασε ἡ ἀγγελία, πού δέν εὔχεται κανεὶς, γιὰ τὸν θάνατο τοῦ ἀείμνηστου υἱοῦ σου καὶ στὴν ταπεινότητά μου, καὶ ὅπως ἐκείνοι πού δέχονται πλήγμαι στὰ αὐτιά ἀπὸ βροντὴ ζαρώνουν ἀπὸ τὸ φόβο τελείως, ἔτσι καὶ ἐμένα ὁ λόγος μὲ ἔκανε νά βρῖσκομαι σὲ πλήρη ἀμηχανία καὶ νά μὴ μπορῶ νά πῶ κάτι ἄξιο τοῦ πόνου. Πῶ πῶ, τί ἔγινε ξαφνικά! Πῶς ἔφυγε ἄνδρας θαυμαστός, βρισκόμενος στὴν ἡλικία πού ἄξιζε νά ζῆσει! Πόσο ἀλήθεια μεγάλο ἀνάστημα, πόσο ὠραῖος στὸ πρόσωπο, πόσο εὐγενῆς

νῆς τὸ αἶμα, ὡς εὐκλεῆς τὸ κῦδος, ὡς μόνος ἐγκαταλελειμμένος παρα-
 μύθιον μητρὶ αἰσία, οἰκία πατρῶα ἔρεισμα, γένει ἐγκαλλώπισμα, προσ-
 θεῖην δ' ἂν καὶ βασιλείοις αὐλαῖς ξένον ὄραμα; Οὗτος ἐν ἄλλοδαπῇ τὰ
 βασιλέως διοικούμενος ἀπέστη, καταλιπὼν μὲν τὴν περιβόητον μητέ-
 5 ρα, συναπολιπὼν δὲ καὶ τὴν περιδοξὸν ὁμόζυγα, σὺν εὐγενέσι νεογό-
 νοις καὶ λαμπρὰν ἐστίαν, τὸ πολυθρύλλητον αἶμα, τὸ πολυούσιον
 κτῆμα, τοὺς δεξιούς ὑπηρέτας, τοὺς φιλοδεσπότες παραστάτας,
 ταῦτα κάκεινα, ὁμοῦ τὰ πάντα, ὡς ἂν μὴ κατακερματίζοιεν ἐν ἕκαστον
 ὁ λόγος· εἶτα ἐπανελθὼν ἐκ τῆς ξένης οἴκαδε, φόρτος ἔλεινός, σκυ-
 10 θρωπὸν ἀπάντημα καὶ βασιλίδι πόλει, καὶ ἀξιαγάστω ἐστία. ὦ τῆς
 ὑπερβαλλούσης συμφορᾶς! Στενάξειε δ' ἂν καὶ αὐτὰ τὰ τεῖχη τῆς
 πόλεως, μὴ ὅτι ἄρχοντες καὶ ὁμήλικες, στενάξειεν δ' ἂν καὶ αὐτοὶ οἱ
 αὐτοκράτορες, ἀποβεβληκότες ἔρνος πολι-θαύμαστον. Δακρύσειε
 τάχα καὶ ὁ ἐπιπόλιος ὄμιλος, ἐπιστυγνάσει δὲ εἰκότως καὶ πᾶν τὸ γέ-
 15 νος. Εἰ δὲ ταῦτα οὕτως, τίς τὸ ἐπὶ σοὶ πάθος ἐκτραγωδήσειεν, ὃ δέ-
 σποινα; τίς δὲ τὸ τῆς ὁμοζύγου, τίς δὲ τὸ τῆς ἀδελφῆς, τίς δὲ τὸ τῶν οἰ-
 κητῶν; Οὐδ' ἂν τῶν ποταμῶν τὰ ρεύματα εἰς δάκρυον μεταποιούμενα
 ἐξαρκέσειεν ὑμῖν ὑπηρετεῖσθαι τῷ θρήνω. Τί δὲ ὁ ἀήρ; Οὐκ ἠλλοίωται
 τοῖς ὀφθαλμοῖς ὑμῶν ἄρα; Καὶ ὁ ἥλιος οὐκ ἀνατεταλκώς, τὸν τῆς ἐστί-
 20 ας ἥλιον ἀπολωλεκώς; Τοσαῦτα καὶ ὅσα τούτοις ἐφάμιλλα ὑποβάλλει
 τὸ πάθος ἀποδύρασθαι.

Ἄλλ' ἐπειδὴ πρὸς γυναιῖκα ὑμῖν ὁ λόγος πάλαι τὰ θεῖα πεπαιδευ-
 μένην, καὶ ὄλην ὑπόθεσιν ἀρετῆς τὸν ἑαυτῆς βίον ὑποδεικνύουσαν, ὡς
 μαρτυρεῖ σχεδὸν πᾶσα ἀκοή καὶ ὄψις, οὐ πολλῆς χρεία ὑπομνήσεως,
 25 οἴκοθεν ἔχουσαν τὰ φάρμακα τῆς παραμυθίας. Πολλὰ ἱερὰς βίβλους
 ἐπὶ χεῖρας εἴληφας, πολλὰ πατρικὰ ἀναγνώσματα διεξελέλυθας. Νύ-
 κτωρ τε καὶ μεθ' ἡμέραν σχολάζουσα ταῖς προσευχαῖς, ταῖς δεήσεσιν
 ἐπιμένουσα ταῖς παννύχοις, εἴτ' οὖν νυκτεριναῖς καὶ ἡμεριναῖς ψαλμω-
 δίαις τε καὶ ὑμνωδίαις. Ἀφ' ὧν καὶ τὸ ἐγκρατές, καὶ τὸ ὑπωπιαστικὸν
 30 τοῦ σώματος, τὸ πρὸς τοὺς ἐνδεεῖς ἐπιδοτικόν, ἱερεῖς τε καὶ μοναστὰς
 θεραπευτικόν, τὸ ἐπὶ πολλοῖς οὖν ἄλλοις εὐσεβείας τρόποις ὑμνούμε-
 νόν τε καὶ ἀδόμενον. Οἴκοθεν τοιγαροῦν καὶ παρ' ἑαυτῆς ἰκανῶς ἔχεις
 ἐπαῖσαι τῇ ψυχῇ τὰ εἰκότα. Οὐ μὴν, ἀλλὰ καὶ τῇ νύμφῃ καὶ τῇ θυγατρὶ,

στό αίμα, πόσο δοξασμένος στή φήμη, και πού εἶχε ἀπομείνει μοναδική παρηγοριά στή δίκαιη μητέρα, στήριγμα στό πατρικό σπίτι, κόσμημα τοῦ γένους, θά μπορούσα μάλιστα νά προσθέσω, και στή βασιλική αὐλή ἀσυνήθιστο θέαμα. Αὐτός ἔφυγε ἐνῶ βρισκόταν σέ ξένη χώρα ἐκτελώντας ἐντολή τοῦ βασιλιᾶ, ἐγκαταλείποντας τήν περιβόητη μητέρα του, και μαζί της ἀφήνοντας και τή δοξασμένη σύζυγὸ του, μέ τὰ εὐγενῆ νεογέννητα, και τήν λαμπρὴ οἰκογένεια, τὸ πολυθρύλλητο αίμα, τὸ πλούσιο κτῆμα, τοὺς ἱκανοὺς ὑπηρέτες, τοὺς παραστάτες ποὺ ἀγαποῦν τὸν δεσπότη, αὐτὰ και ἐκεῖνα, συγχρόνως ὅλα, για νὰ μὴ κατακερματίζει τὸ καθένα χωριστὰ ὁ λόγος. Ἐπειτα, ὅταν ἐπέστρεψε ἀπὸ τήν ξένη χώρα, ἦταν φορτίο ἀξιολύπητο, σκυθρωπὴ συνάντηση και στή βασιλεύουσα πόλη, και στήν ἀξιαγάπητη οἰκογένεια. Πόσο ὑπερβολικὰ μεγάλη συμφορὰ! Θὰ στέναξαν ἀκόμα και αὐτὰ τὰ τείχη τῆς πόλεως, πόσο μᾶλλον οἱ ἄρχοντες και οἱ συνομήλικοι του, θὰ στέναξαν ἀκόμα και οἱ ἴδιοι οἱ αὐτοκράτορες ἔχοντας χάσει βλαστάρι πολυθαύμαστο. Θὰ μπορούσε νὰ δακρῦσει ἀκόμα και ὁ ὄμιλος τῶν ἡλικιωμένων και ὅλο τὸ γένος. Και ἐὰν αὐτὰ ἔτσι ἔχουν, ποιὸς θὰ ἐκτραγωδήσει τὸ πάθος ποὺ σέ βρῆκε, δέσποινα; Και ποιὸς τὸ πάθος τῆς συζύγου, ποιὸς τῆς ἀδελφῆς, και ποιὸς τῶν ὑπηρετῶν. Οὔτε και ἂν ἀκόμα τὰ ρεύματα τῶν ποταμῶν μεταβάλλονταν σέ δάκρυα, θὰ ἦταν ἀρκετὰ νὰ ἐξυπηρετήσουν τὸν θρηῆνο. Ἄλλὰ και ὁ ἀέρας τί; Δὲν ἀλλοιώθηκε ἄραγε στὰ μάτια σας; Και ὁ ἥλιος δὲν ἀνέτειλε, ἔχοντας χάσει τὸν ἥλιο τῆς οἰκογενείας; Τόσα και ὅσα ἄλλα ἐφάμιλλα πρὸς αὐτὰ ὑποβάλλει τὸ πάθος νὰ θρηνολογήσουμε.

Ἐπειδὴ ὅμως ὁ λόγος ἀπευθύνεται σέ γυναίκα, ἡ ὁποία ἀπὸ παλιὰ ἔχει διδαχθεῖ τὰ θεῖα, και προβάλλει ὀλόκληρη τὴ ζωὴ της ἀφορμὴ ἀρετῆς, ὅπως μαρτυρεῖ σχεδὸν κάθε ἀκοή και μάτι, δὲν χρειάζεται πολλὴ ὑπενθύμιση, ἀφοῦ ἀπὸ μόνη της ἔχει τὰ φάρμακα τῆς παρηγοριᾶς. Στὰ χέρια σου πῆρες πολλὰ ἱερὰ βιβλία. Διάβασες πολλὰ πατερικὰ ἀναγνώσματα. Νύχτα και μέρα ἀφοσιώνεσαι στίς προσευχὲς και στίς δεήσεις, ἐπιμένοντας στίς παννυχίδες, δηλαδή στίς ἡμερήσιες και νυχτερινὲς ψαλμωδίες και ὑμνωδίες, ἀπὸ τίς ὁποῖες προέρχεται και ἡ ἐγκράτεια και ὁ βασανισμὸς τοῦ σώματος, οἱ προσφορὲς στοὺς φτωχοὺς, ἡ ὑπηρεσία στοὺς ἱερεῖς και στοὺς μοναχοὺς, και ὅλα ὅσα μέ πολλοὺς ἄλλους εὐσεβεῖς τρόπους ὑμνοῦνται και φημολογοῦνται. Ἐπομένως ἀπὸ μόνη σου μπορεῖς νὰ ἀπευθύνεις στήν ψυχὴ σου τὰ ἀνακουφιστικὰ μελωδήματα ποὺ πρέπει. Και ὄχι μόνο, ἀλλὰ και στή νύφη και στή θυγατέρα, και σέ

καὶ πάση τῇ Ἀβραμιαία ἐστία, ὡς κοινὸς διδάσκαλος, ὡς ἀρετῆς ὑπόδειγμα, ὡς ἔκπαλαι τὰ θεῖα λόγια θησαυρίσασα, καὶ ἐν καιρῷ τὸ σιτομέτριον ἐκάστῳ διανέμειν ἔχουσα Ἀναμνήσθητι, ᾧ γενναία καὶ θαυμαστή ἐν γυναιξίν, ὡς οὐδὲν ξένον καὶ τῶν παρ' ἐλπίδα τὸ συμβεβηκός.
 5 Ἀναθεώρησον τοὺς ἀπὸ Ἀδὰμ μέχρι τῆς σήμερον, καὶ χώρησον εἰς τὰ τοῦ Θεοῦ θαθεὰ κρῖματα, καὶ ἴδε, «ὅτι ἄνθρωπος ᾧσεὶ χόρτος, αἱ ἡμέραι αὐτοῦ ὡσεὶ σκιαὶ παράγουσιν». Ἐπεὶ οὖν ὁ προπάτωρ θνητὸς διὰ ἁμαρτίαν, θνητὸς καὶ ὁ γόνος ἀλληλούχως ἰὼν μέχρι τοῦ δεῦρο. Ἀλλ' ὅμως ὅτι ἀφ' οὗ Χριστός, οὐκέτι θάνατος, ὁ θάνατος, ἀλλ' ἀρχὴ παλιγ-
 10 γενεσίας ἀθανάτου. Εὐσεβῆ παῖδα καὶ ὀρθόδοξον, φιλομόναχόν τε καὶ φιλάγαθον, καὶ γεγέννηκας καὶ προὔπεμψας. Ἔστω σοι παραμυθία αὐτάρκης καὶ εὐχαριστίας ὑπόθεσις. Καὶ παρακαλοῦμέν σε τὴν θεοπαράκλητον καὶ πανσύνετον γενοῦ, ὡς ἐν πᾶσι τοῖς ἄλλοις, κἀνταῦθα μεγαλοψυχίας ὑπόδειγμα, καλὸν ἐντάφιον καὶ τῷ παγκάλῳ νιῷ ὡς καὶ
 15 ψυχικῶς ἡμερομένη τὰ αὐτῷ ἐπιβάλλοντα, ἀπόμοιραν Θεῷ εἰσοίσουσα. Τάχα γὰρ διὰ τοῦτο Θεός σε ἐταμιεύσατο τῶν προλαβόντων ὑστάτην, ἵνα, πάντα θεοπρεπῶς διαθεμένη, εὐκταίως συναπάσης τῶν ἐνθένδε, καὶ κληρονομίης σὺν αὐτοῖς ζωὴν αἰώνιον.

Ταῦτα καὶ ὁ ἀδελφὸς ἡμῶν ὁ θεοφιλέστατος ἀρχιεπίσκοπος συμ-
 20 φθεγγόμενός ἐστι, πολυτιμωτάτη κυρία μου.

ΡΠΘ' (189) – Παντολέοντι λογοθέτη.

Ἴσμεν καὶ τὸ εὐπαρησίαστον νεμεσητὸν ὑπάρχειν, συνεπιστάμεθα καὶ τὸν καιρὸν συστολὴν ἡμῖν ἐπιτρέπειν· ἀλλ' ὅμως τὸ ὑπερβάλλον τῆς ἀμυθῆτου σου περὶ ἡμᾶς τοὺς ταπεινοὺς εὐδιάθετον ἠνάγκασεν
 25 ἡμᾶς τολμηρότερον χρήσασθαι καὶ τῷδε τῷ γραμματίῳ. Τολμηρὸν γὰρ ἐστὶν ὡς ἀληθῶς οὐ μόνον τὰ καθ' ἑαυτοὺς ἀναφέρειν, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ ἑτέρων δεδεῆσθαι· ὅμως, ὡς εἴρηται, τὸ πολὺ σου εὐμενὲς καὶ διπλοῦν εὐσεβὲς παρεθάρρυνεν ἡμᾶς τολμηῆσαι. Τί οὖν τὸ λεγόμενον; Περὶ Θεοδότου τοῦ πρωτοσπαθαρίου, ὃς ὅπως ἐστὶν ἐναγώνιος, αἰτία
 30 τοῦ συναπάραντος αὐτῷ οἰκονόμου τῆς Ἐκκλησίας ἐν τῇ Δύσει, διαγιγνώσκει πάντως ἢ ἀνυπέροβλητός σου ὑπεροχῆ. Τίς οὖν ἄλλος ἂν

όλόκληρη τὴν ἀβραμαία οἰκογένεια, ὡς κοινὸς δάσκαλος, ὡς ὑπόδειγμα ἀρετῆς, ὡς ἐκείνη πού ἀπὸ πολὺ παλιὰ ἀποταμίευσε τὰ θεῖα λόγια, καὶ μπορεῖς στὸν κατάλληλο καιρὸ νὰ διανεῖμεις στὸν καθένα τὴν κανονισμένη μερίδα τροφῆς⁷⁶. Θυμίσου, γενναία καὶ ἀξιοθαύμαστη μεταξὺ τῶν γυναικῶν, ὅτι τίποτε ἀπὸ αὐτὰ πού συμβαίνουν δὲν εἶναι παράδοξο καὶ ἀνέλπιστο. Ἐξέτασε ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τὸν Ἀδὰμ μέχρι σήμερα, εἰσχώρησε στὶς βαθιεῖς ἀποφάσεις τοῦ Θεοῦ καὶ πρόσεξε, «ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι σὰν τὸ χορτάρι· οἱ ἡμέρες του περνοῦν σὰν σκιές»^{76α}. Ἀφοῦ λοιπὸν ὁ προπάτορας ἦταν θνητὸς ἕξαιτίας τῆς ἁμαρτίας, εἶναι θνητὸς καὶ ὁ ἀπόγονός του, φτάνοντας ὁ θάνατος μὲ τὴν ἀλληλοδιαδοχὴ μέχρι σήμερα. Ὅμως μετὰ τὴν ἔλευση τοῦ Χριστοῦ ὁ θάνατος δὲν εἶναι θάνατος, ἀλλὰ ἀρχὴ ἀθάνατης ἀναγέννησης. Γέννησες καὶ προέπεμψες υἱὸ εὐσεβῆ καὶ ὀρθόδοξο, φίλο τοῦ μοναχισμοῦ καὶ φιλάγαθο. Ἄς σοῦ εἶναι εὐτὸ παρηγοριὰ ἐπαρκῆς καὶ ἀφορμὴ εὐχαριστίας. Καὶ παρακαλοῦμε ἐσένα τὴν θεοπαράκλητη καὶ πολὺ συνετὴ, γίνε, ὅπως σὲ ὅλες τὶς ἄλλες περιπτώσεις, καὶ ἐδῶ παράδειγμα μεγαλοψυχίας, καλὸ ἐντάφιο καὶ στὸν πάγκαλο υἱό σου, ἐπειδὴ καὶ ψυχικὰ ἐπιθυμεῖς πάρα πολὺ ὅσα ἐπιβάλλονται γι' αὐτὸν νὰ προσφέρεις ὡς μερίδιο στὸν Θεό. Ἴσως μάλιστα γι' αὐτὸ ὁ Θεὸς σὲ φύλαξε τελευταίαν ἀπὸ ὅσους προσηγήθηκαν, ὥστε, ἀφοῦ τακτοποιήσεις ὅλα, ὅπως θέλει ὁ Θεός, νὰ φύγεις καὶ σὺ ἀπὸ ἐδῶ κατ' εὐχὴν, καὶ νὰ κληρονομήσεις μαζί μὲ αὐτοὺς ζωὴ αἰώνια.

Αὐτὰ καὶ ὁ ἀδελφός μου ὁ θεοφιλέστατος ἀρχιεπίσκοπος λέγει μαζί μὲ μένα, πολυτιμώτατη κυρία μου.

189. Στὸν λογοθέτη Παντολέοντα.

Γνωρίζω ὅτι καὶ ἡ ἐλευθεροστομία προκαλεῖ ὀργή, καὶ ξέρω πολὺ καλὰ ὅτι καὶ ἡ περίστασις μου ἐπιβάλλει κάποιον περιορισμό. Ἄλλ' ὅμως ἡ ὑπερβολὴ τῆς ἀπερίγραπτης γιὰ μένα τὸν ταπεινὸ συμπάθειάς σου, μὲ ἀνάγκασε νὰ εἶμαι τολμηρότερος καὶ σ' αὐτὸ τὸ γράμμα. Γιατὶ εἶναι πραγματικὰ τολμηρὸ ὄχι μόνο νὰ ἀνεφέρω τὰ δικά μου, ἀλλὰ καὶ τὸ νὰ παρακαλῶ γιὰ τοὺς ἄλλους. Ὅμως, ὅπως εἶπα, ἡ μεγάλη σου συμπάθεια καὶ ἡ διπλὴ σου εὐσέβεια μοῦ ἔδωσαν τὸ θάρρος νὰ τὸ τολμήσω. Ποιὸ λοιπὸν εἶναι αὐτὸ γιὰ τὸ ὁποῖο κάνω λόγο; Εἶναι ὁ πρωτοσπαθάριος Θεόδοτος, ὁ ὁποῖος εἶναι γεμᾶτος ἀγωνία ἕξαιτίας τοῦ οἰκονόμου τῆς Ἐκκλησίας, πού ἀπέπλευσε μαζί του στὴ Δύση, καὶ τὸ γνωρίζει ὅπως δὴποτε καλὰ ἢ ἀξεπέραστη ὑπεροχὴ σου. Ποιὸς λοιπὸν ἄλλος θὰ μπο-

ἐξευρεθείη ἀρρωγὸς ἐπὶ τῇ ἀντιλήψει τοῦ ἀνδρός, τίς δ' ἂν ἐχεφρονέ-
 στερος τῆς σῆς μεγαλονοίας συνιδεῖν τὸ δέον; τίς δὲ καὶ ὁ ἐπὶ τοῦ κρά-
 τους τὸ ὑπόγυον ἔχων πλεον τῆς σῆς γνησιευτικῆς παραστάσεως; Δὸς
 δς εἴληφας παρὰ Θεοῦ ἔλεος, δέσποτα παμπόθητε, τῷ δεομένῳ.
 5 Προκυλινδούμεθ' σου τοῖς τιμίσι ἔχνεσι· βουλή σου ὡς βουλή ἀγγέ-
 λου· φωνή σου ὡς βοῆς ἀστράπτουσα τῇ τε λαμπρότητι τῆς παρη-
 σίας καὶ τῇ τῆς ἀγάπης ἀγλαΐᾳ, ἧς εἰ ἀξιωθείη μέτοχος γενέσθαι ὁ ἰκέ-
 τῆς σου, πάντως ἂν ἔξω που γένηται τῶν κατηγορητικῶν βελῶν τοῦ
 ἀντικειμένου αὐτῷ, ὡς οἶδας ὁ ὑψηλόνους, κατὰ διαφόρους τρόπους.
 10 Ἡμεῖς τε οἱ ταπεινοὶ προσοίσομέν σοι πολλὰς τὰς εὐχαριστίας τε καὶ
 προσευχὰς ὑπὲρ ὑγείας ἀμφοτέρων ὑμῶν, τῆς καλῆς ὄντως καὶ ἀξια-
 γάστου συζυγίας. Καὶ τάχα ὑπὲρ τὴν τῶν χρύσεια δῶρα προσφερόν-
 των οὐκ ἀτιμότερα εἶη ἡμῖν ἢ θεοπάροχος δωρεὰ καὶ ἡ ἀπὸ Κυρίου
 χορηγουμένη εὐμένεια, εἰς σωτηρίαν ψυχῆς τε ὁμοῦ καὶ σώματος
 15 ὑμῶν τῆς παμποθήτου καὶ πανευφήμου δυάδος.

Ρ4' (190) – Θεοφάνη μονάζοντι.

Εἰ σοὶ φίλον τὸ πρὸς ἡμῶν τῶν εὐτελῶν γράμμα, δέχοιο καὶ αὐθις,
 ὧ τριπόθητε, οὐδὲν μὲν ἔχον εὐπρεπές τε καὶ εὐφραδές, ὡς χάριτι φῆς,
 τὸ δ' οὖν τῆς ἀγάπης σύμβολον καὶ πάνυ ὁμολογουμένως καὶ γε ὅσον
 20 ἢ ἀντίδοσις τῶν γραμμάτων γίνοιτο, τοσοῦτον ἢ τῆς ἀγάπης διάθεσις
 αὐξοίτο, οὐ τί ἂν εἶη σπουδαιότερον; Ἀλλὰ τοῦτο νῦν κείσθω ἐνταῦ-
 θα, πρὸς δὲ τὸ ἐξῆς βαδιστέος ὁ λόγος. Τί τὸ νῦν καινοτομηθὲν ἐν τοῖς
 αὐτόθι, καὶ τίνες οἱ νεόφανεῖς δράκοντες Χαρυβδηδὸν καταπίνοντες
 ψυχὰς μὴ ἐστηριγμένας τῷ λόγῳ τῆς ἀληθείας; Αὐτὸς μὲν οὖν οὐκ
 25 ἐξωνομάτισας, ἡμεῖς δέ, καὶ πρὸ τῆς δηλώσεως τῶν γραμμάτων, κατε-
 στανάξαμεν ὅτι μάλιστα ἐφ' ἀνδρὶ αἰρετικῷ, μᾶλλον δὲ βλασφήμῳ τῷ
 ὄντι εἰς Θεόν, λαχόντι ἐν τοῖς αὐτόθι παρὰ τοῦ κράτους χαρτουλαρεύ-
 ει, ἐκεῖνο εἰπόντες, ὅτι γε τῆς περιδοῆτου Σικελίας ἔφθασεν ὄλεθρος.
 Τόδε τὸ πῆμα οὐκ ἐκ δογματικῆς πείρας τετεχνωμένον, ἄπειρον γὰρ
 30 τὸ ἀνδριαντάριον, ἀλλ' ἐξ ἀσεβοῦς γνώμης πεπληρωμένον, καὶ ἵνα
 τάληθέστερον ρηθείη, πατρόθεν ἐπὶ τὸ ἀσεβεῖν ἡγμένον, καὶ γε σὺν

78. Μυθικὸ τέρας μὲ τὴ μορφή γυναικάς, ποὺ συμβόλιζε τὴν ἀναταραχὴ τῆς θά-
 λαισας καὶ κατ' ἐπέκτασιν τὴ δίνην, τὸν στρόβιλο καὶ τὸν ἄρπαγα.

ροῦσε νὰ βρεθεῖ χρήσιμος στὸ νὰ βοηθήσει τὸν ἄνδρα; Καὶ ποιὸς θὰ μπορούσε νὰ εἶναι πιὸ συνετὸς ἀπὸ τὴ δική σου μεγαλοψυχία, γιὰ νὰ κατανοήσει αὐτὸ πὸ πρέπει νὰ γίνεῖ; Καὶ ποιὸς ἄλλος στὸ κράτος ἔχει περισσότερο ἀπὸ σένα πρόχειρη τὴ δυνατότητα γνήσιας συμπαράστασης; Δεῖξε εὐσπλαγχνία σ' αὐτὸν πὸ ἔχει ἀνάγκη, πολυπόθητε δέσποτα, σὺ πὸ δέχθηκες ἀπὸ τὸν Θεὸ εὐσπλαγχνία. Πέφτω μπροστὰ στὰ τίμα πόδια σου. Ἡ ἀπόφασή σου εἶναι σὰν ἀπόφαση ἀγγέλου. Ἡ φωνή σου, σὰν ἀστραπή πὸ ἀστράφτει μὲ τὴ λάμψη τοῦ θάρρους σου καὶ μὲ τὴν αἴγλη τῆς ἀγάπης, τῆς ὁποίας ἂν ἀξιωθεῖ νὰ γίνεῖ μέτοχος αὐτὸς πὸ σὲ ἰκετεύει, θὰ βρεθεῖ κάπου ἔξω ἀπὸ τὰ κατηγορητικὰ βέλη τοῦ ἐχθροῦ του, ὅπως γνωρίζεις σὺ πὸ ἔχεις τόσο ὑψηλὸ νοῦ, μὲ διάφορους τρόπους. Καὶ ἐγὼ ὁ ταπεινὸς θὰ σοῦ ἐκφράσω πολλές εὐχαριστίες καὶ προσευχὲς γιὰ τὴν ὑγεία καὶ τῶν δύο σας, τοῦ πραγματικὰ ἀξιαγάπητου ζεύγους, καὶ σίγουρα δὲν θὰ εἶναι κατώτερη, ἀπὸ τὴ δωρεὰ ἐκείνων πὸ προσφέρουν δῶρα χρυσᾶ, ἢ δωρεὰ πὸ παρέχεται ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ ἡ εὐνοια πὸ χορηγεῖται ἀπὸ τὸν Κύριο σὲ σᾶς, γιὰ τὴ σωτηρία τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος τῆς πολυπόθητης καὶ πολυφημισμένης δυάδας.

190. Στὸν μοναχὸ Θεοφάνη.

Ἐὰν σοῦ εἶναι ἀγαπητὸ τὸ γράμμα ἀπὸ μένα τὸν ταπεινὸ, δέξου το, πολυπόθητε, ἂν καὶ δὲν ἔχει καμμιά εὐπρέπεια καὶ εὐγλωττία, ὅπως λὲς μὲ χάρη, ὅμως ὁμολογουμένως ἀποτελεῖ ἀπόδειξη τῆς ἀγάπης μου, καὶ φυσικὰ ὅσο γίνεται ἡ ἀνταπόδοση τῶν γραμμάτων, τόσο πιὸ πολὺ αὐξάνει καὶ ἡ διάθεση τῆς ἀγάπης, πράγμα ἀπὸ τὸ ὁποῖο τί θὰ μπορούσε νὰ ὑπάρξει πιὸ σπουδαῖο; Ἄλλ' αὐτὸ τώρα ἄς μείνει ἐδῶ, καὶ ὁ λόγος ἄς βαδίσει παρακάτω. Τί εἶναι αὐτὴ ἡ καινοτομία πὸ συμβαίνει ἐκεῖ, καὶ ποιοὶ εἶναι αὐτοὶ οἱ ἀλλόκοτοι δράκοντες, πὸ σὰν τὴ Χάρυβδη⁷⁸ καταπίνουν τίς ψυχὲς πὸ δὲν εἶναι στηριγμένες στὸν λόγο τῆς ἀλήθειας; Σὺ ὁ ἴδιος βέβαια δὲν τὸν κατονόμασες, ἐγὼ ὅμως καὶ πρὶν μοῦ τὸν φανερώσουν τὰ γράμματα, στέναξα βαθειά, ἐπειδὴ σὲ ἄνδρα αἰρετικόν, καὶ μᾶλλον βλάσφημο πρὸς τὸν Θεό, ἔλαχε στοὺς ἐκεῖ νὰ εἶναι ἀρχαιοφύλακας τοῦ κράτους, καὶ εἶπαμε τὸ ἐξῆς· ὅτι στὴν περιβόητη Σικελία ἔφτασε καταστροφή. Ἡ συμφορὰ αὐτὴ δὲν κατασκευάστηκε ἀπὸ δογματικὴ πείρα, γιὰ τὸ ὁμοίωμα αὐτὸ τοῦ ἄνδρα εἶναι ἄπειρο, ἀλλὰ εἶναι γεμᾶτο ἀπὸ ἀσεβῆ γνώμη, καὶ γιὰ νὰ λεχθεῖ ἡ ἀλήθεια, ἔχει ὀδηγηθεῖ στὴν ἀπιστία ἀπὸ τὸν πατέρα του, καὶ μάλιστα μαζὶ μὲ δύο ἄλλους ἀδελφούς του.

δυσὶν ἄλλοις ὁμαίμοσιν. Ἀλλὰ τούτους μὲν ἢ Τριάς οἶδ' ὅτι ἐπιρρα-
 πίσειεν, ἐνθέοις στόμασιν ὑμῶν τε καὶ τῶν ἐνταῦθα ὑπερμαχούντων
 τῆς ἀληθείας, σὲ δὲ καὶ τόν, οἷος σύ, μηδὲν ξενιζέτω ἢ ἔτι λυττώσα
 αἴρεσις Οὐπω γὰρ ἐκτέτριπται τὸ κακόν, οὔτε δεδοκίμασται ἱκανῶς
 5 τῶν πιστῶν τὸ φιλόθεον, καὶ τρίτον οὐχ οἷοί ἐσμεν ἐμβατεύειν εἰς ἄ-
 θυσσον κριμάτων Θεοῦ, καθ' οὓς τρόπους ἀνέχεται ἀκμὴν κλυδωνί-
 ζεσθαι τῷ σάλῳ τῆς ἀπιστίας τὸν λαὸν αὐτοῦ. Πλὴν συμπέρασμα τοῦ
 λόγου, «ἵνα οἱ δόκιμοι φανεροὶ γένωνται», ὡς ὁ τῆς σοφίας ταμίας
 Παῦλος λέλεχε. Διὸ καὶ παρακαλοῦμεν καὶ ἀντιβολοῦμεν μὴ ἐκκα-
 10 κεῖν διακατελέγχειν σε τοὺς ὑπεναντίους, ἐκ τῶν ἀδυνάτων ταμείων
 τῆς καρδίας σου προφέρων τὰ θεῖα διδάγματα, καὶ ὑποδεικνύων ἐν-
 τεῦθεν ἀριδῆλως, ὅτι Χριστὸς οὐ Χριστός, εἰ μὴ περιγ- ἴφουτο τῇ
 καθ' ἡμᾶς ιδέα. Εἶπερ γὰρ σὰρξ ἐγγόνει, πάντως καὶ ὡς σὰρξ περι-
 γράφεται. Ὁ δὲ μὴ περιγράφουτο, τοῦτο οὐκ εἶσω ἀνθρωπότητος,
 15 ἀλλ' ἔξω δηλονότι καὶ τόπου καὶ χρόνου, Θεὸς γυμνὸς τῇ ἀπεριλη-
 ψία τε καὶ ἀοριστία καὶ λεγόμενος καὶ νοούμενος. Καὶ τοῦτο ἀραρό-
 τως εἰς ἀναμφίλεκτον ἀπόδειξιν τῆς ἀληθείας φυσικαῖς ἀκολουθίαις
 ἀναγκαζόμενον· περιγράφεσθαι Χριστόν, κἂν τῇ εἰκόνι προσκυνού-
 μενον. «Ἐπείπερ ἐν αὐτῇ τὸ ἀρχέτυπον ἐκπέφασται», ὡς πού φησιν ὁ
 20 θεοφάντωρ Διονύσιος καὶ ἀλλαχοῦ· «Ἐκάτερον ἐν ἑκατέρῳ παρὰ τὸ
 τῆς οὐσίας διάφορον». Ὡστε ὁ ἀπαναινόμενος ἐγγράφεσθαι Χρι-
 στὸν, ἤρηται ἀνθρωπον γενέσθαι, καὶ ὁ μὴ προσκυνῶν αὐτοῦ τὴν
 εἰκόνα, οὐτίπου προσκυνεῖ αὐτὸν τὸν καθόλου, κἂν νομίζη προσκυ-
 νεῖν· ἐπεὶ φησὶν ὁ ἱερὸς λόγος «Οἱ ἄπιστοι ὁμολογοῦσι Θεὸν εἰδέ-
 25 ναι, τοῖς δὲ ἔργοις ἀρνοῦνται».

Ταῦτα οὐχ ὡς ἀγνοοῦση τῇ τιμιότητί σου ὑπεδήλωσα, ἀλλ' ὡς
 συνομογνωμονούση, καὶ ὥσπερ ρανίδα ἐκ πελάγους δογμάτων ἀνελ-
 κύσας, πρὸς τῷ καὶ ἄπειρον ἐσμὸν εἶναι πατρικῶν, μετὰ καὶ τῆς ἀρχαι-
 ολόγου ἱστορίας ἀπ' αὐτῆς βαλβίδος τοῦ κηρύγματος, εἰς σύστασιν
 30 τῆς ἀμωμήτου ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν πίστεως.

Ἄλλὰ αὐτοὺς βέβαια γνωρίζω ὅτι θὰ τοὺς ραπίσει ἡ Τριάδα μὲ τὰ στόματα τὰ δικά σας καὶ αὐτῶν πού μάχονται ἐδῶ γιὰ τὴν ἀλήθεια, ἐσένα ὅμως καὶ αὐτὸν πού εἶναι σὰν ἐσένα, ἅς μὴ σᾶς παραξενεύει ἡ αἴρεση πού ἀκόμα λυσομανᾷ. Γιατὶ δὲν ἐξαφανίστηκε ἀκόμα τὸ κακό, οὔτε δοκιμάστηκε ἱκανοποιητικὰ ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τοὺς πιστοὺς. Καὶ τρίτο· δὲν μποροῦμε νὰ εἰσχωρήσουμε στὴν ἄβυσσο τῶν ἀποφάσεων τοῦ Θεοῦ, μὲ ποιούς δηλαδὴ τρόπους ἀνέχεται ἀκόμα νὰ κλυδωνίζεται μὲ τὴν ταραχὴ τῆς ἀπιστίας ὁ λαός του. Ὡστόσο, συμπέρασμα τοῦ λόγου εἶναι, «γιὰ νὰ γίνουν φανεροὶ οἱ γνήσιοι»⁷⁹, ὅπως ἔχει πεῖ τὸ θησαυροφυλάκιο τῆς σοφίας Παῦλος. Γι' αὐτὸ σὲ παρακαλῶ καὶ σὲ ἱκετεύω, νὰ μὴ διστάξεις νὰ ἐλέγχεις τοὺς ἀντιθέτους, βγάζοντας ἀπὸ τὰ ἀδύνατα ταμεῖα τῆς καρδιᾶς σου τὰ θεῖα διδάγματα τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀποδεικνύοντας μὲ σαφήνεια, ὅτι ὁ Χριστὸς δὲν εἶναι Χριστός, ἀν δὲν ἀπεικονίζεται μὲ τὴ δική μας μορφὴ. Γιατί, ἐφόσον ἔγινε σὰρκα, ὅπωςδὴποτε μπορεῖ ὡς σὰρκα καὶ νὰ ζωγραφίζεται. Ἐνῶ αὐτὸ πού δὲν ἀπεικονίζεται, αὐτὸ δὲν βρίσκεται μέσα στοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ εἶναι φανερὸ ὅτι βρίσκεται ἔξω καὶ ἀπὸ τόπο καὶ ἀπὸ χρόνο. Εἶναι Θεὸς γυμνός, πού καὶ λέγεται καὶ νοεῖται τέτοιος ἐπειδὴ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ περιληφθεῖ καὶ νὰ προσδιορισθεῖ. Καὶ αὐτὸ ἀποτελεῖ σταθερὰ ἀναμφισβήτητη ἀπόδειξη τῆς ἀλήθειας, ὅτι ἀκολουθεῖ κατ' ἀνάγκη τοὺς φυσικοὺς νόμους, ὅτι ὁ Χριστὸς περιγράφεται καὶ προσκυνεῖται μέσα ἀπὸ τὴν εἰκόνα. «Γιατὶ μὲ αὐτὴν δείχνεται τὸ πρωτότυπο», ὅπως λέγει κάπου ὁ Διονύσιος πού φανέρωσε τὸν Θεό. Καὶ ἄλλοῦ λέγει· «Τὸ καθένα βρίσκεται μέσα στὸ καθένα, παρὰ τὴ διαφορὰ τῆς οὐσίας τους». Ὡστε αὐτὸς πού δὲν δέχεται ὅτι ὁ Χριστὸς ζωγραφίζεται, ἀρνεῖται ὅτι ἔγινε ἄνθρωπος, καὶ αὐτὸς πού δὲν προσκυνεῖ τὴν εἰκόνα του, δὲν τὸν προσκυνεῖ αὐτὸν καθόλου, καὶ ἀν ἀκόμα νομίζει ὅτι τὸν προσκυνεῖ. Γιατὶ ἡ ἀγία Γραφή λέγει· «Οἱ ἄπιστοι ὁμολογοῦν ὅτι γνωρίζουν τὸν Θεό, ἀλλὰ μὲ τὰ ἔργα τοὺς τὸν ἀρνοῦνται»⁸⁰.

Αὐτὰ τὰ ἔγραψα ὄχι ἐπειδὴ ἡ τιμότητά σου τὰ ἀγνοεῖ, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἀκριβῶς ἔχει τὴν ἴδια γνώμη, καὶ τὰ ἀνέσυρα σὰν σταγόνα ἀπὸ τὸ πέλαγος τῶν δογμάτων, κοντὰ στὸ ἄπειρο πλῆθος τῶν πατρικῶν, μαζὶ καὶ μὲ τὴν ἀρχαία ἱστορία ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν ἀρχὴ τοῦ κηρύγματος, πρὸς σύνθεση τῆς ἀνεπίληπτης πίστεως τῶν Χριστιανῶν.

80. Τίτ. 1, 16.

ΡΖΑ' (191) – Φιλοθέω κτήτορι.

Μέγα κέρδος ἡγεῖται σου ἡ τιμιότης, ὡς φησι, δεχομένη ἡμῶν
 γράμματα, ὁμοῦ τε καὶ μνημονευομένη πρὸς ἡμῶν αὐτῶν. Τοῦτο δὲ
 τῆς σῆς θεόφρονος διανοίας ταπεινοφροσύνη πολλῇ κεχρημένης
 5 ἐγκώμιον οὐχ ἡμῶν τῶν ταπεινῶν καὶ οὐδενὸς ἀξίων λόγου. Ὅμως
 κατὰ τὴν πεποιθήσιν αὐτῆς λήψεται τὸν μισθὸν ὑπὸ τῆς τοῦ ἀγαθοῦ
 ἡμῶν Θεοῦ δικαιοκρισίας, ἀμειβομένου τὴν πίστιν ἐκάστου ἀμοι-
 βαῖς οὐρανίαις, καὶ εἰς ἑαυτὸν τὸ τοῦ πέλας γινόμενον Χριστοειδῶς
 ἀνατιθεμένου. Ἡμεῖς δὲ τῷ ὄντι χαίρομεν, ἀνδρὶ τοσοῦτω καὶ τη-
 10 λικούτῳ φιλιάζειν γνωρίσαντες, οὗ ἡ ἀρετὴ διαπρύσιος, καὶ ὁ ἔπαι-
 νος δικαιοτάτος, καὶ τὸ πολίτευμα πολλοῖς ὑπόδειγμα τῆς ἐθέλουσιν
 εὐσεβεῖν ἐν τῇ παρουσίᾳ γενεᾶ, ὡς ἐν περιοπῇ ὄρους ἀρετῶν προκεί-
 μενον. Καὶ φερωνύμως ὡς ἀληθῶς ἐξέλαμψας φιλόθεος, φίλτρῳ
 Θεοῦ τὸ ἄπραγμον καὶ ἡσύχιον αἰρησάμενος, ἐπιτηρήσει θείων ἐν-
 15 τολῶν καὶ ἐπιτεύξει τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν. Καίτοι ὑπάρχων καὶ κατὰ
 ιδέαν ἀξίος τυραννίδος καὶ κατὰ γένος ὑπέρλαμπρος τὸ αἷμα, ἀλλ' ὁ
 θεῖος πόθος, σβέσας ταῦτα πάντα καὶ οὐδαμινὰ δείξας, ὅπερ καὶ
 ἀληθές, πρὸς τὴν ὑπέρφωτον τῆς θείας ὠραιότητος ἠρέ σου τοὺς τῆς
 διανοίας ὀφθαλμοὺς αἴγλην, ἐκεῖ βλέπειν, ἐκεῖ φαντάζεσθαι, ἐκεῖ
 20 μετατιθέναι τὸ πολίτευμα, οὗ χαρὰ ἀνακλάλητος, ἔνθα ζωὴ ἀκήρα-
 τος, ὅπου ἡ ἔλλαμψις τῆς μακαρίας καὶ ἀρχικῆς Τριάδος. Ἀλλὰ
 γένοιτό σοι, ὡ θαυμάσιε καὶ ἐπιπόθητε ἡμῖν, ἐπαύξησις ἀρετῆς ἔτι
 καὶ ἔτι, καὶ θησαυρίσις ἀγαθῶν ἔργων, εἰς τὸ μεγαλεμπόρως ἀπαῶραί-
 σε τῶν ἐνθένδε, ἐπὶ μεθέξει τῶν αἰδίων. Τὰ μὲν οὖν τῆς προσηγορίας
 25 ἐνταῦθα κείσθω.

Ἐπειδὴ δὲ καὶ περὶ τοῦ πρεσβυτέρου ἐπηρώτησας αὐτίς, ὑποδεί-
 ξας τὸ ἀνεξαγόρευτον ὄφλημα, ἐκεῖνο λέγομεν, ὅτι ὁ κανὼν οὐδὲ εἰς
 διγαμιῶντος γάμον ἔστιαθῆναι τὸν πρεσβύτερον παραχωρεῖ, πόσω γε
 μᾶλλον στεφανῶσαι τὸν τοιοῦτον. Ὁ γὰρ στέφανος ἐπιτίθεσθαι ἐπὶ τῷ
 30 νικῶντι τὴν ἀκρασίαν καὶ τὸ τῆς παρθενίας κλέος ἀποσωσαμένῳ. Ὁ
 δὲ διγαμιῶν, πρὸς τῷ μὴ ἀξίος εἶναι στεφανωθῆναι, καὶ ἐπιτιμίῳις ὑπο-

191. Στὸν κτήτορα Φιλόθεο.

Ἡ τιμότητά σου θεωρεῖ μεγάλο κέρδος, ὅπως λέγει, ὅταν δέχεται γράμματά μου καὶ μνημονεύεται ἀπὸ μένα. Καὶ αὐτὸ εἶναι ἐγκώμιο τῆς εὐσεβοῦς διάνοιάς σου, ἣ ὅποια χρησιμοποιοεῖ μεγάλη ταπεινοφροσύνη, καὶ ὄχι δικό μου, πού εἶμαι ἕνας ταπεινὸς καὶ ἀνάξιος λόγου. Ὅμως σύμφωνα μὲ τὴν πίστη τῆς θὰ λάβει τὴν ἀμοιβή τῆς ἀπὸ τῆ δίκαιη κρίση τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ μας, ὁ ὅποιος ἀμείβει τὴν πίστη τοῦ καθενὸς μὲ ἀμοιβές οὐράνιες, καὶ χρεώνει στὸν ἑαυτὸ μας αὐτὸ πού γίνεται στὸν πλησίον ὅπως θέλει ὁ Χριστός. Ἐγὼ ὅμως χαίρομαι πραγματικὰ πού γνώρισα ἕνα ἄνδρα τόσο σπουδαῖον καὶ πού δείχνει τόσο μεγάλη φιλία, τοῦ ὁποίου ἡ ἀρετὴ εἶναι ὀλοφάνερη καὶ ὁ ἔπαινος πάρα πολὺ δίκαιος, καὶ ἡ συμπεριφορὰ του παραδείγμα σὲ πολλοὺς πού θέλουν νὰ ζήσουν μὲ εὐσέβεια στὴ γενεὰ αὐτή, ὄντας τοποθετημένος κατὰ κάποιον τρόπο στὴν περίοπτη θέση τοῦ ὄρους τῶν ἀρετῶν. Καὶ πραγματικὰ ἔλαμψες ὡς φίλος τοῦ Θεοῦ, ὅπως λέγει καὶ τὸ ὄνομά σου, προτιμώντας ἀπὸ ἔρωτα τοῦ Θεοῦ τὴν ἀπραγμοσύνη καὶ τὴν ἡσυχία, μὲ τὴν τήρηση τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ἐπίτευξη τῶν αἰώνιων ἀγαθῶν. Ἄν καὶ ἦσουν ἄξιος γιὰ τὴν ἐξουσία καὶ ἐξαιτίας τῆς ἐμφάνισης καὶ ἐξαιτίας τῆς καταγωγῆς, ὄντας ἀπὸ αἷμα ὑπέρολαμπρο, ὅμως ὁ θεϊκὸς πόθος, σβήνοντάς τα ὅλα αὐτὰ καὶ δείχνοντας ὅτι εἶναι μηδαμινά, πρᾶγμα πού εἶναι ἀληθινόν, σήκωσε τὰ μάτια τοῦ νοῦ σου πρὸς τὴν ὑπέρφωτη αἴγλη τῆς θείας ὠραιότητος, ὥστε ἐκεῖ νὰ βλέπουν, τὰ ἐκεῖ νὰ φαντάζονται, καὶ ἐκεῖ νὰ μεταθέτεις τὴν ζωὴ σου, ὅπου ὑπάρχει χαρὰ ἀπερίγραπτη, ὅπου ὑπάρχει ζωὴ καθαρὴ, ὅπου ὑπάρχει ἡ λάμψη τῆς μακάριος καὶ ἀρχικῆς Τριᾶδας. Ἄλλ' εὐχομαι, θαυμάσιε καὶ περιπόθητέ μου, νὰ αὐξηθεῖ ἡ ἀρετὴ σου περισσότερο καὶ ἡ ἀποταμίευση ἀγαθῶν ἔργων, ὥστε σὰν μεγάλος ἔμπορος νὰ ἀναχωρήσεις ἀπὸ τὰ ἐδῶ, γιὰ νὰ γίνεις μέτοχος τῶν αἰώνιων. Τὰ τῆς προσφώνησης λοιπὸν ἄς σταματήσουν ἐδῶ.

Ἐπειδὴ ὅμως ρώτησες πάλι καὶ γιὰ τὸν πρεσβύτερο, ὑποδεικνύοντας τὸ ἀνεκμυστήρευτο χρέος, σοῦ λέγω τοῦτο, ὅτι ὁ κανόνας δὲν ἐπιτρέπει στὸν πρεσβύτερο οὔτε στὸ γαμήλιο γεῦμα δίγαμου νὰ παρακαθήσει, πολὺ περισσότερο μᾶλλον νὰ στεφανώσῃ ἕναν τέτοιο. Γιατὶ τὸ στεφάνι τοποθετεῖται στὸ κεφάλι ἐκείνου πού νίκησε τὴν ἀκρασία καὶ διέσωσε τὴ δόξα τῆς παρθενίας. Ἐνῶ αὐτὸς πού ἔρχεται σὲ δεύτερο γάμο, μαζὶ μὲ τὸ ὅτι δὲν εἶναι ἄξιος νὰ στεφανωθεῖ, ὑποβάλλεται καὶ σὲ ἐπιτί-

βέβληται κανονικῶς. Πῶς οὖν οὐκ ἔδεισε στεφανῶσαι τοὺς ὑπὸ κανό-
 νας κεμένους τῆς διγαμίας; Παρ' ἡμῶν τοίνυν, σύγγνωθι, ἵνα μηδὲν
 ἦν ἄλλο αἰτίημα, οὐκ ἐπιτέτραπται τὸ καθόλου ἱερουργεῖν οὐκ οἶδ'
 ὅτι, εἰ μὴ τι κατ' οἰκονομίαν, μεταδιδόναι ὑμῖν τῶν ἁγιασμάτων, παρὰ
 5 σεσωσμένου πρεσβυτέρου τελετεσμένων. Περὶ τοῦ ἀναγνώστου, ὅτι
 ἐπέστρεψεν ἐπιτιμασθεῖς, δίκαιόν ἐστιν ἕως καιροῦ συνόδου μὴ ἀπο-
 στολίξασθαι αὐτόν· ὁ μὲν γὰρ πρεσβύτερος εἴργεται τῆς λειτουργίας
 ἐπιτιμασθεῖς, ὁ δὲ διάκονος τῆς διακονίας, καὶ ὁ ἀναγνώστης τῆς ἀνα-
 γνώσεως Ἡμεῖς οὕτω φρονοῦμεν καὶ τυποῦμεν. Ὡς δὲ ἡ εὐσέβεια
 10 ὑμῶν νομίζει, ποιεῖτω.

ΡΖΒ' (192) –. Εἰρήνη πατρικία.

Τῆς ἀγαθῆς σου πεποιθήσεως σύμβολον τὸ ἡμᾶς τοὺς ταπεινοὺς
 προσαγορεύσαι, κυρία τιμωτάτη μοι, διὰ τοῦ ἡγαπημένου ἡμῶν
 ἀδελφοῦ κυρίου Πέτρου καὶ συγγενοῦς σου, δι' οὗ καὶ ἡμεῖς ἀντιπρο-
 15 σαγορεύομεν ὀφειλομένως, ἐπαινοῦντές σου τὸ εὐσεβές καὶ εὐζήλω-
 τον ἐν ἀγαθοῖς. Ὅτι τοῦτο καὶ ἀφ' ἐαντῶν ἴσμεν, καὶ παρὰ τοῦ ἀδελ-
 φοῦ πολλάκις διδασκόμεθα, καί γε ὡς διὰ Θεοῦ ἀγάπην, καὶ αὐτὸν
 διὰ τιμῆς ἄγοις, ἀξίως τῆς ἐνούσης σοι ἀρετῆς καὶ τῆς τοῦ ἀνδρός
 πολιτείας. Ἐπειδὴ δὲ ἠρώτησας περὶ τοῦ μοναστηρίου τοῦ ἐπιλεγόμε-
 20 νου τοὺς Λέοντας, ὡς εἰ δέοι ἀνδρεῖον αὐτὸ καταστήσασθαι, οὕτως αἰ-
 ρέσεως ἔχουσα ἐν τῷ μετασχηματισμῷ τοῦ πρὶν γυναικίαν μονὴν ὀνο-
 μαζομένου καὶ χρηματίσαντος, τοῦτο ἀποκρίνεσθαι ἔχομεν· ὅτι, εἰ μὲν
 νεωστὶ ἦρκαί σοι καθιεροῦν τὸν τόπον, ἐξὸν ὅπερ αἰρῆ διαπράξα-
 σθαι. Ἐπειδὴ δὲ προκαθιέρωται διὰ τῆς ἐν μακαρία μνήμῃ τελεσθεί-
 25 σης σου θυγατρὸς ἐκεῖσε καθηγουμένης, καὶ τοῦτο ἐπὶ χρόνοις ἰκα-
 νοῖς διακρατησάσης, μετὰ καὶ συνοδίας παρθενικῆς, εἰ καὶ ὅτι μετάθε-
 σις γέγονεν ἐκ τοῦ προλαβόντος ἐμφυλίου πολέμου, τῆς ἀδελφότητος
 τῶν ἐκεῖσε, αὐτῆς τε τῆς ἡγουμένης δεῦρο κατακειμένης ἐν θήκαις
 ὁσίαις μετὰ καὶ προλαβουσῶν ἄλλων ὁμοταγῶν ψυχῶν, οὐ θεμιτόν, ὡς
 30 οἶμαι, κυρία, ἐξαλλαγὴν ποιήσασθαί σε, μάλιστα τῶν ἀφεισῶν ἀδελ-
 φῶν καὶ τέκνων τῆς προσηγησαμένης ὧδε αἰρουμένων λατρεύειν Θεῶ,
 ἔνθα καὶ ἡ καθηγουμένη κατάκειται. Ἀποστολικὸς ὁ λόγος ἐστίν·
 «Ἐκαστος ἐν ᾧ ἐκλήθη, ἐν τούτῳ μενέτω». Μονὴ ἐκλήθη γυναικία·
 τίς λόγος τῆς μεταλλαγῆς ἀνδρῶν γένεσθαι, καίτοι ἀνδρῶν μὴ

μα σύμφωνα με τοὺς κανόνες. Πῶς λοιπὸν δὲν φοβήθηκε νὰ στεφανώσῃ αὐτοὺς ποὺ ὑπόκεινται στοὺς ὑπάρχοντες κανόνες τῆς διγαμίας; Ἄπὸ μένα λοιπὸν, συγχώρησέ με, γιὰ νὰ μὴ ὑπάρξῃ ἄλλη κατηγορία, δὲν ἐπιτρέπεται καθόλου νὰ ἱεουργεῖ. Δὲν γνωρίζω ἔαν κατ' οἰκονομίαν ἐπιτρέπεται νὰ σᾶς κοινωνήσῃ με κοινωνία ποὺ τελέστηκε ἀπὸ ἱερέα κανονικόν. Σχετικὰ μὲ τὸν ἀναγνώστη, ποὺ ἐπέστρεψε, ἀφοῦ δέχθηκε ἐπιτίμο, εἶναι σωστὸ μέχρι νὰ συνέλθῃ σύνοδος νὰ μὴ διαβάξῃ τὸν ἀπόστολο. Γιατὶ ὁ πρεσβύτερος ὅταν τιμωρηθεῖ ἐμποδίζεται νὰ λειτουργήσῃ, ὁ διάκονος ἐμποδίζεται ἀπὸ τὰ διακονικὰ του καθήκοντα, καὶ ὁ ἀναγνώστης ἀπὸ τὴν ἀνάγνωση. Ἐμεῖς ἔτσι πιστεύουμε καὶ αὐτὸ κάνουμε. Ἡ εὐσέβειά σου ὅμως ἄς κάνει ὅπως νομίζει.

192. Στὴν πατρικία Εἰρήνη.

Ἀπόδειξη τῆς ἀγαθῆς σου πίστεως εἶναι τὸ ὅτι ἀπηύθυνες χαιρετισμὸ σὲ μένα τὸν ταπεινὸ, τιμωτᾶτη κυρία μου, μὲ τὸν ἀγαπημένο μας ἀδελφὸ καὶ συγγενῆ σου κύριο Πέτρο, μὲ τὸν ὁποῖο καὶ ἐγὼ σοῦ ἀνταποδίδω τὸν ὀφειλόμενο χαιρετισμὸ, ἐπαινώντας τὴν εὐσέβεια καὶ τὸν ζῆλο σου γιὰ τὰ ἀγαθὰ. Γιατὶ αὐτὸ καὶ ἀπὸ μόνος μου τὸ γνωρίζω, ἀλλὰ μαθαίνω πολλὰς φορὰς καὶ ἀπὸ τὸν ἀδελφὸ, ὅτι γιὰ τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ αὐτὸν τὸν καθοδηγεῖς ἔντιμα, ἄξια τῆς ἀρετῆς ποὺ σὲ διακρίνει καὶ τῆς ζωῆς τοῦ ἀνδρα. Ἐπειδὴ ὅμως ρώτησες γιὰ τὸ μοναστήρι ποὺ φέρει τὴν ὀνομασία “τοὺς Λέοντες”, ἂν πρέπει νὰ γίνῃ ἀνδρικό, ἐπειδὴ αὐτὸ κάμνει ἢ αἴρεση μὲ τὴν μετατροπὴ τοῦ μοναστηριοῦ ποὺ προηγουμένως ὀνομαζόταν καὶ ἦταν γυναικεῖο, αὐτὸ ἔχω νὰ σᾶς πῶ, ὅτι Ἐὰν σοῦ ἦρθε πρόσφατα στὴ σκέψη νὰ καθιερώσῃς τὸν τόπο, μπορεῖς νὰ κάνεις ὅ,τι προτιμᾶς. Ἐπειδὴ ὅμως ἔχει καθιερωθεῖ ἀπὸ πρὶν μὲ τὴν μακαρίας μνήμης θυγατέρα σου, ἢ ὁποῖα ἔγινε ἐκεῖ ἡγουμένη καὶ τὸ κράτησε γιὰ πολλὰ χρόνια, μὲ συνοδεία παρθενική, καὶ μολονότι μὲ τὸν ἐμφύλιο πόλεμο ποὺ ἀκολούθησε μετατέθηκε ἢ ἀδελφότητα ἀπὸ ἐκεῖ, ἀλλὰ ἢ ἴδια ἢ ἡγουμένη φυλάγεται ἐδῶ μέσα σὲ ὅσες θῆκες μαζί μὲ ἄλλες ὁμοταγεῖς ψυχὰς ποὺ προηγήθηκαν, δὲν εἶναι σωστὸ, ὅπως νομίζω, κυρία, νὰ κάνεις μετατροπὴ, ἀφοῦ μάλιστα οἱ ἀδελφές καὶ τὰ τέκνα ποὺ ἀπέμειναν ἀπὸ τὴν προηγούμενη προτιμοῦν ἐδῶ νὰ λατρεύουν τὸν Θεὸ, ὅπου βρίσκεται καὶ ὁ καθηγούμενός τους. Εἶναι ἀποστολικὸς ὁ λόγος: «Ὁ καθένας νὰ μένῃ ἐκεῖ ὅπου ἐκλήθη»⁸¹. Ὀνομάστηκε γυναικεῖα μονή. Ποιὸς ὁ λόγος τῆς μετατροπῆς, ὥστε νὰ γίνῃ ἀνδρική, ἂν καὶ δὲν φαίνεται νὰ

κατ' ὀφθαλμούς φαινόμενων, καὶ τῶν ἐκδεβλημένων οὐκ ἀνεχομένων
μὴ οὐχὶ ἐκεῖσε διαζῆν; Εἰ δὲ ὅτι γέγονε πολλάκις ἑξαλλαγὴ ἐν τισι
μοναστηρίοις, ἀλλὰ κατὰ διωγμοῦ αἰτίαν καὶ ὑφαρπαγὴν οὐχ ὅσιν
καὶ ἔξουσίαν οὐκ ἐνθέσμον. Οἷς δὲ καὶ πίστις ὀρθὴ καὶ βίος μὴ ἀντι-
5 στάμενος, τούτοις ἀκόλουθον ἂν εἶη ἐνθέσμως καὶ κανονικῶς λέγειν
καὶ πράττειν.

Διὰ τοῦτο καὶ παραινοῦμεν καὶ ἀντιβολοῦμεν, ὡς αὐτῆς τῆς μα-
καρίας θυγατρὸς σου φωνὴν ἀφεισίσης δι' ἡμῶν τῶν ταπεινῶν μενέτω
τὸ μοναστήριον οἱ Λέοντες γυναικεῖον χρηματίζον καὶ φρουροῦν τὰς
10 καταλειφθείσας θυγατέρας αὐτῆς ἐν πνεύματι λάτριδας Θεῶ. Τοῦτο
γὰρ σὺν ἐκείνῃ καὶ τῇ σῆ θεοσεβείᾳ κλέος ὅτι μάλιστα, καὶ ἀνεπίφογον
τοῖς ἐπισκῆπτουσι τὰ ἡμέτερα, ὅπερ παρεγγυᾷ ὁ Ἀπόστολος λέγων
«Ἀπρόσκοποι γίνεσθε καὶ Ἰουδαίους καὶ Ἑλλησι καὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ
τοῦ Θεοῦ». Ἐπεὶ, ἐὰν μὴ οὕτω πράξεις, τὸ μὲν δρᾶμα στάσιν οὐχ ἔξει,
15 ἅπαξ κινήθην ἐκ τοῦ καθήκοντος εἰς τὸ παρὰ φύσιν, ἡμεῖς δὲ οὐκ ἔξω
κωμωδίας, προσθεῖην δ' ἂν καὶ κατακρίσεως ἀπενεγκοίμεθα παρά-
πτωμα.

ΡΖΓ' (193) – Εὐδοκίμῳ σπαθαρίῳ.

᾽Ωψίσασμεν ἀντεπιστεῖλαι τῇ τιμιότητί σου, ὥστε μικροῦ δεῖν καὶ
20 ἐκκεκροῦσθαι ἡμᾶς τῆς τῶν ἐπεσταλμένων δυνάμεως. Ἀλλὰ τὸ αἴτιον,
τὸ μὴ παρεῖναι πιστὸν γραμματηφόρον. Νῦν δέ, ἐπειδὴ ἐξ ἀναγκαίου
ἀπεστείλαμεν τὸν οἰκονόμον τῆς καθ' ἡμᾶς μονῆς ἐν τοῖς αὐτόθι, εἰκό-
τως τὸ ἔλλιπές ἀποπληροῦμεν, ἐκεῖνο πρῶτον λέγοντες, ὅτι οὐχ οἷοί
ἐσμεν φαρμακεύειν ψυχὴν λυπουμενὴν καὶ πολλοῖς τετροχωμένην
25 πάθει. Ὅμως πειρατέον ἐκ τῶν θεοπνεύστων Λογίων τὴν θεραπεί-
αν ἐξευρίσκειν. Τί σὺν φησιν ὁ τούτων μέγιστος ταμίης; «Πάντοτε χαί-
ρετε, ἀδιαλείπτως προσεύχεσθε, ἐν παντὶ εὐχαριστεῖτε». Εἰ σὺν ἐν
παντὶ καιρῷ καὶ ἐν παντὶ πράγματι καὶ ἀδιαλείπτως τὸ χαίρειν καὶ
εὐχαριστεῖν καὶ προσεύχεσθαι ἡμῖν διατέτακται, οὐκ ἂν ἐξοιχῆσεται
30 χρόνος, οὐδὲ ὁ ἀκαριαῖος, μὴ οὐχὶ περιοριζόμενος ἐν τῷ χαίρειν καὶ
εὐχαριστεῖν τὸν ἀληθινὸν Χριστιανόν. Οὐκ οὐν λοιπὸν θλιπτικὰ τὰ
παρόντα, κἂν οἰᾷ ποτ' ἂν εἶεν, τῆς δυσπραγίας ἔχοντα τὸ ὑπέρογκον.
Καὶ ταῦτα οὐχ ὡς ἀγνοοῦση τῇ ἀγαθῇ σου ψυχῇ, ἀλλὰ ὑπομνηστικῶς

υπάρχουν ἄνδρες ἐκεῖ, καὶ αὐτὲς ποὺ διώχθηκαν ἀπὸ αὐτὴν δὲν ἀνέχονται νὰ μὴ ζοῦν ἐκεῖ; Ἐὰν ἔγινε πολλές φορές μετατροπὴ σὲ κάποια μοναστήρια, αὐτὸ συνέβη ἕξαιτίας διωγμοῦ καὶ μὲ παράνομη ἀρπαγὴ καὶ παράνομη χρῆση ἐξουσίας. Ἐκεῖνοι ὅμως ποὺ ἔχουν καὶ πίστη ὀρθὴ καὶ ζωὴ ποὺ δὲν ἀντίκειται σ' αὐτὴν, αὐτοὶ εἶναι ἐπόμενο νὰ λένε καὶ νὰ πράττουν σύμφωνα μὲ τοὺς νόμους καὶ τοὺς κανόνες.

Γι' αὐτὸ καὶ σᾶς συμβουλεύω καὶ σᾶς ἰκετεύω, σὰν νὰ μιλάει ἡ ἴδια ἡ μακάρια θυγατέρα σου μέσω ἐμοῦ τοῦ ταπεινοῦ· Τὸ μοναστήρι “οἱ Λέοντες” νὰ μείνει καὶ νὰ χρησιμοποιεῖται ὡς γυναικεῖο, καὶ νὰ περιφρουρεῖ τις ἐγκαταλειμμένες θυγατέρες τῆς μὲ πνεῦμα λάτριδας τοῦ Θεοῦ. Γιατί αὐτὸ μαζὶ μὲ ἐκείνην, καὶ στὴ δική σου θεοσέβεια θὰ προσδώσει δόξα μεγάλη καὶ ἄψογη σ' αὐτοὺς ποὺ προστάζουν τὰ δικά μας, πράγμα ποὺ διαβεβαιώνει ὁ Ἀπόστολος λέγοντας· «Μὴ γίνεστε αἰτία πτώσεως οὔτε στοὺς Ἰουδαίους, οὔτε στοὺς ἔθνικούς, οὔτε σι· ἡ Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ»⁸². Γιατί, ἂν δὲν ἐνεργήσεις ἔτσι, τὸ δράμα δὲν θὰ ἔχει σταμάτημα, ἀφοῦ κινήθηκε ἀπὸ τὸ κανονικὸ στὸ παρὰ φύση, ἐνῶ ἐμεῖς, ἐκτὸς ἀπὸ τὴ διακωμώδηση, θὰ ἀποκομίζαμε, θὰ μπορούσα νὰ προσθέσω, καὶ τὸ παράπτωμα τῆς κατὰκρισης.

193. Στὸν σπαθάριο Εὐδόκιμο.

Ἄργησα νὰ ἀπαντήσω στὴν τιμότητά σου, τόσο, ποὺ παρὰ λίγο νὰ δεχθῶ πλήγμα ἀπὸ τὴ δύναμη τῶν γραφομένων σου. Ἡ αἰτία φυσικὰ ἦταν ὅτι δὲν ὑπῆρχε ἔμπιστος γραμματοκομιστής. Τώρα ὅμως, ἐπειδὴ ἀναγκαστικὰ στείλαμε τὸν οἰκονόμο τῆς μονῆς μας ἐκεῖ, ἐκπληρώνω, ὅπως ἦταν εὐλόγο, τὴν παράλειψή μου, λέγοντας πρῶτα τὸ ἑξῆς· ὅτι δὲν εἶμαι ἱκανὸς νὰ θεραπεύω ψυχὴ λυπημένη καὶ ποὺ βασανίζεται ἀπὸ πολλὰ πάθη. Ὡστόσο θὰ ἐπιχειρήσω νὰ βρῶ τὴ θεραπεία ἀπὸ τὰ θεόπνευστα λόγια. Τί λέγει λοιπὸν ὁ πιὸ μεγάλος θησαυροφύλακας αὐτῶν; «Πάντοτε νὰ χαίρεστε, συνεχῶς νὰ προσεύχεστε, καὶ γιὰ κάθε τι νὰ εὐχαριστεῖτε τὸν Θεό»⁸³. Ἐὰν λοιπὸν σὲ κάθε εὐκαιρία καὶ γιὰ τὸ κάθε πράγμα καὶ συνεχῶς μᾶς συνιστᾶ νὰ χαιρόμαστε καὶ νὰ εὐχαριστοῦμε καὶ νὰ προσευχόμαστε, δὲν πρέπει νὰ περάσει χρόνος, οὔτε μιὰ στιγμή, ποὺ νὰ μὴ περιορίζεται στὸ νὰ χαίρεται καὶ νὰ εὐχαριστεῖ τὸν Θεὸ ὁ ἀληθινὸς Χριστιανός. Δὲν εἶναι λοιπὸν θλιβερὰ τὰ παρόντα, ὅποια καὶ ἂν εἶναι, ἔχοντας ὑπέρογκη δυστυχία. Καὶ αὐτὰ τὰ εἶπα στὴν καλὴ σου ψυχὴ ὄχι ἐπειδὴ τὰ ἀγνοεῖ, ἀλλὰ ἀπλῶς πρὸς ὑπενθύμιση, γιατί ἡ ψυχὴ

εἴρηταί μοι, ἐπειδὴ κάμνουσα ψυχὴ ἔσθ' ὅτε ἀτονεῖ πρὸς τὸ ἀνηγμένον
 τῆς θεωρίας. Δεύτερος λόγος μοι ὅτι, εἰ καὶ πολλῶν τῶν ἐνόητων ἀπε-
 γύμνωσάν σε οἱ ἐξουσιάζοντες, ἀλλ' οὐδαμῶς ἀποστερησαί σε τοῦ
 τιμιωτέρου κτήματος ἠδυνήθησαν. Οὐχ ὄρας καὶ εὐχαριστεῖς, οἷαν
 5 σοι γνῶσιν ὁ Θεὸς ἐθησαύρισε, πηλίκην γλῶσσαν, ἐξ ἧς ὡς ἐξ ἀδύτων
 θησαυρῶν τῆς καρδίας προφέρει τὰ ἀγορεύματα καὶ διανοήματα
 προῖξ ὅτι μάλιστα; Τοῦτο προφερέστατον καὶ πάντων χρημάτων χρη-
 ματιστικώτερον καὶ πάσης οὐσίας ὑπερουσιώτερον, ὃ, εἴ τις κέκτηται,
 τῶν ἄγαν πολυουσιῶν αἰρετικώτερός ἐστι τῶ νοῦν ἔχοντι, κἂν ρακίους
 10 μόνον ἀμπεχόμενος. Καὶ τοῦτο δέδειχε σύμπας μὲν ὁ τῶν δικαίων
 χορός, ἐν δὲ τοῖς ἐξωτερικοῖς προσώποις ὁ Ὀδυσσεὺς ἐκεῖνος, ἐκ ναυ-
 αγίου γυμνὸς ὄφθεις τῇ βασιλίδι.

Ἄλλ' ἐπεὶ τὸ ἐρώτημά σου τρεπτέον τὸν λόγον. Καίτοι εἰδὼς ἀφ'
 ἑαυτοῦ τὸ εὖ ἔχον, φιλοπευστεῖς πρὸς ἡμῶν τῶν ἀμαθῶν ἐκδιδάσκε-
 15 σθαι. Φῆς γὰρ ὅτι πῆ μὲν λογισμὸς προτρέπεταιί σε εἰς προσευχήν, πῆ
 δὲ ἀνακόπτει, ὡς τοῦ Θεοῦ εἰδότος ὅπερ βουλόμεθα αἰτῆσαι ὡς ἐν-
 τεῦθεν παρέλκον ἂν τὸ προσεύχεσθαι. Πρὸς τούτοις, ἐπεὶ ἀμαρτωλὸς
 εἶ, οὐδὲν ὄνει τὸ προσεύχεσθαι. Καὶ ἀπλῶς, εἴ τι ἄλλο ἐδήλου τὸ γράμ-
 μα, σὺ γὰρ παρῆν μοι ἐπὶ χειρας ἔχειν. Τί οὖν ἔστιν εἰπεῖν ἐν τούτοις;
 20 Ὅτι τύχης καὶ εἰμαρμένης ἔμφασιν ἔχει ἢ διάνοια, καί, τὸ ὅλον εἰ-
 πεῖν, τοῦ αὐτεξουσίου ἀναίρεσιν; Οὐμενοῦν ταύτη τῇ δόξῃ ἐπερείδε-
 σθαι ἡμᾶς χρή, ἐχέφρονας ὄντας καὶ δόξαν Θεοῦ πεπλουτισμένους.
 Ἀλλὰ περὶ μὲν τοῦ δευτέρου προβλήματος πεπεῖσθαι, ὅτι καὶ ἀμαρ-
 τωλῶν ἀκούει ὁ Θεὸς μετανοία κεχρησμένων ἀρίστη· πῶς γὰρ ἐφ' οἷς
 25 χαίρει μετανοοῦσι, κατὰ τὰ ἱερὰ Λόγια, μὴ οὐχὶ καὶ εἰσακούειν τῆς
 τούτων δεήσεως; Περὶ δὲ τοῦ προηγουμένου προβλήματος οὕτως
 ἀπαντητέον ὅτι ἡ θεία πρόγνωσις οὐκ ἀναιρεῖ τὸ αὐτεξούσιον. Καὶ
 γὰρ οὐχ ὅτι προγιγνώσκει, πράττομεν ἢ πράττομεν, ἀλλ' ὅτι πράξο-
 μεν, προγιγνώσκει, καὶ ἔρρωται ἐν τούτῳ καὶ ὁ τῆς προγνώσεως ὄρος
 30 καὶ ὁ τοῦ αὐτεξουσίου λόγος. Ἐν μὲν γὰρ τοῖς οὐκ ἐφ' ἡμῖν, προηγού-
 μενός ἐστιν ὁ τοῦ Θεοῦ ὄρος, ἐπὶ τε χρόνου καὶ τόπου καὶ τρόπου· ἐπὶ
 δὲ τῶν ἐφ' ἡμῖν, ἐφ' οἷς τὸ αὐτεξούσιον, οἷον εἰ ἐπομένη ἐστὶν ἢ τοῦ

πού ὑποφέρει μερικὲς φορές ἀτονεῖ ὡς πρὸς τὸ ὕψος τῆς θεωρίας. Δεύτερος λόγος πού σοῦ τὰ γράφω αὐτὰ εἶναι ὅτι, ἂν καὶ αὐτοὶ πού ἐξουσιάζουν σὲ ἀπογύμνωσαν ἀπὸ πολλὰ ὑπάρχοντά σου, ὅμως δὲν μπόρεσαν νὰ σοῦ στερῆσουν τὸ πιὸ πολύτιμο ἀπόκτημά σου. Δὲν βλέπεις καὶ δὲν εὐχαριστεῖς τὸν Θεὸ γιὰ τὴ γνώση μὲ τὴν ὁποία σὲ πλούτισε, γιὰ τὴν τόσο σπουδαία γλῶσσα, ἀπὸ τὴν ὁποία, σὰν μέσα ἀπὸ τὰ ἄδυτα θησαυροφυλάκια τῆς καρδιᾶς σου, προφέρει τὶς ἀγορεύσεις καὶ τὶς σκέψεις, καὶ μάλιστα χωρὶς δάσκαλο; Αὐτὸ εἶναι τὸ πλεόν ὑπέροχο καὶ τὸ πιὸ χρήσιμο ἀπὸ ὅλα τὰ πράγματα, καὶ ἀνώτερο ἀπὸ κάθε περιουσία, τὸ ὁποῖο ὅταν τὸ ἔχει κάποιος εἶναι, ἀπὸ αὐτὸν πού ἔχει μυαλό, προτιμότερος καὶ ἀπὸ τοὺς πάρα πολὺ πλούσιους, ἔστω καὶ ἂν φορᾶ ράκη. Καὶ αὐτὸ τὸ ἔδειξε βέβαια ὅλη ἡ χορεία τῶν δικαίων, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὰ ἔξω τῆς πίστεώς μας πρόσωπα ἐκεῖνος ὁ Ὀδυσσεύς, ὁ ὁποῖος ὕστερα ἀπὸ ναυάγιο παροῦ-πάστηκε στὴ βασιλοπούλα γυμνός.

Ἄλλὰ ἄς στρέψω τὸν λόγο στὸ ἐρώτημά σου. Ἄν καὶ γνωρίζεις ἀπὸ μόνος σου ποιὸ εἶναι τὸ σωστό, ρωτᾶς νὰ μάθεις ἀπὸ μένα τὸν ἀμαθῆ. Λές λοιπόν, ὅτι ἄλλοτε ὁ λογισμὸς σὲ προτρέπει σὲ προσευχή, καὶ ἄλλοτε σὲ συγκρατεῖ, ἐπειδὴ ὁ Θεὸς γνωρίζει αὐτὸ πού θέλουμε νὰ ζητήσουμε καὶ γι' αὐτὸ περιττεύει νὰ προσευχόμεσθε. Ἐπὶ πλεόν, ἐπειδὴ εἶσαι ἀμαρτωλός, δὲν ὠφελεῖ καθόλου ἡ προσευχή. Καὶ γενικὰ ὅτιδήποτε ἄλλο περιεῖχε τὸ γράμμα, γιὰτὶ δὲν τὸ ἔχω στὰ χέρια μου. Τί λοιπόν θὰ μπορούσαμε νὰ ποῦμε σ' αὐτά; Ὅτι ὁ νοῦς εἶναι ἀνταύγεια τῆς τύχης καὶ τῆς Εἴμαρμένης, καί, γιὰ νὰ τὸ πᾶ ὀλοκληρωμένο, ἄρνηση τοῦ αὐτεξουσίου; Ὁχι βέβαια, δὲν πρέπει νὰ στηριζόμεσθε σ' αὐτὴ τὴν ἀντίληψη, ἀφοῦ εἴμαστε μυαλωμένοι καὶ πλουτισμένοι μὲ γνώση τοῦ Θεοῦ. Ἄλλὰ σχετικὰ μὲ τὸ δεύτερο ἐρώτημά σου νὰ εἶσαι πεπεισμένος, ὅτι ὁ Θεὸς ἀκούει καὶ τοὺς ἀμαρτωλοὺς, ὅταν μετανοοῦν εἰλικρινά. Πῶς δηλαδή χαίρεται γι' αὐτοὺς πού μετανοοῦν, σύμφωνα μὲ τὴν ἁγία Γραφή, ἂν δὲν ἀκούει τὴ δέησή τους; Ὅσο γιὰ τὸ προηγούμενο ἐρώτημα πρέπει νὰ ἀπαντήσω ὡς ἑξῆς: Ὅτι ἡ θεία πρόγνωση δὲν καταργεῖ τὸ αὐτεξούσιο. Γιατὶ ὅ,τι κάνουμε, δὲν τὸ κάνουμε ἐπειδὴ τὸ γνωρίζει ἀπὸ πρὶν ὁ Θεός, ἀλλὰ γνωρίζει ἀπὸ πρὶν ὅτι θὰ τὸ κάνουμε, καὶ ἔτσι ἐνισχύεται καὶ ὁ ὅρος τῆς πρόγνωσης καὶ ὁ λόγος τοῦ αὐτεξουσίου. Γιατὶ σ' ἐκεῖνα πού δὲν ἐξαρτῶνται ἀπὸ μᾶς, προηγεῖται ὁ ὅρος τοῦ Θεοῦ καὶ στὸν χρόνο καὶ στὸν τόπο καὶ στὸν τρόπο. Ἐνῶ σ' αὐτὰ πού ἐξαρτῶνται ἀπὸ μᾶς, στὰ ὁποῖα ἀναφέρεται τὸ αὐτεξούσιο, ἡ πρόγνωση τοῦ Θεοῦ

Θεοῦ πρόγνωσις ἐπί τε ἀρετῆς καὶ κακίας. Ὡστε δεῖ ἡμᾶς καὶ ἐρᾶν καὶ εὐχεσθαι τὰ κρείττονα, ἵνα μὴ ἔχωμεν ἐντεῦθεν τὸν Θεὸν ἐφεπόμενον ἡμῖν, ἀλλὰ τοῦναντίον. Ἐξεναντίας γὰρ ἔψεται ἡμῖν, ὧδε μὲν κολάζων καὶ τιμωρῶν, ἐκεῖ δὲ στεφανῶν καὶ ἀποδιδούς ἡμῖν βασι-
5 λείαν οὐρανῶν.

Ρ4Δ' (194) – Ἰωάννη γραμματικῶ.

Ἐν λόγοις ἐληλυθότος μου τῶν σεπτῶν εἰκόνων, παρῆν δὲ συν-
διαλεγόμενος Πλάτων ὁ ἡμέτερος· ἔφη δὴ πάλαι εἰληφυῖαν τὴν
λογιότητά σου ἐπιστολὴν ἐμὴν περὶ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως, ἡπορηκέ-
10 ναι, πῶς οὐκ εὐκρινῶς δογματισθεῖσαν, ἢ τάχα που καὶ παρακομί-
ζουσαν τοῦ ἀληθ· οὐς τὸν ἀκροατήν. Ἐγὼ δέ, εἰ μὲν τῶν ὡς ἔτυχεν ἦν
ὁ θαλῶν, οὐ ταχέως ἐπεστράφην ἄν, εἰδὼς καὶ φθόνου βολίδας καὶ
ἀγνώτων ἐπιτιμήσεις ὑποίσειν. Ἐπεὶ δὲ παρὰ φίλου ἢ ἐπίληψις, καὶ
φίλου σοφωτάτου, ἀναγκαῖον ᾤηθην αὐτὴν τὴν ἐπιστολὴν ὑπ' ὄψιν
15 ἀγαγεῖν, καὶ καθ' ὅσον οἷόν τέ μοι ἐπικριθεῖσαν, ἀποστεῖλαι τῇ φιλό-
τητί σου, ἢ ἀπολύουσαν τῆς ἀπορίας, ἢ ἐπανορθουμένην ὑπὸ τῆς
ἀγχινοίας σου. Δεῖ γὰρ ἀντεισάγεσθαι πρὸς τοῦ ἐπιτιμῶντος τὴν
οἰκείαν γνώμην τῆς μεμφθείσης ὑπολήψεως. Ἔστιν οὖν ἡ ἐπιστολὴ
ἡδε.

20

Θεόδωρος Ἀθανασίῳ.

«Πῶς φῆς, οὐ λατρεύεται ἡ εἰκὼν Χριστοῦ, ἀλλ' ὁ ἐν αὐτῇ προ-
σκυνούμενος Χριστός, μιᾶς οὔσης ἐπὶ ἀμφοῖν προσκυνήσεως; Ὅτι ἐπ'
αὐτοῦ δὴ Χριστοῦ λατρευτικὴ ἢ προσκύνησις (προσκυνῶν γὰρ
αὐτόν, συμπροσκυνῶ τὸν Πατέρα καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ὅπερ ἐστὶν ἡ
25 Τριαδικὴ ὁμοῦ προσκύνησις καὶ λατρεία), ἐπὶ δὲ τῆς εἰκόνοσ ἢ αὐτῇ
μὲν (πῶς γὰρ οὐ; ἂν γὰρ ἐν τῷ κράτος καὶ ἡ δόξα μία, τούτων δηλαδὴ
ἐν τῷ σέβας καὶ μία ἢ προσκύνησις), σχετικὴ δὲ ὁμως, ἡγουν ὁμωνυμι-
κῆ. Προσκυνῶν γὰρ αὐτήν, οὐ συμπροσεκύνησα, ἀλλὰ προσεκύνησα
Χριστόν, οὐ διαιρούμενον καθ' ὑπόστασιν, ἀλλὰ διαφορούμενον κατὰ
30 τὸν τῆς οὐσίας λόγον, ὅπερ ἐστὶ σχετικὴ, ἀλλ' οὐ λατρευτικὴ, καὶ ἡ

ἀκολουθεῖ κατὰ κάποιον τρόπο καὶ στὴν ἀρετὴ καὶ στὴν κακία. Ὡστε λοιπὸν πρέπει ἐμεῖς καὶ νὰ ἀγαπᾶμε καὶ νὰ εὐχόμεσθε τὰ ἀνώτερα, γιὰ νὰ ἔχουμε ἀπὸ αὐτὰ τὸν Θεὸ νὰ μᾶς ἀκολουθεῖ, καὶ ὄχι τὸ ἀντίθετο. Γιατὶ σὲ ἀντίθετη περίπτωση θὰ συμβεῖ, ἐδῶ νὰ μᾶς κολάζει καὶ νὰ μᾶς τιμωρεῖ, καὶ ἐκεῖ νὰ μᾶς στεφανώνει καὶ νὰ μᾶς δίνει τὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.

194. Στὸν γραμματικὸ Ἰωάννη.

Κάνοντας συζήτηση γιὰ τὶς σεπτές εἰκόνες, στὴν ὁποία ἦταν παρῶν καὶ ἔπαιρνε μέρος στὴ συζήτηση καὶ ὁ δικός μας Πλάτων, εἶπε ὅτι ἡ λογιστικότητά σου εἶχε πάρει παλιὰ δική μου ἐπιστολή γιὰ τὸ ἴδιο θέμα, καὶ ἀπόρησε, ὅτι δὲν διατυπωνόταν καθαρά, ἢ ὅτι καὶ ἀποπροσανατόλιζε κάπως τὸν ἀκροατὴ ἀπὸ τὴν ἀλήθεια. Ἐγὼ βέβαια, ἐὰν αὐτὸς ποὺ μοῦ ἐπέριπτε τὴ μομφὴ ἦταν ἓνας ὁποιοσδήποτε, δὲν θὰ στρεφόμεν γρήγορα ἐναντίον του, γνωρίζοντας ὅτι θὰ ὑποστῶ καὶ βολές φθόνου, καὶ μομφές ἀδαῶν. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ ἐπίπληξη προερχόταν ἀπὸ φίλο, καὶ φίλο σοφώτατο, θεώρησα ἀπαραίτητο νὰ θέσω ὑπόψη σου αὐτὴν τὴν ἐπιστολή, καὶ ἀφοῦ τὴν ἐπέκρινα ὅσο μοῦ ἦταν δυνατόν, νὰ τὴν στείλω στὴ ἀγάπη σου, ὥστε ἢ νὰ μὲ ἀπαλλάξει ἀπὸ τὴν ἀπορία, ἢ νὰ διορθωθεῖ ἀπὸ τὴν ἐτοιμότητα τοῦ πνεύματός σου. Γιατὶ πρέπει νὰ ἀποκατασταθεῖ, ἀπὸ αὐτὸν ποὺ μὲ ἐπικρίνει, ἢ γνώμη του γιὰ τὴν ὑπόληψή μου ποὺ κατηγορήθηκε. Ἡ ἐπιστολή λοιπὸν εἶναι ἡ ἑξῆς:

Θεόδωρος στὸν Ἀθανάσιο.

Πῶς λές, ὅτι δὲν λατρεύεται ἡ εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ ὁ Χριστὸς ποὺ προσκυνεῖται σ' αὐτὴν, ἀφοῦ μία εἶναι καὶ στίς δύο περιπτώσεις ἡ προσκύνηση; Γιατὶ ἡ λατρευτικὴ προσκύνηση ἀνήκει στὸν Χριστὸ (γιατὶ προσκυνώντας αὐτόν, προσκυνῶ συγχρόνως καὶ τὸν Πατέρα καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, ποὺ εἶναι μαζὶ ἡ τριαδικὴ προσκύνηση καὶ λατρεία), ἐνῶ ἡ προσκύνηση τῆς εἰκόνας εἶναι βέβαια ἴδια (πῶς δηλαδὴ ὄχι; Γιατὶ ἐκείνων ποὺ ἡ δύναμη καὶ ἡ δόξα εἶναι μία, αὐτῶν ὁποσδήποτε ἓνας εἶναι ὁ σεβασμὸς καὶ μία ἡ προσκύνηση), ὅμως εἶναι σχετικὴ, δηλαδὴ συνωνυμικὴ. Γιατὶ, προσκυνώντας αὐτὴν, δὲν προσκύνησα μαζὶ κι' αὐτὴν, ἀλλὰ προσκύνησα τὸν Χριστὸ, χωρὶς νὰ διαιρεῖται ὡς πρὸς τὴν ὑπόσταση, ἀλλὰ διαφοροποιεῖται ὡς πρὸς τὴν οὐσία, πρᾶγμα ποὺ σημαίνει ὅτι εἶναι σχετικὴ καὶ ὄχι λατρευτικὴ, ἔστω καὶ ἂν εἶναι ἴδια. Ἐκεῖ βέβαια

αὐτή. Ἐκεῖ μὲν οὕτω νοουμένη καὶ λεγομένη, καθότι τριαδική, ἤγουν φυσική, ἐνταῦθα δὲ τὸ ἔμπαλιν, καθότι σχετική, ἤγουν ὑποστατική. Εἰ γὰρ εἴποις, λατρευτική, ἐσήμανας σεσαρκῶσθαι, ὡς τὸν Υἱόν, τό τε Πατέρα καὶ τὸ Πνεῦμα, ὅπερ ἐστὶν ἔκτοπον. Τοιγαροῦν προσκυνῶν
5 τὴν εἰκόνα Χριστοῦ, οὐ τὴν θεότητα προσκυνῶ, ὡς φασί τινες τοῦτο γὰρ τῆς Τριάδος σημαντικόν καὶ οὐ σεσάρκωται ἢ Τριάς ἄπαγε! ἀλλὰ τί; αὐτὸν Χριστὸν σχετικῶς. Μόνος γὰρ αὐτὸς ὁ σαρκωθείς Θεὸς Λόγος. Προσκυνῶν δὲ αὐτὸν Χριστόν, δηλονότι συμπροσεκύνησα τὸν Πατέρα ὁμοῦ καὶ τὸ Πνεῦμα. Ὡστε διὰ τῆς εἰκόνης σχετικῆ εἰκότως
10 ἂν νοοῖτο καὶ λέγοιτο, ἐπ' αὐτοῦ δὲ Χριστοῦ λατρευτική, ὡς συνεπινοουμένου τε καὶ συμπροσκυνουμένου τοῦ τε Πατρὸς καὶ τοῦ Πνεύματος.

Καλῶς οὖν, ὧ τᾶν, ἔχειν μοι δοκεῖ τὸ θεώρημα, ἐπὶ μὲν τῆς μακαρίας καὶ προσκυνητῆς Τριάδος τὴν, “σὺν”, πρόθεσιν εἰληφθαι. Ἡ γὰρ
15 “σὺν” διάκρισιν τῶν ὑποστάσεων ὑποφαίνουσα, ἐνότητα φυσικὴν παρίστησι, καθὼς ἐπὶ τοῦ συμβόλου τῆς πίστεως παρὰ πᾶσι Χριστιανοῖς ἄδεται. Ἐπὶ δὲ τῆς προσκυνήσεως Χριστοῦ τε καὶ τῆς αὐτοῦ εἰκό-
νος οὐκ ἔχει χώραν ἢ “σὺν” πρόθεσις εἰληφθαι. ἢ γὰρ ἂν, εἰς δυνάδα ὑποστάσεων κατὰ τὸν τῆς ἀκολουθίας λόγον διωστᾶσα τὴν μίαν ὑπό-
20 στασιν, ἀποκομίσῃ ἡμᾶς εἰς τὸ τῆς κτισματολατρείας ἀσέδημα. Οὐκ οὖν εἰκότως ἢ ἀντωνυμία παρελήφθη, ἥτις, τὸ ἐνιαῖον τῆς ὑποστάσεως ἐπ' ἀμφοῖν τηρήσασα, δίστησι τὸ ἕτεροῖον τῶν φύσεων. Καὶ γοῦν, φησὶν ὁ πάνσοφος Διονύσιος, ἐκάτερον ἐν ἐκατέρῳ παρὰ τὸ τῆς οὐ-
σίας διάφορον. Διαφορότητα οὖν οὐσίας φήσας, ταυτότητα δηλονότι
25 ὑποστάσεως, κατὰ τὸ ἐκάτερον ἐν ἐκατέρῳ ὑπέδειξε, καθ' ἣν καὶ ἢ κατὰ σχέσιν προσκύνησις τεθεώρηται. Ἡ γὰρ σχέσις, ὡς φασί, τῶν πρὸς τί ἐστὶν ἅμα τε γὰρ ἐστὶ, καὶ ἀντιστρέφει πρὸς ἄλληλα, οἷον ἀρχέτυπον πρὸς εἰκόνα. Οὐ γὰρ ἂν εἶη θάτερον μὴ θατέρον παρόντος, καθὸ καὶ περὶ τῶν ἅμα πεφιλοσόφηται. Πρόσκειται δέ, ἤγουν ὁμω-
30 νυμική; καί γε τῆς αὐτῆς ἐμφάσεως καὶ ἡδε ἢ λέξις. Τὸ γὰρ ὄνομα, ὀνομαζομένου ὄνομα. Ὡστε κἀνταῦθα τῶν πρὸς τι ὁ λόγος ἐπεὶ καὶ κατὰ φιλοσοφίας λόγον ὁμώνυμά ἐστι διδασκόμεθα, ἂν ὄνομα μόνον κοινόν, ὁ δὲ κατὰ τοῦνομα λόγος τῆς οὐσίας ἕτερος οἷον αὐτὸς Χρι-

νοεῖται καὶ λέγεται ἔτσι, ἐπειδὴ εἶναι τριαδική, δηλαδή φυσική, ἐνῶ ἐδῶ τὸ ἀντίθετο, γιατί εἶναι σχετική, δηλαδή ὑποστατική. Γιατί, ἂν πείς ὅτι εἶναι λατρευτική, δήλωσες ὅτι, ὅπως σαρκώθηκε ὁ Υἱός, σαρκώθηκε καὶ ὁ Πατέρας καὶ τὸ Πνεῦμα, πράγμα πού εἶναι ἄτοπο. Ἐπομένως, προσκυνώντας τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ, δὲν προσκυνῶ τὴν θεότητα, ὅπως λένε μερικοί, γιατί αὐτὸ σημαίνει τὴν Τριάδα, καὶ ἡ Τριάδα δὲν ἔχει σαρκωθεί· μακριὰ μὰ τέτοια σκέψη! Ἀλλὰ τί; Προσκυνῶ τὸν ἴδιο τὸν Χριστὸ σχετικά. Γιατί μόνο αὐτὸς εἶναι ὁ Θεὸς Λόγος πού σαρκώθηκε Καὶ προσκυνώντας τὸν ἴδιο τὸν Χριστό, προσκύνησα μαζί του καὶ τὸν Πατέρα καὶ τὸ Πνεῦμα. Ὡστε ἡ προσκύνηση μέσω τῆς εἰκόνας δικαιολογημένα νοεῖται καὶ λέγεται σχετική, ἐνῶ ἡ προσκύνηση τοῦ ἴδιου τοῦ Χριστοῦ λέγεται λατρευτική, ἐπειδὴ μαζί του ἐννοεῖται καὶ προσκυνεῖται καὶ ὁ Πατέρας καὶ τὸ Πνεῦμα.

Καλῶς λοιπόν, φίλε, νομίζω πρὸς ἔχει ἡ ἄποψη, ὅτι στή μακάρια καὶ προσκυνητὴ Τριάδα χρησιμοποιήθηκε ἡ πρόθεση “σύν”. Γιατί ἡ “σύν”, δηλώνοντας διάκριση τῶν ὑποστάσεων, παριστάνει ἐνότητα φυσική, ὅπως ψάλλεται ἀπὸ ὅλους τοὺς Χριστιανούς στοὺς σύμβολο τῆς πίστεως. Ἐνῶ στὴν προσκύνηση τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς εἰκόνας του δὲν ἔχει θέση ἡ πρόθεση “σύν” νὰ περιληφθεῖ. Γιατί ἄλλιῶς, διαιρώντας κατὰ λογικὴ συνέπεια τὴ μὴ ὑπόσταση σὲ δύο ὑποστάσεις, θὰ μᾶς μεταφέρει στοὺς ἁμάρτημα τῆς κτισματολατρίας. Ἐπομένως δικαιολογημένα χρησιμοποιήθηκε ἡ πρόθεση, ἡ ὁποία, διατηρώντας τὴν ἐνότητα τῆς ὑποστάσεως καὶ στὶς δύο περιπτώσεις, κάνει διάκριση τῶν φύσεων. Πράγματι λοιπόν λέγει ὁ πάνσοφος Διονύσιος, «τὸ καθένα στοὺς καθένα ἐξαιτίας τῆς διαφορᾶς τῆς οὐσίας». Λέγοντας λοιπόν διαφορὰ τῆς οὐσίας, ἔδειξε τὴν ταυτότητα τῆς ὑποστάσεως, σύμφωνα μὲ «τὸ καθένα στοὺς καθένα», κατὰ τὴν ὁποία νοεῖται καὶ ἡ σχετικὴ προσκύνηση. Γιατί ἡ σχέση, ὅπως λένε, ἀναφέρεται σὲ κάτι. Ὑπάρχουν δηλαδή μαζί, καὶ ἀντιστρέφουν μεταξύ τους, ὅπως τὸ πρωτότυπο πρὸς τὴν εἰκόνα. Γιατί δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρχει τὸ ἓνα, χωρὶς νὰ ὑπάρχει τὸ ἄλλο, ὅπως ἔχει λεχθεῖ καὶ γιὰ αὐτὰ πού ὑπάρχουν μαζί. Ὑπάρχει κοντά, δηλαδή εἶναι συνωνυμική, καὶ ἔχει τὴν ἴδια σημασία καὶ αὐτὴ ἡ λέξη. Γιατί τὸ ὄνομα εἶναι ὄνομα αὐτοῦ πού ὀνομάζεται. Ὡστε καὶ ἐδῶ ὁ λόγος γίνεται σὲ σχέση μὲ κάτι, γιατί σύμφωνα καὶ μὲ τὸν λόγο τῆς φιλοσοφίας, μαθαίνουμε ὅτι ὁμώνυμα εἶναι ἐκεῖνα πού ἔχουν μόνο κοινὸ ὄνομα, ἐνῶ ὁ σύμφωνος μὲ τὸ ὄνομα λόγος τῆς οὐσίας εἶναι ἄλλος. Ὅπως γιὰ παράδειγμα ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς καὶ ὁ

στός, καὶ ὁ γεγραμμένος. Ἐπεὶ δὲ καὶ, ὑποστατικῆ, πρόσκειται, τοῦτο διαρρήδην ὠμολόγηται· ὅτι οὐχ ἕτερα ὑπόστασις παρὰ τὴν τοῦ Χριστοῦ, ἦγουν ὁ χαρακτήρ τῶ τῆς μορφῆς αὐτοῦ εἶδει ἐκφαινόμενός τέ ἐστι ἐν τῇ εἰκόνι καὶ προσκυνούμενος, καὶ ἔρωται ὁ πᾶς λόγος τοῖς
5 ὑγιῶς φρονοῦσι. Πρὸς δὲ τὸ πίστωσιν ἔχειν μᾶλλον τὸν λόγον, ἀναγκαιον ἠγησάμην τρεῖς χρήσεις πατρικᾶς ὑποθεῖναι τῇ ἐπιστολῇ, ὡς ἂν πληρωθῇ κἀνταῦθα, «Ἐπὶ δύο καὶ τριῶν μαρτύρων σταθήσεται πᾶν ρῆμα», Γραφικῶς εἰπεῖν.

Τοῦ Χρυσοστόμου ἐκ τῆς ἐρμηνείας τοῦ Νικηῆρος.

10 “Ὅταν βασιλικοὶ χαρακτήρες καὶ εἰκόνες εἰς πόλιν εἰσφέρωνται, ὑπαντῶσιν ἄρχοντες καὶ δήμοι μετ’ εὐφημίας, οὐ σανίδα τιμῶντες, οὐδὲ τὴν κηρόχυτον γραφήν, ἀλλὰ τὸν χαρακτήρα τοῦ βασιλέως οὕτως ἢ κτίσις, οὐ τὸ γήϊνον σχῆμα τιμᾶ, ἀλλὰ τὸν οὐρανίον χαρακτήρα αἰδεῖται”.

15 *Τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου ἐπὶ Θεοδωρήτου πατριάρχου.*

“Οὐχ ὡς ἕτερον τῇ μορφῇ, ἀλλ’ ὡς αὐτὸν ἓνα Κύριον ἐν μιᾷ μορφῇ ὄντα, καθ’ ὃν καὶ χαρακτήρ εἰς πεφυκῶς τῆς τοῦ Πατρὸς ὑποστάσεως, καὶ πρὸ σαρκὸς ἀσώματος εἰς τε ἦν, καὶ ἐν σαρκὶ εἰς ἐστι, καὶ ἐν εἰκόνι
20 ὁ αὐτὸς εἰς ὑπάρχει, μὴ διαιρούμενος εἰς δύο χαρακτήρας, μήτε δὲ σχιζόμενος εἰς δύο δόξας, ἀλλ’ εἰς μίαν συναγόμενος”. Καὶ μεθ’ ἕτερα· “Ἀλλ’ ὥσπερ αὐτὸς εἰς ἐστὶν ἐκ δύο τῶν ἐναντίων, καὶ εἰς ἐν συνάγεται πρόσωπον, οὕτω καὶ εἰκὼν αὐτοῦ μία τέ ἐστι, καὶ τοῦ αὐτοῦ ἑνὸς Χριστοῦ, καὶ οὐχ ἕτερον χαρακτήρα ἐροῦμεν τὸν κατὰ σάρκα ἐπιφα-
25 νέντα ἡμῖν, καὶ ἕτερον τὸν κατ’ εἰκόνα σχηματιζόμενον χαρακτήρα ἐν εἶδει μορφῆς αὐτοῦ, ἀλλὰ τὸν αὐτὸν ἓνα· ἐπεὶ μήτε καθὸ σῶμα ὁ χαρακτήρ εἴρηται, ἀλλὰ καθὸ ἀσώματον καὶ τοῦτο μᾶλλον διὰ τοῦ θείου Χρυσοστόμου διευκρινηθήσεται, τὸν χαρακτήρα οὐράνιον λέγοντος, ἐπεὶπερ καὶ ἐξ οὐρανοῦ, οὐ καθὸ σῶμα, ἀλλὰ καθὸ ἀσώματον, ὁ μονο-
30 γενῆς Θεὸς κατελθὼν ἐκ τῶν οὐρανῶν ἐσαρκώθη, καὶ ἐπέφανε σῶμα περιθέμενος τὸ ἡμέτερον”. Καὶ μετ’ ὀλίγα· “Οὐκοῦν, ἐπεὶ κατὰ ἀναφορὰν αὐτὸν δείκνυσι τὸν χαρακτήρα, αὐτὸν Χριστὸν προσκυνούμεν, καὶ οὐ τὴν ὕλην τεχνικῶς σχηματιζομένην ἐν τῇ εἰκόνι”.

ζωγραφισμένος. Ἐπειδὴ ὅμως προστίθεται καὶ ἡ λέξις “ὑποστατική”, αὐτὸ ἔχει ὁμολογηθεῖ καθαρά, ὅτι δὲν εἶναι ἄλλη ἢ ὑπόστασις, δηλαδή ὁ χαρακτήρας πού παρουσιάζεται μετὰ τὸ εἶδος τῆς μορφῆς του καὶ ὑπάρχει στὴν εἰκόνα καὶ προσκυνεῖται, καὶ εἶναι ἰσχυρὸς ὁ λόγος σ’ αὐτοὺς πού φρονοῦν σωστά. “Ὅμως γιὰ νὰ ἔχει ὁ λόγος μεγαλύτερη ἐπιβεβαίωσις, θεώρησα ἀπαραίτητο νὰ παραθέσω στὴν ἐπιστολῇ καὶ τρία πατερικὰ ἀποσπάσματα, γιὰ νὰ ἐκπληρωθεῖ καὶ ἐδῶ τό· «Μὲ δύο καὶ τρεῖς μάρτυρες νὰ ἐπιβεβαιώνεται κάθε λόγος»⁸⁴.

Τοῦ Χρυσοστόμου, ἀπὸ τὴν ἐρμηνεία τοῦ νιπτήρα.

“Ὅταν περιφέρονται στὴν πόλιν βασιλικὲς μορφές καὶ εἰκόνες, οἱ ἄρχοντες καὶ τὰ πλήθη τίς ὑποδέχονται μετὰ ἐπευφημίας, χωρὶς νὰ τιμοῦν τὴ σανίδα ἢ τὴν κηρόχυτη εἰκόνα τους, ἀλλὰ τὴ μορφῇ τοῦ βασιλιᾶ. Ἔτσι ἡ κτίσις δὲν τιμᾷ τὸ γήϊνο σχῆμα, ἀλλὰ σέβεται τὸν οὐράνιο χαρακτήρα”.

**Τῆς συνόδου τῆς Ἀντιοχείας,
ἡ ὁποία συνήλθε ἐπὶ πατριάρχου Θεοδωρήτου.**

“Ὅχι σὰν νὰ εἶναι ἄλλος στὴ μορφῇ, ἀλλὰ σὰν νὰ εἶναι ὁ ἴδιος ἓνας Κύριος μετὰ μιὰ μορφῇ, ὅπως καὶ ἓνας χαρακτήρας, βλάστησε ἀπὸ τὴν ὑπόστασις τοῦ Πατέρα, καὶ πρὶν ἀπὸ τὴ σάρκωσις ἦταν ἓνας ἀσώματος, καὶ μετὰ τὴν σάρκωσις ἓνας εἶναι, καὶ στὴν εἰκόνα ὁ ἴδιος εἶναι ἓνας, χωρὶς νὰ διαιρεῖται σὲ δύο μορφές, οὔτε νὰ διαιρεῖται σὲ δύο δόξες, ἀλλὰ ἐνωμένος σὲ μία”. Καὶ μετὰ ἀπὸ ἄλλα· «Ἀλλὰ, ὅπως ὁ ἴδιος εἶναι ἓνας ἀπὸ δύο ἀντίθετα, καὶ συνάπτεται σὲ ἓνα πρόσωπο, ἔτσι καὶ ἡ εἰκόνα αὐτοῦ εἶναι μία καὶ τοῦ ἰδίου τοῦ ἐνὸς Χριστοῦ. Καὶ δὲν λέμε ἄλλη μορφῇ αὐτὸν πού φανερώθηκε σὲ μᾶς σαρκικά, καὶ ἄλλη τὴ μορφῇ πού σχηματίζεται στὴν εἰκόνα μετὰ τὸ σχῆμα τῆς μορφῆς του, ἀλλὰ ὁ ἴδιος εἶναι ἓνας. Γιατὶ δὲν ὀνομάζεται ἡ μορφῇ του ὡς σῶμα, ἀλλὰ ὡς ἀσώματη. Καὶ αὐτὸ διευκρινίζεται περισσότερο ἀπὸ τὸν θεῖο Χρυσόστομο, ὁ ὁποῖος ὀνομάζει τὴ μορφῇ του οὐράνια, ἐπειδὴ κατέβηκε ἀπὸ τὸν οὐρανὸ, καὶ ὄχι ὡς σῶμα, ἀλλὰ ὡς ἀσώματος, ὁ μονογενὴς Θεὸς κατεβαίνοντας ἀπὸ τὸν οὐρανὸ σαρκώθηκε καὶ φανερώθηκε παίρνοντας τὸ δικό μας σῶμα”. Καὶ ὕστερα ἀπὸ λίγα· “Ἐπομένως, ἐπειδὴ κατ’ ἀναφορὰν δείχνει αὐτὴ τὴ μορφῇ του, αὐτὸν τὸν Χριστὸ προσκυνοῦμε καὶ ὄχι τὴν ὕλη πού μετὰ τὴν τέχνη σχηματίζεται σὲ εἰκόνα”.

Τῆς ἐν Νικαίᾳ συνόδου τὸ Β΄.

“Καὶ ὁ προσκυνῶν τὴν εἰκόνα, προσκυνεῖ ἐν αὐτῇ τοῦ ἐγγραφομένου τὴν ὑπόστασιν”.

Ρ4Ε' (195) – Εὐδοκία Κανδιδатиση.

5 Ἐδηλώθη μοι ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ Σιλουανοῦ περὶ τῆς τιμιότητός σου, ὅτι ἐν λύπῃ ἐστὶ διὰ τὸ ἐγγίνεσθαί σοι φόβον τινὰ καὶ πτόησιν ἐν τῇ ψυχῇ ἄνευ τινός αἰτίας, καὶ ἀκούσας οὐκ ἀπαθῶς ἤνεγκα ὁ ταπεινός, ἀλλὰ καὶ ἐλυπήθην καὶ ηὐξάμην, εἰ καὶ ἀνάξιος ὑπακούεσθαι παρὰ Θεοῦ, λυθῆναι τὸ δέος ἐκεῖνο ἀπὸ σοῦ. Ἀλλὰ καὶ ἔτι καὶ γὰρ καὶ ὁ
10 κύριος ὁ ἀρχιεπίσκοπος καὶ οἱ ἀδελφοὶ συνεύχονται καταρραϊσθῆναι τὸ πάθος ἀπὸ τῆς εὐσεβείας σου. Τοῦτο δέ, κυρία, ἀλλόκοτόν ἐστι τὸ πάθος καὶ εὐκαταφρόνητον, καὶ οὐκ ὀφείλεις λογίζεσθαι αὐτὸ ὅλως ἔν τινι δυνάμειν σε παραβλάπτειν· διότι τὸν Χριστὸν ἐνδεδυμένη, καὶ τὸν σταυρὸν αὐτοῦ ἔχεις ὄπλον, ἐφ' ᾧ σημειουμένη, ἀποδιώκειν πα-
15 ραυτὰ πίστευε πᾶσαν σκαιωρίαν δαμονικὴν, καὶ ἐν ἡμέρᾳ, καὶ ἐν νυκτὶ συμβαίνει σε ἐκθροεῖσθαι. Ψάλλε οὖν πρὸς Κύριον « Ἀπὸ φόβου ἐχθροῦ ἐξελοῦ τὴν ψυχὴν μου». Καὶ πάλιν « Οὐ φοβηθήσομαι ἀπὸ φόβου νεκτερινοῦ, ἀπὸ βέλους πετομένου ἡμέρας, ἀπὸ πράγματος ἐν σκότει διαπορευομένου, ἀπὸ συμπτώματος καὶ δαιμονίου
20 μεσημβρινοῦ». Καί· « Εἰ ὁ Θεὸς ὑπὲρ σοῦ, τίς κατὰ σοῦ; », οὐ καὶ τὸ σῶμα ἐσθίεις, καὶ τὸ αἷμα πίνεις, ἐφ' οἷς καταπατοῦμεν « ἐπάνω ὄψεων καὶ σκορπιῶν, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ »; Μὴ τοίνυν συγκαταπέσης, μηδὲ ραθυμῆσης ἐν τῷ ἀκαίρῳ τούτῳ φόβῳ, ἀλλ' εὐθύμει ἐν Κυρίῳ, καὶ ὑπομμινήσκομεν, προσεύχου, καθὼς καὶ εἴθισταί
25 σοι, νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν, εἰ δύνῃ, καὶ μικρὸν ἀναγίνωσκε, καὶ ἡ εἰρήνη τοῦ Θεοῦ φρουρήσει σε καὶ ἀπήμονα διατηρήσει ἐν πᾶσιν.

Ρ4Σ' (196) – Εὐφροσύνη ἡγουμένη.

Μεμάθηκα παρὰ τοῦ εὐ εἰδότος, ὅτι σου ἤψατο λύπη τῆς τιμιότητος, διὰ τὸ ἐθέλειν μίαν ἀδελφὴν τετιμῆσθαί σου τῆς ἁγίας συνοδίας,
30 καὶ οὐκ ἔξω τοῦ εἰκότος ἢ λύπη. Πῶς γὰρ ἂν καὶ οὐκ ἀλγήσειε ψυχὴ ἐκκοπτομένου τοῦ οἰκείου μέλους; Ἀλλ' ὅμως ὅτι συμβαίνει τὰ τοιαῦτα ἐξ ἐπιτηρείας τοῦ ἐνεδρεύοντος ἐν τοῖς υἱοῖς τῆς ἀπειθείας, καὶ

85. Ψαλμ. 63, 2.

87. Ρωμ. 8, 31.

86. Ψαλμ. 90, 5-6.

88. Λουκᾶ 10, 19.

89. Ἐφ. 2, 2.

Τῆς Δευτέρας συνόδου στή Νίκαια.

“Καὶ αὐτὸς ποὺ προσκυνᾷ τὴν εἰκόνα, προσκυνᾷ σ' αὐτὴν τὴν ὑπόσταση τοῦ εἰκονιζομένου”.

195. Στὴν Κανδιδάτισσα Εὐδοκία.

Μοῦ ἀναφέρθηκε ἀπὸ τὸν ἀδελφὸ Σιλουανὸ γιὰ τὴν τιμότητά σου, ὅτι εἶσαι λυπημένη, ἐπειδὴ προκαλεῖται μέσα σου κάποιος φόβος καὶ ταραχὴ στὴν ψυχὴ σου χωρὶς καμμιά αἰτία, καὶ ἀκούοντάς το δὲν τὸ δέχθηκα μὲ ἀδιαφορία ὁ ταπεινός, ἀλλὰ καὶ λυπήθηκα καὶ προσευχήθηκα, ἂν καὶ εἶμαι ἀνάξιος νὰ ἀκουστῶ ἀπὸ τὸν Θεό, γιὰ νὰ διαλυθεῖ ὁ φόβος αὐτὸς ἀπὸ σένα. Ἀλλὰ καὶ ἐγὼ ἀκόμα καὶ ὁ κύριος ἀρχιεπίσκοπος καὶ οἱ ἀδελφοὶ συμπροσεύχονται νὰ ἐξαφανιστεῖ τὸ πάθος ἀπὸ τὴν εὐσέβειά σου. Αὐτὸ τὸ πάθος ὅμως, κυρία, εἶναι ἀλλόκοτο καὶ ἄξιο περιφρονήσεως, καὶ δὲν πρέπει νὰ σκέπτεσαι ὅτι γινικά μπορεῖ νὰ σὲ βλάψει σὲ κάτι, γιὰτὶ εἶσαι ντυμένη τὸν Χριστὸ, καὶ ἔχεις ὄπλο σου τὸν σταυρὸ του, καὶ ὅταν κάνεις τὸ σημεῖο του, πίστευε ὅτι διώχνει ἀμέσως κάθε δαιμονικὴ σκευωρία, ποὺ σὲ κάνει νὰ θορυβεῖσαι εἴτε τὴν ἡμέρα εἴτε τὴ νύχτα. Ψάλλε λοιπὸν στὸν Κύριο· «Ἐλευθέρωσε τὴν ψυχὴ μου ἀπὸ τὸν φόβο τοῦ ἐχθροῦ»⁸⁵. Καὶ πάλι· «Δὲν θὰ φοβηθῶ ἀπὸ φόβο νυχτερινό, καὶ ἀπὸ βέλος ποὺ ρίχνεται τὴν ἡμέρα, ἀπὸ πρᾶγμα ποὺ κινεῖται στὸ σκοτάδι, οὔτε ἀπὸ ἀπροσδόκητο συμβᾶν καὶ δαιμόνιο ποὺ δρᾷ τὸ μεσημέρι»⁸⁶. Καὶ· «Ἐὰν ὁ Θεὸς εἶναι μαζί σου, ποιὸς μπορεῖ νὰ εἶναι ἐναντίον σου;»⁸⁷, τοῦ ὁποίου καὶ τὸ σῶμα τρώγεις καὶ τὸ αἷμα πίνεις, μὲ τὰ ὁποῖα καταπατοῦμε «πάνω σὲ φίδια καὶ σκορπιούς, καὶ πάνω σὲ κάθε δύναμη τοῦ ἐχθροῦ»⁸⁸; Νὰ μὴ καταρρεύσεις λοιπὸν, οὔτε νὰ δείξεις ἀδιαφορία γιὰ τὸν ἄκαιρο αὐτὸ φόβο, ἀλλὰ νὰ εἶσαι εὐθυμὴ μὲ τὴ χάρη τοῦ Κυρίου, καὶ σοῦ ὑπενθυμίζω νὰ προσεύχεσαι, ὅπως καὶ συνηθίζεις νὰ τὸ κάνεις, νύχτα καὶ μέρα, ἔὰν μπορεῖς, διάβαζε ἐπίσης λίγο, καὶ ἡ εἰρήνη τοῦ Θεοῦ θὰ σὲ φυλάξει καὶ θὰ σὲ διατηρήσει εὐτυχισμένη σὲ ὅλα.

196. Στὴν ἡγουμένη Εὐφροσύνη.

Ἔχω μάθει ἀπὸ αὐτὸν ποὺ γνωρίζει καλά, ὅτι κυρίευσε λύπη τὴν τιμότητά σου, ἐπειδὴ μὰ ἀδελφὴ θέλει νὰ ἀποκοπεῖ ἀπὸ τὴν ἅγια συνοδεία, καὶ ἡ λύπη σου δὲν εἶναι ἀδικαιολόγητη. Πῶς δηλαδὴ νὰ μὴ πονέσει ἡ ψυχὴ, ὅταν κόβεται ἓνα μέλος της; Ἀλλ' ὅμως συμβαίνουν αὐτὰ ἀπὸ τὴν ἐπενέργεια ἐκείνου ποὺ ἐνεδρεύει μέσα στοὺς ἀπειθεῖς υἱούς⁸⁹,

χρῆ ἡμᾶς μακροθύμως φέρειν, πᾶσαν ἐπιδεικνυμένους ἐπιμέλειαν, ὅσον ἐπιτρέπει ὁ ἀληθῆς λόγος, ὡς ἂν ἀθῶοι τοῦ αἵματος εἶημεν τοῦ τοιούτου, ἤγουν τῆς τοιαύδε, ἀδελφοῦ τε ὀνομασθέντος ἢ ἀδελφῆς. Ἐπεξήτησας δὲ μαθεῖν, εἰ ἀνένοχόν ἐστι τῇ τιμιότητί σου ἀπολῦσαι τὴν
 5 φιλονεικοῦσαν ἐκραγῆναί σου ἀδελφήν. Καὶ πῶς, σοφὴ οὖσα καὶ συνετὴ, οὐκ ἀφ' ἑαυτῆς ἐπιγινώσκεις τὸ δέον; Οὔτε οὖν σεαυτῇ τῇ διδασκάλῳ οὔτε τῇ μαθητευθείσῃ ἀκίνδυνος ἢ διάστασις ἐθελουσίως γινομένη. Διὰ τί γὰρ καὶ πόθεν τὸ εὐλογον ἔχουσα; Εἰ μὲν γὰρ τελεία οὖσα καὶ κατηρητισμένη ἢ μαθήτρια, πρὸς τὸ ἄλλων ἀδελφῶν καθη-
 10 γειῖσθαι, ἤδη ὑποζητουμένης ἀδελφότητος, οἰκονομία τὸ τοιοῦτον, καθὼς φησιν ὁ ἅγιος Βασίλειος, καὶ οὐ διάστασις. Ἄπαγε! Καὶ γοῦν ἀπὸ τοῦ ἄρχεσθαι καλῶς, ἀνεισί τις ἐπὶ τὸ ἄρχειν ἐννόμως. Κἀντεῦθεν ζῆλος ἀγαθὸς ταῖς ὁμοτρόποις, ἰέναι ἐπὶ τὴν τελειότητα καὶ ταυτοπραγῆσαι θεομιρεπῶς ἐπειδὴ ἔνδειξιν τῆς εἰς αὐτὸν ἀγάπης ὁ Κύριος
 15 καὶ Θεὸς ἡμῶν τῷ κορυφαίῳ τῶν ἀποστόλων ὑποδεικνὺς ἔφη· «Εἰ ἀγαπᾶς με, θύσκε τὰ ἀρνία μου». Καὶ πάλιν· «Ποίμαινε τὰ πρόβατά μου». Ὡς ὁ γε τοιαύτῃ προθέσει ἐκβεθηκὼς εἰς τὸ ποιμαίνειν, μακάριος ἂν εἶη, Χριστὸν μιμούμενος τὸν ἀληθινὸν πρῶτον ἀρχιποίμενα. Ἔστι γοῦν καὶ ἑτέρα οἰκονομία ἐν τοῖς πατράσιν ἡμῶν τεθεωρημένη,
 20 ὁπότεν ψυχὴ δυστροπεύουσα, μετὰ πολλὴν καὶ μακρὰν ἐπιμέλειαν, αἰρῆται μεταπεσεῖν εἰς ἄλλην ἀδελφότητα, ὡς ἐκεῖσε χρησιμεύειν μέλλουσα, κατὰ μίμησιν τῶν μεταφυτευομένων δένδρων ἐκ τοῦδε εἰς τόνδε τόπον. Ἐὰν οὖν καὶ τοῦτο ποιήσεις, ἔχει τινὰ λόγον, ἀμφοτέρων δηλονότι, τῆς τε ἐπιδιδούσης καὶ τῆς ἐπιδεχομένης, συναιρομέ-
 25 νων ἀλλήλαις, πληρουμένου τοῦ ἀποστολικοῦ παραγγέλματος· «Ἀλλήλων τὰ θάρη θαστάζετε, καὶ οὕτως ἀναπληρώσατε τὸν νόμον τοῦ Χριστοῦ».

Ἄλλον δὲ χωρισμὸν οὐκ ἐπιδέχεται ὁ λόγος τῆς ἀληθείας. Πρῶτον μὲν, ὅτι ἡ σύμβασις τοῦ ἁγίου Πνεύματος διασπᾶται ἢ καθομο-
 30 λογηθεῖσα ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων ἐπὶ τῇ μοναχικῇ τελειώσει, οὐ τί ἂν εἶη ὀλεθριώτερον; Καὶ γε ἀρμόζει κἀνταῦθα ὁ λόγος τοῦ Κυρίου· «Οὐς ὁ Θεὸς ἐξευξεν, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω». Εἰ γὰρ ἐκεῖ, καίτοι ἐπὶ σαρκικῇ ζεύξει, ἀπηγόρευται ὁ χωρισμὸς, πόσῳ γε μᾶλλον ἐπὶ πνευματικῇ συναφείᾳ; εἰ μὴ τι ἄρα παίζεται τὰ θεῖα· ἀλλ' ἄπαγε!

καὶ πρέπει ἡμεῖς νὰ ὑπομένουμε μὲ καρτερικότητα, καταβάλλοντας κάθε φροντίδα, ὅσο ἐπιτρέπει ὁ ἀληθινὸς λόγος, ὥστε νὰ εἴμαστε ἀθῶοι τοῦ αἵματος αὐτοῦ, δηλαδή τῆς τὰδε ποὺ ὀνομάστηκε ἀδελφὸς ἢ ἀδελφή. Ζήτησες λοιπὸν νὰ μάθεις, ἐὰν δὲν ἀποτελεῖ ἔνοχὴ γιὰ τὴν τιμότητά σου τὸ νὰ ἀφήσεις ἐλεύθερη τὴν ἀδελφὴν ποὺ ἐπιδιώκει νὰ ἀποχωριστεῖ ἀπὸ σένα. Καὶ πῶς, ἐνῶ εἶσαι σοφὴ καὶ μυαλωμένη, δὲν γνωρίζεις ἀπὸ μόνη σου αὐτὸ ποὺ πρέπει; Οὔτε λοιπὸν σὲ σένα τῆ δασκάλα, οὔτε στὴν μαθητευόμενη ὁ χωρισμὸς ποὺ γίνεται θεληματικὰ εἶναι ἀκίνδυνος. Πῶς δηλαδή καὶ ἀπὸ ποῦ εἶναι δικαιολογημένη; Γιατί, ἐὰν ἡ μαθήτρια εἶναι τελεία καὶ καταρτισμένη στὸ νὰ ἡγεῖται ἄλλων ἀδελφῶν ἀδελφότητας ποὺ ἤδη ἔχει ζητηθεῖ, αὐτὸ εἶναι οἰκονομία, ὅπως λέγει ὁ ἅγιος Βασίλειος, καὶ ὄχι διάσταση. Μακριὰ μὴ τέτοια σκέψη! Καὶ ἔτσι λοιπὸν ἀρχίζοντας καλὰ, ἀνεβαίνει κάποιος στὸ νὰ ἄσχει νόμιμα, καὶ ἀπὸ αὐτὸ προκαλεῖται ἀγαθὸς ζῆλος στὶς ἰσότιμες νὰ χωρήσουν στὴν τελειότητα καὶ νὰ ἐκτελέσουν τὸ ἴδιο ὅπως θέλει ὁ Θεός. Γιατί ὁ Κύριος καὶ Θεός, δίνοντας στὸν κορυφαῖο τῶν ἀποστόλων δεῖγμα τῆς ἀγάπης σ' αὐτόν, εἶπε· «Ἐὰν μὲ ἀγαπᾷς, βόσκει τὰ ἀρνιά μου» καὶ πάλι· «Ποίμαινε τὰ πρόβατά μου»⁹⁰. Ὅποιος λοιπὸν μὲ τέτοια πρόθεση ἀποφάσισε νὰ ποιμαίνει, εἶναι μακάριος, ἀφοῦ μιμεῖται τὸν ἀληθινὸν πρῶτον ἀρχιποίμενα Χριστό. Ὑπάρχει λοιπὸν καὶ ἄλλη οἰκονομία ποὺ παρατηρεῖται στοὺς πατέρες μας, καὶ ποὺ ἐφαρμόζεται ὅταν μὴ ψυχὴ δυστροπήσει μετὰ ἀπὸ πολλὴ καὶ μακρὰ φροντίδα καὶ ἐπιθυμεῖ νὰ μεταπηδήσει σὲ ἄλλη ἀδελφότητα, ἐπειδὴ πρόκειται ἐκεῖ νὰ χρησιμεύσει, ὅπως τὰ δέντρα ποὺ μεταφυτεύονται ἀπὸ αὐτὸν τὸν τόπο στὸν ἄλλο. Ἐὰν λοιπὸν κάνεις καὶ αὐτὸ, ἔχει κάποιον λόγο, ὅταν δηλαδή καὶ οἱ δύο, καὶ αὐτὴ ποὺ τὴν δίνει, καὶ αὐτὴ ποὺ τὴν δέχεται συμφωνοῦν μεταξύ τους, ὅποτε ἐκπληρώνεται ἡ παραγγελία τοῦ Ἀποστόλου· «Νὰ σηκώνει ὁ ἕνας τὰ βάρη τοῦ ἄλλου, καὶ ἔτσι ἐκπληρώσατε τὸν νόμο τοῦ Χριστοῦ»⁹¹.

Ἄλλον χωρισμὸ δὲν ἐπιτρέπει ὁ λόγος τῆς ἀλήθειας. Πρῶτον, ἐπειδὴ διασπᾶται ἡ συμφωνία τοῦ ἀγίου Πνεύματος, ἡ ὁποία ὁμολογήθηκε μπροστὰ στὸν Θεὸ καὶ στοὺς ἀνθρώπους γιὰ τὴ μοναχικὴ τελείωση, ἀπὸ τὸ ὅποιο τί θὰ μπορούσε νὰ ὑπάρξει πιὸ ὀλέθριο; Καὶ φυσικὰ ταιριάζει καὶ ἐδῶ ὁ λόγος τοῦ Κυρίου, «Αὐτοὺς ποὺ ἔνωσε ὁ Θεός, νὰ μὴ τοὺς χωρίζει ἄνθρωπος»⁹². Γιατί, ἐὰν ἐκεῖ, ἂν καὶ πρόκειται γιὰ σωματικὴ ἔνωση, ἀπαγορεύθηκε ὁ χωρισμὸς, πόσο μᾶλλον στὴν περίπτωση τῆς πνευματικῆς ἐνότητας; Ἐκτὸς βέβαια ἂν ἐμπαίζονται τὰ θεῖα. Ἀλλὰ

πιστὸς ὁ λόγος τοῦ μυστηρίου, ἐπὶ τε ἀφέσει τῶν ἡμαρτημένων, ἐπὶ
 τε δεσμῶ ἀλύτῳ τῆς συναφείας. Ἐπειτα πῶς οἰκοδομηθήσεται ἡ ἀ-
 δελφότης ἐξ ἧς ἀπορρήγνυται, εἴπερ ἀνεύθυνος ἢ ἡ ἀπολελυμένη
 παρὰ τῆς καθηγουμένης, καὶ οὐχὶ μᾶλλον ὑπαχθήσεται εἰς διάστα-
 5 σιν τῷ ὁμοίῳ ζήλῳ τεμνομένη, νῦν μὲν αὕτη, πρὸς δὲ τὸ ἐξῆς ἕτερα,
 καὶ μετ' οὐ πολὺ ἄλλη (καὶ οὕτω τὸ ἄρτιον σῶμα τοῦ Χριστοῦ οἰχθή-
 σεται καὶ διαφθαρήσεται πάμπαν), ἐκ τῆς πρώτης βαλβίδος ἀφορ-
 μηθεῖσα, καὶ τοῦ «οὐαὶ» κληρονόμος, ὡς βοᾷ ὁ ἅγιος Βασίλειος, ἢ
 τοῦτο ὄλον τὸ κακὸν ἀπεραξαζομένη; Οὔτε γὰρ στάσιν, οὔτε βάσιν
 10 ἔξει, οὔτε ἢ σὴ μονή, οὔτε ἕτερα, ἢ οὕτως πράττουσα. Ὡστε ὁ ἀπει-
 θῶν, ἀπειθείτω, καὶ ὁ ἀνομῶν ἀνομείτω, κατὰ τὸ γεγραμμένον. Σὺ δὲ
 σώζουσα σώξε τὴν ἑαυτῆς ψυχὴν, μὴ προιεμένη τοὺς νόμους τοῦ
 Θεοῦ, ἀλλ' ἐρηδισμένη ἐν ταῖς διδασκαλίαις τῶν ἁγίων, ὧν πρῶτος
 ἐν τούτοις ὁ μέγας Βασίλειος, κἂν μετὰ δυοῖν ἢ τριῶν παρθένων φθά-
 15 σης συζῆν· «Ὅπου γὰρ εἰσι δύο ἢ τρεῖς ἐν τῷ ὀνόματί μου», φησὶν ὁ
 Κύριος, «ἐκεῖ εἰμι ἐν μέσῳ αὐτῶν»· οὐ μὴν μετὰ παρανομούντων, κἂν
 μυρίοι ᾧσιν. †

ΡΖΖ' (197) – Δωροθέῳ τέκνῳ.

Ἐγνων, τέκνον ἡγαπημένον, καὶ ἐκ τῆς ἀρτίως γραφείσης σου
 20 ἐπιστολῆς, τὸ πρὸς ἡμᾶς τοὺς ταπεινοὺς πιστόν τε καὶ ἀγαπητόν σου,
 ὅπερ ἐστὶ γνώρισμα ἀληθινῆς ὑποταγῆς, εἰ καὶ ἡμεῖς ἁμαρτωλοὶ καὶ
 οὐδαμινοί, ἐφ' ᾧ καὶ συντηρηθείης πρὸς τὸ ἐξῆς, εὐαρεστῶν Κυρίῳ
 καὶ διαλάμπων τῇ ἀρετῇ ἐν τῇ ἀδελφότητί σου, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐν
 ἄλλοις πολλοῖς. Φύσιν γὰρ οὐκ ἔχει κρύπτεσθαι τὸ ἀγαθόν, ἀλλὰ καὶ
 25 μᾶλλον λανθάνειν δοκοῦν, εὐδηλον τὸν ἐργάτην ἀποκαθίστησιν, ὡς
 πόλιν Θεοῦ χρηματίζειν, κατὰ τὸ γεγραμμένον. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἐπὶ
 τοσοῦτον. Περὶ δὲ ἧς ἐσήμανας ὑποθέσεως, ἤγουν τοῦ ποιεῖν μνήμην
 τοῦ δεῖνος, ὀφείλεις ἐξ ἑαυτοῦ συνορᾶν, ὅτι, εἰ μὲν ἐν τῷ θανάτῳ προ-
 κοινωνῶν ἐν τῇ αἰρέσει διὰ φόβον ἀνθρώπινόν ἐστι ἐξαγορευῶν καὶ
 30 οἶονεὶ ἐπιτιμώμενος πρὸς τινος, εἴθ' οὕτω τῆς ὀρθοδόξου κοινωνίας,
 καὶ ταύτη συναπέπτη, ἔχει φύσιν ἐν μνημοσύνοις τάπτεσθαι ὀρθοδό-
 ξων, τοῦ ἀγαθοῦ ἡμῶν Θεοῦ, διὰ πολλὴν φιλανθρωπίαν, ἐπ' αὐτῆς

μακριὰ μιὰ τέτοια σκέψη! Εἶναι ἀξιόπιστος ὁ λόγος τοῦ μυστηρίου, καὶ γιὰ τὴ συγχώρηση τῶν ἁμαρτιῶν, καὶ γιὰ τὸν δεσμὸ τῆς ἀδιάλυτης ἔνωσης. "Ἐπειτα πῶς θὰ οἰκοδομηθεῖ ἡ ἀδελφότητα ἀπὸ τὴν ὁποία ἀποχωρίζεται, ἐὰν εἶναι ἀνεύθινη ἢ ἀπολυμένη ἀπὸ τὴν καθηγουμένη, καὶ δὲν θὰ ἐξελιχθεῖ μᾶλλον σὲ διάσπαση, καθὼς μὲ τὸν ἴδιο ζῆλο θὰ ἀποκόπεται τώρα αὐτή, ἔπειτα ἄλλη, καὶ ὕστερα ἀπὸ λίγο ἄλλη (καὶ ἔτσι τὸ ἄρτιο σῶμα τοῦ Χριστοῦ θὰ διαλυθεῖ καὶ θὰ διαφθαρεῖ τελείως), ξεκινώντας ἀπὸ τὴν πρώτη ἀφετηρία, καὶ καθιστάμενη κληρονόμος τοῦ ἀλλοίμονο, ὅπως φωνάζει ὁ ἅγιος Βασίλειος, ἐκείνη πού κάνει ὅλο τὸ κακὸ; Γιατὶ οὔτε στάση, οὔτε βάση θὰ ἔχει, οὔτε ἡ δική σου μονή, οὔτε ἄλλη, αὐτὴ πού ἐνεργεῖ ἔτσι. "Ὡστε αὐτὸς πού δὲν πείθεται, ἄς μὴ πείθεται, καὶ αὐτὸς πού παρανομεῖ, ἄς παρανομεῖ, σύμφωνα μὲ αὐτὸ πού ἔχει γραφεῖ⁹³. Σὺ ὅμως προσπάθησε νὰ σώσεις τὴν ψυχὴ σου, χωρὶς νὰ ἐγκαταλείπεις τοὺς νεφίους τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ νὰ μένεις στηριγμένη στὶς διδασκαλίες τῶν ἁγίων, ἀπὸ τοὺς ὁποίους πρῶτος ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς εἶναι ὁ μέγας Βασίλειος, ἔστω κι ἂν φτάσεις νὰ ζεῖς μαζὶ μὲ δύο ἢ τρεῖς παρθένους. Γιατὶ λέγει ὁ Κύριος: «Ὅπου ὑπάρχουν δύο ἢ τρεῖς συγκεντρωμένοι στὸ ὄνομά μου, ἐκεῖ ἀνάμεσά τους βρῖσκομαι καὶ ἐγώ»⁹⁴.

197. Στὸ τέκνο του τὸν Δωρόθεο.

Διαπίστωσα, ἀγαπημένο μου τέκνο, καὶ ἀπὸ τὴν ἐπιστολή σου πού στάλθηκε πρόσφατα τὴν πρὸς ἐμένα τὸν ταπεινὸ ἐμπιστοσύνη καὶ ἀγάπη σου, πράγμα πού εἶναι γνώρισμα τῆς ἀληθινῆς ὑποταγῆς, ἂν καὶ ἐγὼ εἶμαι ἁμαρτωλὸς καὶ τιποτένιος, πράγμα στὸ ὁποῖο εἶθε νὰ διατηρηθεῖς καὶ στὸ ἐξῆς, γινόμενος εὐάρεστος στὸν Κύριο καὶ λάμποντας μὲ τὴν ἀρετὴ στὴν ἀδελφότητά σου, καὶ ὄχι μόνο, ἀλλὰ καὶ σὲ πολλοὺς ἄλλους. Γιατὶ τὸ καλὸ ἀπὸ τὴ φύση του δὲν κρύβεται, ἀλλὰ καὶ ὅταν φαίνεται πῶς κρύβεται, κάνει ἐκεῖνον πού τὸ πράττει εὐκόλα φανερόν, γιατί εἶναι σὰν πόλη τοῦ Θεοῦ, σύμφωνα μὲ αὐτὸ πού ἔχει γραφεῖ⁹⁵. Ἀλλὰ γι' αὐτὸ βέβαια τόσο μόνον. "Ὅσο γιὰ τὴν ὑπόθεση πού ἀνέφερες, δηλαδή τὸ νὰ κάνεις μνημόσυνο τοῦ τᾶδε, πρέπει ἀπὸ μόνος σου νὰ ἐξετάσεις, ὅτι, ἐὰν κατὰ τὴν ὥρα τοῦ θανάτου, ἐνῶ προηγουμένως κοινωνοῦσε μὲ τοὺς αἵρετικούς ἀπὸ φόβο ἀνθρώπινο, ἔχει ἐξομολογηθεῖ καὶ κατὰ κάποιον τρόπο δέχθηκε ἀπὸ κάποιον ἐπιτίμιο, καὶ ἔπειτα κοινώνησε ὀρθόδοξα καὶ πέθανε μὲ αὐτὴν, μπορεῖ σὰ μνημόσυνο νὰ τοποθετεῖται μὲ τοὺς ὀρθοδόξους, γιατί ὁ ἀγαθὸς Θεὸς μας, ἀπὸ μεγάλη ἀγάπη πρὸς τὸν

τῆς τελευταίας ὥρας δεχομένου τὸν μεταμελούμενον καὶ ὧδε αὐτὸν κρίνοντος. Ὡστε, εἰ οὕτως ἐγένετο, ποιεῖσθαι λειτουργίας ὑπὲρ αὐτοῦ πρὸς Θεὸν οὐ παραιτητέον, εἰ δὲ οὐδὲν τούτων γέγονεν, ἀλλὰ κοινῶν ἦν τῇ αἵρέσει, καὶ οὐκ ἔφθασε μετασχεῖν τοῦ σώματος καὶ 5 αἵματος τοῦ Κυρίου (αἵρετικὸς γὰρ ὁ ἄρτος ἐκεῖνος, καὶ οὐ σῶμα Χριστοῦ), οὐ τολμητέον εἰπεῖν σύναξιν περὶ αὐτοῦ ποιεῖν (οὐδὲ γὰρ παίγνια τὰ θεῖα), ὡς ἂν μὴ ἀκούσῃ ὁ αἰτῶν περὶ τοῦ τοιούτου. «Αἰτεῖτε, καὶ οὐ λαμβάνετε, διότι κακῶς αἰτεῖσθε». Ἄλλο τι λέγειν οὐκ ἔχω, ὅσον τὸ κατ' ἐμὲ γινώσκειν τὸ ἀληθές. «Οὐδεμία γὰρ κοινωνία φωτὶ 10 πρὸς σκότος»· οὔτε ἐν τῷ μέρει τῶν ὀρθοδόξων τετάξεται ὁ μὴ κοινῶν τῇ ὀρθοδοξίᾳ, κἂν ἐν τῇ ἐσχάτῃ ὥρᾳ. Ὅπου εὐρεθῆ, ἐκεῖ καὶ κριθήσεται, καὶ οἶον ἐφόδιον εἴληφε πρὸς τὴν αἰώνιον ζωὴν, τούτω καὶ συναριθμήσεται. Τὸ λοιπὸν εὐχαριστεῖν ὑπὲρ ἐμοῦ. Ἀσπάζεται σε ὁ κύριος ὁ ἀρχιεπίσκοπος καὶ οἱ ἀδελφοί σου. Τοὺς μετὰ σοῦ ἀδελφούς ὡς 15 τέκνα μου προσαγορεύω, ἐπεὶ καὶ τὴν κυρίαν Θέκλαν ὡς θυγατέρα ἐν Χριστῷ.

ΡήΗ' (198) – Ἀβολίῳ καὶ Ἰωάννῃ μονάζουσιν.

Προσηγορίαν ὑμῶν τῶν ἀγίων κομισάμενος, παρὰ Ἡσαΐου τοῦ θεοφιλεστάτου ἐπισκόπου καὶ πνευματικοῦ πατρός, οὐ μόνον ἐξεδι- 20 δάχθην τίς ἢ ὁσία καὶ πατρικὴ ὑμῶν δυνάς, ἀλλὰ γὰρ καὶ προετράπην χαράξαι ὑμῖν τήνδε τὴν οἰκτρὰν συλλαβὴν. Ἡμεῖς δὲ ταπεινοὶ μὲν καὶ ἁμαρτωλοὶ, ὅμως φιλοῦντες ὑμᾶς ἀνάψαι εἰς ἀγάπην, ἧς οὐδὲν προτιμότερον. Ἄλλως τε καὶ ὑπακοὴν πληροῦντες, ἐπεδύκαμεν ἑαυτοὺς τῷ γράμματι. Καὶ δὴ εὐχαριστοῦμεν τῷ Θεῷ, ὅτι καὶ ὑμεῖς ἐν τῷ σεισμῷ 25 τῆς Εἰκονομαχικῆς αἵρέσεως ἄσειστοι διεμείνατε, ἅγιοι πατέρες, μὴ ἀλόντες τῇ κατ' αὐτὴν ψυχοφθόρῳ κοινωνία, ἀλλὰ τῇ φυγῇ τὸν τοῦ διωγμοῦ τρισμακάριστον στέφανον κομισάμενοι, ἄξιον ὄντως τῆς ἀρετῆς, καὶ κατάδηλον τῶν προδιηνησμένων ὑμῖν ἀσκητικῶν ἀγώνων. Διότι ἐκ τῶν ἤδη φθασάντων ἀπόδειξιν ἐκφέρει πᾶς τις τοῦ προ- 30 τέρου βίου, εὖ τε καὶ ὡς ἑτέρως ἔχει. Οἱ τὴν ὁσιότητα ἀμπεχόμενοι ἐνεδύσασθε καὶ τὴν ὁμολογίαν Χριστοῦ, πατέρες, ἢ τῆς ἀγίας αὐτοῦ εἰκόνοσ ὑπερμάχησις, ὡς καὶ ἔμπαιβιν ἀθετῶν ἐστὶ Χριστὸν ὁ ταύτην

ἄνθρωπο, ἀκόμα καὶ τὴν τελευταία ὥρα δέχεται αὐτὸν ποὺ μετανοεῖ, καὶ ἔτσι τὸν κρίνει. Ὡστε, ἐὰν ἔγινε ἔτσι, νὰ μὴ ἀποφεύγουμε νὰ κάνουμε λειτουργίες ὑπὲρ αὐτοῦ στὸν Θεό, ἐὰν ὅμως δὲν ἔγινε τίποτε ἀπὸ αὐτά, ἀλλὰ κοινωνοῦσε μὲ τὴν αἵρεση καὶ δὲν πρόλαβε νὰ κοινωνήσῃ τὸ σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Κυρίου, ἐπειδὴ ὁ ἄρτος ἐκεῖνος ἦταν αἱρετικὸς καὶ ὄχι σῶμα τοῦ Χριστοῦ, δὲν τολμῶ νὰ πῶ νὰ γίνεται Λειτουργία γι' αὐτὸν (γιατὶ τὰ θεῖα δὲν εἶναι παιχνίδια), γιὰ νὰ μὴ ἀκούσει αὐτὸς ποὺ ζητᾶ γιὰ τὸ θέμα αὐτό· «Ζητᾶτε καὶ δὲν παίρνετε, γιατί κακῶς ζητᾶτε»⁶. Ἄλλο τίποτε δὲν ἔχω νὰ πῶ, ὅσο τουλάχιστο φθάνει ἡ γνώση μου γιὰ τὴν ἀλήθεια. «Γιατὶ καμμιά ἐπικοινωνία δὲν ὑπάρχει τοῦ φωτὸς πρὸς τὸ σκότος»⁷. Οὔτε μὲ τὴ μερίδα τῶν ὀρθοδόξων νὰ κατατάσσεται αὐτὸς ποὺ δὲν κοινωνεῖ μὲ τὴν ὀρθοδοξία ἀκόμα καὶ τὴν τελευταία ὥρα. Ὅπου θὰ βρεθεῖ, ἐκεῖ καὶ θὰ κριθεῖ, καὶ ὅποιο ἐφόδιο ἔλαβε γιὰ τὴν αἰώνια ζωὴ, μ' αὐτὸ καὶ θὰ συναριθμηθεῖ. Σὺ ὅμως νὰ προσεύχει-αι γιὰ μένα. Σὲ ἀσπάζεται ὁ κύριος ὁ ἀρχιεπίσκοπος καὶ οἱ ἀδελφοί σου. Τοὺς ἀδελφούς ποὺ εἶναι μαζί σου τοὺς χαιρετίζω σὰν παιδιὰ μου, καθὼς καὶ τὴν κυρία Θέκλα σὰν θυγατέρα στὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ.

198. Στὺς μοναχοὺς Ἀβόλιο καὶ Ἰωάννη.

Παίρνοντας τὸν χαιρετισμὸ ποὺ μοῦ στείλατε σεῖς οἱ ἅγιοι μὲ τὸν Ἡσαΐα, τὸν θεοφιλέστατο ἐπίσκοπο καὶ πνευματικὸ πατέρα, ὄχι μόνο ἔμαθα καλὰ ποιὰ εἶναι ἡ ὅσια καὶ πατρικὴ δυάδα, ἀλλὰ καὶ παρακινήθηκα νὰ σᾶς γράψω αὐτὸν τὸν φρικτὸ λόγο. Ἐγὼ βέβαια εἶμαι ταπεινὸς καὶ ἁμαρτωλός, ὅμως σᾶς ἀγαπῶ ποὺ μοῦ ἀνάβετε τὴν ἀγάπη, ἀπὸ τὴν ὁποία τίποτε δὲν εἶναι προτιμότερο. Ἄλλωστε δείχνοντας ὑπακοή, κάθισα νὰ σᾶς γράψω τὸ γράμμα. Καὶ φυσικὰ εὐχαριστῶ τὸν Θεό, γιατί καὶ σεῖς κατὰ τὸν σεισμὸ τῆς Εἰκονομαχικῆς αἵρεσης παραμείνατε σταθεροί, ἅγιοι πατέρες, χωρὶς νὰ κυριευθεῖτε ἀπὸ τὴν ψυχοφθόρα κοινωνία τῆς, ἀλλὰ μὲ τὴ φυγὴ σας κερδίσατε τὸ τρισμακάριστο στεφάνι τοῦ διωγμοῦ, ἄξιο πραγματικὰ τῆς ἀρετῆς καὶ ὀλοφάνερη ἀπόδειξη τῶν ἀσκητικῶν ἀγώνων ποὺ ὑποστήκατε προηγουμένως. Γιατὶ ἀπὸ αὐτὰ ποὺ ἤδη συνέβησαν, προβάλλει ὁ καθένας ἀπόδειξη τῆς προηγούμενης ζωῆς του, ἂν εἶναι καλὴ, ἢ ὄχι. Ὅσοι εἴστε ντυμένοι μὲ τὴν ὁσιότητα, ντυθήκατε καὶ τὴν ὁμολογία τοῦ Χριστοῦ, καὶ γίνατε ὠραῖοι καὶ στὰ δύο. Γιατὶ ἡ ὑπεράσπιση τῆς ἀγίας εἰκόνας τοῦ Χριστοῦ, πατέρες, ἀποτελεῖ ὁμολογία τοῦ Χριστοῦ. Ὅπως καὶ ἀντίθετα ἀρνεῖται τὸν Χριστὸ αὐτὸς ποὺ

ἐξαρονούμενος διότι, φησὶν ὁ μέγας Βασίλειος, ἡ τῆς εἰκόνης τιμὴ ἐπὶ τὸ πρωτότυπον διαβαίνει καὶ ἐν ἑκατέρῳ ἑκάτερον καὶ ὀρώμενόν ἐστι καὶ προσκυνούμενον, καὶ Λέων ὁ θηριώνυμος καὶ τοῦ Σατανᾶ ὑπηρέτης, ζήλω τῆς τοῦ πάλαι Κωνσταντίνου δυσσεβείας, μανεῖς ἐμάνη κα-
 5 τὰ Χριστοῦ, τῆς τε ἁγίας Μητρὸς αὐτοῦ καὶ παντὸς ἁγίου, οὗ τὸ μνημόσυνον ὄλοιτο μετ' ἡχους ἀναθέματος αἰωνίου. Ὑμεῖς δὲ φυλαχθεῖτε τῇ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ στύλοι καὶ ἐδραιώματα, ἡμῖν τε τοῖς ταπεινοῖς πρὸς Θεὸν τὸν ἀγαθὸν προασπισταί τε καὶ παρακλητορες, ὡς ἂν, τὴν πίστιν ἐνεργουμένην δι' ἀγάπης ἔχοντες, σωθῆμεν ἀπὸ τοῦ
 10 πονηροῦ Ἐπειδὴ δὲ ἐπεστείλαμεν τὸ τῆς ἀγάπης ἔργον πληροῦντες καὶ ἀντιδεξοίμεθα λόγον ἐγγράμματον, ἵνα μᾶλλον καὶ γνωρίσωμεν ἀλλήλους, καὶ ὡς ὀρῶντες ὀρώμενοι τῇ γραμματικῇ προσφωνήσῃ διωμενοῦμεν, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, οὗ ἡ ἄχραντος εἰκὼν σωτηρία κόσμου, τῆς εἰδωλικῆς πλάνης ἀντίθετος.

15 **ΡΖΘ' (199) – Μιχαὴλ καὶ Θεοφίλω βασιλεῦσιν.**

Βασιλεῦσι θεοφιλεστάτοις καὶ εὐσεβεστάτοις ἐκ Θεοῦ Ἀγγούστοις καὶ αὐτοκράτορσιν, ἀπολογία καὶ προσφώνησις, παρὰ τῶν ᾧδὲ τε κάκεισε διεσπαρμένων.

Ἐγνωσμένον ἐστὶ τοῖς λόγου μετέχουσιν, ὅτι ὁ παμβασιλεὺς τῶν
 20 ἀπάντων Θεός, τὸ τῆς ἐπιγείου βασιλείας χοῦμα τε καὶ ὄνομα τούτου χάριν ἐδωρήσατο τῇ ἀνθρωπείᾳ φύσει, ἵνα, μιμήσῃ τῶν οὐρανίων καὶ τὰ ἐπίγεια τὸ εἰρηναῖον καὶ ἀστασίαστον κεκτημένα, σύμφωνον ἄγοιεν τὴν εἰς αὐτὸν δοξολογίαν τε καὶ προσκύνησιν, ἧς τὰς ἡνίας λαχοῦσα θεοκρίτως ἡ ὑμετέρα Χριστομίμητος βασιλεία, εἰκότως προσκέ-
 25 κληκεν ἡμᾶς τοὺς ἐλαχίστους εἰς λόγους ἐλθεῖν μετὰ τῶν ἀντιδιατιθεμένων ἡμῖν τῷ τῆς πίστεως λόγῳ, ὡς ἂν ἐντεῦθεν γνοίῃ πότερον μέρος τὸ ἀληθὲς πρεσβεύοι, καὶ ταύτῃ δοίῃ τὰ νικητήρια, εἰς τὸ μὴ εἶναι σχίσματα ἐν ἡμῖν, ἀλλὰ τὸ αὐτὸ φρονεῖν ὀρθοδόξως ἅπαντας. Ἐφ' ᾧ ἡ-
 30 νέσαμεν μὲν ὑμῶν τὸ φιλομαθὲς τῆς πίστεως, ὑπερηγέσαμεν δὲ τὸ εἰρηνοθελὲς τῆς προαιρέσεως, τὸ οὕτως ἐφιεμένης ἐπ' ὠφελείᾳ καὶ σωτηρίᾳ ὑπήκοον καταστήσασθαι. Εἴη γὰρ ὑμῖν ἐντεῦθεν ἄμειψις, ἐπὶ

ἀρνεῖται τὴν εἰκόνα του. Γιατὶ ὁ μέγας Βασιλεὺς λέγει· Ἡ τιμὴ τῆς εἰκόνας μεταδίδει στὸ πρωτότυπο, καὶ στὸ καθένα βλέπεται καὶ προσκυνεῖται τὸ ἄλλο, ἔστω καὶ ἂν ὁ Λέων, ποὺ φέρει τὸ ὄνομα τοῦ θηρίου καὶ εἶναι ὑπηρέτης τοῦ Σατανᾶ, ἀπὸ ζῆλο πρὸς τὴν ἀσέβεια τοῦ παλιοῦ Κωνσταντίνου κυριεύθηκε ἀπὸ μανία ἐναντίον τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς ἁγίας Μητέρας του καὶ κάθε ἁγίου, καὶ τοῦ ὁποίου ἡ μνεία τοῦ ὀνόματος του χάθηκε μὲ πάταγο αἰωνίου ἀναθέματος⁹⁸. Σεῖς ὅμως εἶθε νὰ διατηρηθεῖτε γιὰ τὴν Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ ὡς στύλοι καὶ στηρίγματα, καὶ γιὰ μένα τὸν ταπεινὸ ὑπερασπιστὴ καὶ συνήγορο στὸν Θεό, ὥστε, ἔχοντας τὴν πίστη ἐκφρασμένη μὲ ἀγάπη, νὰ σωθῶ ἀπὸ τὸν πονηρό. Καὶ ἐπειδὴ σᾶς ἔγραψα ἤδη ἐπιστολή, ἐκπληρώνοντας τὸ καθῆκον τῆς ἀγάπης, ἐλπίζω νὰ δεχθῶ ἀντίστοιχα γράμμα σας, γιὰ νὰ γνωριστοῦμε μεταξύ μας καὶ νὰ παραμείνουμε ἔτσι, βλέποντάς σας καὶ βλέπόμενος μὲ τὴν προσφώνηση μέσω τοῦ γραμματος, ἐνωμένοι μὲ τὸν Ἰησοῦ Χριστὸ τὸν Κύριό μας, τοῦ ὁποίου ἡ ἄχραντη εἰκόνα εἶναι σωτηρία τοῦ κόσμου, ἀντίθετη πρὸς τὴν εἰδωλολατρικὴ πλάνη.

199. Στὸς βασιλεῖς Μιχαὴλ καὶ Θεόφιλο.

Στὸς θεοφιλέστατους καὶ εὐσεβέστατους βασιλεῖς ἀπὸ τὸν Θεὸ αὐγούστους καὶ αὐτοκράτορες, ἀπολογία καὶ προσφώνηση ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ βρίσκονται σκορπισμένοι ἐδῶ κι' ἐκεῖ.

Εἶναι γνωστὸ σ' αὐτοὺς ποὺ σκέφτονται λογικά, ὅτι ὁ παμβασιλεὺς τῶν ὅλων Θεὸς τὸ ἀγαθὸ πρᾶγμα καὶ ὄνομα τῆς ἐπίγειας βασιλείας τὸ δώρησε στὴν ἀνθρώπινη φύση, ὥστε τὰ ἐπίγεια πράγματα, μιμούμενα τὰ οὐράνια, ἔχοντας εἰρήνη καὶ ἀποφεύγοντας τὶς ἐπαναστάσεις, νὰ προσφέρουν σύμφωνη καὶ τὴ δοξολογία καὶ προσκύνηση σ' αὐτόν. Ἐπειδὴ αὐτῆς τῆς ἐπίγειας βασιλείας τὰ ἡνία τὰ ἔλαχε μὲ ἀπόφαση τοῦ Θεοῦ ἡ δική σας χριστομίμητη βασιλεία, δικαιολογημένα προσκάλεσε ἐμένα τὸν ἐλάχιστο νὰ συζητήσουμε μαζί μὲ ἐκείνους ποὺ εἶναι ἀντίθετοι μὲ μᾶς στὸν λόγο τῆς πίστεως, ὥστε ἀπὸ τὴ συζήτηση αὐτὴ νὰ γνωρίσει ποιοὺ μέρος πρεσβεύει τὴν ἀλήθεια, καὶ νὰ δώσει σ' αὐτὸ τὴ νίκη, γιὰ νὰ μὴ ὑπάρχουν σχίσματα σὲ μᾶς, ἀλλὰ νὰ πιστεύουμε ὅλοι τὸ ἴδιο μὲ τρόπο ὀρθόδοξο. Γι' αὐτὸ ἐπαινέσαμε βέβαια τὸ ἐνδιαφέρον σας νὰ μάθετε τὴν πίστη, καὶ ὑπερεπαινέσαμε τὴν εἰρηνόφιλη πρόθεσή σας, ἡ ὁποία ἐπιθυμεῖ τόσο πολὺ νὰ ἀποκατασταθεῖ ἡ εἰρήνη γιὰ τὴν ὠφέλεια καὶ σωτηρία τῶν ὑπηκόων. Εἶθε λοιπὸν γι' αὐτὸ νὰ ἀμειφθεῖτε μὲ ἀπερίγρα-

λαμπρότητι ἄρρητος, καὶ ἐπὶ βασιλείᾳ βασιλεία ἀτελεύτητος. Ἄλλ', ὡς δεσπότης κράτιστος καὶ φιλοθεώτατος, οὐχ οἷόν τέ ἐστι τοῦτο τὸ μέγα καὶ πολύευκτον κατόρθωμα ἀπλῶς οὕτω καὶ ἀκαμάτως γενέσθαι· διότι τῶν μεγίστων πραγμάτων μέγιστα συναναφαίνονται καὶ αἱ τλη-
 5 παθήσεις. Τί τοῦτο; Πρῶτον μὲν, τὸ τοὺς ἐναντιουμένους ἡμῖν χρονίως τε καὶ συνοδικῶς πεπαγῶσθαι ταῖς οἰκείαις δόξαις, ἡμᾶς δὲ ἀποστολικῶς τε καὶ πατρικῶς κεκαλύσθαι συναῖραι μετὰ τῶν οὕτω κεκρατημένων τὸν περὶ πίστεως λόγον. Ἔπειτα, ὅτι καὶ ἡ περὶ αὐτοῦ κρίσις οὐκ ἄλλοις ἀνήκει, ἢ μόνοις τοῖς ὑπὸ τοῦ Κυρίου τὴν ἐξουσίαν διὰ τοῦ
 10 Πνεύματος εἰληφόσι, συναιρουμένων τε καὶ συνεπισφραγιζόντων ὑμῶν τῶν ἐπὶ τούτῳ ὑπὸ Θεοῦ προηγουμένως κεκλημένων. Τὸ δὲ ὑγιὲς καὶ ἀμώμητον τῆς χριστιανικωτάτης ἡμῶν θρησκείας φρόνημα ὁποῖόν ἐστιν, ἀναγκαῖον ἐκθέσθαι.

Πιστεύομεν εἰς ἓνα Θεόν, τὸν ἐν Πατρὶ τε καὶ Υἱῷ καὶ Πνεύματι
 15 ἀγίῳ προσκυνούμενόν τε καὶ συνδοξαζόμενόν, τὴν πολυῦμνητον, παντουργὸν καὶ ἀρχικὴν Τριάδα, κατὰ τὸ ὑπὸ τῶν ἀγίων τριακοσίων δέκα καὶ ὀκτῶ Πατέρων παραδοθὲν ἡμῖν θεόπνευστον σύμβολον, δι' οὗ πᾶσα αἵρεσις ἐκκέκρουσται, καὶ παρ' οὗ πᾶσα ἀγία σύνοδος ἤρτηται, οἷάπερ ἀπὸ ρίζης κλάδοι καὶ πηγῆς ποταμοί. Ἐντεῦθεν γὰρ ἡ
 20 δευτέρα τὴν κυρίαν φωνὴν τοῦ Πνεύματος ἐτράνωσεν. Εἶτα ἡ τρίτη τὴν ἀγίαν Μαρίαν Θεοτόκον, ὡς αὐτὸν τὸν μονογενῆ Υἱὸν τοῦ Θεοῦ ἀποκνήσασαν, ἐκήρυξεν. Ἔπειτα ἡ τετάρτη ἐκ δύο καὶ ἐν δυσι φύσεσι καθ' ὑπόστασιν ἐνικὴν τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ἐδογματίσεν. Εἶτα ἡ πέμπτη τὴν πρὸ αὐτῆς ἐπισφραγίσασα, Ὠριγένην τε καὶ
 25 τοὺς ἀμφ' αὐτὸν Προῦπαρκτίτας ἀνεθεμάτισεν. Ἔπειτα ἡ ἕκτη ἀκολούθως ταῖς δυσι φύσεσι, δύο θελήματά τε καὶ ἐνεργείας ἐπὶ τοῦ ἐνὸς Χριστοῦ ἐξεδίδαξεν. Εἶθ' ὕστερον ἡ ἑβδόμη, ἐπομένως ταῖς πρὸ αὐτῆς, ὡς διπλᾶ πάντα τὰ ἐπὶ τοῦ ἐνὸς Χριστοῦ φυσικὰ ιδιώματα, τὸν αὐτὸν ἀπερίγραπτον κατὰ τὸ ἀόρατον, καὶ περιγραφτὸν κατὰ τὸ ὁρώ-
 30 μενον ἀνεκήρυξε, τέτρασι τρόποις ἐρηρειασιμένως τὸ ἀληθὲς ἔχουσα· ἕκ τε φυσικοῦ δόγματος, παρὰ τε Πατρικῶν χρήσεων, ἕκ τε συνοδικῶν ἐκφωνήσεων, καὶ παρὰ ἀρχαίας θεσμοθεσίας. Κατὰ μὲν οὖν φυσικὴν ἀκολουθίαν, φέρε εἰπεῖν, ὁ εὐαγγελιστῆς Ἰωάννης ὑποδείκνυσι λέγων· «Καὶ ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν». Εἰ τοίνυν ὁ

πτη λαμπρότητα καὶ βασιλεία ἐπὶ βασιλείας χωρὶς τέλος. Ἀλλά, δεσπότες μου πανίσχυροι καὶ πάρα πολὺ φιλόθεοι, αὐτὸ τὸ μεγάλο καὶ πολυπόθητο κατόρθωμα δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γίνῃ ἔτσι ἀπλᾶ καὶ χωρὶς κόπο, γιατί σὰ πολὺ μεγάλα θέματα κάνουν τὴν παρουσία τους καὶ οἱ πολὺ μεγάλες ταλαιπωρίες. Τί σημαίνει αὐτό; Πρῶτον, ὅτι οἱ ἀντιτιθέμενοι σὲ μᾶς ἐπὶ πολλὰ χρόνια καὶ μὲ σύνοδο ἔχουν παγιώσει τὶς δοξασιέ τους, καὶ ἡμεῖς τόσο ἀπὸ τοὺς ἀποστόλους, ὅσο καὶ ἀπὸ τοὺς πατέρες ἐμποδιζόμαστε νὰ συζητήσουμε μὲ αὐτοὺς πού ἔτσι ἐξουσιάζουν τὸν λόγο γιὰ τὴν πίστη. Ἔπειτα, ὅτι καὶ ἡ κρίση γιὰ τὸν λόγο τῆς πίστεως δὲν ἀνήκει σὲ ὅλους, παρὰ μόνο σ' ἐκείνους πού ἔχουν λάβει τὴν ἐξουσία ἀπὸ τὸν Κύριο διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, μὲ τὴ συναίνεση καὶ συνεπισφράγιση τῆ δικῆ σας, οἱ ὅποιοι γιὰ τὸν σκοπὸ αὐτὸν ἔχετε κληθεῖ ἀπὸ τὸν Θεὸ νὰ προηγεῖστε. Ποιᾶ ὅμως εἶναι ἡ ὑγιῆς καὶ ἄμεμπτη πίστη τῆς χριστιανικώτατης ἐκκλησίας μας εἶναι ἀνάγκη νὰ τὴν ἐκθέσω.

Πιστεύουμε σὲ ἓνα Θεό, ὁ ὅποιος προσκυνεῖται καὶ δοξάζεται σὰ πρόσωπα τοῦ Πατέρα καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, τὴν πολυῦμνητη καὶ παντοδύναμη καὶ ἀρχικὴ Τριάδα, σύμφωνα μὲ τὸ θεόπνευστο σύμβολο πού μᾶς παραδόθηκε ἀπὸ τοὺς ἁγίους τριακοσίους δέκα ὀκτῶ πατέρες, μὲ τὸ ὅποιο σύμβολο ἀποκρούστηκε κάθε αἵρεση, καὶ ἀπὸ τὸ ὅποιο ἐξαρτήθηκε κάθε σύνοδος, ὅπως τὰ κλαδιὰ ἀπὸ τὴ ρίζα καὶ ἀπὸ τὴν πηγὴ οἱ ποταμοί. Γιατί σ' αὐτὴν στηριγμένη ἡ δευτέρα σύνοδος διεκήρυξε τὴν κύρια διδασκαλία τοῦ Πνεύματος. Ἔπειτα ἡ τρίτη κήρυξε τὴν ἁγία Μαρία Θεοτόκο, ἐπειδὴ γέννησε αὐτὸν τὸν μονογενῆ Υἱὸ τοῦ Θεοῦ. Ἔπειτα ἡ τετάρτη ἐδογματίσε, ὅτι ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστὸς ἔχει δύο φύσεις σὲ μὴ ὑπόσταση. Ἔπειτα ἡ πέμπτη ἐπικύρωσε τὴν προηγούμενη, καὶ ἀναθεμάτισε τὸν Ὄριγένη καὶ τοὺς γύρω ἀπὸ αὐτὸν ὀπαδοὺς τῆς προϋπάρξεως. Ἔπειτα ἡ ἕκτη, σύμφωνα μὲ τὶς δύο φύσεις, δίδαξε καὶ δύο θελήματα καὶ δύο ἐνέργειες στὸν ἓνα Χριστόν. Ἔπειτα ἡ ἑβδόμη, σύμφωνα μὲ τὶς προηγούμενες, ὅτι ὅλα τὰ φυσικὰ ἰδιώματα τοῦ ἑνὸς Χριστοῦ εἶναι διπλᾶ, ἀνακήρυξε τὸν ἴδιο Χριστὸ ἀπερίγραπτον ὡς πρὸς τὸ ἀόρατο μέρος, καὶ περιγραπτὸν ὡς πρὸς τὸ ὄρατό, στηρίζοντας τὴν ἀλήθεια μὲ τέσσερις τρόπους· καὶ ἀπὸ τὸ περὶ τῶν δύο φύσεων δόγμα, καὶ μὲ πατερικὰ χωρία, καὶ μὲ ἀποφάσεις συνοδικές, καὶ ἀπὸ τὶς ἀρχαῖες νομοθεσίαι. Σύμφωνα λοιπὸν μὲ τὴ φυσικὴ ἀκολουθία, γιὰ παράδειγμα, ὁ εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης μᾶς ἀποκαλύπτει καὶ μᾶς λέγει· «Καὶ ὁ Λόγος σαρκώθηκε καὶ ἔμεινε μαζί μας»⁹⁹. Ἐφόσον

Λόγος σὰρξ ἐγένετο, δῆλον ὅτι ὡς μὲν Λόγος, ἀπερίγραπτος, ὡς δὲ
 σὰρξ, περιγραφόμενος. Καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν ἄλλο δὲ τὸ σκηνοῦν,
 καὶ ἕτερον ἢ σκηνή· καθ' ἕτερον μὲν περιγράφοιτο, καθ' ἕτερον δὲ
 περιγραφῆς ἀνώτερος. Ἐπεὶ ποίοις σημείοις ἄνθρωπος γεγονέναι ἐπι-
 5 γνωσθήσεται, εἰ μὴ τὸ τῆς ἐξεικονίσεως ἰδίωμα, ὅπερ ἐστὶ πρῶτον ἐν
 μεμορφωμένῳ ἀνθρώπῳ, φυσικῶς κέκτηται, οὐ τῇ ἀναιρέσει, φρουδὸς
 ὁ ἄνθρωπος; Ἀλλὰ μὴν ἄνθρωπος ἀληθῶς οὐκοῦν καὶ ὡς ἄνθρωπος
 περιγραφόμενος, ὁ ὡς Θεὸς ὢν ἀπερίγραπτος Ἐφ' ὧπερ λόγῳ μεσί-
 τῆς Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων ἐχρημάτισεν, ὡς τὰ ἀμφοτέρω ἀκρα πρὸς
 10 ἐαυτὸν συνάπτων, ἐξ ὧν συνετέθη φύσεων ἰδιώματα ἐν μιᾷ ὑποστάσει
 ἀνελλιπῶς κεκτημένος, ἕκ τε Πατρός, σὺν πᾶσι, καὶ τὸ ἀπερίγραπτον,
 ἐπεὶπερ εἶρηκε, «Πάντα τὰ ἐμὰ σὰ ἐστὶ, καὶ τὰ σὰ ἐμὰ», ἕκ τε Μητρὸς,
 σὺν πᾶσι, καὶ τὸ περιγράφον, ἐπεὶπερ γέγραπται, «Οὐ γὰρ δήπου
 ἀγγέλων ἐπιλαμβάνεται, ἀλλὰ σπέρματος Ἀβραάμ ἐπιλαμβάνεται.
 15 Ὅθεν ὄφειλε κατὰ πάντα τοῖς ἀδελφοῖς ὁμοιωθῆναι». Ἐν οὖν καθ'
 ἑκατέραν φύσιν ἀναιρούμενον ἰδίωμα, συναναίρειν πέφυκεν ἐξ ἀναγ-
 καίου πάντα τὰ ὁμόστοιχα, ἀναιρουμένων δὲ τῶν ἰδιωμάτων, δηλονό-
 τι συναναίρουνται καὶ αἱ τούτων φύσεις

Καὶ μάρτυς τοῦ λόγου ὁ ἱερομάρτυς Ἰουστίνος ὧδέ που λέγων
 20 Οὐδὲν γὰρ διαμένει τῶν ὄντων, ὅπερ ἐστίν, ἑνὸς καὶ μόνου τῶν προσ-
 ὄντων αὐτῷ φυσικῶς ἐλλείποντος Κάντευθεν φρουδα τὰ τῆς πίστεως
 ἡμῶν ἐκ τῆς καινῆς ὑποθέσεως καθέστηκεν. Ἐπομένως δ' οὖν τῷ
 εὐαγγελιστῇ καὶ ὁ Ἀπόστολος τάδε φησὶν «Ὅς ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρ-
 χων, οὐχ ἄρπαγμὸν ἠγήσατο τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ, ἀλλ' ἐαυτὸν ἐκένωσε,
 25 μορφὴν δούλου λαβών». Τοίνυν εἴπερ ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων μορ-
 φὴν δούλου ἔλαβεν, ἀναντιρρήτως ἢ μὲν ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχει, οὐκ
 ἐξεικονίζεται, ὅτιπερ τὸ Θεῖον ὑπερ κατάληψιν ἢ δὲ μορφὴν δούλου
 ἔλαβεν, ἐξεικονίζεται, ὅτι ὑπὸ κατάληψι τῆς ἐν ἀφῇ τε καὶ χροιά ἢ
 δουλικῆ μορφῇ περιορίζεται. Πῶς γὰρ ἂν ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων
 30 γεγονέναι πιστευθήσεται, εἰ μὴ ὁμοίως τοῖς ἀνθρώποις ἐξεικονίζεσθαι
 πέφυκε; Πῶς δὲ καὶ σχήματι εὐρεθῆναι ὡς ἄνθρωπος λεχθήσεται, εἰ
 μὴ τῷ ἀνθρωπίνῳ σχήματι γεγραμμένος ὀφθήσεται; Ὁρᾶτε, ὦ γαλη-

λοιπὸν ὁ Λόγος σαρκώθηκε, εἶναι φανερό ὅτι ὡς Λόγος εἶναι ἀπερίγραπτος, ἐνῶ ὡς σάρκα περιγράφεται. «Καὶ ἐσκήνωσε μέσα σὲ μᾶς»· δηλαδή ἄλλο εἶναι αὐτὸ ποὺ κατασκηνώνει καὶ ἄλλο ἢ σκηνή, καὶ ὡς πρὸς τὸ ἓνα βέβαια περιγράφεται, ἐνῶ ὡς πρὸς ἄλλο εἶναι πέρα ἀπὸ κάθε περιγραφή. Γιατὶ μὲ ποιὰ σημεῖα θὰ γίνεῖ γνωστὸ ὅτι ἔγινε ἄνθρωπος, ἐὰν δὲν ἔχει τὴν ἰδιότητα τῆς ἀπεικόνισης κατὰ τρόπο φυσικό, πράγμα ποὺ εἶναι τὸ πρῶτο γνώρισμα τοῦ μεταμορφωμένου σὲ ἄνθρωπο, καὶ ποὺ ἂν ἀπορριφθεῖ αὐτὸ χάνεται ὁ ἄνθρωπος. Ἄλλ' ὅμως εἶναι ἄνθρωπος ἀληθινός, καὶ ἐπομένως ὡς ἄνθρωπος περιγράφεται, αὐτὸς ποὺ ὡς Θεὸς εἶναι ἀπερίγραπτος. Γι' αὐτὸ ἔγινε μεσίτης Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ἐπειδὴ ἐνώνει στὸν ἑαυτό του τὰ δύο ἄκρα, ἔχοντας στὸν ἑαυτό του ἀνελλιπῶς σὲ μιὰ ὑπόσταση τὰ ἰδιώματα τῶν φύσεων ἀπὸ τις ὁποῖες εἶχε συντεθεῖ, ἀπὸ τὸν Πατέρα, μαζὶ μὲ ὅλα τὰ ἄλλα, καὶ τὸ ἀπερίγραπτο, ἀφοῦ ἔχει πεῖ, «Ὅλα τὰ δικά μου εἶναι δικά σου, καὶ τὰ δικά σοι· δικά μου»¹⁰⁰, καὶ ἀπὸ τὴ Μητέρα του, μαζὶ μὲ ὅλα τὰ ἄλλα, καὶ τὸ περιγραφτὸ, ἀφοῦ ἔχει γραφεῖ· «Γιατὶ βέβαια δὲν ἔρχεται νὰ βοηθήσει ἀγγέλους, ἀλλ' ἔρχεται νὰ βοηθήσει τοὺς ἀπογόνους τοῦ Ἀβραάμ. Γι' αὐτὸ ἔπρεπε νὰ γίνεῖ ὡς πρὸς ὅλα ὅμοιος μὲ τοὺς ἀδελφούς του»¹. Ἐὰν λοιπὸν καταργηθεῖ ἓνα ἀπὸ τὰ ἰδιώματα κάθε μᾶς ἀπὸ τις δύο φύσεις, καταργεῖ μαζὶ του ἀναγκαστικὰ καὶ ὅλα τὰ ἰδιώματα τῆς ἀντίστοιχης φύσεως, καὶ ὅταν καταργοῦνται τὰ ἰδιώματα, εἶναι φανερό ὅτι καταργοῦνται καὶ οἱ φύσεις αὐτῶν.

Καὶ μάρτυρας τοῦ λόγου εἶναι ὁ ἱερομάρτυρας Ἰουστῖνος, ὁ ὁποῖος λέγει τὰ ἑξῆς· «Κανένα ἀπὸ τὰ ὄντα δὲν μένει αὐτὸ ποὺ εἶναι, ὅταν λείπει καὶ μόνο ἓνα ἀπὸ τὰ ἰδιώματα ποὺ ἔχει ἀπὸ τὴ φύση του. Ἔτσι ἀπὸ αὐτὴ τὴν πρόσφατη ὑπόθεση ὅλη ἡ πίστη μας καθίσταται μάταια». Ἀκολουθώντας λοιπὸν τὸν εὐαγγελιστὴ καὶ ὁ Ἀπόστολος λέγει τὰ ἑξῆς· «Αὐτός, ἂν καὶ εἶχε θεϊκὴ ὑπαρξή, δὲν θεώρησε τὸ ὅτι ἦταν ἴσος πρὸς τὸν Θεὸ σὰν κάτι πρὸς ἀρπαγῆ, ἀλλὰ ἐκένωσε τὸν ἑαυτό του παίρνοντας μορφή δούλου»². Ἐπομένως ἐφόσον, ἔχοντας θεϊκὴ ὑπαρξή, ἔλαβε μορφή δούλου, χωρὶς ἀντίρρηση ὡς πρὸς τὴ μορφή τοῦ Θεοῦ δὲν εἰκονίζεται, γιατί τὸ θεῖο εἶναι ἀκατάληπτο, ἐνῶ ὡς πρὸς τὴ μορφή τοῦ δούλου ποὺ ἔλαβε εἰκονίζεται, γιατί ἡ δουλικὴ μορφή περιορίζεται ὑποκείμενη σὲ ἀφή καὶ χρῶμα. Πῶς δηλαδή θὰ πιστευθεῖ ὅτι ἔγινε ὅμοιος μὲ τοὺς ἀνθρώπους, ἐὰν δὲν μπορεῖ νὰ ζωγραφιστεῖ ὅμοια μὲ τοὺς ἀνθρώπους, καὶ πῶς θὰ λεχθεῖ ὅτι βρέθηκε μὲ σχῆμα ἀνθρώπου, ἐὰν δὲν ἐμφανισθεῖ

νότατοι, πῶς ὀφειλομένως κατὰ πάντα τοῖς ἀδελφοῖς ὁμοιούμενος, οἷς
καὶ παραπλησίως μετέσχηκε σαρκὸς καὶ αἵματος, ἐξ ἀναγκαίου ἔχει
τὸ ἐπίσης τούτοις ἐξεικονίζεσθαι· εἰ δὲ μὴ, οὐχ ὁμοίωται, καὶ διέψευ-
σται ὁ ἀποφηνάμενος, καὶ ἡ φύσις παρήλλακται. Καὶ μὴν αὐτὸς ὁ
5 Θεὸς καὶ Λόγος ᾧδὲ πού φησι· «Τί με ζητεῖτε ἀποκτεῖναι, ἄνθρωπον,
ὃς τὴν ἀλήθειαν ὑμῖν λελάληκα, ἣν ἤκουσα παρὰ τοῦ Θεοῦ;». Οὐκ ἂν
δὲ ὁ μὴ ἐξεικονιζόμενος ἄνθρωπον ἑαυτὸν εἴποιέ ποτε, οὐδ' ἂν ὁ πε-
φυκῶς ἀποκτείνεσθαι, μὴ οὐχὶ πεφυκῶς εἶη καὶ τοῦ ἐξεικονίζεσθαι
θάτερον γὰρ θατέρω εἰσαγωγικὸν καὶ ὁμολογητικόν. Οὗτός ἐστιν «ὁ
10 θανατωθεὶς σαρκί, ζωοποιηθεὶς δὲ πνεύματι», καθὼς ὁ μακάριος
Πέτρος λέλεγε. Τί δ' ἄλλο εἶεν τοῦτο, ἢ τὸ φᾶναι, ἐξεικονίζεσθαι σαρ-
κικῶς, ἐξεικονιζόμενον πνεύματι; Οὗτός ἐστιν ὁ εἰρηκῶς «Καὶ ὁ τρώ-
γων με, ἀκεῖνος ζήσεται δι' ἐμέ». Οὐκ ἂν δὲ ὁ μὴ περιγραφόμενος
εἴποιεν ἐσθίεσθαι, εἰ μὴ τί γε ἄρα φάντασμα εἶεν. Ὅπερ εἰ καταδεξοί-
15 μεθα, ἐμπεσοῦμεθα εἰς τὸ τῶν Μανιχαίων φρόνημα, ἀποσκευαζόμενοι
τὸ μέγα τῆς εὐσεβείας μυστήριον. Καὶ γὰρ ἐκεῖνος ἐν τῷ ὄρατῷ καὶ
ἀοράτῳ τὸν Υἱὸν τὴν ἰδίαν οὐσίαν ἐν τῷ ὄρει πεφανερωμένον φησίν,
οὐ δύο ἔχοντα φύσεις, ἀλλὰ μίαν. Ὡστε καὶ οἱ μὴ περιγράφεσθαι
Χριστὸν δισχυριζόμενοι, ὡς μίαν φύσιν πρεσβεύοντες, ἐκείνου τῷ
20 φρονήματι συνεπιπίπτειν ἀπελέγχονται. Ὁ γὰρ ἀπερίγραπτον, τοῦτο
καὶ ἀσώματον. Οὐδ' αὖ ἐν τῷ περιγράφεσθαι, εἰς δυνάδα προσώπων τὸ
ἐν Χριστοῦ πρόσωπον, ὡς δοκεῖ τισι, διατέμνεται. Ὅτι μὴδὲ φύσις
εἰκόνας τε καὶ πρωτοτύπου ὑποστατικῶς οἶδε τέμνεσθαι, ἀλλὰ τῷ τῆς
οὐσίας λόγῳ τὴν διαφορὰν κέκτηται. Φησὶ γὰρ ὁ πάνσοφος Διονύ-
25 σιος «Ἐκάτερον ἐν ἑκατέρῳ παρὰ τὸ τῆς οὐσίας διάφορον». Ἐπεὶ καὶ
ἐπὶ τοῦ ζωοποιοῦ σταυροῦ, οὐκ ἂν τις εἴποι τὴν σταυροειδῆ εἰκόνα
ἄλλο τι παρὰ τὸ ταύτης πρωτότυπον, ἢ μόνον τῷ φυσικῷ λόγῳ δια-
φορουμένην· καὶ τὸ παράδειγμα ἐγγύθεν, καὶ ἡ ἀλήθεια ἀναμφίλε-
κτος. Οὗτος οὖν ὁ πρώτος τρόπος τῶν εἰρημένων.

30 Τίς ὁ δεύτερος; Αἱ τῶν ἁγίων φωναί, οὐ συλλογιστικῶς, ἀλλὰ γυ-
μνῶς ἐξεικονίζεσθαι τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν διαγορεύου-
σαι, ἃς εἰ πάσας ἐνταῦθα βουληθείημεν ἐντάξει, ἐκθησόμεθα τοῦ
μετρίου τῆς προσφωνήσεως. Ἐκ πολλῶν δὲ δύο ἢ τρεῖς, καὶ ταύτας

3. Ἰω. 7, 20 καὶ 8, 40.

4. Α' Πέτρο. 3, 18.

5. Ἰω. 6, 58.

ζωγραφισμένος με τὸ ἀνθρώπινο σχῆμα; Βλέπετε, γαληνότατοι, πῶς, ἀφοῦ ἔγινε σὲ ὅλα ὅμοιος με τοὺς ἀδελφοὺς καὶ εἶχε ὅμοια με αὐτοὺς σάρκα καὶ αἷμα, κατ' ἀνάγκη ἔχει καὶ τὴ δυνατότητα νὰ ζωγραφίζεται ὅμοια με αὐτούς; Ἐὰν ὁμοῦς δὲν μπορεῖ, τότε δὲν ἔγινε ὅμοιος, καὶ διαψεύδεται αὐτὸς ποὺ τὸ εἶπε, καὶ ἡ φύση του εἶναι διαφορετικὴ. Ἀλλὰ καὶ ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς καὶ Λόγος λέγει κάπου τὰ ἑξῆς: «Γιατί θέλετε νὰ με φονεύσετε, ἕναν ἄνθρωπο, ὁ ὁποῖος σᾶς εἶπα τὴν ἀλήθεια ποὺ ἄκουσα ἀπὸ τὸν Θεό;»³. Καὶ δὲν θὰ ἔλεγε ποτὲ τὸν ἑαυτό του ἄνθρωπο αὐτὸς ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ εἰκονιστεῖ, οὔτε αὐτὸς ποὺ ἀπὸ τὴ φύση του μπορεῖ νὰ θανατωθεῖ, δὲν θὰ μπορούσε καὶ νὰ ζωγραφιστεῖ. Γιατί τὸ ἕνα εἰσάγει καὶ ὁμολογεῖ τὸ ἄλλο. Αὐτὸς εἶναι «ἐκεῖνος ποὺ θανατώθηκε σωματικᾶ, καὶ ζωοποιήθηκε πνευματικᾶ»⁴, ὅπως εἶπε ὁ μακάριος Πέτρος. Καὶ τί ἄλλο θὰ μπορούσε νὰ σημαίνει αὐτὸ, παρὰ ὅτι εἶπε πῶς εἰκονίζεται σαρκικᾶ καὶ ζωοποιεῖται πνευματικᾶ; Αὐτὸς, εἶναι ποὺ εἶπε, «Καὶ αὐτὸς ποὺ με τρώει, θὰ ζήσει ἕξαιτίας μου»⁵. Αὐτὸς ποὺ δὲν περιγράφεται δὲν θὰ ἔλεγε ὅτι τρώγεται, ἐκτὸς ἐὰν ἦταν κάτι σὰν φάντασμα, πράγμα ποὺ ἂν τὸ δεχόμεσταν θὰ πέφταμε στὴν πίστη τῶν Μανιχαίων, ἀρνούμενοι τὸ μεγάλο μυστήριον τῆς πίστεως. Γιατί ἐκεῖνος λέγει ὅτι ὁ Υἱὸς καὶ ὄρατὰ καὶ ἀόρατα πάνω στὸ ὄρος τὴν ἴδια οὐσία εἶχε φανερώσει, καὶ δὲν εἶχε δύο φύσεις, ἀλλὰ μία. Ὡστε καὶ αὐτοὶ ποὺ ἰσχυρίζονται ὅτι ὁ Χριστὸς δὲν περιγράφεται, ἐπειδὴ πιστεύουν μία φύση, ἀποδεικνύονται ὅτι ἔχουν τὸ ἴδιο φρόνημα με ἐκεῖνον. Γιατί αὐτὸ ποὺ εἶναι ἀπερίγραπτο, εἶναι καὶ ἀσώματο. Οὔτε πάλι, ὅπως νομίζουν κάποιοι, τὸ ἕνα πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ ὅταν ζωγραφίζεται κόβεται σὲ δύο πρόσωπα. Ἄλλωστε οὔτε καὶ ἡ φύση τῆς εἰκόνας καὶ τοῦ πρωτοτύπου κόβεται ὑποστατικᾶ, ἀλλὰ τὴ διαφορὰ τὴν ἔχει μόνο ὡς πρὸς τὸν λόγο τῆς οὐσίας. Γιατί ὁ πάνσοφος Διονύσιος λέγει: «Τὸ καθένα ὑπάρχει στὸ ἄλλο, παρὰ τὴ διαφορὰ τῆς οὐσίας τους». Γιατί καὶ ἐπάνω στὸν ζωοποιὸ σταυρὸ, δὲν θὰ μπορούσε νὰ πεῖ κανεὶς ὅτι ἡ σταυροειδὴς εἰκόνα εἶναι κάτι ἄλλο ἀπὸ τὸ πρωτότυπό της, παρὰ μόνο ὅτι διαφοροποιεῖται ὡς πρὸς τὸν λόγο τῆς φύσεως. Καὶ τὸ παράδειγμα εἶναι ὀφθαλμοφανές, καὶ ἡ ἀλήθεια ἀναμφισβήτητη. Αὐτὸς λοιπὸν εἶναι ὁ πρῶτος τρόπος τῶν ἐπιχειρημάτων.

Ποιὸς εἶναι ὁ δεύτερος; Οἱ λόγοι τῶν ἁγίων δὲν διακηρύττουν με συλλογισμούς, ὅτι ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστὸς εἰκονίζεται, ἀλλὰ ἀπερίφραστα, καὶ ἂν ἤθελα τὰ λόγια αὐτὰ νὰ τὰ παρατάξω ἐδῶ ὅλα, θὰ ἔδβαινα ἀπὸ τὰ ὄρια τῆς προσφώνησης. Γι' αὐτὸ διάλεξα δύο τρία ἀπὸ

προῦργιαιτέρας ἀναλεξάμενοι, ἐκ τῶνδε καὶ τὰς λοιπὰς πιστωσόμεθα,
 πληρουμένου κἀνταῦθα τοῦ γεγραμμένου· «Ἐπὶ στόματος δύο ἢ τρι-
 ὦν μαρτύρων σταθήσεται πᾶν ῥῆμα». Φωνὴ τοῦ κορυφαίου τῶν ἀπο-
 στόλων Πέτρου ἐν ἱστορίᾳ τοῦ ἱερομάρτυρος Παγκρατίου ὑπομνημα-
 5 τιζομένη· «Ἐξένεγκον τὴν εἰκόνα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ,
 καὶ ἐντύπωσον αὐτὴν ἐν τῷ πυργκίσκῳ, ἵνα ἴδωσιν οἱ λαοί, ποίαν μορ-
 φὴν ἔλαβεν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ἵνα ἰδόντες ἐπὶ πλεόν πιστεύσωσιν, ὁ-
 ρῶντες τὸν τύπον τῆς μορφῆς, καὶ ὑπόμνησιν λαμβάνωσι τῶν εἰς αὐ-
 τοὺς παρ' ἡμῶν κηρυχθέντων». Ὡς φοβερός ὁ λόγος οὗτος! Μονονου-
 10 χι καὶ ἐπιδοῶντος Ἐξένεγκον τὴν εἰκόνα τοῦ τῆ ἀρετῆ τοὺς οὐρανοὺς
 καλύψαντος, καὶ ἐντύπωσον οἷον ἐν τῷ μετεώρῳ εἰς μαρτύριον ἐμ-
 φανές, ἵνα ἴδωσιν οἱ λαοὶ ποίαν μορφήν ἔλαβεν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ· οὐκ
 ἀγγέλου, οὐδὲ ἀρχαγγέλου, οὐδέ τινος ἄλλης δυνάμεως, ἀλλὰ τὴν καθ'
 ἡμᾶς δουλικὴν μορφήν, ἵνα ἰδόντες ἐπὶ πλεῖον πιστεύσωσιν, ὡς οὐκ
 15 ἀρκούσης τῆς διὰ λόγου ἱστορίας, ἀλλὰ δεομένης καὶ τῆς δι' ὄψεως
 ἐνεργείας εἰς πλείονα πίστωσιν, ὅτι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, Υἱὸς ἀνθρώπου
 γέγονε, καὶ ὑπόμνησιν λαμβάνωσι τῶν παρ' ἡμῶν εἰς αὐτοὺς κη-
 ρυχθέντων. Ὅμοιον τοῦ εἰπεῖν· Τοῦτο ὑμῖν μνημόσυνον εἰς γενεὰς γε-
 νεῶν. Ἐπισημαίνει δὲ ἡ ἱστορία, ὅτι καὶ οἱ λοιποὶ ἀπόστολοι τὸ αὐτὸ
 20 ἐποίουν ἐν τε πόλεσι καὶ κώμαις, ἅπασαν ἱστορίαν τῆς ἐνανθρωπήσε-
 ως τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ διακοσμοῦντες ἀπ' ἀρχῆς, ὅτε ὁ
 ἄγγελος τὸ, «Χαῖρε», κέκραγε τῇ Παρθένῳ, μέχρις ὅτου καὶ ἀνελήφθη,
 αἷς, φησί, καὶ φόβῳ παρήνονν τιμᾶσθαι. Ὁρᾶτε, ὦ φιλανθρωπότατοι,
 ὅτι ὁμοῦ τῇ ἀναστηλώσει τῶν ἱερῶν εἰκόνων, καὶ τὸ προσκυνεῖσθαι
 25 αὐτὰς φόβῳ ὑπὸ τῶν ἀποστόλων ἀπ' ἀρχῆς παραδέδοται; Τὸ γὰρ τοι
 τιμᾶσθαι, ἰσόρροπον δηλονότι τοῦ προσκυνεῖσθαι ὁμολόγηται.

Φωνὴ Ἀθανασίου τοῦ πολυάθλου, ἐκ τῆς ἐν Βηρυτῶν προσφω-
 νήσεως· «Ἄρατε τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς διανοίας ὑμῶν, καὶ ἴδετε τὸ
 καινὸν θέαμα τοῦτο». Καὶ μεθ' ἕτερα· «Τότε τὴν εἰκόνα τοῦ Κυρίου
 30 ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ οἱ Ἰουδαῖοι κατενέγκαντες ἔφησαν, ὅτι Καθὼς
 οἱ πατέρες ἡμῶν ἐνέπτυσαν αὐτῷ ποτε, οὕτω καὶ ἡμεῖς ἐμπτύσωμεν
 αὐτῷ. Τότε ἤρξαντο ἐμπτύειν εἰς τὸ πρόσωπον τῆς εἰκόνης τοῦ Κυ-
 ρίου, καὶ ἐρράπισαν αὐτὴν κατὰ πρόσωπον τῶν συνελθόντων ἐνθεν
 κάκειθεν, ἤγουν τὴν εἰκόνα τοῦ Κυρίου, λέγοντες Ὅσα ἐποίησαν αὐ-

αὐτὰ κατάλληλα, ἀπὸ αὐτὰ θὰ βεβαιώσουμε καὶ τὰ ἄλλα, καὶ ἔτσι θὰ ἐκπληρωθεῖ καὶ ἐδῶ αὐτὸ ποὺ εἶναι γραμμένο· «Μὲ τὴ μαρτυρικὴ κατὰ-θεση δύο ἢ τριῶν μαρτύρων θὰ κρίνεται ὅποιαδήποτε πράξη»⁶. Λόγια τοῦ κορυφαίου τῶν ἀποστόλων Πέτρου, ποὺ περιλαμβάνονται στὴν ἱστορία τοῦ ἱερομάρτυρα Παγκρατίου· «Βγάλε τὴν εἰκόνα τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἀποτύπωσέ την στὸν πυργίσκο, γιὰ νὰ δοῦν οἱ λαοὶ ποιά μορφή ἔλαβε ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀφοῦ τὴ δοῦν νὰ πιστέψουν περισσότερο, βλέποντας τὸν τύπο τῆς μορφῆς καὶ φέροντας στὸ νοῦ τους αὐτὰ ποὺ κηρύχθηκαν σ' αὐτοὺς ἀπὸ μᾶς». Πόσο φοβερὰ εἶναι τὰ λόγια αὐτὰ! Εἶναι σὰν νὰ φωνάζει καὶ λέγει· Βγάλε τὴν εἰκόνα αὐτοῦ ποὺ μὲ τὴν ἀρετὴ του κάλυψε τοὺς οὐρανοὺς καί, κατὰ κάποιον τρόπο, ἀποτύπωσέ την σὰν οὐράνιο φαινόμενο ὡς φανερὴ μαρτυρία, ὥστε νὰ δοῦν οἱ λαοὶ ποιά μορφή ἔλαβε ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ. "Οχι μορφή ἀγγέλου, οὔτε ἀρχι-αγγέλου, οὔτε κάποιας ἄλλης δυνάμεως, ἀλλὰ τὴ δική μας δουλικὴ μορφή, ὥστε βλέποντάς την νὰ πιστέψουν περισσότερο, ἐπειδὴ δὲν ἀρκεῖ ἡ ἐξιστορήση μὲ λόγια, ἀλλὰ χρειάζεται καὶ τὴν ἐνέργεια τῆς ὄρασης γιὰ περισσότερη ἐπιβεβαίωση, ὅτι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἔγινε Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, καὶ νὰ θυμοῦνται αὐτὰ ποὺ κηρύχθηκαν ἀπὸ μᾶς σ' αὐτοὺς. Σὰν νὰ ἔλεγε δηλαδή· Αὐτὸ γιὰ νὰ τὸ θυμοῦνται οἱ ἐπόμενες γενεές. Σημειώνει μάλιστα ἡ ἱστορία τοῦ μάρτυρα Παγκρατίου, ὅτι καὶ οἱ ἄλλοι ἀπόστολοι ἔκαναν τὸ ἴδιο καὶ στὶς πόλεις καὶ στὰ χωριά, ἐξεικονίζοντας ὅλη τὴν ἱστορία τῆς ἐνανθρώπησης τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀπὸ τὴν ἀρχή, ἀπὸ τότε ποὺ ὁ ἄγγελος ἀπηύθυνε τὸ χαῖρε στὴν Παρθένο, μέχρι καὶ τὴν Ἀνάληψη, καὶ τοὺς συμβούλευαν, λέγει, νὰ τὶς τιμοῦν μὲ φόβο. Βλέπετε, φιλανθρωπότατοι, ὅτι μαζὶ μὲ τὴν ἀναστήλωση τῶν ἱερῶν εἰκόνων παραδόθηκε ἀπὸ τοὺς ἀποστόλους ἀπὸ τὴν ἀρχὴ καὶ ἡ προσκύνησή τους μὲ φόβο; Γιατὶ βέβαια τὸ νὰ τὶς τιμοῦν ὁμολογεῖται ὅτι εἶναι ἰσότιμο μὲ τὸ νὰ τὶς προσκυνοῦν.

Λόγια τοῦ πολυάθλου Ἀθανασίου ἀπὸ τὴν ὁμιλία του στὴ Βηρυτό. «Σηκῶστε τὰ μάτια τῆς διάνοιάς σας καὶ κοιτάξτε αὐτὸ τὸ παράδοξο θέαμα». Καὶ ὕστερα ἀπὸ λίγα· «Τότε οἱ Ἰουδαῖοι, κατεβάζοντας τὴν εἰκόνα τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἶπαν· "Ὅπως οἱ πατέρες μας κάποτε τὸν ἔφτυσαν, ἔτσι καὶ ἐμεῖς τὸν φτύνουμε. Τότε ἄρχισαν νὰ φτύνουν στὸ πρόσωπο τῆς εἰκόνας τοῦ Κυρίου καὶ τὴν ράπισαν μπροστὰ σὲ ἐκείνους ποὺ εἶχαν μαζευτεῖ ἀπὸ ἐδῶ καὶ ἀπὸ ἐκεῖ, ράπισαν δηλαδή τὴν εἰκόνα τοῦ Κυρίου, λέγοντας· "Ὅσα ἔκαναν σ' αὐτὸν οἱ πατέρες μας, θὰ

τῶ οἱ πατέρες ἡμῶν, πάντα ποιήσωμεν τῇ εἰκόνι αὐτοῦ· καὶ λέγουσιν,
 ὅτι Ἐνέπαιξαν αὐτῶ· καὶ ἡμεῖς τὸ αὐτὸ ποιήσωμεν. Ἐμπαιγμοῖς οὖν
 ἀπείρους ἐνέπαιξαν τὴν εἰκόνα τοῦ Κυρίου, ἅπερ οὐδὲ λέγειν ἡμῖν
 τετόλμηται. Ἐἶτα λέγουσιν Ἐκούσαμεν ὅτι ἤλωσαν αὐτοῦ τὰς χεῖρας
 5 καὶ τοὺς πόδας τοῦτο καὶ ἡμεῖς ποιήσωμεν αὐτῶ· τότε τὰς χεῖρας καὶ
 τοὺς πόδας τῆς τοῦ Κυρίου εἰκόνας ἔπηξαν τοῖς ἡλοῖς. Πάλιν λέγουσι
 μεμνηνότες· Ἐκούσαμεν ὅτι ὄξος καὶ χολὴν ἐπότισαν αὐτὸν μετὰ
 σπόγγου· ποιήσωμεν αὐτῶ καὶ ἡμεῖς. Καὶ ἐποίησαν, προσθέντες τῶ
 στόματι τῆς εἰκόνας τοῦ Κυρίου τὸν σπόγγιον τοῦ ὄξους πεπληρωμέ-
 10 νον. Πάλιν λέγουσι· Μεμαθήκαμεν ὅτι καλάμῳ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ
 ἔτυψαν οἱ πατέρες ἡμῶν τὸ αὐτὸ καὶ ἡμεῖς ποιήσωμεν. Καὶ λαβόντες
 κάλαμον, ἔτυπτον εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ Δεσπότη. Τέλους λέγουσιν·
 Ὡς ἀκριβῶς μανθάνομεν, ὅτι λόγχῃ τὴν πλευρὰν αὐτοῦ ἔνυξαν μηδὲν
 παραλείψομεν, ἀλλὰ προσθεῖμεν καὶ τοῦτο. Καὶ ποιήσαντες ἐνεχθῆ-
 15 ναι λόγχην καὶ κροῦσαι κατὰ τῆς πλευρᾶς τῆς εἰκόνας τοῦ Κυρίου
 καὶ τούτου γενομένου, εὐθέως ἀνέβλυσεν ἀπ' αὐτῆς πλῆθος αἵματος
 καὶ ὕδατος». Πιστὸς ὁ λόγος, ὃ σοφώτατοι· τὸ μὲν, ὅτι τὰ σημεῖα τοῖς
 ἀπίστοις, οὐ τοῖς πιστεύουσι· τὸ δέ, ὡς ἂν καὶ ἡμεῖς γνοίημεν, ὅτι τῇ
 τῆς εἰκόνας ὕβρει ἐφύβρισταὶ τὸ πρωτότυπον· ὡς ἔμπαιλι, τῇ τῆς εἰκό-
 20 νος τμηῇ ἀποτετίμηται.

Φωνὴ τοῦ μεγάλου Βασιλείου ἐκ τοῦ ἐγκωμίου τοῦ εἰς τὸν μάρτυ-
 ρα Βαρλαάμ· «Ἐγγραφέσθω τῶ πίνακι καὶ ὁ τῶν παλαισμάτων ἀγνο-
 θέτης Χριστός». Κάνταῦθα, ὃ γαληνότατοι, ἀσφαλῆς ὁ ὄρος τῆς εἰκο-
 νικῆς ἀναστηλώσεως. Οὐ γάρ, ὡς τινες εἰκαιολογοῦσι, τῶ πίνακι τῆς
 25 ψυχῆς ἐγγεγράφθαι Χριστὸν εἴρηται τῶ θεοφόρῳ. Οὐδὲ γὰρ ἐγγε-
 γραμμένον ἐν ἡμῖν, ἀλλὰ κατοικοῦντα τὸν Χριστὸν διὰ τῆς πίστεως ἐν
 ταῖς καρδίαις ἡμῶν ἔχομεν, ὡς ὁ Ἀπόστολος βοᾷ· Ἐπειτα, ὅτι καὶ τῇ
 ἐπιφορᾷ τοῦ, καί, συνδέσμου τὰ προηγούμενα ὑπεσημήνατο, ἅτινά
 ἐστί τάδε· «Ἀνάστητέ μοι νῦν, λαμπροὶ τῶν ἀθλητικῶν κατορθωμάτων
 30 ζωγράφοι, τὴν τοῦ στρατηγοῦ κολοβωθεῖσαν εἰκόνα ταῖς ἡμετέραις με-
 γαλύνετε τέχναις, ἀμαυρότερον παρ' ἐμοῦ τὸν στεφανίτην γραφέντα,
 τοῖς τῆς ὑμετέρας σοφίας περιλάμψατε χρώμασιν. Ἀπέλθω τῇ τῶν ἀρι-
 στευμάτων τοῦ μάρτυρος παρ' ὑμῶν νενικημένος γραφῆ. Χαίρω τῇ
 τοιαύτῃ τῆς ὑμετέρας ἰσχύος σήμερον νίκη ἠττώμενος. Ἴδω τῆς χειρὸς
 35 πρὸς τὸ πῦρ ἀκριδέστερον παρ' ὑμῶν ἐγγραφομένην τὴν πάλην. Ἴδω
 φαιδρότερον ἐπὶ τῆς ὑμετέρας τὸν παλαιστὴν γεγραμμένον εἰκόνας.

τὰ κάνουμε καὶ ἐμεῖς. Μὲ ἄπειρους ἐμπαιγμούς λοιπὸν περιέπαιξαν τὴν εἰκόνα τοῦ Κυρίου, μὲ λόγια τὰ ὅποια ἐμεῖς δὲν τολμοῦμε οὔτε νὰ ἀναφέρουμε. Ἔπειτα εἶπαν ᾽Ακούσαμε ὅτι κάρφωσαν τὰ χέρια καὶ τὰ πόδια του. Τὸ ἴδιο θὰ κάνουμε καὶ ἐμεῖς σ' αὐτόν. Τότε ἐμπηξαν στὰ χέρια καὶ τὰ πόδια τῆς εἰκόνας τοῦ Χριστοῦ καρφιά. Εἶπαν πάλι μανιασμένοι ᾽Ακούσαμε ὅτι τὸν πότισαν ξύδι καὶ χολή μὲ σφουγγάρι. Θὰ τοῦ τὸ κάνουμε καὶ ἐμεῖς. Καὶ τὸ ἔκαναν βάζοντας στὸ στόμα τῆς εἰκόνας τοῦ Κυρίου τὸ σφουγγάρι γεμᾶτο ξύδι. Εἶπαν ἐπίσης· Μάθαμε ὅτι οἱ πατέρες μας τοῦ χτύπησαν τὸ κεφάλι μὲ καλάμι. Τὸ ἴδιο θὰ κάνουμε καὶ ἐμεῖς. Καὶ παίρνοντας καλάμι χτυποῦσαν στὸ κεφάλι τοῦ Δεσπότη. Τέλος εἶπαν ᾽Ὅπως ἀκριβῶς μαθαίνουμε, τρύπησαν τὴν πλευρὰ του μὲ λόγχη. Οὔτε καὶ ἐμεῖς θὰ τὸ παραλείψουμε, ἀλλὰ θὰ τὸ κάνουμε καὶ αὐτὸ. Καὶ φρόντισαν νὰ φέρουν λόγχη καὶ νὰ τὴν μπήξουν στὴν πλευρὰ τῆς εἰκόνας τοῦ Κυρίου. Καὶ ὅταν ἔγινε αὐτὸ ἀμέσως ἀνέβλυσε ἀπὸ αὐτὴν πολὺ αἷμα καὶ νερὸ». Εἶναι ἀξιόπιστος ὁ λόγος, σοφώτατοι· γιατί τὰ σημεῖα ἔγιναν γιὰ τοὺς ἀπίστους, ὄχι γιὰ τοὺς πιστοὺς, καὶ ἐπίσης γιὰ νὰ γνωρίσουμε καὶ ἐμεῖς, ὅτι μὲ τὸν ἔξευτελισμὸ τῆς εἰκόνας ἐξυβρίστηκε τὸ πρωτότυπο, ὅπως γίνεται ἀντίστοιχα καὶ μὲ τὴν τιμὴ τῆς εἰκόνας.

Λόγια τοῦ μεγάλου Βασιλείου, ἀπὸ τὸ ἐγκώμιό του στὸν μάρτυρα Βαρλαάμ· «Νὰ ζωγραφιστεῖ στὸν πίνακα καὶ ὁ ἀγωνοθέτης τῶν μαρτυριῶν Χριστὸς». Καὶ ἐδῶ, γαληνότατοι, εἶναι βέβαιος ὁ ὄρος τῆς εἰκονικῆς ἀναστήλωσης. ᾽Οχι δηλαδή, ὅπως ματαιολογοῦν μερικοί, ὅτι ἡ εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ ζωγραφίστηκε στὸν πίνακα τῆς ψυχῆς τοῦ θεοφόρου. Οὔτε βέβαια εἶναι ζωγραφισμένος μέσα σὲ μᾶς, ἀλλὰ ἔχουμε τὸν Χριστὸ νὰ κατοικεῖ μέσα στὶς καρδιές μας μὲ τὴν πίστη, ὅπως φωνάζει ὁ ᾽Απόστολος⁷. Ἔπειτα μὲ τὴν προσθήκη καὶ τοῦ συνδέσμου «καὶ» ὑποδήλωσε τὰ προηγούμενα, πὺ εἶναι τὰ ἑξῆς· «Σηκωθεῖτε, παρακαλῶ, τώρα ἔξοχοι ζωγράφοι τῶν μαρτυρικῶν κατορθωμάτων, διατρανώστε μὲ τίς δικές σας τέχνες τὴν κολοβωμένη εἰκόνα τοῦ στρατηγοῦ, καὶ μὲ τὰ χρώματα τῆς σοφίας σας κάνετε νὰ λάμπει ὁ νικητής, πὺ ζωγραφίστηκε ἀπὸ μένα πὺ ἀμυδρά. Θὰ φύγω νικημένος ἀπὸ τὴ δική σας ἀπεικόνιση τῶν κατορθωμάτων τοῦ μάρτυρα. Χαίρομαι σήμερα πὺ νικῆθηκα, ἀπὸ αὐτοῦ τοῦ εἶδους τὴ νίκη τῆς δυνάμεώς σας. Θὰ δῶ μὲ περισσότερη ἀκριβεία τὴν πάλη τοῦ χεριοῦ του μὲ τὴ φωτιὰ ζωγραφισμένη ἀπὸ σᾶς. Θὰ δῶ λαμπρότερο τὸν παλαιστὴ ζωγραφισμένον στὴ δική σας εἰκόνα.» Ἀς

7. ᾽Εφεσ. 3, 17.

Κλαυσάτωσαν δαίμονες καὶ νῦν, ταῖς τοῦ μάρτυρος ἐν ἡμῖν ἀριστεταῖς πληττόμενοι· φλεγόμενη πάλιν αὐτοῖς ἡ χεὶρ καὶ νικῶντα δεικνύσθω».

Ταῦτα οὐ δῆπου ἐγγεγράφθαι φαίη ἐν ἡμῖν· εἰ δὲ καὶ τοῦτο δοθεῖη, οὐκ ἂν πρότερον τὸν δοῦλον, εἴθ' οὕτω τὸν δεσπότην παρεγγυ-
5 ἄτο. Ἄλλως τε καὶ τὸ εὐθύς ἐν τῇ ἀπαρχῇ λέγειν, «Ἀνάστητέ μοι νῦν, ὦ λαμπροὶ τῶν ἀθλητικῶν κατορθωμάτων ζωγράφοι», δηλαδή τοὺς εἰ-
κονουργούς, οὐ τοὺς λογογράφους ἐσήμανε· καθὼς καὶ ἐν τῷ ἐγκωμίῳ
τῶν τεσσαράκοντα Μαρτύρων ὁ αὐτὸς τάδε φησὶν· «Ἐπὶ καὶ πολέμων
ἀνδραγαθήματα καὶ λογογράφοι πολλάκις καὶ ζωγράφοι διασημαί-
10 νοῦσι, οἱ μὲν τῷ λόγῳ κοσμοῦντες, οἱ δὲ τοῖς πίναξιν ἐγχαράττοντες».

Ἐπεὶ γοῦν καὶ ὁ δεύτερος τρόπος πέρας εἴληφε, τίς ὁ τρίτος; Φω-
νὴ τῶν μετὰ τὴν ἕκτην συνεδρευσάντων Πατέρων ἐν Κωνσταντινου-
πόλει. «Ἐν τισὶ τῶν σεπτῶν εἰκόνων γραφαῖς ἀμνὸς δακτύλου τοῦ
Προδρόμου δεικνύμενος ἐγχαράττεται, ὃς εἰς τύπον παρελήφθη τῆς
15 χάριτος, τὸν ἀληθινὸν ἡμῖν διὰ νόμου προῦποφαίνων ἀμνὸν Χριστὸν
τὸν Θεὸν ἡμῶν. Τοὺς οὖν παλαιούς τύπους καὶ τὰς σκιάς, ὡς τῆς ἀλη-
θείας σύμβολά τε καὶ προχαράγματα, τῇ Ἐκκλησίᾳ παραδεδομένους
κατασπαζόμενοι, τὴν χάριν προτιμῶμεν καὶ τὴν ἀλήθειαν, ὡς πλήρω-
μα νόμου ταύτην ὑποδεξάμενοι. Ὡς ἂν οὖν τὸ τέλειον κἂν ταῖς χρωμα-
20 τουργίαις ἐν ταῖς ἀπάντων ὄψεσιν ὑπογράφηται, τὸν τοῦ αἵροντος τὴν
ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου ἀμνοῦ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν κατὰ τὸν ἀν-
θρώπινον χαρακτήρα, καὶ ἐν ταῖς εἰκόσιν ἀπὸ τοῦ νῦν ἀντὶ τοῦ πα-
λαιοῦ ἀμνοῦ, ἀναστηλοῦσθαι ὀρίζομεν, δι' αὐτοῦ τὸ τῆς ταπεινώσεως
ὑψος τοῦ Θεοῦ Λόγου κατανοοῦντες καὶ πρὸς μνήμην τῆς ἐν σαρκὶ
25 πολιτείας, τοῦ τε πάθους αὐτοῦ καὶ τοῦ σωτηρίου θανάτου χειραγω-
γούμενοι, καὶ τῆς ἐντεῦθεν γινομένης τῷ κόσμῳ ἀπολυτρώσεως». Ἐν-
ταῦθα ὁμοῦ τῇ Χριστοῦ εἰκόνι, καὶ τῶν ἀπάντων ἁγίων εἰκόνων λόγος
πρόσεστι. Πρῶτον μὲν ὅτι, ὡς ἤδη προεξεικονισμένου καὶ λείποντος
τοῦ καὶ ἀντὶ τοῦ παλαιοῦ ἀμνοῦ, αὐτὸν ἀναστηλοῦσθαι ἢ διαγόρευ-
30 σις. Ἐπειτα ὅτι οὐ μόνον ἀσπαστὴ ἢ τοῦδε εἰκῶν, κατὰ τὰ ἐν νόμῳ
σύμβολά τε καὶ προχαράγματα ἀσπαστὰ κεκλήσθαι, ἀλλὰ καὶ προ-
σκυνητὴ αὐτοῦ τε καὶ παντὸς οὐτινοσοῦν ἁγίου.

Δῆλον γὰρ ὅτι τὸ σεπτὸν, καὶ προσκυνητὸν ἂν τις ὁμολογήσειεν.

Ἔτι τε ὅτι πᾶσα ἢ εἰκῶν ὁμωνύμως τῷ αὐτῆς πρωτοτύπῳ κέκληται,

8. Πρὸβλ. Θεοδώρου Στουδίτου, Ἀντιρρηκὸς Β', ΑΗ', καὶ Κ. Καλοκύρη, Πηγαὶ τῆς Χριστιανικῆς Ἀρχαιολογίας, Θεολογικὴ 1967, σ. 352.

κλάψουν οἱ δαίμονες καὶ τώρα πληττόμενοι ἀπὸ τὰ κατορθώματα τοῦ μάρτυρα σὲ μᾶς. Ἐὰν δείχνηται καὶ πάλι τὸ χέρι φλεγόμενο νὰ τοὺς νικᾷ.

Αὐτὰ βέβαια, θὰ μπορούσε νὰ μᾶς πεῖ, δὲν ἔχουν ζωγραφισθεῖ. Ἐκτὸς καὶ ἂν αὐτὸ τὸ δεχθοῦμε, δὲν θὰ ἀνέφερε πρῶτα τὸν δούλο καὶ ἔπειτα τὸν Δεσπότη. Ἐλλωστε καὶ τὸ ὅτι ἀμέσως ἀπὸ τὴν ἀρχὴν λέγει, «Σηκωθεῖτε τώρα, ἕξοχοι ζωγράφοι τῶν μαρτυρικῶν κατορθωμάτων», εἶναι φανερὸ ὅτι ἐννοοῦσε τοὺς ζωγράφους καὶ τοὺς λογογράφους, ὅπως καὶ στὸ ἐγκώμιο τῶν Σαράντα μαρτύρων ὁ ἴδιος λέγει τὰ ἑξῆς: «Γιατὶ καὶ τὰ ἀνδραγαθήματα τῶν πολέμων τὰ περιγράφουν πολλές φορές καὶ λογογράφοι καὶ ζωγράφοι, οἱ πρῶτοι βέβαια ἐξαίροντάς τα μὲ τὸν λόγο, ἐνῶ οἱ δεύτεροι χαράσσοντάς τα στοὺς πίνακες».

Ἐπειδὴ λοιπὸν καὶ ὁ δεύτερος τρόπος τελείωσε, ποιὸς εἶναι ὁ τρίτος; Τὰ λόγια τῶν Πατέρων ποὺ συνεδρίασαν μετὰ τὴν ἕκτη σύνοδο στὴν Κωνσταντινούπολη. «Σὲ μερὶ μὲς ἀπὸ τὶς σεπτῆς εἰκόνες, μὲ ζωγραφιῆς χαράσσεται ἁμνός, ὁ ὁποῖος δείχνηται μὲ τὸ δάκτυλο τοῦ Προδρόμου, καὶ ὁ ὁποῖος (ἁμνός) χρησιμοποιήθηκε ὡς σύμβολο τῆς χάριτος, προαναγγέλλοντάς μας τὸν ἀληθινὸ διὰ τοῦ νόμου ἁμνὸν Χριστὸν τὸν Θεὸ μας. Ἀσπαζόμενοι λοιπὸν τοὺς παλιούς τύπους καὶ τὶς σκιές, σὰν σύμβολα καὶ προμηνύματα τῆς ἀλήθειας ποὺ παραδόθηκαν στὴν Ἐκκλησίαν, προτιμοῦμε τὴν χάριν καὶ τὴν ἀλήθειαν, τὴν ὁποῖαν δεχόμεσθε ὡς ἐκπλήρωση τοῦ νόμου. Γιὰ νὰ παριστάνεται λοιπὸν τὸ τέλειον σὰν μάτια ὄλων καὶ μὲ τὶς εἰκονογραφίσεις, ὁρίζουμε ἢ μορφή τοῦ ἁμνοῦ ποὺ σηκώνει τὴν ἁμαρτία τοῦ κόσμου, δηλαδὴ τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ μας, ἀπὸ τώρα καὶ στίς εἰκόνες νὰ παριστάνεται μὲ τὴν ἀνθρώπινη μορφή, ἀντὶ τοῦ παλιοῦ ἁμνοῦ, κατανοώντας μὲ αὐτὸν τὸ μέγεθος τῆς ταπείνωσης τοῦ Θεοῦ Λόγου, καὶ ὁδηγούμενοι στὴν ἀνάμνηση τῆς πολιτείας του, ὅταν ἦταν σαρκωμένος, καθὼς καὶ τοῦ πάθους του καὶ τοῦ σωτηρίου θανάτου του καὶ τῆς ἀπολύτρωσης ποὺ ἔγινε μὲ αὐτὰ στὸν κόσμον»⁸. Ἐδῶ μαζὶ μὲ τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ γίνεται λόγος καὶ γιὰ τὶς εἰκόνες ὄλων τῶν ἁγίων. Πρῶτον βέβαια ὅτι καταργεῖται ὁ παλιὸς ἁμνὸς ποὺ εἰκονίζόταν προηγουμένως, καὶ στὴ θέση του τοποθετεῖται ὁ ἴδιος ὁ Χριστός. Καὶ ἔπειτα ὅτι ὄχι μόνο μπορεῖ νὰ ἀσπάζεται ἡ εἰκόνα αὐτοῦ, σύμφωνα μὲ τὰ σύμβολα καὶ προχαράγματα τοῦ νόμου, ποὺ ὀνομάζονταν ἀσπαστά, ἀλλ' ὅτι καὶ εἶναι προσκυνητὴ ἡ εἰκόνα αὐτοῦ καὶ ὅποιουδήποτε ἄλλου ἁγίου.

Εἶναι φανερὸ ὅτι τὸ σεπτὸ θὰ ὁμολογοῦσε κανεὶς ὅτι εἶναι καὶ προσκυνητό. Καὶ ἐπίσης ὅτι κάθε εἰκόνα φέρει τὸ ὄνομα τοῦ πρωτοτύπου

διὰ τοῦ εἰπεῖν· «Ἀμνὸς δακτύλῳ τοῦ Προδρόμου δεικνύμενος ἐγχαράττεται». Ὡς καὶ ὁ Νυσσαεὺς θεῖος Γρηγόριος ᾧδὲ πού φησι· «Πρόκειται ὁ Ἰσαὰκ τῷ πατρί, παρ' αὐτῷ τῷ θυσιαστηρίῳ». Φωνὴ τῶν ἐν Ἀντιοχείᾳ συνεδρευσάντων Πατέρων· «Οὐχ ὡς ἕτερον τῆ μορφῆ, 5 ἀλλ' ὡς αὐτὸν ἓνα Κύριον ἐν μιᾷ μορφῆ ὄντα, καθ' ὃν καὶ χαρακτήρ εἰς πεφυκῶς τῆς τοῦ Πατρὸς ὑποστάσεως, καὶ πρὸ σαρκὸς ἀσώματος, εἰς τε ἦν, καὶ ἐν σαρκὶ εἰς ἔστι, καὶ ἐν εἰκόνι ὁ αὐτὸς εἰς ὑπάρχει, μὴ διαιρούμενος εἰς δύο χαρακτήρας, μήτε δὲ σχιζόμενος εἰς δύο χαρακτήρας, μήτε δὲ σχιζόμενος εἰς δύο δόξας, ἀλλ' εἰς μίαν συναγόμενος». Καὶ μεθ' ἕτερα· «Ἀλλ' ὥσπερ αὐτὸς εἰς ἔστιν ἐκ δύο τῶν ἐναντίων, καὶ εἰς ἓν συνάγεται πρόσωπον, οὕτω καὶ ἡ εἰκὼν αὐτοῦ μία τέ 10 ἔστι, καὶ τοῦ αὐτοῦ ἐνὸς Χριστοῦ. Καὶ οὐχ ἕτερον χαρακτήρα ἐρουῦμεν τὸν κατὰ σάρκα ἐπιφανέντα ἡμῖν, καὶ ἕτερον τὸν κατ' εἰκόνα σχηματιζόμενον χαρακτήρα ἐν εἴδει μορφῆς αὐτοῦ, ἀλλ' ἓν αὐτὸν ἓνα, ἐπεὶ 15 μήτε καθὸ σῶμα ὁ χαρακτήρ εἴρηται, ἀλλὰ καθὸ ἀσώματον. Καὶ τοῦτο μᾶλλον διὰ τοῦ θείου Χρυσοστόμου διευκρινηθήσεται, τὸν χαρακτήρα οὐράνιον λέγοντος, «ἐπεὶ περ καὶ ἐξ οὐρανοῦ, οὐ καθὸ σῶμα, ἀλλὰ καθὸ ἀσώματον ὁ μονογενὴς Θεὸς κατελθὼν ἐκ τῶν οὐρανῶν ἐσαρκώθη, καὶ ἐπέφανε σῶμα περιθέμενος τὸ ἡμέτερον». Καὶ μετ' ὀλίγα 20 «Οὐκοῦν, ἐπεὶ κατὰ ἀναφορὰν αὐτὸν δείκνυσι τὸν χαρακτήρα, αὐτὸν Χριστὸν προσκυνούμεν, καὶ οὐ τὴν ὑλὴν τεχνικῶς σχηματιζομένην ἐν τῇ εἰκόνι». Δευῆρο τρανοτέρα ἢ δογματικῆ διασάφησις. Πρῶτον μὲν, ὅτι μία μορφὴ ἐπ' ἀμφοῖν, τοῦ τε Χριστοῦ καὶ τῆς εἰκόνης· ἔπειτα, ὅτι ὁ αὐτὸς χαρακτήρ τῆς τοῦ Πατρὸς ὑποστάσεως ἐν εἰκόνι τῷ εἴδει τῆς 25 μορφῆς αὐτοῦ ἐκφαινόμενός τε ἔστιν ὁμοῦ καὶ προσκυνούμενος ἀσπίστω δόξῃ.

Λειπόμενός ἐστιν ὁ τέταρτος τρόπος τῆς ἀρχαίας θεσμοθεσίας Ἐἶρον κύκλῳ τοὺς ὀφθαλμοὺς σου, ᾧ φιλανθρωπότητε, καὶ ἴδε τὴν ὑπ' οὐρανόν, ἐξ αὐτοῦ τοῦ ἀποστολικοῦ κηρύγματος, πανταχοῦ γῆς τε 30 καὶ θαλάσσης, δι' ἱερῶν ναῶν, θείων τε σκευῶν, καὶ σεπτῶν ἀναθημάτων, τὸν Χριστὸν ἐξεικονισμένον φέρουσαν, καὶ αὐτοῖς ἔργοις φωνὴν ἀφιεῖσαν, ὅτι Χριστὸς δεδασίλευκε τῶν ἐπὶ γῆς, κατὰ τὸ ἀδόμενον Δαβιτικῶς «Ἄιτησαι παρ' ἐμοῦ, καὶ δώσω σοι ἔθνη τὴν κληρονομίαν σου, καὶ τὴν κατάσχεσίν σου τὰ πέρατα τῆς γῆς»· καί, «Ὅτι οὐδὲν 35 εἶδωλον ἐν κόσμῳ», κατὰ τὸ ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου εἰρημένον. Καὶ ὅτι

9. Ψαλμ. 2, 8.

10. Α' Κορ. 8, 4.

της, ὅπως ὅταν λέγει· «Εἰκονίζεται Ἄμνός ποῦ δείχνεται μὲ τὸ δάκτυλο τοῦ Προδρόμου». Ὅπως λέγει κάπου καὶ ὁ θεῖος Γρηγόριος ὁ Νύσσης· «Κοίτεται ὁ Ἰσαὰκ μπροστὰ στὸν πατέρα του, δίπλα στὸ θυσιαστήριο». Λόγια τῶν Πατέρων ποῦ συνῆλθαν στὴν Ἀντιόχεια· «Ὁχι σὰν νὰ εἶναι ἄλλος στὴ μορφή, ἀλλὰ σὰν νὰ εἶναι ὁ ἴδιος ὁ ἕνας Κύριος μὲ μιὰ μορφή. Ὅπως ἀκριβῶς ἦταν ἀπὸ τὴ φύση του μορφή τῆς ὑπόστασης τοῦ Πατέρα καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν σάρκωση ἀσώματος καὶ ἦταν ἕνας, καὶ μετὰ τὴ σάρκωση εἶναι ἕνας, καὶ στὴν εἰκόνα εἶναι ἕνας, χωρὶς νὰ χωρίζεται σὲ δύο μορφές, οὔτε καὶ σχίζεται σὲ δύο μορφές, οὔτε καὶ σχίζεται σὲ δύο δόξες, ἀλλὰ εἶναι ἑνωμένος σὲ μία». Καὶ μετὰ ἀπὸ ἄλλα· «Ἀλλὰ ὅπως αὐτὸς εἶναι ἕνας ἀπὸ δύο ἀντίθετα, καὶ ἐνώνεται σὲ ἕνα πρόσωπο, ἔτσι καὶ ἡ εἰκόνα του εἶναι μία καὶ τοῦ ἰδίου ἐνὸς Χριστοῦ. Καὶ δὲν θὰ ποῦμε ἄλλη τὴ μορφή ἐκείνου ποῦ φανερώθηκε σὲ μᾶς μὲ σάρκα, καὶ ἄλλη αὐτὸν ποῦ παριστᾶνεται στὴν εἰκόνα μὲ τὴ μορφή του, ἀλλὰ τὸν ἴδιο ἕνα, γιὰ τὴ μορφή του δὲν ὀνομάζεται ἐπειδὴ εἶναι σῶμα, ἀλλ’ ἐπειδὴ εἶναι ἀσώματη. Καὶ αὐτὸ θὰ διευκρινιστεῖ περισσότερο ἀπὸ τὸν θεῖο Χρυσόστομο, ὁ ὁποῖος ὀνομάζει τὴ μορφή του οὐράνια, «ἐπειδὴ προέρχεται καὶ ἀπὸ τὸν οὐρανὸ, καὶ ὄχι ἐπειδὴ ἦταν σῶμα, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἦταν ἀσώματος ὁ μονογενὴς Θεός, κατεβαίνοντας ἀπὸ τοὺς οὐρανούς σαρκώθηκε καὶ ἐφανίστηκε φέροντας τὸ δικό μας σῶμα». Καὶ ὕστερα ἀπὸ λίγα· «Ἐπομένως, ἐπειδὴ κατὰ ἀναφορὰν δείχνει τὴ μορφή αὐτῆ, προσκυνοῦμε τὸν ἴδιο τὸν Χριστό, καὶ ὄχι τὴν ὕλη ποῦ σχηματίζεται τεχνικὰ στὴν εἰκόνα». Νὰ λοιπὸν ἀκόμα πιὸ ὀλοφάνερη δογματικὴ διασαφήση. Πρῶτον, γιὰ τὴν εἶναι μία ἡ μορφή καὶ σὰ δύο, καὶ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς εἰκόνας του, καὶ ἔπειτα, γιὰ τὴν εἰκόνα φανερώνεται ἡ ἴδια μορφή τῆς ὑπόστασης τοῦ Πατέρα μὲ τὸ εἶδος τῆς μορφῆς αὐτοῦ, καὶ συγχρόνως προσκυνεῖται χωρὶς νὰ διαιρεῖται ἡ δόξα του.

Ἐπομένως ὁ τέταρτος τρόπος τῆς παλαιᾶς νομοθεσίας. Σήκωσε τριγύρω τὰ μάτια σου, φιλανθρωπότατε, καὶ κοίταξε τὴν ὑφήλιο, ἀπὸ τότε ποῦ ἔγινε τὸ κήρυγμα τῶν ἀποστόλων, παντοῦ στὴ γῆ καὶ στὴ θάλασσα, σὲ ἱεροὺς ναοὺς, ἱερὰ σκεύη καὶ σεπτὰ ἀφιερῶματα φέρει εἰκονοζόμενον τὸν Χριστό, καὶ μὲ αὐτὰ τὰ ἔργα φωνάζει, ὅτι ὁ Χριστὸς ἐβασίλευσε πάνω στὴ γῆ, σύμφωνα μὲ αὐτὸ ποῦ ψάλλει ὁ Δαβὶδ· «Ζήτησε ἀπὸ μένα, καὶ θὰ σοῦ δώσω ὡς κληρονομία ὅλα τὰ ἔθνη, θέτοντας κάτω ἀπὸ τὴν κυριαρχία σου τὰ πέρατα τῆς γῆς»⁹, καὶ· «Κανένα εἶδωλο δὲν ὑπάρχει πραγματικά»¹⁰, σύμφωνα μὲ αὐτὸ ποῦ εἶπε ὁ Ἀπόστολος. Καὶ ὅτι τὰ

πάντα ὀλβίου φωτὸς πεπλήρωται, ἐληλυθότος τοῦ εἰπόντος, «*Εγὼ
 φῶς εἰς τὸν κόσμον ἐλήλυθα*». Οἷα γὰρ τὰ ὁρώμενα· ὧδε μὲν ἐν σπη-
 λαίῳ τικτόμενος καὶ ὑπ' ἀγγέλων δοξαζόμενος, δεῦρο δὲ ἐπὶ ὠλενῶν
 ὑπὸ τῆς Μητρὸς βασταζόμενος καὶ ὑπὸ μάγων προσκυνούμενος. Εἶτα
 5 ἐν μειρακίῳ, ὄπηνίκα μέσος τῶν διδασκάλων ὤπται καθήμενος.
 Ἐπειτα βαπτιζόμενος ὑπὸ τοῦ Προδρόμου· εἶτα θαυματουργῶν σὺν
 ἀποστόλοις, ἐπὶ τὸν σταυρὸν ἀνιῶν, ἀποπνέων, θαπτόμενος, ἀνιστάμε-
 νος, εἰς οὐρανοὺς ἀνερχόμενος. Τούτοις οὖν πᾶσιν εἰκονικῶς ἐνατενί-
 ζοντες, ὡς τηνικαῦτα αὐτοπτικῶς οἱ ἀπόστολοι, εἶπομεν ἂν εἰκότως
 10 καὶ ἡμεῖς «*Ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς Μονογενοῦς πα-
 ρὰ Πατρός, πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας*».

Αὕτη οὖν ἐστὶν ἡ ἐξ αἰῶνος κηρυττομένη πίστις, ταύτην ἡσπά-
 σαντο αἱ ἅγιοι σὺνοδοι, καὶ ταύτη σύμψηφοι τυγχάνουσι πᾶσαι αἱ
 πανταχοῦ κατὰ τόπον Ἐκκλησίαι, ἐν τε Ἀνατολῇ καὶ Δύσει, Βορρᾷ τε
 15 καὶ θαλάσῃ, ἣν καὶ ἡμεῖς οἱ ἐλάχιστοι ἀσπαζόμενοι, εὐχόμεθα καὶ
 ὑπερευχόμεθα ὀφειλομένως τῆς θεοφιλοῦς ὑμῶν βασιλείας.

Σ (200) – Πέτρῳ Νικαίας.

Ἦκουσε πάντως ἡ ἱερά σου ἀκοή τὸ περὶ τὸν μακάριον καὶ κοι-
 20 νὸν πατέρα ἡμῶν μητροπολίτην Συνάδων πάθος, καὶ ἀδύρατό σου ἡ
 ἁγία ψυχὴ ἐπ' αὐτῷ τὰ εἰκότα· ἐπεὶ καὶ ἔτι τοῦ στεναγμοῦ οὐκ ἀπο-
 παύσοι, οὐδὲ τῆς οἴονει ἐκ τῆς διχοτομίας γενομένης ἀλγηδόνοσ ἀπο-
 λήξειεν. Ἀλλὰ δεῦρο, καὶ παρ' ἡμῶν, ὧ τριπόθητε, διδάχθητι ἐναρ-
 γέστερον, ὡς ἂν καὶ ἡμεῖς τὸ ὀφειλόμενον χρέος τίσωμεν, καὶ αὐτὸς
 25 ἱστορικώτερον ἐπιγνοὺς τὰ κατ' αὐτόν, ραστώνην τινὰ λάβοις ἐκ τῆς
 ἐξηγορίας. ὦ, ὦ! πῶς ἀδακρυτὶ ἐνέγκομεν τὸ ὀδυρτικὸν ἀπάγγελμα;
 Ὑγιαίνων ἦν ὁ πατήρ, τὰ συνήθη ἐνεργῶν τῆς ἀνυποκρίτου αὐτοῦ
 ἀγάπης, καὶ πρὸς τοὺς ἀδελφούς καὶ πατέρας δεξιώσεως. Τίς γὰρ ὁ
 πλέον ἐκείνου φιλοξενίαν ἀσπαζόμενος καὶ θεραπεύων φιλουμένους,
 30 ὃν οὐχὶ ἡ ἐπάλληλος τῶν ἐπιφοιτῶντων παρουσία καὶ ἐπιμονὴ ἐδάμα-
 ζεν, ὅσον ἡνία μάλλον ἢ σπάνις τούτων καὶ ταχεῖα παλινοδία; Καὶ τί
 δεῖ πρὸς σέ τὸν εὖ εἰδότα ὑποδειγματίζειν τὸ λεγόμενον;

11. Ἰω. 12, 46.

12. Ἰω. 1, 14.

13. Ψαλμ. 106, 3.

πάντα γέμισαν ἀπὸ φῶς εὐδαιμονίας μὲ τὸν ἐρχομὸ ἐκείνου ποὺ εἶπε· «Ἐγὼ ἦρθα σὰν φῶς στὸν κόσμον»¹¹. Γιατὶ αὐτὰ εἶναι ἐκεῖνα ποὺ βλέπουμε· Ἐδῶ νὰ γεννιέται μέσα σὲ σπήλαιο καὶ νὰ δοξάζεται ἀπὸ ἀγγέλους, καὶ ἐδῶ πάλι νὰ κρατιέται στὴν ἀγκαλιὰ τῆς Μητέρας του καὶ νὰ προσκυνεῖται ἀπὸ τοὺς μάγους. Ἐπειτα ἀνάμεσα σὲ νέους, ὅταν θεάθηκε νὰ κἀθεται ἀνάμεσα σὲ δασκάλους. Ἐπειτα καθὼς βαπτίζεται ἀπὸ τὸν Πρόδρομο. Ἐπειτα νὰ θαυματουργεῖ μαζὶ μὲ τοὺς ἀποστόλους, νὰ ἀνεβαίνει στὸν σταυρὸ, νὰ ξεψυχᾷ, νὰ θάβεται, νὰ ἀνασταίνεται, νὰ ἀνεβαίνει στοὺς οὐρανοὺς. Ἀτενίζοντας λοιπὸν ὅλα αὐτὰ σὲ εἰκόνες, ὅπως τότε οἱ ἀπόστολοι μὲ τὰ ἴδια τους τὰ μάτια, θὰ ποῦμε καὶ ἐμεῖς δικαιολογημένα· «Εἶδαμε τὴ δόξα του, δόξα ποὺ ἔχει ὡς μονογενῆς Υἱὸς ἀπὸ τὸν Πατέρα του, γεμᾶτος χάρις καὶ ἀλήθεια»¹².

Αὕτῃ λοιπὸν εἶναι ἡ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τοῦ κόσμου κηρυσσόμενη πίστη, αὐτὴν ἀσπιάσθηκαν οἱ ἅγιες σύνοδοι, καὶ ὁμόψυχες μὲ αὐτὴν εἶναι ὅλες οἱ κατὰ τόπους ἐκκλησίαι παντοῦ, καὶ στὴν Ἀνατολὴ καὶ στὴ Δύση, καὶ στὸν Βορρᾶ καὶ στὴ θάλασσα¹³, καὶ αὐτὴν τὴν πίστη ἀσπαζόμενος καὶ ἐγὼ ὁ ἐλάχιστος, εὐχομαι καὶ ὑπερεύχομαι, ὅπως ἔχω χρέος, γιὰ τὴν θεοφιλῆ βασιλεία σας.

200. Στὸν Πέτρο Νικαίας.

Ὅπως ὅποτε τὰ ἱερά σου αὐτιά ἄκουσαν αὐτὸ ποὺ ἔπαθε ὁ μακάριος καὶ κοινὸς πατέρας μας μητροπολίτης Συνάδων, καί, ὅπως ἦταν φυσικό, θρήνησε ἡ ἀγία σου ψυχὴ γι' αὐτόν, ἀφοῦ ἀκόμα δὲν θὰ ἔχει σταματήσει τὸν στεναγμὸ, οὔτε θὰ ἔχει λήξει ὁ πόνος ποὺ προκλήθηκε ἀπὸ τὸν χωρισμὸ. Ὅμως ἐμπρός, πολυπόθητε, διδάξου καὶ ἀπὸ μένα πιὸ καθαρά, ὥστε καὶ ἐγὼ νὰ ἐκπληρώσω τὸ χρέος ποὺ ὀφείλω, καὶ σύ, ποὺ γνώρισες πιὸ καλὰ τὰ σχετικὰ μὲ αὐτόν, νὰ αἰσθανθεῖς κάποια ἀνακούφιση μὲ τὴ διήγηση. ὦ, πῶς θὰ ὑπομείνουμε, χωρὶς νὰ δακρῦσουμε, τὴν ἀξιοδάκρυτη ἐξιστόρηση; Ὁ πατέρας ἦταν ὑγιῆς καὶ ἐκτελοῦσε τὰ συνηθισμένα τῆς ἀνυπόκριτης ἀγάπης του καὶ τῆς φροντίδας τῶν ἀδελφῶν καὶ πατέρων. Γιατὶ ποιὸς ἀγαποῦσε περισσότερο ἀπὸ ἐκεῖνον τὴ φιλοξενία καὶ ὑπηρετοῦσε ἐκείνους ποὺ ἀγαποῦσε, τὸν ὅποιο δὲν τὸν κατέβαλλε ἡ συνεχῆ παρουσία τῶν ἐπισκεπτῶν καὶ παραμονή, ὅσο τὸν στενοχωροῦσε μᾶλλον ἢ ἔλλειψη αὐτῶν καὶ ἡ γρήγορη ἐπιστροφή τους; Ἀλλὰ γιατί πρέπει νὰ τὰ προβάλλω αὐτὰ σὰν παράδειγμα σὲ σένα ποὺ γνωρίζεις καλὰ αὐτὰ ποὺ λέγω;

Ἦν οὖν, ὡς εἴρηται, ἐν τούτοις. Ἐπεὶ δὲ παρῆν ἡ ἡμέρα τῆς μετὰ τὴν Πεντηκοστὴν δευτέρας ἑορτάσιμος, ἀναστὰς ἀπὸ τῆς ἐστιάσεως, ἐλήφθη πόνοις καταρροίας ἀπὸ τῆς κεφαλῆς γενομένης ἐπὶ τὸν σπόνδυλον καὶ τοὺς τόπους τῶν μεταφρένων. Ἐφ' ᾧ κινηθέντες οἱ ταπεινοί, 5 εὗρομεν αὐτὸν κάμνοντα τῷ ὄντι, καὶ διασαφουῖντα τὰς αἰτίας τῆς συμπτώσεως. Εἶτα, ἐπειδὴ ὑπεστρέψαμεν οἴκοι, αὐθις τῇ ἐξῆς παραγεγόμενοι, εὗρομεν αὐτὸν ἔτι βαλλόμενον σφοδροτέροις ἀλγηδόσι καὶ διακαεῖ πυρετῷ, μόλις δυνηθέντα ἡμῖν ἡρέμα προσφθέξασθαι, καὶ τὴν ἀπόγνωσιν τοῦ ζῆν ἐν σαρκὶ αἰνιττόμενον. Τί τὸ ἐξῆς; Τῇ τρίτῃ 10 ἡμέρᾳ καὶ δεσμὸς τῆς γλώττης πάμπαν, καὶ οὐ μετ' οὐ πολὺ ὁ πικρὸς θάνατος. Ἀλλ' ἡμῖν μὲν, διὰ τὴν στέρησιν τοῦ ἁγίου ἀνδρός, τὸ πικρὸν εἰρήσθω, ἐκείνῳ δὲ καὶ πάνυ γλυκί, διὰ τὸ ἀναλῦσαι καὶ σὺν Χριστῷ εἶ. 11, οὐ τί ἂν εἴη μακαριώτερον; Ἐκεῖτο οὖν ὁ μακαρίτης (καλὸν γὰρ καὶ τοῦτο ὑπογράψαι), ὥσπερ τι ξένον θέαμα, αἰδέσιμος τῇ ὄψει, ἀγ- 15 γελοειδῆς τῷ σχήματι, τῆς ἐνδημησάσης πρὸς Κύριον ψυχῆς ὥσπερ τινὰς ἡλιοειδεῖς χαρακτῆρας ἐναπομαξαμένης τῷ ἱερῷ σώματι, μεθ' οὗ καὶ ἐφ' ᾧ λελάτρευκε τῇ ἁγίᾳ Τριάδι. Ἡθροίσθη ἑξαπίνης ὄμιλος, ὁμοῦ μὲν μοναστῶν, ὁμοῦ δὲ καὶ μιγάδων, πολὺς ὅτι μάλιστα περιεκέ- 20 χυτο εἰς αὐτὸ ὡς ἱερὸν κειμήλιον ἀποβλέπων, ἢ μᾶλλον οἰκειότερον εἰπεῖν, ὡς ἔμπνονν καὶ φωνεῖν δυνάμενον. Ἐχεῖτο δάκρυα τῶν μὲν αἰδημόνων ἀψοφητί, τῶν δὲ θεραπευτῶν ἐκραγέστερον. Οὕτως οὖν σὺν ψαλμωδίαις ταῖς καθηκούσαις καὶ ἐπικλήσεσιν ἱεραρχικαῖς παρε- 25 δόθη τῷ τάφῳ, καθ' ὃν τρόπον εἰώθει ὁ μακάριος λειτουργεῖν Κυρίῳ, καί γε προσετέθη ὁ πατήρ πατράσιν, ὁ ὁμολογητῆς τοῖς ὁμολογηταῖς, ὁ διδάσκαλος τοῖς διδασκάλοις, ὁ ὑποφήτης τοῖς ὑποφήταις, προσθεί- 30 ημεν δ' ἂν καὶ ταῦτα: ὁ ἐγκρατῆς τοῖς ἐγκρατέσιν, ὁ ἀγνὸς τοῖς φιλάγνοις, ὁ φιλόξενος τοῖς φιλοξένοις, ὁ μέτριος τοῖς μετριόφροσιν, ὁ πάντα τοῖς πᾶσιν εὖ γεγονώς, καθ' ὅσον οἶόν τε, ἵνα τοὺς πάντας, ἢ τοὺς πλείονας κερδήσῃ, ἀποστολικοῖς κατορθώμασιν ἐπερειδόμενος. 30 Καὶ νῦν ἡμεῖς μὲν οἱ ταπεινοὶ ὀρφανικῶς ἀποδυρόμενοι τὸν ὡς ἀληθῶς καὶ φιλοπάτορα καὶ φιλάδελφον, ἡ δὲ κατ' αὐτὸν ἐκκλησία, εἴτ' οὖν τὸ μικρὸν ποιμνιον, ἡπορημένον λίαν καὶ ἀνακαλούμενον τὸν ποιμένα καὶ πατέρα, οἷα εἰκὸς νεοττούς...

Καταγινόταν λοιπόν, ὅπως εἰπώθηκε, μὲ αὐτὰ. "Ὅταν πέρασε ἡ δευτέρα ἑορταστικὴ ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς, ἀφοῦ σηκώθηκε ἀπὸ τὸ φαγητό, καταλήφθηκε ἀπὸ πόνους κατάρροιας ποὺ ξεκινοῦσαν ἀπὸ τὸ κεφάλι καὶ κατέβαιναν στὴ σπονδυλικὴ στήλη καὶ στὰ νῶτα. Τρέξαμε οἱ ταπεινοὶ σ' αὐτὸν καὶ τὸν βρήκαμε νὰ ὑποφέρει πραγματικά, καὶ νὰ ἐξηγεῖ τὶς αἰτίες τοῦ συμβάντος. "Ἐπειτα ἐπιστρέψαμε στὸ σπίτι. Τὴν ἐπομένη, ὅταν πήγαμε πάλι τὸν βρήκαμε νὰ ἔχει δυνατώτερους πόνους καὶ ὑψηλὸ πυρετό, καὶ μόλις μπόρεσε νὰ μᾶς μιλήσει μὲ δυσκολία, ὑπαιτισσόμενος τὴν ἀπόγνωσή του γιὰ τὴ σαρκικὴ του ζωὴ. Τί ἔγινε στὴ συνέχεια; Τὴν τρίτη μέρα δέθηκε καὶ ἡ γλῶσσα του τελείως, καὶ ὕστερα ἀπὸ λίγο ἤρθε καὶ ὁ θάνατος. Γιὰ μᾶς βέβαια ἡ στέρηση τοῦ ἀνδρα ἦταν πολὺ πικρὴ, ἀντίθετα γιὰ ἐκείνον ἦταν πολὺ γλυκειά, ἐπειδὴ ἐλευθερώθηκε καὶ βρέθηκε μαζὶ μὲ τὸν Χριστό, πράγμα ἀπὸ τὸ ὁποῖο τί θὰ μπορούσε νὰ ὑπάρξει πιὸ μακάριο. Ἦταν λοιπὸν ξαπλωμένος κάτω ὁ μακαρίτης (γιατὶ εἶναι καλὸ καὶ αὐτὸ νὰ τὸ γράψω), σὰν ἓνα θέαμα παράξενο, σεβάσιμος στὴν ὄψη, σὰν ἄγγελος στὴ μορφή, γιατί ἡ ψυχὴ του, ποὺ ἐξεδήμησε πρὸς τὸν Κύριο, σὰν νὰ ἀποτύπωσε ἠλιόμορφα χαρακτηριστικὰ στὸ ἱερὸ σῶμα, μὲ τὸ ὁποῖο καὶ στὸ ὁποῖο λάτρευε τὴν ἁγία Τριάδα. Συγκεντρώθηκε ξαφνικὰ ἓνα πλῆθος μοναχῶν καὶ μιγᾶδων πάρα πολὺ μεγάλο, ποὺ χύθηκε τριγύρω του βλέποντάς τον σὰν ἱερὸ κειμήλιο, ἢ, γιὰ νὰ τὸ πῶ πιὸ φιλικά, σὰν νὰ ἦταν ζωντανὸς καὶ μπορούσε νὰ μιλήσει. Δάκρυα χύνονταν, ἀπὸ τοὺς ντροπαλοὺς ἀθόρυβα, ἐνῶ ἀπὸ ἐκείνους ποὺ τὸν φρόντιζαν πιὸ φανερὰ καὶ δυνατὰ. "Ἐτσι λοιπὸν μὲ τὶς κατάλληλες ψαλμωδίες καὶ ἱεραρχικὲς ἐπικλήσεις παραδόθηκε στὸν τάφο, μὲ τὸν τρόπο ποὺ συνήθιζε ὁ μακάριος νὰ ὑπηρετεῖ τὸν Κύριο, καὶ φυσικὰ προστέθηκε ὁ πατέρας στοὺς πατέρες, ὁ ὁμολογητὴς στοὺς ὁμολογητὲς, ὁ δάσκαλος στοὺς δασκάλους, ὁ προφήτης στοὺς προφῆτες. Καὶ θὰ μπορούσα νὰ προσθέσω καὶ τὸ ἐξῆς ὁ ἐγκρατὴς παραδόθηκε στοὺς ἐγκρατεῖς, ὁ ἄγνός στοὺς φίλους τῆς ἀγνότητος, ὁ φιλόξενος στοὺς φιλόξενους, ὁ μετριόφρων στοὺς μετριόφρονες, αὐτὸς ποὺ ἔγινε τὰ πάντα γιὰ ὅλους καλῶς, ὅσο ἦταν δυνατόν, ὥστε νὰ τοὺς κερδήσει ὅλους¹⁴, ἢ τοὺς περισσότερους, στηριζόμενος στὰ κατορθώματα τῶν ἀποστόλων. Καὶ τώρα ἐμεῖς βέβαια οἱ ταπεινοὶ ὀρφανεμένοι θρηνολογοῦμε αὐτὸν ποὺ ἦταν πραγματικά καὶ φίλος τῶν πατέρων καὶ φίλος τῶν ἀδελφῶν, ἐνῶ ἡ ἐκκλησία του, δηλαδὴ τὸ μικρὸ του ποίμνιο, στερημένο, ἀναζητᾷ τὸν ποιμένα καὶ πατέρα, παρόμοια μὲ τὰ μικρὰ πουλιὰ...

ΣΑ' (201) – Φιλοθέω κτήτορι.

... οὗ ὁ ἔπαινος διὰ πάσης τῆς Μακεδονίας, παρὰ τε μοναζόντων
καὶ λαϊκῶν εὐσεβῶν, ἐπὶ γλώσσης φερόντων τὴν καλλονὴν καὶ ἀρετὴν
τῆς εὐσεβείας σου. Ἄλλ' ἔτι δάμη σοι Κύριος ἀγαθοεργεῖν, πλουτεῖν ἐν
5 ἔργοις καλοῖς, εὐμετάδοτον εἶναι, κοινωνικόν, ἀποθησαυρίζοντα ἑαυ-
τῷ θεμέλιον καλὸν εἰς τὸ μέλλον, ὡς ἂν ἐπιτεύξῃ τῆς αἰωνίου ζωῆς. ὦ
φιλόθεε κράτιστε, τὴν παρακαταθήκην τῆς πίστεως ἀκριβῶς κάτεχε,
αἰεὶ λαμπρυνόμενος ταῖς θεουργοῖς πράξεσι. Καὶ περὶ τούτων μὲν ἄλλις.
Ἐπειδὴ δὲ καὶ αὐθις περὶ τοῦ πρεσβυτέρου ὁ λόγος, ἐξαιτούσης τῆς
10 τιμιότητός σου τὴν λύσιν τοῦ ἱερουργεῖν αὐτόν, εἰ μὲν ἀνθρώπων ἦν
τὸ ζητούμενον, οὗ ἂν εἶχεν, ἐχωροῦμεν γὰρ πρὸς πᾶσάν σου ὑπακοήν,
φιλοῦντές σε θεραπεύειν τὸν πολλόν· ὃν θεραπευτὴν ἡμῶν. Ἐπεὶ δὲ
περὶ τοῦ Θεοῦ τὸ κινούμενον καὶ τῆς τῶν θείων κανόνων ὁροθεσίας ἢ
παράβασις, σύγγνωθι, ἀδελφὲ φίλτατε· οὐχ οἷόν τέ ἐσμεν κατὰ τε Θε-
15 οῦ καὶ ἱερῶν κανόνων ἀποῖσαι κρίσιν· μάλιστα ὅτι ἐν αὐτῷ τούτῳ τῷ
παρομοίῳ κεφαλαίῳ ἐν τοῖς προλαβοῦσι χρόνοις πᾶσαν τὴν ζωὴν
ἡμῶν ἐθέμεθα, χωρῆσαι πρὸς κινδύνους καὶ ἐξορίας καὶ θανάτους,
ἥπερ συνθέσθαι τῇ ἀνομίᾳ καὶ λύσει τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ
Οὔτε οὖν μοιχοζεύκτης παρ' ἡμῶν, οὔτε διγαμοζεύκτης λέλυται τῆς
20 ἱερουργίας. Εἰ γὰρ ὁ ἱερὸς κανὼν οὐκ ἀνέχεται εἰς διγαμοῦντος γάμον
ἐστιαθῆναι τὸν πρεσβύτερον, πολλῶ γε μᾶλλον ἀπειροῦγει τοῦτον τοῦ
στεφανῶσαι.

Εἰ δὲ ἄλλοι ἄλλως κρίνουσιν, ὄψονται ἐφ' οἷς πράττουσιν. Ἡμεῖς
γὰρ, φησί, «καὶ αἱ Ἐκκλησίαι τοῦ Θεοῦ τοιαύτην συνήθειαν οὐκ
25 ἔχομεν». Ὡστε, εἰδὼς τὸ ἐπικίνδυνον κρῖμα, μὴ παραβιάζου τὴν
ταπεινώσιν ἡμῶν. Εἰ γὰρ ὑπὲρ τοῦ λόγου τῆς ἀληθείας καθ' ἐκάστην
ἡμέραν εἰς κινδύνους παρατετάγμεθα, πῶς κατὰ τῆς ἀληθείας ἑτερο-
τρόπως κινηθησόμεθα; Οὐκ ἔχει φύσιν, ὡς δέσποτα, παρὰ τὰ θειωδῶς
κεκομμένα τοῖς κανόσι δραῖσαί τι ἢ εἰπεῖν. Πιστεύομεν δὲ ὅτι καὶ αὐτὸς
30 ἐν ζητῶν, τὸ θέλημα καὶ τὸ σωτηριῶδες τῆς ψυχῆς σου, συμφήσειας
ἡμῖν ἐπὶ τοῖς λελεγμένοις, καὶ προσεύξῃ μᾶλλον ἐπερείδεσθαι ἡμᾶς τῷ

15. Α' Τιμ. 1, 12.

16. Α' Κορ. 11, 16.

201. Στὸν κτήτορα Φιλόθεο.

... τοῦ ὁποίου ὁ ἔπαινος εἶναι διαδεδομένος σέ ὀλόκληρη τῇ Μακεδονία, μεταξὺ καὶ τῶν μοναχῶν καὶ τῶν εὐσεβῶν λαϊκῶν, πού ἔφεραν στή γλώσσα τους τὴν ὁμορφιὰ καὶ τὴν ἀρετὴ τῆς εὐσέδειάς σου. Ἄλλὰ εἶθε νὰ σοῦ δώσει ὁ Κύριος τὴ δύναμη νὰ κάνεις ἀγαθοεργίες, νὰ πλουτίζεις σέ ἔργα καλὰ, νὰ εἶσαι μεταδοτικὸς καὶ κοινωνικὸς, νὰ ἀποταμιεύεις γιὰ τὸν ἑαυτὸ σου καλὸ θεμέλιο γιὰ τὸ μέλλον, ὥστε νὰ ἐπιτύχεις τὴν αἰώνια ζωὴ. Ὡς ἄριστε φιλόθεε, νὰ κρατᾶς μὲ ἀκρίβεια τὴν παρακαταθήκη τῆς πίστεως¹⁵, στολισμένος πάντοτε μὲ πράξεις ἀρεστῆς στὸν Θεό. Καὶ γι' αὐτὰ βέβαια ἀρκετὰ. Ἐπειδὴ ὅμως καὶ πάλι ὁ λόγος σου γιὰ τὸν πρεσβύτερο, γιὰ τὸν ὁποῖο ἡ τιμότητά σου ζητᾶ τὴν ἄδεια νὰ λειτουργεῖ, ἐὰν αὐτὸ ποῦ ζητᾶς ἦταν ὑπόθεση τῶν ἀνθρώπων, ὅποιο καὶ ἂν ἦτε·ν, θὰ ὑποχωροῦσα σέ κάθε σου ἀπαίτηση, γιὰτὶ ἐπιθυμῶ νὰ ὑπηρετήσω ἑσένα πού πολλές φορές μὲ ἐξυπηρέτησες. Ἐπειδὴ ὅμως τὸ θέμα πού ἀνακινεῖται ἔχει σχέση μὲ τὸν Θεὸ καὶ τὴν παράβαση τῶν ὅρων πού θέτουν οἱ θεῖοι κανόνες, συγχώρησέ με, ἀγαπητότε ἀδελφέ, ἀλλὰ δὲν μπορῶ νὰ ἐκφέρω κρίση ἐναντίον τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἱερῶν κανόνων, ἰδιαιτέρα μάλιστα γιὰτὶ γι' αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ παρόμοιο κεφάλαιο κατὰ τὸ παρελθὸν θυσίασα ὅλη μου τὴ ζωὴ, προτιμώντας νὰ ὑποβληθῶ σέ κινδύνους καὶ ἔξορίες καὶ θανάτους, παρὰ νὰ συμφωνήσω μὲ τὴν παρανομία καὶ τὴν κατάργηση τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ. Οὔτε λοιπὸν αὐτὸς πού στεφανώνει μοιχόν, οὔτε αὐτὸς πού στεφανώνει δίγαμον ἐπιτρέπεται ἀπὸ μένα νὰ ἱερουργήσει. Γιατί, ἂν ὁ ἱερὸς κανόνας δὲν ἐπιτρέπει στὸν πρεσβύτερο νὰ παρακαθήσει στὸ γεῦμα πού παρατίθεται σὲ γάμο δίγαμου, πολὺ περισσότερο τὸν ἐμποδίζει νὰ τελέσει τὸν γάμο.

Ἐὰν ὅμως ἄλλοι ἀποφασίζουν ἀλλιῶς, ἄς ἀναλάβουν τὴν εὐθύνη γι' αὐτὰ ποῦ κάνουν. Γιατί ἐμεῖς, λέγει, «καὶ οἱ Ἐκκλησίαι τοῦ Θεοῦ δὲν ἔχουμε τέτοια συνήθεια»¹⁶. Ὡστε, γνωρίζοντας τὸ ἐπικίνδυνο κρῖμα, μὴ καταπιέξεις τὴν ταπεινότητά μου. Γιατί, ἂν καθημερινὰ ἐκτίθεμαι σὲ κινδύνους γιὰ τὸν λόγο τῆς ἀλήθειας, πῶς νὰ κινηθῶ ἐναντίον τῆς ἀλήθειας μὲ ἄλλον τρόπο; Δὲν εἶναι δυνατόν, δέσποτα, νὰ κάνω ἢ νὰ πῶ κάτι, ἀντίθετο ἀπὸ αὐτὰ ποῦ εἶναι ἀποφασισμένα ἀπὸ τοὺς κανόνες κατὰ τρόπο θεοειδῆ. Πιστεύω μάλιστα ὅτι καὶ σὺ ζητώντας ἓνα πράγμα, τὸ θέλημα καὶ τὴ σωτηρία τῆς ψυχῆς σου, θὰ συμφωνήσεις μαζί μου σ' αὐτὰ ποῦ ἔχουν λεχθεῖ, καὶ θὰ προσευχηθεῖς μᾶλλον νὰ στηρίζομαι ἐγώ

θείῳ νόμῳ, καὶ μὴ προῖεσθαι τὸ οἴονοῦν ἐπὶ παραβάσει ἐντολῆς Θεοῦ καὶ κανόνος.

ΣΒ' (202) – Μαρία σπαθαρία.

Ἡ τιμιότης σου γνωρίζει ὅτι ἡ Ἐκκλησία φυγαδευτήριόν ἐστι
 5 σωτηρίας, καὶ ὡσπερ εἰς χεῖρας Θεοῦ ὁ πρόσφυξ ἀποτρέχει περιστα-
 τηθεὶς ὑπὸ ἀναγκῶν. Οὔτε οὖν ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ ἐξὸν ἦν τῶν
 εἰς τὴν πόλιν τῶν φυγαδευτηρίων ἀποσεσωσμένων ἀφαρπάζειν τι-
 νά, οὐ πολλῶ μᾶλλον ἐν τῇ Νέᾳ θεμιτὸν ἀποσπᾶν τῆς ἐκκλησίας τοὺς
 καταφεύγοντας. Καθύδρισις γάρ ἐστι τοῦτο τῶν θείων νόμων καὶ
 10 τοῦ θείου θυσιαστηρίου. Ὡστε σκοπησάτω σου ἡ εὐσέβεια, ἡλίκον
 τὸ τόλμημα. Τίς δὲ ἡ θεραπεία; Πρῶτον μὲν τὸ θέσθαι ἑαυτῇ ὄρον,
 μηκέτι τολμᾶν τοῦτο κινᾶσαι, κἂν τὰ ἄνω κάτω γένηται. Ἐπειτα Τεσ-
 σαρακοστὴν ὅλην ἀπέχεσθαι τῶν ἀγιασμάτων, γονυκλινοῦσα καθε-
 κάστην δεκάκις καὶ πεντηκοντάκις, λέγουσα· Κύριε, συγχώρησόν
 15 μοι τὴν ἁμαρτίαν· Κύριε, ἰλάσθητί μοι τῇ ἁμαρτωλῶ. Ὁμοίως καί·
 Κύριε, ἐλέησόν με δωρεᾶν. Τρεῖς τε ψαλμοὺς στιχολογεῖν, ἐξαιρέτως
 τὸν ζ', τὸν λζ', καὶ τὸν ν', καὶ εἴθ' οὕτως ὁ Θεὸς συγχωρήσει σοι, κυ-
 ρία, τὴν ἁμαρτίαν. Εἰ δὲ πάρεστι δύναμις, τεσσαράκοντα ἀργῦρια
 δοῦναι πτωχοῖς.

20 ΣΓ' (203) – Εἰρήνη ἡγουμένη.

Μακρὰν ἀπὸ τῶν ἐγκωμίων σου οἱ τρόποι καὶ οἱ λόγοι τῆς πολι-
 25 τείας μου, τιμιωτάτη γυναικῶν. Ἄλλ' εἴωθε ψυχὴ πιστὴ καὶ ζητοῦσα
 τὸν Κύριον ἐπαίνους ἀνάπτειν τοῖς ἀγεράστοις, ὡς ἂν ἐντεῦθεν ἐρανί-
 σοιτο τὸ τῆς ταπεινοφροσύνης κλέος. Τοιαύτη οὖν ὑπεδείχθης ἡμῖν,
 ἀδελφὴ ἐν Κυρίῳ. Ἐπεὶ καὶ ἡμεῖς, γινώσκοντες τὰ καθ' ἑαυτοὺς, οὐδὲ
 τῶν νῦν ἐσχάτων ἰσοστατεῖν κρίνομεν ἑαυτοὺς, μὴ ὅτι γε ὕψει τηλι-
 κούτω παρενείρειν, καθὰ γέγραφας. Ἄλλ' ὥδε μὲν ταῦτα κείσθω. Ἐπὶ
 δὲ τῇ τοῦ πρεσβυτέρου ὑποθέσει μετακτέον τὸν λόγον. Οὐτίπου ἡμεῖς,
 ὧ ἁμμάς, νῦν μὲν τοῦτο λέγομεν, αὔριον δὲ ἕτερον, ἀλλ' ὁ αὐτὸς λόγος
 30 ἐν ἡμῖν ἐστὶν αἰεὶ. Τί τοῦτο; Τὸν ἀλόντα πρεσβύτερον τῇ κοινωνίᾳ τῶν
 αἰρετικῶν, εἴ γε μάλιστα καὶ ὑπογραφῇ, μὴ ἐξεῖναι ἱερουργεῖν, ἕως

στον θεῖο νόμο, καὶ νὰ μὴ πράττω ὅ,τιδήποτε ἄλλο, παραβαίνοντας ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ καὶ κανόνα.

202. Στὴ σπαθαρία Μαρία.

Ἡ τιμιότητά σου γνωρίζει ὅτι ἡ Ἐκκλησία εἶναι καταφύγιο σωτηρίας, καὶ ὅτι αὐτὸς ποὺ πιέζεται ἀπὸ ἀνάγκες τρέχει σ' αὐτὴν προσφεύγοντας σὰν στὰ χέρια τοῦ Θεοῦ. Οὔτε λοιπὸν στὴν Παλαιὰ Διαθήκη ἐπιτρεπτόταν ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ κατέφευγαν στὴν πόλη τῶν διωκομένων νὰ ἀρπάξουν κάποιον, πολὺ περισσότερο στὴν Καινὴ Διαθήκη δὲν εἶναι σωστὸ νὰ ἀποσποῦν ἀπὸ τὴν ἐκκλησία αὐτοὺς ποὺ καταφεύγουν σ' αὐτὴν. Γιατὶ αὐτὸ εἶναι ἐξύβριση τῶν θείων νόμων καὶ τοῦ θείου θυσιαστηρίου. Ἄς προσέξει ἐπομένως ἡ εὐσέβειά σου πόσο μεγάλο εἶναι τὸ τόλμημα αὐτό. Καὶ ποιὰ εἶναι ἡ θεραπεία; Πρῶτο νὰ θέσεις στὸν ἑαυτὸ σου ὄρο, ὅτι ποτὲ δὲν θὰ τολμήσεις νὰ τὸ κάνεις αὐτό. ἔστω καὶ ἂν γίνουν τὰ ἄνω κάτω. Ἔπειτα γιὰ σαράντα μέρες ν' ἀπέχεις ἀπὸ τὴ θεία κοινωνία, κάνοντας κάθε μέρα δέκα καὶ πενήντα μετάνοιες, λέγοντας: Κύριε, συγχώρησέ μου τὴν ἁμαρτία. Κύριε, ἐλέησέ με τὴν ἁμαρτωλὴ. Ἐπίσης: Κύριε, ἐλέησέ με δωρεάν. Νὰ ἀπαγγέλλεις τρεῖς ψαλμούς, καὶ ἰδίως τὸν ἕκτο, τὸν τριακοστὸ ἑβδομο καὶ τὸν πενηκοστό, καὶ ἔτσι ὁ Θεὸς θὰ σοῦ συγχωρήσει, κυρία, τὴν ἁμαρτία., καὶ μάλιστα ἂν ἔχεις τὴ δυνατότητα νὰ δώσεις καὶ σαράντα ἀργυρὰ νομίσματα στοὺς φτωχοὺς.

203. Στὴν ἠγουμένη Εἰρήνη.

Οἱ τρόποι καὶ τὰ λόγια τῆς πολιτείας μου, τιμιώτατη μεταξὺ τῶν γυναικῶν, ἀπέχουν πολὺ ἀπὸ τὰ ἐγκώμιά σου. Ὅμως συνηθίζει ἡ ψυχὴ ἢ πιστὴ ποὺ ἀναζητᾷ τὸν Κύριο νὰ ἀποδίδει ἐπαίνους σ' ἐκείνους ποὺ ἔλαβαν βραβεῖο, ὥστε ἀπὸ αὐτὸ νὰ ἀποκομίσει τὴ δόξα τῆς ταπεινοφροσύνης. Τέτοια λοιπὸν ἀποδείχθηκες γιὰ μένα ἀδελφὴ στὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου. Γιατὶ καὶ ἐγώ, γνωρίζοντας ποιὸς εἶμαι, δὲν κρίνω τὸν ἑαυτὸ μου ἄξιο οὔτε γιὰ αὐτὰ τὰ τελευταῖα, πολὺ περισσότερο νὰ τὸν ἀνεβάζω σὲ τόσο μεγάλο ὕψος, ὅπως ἔχεις γράψει. Ἀλλὰ αὐτὰ τώρα ἄς σταματήσουν ἐδῶ, καὶ ἄς μεταφέρουμε τὸν λόγο στὴν ὑπόθεση τοῦ πρεσβυτέρου. Ἐγὼ βέβαια, μητέρα, δὲν λέγω τώρα αὐτό, καὶ αὔριο ἄλλα, ἄλλα ὁ λόγος μου εἶναι ἴδιος πάντοτε. Καὶ ποιὰ εἶναι ἡ γνώμη μου γι' αὐτό; Ὅτι ὁ πρεσβύτερος ποὺ κατελήφθη νὰ κοινωνεῖ μὲ αἰρετικούς καὶ μάλιστα καὶ μὲ ὑπογραφή, νὰ μὴ μπορεῖ νὰ ἱερουργεῖ, μέχρι νὰ συνέλθει ὀρθόδοξη

καιροῦ ὀρθοδόξου συνόδου, ἐφ' ἧ τὰ τοιαῦτα καὶ θεωρηθήσεται καὶ διακριθήσεται, ἢ μόνον τὸ κατὰ περίστασιν βαπτίζειν, ἐκκομίζειν νεκρόν, διδόναι σχῆμα μοναχῶ, ἀγιάζειν τῶν Θεοφανίων τὸ ὕδωρ, εὐαγγελίζεσθαι κατ' ἄρθρον, καὶ μεταδιδόναι τῶν ἀγιασμάτων ἤδη θεουργηθέντων ὑπὸ σεσωσμένου πρεσβυτέρου. Καὶ ταῦτα, ὡς εἶπον, ἐξ ἀνάγκης Ἐπεὶ εὐρισκομένου τοῦ μὴ ἐμπαρέντος τῆ κοινωνία ἱερέως, οὐδὲ τὰ προειρημένα πράσσειν ἐξόν.

Ὁ μὲν οὖν ἡμέτερος λόγος τοιοῦτος. Εἰ δὲ ἄλλοι ἄλλως ἢ φρονούσιν ἢ κρίνουσι, εἴτε ἰσοστάσιοι, εἴτε ὑπερβάθμιοι (ἐπειδήπερ οὐχ 10 ὅρος ἐξενήνεκται ἀπὸ τοῦ ἀρχιερέως, ἐφ' ᾧ ἀναγκαῖον ἦν στέργειν πάντας), τῆς ἐξουσίας εἰσὶ κύριοι, καὶ ἡμεῖς γε σιωπὴν ἔξομεν. Παρακαλοῦμεν δὲ τὴν τιμιότητά σου, ὡς ἐπὶ τῆ ἀγαθῆ πολιτεία, οὕτω καὶ ἐπὶ τῆ ὀρθοδοξία ἀκρίβειαν ἔλκειν, ἀκούουσιν τοῦ Ἀποστόλου λέγοντος «Καθαρίσωμεν ἑαυτοὺς ἀπὸ παντός μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ 15 πνεύματος, ἐπιτελοῦντες ἀγιωσύνην ἐν φόβῳ Θεοῦ». Οἶδας γὰρ ὅτι οὐ μικρὸς ἀνερωπίσθη διαγωγὸς ἐν τῇ λυσιώσῃ μέχρι τοῦ παρόντος αἰρέσει, ἀλλὰ καὶ αἵματα ἐκενώθησαν, καὶ σάρκες κατεξάνθησαν, καὶ μάρτυρες ἀπετελέσθησαν. Ὅσα δὲ τὰ ἐν φυλακαῖς καὶ εἰρκταῖς κακωτικά, τί δεῖ καὶ λέγειν; τὰς ἐξορίας, τὰς ἐπαγωγάς, τὰς ἀρπαγάς, τὰς σιδη- 20 ρώσεις, τὰς λιμαγχονήσεις, τὰς μονώσεις, τὰ ἄλλα πάντα, ὧν οὐ μικρὰς ἐστὶν ἱστορίας ἔργον. Εἰ τοίνυν ταῦτα οὕτως, καὶ δεῖν τὸν πρεσβύτερον ἰσοπαθῶς διεξελθεῖν, κομιούμενον τὸν ἀμαράντινον τῆς δόξης στέφανον, τούναντίον, ἐπειδὴ ἐάλω τῆ κοινωνία καὶ τῆ ὑπογραφῆ τῆ κατὰ Χριστοῦ, τῆς τε Μητρὸς αὐτοῦ καὶ πάντων τῶν ἁγίων, 25 (τοῦτο γὰρ διὰ τῶν οἰκειῶν εἰκόνων ἢ ἐπὶ τῶν πρωτοτύπων ἀναφορά), πῶς οὐ μέγα ἠγεῖται καὶ τὸ ὅλως ζῆν καὶ τὸ ὅλως συγκεχωρηθῆναι αὐτῷ τὸ ἀνόμημα, φεύγων ἐφάπτεσθαι καὶ τῶν προειρημένων κατα φιλανθρωπίαν, μὴ ὅτι γε καὶ ἐξ ὀλοκλήρου λελύσθαι αὐτὸν ἱερουργεῖν; Οὐκοῦν ἔωλα τὰ πάντα, καὶ εἰκῆ τὰ μαρτύρια, καὶ μάτην 30 αἱ ἀθλητικαὶ ἐνστάσεις; ἀλλὰ μὴ γένοιτο. Καὶ ὁ μάρτυς, μάρτυς ἐν τῇδε τῇ ὁμολογία, καὶ ὁ ἠρνημένος, ἔκπτωτος ἐν τῇδε τῇ ἐξαρνήσει, καὶ δεῖν προσκλαίειν μέχρι θανάτου πάντα τὸν ἄλόντα, εἴ γε ἐμοὶ πείθοιτο καλῶ συμβούλῳ.

σύνοδος, στήν ὁποία τὰ θέματα αὐτὰ θὰ ἐξεταστοῦν καὶ θὰ ξεκαθαριστοῦν, ἐκτός μόνο νὰ βαπτίζει σέ περίπτωση ἀνάγκης, νὰ κηδεύει νεκρόν, νὰ δίνει μοναχικό σχῆμα, νὰ ἀγιάζει τὸ νερὸ τὰ Θεοφάνια, νὰ διαβάσει τὸ εὐαγγέλιο τοῦ ὄρθρου, καὶ νὰ μεταδίδει τὴ θεία εὐχαριστία πού ἔχει τελεσθεῖ ἀπὸ κανονικὸν πρεσβύτερο. Καὶ αὐτά, ὅπως εἶπα, σέ περίπτωση ἀνάγκης. Γιατί, ἐὰν παρευρίσκειται ὁ ἱερέας πού δὲν παρασύρθηκε σέ κοινωνία μὲ αἵρετικούς, οὔτε αὐτὰ πού προαναφέρθηκαν ἐπιτρέπεται νὰ τὰ τελεῖ.

Ὁ δικὸς μου λόγος λοιπὸν εἶναι αὐτός. Ἐὰν ἄλλοι φρονοῦν ἢ κρίνουν διαφορετικά, εἴτε εἶναι ἰσότιμοι, εἴτε ἀνώτεροι στὸν βαθμὸ, ἐπειδὴ δὲν ἐκδόθηκε κανόνας ἀπὸ τὸν ἀρχιερέα, μὲ τὸν ὁποῖο θὰ ἦταν ὑποχρεωμένοι νὰ συμφωνοῦν ὅλοι, εἶναι κύριοι τῆς ἐξουσίας, καὶ ἐγὼ θὰ σιωπήσω. Παρακαλῶ ὅμως τὴν τιμιότητά σου, ὅπως στὸν ὀρθὸ τρόπο ζωῆς, ἔτσι καὶ στήν ὀρθὴ δοξία νὰ ἀκολουθεῖς τὴν ἀκρίβεια, ἀκούοντας τὸν Ἀπόστολο πού λέγει· «Ἄς καθαρίσουμε τὸν ἑαυτὸ μας ἀπὸ κάθε σαρκικὸ καὶ πνευματικὸ μολυσμὸ, τελειοποιούμενοι στήν ἀγιωσύνη μὲ φόβο Θεοῦ»¹⁷. Γιατί γνωρίζεις, ὅτι δὲν ἀνακινήθηκε μικρὸς διωγμὸς μὲ τὴν αἵρεση πού λυσοῦν μέχρι τώρα, ἀλλὰ καὶ αἵματα χύθηκαν, καὶ σάρκες κομματιάστηκαν καὶ μάρτυρες τελειώθηκαν. Πόσα ἐπίσης εἶναι τὰ κακὰ πού ἔγιναν στὶς φυλακὲς καὶ στὰ δεσμωτήρια, γιατί νὰ τὰ λέγω; τίς ἐξορίες, τίς ἐπιθέσεις, τίς ἀρπαγές, τὰ δεσμά, τίς λιμοκτονίες, τίς ἀπομονώσεις καὶ ὅλα τὰ ἄλλα, πού δὲν εἶναι ἔργο σύντομης ἐξιστόρησης. Ἐὰν λοιπὸν αὐτὰ ἔχουν ἔτσι, πρέπει ὁ πρεσβύτερος νὰ τὰ ξεπεράσει πάσχοντας τὰ ἴδια, γιὰ νὰ ἀποκομίσει τὸ ἀμαράντινο στεφάνι τῆς δόξας. Ἀντίθετα, ἐπειδὴ αἰχμαλωτίσθηκε ἀπὸ τὴν κοινωνία μὲ τὴν αἵρεση καὶ τὴν ὑπογραφή κατὰ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Μητέρας του καὶ ὅλων τῶν ἀγίων (γιατί αὐτὸ σημαίνει ἢ ἀναφορὰ στὰ πρωτότυπα μέσα ἀπὸ τίς εἰκόνες τους), πῶς δὲν θεωρεῖ σπουδαῖο τὸ γεγονὸς, ὅτι ἀκόμα ζεῖ, καὶ ὅτι γενικὰ τοῦ συγχωρεῖται τὸ ἀμάρτημα, ἀποφεύγοντας νὰ τελεῖ καὶ αὐτὰ πού προαναφέρθηκαν ἀπὸ φιλανθρωπία, ἂν ὄχι καὶ νὰ ἐμποδίζεται αὐτὸς ἐξ ὀλοκλήρου νὰ ἱερουργεῖ; Δηλαδή ὅλα εἶναι μάταια, καὶ τὰ μαρτύρια ἄσκοπα, καὶ οἱ ἀντιστάσεις τῶν ἀθλητῶν, Μακριὰ μὰ τέτοια σκέψη. Καὶ ὁ μάρτυρας εἶναι μάρτυρας μὲ αὐτὴν τὴν ὁμολογία, καὶ ὁ ἄρνητὴς ἔχει ἐκπέσει μὲ τὴν ἄρνησή του αὐτὴν, καὶ πρέπει νὰ κλαίει μέχρι θανάτου καθένας πού ὑπέκλυψε, ἐὰν δὲν πεισθεῖ σὲ μένα τὸν καλὸ σύμβουλο.

ΣΔ'. (204) – Θεοδοσία Ἀγούστη καὶ Βασιλείω νιῶ αὐτῆς.

Ἐκ διαφόρων ἀξιοπίστων προσώπων, καίγε πρὸ τῶν ἄλλων παρὰ
 τε τοῦ θεοφιλεστάτου ἐπισκόπου Ἡσαΐου, καὶ τοῦ τιμιωτάτου καθη-
 γουμένου τοῦ Μηδικίου, ὁσίων πατέρων ἡμῶν ἐκδιδαχθέντες τὰ καθ'
 5 ἡμᾶς, ὅτι εὐδοκία τοῦ ὑπεραγάθου Θεοῦ ἡμῶν μεμετεστοιχειώθητε εἰς
 τὸν τῆς εὐσεβείας καὶ ὀρθοδοξίας τρόπον καὶ λόγον, χαίρειν φράσαν-
 τες τῇ πάλαι κακοδοξία, ὡς οὐκ ἠρογμένη θεόθεν, ἀλλ' ἐκ τῆς ἐναντίας
 μερίδος, καθὸ καὶ ὤρηται πατρόθεν ἐξ εὐσεβοῦς ρίζης ἢ σὴ θεοσέ-
 βεια. Ὁμολογητέον γὰρ ὅτι τοιοῦτος ὁ ἀνὴρ ἐκεῖνος, Θεῷ τε πεφιλη-
 10 μένος καὶ πάσῃ καλοκαγαθία κατηγλαϊσμένος. Ἡὐχαριστήσαμεν τῷ
 Κυρίῳ, ὃς οὐκ εἴασεν ὑμᾶς ἐν τῷ ζόφῳ τῆς αἰρέσεως διαμεῖναι, ἀλλ'
 ἔπλησε τὰς ψυχὰς ὑμῶν ὀλβίου φωτὸς εἰς τὸ ἐπιγνώναι, ὅτι Ἰησοῦς
 Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ καθ' ἡμᾶς εἶδει γεγονῶς διὰ σπλάγχνα
 οἰκτιρῶν, εἰς τὸ ἀνασῶσασθαι τὸ ἑαυτοῦ ἐκπεπτωκὸς εἰς φθορὰν
 15 πλάσμα, ὁμοίως ἡμῖν ἐξεικονίζεται, ὡς ἂν μηδὲν λείποιεν αὐτῷ τῶν
 ἀνθρωπίνων ἰδιωμάτων, μένων ὡς Θεὸς ὁ αὐτὸς ἀπερίγραπτος ὡς
 καὶ τὰ πατρῶα ἰδιώματα ἅπαντα ὑφ' ἐνὶ προσώπῳ κεκτημένος, καθὸ
 καὶ μεσίτης Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων πέφηνε, τῇ μεσότητι τοῖς ἄκροις κοι-
 νωνῶν, καὶ δι' ἑαυτοῦ κοινωνοὺς ἡμᾶς. θείας φύσεως ἀπεργασάμενος.
 20 Ὡς γὰρ οὐκ ἐκδέχεται Θεὸν αὐτὸν ὄντα καὶ ἴσον τῷ Πατρὶ, μὴ οὐχὶ
 ἔξω περιγραφῆς εἶναι (ἄπειρον γὰρ τὸ θεῖον καὶ ἀόριστον καὶ ἀπερί-
 ληπτον), τὸν αὐτὸν δῆτρόπον ἀνεγκώρητόν ἐστιν ἄνθρωπον αὐτὸν
 ἀληθῶς ὄντα καὶ ὅμοιον ἡμῖν κατὰ πάντα γεγονότα, μὴ οὐχὶ περιγρα-
 φῆς εἴσω μένειν περιγραπτὸν γὰρ αὐτοῦ τὸ σῶμα, ἀφῆ καὶ χροιά ψη-
 25 λαφάμενον. Ὅπερ οὐχ ὁμολογοῦντες οἱ Εἰκονομάχοι, ἀρησιχριστοὶ
 ἀριδῆλως καθεστήκασιν, τὸν ἐνσώματον ἀσώματον ὑπολαμβάνοντες,
 καὶ τὸν μεθ' ἡμῶν γεγονότα ἔξω τῆς καθ' ἡμᾶς φύσεως δογματίζον-
 τες. Ἐντεῦθεν ἐδονήθη ὁ κόσμος, ἠρνήθη Χριστὸς διὰ τῆς σεπτῆς αὐ-
 τοῦ εἰκόνας, ἢ τε Θεοτόκος, καὶ πᾶς τις τῶν ἁγίων. Τῇ γὰρ παραδοχῇ
 30 τῆς εἰκόνας παραδέδεκται ὁ εἰκονιζόμενος, ὡς καὶ ἔμπαιβον τῇ ἀθετή-
 σει ἠθέτηται. Ἐντεῦθεν διωγμὸς ἀναδρασσόμενος, καὶ πατριάρχης θε-
 σπέσιος ἐσκορακιζόμενος, ἱερεῖς τε καὶ ἱεράρχαι, μονασταί τε καὶ μι-
 γάδες ἐνθεώτατοι, οἱ μὲν ἐξοριζόμενοι καὶ φυλακιζόμενοι, ἕτεροι δὲ
 μαστιγούμενοι καὶ λιμοκτονούμενοι, ἔνιοι δὲ καὶ ἀποκτενόμενοι. Ἐν-

204. Στὴν αὐγούστα Θεοδοσία καὶ τὸν υἱὸ τῆς Βασίλειο.

Ἐκ τῶν διάφορα ἀξιόπιστα πρόσωπα καὶ προπαντὸς ἀπὸ τὸν θεοφιλέστατο ἐπίσκοπο Ἡσαΐα καὶ τὸν ἐντιμώτατο ἡγούμενο τοῦ Μηδικίου, τοὺς ἁγίους πατέρες μας, πληροφορήθηκα τὰ δικά σας, ὅτι μὲ τὴν εὐμένεια τοῦ ὑπεράγαθου Θεοῦ μας μεταστραφήκατε στὸν ὀρθὸ τρόπο ζωῆς καὶ στὴν πίστη τῆς εὐσέβειας καὶ τῆς ὀρθοδοξίας, ἐγκαταλείποντας μὰ γιὰ πάντα τὴν παλιὰ κακοδοξία, ποὺ δὲν εἶχε τὴν ἀρχὴ τῆς ἀπὸ τὸν Θεό, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν μερίδα τῶν ἀντιθέτων, καὶ ποὺ ἄλλωστε ἢ εὐσέβειά σου ξεκινᾷ ἀπὸ εὐσεβῆ ρίζα ἀπὸ τὴ μεριά τοῦ πατέρα σου. Γιατὶ πρέπει νὰ ὁμολογήσω ὅτι τέτοιος ἦταν ὁ ἄνδρας ἐκεῖνος, ἀγαπημένος ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ καταστολισμένος μὲ κάθε καλοκαγαθία. Εὐχαρίστησα τὸν Κύριο, ὁ ὁποῖος δὲν σᾶς ἄφησε νὰ παραμείνετε στὸ σκοτάδι τῆς αἵρεσης, ἀλλὰ γέμισε τὴ ψυχὴ σας μὲ μακάριο φῶς, ὥστε νὰ γνωρίσετε, ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ποὺ ἔλαβε τὴ δική μας μορφή ἀπὸ τὴ μεγάλη ἀγάπη του γιὰ νὰ σώσει τὸ πλάσμα του ποὺ ἔπεσε στὴ διαφθορά, εἰκονίζεται ὅμοια μὲ μᾶς, ὥστε νὰ μὴ λείπει τίποτε σ' αὐτὸν ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα ἰδιώματα, ἐνῶ ὡς Θεὸς ὁ ἴδιος μένει ἀπεριγραπτός, γιατί ἔχει καὶ τὰ ἰδιώματα τοῦ Πατέρα ὅλα σὲ ἓνα πρόσωπο, ἀφοῦ ἔγινε μεσίτης Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ἐνώνουντ' ἡμῶν μὲ τὴ μεσότητά τὰ ἄκρα, καὶ κἀνοντάς μας μὲ τὸν ἑαυτό του κοινωνοῦς τῆς θείας φύσεως. Ὅπως δηλαδὴ δὲν εἶναι δυνατόν, ἐνῶ εἶναι Θεὸς καὶ ἴσος μὲ τὸν Πατέρα, νὰ μὴ εἶναι πέρα ἀπὸ κάθε περιγραφή, ἀφοῦ τὸ θεῖο εἶναι ἀπειρο καὶ ἀπεριόριστο καὶ ἀχώρητο, κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο εἶναι ἀνεπίτρεπτο, ἐνῶ εἶναι ἄνθρωπος ἀληθινός, ποὺ ἔγινε ὅμοιος μὲ μᾶς σὲ ὅλα, νὰ μὴ εἶναι περιγραπτός. Γιατὶ τὸ σῶμα του εἶναι περιγραπτό, ποὺ μπορεῖ νὰ ψηλαφηθεῖ μὲ τὴν ἀφή καὶ τὸ δέρμα. Αὐτὸ μὴ ὁμολογώντας το οἱ εἰκονομάχοι, ἔγιναν ὀλοφάνερα ἀρνητὲς τοῦ Χριστοῦ, ἐκλαμβάνοντας τὸν ἑνσαρκον ἀσώματον, καὶ αὐτὸν ποὺ ἦρθε ἀνάμεσά μας διδάσκουν ὅτι εἶναι ἔξω ἀπὸ τὴ δική μας φύση. Ἐκ τῆς αὐτοῦ σείστηκε ὁ κόσμος, ἀρνήθηκε ὁ Χριστὸς μὲ τὴν σεπτὴ εἰκόνα του, καὶ ἡ Θεοτόκος καὶ καθένας ἀπὸ τοὺς ἁγίους. Γιατὶ μὲ τὴν ἀποδοχὴ τῆς εἰκόνας, γίνεται ἀποδεκτὸς καὶ ὁ εἰκονιζόμενος, ὅπως καὶ ἀντιστρόφως μὲ τὴν ἀπόρριψή της, ἀπορρίπτεται καὶ αὐτός. Ἐξαιτίας αὐτοῦ ἀνάψε ἢ ταραχὴ τοῦ διωγμοῦ, ὁ θεόπνευστος πατριάρχης στάλθηκε σ' ἀνάθεμα, ἱερεῖς καὶ ἱεράρχες, μοναχοὶ καὶ μγάδες θεόπνευστοι, ἄλλοι ἐξορίσθηκαν καὶ φυλακίσθηκαν, ἄλλοι μαστιγώθηκαν καὶ πέθα-

τεῦθεν ἐν ὄρεσι φυγαδευόμενοι καὶ σπηλαίοις καὶ ταῖς ὄπαῖς τῆς γῆς, οἱ μὴδὲν τῶν τῆδε προκρίνοντες Θεοῦ. Ἐντεῦθεν ναοὶ κατασκαπτόμενοι, καὶ ἄγια βεβηλωμένα, καὶ θεῖα ἀναθήματα πυρὶ παραδιδόμενα, καὶ κραυγῆς τὰ πάντα καὶ ληλαισίας πλήρη, ὡς ἐν συντόμῳ εἶπεῖν.

5 Τοιαῦτα τὰ τῆς ἀσεβείας ἐγχειρήματα, ὡς ἂν ἐκ τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον γινώσκῃται. Ἐπειδὴ δὲ ὑμᾶς, ὡς προείρηται, ἡ θεία χάρις ἠγκαλίσαστο διὰ τῆς καλῆς ὁμολογίας ἧς ὠμολογήσατε τοῖς πατράσιν, ὑπὲρ ἧς καὶ μέχρις αἵματος προθυμεῖσθε ἀντικαθίστασθαι, καὶ ἡμεῖς οἱ ταπεινοὶ ταύτῃ δὲ τῇ ὁμολογητικῇ πεποιθήσει, σέ τε τὴν κυρίαν δέ-
10 σποιναι, τὸν τε κύριον καὶ δεσπότην, σὺν τοῖς λοιποῖς εὐκλεέσι κλάδοις καὶ εἰσδεδέγμεθα καὶ συνεισκρίνομεν τῷ μέρει τῆς ὀρθοδοξίας, μᾶλλον δὲ τῇ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ, καὶ ἤκοντας ὑμᾶς πρὸς τὴν ταπείνωσιν ἡμῶν προσκυνοῦμεν καὶ συγκοινωνοῦμεν ὑμῖν, εὐχαριστήρια τῷ ἀγαθῷ Θεῷ ἀναπέμποντες «τῷ ποιοῦντι μεγάλα καὶ ἀνεξιχνίαστα,
15 ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς», τῷ ἐκ σκότους εἰς φῶς ἄγοντι, καὶ ἐξ ὁδοῦ πλάνης εἰς τρίβον εὐσεβείας μεταφέροντι πάντα τὸν ἐξ ἀληθινῆς καρδίας ἐφιέμενον σῶξασθαι. Ταῦτα μὲν οὕτως.

Ἐπειδὴ δὲ ἀπεδόθη ὑμῖν παρὰ τοῦ μεγάλου βασιλέως ἡ νῆσος τῆς Χαλκίτου εἰς κατοικητήριον διαίτης, οὐ μικρῶς ἐλύπησεν, οὐχ ἡμᾶς
20 μόνον, ἀλλὰ καὶ πολλοὺς τῶν πατέρων, ὅτι ἀδελφότης ὅλη σὺν καθηγουμένῳ τῆς πάλαι οἰκείας μονῆς ἐξεώθη, καὶ νῦν ὧδε κάκεισε περιφέρεται, καὶ ὅτι ὠφθημεν ἀνοίγοντες γλώσσας ἐπὶ προτέραις δυσφημίαις. Ὅμως ἐπειδὴ ἀπελογήσασθε διὰ τοῦ πνευματικοῦ ἡμῶν υἱοῦ Κλήμεντος, τοῦ εὐλαβεστάτου ἠγουμένου, οὕτω καὶ οὕτως ὑπάρξαι
25 τὴν ὑπόθεσιν ἐκ βασιλικῆς ἐξουσίας, ἀπελύθημεν τῆς λύπης. Τοῦτο δὲ παρακαλοῦμεν, ὅσον ἐνδέχεται ἐκδιάσασθαι ὑμᾶς θεραπεῦσαι τὸ ἄλγος τῶν ἐξιόντων, ἐπειδὴ γέγραπται· «Μὴ δῶς ἀνθρώπῳ τόπον καταρᾶσθαί σε», καί, «Ἴνα τί», φησὶν, «ἡ ἐλευθερία μου κρίνεται ὑπὸ ἄλλης συνειδήσεως».

30 **ΣΕ' (205) – Κασσία κανδιδατίσις.**

Χρονία ἡ ἐπιστολὴ τῆς τιμιότητός σου, καὶ αὕτη ἐγκλητική, καὶ πᾶν μὲν ὑποταπεινουμένη, πᾶν δὲ κατεξανισταμένης οὐθενότητος ἡμῶν, ὡς ἀπλῶς καὶ ἀνεξετάστως προσιεμένων τὰς κατὰ σοῦ διαβολάς· οὐ

18. Ματθ. 12, 33.

19. Ἰωβ 5, 9.

20. Σοφ. Σειρ. 4, 5.

20α. Α' Κορ. 10, 29.

ναν ἀπὸ τὴν πείνα, καὶ μερικοὶ φονεύθηκαν. Ἐξαιτίας αὐτοῦ ἔφυγαν στὰ ὄρη καὶ στὰ σπήλαια καὶ στὶς ὀπές τῆς γῆς ὅσοι προτίμησαν ἀντὶ γιὰ τὰ ἐπίγεια τὸν Θεῶ, ἔξαιτίας αὐτοῦ ναοὶ γκρεμίσθηκαν, ἅγια βεβηλώθηκαν, θεῖα ἀφιερῶματα παραδόθηκαν στὴ φωτιά, καὶ ὅλα εἶναι γεμᾶτα κραυγές καὶ λεηλατοῦνται, γιὰ νὰ τὰ πῶ μὲ συντομία.

Τέτοια εἶναι τὰ τολμήματα τῆς ἀσέβειας, ὥστε ἀπὸ τὸν καρπὸ νὰ ἀναγνωρίζεται τὸ δένδρο¹⁸. Ἐπειδὴ ὅμως ἐσᾶς, ὅπως προειπώθηκε, ἡ θεία χάρις σᾶς ἀγκάλιασε μὲ τὴν καλὴ ὁμολογία πού ὁμολογήσατε στοὺς πατέρες, γιὰ τὴν ὁποία εἴσατε πρόθυμοι νὰ ἀντισταθεῖτε μέχρι θανάτου, καὶ ἐγὼ ὁ ταπεινὸς μὲ αὐτὴ τὴν ὁμολογητικὴν πεποίθησιν, καὶ ἐσένα τὴν κυρία δέσποινα, καὶ τὸν κύριο καὶ δεσπότη, μαζί μὲ τὰ ὑπόλοιπα ἔνδοξα βλαστάρια καὶ σᾶς ἔχω δεχθεῖ καὶ σᾶς κατέταξα στὸ μέρος τῆς Ὁρθοδοξίας, ἢ καλύτερα στὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅταν ἔρχεστε στὴν ταπεινότητά μου σᾶς προσκυνῶ καὶ κοινωνῶ μαζί σας, ἀναπέμποντας εὐχαριστήριες προσευχὲς στὸν ἀγαθὸ Θεό, «ὁ ὁποῖος κάνει μεγάλα καὶ ἀνεξερεύνητα, ὁ ἀριθμὸς τῶν ὁποίων εἶναι ἀμέτρητος»¹⁹, καὶ ὁδηγεῖ ἀπὸ τὸ φῶς στὸ σκοτάδι, καὶ ἀπὸ τὸν δρόμο τῆς πλάνης μεταφέρει τὸν καθένα πού ἐπιθυμεῖ μέσα ἀπὸ τὴν καρδιά του νὰ σωθεῖ, στὸν δρόμο τῆς εὐσέβειας. Αὐτὰ λοιπὸν ἔτσι ἔχουν.

Ἐπειδὴ ὅμως ἀποδόθηκε σὲ σᾶς ἀπὸ τὸν μεγάλο βασιλᾶ τὸ νησι τῆς Χαλκίδου γιὰ νὰ διαμένετε, δὲν λύπησε καὶ λίγο, ὄχι μόνο ἐμένα, ἀλλὰ καὶ πολλοὺς ἀπὸ τοὺς πατέρες, γιὰ τὴν ὀλόκληρη ἀδελφότητα μαζί μὲ τὸν ἡγούμενο τῆς παλαιᾶς μονῆς ἀπομακρύνθηκε, καὶ τώρα περιφέρεται ἐδῶ κι' ἐκεῖ, καὶ ὅτι τάχα φανήκαμε νὰ θγάζουμε γλῶσσα γιὰ προηγούμενες δυσφημίσεις. Ὅμως, ἐπειδὴ ἀπολογηθήκατε μέσω τοῦ πνευματικοῦ μου υἱοῦ Κλήμεντος, τοῦ εὐλαδέστατου ἡγούμενου, ὅτι ἔτσι καὶ ἔτσι ρυθμίσθηκε τὸ θέμα ἀπὸ τὴν βασιλικὴν ἐξουσία, ἔπαυσα νὰ λυπᾶμαι. Παρακαλῶ ὅμως τὸ ἔξῃς· νὰ ἐπισπεύσετε νὰ θεραπεύσετε τὸν πόνο αὐτῶν πού ἐπατρίζονται, γιὰ τὴν ἔχει γραφεῖ· «Μὴ δώσεις σὲ κανέναν ἀφορμὴ νὰ σὲ καταρασθεῖ»²⁰, καὶ, «Γιατί», λέγει, «ἢ ἐλευθερία μου νὰ κρίνεται ἀπὸ τὴν συνείδησιν ἄλλου;»^{20α}.

205. Στὴν κανδιδάτισσα Κασσία.

Καθυστηρημένη ἡ ἐπιστολὴ τῆς τιμότητάς σου, καὶ αὐτὴ κατηγορητικὴ, μὲ ἀποτέλεσμα ἄλλοτε νὰ ταπεινώνεται, καὶ ἄλλοτε νὰ ἀγανακτεῖ ἡ μηδαμηνότητά μου, ὅτι δῆθεν ἔτσι ἀπλᾶ καὶ ἀνεξέταστα δεχό-

μὴν ἀλλὰ καὶ ἀκρίτως ἐκφερόντων φωνάς, καὶ ταύτας ἐν τοῖς μάλιστα ἀναγκαίοις. Ἡμεῖς δὲ τοῖς τοιούτοις κατεθισθέντες χαίρειν λέγειν, ἐκεῖνο δηλοῦμεν, ὅτι οὕτως ἀκούομεν τὰ θρυλούμενα ὡς παιδίας τινάς, καὶ οὕτω λαλοῦμεν οὐχ ὡς ἀνθρώποις ἀρέσκοντες, ἀλλὰ τῷ Θεῷ 5 τῷ δοκιμάζοντι τὰς καρδίας ἡμῶν, εἰ καὶ ἄλλως ἁμαρτωλοὶ τυγχάνομεν. Εἰ γὰρ Βαλαάμ ὁ οἰωνοσκοπὸς οὐ παρὰ τὸ βούλημα τοῦ Θεοῦ ἠνέσχετο ἀποκριθῆναι τῷ Βαλάκ βασιλεῖ τῶν ἄλλοφύλων, πῶς ἡμεῖς οἱ ἐν βαθμῷ ἱερωσύνης κείμενοι καὶ λόγον ὑφέξοντες ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως ἀνθ' ὧν ἐρωτώμενοι ἀποκρινούμεθα δυνατόν παρατετραμμένως 10 φθέγγεσθαι τοῦ δέοντος;

Οὕτως οὖν ἀπεκρίθημεν τοῖς ἐρωτήσασιν, οὐκ αὐτοῦ ἀφ' ἑαυτῶν ἐπιτετροφότες τοῦτο κάκεῖνο γενέσθαι, ὡς αὐτὴ προήχθη εἰπεῖν. Καὶ τί βούλει; πρὸς τὸ ἀρέσκον ἐκάστῳ ἐμπορικῶς ἡμᾶς ἀποκρίνεσθαι, ἢ ὀρθοτομοῦντας τὸν λόγον τῆς ἀληθείας; Μὴ τοίνυν μήτε αὐτὴ πλῆττου 15 εἰς ἡμᾶς τοὺς ταπεινοὺς ἀκαίρως, μήτε ἡ κυρία ἢ ἀδελφή, μήτ' ἄλλος ὁ προαιρούμενος σκώπτειν καὶ διασύρειν ἡμᾶς, ἀλλὰ γίνωσκε ὅτι καὶ τὸν ἀείμνηστον Στρατηγὸν οὐκ ἐχθροδῶς ἔχομεν, ἀλλὰ καὶ μάλα ἀσπασίως, ὥσπερ καὶ τὴν ὁμόζυγα αὐτοῦ. Λυπούμεθα δὲ καὶ ἀντεγκαλοῦμεν εἰκότως ὅτι ὑμεῖς, αἱ καὶ γνώσει διαφέρουσαι καὶ εὐλαβείαις 20 ἀντιποιούμεναι, οὐκ ἀληθινῇ ἀγάπῃ ἤχθητε ἐν τέλει πρὸς αὐτόν. Ἐπεὶ ἔδει, πρὸ πάντων καὶ ὑπὲρ πάντα, τὸ σωτηριῶδες τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, εἰς τὸ μετασχεῖν τῶν ἁγιασμάτων, ἀγωνίσασθαι, τὰ ἄλλα πάντα σκύδαλα ἡγούμεναι, ὥστ' ἂν εὐρεθῇ ἐν τῇ ὀρθοδόξῳ κοινωνίᾳ· ἐπειδὴ γέγραπται· «Ὅπου ἂν εὕρω σε, ἐκεῖ σε κρινῶ». Ἡμεῖς μὲν οὕτω φρονοῦμεν 25 καὶ λέγομεν. Εἰ δὲ ἄλλως, αὐτοὶ κύριοι τῆς οἰκείας φωνῆς, καὶ ἡμεῖς γε σιωπῶμεν «Οἶδε Κύριος τοὺς ὄντας αὐτοῦ, καὶ ἀποστήτω ἀπὸ ἀδικίας πᾶς ὁ ὀνομάζων τὸ ὄνομα Κυρίου», καθὰ γέγραπται.

Σς'. (206) – Ὑπακοῇ μοναζούση.

Οἱ τὸν μονήρη βίον ἐπανηρημένοι καὶ τῷ κόσμῳ ἐντεῦθεν ἕσταυ- 30 ρωμένοι, ὡς ἤδη ἀνώτεροι γενόμενοι τῶν σαρκικῶν σχέσεων καὶ συμβάσεων, οὐ πεφύκασι κατακάμπτεσθαι ἐν ταῖς συμβατικαῖς τῶν συγγενῶν περιστάσεσιν, οὐδὲ λυπεῖσθαι ἐν ταῖς τούτων ἀποβιώσεσιν. Ἄλλ' ἐπειδὴ εὐρίσκομεν καὶ ἐπ' αὐτῶν τῶν ἁγίων κεκάμφαι ἐν τῷ τῶν συναίμων πάθει καὶ δάκρυον ἀποστάζειν θερμὸν ἐν ταῖς τούτων ἀπο-

21. Φιλιππ. 3, 8.

22. Πρβλ. Ἰεζ. 21, 30.

23. Β' Τιμ. 2, 19.

μαι τις ἐναντίον σου διαβολές, καὶ ὄχι μόνον, ἀλλὰ καὶ ὅτι μιλῶ ἀπερίσκεπτα καὶ μάλιστα στὰ πιὸ ἀναγκαῖα. Ἐγὼ ὅμως, ἐπειδὴ εἶμαι συνηθισμένος σ' αὐτὰ, ἀδιαφορῶ, καὶ δηλώνω ὅτι αὐτὰ πού διαδίδονται τὰ ἀκοῦω σὰν κάποια ἀστειολογήματα, καὶ μιλῶ ἔτσι ὄχι γιὰ νὰ ἀρέσω στοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ στὸν Θεό, ὁ ὁποῖος ἐξετάζει τις καρδιές μας, ἂν καὶ κατὰ τὰ ἄλλα εἶμαι ἁμαρτωλός. Γιατί, ἐὰν ὁ Βαλαάμ ὁ μάντης δὲν ἀνεχόταν νὰ ἀπαντήσῃ στὸν βασιλιὰ τῶν ἀλλοφύλων Βαλακ ἀντίθετα πρὸς τὴ βούληση τοῦ Θεοῦ, πῶς ἐγὼ, πού κατέχω κάποιο βαθμὸ ἱερωσύνης καὶ θὰ δώσω λόγο τὴν ἡμέρα τῆς κρίσεως γιὰ τις ἀπαντήσεις πού δίνω ἐρωτώμενος, εἶναι δυνατόν νὰ μιλήσω διαφορετικὰ ἀπὸ ὅ,τι πρέπει;

Ἔτσι λοιπὸν ἀπάντησα σὲ ἐκείνους πού μὲ ρώτησαν, χωρὶς νὰ ἔχω ἐπιτρέψῃ ἐγὼ ἀπὸ τὸν ἑαυτό μου νὰ γίνῃ αὐτὸ ἢ ἐκεῖνο, ὅπως ἔφτασες σὺ νὰ πεῖς. Καὶ τί θέλεις; Νὰ ἀπαντῶ ὅπως ἀρέσει στὸν καθένα ἐμπορικά, ἢ νὰ διδάσκω σωστὰ τὸ· λόγο τῆς ἀλήθειας; Μὴ χτυπᾶς λοιπὸν ἐμένα τὸν ταπεινὸ ἀδικαιολόγητα οὔτε σύ, οὔτε ἡ κυρία ἀδελφή, οὔτε ἄλλος πού θέλει νὰ μὲ χλεύσῃ καὶ νὰ μὲ διασύρῃ, ἀλλὰ γνώριζε, ὅτι καὶ τὸν ἀείμνηστο στρατηγὸ δὲν τὸν ἐχθρεύομαι, ἀντίθετα μάλιστα τὸν ἀγαπῶ πολὺ, ὅπως καὶ τὴ σύζυγό του. Λυπᾶμαι ὅμως καὶ καταγγέλλω δικαιολογημένα, ὅτι σεῖς πού καὶ στὴ γνώση διαφέρετε καὶ φροντίζατε γιὰ τὴν εὐλάβεια, δὲν φερθήκατε τελικὰ μὲ ἀληθινὴ ἀγάπη σ' αὐτόν. Γιατί ἔπρεπε πρὶν ἀπὸ ὅλα καὶ πάνω ἀπὸ ὅλα νὰ ἀγωνισθεῖτε γιὰ τὴ σωτηρία τῆς ψυχῆς του, ὥστε νὰ κοινωνήσῃ τῶν θείων μυστηρίων, θεωρώντας ὅλα τὰ ἄλλα σκουπίδια²¹, ὥστε νὰ βρεθῇ στὴν ὀρθόδοξη κοινωνία, ἀφοῦ ἔχει γραφεῖ· «Ὅπου θὰ σὲ βρῶ, ἐκεῖ θὰ σὲ κρίνω»²². Ἐγὼ λοιπὸν ἔτσι πιστεύω καὶ ἔτσι μιλῶ. Ἐὰν ἄλλοι μιλοῦν ἀλλιῶς, ἐκεῖνοι εἶναι κύριοι τῶν λόγων τους, καὶ ἐγὼ σιωπῶ. «Ὁ Κύριος γνωρίζει ποιοὶ εἶναι δικοὶ του. Καὶ ὁποῖος ἀναφέρει τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου, ἃς ἀπομακρυνθεῖ ἀπὸ τὴν ἀδικία»²³, ὅπως ἔχει γραφεῖ.

206. Στὴ μοναχὴ Ὑπακοή.

Αὐτοὶ πού προτίμησαν τὸν μοναχικὸ βίον καὶ ἐξαιτίας αὐτοῦ εἶναι σταυρωμένοι γιὰ τὸν κόσμον, ἐπειδὴ ἔχουν βρεθῇ πάνω ἀπὸ τις σαρκικὲς σχέσεις καὶ συμβατικότητες, δὲν πρέπει νὰ λυγίζουν στὶς περιστάσεις πού συμβαίνουν στοὺς συγγενεῖς τους, οὔτε νὰ λυποῦνται μὲ τοὺς θανάτους τους. Ὅμως ἐπειδὴ βρίσκουμε καὶ μεταξὺ τῶν ἁγίων νὰ ἔχουν καμφθεῖ μὲ τὸ πάθημα τῶν συγγενῶν τους καὶ νὰ χύνουν καυτὰ δάκρυα

βιώσειν, οὐ ξένον τι κρίνομεν καὶ ἡμεῖς τὰ αὐτὰ πεπονθέναι, καὶ
 μάλιστα ἐπὶ ἀδελφῶν, καὶ ἀδελφῶν κατὰ τε φρόνησιν καὶ περιφάνειαν
 καλλίστω, καὶ οἷον ἐν τάξει πατρός ἐπέχοντι τῆς καθ' ὑμᾶς φροντιδος
 τὸν λόγον. Δεινὸν ὄντως τὸ πάθος, ἀδελφὴ ἐν Κυρίῳ, καὶ ἤψατο ὑμῶν
 5 τῆς καρδίας ἢ πληγὴ καθάπερ ὑπὸ μαχαίρας τεμνούσης. Τί τοῦτο;
 Ἐκκαλυπτέον γὰρ τὸ πρόσωπον. Ὁ κύριος ὁ ἀδελφός, ὡς φασί, κεκοί-
 μηται. Ὁρᾷτο ἀνὴρ ἀγαθός, ἐσβέσθη ὁ ὀφθαλμὸς τοῦ γένους, ἀπέπτη
 τὸ παραμύθιον ὑμῶν, ὀρφανοὶ μὲν οἱ παῖδες οὓς ἤνεγκεν, ὀρφανὴ δὲ
 καὶ αὐτὴ σὺν ταῖς ἀδελφαῖς, οὐκ ἔχουσα ποῦ ἐρείσης τὴν χεῖρα ὀκλά-
 10 ζουσαν, ἢ ποῦ ἀποβλέψοις περιστατουμένη. Ἄλλ' ἵνα τί ἐπὶ πλεῖον
 ἐλεινολογοῦμεν τὸ πάθος; πρὸς θεοφιλῆ ἡμῖν ὁ λόγος, πρὸς συνετήν,
 πρὸς ἐχέφρονα, πρὸς πολύπειρον, πρὸς ἔμπλεων τῇ θεῖα γνώσει, δυνα-
 μένην καὶ ἄλλους σωφρονίζειν ἢ καθ' ἑαυτῆς ὑποδείγματι. Ἐκβαλε
 ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας σου τὸν πνευματικὸν πλοῦτον,
 15 τὰ φάρμακα τῆς παραμυθίας, ἐπαρκοῦσα σαυτῇ τε καὶ ταῖς ἀδελφαῖς.
 Ἴσμεν γὰρ ὅτι κάκεινων ἤψατο ἐξ ἴσου ἢ λύπη, ἐπεὶ καὶ τῆς κυρίας
 ἠγουμένης ἀλλὰ γὰρ καὶ ὅλου τοῦ γένους, προσθείην δ' ἂν καὶ αὐτῆς
 τῆς συγκλήτου. Τίς ἐπ' αὐτῶ μὴ ἐπιστενάξει; τίς δὲ μὴ καταγάγοι
 δάκρυα, οὐπὲρ καὶ ἡμῶν τῶν ταπεινῶν, καίπερ οὕτω φιλοσοφούντων,
 20 ἤψατο ἢ λύπη; Ἄλλ' ἐπειδὴ ἀπεβλέψαμεν ὅτι οὐδεὶς εἰς γέννησιν
 ἐλθὼν μὴ οὐχὶ καὶ ἐκδημήσειε τῶν ἐνθένδε, καὶ τοῦτο ἀπὸ τοῦ προπά-
 τορος ἡμῶν Ἀδὰμ μέχρι τοῦ δεῦρο, οὐδὲν ξένον ἠγησάμεθα ἐπὶ τῶ
 συμβεβηκότι· ξένον δ' ἂν εἶεν, εἴπερ ἢ θεοσύνθετός σου καρδία ἐνέγ-
 κοι εὐχαρίστως, ὑποτύπωσις γενομένη σὺν τῇ κυρίᾳ καθηγουμένη,
 25 ταῖς τε ἀδελφαῖς, καὶ πάσῃ τῇ συγγενείᾳ.

Διάθου κατὰ τὸ εἰωθός σοι εὐψύχως πάντα, μεγαλοβούλως καθ'
 ὅσον ἐνδέχεται ἐπικουροῦσα καὶ τὴν οἰκίαν τοῦ ἀδελφοῦ, εἰς τὸ μὴ
 ἐρήμην καταδραμεῖν τοὺς ἐφεδρεύοντας ἐν ταῖς περιστάσεσι τῶν
 ἀνθρώπων. Φρόντισον σὺν, ὅσον δυνατόν, καὶ τῆς τιμίας ψυχῆς τοῦ
 30 ἀγαθοῦ ἀνδρός ἐκείνου, ὅτι καὶ μετὰ θάνατον βοηθοῦνται παρά τῶν
 ζώντων οἱ ἐκδημηκότεες. Καὶ ἀπλῶς τὰ πάντα ἐν πᾶσιν οἶδαμέν σε
 εὖ διατιθεσθαι, καὶ στρατηγεῖν τὸν λογισμὸν μᾶλλον, ἢ στρατηγῆσθαι
 ὑπὸ τῆς ἀθυμίας καὶ μοχθηρίας. Εἰς αὐτὸ γὰρ τοῦτο καὶ τὸν ἀδελφὸν
 Ἀθανάσιον ἀπεστάλακαμεν, ἐπιδεικνύντες τὸ περιπαθὲς ἡμῶν πρὸς
 35 τὸν ἄνδρα, καὶ πρὸς τὴν ὑμετέραν τιμιότητα ἐπικαμπτικόν, ὃν εὐχόμε-

κατὰ τὸν θάνατό τους, δὲν κρίνουμε ὅτι εἶναι κάτι ξένο πρὸς τὸ σχῆμα μας, τὸ νὰ παθαίνουμε καὶ ἐμεῖς τὰ ἴδια, καὶ μάλιστα σὲ περίπτωση ἀδελφοῦ, καὶ ἀδελφοῦ ἄριστου καὶ στὴν φρόνηση καὶ στὴ φήμη, καὶ ὁ ὅποιος κατὰ κάποιον τρόπο ἐπέχει θέση πατέρα ὡς πρὸς τὴ φροντίδα του γιὰ μᾶς. Εἶναι πραγματικὰ φοβερὸ τὸ πάθος, ἀδελφή στὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου, καὶ ἄγγιξε τὴν καρδιά σας τὸ πλήγμα σὰν κοφτερὸ μαχαίρι. Τί ἦταν αὐτό; Γιατί πρέπει νὰ γίνει φανερὸ τὸ πρόσωπό του. Ὁ κύριος ἀδελφός σας, λένε, κοιμήθηκε. Ἐφυγε ἄνδρας ἀγαθός, ἔσθησε τὸ μάτι τοῦ γένους, ὀρφανὴ ὅμως καὶ σὺ μαζί μὲ τὶς ἀδελφές, χωρὶς νὰ ἔχεις ποῦ νὰ στηρίξεις τὸ χέρι σου ποῦ λύγισε, ἢ ποῦ νὰ ἀποβλέψεις στὶς δύσκολες περιστάσεις. Ἀλλὰ γιατί ἐλεινολογῶ τὸ πάθος περισσότερο; Ὁ λόγος μου ἀπευθύνεται σὲ θεοφιλῆ, σὲ συνετὴ, σὲ μυαλωμένη, σὲ πολὺπειρη, σὲ γεμάτη μὲ θεϊκὴ γνώση, ἢ ὁποῖα μπορεῖ νὰ σωφρονίσει καὶ ἄλλους μὲ τὸ δικό της παράδειγμα. Βγάλε ἀπὸ τὸ ἀγαθὸ θησαυροφυλάκιο τῆς καρδιάς σου τὸν πνευματικὸ πλοῦτο σου, τὰ φάρμακα τῆς παρηγοριᾶς, γιατί ἐπαρκεῖς καὶ γιὰ τὸν ἑαυτὸ σου καὶ γιὰ τὶς ἀδελφές σου, καθόσον γνωρίζουμε ὅτι ἄγγιξε καὶ ἐκεῖνες ἐξίσου ἢ λύπη, καθὼς καὶ τὴν κυρία ἠγουμένη, ἀλλὰ καὶ ὀλόκληρο τὸ γένος, καὶ θὰ πρόσθετα, ἀκόμα καὶ αὐτὴ τὴ σύγκλητο. Ποιὸς δὲν θὰ στέναζε γι' αὐτόν; Ποιὸς δὲν θὰ ἔχυνε δάκρυα; Ἡ λύπη αὐτοῦ ἄγγιξε καὶ ἐμένα τὸν ταπεινὸ, ἂν καὶ φιλοσοφῶ μὲ τὸν τρόπο αὐτόν. Ἀλλὰ ἐπειδὴ ἀναλογίσθηκα, ὅτι κανένας ἀπὸ ὅσους γεννήθηκαν δὲν θὰ μείνει χωρὶς νὰ ἀναχωρήσει ἀπὸ ἐδῶ, καὶ αὐτὸ συμβαίνει ἀπὸ τὸν προπάτορά μας Ἀδὰμ μέχρι τώρα, δὲν θεώρησα τίποτε παράξενο αὐτὸ ποῦ συνέβη. Καὶ θὰ εἶναι θαυμάσιο, ἐὰν ἡ θεοσύνθετη καρδιά σου τὸ ὑποφέρει μὲ εὐχαριστία, καὶ γίνεται ἔτσι παράδειγμα μαζί μὲ τὴν κυρία ἠγουμένη, καὶ στὶς ἀδελφές καὶ σὲ ὅλους τοὺς συγγενεῖς.

Ἀντιμετώπισέ το, ὅπως συνηθίζεις, μὲ εὐψυχία, μὲ ἀνώτερη σκέψη, ὅσο εἶναι δυνατόν, βοηθώντας ἔτσι καὶ τὴν οἰκία τοῦ ἀδελφοῦ σου, ὥστε νὰ μὴ ἐπιδράμουν κατὰ τὴν ἀπουσία του αὐτοὶ ποῦ ἐνεδρεῦουν στὶς δύσκολες περιστάσεις τῶν ἀνθρώπων. Φρόντισε λοιπόν, ὅσο εἶναι δυνατόν, καὶ τὴν τίμα ψυχὴ ἐκείνου τοῦ ἀγαθοῦ ἀνδρα, γιατί καὶ μετὰ θάνατον βοηθοῦνται ἀπὸ τοὺς ζωντανούς αὐτοὶ ποῦ ἔχουν ἐκδημήσει. Καὶ γενικὰ γνωρίζουμε ὅτι ὅλα σὲ ὅλους τὰ ρύθμισες καλά, καὶ ὅτι καθοδηγεῖς τὸ νοῦ σου μᾶλλον, καὶ δὲν καθοδηγεῖσαι ἀπὸ τὴ λιποψυχία καὶ τὴν κακία. Γι' αὐτὸ λοιπόν ἔστειλα καὶ τὸν ἀδελφὸ Ἀθανάσιο, δείχνοντας τὴ μεγάλη συμπάθειά μου πρὸς τὸν ἄνδρα, καὶ στὴ δική σου τιμώ-

θα τάχιον ἀποδέξασθαι ἀγαθὸν ἄγγελον τῆς εὐχαρίστου ὑμῶν ὑπομονῆς γιγνόμενον.

ΣΖ'. (207) – Ὀλβιανῶ πατρικίῳ.

Γεώργιος ὁ θεοφιλῆς ἀνὴρ καὶ περιίδοξος νοτάριος προσηγορίαν
5 ἡμῖν κεκομικῶς παρὰ τῆς πανευφήμου καὶ διαδοχῆτος ὑμῶν ὑπερο-
χῆς, ἀπήτησε τὸν ἀντασπασμὸν ἐγγράμματον ἡμᾶς ποιήσασθαι, ὡς
τοῦτο κελευούσης τῆς μακαριότητος ὑμῶν. Ἡμεῖς δὲ ἑαυτοὺς πεπεικό-
τες ὑπέκειν ἐν τοῖς φιλικοῖς καθήκουσι, χαράττομεν τήνδε τὴν ἐπιστο-
λήν, πρῶτον μὲν προσαγορεύοντες τὰ εἰκότα οἱ εὐτελεῖς, αὐτὸ τοῦτο
10 ἀποδεχόμενοι καὶ ὑπεραποδεχόμενοι, ὅτι γλίχεται τῆς φωνῆς ἡμῶν
ἀκοῦσαι, οἰκτρῶν ὄντων καὶ ἁμαρτωλῶν. Καὶ γὰρ εὐσεβείας δεῖγμα
τοῦτο οὐ τὸ τυχόν, ὅτι ὁ ὑψηλὸς τῆ ὑπεροχῆ, πρὸς τὴν τῶν ταπεινῶν
φωνὴν ἐπικάμπτεται, καὶ μάλιστα ἐν τῷ παρόντι καιρῷ, ὅποτε ἀπο-
τροπάδην οἱ πολλοὶ καὶ τοὺς ἄγαν φίλους ἔχουσι, μὴ ὅτι γε καὶ τοὺς
15 ἀφανεστέρους ἔπειτα ὑπομιμνήσκοντες μεθ' ὑποστολῆς ἄρχειν καὶ
διέπειν τὸ ὑπήκοον θεοπρεπῶς.

Εἰ γὰρ πᾶσα ἀρχὴ καὶ ἐξουσία ἀπὸ Θεοῦ ἐστὶ τεταγμένη, ἀποστο-
λικῶς εἰπεῖν, δηλονότι ὁ ἄρχων καὶ ὁ ἐξουσιάζων θεοτελῶς ὀφείλει
διεξάγειν τὸν ὑπὸ χεῖρα λαόν, τοῦτο μὲν ἐν ἀδεκάστοις κρίμασι τῶν ἐν
20 ταῖς διαδικασίαις ἀμφισθητουμένων, τοῦτο δὲ καὶ ἐν εὐμενεῖ καὶ εἰ-
ρηνικῷ προσώπῳ ὀπτάνεσθαι τοὺς προσιόντας καὶ διδόναι τῆ εὐπρο-
σίτῳ παραδοχῆ θάρσος φθέγγεσθαι τὸ παριστάμενον. Πτωχὸς γάρ,
φησὶν, οὐχ ὑφίσταται ἀπειλήν. Εἶτα καὶ περὶ τὸ πτωχὸν μέρος καὶ
τεταπεινωμένον ἐπικάμπτεσθαι, καὶ παιδεύειν μὲν ὀπηνίκα ἢ χρεια
25 ἀναγκάζει παιδεύειν δὲ μὴ ἐν θυμῷ, ἀλλὰ σκοπῷ διορθώσεως ἀταρᾶ-
χως, μηδὲ ἐν πολλαῖς μάστιξι (τὸ γὰρ ἀπηνὲς ἄφιλον Θεῷ), ἀλλ' ἐγκε-
κρμένως, καὶ ὅσον τὸ ἀπαιδέυτον ἀναστεῖλαι καὶ τὸ διορθωτικὸν
περιποιήσασθαι, οἷα πατὴρ παιδί, καὶ ὡς ἰατρὸς τῷ κάμνοντι. Καὶ
μακάριος ὁ οὕτω δημαγωγῶν καὶ στρατηγῶν. Ἐπειδὴ καὶ Μωσῆς, ὁ
30 θεράπων τοῦ Θεοῦ ἀρχικός, καὶ Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυῆ στρατηγός, καὶ
πολλοὺς ἐστὶ φάναι, ὅσοι οὐ μόνον ἐν βασιλευσιν, ἀλλὰ καὶ κριταῖς καὶ
ἄρχουσι, καὶ πρὸ νόμου καὶ ἐν νόμῳ, καὶ μετὰ τὴν χάριν ἀρχαῖζοντες

24. Ρωμ. 13, 1.

25. Παροιμ. 13, 8.

τητα τὸν σεβασμὸ μου, τὸν ὁποῖο εὐχομαι νὰ τὸν δεχθεῖτε πολὺ γρήγορα καλὸν ἀγγελιοφόρο τῆς εὐχάριστης ὑπομονῆς σας.

207. Στὸν πατρίκιο Ὀλβιανό.

Ὁ Γεώργιος, ὁ θεοφιλῆς ἄνδρας καὶ περίλαμπρος γραμματέας, κομίζοντάς μου χαιρετισμὸ ἀπὸ τὴν πανεύφημη καὶ ξακουστὴ ὑπεροχὴ σας, ἀπαίτησε νὰ κάνω τὸν ἀντιχαιρετισμὸ μου γραπτόν, ἐπειδὴ αὐτὸ διέταξε ἢ μακαριότητά σας. Καὶ ἐγὼ λοιπόν, ἔχοντας πείσει τὸν ἑαυτὸ μας νὰ ὑπακούει στὰ φιλικὰ καθήκοντα, χαράσσω αὐτὴν τὴν ἐπιστολή, πρῶτον βέβαια γιὰ νὰ εὐχηθῶ ὁ ταπεινὸς τὰ δέοντα, δεχόμενος μὲ εὐχαρίστηση, καὶ μὲ τὸ παραπάνω μάλιστα, τὸ ὅτι ἡ ὑπεροχὴ σου ἐπαθυμεῖ νὰ ἀκούσει τὴ φωνή μου, ἂν καὶ εἶμαι ἀξιολύπητος καὶ ἁμαρτωλός. Γιατὶ αὐτὸ δὲν εἶναι τυχαῖο δεῖγμα εὐσέβειας, τὸ ὅτι ὁ ἀνώτερος σὲ ἀξίωμα ὑποκλίνεται στὴ φωνὴ τῶν ταπεινῶν, καὶ μάλιστα βτὸν καιρὸ αὐτὸν ποὺ οἱ περισσότεροὶ ἀποφεύγουν καὶ τοὺς πολὺ φίλους, καὶ πολὺ περισσότερο τοὺς πιὸ ἀφανεῖς. Ἐπειτα γιὰ νὰ σοῦ ὑπενθυμίσω νὰ ἀσκεῖς τὴν ἐξουσία μὲ συστολή καὶ νὰ διοικεῖς τοὺς ὑπηκόους ὅπως θέλει ὁ Θεός. Ἐφόσον κάθε ἀρχὴ καὶ ἐξουσία εἶναι ταγμένη ἀπὸ τὸν Θεό²⁴, γιὰ νὰ μιλήσω ἀποστολικά, εἶναι φανερό ὅτι ὁ ἄρχοντας καὶ αὐτὸς ποὺ ἐξουσιάζει, ὀφείλει νὰ ὀδηγεῖ τοὺς ὑπηκόους του ὅπως θέλει ὁ Θεός, ἀπὸ τὴ μὰ μὲ ἀδέκαστες ἀποφάσεις γιὰ ἐκείνους ποὺ στὶς διαδικασίες ἀμφισβητοῦνται, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη νὰ ἐμφανίζεται μὲ φιλικὸ καὶ εἰρηνικὸ πρόσωπο σὲ ἐκείνους ποὺ προσέρχονται σ' αὐτόν, καὶ νὰ δίνει μὲ τὴν εὐπρόσιτη ὑποδοχὴ του θάρρος νὰ μιλήσουν οἱ παριστάμενοι. Γιατὶ λέγει, «ὁ φτωχὸς νὰ μὴ ἀντιμετωπίζεται μὲ ἀπειλή»²⁵. Ἐπειτα καὶ πρὸς τὸ φτωχὸ καὶ ταπεινωμένο μέρος νὰ κάμπτεται καὶ νὰ τὸ παιδαγωγεῖ, ὅταν ἡ περίστασις τὸ ἐπιβάλλει, νὰ τὸ παιδαγωγεῖ ὅμως ὄχι μὲ θυμὸ, ἀλλὰ ἀτάραχα, μὲ σκοπὸ τὴ διόρθωσή του, οὔτε μὲ πολλὰ μαστιγῶματα, γιατί ἡ σκληρότητα δὲν εἶναι ἀγαπητὴ ἀπὸ τὸν Θεό, ἀλλὰ μὲ δίκαιη κρίσις καὶ ὅσο χρειάζεται, γιὰ νὰ σταματήσει τὴν ἀπαιδευσίαν του καὶ νὰ φροντίσει γιὰ τὴ διόρθωσή του, ὅπως ὁ πατέρας τὸ παιδί, καὶ ὅπως ὁ γιατρὸς τὸν ἄρρωστο. Καὶ εἶναι μακάριος αὐτὸς ποὺ μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν ὀδηγεῖ τὸ πλῆθος καὶ τὸν στρατό. Γιατὶ καὶ ὁ Μωϋσῆς, ὁ ὑπηρέτης τοῦ Θεοῦ, ἦταν ἀρχηγός, καὶ ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ ἦταν στρατηγός, καὶ εἶναι δυνατόν νὰ παρουσιάσουμε πολλούς, οἱ ὁποῖοι ὄχι μόνο μεταξὺ τῶν βασιλέων, ἀλλὰ καὶ τῶν κριτῶν καὶ τῶν ἀρχόντων, καὶ πρὶν ἀπὸ τὸν νόμο, καὶ κατὰ τὸν

καὶ πρωταρχοῦντες, εὐηρέστησαν τῷ Κυρίῳ σὺν εὐσεβείᾳ ἀναστρεφόμενοι. Ταύτη δὴ οὖν καὶ σὲ τὸν πανεύφημον καὶ ἐπιπόθητον ἡμῶν δεσπότην φιλοῦμεν καὶ αἰτοῦμεν διέπειν, καὶ τούτοις δὴ τοῖς σεσωσμένοις καὶ ἀξιαγάστοις ἐναρίθμιον γενέσθαι. Καὶ μὴ τοι δέξῃ τὴν ὑπό-
 5 μνησιν ἡμῶν ὡς αὐθαδιασμόν, ἀλλ' ὡς ἀγαπητικὸν τρόπον, ἐπειδὴ φιλοῦμέν σε φιλοῦντα τὸν Θεόν, καὶ φίλου δεῖγμα, τὰ ἐπωφελῆ φθέγγεσθαι τῷ φιλομένῳ, ὅπερ δέδειχε τὸ εὐτελὲς ἡμῶν γράμμα. Ἀξιώσει δὲ ἡμᾶς ὁ ἀγαθὸς Θεὸς ἡμῶν καὶ εἰς τὴν κατ' ὀφθαλμοὺς ὀμιλίαν ὀψέ ποτε ἔλθειν, καὶ ἀπολαῦσαι τῶν ἐν σοὶ καλῶν, ἵνα, ὅσα ὁ λόγος
 10 τῆς ἀκοῆς οὐ παρίστησι, ταῦτα ἢ αὐτοπτικῆ ἱστορία ὑποδείξασα, ἐνεργεστεροῦς ἡμᾶς καταστήσειε τῆς φιλικῆς ἀνακράσεως, ἐπειδὴ περ ἐξεδιδάχθημεν παρὰ τοῦ χρηστοῦ γραμματηφόρου, οὐκ ὀλίγων κα-
 τορθωμάτων κεχαρακτηρίσθαι τὴν εὐσεβείαν ὑμῶν, ἣν καὶ διασώσειεν ὁ Κύριος ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ, ὑπερθέουσαν πάσης βλαπτικῆς ἐπι-
 15 ρείας, καὶ σώσειεν εἰς τὴν βασιλείαν αὐτοῦ τὴν ἐπουράνιον.

ΣΗ' (208) – Ἀντωνίῳ ἐπισκόπῳ.

Πρέπουσαν προσφώνησιν ἢ πατρικὴ σου ἀγιωσύνη πεποιήται τὰ νῦν, οὐκ ἐφ' ἡμῖν τοῖς ταπεινοῖς, ἄπαγε· σύνισμεν γὰρ ἑαυτοὺς οἰοί-
 ἔσμεν ὡς ἀποδέοντες καὶ τῶν ἐν τῷ ἐσχάτῳ βαθμῷ ἀπονενεμημένων
 20 κατὰ τὸν τῆς ἀρετῆς λόγον, ἀλλὰ τοῖς πᾶσι θείοις τε πατράσι καὶ ὁμολογηταῖς ὥσπερ τις ἄγγελος ἀγαθὸς ἀναγγέλων τὰ προσαγορευ-
 τικὰ καὶ συνδέων τοὺς ἅπαντας ἡμᾶς τῷ ἀγαπητικῷ τρόπῳ γε. Τοῦτο δίκαιον καὶ προσῆκον, τοὺς ἄλλους ἀλλαχῆ διεσπαρμένους διὰ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν μαρτυρίαν τοῦ μονογενοῦς αὐτοῦ Υἱοῦ Κυ-
 25 ρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, φθέγγεσθαι ἀλλήλοις τοῖς γράμμασι καὶ συνάπτεσθαι πνευματικῶς τοῖς ὑπομνήμασι, καὶ μηδαμῶς τῇ ἀφωνίᾳ ὡς τεθνεῶτας λελογίσθαι. Τοῦτο γὰρ ἴσμεν καὶ τὸν μακάριον ἀπόστο-
 λον Παῦλον σὺν τοῖς ὁμοταγόσι θεοστόλοις ἀλλήλους μακρόθεν φω-
 νοῦντας, καὶ εἰς ταυτὸν ἐρχομένους τῷ συναπτικῷ λόγῳ, καὶ τὸ εὐαγ-
 30 γέλιον τῆς βασιλείας Θεοῦ καταγγέλοντας παντὶ τῷ κόσμῳ, ἐν ᾧ καὶ ἡμᾶς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, εἰ καὶ τολμηρὸν εἶπεῖν, θέμενον παρεγγυᾶ· «Λάλει», γὰρ φησι, «καὶ μὴ σιωπήσης, ὅτι λαὸς μοι πολὺς ἐστὶν ἐν-
 ταῦθα». Καὶ ἀλλαχοῦ· «Ἐὰν ὑποστείληται, οὐκ εὐδοκεῖ ἡ ψυχὴ μου ἐν

νόμο, και μετὰ τὴ χάρη, ἀσκώντας τὴν ἀρχηγία καὶ βρισκόμενοι στὴν κορυφὴ τῆς ἐξουσίας εὐαρέστησαν τὸν Κύριο φερόμενοι μὲ εὐσέβεια. Ἔτσι λοιπὸν θέλω καὶ ζητῶ καὶ σύ, ὁ φημισμένος καὶ πολυπόθητος δεσπότης μας, νὰ διοικεῖς, καὶ νὰ συναριθμηθεῖς μαζί μὲ αὐτοὺς τοὺς σωσμένους καὶ ἀξιαγάπητους. Καὶ νὰ μὴ ἐκλάβεις τὴν ὑπενθύμησή μου ὡς αὐθάδεια, ἀλλὰ ὡς ἐκδήλωση ἀγάπης. Γιατὶ σὲ ἀγαπῶ, ἐπειδὴ ἀγαπᾷς τὸν Θεό, καὶ γνώρισμα τοῦ φίλου εἶναι νὰ λέγει αὐτὰ πού εἶναι χρῆσιμα σ' αὐτὸν πού ἀγαπᾷ, πράγμα πού ἔδειξε τὸ εὐτελὲς γράμμα μου. Καὶ εἴθε νὰ μὲ ἀξιώσει ὁ καλὸς Θεός μας κάποτε στὸ μέλλον νὰ μιλήσω μαζί σου καὶ κατὰ πρόσωπο, καὶ νὰ ἀπολαύσω τὰ καλὰ πού ἔχεις, ὥστε αὐτὰ πού δὲν μπορεῖ νὰ τὰ παρουσιάσει ὁ λόγος ὁ προφορικός, αὐτὰ ἢ αὐτοπρόσωπη συζήτηση ὑποδεικνύοντάς τα νὰ κάνει πιὸ ἐνεργῆ τὴ φιλικὴ μας σχέση, γιατί ἀπὸ τὸν χρηστὸ γραμματοκομιστὴ ἔμαθα πολλὰ ἀπὸ τὰ κατορθώματά πού χαρακτηρίζουν τὴν εὐσέβειά σας, τὴν ὁποία εἴθε νὰ διαφυλάξει ὁ Κύριος σὰν κόρη ὀφθαλμοῦ, πάνω ἀπὸ κάθε βλαπτικὴ ἐπίδραση, καὶ νὰ τὴν σώσει στὴν ἐπουράνια βασιλεία του.

208. Στὸν ἐπίσκοπο Ἀντώνιο.

Ἡ πατρικὴ ἀγιωσύνη σου ἔχει κάνει τώρα τὴν προσφώνηση πού πρέπει ὄχι σὲ μένα τὸν ταπεινό, μακριὰ μὰ τέτοια σκέψη, γιατί γνωρίζω καλὰ τὸν ἑαυτό μου, ποιὸς εἶμαι, ὅτι δηλαδή ὑπολείπομαι καὶ ἀπὸ ἐκείνους πού ἔχουν τὸν τελευταῖο βαθμὸ ὡς πρὸς τὴν ἀρετὴ, ἀλλὰ σὲ ὅλους τοὺς θείους πατέρες καὶ ὁμολογητὲς, ἀπευθύνοντάς μας, σὰν καλὸς ἄγγελος, τὴ χαιρετιστήρια προσφώνηση καὶ συνδέοντάς μας ὅλους ἐμᾶς μὲ τὸν τρόπο τῆς ἀγάπης. Αὐτὸ εἶναι δίκαιο καὶ πρέπον, αὐτοὶ πού εἶναι ἐδῶ καὶ ἐκεῖ διασκορπισμένοι γιὰ τὸν λόγο τοῦ Θεοῦ καὶ τὴ μαρτυρία τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ του καὶ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, νὰ μιλοῦν μεταξύ τους μὲ γράμματα καὶ νὰ συνδέονται πνευματικὰ μὲ ὑπομνήσεις, καὶ νὰ μὴ θεωροῦνται σὰν πεθαμένοι μὲ τὴ σιωπὴ τους. Αὐτὸ ἄλλωστε γνωρίζουμε ὅτι ἔκανε καὶ ὁ μακάριος ἀποστόλος Παῦλος μὲ τοὺς ἰσότιμους ἀποστόλους, οἱ ὁποῖοι ἐπικοινωνοῦσαν μεταξύ τους ἀπὸ μακριὰ καὶ συγκεντρώνονταν μὲ τὸν λόγο πού τοὺς συνέδεε, καὶ κήρυτταν τὸ εὐαγγέλιο τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ σὲ ὅλοκληρο τὸν κόσμον, στὸν ὁποῖο καὶ ἐμένα, ἂν δὲν εἶναι τολμηρὸ νὰ τὸ πῶ, μὲ τοποθέτησε τὸ ἅγιο Πνεῦμα, παραγγέλλοντάς με· «Μίλα λοιπὸν», λέγει, «καὶ νὰ μὴ σιωπήσεις, γιατί ὑπάρχει πολὺς λαὸς γιὰ μένα»²⁶. Καὶ ἄλλοῦ· «Ἐὰν ὑποχωρήσει, ἢ

αὐτῶ». Ὡστε φοβερόν κριμα τῆς σιωπῆς, καὶ ταῦτα ἐν τῆδε τῇ ἐθελοκάκῳ κωφεύσει τῶν αἵρετιζόντων. Ὅπερ ἡ ἀγιωσύνη σου καθὰ γέγραφεν ἐνεργοῦσα θεοπρεπῶς πολλοὺς πειρασμοὺς ὑφίστασθαι φαίη παρὰ τῶν οὐκ ἐθέλοντων λόγον ὅσιον ἐνηχεῖσθαι, ἀλλ' ἠρνημένων τὴν
5 θεόγραφτον Χριστοῦ εἰκόνα, τῆς Θεοτόκου καὶ οὐτινοσοῦν τῶν θεραπόντων αὐτοῦ.

Μένοις οὖν, τριπόθητε, «ἐπὶ τῆς λυχνίας» τοῦ λόγου κείμενος εὐαγγελικῶ προστάγματι, «καὶ λάμπων πᾶσι τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ», ὡς ἄν, ἀπλοῦντες τὰς ὄψεις, τὸ φῶς εἰσδέχοντο, οἱ δὲ μύοντες τὰς αἰσθήσεις,
10 τῆς οἰκείας ἀδλεψίας τὸν καρπὸν δρέψωνται. Καί γε εὐξαιε τοῦτο καὶ ἡμᾶς ποιεῖσθαι, καὶ ἀνένοχον τὸ τῆς προστασίας δῶρον ἀπενέγκασθαι. Γινώσκειν δέ σε βουλόμεθα, ὅτι εἷς τῶν λαμπτήρων ἀπέστη πρὸς Κύριον, οὗτος δὴ ὁ ἀγ. ὕτατος Μητροπολίτης Συνάδων ἐπεὶ καὶ πρότερον οἱ κλεινοὶ ἀδελφοὶ καὶ πατέρες, Ἀθανάσιος, ὁ τοῦ Παυλοπε-
15 τρίου καθηγεμών, καὶ Ἰωάννης ὁ τῆς Χαλκίτου καθηγητής. Καὶ οἱ αἵρετικοὶ μὲν δοκοῦσιν ὑποτέμνεσθαι τὸ ὁμολογητικὸν πλήρωμα τοῦ Χριστοῦ, ἀγνοοῦσι δέ, ὅτι καὶ μᾶλλον πληθύνεται, ζήλω τῶν προηθληκότων συνανιπτάμενον καὶ τὸ περορρηῆσαν τυχὸν στίφος Χριστός δὲ ἔτι καθεύδει, τοῖς μὲν ὑπανοίγων τὸν πόθον ἐν ὑπομονῆς στε-
20 φανώματι, τοὺς δὲ καὶ ὡς χρυσὸν δεδοκιμασμένον προσλαμβάνων ἐκάστοτε εἰς διάδημα κάλλους δόξης αὐτοῦ.

Ταῦτά σοι παρ' ἡμῶν, ὦ μακάριε. Αὐτὸς δὲ ἔτι δυσωπήσειας τὸν Θεόν, εἰρήνην ἐμποιῆσαι τῇ αὐτοῦ Ἐκκλησίᾳ, ἐκτίλλων πᾶν κακὸν ἐκ μέσου, καὶ τοὺς ὑπολελεμμένους ἡμᾶς ἀξιῶν εἰς τὴν κατ' ὀφθαλμοὺς
25 ὁμιλίαν ἐλθεῖν, καθὰ καὶ εὐκτικῶς ὑπεδήλωσας.

ΣΘ' (209) – Διονυσίῳ μονάζοντι.

Οἱ παρὰ τῶν ἐπιστημόνων ἰατρῶν θεραπευόμενοι, οὐ χρεῖαν ἔχουσι τῆς τῶν ὑφεμένων ἐπισκέψεως, εἰ μὴ τι ἄρα ἀγάπης τρόπῳ ἀφοσιούμενοι τοὺς γνησιεύοντας. Ὡστε καὶ ἡ ἀδελφικὴ ὑμῶν τιμιό-
30 τῆς περιττόν τι ἂν εἰργάζετο, παρὰ τοῦ θεοφιλεστάτου ἡμῶν πατρὸς καὶ ἀρχιεπισκόπου τοῦ Δυρραχίου ἰαθεῖσα καὶ μὴ ἐμμείνασα, ἀλλ' ἔτι παρ' ἡμῶν τῶν ὑφεμένων θεραπείαν ἐπιζητοῦσα. Ἀλλ' ἐπεὶ ὁ λόγος

27. Ἐβρ. 10, 38.

28. Ματθ. 5, 15.

ψυχή μου δὲν εὐαρεστεῖται σ' αὐτόν»²⁷. Ὡστε εἶναι φοβερό τὸ ἁμάρτημα τῆς σιωπῆς, καὶ μάλιστα μπροστὰ σ' αὐτὴν τὴν θεληματικὴ κακία τῆς κώφευσης τῶν αἵρετικῶν. Αὐτὸ κάνοντάς το ἡ ἀγιωσύνη σου, ὅπως ἔγραψε, σύμφωνα μὲ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, λέγει ὅτι ὑφίσταται πολλοὺς πειρασμοὺς ἀπὸ ἐκείνους ποὺ δὲν θέλουν νὰ ἀκούσουν λόγο ἱερό, ἀλλὰ ἀρνοῦνται τὴν θεόγραφτη εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ, τῆς Θεοτόκου καὶ ὅποιουδήποτε ἀπὸ τοὺς ὑπηρετές του.

Εἶθε λοιπὸν νὰ μένεις, πολυπόθητε, «πάνω στὸν φανοστάτη» τοῦ λόγου, σύμφωνα μὲ τὴν εὐαγγελικὴ διαταγή, «καὶ νὰ λάμπεις σὲ ὅλους ἐκείνους ποὺ βρίσκονται μέσα στὴν οἰκία»²⁸, ὥστε ἀνοίγοντας τὰ μάτια τους νὰ δέχονται τὸ φῶς, ἐνῶ ἐκεῖνοι ποὺ κλείνουν τὰ μάτια τους, νὰ ἀπολαύσουν τὸν καρπὸ τῆς ἀβλεψίας τους. Αὐτὸ φυσικὰ νὰ εὐχέσαι νὰ τὸ κάνω καὶ ἐγώ, καὶ νὰ δεχθῶ χωρὶς ἐνοχῆ τὸ δῶρο τῆς προστασίας. Καὶ θέλω νὰ γνωρίζεις, ὅτι ἕνας ἀπὸ τοὺς λαμπτήρες ἔφυγε πρὸς τὸν Κύριο, καὶ αὐτὸς βέβαια εἶναι ὁ ἀγιώτατος μητροπολίτης Συνάδων, γιατί καὶ προηγουμένως ἔφυγαν οἱ ἔνδοξοι ἀδελφοὶ καὶ πατέρες, Ἀθανάσιος, ὁ ἡγούμενος τῆς μονῆς Παυλοπετρίου, καὶ ὁ Ἰωάννης, ὁ καθηγητὴς τῆς μονῆς Χαλκίτου. Καὶ οἱ αἵρετικοὶ βέβαια νομίζουν ὅτι θὰ μειώσουν τὸ σύνολο τῶν ὁμολογητῶν τοῦ Χριστοῦ, ἀγνοοῦν ὅμως ὅτι αὐξάνεται περισσότερο, συνανυψούμενο μὲ τὸν ζῆλο ἐκείνων ποὺ προηγουμένως μαρτύρησαν καὶ τὸ πλῆθος ποὺ τυχὸν εἶχε φυλλορροήσει. Ὁ Χριστὸς ὅμως ἀκόμα περιμένει, σὲ ἄλλους διεγείροντας τὸν πόθο μὲ τὸ στεφάνωμα τῆς ὑπομονῆς, καὶ ἄλλους προσλαμβάνοντάς τους κάθε φορὰ, σὰν γνήσιο χρυσάφι, γιὰ τὸ διάδημα τοῦ κάλλους τῆς δόξας του.

Αὐτὰ γιὰ σένα ἀπὸ μένα, μακάριε. Σὺ ὅμως νὰ παρακαλέσεις τὸν Θεὸ νὰ εἰρηνεύσει τὴν Ἐκκλησία του, ἀφαιρώντας κάθε κακὸ ἀπὸ τὴ μέση, καὶ ἐμᾶς ποὺ ἔχουμε ἐναπομείνει στὴ ζωὴ νὰ μᾶς ἀξιώσει νὰ μιλήσουμε καὶ πρόσωπο μὲ πρόσωπο, ὅπως καὶ τὸ δήλωσες μὲ τὴν εὐχή σου.

209. Στὸν μοναχὸ Διονύσιο.

Αὐτοὶ ποὺ θεραπεύονται ἀπὸ τοὺς ἐπιστήμονες γιατροὺς, δὲν ἔχουν ἀνάγκη ἀπὸ τὴν ἐπίσκεψη τῶν κατωτέρων, ἐκτὸς βέβαια ἐὰν εἶναι συγγενεῖς καὶ τὸ κάνουν ἀπὸ ἀγάπη. Ὡστε καὶ ἡ ἀδελφικὴ τιμότητά σας ἔκανε κάτι τὸ περιττό, γιατί, ἐνῶ θεραπεύθηκε ἀπὸ τὸν θεοφιλέστατο πατέρα μας καὶ ἀρχιεπίσκοπο Δυρραχίου, δὲν ἀρκέστηκε σ' αὐτό, ἀλλὰ ζητᾶ καὶ ἀπὸ μένα τὸν ὑποδιέστερο θεραπεία. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ λόγος τῆς

τῆς ἀγάπης κεκίνησε νῦν ὑμᾶς ἐπιστεῖλαι, πέπεικε καὶ ἡμᾶς τοὺς οὐδαμινοὺς ἀντεπιστεῖλαι ὑμῖν, καὶ συνάψαι πρὸς ἑαυτοὺς τῇ ἀγαπητικῇ διαθέσει. Χρὴ γάρ, καὶ δίχα τινὸς ἀναγκαίου, τοὺς τὸ αὐτὸ ἐπάγγελμα ἐπανηρημένους καὶ τὸ αὐτὸ οὖν φρόνημα ἀσπαζομένους ἀγαπητικῶς συνανακραῖσθαι. Καὶ γὰρ διὰ τὸ πληθυνθῆναι τὴν ἀνομίαν, ψυγῆναι τὴν τῶν πολλῶν ἀγάπην, ὁ Κύριος εἴρηκε. Τὸ μὲν οὖν τῆς ἰατρείας ὑμῶν κατὰ τὸ κεκανονισμένον ὑπὸ τοῦ ἀγιωτάτου ἀρχιεπισκόπου συντηρεῖσθω ἄνοσον. Τοῦτο δὲ παραινοῦμεν καὶ ὑπομιμνήσκομεν, μὴ ὑφίζανειν πάλιν εἰς τὰ ὀπίσω, μηδὲ πρὸς τὴν ὀλεθρίαν ὑπόπτωσιν ἀπάγεσθαι διὰ τῶνδε καὶ τῶνδε τῶν γνωρισμάτων. Ἀρκεῖ γὰρ καὶ τὰ πάλαι, ἐφ' οἷς καὶ ὀφείλομεν στένειν καὶ ποτνιαῖν εἰς τὸ αἰεὶ κλαίειν τε καὶ οἰμῶζειν, ὅτι τῶν ἀδελφῶν ὁμοσχήμων, πετασθέντων ὡς ἀετῶν ὑψοῦ τῇ ὁμολογίᾳ, ἡμεῖς ὑπὸ παγίδα κεκρατήμεθα τῆς αἰρέσεως, καὶ τῶνδε ἠθληκότων μαρτυρικῶς, ἡμεῖς ἕξαρνοι γεγόναμεν
15 χειρὶ καὶ στόματι, καὶ οὐ καρδίᾳ, καὶ ἄλλων φυλακισομένων καὶ λιμοκτονουμένων, ἡμεῖς ἐν ἀδείᾳ διήγομεν. Πῶς οὖν οὐκ ἐνθυμητέον ταῦτα, καὶ διὰ τάδε ὀδυρτέον; «Πῶς ἔσομαι», φησὶν ὁ μέγας Βασιλεῖος, «μετὰ Ἰωβ ὁ μηδὲ τὴν τυχοῦσαν θλίψιν μετ' εὐχαριστίας δεξάμενος; πῶς δὲ μεθ' ἐκάστου τῶν ἀγίων, ὁ μὴ τοῖς ἔχγεσιν αὐτῶν ἐμπολιτευσά-
20 μενος;». Ὁρᾶτε, ἀδελφοί, οἷοι οἱ φοβερικοί, οἷα τὰ διαστήματα. «Τί», φησὶν, «ὠφελήσει ἄνθρωπον, εἰάν ὅλον τὸν κόσμον κερδήσῃ, τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῆ;». Οὐχὶ τοῦ Κυρίου φωνὴ αὕτη;

Οὐκοῦν φοβηθῶμεν καὶ τρομάξωμεν, καὶ περὶ μὲν τι τῶν προτέρων δεηθῶμεν ἔτι τὴν συγχώρησιν, πρὸς τε τὰ ἐξῆς βαδιούμεθα ὀρθοποδοῦντες, μηδ' ὅλως σκελιζόμενοι, μηδ' ἐπ' ἀμφοτέροις ταῖς ἰγνύαις χωλανοῦντες, κατὰ τὸ γεγραμμένον, ἀλλ' εὐθυποροῦντες ἐν ταῖς ἐντολαῖς τοῦ Θεοῦ, τὴν πίστιν ἀκραιφνή, τὴν πολιτείαν ἀκίβδηλον συντηροῦντες, ἵνα κληρονομήσωμεν, οὐκ ἀγροῦς καὶ ἀμπελῶνας καὶ συκᾶς καὶ ὄσα τῆς ἐπικήρου καὶ φθειρομένης ζωῆς, ἀλλὰ τὰ ἐν ἐπαγγελίαις ἀγαθὰ, τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον, τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Τὸ γὰρ ἐναντίον ἐκ τῶν ἐναντίων πράξεων ἀπάντημα ἀπειθή καὶ ἐννοεῖν καὶ λέγειν. Εἰρήνη ὑμῖν, ἀδελφοί ἐν Κυρίῳ. Εἰρηνεύετε ἐν ἀλλήλοις εὐχέσθε ὑπὲρ ἡμῶν τῶν ἀδελφῶν, παρακλήθητε.

29. Ματθ. 24, 12.

31. Ἐβρ. 12, 13.

30. Ματθ. 16, 26.

32. Γ Βασ. 18, 21.

ἀγάπης σᾶς ὤθησε νὰ μοῦ γράψετε, ἔπεισε καὶ ἐμένα τὸν μηδαμινὸ νὰ ἀνταπαντήσω καὶ νὰ ἐνώσουμε τοὺς ἑαυτοὺς μας μὲ τὴν ἀγαπητικὴ διάθεση. Καθόσον πρέπει καὶ χωρὶς κάποια ἀνάγκη, αὐτοὶ ποὺ ἐπέλεξαν τὸ ἴδιο ἐπάγγελμα καὶ ἀσπάζονται τὴν ἴδια πίστη, νὰ συνδέονται μὲ ἀγάπη. Γιατί, «ἐπειδὴ αὐξήθηκε ἡ ἀνομία, ἔχει παγώσει ἡ ἀγάπη τῶν περισσοτέρων»²⁹, εἶπε ὁ Κύριος. Ἡ θεραπεία σας λοιπὸν σύμφωνα μὲ τοὺς κανόνες ἀπὸ τὸν ἀγιώτατον ἀρχιεπίσκοπο νὰ διατηρηθεῖ ἄνοση. Ὅμως σᾶς συμβουλεύω καὶ σᾶς ὑπενθυμίζω τοῦτο, νὰ μὴ πάθει πάλι καθίζηση πρὸς τὰ πίσω, οὔτε νὰ ὀδηγηθεῖ στὴν ὀλέθρια πτώση μὲ αὐτὰ ἢ ἐκεῖνα τὰ γνωρίσματα, γιατί εἶναι ἀρκετὰ καὶ τὰ παλιὰ, γιὰ τὰ ὁποῖα ὀφείλουμε διαρκῶς νὰ στενάζουμε καὶ νὰ θρηνοῦμε μεγαλόφωνα, καὶ νὰ κλαῖμε καὶ νὰ ὀδυρόμαστε, γιατί, ἐνῶ οἱ ὁμόσχημοι ἀδελφοὶ μας πέταξαν σὰν ἄετοὶ στὸ ὕψος τῆς ὁμολογίας, ἐμεῖς ἔχουμε κρατηθεῖ ἀπὸ τὴν παγίδα τῆς αἵρεσης, καὶ ἐνῶ αὐτοὶ ἀγωνίσθηκα·ν καὶ μαρτύρησαν, ἐμεῖς γίναμε ἀρνητὲς μὲ τὸ χέρι καὶ μὲ τὸ στόμα, ἔστω καὶ ἂν ὄχι μὲ τὴν καρδιά, καὶ ἐνῶ ἄλλοι φυλακίζονταν καὶ λιμοκτονοῦσαν, ἐμεῖς ζούσαμε μὲ ἄνεση. Πῶς λοιπὸν νὰ μὴ τὰ θυμόμαστε αὐτὰ καὶ νὰ θρηνοῦμε γι' αὐτὰ; «Πῶς θὰ γίνω», λέγει ὁ μέγας Βασίλειος, «μιμητῆς τοῦ Ἰώβ, ἐγὼ ποὺ δὲν δέχθηκα τὴν παραμικρὴ θλίψη μὲ εὐχαρίστηση; Καὶ πῶς θὰ γίνω μιμητῆς τοῦ καθενὸς ἀπὸ τοὺς ἀγίους, ἐγὼ ποὺ δὲν πορεύθηκα στὰ ἴχνη τους;». Βλέπετε, ἀδελφοί, ποιὲς εἶναι οἱ φοβέρες, ποια ἡ ἀπόσταση ποὺ μᾶς χωρίζει. «Τί θὰ ὠφελήσει τὸν ἄνθρωπο», λέγει, «ἐὰν κερδήσει ὅλον τὸν κόσμον, καὶ χάσει τὴν ψυχὴν του;»³⁰. Δὲν εἶναι λόγια τοῦ Κυρίου αὐτά;

Ἄς φοβηθοῦμε λοιπὸν καὶ ἄς τρομάξουμε. Καὶ γιὰ τὰ προηγούμενα βέβαια ἄς παρακαλέσουμε ἀκόμα γιὰ τὴ συγχώρησή μας, ἐνῶ πρὸς αὐτὰ ποὺ βρίσκονται μπροστὰ μας ἄς βαδίσουμε μὲ ὀρθία τὰ πόδια μας³¹, χωρὶς νὰ δεχόμαστε τρικλοποδιές, οὔτε καὶ νὰ κουτσαίνουμε καὶ στὰ δύο γόνατα, ὅπως εἶναι γραμμένο³², ἀλλὰ νὰ βαδίσουμε στὸν ἴσιο δρόμο σύμφωνα μὲ τὶς ἐντολὲς τοῦ Θεοῦ, καὶ νὰ διατηρήσουμε τὴν πίστη μας καθαρὴ καὶ τὴ διαγωγή μας ἀνόθευτη, γιὰ νὰ κληρονομήσουμε, ὄχι χωράφια καὶ ἀμπέλια καὶ συκιές καὶ ὅλα ὅσα ἀνήκουν στὴν προσωρινὴ καὶ φθαρτὴ ζωὴ, ἀλλὰ τὰ ἀγαθὰ ποὺ μᾶς ἔχει ὑποσχεθεῖ ὁ Θεός, τὴν αἰώνια ζωὴ, τὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Γιατί τὸ ἀντίθετο, ποὺ εἶναι ἀποτέλεσμα τῶν ἀντίθετων πράξεων, νὰ ἀποφεύγουμε καὶ νὰ τὸ σκεφτόμαστε καὶ νὰ τὸ λέμε. Εἰρήνην σὲ σᾶς, ἀδελφοὶ στὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου. Νὰ εἰρηνεύετε μετὰξὺ σας, καὶ παρακαλεῖσθε νὰ προσεύχεσθε γιὰ μᾶς τοὺς ἀδελφούς σας.

ΣΓ' (210) – Ἰωσήφ καθηγουμένω τῶν Κεραμέων.

Καὶ πρὸ τῆς ἐλεύσεως τοῦ καλοῦ Σεργίου ἠκουτίσθη ἡμῖν τὸ περὶ
τὸν μακάριον Μητροπολίτην πένθος ὑμῶν, ὃ ἀδελφοὶ τιμιώτατοι, καὶ
ὅσον ἐστενάξαμεν, προσθείην δ' ἄν, καὶ ἐδακρύσαμεν, οἶδεν ὁ τῶν
5 κρυπτῶν, ἐπειδὴ κοινὸς ὁ πατὴρ καὶ ὑμῶν καὶ ἡμῶν, φίλος τε πιστός,
τὸ παρὰ πᾶσι ζητούμενον καὶ σπάνιον εὐρισκόμενον. Ὡς πῶς κατέπε-
σε στύλος τῆς Ἐκκλησίας ἀκράδαντος, πῶς δὲ ἀπεσβέσθη φῶς τῶν ἐν
σκοτει, καὶ τὸ ὑμέτερον ιδιαίτατον αὐγάσμα! Σεσίγηκε γλῶσσα ἠδυσ-
πῆς, ὄχητο νοῦς ἐμφρονέστατος, ὑπεσπίασθη ἔρεισμα πίστεως, πρόμα-
10 χος Ἐκκλησιῶν, μελίχιος λόγος, πειθήνιος φωνή, πᾶν ὅσον καλὸν καὶ
ἀδεταί περὶ τοῦ ἀνδρός καὶ γνωρίζεται, καὶ γεγόναμεν, οὐ λέγω τὸ
ὑμῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ τῶν ὀρθοδόξων πλήρωμα, ὀρφανοὶ ἐπὶ
τοιαύταις ὀρφανίαις. Προὔλαβεν ὁδε ὁ μακάριος πατήρ, ἐπι-
λομήθησεν ἕτερος, συναπέστη ἄλλος, σχεδὸν πάντες οἱ φωστῆρες τῶν
15 πιστῶν ἔδυσαν, κομιδῇ ὀλίγων ἐναπολειφθέντων. Καὶ στυγνάζει μὲν ὁ
οὐρανός, νέφει περιεχόμενος, στυγνάζει δὲ ὅτι μάλιστα ἡ Ἐκκλησία
νῦν, τοὺς ἀστέρας αὐτῆς ἀποβεβληκυῖα. Πλὴν ὁμως ὁ τῆς δικαιοσύ-
νης ἥλιος εἴληφε τοὺς πατέρας μακαρίω τέλει ἀποδιώσαντας, καὶ αὐ-
τὸς ὑπέσχετο «ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος» ἔσεσθαι μεθ' ἡμῶν.
20 Ὡστε, εἰ καὶ λυπηρὰ τὰ παρόντα, ἀλλὰ πάλιν περιχαρῆ διὰ τὴν ἐλπί-
δα, ὅτι ἔχομεν εἰς Θεὸν τοὺς Πατέρας ἡμῶν ὑπερασπιστάς, ἄνωθεν
ἐποπτεύοντας ἡμᾶς, ἕλωσ, καὶ κάμπτοντας εἰς τὸν περὶ ἡμᾶς οἶκτον
τὴν αὐτοῦ ἀγαθότητα. Λοιπὸν ἐφ' ὑμῖν ἐπιστρεπτέος ὁ λόγος.

Οὐ ποιμνιὸν ἐστε ἠπορημένον, ὃ ἀδελφοί. Ὁ γὰρ καλὸς ἀρχιεπί-
25 μιν ὑμῶν, ὁ τοῦ μακαρίου Πέτρου τοῦ ἀποστόλου ὁμώνυμος, ἤδη καὶ
ἐτύπωσε καὶ ἐστοιχείωσεν, ἔτι τε ζῶν ἠγούμενον ὑμῖν προεστήσατο,
καὶ πᾶν ὅτι οὐν ὀφειλόμενον διετάξατο, καὶ ὅλον ἐνιαυτόν, ὡς ἤδη
ἀπαίρων καθ' ἐκάστην ἡμέραν, τοὺς συντακτηρίους λόγους ἐπιφω-
νῶν, κατήρτισεν ἕνα ἕκαστον, καὶ εὐχῆς μὲν ἔργον, μὴ κατὰ τὴν δυσ-
30 κολίαν τοῦ χρόνου ἄλλως ἀπαντήσῃ τὰ πράγματα, ἀλλ' ὡς διετάξατο,
διαμεῖναι καὶ ὑμᾶς καὶ αὐτά. Οὐ μὴν εἰ δι' ἐναντίας ἔλθοι, τούτου
χάριν προέσθαι ὑμᾶς τὴν ἀλήθειαν, ἀλλὰ καθὼς κάκεῖνος διετάξατο
ἐγγράφως, πάντα σκύβαλα ἠγήσασθαι διὰ Χριστόν, καὶ μὴ προδοῦ-
ναι τοὺς περὶ πίστεως καὶ ἀληθείας λόγους.

210. Στὸν ἡγούμενο τῶν Κεραμέων Ἰωσήφ.

Καὶ πρὶν ἀπὸ τὸν ἐρχομὸ τοῦ καλοῦ Σεργίου πληροφορηθήκαμε τὸ πένθος σας γιὰ τὸν μακάριο μητροπολίτη, ἀδελφοὶ τιμώτατοι, καὶ τὸ πόσο στενάξαμε, θὰ πρόσθετα, καὶ δακρῦσαμε, τὸ γνωρίζει αὐτὸς ποὺ γνωρίζει τὰ κρυφά. Γιατὶ ἦταν κοινὸς πατέρας δικὸς σας καὶ δικὸς μας, καὶ πιστὸς φίλος, αὐτὸ ποὺ ἀπὸ ὅλους ζητεῖται καὶ σπάνια βρῖσκεται. Ἀλήθεια, πῶς ἔπεσε ὁ ἀκλόνητος στύλος τῆς Ἐκκλησίας, πῶς ἔσθησε τὸ φῶς αὐτῶν ποὺ βρῖσκονται στὸ σκοτάδι καὶ ἡ δική μας ἰδιαίτερη ἀκτινοβολία! Σιώπησε ἡ γλυκομίλητη γλώσσα, ἔφυγε ὁ φρονημώτατος νοῦς, ἔσπασε ἀπὸ κάτω τὸ στήριγμα τῆς πίστεως, ὁ πρόμαχος τῶν Ἐκκλησιῶν, ὁ πρᾶος λόγος, ἡ πειστικὴ φωνή, κάθε τι καλὸ ποὺ ἐπαινεῖται καὶ εἶναι γνωστὸ γιὰ τὸ ἄνδρα, καὶ γίναμε, δὲν ἐννοῶ μόνο ἐσεῖς, ἀλλὰ καὶ ὅλο τὸ πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας. ὀρφανοὶ μὲ τὶς ὀρφάνιες ποὺ προσηγήθηκαν. Προσηγήθηκε αὐτὸς ἐδῶ ὁ μακάριος πατέρας, ἀκολούθησε ἄλλος, μαζί του ἔφυγε ἄλλος. Σχεδὸν ἔδυσαν ὅλοι οἱ φωστῆρες τῶν πιστῶν, καὶ αὐτοὶ ποὺ ἔμειναν εἶναι πολλοὶ λίγοι. Καὶ ἀναστενάζει βέβαια ὁ οὐρανός, περιβαλλόμενος ἀπὸ σύννεφα, ἀναστενάζει ὅμως περισσότερο ἡ Ἐκκλησία τώρα, ἔχοντας χάσει τὰ ἀστέρια τῆς. Ἀλλ' ὅμως ὁ ἥλιος τῆς δικαιοσύνης παρέλαβε τοὺς πατέρες ποὺ εἶχαν μακάριο τέλος, καὶ αὐτὸς ὑποσχέθηκε ὅτι θὰ εἶναι μαζί μας «μέχρι τῆ συντέλεια τοῦ κόσμου»³³. Ὡστε, ἂν καὶ εἶναι λυπηρὰ αὐτὰ ποὺ συμβαίνουν τώρα, ἀλλ' ὅμως εἶναι καὶ χαρούμενα, λόγῳ τῆς ἐλπίδας, γιατί ἔχουμε τοὺς πατέρες μας ὑποστηρικτές, ποὺ μᾶς παρακολουθοῦν ἀπὸ ψηλὰ, μέσο ἐξιλέωσης, ποὺ κάμπτουν τὴν ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ, ὥστε νὰ μᾶς λυπηθεῖ. Ὁ λόγος λοιπὸν ὃς στραφεῖ σὲ σᾶς.

Δὲν εἴσαστε ποιμνιο ἐγκαταλελειμμένο, ἀδελφοί. Γιατὶ ὁ καλὸς ἀρχιποιμένας σας, ὁ συνώνυμος τοῦ μακαρίου ἀποστόλου Πέτρου, ἤδη ὄρισε καὶ προετοίμασε, ἐνῶ ἀκόμα ζοῦσε, καὶ τοποθέτησε ἐκ τῶν προτέρων ἡγούμενο, καὶ ρύθμισε κάθε τι ποὺ χρειαζόταν, καὶ καθ' ὅλο τὸ ἔτος, σὰν νὰ ἔφευγε κάθε μέρα, ἐκφωνώντας τοὺς λόγους τῶν συνάξεων, προετοίμασε τὸν καθένα ἀπὸ σᾶς, καὶ φυσικὰ εἶναι εὐχῆς ἔργο, λόγῳ τῆς δυσκολίας τοῦ καιροῦ, νὰ μὴ γίνουιν τὰ πράγματα ἀλλιῶς, ἀλλ' ὅπως τὰ ρύθμισε, ἔτσι νὰ μείνετε καὶ σεῖς καὶ αὐτά. Καὶ ὄχι, ἐὰν συμβεῖ τὸ ἀντίθετο, ἐξαιτίας αὐτοῦ νὰ περιφρονίσετε τὴν ἀλήθεια, ἀλλ' ὅπως ὄρισε καὶ ἐκεῖνος ἐγγράφως, ὅλα νὰ τὰ θεωρήσετε σκουπίδια γιὰ τὸν Χριστό, καὶ νὰ μὴ προδώσετε τοὺς λόγους γιὰ τὴν πίστη καὶ τὴν ἀλήθεια.

Ταῦτα μὲν πᾶσιν ὑμῖν λεκτέον, προηγουμένως δὲ σοὶ τῷ κυρίῳ
καθηγεμόνι, ἐπειδὴ οἷον τὸ ἄρχον, καὶ τὸ ἀρχόμενον πέφυκε γίνεσθαι.
Καί γε ἅπαξ ἐαλώκαμεν ἐπὶ τῇ αἵρετικῇ κοινωνίᾳ, φειδοῖ τῶν ὀρω-
μένων, μὴ πάλιν, δεόμεθα καὶ ὑπομιμνήσκομεν, διὰ μοναστήρια,
5 ἀμπελώνας τε καὶ ἐλαιῶνας καὶ σικῶνας, ἃ μικρὸν ὕστερον καὶ ἡμεῖς
ὡς οἱ πατέρες ἡμῶν καταλείψομεν εἰς αἰῶνας, προδῶμεν τὴν ἀκριβει-
αν τοῦ ἐπαγγέλματος, καὶ χρανθῶμεν τῇ ἑτεροδόξῳ κοινωνίᾳ τὰ σκαμ-
βὰ ὑποδείγματα κύκλοθεν περιβλέποντες. Οὐ προστήσεται ἡμῖν ἐν
καιρῷ θανάτου, ἐν ᾧρα κρίσεως, εἰς βοήθειαν ταῦτα, ἀλλὰ τὸ χρηστὸν
συνειδὸς καὶ ἡ ἀκατάγνωστος πολιτεία. Καὶ ταῦτα οὐχ ὡς βουλόμενοι
10 ὑμᾶς πάσχειν τι δεινὸν προτρεπόμεθα, ἀλλ' ὡς ἀδελφοὶ ἀδελφοῖς βοη-
θεῖν προαιρούμενοι κατὰ τὴν κελεύουσαν ἐντολήν. Ἐπεὶ καὶ κατελε-
σῶμεν καὶ οἰκτείρομεν τὸν κύριον Γρηγόριον, τὸν πνευματικὸν ὑμῶν
ἀδελφόν, ὡς ἤδη λιπαρῶς γεγηρακότα, καὶ τοιοῦτον ὄντα οἷον ἴστε,
ἀπὸ τε τῶν σαρκικῶν καθηκόντων, καὶ ἀπὸ τῶν πνευματικῶν κατορ-
15 θωμάτων· εἰ καὶ ὅτι χριστομιμήτῳ ταπεινώσει οἴσειν πάντα προέκρι-
νεν, ἢ τι ἐναντίον τῶν πατρικῶν ὀρισμῶν διαπράξασθαι. Χαρισθεῖη
ὑμῖν ἡ εἰρήνη τοῦ Θεοῦ, ἣνπερ ἐπεφθέγγετο τοῖς ἀγίοις αὐτοῦ ἀπο-
στόλοις ἀπαίρων ἐν οὐρανοῖς, ἀλλὰ μὴν καὶ ἡ εἰς ἀλλήλους ἀγάπη.
«Ἐν τούτῳ», γάρ φησι, «γνώσονται πάντες ὅτι ἐμοὶ μαθηταὶ ἐστε, ἐὰν
20 ἀγάπην ἔχητε ἐν ἀλλήλοις». Εὐθύμει, ὁ κύριος ὁ ἡγούμενος, αὐτὸς ὁ
κύριος Γρηγόριος, εἶτα εἰς ἕκαστος τῶν ἐξῆς, ἀνανεύοντες ἅπαντες
ἀπὸ τῆς λύπης, καὶ ὁδοποιοῦντες ὥσπερ νέαν τινὰ ὁδὸν τὸν πνευμα-
τικὸν ὑμῶν ἀγῶνα, προσευχόμενοι καὶ περὶ ἡμῶν τῶν ταπεινῶν «τὰ
κρείττονα καὶ ἐχόμενα σωτηρίας».

25

ΣΙΑ' (211) – Εὐφημίῳ Σάρδης.

Σὺ μὲν, ὦ μακάριε, τῇ συνήθει ταπεινοφροσύνῃ χρώμενος, οὐ δια-
λιμπάνεις ἀποσεμνύνειν ἡμᾶς τοὺς ἀγεράστους, ἡμεῖς δέ σε ἴσμεν ὡς
ἀληθῶς καὶ κρηπίδα τοῦ λόγου, καὶ ἔρεισμα τῆς Ἐκκλησίας, καὶ μάλι-
στά γε ἄρτι, ὀπηνίκα ἀπολελοίπασιν ἡμᾶς ὁ δεῖνα καὶ ὁ δεῖνα, οἱ δια-
30 φανεῖς πατέρες, τὸ κλέος τῶν ὀρθοδόξων, καὶ ὡς εἰς σχεδὸν πυρσὸς
ὑπερλάμπων τῶν ὑφεμένων διαθέεις τῶν ἐν ἄστει, πολλοὺς μὲν φωτί-

34. Παρμ. 18, 19 «Ἀδελφὸς ὑπὸ ἀδελφοῦ βοηθούμενος ὡς πόλις ὄχυρά καὶ ὑψηλή».

35. Ἰω. 13, 35.

36. Ἐβρ. 6, 9.

Αὐτὰ βέβαια νὰ λεχθοῦν σέ ὅλους, καί πρῶτα σέ σένα τὸν κύριο ἡγούμενο. Γιατί, ὅ,τι εἶναι αὐτὸ πού ἐξουσιάζει, τέτοιο γίνεται συνήθως καὶ αὐτὸ πού ἐξουσιάζεται. Ἔτσι, ἐπειδὴ κυριευθήκαμε ἀπὸ τὴν κοινω- νία μὲ τὴν αἵρεση, ἀπὸ πρόνοια γιὰ ὅσα βλέπουμε, μὴ πάλι, παρακαλῶ καὶ ὑπενθυμίζω, γιὰ τὰ μοναστήρια καὶ τοὺς ἀμπελῶνες καὶ τοὺς ἐλαι- ῶνες καὶ τοὺς συκεῶνες, τὰ ὁποῖα ὕστερα ἀπὸ λίγο, ὅπως καὶ οἱ πατέρες μας, θὰ τὰ ἐγκαταλείψουμε στοὺς αἰῶνες, προδώσουμε τὴν ἀκριβῆ τήρη- ση τῆς ὑποσχέσεώς μας, καὶ μολυνθοῦμε κοινωνώντας μὲ τοὺς αἵρετι- κούς, βλέποντας τριγύρω μας τὰ διαστρεβλωμένα παραδείγματα. Τὸν καιρὸ τοῦ θανάτου δὲν θὰ παρουσιαστοῦν τὴν ὥρα τῆς κρίσεως γιὰ νὰ μᾶς βοηθήσουν αὐτὰ, ἀλλὰ ἡ ἀγαθὴ συνείδηση καὶ ἡ ἀμεμπτη ζωὴ μας. Καὶ αὐτὰ τὰ συμβουλεύω, ὄχι ἐπειδὴ θέλω νὰ πάθετε κάτι κακό, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἐπιθυμῶ, σὰν ἀδελφοὶ πού εἶμαστε, νὰ βοηθήσω ἀδελφούς, σύμ- φωνα μὲ τὴν ἐντολὴ πού μᾶς διατάζει³⁴. Ἄλλωστε καὶ συμπονώ καὶ συμ- παθῶ πολὺ τὸν κύριο Γρηγόριο, τὸν πνευματικὸ ἀδελφὸ σας, πού γέρα- σε πολὺ, καὶ ἦταν τέτοιος, ὅπως τὸν ξέρετε, καὶ λόγῳ τῶν σωματικῶν καθηκόντων του καὶ τῶν πνευματικῶν ἀρετῶν του, καὶ ὅτι προτιμοῦσε νὰ ὑπομένει τὰ πάντα μὲ χριστομίμητη ταπείνωση, παρὰ νὰ κάνει κάτι ἀντίθετο πρὸς τὶς πατερικὲς ἐντολές. Εἶθε νὰ σᾶς χαρισθεῖ ἡ εἰρήνη τοῦ Θεοῦ, τὴν ὁποῖα εἶπε στοὺς ἀγίους ἀποστόλους του καθὼς ἔφευγε στοὺς οὐρανοὺς, ἀλλὰ καὶ ἡ μεταξύ σας ἀγάπη· γιατί λέγει· «Ἀπὸ αὐτὸ θὰ γνωρίσουν ὅλοι ὅτι εἶστε μαθητὲς μου, ἐὰν ἔχετε ἀγάπη μεταξύ σας»³⁵. Ἄς εἶναι γεμᾶτος εὐθυμία ὁ κύριος ἡγούμενος, ὁ κύριος Γρηγόριος, καὶ ἔπειτα ὁ καθένας ἀπὸ τοὺς ἐπομένους, σηκώνοντας τὸ κεφάλι πάνω ἀπὸ τὴ λύπη καὶ βαδίζοντας, σὰν ἓνα καινούργιο δρόμο, τὸν πνευματικὸ σας ἀγώνα, προσευχόμενοι καὶ γιὰ μένα τὸν ταπεινὸ «τὰ καλύτερα καὶ ἐκεῖνα πού ἔχουν ὡς ἐπακόλουθο τὴ σωτηρία»³⁶.

211. Στὸν Σάρδης Εὐφῆμιο.

Σὺ βέβαια, μακάριε, κάνοντας χρῆση τῆς συνηθισμένης ταπεινοφρο- σύνης σου, δὲν παραλείπεις νὰ ἐπαινεῖς ἐμένα τὸν ἀσήμαντο, ἐγὼ ὅμως σέ γνωρίζω ἀληθινὰ σὰν θεμέλιο τοῦ λόγου καὶ στήριγμα τῆς Ἐκκλη- σίας, καὶ μάλιστα τώρα πού μᾶς ἐγκατέλειψαν ὁ τάδε καὶ ὁ τάδε, οἱ ἐπι- φανεῖς πατέρες, ἡ δόξα τῶν ὀρθοδόξων, καὶ σὰν ἓνας σχεδὸν πυρσός, λάμποντας πάνω ἀπὸ τοὺς κατώτερους, διατρέχεις αὐτοὺς πού εἶναι στὴν πόλη, φωτίζοντας πολλοὺς ἀπὸ αὐτοὺς πού ἔχουν μυωπία ἀπὸ τὴν

ζων μυωπάζοντας ἐκ φωτολειψίας, πλείους δὲ προσάγων τῷ Θεῷ διὰ τῆς ἐπικλυζούσης, οἷον ρεύματί τινι, μελισταγοῦς διδαχῆς σου. Ἀλλὰ φυλαχθείης ἡμῖν ἔτι, ὡς τριπόθητε, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ πάσῃ τῇ Ἐκκλησίᾳ, εἰς στηριγμόν τε καὶ θεῖον ἀγαλλίαμα.

5 Περὶ δὲ οὗ πρεσβυτέρου ἐκέλευσας σημᾶναι οὕτω καὶ οὕτως, εἶναί τε καὶ ἐκλελυτρῶσθαι τῆς βαρβαρικῆς αἰχμαλωσίας, σύνισμεν πρὸς αὐτοῦ τούτου ἕκαστα ἐμμεμαθηκότες. Ἀλλ' ὁ ἀνὴρ οὐ θούλεται, εἶτ' οὖν οὐκ ἀνέχεται, τῷ καθ' ἡμᾶς τύπῳ κεκανονίσθαι. Οἶσθα γάρ, θεοτίμητε, ὅτι κοινῇ ψήφῳ τῶν τε ἔτι ὑπὲρ γῆν ὄντων, καὶ τῶν ἔναγχος
10 ἐκδημησάντων πρὸς Κύριον ὁμολογητῶν, τοὺς ἅπαξ ἐαλωκότας τῇ αἰρετικῇ κοινωνίᾳ ἱερωμένους εἰρῆσθαι τῆς ἱερουργίας, διώριστα, ἕως δηλονότι καὶ ἐπισκοπῆς τῆς ἀνωθεν προνοίας. Καὶ πῶς ἂν δυνηθείημεν λῦσαι τὸν κανόνα καὶ διὰ τῆς τοῦ ἐνὸς παραδοχῆς νόμον ἐπὶ ἅπαντας τοὺς προειργμένους ἀποῖσαι, κἂν τούτῳ ὑπεναντία μὲν δρᾶ-
15 σαι τῷ θεῷ ἡμῶν καὶ πρωτάρχῳ καθηγεμόνι, ὅτι μηδὲ ἀπλῶς αὐτὸς τοὺς τοιούτους εὐλογεῖν κοινῇ βρωῶσιν ἀνέχεται, μὴ ὅτι γε πλεόν τι ἐνεργεῖν ἱερατικῶς, τοὺς ἄλλους τε τῶν ὁμολογητῶν σκανδαλίσει καὶ ὑποῖσαι διχόνοιαν τοὺς ἀκριθείας ἀντεχομένους; Κἂν τινες ἴσως ἔφθασαν τῇ κατ' αὐτοὺς διακρίσει διὰ τὸ στενὸν τοῦ χρόνου, καὶ τὸ
20 τῶν ἐπιζητούντων ἀναγκαστικόν, τινὰς τῶν πρεσβυτέρων μετὰ τὴν ἐπιτιμίαν ἀπολελυκέναι, ἡμῖν δὲ οὐδαμῶς τοῦτο κατεργάσασθαι ἄτερο τοῦ προέδρου, ὅτι καὶ νομιστέον εὖ ἔχειν τὸν λόγον τῆς καθείρξεως. Που γὰρ φανεῖν τὸ διάφορον τῶν προδωσάντων τὴν ἀλήθειαν καὶ μὴ, τῶν γενναίως ἐνηθληκότων, καὶ μηδαμῶς ἐλομένων ὑπὲρ τοῦ καλοῦ
25 τληπαθεῖν; Καὶ που ὁ Χριστὸς καὶ ὁ Βελίαρ, τὸ φῶς καὶ τὸ σκότος, εἴτερον ἀναμίξ τα πάντα, καὶ πρὸ κρίσεως συνοδικῆς, κρίσις, καὶ πρὸ εἰρήνης, εἰρήνη; Ἀπόμοτον τοῦτο, ὡς πατέρων κράτιστε, ὡς ἡμῖν γε δοκεῖ, εἴπομεν δ' ἂν καὶ τῇ ἀληθείᾳ: «Ἀρκετόν γε τῷ τοιούτῳ ἢ ἐπιτιμία αὕτη ἢ ὑπὸ τῶν πλειόνων», ὡς φησιν ὁ Ἀπόστολος, «ὡς ἂν μὴ τῇ
30 περισσοτέρῃ λύπη καταποθῆ ὁ τοιοῦτος». Οὐ μὴν προαιτέον εἰς τὸν ἀφ' οὗ εἰρῆσθαι διὰ τὴν παράδασιν βαθμόν, ἕως τοῦ δέοντος καιροῦ, ἵνα

ἔλλειψη φωτός, καὶ ὀδηγώντας περισσότερους στὸν Θεὸ μὲ τὴν μελιστά-
λαχτη διδασκαλία σου ποῦ κατακλύζει σὰν ποταμὸς. Ἄλλὰ εἶθε νὰ
διαφυλαχθεῖς, πολυπόθητε, γιὰ χάρη μας ἀκόμα, καὶ ὄχι μόνο γιὰ μᾶς,
ἀλλὰ καὶ γιὰ ὅλη τὴν Ἐκκλησία, πρὸς στήριγμα καὶ θεία ἀγαλλίαση.

“Ὅσο γιὰ τὸν πρεσβύτερο, γιὰ τὸν ὁποῖο παρήγγειλες νὰ μᾶς πεῖ ὅτι
εἶναι ἔτσι καὶ ἔτσι, καὶ ὅτι ἀπελευθερώθηκε ἀπὸ τὴ βαρβαρική αἰχμαλω-
σία, τὰ γνωρίζουμε, γιὰτὶ τὰ ἔχουμε μάθει ὅλα ἀπὸ αὐτὸν τὸν ἴδιο. “Ὁ-
μως ὁ ἄνδρας δὲν θέλει, δηλαδή δὲν ἀνέχεται, νὰ προσαρμοστεῖ μὲ τὸ
δικό μας τυπικό. Γιατὶ γνωρίζεις, θεοτίμητε, ὅτι μὲ κοινὴ ἀπόφαση καὶ
αὐτῶν ποὺ ἀκόμα βρίσκονται πάνω στὴ γῆ, καὶ τῶν ὁμολογητῶν ἐκεί-
νων ποὺ πρόσφατα ἐξεδήμησαν πρὸς τὸν Κύριο, ὀρίστηκε οἱ ἱερωμένοι
ποῦ μὰ φορὰ κυριεύθηκαν ἀπὸ τὴν αἰρετική κοινωνία, νὰ ἐμποδίζονται
ἀπὸ τὴν ἱερουργία, μέχρι δηλαδή νὰ μᾶς ἐπισκεφθεῖ ἡ πρόνοια ἀπὸ πά-
νω. Καὶ πῶς θὰ μπορούσαμε νὰ τὸν ἀπαλλάξουμε ἀπὸ τὸν κανόνα, καὶ
μὲ τὴν ἀποδοχὴ τοῦ ἑνὸς νὰ θεοπίσουμε νόμο πάνω ἀπ’ ὅλους τοὺς προη-
γουμένους ποὺ τὸ ἀπαγορεύουν, καὶ μὲ αὐτὸ νὰ ἐνεργήσουμε ἀντίθετα
πρὸς τὸν θεῖο καὶ πρῶταρχο καθηγούμενο, ὁ ὁποῖος δὲν ἐπιτρέπει γενι-
κὰ σ’ αὐτοὺς οὔτε κοινὸ φαγητὸ νὰ εὐλογοῦν, πόσο μάλλον νὰ κάνουν
ἱεροπραξίες, καὶ νὰ σκανδαλίσουμε ἔτσι τοὺς ἄλλους ὁμολογητὲς καὶ νὰ
προκαλέσουμε διχόνοια σ’ αὐτοὺς ποὺ ἐπιμένουν στὴν ἀκρίβεια; Καὶ ἐὰν
ἐνδεχομένως μερικοὶ ἔφτασαν μὲ δική τους ἀπόφαση, ἐξαιτίας τοῦ περιο-
ρισμένου χρόνου καὶ τοῦ ἐξαναγκασμοῦ ἐκείνων ποὺ τὸ ζητοῦσαν, μερι-
κοὺς ἀπὸ τοὺς πρεσβυτέρους μετὰ τὸ ἐπιτίμιο νὰ τοὺς ἀφήσουν ἐλεύθε-
ρους, σὲ μᾶς δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ τὸ κάνουμε αὐτὸ χωρὶς τὸν πρόεδρο,
γιὰτὶ νομίζουμε ὅτι ὁ λόγος τῆς ἀπαγόρευσης εἶναι σωστός. Πῶς δηλαδή
θὰ φανεῖ ἡ διαφορὰ ἐκείνων ποὺ πρόδωσαν τὴν ἀλήθεια, καὶ τῶν ἄλλων,
αὐτῶν ποὺ ἀγωνίστηκαν γενναῖα, καὶ ἐκείνων ποὺ δὲν προτίμησαν καθό-
λου νὰ ὑποφέρουν γιὰ τὸ καλό; Καὶ ποῦ εἶναι ὁ Χριστὸς καὶ ποῦ ὁ Βε-
λίας, τὸ φῶς καὶ τὸ σκοτάδι, ἐὰν ὅλα εἶναι ἀνάμικτα, καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν
συνοδικὴ ἀπόφαση, ἄλλη ἀπόφαση, καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν εἰρήνη, εἰρήνη;
Αὐτὸ εἶναι ἀποκηρυγμένο, ἐξοχώτατε πατέρα, ὅπως φαίνεται σὲ μᾶς, καὶ
θὰ μπορούσαμε νὰ ποῦμε καὶ στὴν ἀλήθεια: «Εἶναι ἀρκετὴ ἡ ἐπιτίμηση
αὕτῃ ἀπὸ τοὺς περισσότερους γιὰ ἓνα τέτοιον ἄνθρωπο», ὅπως λέγει ὁ
Ἀπόστολος, «ὥστε νὰ μὴ κυριευθεῖ ἀπὸ ὑπερβολικὴ λύπη»³⁷. Νὰ μὴ
προαχθεῖ στὸν βαθμὸ ἀπὸ τὸν ὁποῖο ἐξαιτίας τῆς παράβασης ἐξέπεσε
μέχρι τὸν κατάλληλο καιρὸ, ὥστε καὶ τὸ εἶδος τοῦ πλημμελήματός του νὰ

καὶ τὸ τοῦ πλημμεληθέντος εἶδος ἔτι κολάζοιτο παραπληκτικώτερον, καὶ ὁ τῆς ὑγιώσεως τρόπος ὑποφαίνοιτο διὰ τῆς προλήψεως τὸ ἱκανὸν ἔχων. Εἰ καὶ ὅτι ἐξαίρετά τινα κατ' ἀπορίαν, μὴ παρόντος σεσωσμένου, συγκεχώρηται δορᾶν ἱερατικῶς, ἃ καὶ συνεπίσταται ἡ τελειότης σου, ὁ ἤδη εἰργμένος ταύτη. Ἄλλ' οὖν ὁδε ὁ πρεσβύτερος καὶ πρὸ τῶν Βαρβάρων πεπραγμένα αὐτῶ συννοῶν, καὶ ὡς πολλοὺς τῆδε ἐφώτισε, καὶ δεῖν, φασί, διὰ πάντα ταῦτα λελυμένον εἶναι, οὐκ ἠνέσχετο ὑπελθεῖν ὁμοιοπαθῶς τοῖς ἐνταῦθα εἰρχθεῖσι· διὸ παρακεχωρήκαμεν αὐτῶ τὰ κατ' αὐτόν, ὡς ἂν διακρίνοιτο προᾶξαι, οὔτε λύσαντες, οὔτε
10 εἴρξαντες.

Ἔρωσο ἐν Κυρίῳ, ὑπερεύφημε, ἡμεῖς τε καὶ οἱ μεθ' ἡμῶν ἀδελφοὶ πλεῖστα προσαγορευόμεν.

ΣΙΒ' (212) – Ἰωάννη Γραμματικῶ.

Χάριν ὁμολογῶ τῶ ἀγίῳ Θεῷ, ὅτι σου ἠκουτίσθην εἰ καὶ ὀψὲ τοῦ
15 καιροῦ τὴν φίλην φωνήν· οὐ γὰρ ἂν εἴπομι χάριν εὐρεῖν τῶ ταύτην ἀσυσφίλως πρότερον διακόψαντι. Ἄλλ' ἐπειδὴ ὁμοῦ τῇ ἀποσκευῇ τῆς λύπης ἢ σοφί σου τιμιότης, καὶ τὸν περὶ τῆς σεπτῆς εἰκόνας τοῦ Χριστοῦ λόγον ἀντεξήγαγεν, ἐκεῖνο ἔχω λέγειν, ὃ τριπόθητε, ὅτι συνηγοροῦσαν, ἀλλ' οὐκ ἀντιγοροῦσαν, τοῖς πρὸς ἐμοῦ ἀπεσταλμένοις πά-
20 λαι τὴν ἔναγχός σου ἐπιστολὴν συμβαίνουσαν εὗρον. Ὁμολογουμένως γὰρ κατὰ τὰ προσκευασθέντα σοι λημμάτια, ὅτι πᾶσα εἰκὼν ἄλλου ἐστὶ δηλωτικὴ, δηλονότι τοῦ πρωτοτύπου, καί, εἰ χρὴ φάναι κατὰ τὴν γραμματικὴν τεχνολογίαν, τοῦτ' ἂν εἴη ἀναφορικόν, ὃ καὶ ὁμοιωματικόν καὶ δεικτικόν καὶ ἀνταποδοτικόν καλεῖται. Καὶ μὴν οὐχ
25 ὡς ὕλη δεῖν προσάγειν τῇ Χριστοῦ εἰκόνι τὴν προσκύνησιν, ἀλλ' ὡς αὐτοῦ Χριστῶ, εἴπερ ἡ τῆς εἰκόνας τιμὴ ἐπὶ τὸ πρωτότυπον ἀναβαίνει, ὑπεξαίρουμένης τῆς ὕλης τῶ τῆς ἐπινοίας λόγῳ ἐκ τοῦ ἐν αὐτῇ σχηματιζομένου χαρακτῆρος. Καὶ λατρευτῶς, ὡς φῆς, προσακτέον τὴν προσκύνησιν τῶ Σωτῆρι Χριστῶ, καὶ πρὸ σαρκός, καὶ μετὰ σάρκωσιν, καὶ
30 πρὸ τῆς εἰκόνας, καὶ δι' αὐτῆς, καὶ οὐδεὶς τῶν εὖ φρονούντων, οἴμαι, ἀντιφέρεσθαι τοῖς ὀρθῶς δεδογματισμένοις. Ἄλλὰ γὰρ καὶ τοῖς ὑποδείγμασι τοῦ τε ἡλίου πρὸς τὸ ὕδωρ, καὶ τοῦ αὐλοῦ τριγώνου, ἥτοι μαθηματικῶ, πρὸς τὸ ἔνυλον, οὐκ ἀπεμφαῖνον ἔπεσθαι. Ἐπεὶ καθ' ὑπό-

τιμωρεῖται μὲ περισσότερη αὐστηρότητα, καὶ μὲ τὴν πρόληψη νὰ διαφαίνεται ὅτι εἶναι ἀρκετὸς ὁ τρόπος τῆς θεραπείας. Ἄν καὶ σὲ μερικές ἔξαιρετικές περιπτώσεις, ἐὰν δὲν ὑπάρχει κανονικὸς ἱερέας, ἐπιτρέπεται νὰ ἱεουργεῖ, πρᾶγμα ποὺ γνωρίζει ἢ τελειότητά σου, αὐτὸς ποὺ ἤδη τελεῖ ὑπὸ ἀπαγόρευση. Ἄλλὰ ὁ πρεσβύτερος αὐτὸς συνυπολογίζοντας καὶ ἐκεῖνα ποὺ εἶχε κάνει πρὶν ἀπὸ τὴν ἐπιδρομὴ τῶν βαρβάρων, καὶ ὅτι ἐκεῖ βόηθη πολλούς, καὶ λέγοντας ὅτι πρέπει γιὰ ὅλα αὐτὰ νὰ εἶναι ἀπαλλαγμένος ἀπὸ τὸ ἐπιτίμιο, δὲν ἀνεχόταν νὰ ἀντιμετωπίζεται ὅμοια μὲ τὸν τρόπο ποὺ τέθηκαν σὲ ἀπαγόρευση οἱ ἐδῶ. Γι' αὐτὸ καὶ τοῦ κάναμε τὴν παραχώρηση νὰ τελεῖ τὰ δικά του, μὲ δική του εὐθύνη, χωρὶς νὰ τὸν ἀπαλλάξουμε ἀπὸ τὸ ἐπιτίμιο, ἀλλὰ οὔτε καὶ νὰ τὸ ἐμποδίσουμε.

Εἶθε νὰ ὑγιαίνεις, πολυφημισμένε. Ἐγὼ καὶ οἱ ἀδελφοὶ ποὺ εἶναι μαζί μου σοῦ στέλνουμε πάρα πολλοὺς χαιρετισμούς.

212. Στὸν γραμματικὸ Ἰωάννη.

Ὁμολογῶ χάρις στὸν ἅγιο Θεό, γιατί, ἂν καὶ καθυστερημένα, ἄκουσα τὴν ἀγαπητὴ σου φωνή, γιατί δὲν θὰ μπορούσα νὰ πῶ ὅτι βρῆκα χάρις ἀπὸ αὐτὸν ποὺ προηγουμένως τὴν διέκοψε μὲ τρόπο ὄχι φιλικόν. Ἄλλὰ ἐπειδὴ μαζί μὲ τὸ ξελάφρωμα τῆς λύπης, ἢ σοφὴ τιμότητά σου μοῦ ἀνταπέστειλε καὶ τὸν λόγο γιὰ τὴ σεπτὴ εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ, ἔχω νὰ πῶ τοῦτο, πολυπόθητε, ὅτι ἡ πρόσφατη ἐπιστολή σου βρῆκα, πῶς ὄχι μόνο δὲν εἶναι ἀντίθετη σὲ ἐκεῖνα ποὺ σοῦ εἶχα στείλει παλαιότερα, ἀλλὰ ὅτι καὶ συμφωνεῖ. Γιατὶ ὁμολογουμένως, σύμφωνα μὲ σημειώματα ποὺ σοῦ ἔστειλα προηγουμένως, κάθε εἰκόνα φανερώνει κάτι ἄλλο, δηλαδή τὸ πρωτότυπο, καὶ ἂν πρέπει νὰ τὸ πῶ αὐτὸ σύμφωνα μὲ τὴ γραμματικὴ ὀρολογία, εἶναι κάτι τὸ σχετικόν, ποὺ λέγεται καὶ ὁμοίωμα καὶ δεικτικόν καὶ ἀντίστοιχο. Καὶ φυσικὰ δὲν πρέπει νὰ προσφέρουμε τὴν προσκύνηση στὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ σὰν ὕλη, ἀλλὰ στὸν ἴδιο τὸν Χριστό, ἀφοῦ ἡ τιμὴ τῆς εἰκόνας μεταβαίνει στὸ πρωτότυπο, ἀφαιρουμένης τῆς ὕλης μὲ τὸν λόγο τῆς σκέψης ἀπὸ τὴν μορφή ἐκείνου ποὺ σχηματίζεται στὴν εἰκόνα. Καὶ πρέπει, ὅπως λές, νὰ προσφέρουμε στὸν Σωτῆρα Χριστὸ τὴ λατρευτικὴ προσκύνηση καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν ἐνσάρκωση καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτήν, καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν εἰκόνα καὶ μὲ αὐτήν, καὶ νομίζω πῶς κανένας, ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ σκέφτονται σωστὰ, δὲν ἀντιτίθεται σ' αὐτὰ ποὺ ἔχουν διδαχθεῖ ὀρθά. Ἄλλὰ καὶ τὰ παραδείγματα τοῦ ἡλίου πρὸς τὸ νερό, καὶ τοῦ αἴθλου τριγώνου, δηλαδή τοῦ μαθηματικοῦ, σὲ σχέση μὲ τὸ ὑλικὸ τρί-

θεσιν εἰ ληφθείη λατρευτός ὁ ἥλιος, ἢ τὸ τρίγωνον σχῆμα, πρὸ τοῦ τὸν
 μὲν ἐν ὕδασι πάλλιν, τὸ δὲ πρὸ τοῦ ἐν ὕλῃ ὑποφανθῆναι, δηλονότι,
 καὶ μετὰ τὴν ἐκεῖσε ἔμπτωσιν, ἦτοι συμφυῖαν, λατρευτὸν ἑκάτερον.
 Οὕτω γὰρ καὶ τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ἀραρότως οὖν, ὧ
 5 τῶν, ὁ Χριστὸς ὁμολογουμένως, ἀλλ' οὐχὶ ἡ σεπτὴ αὐτοῦ εἰκὼν λα-
 τρευτὴ, ὥσπερ καὶ ὁ ἥλιος καθ' ὑπόθεσιν συμμιγῆς τῷ ὕδατι, ἀλλ' οὐχὶ
 ἡ εἰκὼν τοῦ τριγώνου. Ὅρα γὰρ ὅτι μία ἡ λατρεία ἡμῶν τῶν Χρι-
 στιανῶν μόνῃ τῇ ἀγίᾳ καὶ ὁμοουσίῳ Τριάδι προσενηνεγμένη ὑπὸ τε
 πάσης ὁρατῆς φύσεως καὶ ἀοράτου, καὶ οὐχ ἐγκωρεῖ τὴν σεπτὴν εἰκό-
 10 να Χριστοῦ λατρευτὴν φάναι. Δυοῖν γὰρ θάτερον ἢ τὸ κατ' αὐτὴν
 λατρευτὸν τῇ τριαδικῇ λατρείᾳ συνεισκρίνειν, ὅπερ ἀδύνατον, ἐπεὶπερ
 οὐκ ἐνδέχεται προσθήκην τι· ἢ συνεισοίσειν τῇ Τριάδι· εὐρεθήσεται
 γὰρ τετρας οὐσα, ἢ, μὴ συνεισκρινομένου ἐκεῖσε, καθ' ἑαυτὸν δὲ ὄντος
 λατρευτοῦ, δύο τὰς λατρείας ἡμῶν δογματίζειν. Καὶ τί ἂν ἄλλο ζη-
 15 τοῖεν Ἕλληνοι, Εἰκονομάχοι πρὸς ἡμῶν, ἢ τὸ ἐντεῦθεν ἀποδειῖξαι
 ἡμᾶς τῇ δυϊκῇ λατρείᾳ λατρεύοντας τῇ κτίσει παρὰ τὸν Κτίσαντα, καὶ
 οὐδὲν τῶν Ἀρειανῶν ἐλάττους κατὰ ἀσέβειαν; Προσκυνητέον οὖν τῇ
 εἰκόνι Χριστοῦ, οὐ λατρευτέον, ἀλλὰ τῷ ἐν αὐτῇ προσκυνουμένῳ Χρι-
 στῷ, κατὰ τὸν τῆς ἀκολουθίας λόγον, ἐπειδὴ ταῦτα δὴ, εἰκὼν τε καὶ
 20 πρωτότυπον, καὶ ἡ διαφορότης οὐκ ἐπὶ τῆς ὑποστάσεως, ἀλλὰ κατὰ
 τὸν τῆς οὐσίας λόγον.

ΣΙΓ' (213) – Μιχαὴλ Συγκέλλω Ἀγιοπολίτῃ.

* Ἄρτι ἐπιστέλλω τῇ τιμότητί σου, ὀπηνίκα εὐωδώθῃ μοι ἐν τῷ θε-
 λήματι τοῦ Θεοῦ εὐρεῖν διάκονον τοῦ γράμματος, ἐπεὶ ἔμελλον ἂν ἐξ
 25 αὐτῆς τῆς καθείρξεως ἡμῶν αὐτὸ τοῦτο ποιεῖν, καὶ οὐχ ἅπαξ, ἀλλὰ
 καὶ δις καὶ πολλάκις ἴσως οὐδὲ γὰρ ὅτι ὑμεῖς ἀλλοδαπεῖς, ἡμεῖς ὑμῶν
 ἑτεροειδεῖς, ἀλλ' ὅτι ἐκ μιᾶς μητρὸς τῆς υἰοθεσίας γεγεννημένοι, καὶ
 τῷ αὐτῷ χαρακτῆρι τῆς εἰλικρινοῦς πίστεως μεμορφωμένοι, καὶ ἀδελ-
 φοὶ καὶ συμπολίται, κεφαλὴν ἔχοντες τὸν Χριστόν, οὐπερ ὡς σῶμα
 30 τελοῦντες, «καὶ μέλη ἐκ μέρους» ὀφειλέται ἐσμέν καὶ συγκαίρειν ἀλλή-

γωνο, δὲν εἶναι ἀνάρμοστο νὰ τὰ χρησιμοποιοῦμε. Γιατί, ἂν ὑποθέσουμε ὅτι ὁ ἥλιος εἶναι λατρευτός, ἢ καὶ τὸ σχῆμα τοῦ τριγώνου, προτοῦ ὁ ἥλιος στείλει τὶς ἀκτίνες του πᾶνω στὰ νερά, καὶ τὸ τρίγωνο σχῆμα νὰ σηματιστεῖ μὲ ὕλη, εἶναι φανερὸ πῶς καὶ μετὰ τὴν πτώση του ἀπὸ ἐκεῖ πού βρῖσκεται τὸ καθένα, δηλαδὴ μετὰ τὴ φυσικὴ πτώση του τὸ καθένα ἔξακολουθεῖ νὰ εἶναι λατρευτό. Ἔτσι λοιπὸν, φίλε, καὶ ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστὸς ὁμολογεῖται σταθερά, χωρὶς ἢ σεβαστὴ εἰκόνα του νὰ εἶναι λατρευτὴ, ὅπως καὶ ὁ ἥλιος πού σμίγει ὑποθετικὰ μὲ τὸ νερό, ἀλλ' ὄχι ἢ εἰκόνα τοῦ τριγώνου. Πρόσεχε λοιπὸν ὅτι μία εἶναι ἡ λατρεία ἀπὸ μᾶς τοὺς χριστιανούς πού προσφέρεται μόνο στὴν ἀγία καὶ ὁμοούσια Τριάδα ἀπὸ ὀλόκληρη τὴν ὄρατὴ καὶ ἀόρατη φύση, καὶ δὲν ἐπιτρέπεται τὴν σεπτὴ εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ νὰ τὴν λέμε λατρευτὴ. Γιατί ἓνα ἀπὸ τὰ δύο θὰ συμβεῖ. Ἡ τὴ λατρεία τῆς θὰ τὴν προσθέσουμε στὴ λατρεία τῆς Τριάδος, πράγμα ἀδύνατον, ἀφοῦ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἰσάγουμε κάποια προσθήκη στὴν Τριάδα, γιατί τότε θὰ βρεθεῖ ὅτι εἶναι τετράδα, ἢ, ἐὰν δὲν προστεθεῖ ἐκεῖ, ἀλλὰ εἶναι ἀπὸ μόνος του λατρευτός, τότε δογματίζουμε δύο τὶς λατρεῖες μας. Καὶ τί ἄλλο θὰ μπορούσαν νὰ ζητήσουν οἱ Ἕλληνες εἰδωλολάτρες καὶ εἰκονομάχοι ἀπὸ μᾶς, παρὰ τὸ νὰ ἀποδείξουμε ἀπὸ αὐτό, ὅτι μὲ τὴ διπλὴ λατρεία λατρεύουμε τὴν κτίση καὶ ὄχι τὸν Κτίστη, καὶ ὅτι δὲν εἴμαστε καθόλου κατώτεροι ἀπὸ τοὺς Ἀρειανούς ὡς πρὸς τὴν ἀσέβεια; Πρέπει λοιπὸν νὰ προσκυνοῦμε τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ καὶ ὄχι νὰ τὴν λατρεύουμε, ἀλλὰ νὰ λατρεύουμε τὸν Χριστὸ πού προσκυνεῖται μὲ τὴν εἰκόνα, σύμφωνα μὲ τὴ συνέπεια τοῦ λόγου, ἐπειδὴ αὐτὰ, δηλαδὴ ἡ εἰκόνα καὶ τὸ πρωτότυπο, καὶ ἡ διαφορὰ τους, δὲν λέγεται ὡς πρὸς τὴν ὑπόστασι, ἀλλὰ ὡς πρὸς τὸν λόγο τῆς οὐσίας.

213. Στὸν σύγκελλο Μιχαήλ, τὸν Ἀγιοπολίτη.

Γράφω τώρα στὴν τιμότητά σου, τώρα πού εὐτύχησα μὲ τὴ βοήθεια τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ νὰ βρῶ γραμματοκομιστὴ, γιατί ἀλλιῶς θὰ μπορούσα αὐτὸ νὰ τὸ κάνω ἀπὸ τότε πού φυλακίστηκα, καὶ ὄχι μόνο μιὰ φορά, ἀλλὰ καὶ δύο καὶ ἴσως καὶ περισσότερες. Ἡ καθυστέρησή μου δὲν ὀφείλεται στὸ ὅτι σεῖς εἴστε ἀλλοδαποὶ καὶ ἐμεῖς διαφορετικοὶ ἀπὸ σᾶς, ἀλλ' ἐπειδὴ εἴμαστε γεννημένοι ἀπὸ μία μητέρα, τὴν υἰοθεσία, καὶ εἴμαστε διαπλασμένοι μὲ τὴν ἴδια μορφὴ τῆς εἰλικρινοῦς πίστεως, καὶ ἀδελφοὶ καὶ συμπολίτες, ἔχοντας κεφαλὴ τὸν Χριστό, τοῦ ὁποίου ἀποτελοῦμε ἓνα σῶμα καὶ «ἐπὶ μέρους μέλη»³⁸, ὀφείλουμε καὶ νὰ χαιρόμαστε μεταξύ

λοις ἐν τοῖς δεξιοῖς, καὶ ἀνιάσθαι αὐτὸ ἐπὶ τοῖς λυπηροῖς Ἄλλ' ὡς πῶς, ἀλλαγῆ ὠρημένους ὑμᾶς πορεύεσθαι, ἠνάγκασεν ἡ φορὰ τοῦ καιροῦ ἐν ἄρκυσιν ἐμπτεσεῖν τῶν τῆδε κρατούντων; Τί οὖν ἔστιν εἰπεῖν πρὸς ταῦτα, ἢ ὅπερ φησὶ τὸ ἱερὸν γράμμα, «Καὶ ὁ ἀγὼν ἦγε τὸ Ἰού», ἀλλ' 5 ἐκεῖ μὲν εἰς τὸ βασιλεῦσαι τοῦ Ἰσραὴλ, ἐνταῦθα δέ, εἰς τὸ μαρτυρῆσαι τῇ ἀληθείᾳ, ὡς ἂν πληρωθῆ τὸ εἰρημένον καὶ τανῦν, «Ἐκ Σιών ἐξελεύσεται λόγος, καὶ νόμος Κυρίου ἐξ Ἱερουσαλήμ»; Ὡδε ὁ νοῦς, ὡς πάμμακαρ Στῆθι γενναίως, ὑπομμνήσκομεν «Δόξασον δὴ τὸν Θεὸν ἐν τῷ σώματί σου καὶ ἐν τῷ Πνεύματι». Εἶπε καὶ αὐτὸς μετὰ τοῦ θεσπε- 10 σίου Παύλου «Οἶδα ὅτι τοῦτό μοι ἀποθήσεται εἰς σωτηρίαν διὰ τῆς ὑμῶν δεήσεως καὶ ἐπιχορηγίας τοῦ Πνεύματος Ἰησοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὴν ἀποκαταδοκίαν καὶ ἐλπίδα μου, ὅτι ἐν οὐδενὶ αἰσχυνθήσομαι, ἀλλ' ἐν πάσῃ παρησία ὡς πάντοτε καὶ νῦν μεγαλυνθήσεται ἐν τῷ σώματί μου, εἴτε διὰ ζωῆς, εἴτε διὰ θανάτου. Ἐμοὶ γὰρ τὸ ζῆν Χριστός, 15 καὶ τὸ ἀποθανεῖν κέρδος». Ἴδε ὁ γλυκὺς ἀγὼν, ἴδε ὁ μακάριος συναλλαγμὸς, βραχείαις θλίψεσί τε καὶ περιστάσεσιν, εἴτ' οὖν πληγαῖς τε καὶ ρανίσιν αἵματος Θεὸν γενέσθαι, καὶ Θεοῦ τοῦ ὄντως ὄντος ἐπιτυχεῖν. Ἐμονώθης τοιγαροῦν, ὡς ἀκηκόαμεν τμηθεὶς τῷ φρονήματι ἀπὸ τῶν ἀγαπησάντων τὸν νῦν αἰῶνα, ἀλλὰ συναιώθης πᾶσι τοῖς ἀντεχομένοις 20 τοῦ τῆς ἀληθείας λόγου. Ἐντεῦθεν σε ὁ χορὸς τῶν μαρτύρων ὑπολαβεῖν θούλεται ὀλόκληρον, ἐκεῖθεν τῶν ὁμολογητῶν τὸ στίφος χεῖρα προτείνει ἐλεῖν ὁμόχορον.

Μὴ δὴ ἀπολειφθῶμεν τῆς καλῆς χορείας, ὡς σεβάσμιε, μηδ' αὐτὸ καταισχύνωμεν τὰς πάντων ἐλπίδας, ὡς τριπόθητε. Πόσα ἂν ἔκαμες, 25 ὥστε σου τὸ ὄνομα ἀκουστὸν ἐν ἀρετῇ γενέσθαι τοῖς ὧδε κἀκεῖσε; Νῦν δὲ ὡς ἐπ' ὄρους ἀρετῶν διὰ τῆς ὁμολογίας ἀναβεβηκῶς, ἐμφανῆς ἐγένου τῷ κόσμῳ, καὶ λαμπροφορεῖς ἡλίου φωτεινότερον σὺν τῷ λόγῳ καὶ τὸν βίον, εἰς δόξαν «Τοῦ Πατρὸς ἡμῶν τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς»· εἰς τόπον ἠρχθῆς ὑπεραίροντα, εἰς γλῶσσαν παρεδόθῆς βλάσφημον. 30 Πόσα μὲν οὖν οὐ σαίνουσαν, πόσα δὲ οὐ ψευδολογοῦσαν καὶ πειρωμένην ὑποκλίνειν ἀπὸ τοῦ ὑψηλοῦ καὶ θείου φρονήματος; Ἄλλ' ἴσμεν ἐξ ἀκοῆς, ὅσος καὶ αὐτὸς εἶ χάριτι Χριστοῦ, λόγον ἐπέχων ζωῆς, σο-

39. Δ' Βασ. 9, 13.

42. Φιλ. 1, 19-21.

40. Ἦσ. 2, 3.

43. Ματθ. 6, 9.

41. Α' Κορ. 6, 20.

μας για τὰ καλά, καὶ νὰ στενοχωρούμαστε πάλι για τὰ θλιβερά. Ἐνῶ ξεκινήσατε νὰ πᾶτε ἄλλου, ἢ φορὰ τῶν πραγμάτων σᾶς ἀνάγκασε νὰ πέσετε στὶς παγίδες αὐτῶν ποὺ κυβερνοῦν ἐδῶ; Τί μπορῶ νὰ πῶ σ' αὐτὰ, ἂν ὄχι αὐτὸ ποὺ λέγει ἡ ἅγια Γραφή, «Καὶ ὁ ἀγῶνας ὁδηγοῦσε τὸν Ἰού»³⁹; Ἐκεῖνον βέβαια για νὰ γίνει βασιλιὰς τοῦ Ἰσραήλ, ἐνῶ ἐδῶ για νὰ μαρτυρήσετε για τὴν ἀλήθεια, ὥστε νὰ ἐκπληρωθεῖ αὐτὸ ποὺ εἰπώθηκε καὶ τώρα· «Ἀπὸ τὴ Σιών θὰ ξεκινήσει λόγος, καὶ νόμος τοῦ Κυρίου ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλήμ»⁴⁰. Τὸ νόημα αὐτοῦ εἶναι τὸ ἕξης, παμμακάριστε· Στάσου γενναῖα, σὲ ὑπενθυμίζουμε· «Δόξασε δηλαδή τὸν Θεὸ μὲ τὸ σῶμα σου καὶ μὲ τὸ πνεῦμα σου»⁴¹. Πῆς καὶ σὺ μαζί μὲ τὸν θεόπνευστο Παῦλο· «Γνωρίζω ὅτι αὐτὸ θὰ καταλήξει στὴ σωτηρία μου μὲ τὴν προσευχή σας καὶ μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, σύμφωνα μὲ τὴν προσδοκία καὶ τὴν ἐλπίδα μου, ὅτι δὲν θὰ ντροπιαστῶ σὲ τίποτε, ἀλλὰ μὲ πᾶν θάρρος, ὅπως πάντοτε, καὶ τώρα ὁ Χριστὸς θὰ δοξαθεῖ στὸ σῶμα μου, εἴτε ζήσω, εἴτε πεθάνω. Γιατὶ για μένα ζωὴ εἶναι ὁ Χριστὸς καὶ ὁ θάνατος εἶναι κέρδος»⁴². Νὰ ὁ γλυκὸς ἀγῶνας, νὰ ἡ μακάρια συναλλαγή, μὲ σύντομες θλίψεις καὶ κακοτυχίες, δηλαδή μὲ πληγὲς καὶ ρανίδες αἵματος νὰ γίνει κανεὶς θεὸς καὶ νὰ ἐπιτύχει τὸν Θεὸ ποὺ ὑπάρχει πραγματικά. Ἀπομονώθηκες λοιπὸν, ὅπως ἀκούσαμε ἀφοῦ καταπληγώθηκε τὸ φρόνημά σου ἀπὸ ἐκείνους ποὺ ἀγάπησαν τὸν κόσμον αὐτόν, ἀλλὰ συνενώθηκες μὲ ὅλους ἐκείνους ποὺ εἶναι προσκολλημένοι στὸν λόγο τῆς ἀλήθειας. Ἀπὸ τὴ μιὰ ὁ χορὸς τῶν μαρτύρων θέλει νὰ σὲ ἀποσπάσει ὀλόκληρον, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη τὸ πλῆθος τῶν ὁμολογητῶν ἀπλώνει τὸ χέρι του για νὰ σὲ ἐντάξει στὸ χορὸ του.

Ἄς μὴ ἀπουσιάσουμε λοιπὸν ἀπὸ τὴν καλὴ χορεία, σεβάσμε, οὔτε πάλι νὰ καταντροπιάσουμε τίς ἐλπίδες ὅλων, πολυπόθητε. Πόσα δὲν θὰ μποροῦσες νὰ κάνεις για νὰ γίνει τὸ ὄνομά σου ξακουστὸ για τὴν ἀρετὴ σου καὶ στοὺς ἐδῶ καὶ στοὺς ἐκεῖ; Τώρα ὅμως, ἔχοντας ἀνεβεῖ στὸ ὄρος τῶν ἀρετῶν μὲ τὴν ὁμολογία σου, ἔγινες φανερὸς στὸν κόσμον, καὶ ἀκτινοβολεῖς πῶς πολὺ καὶ ἀπὸ τὸν ἥλιο, μαζί μὲ τὸν λόγο σου καὶ τὴ ζωὴ σου, πρὸς δόξα «τοῦ Πατέρα μας ποὺ βρίσκεται στοὺς οὐρανοὺς»⁴³. Φυλακίσθηκες σὲ τόπο πανύψηλο, παραδόθηκες σὲ γλώσσα βλάσφημη, ἢ ὅποια πόσες κολακεῖες δὲν σοῦ ἀπηύθυνε, πόσα ψέμματα δὲν εἶπε προσπαθώντας νὰ σὲ κάνει νὰ ἀπομακρυνθεῖς ἀπὸ τὸ ὑψηλὸ καὶ θεϊκὸ φρόνημα; Γνωρίζουμε ὅμως, ἀπὸ ὅσα ἀκούονται, πόσο καὶ σὺ μὲ τὴ χάρι τοῦ Χριστοῦ μένεις προσκολλημένος στὸν λόγο τῆς ζωῆς, ἀφήνοντας νὰ

λοις ἐν τοῖς δεξιοῖς, καὶ ἀνιᾶσθαι αὐτὸν ἐπὶ τοῖς λυπηροῖς Ἐπὶ πῶς, ἀλλαχῆ ὠρημένους ὑμᾶς πορεύεσθαι, ἠνάγκασεν ἡ φορὰ τοῦ καιροῦ ἐν ἄρκυσιν ἐμπεσεῖν τῶν τῆδε κρατούντων; Τί οὖν ἔστιν εἰπεῖν πρὸς ταῦτα, ἢ ὅπερ φησὶ τὸ ἱερὸν γράμμα, «Καὶ ὁ ἀγὼν ἦγε τὸ Ἰού», ἀλλ' 5 ἐκεῖ μὲν εἰς τὸ βασιλεῦσαι τοῦ Ἰσραήλ, ἐνταῦθα δέ, εἰς τὸ μαρτυρῆσαι τῇ ἀληθείᾳ, ὡς ἂν πληρωθῆ τὸ εἰρημένον καὶ τανῦν, «Ἐκ Σιών ἐξελεύσεται λόγος, καὶ νόμος Κυρίου ἐξ Ἱερουσαλήμ»; Ὡδε ὁ νοῦς, ὡς πάμμακαρ. Στῆθι γενναίως, ὑπομμινήσκομεν «Δόξασον δὴ τὸν Θεὸν ἐν τῷ σώματί σου καὶ ἐν τῷ Πνεύματι». Ἐἵπε καὶ αὐτὸς μετὰ τοῦ θεσπε-
10 σίου Παύλου· «Οἶδα ὅτι τοῦτό μοι ἀποθήσεται εἰς σωτηρίαν διὰ τῆς ὑμῶν δεήσεως καὶ ἐπιχορηγίας τοῦ Πνεύματος Ἰησοῦ Χριστοῦ, κατὰ τὴν ἀποκαραδοκίαν καὶ ἐλπίδα μου, ὅτι ἐν οὐδενὶ αἰσχυνθήσομαι, ἀλλ' ἐν πάσῃ παρησιᾷ ὡς πάντοτε καὶ νῦν μεγαλυνθήσεται ἐν τῷ σώματί μου, εἴτε διὰ ζωῆς, εἴτε διὰ θανάτου. Ἐμοὶ γὰρ τὸ ζῆν Χριστός,
15 καὶ τὸ ἀποθανεῖν κέρδος». Ἴδε ὁ γλυκὺς ἀγὼν, ἴδε ὁ μακάριος συναλλαγμὸς, βραχείαις θλίψεσί τε καὶ περιστάσεσιν, εἴτ' οὖν πληγαῖς τε καὶ ρανίσιν αἵματος Θεὸν γενέσθαι, καὶ Θεοῦ τοῦ ὄντως ὄντος ἐπιτυχεῖν. Ἐμονώθης τοιγαροῦν, ὡς ἀκηκόαμεν τμηθεὶς τῷ φρονήματι ἀπὸ τῶν ἀγαπησάντων τὸν νῦν αἰῶνα, ἀλλὰ συναιώθης πᾶσι τοῖς ἀντεχομένοις
20 τοῦ τῆς ἀληθείας λόγου. Ἐντεῦθεν σε ὁ χορὸς τῶν μαρτύρων ὑπολαβεῖν βούλεται ὀλόκληρον, ἐκεῖθεν τῶν ὁμολογητῶν τὸ στίφος χεῖρα προτείνει ἐλεῖν ὁμόχορον.

Μὴ δὴ ἀπολειφθῶμεν τῆς καλῆς χορείας, ὡς σεβάσμιε, μηδ' αὐτὸν καταισχύνωμεν τὰς πάντων ἐλπίδας, ὡς τριπόθητε. Πόσα ἂν ἔκαμες,
25 ὥστε σου τὸ ὄνομα ἀκουστὸν ἐν ἀρετῇ γενέσθαι τοῖς ὧδε κάκειϊσε; Νῦν δὲ ὡς ἐπ' ὄρους ἀρετῶν διὰ τῆς ὁμολογίας ἀναβεβηκῶς, ἐμφανῆς ἐγένου τῷ κόσμῳ, καὶ λαμπροφορεῖς ἡλίου φωτεινότερον σὺν τῷ λόγῳ καὶ τὸν θίον, εἰς δόξαν «Τοῦ Πατρὸς ἡμῶν τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς»· εἰς τόπον ἠρχθῆς ὑπεραίροντα, εἰς γλῶσσαν παρεδόθῆς βλάσφημον.
30 Πόσα μὲν οὖν σὺ σαίνουσαν, πόσα δὲ σὺ ψευδολογοῦσαν καὶ πειρωμένην ὑποκλίνειν ἀπὸ τοῦ ὑψηλοῦ καὶ θείου φρονήματος; Ἐπὶ ἴσμεν ἐξ ἀκοῆς, ὅσος καὶ αὐτὸς εἶ χάριτι Χριστοῦ, λόγον ἐπέχων ζωῆς, σο-

39. Δ' Βασ. 9, 13.

42. Φιλ. 1, 19-21.

40. Ἦσ. 2, 3.

43. Ματθ. 6, 9.

41. Α' Κορ. 6, 20.

μας για τὰ καλά, καὶ νὰ στενοχωροῦμαστε πάλι για τὰ θλιβερά. Ἄλλὰ πῶς, ἐνῶ ξεκινήσατε νὰ πᾶτε ἄλλου, ἢ φορὰ τῶν πραγμάτων σᾶς ἀνάγκασε νὰ πέσετε σὶς παγίδες αὐτῶν ποὺ κυβερνοῦν ἐδῶ; Τί μπορῶ νὰ πῶ σ' αὐτά, ἂν ὄχι αὐτὸ ποὺ λέγει ἡ ἅγια Γραφή, «Καὶ ὁ ἀγῶνας ὁδηγοῦσε τὸν Ἰού»³⁹; Ἄλλὰ ἐκεῖνον βέβαια για νὰ γίνει βασιλιάς τοῦ Ἰσραήλ, ἐνῶ ἐδῶ για νὰ μαρτυρήσετε για τὴν ἀλήθεια, ὥστε νὰ ἐκπληρωθεῖ αὐτὸ ποὺ εἰπώθηκε καὶ τώρα· «Ἀπὸ τὴ Σιών θὰ ξεκινήσει λόγος, καὶ νόμος τοῦ Κυρίου ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλήμ»⁴⁰. Τὸ νόημα αὐτοῦ εἶναι τὸ ἐξῆς, παμμακάριστε· Στάσου γενναῖα, σὲ ὑπενθυμίζουμε· «Δόξασε δηλαδὴ τὸν Θεὸ μὲ τὸ σῶμα σου καὶ μὲ τὸ πνεῦμα σου»⁴¹. Πὲς καὶ σὺ μαζί μὲ τὸν θεόπνευστο Παῦλο· «Γνωρίζω ὅτι αὐτὸ θὰ καταλήξει στὴ σωτηρία μου μὲ τὴν προσευχή σας καὶ μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, σύμφωνα μὲ τὴν προσδοκία καὶ τὴν ἐλπίδα μου, ὅτι δὲν θὰ ντροπιασῶ σὲ τίποτε, ἀλλὰ μὲ πᾶν θάρρος, ὅπως πάντοτε, καὶ τώρα ὁ Χριστὸς θὰ δοξαθεῖ στὸ σῶμα μου, εἴτε ζῆσω, εἴτε πεθάνω. Γιατί για μένα ζωὴ εἶναι ὁ Χριστὸς καὶ ὁ θάνατος εἶναι κέρδος»⁴². Νὰ ὁ γλυκὸς ἀγῶνας, νὰ ἡ μακάρια συναλλαγή, μὲ σύντομες θλίψεις καὶ κακοτυχίες, δηλαδὴ μὲ πληγὲς καὶ ρανίδες αἵματος νὰ γίνει καινὴς θεὸς καὶ νὰ ἐπιτύχει τὸν Θεὸ ποὺ ὑπάρχει πραγματικά. Ἀπομονώθηκες λοιπὸν, ὅπως ἀκούσαμε ἀφοῦ καταπληγώθηκε τὸ φρόνημά σου ἀπὸ ἐκείνους ποὺ ἀγάπησαν τὸν κόσμον αὐτόν, ἀλλὰ συνενώθηκες μὲ ὅλους ἐκείνους ποὺ εἶναι προσκολλημένοι στὸν λόγο τῆς ἀλήθειας. Ἀπὸ τὴ μιὰ ὁ χορὸς τῶν μαρτύρων θέλει νὰ σὲ ἀποσπάσει ὀλόκληρον, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη τὸ πλῆθος τῶν ὁμολογητῶν ἀπλώνει τὸ χέρι του για νὰ σὲ ἐντάξει στὸ χορὸ του.

Ἄς μὴ ἀπουσιάσουμε λοιπὸν ἀπὸ τὴν καλὴ χορεία, σεβάσμε, οὔτε πάλι νὰ καταντροπιάσουμε τίς ἐλπίδες ὄλων, πολυπόθητε. Πόσα δὲν θὰ μποροῦσες νὰ κάνεις για νὰ γίνει τὸ ὄνομά σου ξακουστὸ για τὴν ἀρετὴ σου καὶ στοὺς ἐδῶ καὶ στοὺς ἐκεῖ; Τώρα ὅμως, ἔχοντας ἀνεβεῖ στὸ ὄρος τῶν ἀρετῶν μὲ τὴν ὁμολογία σου, ἔγινες φανερὸς στὸν κόσμον, καὶ ἀκτινοβολεῖς πῶς πολὺ καὶ ἀπὸ τὸν ἥλιο, μαζί μὲ τὸν λόγο σου καὶ τὴ ζωὴ σου, πρὸς δόξα «τοῦ Πατέρα μας ποὺ βρίσκεται στοὺς οὐρανοὺς»⁴³. Φυλακίσθηκες σὲ τόπο πανύψηλο, παραδόθηκες σὲ γλώσσα βλάσφημη, ἢ ὁποῖα πόσες κολακεῖες δὲν σοῦ ἀπηύθυνε, πόσα ψέμματα δὲν εἶπε προσπαθώντας νὰ σὲ κάνει νὰ ἀπομακρυνθεῖς ἀπὸ τὸ ὑψηλὸ καὶ θεϊκὸ φρόνημα; Γνωρίζουμε ὅμως, ἀπὸ ὅσα ἀκούονται, πόσο καὶ σὺ μὲ τὴ χάρι τοῦ Χριστοῦ μένεις προσκολλημένος στὸν λόγο τῆς ζωῆς, ἀφήνοντας νὰ

φίας ρεῖθρον ἀπὸ στόματος προβαλλόμενος, ἀντεπεξάγειν τὰ εἰκότα
 ταῖς ματαίαις προτάσεσιν. Ἡμεῖς δὲ οἱ ταπεινοὶ ἐκεῖνο λέγομεν καὶ
 διασαφουῖμεν, ὅτι λογάδες πάλαι τε καὶ νῦν προέστησαν τοῦδε τοῦ
 ἱεραρχικοῦ θρόνου, εὐτεχνία δογμάτων τὸ περὶ τῶν ἱερῶν εἰκόνων
 5 θεώρημά τε καὶ σύνθημα διατυπώσαντές τε καὶ ἐκδώσαντες. Καί, εἰ
 δεῖ ἀποστολικῶς εἰπεῖν, «Ὅπου ἐπλεόνασεν ἡ ἁμαρτία, ὑπερεπε-
 ρίσσευσεν ἡ χάρις». Ὡδε γὰρ προελθοῦσα ὡς ἐξ ἄδου πυλῶν ἡ Εἰ-
 κονομαχικὴ αἴρεσις, ὧδε καὶ κατήρηται, ἀλλὰ καὶ ἔτι καταργηθήσε-
 ται ταῖς αὔραις τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ὅπηνίκα ἐπιτιμήσει Χριστὸς
 10 τῇ πονηρᾷ ταύτῃ ὡς ἀληθῶς θαλάσση, περὶ ἣν πολλὰ τὰ περὶ τὴν
 πίστιν ναυάγια, οὐ τοσοῦτον διαστροφῇ νοός, ὅσον δέει τῶν κρατούν-
 των. Πλὴν ὅτι περιείλοντο πολλοὶ τοῦ κλύδωνος πηδαλιουχούμενοι
 Πνεύματι ἁγίῳ, καὶ πάλιν τὰ μαρτύρια, καὶ τὰ τῆς εὐσεβείας συγ-
 γράμματα πᾶσαν πλάνησιν διελέχοντα, καὶ τὴν τῆς ἀληθείας ὠραιό-
 15 τητα πάσαις διανοίαις ὑποφαίνοντα, μεθ' ὧν φυλαχθείη καὶ ἡ σὴ
 μακαριότης, τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἀγωνιζομένη, τὸν δρόμον τε-
 λοῦσα, τὴν πίστιν τηροῦσα, εἰς ἀπόληψιν τοῦ τῆς δικαιοσύνης στε-
 φάνου. Εἶεν.

ΣΙΑΔ' (214) – Ὑπακοῇ μοναζούση.

20 Καὶ εὐλαβούμενοι γράφειν, ὅμως ἀναγκαζόμεθα στόμα εὐχάρι-
 στον καὶ αἰνέσιμον ἀνοίγειν τῇ τιμιότητί σου. Ὅπως πότε οὖν οὐκ ἀνή-
 ση, καλλιμητορ, κιχρᾶν ἡμῖν σεαυτήν; Ὅπως τίνος τὰ δωρήματά σοι
 οὐκ ἀπολήξουσιν ἐντεῦθεν καὶ ἐντεῦθεν παραπεμπόμενα, καὶ μάλιστα
 γε νῦν, ὅτε πολλά σε τὰ λυπηρὰ περιστοιχίσαν, ἐφ' οἷς καὶ ἐκινήθημεν
 25 μᾶλλον ἐπιστεῖλαι, μαθόντες οὕτω καὶ οὕτως ἐπὶ τῷ λειψάνῳ τοῦ μα-
 καρίου ἀδελφοῦ σου καταπράξασθαί σε; Φασὶ γὰρ ἀνεωγέναι σε τὴν
 θήκην παραγενομένην ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς, εἶτα περιπλακῆσαι τῷ λει-
 ψάνῳ καὶ εἰς ἀγκάλας ἐλεῖν, μετενταφιάζουσαν οἴονεὶ τὸν νεκρὸν
 ἄλλοις καινοῖς ὀθονίοις. Τίς οὖν οὐκ αἰάσατο τὸ φιλάδελφόν σου, οὐκ
 30 ἂν ὠλοφύρατο θερμῶς, ὅπου γε καὶ ἡμῶν πορρωτέρω διακειμένων ἐξ
 ἀκοῆς μόνον ἤψατο τὸ πάθος καὶ περιωδύνησε τὴν καρδίαν σφόδρα;

44. Ρωμ. 5, 20.

45. Μάρκ. 4, 39.

46. Β' Τιμ. 4, 7.

τρέχει ποταμὸς σοφίας ἀπὸ τὸ στόμα σου, ἀντιπροβάλλοντας τὰ πρέποντα σὺν ἀνόητες προτάσεις. Ἐγὼ ὅμως ὁ ταπεινὸς λέγω καὶ διακηρύττω τὸ ἐξῆς: Ὅτι σὺ αὐτὸν τὸν ἱεραρχικὸ θρόνον καὶ παλιότερα καὶ τώρα ἀνέβηκαν πολλοί, οἱ ὅποιοι μὲ μεγάλη γνώση τῶν δογμάτων διετύπωσαν καὶ διέδωσαν τὴν περὶ τῶν ἱερῶν εἰκόνων διδασκαλία καὶ συμφωνία. Καί, ἐὰν πρέπει νὰ τὸ πῶ ἀποστολικά, «Ὅπου πολλαπλασιάστηκε ἡ ἁμαρτία, ἐκεῖ δόθηκε μὲ τὸ παραπάνω ἢ χάρις»⁴⁴. Γιατι ἡ εἰκονομαχικὴ αἵρεση ποὺ θγήκε ἐδῶ, σὰν μέσα ἀπὸ τὶς πύλες τοῦ ἄδου, ἐδῶ καὶ καταργήθηκε, ἀλλὰ καὶ θὰ καταργηθεῖ ἀκόμα μὲ τὶς αὔρες τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ὅταν θὰ προστάξει ὁ Χριστὸς τὴν πραγματικὰ πονήρη αὐτὴ θάλασσα νὰ κοπάσει⁴⁵, γύρω ἀπὸ τὴν ὁποία εἶναι πολλὰ τὰ ναυάγια τῆς πίστεως, ὄχι τόσο πολὺ ἀπὸ διαστροφή τοῦ νοῦ, ὅσο ἀπὸ τὸν φόβο τῶν ἐξουσιαστῶν. Ὡστόσο γλύτωσαν πολλοὶ ἀπὸ τὴν τρικυμία, καθοδηγούμενοι ἀπὸ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, καὶ εἶναι πολλὰ τὰ μαρτύρια καὶ τὰ συγγράμματα τῆς εὐσέβειας, τὰ ὅποια ἐλέγχουν κάθε αἵρεση καὶ ἀποκαλύπτουν τὴν ὠραιότητα τῆς ἀλήθειας σὲ ὅλες τὶς πιστὲς διάνοιες, μαζὶ μὲ τὶς ὁποῖες εἶθε νὰ διαφυλαχθεῖ καὶ ἡ δική σου μακαριότητα, ἡ ὁποία «ἀγωνιζόμενη τὸν ἀγῶνα τὸν καλόν, διανύοντας τὸν δρόμον καὶ διατηρῶντας τὴν πίστην, θὰ κερδίσει τὸ στεφάνιν τῆς δικαιοσύνης»⁴⁶. Εὐχομαι νὰ συμβεῖ αὐτό.

214. Στὴ μοναχὴ Ὑπακοή.

Καὶ διστάζω ἀπὸ σεβασμὸ νὰ σοῦ γράψω, ὅμως πιέζομαι νὰ ἀνοίξω τὸ στόμα μου εὐχάριστα καὶ ἐπαινετικῶς τὴν ἐντιμότητά σου. Μέχρι πότε λοιπόν, καλή μου μητέρα, θὰ ἐξακολουθεῖς νὰ προσφέρεις τὸν ἑαυτὸ σου σὲ μᾶς; Μέχρι πότε θὰ ἐξακολουθοῦν νὰ στέλνονται οἱ δωρεές σου ἀπὸ δῶ καὶ ἀπὸ ἐκεῖ, καὶ μάλιστα τώρα ποὺ σὲ βρῆκαὶν πολλὰ λυπηρά, ἐξαιτίας τῶν ὁποίων καὶ παρακινήθηκα περισσότερο νὰ σοῦ γράψω, μαθαίνοντας αὐτὰ καὶ ἐκεῖνα ποὺ ἔκανες στὸ λείψανον τοῦ μακαρίτη ἀδελφοῦ σου; Γιατὶ λένε πῶς, ὅταν ἦρθε ἡ νεκροθήκη ἀπὸ τὸ ἐξωτερικόν, τὴν ἀνοίξες καὶ στὴ συνέχεια ἀγκαλιάζοντας τὸ λείψανον, σὰν νὰ ἤθελες νὰ θάψεις τὸν νεκρὸ κατὰ κάποιον τρόπο μέσα στὴν ἀγκαλιά σου μὲ ἄλλα καινούργια σάβανα. Ποιὸς δὲν θὰ θρηνοῦσε τὴν ἀγάπην τοῦ ἀδελφοῦ σου; Ποιὸς δὲν θὰ ξεσποῦσε σὲ θερμοὺς ὀδυρμούς, τὴ στιγμὴ ποὺ καὶ ἐμᾶς ποὺ βρισκόμαστε μακρύτερα καὶ μόνο ποὺ ἀκούσαμε τὸ πάθος μᾶς συγκίνησε καὶ ἔκανε τὴν καρδιά μας νὰ πονέσει πολὺ; Πόσο πικρὴ ἀλή-

ὦ ἀγγελίας πικρᾶς! ὦ συναντήματος ὀδυρτικοῦ! Τί ἡμεν, καὶ τί ἐγε-
 νόμεθα; Ἐξαπίνης ὀρφανοί, ἐρημάδελφοι. Τάχα ἐστέναξεν ὄρων καὶ ὁ
 ἥλιος τὸ γενόμενον, ἐδάκρυσεν δὲ σελήνη τὰ φθάσαντα, ἐστύγνασαν δὲ
 ἀστέρες, ὡς λυπούμενοι, ὅτι οὖν εἶπεν ἄλλο τῶν στοιχείων πεπονθός
 5 τὰ ὅμοια. Τί οὖν; ἐπιμείνωμεν τοῖς λυπηροῖς, συσκοτάσωμεν τῷ νέφει
 τῆς λύπης, καὶ γενώμεθα ὡς οἱ ἀπολωλεκότες; Οὔμενον, ἀδελφή ἐν
 Κυρίῳ. Οὐ γὰρ ἀπρονόητα τὰ ἡμέτερα, οὐδὲ ἀνέλπιστα, κατὰ τὰ ἔθνη
 τὰ ἀμύητα, ἀλλ' ἐν χερσὶ Θεοῦ τοῦ τὰ πάντα συνέχοντος, παρ' οὗ καὶ
 γεγόναμεν καὶ ἡμεῖς καὶ οἱ γεγενηκότες ἡμᾶς, ἐξ οὗ καὶ τὸ ἀναπνεῖν
 10 καὶ ζῆν κεκτήμεθα, καὶ τὸ εἰς τόδε προαχθῆναι τοῦ μεγίστου τῶν
 ἀξιωματῶν παρθενικὸν ἐπάγγελμα.

Ἐκλαύσαμεν οὖν τὰ εἰκότα ἐπὶ τῷ ἀδελφῷ. Νῦν κερὸς παρα-
 κλήσεως, νῦν ἡμέρα εὐχαριστίας. Ἀποθῶμεθα οὖν τὸ πενθικὸν σχῆ-
 μα, καὶ ἐνδυσώμεθα τὰ ὄπλα τῆς μεγαλοψυχίας. Προὔπέμψαμεν
 15 ἀδελφὸν ἀγαθὸν τῷ τε εἶδει καὶ τῇ γνώμῃ καὶ τῇ πίστει, ὥσπερ καὶ
 πρότερον τοὺς ὁμαίμονας καὶ τοὺς γεννήτορας, μικρὸν ὕστερον συν-
 εσόμεθα καὶ ἡμεῖς. Οὐδεὶς ὁ ζήσων, καὶ μὴ θνηξόμενος· οὐδεὶς ὁ
 γεννηθείς, καὶ μὴ ταφείς. Παρασκευασώμεθα λίαν καὶ ἡμεῖς πρὸς
 τὴν ἔξοδον, ἐτοιμάσωμεν τὰ ἐφόδια τῆς μεταστάσεως, τυπώσωμεν
 20 τὰς ἀδελφὰς τῷ οἰκείῳ καταστήματι, καὶ πενθεῖν εὐκαίρως, καὶ εὐ-
 χαριστεῖν ἀρμοδίως. Δείξωμεν τοῖς ὄρωσιν, ὅτι ὁ Θεὸς ἐν ἡμῖν ἐστι
 δοξαζόμενος, εὐχαριστούμενος ἐφ' οἷς κελεύει. «Αὐτὸς ἔδωκεν, αὐ-
 τὸς καὶ ἀφείλετο» ὡς τῷ Κυρίῳ ἔδοξεν, οὕτω καὶ ἐποίετο. Νῦν πα-
 ρακαλῶ τὴν τιμιότητά σου ἴσα καὶ μητρὶ καὶ γεννησάσῃ, ἥτοι ἀδελ-
 25 φῇ τῇ φιλτάτῃ μοι, ἀφήσωμεν φωνὴν αἰνέσεως, ὑποδείξωμεν πρόσω-
 πον φαιδρότητος, διδάξωμεν ἔργοις, ὅτι τὸν σταυρὸν ἐπ' ὤμων φέ-
 ρομεν καὶ τῇ προαιρέσει ἀπεθάνομεν, καὶ εἴκομεν κατὰ πάντα τοῖς
 θείοις προστάγμασιν. Ἐὰν οὕτω πράξοις, ὅσον τὸ καλόν, εὐφρανεῖς
 Χριστόν, τὸν ἀθάνατόν σου νυμφίον. Ἐπεὶ, ἐὰν λυπῇ, λυπεῖς αὐτόν
 30 ὡς τὸ εἶκός, ὡς ἄλλον περισσότερον ἐκείνου φιλοῦσα. Ὁρᾶς ποῦ σε ὁ
 λόγος ἤγαγεν; Ὡς οὐδὲ ὀρφανὴν οὔσαν, οὐδὲ ἀνεπίσκοπον, οὐδὲ

θεια ἀγγελία, πόσο θρηνώδης συνάντηση! Τί ἤμασταν, καί τί γίναμε. Ξαφνικά μείναμε ὀρφανοί, χωρίς ἀδελφό. Ἀκόμα καί ὁ ἥλιος στέναξε βλέποντας αὐτό πού ἔγινε. Δάκρυσε ἡ σελήνη γι' αὐτὰ πού ἔγιναν, σκυθρώπασαν τὰ ἀστρα ἀπό τή λύπη τους, καί ὅλα τὰ στοιχεῖα τῆς φύσεως ἔπαθαν τὸ ἴδιο. Τί λοιπόν, θὰ ἐπιμείνουμε στὰ λυπητερά, θὰ βυθισθοῦμε στο σκοτεινὸ σύννεφο τῆς λύπης καί θὰ γίνουμε σάν ἐκείνους πού ἔχουν χαθεῖ; Ὁχι βέβαια, ἀδελφή στο ὄνομα τοῦ Κυρίου. Γιατί δὲν εἶναι ἀπρονόητα ὅσα μᾶς συμβαίνουν, οὔτε χωρίς ἐλπίδα, ὅπως στὰ ἀμύητα ἔθνη, ἀλλὰ ὅλα βρίσκονται στὰ χέρια τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος κρατεῖ τὰ πάντα, ἀπὸ τὸν ὁποῖο καί δημιουργηθήκαμε καί ἐμεῖς, καί ἐκεῖνοι πού μᾶς γέννησαν, ἀπὸ τὸν ὁποῖο ἔχουμε καί τὴν ἀναπνοή καί τὴ ζωή, καί αὐτὸ, τὸ ὅτι ὀδηγηθήκαμε σ' αὐτὸ τὸ ὑψιστὸ ἀξίωμα τῆς παρθενικῆς ὑπόσχεσης.

Κλάψαμε λοιπόν, ὅπως ἦταν εὐλογο, γιὰ τὸν ἀδελφό. Τώρα εἶναι καιρὸς παρηγοριᾶς, τώρα εἶναι ἡμέρα εὐχαριστίας. Ἄς ἀποβάλουμε λοιπόν τὸ πένθιμο ὕφος, καί ἄς φορέσουμε τὰ ὄπλα τῆς μεγαλοψυχίας. Προπέμψαμε τὸν καλὸν στήν ἐμφάνιση καί στή γνώμη καί στήν πίστη ἀδελφό, ὅπως καί προηγουμένως τοὺς συγγενεῖς καί τοὺς γονεῖς μας, καί ὕστερα ἀπὸ λίγο θὰ ἀκολουθήσουμε μαζί τους καί ἐμεῖς. Κανένας πού ἦρθε στή ζωὴ δὲν εἶναι ἀθάνατος, κανένας δὲν συνέβη νὰ γεννηθεῖ καί νὰ μὴ ταφεῖ. Ἄς προετοιμαστοῦμε πολὺ καί ἐμεῖς γιὰ τὴν ἔξοδο, ἄς ἐτοιμάσουμε τὰ ἐφόδια τῆς ἀναχώρησης, ἄς γίνουμε παράδειγμα στίς ἀδελφές τοῦ μοναστηριοῦ μας, ὥστε καί νὰ πενθοῦν στὸν κατάλληλο καιρὸ, καί νὰ εὐχαριστοῦν κατάλληλα. Ἄς δείξουμε σ' αὐτοὺς πού μᾶς βλέπουν, ὅτι μέσα μας εἶναι ὁ Θεὸς πού δοξάζεται, ὅταν τὸν εὐχαριστοῦμε γι' αὐτὰ πού ἀποφασίζει. «Αὐτὸς μᾶς τὰ ἔδωσε, αὐτὸς καί μᾶς τὰ ἀφαίρεσε. Ὅπως ἀποφάσισε ὁ Κύριος, ἔτσι καί ἔγινε»⁴⁷. Τώρα παρακαλῶ τὴν τιμότητά σου, σάν μητέρα πού μὲ γέννησε, δηλαδή ἐσένα τὴν ἀγαπητὴ ἀδελφή μου, νὰ ἀναπέμψουμε φωνὴ αἰνέσεως στὸν Θεό, νὰ δείξουμε πρόσωπο χαρωπὸ, νὰ διδάξουμε μὲ ἔργα, ὅτι σηκώνουμε τοὺς ὤμους μας τὸν σταυρὸ, ὅτι ἔχουμε πεθάνει μὲ τὴ θέλησή μας, καί δείχνουμε ὑπακομὴ ὡς πρὸς ὅλα τὰ θεῖα προστάγματα. Ἐὰν κάνεις αὐτό, αὐτὸ πού εἶναι τὸ καλὸ, θὰ εὐχαριστήσεις τὸν Χριστὸ, τὸν ἀθάνατο νυμφίο σου. Γιατί, ἐὰν τὸν λυπᾶσαι, κάνεις νὰ λυπᾶται ἐκεῖνος, ὅπως εἶναι εὐλογο, ἐπειδὴ ἀγαπᾶς ἄλλον περισσότερο ἀπὸ ἐκεῖνον. Βλέπεις πού σὲ ὀδήγησε ὁ λόγος; Στὸ ὅτι οὔτε ὀρφανὴ εἶσαι, οὔτε χωρίς κάποιον πού νὰ σὲ σκέπτεται, οὔτε ἀπροστάτευτη. «Καὶ ἐὰν ὁ Θεὸς εἶναι μαζί μας, ποιὸς

ἀπροστάτευτον· «Εἰ δὲ ὁ Θεὸς μεθ' ἡμῶν, τίς καθ' ἡμῶν;»· εἰ αὐτὸς ὁ περιέπων, τίς ὁ ἀντιπίπτων;

Οὕτω καὶ τανῦν προήχθη, ἀδελφή, παρακαλέσαι σε. Αὐτὴ δέ, εὖ πράττουσα, πείθιο ἀσόφῳ γέροντι, εὖ συμβουλεύσαντι, καὶ τῷ ὄντι
5 οἰκειοπαθοῦσι ὀφειλομένοις, ὡς οἰκεῖα, τὰ σά.

ΣΙΕ' (215) – Μεθοδίῳ μονάζοντι.

Ὅσον ἔχει ἐπιποθίαν ἢ τιμιότης σου ἰδεῖν τὴν ταπείνωσιν ἡμῶν, τοσαύτην οἰέσθω καὶ τὴν ἡμετέραν εἶναι πρὸς τὴν κατ' ὀφθαλμοὺς ὁμιλίαν. Ἄλλ' ἐπειδὴ γέγραπται, «Οὐ τοῦ θέλοντος οὐδὲ τοῦ τρέχον-
10 τος, ἀλλὰ τοῦ ἐλεοῦντος Θεοῦ», αὐτῷ ἀναθετόν τὸν πόθον καὶ ἐπιρριπτόν τὴν μέριμναν, καὶ αὐτὸς ποιήσει, ὀπηνίκα ἂν καὶ βούληται, «θέλημα τῶν φοβουμένων αὐτόν». Τὸ δὲ νῦν ἔχον, ἀναγκαῖοι τερὶ τῶν προταθέντων κεφαλαίων ὑπὸ τῶν πνευματικῶν ἡμῶν ἀδελφῶν Ἰλα-
15 ριανός τε καὶ Εὐστρατίου, μεσολαβούσης τῆς σῆς εὐλαθείας, ἀποκριθῆναι τὰ εἰκότα. Ὡς ἂν δὲ εὐσύνοπτα γένηται τὰ λεγόμενα, ἐνὸς ἐκάστου προταθέντος κεφαλαίου κατὰ συνέχειαν καὶ ἡ ἀπόκρισις εἶεν.

Ἐρώτησις Α'. Περὶ τῶν χειροτονηθέντων πρεσβυτέρων ἐν Ρώμῃ, ἐν Νεαπόλει καὶ ἐν Λογγοβαρδία, ἀκηρύκτων καὶ ἀπολελυμένων εἰ χρὴ τοὺς τοιοῦτους δέχεσθαι καὶ κοινωνεῖν αὐτοῖς καὶ συνεσθίειν
20 καὶ συνεύχεσθαι.

Ἀπόκρισις. Ἐν καιρῷ αἵρέσεως οὐ κατὰ τὰ ἐν εἰρήνῃ τυπωθέντα πάντως ἀπαρалаίπτως γίνεται, διὰ τὴν ἀναγκάζουσαν χρείαν, ὅπερ φαίνεται πεποικῶς ὅ τε μακαριώτατος Ἀθανάσιος, καὶ ὁ ἀγιώτατος Εὐσέβιος, ὑπερορίους χειροτονίας ἀμφότεροι ποιησάμενοι. Καὶ
25 νῦν δὲ τὸ αὐτὸ ὁρᾶται πραττόμενον ἐν τῇ παρούσῃ αἵρέσει. Ὡστε οἱ ὑποδηλωθέντες, εἰ οὐ προδήλως εἰσὶ κατεγνωσμένοι, οὐδαμῶς ἐκ τοῦ οὕτω χειροτονηθῆναι ἀποτρόπαιοι, ἀλλὰ προσδεκτέοι κατὰ τέσσαρας προτάσεις.

Ἐρώτησις Β'. Περὶ τῶν χειροτονηθέντων πρεσβυτέρων ὑπερό-
30 ρια ἐν Σικελίᾳ· εἰ χρὴ τούτους δέχεσθαι.

Ἀπόκρισις. Τοῦτο τὸ ἐρώτημα ὅμοιον τοῦ προτεθέντος, εἰ καὶ καθ' ὕφεσιν τόπου ἀνόμοιον. Ὅμοίαν δηλονότι ἔξει καὶ τὴν ἀπόκρι-

θά εἶναι ἔναντίον μας;»⁴⁸. Ἐὰν αὐτὸς εἶναι πού σέ φροντίζει, ποιὸς θὰ εἶναι ἔναντίον σου;

Μὲ αὐτὰ καὶ τώρα, ἀδελφή, ἀποφάσισα νὰ σέ παρηγορήσω. Σὺ λοιπόν, ἐνεργώντας σωστὰ, εὐχομαι νὰ πεισθεῖς στὸν ἄσοφο γέροντα, πού σέ συμβούλεψε σωστὰ καὶ ὅπως πραγματικὰ πρέπει σ' αὐτοὺς πού εἶναι ὁμοιοπαθεῖς, σὰν νὰ εἶναι δικὰ τους τὰ δικὰ σου παθήματα.

215. Στὸν μοναχὸ Μεθόδιο.

“Ὅση ἐπιθυμία ἔχει ἢ τιμότητά σου νὰ δεῖ τὴν ταπείνωσή μου, τόση νὰ ξέρεις ὅτι εἶναι καὶ ἡ δική μου γιὰ μία πρόσωπο πρὸς πρόσωπο συνομιλία. Ἀλλὰ ἐπειδὴ ἔχει γραφεῖ, «Δὲν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴ θέληση ἢ τὴν προσπάθεια τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ ἀπὸ τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ»⁴⁹, πρέπει νὰ ἀναθέτουμε σ' αὐτὸν τὸν πόθο καὶ νὰ παραδίδουμε τὴ φροντίδα, καὶ αὐτὸς θὰ τὸ κάνει, ὅποτε ἀποφασίσει, «τό θέλημα αὐτῶν πού τὸν φοβοῦνται»⁵⁰. Πρὸς τὸ παρὸν εἶναι ἀπαραίτητο νὰ ἀπαντήσω αὐτὰ πού πρέπει στὰ θέματα πού προτάθηκαν ἀπὸ τοὺς πνευματικὸς ἀδελφούς μας Ἰλαρίωνα καὶ Εὐστράτιο, μὲ τὴ μεσολάβηση τῆς εὐλάβειάς σου. Καὶ γιὰ νὰ εἶναι εὐκολονόητα τὰ λεγόμενα, ἢ ἀπάντηση τοῦ καθενὸς θέματος πού προτάθηκε θὰ ἀκολουθεῖ τὴ σειρά τῶν ἐρωτημάτων.

Ἑρώτηση 1η. Γιὰ τοὺς πρεσβυτέρους πού χειροτονήθηκαν στὴ Ρώμη, στὴ Νεάπολη καὶ στὴ Λογγοβαρδία, οἱ ὁποῖοι εἶναι ἄγνωστοι καὶ παυμένοι, ἂν πρέπει αὐτοὺς νὰ τοὺς δεχόμαστε, νὰ κοινωνοῦμε μαζί τους, νὰ συντρώγουμε καὶ νὰ συμπροσευχόμαστε.

Ἀπάντηση. Κατὰ τὴν περίοδο τῆς αἵρέσεως αὐτὰ ὅπωςδήποτε δὲν γίνονται ὅπως κατὰ τὴν περίοδο τῆς εἰρήνης, ἕξαιτίας τῆς ἀνάγκης πού μᾶς πιέζει. Αὐτὸ φαίνεται νὰ ἔχει κάνει καὶ ὁ μακαριώτατος Ἀθανάσιος, καὶ ὁ ἀγιώτατος Εὐσέβιος, πού καὶ οἱ δύο ἔκαναν χειροτονίες ἔξω ἀπὸ τὰ ὄρια τῆς δικαιοδοσίας τους. Τὸ ἴδιο παρατηρεῖται νὰ γίνεται καὶ τώρα κατὰ τὴν παρούσα αἵρεση. Ὡστε λοιπὸν αὐτοὶ πού ἀναφέρθηκαν, ἂν δὲν εἶναι ὀλοφάνερα καταδικασμένοι, δὲν εἶναι καθόλου ἀξιοκατάκριτοι ἐπειδὴ χειροτονήθηκαν μὲ τὸν τρόπο αὐτόν, ἀλλὰ πρέπει νὰ γίνονται ἀποδεκτοὶ σύμφωνα μὲ τέσσερες προϋποθέσεις.

Ἑρώτηση 2η. Γιὰ τοὺς πρεσβυτέρους πού χειροτονήθηκαν ἐκτὸς τῶν ὁρίων στὴ Σικελία, ἂν πρέπει αὐτοὺς νὰ τοὺς δεχόμαστε.

Ἀπάντηση. Τὸ ἐρώτημα αὐτὸ εἶναι ὅμοιο μὲ τὸ προηγούμενο, ἂν καὶ ὡς πρὸς τὴν μείωση τῆς ἀπόστασης τοῦ τόπου εἶναι ἀνόμοιο.

σιν.

Ἐρώτησις Γ'. Περὶ τῶν κοινωθέντων ἐκκλησιῶν ἐκ τῶν ἱερῶν τῶν κοινωνησάντων τῇ αἵρέσει, καὶ κατεχομένων ὑπ' αὐτῶν· εἰ χρὴ ἐν αὐταῖς εἰσιέναι χάριν εὐχῆς καὶ ψαλμωδίας.

Ἀπόκρισις Οὐ χρὴ τὸ καθόλου εἰς τὰς τοιαύτας ἐκκλησίας εἰσιέναι, κατὰ τοὺς εἰρημένους τρόπους, ἐπειδὴ γέγραπται· «Ἴδου ἀφίεται ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος». Ἔτι ἀμα γὰρ τῷ εἰσαχθῆναι τὴν αἵρεσιν, ἀπέστη ὁ ἔφορος τῶν ἐκεῖσε ἄγγελος, κατὰ τὴν φωνὴν τοῦ μεγάλου Βασιλείου, καὶ κοινὸς οἶκος ὁ τοιόσδε χρηματίζει ναός. «Καὶ οὐ μὴ εἰσέλθω», φησὶν, «εἰς Ἐκκλησίαν πονηρευομένων». Καὶ ὁ Ἀπόστολος· «Τίς συγκατάθεσις ναῶ Θεῶ μετὰ εἰδώλων»;

Ἐρώτησις Δ'. Περὶ τῶν κοινωθέντων ἐκκλησιῶν ὑπὸ τῶν αὐτῶν ἱερέων, καὶ μὴ κατεχομένων ὑπ' αὐτῶν· εἰ χρὴ ἐν ταῖς τοιαύταις ψάλλειν καὶ εὐχεσθαι.

Ἀπόκρισις Χρὴ μὲν οὖν εἰσιέναι ἐν ταῖς τοιαύταις ἐκκλησίαις εἰς τὸ ψάλλειν καὶ εὐχεσθαι, ἀλλ' εἴτερον ἀσφαλῶς μηκέτι χραίονται ὑπὸ τῶν ὀρθοδόξων εἰς τὸ αἰεὶ. Τετύπεται δὲ ἐνταῦθα, ὑπὸ σεσωσμένου ἐπισκόπου ἢ ἱερέως τὰ ἀνοίξια τῆς ἐκκλησίας γίνεσθαι, ὑποφωνουμένης εὐχῆς. Ὡστε, εἰ τοῦτο γένοιτο, καὶ τὸ λειτουργεῖν ἐκεῖσε οὐκ ἀπαδον. Παράδειγμα, τὸ τὸν ἅγιον Ἀθανάσιον ὑπὸ Κωνσταντίου τοῦ βασιλέως παρακαλούμενον μίαν ταύτην χάριν παρασχέσθαι, τοῦ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἕνα ναὸν παραδοῦναι τοῖς Ἀρειανοῖς εἰς τὸ συνάγεσθαι, κατανεῦσαι, ἄνπερ ἐν Κωνσταντινουπόλει λήψοιτο καὶ αὐτὸς τὴν αὐτὴν χάριν, τοῦ συνάγεσθαι τοὺς ὀρθοδόξους ἐν ἐνὶ ναῶ κατεχομένῳ ὑπὸ Ἀρειανῶν.

Ἐρώτησις Ε'. Περὶ τῶν ἐν σώματι ἁγίων· εἰ χρὴ εἰσιέναι εἰς τὰ κομητήρια αὐτῶν, καὶ εὐχεσθαι καὶ προσκυνεῖν αὐτοῖς κατεχομένοις, ὑπὸ τῶν μαθέντων ἱερέων.

Ἀπόκρισις. Οὐ παραχωρεῖ κανὼν, κατὰ τὰ προδηλωθέντα, εἰσιέναι εἰς τὰ τοιαῦτα κομητήρια (γέγραπται γάρ· «Ἴνα τί ἡ ἐλευθερία μου κρίνεται ὑπὸ ἄλλης συνειδήσεως»), εἰ μὴ τι ἂν ἐξ ἀνάγκης, κατὰ μόνον τὸ ἀσπιάσασθαι τὸ τοῦ ἁγίου λείψανον, ἢ εἴσοδος γένοιτο.

Ἐρώτησις ΣΤ'. Περὶ τῶν λαβόντων τὸ μοναχικὸν σχῆμα ἐκ τῶν κοινωθέντων ἱερέων· πῶς χρὴ τούτους δέχεσθαι;

51. Ματθ. 23, 38.

52. Ψαλμ. 25, 5.

53. Β' Κορ. 6, 16.

54. Α' Κορ. 10, 29.

Δηλαδή ἡ ἀπάντηση εἶναι ἴδια μὲ τὴν προηγούμενη.

Ἑρώτηση 3η. Γιὰ τὶς ἐκκλησίες πού βεβηλώθηκαν ἀπὸ τοὺς ἱερεῖς πού κοινώνησαν μὲ τὴν αἵρεση καὶ κατέχονται ἀπὸ αὐτούς. Ἐὰν πρέπει νὰ μπαίνουμε σ' αὐτὲς γιὰ νὰ προσευχηθοῦμε καὶ νὰ ψάλλουμε.

Ἀπάντηση. Δὲν πρέπει νὰ μπαίνουμε καθόλου στὶς ἐκκλησίες αὐτὲς μὲ τοὺς τρόπους πού ἀναφέρθηκαν, γιὰτὶ εἶναι γραμμένο· «Νά, τὸ σπίτι σας ἐγκαταλείπεται ἔρημο»⁵¹. Γιὰτὶ μόλις μπαίνει μέσα στὶς ἐκκλησίες αὐτὲς ἡ αἵρεση, φεύγει ὁ ἄγγελος πού ἐποπτεύει ὅλα ὅσα γίνονται ἐκεῖ, σύμφωνα μὲ τὰ λόγια τοῦ μεγάλου Βασιλείου, καὶ ὁ ναὸς αὐτὸς γίνεται ἓνα ἀπλὸ σπίτι. Γιὰτὶ λέγει· «Δὲν θὰ μπῶ μέσα σὲ ἐκκλησία πονηρῶν»⁵². Καὶ ὁ Ἀπόστολος· «Ποιὰ συμφωνία ὑπάρχει ἀνάμεσα στὸν ναὸ τοῦ Θεοῦ καὶ στὰ εἶδωλα;»⁵³.

Ἑρώτηση 4η. Γιὰ τὶς ἐκκλησίες πού βεβηλώθηκαν ἀπὸ τοὺς ἴδιους ἱερεῖς, ἀλλὰ δὲν κατέχονται ἀπὸ αὐτούς· ἐὰν ἐπιτρέπεται νὰ ψάλλουμε καὶ νὰ προσευχόμαστε σ' αὐτὲς.

Ἀπάντηση. Ἐπιτρέπεται βέβαια νὰ μποῦμε μέσα στὶς ἐκκλησίες αὐτὲς, μὲ σκοπὸ νὰ ψάλλουμε καὶ νὰ προσευχηθοῦμε, ὑπὸ τὸν ὄρον ὅμως ὅτι δὲν βεβηλώνονται ἀπὸ τοὺς ὀρθοδόξους ποτέ. Ἐδῶ ὅμως ἔχει καθιερωθεῖ τὸ ἀνοιγμα τῆς ἐκκλησίας νὰ γίνεται ἀπὸ ὀρθόδοξο ἐπίσκοπο ἢ ἱερέα, μὲ τὴν ἀνάγνωση κάποιας εὐχῆς. Ὡστε, ἂν γίνει αὐτό, ἐπιτρέπεται νὰ τελεῖται ἐκεῖ καὶ λειτουργία. Παράδειγμα ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος, ὁ ὁποῖος ὅταν παρακλήθηκε ἀπὸ τὸν βασιλιὰ Κωνσταντίο νὰ τοῦ κάνει μιὰ τέτοια χάρη, παραδίνοντας στὴν Ἀλεξάνδρεια ἓνα ναὸ στους ἄρειανούς γιὰ νὰ κάνουν τὴ σὺναξή τους, ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος δέχθηκε ὑπὸ τὸν ὄρο νὰ πάρει καὶ αὐτὸς στὴν Κωνσταντινούπολη μιὰ ἐκκλησία, πού κατεχόταν ἀπὸ ἄρειανούς, γιὰ νὰ συναθροίζονται ἐκεῖ οἱ Ὀρθόδοξοι.

Ἑρώτηση 5η. Γιὰ τὰ σώματα τῶν ἁγίων· ἐὰν ἐπιτρέπεται ἡ εἴσοδος στὰ κοιμητήριά τους καὶ νὰ προσεύχονται καὶ νὰ τοὺς προσκυνοῦν, ὅταν κατέχονται ἀπὸ ἱερεῖς πού ἔχουν μανθεῖ.

Ἀπάντηση. Κανένας κανόνας, σύμφωνα μὲ αὐτὰ πού προαναφέρθηκαν, δὲν ἐπιτρέπει νὰ μπαίνουμε σ' αὐτὰ τὰ κοιμητήρια (γιὰτὶ ἔχει γραφεῖ· «Γιὰτὶ ἡ ἐλευθερία μου νὰ κρίνεται ἀπὸ τὴ συνείδηση ἄλλου;»⁵⁴), ἐκτὸς ἐὰν πρόκειται γιὰ ἀνάγκη, καὶ μόνο ὅταν ἡ εἴσοδος γίνεται πρὸς ἀσπασμὸ τοῦ λειψάνου.

Ἑρώτηση 6η. Γι' αὐτούς πού ἔλαβαν τὸ μοναχικὸ σχῆμα ἀπὸ ἱερεῖς πού κοινώνησαν μὲ αἵρετικούς. Πῶς πρέπει νὰ τοὺς δεχόμαστε αὐτούς;

Ἀπόκρισις. Ὁμολογοῦντας ἡμαρτηκέναι, καὶ ἐπιτιμηθέντας χρόνῳ τινί, εἴθ' οὕτω σφραγιῖδα δεχομένους παρὰ σεσωσμένου προεσδυτέρου, προσδεκτέον.

Ἐρώτησις Ζ. Περὶ τῶν ὑπογραψάντων καὶ κοινωνησάντων μοναχῶν καὶ κληρικῶν ἐν τῇ αὐτῇ αἵρέσει· πῶς χρὴ τούτους δέχεσθαι χωρὶς ἐπιτιμίου, ἢ μετὰ ἐπιτιμίου, ἐὰν ὁμολογῶσι μηκέτι ἐνεργεῖν ἐν τῇ ἱερατεῖα, καὶ εἰ ἔξεστιν ἡμῖν διδόναι ἐπιτίμια τοῖς τοιούτοις.

Ἀπόκρισις. Δῆλον ὅτι μετὰ τῶν προσηκόντων ἐπιτιμίων. Πῶς γὰρ ἂν, μὴ τοὺς καρποὺς τῆς μετανοίας ἐπιδεικνύμενοι, εἶεν ἄξιοι συναφθῆναι τῷ ὀρθοδόξῳ σώματι; διδόναι δὲ καὶ ἡμᾶς ἐπιτίμια τοῖς τοιούτοις, οὐκ ἀποκριτέον. Γέγραπται γάρ, «Ἀλλήλων τὰ βάρη βασιάζετε, καὶ οὕτως ἀναπληρώσατε τὸν νόμον τοῦ Χριστοῦ».

Ἐρώτησις Η'. Περὶ τῶν μοναχῶν τῶν ἀδιαφόρως παραβαλλόντων τοῖς τυχοῦσι, καὶ συννευχομένοις καὶ συνεσθίουσιν αὐτοῖς· εἰ χρὴ δέχεσθαι τοὺς τοιούτους εἰς συνεστίασιν καὶ ψαλμωδίαν.

Ἀπόκρισις. Τοῦ Ἀποστόλου λέγοντος, «Στέλλεσθαι ὑμᾶς ἀπὸ παντός ἀδελφοῦ ἀτάκτως περιπατοῦντος, καὶ μὴ κατὰ τὴν παράδοσιν ἣν παρέλαβον παρ' ἡμῶν», πῶς οὐχὶ καὶ ἀφ' ἐαυτῶν τὸ καλὸν κρίνετε; εἰ μὲν οὖν ἀπόσχοιντο τῆς ἐφαμάρτου συνηθείας, καταδεχόμενοί τε καὶ ἐπιτιμίαν τὴν προσηκουσαν, δεκτέοι. Ἐπιτηρητέον δὲ τίνες εἰσὶν οὓς φῆτε τυχόντας ἄρα αἵρετικοί, ἢ προδήλως καταγνωσμένοι ἐπὶ τῷ βίῳ. Περὶ τῶν τοιούτων γάρ φησιν ὁ Ἀπόστολος «Ἐάν τις ἀδελφὸς ὀνομαζόμενος πόρνος ἢ πλεονέκτης ἢ εἰδωλολάτρης», καὶ τὰ ἑξῆς, «τῷ τοιούτῳ μηδὲ συνεσθίειν».

Ἐρώτησις Θ. Περὶ τῶν προεσδυτέρων, τῶν βεβρωκότων μετὰ τῶν αἵρετικῶν ἅπαξ καὶ δῖς, καὶ μὴ κοινωνησάντων ἢ ὑπογραψάντων ἢ συλλειτουργησάντων· εἰ χρὴ τοὺς τοιούτους δέχεσθαι εἰς συνεστίασιν καὶ ψαλμωδίαν, χωρὶς σφραγιῖδος ἢ μετὰ σφραγιῖδος.

Ἀπόκρισις. Ἐπὶ τῶν τοιούτων τηρητέον, εἰ οἱ βεβρωκότες ἱερεῖς μετὰ ἱερέων αἵρετικῶν ἢ λαϊκῶν ἔφαγον, καὶ ὁμολογουμένων ἢ ὀρθοφρονούντων μὲν, κοινωνοῦντων δὲ τοῖς αἵρετικοῖς. Μείζον γὰρ τὸ κριμα ἐπὶ τῶν ἱερωμένων. Μετανοία δὲ ἀξιολόγῳ ἑκατέρους προσδεκτέον κοινωνῆσαι αὐτοῖς ἁλῶν τε καὶ προσευχῶν καὶ σφραγιῖδος.

Ἀπάντηση. Ἀφοῦ ὁμολογήσουν ὅτι ἁμάρτησαν καὶ δεχθοῦν ἐπιτίμιο γιὰ κάποιο χρονικὸ διάστημα, πρέπει νὰ τοὺς δεχόμαστε ἐφόσον λάβουν ἐπιβεβαιώση ἀπὸ ὀρθόδοξον πρεσβύτερο.

Ἐρώτηση 7η. Γιὰ τοὺς μοναχοὺς καὶ κληρικούς πού ὑπέγραψαν καὶ κοινώνησαν μὲ τὴν αἵρεση αὐτήν, πῶς πρέπει νὰ τοὺς δεχόμαστε· χωρὶς ἐπιτίμιο, ἢ μὲ ἐπιτίμιο, ἐὰν ὁμολογοῦν ὅτι δὲν ἱερουργοῦν πιά. Καὶ ἐὰν ἐπιτρέπεται σὲ μᾶς νὰ ἐπιβάλλουμε σ' αὐτοὺς ἐπιτίμια.

Ἀπάντηση. Εἶναι φανερό, ὅτι πρέπει νὰ τοὺς δεχόμαστε μετὰ ἀπὸ τὸ ἐπιτίμιο. Πῶς δηλαδή, χωρὶς νὰ ἐπιδείξουν τοὺς καρποὺς τῆς μετάνοιᾶς τους, εἶναι δυνατόν νὰ εἶναι ἄξιοι νὰ ἔνωθοῦν μὲ τὸ ὀρθόδοξο σῶμα; Τὸ νὰ ἐπιβάλλουμε καὶ ἐμεῖς ἐπιτίμια σ' αὐτοὺς δὲν ἀπαγορεύεται. Γιατὶ ἔχει γραφεῖ· «Ὁ καθένας νὰ σηκώνει τὰ βάρη τοῦ ἄλλου, καὶ μὲ τὸν τρόπο αὐτὸν ἐκπληρώσατε τὸν νόμο τοῦ Χριστοῦ»⁵⁵.

Ἐρώτηση 8η. Γιὰ τοὺς μοναχοὺς οἱ ὁποῖοι δέχονται ἀδιαφοροῦ ὅποιονδήποτε καὶ συμπροσεύχονται καὶ τρῶνε μαζὶ μὲ αὐτούς, ἂν πρέπει αὐτοὺς νὰ τοὺς δεχόμαστε σὲ συνεστίαση καὶ ψαλμωδία.

Ἀπάντηση. Ὅταν ὁ Ἀπόστολος λέγει, «Νὰ ἀποφεύγετε σεῖς κάθε ἀδελφὸ πού κάνει ἄτακτη ζωὴ καὶ δὲν εἶναι σύμφωνη μὲ τὴν παράδοση πού παρέλαβαν ἀπὸ μᾶς»⁵⁶, γιατί νὰ μὴ ἐξετάζετε τὸ καλὸ καὶ σεῖς οἱ ἴδιοι; Ἐὰν λοιπὸν ἀποκοποῦν ἀπὸ τὴν ἁμαρτωλὴ συνήθειά τους καὶ δεχθοῦν καὶ τὸ ἐπιτίμιο πού πρέπει, πρέπει νὰ γίνονται δεκτοί. Πρέπει νὰ προσέχετε ὅμως, ποιοὶ εἶναι αὐτοὶ τοὺς ὁποίους χαρακτηρίζετε τυχόντες. Ἄν εἶναι αἵρετικοί, ἢ φανερὰ καταδικασμένοι γιὰ τὴ ζωὴ τους. Γιατὶ γι' αὐτοὺς ὁ Ἀπόστολος λέγει· «Ἐὰν κάποιος ἀδελφὸς εἶναι πόρνος ἢ πλεονέκτης ἢ εἰδωλολάτρης, καὶ τὰ λοιπά, μὲ αὐτὸν οὔτε νὰ συντρώγετε»⁵⁷.

Ἐρώτηση 9η. Γιὰ τοὺς πρεσβυτέρους πού συνέφαγαν μὲ αἵρετικούς μία ἢ δύο φορές, ἀλλὰ δὲν κοινώνησαν, οὔτε ὑπέγραψαν, οὔτε συλλειτούργησαν, ἐὰν πρέπει αὐτοὺς νὰ τοὺς δεχόμαστε σὲ συνεστίαση καὶ ψαλμωδία, χωρὶς ἀποδεικτικὸ ἔγγραφο ἢ μὲ ἔγγραφο ἀποδεικτικόν.

Ἀπάντηση. Σχετικὰ μὲ αὐτοὺς πρέπει νὰ προσέχετε, ἐὰν οἱ ἱερεῖς αὐτοὶ συνέφαγαν μὲ ἱερεῖς αἵρετικούς ἢ μὲ λαϊκοὺς, καὶ ὁμολογοῦν βέβαια ἢ ἔχουν ὀρθόδοξο φρόνημα, ἀλλὰ κοινωνοῦν μὲ τοὺς αἵρετικούς. Γιατὶ τὸ κριμα στὴν περίπτωσι τῶν ἱερωμένων εἶναι μεγαλύτερο, καὶ πρέπει μὲ μετάνοια ἀξιόλογη νὰ τοὺς δέχεσθε καὶ τοὺς δύο καὶ νὰ κοινωνεῖτε μὲ αὐτοὺς σὲ τράπεζα καὶ προσευχάς, ἀλλὰ μὲ ἀποδείξεις.

Ἐρώτησις Γ. *Περὶ τῶν ὑπογραψάντων κοσμικῶν ἐν τῇ αἵρέσει καὶ κοινωνούντων· εἰ χρὴ τοῖς τοιούτοις κοσμικοῖς ὀρθοδόξους κοσμικοὺς συνεσθίειν.*

Ἀπόκρισις. *Ἡ ἀδιαφορία τῶν κακῶν τὸ αἷτιον. «Ἀναμέσον», 5 γάρ φησι, «καθαροῦ καὶ θεοῦ οὐ διέστελλον». Χρὴ οὖν, εἴτερον ζηλωταί εἰσιν οἱ ὀρθοδοξοῦντες, μὴ προσίεσθαι τοὺς τοιούτους εἰς συνεστίασιν, εἰ μὴ πρότερον ὑπὲρ τῆς πονηρᾶς ὑπογραφῆς ἐπιτιμηθεῖεν, εἶτα καὶ ἀπόσχονται τῆς αἵρετικῆς κοινωνίας. Ἐπειδὴ δὲ κατὰ περιστάσιν φεύγοντες τοὺς κινδύνους, χραίνονται τῇ αἵρετικῇ κοινωνίᾳ 10 τινές, ὁμολογοῦντας τὴν περιπέτειαν καὶ μετανοοῦντας προσδεκτέον εἰς συνεστίασιν, καὶ τοῦτο οὐκ ἀδιαφόρως, ἀλλὰ κατὰ τινα σύμβασιν περιστατικῆν, καὶ φέρουσαν ἐντεῦθεν κέρδος ἀμφοτέροις, ἀλλ' οὐ ζητῶν ψυχικῆν.*

Ἐρώτησις ΙΑ΄. *Περὶ τῶν θελόντων βαπτισθῆναι, ἐὰν μὴ εὐρεθῇ 15 ὀρθόδοξος ἱερεὺς ἢ ἄμειπτος, εἰ χρὴ βαπτισθῆναι ὑπὸ τῶν κοινωθέντων ἱερέων ἢ ἀκηρύκτων· μάλιστα ἐὰν θάνατος κατεπείγῃ.*

Ἀπόκρισις. *Τύπος τοιοῦτος ἐξεφωνήθη ἐνταῦθα παρὰ τε ὁμολογητῶν, ἱεραρχῶν τε καὶ καθηγουμένων· τοὺς εἰρημένους πρεσβυτέρους τῆς λειτουργίας διὰ τὴν αἵρετικὴν κοινωνίαν συγχωρεῖσθαι, μὴ 20 εὐρισκομένου σεσωσμένου ἱερέως, καὶ βαπτίζειν καὶ μεταδιδόναι τῶν ἁγιασμάτων προτετελεσμένων καὶ ἐξ ἀκρατήτου ἱερέως. Σχήμα τε δίδοναι μοναχοῦ, εὐχήν τε ποιῆσθαι ἐπὶ ἐκκομιδῆς, Εὐαγγελίον τε ἐκφωνεῖν ἐπὶ ὄρθρου, καὶ τὸ τῶν Θεοφανίων ὕδωρ εὐλογεῖν, ὡς εἴρηται, κατὰ περιστάσιν, διὰ τὸ μὴ ἐναπομένειν τοὺς λαοὺς παντάπασιν 25 ἀνηκόους τοῦ Εὐαγγελίου καὶ ἀφωτίστους. Εἰ οὖν συναρέσκει ὑμῖν, κρατεῖτω ὁ τοιοῦτος τύπος καὶ ἐν τοῖς αὐτόθι.*

Ἐρώτησις ΙΒ΄. *Περὶ τῶν ἀποσχισάντων καὶ τῇ μετανοίᾳ προστρέχόντων· εἰ ἔξεστιν ἡμῖν τοῖς τοιούτοις ἐπιτίμια δίδοναι, ἢ δέχεσθαι αὐτούς.*

Ἀπόκρισις. *Ἦδη ἐν τοῖς ἀνωτέρω δεδήλωται, ὅτι χρὴ δίδοναι, καὶ παρέλκον δις τὸ αὐτὸ ἐπικυκλοῦν.*

Ἐρώτησις ΙΓ΄. *Κὰν ἐπίσκοπος εἰς ἔγκλημα περιπεσών, ὑπὸ συνόδου καθαιρεθῇ, εἶτα πάλιν μετὰ καθάρσεσιν χειροτονήσῃ πρεσβύ-*

Ἑρώτηση 10η. Γιὰ τοὺς κοσμικοὺς ποὺ ὑπέγραψαν στὴν αἵρεση καὶ κοινωνοῦν, ἐὰν πρέπει μὲ αὐτοὺς τοὺς κοσμικοὺς νὰ κοινωνοῦν οἱ κοσμικοὶ ὀρθόδοξοι καὶ νὰ κοινωνοῦν.

Ἀπάντηση. Αἴτιο τοῦ κακοῦ εἶναι ἡ ἀδιαφορία. Γιατὶ λέγει· «Δὲν ἔκαναν διάκριση ἀνάμεσα στὸ καθαρὸ καὶ στὸ βέβηλο»⁸⁸. Πρέπει λοιπόν, ἐὰν οἱ ὀρθόδοξοι εἶναι ζηλωτές, νὰ μὴ τοὺς δέχονται αὐτοὺς σὲ συνεστίαση, ἂν προηγουμένως δὲν λάβουν ἐπιτίμιο γιὰ τὴν πονηρὴ ὑπογραφή τους, καὶ στὴ συνέχεια, ἂν δὲν διακόψουν τὴν κοινωνία μὲ τοὺς αἵρετικούς. Καὶ ἐπειδὴ ἀνάλογα μὲ τὶς περιστάσεις μερικοί, γιὰ νὰ ἀποφύγουν τοὺς κινδύνους, μολύνονται μὲ τὴν αἵρετικὴ κοινωνία, ἐὰν ὁμολογήσουν τὴν περιπέτειά τους καὶ μετανοήσουν, πρέπει νὰ γίνονται δεκτοὶ σὲ συνεστίαση. Καὶ αὐτὸ νὰ μὴ γίνεται μὲ ἀδιαφορία, ἀλλὰ μὲ κάποια συμφωνία ποὺ ἐπιβάλλεται ἀπὸ τὴν περίσταση, καὶ φέρνει ἔτσι κέρδος καὶ στοὺς δύο, καὶ ὄχι ψυχικὴ ζημιὰ

Ἑρώτηση 11η. Γι' αὐτοὺς ποὺ θέλουν νὰ βαπτισθοῦν, ἐὰν δὲν βρεθεῖ ὀρθόδοξος ἢ ἄμεμπτος ἱερέας, μποροῦν νὰ βαπτισθοῦν ἀπὸ ἱερεῖς ποὺ ἔχουν κοινωνήσει μὲ αἵρετικούς, ἢ δὲν εἶναι γνωστοί, ἰδιαίτερα μάλιστα ὅταν ἐπείγει ὑπερβολικὰ θάνατος;

Ἀπάντηση. Τέτοιος κανόνας ἐγκρίθηκε ἐδῶ ἀπὸ ὁμολογητὲς ἱεράρχες καὶ ἡγουμένους· ὅτι δηλαδὴ οἱ ἀναφερόμενοι πρεσβύτεροι, ποὺ λόγῳ τῆς κοινωνίας τους μὲ τοὺς αἵρετικούς ἐμποδίζονται νὰ λειτουργήσουν, σὲ περίπτωση ποὺ δὲν βρίσκεται ὀρθόδοξος ἱερέας, ἐπιτρέπεται σ' αὐτοὺς καὶ νὰ βαπτίζουν καὶ νὰ μεταδίδουν τὴ θεία κοινωνία ποὺ ἔχει τελεσθεῖ ἀπὸ κανονικὸν ἱερέα, νὰ δίνουν μοναχικὸ σχῆμα, νὰ κάνουν ἐκφορὰ νεκροῦ, νὰ ἀναγινώσκουν τὸ Εὐαγγέλιο τοῦ ὀρθου, καὶ νὰ εὐλογοῦν τὸ νερὸ τῶν Θεοφανίων, ὅπως ἔχει εἰπωθεῖ, σὲ δύσκολη περίσταση, γιὰ νὰ μὴ μένουν οἱ λαϊκοὶ χωρὶς νὰ ἀκούσουν τὸ Εὐαγγέλιο καὶ ἀφώτιστοι. Ἐὰν λοιπὸν αὐτὸς ὁ κανόνας ἀρέσει καὶ σὲ σᾶς, ἃς ἐφορμώζε-ται αὐτὸς καὶ ἀπὸ τοὺς ἐκεῖ.

Ἑρώτηση 12η. Γι' αὐτοὺς ποὺ ἀποσχίσθηκαν, καὶ καταφεύγουν στὴ μετάνοια· ἂν ἐπιτρέπεται σὲ μᾶς νὰ ἐπιβάλλουμε σ' αὐτοὺς ἐπιτίμια, ἢ νὰ τοὺς δεχόμαστε.

Ἀπάντηση. Ἦδη παραπάνω ἔχει λεχθεῖ, ὅτι πρέπει νὰ ἐπιβάλλεται ἐπιτίμιο. Καὶ εἶναι περιττὸ νὰ ἐπαναλαμβάνουμε τὸ ἴδιο δύο φορές.

Ἑρώτηση 13η. Ἐὰν ἓνας ἐπίσκοπος, ποὺ περιέπεσε σὲ παράπτωμα καὶ ἔχει καθαιρεθεῖ ἀπὸ σύνοδο, καὶ ἔπειτα, μετὰ τὴν καθαίρεσή του χει-

τερον, ὁ δὲ αὐτὸς πρεσβύτερος ἐν μοναστηρίῳ παραγενόμενος, ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἡγουμένου δέξεται ἐπιτίμιον πρὸς χρόνον, καὶ μετὰ ταῦτα ἐνεργῆ ἐν τῇ ἱερωσύνῃ· εἰ χρῆ δέχεσθαι τὸν τοιοῦτον ἱερέα, εἰ ἀνέγκλητός ἐστι, διδαχθῆναι δεόμεθα.

5 Ἐπίκρισις. Προφανοῦς οὔσης τῆς ἀτοπίας, οὐδὲ ἐπερωτῆσαι ὑμᾶς ἐχρῆν περὶ τοῦ τοιούτου ἐγκλήματος. Εἶρηκε γὰρ ὁ Χριστός· «Οὐ δύναται σαπρὸν δένδρον καρπὸν καλοῦ ποιεῖν». Ὡστε οὐχ ὅτι ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἡγουμένου, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ ἀγίου τινός, ἐπιτιμηθεὶς ὁ τοιοῦτος, ἀπολέλυται τοῦ λειτουργεῖν. Οὐχ ἱερεὺς, οὐδὲ ὁ λύσας ἅγιος
10 ἐπεὶ οὕτω περιτραπήσεται πάντα κανονικὰ παραγγέλματα, καὶ οἰγήσεται.

Ἐρώτησις ΙΔ'. Περὶ τῶν πρεσβυτέρων τῶν ὑπὸ ὀρθοδόξων χειροτονηθέντων, μὴ ὑπογραψάντων δέ, μηδὲ κοινωησάντων, ὑμφαγόντων δὲ μόνον μετὰ Γρηγορίου τοῦ μητροπολίτου.

15 Ἐπίκρισις. Ἐν τοῖς ἀνωτέρω προαπεδόθη ὁ περὶ τούτου λόγος. Εἴτε οὖν μετὰ Γρηγορίου, εἴτε μεθ' οἴου δήποτε τῶν ἑτεροδόξων ἢ συνεστίασις γέγονε, μετανοία ἀξιολόγῳ ὁ συνεστιαθεὶς τοῦ ἐγκλήματος ἀπολέλυται, οὐ μόνον πρὸς συνεστίασιν τῶν πεφυλαγμένων, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἣν ἠξιώθησαν ἱερωσύνῃν. Τὸ δὲ μέτρον τοῦ ἐπιτιμίου οὐ
20 δυνατὸν ὠρισμένως ὑποβάλλειν, διὰ ποιότητα καὶ προσώπου καὶ τρόπου· ὥστε ἐν δυσὶν ἢ τρισὶ τεσσαρακοσταῖς ἀρκεῖσθαι τὸν ἐπιτιμηθέντα.

Ἐρώτησις ΙΕ'. Περὶ πρεσβυτέρων ὁμοίως ὑπὸ ὀρθοδόξων χειροτονηθέντων, κατὰ ἄγνοιαν συμφαγόντων μετὰ πρεσβυτέρων βεβρω-
25 κώτων μετὰ τοῦ αὐτοῦ μητροπολίτου.

Ἐπίκρισις. Γέγραπται· «Πᾶν τὸ ἐν ἀγνοίᾳ, καθαρισθήσεται». Ὡστε ἀνένοχοί εἰσι παντὸς ἐπιτιμίου.

Ἐρώτησις ΙΣ'. Περὶ πρεσβυτέρων ὀρθοδόξων, ἡγουν Ἰλαρίωνος, καὶ Εὐστρατίου μοναχοῦ, ἂν ἔχωσιν ἐξουσίαν τοῦ διδόναι ἐπιτίμια.

30 Ἐπίκρισις. Προεῖρηται καὶ τοῖς ἀνωτέρω, ὅτι χρῆ διδόναι. Ἐπειδὴ δὲ ἐμφαίνει ἡ ἐρώτησις, εἰ δεῖ καὶ τὸν μὴ ἔχοντα ἱερωσύνῃν διδόναι κατὰ ἀπορίαν πρεσβυτέρων καὶ πίστιν τοῦ προσιόντος, οὐκ ἔξω τοῦ εἰκότος καὶ τὸν ἀπλῶς μοναχὸν ἐπιτίμια διδόναι.

ροτονήσει πρεσβύτερον, καὶ αὐτὸς ὁ πρεσβύτερος πηγαίνοντας σὲ μοναστήρι δεχθεῖ ἀπὸ τὸν ἡγούμενόν του ἐπιτίμιο γιὰ κάποιο χρονικὸ διάστημα, καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτὰ ἐνεργεῖ τὰ τῆς ἱερωσύνης, παρακαλοῦμε νὰ μάθουμε, ἐὰν πρέπει νὰ δεχόμαστε τὸν ἱερωμένο αὐτόν, ἂν εἶναι ἀκατηγόρητος.

Ἀπάντηση. Ἐπειδὴ ἡ ἀτοπία εἶναι φανερὴ, οὔτε νὰ μὲ ρωτήσετε ἔπρεπε γιὰ μὰ τέτοια παρανομία. Γιατὶ ὁ Χριστὸς εἶπε· «Δὲν μπορεῖ δένδρο σάπιο νὰ κάνει καρποὺς καλοὺς»⁵⁹. Ὡστε, ὄχι μόνο ὅταν λάβει ἐπιτίμιο ἀπὸ τὸν ἡγούμενόν του, ἀλλὰ καὶ ἂν ἀπὸ κάποιον ἅγιο δεχθεῖ ἐπιτίμιο ὁ ἱερέας αὐτός, ἀπαγορεύεται νὰ λειτουργεῖ. Ὅχι ὁ ἱερέας, οὔτε ὁ ἅγιος πού τὸν ἀπάλλαξε ἐπιτρέπεται νὰ λειτουργεῖ, γιατί ἔτσι θὰ ἀνατραποῦν καὶ θὰ καταργηθοῦν ὅλες οἱ διατάξεις τῶν κανόνων.

Ἐρώτηση 14η. Γιὰ τοὺς πρεσβυτέρους πού χειροτονήθηκαν ἀπὸ ὀρθοδόξους, δὲν ὑπέγραψαν ὁμῶς οὔτε κοινώνησαν, ἀλλὰ ἔφαγαν μόνο μαζί μὲ τὸν μητροπολίτη Γρηγόριο.

Ἀπάντηση. Γιὰ τοὺς παραπάνω ἔγινε ἤδη προηγουμένως λόγος. Εἶτε λοιπὸν ἡ συνεστίαση ἔγινε μὲ τὸν Γρηγόριο, εἶτε μὲ ὁποιονδήποτε ἀπὸ τοὺς ἑτεροδόξους, αὐτὸς πού συνέφαγε μὲ ἀξιόλογη μετάνοια ἀπαλλάσσεται ἀπὸ τὴν κατηγορία, ὄχι μόνο τῆς συνεστίασης μὲ αὐτοὺς πού προφυλασσόμαστε, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν ἱερωσύνη πού δέχθηκαν. Τῆ διάρκεια βέβαια τοῦ ἐπιτημίου δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ τὴν καθορίσουμε, ἐξαιτίας τῆς ποιότητος τοῦ προσώπου καὶ τοῦ τρόπου. Ὡστε δύο ἢ τρεῖς τεσσαρακοστὲς νὰ ἀρκοῦν γι' αὐτόν πού ἔλαβε τὸ ἐπιτίμιο.

Ἐρώτηση 15η. Γιὰ πρεσβυτέρους πού μὲ τὸν ἴδιο τρόπο χειροτονήθηκαν ἀπὸ ὀρθοδόξους, ἀλλὰ ἀπὸ ἄγνοια ἔφαγαν μαζί μὲ πρεσβυτέρους πού εἶχαν συμφάγει μὲ τὸν ἴδιο μητροπολίτη.

Ἀπάντηση. Ἐχει γραφεῖ· «Κάθε τι πού γίνεται ἀπὸ ἄγνοια, νὰ καθαρίζεται»⁶⁰. Ὡστε εἶναι ἀπαλλαγμένοι ἀπὸ κάθε ἐπιτίμιο.

Ἐρώτηση 16η. Γιὰ πρεσβυτέρους ὀρθοδόξους, δηλαδή τὸν Ἰλαρίωνα καὶ τὸν μοναχὸ Εὐστράτιο, ἂν ἔχουν δικαίωμα νὰ ἐπιβάλλουν ἐπιτίμια.

Ἀπάντηση. Εἰπώθηκε προηγουμένως στὰ παραπάνω, ὅτι μποροῦν νὰ ἐπιβάλλουν. Ἐπειδὴ ὁμῶς ἡ ἐρώτηση ὑπονοεῖ, ἂν μπορεῖ καὶ αὐτὸς πού δὲν ἔχει ἱερωσύνη, ἐλλείψει πρεσβυτέρων καὶ σύμφωνα μὲ τὴν πίστη αὐτοῦ πού προσέρχεται, δὲν εἶναι ἔξω ἀπὸ τὸ σωστὸ καὶ ὁ ἀπλὸς μοναχὸς νὰ ἐπιβάλλει ἐπιτίμια.

Ἐρώτησις ΙΖ'. Περὶ μονάζοντος τοῦ λαβόντος τὸ ἱερὸν σχῆμα κατὰ ἄγνοιαν ἀπὸ πρεσβυτέρου χειροτονηθέντος ὑπὸ καθηρημένου.

Ἀπόκρισις. Εἴρηται ἐν ἐτέρῳ κεφαλαίῳ, ὅτι «Πᾶν τὸ κατὰ ἄγνοιαν, καθαρισθήσεται». Καὶ οὐκ ἔξὸν ἀποστρέφεσθαι τὴν μετὰ τοῦ τοι-
5 ούτου συνεστίασιν, καὶ ἐπὶ ἄλλων τὴν σύμβασιν ποιούντων ὁμοίως καὶ φιλίαν.

Ταῦτά σοι μὲν ὡς συμψύχῃ καὶ συμπόνῃ ἡμεῖς κατὰ τὸ ἐφικτὸν ἀνεπτύξαμεν. Αὐτὸς δὲ μεταδοίης ἀσφαλῶς τοῖς ἐπερωτήσασιν ἀδελφοῖς. «Οὐ γὰρ πάντων ἡ πίστις», οὐδὲ πολλοῖς ἐκπέφρασαι τὰ τοιάδε
10 οὐ μόνον διὰ τὴν ἄνοιαν τῶν ἀνομησάντων, ἀλλὰ καὶ διὰ τοὺς πειρασμοὺς τῶν κρατούντων. Ἄνθ' ὧν δὲ οἱ εὐλαδέστατοι ἀπεστάλκασιν ἀποστολῶν πολλῶν τε καὶ καλῶν, ἀμείψονται παρὰ Θεοῦ τὴν ἀξίαν μισθαποδοσίαν, καὶ τάδε δύο ἐκλακίσκια εἰς ὑπόμνημα φιλίας. Ἐρω-
ρωσθε ἐν Κυρίῳ, τιμιώτατοι, προσευχόμενοι ὑπὲρ ἡμῶν τῶν ἁμαρ-
15 τωλῶν «τὰ κρείττονα καὶ ἐχόμενα σωτηρίας».

ΣΙΣ' (216) – Ἰωάννη κληρικῷ.

Τὸν μὲν ἀγάπης σου δῶρον ἀπεδεξάμεθα, φίλε γνησιώτατε, τὸ δὲ αἶτημα ὅπερ ἠτήσω πρὸς τό, ἐὰν φθάσῃ συνεστιαθῆναι αἰρετικοῖς, εἰδέναι τὸ ἐπιτίμιον, ἐκεῖνο λέγομεν, ὅτι ἐπὶ παντὸς ἁμαρτήματος ἡ
20 ἀξιόλογος μετάνοια τὴν συγχώρησιν ἔχει· οὐ μὴν πρὸ τοῦ ἁμαρτήματος ἔξεστιν ἐπιτίμια τιθέναι καὶ ἀνοίγειν ἐντεῦθε τὴν θύραν τῆς ἁμαρτίας. Οὐδὲ γὰρ ἐὰν ἐρωτήσης· Εἰ φθάσω πορνεῦσαι, ὡς οὐ θούλομαι, τί τὸ ἐπιτίμιον; Χρὴ με ἀποκριθῆναί σοι τόδε προτροπὴ γὰρ γίνεται τοῦ ἁμαρτεῖν. Ἄλλὰ τοῦτο ἀποκριτέον· Μὴ ποιῆσαι τὴν ἁμαρτίαν,
25 μὴδὲ προσκόψαι πρὸς λίθον τὸν πόδα, καὶ νοητῶς καὶ αἰσθητῶς. Ὅταν δὲ προσκόψῃς, τότε ὁ ἰατρός παρακαλοῦντι καὶ μετανοοῦντι ἐπιδίδωσι τὸ θεραπευτικὸν ἴαμα. Ταῦτά σοι γέγραφα σὺν πολλῇ προσοχῇ, εὐχόμενος ρυσθῆναί σε, ἡγαπημένε, ἀπὸ παντὸς κακοῦ.

ΣΙΖ' (217) – Θωμαῖδι παρθενενοῦση.

30 Περιχαρῶς ἐδεξάμην τὴν πρότασιν τῆς τιμιότητός σου, διὰ φωνῆς ζώσης τοῦ ὑπερτίμου κυρίου ἀρχιήτρου, ἅτε παρὰ συγγενοῦς καὶ θεο-

61. Βλ. Ἐρώτηση 15η.

63. Ἐβρ. 6, 9.

62. Β' Θεσσ. 3, 2.

64. Ψαλμ. 90, 12.

Ἑρώτηση 17η. Γιὰ μοναχὸν ποὺ ἔλαβε τὸ ἱερὸ σχῆμα ἀπὸ ἄγνοια ἀπὸ πρεσβύτερο ποὺ χειροτονήθηκε ἀπὸ καθηρημένον.

Ἀπάντηση. Εἰπώθηκε σὲ προηγούμενη ἐρώτηση, ὅτι «κάθε τι ποὺ γίνεται ἀπὸ ἄγνοια, θεωρεῖται καθαρὸ»⁶¹. Ἔτσι δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἀποφεύγουμε νὰ τρῶμε μαζὶ μὲ αὐτόν, καὶ μὲ ἄλλους κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο νὰ συνάπτουμε σχέση καὶ φιλία.

Αὐτὰ σοῦ τὰ ἀνέπτυξα ὅσο ἦταν δυνατόν, ἐπειδὴ ἔχεις τὴν ἴδια ὁμοψυχία καὶ συμπάσχεις καὶ σὺ τὸ ἴδιο μὲ μᾶς, καὶ σὺ νὰ τὰ μεταφέρεις καὶ στοὺς ἀδελφούς ποὺ ἔκαναν τὶς ἐπερωτήσεις. Γιατὶ «δὲν ἔχουν ὅλοι τὴν ἴδια πίστη»⁶², οὔτε αὐτὰ ἔχουν εἰπωθεῖ σὲ πολλούς. Ὁχι ἐξαιτίας τῆς ἄγνοιας αὐτῶν ποὺ παρανόμησαν, ἀλλὰ καὶ ἐξαιτίας τῶν πειρασμῶν αὐτῶν ποὺ ἐξουσιάζουν. Ὅσο γιὰ τὶς πολλὲς καὶ καλὲς ἀποστολὲς ποὺ ἔστειλαν οἱ εὐλαδέστατοι, εἴθε νὰ ἀμειφθοῦν ἀπὸ τὸν Θεὸ μὲ ἀντάξια μισθαποδοσία, καὶ αὐτὰ σὰν δύο καταπραϋντικὰ εἰς ἀνάμνησιν τῆς φιλίας. Νὰ ὑγιαίνετε μὲ τὴ χάρι τῶν Κυρίου, τιμώτατοι, καὶ νὰ προσεύχεστε καὶ γιὰ μένα τὸν ἁμαρτωλὸ «τὰ ἀνώτερα καὶ ἐκεῖνα ποὺ ἔχουν ὡς ἐπακόλουθο τὴ σωτηρία»⁶³.

216. Στὸν κληρικὸ Ἰωάννη.

Τὸ δῶρο τῆς ἀγάπης σου τὸ ἔλαβα, γνησιώτατε φίλε. Ὅσο γιὰ τὸ αἶτημα ποὺ ὑπέβαλες, γιὰ νὰ μάθεις ποῖο εἶναι τὸ ἐπιτίμιο ἐκείνου ποὺ ἔφτασε νὰ συμφάγει μὲ τοὺς αἵρετικούς, σοῦ λέγω τοῦτο· ὅτι σὲ κάθε ἁμάρτημα ἢ πραγματικὴ μετάνοια παρέχει τὴ συγχώρηση. Δὲν ἐπιτρέπεται ὅμως πρὶν ἀπὸ ἁμάρτημα νὰ βάζουμε ἐπιτίμια, καὶ ἔτσι νὰ ἀνοίγουμε τὴν πόρτα τῆς ἁμαρτίας. Οὔτε βέβαια ἂν ρωτήσεις Ἐὰν φτάσω νὰ πορνεύσω, πράγμα ποὺ δὲν τὸ θέλω, ποῖο θὰ εἶναι τὸ ἐπιτίμιο; πρέπει νὰ σοῦ ἀπαντήσω τὸ ἴδιο· γιὰ αὐτὸ γίνεται προτροπὴ γιὰ ἁμαρτία. Ἀλλὰ πρέπει νὰ σοῦ ἀπαντήσω· Νὰ μὴ κάνεις τὴν ἁμαρτία, οὔτε νὰ σκοντάψεις τὸ πίδι σου σὲ πέτρα⁶⁴, καὶ νοητὰ καὶ πραγματικά. Ὅταν δηλαδὴ σκοντάψεις, τότε ὁ γιατρός, ἐφόσον τὸν παρακαλέσεις καὶ μετανοήσεις, θὰ σοῦ δώσει τὸ θεραπευτικὸ φάρμακο. Αὐτὰ σοῦ τὰ ἔγραψα μὲ πολλὴ προσοχή, εὐχόμενος νὰ γλυτώσεις ἀπὸ κάθε κακὸ, ἀγαπημένε.

217. Στὴν παρθενεύουσα Θωμαῖδα.

Γεμάτος χαρὰ δέχθηκα τὴν πρότασιν τῆς τιμότητάς σου μὲ τὴ ζωντανὴ φωνὴ τοῦ ὑπέριμου κυρίου ἀρχιάτρου, ἀφοῦ εἶχε ἐκφωνηθεῖ ἀπὸ

φιλοῦς προσφωνηθείσης. Καὶ οὐκ ἀπαναίνομαι καὶ παρὰ γυναικὸς
 μανθάνειν ἔσθ' ὅτε τὸ λανθάνον. Οὐ μὴν δοκῶ ἠγνοσηκέναι τὴν περὶ
 τῶν σεπτῶν εἰκόνων προσκύνησιν, ὅπως ὀφείλει εἶναι. Ἡμεῖς τοιγαρ-
 οῦν, ὡς τιμιωτάτη, ἵνα περὶ τῶν ἄλλων εἰάσω τὸ παρὸν λέγειν, τὴν εἰκό-
 5 να τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ οὕτω προσκυνοῦμεν, ὡς αὐτὸν
 Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν. Τὸ δέ, ὡς, τοῦτο ὁμοιώσεώς ἐστιν,
 ἀλλ' οὐ βεβαιώσεως ἢ γὰρ οὐκ ἂν εἰκὼν Χριστοῦ, ἀλλ' αὐτὸς Χριστός
 ἐστιν. Ἀλλὰ μὴν εἰκὼν Χριστοῦ ἐστιν, καὶ ἐν τῇ αὐτοῦ εἰκόνι προσκε-
 κύνηται, καὶ ὡς ἕτερον ἐν ἑτέρῳ δέδεικται. Φησὶ γὰρ ὁ Χρυσόστομος
 10 «Εἶδον ἄγγελον ἐν εἰκόνι», καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος πάλιν «Τῇ δ'
 ἣν ὑπερκύπτων Πολέμων ἐν εἰκόνι». Οὐκοῦν καὶ ὁ Χριστός ἐν τῇ οἰ-
 κείᾳ εἰκόνι καὶ ὀρώμενός ἐστι καὶ προσκυνούμενος. Ἀλλ' εἰ καὶ ὁμοιω-
 ματικῶς, ὅμως, εἰ αὐτὸς προσκυνεῖται καὶ αὐτὸς λατρεύεται, οὐ μὴν
 ἢ εἰκὼν αὐτοῦ λατρευτή· ἐπεὶ οὐδὲν διάφορον εἰκόνοσ καὶ πρωτοτύ-
 15 που. Καίτοιγε ταῦτα δύο, τῇ διαφορότητι τῆς οὐσίας, οὐ τῇ ὁμοιότητι
 τῆς ὑποστάσεως. Ἐπειτα, καὶ εἰ Τριάς μόνη ἐστὶ λατρευομένη, πῶς
 δύναται ἂν καὶ ἢ εἰκὼν λατρεύεσθαι; Εὐρεθήσεται γὰρ τετρας ἢ Τριάς,
 προσθήκην δεξαμένη, ὅπερ ἐστὶν ἀσεβές. Εἰ δὲ καὶ ἰδιαζόντως ἔχει τὸ
 λατρευτὸν ἢ εἰκὼν Χριστοῦ, καὶ οὕτω δύο λατρεῖαι εὐρισκόμεναι εἰς
 20 κτισματολατρίαν ἡμᾶς ἀγάγοιεν, ἐπίσης τῆς τῶν Ἀρειανῶν αἰρέσεως.
 Ἀλλ' ἄπαγε τοῦ ἀσεβοῦς φρονήματος.

Σὲ δὲ ὁ ἀγαθὸς Θεὸς ἡμῶν περιφυλάξειεν ἀσινῇ καὶ ἀπρόσκοπον
 τῇ τε ὀρθοδόξῳ πίστει καὶ τῇ σεμνοπρεπεῖ πολιτείᾳ, ἣν διὰ παρθενίας
 προεἶλου, πρὸς εὐαρέστησιν Κυρίου.

25

ΣΙΗ' (218) – Δημητρίῳ ὑπάτῳ.

Μικροῦ καὶ πρότερον διὰ τοῦ γράμματος ἀπελογησάμεθα, ὡς
 πολλῇ καὶ ὑπὲρ τὴν ἀξίαν ἡμῶν ἢ πίστις σου, δέσποτα, ἢ τε τιμὴ καὶ ἢ
 ἀγάπησις. Ἡμεῖς δὲ οὐχ οὕτως ἐσμεν καθὰ ὑπολαμβάνετε, ἀλλ' ἁμαρ-
 τωλοὶ εἰς οὐδὲν ὄφελος οὔτε ὑμῖν, οὔτε μὴν ἄλλοις ὑπάρχοντες. Εἴη δὲ
 30 ὑμῖν κατὰ τὴν πεποίθησιν ὁ μισθὸς καὶ ὁ ἔλεος παρὰ Κυρίου, σὺν τῇ
 κυρία ὑπατίσῃ καὶ τοῖς εὐγενέσιν ὑμῶν κλάδοις, ὧν καὶ τὰς προσ-
 φορὰς δεξάμενοι προσηνέγκαμεν Κυρίῳ τὰ χαριστήρια. Ἀλλ' ἐπὶ τὸ
 κατεπειγόν ὁ λόγος. Ἐλυπήθησαν, φησί, τινὲς διὰ τὸν δεῦτερον Ἡρώ-

συγγενῆ καὶ ἀγαπητῆ ἀπὸ τὸν Θεό, καὶ δὲν ἀποφεύγω νὰ μαθαίνω καὶ ἀπὸ γυναίκα μερικὲς φορές αὐτὸ ποῦ εἶναι λάθος. Δὲν νομίζω ὅτι ἀγνοεῖς, πῶς πρέπει νὰ γίνεται ἡ προσκύνηση τῶν σεπτῶν εἰκόνων. Ἐμεῖς λοιπόν, τιμωτάτη, γιὰ νὰ ἀφήσω τὸ παρὸν νὰ μλήσει γιὰ τοὺς ἄλλους, τὴν εἰκόνα τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ τὴν προσκυνοῦμε ὡς τὸν ἴδιο τὸν Κύριό μας Ἰησοῦ Χριστόν. Αὐτὸ τὸ «ὡς» σημαίνει ὁμοιότητα καὶ ὄχι βεβαίωση, γιὰτι αὐτὴ δὲν σημαίνει εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ τὸν ἴδιο τὸν Χριστό. Ἄλλ' ὅμως εἶναι εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ, καὶ μέσω τῆς εἰκόνας του προσκυνεῖται, καὶ τὸ καθένα φαίνεται μέσα στὸ ἄλλο. Γιατι ὁ Χρυσόστομος λέγει· «Εἶδα ἄγγελον σὲ εἰκόνα», καὶ ὁ θεολόγος Γρηγόριος ἐπίσης· «Στὴν εἰκόνα παριστανόταν ὁ Πολέμων νὰ σηκώνει τὸ κεφάλι του». Ἐπομένως καὶ ὁ Χριστὸς μὲ τὴ δική του εἰκόνα καὶ βλέπεται καὶ προσκυνεῖται. Καὶ μολονότι ὁμοιωματικά, ὅμως αὐτὸς προσκυνεῖται καὶ αὐτὸς λατρεύεται, ἐνῶ ἡ εἰκόνα του δὲν εἶναι λατρευτὴ, ἐπειδὴ δὲν διαφέρει καθόλου ἡ εἰκόνα καὶ τὸ πρωτότυπο. Ἄν καὶ αὐτὰ εἶναι δύο, ὡς πρὸς τῆς διαφορὰ ὅμως τῆς οὐσίας, ὄχι ὡς πρὸς τὴν ὁμοιότητα τῆς ὑπόστασης. Ἐπειτα, ἐφόσον μόνο ἡ Τριάδα λατρεύεται, πῶς θὰ μποροῦσε νὰ λατρεύεται καὶ ἡ εἰκόνα; Τότε ἡ Τριάδα θὰ γίνῃ τετράδα, δεχόμενη προσθήκη, πράγμα ποῦ εἶναι ἀσεβές. Ἄν μάλιστα ἡ εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ ἔχει ξεχωριστὴ λατρεία, ἔχοντας ἔτσι δύο λατρεῖες, θὰ μᾶς ὀδηγοῦσαν σὲ λατρεία τῆς κτίσεως, ὅπως ἀκριβῶς καὶ ἡ αἵρεση τῶν Ἀρειανῶν. Ἀλλὰ μακριὰ ἀπὸ μᾶς ἡ ἀσεβὴς πίστη.

Ἐσένα εἶθε ὁ ἀγαθὸς Θεὸς μας νὰ σὲ προφυλάξῃ ἀβλαβῆ καὶ ἀπροσκοπη καὶ στὴν ὀρθόδοξη πίστη καὶ στὸν σεμνοπρεπῆ τρόπο ζωῆς, τὸν ὁποῖο προτίμησες μὲ τὴν παρθενία, γιὰ νὰ εὐαρεστήσῃς τὸν Θεό.

218. Στὸν ὑπάτο Δημήτριο.

Καὶ προηγουμένως μὲ τὸ γράμμα μου ἀπολογήθηκα κάπως, λέγοντας ὅτι ἡ ἐμπιστοσύνη σου σὲ μένα εἶναι μεγάλη, καὶ περισσότερη ἀπὸ ὅ,τι ἀξίζω, δέσποτα, καὶ ἡ τιμὴ καὶ ἡ ἀγάπη. Ἐγὼ ὅμως δὲν εἶμαι ὅπως μὲ νομίζετε, ἀλλ' εἶμαι ἁμαρτωλὸς καὶ σὲ τίποτε ὠφέλιμος, οὔτε σὲ σᾶς, οὔτε καὶ σὲ ἄλλους. Καὶ εἶθε ἀνάλογα μὲ τὴν πίστη σας νὰ εἶναι καὶ ἡ ἀνταμοιβὴ καὶ ἡ εὐσπλαχνία ἀπὸ τὸν Κύριο σὲ σᾶς καὶ στὴν κυρία ὑπάπισσα καὶ τὰ εὐγενικὰ παιδιὰ σας, τῶν ὁποίων τις προσφορὲς τις ἐλάβαμε καὶ προσφέραμε στὸν Κύριο τις εὐχαριστίες μας. Ἀλλὰ ἄς στρέψουμε τὸν λόγο στὸ κατεπεῖγον θέμα. Λυπήθηκα, λέγει, μερικοὶ γιὰ τὸν

δην, ὅτι ὀρθόδοξος ἦν καὶ ἡ Ἐκκλησία μνημονεύει αὐτοῦ. Πρῶτον μὲν Ἡρώδην σύνηθες λέγειν τοὺς κρατοῦντας, καθά φησιν ὁ Θεολόγος· «Ἐὰν Ἡρώδη παραστής, σιώπησον». Ἔπειτα σκοπεῖτωσαν οἱ ἐπισκῆπτοντες, εἰ μὴ εἰκότως ἢ ἀφομοίωσις. Ὁ πρῶτος Ἡρώδης, 5 γυναιῖκα ἔχων τὴν θυγατέρα Ἀρέτα τοῦ βασιλέως καὶ ταύτην ἐκβαλὼν, εἴληφε τὴν γυναῖκα Φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ εἰς δεύτερον συνοικέσιον, καὶ ἐπειδὴ παρὰ τὸν νόμον τοῦτο, ἐλέγχεται ὑπὸ τοῦ Προδρόμου, καὶ μὴ φέρων τὸν ἔλεγχον, κτείνει τὸν προφήτην. Εἶτα μετὰ μικρὸν ὑπὸ τοῦ ἰδίου λαοῦ ἀνασοβευθεὶς φονεύεται, τοῦ δικαιο- 10 κρίτου Θεοῦ ἀξίαν ἐπαγαγόντος δίκην τῷ φονευτῇ, ἀντὶ θανάτου ὁσίου θάνατον οἴκτιστον. Ἐλθωμεν ἐπὶ τὸν περὶ οὗ ὁ λόγος.

Γυναῖκα καὐτὸς ἔχων Μαρίαν, τὴν νομίμως συναφθεῖσαν αὐτῷ ἐκ νεότητος, ἐκβαλὼν ταύτην μοιχικῶς, κατὰ τὸν νόμον τοῦ Κυρίου, εἴληφε γυναῖκα Θεοδότην κουδικουλαρίαν εἰς δεύτερον συνοικέ- 15 σιον, καὶ ἐπειδὴ παρὰ τὰ Εὐαγγέλια τοῦτο, ἐλέγχεται ὑπὸ Πλάτωνος κατὰ πρόσωπον, καὶ μὴ φέρων τὸν ἔλεγχον, κλείει τὸν ὄσιον ὡς τεθαμμένον· εἶτα μετὰ μικρὸν ὑπὸ τοῦ ὑπηκόου ἀνασοβευθεὶς τυφλοῦται, τοῦ δικαιοδότου Θεοῦ προσήκουσαν ἐπαγαγόντος δίκην τῷ φρουριστῇ, ἀντὶ φυλακῆς ὁσίας πῆρωσιν ὀφθαλμῶν. Ἐνωτισάσθω 20 οὖν πᾶς ἔχων νοῦν, ὡς ἄρα δικαίως δεύτερος Ἡρώδης Κωνσταντῖνος, ἐπ' ἂν οὐκ ἄλλο ἔκτοτε μέχρι τοῦ δεῦρο πέπραχε τοιοῦτον, ὀνομάζοιτο, αὐτὸς ἐαυτῷ προξενήσας πρακτικῶς τὸ ὄνομα. Καὶ περὶ τούτου πράγματα μὴ παρεχέτωσαν ἡμῖν. Οὐ δύναται Χριστὸς ἢ ἀλήθεια ψεύσασθαι· ὅτι μοιχὸς ἐστίν, οὐδὲ ὁ ἀντιπίπτων, ὅτι μὴ οὐχὶ 25 θεομαχεῖ. Καὶ οὐ λήξει τὸ λαλούμενον ὃ ἐποίησεν ὁ μοιχεύσας, ἕως συντελείας τοῦ αἰῶνος. Ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ λυπούμενοι συναπτήχθησαν τῇ μοιχείᾳ, ἀνιῶνται κακῶς τῇ ὑπομνήσει· δέον αὐτοὺς ὁμολογεῖν τὸ ἀληθές, καὶ προσπίπτειν καὶ προσκλαίειν τῷ Θεῷ ὑπὲρ τῆς ἀπαγωγῆς, ἐφ' ἣ καὶ δώσουσι λόγον ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως μὴ μετανοοῦντες. 30 Οἱ δὲ πρὸς τὸ παροξύνειν τὸν Θεόν, ἔτι ἁμαρτίας ἐφ' ἁμαρτία ἐπισπῶνται· ἢ λέληθεν αὐτοὺς οἷος διωγμὸς ἐντεῦθεν ἀνήφθη πανταχοῦ, καὶ ὅσοι ἐμοίχευσαν ἐκ τοῦ προὔχοντος παραδείγματος; Καὶ τᾶλλα σιωπῶ λέγειν, αἰδοῖ τινων προσώπων. Πανσάσθωσαν λυπεῖ-

δεύτερο Ἡρώδη, γιατί ἦταν ὀρθόδοξος καὶ ἡ Ἐκκλησία τὸν μνημονεύει. Πρῶτον βέβαια Ἡρώδη συνηθίζουμε νὰ λέγουμε αὐτοὺς ποὺ κυβερνοῦν, ὅπως λέγει ὁ Θεολόγος· «Ἐὰν παρουσιαστῆς μπροστὰ στὸν Ἡρώδη, σῶπασε». Ἐπειτα ἄς ἐξετάσουν αὐτοὶ ποὺ κατηγοροῦν, ἂν οἱ παρομοίωσι δὲν εἶναι δικαιολογημένη. Ὁ πρῶτος Ἡρώδης ἔχοντας γυναῖκα τὴν θυγατέρα τοῦ βασιλιᾶ Ἀρέτα, τὴν ἔδιωξε, καὶ πῆρε τὴν γυναῖκα τοῦ ἀδελφοῦ του Φιλίππου σὲ δεύτερο γάμο. Καὶ ἐπειδὴ αὐτὸ ἦταν παράνομο, ἐλέγχθηκε ἀπὸ τὸν Πρόδρομο, καὶ μὴ ὑποφέροντας τὸν ἔλεγχο, σκότωσε τὸν προφήτη. Ἐπειτα, μετὰ ἀπὸ λίγο, καταδιωκόμενος ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν λαὸ του φονεύθηκε ἀπὸ αὐτόν, γιατί ὁ δικαιοκρίτης Θεὸς ἐπέφερε καταδίκη ἐναντίον τοῦ φονιᾶ, ἀντὶ τοῦ ὀσίου θανάτου, θάνατον ἐλεινώτατον. Ἄς ἔρθουμε τώρα καὶ σ' αὐτόν γιὰ τὸν ὁποῖο γίνεται λόγος.

Καὶ αὐτὸς, ἐνῶ εἶχε γυναῖκα τὴν Μαρία, ἡ ὁποία εἶχε συζευχθεῖ νόμιμα μὲ αὐτόν ἀπὸ τὴ νεότητά της, ἀφοῦ τὴν ἔδιωξε μὲ τρόπο μοιχικό, σύμφωνα μὲ τὰ λόγια τοῦ Κυρίου⁶⁶, ἔλαβε γυναῖκα τοῦ τὴν κουδικουλάρια Θεοδότη μὲ δεύτερο γάμο. Καὶ ἐπειδὴ αὐτὸ ἦταν ἀντίθετο πρὸς τὰ Εὐαγγέλια, ἐλέγχθηκε ἀπὸ τὸν Πλάτωνα κατὰ πρόσωπο, καὶ μὴ ὑποφέροντας τὸν ἔλεγχο, φυλακίζει τὸν ὅσιο σὰν πεθαμένο. Ὑστερα ἀπὸ λίγο ὅμως διωκόμενος ἀπὸ τὸν ὑπήκοό του τυφλώθηκε, γιατί ὁ δικαιοδότης Θεὸς ἐπέφερε τὴν καταδίκη ποὺ ταίριαζε στὸν δεσμοφύλακα, ἀντὶ τῆς ὀσιας φυλακῆς, τύλφωση τῶν ματιῶν του. Ἄς ἀκούσει κάθε μυαλωμένος, ὅτι δίκαια ὁ Κωνσταντῖνος ὀνομάστηκε δεύτερος Ἡρώδης, ἀφοῦ ἀπὸ τότε μέχρι τώρα δὲν ἔκανε τίποτε τέτοιο, προκαλώντας ὁ ἴδιος γιὰ τὸν ἑαυτό του ἔμπρακτα τὸ ὄνομα. Καὶ γι' αὐτὸ ἄς μὴ μᾶς κατηγοροῦν γι' αὐτό. Ὁ Χριστὸς ποὺ εἶναι ἡ ἀλήθεια, δὲν μπορεῖ νὰ ψευσθεῖ, ὅτι εἶναι μοιχός, οὔτε καὶ αὐτὸς ποὺ εἶναι ἀντίθετος, ὅτι δὲν εἶναι θεομάχος. Καὶ δὲν θὰ σταματήσει αὐτὸ ποὺ διαδίδεται ὅτι ἔκανε αὐτὸς ποὺ μοίχευσε, μέχρι τὴ συντέλεια τοῦ αἰῶνα. Ἐπειδὴ ὅμως αὐτοὶ ποὺ λυποῦνται παρασύρθηκαν ἀπὸ τὴ μοιχεία, καὶ στενοχωροῦνται πολὺ μὲ τὴν ὑπενθύμιση, πρέπει νὰ ὁμολογήσουν τὴν ἀλήθεια, νὰ παρακαλέσουν γονατιστοὶ καὶ νὰ κλάψουν μπροστὰ στὸν Θεὸ γιὰ τὸ ὅτι παρασύρθηκαν, πράγμα γιὰ τὸ ὁποῖο καὶ θὰ δώσουν λόγο τὴν ἡμέρα τῆς κρίσεως, ἂν δὲν μετανοήσουν. Αὐτοὶ ὅμως, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ὅτι ἐξοργίζουν τὸν Θεό, προσθέτουν καὶ ἄλλες ἁμαρτίες πάνω στὴν ἁμαρτία, Ἡ μήπως τοὺς διαφεύγει πόσο μεγάλος διωγμὸς ἀναψε παντοῦ, καὶ πόσοι ἐμοίχευσαν μιμούμενοι τὸ παράδειγμα τοῦ πρῶτου ἄρχοντα; Καὶ ἀποφεύγω νὰ ἀναφέρω τὰ ἄλλα, ἀπὸ σεβασμὸ

σθαι λύπην θεοστνγῆ, οἵτινες ἂν εἶεν. «Πρόσωπον γὰρ Θεὸς ἀνθρώπου οὐ λαμβάνει». Καί, παρ' ὃ ἐκ τοῦ Εὐαγγελίου παρελάβομεν, ἔάν τις εὐαγγελίζεται ἕτερον, μέχρι καὶ ἀγγέλου, ἀναθέματι ὑποβάλλεται, καθὰ βοᾷ ὁ μακάριος Ἀπόστολος.

5 Ταῦτα εἰδὼς καὶ εὐλαβέστατος ἡγούμενος, μὴ ἐγκαλείτω περὶ τοῦ ἁγίου Θεοφάνους, ὅτι ἠτιάθη ἐν τῷ πράγματι. Ἀληθείας γὰρ οὐδὲν προτιμότερον. Καὶ οὐκ ἀπαναίνεται ἀκούων, ὡς οὐδὲ Πέτρος ὁ μέγας ἀπόστολος τὴν ἄρνησιν, οὐδὲ Δαβὶδ ὁ ἅγιος τὴν μοιχείαν, οὐδὲ Κυπριανὸς ὁ ἱερομάρτυς τὴν γοητείαν. Περὶ δὲ τοῦ ὅτι ὡς ὀρθόδοξος
10 μνημονεύεται ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, οὐδὲν προῖσταται τῷ Εὐαγγελίῳ· ἐπεὶ μνημονεύεται καὶ Οὐαλεντινιανός, ἀλλ' οὐ κατὰ τὸ δύο ὁμοῦ γυναῖκας ἔχειν παρανόμως, ἀλλὰ κατὰ τὴν ὀρθὴν πίστιν· καὶ Ἰοβιανός, ἀλλ' οὐ καθὼς ἱστορεῖται ὅτι ἀρρενοφθόρος ἦν καὶ Νικηφόρος, ἀλλ' οὐ καθὼς πλεονέκτης. Καὶ πολλοῦ ἐστὶ λέγειν περὶ τῶν ἄλλων, οἳ, κἂν τὰ
15 ἄλλα διαβεβλημένοι, διὰ δὲ τὴν ὀρθοδοξίαν μόνον μνήμης ἔτυχον ἐκκλησιαστικῆς. Ταῦτα ἐχέτω ὧδε.

Αὐτὸς δέ, δέσποτα, κάτεχε ἀσφαλῶς τὸ σύγγραμμα, μὴ ἐκφορον αὐτὸ ποιῶν, ἐπειδὴ κίνδυνος, καθὰ ἀναγγελεῖ ὁ γραμματηφόρος. Ὁ Κύριος μετὰ τοῦ πνεύματος ὑμῶν Ἀμήν.

20 **ΣΙΘ' (219) –. Λύσεις διαφόρων κεφαλαίων.**

Ἐρώτησις Α'. Περὶ πρεσβυτέρου, διακόνου τε καὶ ἀναγνώστου ἐσχηκότων φρόνημα ὀρθόν, τοῖς αἵρετικοῖς δὲ κοινωνησάντων ἐξ ἀνθρωπίνου φόβου, εἰ χρὴ προσφορὰν ὑπὲρ αὐτῶν ποιεῖν, ἢ παννυχίδα, ἢ εὐχήν.

25 **Ἀπόκρισις.** Εἰ μέχρις ἀποβιώσεως κοινωνοῦντες τοῖς αἵρετικοῖς διέμειναν, οὐδαμῶς. Εἰ δὲ ἐν τῇ ἐξόδῳ καὶ μετεμελήθησαν καὶ ὡμολόγησαν φόβῳ κεκρατῆσθαι, καὶ τρίτον εἰ ἐκοινώνησαν τῶν ὀρθοδόξων ἁγιασμάτων, συγχωρητέον γίνεσθαι ἐπ' αὐτοῖς τὰ προειρημένα.

Ἐρώτησις Β'. Περὶ μοναχῶν καὶ μοναζουσῶν ὁμοίως τῇ κοινωνίᾳ
30 τῶν αἵρετικῶν ἀποβιωσάντων.

Ἀπόκρισις. Ἡ προειρημένη ἀπόκρισις φυλαττέσθω καὶ ἐπὶ τοῖσδε. Ὅμοίως καὶ ἐπὶ λαϊκῶν, ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν καὶ παιδῶν. Εἴρηται δὲ ταῦτα περὶ τῶν τεθνεώτων. Εἰ γὰρ ἔτι ζῶν ἐστὶν ἐκ πάντων

πρὸς κάποια πρόσωπα. Ἦς παύσουν νὰ λυποῦνται μὲ λύπη θεομίσητη, ὅποιοι καὶ ἂν εἶναι. «Γιατὶ ὁ Θεὸς δὲν λαμβάνει ὑπόψη τοῦ τὸ πρόσωπο τοῦ ἀνθρώπου»⁶⁶. Καὶ ἐὰν κάποιος κηρύττει διαφορετικὸ εὐαγγέλιο ἀπὸ ἐκεῖνο ποὺ παραλάβαμε, ἀκόμα καὶ ἄγγελος, ὑποβάλλεται σὲ ἀνάθεμα, ὅπως φωνάζει ὁ μακάριος Παῦλος⁶⁷.

Γνωρίζοντάς τα αὐτὰ καὶ ὁ εὐλαβέστατος ἡγούμενος, ἄς μὴ κατηγορεῖ γιὰ τὸν ἅγιο Θεοφάνη, ὅτι κατηγορήθηκε γιὰ τὸ θέμα αὐτὸ. Γιατὶ τίποτε δὲν εἶναι προτιμότερο ἀπὸ τὴν ἀλήθεια. Καὶ δὲν ἀρνεῖται, ἀκούοντας ὅτι οὔτε ὁ Πέτρος, ὁ μεγάλος ἀπόστολος, ἀπέφυγε τὴν ἄρνηση τοῦ Χριστοῦ, οὔτε ὁ ἅγιος Δαβὶδ τὴ μοιχεία, οὔτε ὁ ἱερομάρτυς Κυπριανὸς τὴ μαγία. Ὅσο γιὰ τὸ ὅτι ἀναφέρεται ὡς ὀρθόδοξος στὴν Ἐκκλησία, δὲν λέγεται τίποτε στὸ Εὐαγγέλιο. Γιατὶ ἀναφέρεται καὶ ὁ Οὐαλεντινιανός, ὅχι γιὰ τὸ ὅτι εἶχε μαζί δύο γυναῖκες παράνομα, ἀλλὰ γιὰ τὴν ὀρθή πίστη, καὶ ὁ Ἰοβιανός, ὅχι ὅμως ὅπως διαδίδεται, ὅτι ἦταν διαφθορέας ἀρρένων, καὶ ὁ Νικηφόρος, ἀλλὰ ὅχι ἐπειδὴ ἦταν πλεονέκτης. Καὶ θὰ μπορούσα νὰ πῶ πολλὰ γιὰ ἄλλους, οἱ ὁποῖοι, ἂν καὶ ἦταν διαβεβλημένοι ὡς πρὸς τὰ ἄλλα, ὅμως ἐξαιτίας τῆς ὀρθοδοξίας τους μόνο, μνημονεύονται ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία. Αὐτὰ ἄς ἔχουν ἔτσι.

Σὺ ὅμως, δέσποτα, κράτα μὲ ἀσφάλεια τὸ σύγγραμμα, καὶ μὴ τὸ κοινολογεῖς, ἐπειδὴ εἶναι ἐπικίνδυνο, ὅπως θὰ σοῦ πεῖ ὁ γραμματοκομιστής. Ὁ Κύριος νὰ εἶναι μαζί σας. Ἀμήν.

219. Λύσεις διαφόρων ἀποριῶν.

Ἐρώτηση 1η. Γιὰ πρεσβύτερο, διάκονο καὶ ἀναγνώστη ποὺ εἶχαν ὀρθὴ πίστη, ἀλλὰ κοινώνησαν μὲ τοὺς αἵρετικούς ἀπὸ ἀνθρώπινο φόβο, ἂν πρέπει νὰ κάνουμε γι' αὐτοὺς προσφορὰ ἢ παννυχίδα, ἢ προσευχή.

Ἀπάντηση. Ἐὰν ἔμειναν μέχρι τὸ τέλος τῆς ζωῆς τους κοινωνοὶ τῶν αἵρετικῶν, μὲ κανένα τρόπο. Ἐὰν ὅμως κατὰ τὴν ἔξοδό τους ἀπὸ τὴ ζωὴ μετανόησαν καὶ ὁμολόγησαν ὅτι ἦταν κυριευμένοι ἀπὸ φόβο, καί, τρίτον, ἂν κοινώνησαν τῶν ὀρθοδόξων μυστηρίων, πρέπει νὰ τοὺς συγχωροῦνται αὐτὰ ποὺ προαναφέρθηκαν.

Ἐρώτηση 2η. Γιὰ μοναχοὺς καὶ μοναχὲς ποὺ κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο πέθαναν σὲ κοινωνία μὲ τοὺς αἵρετικούς.

Ἀπάντηση. Ἡ προηγούμενη ἀπάντηση νὰ τηρεῖται καὶ σ' αὐτούς. Τὸ ἴδιο καὶ γιὰ τοὺς λαϊκοὺς, ἄνδρες καὶ γυναῖκες καὶ παιδιά. Αὐτὰ βέβαια εἰπώθηκαν γιὰ τοὺς πεθαμένους. Ἐὰν ὅμως κάποιος ἀπὸ ὅλους

τῶν προειρημένων καὶ μεταμέλοιο, ἔξω ρίπτων τὸν φόβον ἀπὸ τοῦ δεῦρο, καὶ αἰρούμενος ὑπὲρ τοῦ ἀγαθοῦ κακοπαθεῖν, εἰ μὲν πρεσβύτερος ἢ διάκονος, εἰργέσθω τῆς ἱερουργίας ἕως καιροῦ συνόδου ὀρθοδοξίας μετὰ δὲ ἐπιτιμίαν τὴν προσήκουσαν, μετεχέτω τῶν ὀρθοδόξων 5 ἁγιασμάτων. Ἡ δὲ δύναμις τῆς ἐπιτιμίας, ἀμεθεξία ἐστὶ τῶν ἁγιασμάτων, καθ' ὃν καιρὸν ἢ καιροὺς ὁ ἐπιτιμῶν οἰκονομοίη. Οὐ γὰρ ὀριστικῶς ἐστὶν ἀποφῆνασθαι, διὰ τὸ ἄλλον ἄλλου διαφέρειν καὶ προσώπῳ καὶ γνώσει καὶ σπουδῇ καὶ ἡλικίᾳ. Εἰ δὲ μονάζων εἴη ἢ ἀναγνώστης ἢ μονάζουσα, τοῦ ἐπιτιμίου πληρουμένου εὐθύς διδόσθω ἢ 10 θεία μέθεξις ὡσαύτως καὶ ἐπὶ λαϊκῶν, ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν καὶ παιδῶν. Δῆλον δὲ καὶ τούτοις διαφορότης, κατὰ τε πρόσωπον καὶ τὸ ἀξίωμα καὶ ἡλικίαν ὡς καὶ μιᾷ τεσσαρακοστῇ ἱκανοῦσθαι τὴν ἐπιτιμίαν καὶ λαμβάνοντι. Φανερόν δὲ ὅτι τὸ ἐπιτιμίου τῆς ἀμεθεξίας τῶν ἁγιασμάτων συνεπιλαμβάνεται καὶ προσευχῶν καὶ γονυκλισιῶν καὶ 15 ἐγκρατείας βρωμάτων, κατὰ τὴν ὑποκειμένην φύσιν τοῦ ἐπιτιμωμένου.

Ἐρώτησις Γ'. Περὶ τοῦ διδόναι δῶρα ἐν μοναστηρίοις ἀνδρείοις τε καὶ γυναικείοις.

Ἀπόκρισις. Δοτέον, εἴ εἰσι πεφυλαγμένοι τῆς αἰρετικῆς κοινω- 20 νίας.

Ἐρώτησις Δ'. Περὶ τοῦ ἀφ' ἑαυτῶν κοινωνεῖν ἢ μονάζοντας ἢ μοναζούσας τῶν ἁγιασμάτων.

Ἀπόκρισις. Οὐκ ἔξὸν ἄπτεσθαι οὐδὲ τῶν θείων ἀναθημάτων τοὺς ἔξω ἱερωσύνης πλήν, εἰ μὴ τι κατὰ πᾶσαν ἀνάγκην, μὴ εὐρισκομένου 25 πρεσβυτέρου ἢ διακόνου, ἀφ' ἑαυτῶν μετέχειν τοῦ δώρου. Τοῦτο δὲ πῶς; Τιθεμένης δίβλου ἱεράς, καὶ ἐφαπλουμένης ὀθόνης καθαρᾶς, ἢ ἱεράς ἐπικαλυμματίδος, ἐκεῖσε τοῦ δώρου ἀπὸ χειρὸς σὺν φόβῳ προτεθέντος μετὰ τὴν ὑμνοδίαν, ἀπὸ στόματος ληπτέον· εἴθ' οὕτω διακλύσεως οἴνου γινομένης τῷ λαμβάνοντι.

30 **Ἐρώτησις Ε'.** Περὶ λαϊκῶν, ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν ὀρθοδόξων ἐξ ὀρθοδόξου κοινωνούντων, φόβῳ δὲ ἀνθρωπίνῳ τᾶλλα πάντα τοῖς αἰρετικοῖς συναναμιγνυμένων, πῶς χρὴ τοὺς ἀκριβευομένους περὶ αὐτῶν ἔχειν.

Ἀπόκρισις. Ἀπὸ μὲν ἱερατικοῦ, ἤγουν πρεσβυτέρου καὶ διακό-

τοὺς προαναφερθέντες ζεῖ καὶ μετανοήσει, ἀποβάλλοντας τὸν φόβο ἀπὸ ἐδῶ, καὶ προτιμήσει νὰ κακοπαθήσει γιὰ τὸ καλό, ἐὰν εἶναι πρεσβύτερος ἢ διάκονος, νὰ ἐμποδίζεται ἀπὸ τὴν ἱερουργία μέχρι νὰ συγκληθεῖ ὀρθόδοξη σύνοδος, καὶ μετὰ ἀπὸ κατάλληλο ἐπιτίμιο, νὰ συμμετέχει στὰ ὀρθόδοξα μυστήρια. Ἡ δύναμη τοῦ ἐπιτιμίου εἶναι μὴ συμμετοχὴ στὰ μυστήρια γιὰ ὅσον χρόνο ἢ καιρὸ ὀρίσει αὐτὸς ποὺ ἐπιβάλλει τὸ ἐπιτίμιο. Γιατί δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀποφανθοῦμε ὀριστικά, καθόσον ὁ ἕνας διαφέρει ἀπὸ τὸν ἄλλο καὶ ὡς πρὸς τὸ πρόσωπο καὶ ὡς πρὸς τὴ γνῶση καὶ στὴ φρονίδα καὶ στὴν ἡλικία. Ἐὰν ὅμως εἶναι μοναχὸς ἢ ἀναγνώστης ἢ μοναχὴ, μόλις ὀλοκληρωθεῖ τὸ ἐπιτίμιο, νὰ τοῦ ἐπιτρέπεται ἀμέσως ἢ συμμετοχὴ στὰ μυστήρια. Τὸ ἴδιο καὶ γιὰ τοὺς λαϊκοὺς, ἄντρες, γυναῖκες καὶ παιδιά. Ὅμως καὶ σ' αὐτοὺς ὑπάρχει διαφορὰ, καὶ ὡς πρὸς τὸ πρόσωπο, καὶ ὡς πρὸς τὸ ἀξίωμα καὶ ὡς πρὸς τὴν ἡλικία. Ὡστε καὶ μιὰ τεσσαρακοστὴ νὰ εἶναι ἀρκετὴ γι' αὐτὸ ποὺ δέχεται τὸ ἐπιτίμιο. Εἶναι ὅμως φανερὸ ὅτι τὸ ἐπιτίμιο τοῦ νὰ μὴ μετέχει στὰ ἀγιάσματα συμπεριλαμβάνει καὶ προσευχές, καὶ γονυκλισίες, καὶ ἐγκράτεια ἀπὸ φαγητά, σύμφωνα μὲ τὴν συγκεκριμένη φύση αὐτοῦ ποὺ δέχεται τὸ ἐπιτίμιο.

Ἐρώτηση 3η. Γιὰ τὴν προσφορὰ δώρων στὰ μοναστήρια ἀνδρικὰ καὶ γυναικεῖα.

Ἀπάντηση. Νὰ προσφέρουν, ἐὰν εἶναι ἀπαλλαγμένοι ἀπὸ τὴν κοινωνία μὲ τοὺς αἰρετικούς.

Ἐρώτηση 4η. Γιὰ τὸ ἂν μποροῦν νὰ κοινωνοῦν τῶν μυστηρίων μόνοι τους οἱ μοναχοὶ καὶ οἱ μοναχές.

Ἀπάντηση. Δὲν ἐπιτρέπεται νὰ πιάνουν οὔτε τὰ θεῖα ἀφιερῶματα ὅσοι βρῖσκονται ἔξω ἀπὸ τὴν ἱερωσύνη, ἐκτὸς ἐὰν σὲ κάποια ἀνάγκη δὲν βρῖσκεται πρεσβύτερος ἢ διάκονος, νὰ κοινωνοῦν μόνοι τους τῶν θείων δώρων. Καὶ αὐτὸ μὲ ποιὸν τρόπο; Ἀφοῦ τοποθετηθεῖ ἡ ἀγία Γραφή καὶ ἀπλωθεῖ ἐπάνω της καθαρὸ ὕφασμα ἢ ἱερὸ κάλυμμα, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ἀφοῦ προτεθεῖ τὸ θεῖο δῶρο μετὰ τὴν ὑμνωδία μὲ τὸ χέρι μὲ φόβο, νὰ παίρνεται μὲ τὸ στόμα, καὶ ἔπειτα νὰ γίνεται πλύση τοῦ στόματος ἐκείνου ποὺ μεταλαμβάνει τὸν οἶνο.

Ἐρώτηση 5η. Γιὰ λαϊκοὺς ὀρθοδόξους, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, ποὺ κοινωνοῦν ἀπὸ ὀρθοδόξους, ἀλλὰ ἀπὸ φόβο ἀνθρώπινο ὅλα τὰ ἄλλα τὰ ἀναμιγνύουν μὲ τοὺς αἰρετικούς, πῶς πρέπει νὰ τοὺς ἀντιμετωπίζουν οἱ πιστοί;

Ἀπάντηση. Ἀπὸ τοὺς ἱερωμένους, πρεσβύτερο καὶ διάκονο, μοναχὸ

νου, μονάζοντός τε καὶ μοναζούσης, ἀφεκτέον συνεσθίειν τὸν ἠκρι-
 βωμένον οὐκ οἶδα εἰ μὴ τι οἰκονομίας τρόπῳ, καὶ τοῦτο σπανιώτερον.
 Ἐκ τῶν λαϊκῶν, ἀδιάφορον τὸ συνεσθίειν· κἂν τύχη πολλάκις
 καὶ κοινωνεῖν αὐτὸν φόβῳ τῆ αἵρέσει, ἔχοντα δὲ ὅμως ὀρθόδοξον τὸ
 5 φρόνημα. Πλήν, ἵνα μὴ ἀκόλαστον εἶη τὸ ἁμάρτημα, μικρὸν ἐπιτίμιον
 ἐπιτιμώσθω τοῖς ἀδιαφοροῦσιν ἐκ φόβου τοῖς αἵρετικοῖς. Τὸ δὲ ἐπιτί-
 μιον, γονυκλισίαί πεντεκαίδεκα, εὐχαὶ ὡσαύτως Κύριε, συγχώρησόν
 μοι τὴν ἁμαρτίαν· Κύριε, ἰλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ· Κύριε, ἐλέησόν
 με· ἀπὸ πενήκοντα ἦτοι ἑκατόν.

10 Ἐρώτησις ζ. Εἰ χρὴ τοῖς συμπάλλουσι τοῖς αἵρετικοῖς, ἀπεχομέ-
 νοις δὲ τῆς κοινωνίας αὐτῶν, ἅν τε πρεσβυτέρῳ, ἅν τε διακόνῳ, ἅν τε
 λαϊκῷ, ἅν τε γυναικί, μεταδιδόναι τῶν ἁγιασμάτων τὸν ὀρθόδοξον
 ἱερέα.

Ἀπόκρισις. Τὸ μὲν οὖν μεταδιδόναι, μεταδιδότω, τοῖς μὲν ἱερω-
 15 μένοις, οἰκονομικῶς μετὰ ἐπιτιμίου, διὰ τὴν πρὸς τοὺς αἵρετικούς
 ἀπαγωγὴν ἐν τοῖς ἄλλοις, τοῖς δὲ λαϊκοῖς ἄνευ ἐπιτιμίου. Περὶ δὲ τοῦ
 διετίαν ἔχοντος ἀναγνώστου ἐν τῇ ἀποχῇ τῆς αἵρετικῆς κοινωνίας,
 δίκαιον μετέχειν αὐτὸν τῶν ἁγιασμάτων, κἂν τοῖς ἄλλοις συναπάγη-
 ται. Οἰκονομικῶς δὲ ταῦτα εἴρηται διὰ τὴν ἀσθένειαν τῶν ἀνθρώ-
 20 πων, ὡς ἂν μὴ πάντῃ ζητοῦντες αὐτοὺς καθαρὸς ποιεῖν τῆς αἵρε-
 τικῆς συμφύροεως, λάθωμεν εἰς αὐτὰ τὰ καίρια παραλύοντες αὐ-
 τοὺς.

Ἐρώτησις ζ. Εἰ δεῖ συμπάλλειν τοῖς μὴ κοινωνοῦσι τοῖς αἵρε-
 τικοῖς, ἀδιαφοροῦσι δὲ ἐν τοῖς ἄλλοις ἢ δέχεσθαι προσφοράς παρ'
 25 αὐτῶν, ἢ κηρούς, ἢ ἔλαιον.

Ἀπόκρισις. Εἰ μὲν ἱερωμένοι εἶεν, καὶ οὐ τοῖς ἑτεροδόξοις προσ-
 φέρουσι, προσδεκτέον τὰ παρ' αὐτῶν προσενηνεγμένα μετ' ἐπιτιμίου
 τινός. Εἰ δὲ λαϊκοί, ἄνευ ἐπιτιμίου προσιτέον. Δεῖ γὰρ διαφορότητα
 εἶναι διὰ τὸ τῆς ἱερωσύνης ἀξίωμα.

30 Ἐρώτησις Η. Εἰ ἔξεστι ποιεῖν τοῖς αἰτουσιν ἡμῖν εὐχήν, ἢ εὐλο-
 γεῖν ἔλαιον, ἢ κηρούς ἀνάπτειν, ἢ ἀπομυρίζειν ἅγια;

Ἀπόκρισις. Ἐὰν ἑτεροδόξοί εἰσιν, οὐδαμῶς, κἂν πίστει προσέρ-
 χωνται. Οὐδεμία γὰρ κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος.

καὶ μοναχὴ, πρέπει ὁ ὀρθόδοξος νὰ ἀποφεύγει νὰ τρώει μὲ τοὺς αἰρετικούς. Δὲν ξέρω μόνο ἂν μπορεῖ νὰ τὸ κάνει γιὰ λόγους οἰκονομίας, καὶ αὐτὸ νὰ γίνεται σπᾶνια. Ἐκτὸς τούτων λαϊκοὺς ὅμως εἶναι ἀδιάφορο ἂν τρῶνε μαζί μὲ τοὺς αἰρετικούς, ἀκόμα καὶ νὰ κοινωνοῦν πολλές φορές ἀπὸ φόβο μὲ τὴν αἵρεση, κρατώντας ὅμως τὴν ὀρθόδοξη πίστη. Ὡστόσο, γιὰ νὰ μὴ μείνει τὸ ἁμάρτημα ἀτιμώρητο, νὰ ἐπιβάλλεται μικρὸ ἐπιτίμιο σ' ἐκείνους ποὺ ἀδιαφοροῦν ἐξαιτίας τοῦ φόβου τῶν αἰρετικῶν. Τὸ ἐπιτίμιο νὰ εἶναι, δεκαπέντε γονυκλισίες, καὶ εὐχὲς κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο: «Κύριε, συγχώρησέ μου τὴν ἁμαρτία. Κύριε, λυπήσου με τὸν ἁμαρτωλό. Κύριε, ἐλέησέ με, «ἀπὸ πενήντα ἢ ἑκατὸ φορές».

Ἐρώτηση 6η. Ἐάν πρέπει σ' αὐτοὺς ποὺ ψάλλουν μαζί μὲ τοὺς αἰρετικούς, ἀλλὰ ἀπέχουν ἀπὸ τὴν κοινωνία αὐτῶν, εἴτε εἶναι πρεσβύτερος, εἴτε διάκονος, εἴτε λαϊκός, εἴτε γυναίκα, νὰ τοὺς μεταδίδει τὰ μυστήρια ὁ ὀρθόδοξος ἱερέας.

Ἀπάντηση. Ὡς πρὸς τὴν μετάδοση, ὡς τὰ μεταδίδει, στοὺς ἱερωμένους κατ' οἰκονομίαν μαζί μὲ ἐπιτίμιο, ἐπειδὴ παρασύρθηκαν ἀπὸ τοὺς αἰρετικούς μαζί μὲ τοὺς ἄλλους. Στους λαϊκοὺς χωρὶς ἐπιτίμιο. Ὅσο γιὰ τὸν ἀναγνώστη ποὺ ἔχει δύο χρόνια ἀποχὴ ἀπὸ τὴν κοινωνία μὲ τὴν αἵρεση, εἶναι σωστὸ αὐτὸς νὰ συμμετέχει στὰ μυστήρια, ἔστω καὶ ἂν παρασύρεται ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Αὐτὰ τὰ εἶπα κατ' οἰκονομίαν ἐξαιτίας τῆς ἀδυναμίας τῶν ἀνθρώπων, γιὰ νὰ μὴ συμβεῖ, ζητώντας νὰ τοὺς κάνουμε ἐντελῶς καθαρὸς ἀπὸ τὴν ἀνάμιξή τους μὲ τὴν αἵρεση, δὲν ἀντιληφθοῦμε ὅτι τοὺς παραλύουμε στὰ καίρια σημεῖα.

Ἐρώτηση 7η. Ἐάν πρέπει νὰ ψάλλουμε μαζί μὲ αὐτοὺς ποὺ δὲν κοινωνοῦν μὲ τοὺς αἰρετικούς, ἀλλὰ ἀδιαφοροῦν γιὰ τὰ ἄλλα, ἢ νὰ δεχόμαστε ἀπὸ αὐτοὺς προσφορές, ἢ κεριά, ἢ λάδι.

Ἀπάντηση. Ἄν εἶναι ἱερωμένοι καὶ δὲν προσφέρουν στοὺς ἑτερόδοξους, πρέπει νὰ δεχόμαστε αὐτὰ ποὺ προσφέρουν μὲ κάποιον ἐπιτίμιο. Ἄν πάλι εἶναι λαϊκοί, νὰ προσέρχονται χωρὶς ἐπιτίμιο. Πρέπει δηλαδὴ νὰ γίνεται διαφοροποίηση, λόγω τοῦ ἱερατικοῦ ἀξιώματος.

Ἐρώτηση 8η. Ἐάν ἐπιτρέπεται νὰ κάνουμε, σ' αὐτοὺς ποὺ μᾶς ζητοῦν, εὐχή, ἢ νὰ εὐλογοῦμε λάδι, ἢ νὰ ἀνάβουμε κεριά, ἢ νὰ χρίουμε μὲ μῦρο τὰ ἅγια.

Ἀπάντηση. Ἐάν εἶναι ἑτερόδοξοι, μὲ κανένα τρόπο, ἔστω κι ἂν προσέρχονται μὲ πίστη. Γιατὶ δὲν ὑπάρχει καμμιά σχέση τοῦ φωτὸς μὲ τὸ σκότος.

Ἐρώτησις Θ. Ἐὰν μονάζων ἢ μονάζουσα ἦκοι πρὸς ἡμᾶς ἐπὶ τῇ θείᾳ κοινωνίᾳ, ποταπὴν ὁμολογίαν ἀπαιτητέον διὰ τὸ ἀδιάγνωστα εἶναι τὰ κατ' αὐτούς;

Ἀπόκρισις. Πάντα τὸν ἐρχόμενον κοινωνῆσαι. Εἰ ἀγνοεῖται τὰ 5 κατ' αὐτόν, ἐρωτητέον εἰ προσκυνεῖ τοῖς αἵρετικοῖς, καὶ εἰς ὃ,τι ἂν ἄλλο ὑποπτεύηται φρόνημα ἑτερόδοξον. Καὶ ὅταν κατὰ πάντα ὁμολογήσῃ, καὶ ἡ ὁμολογία σώζοιτο ἐπὶ πάσης αἱρέσεως ἀπαγορευτικῆς, τότε μεταδοτέον καὶ συγκοινωνητέον αὐτῷ τῶν ἁγιασμάτων.

Ἐρώτησις Ι. Εἰ ἔξεστι μοναστορία ἀπομυρῖζειν.

10 **Ἀπόκρισις.** Ἐξ ἀπορίας πάσης ἱερωμένου ἢ μονάζοντος, ἀπομυρῖζέτω, διὰ τὴν κατεπεύγουσαν ἀνάγκην.

Ἐρώτησις ΙΑ. Εἰς ἐκκλησίαν κατὰ πάροδον ὑπὸ αἵρετικοῦ κρατουμένην εἰ δεῖ εἰσιέναι.

Ἀπόκρισις. Ἄπαξ, εἰ ὑπὸ αἵρετικοῦ κρατουμένη ἐκκλησία ἐστίν, 15 οὐ δεῖ εἰσιέναι προσευχῆς χάριν· εἰ μὴ τι κατὰ ἄλλην περιστατικὴν πρόφασιν.

Ἐρώτησις ΙΒ. Ἀβδᾶν ἐρχόμενον πρὸς ἡμᾶς ἀγνώριστον, εἰ χρὴ πρὸ ἀνακρίσεως ἀγιολεκτεῖν αὐτόν, καὶ αἰτεῖσθαι πρὸς αὐτοῦ εὐχὴν.

Ἀπόκρισις. Ἐπὰν ὁ καιρὸς αἱρέσεώς ἐστι, πρὸ ἀνακρίσεως οὐ 20 δεῖ· οὔτε, “Εὐλογεῖτε, ἅγιοι”, λέγειν, οὔτε εὐχὴν αἰτεῖν παρ' αὐτοῦ. Τὸν δὲ κοινὸν ἀσπασμὸν οὐκ ἀπαγορευτέον, κατὰ τὴν νομοθεσίαν τοῦ ἁγίου Βασιλείου.

Ἐρώτησις ΙΓ. Περὶ φρέατος, ἐὰν μιανθῇ, εἰ δεῖ ποιῆσαι εὐχὴν τὸν ὀρθόδοξον ἱερέα.

25 **Ἀπόκρισις.** Ἐκεῖ δεῖ ποιεῖν τὴν εὐχὴν, οὗ ἐστὶν ἡ ὀρθόδοξος κοινωνία, πρὸς δὲ τοὺς κοινωνοῦντας τοῖς αἵρετικοῖς οὐκ ἰτέον. Ἐν οἷς γὰρ μιαίνονται κατὰ ψυχὴν διὰ τοῦ ἄρτου αὐτῶν, μιανθήσονται καὶ κατὰ σῶμα.

Ἐρώτησις ΙΔ. Περὶ βαπτίσματος, ὡς οὐκ ἐστὶν ἐκκλησία κρατου- 30 μένη ὑπὸ ὀρθοδόξου, ἐὰν αἰτήσῃται ἡμᾶς τις, ποῦ χρὴ σφραγίζειν, κατηχεῖν καὶ βαπτίζειν· ποταποὶ δὲ οἱ γονεῖς καὶ οἱ ἀνάδοχοι.

Ἀπόκρισις. Οὐκ εἰσιέναι, καθὰ προεῖρηται, εἰς ἐκκλησίαν κρατουμένην ὑπὸ αἵρετικοῦ δεῖ, πόσω γε μᾶλλον τὰ λελεγμένα προᾶξαι; ἀλλὰ διὰ τὴν ἀπορίαν ἀναγκαῖον εἰς τόπον καθαρῶτατον οἰκίας, ἐφ' ἣ

Ἑρώτηση 9η. Ἐάν ἔρθει σέ μᾶς μοναχός ἢ μοναχή γιά νά κοινωνήσῃ, τί εἶδους ὁμολογία πρέπει νά τοῦ ζητήσουμε, ἐπειδὴ μᾶς εἶναι ἄγνωστα τὰ σχετικὰ μέ αὐτούς;

Ἀπάντηση. Καθέναν πού ἔρχεται νά κοινωνήσῃ, ἐάν ἀγνοεῖτε τὰ σχετικὰ μέ αὐτόν, νά τόν ἐρωτᾶτε ἐάν προσκυνεῖ μέ τοὺς αἵρετικούς, καὶ σέ ὅποιο ἄλλο ἑτερόδοξο φρόνημα φαίνεται ὑποπτος. Καὶ ὅταν τὰ ὁμολογήσῃ ὅλα καὶ ἡ ὁμολογία του εἶναι ἀπαλλαγμένη ἀπὸ κάθε αἵρεση ἀπαγορευτική, τότε νά τοῦ μεταδίδετε καὶ νά τοῦ κοινωνεῖτε τὰ μυστήρια.

Ἑρώτηση 10η. Ἄν ἐπιτρέπεται μοναχή ν' ἀλείφει κάποιον μέ μῦρο.

Ἀπάντηση. Ἄν δὲν ὑπάρχει ἱερωμένος ἢ μοναχός, νά τόν ἀλείφει, λόγω τῆς κατεπείγουσας ἀνάγκης.

Ἑρώτηση 11η. Ἄν πρέπει, περνώντας ἀπὸ ἐκκλησία πού κρατεῖται ἀπὸ αἵρετικό, νά μπαίνουμε μέσα.

Ἀπάντηση. Ἄφοῦ εἶναι ἐκκλησία πού κατέχεται ἀπὸ αἵρετικόν, δὲν πρέπει νά μπαίνουμε γιά νά προσευχηθοῦμε, ἐκτὸς ἐάν ὑπάρχει κάποια ἄλλη πρόφαση.

Ἑρώτηση 12η. Ἄγνωστον ἄδωδᾶ πού ἔρχεται σέ μᾶς, πρέπει πρὶν τὸν ἀνακρίνουμε νά τὸν ὀνομάζουμε ἅγιο καὶ νά ζητοῦμε τὴν εὐχή του;

Ἀπάντηση. Ἐάν εἶναι περίοδος αἱρέσεως, πρὶν τὸν ἀνακρίνουμε δὲν πρέπει οὔτε νά λέμε, «εὐλογεῖτε, ἅγιοι», οὔτε νά ζητοῦμε εὐχὴν ἀπὸ αὐτόν. Ὁ κοινὸς ὅμως ἀσπασμὸς δὲν πρέπει νά ἀπαγορεύεται, σύμφωνα μέ τὴ νομοθεσία τοῦ μεγάλου Βασιλείου.

Ἑρώτηση 13η. Ἐάν ἓνα πηγᾶδι μολυνθεῖ, πρέπει ὁ ὀρθόδοξος ἱερέας νά κάνει εὐχή;

Ἀπάντηση. Ἐκεῖ πού ὑπάρχει ὀρθόδοξη κοινωνία μποροῦμε νά κάνουμε εὐχή, σ' αὐτούς ὅμως πού κοινωνοῦν μέ αἵρετικούς δὲν πρέπει νά πηγαίνουμε. Γιατὶ μέ αὐτὰ πού μολύνονται ψυχικὰ μέ τὸν ἄρτο τους, θὰ μολυνθοῦν καὶ σωματικά.

Ἑρώτηση 14η. Γιὰ τὸ βάπτισμα, ὅταν δὲν ὑπάρχει ἐκκλησία πού κρατεῖται ἀπὸ ὀρθόδοξον, ἐάν μᾶς ζητήσῃ κάποιος, ποῦ πρέπει νά τὸν σφραγίσουμε, νά τὸν κατηγήσουμε καὶ νά τὸν βαπτίσουμε; Καὶ ποιοὶ θὰ εἶναι οἱ γονεῖς καὶ ἀνάδοχοι.

Ἀπάντηση. Ὅπως εἰπώθηκε πρὶν, δὲν πρέπει νά μπαίνουμε σὲ ἐκκλησία πού κατέχεται ἀπὸ αἵρετικόν, πολὺ περισσότερο δὲν πρέπει νά πράξουμε αὐτὰ πού ἔχουν λεχθεῖ. Ἀλλὰ σὲ περίπτωση πού δὲν ὑπάρχει ἐκκλησία ὀρθόδοξη, κατ' ἀνάγκη μπαίνουμε σὲ ἓνα καθαρῶτατο χῶρο

διὰ θυσιαστηρίου καθηγιασμένου, ἤτοι τραπέζης, τὴν ἱερουργίαν ὁ μέλλων ἐπιτελεῖν τὸ φῶτισμα βαπτίζέτω. Ἀναδόχους δὲ ἐκείνους προσιτέον, τοὺς οὐ τοῖς αἵρετικοῖς κοινωνοῦντας, καὶ γονέας τοὺς ὡσαύτως πεφυλαγμένους.

5 Ἐρώτησις ΙΕ'. Εἰσὶν ἐκκλησίαι ἔχουσαι δύο κόγχας ἢ καὶ τρεῖς ἔστι δὲ ἐξ αὐτῶν μία ἀνενθρονίαστος· χρὴ ἐκεῖσε λειτουργῆσαι, ἢ οὐ;

Ἀπόκρισις. Ἐὰν ὑπὸ τὸν ἀναφερόμενον αἵρετικόν ἐστιν ἡ τοιαύτη ἐκκλησία, κὰν μία κόγχη οὐ καθιέρωται, οὐ χρὴ λειτουργεῖν ἐκεῖ· εἰ δὲ κρατεῖται ὑπὸ ὀρθοδόξου, ποιεῖτω λειτουργίαν εἰς τὴν κόγχην ἣτις 10 οὐ καθιέρωται.

Ἐρώτησις ΙΣ'. Εἰ δύναται τις κρατῆσαι τὴν ἐκκλησίαν αὐτοῦ, ἵνα μὴ λειτουργῆσαι ὑπὸ αἵρετικοῦ· πόσον χρόνον ἔξεστι σφραλισθῆναι, καὶ τί ὀφείλει περι αὐτῆς;

Ἀπόκρισις. Τοῦτο ὑφ' ἡμῶν οὐ λέλυται τὸ κεφάλαιον· ἐπισκόπου 15 γάρ ἐστι τοῦ λύοντος τὰς ἐκκλησίας.

Ἐρώτησις ΙΖ'. Ἐὰν δὲ εἰσὶν ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες, λαϊκοὶ αἵρετικοὶ εἴτε ἀπὸ χωρικίας, εἴτε ἔμφυτον ἔχοντες τὴν αἵρεσιν, εἰ ἔξεστιν ἐσθίειν μετ' αὐτῶν, ἢ λαμβάνειν ἐξ αὐτῶν τίποτε.

Ἀπόκρισις. Οὔτε εἰ ἐκ κακονοίας εἰσὶν αἵρετικοί, οὔτε εἰ ἐξ ἀμαθίας, ἔξεστιν ἢ ἐσθίειν ἢ λαμβάνειν τὰ παρ' αὐτῶν προσενηνεγμένα· οὐκ οἶδα εἰ μὴ τι οἱ ἀμαθεῖς βελτιωθέντες ὀρθοδοξεῖν ἐπαγγέλλονται.

Ἐρώτησις ΙΗ'. Περὶ τοῦ πατρός μου, εἰ ἔστιν ἄξιός ἐστις λειτουργίαν μνημονεύεσθαι;

Ἀπόκρισις. Εἴτε πατήρ, εἴτε μήτηρ, εἴτε ἀδελφός, ἢ ὅστισοῦν ἄλλος 25 κατελείφθη μέχρι θανάτου κοινωνῶν τῇ αἵρέσει, προεΐρηται ἐν τῷ ἀνωτέρῳ κεφαλαίῳ, μὴ μνημονεύεσθαι ἐν τῇ λειτουργίᾳ· εἰ μὴ τι ἕκαστος κατὰ διάνοιαν ἔλοιτο εὐχεσθαι περὶ τῶν τοιούτων, καὶ ὑπὲρ αὐτῶν ποιεῖν ἐλεημοσύνας. Πῶς γὰρ ἂν ὁ ἔτι ζῶν, μετέχων τε τῆς αἵρετικῆς κοινωνίας, καὶ οὕτως ἐκκομισθεῖς, ληφθήσεται ἐν μνημοσύνῳις 30 κατὰ τὴν μυσταγωγίαν τῶν ὀρθοδόξων; Οὐδαμῶς.

Ταῦτα οὐ κανονικῶς ἐφθεγξάμην (ἐπισκόπων γὰρ τοῦτο), ἀλλὰ συμβουλευτικῶς ἐξ ἀγάπης (οὐδὲν γὰρ ἀγάπης ἀναγκαιότερον), φθεγξάμενος. Εἰ δέ τι τῇ εὐλαβείᾳ σου ἄλλως δοκιμάζεται οἰκονο-

κατοικίας, στήν ὁποία χρησιμοποιοῦντας θυσιαστήριο καθαγιασμένο, δηλαδή τραπέζι, νά κάνει τὸ βάλπισμα αὐτὸς πού πρόκειται νά τελέσει τὴν ἱερουργία. Ὡς ἀναδόχους νά δέχεται ἐκείνους πού δέν κοινωνοῦν μὲ τοὺς αἵρετικούς, καὶ γονεῖς ἐκείνους πού ἐπίσης φυλάγονται.

Ἐρώτηση 15η. Ὑπάρχουν ἐκκλησίες πού ἔχουν δύο ἢ καὶ τρεῖς κόγχες, καὶ μία ἀπὸ αὐτὲς δέν ἔχει ἐγκαινισθεῖ. Πρέπει νά λειτουργοῦμε σ' αὐτήν, ἢ ὄχι;

Ἀπάντηση. Ἐάν ἡ ἐκκλησία κατέχεται ἀπὸ τὸν ἀναφερόμενο αἵρετικό, ἔστω καὶ μιὰ κόγχη νά μὴ ἔχει καθιερωθεῖ, δέν πρέπει νά λειτουργοῦμε ἐκεῖ. Ἐάν ὁμως κατέχεται ἀπὸ ὀρθόδοξον, μπορεῖ νά κάνει λειτουργία καὶ στὴ μὴ καθιερωμένη κόγχη.

Ἐρώτηση 16η. Ἄν μπορεῖ κανεὶς νά κρατήσῃ τὴν ἐκκλησία του, γιὰ νά μὴ λειτουργηθεῖ ἀπὸ αἵρετικόν. Πόσον χρόνο μπορεῖ νά τὴν ἔχει κλειστή, καὶ τί ὀφείλει νά κάνει γι' αὐτήν.

Ἀπάντηση. Αὐτὸ τὸ θέμα δέν λύνεται ἀπὸ μᾶς, γιατί ἀνήκει στὸν ἐπίσκοπο πού ἐλευθερώνει τὶς ἐκκλησίες.

Ἐρώτηση 17η. Ἐάν ὑπάρχουν ἄνδρες καὶ γυναῖκες, λαϊκοὶ αἵρετικοὶ εἴτε ἀπὸ ἀμάθεια, εἴτε ἐπειδὴ ἔχουν τὴν αἵρεση ἔμφυτη, ἐπιτρέπεται νά τρώμε μαζί τους, ἢ νά παίρνομε κάτι ἀπὸ αὐτούς;

Ἀπάντηση. Οὔτε ἂν εἶναι αἵρετικοὶ ἀπὸ κακόνοια, οὔτε ἀπὸ ἀμάθεια, ἐπιτρέπεται νά τρώμε μαζί τους, ἢ νά παίρνομε αὐτὰ πού μᾶς προσφέρουν. Δέν ξέρω ἐὰν οἱ ἀμαθεῖς βελτιωθοῦν καὶ ὑποσχεθοῦν ὅτι θὰ γίνουν ὀρθόδοξοι.

Ἐρώτηση 18η. Γιὰ τὸν πατέρα μου, ἐὰν εἶναι ἄξιος νά μνημονεύεται στὴ λειτουργία.

Ἀπάντηση. Ἐάν πατέρας ἢ μητέρα ἢ ἀδελφὸς ἢ ὁποιοσδήποτε ἄλλος μείνει αἵρετικὸς μέχρι τὸν θάνατό του κοινωνώντας μὲ τὴν αἵρεση, λέχθηκε στὸ παραπάνω θέμα νά μὴ μνημονεύεται στὴ λειτουργία, ἐκτὸς ἐὰν ὁ καθένας προτιμήσῃ νά προσεύχεται γι' αὐτούς μὲ τὸν νοῦ του καὶ νά κάνει γι' αὐτούς ἐλεημοσύνες. Γιατὶ πῶς, αὐτὸς πού ὅσο ζοῦσε συμμετεῖχε στὴν κοινωνία τῶν αἵρετικῶν καὶ ἔτσι κηδεύτηκε, θὰ περιληφθεῖ στὰ μνημόσυνα κατὰ τὴ μυσταγωγία τῶν ὀρθοδόξων, Μὲ κανένα τρόπο.

Αὐτὰ τὰ εἶπα ὄχι σύμφωνα μὲ τοὺς κανόνες, γιατί αὐτὸ εἶναι ἔργο τῶν ἐπισκόπων, ἀλλὰ τὰ εἶπα συμβουλευτικά, ἀπὸ ἀγάπη. Γιατὶ τίποτε δέν εἶναι πρὸ ἀναγκαῖο ἀπὸ τὴν ἀγάπη. Ἐάν λοιπὸν ἀπὸ τὴν εὐλάβειά σου δοκιμάζεται κάτι καὶ οἰκονομεῖται μὲ ἄλλον τρόπο, ἐγὼ δέν ἔχω

μεῖσθαι, ἡμεῖς περὶ τούτου λόγον οὐκ ἔχομεν, ἢ τὸ ἐξαιτεῖσθαι ὑμῶν τὰς ἀγίας προσευχάς, ὅτι ἁμαρτωλοὶ ἄνθρωποι τυγχάνομεν.

ΣΚ' (220) – Τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν καὶ ὁμολογητοῦ Θεοδώρου, ἡγουμένου τῶν Στουδίου, ἐπιστολὴ πρὸς τὴν σπαθαρίαν, ἧς τὸ ὄνομα Μαχαρά.

α'. Τί καλὴ ἐπιστολὴ τῆς εὐγενείας σου, τῇ ἐγκωρίῳ μὲν φωνῇ ὑπηγορευμένη, καὶ τὸ παράδοξον ἐξάπινα τὴν ἐξαγόρευσιν φέρουσα, ὡς περ τι ἔνδον θεοχάριστον! Ἀλλὰ πόθεν, ἡμῶν ὄντων ἁμαρτωλῶν, ἢ τοσαύτη σου πίστις καὶ εὐσεβῆς ἐπίχυσις; Ἡ ἵνα καὶ ἡμῖν γνωσθεῖη, 10 τίς καὶ ποταπὴ ὑπάρχεις τὴν εὐσέβειαν, συλλαμβάνουσα μεθ' ἑαυτῆς τὸν Κύριον καὶ κεφαλὴν, ἀλλὰ μὴν καὶ συνεφελκομένη, καθάπερ τι ὀψώνιον θεοτράπεζον, καὶ τὰς κυρίας σὰς ἀδελφάς; Οὕτω μὲν οὖν θεοπρεπῆς ἡ ἐπιστολή, καὶ τὸν τῆς εὐσεβείας ὑμῶν χαρακτῆρα ὑποδεικνύουσα ὠραιότατον! Ἐγὼ δὲ πρὸς τὸ λέγειν ἐπιδεδωκέναι ὑμᾶς 15 καὶ αὐτοὺς τῇ ἐμῇ ταπεινώσει, οὐχ ἱκανός εἰμι· πλὴν οὐχ ἡμῖν, ἀλλὰ Θεῷ ἑαυτοὺς ἐπιδίδοιτε. Διὰ τοῦτο ὀφειλέται ἐσμέν, καὶ χαίρειν ἐπὶ τῇ ἀγαθῇ ζωῇ ὑμῶν, καὶ εὐχεσθαι ὑμῖν τὰ ὅσια, καὶ νέμειν μόνον ὃ ἔχομεν, παρέχειν τὸν λεπτὸν ἡμῶν λόγον, ὃ καὶ νῦν ἐπιδιδόντες, ἐρωτῶμεν.

β'. Τίνι λόγῳ ἐπιζητεῖή σου ἡ τιμιότης φάναι με περὶ τῆς θείας κοινωνίας, καὶ τίνος χάριν τοσαῦτα ἔτη σπανίως μετέχεις; τοῦτο γὰρ λόγον ὀφείλει τινὰ ἔχειν. Οὐ γὰρ τὸ σπανίως, ἢ τὸ καθεκάστην ἀπλῶς, ἀλλὰ τὸ μετὰ καθαρᾶς συνειδήσεως μεταλαμβάνειν δέον· «Ὁ γὰρ ἀναξίως», φησὶν, «ἐσθίων καὶ πίνων, κρῖμα ἑαυτῷ ἐσθίει καὶ πίνει, μὴ 25 διακρίνων τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου». Εἰ οὖν τοιούτῳ τρόπῳ σκοποῦσα τὰ ἑαυτῆς καὶ εὐλαβουμένη ἀναμένεις τὸν καιρὸν, εὖ ἂν ἔχοι, εἴτε συντομώτερον, εἴτε χρονικώτερον καὶ ὄρος ἐν τούτῳ ἄλλος οὐκ ἔστιν, ἢ ἐν καθαρᾷ καρδίᾳ, καθόσον δυνατὸν τῷ ἀνθρώπῳ, προσέλευσις ἂν δὲ διάπταισμα τις ἔχη τὸ ἀκοινωνήτον, δηλονότι τότε ἐκεῖνος κοινωνήσῃ, 30 ὁπότε ἂν πληρωθῇ αὐτῷ τὸ ἐπιτίμιον. Εἰ δὲ διακρίνηται αὐτὸς πάλιν δι'

λόγο γι' αυτό, παρὰ μόνο νὰ ζητήσω τὶς ἅγιες προσευχές σας, γιατί εἶμαι ἄνθρωπος πολὺ ἁμαρτωλός.

**220. Τοῦ ὁσίου πατέρα μας καὶ ὁμολογητοῦ Θεοδώρου,
ἡγουμένου τῶν Στουδίου, ἐπιστολὴ πρὸς σπαθαρία
ποῦ τὸ ὄνομά της εἶναι Μαχαρά.**

1. Πόσο καλὴ εἶναι ἡ ἐπιστολὴ τῆς εὐγένειάς σου, ἡ ὁποία, ἂν καὶ εἶναι γραμμένη στὴν ἐγχώρια γλῶσσα, φέρνει ξαφνικὰ κάτι τὸ παράδοξο, τὴν ἐξομολόγησι, σὰν κάτι ἐσωτερικὸ καὶ θεοχάριστο! Ἄλλὰ ἀπὸ ποῦ, ἀφοῦ ἐγὼ εἶμαι ἁμαρτωλός, ἡ τόσο μεγάλη πίστι σου καὶ εὐσεβῆς ἀπλότητα; Ἡ μήπως γιὰ νὰ γίνῃ γνωστὸ καὶ σὲ μᾶς, ποιά καὶ τί εἶδους εἶσαι ὡς πρὸς τὴν εὐσέβεια, ἀφοῦ ἔχεις μαζί σου τὸν Κύριο καὶ κεφαλὴ, ἀλλὰ καὶ συμπετρασύρεις, σὰν κάποιον φαγητὸ στὸ θεϊκὸ τραπέζι, καὶ τὶς κυρίες ἀδελφές σου; Τόσο πολὺ θεοπρεπῆς λοιπὸν εἶναι ἡ ἐπιστολή σας, καὶ τέτοια ποῦ δείχνει τὸν ὠραιότατον χαρακτήρα τῆς εὐσέβειάς σας! Ἐγὼ ὅμως σ' αὐτὸ ποῦ λέτε ὅτι παραδώσατε τὸν ἑαυτὸ σας καὶ αὐτοὺς στὴν ταπεινότητά μου, δὲν εἶμαι ἰκανὸς γι' αὐτό. Ὡστόσο εἶθε νὰ μπορέσετε νὰ παραδώσετε τὸν ἑαυτὸ σας ὄχι σὲ μένα, ἀλλὰ στὸν Θεό. Γι' αὐτὸ πρέπει καὶ νὰ χαίρομαι γιὰ τὴν ἀγαθὴ ζωὴ σας, καὶ νὰ προσεύχομαι γιὰ σᾶς αὐτὰ ποῦ εἶναι σύμφωνα μὲ τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ, καὶ νὰ σᾶς δίνω μόνο αὐτὸ ποῦ ἔχω, νὰ σᾶς παρέχω τὸν λεπτὸ μου λόγο, τὸν ὁποῖο προσφέροντάς σας καὶ τώρα, ἐρωτῶ.

2. Γιὰ ποιὸν λόγο ζητᾷ ἐπίμονα ἡ τιμότητά σου, νὰ μιλήσω γιὰ τὴν θείαν κοινωνίαν, καὶ γιατί τόσο πολλὰ χρόνια σπάνια κοινωνεῖς; Γιατὶ αὐτὸ πρέπει νὰ ἔχει κάποια δικαιολογία. Καθόσον δὲν πρέπει νὰ κοινωνοῦμε σπάνια, ἢ γενικὰ κάθε μέρα, ἀλλὰ μὲ καθαρὴ συνείδηση· γιατί λέγει: «Αὐτὸς ποῦ τρώει καὶ πίνει μὲ τρόπον ἀνάξιο, τρώει καὶ πίνει τὴν καταδίκην τοῦ ἑαυτοῦ του, ἐπειδὴ δὲν διακρίνει τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου»⁶⁸. Ἐὰν λοιπὸν βλέπεις μὲ τέτοιον τρόπο τὴν δικὴν σου κατάστασιν, καὶ φοβούμενη περιμένεις τὸν καιρὸ, τότε ἐνεργεῖς σωστά, εἴτε τὸ κάνεις συντομώτερα, εἴτε ἀργότερα· καὶ δὲν ὑπάρχει ἄλλο ὄριον γι' αὐτό, παρὰ νὰ παροσέρχεται ὁ ἄνθρωπος μὲ καθαιρή, ὅσο εἶναι δυνατόν, καρδιά. Ἄν ὅμως κάποιος ἐξαιτίας κάποιου πταισματος ἔχει τὸ ἀκοινωνήτο, εἶναι φανερό ὅτι αὐτὸς θὰ κοινωνήσῃ, ὅταν θὰ ἐκπληρώσῃ τὸ ἐπιτίμιο. Ἐὰν ὅμως πάλι κατηγορηθεῖ γιὰ αἵρεσιν, τὸ ἐπιτίμιο εἶναι ἀπαραίτητο. Γιατὶ

αἵρεσιν, τοῦτο ἀναγκαῖον. Τὸ γὰρ κοινωνεῖν παρὰ αἵρετικοῦ ἢ προ-
 φανοῦς διαβεβλημένου κατὰ τὸν βίον, ἄλλοτριῶι Θεοῦ, καὶ προσ-
 οικειῶι τῷ διαβόλῳ. Σκέψαι οὖν, ὧ μακαρία, ὧτινι τρόπῳ τῶν εἰρημέ-
 των εἶη σου ὁ σκοπός, καὶ κατ' αὐτὸ πρόσιθι τοῖς μυστηρίοις. Γνωστὸν
 5 δὲ πᾶσιν ὅτι νῦν αἵρεσις ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησίᾳ κατακρατοῦσα
 τῶν Μοιχιανῶν ἐστὶ. Φεῖσαι τοίνυν τῆς τιμίας σου ψυχῆς μετὰ τῶν
 ἀδελφῶν καὶ τῆς κεφαλῆς. Ἐφης δέ μοι, ὅτι δέδοικας εἰπεῖν τῷ
 πρεσβυτέρῳ σου, μὴ ἀναφέρων τὸν αἵρεσιάρχην. Καὶ τί περὶ τούτου
 εἰπεῖν σοι τὸ παρόν, οὐ καθορῶ. Πλὴν ὅτι μολυσμὸν ἔχει ἡ κοινωνία
 10 ἐκ μόνου τοῦ ἀναφέρειν, οὐκ ἂν ὀρθοδόξος εἶη ὁ ἀναφέρων.

Ὁ δὲ Κύριος ὁ ἐν τοσοῦτῳ μέτρῳ εὐσεβείας ὑμᾶς ἀγαγών, αὐτὸς
 ἐν πᾶσιν ἀπήμονας καὶ ὀλοτελεῖς σώματί τε καὶ ψυχῇ πρὸς πᾶν ἔργον
 ἀγαθὸν καὶ πρὸς πᾶσαν ἀντάρκειαν βίου συντηρῶν φημί καὶ τὰς
 εὐλαβεστάτας ἀδελφάς, ὑπερευχομένων πάντων τῆς ἡμετέρας ἀναξιό-
 15 τητος.

**ΣΚΑ' (221) – Βασιλείῳ τῷ αἰοιδίμῳ ἡγουμένῳ
 σὺν πᾶσι τῆς σεβασμίας μονῆς τοῦ ἁγίου Σάβα.**

Τῶν τῆς εὐσεβείας δογμάτων καθεστώτων, φιλοτάραχον τὸ κι-
 νεῖσθαι. Τούτων δὲ στασιαζόντων, ὡς νῦν ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς μάλιστα
 20 Ἐκκλησίᾳ, πῶς οὐκ ἀναγκαίως διεγερτέον, φειδομένους οὐδενός, μὴ
 ὅτι γε μακρᾶς ὁδοῦ, τῶν τε ἄλλων τληπαθημάτων, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ
 θανάτου καταφρονεῖν; Αὕτη ἡ αἰτία τῆς πρὸς ὑμᾶς τοὺς ὀσιωτάτους
 τῶν πνευματικῶν ἡμῶν τέκνων Λητοῖου καὶ Συμεῶνος ἀποστολῆς.
 Οὗτος ὁ τρόπος τῆς μετὰ Θεὸν πεποιθήσεως κινδυνώδους ἐν τοῖς
 25 αὐτόθι ἐκδημίας. Ἄλλ', ὧ πατέρες ἅγιοι, πῶς ὑμῖν ἐναργῶς διηγῆσαι-
 μι τὰ κατὰ τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ ὑπὸ τῶν ἐνταῦθα τολμηθέντα
 καὶ πραχθέντα; Ἰερεμίας ὁ πολυθρηνότατος ὧδέ πού φησιν ἐν ταῖς
 ἑαυτοῦ προφητείαις «Ποιμένες ἠφρονήσαντο, καὶ τὸν Κύριον οὐκ
 ἐξεξήτησαν». Ἐντεῦθα δὲ χαλεπώτερόν τι καὶ λίαν ἔκτοπον τοὺς γὰρ
 30 ἐκζητεῖν αὐτὸν προαιρουμένους καὶ ἀντεχομένους τοῦ νόμου αὐτοῦ,
 ἠλλοτριωμένους αὐτοῦ ἀναθέματι ἀνε...

τὸ νὰ κοινωνεῖ κανεὶς ἀπὸ αἵρετικόν, ἢ ἱερέα πού ἔχει ζωὴ φανερά διαβλητή, τὸν ἀποξενώνει ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ τὸν ἐξοικειώνει μὲ τὸν διάβολο. Σκέψου λοιπὸν, μακαρία, σὲ ποιὸν ἀπὸ τοὺς τρόπους πού ἀναφέρθηκαν σκοπεύεις, καὶ σύμφωνα μὲ αὐτὸν πλησίασε τὰ μυστήρια. Καὶ εἶναι γνωστὸ σὲ ὅλους, ὅτι τώρα στὴν Ἐκκλησία μας επικρατεῖ ἡ αἵρεση τῶν μοιχιανῶν. Φρόντισε λοιπὸν τὴν πολύτιμη ψυχὴ σου μαζί μὲ τὶς ἀδελφές καὶ τὴν ἐπικεφαλῆς. Μοῦ εἶπες ὅτι φοβᾶσαι νὰ μιλήσεις στὸν πρεσβύτερό σου, χωρὶς νὰ ἀναφέρεις τὸν αἵρεσιάρχη. Δὲν βλέπω ὅμως τί μπορεῖ νὰ σοῦ πεῖ πρὸς τὸ παρὸν γιὰ τὸ θέμα αὐτό. Ἐκτὸς τοῦ ὅτι ἡ κοινωνία μὲ αὐτὸν συνιστᾷ μολυσμό, καὶ μόνο πού τὸν ἀναφέρει κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ὀρθόδοξος.

Ἄλλὰ ὁ Κύριος, πού σᾶς ὁδήγησε σὲ τέτοιο βαθμὸ εὐσέβειας, ὁ ἴδιος θὰ διατηρήσει ἀβλαβεῖς καὶ σωστὲς καὶ στὸ σῶμα καὶ στὴν ψυχὴ, σὲ κάθε καλὸ ἔργο καὶ σὲ κάθε αὐτάρκεια ζωῆς, καὶ ἐσᾶς καὶ τὶς εὐλαδέστατες ἀδελφές, καὶ νὰ προσεύχεσθε ὅλες γιὰ τὴ δική μου ἀναξιοσύνη.

221. Στὸν φημισμένο ἡγούμενο Βασίλειο μαζί μὲ ὅλους τοὺς ἀδελφούς τῆς σεβάσμιας μονῆς τοῦ ἁγίου Σάββα.

Ἐπειδὴ τὰ δόγματα τῆς πίστεως εἶναι καθιερωμένα, τὸ νὰ μεταβάλλονται προκαλεῖ ταραχές. Καὶ ὅταν αὐτοὶ στασιάζουν, ὅπως συμβαίνει τώρα στὴν δική μας μάλιστα Ἐκκλησία, πῶς δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ ξεσηκωθοῦμε, χωρὶς νὰ λογαριάζουμε τίποτε, οὔτε καὶ τὸ νὰ διανύσουμε μακρὸν δρόμο, καὶ τὶς ἄλλες ταλαιπωρίες, καὶ νὰ καταφρονοῦμε ἀκόμα καὶ τὸν ἴδιο τὸν θάνατο; Αὐτὴ εἶναι ἡ αἰτία πού ἀπέστειλα σὲ σᾶς τοὺς ὀσιώτατους τὰ πνευματικά μου τέκνα Λητοῖο καὶ Συμεών. Αὐτὸς εἶναι ὁ τρόπος τῆς ἐπικίνδυνης ἀποδημίας ἐκεῖ, τῆς συνοδευόμενης ἀπὸ τὴν πίστη μας στὸν Θεό. Ἄλλὰ, ἅγιοι πατέρες, πῶς θὰ μπορούσα νὰ σᾶς διηγηθῶ αὐτὰ πού ἀποτολμήθηκαν καὶ ἔγιναν ἀπὸ τοὺς ἐδῶ ἐναντίον τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ; Ὁ πολυθρήνοτος προφήτης Ἰερεμίας κάπου σὲς προφητεῖες του λέγει τὰ ἑξῆς: «Οἱ ποιμένες παραφρόνησαν καὶ δὲν ἀναζήτησαν τὸν Κύριον»⁶⁹. Ἐδῶ ὅμως συμβαίνει κάτι τὸ πιὸ φοβερὸ καὶ πολὺ ἀτοπο, ἀφοῦ ἐκείνους πού προτιμοῦν νὰ τὸν ἀναζητοῦν, καὶ μένουν προσηλωμένοι στὸν νόμο του, τοὺς θεωροῦν ἀποξενωμένους ἀπὸ αὐτὸν καὶ ἀναθεματισμένους...

ΕΥΡΕΤΗΡΙΑ

Οί αριθμοί παραπέμπουν κατά σειρά για τὰ χωρία τῆς Γραφῆς στο κεφάλαιο, τὸν στίχο καὶ τὴ σελίδα πού βρίσκονται, ἐνῶ γιὰ τὰ ὀνόματα καὶ πράγματα ἁπλῶς στὴ σελίδα πού βρίσκονται.

1. Εὐρετήριο χωρίων τῆς Γραφῆς

Γένεσις			Βασιλειῶν Α΄		
2	10	20	1	1 ἐ.	354
	14	20	2	30	50
	24	242			
3	6	186			Βασιλειῶν Β΄
	19	140. 204	13	28 ἐ.	198
4	6	124	15	12	372
	8	368			Βασιλειῶν Γ΄
	9	198			
	24	198	16	29 ἐ.	132
7	11 ἐ.	62	18	21	468
12	2	30	19	10	318
14	7	22			
19	20	40			Βασιλειῶν Δ΄
21	7	364	2	8	318
36	12	22	5	21 ἐ.	114
				26-27	136
			9	13	480
			18	17	62
					Ψαλμοὶ
			2	8	442
			5	11	56
			9	7	428
4	13-20	494	20	5-6	420
19	17	228. 3066	23	1 ἐ.	252
			25	5	488
			33	3	50. 118
				8	256
				19	224
				20	166
3	25	84	34	10	38
4	28	42	38	1-3	68
19	15	292. 418			
	15	436			
24	16	274			
32	15	42			

44	11-13	264			Σοφία Σειρόχ	
46	2	264				
47	9	424	3	9		178
48	2	62	4	5		456
49	14	248	21	1		152
51	10	30	26	1		360
57	7	388			Ἄσμα Ἀσμάτων	
62	12	56				
63	2	420	4	12		186
65	7	8			Ἰωήλ	
71	3	56				
72	1	30	2	17		222
80	11	76	4	18		56
83	2	30			Ναούμ	
88	49	162. 188. 244. 248				
90	12	496	3	19		122
94	2	78			Ἡσαίας	
101	7	244				
	8	30. 260	1	2		20. 54
102	4	250	2	3		450
	15	248. 400	4	1		68
106	3	444	8	18		166. 216
114	7	248	15	19		216
117	6	16. 248	30	15		312
140	5	168	40	1		312
144	19	486		6		264
			43	25		124
			48	22		388
			49	9		58
1	11	154		16		388
	21	140. 188. 250. 260. 362.		18		390
2	8ξ	144		11		246
5	9	456	52	9		312
29	15	396	60	4		390
			66	3		74
					Ἰερεμίας	
13	8	462				
18	19	472	8	4		124. 146
27	1	116	10	21		514
			15	9		160
			17	16		166
1	14	146	22	24		390
3	7	112		26		492
			23	21		316
			38	15		54
6	5	76			Θρήνοι	
	5-6	226				
	6	76	4	8		352

		Ἰεζεκιήλ	18	20	112. 234. 374. 384. 424
			19	5	300
3	17	128		6	422. 500
	18	126. 130	21	41	56
21	30	458	22	13	82
		Δανιήλ		24	270
				42	56
2	34	270	23	38	488
		Ματθαῖος	24	12	468
			25	23	258
2	18	54	26	26	258
	20	366		75	312
4	10	212	27	10	94
5	10	18. 48. 104. 122	28	17	32
	13	226. 234		20	470
	14	234			
	15	466			
	28	254			
	29	226. 330	4	39	482
6	9	480	6	7	134
	14	198	8	38	114
	24	238	9	2	32
7	3	270		23	14
	6	26		42	226
	17	494	12	43	154
	19	176			
	20	118			
9	2	316	1	14	356
10	1	316		33	60
	26	78		35	338
11	28	94		68-69	58
	29	204	3	14	258
12	33	368	6	25	256
	35	456		38	116
	36	76. 184. 306	7	44	316
	48	380	8	3	378
13	29	280	9	23	300
	40	298		29	52
	43	128	10	16	82
14	36	52		19	420
15	14	160. 388		39	194
16	18	22. 28. 50. 88		41	194
	19	200. 232	12	5	224
	26	146. 178. 468		34	376
17	2	32		42	400
18	6	226. 228		48	226
	7	228	13	7	164
	11	160	14	26	380
	15	230	15	5	176

Μάρκος

Λουκᾶς

15	7	294	18	9-10	464
	11 ξ.	94	20	28	6
	24	236	26	14	50.68
19	40	76			
23	34	282			
	42	312	1	3-4	344
24	19	144		21	298
	39	298		28	6
			5	1	386
				12	170
1	14	286.296		20	50.482
	18	430	6	17	134
5	14	316	8	17	186.376
	35	352		28	16
6	37	330		31	420.486
	58	434	9	16	486
	67	222	10	15	212
	68-69	222	12	12	80
7	20	434	13	1	462
	51	386		4	284
8	40	298.434	14	20	320
	44	272	16	4	36
10	10	336		12	36
12	46	444			
	47	152			
	48	152	2	13	382
13	17	214	3	13-15	302
	28-29	378	4	5	320
	35	232.288.472		6	76
14	23	44		9	118.136.138
15	1	92	5	11	490
	2	152		15	176
	13	228.314	6	1	328
	22	152		328	328
17	10	432		20	102.176.186.382.480
20	17	84	7	16	296
21	15	372		20	224.408
	15-16	422		24	240
	16	216		29	162
				32	194
			8	4	442
1	18	68		13	226.254
4	32	180.374	9	19-20	446
5	4	354	10	13	10.364
9	15	38.92.212		15-17	278
10	30 ξ.	32		31	184
17	27	196		32	224
	28	366		29	238.254.456.488

Ἰωάννης

Ρωμαίους

Κορινθίους Α'

Πρόξεις

11	32	8.410			Ἐφεσίους	
	16	448	2	2		420
	19	18.404	3	8		166
	29	254		17		438
12	26	174	4	1-2		102
	29	512		2		360
13	4-5	160		4		114
	5	396		5		350
14	26	370		29		154
	40	226	5	5		162
15	20	188		18		170
	27	478		33		176
	43-44	244	6	1		176
16	13	28		4		178
	13-14	382		16		90
					Φίλιππησίους	
1	8	364	1	6-8		222
	11	296		19-21		480
2	6-7	474		21		382
3	18	32	2	2		98.208
4	4	34		6		432
5	10	144		7		152
6	1-10	208		8		102
	2	60.162		9		152
	3-4	100.290		12		220.272
	8	368	3	8		166.458
	10	376	4	2		36
	15	426		3		358
	16	488		4		18.112
7	1	452		7		340
9	7	220		8		90
11	2	166		15-16		168
13	12	22		18		28
					Κολοσσαεῖς	
1	8	502	2	9		356
	8-8	340		23		232
2	6	502	4	6		206
	24	242			Θεσσαλονικεῖς Α'	
3	28	212				
	28	350				
5	6	286	2	4		62
	10	270		7		264
6	2	120.236		8		218
	2	422.490	4	13		140.244.382
	7	242		14		248
	16	98.278		17		248

2. Εύρετήριο ονομάτων και πραγμάτων

Α

- * Αβελ 368.
 * Αβεσσαλώμ 56. 198.
 * Αδόλιος, μοναχός, 426.
 * Αβραάμ 248. 364. 368. 432.
 * Αβράμμος, ξενοδόχος, 114.
 αγαθοεργία 112. 180. 256. 274.
 αγαθότης 38. 470.
 * Αγάθων, μοναχός, 212.
 αγγαλίαισις 12. 22. 66. 264. 378.
 αγγαλίαιμα 92.
 αγγαμία 162.
 αγανάκτησις 276. 282.
 * αγάπη 8. 10. 16. 36. 46. 98. 106. 110. 112.
 152. 158. 160. 164. 166. 168. 178. 182.
 186. 188. 190. 222. 230. 238. 252. 256.
 260. 286. 288. 290. 314. 350. 358. 360.
 372. 374. 394. 402. 408. 426. 428. 444.
 466. 468. 472. 510.
 * Αγαπητός, μοναχός, 104.
 * Αγάπιος 12.
 * Αγαρηνοί 372.
 άγγελος 336.
 άγιωσύνη 452.
 άγνεία 130.
 * Αδάμ 244. 274. 394. 400. 460.
 άδηφαγία 206.
 άδικία 276. 458.
 * Αδριανός, μοναχός, 16. 18.
 άειζωία 210.
 άθανασία 12. 68. 210. 302.
 * Αθανάσιος Μέγας 168. 292. 436. 486.
 488.
 * Αθανάσιος, μοναχός, 18. 24. 254. 272.
 276. 306. 414. 460.
 * Αθανάσιος Παυλοπετρίου 466.
 άθλιότης 114.
 άθυμία 86. 236. 372. 460.
 αίρεσις 10. 16. 22. 24. 48. 60. 66. 76. 102.
 172. 176. 210. 234. 268. 276. 290. 292.
 296. 312. 314. 320. 322. 324. 372. 404.
 408. 424. 426. 430. 452. 454. 468. 482.
 486. 488. 490. 492. 498. 506. 508. 510.
 514.
 αίρετικός 22. 106. 168. 230. 250. 270. 278.
 280. 336. 338. 354. 358. 402. 450. 466.
 490. 496. 502. 504. 506. 508. 510. 514.
 αίσχύνη 122. 124.
 άκαθαρσία 170.
 άκηδία 254.
 άκρασία 256. 406.
 άκροβυστία 286.
 άκτημονειν 210.
 άκτημοσύνη 162. 186. 376.
 * Ακύλας 36.
 * Αλεξάνδρεια 200. 488.
 άλήθεια 12. 36. 66. 74. 104. 166. 228. 230.
 234. 240. 276. 280. 282. 288. 294. 298.
 308. 310. 322. 354. 374. 380. 388. 402.
 404. 422. 440. 448. 458. 474. 480. 482.
 500. 502.
 άλλοίωσις 216.
 άμαθία 510.
 * Αμαλήκ 22.
 άμαρτημα 6. 92. 238. 270. 318. 496. 506.
 άμαρτία 6. 8. 16. 50. 90. 92. 94. 110. 116.
 122. 124. 130. 134. 138. 152. 154. 160.
 166. 170. 184. 206. 214. 216. 228. 232.
 274. 282. 304. 306. 316. 324. 336. 388.
 392. 400. 450. 482. 496. 500. 506.
 άμαρτωλός 168. 214. 216. 284. 322. 412.
 424. 450. 406. 512.
 άμεθεξία 504.
 * Αμμανίται 318.
 * Αμμούν 90. 236.
 άμνός κόσμου 440.
 * Αμνών 198.
 άμοιδή ούράνια 406.
 * Αμορραίοι 56.
 * Αμών 64.
 άνάθεμα 340. 428. 502.
 άναισθησία 154.
 άναλγησία 164.
 * Ανάληψις 52.
 άνάστασις 140. 142. 154. 214. 244. 298.
 302. 304. 390.
 * Αναστάσιος πρωτοσπαθάριος 8.
 * Ανατόλιος 40.
 * Ανθιμος 128. 374.
 * Ανθος 144.
 άνθρωπότης 356.

Ἄνινας 112.
 Ἄννα 336.
 ἀνόμημα 110.
 ἀνομία 122. 124. 266. 448. 468.
 ἀνταπόδοσις 40. 236. 262.
 ἀντιδοξία 90.
 ἀντιμυσθία 18.
 Ἄντιόχεια 200. 418. 442.
 Ἄντιχριστος 62.
 Ἄντωνιος 338.
 Ἄντωνιος Δυρραχίου 290.
 Ἄντωνιος, ἐπίσκοπος, 464.
 Ἄντωνιος, ἡγούμενος, 204.
 ἀοριστία 404.
 ἀπανθρωπία 316.
 ἀπάτη 260.
 ἀπάυγασμα 324.
 ἀπείθεια 230. 420.
 ἀπεριληψία 404.
 ἀπιστία 320. 358. 372. 404.
 ἀπόγνωσις 446.
 ἀποκαραδοκία 480.
 ἀπόκαρσις 328.
 ἀποκατάστασις 302. 304. 336.
 Ἄπολλῶς 76.
 ἀπολύτρωσις 58. 324. 440.
 ἀποστασία 10. 174.
 ἀποταγή 210. 212. 224. 300.
 ἀπροσεξία 184. 226. 328. 366.
 ἀπροσπαθεῖν 210.
 Ἄπφια 36.
 ἀπώλεια 48. 274. 372.
 ἀργία 220.
 ἀργολογία 184.
 Ἄρειανοὶ 478. 488. 498.
 Ἄρειος 346.
 Ἄρέτας 500.
 ἀρετὴ 8. 42. 66. 72. 74. 78. 80. 90. 104. 114.
 128. 144. 148. 176. 184. 186. 188. 212.
 216. 244. 330. 364. 366. 368. 384. 390.
 398. 400. 406. 414. 426. 436. 448. 480.
 Ἄρμενία 148.
 ἀρμονία πνευματικὴ 234.
 ἄρνησις 60. 232. 276. 326.
 ἀρνησὶχριστοὶ 454.
 Ἄρσένιος 70.
 ἄρτος αἵρετικὸς 278.
 ἀσέβεια 26. 28. 58. 62. 70. 72. 74. 78. 104.
 298. 324. 344. 456.
 ἀσέδημα 30.

ἀσέλγεια 170.
 ἄσωτία 170.
 ἀταξία 156. 182.
 ἀταραξία 272.
 ἀτιμία 244. 368.
 Αὔγαρος 32.
 αὐθάδεια 320.
 Αὐξέντιος, ἡγούμενος, 386.
 αὐτάρκεια 162. 170. 206.
 ἀφθαρσία 210. 244. 262. 302. 304.
 ἀφθονία 186.
 Ἄφθόνιος 10.
 ἀφιλαργυρία 162.
 ἀφιλοτεκνία 156.
 ἀφροσύνη 114. 284.
 Ἄχαάθ 56.
 Ἄχιτόφελ 272.

B

Βαλάκ 458.
 βάπτισμα 248. 296. 326. 350. 508.
 Βαρλαάμ 438.
 Βασάν 56.
 βασιλεία Θεοῦ-οὐρανῶν 14. 38. 48. 92.
 146. 154. 156. 162. 172. 180. 196. 210.
 214. 290. 336. 366. 390. 392. 414. 464.
 468.
 βασιλειον ἱεράτευμα 350.
 Βασίλειος, βασιλόπαις, 454.
 Βασίλειος, ἡγούμενος, 108. 238. 514.
 Βασίλειος ὁ Μέγας 18. 28. 52. 54. 74. 82.
 226. 276. 288. 298. 306. 328. 334. 340.
 342. 350. 382. 388. 422. 424. 428. 438.
 468. 488. 508.
 Βασίλειος, ὁμολογητῆς, 80.
 Βασίλειος, υἱὸς πνευματικὸς, 110. 112.
 380. 382.
 βασκανία 220.
 βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως 56.
 Βελίαρ 474.
 Βηρυτὸς 436.
 βλάβη 182. 226.
 βλασφημία 26. 62. 314.
 Βλαχέρναι 54.
 Βρυέννας, στρατηγός, 360.
 Βυζάντιον 8.

Γ

γαλήνη 144.

γάμος 178. 194. 196.
 γαστριμαργία 162.
 γέεννα 176. 224. 278. 330.
 γενεαλογία 388.
 Γεώργιος 300. 462.
 Γιεζή 114, 134.
 γνώσις 6. 412. 460.
 γονυκλισία 110. 504. 506.
 Γόρδινα 106.
 Γοτθία 326.
 Γρηγόριος, ἡγούμενος, 124.
 Γρηγόριος Θεολόγος 276. 302. 354. 498.
 Γρηγόριος, μητροπολίτης, 494.
 Γρηγόριος, μοναχός, 112. 302. 332. 472.
 Γρηγόριος Νύσσης 304. 442.
 Γρηγόριος, ὕπατος, 356.

Δ

Δαβίδ 58. 68. 166. 168. 198. 244. 248. 264.
 312. 344. 502.
 δαίμων 336. 440.
 Δημήτριος, ὕπατος, 256. 498.
 Δημόφιλος 282.
 Δημόχαρις, Λογοθέτης, 78. 140.
 διάβολος 30. 36. 64. 118. 122. 124. 130.
 140. 152. 164. 194. 272. 274. 326. 372.
 378. 388. 514.
 Διάνιος 276. 280.
 δικαιοκρισία 406.
 δικαιοσύνη 18. 56. 80. 104. 120. 122. 144.
 186. 194. 202. 212. 230. 470. 482.
 Διογένης, ἀσηκρητής, 340.
 Διονύσιος, μοναχός, 98. 130. 132. 142.
 144. 466.
 Διονύσιος ὁ μέγας 18. 28. 32. 282. 306.
 332. 334. 342. 404. 416. 434.
 διχόνοια 474.
 διωγμός 98. 102. 130. 134. 136. 202. 204.
 208. 212. 238. 240. 254. 278. 372. 410.
 426. 454. 500.
 δόξα Θεοῦ-Κυρίου 12. 102. 140. 146. 152.
 154. 166. 168. 182. 184. 208. 236. 290.
 338. 368. 412. 442. 444. 466.
 δοξολογία Θεοῦ 158. 428.
 δουλεία 112. 178. 186.
 Δυρράχιον 290. 466.
 δυπραγία 370. 410.
 δυσσέβεια 74. 324. 428.
 δυσφημία 368. 456.

Δωρόθεος 424.

Ε

ἐγκράτεια 14. 44. 104. 108. 162. 186. 504.
 Ἐδém 20. 50.
 ἐθελοθησκεία 232.
 εἰδωλόθυτον 222.
 εἰδωλολατρία 306. 322. 324.
 Εἰκονομαχία 76.
 Εἰκονομάχοι 34. 46. 54. 84. 174. 286. 298.
 320. 454.
 εἰκῶν 8. 26. 28. 30. 32. 34. 40. 48. 52. 54.
 58. 60. 62. 68. 70. 78. 82. 84. 90. 108.
 110. 118. 132. 266. 276. 278. 288. 298.
 306. 308. 324. 326. 338. 340. 342. 350.
 404. 414. 416. 418. 420. 428. 436. 438.
 440. 442. 452. 454. 466. 476. 478. 482.
 εἰμαρμένη 412.
 εἰρηναρχία 58. 74.
 εἰρήνη 22. 36. 72. 80. 98. 112. 136. 140.
 144. 158. 162. 166. 192. 202. 252. 268.
 278. 326. 328. 330. 340. 362. 372. 386.
 420. 468. 474.
 Εἰρήνη, ἡγουμένη 450.
 Εἰρήνη, μοναχή, 126.
 Εἰρήνη, πατρικία, 42. 360. 408.
 εἰρηνοποιία 186.
 ἐλεημοσύνη 108. 110. 162. 188. 238. 274.
 510.
 ἐλευθερία 238. 248. 254. 456. 488.
 ἐλευθερία μοναχική 206.
 Ἐλισσαῖος 318.
 Ἐλλην,- ες 224. 245. 350. 410.
 ἐλπίς 38. 90. 98. 106. 116. 116. 164. 216.
 244. 246. 332. 382. 400. 470. 480.
 ἐνανθρώπησις 34. 436.
 ἐνέργεια 286. 344. 430.
 ἐντολή Θεοῦ 450.
 Ἐνώχ 368.
 ἐξομολόγησις 78. 102.
 ἐξορία 44. 46. 132. 448. 452.
 ἐπιείκεια 204.
 ἐπιθυμία 124. 220. 236. 264.
 ἐπιθυμία σαρκική 170. 206.
 ἐπιτίμον 270. 274. 372. 384. 474. 490. 492.
 494. 504. 512.
 Ἐπιφάνιος, μοναχός, 16.
 Ἐραστος. 112. 290. 294.
 ἐρασχελία 280.

ἔρωσ 162. 264.
 ἔρωσ ἀληθινός 128. 220.
 ἔρωσ θεῖος-οὐράνιος 90. 118. 210. 366.
 ἔρωσ σαρκός 366.
 Εὐα 92. 94. 122. 186.
 Εὐάρεστος 122.
 Εὐδοκία, καντιδάτισσα, 420.
 Εὐδόκιμος, σπαθάριος, 368. 390.
 Εὐδοκῶ, μοναχή, 106.
 εὐζωΐα 258.
 εὐθυμία 86.
 Εὐθύμιος, μοναχός, 292.
 εὐλάβεια 148. 206. 224.
 εὐλογία 178.
 Εὐοδία 36.
 εὐπάθεια 146. 370.
 εὐπραξία 264. 286.
 Εὐπραξία 180.
 εὐσέβεια 8. 62. 68. 72. 76. 104. 160. 168.
 174. 178. 190. 204. 292. 300. 310. 364.
 372. 398. 434. 448. 454. 462. 464. 482.
 512.
 Εὐσέβιος 486.
 Εὐστράτιος, ἡγούμενος, 132. 344. 486.
 494.
 εὐφημία 172. 368.
 Εὐφημία, ἐγκλειστη, 44.
 Εὐφήμιος Σάρδης 472.
 εὐφροσύνη 88. 92. 98. 208. 218.
 Εὐφροσύνη, ἡγούμενη, 148. 164. 178.
 214. 262. 364. 420.
 Εὐφροσύνη, μοναχή, 126.
 εὐχαριστία 118. 120. 170. 274. 400. 468.
 484.
 Ἐφεσος 280.
 Ἐφραίμ 212. 214.

Z

ζευξίς σαρκική 422.
 ζῆλος 12. 358.
 ζωὴ αἰώνιος 146. 184. 222. 254. 448. 468.
 Ζωσιμάς 332.

H

ἡδονή 46. 186.
 Ἡλίας 282.
 Ἡλίας, μοναχός, 138.
 Ἡλίας, πρεσβύτερος, 384.

Ἡρώδης 498. 500.
 Ἡσαΐας 388.
 Ἡσαΐας, ἐπίσκοπος, 426.
 ἡσυχία 220.
 Ἡσύχιος, πρωτονοτάριος, 352.
 Ἡφαιστος 322.

θάνατος ἁμαρτίας 170.
 Θέκλα 180. 426.
 θέλημα Θεοῦ - Κυρίου 252. 430. 478.
 θέλημα σαρκός 162.
 θέλησις (Χριστοῦ) 286. 344.
 Θεοδοσία, Αὐγούστα, 454.
 Θεοδότη, παράνομη σύζυγος αὐτοκρά-
 τος Κωνσταντίνου, 500.
 Θεόδοτος, πρωτοσπαθάριος, 400.
 Θεόδωρος, διάκονος, 346.
 Θεόδωρος, μοναχός, 82. 268. 308.
 Θεόδωρος, ξενοδόχος, 176.
 Θεόδωρος, πατρικίος, 242. 322.
 Θεόδωρος (Στουδίτης) 26. 98. 204. 344.
 414. 512.
 Θεόδωρος, στρατηγός, 222.
 Θεοδώρητος 418.
 Θεόκτιστος, ἐρημίτης, 158. 226. 336.
 θεομαχία 96. 282.
 θεομηνία 198.
 θεομορφία 12.
 θεοσέβεια 410. 454.
 θεότης 356.
 θεοφάνεια 32.
 Θεοφάνης, μοναχός, 112. 402. 502.
 Θεόφιλος, βασιλεύς, 428.
 Θεόφιλος Ἐφέσου 46. 280.
 Θεόφιλος, ἡγούμενος, 94.
 Θεσσαλονίακη 168. 176.
 θέωσις 388.
 θησαυρός 376.
 θλιψίς 10. 46. 48. 72. 100. 102. 112. 122.
 164. 166. 196. 260. 274. 302. 360. 378.
 468.
 θρησκεία 430.
 θυμηδία 120. 216. 260. 390.
 θυμός 48. 62. 462.
 θυσία αἰνέσεως 248.
 θυσιαστήριον θεῖον 92.
 Θωμαῖς, παρθένος, 496.
 Θωμᾶς, ὑπατος-χαρτουλάριος, 292. 298.

I

Ἰάκωβος, μοναχός, 168. 292.
 Ἰαμβρῆς 64.
 Ἰανός 64.
 Ἰγνάτιος 40. 284.
 Ἰγνάτιος, γραμματηφόρος, 246.
 ἰδιοκτημοσύνη 374.
 ἰδιοπραγία 230.
 ἰδίωμα 430. 432.
 Ἰεζεχιήλ 112.
 Ἰερεμίας 514.
 ἱερουργία 270. 386. 448. 504. 510.
 Ἰερουσαλήμ 12. 312. 480.
 Ἰερουσαλήμ ἄνω 142. 182. 366. 388.
 ἱερωσύνη 120. 212. 290. 292. 308. 334.
 494. 504. 506.
 Ἰησοῦ Ναυῆ 462.
 Ἰλαρίων 486. 494.
 Ἰοβιανός 56. 502.
 Ἰορδάνης 318.
 Ἰού 480.
 Ἰουδαῖοι 224. 254. 296. 350. 376. 388. 390.
 436.
 Ἰούδας 68. 206. 272. 274. 372. 410.
 Ἰουλιανός 56. 282.
 Ἰουλιανός, θεστήτωρ, 152.
 Ἰουστίνος 24. 432.
 Ἰσαὰκ 442.
 Ἰσραήλ 30. 128. 278. 480.
 Ἰωακείμ 336.
 Ἰωάννης, γραμματικός, 342. 414. 476.
 Ἰωάννης λογοθέτης 72.
 Ἰωάννης, ἄσεδάρχης, 78.
 Ἰωάννης, ἐρημίτης, 158. 364. 426.
 Ἰωάννης, εὐαγγελιστής, 430.
 Ἰωάννης, καθηγητής Χαλκίτου, 466.
 Ἰωάννης, κληρικός, 496.
 Ἰωάννης Νηστευτής 284.
 Ἰωάννης, ὁμολογητής, 80.
 Ἰωάννης (Πρόδρομος) 228. 440. 442. 444.
 Ἰωάννης Σάρδης 136.
 Ἰωάννης, σπαθάριος, 294.
 Ἰώβ 140. 144. 248. 362. 370. 392. 396. 468.
 Ἰωσήφ, καθηγούμενος Κεραμέων, 470.
 Ἰωσίας 56. 58. 64.

K

Κάιν 372.

κακία 184. 330. 372. 390. 392. 414.
 κακοδοξία 454.
 κακοήθεια 48.
 καλοκαγαθία 294.
 Κάρπος 282.
 Κασσία, καντιδάπισσα, 456.
 κατακλυσμός 198.
 κατάκρισις 410.
 καταλαλιὰ 172. 374.
 κατάνυξις 150. 162. 170. 390.
 κατάρα 178.
 καταφρόνησις 34. 182.
 κατήφεια 392.
 κίνδυνος 228. 448.
 Κλέμης 100.
 Κλήμης 456.
 κληρονομία 222. 442.
 κοινωνία θεία 270. 512.
 κσ. σκεία 396.
 Κορνήλιος 30.
 κραπάλη 154.
 κρεωφαγία 274.
 κρίσις (μέλλουσα) 76. 146. 154. 178. 306.
 458. 472. 500.
 κτισματολατρεία 416. 498.
 Κυπριανός 502.
 Κύριλλος 282.
 Κωνσταντίνος, βασιλεύς, 200. 428.
 Κωνσταντίνος 488.
 Κωνσταντινούπολις 200. 284. 440. 488.

Λ

Λάμεχ 198.
 Λαοδίκεια 96.
 λατρεία 84. 150. 266. 268. 342. 478.
 Λαυρέντιος, μοναχός, 98. 212. 270.
 λειτουργία 408. 426. 510.
 Λεόντιος 24. 36. 342.
 Λέων, βασιλεύς, 132. 200. 428.
 Λέων, μοναχός, 134.
 Λέων, πατρίκιος, 6.
 Λέων, σακελλάριος, 196. 396.
 Λιτώϊος 98.
 Λογγοβαρδία 486.
 λογομαχία 192. 388.
 λαιδορία 172.
 Λουκιανός 118.
 Λύκαστος, ὑπάτος, 258.
 λύπη 188. 258. 274. 280. 382. 420. 456. 460.

474. 476. 484.

Μ

Μακάριος 250. 274.
 Μακεδονία 168. 448.
 μακροθυμία 156.
 μανία 62.
 Μανιχαῖοι 54. 280. 346. 434.
 Μανιχαϊσμός 320.
 Μάξιμος 276. 302. 304.
 Μαρία, ἀδελφή Μάρθας, 194.
 Μαρία, βασίλισσα, 378. 500.
 Μαρία, Θεοτόκος, 296. 430.
 Μαρία, παρθενεύουσα, 194.
 Μαρία, σπαθαρία, 450.
 Μαριανός 160.
 ματαιολογία 206.
 ματαιότης 46.
 Μαχαρά, σπαθαρία, 512.
 μεγαλοπιστία 106.
 μεγαλοψυχία 400. 484.
 Μεθόδιος, μοναχός, 486.
 μελέτη θανάτου 214.
 Μελχισεδέκ 316.
 μέριμνα 16. 486.
 μεταμέλεια 36.
 Μεταμόρφωσης 32.
 μετάνοια 8. 94. 138. 170. 200. 232. 278.
 310. 312. 314. 316. 336. 384. 386. 392.
 412. 490. 492. 494. 496.
 μετουσιασμός 158.
 μετριοτροφία 252.
 μίμησις Χριστοῦ 378.
 μισθαποδοσία 78. 120. 496.
 μῖσος ἐχθροῦ 172.
 Μιχαήλ, αὐτοκράτωρ, 58. 86. 428.
 Μιχαήλ, ὁμολογητής, 80.
 Μιχαήλ, Σύγκελλος, 478.
 μοιχεία 170. 272. 500. 502.
 Μοιχειανοὶ 514.
 μολυσμός 514.
 μοχθηρία 460.
 Μυέλη 144.
 μυσταγωγία 510.
 μυστήριον 174. 250. 332. 342. 424. 434.
 514.
 Μωαβῖται 318.
 Μωσῆς-Μωυσῆς 84. 164. 462.

Ν

Ναυκράτιος 16. 22. 30. 38. 48. 54.
 Νεάπολις 486.
 Νεεμάν 136.
 Νεστόριος 346.
 νηστεία 218. 220. 252.
 Νίκαια 54. 192. 278. 322. 338.
 Νικάνωρ 160.
 Νικήτας, μοναχός, 70. 350
 Νικήτας, σπαθάριος, 306. 392.
 Νικήτας, τοποτηρητής, 170.
 Νικηφόρος, 138.
 Νικηφόρος πατριάρχης 20. 24. 70. 502.
 Νικόλαος, συνοδός Θεοδώρου, 12. 18. 22.
 38. 52. 58. 70. 106. 108.
 Νόννα 354.
 νουθεσία 88. 170. 178. 220. 230.
 νυκτομαχία 358.

Ο

ὀδύνη 272.
 Ὀδυσσεὺς 412.
 οἰκονομία 40. 54. 250. 276. 296. 298. 314.
 316. 324. 338. 342. 408.
 οἰνοφλυγία 162.
 Ὀλβιανός, πατρικός, 462.
 ὀλιγωρία 34.
 ὀμόνοια 14. 80. 190. 192. 366.
 ὄνειδος 222.
 ὄργη Θεοῦ 48. 56. 68. 172. 182.
 ὀρθοδοξία 28. 68. 72. 74. 90. 134. 140. 160.
 252. 258. 264. 286. 358. 426. 452. 454.
 456. 502. 504.
 ὄρκος 154.
 Οὐαλεντιανός 502.
 Οὐραλείφιος Καβαλλώνυμος 68.
 οὐσία 342. 344. 416.

Π

Παγκράτιος 436.
 πάθημα 20. 46.
 πάθος 10. 36. 118. 140. 252. 254. 420. 440.
 πάθος σταυρικόν 388.
 παιδαγωγία 102.
 παιδεία 356.
 παλιγγενεσία 400.
 παννυχίς 502.
 Παντολέων, Λογοθέτης, 74. 400.

πανωλεθρία 198.
 παράκλησις 58. 188. 246. 252. 260. 274.
 484.
 παρακοή 128.
 παραμυθία 246. 256. 364. 394. 396. 398.
 400. 460.
 παρηγορία 148. 260. 394.
 παρθενία 122. 128. 180. 182. 186. 194.
 196. 208. 218. 332. 334. 406. 498.
 παροΐνα 62.
 παρακοή 330.
 παρηγοσία 64. 72. 78. 98. 114. 132. 150. 206.
 284. 402. 480.
 Πασχάλιος, πάπας Ρώμης, 22.
 Πατριμία 246.
 Πατριμικός, μοναχός, 286.
 πατρομαχία 282.
 Παῦλος 18. 36. 76. 88. 198. 284. 340. 346.
 376. 378. 388. 404. 464. 480.
 πειρασμός 10. 16. 38. 466. 496.
 Πελεκητή 250.
 πένθος 188.
 περισπασμός 374.
 περιτομή 286.
 περιωδυνία 164.
 Περσίς 36.
 Πέτρος 22. 52. 54. 88. 108. 166. 216. 222.
 232. 252. 354. 408. 434. 436. 470. 502.
 Πέτρος Νικαίας 120. 190. 444.
 πίστις 28. 32. 36. 68. 74. 76. 80. 88. 90. 102.
 104. 108. 126. 136. 170. 190. 202. 210.
 234. 236. 242. 248. 258. 262. 266. 268.
 286. 288. 296. 308. 310. 324. 326. 336.
 338. 340. 346. 354. 358. 360. 370. 372.
 388. 394. 406. 410. 414. 428. 430. 438.
 444. 448. 468. 470. 478. 494. 498. 502.
 506. 510.
 πλάνη 160. 324. 326. 428. 456. 482. 484.
 Πλάτων, πνευματικός πατήρ Θεοδώρου
 414. 500.
 πόθος 18. 34. 44. 126. 128. 406. 466.
 Ποιμήν, μοναχός, 98.
 Πολέμων 498.
 πολυθεία 324.
 πολυπάθεια 370.
 πολυποσία 154.
 πολυφαγία
 πονηρία 68. 184. 206.
 πορνεία 170.
 πραότης 102. 162. 204. 284.

Πρίσκιλλα 36. 108.
 πρόγνωσις 412. 414.
 προθυμία 36. 66.
 Προκόπιος, μοναχός, 224. 256.
 πρόνοια 104. 138. 394. 474.
 προσευχή 14. 30. 42. 114. 150. 166. 170.
 176. 192. 256. 312. 364. 368. 390. 398.
 402. 412. 504. 508. 512.
 προσευχή θεοπτέρωτος 130.
 προσκύνησις 32. 58. 60. 84. 90. 110. 268.
 306. 340. 342. 352. 414. 416. 428. 476.
 498.
 προσκύνησις λατρευτική 86. 414. 416.
 προσκύνησις σχετική 86. 414. 416.
 προσκύνησις τριαδική 414.
 προσκύνησις ὑποστατική 416. 418.
 προσπάθεια 128. 206. 224.
 πρόσωπον 344. 356. 442.
 Προῦπαρκῖται 430.
 προφητεία 312. 390.
 πρωτοκλισία 182.
 πῦρ αἰώνιον 14.
 πῦρ ἐξώτερον 214.

Ρ

Ραμά 54.
 Ραχήλ 54. 164.
 Ρώμη 60. 88. 202. 486.

Σ

Σάβα μονή 514.
 Σαμουήλ 354.
 Σαούλ 314.
 Σάρρα 364.
 Σέργιος, ἡγούμενος, 370.
 Σέργιος, μοναχός, 250. 470.
 Σευηριανός 40. 266.
 Σηών 56.
 Σικελία 8. 402.
 Σίλας, μοναχός, 140.
 Σιλουανός 196. 368.
 Σίμων 316.
 Σίμων Ἰωνᾶ (Πέτρος) 372.
 Σιών 480.
 σκαιωρία δαιμονική 420.
 σκότος ἐξώτερον 92.
 Σμύρνη 18. 34. 228. 352.

σοφία Θεοῦ 74. 404.
 σταυρός 64. 266. 274. 300. 306. 308. 340.
 342. 366. 434. 444. 484.
 στεναγμός 390.
 στενοχωρία 46. 48. 100. 102.
 Στέφανος, ἀσηκρητις, 62.
 στέφανος δικαιοσύνης 90. 264.
 Στέφανος, μαγίστρος, 64.
 Στέφανος, μοναχός, 374.
 στοργή 396.
 Στουδίου, μονή, 10. 512.
 συγγνώμη 266. 322.
 συγκατάβασις 192. 250.
 συμβεβηκός 342.
 Συμεών 284.
 Συμεών, μοναχός, 98. 232. 234. 514.
 συμπάθεια 156. 270.
 σύμπτωια 190.
 συμφορά 246. 260. 398.
 συμψυχία 218. 366. 384.
 συμψυχία ὁμοσητικῆ 234.
 συναγαλλίασις 250.
 Συντύχη 36.
 Σωσίπατρος 336.
 σωτηρία 14. 16. 58. 74. 94. 104. 108. 114.
 134. 160. 162. 172. 204. 210. 216. 218.
 220. 228. 232. 242. 250. 252. 254. 260.
 264. 286. 294. 302. 326. 338. 340. 380.
 392. 402. 428. 450. 472. 480.
 σωφροσύνη 148. 258.

Τ

Ταβεήλ 56.
 Τάνταλος 362.
 ταπεινοφρονεῖν 178.
 ταπεινοφροσύνη 70. 102. 114. 118. 150.
 178. 186. 318. 406. 450. 472.
 ταπείνωσις 112. 182. 190. 440.
 Ταράσιος 192.
 ταραχή 144. 192. 374.
 τελειότης 350. 372. 422.
 τελείωσις 188. 216. 296.
 τελείωσις ἱερατικῆ 332.
 τελείωσις μοναχικῆ 224. 236. 330. 332.
 334. 422.
 τιμὴ 268. 352. 438.
 Τιμόθεος 18.
 τιμωρία 130. 146. 316. 334.

τροφή 12. 146. 210.
 τύχη 412.

Υ

ὑβρις 238.
 υἰοθεσία 478.
 ὑπακοή 112. 114. 128. 186. 204. 216. 318.
 426. 448.
 Ὑπακοή, μοναχὴ, 458. 482.
 Ὑπατος 116.
 ὑπερηφανία 206.
 ὑπομονή 10. 12. 36. 100. 248. 290. 318. 464.
 466
 ὑπόστασις 86. 296. 338. 342. 344. 416. 418.
 430. 432. 442. 478. 498.
 ὑποταγή 16. 128. 130. 144. 212. 236.

Φ

Φαραὼ 56.
 Φεδρωνία 180.
 φθόνος 42. 120. 254. 372. 414.
 φθορά 124. 128. 152. 220. 244. 454.
 φιλαγνεία 108.
 φιλαδελφία 270.
 φιλανθρωπία 8. 10. 330. 350. 424. 452.
 φιλαργυρεῖν 170.
 φιλαργυρία 336. 372. 374. 378.
 Φιλάρετος 328.
 φιλαρχία 216.
 φιλευποιία 42.
 Φίλιππος, ἀδελφὸς Ἡρώδη, 500.
 φιλοθεία 8.
 Φιλόθεος, κτήτωρ, 448.
 φιλοϊδιάζειν 210.
 φιλοξενία 444.
 φιλοπλουτία 162.
 φιλόσαρκοι 114.
 Φινεές 282.
 Φλαβιανός, σπαθέριος, 396.
 φόβος Θεοῦ 114. 154. 176. 256. 452.
 Φοίβη 108.
 φρενοδλᾶβεια 240.
 φρόνημα 10.
 φρόνησις 156.
 φύσις 286. 338. 344. 346. 348. 430. 434.
 454.
 φωτοδοσία 32.

Χ

Χαλιηδών 192. 302.
χαρά 14. 24. 34. 100. 128. 178. 188. 258.
χάρισμα 262. 312. 390.
χαύνωσις 146.
Χερσών 104.
Χριστομανία 68.
Χρυσόστομος 30. 280. 288. 418. 442. 498.

Ψ

ψευδαπόστολοι 184.
ψευδοδοξία 228.
ψευδορκία 46.
ψεῦδος 312. 428. 444. 446.

Ω

Ὠριγένης 430.
ὠφέλεια 226.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

		Σελίς
ΒΙΒΛΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ		
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΝΣ	Λέοντι Πατρικίω καὶ Σακελλαρίω.	6
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΝΖ	᾽Αναστασίω πρωτοσπαθαρίω.	8
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΝΗ	Τοῖς εἰς τὰ Στουδίου ἀδελφοῖς.	10
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΝΘ	Μοναζούσαις.	12
ΕΠΙΣΤΟΛΗ Ξ	Κανονικαῖς.	14
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΞΑ	Ναυκρατίω τέκνω.	16
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΞΒ	Κατήχησις.	18
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΞΓ	Ναυκρατίω τέκνω.	22
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΞΔ	Θεόδωρος, ὁ ἁμαρτωλὸς μοναχὸς, τοῖς πνευματικοῖς μου πατράσι καὶ ἀδελφοῖς, ὁμολογήσασι καὶ ἐναθλοῦσιν ἐν εἰρκταῖς, ὧν τὰ ὀνόματα ἐν βίβλω ζωῆς.	26
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΞΕ	Ναυκρατίω τέκνω.	30
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΞΣ	Κατήχησις.	32
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΞΖ	Ναυκρατίω τέκνω.	38
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΞΗ	Εἰρήνη πατρικία.	42
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΞΘ	Εὐφημία ἐγκλείστη.	44
ΕΠΙΣΤΟΛΗ Ο	Θεοφίλω τῆς ᾽Εφέσου.	46
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΟΑ	Ναυκρατίω τέκνω.	48
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΟΒ	Νικολάω τέκνω.	52
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΟΓ	Ναυκρατίω τέκνω.	54
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΟΔ	Μιχαήλ, αὐτοκράτορι βασιλεῖ.	58
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΟΕ	Στεφάνω ᾽Ασηκρηῆτις	62
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΟΣ	Στεφάνω μαγίστρῳ	64
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΟΖ	Τοῖς ἁγίοις ὁμολογηταῖς πατράσι καὶ ἀδελφοῖς	68
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΟΗ	Νικήτα ἡγουμένῳ	70
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΟΘ	Νικηφόρῳ τῷ ἁγιωτάτῳ πατριάρχει	70
ΕΠΙΣΤΟΛΗ Π	Ἰωάννῃ Λογοθέτῃ	72

ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΠΑ'	Παντολέοντι Λογοθέτη	74
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΠΒ'	Δημόχαρι Λογοθέτη γενικῶ	78
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΠΓ	Τοῖς ἁγίοις πατράσι καὶ ὁμολογηταῖς Ἰω- άννη, Μιχαήλ καὶ Βασιλείω.	80
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΠΔ'	Θεοδώρῳ μονάζοντι.	82
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΠΕ'	Ἀθανασίῳ τέκνῳ.	84
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	Πς	Πρὸς βασιλέα Μιχαήλ.	86
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΠΖ'	Ἐπισκόποις διὰ Κύριον πεφυγαδευμένοις.	88
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΠΗ'	Ἀμμοῦν τέκνῳ.	90
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΠΘ'	Θεοφίλῳ ἡγουμένῳ.	94
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ϛ	Τοῖς πνευματικοῖς τέκνοις Λαυρεντίῳ, Συ- μεών, Διονυσίῳ, Ποιμένοι καὶ Λιτωῖῳ.	98
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ϛΑ'	Ἠγουμένη τῆς Νικαίας.	102
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ϛΒ'	Ἐπισκόποι φυγαδευθεῖσιν ἐν Χερσῶνι.	104
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ϛΓ	Τῇ ἡγουμένῃ τῶν Γόρδινα.	106
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ϛΔ'	Εὐδοκῶ παρθενευούσῃ.	106
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ϛΕ'	Βασιλείῳ ἡγουμένῳ.	108
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ϛς	Νικήτα κουράτωρι.	110
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ϛΖ'	Βασιλείῳ υἱῷ πνευματικῷ.	110
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ϛΗ'	Τοῖς ἀδελφοῖς Γρηγορίῳ, Ἰεζεχιήλ. Ἐρά- στῳ, Θεοφάνει, Ἀνίνα καὶ λοιποῖς ἐν Ἑλλάδι.	112
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ϛΘ'	Ἀβραμίῳ ξενοδόχῳ.	114
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	Ρ'	Ἐπάτῳ τέκνῳ.	116
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΡΑ'	Πέτρῳ Νικαίας.	120
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΡΒ'	Εὐαρέστῳ τέκνῳ.	122
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΡΓ	Γρηγορίῳ ἡγουμένῳ.	124
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΡΔ'	Εἰρήνῃ καὶ Εὐφροσύνῃ μοναζούσαις.	126
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΡΕ'	Ἀνθίμῳ τέκνῳ	128
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	Ρς	Εὐστρατίῳ ἡγουμένῳ	132
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΡΖ'	Τοῖς ἐν ἄστει ἀδελφοῖς.	134
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΡΗ'	Ἰωάννῃ Σάρδης	136
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΡΘ'	Ἠλίᾳ τέκνῳ	138
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΡΙ'	Τῇ ὁμόζυγι Δημόχαρι	140
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΡΙΑ'	Τοῖς μοναζούσαις Μυέλης	142
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΡΙΒ'	Κατηχητικὴ πρὸς τοὺς ἑαυτοῦ μαθητάς.	144

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΙΓ	Εὐφροσύνη ἡγουμένη.	148
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΙΑ	Ἰωάννη δεσπότηρι.	152
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΙΕ	Εὐφροσύνη ἡγουμένη.	154
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΙΣ	Ἰωάννη ἐρημίτη.	158
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΙΖ	Μαριανῶ σπαθαρίῳ.	160
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΙΗ	Εὐφροσύνη ἡγουμένη.	164
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΙΘ	Ἰακώβω μονάζοντι.	168
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΚ	Νικήτα τοποτηρητῆ.	170
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΚΑ	Θωμᾶ, πατριάρχῃ Ἱεροσολύμων.	172
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΚΒ	Θεοδώρῳ ξενοδόχῳ.	176
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΚΓ	Εὐφροσύνη ἡγουμένη.	178
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΚΔ	Κατήχησις πρὸς τοὺς ἑαυτοῦ μαθητάς.	182
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΚΕ	Κανονικαῖς Πριγκίπου.	184
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΚΣ	Τοῖς μοναχοῖς Φωτεινουδίου.	188
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΚΖ	Πέτρῳ Νικαίας.	190
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΚΗ	Μαρία παρθενευούση.	194
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΚΘ	Λέοντι σακελλαρίῳ.	196
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΛ	Τῆ ἀδελφότητι Κιζάρων.	202
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΛΑ	Κατηχητικὴ πρὸς τοὺς ἑαυτοῦ μαθητάς.	204
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΛΒ	Τῆ ἡγουμένη Ἰγνῶν.	208
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΛΓ	Ἐφραῖμ καὶ Ἀγάθωνι καὶ λοιποῖς τένοισ.	212
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΛΔ	Εὐφροσύνη ἡγουμένη.	214
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΛΕ	Κατηχητικὴ.	218
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΛΣ	Θεοδώρῳ στρατηγῷ.	222
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΛΖ	Προκοπίῳ μονάζοντι.	224
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΛΗ	Θεοκτίστῳ ἐρημίτη.	226
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΛΘ	Στεφάνῳ ἡγουμένῳ.	230
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΜ	Κατηχητικὴ πρὸς τοὺς ἐν Κυζίκῳ.	234
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΜΑ	Ἠγουμένῳ.	236
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΜΒ	Βασιλείῳ ἡγουμένῳ.	238
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΜΓ	Τῷ αὐτῷ.	238
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΜΔ	Θεοδώρῳ πατρικίῳ.	242
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΜΕ	Τῆ Τουρμαρχίση τῆ Ἑλλάδος.	246
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΜΣ	Τῆ ἀδελφότητι Πελεκήτης.	250
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΜΖ	Κατηχητικὴ πρὸς τοὺς ἑαυτοῦ μαθητάς.	252
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΜΗ	Δημητρίῳ ὑπάτῳ.	256

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΜΘ'	Λυκάστῳ ὑπάτῳ	258
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΝ'	Εὐφροσύνῃ ἡγουμένη.	262
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΝΑ'	Σευηριανῷ υἱῷ πνευματικῷ.	266
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΝΒ'	Θεοδώρῳ μονάζοντι.	268
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΝΓ'	Λαυρεντίῳ τέκνῳ.	270
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΝΔ'	Νικήτῃ ἡγουμένῳ.	174
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΝΕ'	Θεοφίλῳ Ἐφέσου.	280
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΝς	Τῇ περὶ τὸν Πατρικίον υἱὸν ἀδελφότητι.	286
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΝζ'	Ἄντωνίῳ τῷ Δυρραχίου.	290
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΝΗ'	Ἰωάννῃ σπαθαρίῳ.	294
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΝΘ'	Θωμᾷ χαρτουλαρίῳ.	298
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΞ'	Γρηγορίῳ τέκνῳ.	302
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΞΑ'	Νικήτῃ σπαθαρίῳ.	306
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΞΒ'	Θεοδώρῳ μονάζοντι.	308
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΞΓ'	Θεοδώρῳ πατρικίῳ.	322
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΞΔ'	Ἀρχιμανδρίτῃ Γοθτίας.	326
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΞΕ'	Γρηγορίῳ τέκνῳ.	332
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΞς	Θεοκτίστῳ ἐρημίτῃ.	334
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΞζ'	Διογένει ἀσηκρῆτις.	340
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΞΗ'	Ἰωάννῃ Γραμματικῷ.	342
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΞΘ'	Ἐπὲρ Εὐστρατίου ἡγουμένου.	344
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΟ'	Θεοδώρῳ διακόνῳ.	346
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΟΑ'	Νικήτῃ μονάζοντι.	350
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΟΒ'	Ἡσυχίῳ πρωτονοταρίῳ.	352
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΟΓ'	Γρηγορίῳ ὑπάτῳ.	356
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΟΔ'	Φιλοθέῳ κτήτορι.	358
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΟΕ'	Εἰρήνῃ πατρικία.	360
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΟς	Βρυνά στρατηγῷ.	360
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΟζ'	Εὐφροσύνῃ ἡγουμένη.	364
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΟΗ'	Εὐδικίμῳ σπαθαρίῳ.	368
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΟΘ'	Σεργίῳ ἡγουμένῳ.	370
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΠ'	Στεφάνῳ τέκνῳ.	374
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΠΑ'	Μαρία βασιλίση	378
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΠΒ'	Βασιλείῳ μονάζοντι.	380
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΠΓ'	Ἡλίῳ πρεσβυτέρῳ.	384
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΠΔ'	Αὐξεντίῳ ἡγουμένῳ.	386

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΠΕ'	Εὐδοκίμῳ σπαθαρίῳ.	390
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΠΣ	Νικήτᾳ σπαθαρίῳ.	392
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΠΖ'	Λέοντι σακελλαρίῳ.	396
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΠΗ'	Τῇ σπαθαρία τοῦ Φλαβιανοῦ.	396
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΠΘ'	Παντολέοντι λογοθέτῃ.	400
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΨ	Θεοφάνῃ μονάζοντι.	402
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΨΑ'	Φιλοθέῳ κτήτορι.	406
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΨΒ'	Εἰρήνῃ πατρικίᾳ.	408
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΨΓ'	Εὐδοκίμῳ σπαθαρίῳ.	410
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΨΔ'	Ἰωάννῃ γραμματικῷ.	414
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΨΕ'	Εὐδοκίᾳ κανδιδατίσση.	420
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΨΣ	Εὐφροσύνῃ ἡγουμένη.	420
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΨΖ'	Δωροθέῳ τέκνῳ.	424
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΨΗ'	Ἀβολίῳ καὶ Ἰωάννῃ μονάζουσιν.	426
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΨΘ'	Μιχαήλ καὶ Θεοφίλῳ βασιλεῦσιν.	428
ΕΠΙΣΤΟΛΗ Σ'	Πέτρῳ Νικαίας.	444
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΑ'	Φιλοθέῳ κτήτορι.	448
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΒ'	Μαρίᾳ σπαθαρία.	450
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΓ'	Εἰρήνῃ ἡγουμένη.	450
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΔ'	Θεοδοσίᾳ Αὐγούστη καὶ Βασιλείῳ υἱῷ αὐτῆς.	454
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΕ'	Κασσίᾳ κανδιδατίσση.	456
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΣ	Ἐπακοῇ μοναζούσῃ.	458
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΖ'	Ὀλδιανῷ πατρικίῳ.	462
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΗ'	Ἀντωνίῳ ἐπισκόπῳ.	464
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΘ'	Διονυσίῳ μονάζοντι.	466
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΙ'	Ἰωσήφ καθηγουμένῳ τῶν Κεραμέων.	470
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΙΑ'	Εὐφημίῳ Σάρδης.	472
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΙΒ'	Ἰωάννῃ Γραμματικῷ.	476
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΙΓ'	Μιχαήλ Συγκέλλῳ Ἀγιοπολίτῃ.	478
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΙΔ'	Ἐπακοῇ μοναζούσῃ.	482
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΙΕ'	Μεθοδίῳ μονάζοντι.	486
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΙΣ	Ἰωάννῃ κληρικῷ.	496
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΙΖ'	Θωμαῖδι παρθενευούσῃ.	496
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΙΗ'	Δημητρίῳ ὑπάτῳ.	498
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΙΘ'	Λύσεις διαφόρων κεφαλαίων.	502

ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΣΚ'	Τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν καὶ ὁμολογητοῦ Θεοδώρου, ἡγουμένου τῶν Στουδίου, ἐπιστολὴ πρὸς τὴν σπαθαρίαν, ἣς τὸ ὄνομα Μαχαρά.	512
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΣΚΑ'	Βασιλείῳ τῷ αἰοδίμῳ ἡγουμένῳ σὺν πᾶσι τῆς σεβασμίας μονῆς τοῦ ἁγίου Σάβα.	514

ΕΥΡΕΤΗΡΙΑ

1. Εὐρετήριο χωρίων τῆς Γραφῆς.	517
2. Εὐρετήριο ὀνομάτων λαὶ πραγμάτων.	523

Φωτοστοιχειοθεσία: «ΓΡΑΦΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ» ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ ΜΕΡΕΤΑΚΗ

Γ. Μπακατσέλου (Πρώην Μενελάου) 3 – Τηλ. 283 880 – Θεσσαλονίκη

Έκτύπωση Όφσετ: ΧΡ. ΘΩΜΑΣ – Τηλ. 0394/ 72 394 – Λητή Θεσ/νίκης

Βιβλιοδεσία: Άφοι ΒΑΡΟΥΣΙΑΔΗ, Τηλ. 710 140 – Θεσ/νίκη

Κεντρική διάθεση: Βιβλιοπωλείο Ε. ΜΕΡΕΤΑΚΗ

Γ. Μπακατσέλου (Μενελάου) 3 – Θεσσαλονίκη – Τηλ. 283 880 – (Οικίας 696 653)